LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 1 ԱՊՐԻԼ 1927

1 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 300

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԱՅԼԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կը թուի թէ Երեւանցիները լաւ չեն հասկնար մեր հայեցքները: կամ, հասկնան ու կը խեղաթիւրեն, առանց կարմրելու: Նիրակի օրուան խմբագրականով, հարցուցեր էինք. «ինչո՞ւ չեն պահանջեր իրենց արդար բաժինը, պետական ընդհ. եկամուտներէն: ինչո՞ւ թոյլ կուտան որ Հայաստանի ժողովուրդը ծառաները աքտագաղթի դիմէ, տկարացնելով երկիրը, եւ, իրենց իսկ օրէնքին տրամադրութեամբ, պակսեցնելով մեր երկրին ելմտական բաժինը, քանի որ վարկերը կը բաշխուին համաձայն բնակչութեան թիւին»: Եւ եթէ չենք սխալիր, նաեւ երկրին տարածութեան:

Երեւանի բերանը մեր այս խօսքը թարգմաներ է այսպէս. «Մտում են դաշնակցականները, երբ կամենում են խնդիրն այնպէս ներկայացնել, թէ Մոսկուան ելեւմտային բաւարար օգնութիւն չի տալիս Մոսկուային»: Եւ կ'առաջարկեն որ գումարենք 1920էն ի վեր Մոսկուայէն եւ Թիֆլիսէն Հայաստան զրկուած դրամներն ու ապրանքները:

Հրաշալի՛: Այն ատեն պէտք պիտի ըլլար գումարել նաեւ Հայաստանէն Թիֆլիս, Բագու կամ Մոսկուա փոխադրուած ապրանքներուն արժէքը, սկսելով ոըբերու կաթէն, ժողովուրդի ցորենին եւ զէնքերէն (1920-21) մինչեւ բամպակն ու գինին: Այդ կարգի հաշիւներ շա՛տ կան «Դրօշակ»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ, եւ ջախջախիչ փաստերով: Լաւ կ'ըլլայ որ Երեւանցիները չքրքրեն այս խնդիրը, իրենց իսկ օգտին համար:

Մեր բսածը բոլորովին ուրիշ բան է,— Հայաստան չստանար իր արդար բաժինը: Եւ այս դժբախտ իրականութիւնը [illegible]նք է որ կը հաստատեն, իրենց անսկիզբ եւ անվախճան վիճակագրութիւններով, ցուցակներով եւ թուանշաններով:

Անցեալ Յունուարին, խորհրդային թերթերը կը հրատարակէին հնգամեայ ծրագիր մը, որուն համաձայն բանւորական [illegible]նակարաններու շինութեան համար, 14,620,000 րուբլի վարկ [illegible]յացուած է Ազրբէջանի, 9,735,000 րուբլի՝ Վրաստանի, եւ միայն 4,690,000 րուբլի՝ Հայաստանի: Դարձեալ, նոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ՝ արդիւնաբերական շինութեանց համար Կովկասի [illegible]յացուած է 106,798,000 րուբլի, որմէ Հայաստանի բաժին կ'իյնայ միայն քսան միլիոն: Գաւառական շինութեանց համար՝ 79 միլիոն, Հայաստանի բաժինը՝ 14 միլիոն: Ճամբաներու շինութեանց համար 65 միլիոն. Հայաստանի բաժինը՝ 14,300,000: [illegible]կական, անտառային եւ ջրային տնտեսութիւններու համար՝ 124 միլիոն. Հայաստանի բաժինը 24 միլիոն:

Մէկ շրջանի նախահաշիւին մէջ, ճամբաներու շինութեան համար Ազրբէջանին յատկացուած է 714,000 րուբլի, Վրաստանին՝ 612,000, Հայաստանին՝ 312,000: Ելեկտրականացման համար Ազրբէջանին՝ 27,500, Վրաստանին՝ 24,475, Հայաստանին՝ 6300 . . .

Կարելի է անվերջ երկարել այս բաղդատական ցուցակները: Բայց հասկցողին՝ այսքանն ալ կը բաւէ:

Ինչո՞ւ կը կատարուի այս անիրաւութիւնը:— Որովհետեւ Հայաստանը պզտիկ է, սակաւաթիւ է, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի չափ բանւորութիւն եւ արդիւնաբերութիւն չունի եւլն.: Այս պատճառաբանութիւնը շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ: Որպէսզի նիւթը չխճողուի, առնենք միայն մէկ պարագայ:

— Երեւանի, Թիֆլիսի եւ Բագուի վարիչները, եւ անոնց վերեւ՝ Մոսկուան, կ'ընդունի՞ն որ Հայաստանը անհամեմատ աւելի յետամնաց է, քարուքանդ եւ աղքատ, քան Վրաստանն ու Ազրբէջանը: Կ'ընդունի՞ն որ այս երկու բախտաւոր երկիրները լիուլի կը վայելեն Թիֆլիսի, Բագուի մէջ եւ այլուր [illegible] հայկական անհաշիւ հարստութիւնները, պալատանման շէնքերէն, գործարաններէն մինչեւ անոնց ճանկագին պատկանութիւնը եւ յարաճուն եկամուտները: (Տակաւին վերջերս Թիֆլիսի մէջ երեւան հանուեցան հայ ունեւորի մը բնակարանին մէջ թաղուած թանկագին առարկաներ, որոնք մօտ կէս միլիոն ոսկի արժէք ունին, եւ չնաշխարհիկ առատաձեռնութեամբ մը յանձնուեցան Վրաստանի հողագործական վարչութեան):

Եթէ կ'ընդունին, ապա ուրեմն, պէտք է մէկդի դնեն տարածութեան եւ բնակչութեան վրայ հիմնուած հաշիւները, եւ [illegible] եղբօր՝ Հայաստանին տան իր արդար բաժինը, այնպէս ինչպէս կը պահանջէ անողոք իրականութիւնը:

Մանաւանդ որ, Հայաստան ուրիշ զրկանքի մըն ալ կ'ենթարկուի.— Անիրաւաբար խլուած Ախալքալաքի, Նախիջեւանի, Ղարաբաղի եւ նման հայկական հողամասերու բաժիններն ալ մեքենաբար կը մտնեն Վրաստանի եւ Ազրբէջանի գանձը, [illegible] աղքատացնելով Հայաստանը:

Փողոցէն անցնող մարդն ալ կը հասկնայ որ, այստեղ ելմտական, զանազան վարկերու բաշխումը պիտի կատարուի համաձայն իւրաքանչիւր շրջանի պահանջին: Եթէ Կովկասը [illegible] մէկ պետութիւն—եւ պոլշեւիկները միշտ կը պնդեն [illegible] խորհրդային իշխանութեան տակ սահմաններ չկան— ի՞նչ [illegible] պիտի բաժնուէին ծախքերն ու եկամուտները: Արդա՞ր էր [illegible] աչքով նայիլ պողոտաներով եւ սալարկուած փողոցներով Թիֆլիսին, եւ կիսովին աւերակ, նախնական Երեւանին: Ցարական իշխանութիւնը երբեք ձգած էր Երեւանի նահանգը, իբր ծայրագաւառ: Ի՞նչպէս կը հանդուրժեն որ բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւն մըն ալ նուիրագործէ ու զարգացնէ [illegible] քաղաքականութիւն մը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ-ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայրենիք» շեշտելով Թուրք-պոլշեւիկ բարեկամութեան ամրապնդումը, դիտել կուտայ (12 Մարտ).

— «Խորհրդային թերթերէն կ'իմանանք, թէ տաճկական պատուիրակութիւն մը այս պահուս կը պտտի Խորհրդային սահմաններու մէջ, մանաւորապէս Թուրք-թաթարական շրջաններու մէջ: Պատուիրակութիւնը իբր թէ նպատակ ունի ծանօթանալու կրթական գործի վիճակին Խորհրդային Միութեան մէջ:

«Էնկիւրիի կառավարութիւնը, ինչպէս քանիցս ըսած ենք ասկէ առաջ ալ, լիովին կ'օգտագործէ իր «բարեկամական» կապը Մոսկուայի հետ եւ ուշի ուշով կը հետեւի եւ ուղղութիւն կուտայ Խորհրդային Միութեան մէջ ապրող թուրք-թաթարական ցեղերու կեանքին: Ու այդ կ'ընէ ոչ միայն ապօրինի եղանակով իր գաղտնի բիւրաւոր գործակալներու միջոցով, այլ եւ «օրինական» ճանապարհով իր պաշտօնական ներկայացուցիչներու օգնութեամբ:

«Նկատելի է, որ Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի յարաբերութիւնները վերջերս ա՛լ աւելի ջերմ աստիճանի մը հասած են:

«Իրերու բերումով Մոսկուա եւ Էնկիւրի տարիներ առաջ բարեկամ դարձան իրենց օրհասական պայքարի շրջանին: Սակայն, բախտի դառն հեգնանքով այդ բարեկամութիւնը հարկադրաբար պիտի շարունակուի ասկէ ետքն ալ, երբ օրհասական նոր պայքարներ կը բախեն Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի դռները:

«Պոլշեւիկներու եւ քէմալականներու բարեկամութիւնը ճակատագրական բնոյթ ունի: Եւ մահուան դատապարտուած այդ երկու ուժերը, ուզեն թէ չուզեն, իրարու հետ պիտի ըլլան՝ Արեւմուտքէն գալիք մահացու հարուածներու դէմ ինքզինքնին պաշտպանելու համար...»:

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Պոլսոյ Քաղաք. ժողովը ասկէ առաջ դիմում ըրած էր կառավարութեան, որպէսզի պետական միջամտութիւն չըլլայ այն ազգ. կալուածներու մասին որոնց համար խնդրագիր տրըուած է:

Էնկիւրիի կառավարութիւնը հրահանգած է որ հայկական եկեղեցիներու, դպրոցներու, հիւանդանոցներու եւ որբանոցներու պատկանող այն կալուածները որոնք անհատներու անունով կամ «միւվազաա»ի ձեւով արձանագրուած են եւ որոնց համար «թասիհիը գայտ»ի դիմում կատարուած է, ժամկէտը չնկատուին: Եթէ կան այդ կարգի կալուածներ, որոնց համար պետական միջամտութիւն եղեր է, կատարուած գործողութիւնը պիտի վերցուի:

Պ. ԼՈՒՑՅԱԹԻԻ մահուան առթիւ, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած է հանգուցեալին ընտանիքին եւ պատուիրակ մը նշանակած է, յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու համար:

ԻՆԹՐՆԱՇԱՐԺԻ Թագաւոր ամերիկացի Հէնրի Ֆորտի դէմ մահափորձ կատարուեցաւ առջի օր՝ երկու ինքնաշարժերու կողմէ, որոնք կ'աշխատէին գետին մէջ ձգել անոր ինքնաշարժը: Անկուսէն խուսափելու համար, Ֆորտի ինքնաշարժը ծառի մը զարնուեցաւ: Ֆորտ վիրաւորուեցաւ: կեանքը վտանգի տակ չէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ

Դամասկոսէն Մարտ 30 թուականով կը հեռագրեն.—

Բազմաթիւ սուրիացի երեւելիներ, որոնց մէջ Դամասկոսի Թաղապետական Խորհուրդի նախագահն ու բոլոր անդամները, փաստաբաններ, բժիշկներ, լրագրողներ. կալուածատէրեր, առեւտրականներ եւլն. Սուրիոյ մարզպան Պ. Փօնսօի ներկայացուցին հանրագրութիւն մը, որով կը պահանջեն գումարումը ազգային ժողովի մը, որոշելու համար Սուրիոյ տրուելիք կառավարական վարչաձեւը: Ստորագրողները կը պահանջեն նաեւ որ յիշեալ ժողովը ընտրուի զուտ սուրիացի եւ ժողովուրդին վստահութիւնը վայելող անկողմնակալ կառավարութեան մը հովանաւորութեան տակ:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի, Ուաշինկթընի եւ Թոքիոյի միջեւ կարեւոր բանակցութիւններ կը կատարուին՝ չինական նոր կացութեան հանդէպ իրենց հետեւելիք քաղաքականութեան մասին: Ամերիկայի եւ Ճափոնի բռնելիք դիրքը պիտի որոշէ թէ օտար պետութիւնները բոլորովին պիտի քաշուի՞ն Չինաստանէն թէ օտար առանձնաշնորհները պիտի պահպանեն բռնի ուժով, պարտաւորելով Չինաստանը յարգել օտար ազգերու դրօշները, քաղաքացիներն ու սեփականութիւնները:

Անգլիա կողմնակից է պահպանելու իր ունեցած իրաւունքները եւ մտադիր է հատուցում պահանջել Նանքինի խժդժութիւններուն համար, սպառնալով պաշարման տակ առնել Քանթոնը եւ Եանկցէի հովիտը: Չէմպըրլէյն երեսփ. ժողովին մէջ յայտարարեց թէ անգլիական եւ ամերիկեան հիւպատոսները երդումով հաստատած են թէ Նանքինի խժդժութիւնները կատարողներն էին համազգեստ հագած ազգայնական զինուորներ՝ սպաներու հրամանին տակ: Բարձրաստիճան սպաները բնաւ չարգիլեցին զինուորներու արարքները, մինչեւ որ մարտանաւերը սկսան ռմբակոծել քաղաքը:

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Քանթօնցիները թալլած են Ցինկ-Շանկ քաղաքը, Եանկ-Ցէի վրայ, Նանքինէն 70 քիլոմեդր հեռու: Օտարականները Շանկայ ապաստանեցան: Ազգայնականները քարերով հետապնդած են անգլիական հիւպատոսը և բազմաթիւ միսիօնարներ, ընդամէնը 47 հոգի:

Ամերիկացի փախստականները շոգենաւ խնդրած են՝ Մ. Նահանգները վերադառնալու համար: Չինաստանի ամերիկեան ուժերը պիտի գործակցին միւս ազգերուն հետ, առանց ո եւ է մէկուն իշխանութեան ենթարկուելու:

Ազգայնականները կը յառաջանան դէպի Փեքին: Արդէն հասած են Ուէնկէն՝ Նանքինէն 150 քիլոմեդր հիւսիս:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՌԻՔՕՖ

Մոսկուայի մէջ սովետներու նահանգային ժողովին ընթացքին գործավարներու խորհուրդին նախագահ Ռիքօֆ խօսելով Նանքինի դէպքերուն մասին, ըսաւ, «Խաղաղութիւնը վտանգուած է: Միջազգային այսքան խառնակ պայմաններու տակ, Չինաստանի ներքին գործերուն միջամտութիւն մը կոչուած է մեծ պատերազմ մը պայթեցնել չինական հողին վրայ, պատերազմ, որ զարգանալով, կնճռոտութիւններ պիտի հանէ ո՛չ միայն ասիական ցամաքամասին վրայ, այլ ամբողջ աշխարհի մէջ: Չինաստանի և ուրիշ ազգերու ազատագրական շարժումը ճզմելու համար՝ քաղաքական թշնամի խմբակներ կը փորձեն նախ ճզմել ռուսական յեղափոխութիւնը: Ռուսիոյ համար մինչեւ երկու տարի պատերազմի վախ չկայ, պայմանաւ որ ուժերու ներկայ դասաւորումը պահպանուի»:

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ՎԷՃԸ

Լոնտոնէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի կը հեռագրեն.—

Արտաքին նախարար սըր Չէմպըրլէյն Մուսոլինիին նամակ գրելով մեղադրած էր զայն, որ թոյլ կուտայ Ալպանիան դառնալ պալար մը պալքանեան ցաւին մէջ, եւ պահանջած էր որ ուղղակի բանակցութիւններ կատարէ Եուկօսլաւ կառավարութեան հետ, ալպանական վէճը կարգադրելու համար:

Մուսոլինի պատասխանած է թէ՝ ինք պատրաստ է այդ միջոցին դիմելու, եթէ վստահ ըլլայ Եուկօսլաւիոյ բարեկամեցողութեան վրայ: Ասիկա ապացուցանելու համար Եուկօսլաւիա պէտք է վաւերացնէ այն տնտեսական դաշնագիրները, որոնք երկու տարի առաջ կնքուեցան, սակայն չվաւերացուեցան՝ Պելկրատի կառավարութեան հետապնդած քաղաքականութեան պատճառաւ:

Սըր Չէմպըրլէյն այս կէտը ներկայացուց ֆրանսական կառավարութեան, որ իբրեւ Եուկօսլաւիոյ բարեկամը կը շարժի: Կ'ըսուի թէ Փարիզ համաձայնած է պարտաւորել Եուկօսլաւիան, որ Իտալիոյ փափաքներուն գոհացում տայ եւ համաձայնութեան գայ բոլոր առկախ խնդիրներու մասին:

∴ Հռոմէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.— Մուսոլինի ընդունեց պատերազմին կուրցած սպաներու պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ կոյր երեսփոխան Տէլքրուայի, որ վերջերս կրկին ընդունուած է բանակին մէջ: Դիկտատորը կարճ ակնարկութիւն մը ըրաւ միջազգային ներկայ կացութեան մասին եւ ըսաւ. «Ներկայ ժամը փափուկ է, բայց ոչ ծանր. սակայն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀ՝ ՏՊԱԳՐԻՉ Կ. ՆԵՐՍԷՍԻ

Երեքշաբթի իրիկուն տպարանէն վերադարձին իր տան սանդուղներուն վրայ իյնալով յանկարծամահ եղաւ տպագրութեան վաղեմի աշխատաւոր, Կարապետ Յ. Ներսէսեան (Շաւլ Ներսէս):

Հանգուցեալը ծնած էր Չմշկածագ՝ 1876ին: Փոքր հասակէն կ'անցնի Տրապիզոն, անկէ Պոլիս, ուր Ա. Արփիարի խորհուրդով կը մտնէ Հայրենիքի տպարանը եւ գրաշարութիւն կը սորվի: Իբրեւ յեղափոխական՝ 1896ին մահուան կը դատապարտուի, սակայն կը յաջողի ապաստանիլ Աթէնք, ուր յունարէն սորվելով հինգ տարի կ'աշխատի տեղական տպարանի մը մէջ: 1901ին Փարիզ կուգայ: 1902ի վերջերը Ժընեւէն կը կանչուի Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան հրատարակելիք գործերուն համար: Քանի մը տարի կ'աշխատի Դրօշակի տպարանին մէջ, յետոյ հիմնելով առանձին տպարան մը՝ կը հրատարակէ գիտութիւն եւ գութան հանդէսները: 1906ի ամրան կը վերադառնայ Փարիզ, ուր կը հրատարակէ Նոր-Հանդէս անուն երկշաբաթաթերթը, որ կարճատեւ կեանք կ'ունենայ:

Հաստատուած էր 328 րիւ Սէն-Ժագ ֆրանսական տպարանի մը մէջ, միայն տառերը ունենալով իրեն սեփականութիւն: 1909—11 հրատարակած է Անահիտը: Պատերազմէն առաջ իր տպարանէն լոյս տեսած են Սըմսարը (1908), Նաղաշ Յովնաթան (1910), Անտոնինոսքէւ կղէոպատրա (1911), Հայ էջեր (1912):

Պատերազմէն առաջ և յետոյ հրատարակեց նաեւ Հայ կեանք եւ ժողովուրդի ձայն թերթերը, 1918ին եւ 1919ին հրատարակած է փարիզահայ ցարեցոյցը, Ս. Տօփիկեանի կովկասին Բ. հատորը (1922), Դուրեան եպսկ.ի Քարոզները եւ ուրիշ զանազան գիրքեր:

1924ի վերջերը Ներսէս փոխադրուեցաւ րիւ Փասքալ, ուր հաստատեց տպարան մը՝ սեփական մամուլով: 1925 Յուլիսին Դրօշակը, իսկ Օգոստոսին Յառաջը սկսան լոյս տեսնել այս համեստ տպարանէն:

Ներսէս յամառ աշխատող մըն էր, եւ հակառակ իր հիւանդագին վիճակին, կը շարունակէր գիշերները լուսցնել: Յաճախ ըսած էր թէ գիրի արկղիկներուն առջեւ պիտի մեռնէր, եւ զրեթէ այդպէս ալ եղաւ: Մեռնելէն քառորդ ժամ առաջ, դեռ տպարանին մէջ գիր կը շարէր:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս առաւօտ ժամը 9ին 96, Rue Mongeի իր բնակարանը, եւ մարմինը կ'ամփոփուի Քրէմլէն-Պիսէթրի գերեզմանատունը:

Մեր ցաւակցութիւնները իր տիկնոջ եւ զաւակներուն:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԷՕՇԿԵՐԸ.— Երեւանի հրապարակներուն վրայ պիտի շինուին քէօշկեր, ուր պիտի ծախուին ամառը պաղ ջուր, ծխախոտ եւլն.: Անոնց մէկ մասը վարձու պիտի տրուին հաշմանդամներուն: Արդէն իսկ շինուած են 10 քէօշկ:

100,000 ՆՈՑ ՍՐՈՒՆՔ ՄԸ.— Վիէննայի մէջ շաբաթէ մը ի վեր կը տեսնուի դատը մեքենավարի մը, որ ամբաստանուած է թէ ապահովագրական ընկերութենէն 100,000 տոլար ստանալու համար, կացինով կտրած է իր սրունքը:

ԲԱՑ ԽՕՍԻՆՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեր հանրային կեանքին մէջ ուժ եւ հնարաւորութիւն ունեցող հոսանքներու այս անբնական դասաւորումը աւելի փայլուն արդիւնք մը չէր կրնար տալ, քան այն ինչ որ կը տեսնենք մենք այսօր։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ, ուրեմն, ելքը, երբ մանաւանդ, բարոյական խրատներու դարաշրջանը անցած է անվերադարձ։ Իսկ ուժը, մեր նման հասարակութիւններու համար դեռ անհրաժեշտ ու կարեւոր, նոյնպէս չի գնահատուիր երբեւ միջոց, թէ ուժ ունեցողներու, եւ թէ մեր շրջապատի կողմէն։ Խրաւախոհութի՞ւն, բայց ասիկա նոյնպէս փորձուած, եւ անարժէք է նկատուած։

Ո՛ւր էր որ տիրող տագնապին ցաւով տառապողները ըլլային բոլորն ալ հակադաշնակցականներ, եւ մէկը զանոնք սրտցաւ աշխատանքի։ Դժբախտաբար այս շարքէն սրտցաւերը շատ քիչ են, որով մենք ճարկադրուած ենք շատ յաճախ գործնապէս մերժուիլ ո՛չ-ցանկալի, բայց անհրաժեշտ աշխատանքներու մէջ, օգտագործելով այն բոլոր տարրերը, որոնք բացայայտ ճակատակորդ չեն այս ժողովուրդի ներքին կեանքի կազմակերպման։

Ուրիշ խօսքով, մենք բացառաբար այս գետնին վրայ, պէտք է անվերապահօրէն գործակցութիւնը ապահովենք այն բոլորին, որոնք զանազան վերացական եւ անիմաստ վարդապետութիւններէ եւ քաղաքական խեղկատակութիւններէ աւելի՛, իրենց սրտին մօտ կը զգան անմիջականը, օրուան պահանջը։

Ճի՛շդ է որ բազմաթիւ են խուլընդոտները այս ուղղութեամբ մեր առած կամ առնելիք քայլերուն առջեւ։ Բայց ես այն խոր համոզումն ունիմ որ եթէ մենք բացարձակ վստահութիւն ներշնչենք որ գիրքի ու աթոռի ցանկութիւն չունինք եւ մեր պահանջները գերազանցօրէն կը բխին ազգային կեանքի պահանջներէն, շատ բան կրնայ փոխուիլ մեր այսօրուայ իրականութենէն։ Դաշնակցութիւնը, միշտ ալ տուած է այդ ապահովութիւնը, բայց մասնակի դէպքեր, եւ մեր ծանօթ հակառակորդներու գոպարտութիւններն ու յերիւրանքները, պղտորած են մթնոլորտը։

Անգամ մը որ փոխադարձ վստահութիւն գոյանայ այս գետնին վրայ, անպայման նոր ուժերու համախմբում տեղի պիտի ունենայ։ Ու այլեւս ոչ ոք պիտի կրնայ ասպարէզէն քշել այն որ եռանդ եւ կամք ունի նուիրուելու այս ժողովրդի ցաւերուն։

Պիտի առարկուի թէ այդ բոլոր փորձերը կատարուած են յաճախ, եւ նոյնիսկ Եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան բոլոր ձեռնարկներուն մէջ։ Դիտել պիտի տան թէ նոյնիսկ վերջին պատգամաւորական ժողովին մէջ Դաշնակցական պատգամաւորները այս ուղղութեամբ բոլոր միջոցները սպառեցին, եւ հոն ուր ուրիշները իրենց ներկայացուցիչները տեղաւորելու սակարկութիւնը կ'ընէին, Դաշնակցականները բաւականացան մէկ ներկայացուցիչ տալով թեմականի ամբողջ կազմին մէջ։

Ճիշդ է. բայց պէտք է նկատել որ թեմական կազմակերպութեան շուրջ սկիզբէն իսկ երեւան եկան շահերու հակամարտութիւններ, եկեղեցականներու զանազան վարչութիւններու մէջ, եւ այս մասնակի հակամարտութիւնները, երկրորդական եւ երրորդական գիրքերու վրայ ձգեցին բուն խնդիրը, ընդհանուր կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը։

Ասկէ զատ անտեսուեցան ուսուցչական համայնքները, որով միակողմանի ձեւ մը տրուեցաւ ցանկալի կազմակերպութեան։

Ինչո՞ւ չխոստովանիլ, որ այո՛, զուտ ուսուցչական համայնքի կազմակերպութիւնը դեռ մեր ամբողջական ցաւի դարմանը չէ եւ այդ, որքան ատեն որ ազգային ներքին կազմակերպութիւնը կապենք միայն մէկ համայնքին հետ, կնճռոտութիւններն ու բարդութիւնները շատ աւելի զայրուն կը դառնան։ Այն ինչ, եթէ այդ աշխատանքներու փոխարէն ջանքեր թափուէին ամէնէն առաջ կազմելու ազգային խորհուրդ մը, բոլոր համայնքներու եւ խաւերու համեմատական մասնակցութեամբ, ժամանակի ընթացքին կը լուծուէին այն բոլոր հարցերը, որոնց շուրջ այլանդակ պատմութիւններ լսեցինք այս վերջին շրջանին։

Ամփոփենք մեր հիմնական միտքերը.—

ա) Հայ կեանքին մէջ գործող հոսանքներու իրերամերժ ընթացքը, տարաբախտաբար թոյլ չի տար ստեղծել միացեալ ճակատ մը, ներքին կազմակերպութեան համար։

բ) Մեր ժողովուրդի ազգային նկարագրի եւ ֆիզիքական գոյութեան անհրաժեշտութենէն մղուած, Դաշնակցութիւնը պարտաւոր է առանց ոտքով ձեռքով մերժուելու,խրախուսել եւ գործի մղել բոլոր առողջ ազգայնական տարրերը, ի հարկին գործակցելով լայնօրէն անոնց հետ։

գ) Ազգային ներքին կազմակերպութեան պէտք է տալ համազգային հանգամանք առանց դաւանանքի խտրութեան։

դ) Պէտք է կազմել ազգային կեդրոնական վարչութիւն մը, միակ ղեկավարն ու տնօրինողը ազգային բոլոր գործերուն։

ե) Այս նպատակով ամենավճռական եւ հիմնական քայլերը պէտք է առնել Փարիզէն, հրաւիրելով խորհրդակցական ժողով մը բոլոր այն կազմակերպութիւններու եւ հոսանքներու մասնակցութեամբ, որոնք բացայայտ հակառակորդ չեն մեր ներքին կազմակերպութեան։

Մանրամասնութիւնները մէկդի դնելով կը կարծեմ թէ այս ուղղութեամբ միայն կրնանք արդիւնքի մը յանգիլ։

Եւ այս աշխատանքէն ետք միայն պիտի ըսենք մեր վերջին խօսքը բոլոր այս ցեցերուն, որոնք այսքան կենսական խնդիր մը վերածեցին վերջ ի վերջոյ «վեղարականի»։ Եւ վերջ-ւպէս այս աշխատանքէն ետքը պիտի ըսենք բուն ժողովրդին,— ո՛չ տէր ունիս, ոչ ղեկավար, գլխուդ ճարը նայէ։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿԱՐ ՄԱԶԵՐՈՒ.— Աղջիկնե՛ր, ուշադրութիւն, կարճ մազերու նորաձեւութիւնը աշնան արեւի պէս իր հոգերը ժողված՝ կը մեկնի։ Ալա Նինոն կարճ մազերը որքան մանչոյացան, որ սկսաւ հակառակ շարժում մը։ Այժմ նորաձեւութիւն է երկարել մազերը, օձի պէս կախել ուսերն ի վար, կամ փունջ շինել գլխուն վրայ։ Վարսավիրանները ուրախ կը թուին նորաձեւութեան այս դարձին առթիւ, որովհետեւ պիտի օգտուին ծախելով այն մազի պաշարները զորս կը հաւաքէին մինչեւ հիմա, եւ կը գնէին Պրըթանցի կիներէն մասնաւորապէս։

ԿՈՄՍՈՄՈԼԸ

(Թղթակցութիւն Երեւանէն)

«Կոմսոմոլիստ» կը կոչուին այն երիտասարդ պոլշեւիկները, որոնք 12-20 տարեկան են։

Ինչպէս Ռուսաստանի, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ կոմսոմոլը երկրի ամէնէն անբարոյական խաւի հաւաքածոն է։ Ամօթը եւ խիղճը անոնց համար «բուրժուական-մէշչանական» հասկացողութիւններ են, իսկ ընդհակառակն անբարոյականութիւնը, խուլիգանութիւնը եւ ամէն տեսակի լրբութիւնները՝ պոլշեւիկեան-յեղափոխական արժանիք։

Կոմսոմոլի ակումբը այնպիսի վայր մըն է, ուր ամօթ եւ պատիւ ըսուած բանը գոյութիւն չունի։ Երեկոները այնտեղ կը հաւաքուին «կոմսոմոլիստ» եւ «կոմսոմոլիստկա»ները, զուարճանալու ու զանազան տեսակի խայտառակութիւններ սարքելու։ Երկրի անբարոյական տարրերը կը համախմբուին այնտեղ։ Կոմսոմոլի շրջանը ինկած քաղաքացին, աշակերտը եւ աշակերտուհին եթէ շուտով չքաշուի, բոլորովին կը տարուի պոլշեւիկեան «առաքինութիւններով» եւ կ'անբարոյանայ։

Իսկ «կոմսոմոլիստկան»։

Կարճ եուպկա մը, վրան կաշիէ «չաքէթ» մը, մազերը կտրած, գլխին «կիպի» մը, շրթներուն սիկառ մը։ Ահա կոմսոմոլիստկան, որ պոլշեւիկեան բարոյականի մարմնացումն է....

Կին բաժինը.— Կոմունիստական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի կից գործող կիներու բաժինն է այս, բաղկացած ամուրի եւ կամ ամուսնաթող կիներէ, որոնք կեանքի են կանչուած կիները քաղքենի կապանքներէն ազատելու համար։ Շատեր կան որ մէկէ աւելի արկածներով կապուած են պոլշեւիկ անուններու հետ։ Կին-բաժինը ամուսնաթող կիներու համար հանգրուան մըն է, ուր կը մնան մէկ-երկու շաբաթ եւ նոր «ամուսիններ» ճարելով կը չքանան։ Կին-բաժինը անբարոյականութիւն տարածելէ զատ, ունի գործ մը եւս խրախուսել բոլոր կիները, որոնք մտադիր են բաժնուիլ իրենց ամուսիններէն։

Այս ձեւով կ'ընթանայ կինբաժնի «կիներու ազատագրական» գործը։ Հ.Կ.Կ.Կ.Կ.ի կից կին-բաժինը երեկոները կը ներկայացնէ բանուկ սրճարան մը, ուր ներկաները անխտիր, կին թէ այր, կը ծխեն, կը զուարճանան եւ «սօցիալիզմ են կառուցանում»։

Կարծես կոմսոմոլն ու կինբաժինը քիչ էին ապականած մեր երկիրը, պակասը լրացնելու համար անցեալ տարի ամառը Մոսկուայէն Երեւան հասան այնտեղի «Կորչի՛ ամօթը» ընկերութեան քանի մը տասնեակ անդամները, որոնք բոլորն ալ մերկ էին, թէ կին եւ թէ այր։ Ինչպէս ընկերութեան անունէն ալ կ'երեւայ անոնց նպատակն էր մնացած ամօթն ալ վերցնել։ Սակայն, բարեբախտաբար, կայարանի հասարակութիւնը սուլոցներով ընդունեց եւ ետ ուղարկեց այս այլասերածները։

Երեւանի Զագսին (քաղաքային արձանագրութեանց) տետրակները ցոյց կուտան որ ապահարզան կատարողները գրեթէ բոլորն ալ պոլշեւիկներ են եւ մեծամասնութիւնը կոմսոմոլիստներ։ Ասկէ զատ, եթէ նկատի առնենք ամէն տարի Երեւանի մէջ կատարուած քանի մը հարիւր ապահարզանները, կոմսոմոլն ու կինբաժինը, առանց խղճահարութեան կրնանք ըսել որ այլասերուած պոլշեւիկները այլասերեցին եւ մեր երկիրը։ Պոլշեւիկները գիտեն իրենց ակումբներէն դուրս ալ տարածել իրենց շահատակութիւնները, ինչպէս այս տարի կատարուեցաւ քանի մը կոմսոմոլիստներու եւ բանաստեղծ Չարենցի կողմէ։ Այս բոլորին մէկ արդիւնքն ըլլալով, Երեւանի մէջ բացուած է ընկեցիկներու համար յատուկ հիմնարկութիւն մը, որ կը կոչուի «Մսուր»։

Թողունք կոմսոմոլն ու կինբաժինը եւ քիչ մըն ալ խօսինք հայ ղեկավար պոլշեւիկներու բարքերէն։ Սկսինք հանգուցեալ Միասնիկեանէն։

Միասնիկեանը Թիֆլիս փոխադրուելէ յետոյ, մտադրեց թողուլ իր ռուս կինը եւ ամուսնանալ երիտասարդ հասակէն զինքը մերժող հանգուցեալ Վ. Տէրեանի կնոջ հետ։ Պատմութիւնը երկար է։ «Կինս ինձ դաւաճանում է» ըսելով դատարանի միջոցաւ ձգեց կինը եւ ամուսնացաւ Ցիկին Տէրեանի հետ։

Նոյնպէս Թիֆլիսի մէջ Ս. Խանոյեանը (Անդրկովկասի Կ. Կ.ի նախագահ) նախկին զինուորական մը Սիբիր աքսորեց եւ ամուսնացաւ անոր կնոջը հետ, որովհետեւ ծեբացած էր իր կինը։

Ձգագար Պ. Մակինցեանը երկար ժամանակ գերասանուհի Ա. Ռ...ի հետ կենակցելէ յետոյ ակատես դաշնակցականի մը աքսորական վիճակէն օգտուելով անոր կինը փախցուց եւ հոմ տարաւ։ Հայաստանի «Ստալին»ը, Ա. Յովհաննէսեան անբարոյական կիներու հետ կ'անցընէ իր գիշերուայ ժամերը։ Անգամ մըն ալ հռչակաւոր ցնծուհիի մը քով մոռցած էր իր թղթապանակը...

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան «սիւներէն» խուլիգան Շահսուվարովը ամբողջ գիշերները «ակուշերկա»ներու խմբակով մը զբաղած է։

Հայաստանի պետական համալսարանի վարիչներէն տխմար Գիւլիքեխվեանը դեռ անցած տարի ուսումնական տարուայ սկիզբները տարագիր դաշնակցականի մը ուսանողուհի կինը իր տունն էր հրաւիրած, քաղաքական գրականութեան դաս տալու եւ յանդգնած էր խայտառակել զայն, սակայն իր արժանի պատիժը ստացաւ երեսին, «գրականագէտ», «հասարակագէտ» ու մատերիալիստական աշխարհայեացողութեան «փիլիսոփայ», «մասնագէտ» Գիւլին։

Ահա մեծերը, ի՞նչ կ'ուզէք որ ըլլան փոքրերը։

Ա. ՀՐԱԾԻՆ

ԱՊՐԻԼ 1

Առենօք, տարիները կը նորնային ոչ թէ Յունուար 1ին, այլ Ապրիլ 1ին։ Մինչեւ 1564 Թուականը, կաղանդը կը սկսէր «խաբէու օր»ին, երբ մարդիկ իրարու կուտային զանազան նուէրներ եւ մաղթանքներ։

Կարոլոս Թ. հրամանագիրով մը փոխեց այս հին սովորութիւնները, եւ այդ օրուընէ ի վեր Ամանորը սկսաւ Յունուար 1ին։ Ամէն մարդ ստիպուած էր հպատակիլ արքայական որոշման։ Եւ այդ օրուընէ սկսեալ, մարդիկ իրենց լուրջ նուէրները, կաղանդչէքները եւ մաղթանքները կուտային Յունուար 1ին, իսկ Ապրիլ 1ին, թէ զուարճանալու եւ թէ հին սովորութիւնը յաւերժացնելու համար, ծիծաղաշարժ եւ սուտ նուէրներ կը ղրկէին։

Ապրիլ 1ի խաբեբաներուն ծագումը այս է։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՊԼՈՆԱՐ ԲԼՄՆԼ», Անտրէ Մօրուայի։

Կարդացա՞ծ էք Հիւկօի Ալազախրումը։ Պրըթօն ծովափի մը վրայ՝ աւազը չափազանց թոյլ է եւ ծորուն, կարծէք տիղմ ըլլայ կամ աւելի ճիշդը թանձր հեղուկ մը. ու այդ փխրուն ծովուն մէջ մոլորած ճամբորդներ յանկարծ կը զգան թէ իրենց ոտքերը կը մխրճին, կը սուզուին անդիմադրելիօրէն դէպի ներս, աւելի ու աւելի խորը, նախ մինչեւ ծունկերը, յետոյ աւելի վեր, մինչեւ մէջքը...։ Երկիրը կը ծծէ մարդը. դիմադրելու ոեւէ փորձ աւելորդ է. աւազի նենգ ալիքները կը բարձրանան ու վերջ ի վերջոյ կը լափեն խեղճ անցորդը։

Անտրէ Մօրուայի վերջին վէպը — «Պէռնար Քէնէ» — պատմութիւնն է այլապէս ողբերգական աւազախրեալի մը, աւելի ճիշդ մարդու մը, որ արշալոյսը իր սրտին մէջ, աչքերը լայն բացած մինչեւ հորիզոնները, ճամբայ կ'իյնայ ու յանկարծ կը զգայ թէ ինչպէս կեանքը, հոգերու ցանցը կը լարէ իր չորսդին ու պարտականութիւններու սողոսկուն կոհակները կը բարձրանան, կը կուտակուին իր շուրջ, կը կասեցնեն իր սլացքը, կը թնճկուին իր հոգւոյն շուրջ...։

Ընթացիկ տաղտուկներու խութին վրայ, երիտասարդ հոգիի մը այս նաւաբեկութիւնը պատմութիւնն է շատ շատերու. կան որ կը յաջողին գերազանց խոյանքով մը դուրս գալ անելէն, փրկել իրենց սիրտը ուր պահած են լաւագոյնը իրենց կեանքին, իրենց երջանկութիւնը. ուրիշներ, կը խոյսին, կը հրաժարին իրենք իրենցմէ. ալ ոչինչ չեն փնտռեր. ինչ որ կեանքը կուտայ, ան կը նկատեն միակ կարելին, միակ արժանին. արկածի բնազդը կը փոխարինուի իրենց մօտ ընթացիկ գործի բնազդով. դաշտերու թափառումներէն ալ վերադարձած են փարախ. իրե՞նք կը վարեն ժամանակը, թէ ան կը վարէ զիրենք, այդ մասին թիւրիմացութեան մը զոհն են ընդհանրապէս. աւազը բարձրացած է մինչեւ իրենց մտածումը։

Արդարեւ չափազանց ողբերգական է երբ ապրիլը կը դառնայ սովորութիւն մը ու մարդիկ կը յամառին ծէս կատարել տաճարի մը մէջ ուրկէ աստուածները մեկնած են. «ինչ որ սարսափելի է, այն է որ ոչինչ կայ սարսափելի.» ըսած է արդէն Տուրգենեւ իր օրին. ու դժբախտաբար մեր ժամանակը խճողուած է մարդոցմով որոնք սկեպտիկ են, հմայաթափ են կեանքի մասին եւ սակայն կ'ապրին։

Ահա՛ Անտրէ Մօրուայի վէպին հիւսկը.—

Ֆրանսական գաւառակի մը, Փօն տը Լէօռի մէջ, Աշիլ մեծ հայրն է հին գերդաստանի մը եւ հիւսուածեղէնի բարգաւաճ գործարանի մը, որուն ղեկավարութիւնը ան կը մտածէ յանձնել իր երկու թոռներուն, Անթուան եւ Պէռնար Քէնէի։

Անթուան ընտանիքին հարազատ շառաւիղն է, սնած մաքուր աւիշով. երջանիկ ամուսնութիւն մը զինք կապած է պապենական տան, գործին եւ ոգիին, Աշիլ անոր մէջ դրած է իր բոլոր հաշիւներն ու յոյսերը։

Պէռնար իր խանդավառ երիտասարդութիւնը անցուցած է զինուորական ծառայութեան եւ Փարիզի մէջ. հին տակառ մը լեցուն նոր գինիով. չափազանց բուռն յիշատակներ, մանաւանդ սէր մը եւ ֆանթազիք ոգի մը չեն թոյլատրեր զինքը հաշտուելու իր ընտանեկան միջավայրին եւ գործին հետ. հոգիով բացակայ է. տակաւին անհաղորդ իր գաւառական հոգեբանութեան, ան թրթռուն է մարդկայնական գաղափարականութեամբ որ զինքը կը մօտեցնէ աւելի բանուորական շրջանակին։

Զինքը կարելի է ըմբռնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ, խնջոյքի մը պահուն ուղղած … սեղանակից տիկնոջ մը։

«Զէ՞ք գտներ որ երաժշտութիւնը, նոյն իսկ ամէնէն … մեկը, միշտ առանձնութեան … տենչը կ'արթնցնէ մեր մէջ … Որքան արուեստական է … կեանքը։ Չպիտի՞ ուզէիք … ո եւ է հեռաւոր կղզի մը … Ֆիճի կամ Թահիթի, ուր … նանները անծանօթ ըլլային, … բաժը՝ անզօր եւ ուր վայր… ներ, երջանիկ եւ մերկ պարէ… հասարակածի երկնային … մային տակ»։

Բայց վե՞րջը։

Վերջը ճակատագիրները … շրջուին, երկու եղբայրներ … կեանքը կը հետեւի տարբե… տրամադրութիւններու, հակա… ռակ բոլոր նախատեսութեան…

Անթուան, երէցը, կը հասն… նայ իր կնոջ, Ֆրանսուազի … թոգին հմայքին տակ, … զգացում, երջանկութեան … րաւով տոգորուն. այս նոր … լիեզգան, կ'ուզէ տիրանալ իր … ամուսնին ամբողջ սրտին. ոչ … գործի մտահոգութիւնները … է մուտ գործեն հոն. գործի … րական պահանջներուն կը … կաղրէ իր հոգիի պահանջն… կատարեալ պայքար մըն է … նախնական սրտի մը կողմէ … րապաշտ ղարուն ոգիին դէմ… օր ան կը դառնայ աւելի … կան շարժառիթ մը Անթու… գոյութեան մէջ։

Պէռնար, կրտսերը, իր … լու, շարժելու թաղուն … ներէն մղուած, իր պապեն… գործին մէջ կը սկսի գտնել … պոյր մը, յագեցում մը, … մը. ան իր մտածումներուն … ռում մը կուտայ կարգապ… թեան մը կ'ենթարկէ իր … ոնկ կեանքը. իր սիրուհին, … մոն Պէքս, որ երբեմն նպա… մըն էր, կը դառնայ մանրա… նութիւն մը։ Ամառ մը, … եաններու փէշերուն վրայ … հետ կ'ապրի իր սէրին … մէկ աշնանավերջը. Սիմ… զգայ ազդեցութիւնը ուժ… աւելի զօրաւոր քան իր սէ…

«Ո՜հ, կը զգամ, կը հեծեծ… զիտեմ որ գործարանիդ … աննշան դէպքը աւելի կշիռ… քու քով քան մեր սէրին … նակարեւոր եղելութիւնը. … կա տխուր է եւ նուաստացու…

«...Ինչ որ կ'ընես, չի ձանձ… ցներ քեզ, բաւական է որ … րենաս շարժիլ, հրամաններ … վերջապէս ինքզինքդ օգտա… նկատել»։

Գործարանին մէջ խմբա… գժգոհութիւններ զինքը կը … ւիրեն դէպի պարտականութիւ… գլուխը. որքան սէրէն հեռ… թափ, նոյնքան գործին մ… քով արբշիռ կը զգայ ինքզի…

Այլեւս իր տարրին մէ… գործին մեքենականութիւնը … թափանցէ իր մէջ. անզգալ… իր մտածումը կը միանայ … խատանքի ելեւէջին եւ … կարծէք կը դառնայ հեւա… գործարանին մէկ մասը...

Անթուան, Ֆրանսուազի … րաճուն հմայքին անձնատ… վերջ ի վերջոյ կը փրկէ … ղապարը, ուր թափուած … մինչ այդ իր կեանքը … չի նայիր, չի լսեր ընտանի… աւանդութեան, պաշտա… թեանց կոչը. սիրտն է … իր ղեկը... Հայրենի քաղ… հեռու, հարաւային ծովի … րուն վրայ անոնք կ'երթան … փեթակ մը հիմնելու։ … յաղթանակն է այս ժամա… բռնակալութեան դէմ...։

Պէռնար, վրդովուած է … բօր այս նահանջէն. … խանդաղատութիւնները կը … մապատկուին իր մէջ. … կը մխրճի ցանցի մը մէջ … լափէ զինք. աւազախրեալ … իր ներսէն ոչ մէկ ձայն. … նին մամերը մարած են … վերջին հանդիպում մը … իր բարեկամուհիին՝ Սի… հետ, որ այլեւս անզօր, … ժեշտի նամակի մը մէջ կար… իր երգը կ'երգէ։

«Սիրելի՛ս, Պէռնար, … նամակ մըն է, իսկական … «Ինձ մի գրէք՝ ձեր …

նիրը չպիտի կարդամ։ Շատ տառապած եմ, աւելի տառապիլ չեմ ուզեր։ Չեմ կարծեր որ դուք զգացած ըլլաք թէ ինչ աստիճան ձեզ սիրած եմ։

«... Ձեր խաղաղ կեանքը ոչ ուղիղ է, եւ ես այդ բանին չեմ ուզեր հանդուրժել, պատուելով ձեզ կը սիրեմ...

«Ես պիտի կարենայի սիրել նոյն իսկ ձեր սառնութեան պարագային. բայց ինչ որ զիս կը վրդովէ, ինչ որ զիս ձգմէ կը հեռացնէ, այդ այն է՛ր երբ դուք կ'ուզէք ձեզ համոզել եւ ուրիշները համոզել թէ ձեր այդ զգացական սառնութիւնը, ձեր գործին այդ ուրիշումը առաքինութիւններ են, մինչ անոնք ձեզի բոլորովին բնական են, ոչ աւելի, ոչ պակաս։

«Ո՛հ, երկու սեղանի վրայ խաղալու չէ երբեք։ Աւելի ուշ, երբ զիս բոլորովին մոռցած ըլլաք, դուք պիտի սկսիք թերեւս համկնալ թէ չափազանց մեծ աւեր մը փճացուցիք եւ առանց մեզի ցաւալի կորուստ մըն է»։

Պէտարի հարազատ կեանքին տապանագիրն է այս։ Ան կը շարունակէ սակայն ապրիլ, աւելի հիշտ քաշքշուիլ առօրեայ գեղչերու ծփանքէն. իր անցեալը բրածոյ մըն է այլեւս իր համար. համակերպած է իրերու ընթացքին եւ սառը գիտակցութեանը, նոյն իսկ հպարտութիւնը ունի։

«Ամէն ինչ հաշուի առնուելէ վերջ, մինչ ամէն բանի թերն ու գէմը իրար չե՞ն արժեր։»

Ու այս վերջին պատեհնապաշտութեան մէջ կը գտնէ ինքնարդարացում մը եւ թերեւս մխիթարանք։

Պարտուելներու իմաստութիւնը չէ՞ սակայն ասիկա։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԻՒՍԵԼԻ ՄԷՋ

Մարտ 26ին, Շաբաթ երեկոյ Հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ գեղարուեստական երեկոյթ մը որ կազմակերպուած էր Պրիւքսէլի Հայ Տրամաթիք Խումբին կողմէ։

Յայտագրին Ա. մասը կը կազմէր հայերէն արտասանութիւններ, պարերի եւ հայ երգեր թառի վրայ, ջութակի ընտիր կտորներ, դաշնակի ընկերակցութեամբ։ Երկրորդ մասին ներկայացուեցան երկու հայերէն կատակերգութիւններ։ Յաջող էին դերակատարները։

Երեկոյթին ընդհանուր տպաւորութիւնը շատ լաւ էր, միայն զգալի էր հայկական երգերու պակասը։

Փափաքելի է որ յաճախ կազմակերպուին նման ազգային երեկոյթներ, վառ պահելու համար գաղութներու մէջ հայկական ոգին ու թատրոնը։

Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ յայտնի դերասանուհի Տիկ. Արմէնեան, որ շաբաթէ մը ի վեր Պրիւքսէլ կը գտնուի, մտադիր է տեղական ուժերու մասնակցութեամբ եւ Հայ Տիկնանց Միութեան օժանդակութեամբ ներկայացում մը տալ Մէրսէլէս թատրոնին մէջ։ Կը յուսանք թէ մեր հայրենակիցները պիտի ուզեն նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերել տաղանդաւոր արուեստագիտուհին։

Հ. Տ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՊԱՆՏՐՄԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.— Մարտ 27ին խումբ մը Պանտրմացի երկսեռ երիտասարդներ հիմը դրին Պանտրմայի Հայրենակցական երկսեռ Միութեան։

Դժբախտաբար աննպաստ օդի հետեւանքով արուարձաններէն շատ մը հայրենակիցներ չէին կրցած ներկայ ըլլալ, սակայն եւ այնպէս, 25 հոգիի ներկայութեամբ նախապէս ընտրուած յանձնախումբի մը կողմէ կարդացուեցաւ կանոնագիր-ծրագիրը, որ պզտիկ փոփոխութենէ մը վերջ վաւերացուեցաւ։ Յետոյ ընտրուեցաւ հինգ հոգինոց առժամեայ վարչութիւն մը, որու պարտականութիւնը պիտի ըլլայ Միութիւնը կառավարութենէն վաւերացնել տալ, եւ անդամներու թիւը աւելցնել։

Կ'արժէ շնորհաւորել այս օտար ափերու վրայ նետուած հայրենազուրկ բանւոր երիտասարդութիւնը որ կը ձգտի իբրեւ օգնութեամբ անեղծ պահել հայրենի աւանդութիւններն ու ոգին։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզի Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը իր գրադարան—ընթերցարանին կողքին կազմելով նաեւ լսարան մը 15 օրը մէկ անգամ կուտայ դասախօսութիւն մը։ Առաջին դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ 13ին կիրակի։ Դասախօսեց Տօքթ. Վահան Պալասան «Ընդգառութիւն» նիւթին շուրջ։ Բ. Բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի։ Հակառակ գեղեցիկ ու պայծառ օդին, մեծ բազմութիւն մը փութացած էր, լսելու համար օրուան դասախօսը Պ. Կ. Բասմաջեան, որ ներկայացուց Կիլիկիոյ թագաւորութեան վիճակը խաչակիրներու արշաւանքի օրերուն։

Նկարիչ Պ. Շահնազարի օգնութեամբ Մոգական լապտերով ցուցադրեց իր հետ բերած 88 պատկերները, պատրաստուած Հայ որբերու պաշտպան եւ ծանօթ հայասէր Հանգուցեալ Հայր Տըլարիւի կողմէ։ Ցուցադրուած նկարներու առաջին մասը կը ներկայացնէր Կիլիկիոյ պատմական վայրերը եւ Հայաշատ քաղաքները։ Իսկ միւս մասը կը ներկայացնէր 1909ի ջարդին նոյն վայրերու աւերուած վիճակը, ի մէջ այլոց Զէյթունի եւ Հաճընի քաջերը։

Նկարներու ցուցադրութեան պահուն ներկաներէն շատեր այդ կողմերէն եղած ըլլալով պահ մը կարծեցին թէ կը գտնուին իրենց ծննդավայրին մէջ, իրենց կենդանի երկինքին տակ։

Հ. Խ.

ՏՕՔԹ. ՊՈՒԿՐԱՅԻ ԴԱՏԸ

Իր ատենին գրեցինք թէ ինչպէս Տօքթ. Պուկրա սպաննած է իր բարեկամ յաճախորդը, եւ դիակը պահած՝ իր բուժարանին ձեղունին մէջ։ Վերջերս, Էքսի դատարանին մէջ անօրինակ հետաքրքրութեամբ տեղի ունեցաւ դատը։ Ֆրանսայի ամէնէն հեղինակաւոր փրօֆէսէօրները վկայութեան գացին, հաստատելու համար թէ զոհը դիտումնաւոր սպաննուած չէ։ Այս առթիւ կատաղի վէճ մը ծագած էր պաշտպան փաստաբանին եւ ընդհ. դատախազին միջեւ։ Երկու կողմէ պայքարեցան իրենց ամբողջ տաղանդով, մէկ կողմը ազատ արձակել տալու, միւս կողմը մահուան դատապարտել տալու համար։ Ընդհ. դատախազը կարդաց իր ամբաստանագիրը եւ շարունակ 9 ժամ խօսեցաւ, պահանջելով բժիշկին գլուխը։ Այս աշարկու դատախազը, այդ առթիւ, կասկածի տակ ձգեց նաեւ փրօֆէսէօրներուն նպաստաւոր վկայութիւնները, եւ արհամարհելով բժշկագիտական փաստերը, հարցուց թէ ինչպէս բժիշկ մը, եթէ անմեղ է, կը պահէ դիակը։

Փրօֆէսէօրները կը պնդէին թէ հոգեբանական տագնապի արդիւնք է այդ։ Նոյնքան կատաղի էր պաշտպան փաստաբանը իր ճառին մէջ, որ կասկածի տակ կը ձգէր հակառակորդին վկաները, բանտի բնակիչներ, եւ կը յարձակէր ընդհ. դատախազին վրայ։

Վերջապէս, երդուեալները տուին իրենց վճիռը։ Տօքթ. Պուկրա՝ մշտնջենապէս թիապարտ։

Տօքթէօրը, որ ամբողջ դատին ընթացքին, անտարբերութեամբ կը հետեւէր վիճաբանութիւններուն, եւ լացաւ միայն երբ մեռած մօրը անունը տուին, ուսերը թօթուեց վճիռին պահուն։

Պաշտպան փաստաբանը, իբրեւ պատասխան երդուեալներուն, կ'ըսէր.

— Հիմա՛ կը սկսի բուն դատավարութիւնը։

Հաւանական է որ դատը տարուի վճռաբեկ ատեանին առջեւ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ. — Անցեալ շաբթուան երկու կարեւոր մրցումները վերջացան ֆրանսական յաղթութեամբ մը եւ պարտութեամբ մը։ Բանակը յաղթեց Պելճիքացիներուն՝ 4-2ով, մինչ անգլիական Isthmian Leagueը պարտութեան մատնեց Ֆրանսայի Ազգ. Խումբը, նմանապէս 4-2 նշանակէտով։ Պելճիքացիները արդէն յաղթած ըլլալով անգլիացի զինուորականներուն, կը կարծուի թէ եռանկիւնաձեւ մրցումներու (անգլիական, ֆրանսական եւ պելժ բանակներ) այս տարուան ախոյեանութիւնը Ֆրանսացիները պիտի վաստկին։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՁՄԵՌ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ.— Նորվեկիա Ամսթէրտամի յառաջիկայ Ողիմպիականին պիտի մասնակցի 80 ներկայացուցիչներով եւ ձմեռնային խաղերուն 25 մրցորդներով, որոնցմէ 16ը սքիէօր եւ 9 չմշկողներ (patineur)։ Ասկէ առաջ Ֆինլանտայի համար լուր էին տարածած, թէ Ողիմպիականէն հրաժարած է։ Նորագոյն տեղեկութիւնները կը հերքեն այդ լուրը։

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ. — Ամերիկահայ ծանօթ ըմբիշը՝ Մանուկ Նազարեան գեղեցիկ յաղթանակ մը եւս տարած է Քէմպրիճի մէջ, նշանաւոր Ռուսի մը՝ Յօ Թէլըչինի դէմ, զարմանք եւ հիացում պատճառելով ամէնուն։ Ռուս «Ալիւճ»ին կողմնակիցները 500 տոլար գրաւ դրած էին՝ թէ Նազարեանը պիտի պարտուէր։ Թէլըչին ասկէ առաջ Նիւ Եօրքի մէջ ուրիշ յայտնի ըմբիշի մը՝ Վէլտի Զըպիսքոյի հետ երկու ժամ տեւող գօտեմարտէ մը հաւասար դուրս եկած էր։

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— Սուրիահայ Թերթերը կ'արձանագրեն երիտասարդ կռփամարտիկի մը անունը՝ Պրուսայի Ասարլը գիւղէն Ստեփան Ոսկանեան, որ սկսեր է ոռոշ յաջողութիւններ ցոյց տալ։ Ոսկանեան Պէյրութի հայ ֆութպոլիստներու շարքին ալ կը պատկանի եւ սէնթր-հաֆպէք կը խաղայ։

Հ. ԳՆԴ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՄԱՅՐ-ՕՐԻՈՐԴԸ.— Սթրազպուրկի մէջ հրէշային ոճիր մը գործած է երիտասարդ աղջիկ մը։ Օր. Մաթիլտ Ֆէյ, սպասուհիի գործ մը գտնելու նպատակով, տարի մը առաջ կ'երթայ Պուա-Քօլօմպ, կ'աշխատի քանի մը տուներու մէջ։ Կը ծանօթանայ իտալացի երիտասարդի մը հետ։ Եւ երբ աղջիկը յղի կը մնայ, երիտասարդը կը ճամբէ զայն։

Այն ատեն դժբախտ աղջիկը կը դառնայ գիւղ, մօրը տունը։ Մինչեւ վերջ կը ծածկէ իր յղութիւնը։ Անցեալ գիշեր երկունքի ցաւերը սկսան եւ չգիմացաւ ու պոռաց։ Մայրը արթնալով, թէյ ու բուսաջուր պատրաստեց աղջկան համար, որ կեղծեց թէ ստամոքսը աւրուած է եւ կը ցաւի։ Քիչ վերջ մայրը գնաց քնանալ եւ աղջիկը առտուան դէմ աշխարհ բերաւ աղջնակ մը։ Անմիջապէս ելաւ, առաւ մկրատ մը և անխղճօրէն մկրատեց նորածինը, մաքրեց ամէն հետք եւ պառկեցաւ։

Մայրը առտուն իմացաւ, սակայն, ամէն բան։ Նորածինին դիակը, որ 18 տեղէ կտրուած էր մկրատով, գրաւած է ոստիկանութիւնը եւ արգելքի տակ առած մայրը, որ այժմ կը դարմանուի բանտին հիւանդանոցին մէջ։

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ ԴԵՂԵՐՈՒ ԳԸՐԱՒՈՒՄ.— Վերջերս սպայ մը կը դարմանուէր հիւանդանոցի մը մէջ։ Հիւանդին բժիշկը կասկածելով գիրքի մը մասին, զոր դեռ նոր ընդունած էր սպան, բացաւ եւ մէջէն գտաւ թմրեցուցիչ դեղեր։ Լուր տուաւ ոստիկանութեան, որ շարունակեց քննութիւնները։ Նամակով մը տունը, սպային հասցէին ղըրկուած էին կարգ մը թմրեցուցիչներ, որոնք չբացուած գիրքի մը մէջ դրուելով, ղրկուեր էին հիւանդանոց։ Աւելի տեղեկութիւններ չկրցին քաղել ոստիկանները։ Սակայն երբ սպան, ապաքինած, մեկնեցաւ հիւանդանոցէն, հետապնդեցին զայն, եւ առտու մը բռնեցին ու խուզարկեցին։ Վրայէն գտնուեցաւ էռոյինի և քօքայինի կապոցներ։ Յաճախած տունն ալ խուզարկուելով, գտնուեցան մեծաքանակ թմրեցուցիչ դեղեր։ Տանտէրը, Շմիտ, եւ սպան ձերբակալուեցան։

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ԱԴԱՄ. — Փասի թաղին մէջ, Ալպօնի պարտիզակին մօտ կը գտնուի հսկայ ապարանք մը, որուն շինութիւնը դեռ աւարտած չէ։ Առջի առտու, երբ բանւորները մտան աշխատանքի յատուկ իրենց տաղաւարը, տեսան որ ներսը կը շըրջագայի գեղեցիկ ու շիկահեր երիտասարդ մը, մերկ ինչպէս Ադամ։ Երբ այս երիտասարդ Ադամը տեսաւ բանւորները, չափազանց վախցաւ, եւ փախաւ ու գնաց կծկտիլ անկիւն մը։ Փայտի տաշեղներով ուզեց ծածկել իր մերկութիւնը։ Սակայն, բանւորները աւելի հետաքրքիր, հետապնդեցին եւ ուզեցին դուրս հանել իր թաքստոցէն։ Ադամ չէր ուզեր դուրս ելլել։ Այն ատեն կանչեցին թաղին ոստիկանապետը, որ բամբ ձայնով դուրս կանչեց զայն իր թաքստոցէն.

— Ադա՛մ, դուրս եկուր։

Եւ Ադամ դուրս ելաւ, այս անգամ, տեսնելով ոստիկանապետը, քիչ մը աւելի ապահով։

Ադամ, որ միայն անգլիերէն կը խօսէր, չէր կրնար որոշ տեղեկութիւններ տալ իր մասին։ Կցկտուր պատասխաններէն քաղելով, յայտնի եղաւ որ, 10 օրէ ի վեր Փարիզ հասած է Լոնտոնէն։ Արքայական հեծեալ պահակազունդին մէջ ենթասպայ էր, անունն է Վիքթօր Մօհապի։ Սակայն չի կրնար բացատրել թէ ինչպէս մտած է տաղաւարին մէջ ո՛ւր ձգած է իր զգեստները։ Կը թուի որ անյիշողութեան դատապարտուած հիւանդ մըն է։ Ոստիկանապետը բանւորներէն փոխ առած հագուստներով ծածկեց մերկութիւնը եւ տարաւ ոստիկանատուն։

ՍՈՒՏ - ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐԸ. — Մօնրուժ—Սէնթիւր կայարանին պաշտօնեաներէն մէկը, առջի օր երկաթուղագիծին եզերքը, փոսի մը մէջ գտաւ թշուառ մարդ մը, որ կը հոնդար։ Պաշտօնեան վերցուց զայն եւ տարաւ ոստիկանատուն, ուր վիրաւորը պատմեց թէ գիշերը, երբ կամուրջին վրայէն կ'անցնէր, երեք անծանօթներ յարձակած են վրան եւ կամուրջէն վար նետած են զինք։ Այս ըսելով, սկսաւ պոռալ պոռչտալ։ Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց, ուր հաստատուեցաւ որ ո եւ է վէրք չունի, եւ կեղծիք է ըրածը։

Ոստիկանները քննութիւն բացին եւ հասկցան որ թափառաշրջիկ մըն է այս սուտ վիրաւորը եւ զանազան առիթներով դատապարտեալ մը։ Երբ ոստիկանները թեւէն բռնեցին եւ հիւանդանոցէն դուրս պիտի հանէին, մարդը սուտ խուլ ձեւացաւ, չէր ուզեր լսել, «ականջս գոցուած է» կը պոռար։

Եւ, խեղճ մարդուն չձգեցին որ սուտ հիւանդ ձեւանայ ու խմէ հիւանդանոցին տաք ապուրը։

ՑԻՄԱՐ ԿԻՆ ՄԸ. — Թէրէզիէնհօֆի մէջ (Գերմանիա), Տիկին Աննա Քրավիքի, 33 տարեկան, երբ իմացաւ թէ ամուսինը կը խաբէ զինք եւ կը կենակցի ուրիշի մը հետ, սաստիկ յուսահատութեան մը մատնուեցաւ։ Եւ իր վիշտին մէջ անզուսպ, դանակի հարուածներով սպաննեց իր 11 տարեկան աղջիկը, զոր ունեցած էր խաբող ամուսինէն։

ԴԻՊԻ ՄԱՀ.— Լուի Լըքլէր ծառայ մըն էր։ Խնայողութեամբ քիչ մը դրամ հաւաքեց եւ գնաց արուարձաններուն մէջ հող առաւ, վրան տնակ մը շինեց։ Անցեալ օր, ձգեց Քատէ փողոցին վրայ վարձած տունը, եւ գնաց հաստատուիլ իր նորաշէն տնակին մէջ։ Առտուն արթնցաւ եւ տեսաւ որ հողատէրը եկեր դրամ կ'ուզէ։

Երեք հազա՛ր։ Մինչդեռ խեղճ Լըքլէր սանթիմ չունէր։ Այնքան յուսահատեցաւ որ եւեւէ եւեւ կոկորդն ի վար պարպեց չորս շիշ, որոնց մէջ կային զանազան հեղուկներ, ժաւել, ֆօրմօլ, Թէնթիւր տ'իոտ եւայլն։ Երբ մահը ուշացաւ, յուսահատը ուզեց արտորալ։ Եւ ածելիով կտրեց վիզը, աջ բազուկը եւ զանազան տեղեր ու ինկաւ գետին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Դուք ալ տուի՞ք։

— Ո՛չ, այն լաւագոյն պատճառով, որ ես ալ չէի գիտեր։

— Զարմանալի է, ինչ որ կը պատմէք։ Երէկ, ուրիշ մէկը՝ Հայ մը, կեդրոնական ոստիկանատունը իմ հասցէս հարցուցեր է, Թուրքիոյ հիւպատոսին միջոցաւ եւ նոյն Զաքարիայի խնդրին առթիւ։

Խօնուս կարեկցութեան ձեւեր մը փորձեց։

— Չհասկցա՞ք թէ ուրիշ մէկ կրտեսն մըն է որ ուզած այդ տեղեկութիւնները քաղել։

— Հիմա կը հասկնամ։

— Մէկը կեդրոնական ոստիկանատուն դիմած է, ուրիշ մը ինծի, երրորդ մը ուրիշ մէկուն։

— Պարոն Քարօմանօ, դիս շատ կը հետաքրքրէք եւ կ'ուզեմ շարունակութիւնն ալ իմանալ, որովհետեւ դժուար չէ հասցէս գտնել, քանի որ Մարսիլիոյ փողոցներուն ցանկին մէջ կայ։

— Ցանկին մէջ, եթէ չեմ սխալիր, չորս Միխալօփուլօ կայ, պէտք էր գիտնալ թէ ո՞րն էր։

— Շիտակ է։

— Մարդը յայտնեց թէ կոստանդին Միչէլը ըլլալու է, այդ ինծի բաւեց։

— Այդքան լա՞ւ կը ճանչնաք ուրեմն զիս։ Ես առաջին անգամ է որ ձեզ կը տեսնեմ։

— Ես ալ, բայց անուղղակի կերպով, ինծի մատուցած էք ծառայութիւն մը որ չի մոռցուիր։ Երբ Մարսէյլ հասայ, հայրենակից մը ինծի համար ձեզի դիմում ըրաւ եւ դուք ալ ինծի պաշտօն մը գտաք, որուն միջոցաւ կրցայ ապրուստս ապահովել։

— Հայրենակիցներու միջեւ չ'արժեր իսկ խօսիլ, ուրախ եմ որ չէք մոռցած։

— Այս բացառիկ պարագան ձեզ կը բացատրէ թէ ձեզի հետ կապ ունեցող խնդիր մը, ինչու համար իմ մէջս արթնցուց հետաքրքրութիւն մը, որ ուզեցի գոհացնել։

— Ուրեմն կրցա՞ք բան մը գիտնալ։

— Ընծանօթը խմելու հրաւիրեցի. սրճարանէ սրճարան տարի եւ գիշերը Թավէռն Ալզասիէնի մէջ անցուցինք. առտուան ժամը երեքի ատեն, սարսափելի գինովցած էր. ես ինքզինքս բռնած էի. իր փնտռտուքներուն մասին սաբէն ձորէն թող տալէ յետոյ, վերջապէս խոստովանեցաւ թէ՝ Թուրք ոստիկանութեան կը պատկանէր եւ պաշտօն ունէր հետապնդելու եւ ի հարկին սպաննելու մահապարտ Զաքարիան, որ նոյն առտուն իսկ, Թայժէզ շոգենաւով Մարսէյլ հասած էր։

— Այս բոլոր պատմութեան մէջ, դեռ չհասկցայ թէ՝ Թուրք ոստիկանը ինչո՞ւ իմ հասցէս կը փնտռէր։

— Որովհետեւ դատապարտեալին հետքը կորսնցուցած էր եւ գիտէր թէ Զաքարիան ձեզի ուղղուած յանձնարարական մը ունէր. այս նամակը, ի վերջոյ պիտի ստիպէր Ցօյնը ձեր մօտ գալու։ Ձեր տան դրան առջեւ սպասելով, յոյսը կը յուսար անոր հանդիպիլ։

— Գէշ տեղեկութիւն առեր է։

— Պարոն Միխալօփուլօ, ա՛լ ինծի կը մնայ մեկնիլ. կը կարծեմ թէ՝ լաւ ըրի որ եկայ ձեզի լուր տալու. պարտականութիւնը ինծի կը թելադրէր այս այցելութիւնը։

— Ուրախ եմ ձեզ ընդունած ըլլալուս, քանի որ ինծի հաճոյքը տուաւ ծանօթանալու հայրենակցի մը, որուն կրցեր եմ օգտակար ըլլալ։

— Կը յուսամ, սիրելի հայրենակից, թէ՝ բարի պիտի ըլլաք այցելութիւնս տեղեկացնելու պարոն Զաքարիա Փթօլէմայիսի։

— Կը կրկնեմ թէ այս պարոնը չեմ ճանչնար, պատասխանեց առեւտրականը, քիչ մը թթուած եւ ճամբեց իր հիւրը։

Խօնուս պէյ չպնդեց, երբ դուրը հասաւ, մրմնջեց.

— Կոստանդին, խորամանկ ես, բայց միւսներուն պէս, քեզ ալ խելքի կը բերեմ։

*
* *

— Քսան վայրկեան յետոյ, Ռոմ փողոցի պանդոկի գրասենեակին մէջ նստած՝ Թուրքը լրագիր կը կարդար, երբ կոստանդին Միչէլ ներս մտաւ։ Առեւտրականը հարցուց թէ պարոն Շարլ Տիւվալ իր սենեակն էր։ Պանդոկապետին հաստատական պատասխանին վրայ, ուսանողին քով ելաւ։

Խօնուս երկու Ցօյներուն խօսակցութիւնը մտիկ ընելու պէտքը անգամ չզգաց. կը կասկածէր արդէն։ Նամակատուն գնաց եւ հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Պոլիս.

«Լաւ ճամբորդութիւն, առողջ նաւահանգիստ հասած, ճամբորդութիւնը շարունակելու համար 1000 ոսկի եւս անհրաժեշտ»։

Զաքարիա

Ինչ որ կը նշանակէր.

«Զաքարիան հասած է, ձեռքս է, գործը կը լմնցնեմ 25,000 ֆրանքով»։

Երբ Խօնուս պանդոկ դարձաւ, իմացաւ թէ՝ իր դրացին Շարլ Տիւվալ տունէն մը Մարսէյլ պիտի մնար. իր հաշիւը կարգադրած եւ աճապարանքով մեկնած էր պանդոկէն՝ անծանօթ ուղղութեամբ։

(Շար.)

վստահ եմ որ եթէ պէտք ըլլայ, դուք դարձեալ առաջին դիրքերուն վրայ պիտի ըլլաք, ինչպէս եղաք 1917 Հոկտեմբերի աճռելի օրերուն, ու դարձեալ պիտի դիմէք ձեր տեղը խնդրելու պատերազմի գիծին վրայ»:

Թուրքերը կը յառաջդիմեն

կարսի երեսփոխան Աղա օղլու Ահմէտ պէյ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ. —

Երբ գաղթի եւ փոխանակութեան հետեւանքով ոչ-իսլամ տարրերուն մէկ մասը մեկնեցաւ Թուրքիայէն, ոմանք ահիկա աղէտ մը նկատեցին երկրին համար: Անոնց կարծիքով, թրքական առեւտուրն ու տնտեսութիւնը ամբողջովին պիտի կազմալուծուէին, եւ ուշ-կանուխ ընանկութիւնը պիտի հասնէր, որպէս թէ, բացի զինուորութենէ եւ նախնական երկրագործութենէ, Թուրքերը ընդունակ չէին ուրիշ ո և է բան ընելու:

Քանի մը տարի անցաւ, եւ այդ գուշակութիւններէն ոչ մէկը իրականացաւ: Ընդհակառակն. մեր արտածումները հարիւրին 25 աւելցան, իսկ թուղթի, չամիչի եւ ծխախոտի բերքը օրէ օր շատցաւ: Երկրին մէջ սկսաւ շինարարական աշխատանք մը, որ աննախընթաց է մեզի համար, եւ աշխատաւորներուն հարիւրին 90ը Թուրք է: Ալփուլլուի եւ Ուշաքի շաքարի գործարանները, ինչպէս նաեւ Պօզհիւյիւքի աղաղձագործարանները արդիւնք են թրքական ստեղծագործութեան:

Թուրքերը կը գանգատին Պուլկարներէն

Սօֆիայէն «Միլլիյէթ»ի կը գրեն թէ անցեալ տարի Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրին գործադրութեան մէջ դժուարութիւններ կը ծագին: Առեւտրական առժամեայ դաշնագրին պայմանաժամը աւարտած է, բայց չէ վերանորոգուած: Միւս կողմէ թէեւ բսուած էր որ Պալքանեան պատերազմէն յետոյ Պուլկարիայէն մեկնող Իսլամները, մասնաւորապէս Գըրճա Ալի և Մէսթանլըի կողմերէն, տէր պիտի ըլլան իրենց կալուածներուն, բայց մինչեւ հիմա այդպէս բան տեղի չէ ունեցած եւ այս նպատակով կազմուած յանձնաժողովը անգամ մը գումարուելէ յետոյ ցրուած է:

Գալով բնակութեան, եթէ Թուրք մը Պուլկարիա գալով բնակի, մէկ ամսուան բնակութեան թուղթ կը տրուի իրեն. այդ պայմանաժամը լրանալուն, պարտաւոր է նորոգել զայն որոշ պայմանաժամի մը համար, մինչդեռ Թուրքիոյ մէջ այդ տեսակ բան մը տեղի չունենար: Թղթակիցը կ'ըսէ որ Պուլկարները Իսլամներուն մեծ դժուարութիւններ կը յարուցանեն, որով անոնք ուշ կամ կանուխ Թուրքիա գաղթելու պիտի հարկադրուին եւ ոչինչ գիներով իրենց ունեցածը պիտի ծախեն Պուլկարներուն: Իրենց ապրանքին տէր ըլլալու համար գալ ուզող Իսլամներու վիզէին համար մեծ դժուարութիւններ կը հանուին եւ եկողներն ալ իրենց ապրանքին տէր չեն կրնար ըլլալ: Ըստ դաշնագրին, Պուլկարիայէն գաղթել ուզողները պիտի կրնային իրենց անասունները և շարժուն գոյքերն ալ միասին տանիլ, իսկ անշարժ գոյքերը ծախել մինչեւ երկու տարի. սակայն երբ գաղթող Իսլամները իրենց հետ տանիլ կ'ուզեն լծկան անասունները, դժուարութիւն կը յարուցուի:

150 խանութ գոցուած

«Ագշամ» կը գրէ թէ, սպառման տուրքի քննիչները, վերջին 10 ամսուան ընթացքին, միայն Պոլսոյ Էմին Էօնիւի շրջանակի խանութպաններէն 175,000 ոսկի տուգանք գանձած են: Ասոր հետեւանքով 150 խանութ փակուած է եւ ուրիշներ ալ կը սպասեն իրենց վարձակալութեան պայմանաժամին լրանալուն, նոյն քայլը առնելու համար:

Արագութեան մրցանիշ մը կոտրած

Ֆրանսացի ճարտարագէտ Լուի Բօթալէն 1000 ձիու ուժով ինքնաշարժ մը շինած էր՝ «Միսթըրի» անունով: Ինքնաշարժը Ամերիկա փոխադրուեցաւ. ուր հազարապետ Սիկրէյվ յաջողեցաւ ժամը մօտ 328 քիլոմէդր ճամբայ կտրել, այսինքն մէկ երկվայրկեանի մէջ 91 մէդրէն աւելի, կոտրելով մինչեւ հիմա ինքնաշարժով ձեռք բերուած արագութեան բոլոր մրցանիշները: Այս արագութեամբ Փարիզէն Օրլէան կարելի է երթալ 20 վայրկեանէն, Պրիւսէլ՝ մէկ ժամէն, Վալանս՝ երկու ժամէն, Նիս՝ երեք ժամէն պակաս ժամանակամիջոցի մէջ:

Ի՞նչպէս այրեցաւ Մաթոսեան գործարանը

երէկ գրած էինք Պրիւսէլի Մաթոսեան գործարանին այրիլը: Այս առթիւ ինտեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.—

Առտուան ժամը 2ն էր, երբ դրացիները արթնցան ճարճատումներու աղմուկէն: Տեղական Տիւմուսթիէի հրամանին տակ հրշէջները ութը խողովակներով կատաղի կռիւ մղեցին՝ հրդեհը մարելու համար, սակայն անօգուտ: Առտուան ժամը 4ին ատեանները տանիքը փլաւ մեծ աղմուկով, անկումին մէջ իրեն հետ քշելով նաև քանի մը մէդր բարձրութեամբ միջնորմ մը: Այն ատեն բոցի ահագին սիւն մը բարձրացաւ դէպի երկինք: Ազատարարները զերագոյն ճիգեր թափեցին՝ փրկելու համար մօտակայ շէնքերը: Վնասուեցաւ միայն դրացի տուն մը:

Ժամը 8ին հրդեհը բոլորովին մարած էր: Այս կարեւոր գործարանէն, որ 80 մէդր երկայնք և 30 մէդր լայնութիւն ունէր, կը մնան միայն ծռած երկաթներ եւ սեւցած կղմինտրներ:

Կորուստ կը հաշուուի երեք միլիոն ֆրանք: Հրդեհին պատճառները դեռ յայտնի չեն:

Գերմանիա եւ Աֆղանիստան

Աֆղանիստանի եւ Գերմանիոյ միջեւ առեւտրական նոր դաշնագիր մը կնքելու մասին Պերլինի մէջ կատարուած բանակցութիւնները վերջացան: Դաշնագրին ծրագիրը պիտի ղրկուի Փարիզի աֆղան դեսպանին, որ զայն պիտի ղրկէ Թագաւորին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԷՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ մէկ հանքին մէջ սաստիկ պայթում մը տեղի ունեցաւ: 500 բանուորներ թաղուեցան հողին տակ: Անմիջական օգնութեան շնորհիւ քանի մը ժամուան մէջ կարելի եղաւ ազատել բոլորն ալ, բացի 18 հոգիէ, որոնք պայթումէն վայրկենական մեռած էին:

ԱՇԽԻՒՆ Թօնօն 90 ֆրանք պիտի աժաննայ այսօրուընէ սկսեալ:

ՌԻՖԻ ՄԷՋ, գարնան առթիւ, ապստամբական նոր շարժումներ կը տեսնուին Սպանիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը թուրանականութեան մասին այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, փլաս տ'իթալի, Քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ իթալի:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Պելվիլի, Ալֆօրվիլի կոմիտէներուն, Եռագոյն, Աղբիւր Սերոբ, Քրիստափոր, Զաւարեան, Իշխան, Սարսէլ, գոյամարտ խումբի ներկայացուցիչները, 5 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին փլաս տ'իթալի, Քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը՝ մէթրօ իթալի:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

3 ԱՊՐԻԼ 927 ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

Նուվէլթի ցանսինկ սինէմայի մէջ, Av. Jean Jeurès (կայարանին մօտ)

կը ներկայացուի՝ ԽԱՂԱՄՈԼԸ եւ ԹԻՔ-ԹԱՔ զաւեշտը

ներկայացումէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր պար եւ ճազ-պանտ

Հ.Յ.Դ. ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

10 Ապրիլ, կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին Rue Etienne Doletի սրահը

կը ներկայացնէ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ

եւ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆՆՋԵՑԵԱԼՆԵՐ

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 5 և 3 ՖՐԱՆՔ

THEATRE LANCRY

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

9 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին

10, Rue Lancry (métro Lancryի ճիշտ դիմաց եւ մօտը

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ տռամ մէկ արար

ԵՒ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆՆՋԵՑԵԱԼՆԵՐ Քըքջալից կատակերգութիւն 3 արար

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրուշ, Օր. Անահիտ, Պ. Պ. Մ. Մարութեան, Ս. Նաւասարդեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Շ. Սարեան եւայլն:

ԳԻՆԵՐԸ 3, 5, 7.50 և 10 ՖՐԱՆՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

գինը՝ ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ: Դիմել Յառաջի խմբագրատունը:

ՕՐ. ԶՈՒՀԱՐ ՄՈՒՄՃԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄՈՒՄՃԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
1927 Մարտ 20 Սէն-Շամօն

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները, արձանագրուած կամ ոչ, իրենց անդամատետրերով միասին, այսօր երեկոյ ժամը 8ին՝ 80 Rue Charles-Chefson:

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իթալի Թաղամասին արձանագրուած եւ չարձանագրուած Դաշնակցականները 3 Ապրիլ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 26 Rue Blanqui, K. Bicétre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները եւ համակիրները վաղը երեկոյ ժամը ճիշտ 7ին, երիտ. միութեան ակումբը, 132 Rue Etienne Dolet. կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Դաշնակցական ընկերները, յառաջիկայ 3 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 8.30ին, Rue Boileau Էմիլ Զօլայի վերնայարկը: Լիոնի բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ պատ. միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին 63 Rue République սրահին մէջ:

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ եւ շրջակայ գիւղերու Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին Ա. խորհրդակցական ժողովի, կազմելու համար «Սեբաստիոյ նահանգի հայրենակցական միութեան մասնաճիւղ մը», վաղը՝ Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 2ուկէսին, «Պիւռօ տը Թապա»յի կից սրահը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղը իր մէկ տարուան գործունէութեան առթիւ, իր բոլոր անդամները իրենց ծնողքներով թէյասեղանի կը հրաւիրէ վաղը երեկոյ 2 Ապրիլ, ժամը ճիշտ 9ին թէթ նուառի մէջ (24 Quai Beaubourg): Մուտքը եւ թէյասեղանը ազատ է:

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի ֆութպոլի խումբը եւ ֆութպոլ խաղալ փափաքողները կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 10ին ջրվէժէն անդին նոր կամուրջին քովի դաշտը, փորձեր կատարելու համար:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ
«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or: Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Զօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի
Մարսէյլի գործակալն է
ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ
14 Rue de la Fare

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ
Թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
15 րիւ տէ Ցօմինիքէն

ՎԻԷՆԻ „ԴՐՕՇԱԿ,,Ի ԵՒ
„ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է
ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
Rue Victor Fougier N. 69
Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խրիստաքի Թանաշ Մարան (Յօյն) որ 1910ին Ռուսիայէն Միացեալ Նահանգները մեկնած է: Քոյրը Անաստասիա Պոլիս կը գտնուի: Գրել՝ Bedros Tomassianի Maison Cabrol, Combes, par Aubin (Aveyron). Կը խնդրուի աւերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Հէզինեան որ կը կարծուի թէ Դահիրէ կը գտնուի: Գրել՝ Papérianի Chez M. Jacquemin René, Volfroicourt (Vosges) France. Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

— Էսկիշէհիրցի Արթին Հաճի Արթինեան որ Իզմիրի աղէտէն յետոյ փարիզ մեկնած է: Գրել՝ Stephan Artinianի 10 Rue des Trois Frères St-Chamond (Loire):

— Բնիկ Մարզուանցի փայլածու Գրըմեան, քոյրը Թագուհի Գալբաքճեան եւ որդիները Սեբոլպէ, Միհրան, Գրիգոր, Աստուր, եւ Մարիամ ամուսնացած: 1923ին Մարսէյլէն Գանատա մեկնած են:

Գրել՝ Légionnaire Krémian Agob 2e Etr. 1e Bat. 1e Compen subsistance à la 32 Section de C. O. A. Méknès Maroc:

— Կը փնտռուի Օշականցի Գիւղացի Գէորգ Բաղդասարեան, հօր անունը Արտաշէս 23 տարեկան որ Փետրուարի յեղաշրջումէն յետոյ Պարսկաստան անցած է: Կը կարծուի թէ այժմ Եւրոպա կը գտնուի: Իմացնել՝ ցյաւաչի Վարչութեան:

— Պօղոս Տէր Ղազարեան կը փնտռէ իր հայրը Էրզրումցի Բարսեղ Տէր Ղազարեան, մայրը Մարիամ, եղբայրները Պետրոս եւ Սամսոնը, որոնք 1914ին Սամսոն կը գտնուէին: Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր: Գրել՝ Hanna Der Ghazarian, Légionnaire No 9700 1er Compagnie 3e Étrangère à Imozer par Fez (Maroc):

— Կը փնտռուի Պարտիզակցի Օննիկ Պօղոսեան որ 4 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Դամասկոս (Սուրիա) եւ արկածի մը հետեւանքով բանտարկուած էր: Վեց ամիս առաջ բանտէն արձակուած էր: Իմացնել՝ Sarkis Ghazarianի Cité du Midi, Allé No 2, Décines (Isère): Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Կ'ուզուի Արեւելեան կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը: Դիմել՝ խմբագրատունը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Ժամագործ Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի նոր հասցէն է՝ 75 Av. Berthelot, Lyon (7e):

ՊԱԹԻՍԹ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՕՐԿԻ
Աքսոր եւ նորոգութիւն Դաշնակահարուհի ՕՐ. Ն. ՅԱԿՈԲԵԱՆ կուտայ դաշնակի դասեր:
Դիմել՝ նոր հասցէին, 17 Rue de la Jonquière Paris, Métro Marcadet:

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124.65
Տոլար,	Dollar	25.53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605 —
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12.60
Թրք. ոսկի	» or	114 —
Մէճիտիէ	Médjidié	8.75
Լէվա 100 հատր	Léva	18.20
Տրախմի »	Drachme	32.25
Լիր » »	Lire	117 —
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70.70
Զուից. »	Frc. Suisse	491 —
Լէյ 100 հատր	Ley	16.70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	306
» II	»	190 —
» III	»	150 —
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	155 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 2 ԱՊՐԻԼ 1927

2 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 301

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ՛ ՄԷԿԸ ԵՒ՛ ՄԻՒՍԸ

— «Ինչո՞ւ, ո՞ր տրամաբանութեամբ Խ. Ռուսաստանի բանուորներն ու գիւղացիները եւ միայն նրանք պիտի վճարեն գաղթականութեան տեղափոխութեան եւ տեղաւորման ծախքերը»:

— «Ինչո՞ւ ռամկավարները չեն պահանջում որ Մելքոնեան հարստութիւնը տրամադրուի ներգաղթին. ինչո՞ւ դաշնակցականները «առեւտուր» են համարում, երբ մենք պահանջում ենք նոյն այդ եւ այլ հարստութիւններ գործածել ներգաղթի համար»:

Այս հարցումները կ'ուղղէ մեզի Երեւանի կոչնակը:

Պատասխանենք, մենք ալ, հարցումներով:

— Ինչո՞ւ, եւ ո՞ր տրամաբանութեամբ, Խ. Հայաստանի բանուորներն ու գիւղացիները պիտի վճարեն Անգլիոյ հանքահորներուն գործադուլի, Չինաստանի յեղափոխութեան ծաւալման, Գերմանիոյ կամ Լեհաստանի մէջ բանտարկուած քանի մը կարմիր գործակալներու ծախքերը: Ինչո՞ւ Գ. Միջազգայինը, որ անսպառ հարստութիւններ ունի, բոլոր հանգանակութիւնները պիտի սարքէ մեր անտէր ու թշուառ հայրենիքին մէջ, մայրաքաղաք Երեւանէն մինչեւ Նոր Բայազիտի կամ Զանգեզուրի նախապատմական գիւղերը, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան: Մոսկուա ցարական թագերն ու գոհարեղէնները ժառանգեց, անհամար ղուքսերու, կոմսերու, բազմազգի հարուստներու միլիոններն ունէր ձեռքին տակ: Հայաստանի կարմիր կառոյց իշխանութիւնը ի՞նչ ժառանգութիւն գտաւ իր գրաւած երկրին մէջ, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի կաթերէն եւ քանի մը պարկ ալիւրէ զատ:

Եւ, ո՞վ պահանջեց որ Ռուսաստանի բանուորներն ու գիւղացիները, եւ միայն անոնք վճարեն հայ գաղթականութեան ծախքերը: Պետութի՞ւն էք, իշխանութի՞ւն էք, հաւասարազօր անդա՞մ էք Խորհրդային Միութեան,— ցո՛յց տուէք ձեր արժանիքները: Այնքան դժուա՞ր բան է քանի մը խորհրդային շոգենաւ տրամադրել գաղթականներու փոխադրութեան համար, երբ քաղքենի Յունաստանն անգամ այդպիսի դիւրութիւններ կ'ընծայէ: Ինչո՞ւ ամուր կղպեր էք դուռները, երբ գիտէք որ շատ-շատեր պատրաստ են հայրենիք դառնալու իրենց սեփական ծախքով, տրամադրելի գումարներով եւ արհեստներով: Եւ երբ դուք այնքան կոպիտ պայմաններ կը դնէք ժողովուրդի զաւակներուն առջեւ, վիրաւորելով անոնց զգացումները, ի՞նչպէս կրնաք պահանջել որ գաղութները նախ մեծ գումարներ դնեն ձեր տրամադրութեան տակ, եւ յետոյ արտօնագիր ստանան:

Ինչ կը վերաբերի միւս հարցումին, մենք միշտ ըսած ենք, եւ մինչեւ այսօր ալ կը պնդենք, որ արտասահմանի մէջ կուտակուած հարստութիւնները օգտագործուին հայրենիքին համար: Բայց կ'արգահատինք, երբ անոնց հետ կը կապեն ներգաղթը, որ բոլորովին տարբեր բան է, զուտ պետական գործ: Չափազանց երկար տեւեց սա գռեհիկ զաւեշտը. «փող տուէք որ հող տանք»: Ահա ինչ որ «առեւտուր» կը կոչենք:

Այո՛, կը հաւատանք թէ մեծ դիւրութիւն կ'ըլլայ, եթէ Մելքոնեան գործարանը ծախուի, եւ գոյացած գումարը ամբողջովին տրամադրուի ներգաղթի, կամ վերաշինական աշխատանքի մը: Բայց, երբ ոչ գործարանը կրնաք ծախել, ոչ ալ այդ գումարը ստանալ, դուք իրաւունք չունիք դուռները փակելու եւ պոռալու թափառական բազմութիւններու երեսին, «ի՞նչ ընենք, դրամ չեն տար որ ձեզ ներս առնենք»:

Այստեղ անգամ, ինքնին կը ծագին շարք մը նոր հարցումներ:

— Մելքոնեան գործարանը ծախելու եւ օգտագործելու միջոց չունիք (ոչ ալ մենք): Բայց, անվհատ պիտի աշխատինք որ խելքի գան այդ մեղրի կարասին կոչնականները, եւ զայն տրամադրեն ժողովուրդին: Լաւ. չկա՞ն ուրիշ հարստութիւններ որ անմիջապէս տրամադրելի ըլլան, ձեր իսկ ձեռքին տակ, ձեր սահմաններուն մէջ:

Թղթատեցէք արձանագրութիւնները: Միայն 1914էն յետոյ, անհամար կտակներ եղած են ռուսահայ հարուստներու կողմէ, կրթական եւ բարեգործական նպատակներու համար: Շատերու մէջէն յիշենք երկու անուն, Արշակ Ղուկասեան, 9 միլիոն րուբլի, Պողովեան՝ 25 միլիոն: Պատերազմը փճացուցա՞ծ է այդ րուբլիները: Կ'ընդունինք: Բայց այդ մարդիկը ունէին նաեւ անշարժ հարստութիւններ, հանքեր, նաւեր եւ ուրիշ հաստատուն գործեր որոնցմէ ոսկի կը հոսի մինչեւ այսօր: Միայն Ղուկասեանի կտակը, որ, ինչքան գիտենք, ոսկեղրամ է եւ այսօր կը գնահատուի 11 միլիոն րուբլի կամ մէկ միլիոն անգլ. ոսկի, հրաշքներ պիտի գործէր:

Ո՞վ կը վայելէ այդ լեռնակուտակ հարստութիւններուն եկամուտը: Եթէ Խորհրդային Միութեան բանուորներն ու գիւղացիները կ'օգտուին բռնագրաւուած ու ծախուած քարիւղին արդիւնքէն, ո՞ւր է Հայաստանի արդար բաժինը: Հզօր իշխանութեան մը հաւասարազօր անդամը ինչո՞ւ պիտի հարկադրուի մուրացկանութեան դիմել, բերան ծռել արտասահմանի մէջ սփռուած զանազան ջոջերու, երբ ոսկի վտակներ կը հոսին իր աչքին առջեւ, ենթակայ իր անդրանիկ եղբայրներուն ամենակարող կամքին:

Անշուշտ օր մը այս կողմերն ալ կը հասնի «կարմիր յեղափոխութիւնը», եւ ինչ որ չկրցաք խաղաղութեամբ ստանալ, կը գրաւէք բռնի, պետական միջոցներով:

Իսկ մինչեւ այդ— ինչո՞ւ Հայաստանի ժողովուրդը չպիտի վայելէ ձեր յաղթանակին շօշափելի, ինչուն արդիւնքները...

Կտակները՝ Հայաստանին, բայց եւ՛ մէկը եւ՛ միւսը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐԻ ՎԱՅԵԼՈՒՄ

«Խորհրդային Հայաստան» ալ իր կարգին խմբագրական մը նուիրած է Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրին, եւ այս առթիւ հետեւեալ փառաբանականը կը հրատարակէ (Մարտ 17).

— «Այս դաշնագիրը բնական շարունակութիւնն է փոխադարձ բարեկամական այն յարաբերութիւններուն, որ հաստատուած են Խորհրդային Միութեան եւ հանրապետական Թուրքիոյ միջեւ. սկսած 1921էն: Այդ տարուան Մարտի 16ի Մոսկուայի դաշնագիրը եւ Հոկտեմբերի 13ի Կարսի դաշնագիրը ամուր հիմք դրին յետագայ յարաբերութիւններուն, որ միշտ ներշնչուած էին բարեկամութեամբ եւ իմպերիալիստական աշխարհի դէմ ունեցած շահերու միասնականութեան գիտակցութեամբ: Այդ բարեկամական յարաբերութիւնները մեծապէս օգնեցին Թուրքիոյ, անոր հակաիմպերիալիստական ծանր պայքարի ընթացքին եւ շատ անգամ փարատեցին իմպերիալիստական պրովոկացիաներ: Ամէն անգամ երբ այդ պրովոկացիաները (գրգռութիւն) կը սաստկանային իմպերիալիստական պետութիւններու կողմէ, Խորհրդային Միութեան եւ հանրապետական Թուրքիոյ կառավարութիւնները ամբողջ աշխարհի առջեւ կը ցուցադրէին երկու երկիրները մօտեցնող ընդհանուր շահերը, հակաիմպերիալիստական ընդհանուր քաղաքականութիւնը:

«Այդպէս էր 1925ի դեկտեմբերին, երբ ստորագրուեցաւ խորհրդային - թրքական երաշխիքի դաշնագիրը. այդպէս էր 1926 Դեկտեմբերին, երբ Օտեսայի մէջ կայացաւ ընկեր Չիչերինի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտիի տեսակցութիւնը. այդպէս է եւ այժմ»:

ԼՈՒՑՑԱԹԻԻ ՄԱՀԷՆ ՎԵՐՋ

Իտալիոյ ծերակոյտին մէջ նախագահ Թիթոնի դրուատականը ըրաւ Լուիճի Լուցցաթիի, վեր հանելով անոր արժանիքները իբրեւ պետական մարդ, եւմտագէտ, եւ հիմնադիրը գործակցական շարժման:

Խօսեցաւ նաեւ Մուսոլինի, որ յայտնեց թէ կը մասնակցի ընդհանուր սուգին եւ շեշտեց այն դերը, զոր Լուցցաթի կատարած է իտալիոյ պատմութեան վերջին յիսնամեակին մէջ: «Լուցցաթի, ըսաւ, մէկն է այն զուտ գիտնական մեծ մարդերէն, որոնք ամէն ժամանակ կը պատուեն իրենց հայրենիքը եւ արժանի կ'ըլլան սուգի ու պատուի»:

Երեսփ. ժողովին մէջ եւս նախագահն ու կրթական նախարարը գովեստով խօսեցան պետական մեծ մարդուն վրայ:

Հռոմի ֆրանս. դեսպանը ֆրանսական կառավարութեան անունով ցաւակցութիւն յայտնեց Մուսոլինիի:

ԵՕԹԸ ԿՏՈՐ ՇՈՔՈԼԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏ.— Փէզնայի մէջ (Մոնփէլիէ) 14 տարուան պատանի մը շատ կը սիրէր շոքոլան: Զուանով մը կ'իջնէ տանը բակը, կը բարձրանայ պատն ի վեր, կը կոտրէ պատուհան մը, կը ցատկէ դրացիին տունը եւ կը գողնայ եօթը պնակիտ շոքոլա: Սակայն կը ձերբակալուի եւ կը դատապարտուի եօթը տարուան արդիւնափակումի, մինչեւ որ խելահաս դառնայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ստացական խաղաքացիութեան օրէնքը

Ինչպէս գրած էինք, առջի օր երեսփոխանական ժողովը զբաղեցաւ ֆրանսական ստացական քաղաքացիութեան խնդրով: Ծերակոյտին կողմէ քուէարկուած օրինագծին առաջին եօթը յօդուածները ընդունուեցան շատ չնչին փոփոխութեամբ, յետ վիճաբանութեան: Տեղեկաբերն էր երեսփոխան Մալարմէ:

Ըստ նոր օրէնքին, Ֆրանսուհիէ մը ծնած զաւակը Ֆրանսացի պիտի նկատուի, նոյնիսկ եթէ հայրը օտար ըլլայ: Օտարի հետ ամուսնացող Ֆրանսուհին իր հպատակութիւնը պիտի պահպանէ:

Երեսփոխան Պարէթի փափաք յայտնեց, որ ամէնէն աւելի ձուլման ենթակայ տարրերուն՝ Իտալացիներու, Պելճիքացիներու, ֆրանս. Զուիցերացիներու են ֆրանս. քաղաքացի դառնալուն մեծ դժուարութիւններ չյարուցուին:

— Ընդհակառակը, ըսաւ, յաճախ ձուլման նուազ ենթակայ տարրերը՝ լէհմանդէններն ու արեւելքցիները, քիչ մը կանուխ ֆրանս. քաղաքացի ընդունուած են, ու միշտ խնդիր ունեցած են իշխանութեանց հետ:

Խօսեցան նաեւ երեսփոխաններ Մօրինօ, Լէօն Պարէթի եւ Շառլ Լամպէր: Այս վերջինը, որ երկար ատենէ ի վեր նուիրուած է օտարականները Ֆրանսացի դարձնելու առաքելութեան, ըսաւ թէ անհրաժեշտ է մանաւանդ ֆրանսական քաղաքացի դարձնել այն օտարականները, որոնք զաւակ ունին. «Որովհետեւ զաւակներու միջոցաւ է որ մարդ կը կապուի»: Յետոյ թելադրեց Միացեալ Նահանգներուն մէջ եղածին պէս ներգաղթի քաղաքականութիւն մը ընդունիլ, որպէս զի ֆրանս. քաղաքացի դառնան միայն լաւ տարրերը:

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ դատական նախարար Լուի Պարթու, որ յայտնեց թէ կառավարութիւնը երբեք չէ դադրած զբաղելէ Ֆրանսայի բնակչութեան աճման խնդրով: Յետոյ ըսաւ թէ 1926ին ֆրանսական քաղաքացի դարձած են 45,371 օտարականներ, որոնց 14,000ը Իտալացի:

Փափաք յայտնուեցաւ նաեւ, որ այս օրէնքը գործադրուի Թունուզի մէջ, ուր շատ մը Իտալացիներ եւ Սպանիացիներ ֆրանսահպատակ կը դառնան: Նոյնպէս առաջարկուեցաւ որ 1918էն առաջ Ալզաս-Լորէն ծնած մանուկները իբրեւ Ֆրանսա ծնած նկատուին:

Ընդունուեցաւ օրինագծին ամէնէն էական յօդուածը, որով առնուազն 18 տարեկան օտարականները ֆրանսական քաղաքացի դառնալու համար բաւական է որ երեք տարի անընդհատ Ֆրանսա բնակած ըլլան, փոխանակ 10 տարուան, ինչպէս կը տրամադրէր նախկին օրէնքը: Այս պայմանաժամը մէկ տարուան զեղչուած է այն օտարականներուն համար, որոնք օգտակար եւ կարեւոր ծառայութիւններ կը մատուցանեն Ֆրանսայի:

Ֆրանս. քաղաքացիութիւնը ընդունող օտարականը պիտի վայելէ ֆրանս. քաղաքացիի մը վայելած քաղաքային ու քաղաքական բոլոր իրաւունքները: Երեսփոխան, ծերակուտական, քաղաքապետ եւլն. կրնայ ընտրուիլ հպատակութեան թուականէն 10 տարի ետք միայն:

Վիճաբանութեան շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ Հինգշաբթի օրուան:

Ի՞նչպէս պիտի լուծուի Իտալեւսերպ վէճը

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի աշխատակից Չարլս Ռուսս, որ մասնաւոր կերպով Պելկրատ գացած է իտալեւսերպ վէճին մասին տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար, հետեւեալը կը հեռագրէ իր թերթին.—

Տագնապին վերջ տալու համար Հռոմ յանձն կ'առնէ կանգնիլ 1921ին դեսպանախորհուրդին առջեւ ըրած յայտարարութեան հիման վրայ, որուն համաձայն Իտալիա իրաւունք պիտի ունենայ Ազգերու դաշնակցութենէն արտօնութիւն պահանջել միջամտելու՝ եթէ Ալպանիոյ հողային ամբողջութիւնը վտանգի ենթարկուի: Իտալիա պիտի յայտարարէ նմանապէս թէ Թիրանայի դաշնագիրը չի հակասեր վերի յայտարարութեան:

Ասոր փոխարէն, Նոր կազմուելիք աւելի զօրաւոր սերպ կառավարութիւն մը պիտի հաւանի վաւերացնել 1925ի Նէթթունօի դաշնագիրը:

Պելկրատէն կը հեռագրեն Մարտ 31 թուականով.—

Այս առտուան թերթերը կը հաստատեն թէ ալպանական սահմանին վրայ քննութիւն չպիտի կատարուի, որովհետեւ Իտալիա կը նախընտրէ առկախ բոլոր խնդիրները կարգադրել Պելկրատի հետ ուղղակի բանակցութեամբ: Արտաքին Նախարար Փէրիչ բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցաւ իտալական դեսպան զօր. Պոտրէրօի եւ Պելկարտի ֆրանս. ու անգլիական դեսպաններուն հետ: Կառավարական շրջանակներուն մէջ կը յայտարարեն թէ Նուկօսլաւիա պատրաստ է նոր համաձայնութիւն մը կնքել Իտալիոյ հետ եւ վաւերացնել Նէթթունօի դաշնագիրը, եթէ Իտալիա ընդունի որ Ալպանիոյ անկախութիւնը ապահովուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ եւ կամ եթէ Թիրանայի դաշնագրին տեղ մեծ պետութիւնները յանձնառու ըլլան երաշխաւորել ալպանական պետութեան հողային

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՆԱԿ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

Հետեւելով Մոսկուայի մէջ բացուած պայքարին, Անդրկովկասի մէջ եւս սկսած են գանգատները անթիւ «ներկայացուցիչ»ներու դէմ: Մարտակոչի մէջ (10 Մարտ) յօդուածագիր մը կ'առաջարկէ խստօրէն կրճատել այդ թիւը.

— Մասնաւորաբար վերջին երկու տարուան ընթացքին, ամէն տեղ, նոյնպէս Անդրկովկասի մէջ, զանազան ներկայացուցիչներ բուսան սունկի պէս: Օրինակ, Թիֆլիսի մէջ, եթէ նկատի առնենք միայն համագործակցական ներկայացուցիչները, կը տեսնենք որ ամէնէն փոքր զաւառական համագործակցական ընկերութիւնները ունին մշտական ներկայացուցիչներ, որոնք շատ սուղի կը նստին անշուշտ վարչութիւններուն վրայ: Այդ ներկայացուցիչները Թիֆլիսի մէջ կը պահեն առանձին գրասենեակներ բազմաթիւ պաշտօնեաներով, բանալով մեծ ծախքեր, եւ սպառելով փոքրիկ դրամագլուխները:

Այս անպէտ ներկայացուցիչներէն զատ, չափազանց շատ են նաեւ այն ներկայացուցիչները, որոնք յանուն Խորհրդային Միութեան զանազան կազմակերպութիւններուն, կը գործեն մեր երկրին մէջ: Այդ ներկայացուցիչները կեդրոնէն չեն ստանար ո՛ր եւ է ապրանք, որով արդարացնէին իրենց գոյութիւնը, եւ կը ստիպուին, դարձեալ՝ պահելու համար իրենց գոյութիւնը, ինքնագլուխ գործել, պատահական ու անթոյլատրելի առեւտուր մը ընել, այսպէսով կը բարձրացնեն շուկային վրայ ապրանքներու գիները:

Պէտք է անխնայ կռուիլ այդ ներկայացուցիչներու գոյութեան դէմ: Այսպէս, պէտք է ջնջել Անդրկովկասի հիւսուածեղէնի, գործարաններու, կաշիի, թուղթի, ռետինի, լուցկիի, շաքարի, ապակեղէնի առանձին առանձին սէնտիքաներուն ներկայացուցչութիւնները:

Այս պայքարը պէտք է շարունակել նաեւ Անդրկովկասեան պետական առեւտուրի գրասենեակներուն մէջ:

Պէտք է կրճատել մեր անթիւ կազմակերպութիւններուն ծախքերը, խնայողութիւն՝ պաշտօնեայի եւ դրամի, կ'աղաղակէ յօդուածագիրը:

ԱՌԱՆՑ ԹՈՒՂԹԻ Կ'ԸԼԼԱ՞Յ

Բագուի «Կոմունիստ» հայատառ թերթին մէջ կը կարդանք.—

Հանքափորութեան ամտեսական բաժնին մէջ աշխատած ատեն, բանուոր Մովսում Նովրուզ օղլին վէրք ստացաւ ձեռքէն: Վազեց Բիբի-Հէյբաթի բուժարանը՝ բժշկական օգնութիւն ստանալու:

Հասաւ բժիշկին մօտ:

— Գնա գրասենեակէն թուղթ բեր, յետոյ կրնանք վէրքը փաթթել, պատասխանեցին:

Բանուորը կուգայ եւ թուղթը կ'առնէ կը տանի: Այս անգամ վէրքը կը փաթթեն:

Յաջորդ օրը Աբաս Բաբա քիշին մատէն կը վիրաւորուի եւ նորէն կը վազէ նոյն բուժարանը, օգնութիւն ստանալու:

Հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ աբեան վարակում կը պատահի եւ բանուորին կ'առաջարկեն մատը կտրել...

Տեսէք մինչեւ ո՞ւր կը հասնի թղթասիրութիւնը:

ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԱՌԱՐԱՆԸ

Մարտ 21ին Էնկիւրիի մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ *Թիւրք օճաղը*ներու կեդրոնական պալատին հիմնարկութիւնը: Այս շէնքին համար պիտի ծախսուի 454,000 Թրքական ոսկի: Ցատակագիծին համաձայն, շէնքը պիտի ունենայ 800 հոգի պարունակող սրահ մը՝ շարժական բեմով, Թրքական ոճով սենեակ մը, բազմաթիւ սրահներ, մատենադարան, Թանգարան, սպարան, եւլն.:

Հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա փափաք յայտնած էր անձամբ նախագահելու հանդէսին, սակայն Եգիպտոսի նոր դեսպանը նոյն ժամուն իր յանձնարարագիրները ներկայացնելու եկած ըլլալով, իր կողմէ ղրկած է վարչապետ Ըսմէթ փաշան: Այս առթիւ ճառեր խօսեցան *Թիւրք Օճաղը*ներու հիմնադիր եւ յայտնի Թուրանական Համտուլլահ Սուպհի պէյ եւ Ըսմէթ փաշա: Իր կարեւորութեան համար կը թարգմանենք Հ. Սուպհիպէյի ճառը, Պոլսոյ «Միլլիյէթ»էն (Մարտ22):

Համտուլլահ Սուպհի պէյ յիշելէ յետոյ թէ ի՛նչպէս 16 տարի առաջ Պոլիս խեղճ ու կրակ վիճակի մէջ հիմնուեցաւ առաջին *Թիւրք Օճաղը*ն, ըսաւ.

Թիւրք Օճաղըն *ծնաւ զինքը մերժող ու ուրացող մթնոլորտի մը մէջ: Ամէն ոք հակառակ էր անոր:*

Թիւրք Օճաղըն *հրապարակ եկաւ իբրեւ հակազդեցութիւն միւս տարրերու մասնաւոր վիճակին: Օսմանեան կայսրութեան մէջ ամէն տարր իրեն յատուկ դատը ունէր: Ամէն տարրի իրաւունքը կ'արծարծուէր: Միայն Թուրքերը դատ չունէին, միայն անոնց իրաւունքներուն վրայ մտածող չկար:*

Թիւրք Օճաղըն օսմանեան հայրենիքին վրայ երեւցաւ իբրեւ սեղմուած բռունցք մը, ու Թրքական դատը, Թիւրք Օճաղըին միջոցաւ միւս դատերուն մէջ մտաւ եւ դիրք բռնեց: Թիւրք Օճաղըն կը պահանջէ որ Թուրք ազգին իրաւունքն ու պատիւը ապագային ամէն վտանգէ զերծ մնան: Թիւրք Օճաղըին ծնելուն եւ այս օրուան միջեւ 16 տարուան ժամանակամիջոց մը կայ: Ես հիմա երեւակայութեան աչքով այդ ժամանակամիջոցը ուշադրութեամբ եւ լրջութեամբ կը դիտեմ:

Յարգելի էֆէնտիներ, կեցած կէտէս կը տեսնեմ առանց պահանջի, պարզկտուրմը, այն՝ որուն տակ հաւաքուեցաւ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովը՝ ազգային պայքարին սկիզբը...: Ազգային եւ նուիրական անկիւն մը, Այա Սօֆիայի պէս, Սիւլէյմանիյէի պէս, հին Եգիպտոսի 5-6000 տարուան Ամմոնի սրբավայրին պէս, ամբողջ դարերու յարգանքով ու յուզումով պաշտելի շէնք մը: Այս կտուրին վերեւ նոր դրօշ մը ծածանեցաւ: Այս դրօշը Ասիա առաջին անգամ կը տեսնէր. դրօշ մը՝ որ ազգայնութեան գաղափարը կը խորհրդանշէր: Տասնեւվեց տարի առաջ գրականութեան, գիտութեան և գաղափարի գետնին վրայ ծնած ազգասիրութիւնը այդ դրօշակով քաղաքական ասպարէզը մտաւ: Ձեզի չպիտի հակցնեմ պատմութիւնը այս պայքարին, որուն ժամերն ու վայրկեանները գիտէք: Գիտէք նաեւ թէ այս պայքարը ի՛նչպէս անկարելին կարելի դարձնող կամքով մը յաղթական դուրս եկաւ:

Ազգերը կառավարողները գաղափարին հոսանքներն են: Գաղափարի դէմ դնող ոեւէ ուժ չկայ: Մեր կեանքին նեղ սահմաններուն մէջ տեսանք իրենց գաղափարականը կորսնցուցած քանի՛ քանի՛ վարչաձեւերու եւ հսկայ կայսրութեանց փլուզումն ու քարուքանդ ըլլալը: Թուրք ազգայնասիրութիւնը պատմութեան արձանագրած ամէնէն զօրաւոր գաղափարական պայքարներէն մէկն է: Այս հոսանքը ամէն արգելք խորտակելով, ամէն դժուարութիւն գլելով, արիւնոտ ճամբու մը վրայէն քալելով առաջ անցաւ: Ու յուզուած սրտով կը տեսնենք թէ անիկա այսօր Թուրք վեհապետութեան մը ձեւը առած է ու հայրենի հողերուն վրայ Թրքական պետութիւն մը դարձած է:

Թիւրք օճաղըն որոշ քանի մը բաղձանքներ ունէր. կրօնական յարանուանութեան մը ձեւին տակ ապրող ժողովուրդը ազգի մը վիճակին բարձրացնել: Այսօր Թուրք ժողովուրդը ազգ մըն է, բոլոր ազգերու մէջ իր պատուաւոր դիրքը գրաւած ազգ մը:

Թիւրք օճաղըն ուզեց Թուրք ազգը կայուն, մնացած եւ մէջէն փտած քաղաքակրթութենէ մը դուրս քաշելով ամբողջ աշխարհի տիրող կենդանի եւ նոր քաղաքակրթութեան մը առաջնորդել: Անիկա արեւմտեան քաղաքակրթութիւնն էր: Թուրք ազգին առաջնորդները, վարիչները, հեղինակաւոր անձնաւորութիւնները երկրին ցոյց տուին այդ ուղղութիւնը: Այսօր Թուրք ազգը դէպի արեւմուտք դարձած է:

Էֆէնտինե՛ր, կառավարութեան ջանքերը մենք կ'ուզենք լրացնել ժողովուրդին ջանքերով: Թիւրք օճաղըները, Ուսուցչական Միութիւնները, Կարմիր Մահիկը, Մանկանց Պաշտպան ընկերութիւնները, օդանաւի ընկերակցութիւնը, Մարզական Միութիւնները . . . այս բոլոր յիշածներս ու չյիշածներս ուժեր են, որոնք կառավարութեան հետ միասին կ'աշխատին աւելի զօրաւոր, աւելի շէն ու բարգաւաճ Թուրք հայրենիք մը ստեղծելու համար: Օտարները պէտք է գիտնան, որ Թուրք հայրենիքին սահմանները պահպանելու համար կառավարութեան բարձրացուցած պարիսպներուն ետեւ ժողովուրդի ճիգէն ծնած պարիսպները կան: Խրամատներ, խոչընդոտներ շատ կան: Ներս չի մտցուիր: Այս միութիւններուն անունները տարբեր են, սակայն ամէնքը մէկ են: Ասոնք բոլորն ալ նոյն կամքին տարբեր ասպարէզներու մէջ նոյն նպատակին համար աշխատող կազմակերպութիւններն են: Բոլորն ալ ժողովուրդին կարգ մը պէտքերը հոգալով, աւելի զօրաւոր Թուրքիոյ մը համար կ'աշխատին: Մենք այս եղբայրական հիմնարկութեանց հետ ձեռք ձեռքի կը քալենք:

Ընկերներ, այս կէտէն չորս կողմս նայելով, նոր Էնկիւրին կը դիտեմ: Նոր Էնկիւրի սիրոյ մը ծնունդն է, ինչպէս Թիւրք Օճաղըն: Ազգային պայքարը դէպի յաղթանակ առաջնորդողները, զէնքը ձգելէ վերջ, ձեռք առին արհեստի գործիքները եւ, ինչպէս կը տեսնենք ամբողջ Թուրք պատմութեան մէջ, սկսան շինարարութեան, կանոնաւորութեան եւ բարեզարդութեան համար աշխատիլ: Սէրը կը մեծցնէ, կը բարեզարդէ ու կը գեղեցկացնէ:

Թիւրք Օճաղըն ազգին սէրէն ծնաւ, մեծցաւ, սիրտերը դրաւեց, վարչաձեւ դարձաւ, գերիշխանութիւն, պետութիւն եղաւ: Անատօլուի լեռնադաշտին մէջտեղը, այն ցած հորիզոններուն տակ, ուր ժամանակին մեր պապերը Եւրոպայի եւ Ափրիկէի ճամբաները կը դիտէին, Թուրքիոյ ապագայ հորիզոններուն նայող մեր շէնքին հիմնարկութիւնը կը կատարենք այսօր:

Այս վայրկեանիս, կարելի՞ է որ չյիշենք Ղազին: Զինուոր, քաղաքագէտ, կազմակերպիչ, վարիչ, թելադրիչ, բարեկարգիչ, անիկա այնպիսի յատկութիւններ ունի, որոնց իւրաքանչիւրը առանձին առած մարդու կեանքը դարերուն եւ յաւիտենականութեան կապելու բաւական է: Ազգին ամենամթին ճամբաներուն մէջ, անիկա մէկ կողմ կեցած անհուն պահեստի ուժ մըն է եղած:

Յարգանքով ու յուզումով կ'ողջունեմ մեր նուիրական նախագահը, որ իրագործեց թիւրքճիութեան բոլոր երազները: Անոր սէրը մեր սիրտերուն մէջ կրօնք մըն է: Ի՛նչ երջանիկ պատահմունք մըն է, որ Ղազիին անունով Օճաղին հիմը Ըսմէթ փաշա կը դնէ: Ըսմէթ փաշա երբ դեռ ենթասպայ էր, մեր Օճաղը կուգար, ազգայնականութեան եւ անոր բաղձանքներուն մասին մեզի հետ կը տեսակցէր: Ղազիի անունով առաջին քարը դնող Ըսմէթ փաշայի անունը Օճաղի տարեգրին մէջ պարծանքով ու հպարտութեամբ պիտի արձանագրուի:

Էֆէնտինե՛ր, ասկէ հինգ դար առաջ, Անատօլուի հողերուն մէջ մեր պապերը քաղաքական միութեան համար աշխատեցան: Փոքր պէյութիւնները, անջատ կառավարութիւնները վերցնելով Անատօլուի քաղաքական միութիւնը իրագործեցին: Այսօրուան սերունդին վրայ ալ պարտականութիւն կը ծանրանայ, Թուրք լեզուէն դուրս եղող բարբառներու առաջ բերած տարբերութիւնները մէջտեղէն վերցնելով, քաղաքական միութեան վրայ բարոյական միութիւն հիմնել: Թիւրք օճաղըները յեղափոխական եւ հանրապետական կառավարութեան ջանքերուն միացնելով իրենց ջանքերն ալ, այս նպատակին կը ձգտին, ու պիտի շարունակեն աշխատիլ այդ ուղղութեամբ, հետզհետէ մեծցող իրենց կազմակերպութիւններով: Աստուած յաջողէ մեզ այն պայքարին մէջ, զոր կառավարութեան հետ ձեռք ձեռքի կը մղենք աւելի մեծ եւ աւելի գեղեցիկ ապագայի մը համար»:

Անմիջապէս վերջ վարչապետ Ըսմէթ փաշա եւս ճառ մը խօսելով Թիւրք օճաղըներու օգտակարութիւնը վեր հանեց ու ազգայնականութեան գաղափարը փառաբանեց:

ՀԱՅ ՍՊԱՅԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Թաւրիզէն հասած նամակի մը մէջ կը կարդամ.— «Զակֆիքլօրգի (Անդրկովկ. արտաքին առեւտուր) լիազօր Վահագն Մուրատեանը խոշոր գեղծում մը կատարած ըլլալով, ձերբակալուեցաւ եւ Մոսկուա տարուեցաւ, դատուելու համար:»

Մուրատեանը ծանօթ է բոլոր անոնց որ Հայաստան եղած են: Յայտնի սպայ մըն էր եւ կը վայելէր մասնաւոր վստահութիւն: Մէկն էր այն բախտաւորներէն, որոնք կրցան ուսանող դառնալ Հայաստանի անդրանիկ սպայակոյտի դասընթացքներուն:

Նման այն մարդոց որ ուրագի նման միայն իր կողմը կը տաշէ, Վահագն Մուրատեանը կը վայելէր կեանքի բարիքները՝ անգամ Հայաստանի ամենամթին օրերուն:

Ան առաջին շարքերուն մէջ էր քանի շահ ունէր: Վրայ հասաւ ձախողանքի շրջանը: Նոյեմբեր ամսուն Մուրատեանը անցաւ Էս-էրական կուսակցութեան շարքերը: Երբ պոլշեւիկները դարձան Հայաստանի տէրը, Մուրատեանը լքեց և Էս-էրները: Երեւի այն պատճառով, որ արգիլուած էր ուրիշ կուսակցութեան պատկանիլը... ու դարձաւ պոլշեւիկեան կուսակցութեան թեկնածու:

1922ին երբ դեռ նոր էր Թաւրիզ հասեր, հասաւ պոլշեւիկեան կուսակցութեան իսկական անդամ դառնալու վկայականը:

Եւ այսպէս շարունակուեցաւ մինչեւ 1927 Մարտ, մինչեւ որ ագահութիւնը քանդեց այդ մարդու տունը: Մուրատեան չբաւականացաւ Թաւրիզի նման աժան երկրի մը մէջ ամսական 300 թումանի ռոճիկով (300 տոլար), երբ կարելի է 25 տոլարով ապրիլ:

Եւ ահա կը փոխադրուի Մոսկուա, իր վերջին յանցանքի համար պատասխան տալու:

Պոլշեւիկեան սահմանադրական բարքերու տեսակէտէն, բնորոշ է որ Անդրկ. առեւտուրի լիազօրը փոխանակ Թիֆլիս դատուելու, Մոսկուայի մէջ կը դատուի:

ԱՐԱ ԱՐՇՈՒՌԻԿ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՈՒՏԵԼ

Ապրուստի այս սղութեան օրերուն, ամէնուս համար կարեւորը սպառած ուտելիքներուն սննդական արժէքը գիտնալն է:

Յայտնի է որ սնունդը, վերջնական փոփոխութենէն դատելով, օրկանիզմին տաքութիւն կուտայ, ինչպէս մեքենայի մը հնոցը դրուած ածուխը: Ուտելիք մը որչափ շատ տաքութիւն կը պատճառէ, այսինքն որչափ շատ քալօրի *յառաջ կը բերէ, այնչափ սննդարար է եւ օգտակար: Սնունդի մը օգտակարութեան մասին առաջինառթիւ գաղափար մը կազմել կարելի է: Ճաշէն վերջ մարդ ինքզինքը տրամադիր եւ թեթեւ զգալու է եւ ոչ թէ անկորով եւ յոգնած: Ուտելու է, առանց ոեւէ համեմիւ կամ գրգռիչի պէտքը զգալու եւ մարսողութիւնը դիւրին ըլլալու է: Գիշերուան քունը խորունկ եւ հանգիստ եւ առանց յուզումնալի երազներու, ինչպէս, կ'ըսեն, անծակ ըլլալու եւ միտքը ազատ զգալու է: Այն մարդը որ լաւ սնունդ կ'առնէ եւ ախորժակով կ'ուտէ, լաւ աշխատող մըն է, միշտ յօժար եւ զուարթ: Դժգոհ ստամոքսը գէշ խրատտու է: Գէշ սնունդ առնողը յաճախ ալքոլի արուեստական ուժէն օգնութ կը յուսայ եւ շուտ ալքոլամոլութեան մէջ կ'իյնայ: Վերջապէս կրնանք ըսել որ ազգի մը ճակատագիրը ժողովուրդին առած սնունդէն կախում ունի:*

Միսը անհրաժեշտ է մասնաւորապէս աշխատաւորներուն: Մեծ պատերազմի ընթացքին ամենալաւ կռուող ուժերը, լաւ սնած զօրամասերը եղած են: Ամէնէն աշխատասէր եւ նախաձեռնարկ ժողովուրդները շատ միս ուտողներն են: Այն մարդը, որ ֆիզիքական աշխատանք կը կատարէ, անպատճառ միսի պէտք ունի: Այս ըսելով պէտք չէ եզրակացնել թէ մենք միսի պրոպագանդ կ'ընենք: Կան պարագաներ ուր ընդհակառակն միսը եւ մսեղէն կերակուրները շատ չեն յանձնարարուիր: Օրինակ, մտաւորականներու, գիտնականներու եւ արուեստագէտներու օրական 170 կրամէ աւելի միսը օգտակար չըլլար: Ասոնք, որոնց երեւակայական աշխատանքը շատ է եւ չունին ֆիզիքական մարզանք, ալքոլէ զգուշանալով հանդերձ, ուտելու են շատ քիչ միս եւ քիչ քանակութեամբ ալիւրոտ բանջարեղէն:

Ճաշէն անմիջապէս ետքը աշխատիլը վնասակար է: Ու գիտնալ պէտք է, որ առնուած սնունդը անդամները եւ մասնաւորաբար լեարդը երբեք յոգնեցնելու չէ: Մասնաւորապէս մեր, Արեւելքցիներուն ուտելիքի ցանկը լեցուն է նմանօրինակ ծանր եւ լեարդը յոգնեցող կերակուրներով: Կան տեղեր, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը լեարդի հիւանդութենէ կը տառապի: Լեարդը յոգնեցնող շատ սննդարար եւ ծանր կերակուրները օգուտ մը չունենալէ զատ, յօդացաւութեան (arthritisme) *եւ անոր այլ եւ այլ հետեւանքներուն պատճառ կ'ըլլան: Ինչպէս՝ յօդակաթուած* (goutte), *գլխացաւեր, ջղացաւեր* (nevralgies), *մինչեւ իսկ ջղագրգռութիւն* (neurasthénie), *դժուարամարսութիւն, ստամոքսի ցաւ, պնդութիւն, ընդերատապ* (entérite), *մորթի հիւանդութիւններ, շաքարախտ, շատ մը տեսակ սրտի եւ երիկամունքի հիւանդութիւններ եւայլն:*

Լեարդը մարդկային կազմին մեծ բնալուծարաններէն ամենակարեւոր անդամն է: Զէ՞ որ ներքին գործիքներուն ամէնէն մեծն է: Առանց հիւանդութեան, լեարդ մը պայծառ միտք եւ առողջութիւն կը նշանակէ: Ահա թէ ինչու ամէնէն առաջ անոր խնայելու է: Ոչ տկարութիւն եւ ոչ ալ յոգնութիւն: Եթէ բաւականաչափ սնունդ չառնուի լեարդը կը տառապի. միեւնոյնը կը պատահի եթէ սնունդը չափազանցուի:

Լեարդը ամէնէն աւելի ալքոլէն կ'ազդուի: Ալքոլամոլութիւնը լեարդը կը թունաւորէ, անոր երակներուն մէջի ալքոլը դուրս թափանցելով, երակներուն բոլորտիքը գտնուող շաղկապական հիւսուածանիւթը կը գրգռէ եւ բորբոքում առաջ կը բերէ: Երբ այս գրգիռը շարունակուի, լեարդը կարծրութիւն կը ստանայ, որուն վերջաւորութիւնը յանկարծական մահ է:

Ինչպէս ըսինք, գործաւորը երբ միս չգտնէ, շատ անգամ ստիպուած ալքոլի կը դիմէ: Ապրուստի սղութեան այս միջոցին, ժողովուրդը միսէ չզրկելու նպատակով, կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնել սկսած է: 1868ին միեւնոյն կացութեան առջեւ գտնուած կառավարութիւնը պաշտօնապէս արտօնեց ձիու միսին սպառումը:

Ճաշերուն թիւը, տեսակը եւ քանակութիւնը կլիմայի համեմատ կը փոխուի. ընդհանրապէս տաք տեղեր քիչ ուտել պէտք է, մինչդեռ ցուրտ երկիրներ լաւ ուտելու ստիպուած ենք: Տղաքը, նիհարները եւ աշխատաւորները շատ աւելի սնունդի պէտք ունին քան ծերերը, պարարտները եւ անգործները:

Չափահասը խառն կանոնի մը հետեւելու է, միսէ եւ բանջարեղէններէ բաղկացած եւ աւելի այս վերջիններուն առաւելութիւն տալով: Ինչպէս յայտնի է, մեր մարսողական խողովակը բնականէն ամէն տեսակ սնունդի յարմար եւ ըստ այնմ կազմուած է, որով, ոչ մսակերներու պէս միայն միսով եւ ոչ ալ բուսակերներու նման միայն բոյսով սնանիլ կարելի է: Այս մասին գաղափար մը կազմելու համար, ըսենք որ չափահասի մը միայն կեանքի պահպանութեան համար անհրաժեշտ է օրական միջին հաշւով — Շաքարանիւթ 117 կրամ, Ճարպ 65 կրամ, Սպիտանիւթ 104 կրամ, պէտք է որ այս ամբողջը 2782 քալօրիի համապատասխանէ:

ՓՐՕՖ. Ա. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ-ԱՂՍՏԱՖԱ ԳԻԾԸ

ՄԱՐՏԱԿՈՉԻ Մարտ 10ի թիւին մէջ յօդուածագիր մը, նկարագրելով Երեւան-Աղստաֆա գիծը, որ նոր կը շինուի, ցոյց կուտայ անոր տնտեսական առաւելութիւնները:

— Գիծը կը սկսի Աղստաֆա կայարանէն, կ'անցնի մօտէն Լալի գիւղին պղնձահանքին, յետոյ «Տուս» կոչուած կամուրջին քովէն կ'ուղղուի դէպի Սեւ Քար, Խուսարանձոր հանքերը, Քարվանսարայի հանքերը, հարուստ՝ վիմագրական քարերով, կճեայ մարմարով: Սպիտակ Ջուրէն անդին դարձեալ՝ նոյն մարմարները: Այդ շրջանին մէջ կը գտնուի Արմուտլու գիւղին պղնձահանքը: Քարվանսարայէն մինչեւ Թարսաչայի ձորը, լեռները ծածկուած են գեղեցիկ անտառներով, որոնց մէջ կան մշտադալար կեչի ծառեր: Օդը լեցուած է եղեւնիի խիժային բոյրերով, եւ յարմար՝ ամառանոցներու շինութեան: Երկաթուղագիծը յետոյ պիտի անցնի Թարսաչայի քովէն. ձորին շրջակայ գիւղերն ու Կարամուրադ

շրջանի գիւղացիները անմի- կան պիտի կրնան օգտուիլ ծէն: Այս շրջանը հարուստ կաթնեղէնով, գետնախնձոր կտաւահատով (կանեփ). շրջանի կտաւահատը ամէն լաւագոյն տեսակն է, ունի տիր թել ու գործուածք: հարուստ է խոտով եւ, Մ շուղի հարաւային լեռնակ վրայ, գինկով եւ ծծմբային հր քարի հանքով:

Թարսաչայի ձորէն 3 վեր հեռու, գիծը պիտի կտրէ Ջա խեչ գիւղին, որուն բնակիչներ կը պատրաստեն կիր: Մօտակ կը գտնուի Հաղարծնի երկաթ եւ պղինձի հանքերը, որոնք շահագործուէին Միջին Դարե սկսեալ: Առանձին կարեւորու թիւն ունի «Գանձասար» կոչ ուած տեղը: Հաղարծին հնաւ գետակի մը եզերքին կը գտնուի ջերմուկ մը: Գետակին ալ կողմ մը կը գտնուի գեղեցիկ լճակ մը, Ղազախ Կէօլ, որ բոլորուած է անմնման անտառով մը: Մօ տերը կը գտնուի Գօշավանք որ պղինձի եւ ծծմբային հրա քարի հանքեր ունի:

Երկաթուղագիծը յետոյ պի մտնէ Դիլիջանի ձորը, «Ոսկէ Լեղերջն» մի «Բալդան չայը», կարելի հաստատել գեղեցիկ ամառ նոցներ: Հոս կը գտնուին նիի անտառներ, ընտիր պտու ներու ծառեր, եւ հանքային աղբիւրներ:

Դիլիջանի «Ապարակ» ուած տեղին մէջ կան պղինձ հրաքարի եւ ալապաստրի հան քեր: Գալավինոյի առջեւ գտնուին կաւահողի եւ հանքեր:

Երկաթուղագիծը, անցնել Դիլիջանի արեւմուտքը, պի մտնէ ձորին ամենագեղեցիկ սը, ուր կան ածխաթթուա յին ջուրեր: Յետոյ Նիկիտին իջնելով կ'անցնի Շահ Մա վրայէն, Գալավինոյի րուն ծայրը կը մտնէ փապ կը մտնէ Բալղչայի եւ Չի լու գիւղին հովիտը: Այս պա ընթացքին, գիծը պիտի երկաթաջուրի եւ ծծմբ պաղ աղբիւրները, Բողի հանքերը: Այս գիւղը կարեւ իր կաթնեղէններով եւ նապահութեամբ: Գիծին կ'իյնան Խրոլով ձորի հանք աղբիւրները, նախկին Մ Ազարեանի պղնձահանքը: պուղիէն անմիջապէս ձորին մէջ կը գտնուի կար արճիճի հանք մը: Հոս, զարդ ալպանման բարձունք րուն վրայ կը գտնուին Բզօ լու բերդն ու գիւղին աւեր ները, անմնման տեսարանով Դիլիջանի հովիտին, Ղարա լիսայի, Բզովդալի եւ Սեւա լճին վրայ: Չիբուխլուի գիծը պիտի մտնայ լճին պիտի քերէ 14 վերստ Քալամինարի եւ Մաշտոց մօտ պիտի շինուին փապ ներ՝ գիծը պաշտպանել մար ձիւնի հիւսերէն: Չիբուխլու եւ Ելենովկա գիւղերը ունենան նաւամատոյցներ հաղորդելու համար Սեւան լճին հիւսիսային վրայ գտնուած կանաչաքար ծովափրփուրի (Magnésite), կի եւ պղինձի հանքերը Սեւի մարմարը: Նոր-Բայազ գաւառ ունի լաւ բուսահող ու սպիտակ յեսանաքարի հանքեր, որակով աւելի քան Անիի քարերը: Ունի գինկի, պղնձա և արծ հանքեր: Մինչեւ Սեւանի լճի հիւսիսային եզերքը պարզուի մշտադալար ներով սքանչելի տեսար յարմար՝ ամառանոցի թեան: Ելենովկան ունի ծծմբային աղբիւրներ:

Յետոյ գիծը պիտի Շահրիզի, Բարաթի պղնձահ քերուն, Բարաքիշի հանքին, Թալչարուխի խանայի պղնձաքարի լաքարի հանքերուն, չաքի եւ Աղփարայի դարեան հանքերուն, մօտակայ յեսանաքարի (asbes Բջնիի անկիզաքարի

...հրա շէրտ ուրուաքարերու եւ ...արճէճի հանքերուն, Արգաքեանի ... կարմիր երկաթահանքին, ... Ուլխօ Ճանտանի սրաքարին, ... Գեօյ-կեգնաքարին (obsidian), ... թիւրաւի մագնիսային երկաթա-հանքին մօտէն: Գամաձորէն մինչեւ Երեւան, Զանգուի ձախ ափին ... ամբողջ երկայնքին, անսպառ ... կայ տուֆ եւ սեւակճեայ քարերու:

Ու Եղւարդի հողերուն վրա-յէն երկաթուղագիծը պիտի ... Երեւան: Այսպէսով կը ... Կուրի եւ Արաքսի հո-վիտները:

ՁԵՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ — Ճիշդ հինգ ամիսէ ի վեր անգործութեան հոգը ու-... կիսով փակ կը մնան շատ ... ու գործարաններ, որոնք շաբա-թը 3-4 օր միայն կը բանին, ... տասնեակներով բանուոր ա-... ժամանակով դուրս կը ...

... մեր հայրենակիցները շաբա-թը քանի մը օր աշխատելով ու ... ծախքերով ընտանիք կը պա-... Շատեր արտասահմանէն բե-... են իրենց ազգականները եւ ... ծանօթները՝ իրենց բերնէն ... կան որ բազմանդամ են ... հացի չոր հացի դրամը կը ...

Որքա՞ն պիտի տեւէ այս ա-... կացութիւնը .— ոչ ոք գի-... Որքան մարդիկ այնքան կար-... Շատ մը սրտաճմլիկ տեսա-... կը պարզուին հայկական ... մէջ մէկը կ՛ըսէ.

— «Եղբայր, այսօր 18 օրէ ի վեր չգացած տեղս չմնաց, ... սահմանէն մինչեւ ... սահմանը գացի, ... որ ներկայացայ «քօմ-... դռները զարկի: ... եկայ ճարահատ չեմ ... ինչ պիտի ընեմ: 500 ֆրի ... մը ունէի, ամբողջը ... վճարեցի...

... գործաւորներ լու-... գործարանին դռները կը ... ինչպէս հաւատացեալ ժո-... եկեղեցի. եւ պարապ ... կը դառնան:

Այս առթիւ ըսենք որ Տէսինի ... գործերը քիչ մը բացուեցան ... համար: S. L. S. A. գործարանը ... Շէրիւէն եւ ... ուրիշ տեղերէ եկած կիները ... Յոյս ունինք որ ... համար ալ գործ ... G. Frères դեղօրայքի գործարանը նախկին արձակած գործաւորները գրեթէ ետ կան-չած է:

*** Ազգային գործերը շատ դանդաղ կ՛ընթանան: Դպրոցին խն-դիրը այնպէս կը մնայ: Պալաքեան եպիսկ. խոստացած դրամը չէ ղր-կած տակաւին: Օրիորդն ալ ան-տարբեր է: Դպրոցը ածխավաճա-ռի խանութի կը նմանի. կարծեմ թէ մաքրութիւնն ալ դրամ չի պահանջեր:

*** Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն կրկնապատկուած ըլլալով, Շրջա-նային կոմիտէի վերածուեցաւ: Կոմիտէն իր անդրանիկ ներկայա-ցումը կուտայ մեծ պատրաստու-թեամբ քաղաքիս ամենամեծ սի-նէմային մէջ կիրակի օր: Հօկե-րուն միայն անունը մնացած է:

Հետախոյզ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Փարիզի եւ գաւառներու մեր ընթերցողներէն ոմանք մանրա-մասնութիւններ կը հարցնեն ինքնութեան թուղթերու նոր օրէնքին մասին:

Ճշգրիտ տեղեկութիւններ հա-ղորդելու համար անհրաժեշտ է սպասել, որ նոր օրէնքը հրա-տարակուի պաշտօնաթերթին մէջ, որմէ վերջ միայն գործա-դրութեան պիտի դրուի: Առ այժմ ինքնութեան թուղթերու մասին ամէն գործողութիւն դադ-րած է՝ պարզապէս այս պատ-ճառով:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Փօփիւլէրի տեղեկութեանց համաձայն, Ալֆորվիլի մէջ, այն օգնութիւններէն դուրս, որոնք կանոնաւորաբար կը տրուին գործազուրկներուն, բարեգոր-ծական գրասենեակները կազ-մակերպած են օգնութեան ու-րիշ եղանակ մը ընտանիքի տէր գործազուրկներու. — ձրի հաց, նպարեղէն, ածուխ: Իսկ Դպ-րոցներու Սնտուկը առանձնած է հոգալ ցորեկուան ճաշը այն տղոց, որոնց հայրը դատապար-տուած է գործազրկութեան: Ա-սոնք արտօնուած են յաճախել ձրի դասընթացքները:

Ասկէ զատ կը կատարուին բացառիկ բաշխումներ կօշիկնե-րու, զգեստներու: Նոյնպէս ա-պահոված են, այս ընտանիքնե-րուն համար, ձրի բժշկական խնամքներ:

Ընտանիքի տէր գործազուրկ-ներու թիւն էր, Դեկտեմբերի սկիզբը, 16, որ հետզհետէ բար-ձրացաւ: Յունուարի մէջ 275—284ի վրայ մնաց: Յետոյ Փետր-ուարին մէջ դարձեալ բարձրա-ցաւ: Այժմ անոնց թիւն է 300, որոնց 235ը Ֆրանսացի, 65ը օտարական: Ասոնցմէ 57ը Ֆրան-սուհի են, 6ը օտարուհի:

Այս հայր - գործազուրկները ունին, ընդհ. թիւով, 251 ըն-տանեկան անդամ: Ուրեմն օգնութիւն կը տրուի 551 հոգիի:

Մարտ ամսուան ընթացքին, տրուած օգնութեան գումարը կը հասնէր 91,543 ֆր. 75ի, որուն 33,660 ֆ. 33ը Պետութեան, 43,170 ֆր. 99ը նահանգին եւ 14,712 ֆր. 43ը համայնքին հաշւոյն:

Գործազրկութեան մատնուած են ընդհանրապէս, նախ այն բանուորները, որոնք կ՛աշխա-տին ձեռագործութեան, յե-տոյ անոնք որ կ՛աշխատին շի-նութեանց մէջ:

Վերջին շաբթուն, մեծ թի-ւով բանուորներ գործ գտած են. այսպէսով ջնջուած է անոնց ա-նունը օգնութեան գրասենեակ-ներու մէջէն:

Մարտ ամսուան ընթացքին 40 գործազուրկներ (ընտանիքի տէր) դրուեցան Փարիզ-Միջերկ-րական երկաթուղիի անօրէնու-թեան տրամադրութեան տակ: Թաղապետութիւնը կը շարու-նակէ դեռ գործ հայթայթել հայր-գործազուրկներուն, ծրագ-րելով շինել ճամբաներ Թաղա-պետութեան հաշւոյն: Այս եղա-նակով միւս կողմէ նիւթական օգնութեան բեռէն ազատուած է Թաղապետութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ ԵՒ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

Գործազրկութեան տագնապը սաստկանալէն ի վեր Փարիզի Աղքատախնամը որոշ աջակցու-թիւն կ՛ընէ հայ գործազուրկնե-րուն եւ աղքատ ընտանիքնե-րուն: Ամէն օր, ժամը 11—12 միսով ապուր եւ հաց կը տրուի մօտ 60—70 հոգիի, Ռիւ Տամէ-մի իր կեդրոնին մէջ:

Ասկէ զատ ամէն շաբաթ դրամական նպաստներ կուտայ բացի ապուրէն օգտուող գործա-զուրկներէ, նաեւ այն բոլոր չքա-ւորներուն, որոնք կը դիմեն ի-րեն:

ԱՀԱՒԵԼԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԿԻՆԸ ԿԸ ԽԵՂԴԷ ԵՒ Կ՛ԱՅՐԷ ՀՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Նանսիի մէջ, հսկայ տպարա-նի մը մեքենավարը, Վէրմանտէ՝ 28 տարեկան, կը խեղդէ իր կինը եւ կ՛այրէ տպարանին հնոցին մէջ: Այրելու համար կը գործածէ հս-կայ հնոց մը, որ միայն սաստիկ ցուրտերուն կը վառէին: Ընդհա-կառակը չորս օր շարունակ գիշեր կը վառէ հնոցը, մոխիր դարձնելու համար ամէն հետք: Կը սպառէ 2,000 քիլօ ածուխ, ինքզինքը արդարաց-նելով որ կ՛ուզէ չորցնել նորաշէն պատ մը: Դրացիները տեսնելով ան-յայտացումը կնոջ, որ շարունակ ծեծ կ՛ուտէր ամուսինէն, կը կաս-կածէին կատարուած ոճիրի մը մասին: Զգալով վերահաս վտանգը՝ Վէրմանտէ կը ձգէ գործը եւ հնդ-կաչին մեկնելու նպատակով կ՛անց-նի Փարիզ: Վէրմանտէ սիրային յարաբերութիւններ կը մշակէր այն բոլոր աղջիկներուն հետ, ո-րոնք կ՛աշխատէին տպարանին մէջ:

Նոր քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, երբ իր սիրած աղ-ջիկներէն մէկը զաւակ մը կ՛ունե-նայ, նորածինը կ՛այրէ հնոցին մէջ եւ կը ջնջէ հետքը իրենց մեղքին: Այս անգամ սիրահարած էր տպա-րանին մեքենագէտներէն Վէն-տէքի կնոջ: Ուզելով հետը առնել զայն, կը դիմէ անոր ամուսինին եւ շնական քաջութեամբ մը կ՛ըսէ.

— Կինդ իմ սիրուհիս է, մօտ օրէն զաւակ մը պիտի ունենայ ինծմէ: Ուրեմն թոյլ տուր որ հետս գայ:

Վէնտէք կը հարցապնդէ կի-նը, որ կը խոստովանի: Այն ատեն կը վռնտէ զայն: Եւ երկու սիրա-հարները երբ կը հասնին Փարիզ, Վէրմանտէ կը գրէ տպարանատէ-րին, որ ղրկէ իր ամսականները Փարիզի մէկ նամակատան հաս-ցէին:

Ոստիկանները, որոնք մաղէ անցուցած էին մոխիրները, գտան ականներ եւ ոսկորի կտորուանք, օղեր եւ գնդասեղներ: Այլեւս ո-ճիրը հաստատուած էր: Մամուլին հաղորդուեցաւ որ չհրատարակեն ու եւ է լուր, չխանգարելու համար ձերբակալութիւնը: Փարիզի մէջ գաղտնի ոստիկանները, ամբողջ օր մը կը սպասեն յիշուած նամա-կատան մէջ:

Իրիկունը ուշ ատեն կը ներ-կայանայ Վէրմանտէ իր սիրու-հիին հետ: Ու երբ անունը կու-տայ, նամակատան պաշտօնեան բարձրաձայն կը կրկնէ: Ոստիկան-ները կը յարձակին վրան եւ կը գնեն ինքնաշարժին մէջ, կինն ալ միասին: Ու Հէրքիւլէսեան ուժե-րու այս մեքենան, ժամանակ իսկ չունենար դիմադրելու: Հարցա-քննութեան միջոցին, կ՛ուրանայ ամէն բան: «Կինս փախած է», կը կրկնէ շարունակ: Յոյց տրուած փաստերուն վրայ, սիրուհին, ար-ցունքի հեղեղի մը մէջ կը մօ-տենայ ու կ՛ըսէ Վէրմանտէի.

— Երդո՛ւմ ըրէ ինծի, եթէ անմեղ ես, երդո՛ւմ ըրէ այն զաւկին վրայ, որ պիտի ունենամ քեզմէ:

Վէրմանտէ, որ ճարպիկ կեղ-ծող մըն է, կ՛ըսէն, գողահար ծուն-կերուն վրայ երերտալով, լալով ու կակազելով, երդում ըրաւ:

Քննութիւնները կը շարունակ-ուին: Բանտարկուած կը մնայ նաեւ սիրուհին: Նանսիի ժողովուրդը յուզման մատնուած է, լսելով այս հրեշային արարքը: Հայրն իսկ վկայութիւն տուած է որ իր զաւակը Վէրմանտէ, շա՛տ հաւա-նաբար այրած է հնոցին մէջ իր կինը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մաս-նաճիւղը անցեալ շաբաթ ընտ-րեց նոր վարչութիւնը, որուն անդամներն են.— Պ. Պ. Ղազա-րոս Փափազեան՝ ատենապետ, Ղազարոս Նոտարեան՝ ատենա-դպիր, Սարգիս Արզումանեան՝ քարտուղար, Խաչիկ Գումրուեան գանձապահ, Գրիգոր Փափազեան ընդհ. խմբապետ, Անտոն Գուն-տուրեան եւ Խաչիկ Թըգրեան խորհրդական:

Մասնաճիւղի Ա. խումբը կի-րակի օր, 3 Ապրիլ ժամը 2ին մր-ցում պիտի դատարէ Villeneuve St Georgeի S. A. G.ի ֆրանսա-կան Ա. խումբին հետ: Կառա-խումբ կառ. տը Լիոնէն 13,1-13,20:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԷՐ, ՅԵՏՈՅ ԴԱՆԱԿ.— Երկու երիտասարդ սիրտեր բոլորեցին 23 գարուններ, անոնց շուրջ փաթթեցին սիրոյ կրակէ ժա-պաւէն մը: Էօժէն Մընիւ եւ Լիւսի Տիւշմէն սիրեցին իրար այնքան երկար, որքան է յար-մար, նոր սիրտ մը գտնելու հա-մար:

Առտու մը աղջիկը քակե՞ց սի-րոյ կրակէ ժապաւէնը, սառու-ցիկ դերձան մը ոլորեց իրենց հին պսակին շուրջ: Ու յան-կարծ, հովէն տարուած ծաղիկի մը պէս, սիրոյ թերթերը թա-փեցան:

Ու բաժնուեցան:

Ուրիշ առտու մը, Մընիւ հան-դիպեցաւ նախկին սիրուհիին, խօսք մը գլորեց եռեւէն: Սի-կարը ծխացուց եւ հարցուց.

— Այսօր ո՞վ ունիս, անտէր փիսիկ, հաց ու համբոյր տուող ունի՞ս:

Աղջիկը, վիրաւորուած, ետ դարձաւ, լեզուն երեք հեղ շար-ժեց եւ Մընիւին սիրտը ծակեց:

Մընիւ մօտեցաւ, Տիւշմէն նայուածքը նիզակի պէս դէմը տնկեց: Յանկարծ երիտասարդը հանեց դանակը եւ ճեղքեց աղ-ջկան կոնակը, վերէն վար մէկ գիծով:

Ու փախաւ:

Փախաւ ու տունը մտաւ: Ոս-տիկանը հասաւ եռեւէն, բռնեց օձիքէն, չիտակ բանտ տարաւ:

ՄՕՐԱՔՐՈՋ ՍԻՐԱՀԱՐ .— Վիէննայի գիւղերէն մէկուն մէջ, երիտասարդ մը, Փօլ Քրամէր, կը սիրահարի մօրաքրոջը: Եւ երբ լուրը գայթակղութիւն պիտի պատճառէր, առտու մը կանուխ փախան Վիէննա, սենեակ մը վարձեցին եւ աշխատեցան ան-ցագիր առնել Ամերիկա երթա-լու համար, որպէս զի խաղաղօ-րէն լաբեն հարսանեկան առա-գաստը իրենց սիրահար գլու-խին վերեւ: Վիէննայի մէջ, սա-կայն, ձերբակալուեցան: Երի-տասարդը ամբաստանուած է իբրեւ առեւանգիչը ամուսնացեալ կնոջ: Մինչդեռ ան կը յայ-տարարէ թէ մօրաքոյրն էր որ գլխէ հանեց զինք:

ԿԱՐ ՈՒ ՉԿԱՐ. — Երկու Ֆրանսացիներ Քանի մէջ դրամ կը վաստկին եւ կուգան Փարիզ ամուսնանալու համար: Երկու փեսացուները հայր եւ որդի են, սակայն հայրը այնքան երիտա-սարդ է, որ կը շփոթուի տղուն հետ: Արդ, հայր եւ որդի կ՛ըն-տրեն երկու ամերիկուհիներ, գեղանի, դարձեալ գեղանի: Ա-մերիկուհիներն ալ, փեսացունե-րուն նման, մայր ու աղջիկ են: Արդ, հետաքրքրականը այն է որ, հայրը ամուսնացաւ աղջկան հետ, տղան՝ մօր հետ: Եւ աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլայ, երբ անոնք զաւակներ ունենան. այն ատեն տղան, որ աներհայրն է իր հօրը, պիտի ունենայ զա-ւակ մը, որ եղբայրը պիտի ըլ-լայ իր զոքանչին, որուն զա-ւակներն ալ պիտի ըլլան եղ-բայրները տղուն:

ԳՈՂԵՐԸ ԿԸ ԲԱՆԻՆ.— Զո-րեքշաբթի գիշեր փարիզեան գողերը կը մտնեն Քլիշի փողո-ցին գոհարավաճառներէն մէկուն խանութը եւ կը թալլեն: Ոստիկա-նական վերջին մեթոտներու համաձայն, կը ճեղքեն եր-կաթեայ փեղկը, ադամանդով կը կտրեն մուտքի դրան մեծ ապակին, եւ կը տանին ամ-բողջ ոսկեղէն առարկաները: Վաճառատան տէրը, որ ասկէ առաջ ենթադրած էր նման այ-ցելութիւն մը, զգուշութեան համար զանազան անկիւններ զետեղած էր զանգակիկներ, ո-րոնք կը հնչէին երբ մէկը մտնէր ներս: Սակայն գողերը, ծանօթ՝ այդ մանրամասնու-թիւններուն, խփեր էին անոնց ձայնը եւ առանց խանգարելու պահապաններու քունը, պար-պեցին խանութը: Գողցուած ա-ռարկաներուն արժէքն է 60,000 ֆրանք:

ԱՃԱՆ ՀԱՒԵՐՆ ԱԼ ՍԿՍԱՆ.— Հաւերը կը պատրաստուին լուրջ պատերազմի մը:

Ապրիլը այն ամիսն է, երբ անոնք կը շինեն հաւկիթէ բուր-գեր, պզտիկ ռումբեր: Այս տա-րի քանի մը հաւեր, ներշնչուե-լով օրուան պատերազմաշունչ հռետոր քաղաքագէտներէն, ու-զած են շինել աւելի մեծ ռում-բեր:

Փարիզեան շրջանին մէջ, Տանժոյ գիւղէն կը գրեն թէ անցեալները խաթուն հաւ մը ածած է հսկայ հաւկիթ մը, որ ամօթէն պիտի կարմրցնէր ջայ-լամը: Հաւկիթին երկարութիւնն էր 11 սանթիմեթր, շրջագիծը 19 սանթիմեթր, եւ կը կշռէր 130 կրամ: Վաճառական մը գնած է զայն, իբրեւ յիշատակ:

Պորտոյէն կը գրեն թէ ամա-զոն հաւ մը, լսելով լուրը, ածեր է աւելի մեծ հաւկիթ քան ջայ-լամի ածածը: Հաւկիթը կը կշռէ 170 կրամ, եւ մէկ սանթիմեթր աւելի մեծ է:

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱԻԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Մարդուն այցելութենէն ... յետո՞յ մեկնեցաւ, հար-ցուց աւագակը:

— Հինգ վայրկեան յետոյ: ... Եօնուս ժամացոյցը հանեց, ... եւ մրմնջեց:

— Մինչեւ երկու ժամ, չի կր-... շոգեկառքով ճամբորդել:

Դէպի Սէն Լազըր կայարանը ... պահուն, պուլվառ տը լա ... թէի վրայ, ապահովուելէ ... թէ զինքը լրտեսող չկար ... Եօնուս պէյ մտիզարան մը մտաւ ... վայրկեան մը հոն մնալէ յե-... այլափոխուած դուրս ելաւ: Իր ածիլուած դէմքը գար-... էր գոյն մը ալեխառն ... ծամօրուքով եւ պեխերով որ բերնին երկու անկիւններէն վար կ՛իյնային, ծխոտ ակնոցներ կը ծածկէին իր աչքերուն գոյնը. այս-պէս՝ անճանաչելի էր:

Տոմսակը առնելէ առաջ Թէօ-մինիւս սրճարանը մտաւ ու ըմ-պելի մը յանձնարարեց. բայց իր բուն նպատակն էր հաստատել թէ իր ծպտումին մէջ յաջողա՞ծ էր. արագ քննութիւն մը զինքը գոհ թողուց:

Թէօմինիւսէն մեկնեցաւ եւ Փարիզի համար առաջին կարգի տոմսակ մը առաւ. յետոյ գնաց մեկնումի քարափը, ուր փնտռե-լով մէկտեղ այն զոր կը հետապն-դէր, սկսաւ վեր վար պտտիլ՝ չտե-սաւ զայն ու մտահոգուեցաւ:

Եթէ Զաքարիա փոխած էր իր ուղեգիծը, եթէ Նիս կամ Էքս-ան-Փռովանս մեկնած, լաւ խաղի ... պիտի ըլլար: Պաշը-պօզու-քը Թէօմինիւս դարձաւ եւ ա-թոռներն ու նստարանները աչքէ անցուց, բայց անօգուտ:

Ճեպընթացը մեկնելու կը պատրաստուէր: Եօնուս ծայրի կառքի մտաւ եւ նրբանցքէն անց-նելով, կառքէ կառք բոլոր խուցե-րը հետախուզեց: Բայց ապար-դիւն:

— Չէր արժեր հիւանդի պէս ծպտուիլ, տռտռաց Թուրքը:

Անկիւն մը ընտրեց, թիկնա-թոռը նշանակեց, իր հովանոցը հոն ձգելով. յետոյ դրան առջեւ կե-ցաւ հսկելու համար:

Ճամբորդ մը որ իրեն պէս ծխոտ ակնոցներ կը կրէր եւ վի-րակապերին օձիքներով ծածկած էր դէմքը, իր անճրկած շարժուձեւե-րով լրտեսին ուշադրութիւնը գրա-ւեց:

— Այս քաղաքացին՝ սառեր է, ըսաւ ցած ձայնով. վերարկուին օձիքը վերցնելու չափ ցուրտ չ՛ը-ներ սակայն:

Ճամբորդը քովի կառքը մտաւ: Բնութեամբ արդէն հետաքրքիր, Եօնուս պէյ իրար անցած, նրբանցք մտաւ եւ գնաց այն կառքը ուր կը գտնուէր մսկոտ մարդը. այս վերջինը անկիւնի մը թիկնաթո-ռին վրայ նստած էր. Եօնուս նշ-մարեց որ մարդուն մօրուքը իր մազին գոյնը չունէր:

Հին ոստիկանին վարժ աչքերը չխաբուեցան. ճամբորդին զգեստ-ները բոլորովին նոր էին:

— Իմ պզտիկ Զաքարիաս, մրմնջեց պաշը պօզուքը, ինծի հետ չես կրնար չափուիլ:

Իր խուցը վերադարձաւ, հո-վանոցը առաւ, նորէն նրբանցքին մէջ մտաւ, հաստատելու հա-մար իր դիտարանին մէջ, աչքը անկած այն խցիկին վրայ ուր մահապարտը կը գտնուէր: Յետոյ սպասեց որ կառախումբը շարժի, ապահովուեցաւ թէ՝ իր հրացէնը գործածուելու ի վիճակի էր տարա-տին ետեւի գրպանը եւ իր դա-շոյնը ձեռքի տակ, իր սովորական տեղը՝ բաճկոնին տակ ծածկուած գօտիին մէջ:

Երբ ճեպընթացը կայարանը անցաւ, Թուրքը յանկարծ Յոյնին խուցը մտաւ, բայց անհաճոյ ա-նակնկալը ունեցաւ հաստատելու թէ՝ երրորդ ճամբորդ մը զոր չէր տեսած, միւս անկիւնը կը գրա-ւէր:

Մտածեց:

— Չեմ կրնար երկու հոգի մէկէն ուտել. փորձենք քնանալ:

Թիկնաթոռին մէջ մխրճուե-ցաւ եւ իր դրացիներով չզբաղիլ ձեւացուց:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, երրորդ ճամբորդը խօսքը Յոյնին ուղղելով, ֆրանսերէն հարցուց.

— Թոյլ կուտա՞ք որ ծխեմ:

— Չեմ հասկնար:

Ճամբորդը Թուրքին դարձաւ եւ նոյն հարցումը ուղղեց անոր:

— Նոյն թոյլտուութենէն ես ալ պիտի օգտուիմ, պատասխանեց Թուրքը՝ ֆրանսացիին երկարելով սիկարի տուփ մը:

— Շնորհակալ կը գործածեմ, ըսաւ ճամբորդը:

— Հապա՞ դուք, պնդեց Թուր-քը՝ սիկառը հրամցնելով իր քովի դրացիին:

Երիտասարդը, առանց բերանը բանալու, մերժեց անոր շնորհալի հրաւէրը:

— Օտարական է, դիտել տուաւ ճամբորդը չի հասկնար:

Երկու մարդերը վառեցին եւ սկսան ծխել: Երիտասարդը՝ տես-նելով որ իր ճամբու ընկերները դադրեցան իրմով զբաղելէ, գիրք մը առաւ եւ սկսաւ կարդալ: Թուր-քը քովնտի ակնարկ մը նետեց գիրքին վրայ եւ հաստատեց թէ յունարէն գիրերով շարուած էր. ա-ռիթէն օգտուեցաւ իր դրացին խօ-սեցնել փորձելու համար:

(Շար.)

ամբողջութիւնը, յանձնառութիւն, որուն պէտք է մասնակցին նաեւ Եուկօսլաւիա եւ Յունաստան, որոնք իբրեւ Ալպանիոյ դրացիները ուղղակի շահագրգռուած են այդ երկրին բախտով:

Բազմաթիւ ալպանացի փախստականներ անցած են ալպանական սահմանը զանազան կէտերէ: Ասոնց մէջ են նաեւ կարգ մը քաղաքական անձնաւորութիւններ, որոնք բոլորն ալ կը հաստատեն թէ ալպանական կառավարութեան կացութիւնը շատ դժուար է եւ կը վախցուի թէ մօտ օրէն անկարգութիւններ պիտի պատահին:

.˙. Հռոմի նոր եուկօսլաւ դեսպան Ռաքիչ իր յանձնարարագիրները ներկայացուց Թագաւորին, յետոյ ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ: Ռաքիչ կը յայտարարէ թէ Թագաւորին եւ վարչապետին հետ իր տեսակցութիւնները շատ մտերմական եղած են եւ յոյս կը յայտնէ թէ բոլոր թիւրիմացութիւնները շուտով պիտի հարթուին:

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Շանկայէն Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան հասած վերջին տեղեկութիւններուն համաձայն, ֆրանս. առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ: Զօն-Քինկի եւ Սէ-Զուէնի ֆրանս. հիւպատոսներէն հասած լուրերը եւս գոհացուցիչ կը ներկայացնեն կացութիւնը:

Անգլիական, ճափոնական, ֆրանսական եւ ամերիկեան կառավարութեանց միջեւ կարծիքի փոխանակութիւնները կը շարունակուին՝ Նանքինի մէջ գործուած խժդժութեանց առթիւ չինական կառավարութեան հատուցման պահանջագիր մը ներկայացնելու համար: Միջոցներ կը խորհուին նաեւ այն պարագային համար, ուր ազգայնականները գոհացում չտան: Կ'ըսուի թէ ի հարկին Անգլիա չպիտի վարանի առանձին եւ խստութեամբ գործելու: Անգլիոյ պատերազմական նախարարը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սըր Չէմպըրլէյնի հետ:

Ազգայնականներու վերին հրամանատար Զօր. Զանկ-Քայ-Շէքի մասին լուրերը հակասական են. ոմանք կ'ըսեն թէ Քումինթանկի ծայրայեղ եւ պոլշեւիկեան տարրերուն հակառակ է, ուրիշներ կ'ըսեն թէ համաձայն է: Զօրավարը ճանչցած է Հանքէուի կեդրոնական գործադիր կոմիտէն եւ հիմա դէպի հիւսիս նոր յառաջխաղացում մը կը պատրաստէ, նպատակակէտ ունենալով Փէքինը:

Կառապաններու գործադուլը Պէյրութի մէջ

Պէյրութէն Մարտ 31 թուականով կը հեռագրեն.—

Պէյրութի կառապանները գործադուլ յայտարարեցին, բողոքելու համար կառավարութեան դէմ, որ կը պահանջէ տուրքերը վճարել ոսկեդրամով: Կառապանները կը գանգատին, որ արդէն շատ կը վնասեն «թաքսի»ներու մրցումէն, այնպէս որ կառավարութեան այս նոր տուրքը չեն կրնար տանիլ: Հակառակ վարչապետին խոստումին թէ նկատի պիտի առնէ իրենց խնդիրը, կառապանները որոշեցին գործադուլը շարունակել, մինչեւ որ կատարեալ գոհացում ստանան:

Անգլիա եւ Եգիպտոս

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ վերջին ատեններս Զաղլուլ փաշա յաճախակի տեսակցութիւններ ունեցած է Ֆուատ թագաւորին եւ անգլիական մարզպանին հետ: Եգիպտոս կ'ուզէ նոր համաձայնութեան մը գալ Անգլիոյ հետ հետեւեալ պայմաններով.—

1.— Գրաւման բանակը Սուէզի ջրանցքին արեւելեան եզերքը պիտի քաշուի: Եգիպտական հողին վրայ պիտի մնան միայն Ապուքիրի օդանաւային կայանը եւ Հէլիոպոլիսի օդանաւային վարժարանը՝ Անգլիոյ եւ իր Արեւելքի գաղթավայրերուն միջեւ օդային հաղորդակցութիւնները ապահովելու համար: 2.— Եգիպտական կառավարութեան մէջ պաշտօն ունեցող բոլոր անգլիացի սպաներն ու պաշտօնեաները հանգստեան պիտի կոչուին: 3.— Անգլիական քափիթիւլասիօնները պիտի ջնջուին եւ եգիպտ. կառավարութիւնը ազատ պիտի ըլլայ բանակցելու՝ Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Յունաստանի քափիթիւլասիօններուն ջնջումին համար:

4.— Մշտնջենական զինակցութիւն մը պիտի կնքուի Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ միջեւ. այս վերջինը յանձն կ'առնէ երաշխաւորել Եգիպտոսի հողային ամբողջութիւնը: Եթէ Անգլիա պատերազմի բռնուի ուրիշ պետութեան մը հետ, Եգիպտոս պարտաւոր չպիտի ըլլայ զինուոր տալու անգլ. բանակին, սակայն պիտի հովանաւորէ անգլ. ուժերը եւ թոյլ պիտի տայ անգլ. ուժերուն իր հողէն անցնիլ ազատօրէն եւ հոն բանակիլ: Այս կերպով, կը յուսացուի թէ Եգիպտոս պարտաւոր չպիտի ըլլայ մեծածախս նաւային եւ զինուորական ուժեր պահելու:

5.— Սուտանի համատիրութեան մասին պիտի ստորագրուի նոր համաձայնագիր մը, որ եգիպտ. կառավարութեան պիտի տայ կարգ մը առանձնաշնորհներ՝ քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնեաները նշանակելու համար:

6.— Նոյնպէս եգիպտ. կառավարութիւնը պիտի նշանակէ Նեղոսի վերին ջուրերուն հսկող եւ անոնց բաշխումը կատարող պաշտօնեաները:

Չիչէրին Ֆրանսայի մէջ

Չիչէրին, Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարը, որ ժամանակէ մը ի վեր Ֆրանքֆորթի մէջ կը դարմանուէր, Սթրազպուրկի ճամբով Նիսի կողմերը գնաց, ուր պիտի մնայ ժամանակ մը:

Երկնաքար մը Փարիզի վրայ

Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 6ին, 8րդ թաղամասին այն բնակիչները, որոնք վերի յարկերը կը բնակէին, կը յայտարարեն թէ, տեսած են յանկարծական սաստիկ լոյս մը, որ ամբողջ երկնակամարին վրայ ճառագայթեց: Հազիւ թէ մարած էր լոյսը, խուլ պայթիւն մը լսուեցաւ: Հաւանական է որ երկնաքար մըն էր, եւ պայթած պահուն լուսաւորած՝ երկինքը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ եւ սահմանակից երկիրներու հետ հեռախօսական բոլոր թելերը կտրուած են: կը կարծուի թէ Ֆէրտինանտ Թագաւորի առողջական վիճակը ծանրացած է:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ 5000 տարի առաջ ապրող փարաւոն Ջօսէրի գերեզմանը երեւան հանուեցաւ:

ՍՊԱՆԻԱՑԻՆԵՐ ծանր պարտութիւն մը կրեցին Մարոքի մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի, Ալֆօրվիլի ենթակոմիտէներուն եւ Եռագոյն, Աղբիւր Սերոբ, Քրիստափոր, Ջաւարեան, Իշխան, Սարսէլ, Գոյամարտ խումբերու ներկայացուցիչները, 5 Ապրիլ Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին փլաս տ'իթալի, քաֆէ-տը-լա-Լինի վերնայարկը: մէթրօ իթալի:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

3 ԱՊՐԻԼ 927 ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

Նուվէլթի ցանսինկ սրճէմայի մէջ, Av. Jean Jeurès (կայարանին մօտ)

կը ներկայացուի՝ ԽԱՂԱՄՈԼԸ եւ ԹԻՔ-ԹԱՔ զաւեշտը

ներկայացումէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր պար եւ ճազ-պանտ

Հ.Յ.Դ. ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

10 Ապրիլ, կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին Rue Etienne Doletի սրահը

կը ներկայացնէ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ

եւ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐ

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 5 և 3 ՖՐԱՆՔ

THEATRE LANCRY

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

9 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին

10, Rue Lancry (métro Lancryի ճիշտ դիմաց եւ մօտը

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ տռամ մէկ արար

եւ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐ քրքջալից կատակերգութիւն 3 արար

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրուշ, Օր. Անահիտ, Պ. Պ. Մ. Մարութեան, Ս. Նաւասարդեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Շ. Սարեան եւայլն:

ԳԻՆԵՐԸ 3, 5, 7.50 և 10 ՖՐԱՆՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ: դիմել Յառաջի խմբագրատունը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իթալի թաղամասին արձանագրուած և չարձանագրուած բոլոր Դաշնակցականները վաղը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 26 Rue Blanqui, K. Bicétre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները եւ համակիրները այս երեկոյ ժամը ճիշտ 7ին, երիտ. միութեան ակումբը, 132 Rue Etienne Dolet. կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր դաշնակցական ընկերները, վաղը՝ 3 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 8.30ին, Rue Boileau էմիլ Զօլայի վերնայարկը: Լիոնի բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Պուրկուանի Թաթուլ խումբի ժողովը՝ վաղը՝ կիրակի ժամը 14ին ընկեր Ա. Ճէյլանեանի բնակարանը: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեբունդ խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ռոստոմի սրահը: Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Զ. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, 63 րիւ տը լա րէփիւպլիք սրճարանի վերնայարկը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղը իր մէկ տարուան գործունէութեան առթիւ, իր բոլոր անդամները իրենց ծնողքներով թէյասեղանի կը հրաւիրէ այսօր շաբաթ, երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին թէթ նուառի մէջ (24 Quai Beaubourg): Մուտքը եւ թէյասեղանը ազատ է:

.˙. Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի ֆութպոլի խումբը եւ ֆութպոլ խաղալ փափաքողները կը հրաւիրուին վաղը՝ կիրակի ժամը 10ին ջրվէժէն անդին նոր կամուրջին քովի դաշտը, փորձեր կատարելու համար:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or. թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Զօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

"ԴՐՕՇԱԿ„Ի

Մարսէյլի գործակալն է

ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ

14 Rue de la Fare

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

թերթիս գործակալ Գ. Ծերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

15 րիւ տէ ցօմինիքէն

ՎԻԷՆԻ «ԴՐՕՇԱԿ„Ի ԵՒ «ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի օր առաջ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խրիստաքի Թանաշ Մարան (Յոյն) որ 1910ին Ռուսիայէն Միացեալ Նահանգները մեկնած է: Քոյրը Անաստասիա Պոլիս կը գտնուի: Գրել՝ Bedros Tomassianի Maison Cabrol, Combes, par Aubin (Aveyron). կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Օշական գիւղացի Գէորգ Բաղդասարեան, հօր անունը Արտաշէս 23 տարեկան որ Փետրուարի յեղաշրջումէն յետոյ Պարսկաստան անցած է: Կը կարծուի թէ այժմ Եւրոպա կը գտնուի: Իմացնել՝ Յառաջի Վարչութեան:

Կ'ուզուի Արեւելեան կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը: դիմել՝ խմբագրատուն:

Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Բժշկապետ նախկին կարմիր խաչի հայկական հիւանդանոցի:

Մասնագէտ ներքին, վեներական, միզասեռական հիւանդութիւններու:

Ամէն օր 5-7, կիրակի 9-12

Rue des Acacias 42, Métro Ternes-Etoile, Tél. Galvani, 28-54:

ԽՄԵՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՀԱՄ ԵԱՎՐՈՒԻ ԹԷՅԵՐԸ «THÉ YAVROU»

ՆԱՓՕԼԻԻ 1906ի ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԷՆ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԱԾ

Հաստատուած 1880ին

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ.— Գառնիկ Պահլավեան 7 Mahmoud Pacha El Falaki Alexandrie

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Միհրան Սարգիսեան 14 Rue Philonos le Pirée

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Կ. Աֆէեան եւ Ընկ. Վառնա

ԻՏԱԼԻԱ.— Zovighian Setrak, Via Mentana 27 Padova

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Tamer Frères Boite Postale N° 84

ԹՈՒՆՈՒԶ.— Daniel Cartozo Rue de Tunis Bizerte

ՄԱՐՕՔ.— Elbaz Frères Boîte Postale 299 Casablanca

PARIS.— O. Papadopoulo 18 Rue Poulet Paris XVIII

NICE.— J. Ciais 5 Rue Dabray

Գնումներու եւ ամէն տեղեկութեանց համար թղթակցութիւնք ուղղել նաեւ Comptoir des THÉS YAVROU 23 Rue Senac Marseille (B. du R,)

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկուշբ. եւ Ուրբ. օրերը ժամը 11—12: Ատամնաբոյժը ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 18:

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—կիրակի եւ տօն օրեր 9-12

ՃԱՇԱՐԱՆ "ԱՐԱՔՍ„

փարիզի հայկ. ժամադրավայրը: Արեւելեան կերակուրներ համեղ, մաքուր, խնայողական

10 Rue Rampal - Belleville: Métro Belleville

ՊԷԼՎԻԼԻ ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Արեւելեան ամէն կարգի նպարեղէններ եւ անուշեղէններ

28 Rue Lesage, Métro Belleville. Tél. Ménil. 61—85

Ֆոնոկրաֆի Արեւելեան փլաքներ ալ կը ծախուին

NICOLO

Նպարավաճառ ճերմակ պանիր, քէֆալ ծուկ, սումաք, տուփով խաւեար, շարոց, շամայա, ռուսական եւ արեւելեան սնունդեղէններ, փոտքա: Ապսպրանքները յանձնելի բնակարան: 7 Rue Nicolo, (Passy) Paris (16) Téléph. Auteuil 41-44:

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

որ հրատարակիչն է մասնաւորապէս Լուսաբեր ընթերցարաններու եւ ճոխ մթերք մը ունի մատենադարանի գիրքերու:

Դիմել, Librairie Haïgachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ժամագործ Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի նոր հասցէն է՝ 75 Av. Berthelot, Lyon (7e):

DOCTEUR PROY

Ex - Interne des Hopitaux

Médaille d'argent

Տօքթ. Յ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆԻ Աշխատակցութեամբ

Կը խնամէ ներքին, կանանց, մորթային, վեներական հիւանդութիւնները: Երակալայնութիւններու (varices) հիմնական դարմանում առանց գործողութեան:

Ամէն օր ժամը 10-12, եւ 2-8, կիրակի եւ տօն օրեր 9—12:

142 R. DU FB. St. DENIS

Կառ տը լ'Էսթի մօտ,

Հեռաձայն՝ Nord 31—49:

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13
Թրք. ոսկի	» or	113
Մէճիտիէ	Médjidié	8
Լէվա 100 հատը	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	32
Լիր »	» Lire	117
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70
Զուից. »	Frc. Suisse	490
Լէյ 100 հատը	Ley	16
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	300
» II	»	190
» III	»	15
Ռումելի երկթ.	Lots turcs	15

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

Կանագործ աժան գիներով կը շինուին եւ կը նորոգուին տնական կարասիներ, գրասենեակի սեղաններ եւայլն, ծախու են թրքական թավլուներ: Դիմել՝ 208bis Rue Lafayette, Paris. Métro Louis Blanc.

Կ'ուզուի խոհարարուհի մը ֆրանսական տունի մը համար:

Պայմաններու մասին ֆրանսերէն նամակով դիմել՝ Mr. Conte Boiseardի, Chateau de Nogent sur Loire. (par Chateau du Loire) Sarthe.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շ. 40շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ » »
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 3 ԱՊՐԻԼ 1927
3 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 302
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԱՏ ՇՈՒՏ ՍԿՍԱՆ

Որոմ ցանողները գործի վրայ են նորէն։

«Կրա՛կ կայ», կը պոռան անոնք, իրենց բոլոր ուժով, եւ իրենց կարելին կ'ընեն, թաղուած մոխիրները արծարծելու եւ խկապէս կրակ ձգելու համար։

Պատրուակ՝ թեմական ընտրութիւնները, որոնց նախնական գործողութիւնը սկսած է Մարսէյլի մէջ։ Այստեղ, զանազան «համգամանքաւոր» մարդիկ առաջնորդարան ներկայանալով, պահանջեր են որ ընտրութիւն չկատարուի, այլապէս... Խառնակիչներէն ոմնկամար խմբակցութիւնը պատուիրակութիւն մը փութացուցած է Մարսէյլ, որպէսզի խրամատներ բանան եւ գիրքերը ամրացնեն։ Ընտրական Յանձնախումբը պարզ արձանագրութիւններ կը կատարէ տակաւին, բայց թղթակցութիւններ ու սպառնալիքներ կը տեղան ամէն կողմէ։

Ի՞նչ է այս իրարանցումին շարժառիթը.— Դաշնակցութեան սարսափը։ «Կուգան կոր, պիտի գան»։ Ճիշդ այնպէս ինչպէս Պոլսոյ մէջ, հայկական «չէրիաթի» օրերուն, երբ գրգիչ մարտակոչն էր. «Զըմզէն տարան». կամ, «Եկեղեցիները պիտի ծախեն, աւետարանին վրայ նստան, ազատ սէր կը քարոզեն»։ Փա՜ռք Ալլահին, իմաստո՜ւն պոլշեւիկները այնքան հաշքներ գործեցին այս ճամբուն վրայ, որ նոյն «ողջամիտ»ները ապուշցած, ա՛լ բնական կը գտնեն ամէն բան։ Ա՛լ չեն վրդովուիր ոչ եկեղեցիներու առուծախով կամ թատրոնի վերածումով, ոչ հայ «նահապետական բարքերու» այլասերումով, ոչ ալ Էջմիածնի կալուածներու գրաւումով։

Բայց, չեն կրնար հանդուրժել որ Դաշնակցականները զբաղին գաղութներու կազմակերպութեամբ։ Դաւաճանութի՜ւն է այդ՝ հայ ժողովուրդի շահերուն, եւ Հայաստանի կառավարութեան դէմ։

Եւ ատոր համար, անդադար թոյն կը սրսկեն, որոմ կը ցանեն, ամբոխային խաղեր կը սարքեն, ճակատ կազմելով ջոջերու, բրածոներու եւ... Հօկերու հետ։

Զանցառելի քանակութիւն, անոնք ուժ կ'առնեն մէկ բանէ,-Դաշնակցութեան չափազանց լրջութենէն եւ պատասխանատուութեան զգացումէն։

Անոնք շատ լաւ գիտեն որ, օրինական միջոց չի պակսիր, իրենք խելքի բերելու համար։ Բայց որովհետեւ մենք շատ կը նայինք այս կարգի խնդիրներու վրայ, ձգտելով միայն ամբողջ ազգային կազմակերպութեան եւ ասպարէզ հրաւիրելով բոլոր ընդունակ ուժերը, անոնք «մարտական» մարզանքներ կը կատարեն, եւ ասպարէզ կը կարդան։

Երի՜ցս երանեալ թշուառականներ...։

Ի՞նչ է պատահած Մարսիլիոյ մէջ։ Ապօրինութի՞ւն, զեղծո՞ւմ, բռնութի՞ւն։ Քննեցէք եւ դատեցէք։ Հեռացուցէ՛ք զեղծարարները։ Վարդապետն ալ ձեզի հետ է, Վարչական Խորհուրդն ալ. մինչեւ անգամ կաթող. Պատուիրակութիւնը աւելի շատ ձեր լեզուէն կը հասկնայ, քան մեր։ Բայց եթէ այս բոլոր քուէթիւնները, գրգռումները կը կատարէք որպէսզի մինգամ ընդ միշտ խափանուի ո՛ր եւ է ընտրական ձեռնարկ,— կը յանձնարարենք որ քիչ մը ծանր նստիք ձեր տեղը։

Ընտրութիւնները պիտի կատարուին ե՛ւ Մարսէյլի, ե՛ւ Լիոնի, ե՛ւ Փարիզի մէջ եւ ուրիշ ո՛ւր որ պահանջ եւ հնար կայ։ Քա՞ջ էք, — ասպարէզ իջէք եւ պայքարեցէք։ Մէջտեղ դրէք ձեր արժանիքներն ու արժէքները։ Հաստատեցէք թէ խկապէս այս ժողովուրդին բարիքին համար կ'աշխատիք, եւ ոչ թէ այս կամ այն հոսանքը ասպարէզէն քշելու, գաղութները պառակտելու, անիշխանութիւնը տեւականացնելու համար։ Մենք շնորհակալ պիտի ըլլայինք, եթէ կարենայիք, ձե՛ր արժանիքով եւ ժողովուրդին քուէներով, ձեռք առնել ոչ միայն Մարսէյլի կամ Փարիզի, այլ բոլոր գաղութներու ազգային իշխանութիւնը։ Հրամեցէք, վարեցէք, գործ արտադրեցէք, եւ թող սեւնայ Դաշնակցութիւնը։

Բայց երբ ո՛չ մէկը կ'ընէք, ոչ միւսը, երբ ձեր եղած չեղած համբանքը մէջտեղ կը հանէք կազմալուծում յառաջ բերելու, թոյն սրսկելու, ճամբայ խափանելու համար, ընդունեցէք որ չափազանց աղտոտ եւ գրգռիչ գործ մը կը կատարէք։

Եւ ճիշդ ատոր համար, այս ժողովուրդը պիտի արհամարհէ ձեզ, իր լքուած թշուառներով եւ այլասերման դատապարտուած մանուկներով, իր բանուորներով և գիւղացիներով։

Դուք այն ուժը չէք որ կարենաք շրջել կեանքի անիւը։ Այս ժողովուրդը լուրջ կազմակերպութեան պէտք ունի, հոգալու համար իր բազմազան պահանջները, որոնք միայն տեղին վրայ չեն սահմանափակուիր, այլ կ'երկարին մինչեւ Հայաստան։ Կա՛մ կը գործէք ու կը գործակցիք, կամ կը քաշուիք երեսի ջուրով, որպէս զի ուրիշները գործեն։

Այս առթիւ կը յանձնարարենք մեր բոլոր ընկերներուն եւ համակիրներուն, եւ առհասարակ բոլոր անոնց որ բուն ժողովուրդին շահը կը մտածեն,— խուսափիլ խառնակիչներու թակարդներէն, արհամարհել անոնց վայրերան կանչերը, եւ ընտրութեան մասնակցիլ լուրջ ու պաղարիւն, այնպէս ինչպէս վայել է ամէն սրտցաւ հայրենակցի։ Եթէ օրինական թերութիւններ կան, անհրաժեշտ է որ դարմանուին։ Պէտք չէ ո՛ր եւ է պատրուակ տալ որոմ ցանողներուն, եւ ոչ ալ հերոսանալու առիթ տալ անոնց։

Ճամբան բաց է բոլոր ընդունակ եւ պարկեշտ քաղաքացիներուն համար։ Ոչ մէկ մենաշնորհութիւն։ Բայց, վա՜յ անոնց որ չեն գործեր ու կը պարտուին։

Բոբոսները և բրածոները չեն որ աշխարհը կը վարեն։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒ՞Ր Կ'Օ՞ԳՏՈՒԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

Սօֆիայի «Արաքս»ը (24 Մարտ) շեշտելով ազգահաւաքման գործին անհրաժեշտութիւնը, կը դիտէ.

—«Անժխտելի է որ արտասահմանի մէկ միլիոն հայութիւնը վեց տարի է ի վեր միաբերան մէկ պահանջ կը դնէ, — բանալ Հայրենիքին դռները եւ աստիճանաբար ներս ընդունիլ, օտար հորիզոններու տակ, անտուն, անտեղ եւ անտէր մնացած հայ գաղթականութիւնը։

Այս միահամուռ պահանջը, ցարդ մնաց անլսելի, եւ լարձաւ նաեւ սակաւ կուլթիւններու աօարկայ, պոլշեւիք վարիչներուն կողմէ։ Դրամ պահանջեցին, որպէսզի արտօնեն հայ մարդուն, իր հայրենիքին մէջ հաստատուիլ։ Դրամը քիչով շատով տրըուեցաւ, բայց դռները նորէն չի բացուեցան։ — «Տեղ չկայ, հող չիկայ» պատասխանեցին, միւս կողմէ 30,000 թուրք ու թաթար տեղաւորելու համար Երեւանի քթին տակ, Զանգիբասարի շրջանին մէջ։ Նախիջեւանի «հանրապետութեան» հողերուն վրայ կրնային տասնեակ հազարաւոր մարդիկ տեղաւորել, բայց այնտեղ ոչ միայն չաշխատեցան հայ զետեղել, այլ և ջանք չի թափեցին որպէսզի Զանգիբասար եկող թրքութիւնը գոնէ այդ թաթար «հանրապետութեան» մէջ մնար, անոնց Հայաստանի մէջ գրաւելիք հողը հայ գիւղացիին ու գաղթականին յատկացնելու համար։

Մէկ խօսքով, հայ պոլշեւիկները եղան Մոսկուայի արգահատելի կամակատարները, եւ մերժ կանխեցին զայն, հակահայ ձեռնարկներու մէջ, Պապէն աւելի պապական երեւնալու եւ Քրէմլինի կոմիսարներուն հաճելի ըլլալու համար։

Այս քաղաքականութեան հետեւանքով ստեղծուեցաւ վիճակ մը որ հայ ընդարձակ շրջաններ շարունակեցին մնալ Թուրքիոյ, Ազրպէյճանի ու Վրաստանի ձեռքը։ Հայերը հեռացան իրենց գիւղերէն, տեղ տալու համար Թուրքերուն, որոնք Հայաստանի ամէն կողմը կը տեղաւորուին ու կ'ամրանան»։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ Թրքական դատարան մը բացուած է Երեւանի մէջ։ Հայաստանի մէջ մինչեւ հիմա կային երկու Թուրք դատարաններ, մէկը Ղրբաքայի եւ միւսը Վէտի Բազարի մէջ։ Հիմա Երեւանի մէջ ալ առանձին դատարան մը հիմնուած է նշանակուելով Թուրք դատաւոր, Թուրք ատենակալներ եւ աշխատակիցներ։ Դատաւոր նշանակուած է Վէդի Բազարի Թուրք դատաւորներէն Սիւլէյմանօֆ։

Այս դատարանը չպիտի քննէ միայն բնակարանի եւ աշխատանքի պաշտպանութեան խնդիրները, որոնք թողուած են աշխատանքի պաշտպանութեան դատարանին։ Այս վերջինին նիստերուն Թրքական գործեր քննուելու պարագային պիտի մասնակցի Սիւլէյմանօֆ, որ արդէն ձեռնարկած է աշխատութեան։

Թուրք ազգաբնակչութեան կողմէ ամէն օր շատ դիմումներ կ'ըլլան Երեւանի նոր բացուած դատարանին։

*** Ժողովրդական գործավարներու խորհուրդը Երեւանի Թրքական կիներու ակումբին վիճակը բարելաւելու համար նուիրած է 1500 րուբլի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒԵԼԻ ՄԵՂՄԱՑԱԾ

Մեծ գործարաններու քանւոր կ'առնեն

Աշխատանքի Նախարարութեան հրատարակած վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Մարտ 31ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 75.159, որոնց 54.156ը այր եւ 21.003ը կին։ Անցած շաբաթ նպաստընկալներու թիւն էր 77,933, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսած է 2774 հոգի։ Եթէ երեք շաբաթ առաջուան թիւին հետ բաղդատենք, այսօր նպաստընկալներու թիւը մօտ 7000 պակսած է, ինչ որ լաւ նշան մըն է, եւ ցոյց կուտայ թէ Ֆրանսայի տնտեսական տագնապը աստիճանաբար կը մեղմանայ եւ գործերը հետզհետէ կը բացուին։

Ներկայիս Փարիզի նպաստընկալներուն թիւն է 30,185, անցած շաբթուան վրայ 2365 հոգի պակաս. Սէնի միւս համայնքներուն մէջ նպաստընկալներուն թիւն է 21,608, անցած շաբթուան վրայ 2,605 հոգի պակաս. որով Սէն նահանգին մէջ մէկ շաբթուան ընթացքին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւը մօտ 5000 հոգի նուազած է։

Կարելի չէ եղած գործ հայթայթել 86,196 գործազուրկներու. անցած շաբաթ այս թիւն էր 90,329, որով տրամադրելի անգործ բանուորներու թիւը 4000 պակսած է, բոլորն ալ Սէնի նահանգէն։

Վերջացող շաբթուան մէջ Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 424, իսկ տեղաւորման գրասենեակներուն կողմէ 954, ընդամէնը 1378 օտար բանուորներու գործ հայթայթուած է։ Ֆրանսա մտած են 38 եւ Ֆրանսայէն մեկնած են 1940 օտար բանուորներ։ Մեկնողներն են՝ 593 Իտալացի, 370 Սպանիացի, 306 Լեհ, 169 Չեխօսլովաք, եւայլն։ Իսկ երեք ամիս աշխատելու համար Ֆրանսա եկած են 291 օտար բանուորներ։

*** Կը տեղեկանանք թէ քանի մը օրէ ի վեր Սիթրօէնի եւ Ռընօյի գործարանները սկսած են նոր օտար բանուորներ առնել։ Կարգ մը Հայեր եւ Ռուսեր յաջողած են ընդունուիլ յիշեալ մեծ գործարանները, մասնաւորապէս Սիթրօէն։

Մարզպանը կը պարզէ Սուրիոյ վիճակը

Սուրիոյ մարզպան Պ. Հանրի Փօնսօ առջի օր Երեսփոխանական ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ մանրամասն զեկոյց տուաւ Սուրիոյ զինուորական, քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան մասին։ Խօսելով վերջին դէպքերուն վրայ, յայտնեց թէ երկրին մէջ որոշ բարելաւում առաջ եկած է։ Ներկայիս Սուրիոյ մէջ կան մօտ 40,000 զինուորներ, որոնց 36,000ը ֆրանսական, մեծ մասամբ ափրիկեան գաղթավայրերէ, իսկ 6000 տեղացի զինուորներ զանազան պաշտօններու մէջ կը ծառայեն։

Մարզպանին կարծիքով այլեւս բնականոն վիճակ ստեղծուած է եւ կարելի պիտի ըլլայ գրաւման բանակի զինուորները 20,000ի զեղչել՝ տարին չվերջացած։ Արդէն ապստամբած հողամասերը ամբողջ Սուրիոյ մէջ հինգերորդ մասը չեն անցած բնաւ։

Քաղաքական տեսակէտէ, կացութիւնը շատ աւելի փափուկ է։ Մէկ կողմէ Մեծն-Լիբանան կ'ուզէ անկախ ըլլալ՝ իրեն պահելով Պիքաայի դաշտը, զոր իրեն տուած էր Զօր. Կուրօ և որ նոյնպէս կը պահանջուի Դամասկոսի պետութեան կողմէ։

Միւս կողմէ Ալէվիները եւ Տիւրզիներն ալ անկախութիւն կը պահանջեն։ Տիւրզիներուն տեսակէտը փոխել տալ բոլորովին անկարելի կը թուի։

Գալով Դամասկոսի պետութեան, ըստ մարզպանին, անիկա կ'ուզէ Սուրիոյ միութիւն առաջ բերել եւ հաստատել այնպիսի վարչաձեւ մը, որ Ֆրանսայի հանդէպ ունենայ այն դիրքը ինչ որ Միջագետքը Անգլիոյ հանդէպ, սակայն Ալէվիներն ու Տիւրզիները բոլորովին կը հակառակին ատոր։

Պ. Փօնսօ մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ այն վարչական ծրագրին մասին, որ նկատի պիտի առնէ բոլոր պետութեանց շահերը։

Արտաքին Նախարար Պրիան լրացուցիչ բացատրութիւններ տուաւ եւ պատասխանեց զանազան հարցումներու, մանաւանդ Սուրիոյ զինուորական գործողութեանց եւ տնտեսական զարգացման մասին։

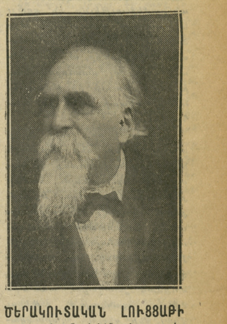
Յանձնաժողովի անդամներէն շատերուն տպաւորութիւնն այն է որ ծրագրուած վարչաձեւին գործադրութեան համար երկար ջանքեր պէտք է կատարուին։ Նախագահ Ֆրանքլէն Պույեօն մարզպանին ուշադրութիւնը հրաւիրեց եգիպտարնակ Լութֆուլլահ եղբայրներու հակաֆրանսական քաղաքականութեան վրայ։

*** Պէյրութէն Ապրիլ 1 թուականով կը հեռագրեն թէ Վալիէի զինուորները մեծ յաղթանակ մը տարած են Լէճայի մէջ, ուր հրոսախումբեր կեդրոնացած էին ձմրան սկիզբէն ի վեր։ Այս յաջողութեան շնորհիւ Լէճայի շրջանը բոլորովին մաքրագործուած է։

Իտալիա եւ Սերպիա պիտի համաձայնին

Նիւկօսլաւ դահլիճը պաշտօնապէս հաղորդեց ֆրանս. եւ անգլ. կառավարութիւններուն թէ պատրաստ է ուղղակի բա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ԼՈՒՑՑԱԹԻ

Իտալիոյ նախկին վարչապետը, որ մինչեւ իր խոր ծերութիւնը աշխատեցաւ օգտակար ըլլալ հայ ժողովուրդին, եւ որ մեռաւ Մարտ 29ին։

ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

Թայմզի կը հեռագրեն.—

Խորհրդային Միութեան ցնտետեսական գերագոյն խորհուրդին նախագահ Քիւիպիշեֆ Մոսկուայի մէջ Խորհրդային Միութեան Քիմիական ճարտարարուեստի Համաժողովին առջեւ ճառ մը խօսեցաւ, տնտեսական ներքին կացութեան մասին։ Մասնաւորաբար շեշտեց որ գերագոյն ճիգեր պէտք է ընել գիները իջեցնելու համար։ «Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, ըսաւ, կը պոռանք, հրամանագիր հրամանագիրի ետեւէ կը հրատարակենք, կը սպառնանք, առանց արդիւնքի։ Հիմա այլ եւս ճգնաժամային կէտի մը հասած ենք։ Չենք կրնար շարունակել ապրիլ, եթէ միան ներկայ բարձր գիները, որոնք արտասահմանի գիներէն եռապատիկ, իսկ պատերազմէն առաջուան ռուսական գիներէն 2 ուկէս անգամ աւելի բարձր են։ Հակառակ մեր բոլոր ջանքերուն, գիները տակաւին կը բարձրանան կարգ մը ճիւղերու մէջ»։

Ուրիշ ճառտրներ շեշտեցին թէ անկարելի է ապրիլ ներկայ ճղճիմ աշխատավարձերով։ Ամէն դասակարգի աշխատաւորներ, մասնաւորապէս տարրական վարժարաններու ուսուցիչները, ամսական միայն 30 րուբլի կը ստանան (մօտ 3 ստերլին)։

Սակայն խօսողներէն եւ ոչ մէկը գործնական ծրագիր մը ներկայացուց կացութեան դարման տանելու համար։

Ըթալին, Մոսկուայի կոմսոմոլներու ժողովին մէջ խօսեցաւ այն նիւթին մասին եւ ըսաւ թէ խորհրդային ճարտարարուեստի արտադրութեան ծախքերը պիտի կրճատուին, եւ գործեան ճանգոյցը պիտի կտրուի։ Ըսաւ նաեւ թէ Խորհրդային Միութեան համար յառաջիկայ քանի մը ամիսներուն ընթացքին ուղղակի պատերազմի մղուելու վախը չկայ. «սակայն թէ ինչ կը պատահի գալ տարի, ատիկա պիտի ըսեմ ձեզ երբ գալ տարին գայ։»

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ պեղումներու ժամանակ, Նալբանդեան փողոցին վրայ, Զանգուի ուղղութեամբ երեւան հանուեր է հինէն մնացած խոշոր ջրանցքի մը մէկ մասը, որու մէջէն մարդ կրնայ կանգնած քալել։ Պեղումները կը շարունակուին։

Լոյս տեսաւ ԴՐՕՇԱԿի Ապրիլի թիւը։ Մանրամասնութիւնները Դ. էջ։

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ՕՐԵՐԷՆ

Օտար ափերու վրայ, ուժասպառ ու դեռ վիրաւոր, այսուհանդերձ ո՛չ մէկ վայրկեան հայ աշխատաւորութիւնը մոռցած է հայ ազատագրութեան մարտիկներու յիշատակը: Ափէ ափ, այսօր դարձեալ, նո՛յն բազմութիւնն է, ըլլա՛յ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն ներս, ըլլա՛յ դուրսը, որ յեղափոխական աշխատանքի ու կենդանի գործի անհրաժեշտութիւնը կը զգայ: Աշխատաւոր զանգուածին այդ ձայնն է որ հետզհետէ կը պարտադրէ ինքզինքը, ու կը ստիպէ, որ հայ մտաւորականութիւնը թօթուէ իր թմրութենէն ու նկատի առնէ իր պահանջները:

Այսպէս է որ, շուրջ երեք տարիէ ի վեր, մեր շարքերէն ներս, կուռ աշխատանք կը կատարուի՝ ոգեկոչելու համար յեղափոխական օրերու եւ դէմքերու ուսումը: Սպասելով որ, օր մը, Հայաստանի Հանրապետութեան համալսարանը 1820էն 1920 երկարող, հայ ազատագրական շարժման դարին ուսուցման յատկացնէ առանձին աթոռ, * պանդուխտ ափերու վրայ, մեր սեպուհ պարտականութիւնն է բրքրել անցեալի փոշին ու մոռացումէն դուրս բերել, մեր ազատագրական պայքարի, խոնարհ թէ առաջնակարգ բոլոր զինուորներուն դէմքերը: Տարիները մոխիր կը ցանեն մեր յիշատակներուն վրայ ու կը հաւասարեցնեն ամէն ձեւ: Մեր սերունդը կը մոռնայ, ինչպէս կ'ըսէ այնքան յուզումով Կ. Մեհեան, Սիամանթօի «աշտարակուող» հերոսները եւ «սատուածակերտ» մարտնչողները: Աւելի քան երբեք ոտքի կոխան է այսօր մեր հայրենի հողը ու մեր տուները խարխուլ են միշտ, բայց հայ աշխատաւորութիւնը կը յիշէ միշտ պայքարի, անձնազոհութեան ու մահուան նուիրուած այն արիաբանից տղաքը, որ ինկան որպէսզի այսօր հայ ծանծաղամիտ համայնավարները սոնքան մեր հողերուն վրայ:

Այդ բազմութիւնն է ահա որ մեզ զգաստութեան կը կանչէ ու այդ հրաւէրին է որ պատասխանած է Կ. Մեհեան, աշխատելով համառօտագրել, հայ ազատագրական շարժման առաջին մասին, վերածնունդի պայծառ դէմքերուն աշխատանքը, դժուար ու եղերական պայմաններու մէջէն, կռուելով մէկ կողմէն հայ քաղքենիութեան բութ ապիրատութեան ու միւս կողմէն հայ պահպանողական ու կրաւորական մտաւորականութեան ընդդիմութեան դէմ: (Վերածնունդի Օրերէն, ուրուագիծ, գրեց՝ Կ. Մեհեան, Սօֆիա):

Կ. Մեհեան յաջորդաբար լոյսի կը բերէ, արու եւ քնարական լեզուով մը, վերածնունդի բոլոր խոշոր դէմքերը: Ան շարքը կը բանայ Քանաքեռի հրաշալի Աբովեանով: Անցեալի մառախուղին մէջ կորսուած խնկելի ու պայծառ դէմք, որ ա՛յնքան գուրգուրանքով ծռած է հայ հողին վրայ քրտինք թափող շինականին: Յետոյ «Հիւսիսափայլ»ի խոհական ու լուսամիտ Նազարեանցն է: Յանկարծ, ասպարէզ կ'իջնէ, քաջակորով երգիչ մը, «Հայկազանց դամբարանաց անմահութեան արձանագիր» Գաբրիէլ քահանայի որդին, արու ու հայրենաշունչ Գամառ-Քաթիպան: Ահա Մ. Նալբանդեանը, փիլիսոփայ ու ընկերվարական, բանաստեղծ ու գործիչ: Ահա Սմբատ-Շահազիզը, «նախ քաղաքացի ապա բանաստեղծ»: Պերճ Պռօշեանը՝ գեղջուկ ու հայեցի: Արծրունին՝ հայ քաղքենիութենէն եկած մեր պայքարին, յանդուգն, խիզախ, ներհուն ու հեռատես: Րաֆֆին, հրաշագործ խենթ, յեղափոխական բանաստեղծ, կորովի վիպող ու հաւատաւոր պատգամախօս:

Ու թափօրը կ'երկարի: Ինչո՞ւ չեմ գիտեր, Կ. Մեհեան կը բաժնէ արեւելահայերը արեւմտահայերէն: Հայ ապագան միացնէ պիտի անոնց յիշատակը: Անոնք աւելի ծանր են ու աւելի դանդաղաշարժ, ու երիտասարդ գրողը նոյն ջերմութեամբ չի մօտենար անոնց: Անոր բանաստեղծի հոգին չըմբռներ մեծ ու կորովի պատրիարքը, նուրբ քաղաքագէտ ու ճշգրիտ հայրենասէր Խաչիկեան Ներսէսը: Բայց ահա «Պապիկ պապ»ի հայրենաւանդ երգիչը, Վարագայ յեղափոխական վեղարը, «ամենայն հայոց» տան արուագեղ կաթողիկոս, մեծ Վասպուրականցին՝ Խրիմեան Հայրիկը: Ահա Ծերենցը լուրջ ունեհուն, ահա՛ Նարպէյը, իշխան Լուսինեան, բանաստեղծ ու տրիբուն ու արքեպիսկոպոս: Ահա՛ Սրուանձտեանցը, «Համով հոտով», «Գրոց բրոց»: Ահա վերջապէս սա տժգոյն ու հայրենակարօտ բանաստեղծը, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, քնքուշ երգիչ: Կ. Մեհեան այս բոլոր ժողովրդական ու գեղուղէշ մարդոց կը մօտենայ մեծ երկիւղածութեամբ: Անոնց անունները կ'արտասանէ երջանկութեամբ, հպարտ՝ որ կը պատկանի հինաւուրց ցեղի մը, որ հակառակ իր դարաւոր վազքի ընթացքին կրած զարհուրելի փորձութեանց, կրցած է խիզախել միշտ յառաջ ու նոյնիսկ ժպտիլ, անտարբեր ու շնական աշխարհին, իր դժբախտութեան մէջէն: Այս բոլոր գեղեցիկ ու ներշնչող տեսիլքներուն վրայ ան կը ծռի հաւատքով ու քաղցրութեամբ, ինչպէս, ծովածփուն Վենետիկի ալեհեր Մոնագնը, Հայր Ալիշան: Տեսակ մը հեռաւոր ու պանդուխտ մարդու կարօտով:

Այս երկիւղած պաշտամունքն է որ կը շփոթեցնէ զայն ու գեբաղդատել կուտայ իրեն հայ մտաւորականութիւնը հայ աշխատաւոր ու ստեղծագործ գիւղացիութենէն: Իր գիրքը կը դառնայ ջերմջատագովական մը ի պատիւ Վերածնունդի այդ դէմքերուն, որոնք այսուհանդերձ ծլած են հայ աշխատաւորութեան ծոցին մէջ, անած ու հասակ նետած անոր արիւնովը ու ծնունդն են մեր ժողովուրդի մարտնչող ու ռազմական ոգիին: Որովհետեւ վերջապէս վերջնական ու սկզբնական առաքինութիւնը ժողովուրդինն է ու պատիւը կը պատկանի անոր: Կը բաւէ ո՛րքան ստորագնահատեցինք այդ յամր ու բարոյապէս հայ մտաւորականութենէն անհամեմատ գերազանց զանգուածը: Հայ պատմութեան մէջ ամէ՛ն խոր ու արմատական շարժում եկած է վարէն: Մտաւորականութիւնը միշտ ուշացած է: Բայց ամբոխը իր պատմութիւնը գրել չի գիտեր: Ու մենք ենք, մտաւորականներս, սենեակի մարդիկ, որ մեր փառքը կ'երգենք: Ոսկեբերան Եղիշէն երգած է ռազմէն յետոյ: Իսրայէլ Օրին կուգայ Արցախի մարտական Մելիքներէն վերջ: Սիամանթօն գալակն է «աշտարակուող» հերոսներուն ու Փետրուար 18ը, ընկե՛րներ, ամէն մարդ գիտէ, որ իրաւ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբը, բայց պոռթկումն է եղած ժողովրդական խաւերու: Մեր մտաւորականութիւնը շատ քիչ անգամ ընթացած է ճակատէն ու միշտ զանգուածն է որ մղած է զայն յառաջ: Հայ յեղափոխութիւնը սխալ է վերածել նոյնիսկ բազմաթիւ գործիչներու պատմութեան: Ան օղակումն է անհամար, մեծ ու նուիրական զոհերու, մարտնչումներու եւ ոգորումներու: Խոնարհ զինուորներու ու պարզ հայդուկներու քաջագործութեանց: Հայ մայրերու անձնուիրութեան: Հայ գիւղացիներու՝ յամառ ու առասպելական հերոսութեան միշտ նոյն ապերախտ հողը փորելու:

Հայ ազատագրական շարժման ծագման աղբիւրները փնտռուած ատեն, մեծ վրէպ է, առաջին պատիւը չտալ հայ աշխատաւորութեան: Պէ՛տք է խոնարհենք մեր գլուխները այդ զարմանալի ու յաւիտեան գաղափարապաշտ ու յառաջապահ ժողովուրդին առջեւ: Կ. Մեհեանի ոգեկոչած խոշոր ու պայծառ դէմքերն իսկ նոյնը պիտի ընէին այսօր, ապշած ու հիացած իրենց հոգիին խորը, հարցնելով մեծ ու խորապէս խոնարհ Աբովեանին հետ, թէ «... Հայո՛ց ազգ, ձեր ջանին մեռնիմ, Հայո՛ց աշխարհ, էն ո՞ր կաթը ծծեցիք, որ դուք էս հոգին ունեցաք, էս սիրտը պահեցիք ձեր միջումը... էն ի՞նչ քարացած սիրտ պէտք է ըլլի որ ձեզ չսիրի, ձեր փառքը չզովի...»:

Յարգա՛նք այդ մեծ ժողովուրդի բանաստեղծ հոգիին: Ու ամէնէն առաջ ու ամէնէն վեր:

* * *

Այսուհանդերձ որքա՛ն շնորհաւորելի է «Յառաջ»ի երիտասարդ աշխատակիցը որ նման համառօտագրութիւն մը կուտայ հայ օտարածին ու նժդեհ տղոց ձեռք: Գրքոյկը նախ հրատարակուած է իբրեւ թերթօն, Հ. Յ. Դ. Պուլկարիոյ օրկան «Արաքս»ի մէջ: Ամփոփ աշխատութիւն մըն է, տեսակ մը նախախայրիք: Հեղինակը, սկիզբէն կ'ըսէ արդէն որ իր մէկ դասախօսութիւնն է որ գրի առած է ունկնդիրներուն ցանկութեան ընդառաջ երթալով: Ու մի՛շտ այս ճամպարանքը: Միշտ նոյն արդարացումը, վաղուայ եկողներուն ձգելով վերջնական վճիռը: Հայ ազատագրութեան պատմութեան պէտք է նայիլ այլեւս յանդգնութեամբ ու ձեռք զարնել անոր ուսումնասիրութեան, առանց վախի:

Ու հարցում մը: Ինչո՞ւ Կ. Մեհեան կ'ուզէ, որ երեք դար յետոյ, այսօր, մենք նոյն ձեւով սիրենք մեր հայրենիքը, ինչպէս Աբովեանը կամ Մ. Նազարեանցը: Երեք քառորդ դարը երկար ժամանակ է ու քաղաքական ու տնտեսական պայմանները բոլորովին տարբեր են այսօր: Այն ատեն առանց հայ քաղքենիութեան բարեացակամ չէզոքութեան անհնար էր հայկական ազատագրութիւնը: Այսօր դիրքերը փոխուած են ու մեր կռիւը, ճակատագրականօրէն, պիտի ընթանայ երկու ճակատի վրայ: Մենք պէտք է հետապնդենք հայրենի հողին եւ աշխատանքին ազատագրութիւնը միաժամանակ: Ի՞նչ արժէք ունի քաղաքական անկախութիւնը, եթէ հայրենիքը գերի մնայ տնտեսապէս, եթէ աշխատանքը ըլլայ վաճառքի ու շահագործութեան առարկայ: Հայ աշխատաւորութիւնը աւելորդ արիւն չունի Լոնտոնի գործավաճառներուն կամ Փարիզի դոհարեղէնի միջնորդներուն ի պատիւ թափելու համար: Հայ աշխատաւորութիւնը շատ տառապած է քաղքենի հայրենիք մը կարենալ մերժելու համար: Ու պիտի մերժէ: Կ. Մեհեան պէտք է վարժուի այս ճշմարտութեան, քաջ գիտնալով որ դրամագլուխը, գրեթէ միշտ, կ'աշխատի բացառապէս ինքզինքին համար:

Այս բոլոր վերապահումներէն յետոյ սակայն, ես սիրեցի Կ. Մեհեանի գիրքը: Ան կը բաբախէ հայրենասիրական լայն շունչով մը ու առաջին էջէն մինչեւ վերջին հատուածը, գրուած է յարաճուն ու ճիշտ յուզումով մը:

Որքա՛ն կը ցանկամ, որ մեզմէ ամէն մէկը նոյնքան գուրգուրանք, հետաքրքրութիւն ու սէր ունենայ մեր յեղափոխական անցեալին ու յեղափոխական մտաւորականներուն հանդէպ:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԱՆՐՆԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐ.— Նովոսելովկա գիւղին (Ռուսիա) մէջ գեղջկուհի մը, Վոլնայա, կը ծնի 4 երախայ մէկ յղութեամբ: Կառավարութիւնը մշտական օգնութիւն մը ապահոված է ծնողքին:

Լենինկրատի մայրանոցին մէջ բանուորուհի մը աշխարհ բերած է երախայ մը, որ չունի ձեռք եւ ոտ, մէկ ոտքով է եւ լեզու չկայ բերնին մէջ:

Երկու երախաներն ալ առողջ են եւ կ'ապրին:

ԱՄԱՅԻ ԵՒ ԱՒԵՐԱԿ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ

Թիֆլիսի «Զարիա վոստոկա» ռուս պոլշեւիկեան թերթէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածը, Իզմիրի ներկայ վիճակին մասին.—

Ո՛ր եւ է հանդիսաւոր եւ պատմական բան չունի իր մէջ Զմիւռնիան: Ան վաղեմի պչրուհի Ստամպուլի նման հեռուէն-հեռու չի ցուցներ իր օտարերկրեայ դրօշակները, դէպի երկինք ձգուած մինարէներն ու մզկիթներու ժամանակի ազդեցութենէն կռնացած ապարօշները:

Գորշ գաւառականութեան կնիքն է դրուած ամբողջ Զմիւռնիոյ վրայ:

Հիւպատոսներ ու հպարտ դրօշները միայն կը ծածանին Զմիւռնիոյ տանիքներուն վերեւ, մուտքերու առաջ կը փայլին սեւ մարմարի վրայ զանազան ընկերութեանց, հիմնարկութեանց եւ տեղական հարուստներու անունները:

Տուներու մարմարէ պատնէշը կը պատսպարէ ծովէն Նախկին կախարդիչ Զմիւռնիոյ մնացորդները, «Արեւելքի վարդի» թօշնած վերջին թերթիկները:

Այստեղ, այս աւերակներու մէջ, մարմարի, աղիւսի, որձաքարի, կրաքարերու մէջ դրած են Նախկին քաղաքի անուշահոտութիւնները, աղուոր եւ պարուրիչ քաղաքի բոյրերը, այն քաղաքին, որ մեռաւ առանց տանջանքի, անսպասելի հարուածէն:

Մօտաւորապէս այս տեսքը ունի եւ Պոմպէյը իր վարդագոյն եւ բախտաւոր բեկորներով: Ան ալ կարծես թէ զարդարուած է իր ծուէն-ծուէն քարէ զգեստներով, զորս հպարտօրէն կը ցուցնէ այսպիսի բաներու սիրահար ճամբորդին:

Ոչ մէկ վէսուվ իր քարակոյտերուն տակ չէ ճզմած ամենաամուր քաղաքն անգամ, ինչպէս մարդկային թոյլ ձեռքերով կազմուած Զմիւռնիան: Կը թուի թէ սատանայական ջրաղացին մէջէն են ելած այս քաղաքին փողոցները, այնպէ՛ս ջարդուփշուր են եղած: Այդ քարակոյտերուն մէջ, անապատի ովասիսին նման գլուխ կը ցցեն մէկ հոս մէկ հոն մնացոր արմաւենիներու բուներ, պայծառ կանաչագոյն տունկերը մատղաշ կիտրոններու:

Սայթաքելով կը թափառիս այդ բեկորներուն մէջ եւ յանկարծ կը հանդիպիս խաղաղ վարդային փողոցի մը:

Մարմարեայ սիւնաշարերը նոր են եւ փայլուն, ինչպէս շաքարագլուխներ: Տուներու մնացած ճակատին վրայ, պահպանած են յունարէն լեզուով արձանագրուած անունները:

Ահա փողոց մը...: Այստեղ երբեմն կը բարձրանային քաղաքին լաւագոյն տուները: Հինաւուրց դարաւոր այգիները կը շրջապատէին խաղաղ ապարանքները: Որձաքարով սալայատակուած լայն փողոցները, զարդարուած էին եւ պատկառուկներու շարքերով լեցուած...

Ահա եւ մէկ ուրիշ փողոց, որ կարծես թէ ամբողջութեամբ Պոմպէյէն է տեղափոխուած հոս:

Տուները խորտակուած են: Սալայատակներուն վրայ չեն վխտար այլեւս մարդկային խումբեր: Կը թուի թէ տուները փլած են իրենց հիմքերուն վրայ եւ անտեսանելի ձեռք մը պահպանած է այդ խորտակման խրատական կարգը:

Ահա եւ երրորդ փողոցին կմախքը, Զմիւռնիոյ հարուստներու թաղը: Նոյն մաքուր սալայատակը, քարերու ճեղքէն դուրս ցցուած խոտերու գանգուրները, կիտրոնը ոսկորները կը հագցնէ իր ուրախ ու դուրեկան կանաչով:

Զմիւռնիոյ պատմական հրդեհէն պատահական կերպով իսկ մնացած քանի մը կտոր դժուար է գտնել անոր այսօրուայ բեկորներուն մէջ: Ամէն ինչ որ դեռ եւս չէ կորսնցուցած մարդուն ծառայելու արժէքը, ժանգոտ գամէն մինչեւ ամէնէն անպէտ իրը՝ դուրս են հանուած քարակոյտերու մէջէն. խորամանկ մարդկային ձեռքերու կողմէ եւ իրենց պէտքերուն են գործածուած:

Ինչ գամ... լաւ գամը, այսուամենայնիւ բանի մը պէտք կուգայ: Ի՞նչ կ'ըսէք հապա գամերու այրուածքէն գոյացած երկաթէ գորշ ու անձեւ բոլորովին անպէտ զանգուածին մասին: Այս լաւան, պատմական հրդեհներու այս գժդակ յիշատակը նո՛յնպէս հանած են մարդկային ձեռքերը եւ իրենց տնտեսութեան մէջ գործածած:

Շուրջբոլորը աչագին հեռաւորութեան վրայ՝ եւ ոչ մէկ շունչ... Մա՛րդ չի մտներ այդ մարմարեայ գերեզմանին խորը: Անգամ թռչունները հեռու կը փախչին այդ տեղէն, այդ կրակով տապկուած քարէ անապատէն:

Այսօրուայ քաղաքը կ'ապրի իբրեւ մէկ բոյն:

Այսպէս պէ՛տք է որ եղած ըլլան ճէք Լոնտոնի Քլոնտայքի քաղաքները, ոսկի փնտռողներու առաջին բոյները՝ ծեփուած մաքսոնիի եւ քարիւղի հին սնտուկներու տախտակներով:

Կը քալեմ ամայի տարածութեանմէջ, որ ժամանակին ֆրանկաց թաղին կեդրոնն էր, Զմիւռնիոյ լաւագոյն մասին: Այդ փողոցը ունէր հարիւրաւոր ամենահարուստ խանութներ: Անոնց տեղը այժմ կը թաւալին խոտով լեցուած տապրակներ եւ գիւղերէն շուկայ եկած էշեր: Անոնց շարքին ահա եւ գուբ մը, որ լեցուած է աղբով: Թերեւս ներքնայարկի մը ողբերգութեան յիշատակն է այդ. Ներքնայարկ մը լեցուած ալքոլի կամ վառօդի գաղտնի տակառներով, Զմիւռնիան մեծ քանակութեամբ կը մատակարարէր Աշիպեղագոսի ծովահէններուն:

Այդ տարածութեան շարունակութեան վրայ դարձեալ փլատակներ կ'երեւան, անոնց ետեւը երկու կիսովին շոկուած տուներ եւ ապա, դարձեալ ամայութիւնը, վիհեր, բեկորներ, աւերակներ, որձաքարի, աղիւսի կտորուանքներ, եւ այդպէս շարունակ:

ՓԱՐԱՒՈՆԵԱՆ ՀՐԱՇԱԼԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆ ՄԸ

Երէկ գրեցինք թէ Եգիպտոսի մէջ 5000 տարուան դամբարան մը գտնուած է: Գտնողն է անգլիացի հնախոյզ Սէսիլ Ֆըրթ, որ ժամանակէ մը ի վեր Սաքքարայի պատմական վայրերուն պեղումներ կը կատարէ: Երեւան հանուած թանկագին դամբարանը կը պատկանի Գ. Հարստութեան փարաւոններուն, եւ մօտ 50 դարու հնութիւն ունի:

Նախ կարծուեցաւ որ դամբարանը կը պատկանի Իմհոթէփի, ճարտարապետը Ջոսէր Թագաւորին եւ սեծ բուրգին յատակագծին:

Սակայն Ֆըրթ հաւանական կը գտնէ որ այդ դամբարանին մէջ թաղուած է նոյն ինքն Ջոսէր Թագաւորը: Որովհետեւ, սենեակի մը մէջ գտնուած են Ջոսէր Թագաւորին բազմաթիւ կենդանանկարները, զանազան զգեստաւորումով, որոնք տեղաւորուած են որմախորշերու մէջ: Դամբարանի գետնուղիներէն մէկուն մէջ գտնուած են նաեւ 12 ալաբաստրեայ բռուլներ, իւրաքանչիւրը մէկ մեթր բարձրութեամբ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵ[Ր]

ՍԻՐԵՐԳ ԵՐԶՆԿԱՅԷՆ

Բաղչան մեխակ բուսեր է,
Ծածկէ վրան մեր է,
Իմ սիրածէս պաղ մ'առի,
Վախնամ մարը լսեր է:

Աղջիկ անունըդ ասա,
Ֆէսիդ փիւսկիւլը խասա,
Գնա' քո մօրը ասա',
Ես ձեզ ըլլամ տան փեսայ:

Երդիք ելնելս կուգայ,
Դարվար նայիլս կուգայ,
Գնա', կորիր, հայ աղջիկ,
Հետըդ փախչիլս կուգայ:

Երդիք ելնեմ ի՞նչ անեմ,
Վարդ ու մեխակ չորցնեմ,
Ես մի աղուոր աղջիկ եմ,
Խլլոտ տղան ի՞նչ ընեմ:

Հաւաքեց՝
Սեբաստիա ՏԻՐՈՒՀԻ ԳԷ...

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԻ

Ջթօնիր եմ վառի,
Էդիր մալամուլի,
Կապեմ գիւլ բէնկի,
Թօրկեմ ջուխտակ պուլի,
Առնեմ զ իմ եարուկ
Երջիմ Բուլանուխ,

Կանչեմ, եա՛ր, արի՛,
Մըլուլ մի կենա,
Հիտա սուտ տունը
Մեզի չի մնայ:

Հաւաքեց
Մարաշլը Մ. ՂԱԶԱՐ...

ՀՈՒՆՁՔԻ ԵՐԳ ՄԸ ԿՈՂԲ...

Մասիսի քամին եկաւ,
Իրիկնահովն ընկաւ,
Շուտով մաը կը պրծնենք,
Եարս հանդից տուն եկաւ:

Հանգիստ քաղհան եմ եթում,
Եարից կարօտ եմ մնում,
Մեռա՛յ վերեւ նայելէն,
Երկէն օրը չի մթնում:

Աղջի՛, բամպակ քաղհանենք,
Սեւ օրուան դարման ճարենք,
Թող մեր բանը լաւ ընի,
Մենք մեր ասածը կ'անենք.

Կարսիր ու սիպտակ ծաղիկ,
Բամպակի սիրուն ծաղիկ,
Մեռա՛յ քաղհան անելէն,
Իմ դալրդին դարման չարիք.

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցող...
սիրով ու կարօտով կը կարդ...
այս ժողովրդական երգերը: ...
հրաւէրին համաձայն, արդէն ...
մէն գաւառէ կը հասնին նոր ...
սիրուն երգեր: Այս առթիւ կը ...
հրաւիրենք մեր թղթակիցները ...
որ հաւաքեն նաեւ առածներ ...
չմոռնան նշանակել՝ երգերու ...
գաւառները, եւ եթէ կարելի է ...
անծանօթ բառերուն իմաստը:

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

— ՓԵՍԹԱԼՈՑՑԻ —

(1746 — 1827)

Մանկավարժական աշխար...
այս տարի Փետրուարին ...
կրթական վերանորոգիչ...
Փեսթալոցցիի մահուան ...
րամեակը:

Ծնած Ցիւրիխ, անիկա ...
սունցաւ Ռուսոյի գաղափար...
րուն եւ ֆրանսական յեղափո...
խութեան ազդեցութեան տա...
խառնուածքով եւ ըմբոստ...
րով հանրապետ..., տարիներ ...
րունակ իր ճամբան փնտռած ...
յաճախ ամուլ ճիգերու մէջ ...
թափած է, նախապէս խորհ...
հաւատք ունէր լուսամիտ ...
պետներու վրայ, յետոյ դէպ...
րու մղումին տակ, ան տար...
ցաւ մտածելու թէ վարչակ...
րուն բարւոքումը կրնայ ...
հովել միմիայն հանրային բար...
Մեծ յեղափոխութեան վիժ...
վերջ, ան համոզուեցաւ որ ...
էակին բարւոքումը անպայման ...
կախում չունի, վարչական ...
ւերէն, եւ իր յիսուն ...
բեկանին, վերջապէս ան հաս...
եզրակացութեան մը որ ...
զինքը լուսաւորեց. թէ մարդ...
իրական եւ տեւական բար...
քումը կարելի է լոկ իր...
դաստիարակութեամբ:

Եւ արդարեւ ճիշտ ...
տարեկանին ան եղաւ նախ...
կրթութեան նուիրուած ...

...ը. այդպէս ապրեցաւ եւ այդպէս ալ մեռաւ։

Բայց այդ նախակրթական ուսուցիչը եթէ ոչ այնքան իր կենդանի գրքերով, այլ սակայն իր կենդանի գործունէութեամբը եւ իր յանդուգն ծրագրերով ոգեւորեց եւ առաջնորդեց այնպիսի սկզբունքներ, որոնք իր ժամանակը ցնցեցին, մինչեւ այսօր ալ մաքուր վերջ, կը պահեն իրենց արժէքն ու կենսունակութիւնը եւ իրենց ուժը։

1798ին Սթանցի մէջ իբրեւ որբերու դաստիարակ, 1800ին Պուրկտորֆի եւ ի վերջոյ Իվըրտոնի մէջ, իբր ուսուցիչ եւ վարժապետանոցի վարիչ, ի՛նչ մարդասիրութիւն կը բերէր Փեսթալոցցի։

Ժամանակի մը մէջ ուր կրթութիւնը աւելիապէս մենաշնորհն էր ընկերային որոշ խաւերուն, իսկ չքաւորներ անխուսափելի դաստիարակութեան մը. իր բոլոր ծրագիրը ուղղուած էին մանաւանդ խոնարհ եւ անժառանգ խաւերէ սերած մանուկներուն կրթական գործին։ Եւ այդ գործը ան կը նկատէր ոչ միայն իբրեւ պարտականութիւն մը, այլ սրտի հարց մը։ Ան իր գործը մատնանշելով առաքինութիւն ունէր ըսելու. «սէրն է որ յառաջ բերած է այս։»

Իր դպրոցավարութեան մէջ մանաւանդ որ ան իրականացուցած է ամէնէն բեղուն նորութիւնները։

Մինչեւ իր ատենը (եւ տակաւին մինչեւ մեր օրերն ալ) գրքունակ, կորովազուրկ եւ յիշողական մեթոտներ կը տիրապետէին դպրոցներէ ներս, տղուն հոգեկանութիւնը անկոխ եւ անյայտ աշխարհ մըն էր տակաւին, կրթութիւնը փոխանակ ամէն մէկ մանուկի թաղուն ընդունակութիւնները արծարծելու, կը ձգտէր ընդհանուր, ճապաղ եւ սեղմ կաղապարներու մէջ թափելու, ճնշելու եւ խեղդելու բոլոր անհատական ինքնուրոյն ուժերը, ձիրքերը։

Փեսթալոցցի կ'ըսէր. «Ջանացէ՛ք ունենք ուսումը եւ դաստիարակութիւնը յարմարցնել մանուկի զարգացման, անոր մտային կարողութիւններուն, որովհետեւ ամէն մարդու զարգացման օրէնքները դրոշմուած են իր իսկ բնութեան մէջ։»

Ուրեմն ոչինչ պարտադրել տղուն մաքին կամ կամքին, այլ ընդհակառակն — կոչ ընել անոր դիտելու, քննելու, թափանցելու բնածին կարողութեան եւ զայն դէմ յանդիման դնելով բնութեան եւ կեանքին, ապաւինել անոր ինքնադիտութեան բնազդին (intuition), եւ ազատօրէն գործելու իր պահանջին։

Աշխատանքը, ձեռական զբաղումները Փեսթալոցցիի մանկավարժութեան մէջ կը գրաւեն գերակշիռ տեղ։ Ժողովուրդի զաւակներուն համար մանաւանդ ձեռական աշխատանքը կը նկատէր միանգամայն թէ իմացական խթան մը, հանճոյք մը եւ կեանքի նախապատրաստութիւն մը։

Միշտ հաւատարիմ այն տեսակէտին թէ գիտնալ չի նշանակեր արտասանել, այլ ճանչնալ եւ կիրարկել, ան թարմացուց ուսման զանազան ճիւղերը, թուաբանութիւնը, իրագիտութիւնը, աշխարհագրութիւնը եւ շեշտեց կարեւորութիւնը քանի մը անտեսուած ճիւղերու, ինչպէս գծագրութեան, երգի եւն։

Փեսթալոցցի չէր կրնար անգիտանալ որ դաստիարակութեան գերագոյն ոգին բարոյական է իսկապէս, բայց իր ըմբռնումը շատ հաշտ չէր իր ժամանակի կրօնամոլ հայեցողութեան։ Ըստ իրեն, դպրոցը չի կրնար ո՛ր եւ է կրօնքի կամ եկեղեցիի թեւարկութեան տակ մտնել, ա՛լ աւելի՝ բարոյականը։ Ուսուցիչը իբրեւ աղբիւր իր ներշնչումներուն, պէտք է ճանչնայ եւ զօրացնէ իր խղճմտանքը, որովհետեւ «բնութիւնը մարդուն կարողութիւնը տուած է, ներզօր ճիգերով կրօնքը պատշաճեցնելու իր խղճմտանքի պահանջներուն։»

Այսպէս, իր կեանքը խառնելով իր հաւատքին, ան գիտցաւ իր համոզումները պարտադրել իր ժամանակին, հակառակ նոյն իսկ ձախողանքներու։

Պայքարներու, փորձերու մէջէն ան դուրս ելաւ աւելի զօրացած։

Ու ամփոփելու համար իր կեանքը, կը մնայ մեզ յիշատակել այն գեղեցիկ նշանաբանը որ իր իմաստն իսկ եղաւ.

— «Ամէն բան ուրիշին համար եւ ոչինչ ինծի համար։»

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՃՇԴՈՒՄ

«Երեւան» թերթի 27 Մարտ կիրակիի թիւին մէջ հրատարակուած տեսայ իմ մէկ գրութիւնս։

Ասիկա պատճառութիւն մըն է որ հրապարակաւ ճշդեմ կարգ մը կէտեր։

Մարսէյլ հասնելէս (1923) մինչեւ երեք տարի առաջ, այսինքն տարուան մը ընթացքին, հոգեբանական եւ առարկայական կարգ մը պատճառներու ազդեցութեան տակ, (հոս տեղը չէ տալ անոնց վերլուծումը. անշուշտ օր մը առիթ պիտի ըլլայ) համակիր գտնուեցայ խորհրդային կարգերու, համայնավարութեան։ Վերջերը անդամակցեցայ կայմուած բջիջին, ու այս անդամակցութիւնն է որ գիս փրկող պատճառներուն մեծագոյնը եղաւ։

Բջիջի անդամի հանգամանքով, յարատեւ շփման մէջ գտնուեցայ համայնավար անձերու հետ, տեղեկացայ համայնավար մտայնութեան ու գործելակերպին, ճանչցայ համայնավար արարքները ու հաղորդ եղայ համայնավար դիտաւորութիւններու։

Քանի մը ամսուան այս ճանաչումին արդիւնքը եղաւ խորունկ զգուանք մը (կշռած եմ բառս ու թեթեւ գտած) բոլոր համայնավար երեւոյթներէն (աւելի աւելի ընդհանրութիւնարտայայտողբառ չգտայ)։ Աւելցուցէք նաեւ խորհրդային երկիրներու մէջ համայնավարութեան կիրարկումէն մեզի հասած փորձառական փաստերը, ըսել կ'ուզեմ պատկերը ստեղծուած համայնավար կեանքին, ու խրամատը որ բացուեցաւ մըտածումիս ու այդ վարդապետութեան միջեւ։

Ինքզինքս ամբողջութեամբ փրցուցի այդ հոսանքէն։ Ամբողջ տարիուկէս, նոյնիսկ աւելի, ապրեցայ անշշուկ ու ամփոփ։ Սպասեցի ներքին հոգեկան պայքարներուս ելքին։ Ճիշդ տարի մը կ'ըլլայ, ղրկեցի առաջին գրութիւնս «Յառաջ»ին (28 Մարտ 1926)։ Այդ կարճ ոտանաւորը (նոր երգս) կը բովանդակէ իր մէջ ու կը բացատրէ ներքին պայքարներուս վախճանը ու նոր ուղիս։ Այլեւս գտած էի ինքզինքս։ Այժմ կ'ընթանամ վստահ, անայլայլ ու հպարտ։ Ոչ ոք թող փորձէ արգելք բարձրացնել քայլերուս առջեւ։ Հաւատքս այնքա՜ն է խոշոր ու ամրակուռ հանդէպ որդեգրած ճամբուս, որ, վստահ եղէք, մանուկի խաղալիք ներու պէս պիտի կարենամ փշրել զանոնք առանց աչք քթթելու։

Իմս է «Երեւան» թերթի 27 Մարտի թուին մէջ հրատարակուած գրութիւնը։ Գրուած է շուրջ երեք տարի առաջ (չեմ յիշեր ճիշդ թուականը, որովհետեւ պատճէնը չունիմ)։ Կը խնդրեմ սակայն որ պատրանքներ չունենաք «Երեւան» թերթի ուղղամտութեան ու պարկեշտութեան վրայ. իր կոչումը կ'արդարացնէ ոչ մէկ բացատրութիւն գնելով ու թուականը ջնջելով։ Ուրախ եմ որ այս տողերը գրելու առիթը ընծայեց ինծի։

Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԷԼՎԻԼԻ ԽՈՒՄԲԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի երկու խումբերն ալ հրաւիրուած էին վիլիէ-լը-Պէլ երկրորդ խումբը 0—4 նշանակէտով յաղթական ելաւ իր գեղեցիկ փասերունշնորհիւ։

Ա. խումբը սկսաւ ժամը 3ին։ Ներկայ էին 400 հոգի։ Վիլիէ-լը Պէլի հայութիւնը փութացած էր հայկական խումբերու խաղը դիտելու։

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— «Յառաջ»ի Մարտ 23ի թիւին մէջ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը հարկ տեսեր էր պատասխանել «Նշանաւոր սխալներով» ծանօթ քննադատականին քանի մը կէտերուն, մոռնալով, ամէնէն կարեւոր հարցումը — Ինքնութեան թուղթերու նորոգման համար իւրաքանչիւր հայրենակիցէ 30—40 փրանք գանձելու խնդիրը։ Իբրեւ գիտակ Լիոնի ազգային կեանքի բոլոր երեւոյթներուն, պիտի խնդրէի Ազգ. Միութեանդ եռապետութենէն, որ հաճէր պատասխանել այդ մոռցուած հարցումէն զատ, նաեւ իմ հետեւեալ հարցումներուն։

1.— Լիոնի ապահովութեան տեսչութեան կողմէն ինքնութեան թուղթերու նորոգման համար ձեզի ընծայուած այնքան յայտնի դիւրութիւնները ձեր ո՞ր հանգամանքին կը պարտիք, իբրեւ հայ Ազգ. Միութի՞ւն, թէ իբրեւ առեւտրական։

2.— Եթէ այս դիւրութիւնները կ'ընծայուին ձեզի իբր առեւտրականի, այն ատեն Ապահովութեան Տեսչութիւնը, տեղեկութիւն ունի՞ որ իւրաքանչիւր անհատէ 30—40 փրանք կը գանձուի։

3.— Ազգ. Միութեան անդամներէն, նոյնպէս եւ ձեր առեւտրական գործակիցներէն Պ. Ագամեան ի՞նչ հանգամանքով ամսական 500 փրանք ստացած է Ազգ. Միութեան սնտուկէն, մինչեւ 1927 Փետր.ի վերջը։

4.— Ինչո՞ւ համար մինչեւ այսօր ամսական 400 փրանք կը վճարուի հաւաքիչի մը, երբ չորս-հինգ ամիսէ ի վեր ազգ. տուրք վճարող չկայ, իբրեւ բողոքի արտայայտութիւն։

5.— Ինչո՞ւ համար խորհրդարան ներկայացող հայրենակիցները, հոն գրուած գործակալի մը կողմէ կը զրկուին ձեր գրասենեակը ու գաղտնի սակարկութիւններ կ'ըլլան։

Վաhէ

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Հին Արմաւիրը, որուն աւերակները կը գտնուին Սարդարապատի շրջանին մէջ, եղած է Հայաստանի ամենահին քաղաքակրթութեան կեդրոնը եւ խալտական թագաւորութեան ամէնէն նշանաւոր մայրաքաղաքն է՝ Վանէն յետոյ, Արաքսի հովիտին մէջ։

Այսպէս, ուսումնասիրելու համար կովկասեան ժողովուրդները, որոնք յաբեթական ծագում ունին եւ որոնց վրայ յայտնիազգեցութիւն մը կատարած է խալտական քաղաքակրթութիւնը, անհրաժեշտ նկատուած է քննութեան առնել սեպագիր արձանագրութիւնները, ճարտարապետական եւ գեղարուեստական յիշատակարանները։

Այս նպատակով, Համամիութենական Գիտութեանց Ճեմարանը յատկացուցած է մեծ գումար մը, եւ յանձնարարած է որ Կովկասի Պատմա-հնագիտական Համալսարանը ձեռնարկէ Արմաւիրի աւերակներուն պեղումին։

Այս ամառ համալսարանի փոխ-տեսուչ Ս. Աւետիսեանի նախագահութեամբ մարմին մը կը սկսի քննութեան։ Պեղումներէն հանուած թանկագին առարկաները պիտի զրուին Հայաստանի պետական թանգարանին մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ. — Ճարպիկ գող մը երկար ժամանակ կը լրտեսէ Ամերիկայի մէկ քաղաքին թղթատարական պաշտօնատան գործառնութիւնները։ Ամէն բան ուսումնասիրելէ յետոյ, առտու մը, ցրուիչի լաթեր հագած, կը ներկայանայ գրասենեակ, կը ստանայ այն պայուսակը, ուր դրուած կ'ըլլան ընդհանրապէս ապահովագրուած նամակներ, դրամներ եւայլն։ Հազիւ թէ մեկնած էր, կը հասնի բուն ցրուիչը, եւ պաշտօնեան շատ կը զարմանայ այս երկրորդին համար։ Անմիջապէս կը հասկնայ ճշմարտութիւնը. սակայն արդէն ուշ էր, գողը մեկնած էր իր հետ տանելով 7,500 տոլլին, (մօտ 900,000 փրանք։

ՉՈՒՍՆՈՎ.— Մըլոնի մօտ, Անդրէզելի ագարակներէն մէկուն կառատան մէջ գտնուեցաւ ձիավաճառի մը դիակը. կը կոչուի Լուի Փավէ, 46 տարեկան։ Ձիհը ինկած էր պատի մը տակ, խոտի դէզի մը վրայ նստած, ձեռքերը ծունկերուն եւ չուան մը վիզին։ Ու չուանը կապուած էր առաստաղի գերանին։ Հաւանական կը թուի որ մարդասպանները չուանով խեղդած են զայն, որովհետեւ ձիհը կողոպտած են, թողլով վրան միայն 20 սանթիմ։

ՍԱՏԱՆԱՅ ՄՏԱՒ ՓՈՐԸ.— Մոնլիւսոնի խոզավաճառներէն Ժիրօ, կնոջ հետ կառք նստած, Փէրինիա կ'երթար։ Երբ հասաւ գետի մը կամուրջին վրայ, յանկարծ կեցուց կառքը, դրամապանակը նետեց կնոջ ծունկերուն, կառքէն վար ցատկեց եւ նետուեցաւ գետին մէջ։

Սուզակները չկրցան գտնել անձնասպանին դիակը։

ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՐԱՒՈՒՄ.— Պէլքա-Պիթքա (Չեխոսլովաքիա) քաղաքին մէջ, 4 անծանօթներ, զանակով եւ ատրճանակով զինուած, կը յարձակին Երկրագործական դրամատան վրայ։ Կը կապեն պաշտօնեաները եւ կը գրաւեն 240,000 քուրոն հարստութիւնը սնտուկէն։ Նոյն պահուն ներս կը մտնէ սղացարանի պաշտօնեայ մը, զոր դանակով կը սպաննեն դրան վրայ։

ԽԵՆԹԻՆ ԿԱՏԱՐԱԾ ՋԱՐԴԸ. — Օզէրի մօտ, Մօն-Սէն-Սիւլփիս գիւղին կօշկակարներէն Թուրնեօ յանկարծ կը խենթենայ։ Եւ կօշկակարի սուր դանակը վերցուցած, կը յարձակի իր սիրական շունին վրայ ու կը մորթէ, յետոյ կը բռնէ հնդկահաւ մը եւ հաւ մը. անոնց գլուխներն ալ կը թռցնէ։ Նոյն կատաղութեամբ կը վազէ կնոջ վրայ, կ'ոլորէ վիզը եւ մէկ հարուածով կը կտրէ։ Ոստիկանները կը հասնին եւ կը պաշարեն տունը։ Ահարկու խենթը կը սպառնար մորթել ոստիկաններն ալ։ Այն ատեն, ոստիկանները կը բերեն հրշէջներուն ջրհանը եւ լաւ մը լոգցնելէ յետոյ կը ձերբակալեն ու կը բանտարկեն յիմարանոցին մէջ։

ԱՇԽԱՐՀԱՓԵՍԱՆ.— Ներկայարար Բոնթենի երիտասարդ է, աղուոր ու լեզուանի, քանի՛ քանի՛ աղջիկներու խելքը կ'առնէ կը տանի։ Սէն-Փոլ թաղամասին մէջ կը ծանօթանայ օրիորդի մը հետ, որ խոհարար է։ Կը նշանուի եւ կը յետաձգէ հարսնիքը, որքան կարելի է՝ շատ ուտելու համար նշանածին եփած անուշ բաները։ Առտու մը կ'իմանայ որ իր նշանածը պահուած դրամ ունի։ Առիթով մը կը գրպանէ 20,000 ֆր.ը, ալ մնաս բարո՛վ նշանած, խորտիկներ ու խորտիկ ձուազեղներ։

Բոնթենի, քաջալերուած այս մեթոտէն, կը սկսի աշխարհափեսայութեան։

Փուաթիէի մէջ կը գրաւէ սպասուհի մը, կը նշանուի. առիթով մը կը գրպանէ օժիտը եւ կ'անցնի Նանթ։

Նանթի մէջ կը սիրէ մանկամարդ աղջիկ մը, կը նշանուի, առիթով մը կը գրպանէ օժիտը եւ կ'անցնի Շաթօտէօն։

Շաթօտէօնի մէջ թուխ ու գիրուկ աղջիկ մը, Պէրքի մէջ չէկ ու նոճահասակ գեղուհի մը։ Շրջանը կ'ընէ Ֆրանսայի, եւ ամէն քաղաքի մէջ նոր փեսայ է ներկարար Բոնթենի։ Թրէֆօր կը հասնի, կը ծանօթանայ լուացարարուհի տիկին Լըմուանի հետ։ Կը նշանուի։ Սակայն տիկինը եփած կին է։ Ցոյց կուտայ դրամին կապոցը, լեցուն ու հնչուն։ Միայն թէ, կ'առաջարկէ կինը, «կ'երթանք Բաղաքապետարան, կ'արձանագրուինք, կ'ըլլաս էրիկ, կ'ըլլամ կնիկ, այն ատեն միայն կ'ուտենք միասին այս դրամները կլորիկ»։

Մեր նոր փեսան, յուսահատ, իրիկուն մը կը ձգէ այս ճարպիկ նշանածը եւ կուգայ Փարիզ։

Հոս, ոստիկանները կը ձերբակալեն մեր աշխարհափեսան, որ մօտ 100,000 ֆր. «օժիտ» կերած էր։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Կը ներէ՛ք համարձակութեանս, ըսաւ լրտեսը, նշմարեցի որ յունարէն կը կարդաք։

Երիտասարդ ճամբորդը շշփոթեցաւ։

Եօնուս՝ հարցումը կրկնեց յունարէն լեզուով. այս անգամ մարդը չկրցաւ պատասխանելէ խուսափիլ։

— Յո՛յն չեմ, ըսաւ, Թուրք եմ։

— Պոլիսը կը ճանչնամ, պնդեց Եօնուս։

— Աղեքսանդրիայէն կուգամ։

— Աղեքսանդրիա՞։ Երեք ամիս առաջ հոն էի. հոն բարեկամ մը ունիմ որ ֆէթուլլահ կը կոչուի։

— Չեմ ճանչնար։

Այս կարճ պատասխանները հասկցուցին Թուրքին թէ՝ անպատեհ էր աւելի առաջ երթալ, ներողութիւն խնդրելով, վերջացուց եւ աւելցուց.

— Նէօթի փապուղին կը մօտենայ. զգուելի են գետնի տակէն այդ ճամբաները. պիտի քնանամ։

Երիտասարդը մխրճուեցաւ իր ընթերցումին մէջ։ Փապուղին անցնելէն յետոյ, Եօնուս ելաւ եւ գնաց սիկառը աւարտելու նրբանցքին մէջ։

— Այս կառախումբին մէջ ընելիք բան չկայ, մտածեց, եթէ դիպուած մը չպատահի. սպասենք։

Վիէնէն յետոյ, երրորդ ճամբորդը, իր գոյքերը պատրաստեց իջնելու. համար։ Եօնուս պէյ առաւ իր հովանոցը եւ նրբանցք ելաւ, իբր թէ ինքն ալ Լիոն իջնելու համար։

Այս քաղքին կայարանին մէջ վար իջաւ ու մտաւ գլխու կողմի կառքերէն մէկը։ Երբ շոգեկառքը ճամբայ ելաւ, Եօնուս լուացարան մտաւ. մօրուքը եւ ակնոցները հանեց եւ չորս ճամբորդներու կողմէ գրաւուած խուցի մը մէջ, տեղ մը ընտրեց. քսան վայրկեան չանցած, ներկաները բոլորն ալ կը քնանային։

Թուրքը ելաւ եւ առանց աղմուկի, ամայի նրբանցքին մէջ սողոսկեցաւ, գնաց մինչեւ այն խուցը, որ թողած էր եւ փորձեց ներսը դիտել բայց վարագոյրները վար քաշուած էին. դուռը կէս մը բացա։ Խուցին կէս մթութեան մէջ, նշմարեց կին մը որ ծխամորճով մարդուն տեղը գրաւած էր. դէմը ուրիշ կին մը կար։

Զաքարիա միշտ հոն էր. կը քնանար. Եօնուս դուռը գոցեց եւ քաշուեցաւ գնաց.

— Մինչեւ Տիժոն ընելիք բան չկայ, ըսաւ։

Գնաց իր տեղը նստաւ եւ իր կարգին սկսաւ քնանալ։

Երբ արթնցաւ, շոգեկառքը Ֆօնթէնպլօի անտառը մտած էր։

— Վա՜յ, ըսաւ պաշը-պօզուքը, կը հասնինք կոր, աճապարենք։

Խցիկին առջեւ գնաց. դուռը բաց էր. Զաքարիա մէջտեղը չկար. կառաշարին մէկ ծայրէն միւսը փնտռեց, բայց չյաջողեցաւ զայ գտնել։

— Խաղի եկանք, մրմռաց աւազակը։

Եւ ճամբորդութիւնը վերջացաւ առանց դէպքի։

* * *

— Պարոն Արտաշէս Աշուրեան, եթէ կը հաճիք։ Այս հարցումը՝ Նօթռ-Տամ-տէ-Վիքթուառ փողոցին մէջ, պանդոկի մը տիրոջ ուղղուած էր երիտասարդի մը կողմէ, որ կառքով եկած էր մինչեւ հոն։

Պանդոկապետը պատասխանեց.

— Պարոն Աշուրեա՞ն։ 7 թիւ, Բ. սանդուխ, առաջին յարկ։

— Կը հաճի՞ք իրեն իմացնել թէ մէկը կ'ուզէ զինքը տեսնել։

— Պանդոկին մէջ այցելութիւն չի ծանուցուիր։ Միեւնոյն ատեն, սպասորը սենեակները կը շտկէ, վեր ելէք եւ զարկէք։

Երիտասարդը վեր ելաւ, զարկաւ, դուռը բացուեցաւ։

— Դո՞ւք էք, բացագանչեց կեղծ Արտաշէս, նշմարելով նոյնքան կեղծ Տիւվալը։

— Ստիպուեցայ մեկնումս փութացնել։ Այն մարդը որ Մարսիլիոյ մէջ կ'ուզէի տեսնել, հոն չէր։

— Աւելի լաւ. սենեակ բռնեցի՞ք։

— Եթէ դուք հոս չըլլայիք, այս պանդոկը չէի մնար, որովհետեւ տէրը համակրելի մէկը չերեւիր։

— Պանդոկապետները համակրելի... Փարիզի մէջ մատի վրայ կը համրուին։ Քիչ յետոյ կ'երթամ զինքը տեսնելու. հանգիստ ճամբորդեցի՞ք։

— Այո եւ ոչ. ճամբան ստիպուեցայ իջնել զգուշանալու համար մարդու մը հետապնդումներէն. ինծի կասկածելի թուեցաւ...։

— Ի՞նչ տեսակ մարդ էր։

— Խոշոր, աղէբեկ կիսամօրուքով, խոշոր պեխեր, ծխոտ ակնոց։

— Ոստիկանութեան քննիչ մը ըլլալու էր որ ճամբորդ մը կը հետապնդէր. կ'երեւի սխալած ըլլալու է։

— Ո՛չ, որովհետեւ մասնաւորաբար զիս կը հետապնդէր։

— Կարծեմ, ոստիկանական հետապնդումներէն վախնալու որ եւ է պատճառ չունիք։

(Շար.)

Նակցութիւններ կատարել Իտալիոյ հետ՝ Թիրանայի դաշնագրին մեկնութեան եւ 1925ին ստորագրուած Նէթթունօի համաձայնութեանց մասին: Սերպ արտաքին նախարար Փէրիչի պատասխանը հաղորդուեցաւ Մուսօլինիի:

Ինչպէս գրեցինք, ալպանեւսերպ սահմանին երկու կողմերը քննութիւն կատարելու ծրագիրը վերջնապէս թողուած է: Միայն թէ շուտով պիտի կազմուի Միայուն վերստուգիչ մարմին մը, որ սահմանին վրայ նոր միջադէպեր պատահելու պարագային՝ անմիջապէս պիտի միջամտէ:

⁂ Վիէննայէն «Ընֆօրմասիօն»ի կը հեռագրեն թէ Ալպանիոյ վարչապետ Ահմէտ Զօկուի մասնաւոր գրասենեակին պետը Եուկօսլաւիա ապաստանած է: Յիշեալը կը յայտարարէ թէ Ահմէտ Զօկու 15 միլիոն լիրէթ ստացած է Իտալիայէն:

Թեվֆիք Րիւշտի պէյի յայտարարութիւնները

Մաթէն ընկերի դրկած է մասնաւոր թղթակից մը, որ տեսակցած է Թուրք բարձրաստիճան պետական անձնաւորութեանց հետ: Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ պատասխանելով թղթակցին այն հարցումին թէ Թուրքիա Ռուսիոյ մէջ որ եւ է կերպով կապուա՞ծ է պոլշեւիկներուն հետ ասիական քաղաքականութիւն մը վարելու համար եւ թէ այդ պատճառով ակամայ կամ անգիտակցաբար Եւրոպայի դէմ պատերազմելու չպիտի՞ մղուի, յայտարարած է.

«Իրաւ է թէ ասիական շահեր ունինք, սակայն մենք ասիական պետութիւն մը չենք: Ասիական շահեր ունինք, որովհետեւ հոս արեւմտեան եւ կեդրոնական Ասիոյ դրան առջեւ կը գտնուինք եւ որովհետեւ մենք եւրոպական քաղաքակրթութեան երկարաձգումն ենք դէպի այդ երկիրները: Ու ճիշտ նոյն այդ պատճառով ալ ասիական պետութիւն չենք. անտեղի պիտի ըլլար պնդել թէ Վոսփորի երկու եզերքները բաժնող քանի մը հարիւր մեթր ջուրը երկու քաղաքականութեանց սահմանը կը գծէ:

«Այս իրականութեան գիտակցութենէն կը բխի մեր ասիական քաղաքականութիւնը:

«Բոլորովին անտեղի եւ մեր հասկացողութենէն դուրս են այն ծրագիրները, որոնք կը վերագրուին մեզ՝ ասիական պետութիւններու խմբակցութիւն մը կազմելու մասին: Այս տեսակ բաներ մեր գաղափարաբանութենէն դուրս են: Մեր շահերով ու մեր ճակատագրով շատ մտերմօրէն կապուած ենք Եւրոպայի: Մնաց որ արեւելեան Ասիան շատ հեռու է մեզմէ, թէ քաղաքականապէս եւ թէ աշխարհագրապէս: Եթէ հոն մեզի հանդէպ համակրանք պահուած է, հպարտ եւ գոհ կը զգանք ատոր համար. բայց այդքան միայն: Աշխարհի այդ մասին մէջ պատահած դէպքերը մեզ կը շահագրգռեն այն չափով միայն, որքան համաշխարհային մեծ դէպքերը, ու մենք անոնց կը հետեւինք ուսումնասիրելու համար պետութեանց կացութիւնը այդ երկիրներուն մէջ: Ինչպէս ամէն տեղ, Չինաստանի մէջ ալ լայն ըմբռնումով՝ ազգայնական շարժում մը համակրելի է մեզի համար: Սակայն պիտի մաղթէինք որ այդ շարժումը զարգանայ բոլորովին խաղաղ կերպով:

«Ասիոյ եւ Արեւմուտքի մեր բարեկամներուն անկեղծօրէն կ՚ըսենք թէ այս երկրին վրայ միայն մէկ քաղաքակրթութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ. արդիական քաղաքակրթութիւնը, զոր կը ճանչնանք: Ուստի չենք կրնար երեւակայել թէ երկու քաղաքականութեանց միջեւ պայքար մը մղուի: Այս քաղաքակրթութեան զարգացման ու բարգաւաճման դէմ ամէն արգելք կամ սեղմում մեր աչքին կ՚երեւայ իբրեւ յետաշրջութիւն մը, որ բոլորովին հակակրելի է մեզի»:

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Վրդովիչ լուրեր կը շարունակեն հասնիլ Չինաստանի կացութեան մասին, Թիէն - Ցինէն մինչեւ Քանթոն: Մօտ ատենէն մեծ խռովութիւններ կը սպասուին Հանքէուի եւ Վուչուի մէջ, ուր մեծ ցոյցեր կը կատարուին Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացիներուն դէմ: Հիւպատոսները իրենց քաղաքացիներուն հրամայած են մարտնաւերը ապաստանիլ:

Հանքէուի հիւսիսը մեծ ճակատամարտ մը կը պատրաստուի ազգայնականներու եւ մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լինի միջեւ: Քանթօնի զինուորական իշխանութիւնները ստիպողաբար ռազմանիւթ եւ զինուոր կը ղրկեն դէպի հիւսիս, հարաւայիններու յառաջխաղացումը արգիլելու համար:

Անգլիական դահլիճը գարձեալ արտակարգ նիստ մը գումարեց եւ որոշեց նոր ուժեր ղրկել:

Ինքնութեան թուղթերը Յունաստանի մէջ

Յունաստանի ներքին նախարար Զալոքոսիս հետեւեալ հրամանագիրը հրատարակած է.

Աթէնքի, Պիրէօսի եւ արուարձաններու մէջ բնակող եւ 15 տարեկանէ վեր բոլոր Հայերն ու Ռուսերը պարտաւոր են ունենալ իրենց ինքնութեան թուղթերը՝ համաձայն 10 Մարտ թուակիր հրամանագրի տրամադրութիւններուն: Ասոր համար պայմանաժամ կը տրուի մինչեւ Ապրիլի վերջը, որպէսզի վերոյիշեալները ստանան իրենց ինքնութեան թուղթերը:

Շահագրգռուողները ինքնութեան թուղթերը առնելու համար պարտաւոր են նախ եւ առաջ հաստատագիրներ բերել իրենց պատկան համայնքներուն կողմէ, որոնց հիման վրայ պիտի տրուին ինքնութեան թուղթերը:

Որոշեալ պայմանաժամի մէջ, ինքնութեան թուղթեր չունեցող Հայերը եւ Ռուսերը նախապէս հրատարակուած հրամանագրի տրամադրութիւններուն համաձայն պատիժներու պիտի ենթարկուին:

Ռումանիոյ թագաւորը մահամերձ

Վերջին պահուն ստացուած հեռագիրներու համաձայն, Ռումանիոյ Ֆէրտինանտ թագաւորին վիճակը շատ ծանրացած է եւ վայրկեանէ վայրկեան մեռնելուն կը սպասուի: Նախարարական խորհուրդը շարունակ նիստ կը գումարէ: Ոստիկանութիւնը, բանակը եւ ոստիկան - զօրքը համախորհուրդ՝ միջոցներ ձեռք առած են յեղափոխական շարժում մը արգիլելու համար: Պուքրէշի մետրապոլիտը թագաւորին սենեակին մօտ ամէն վայրկեան կը սպասէ բժիշկի կանչելուն: Եուկօսլաւիոյ Ալեքսանդր թագաւորը եւ թագուհին անմիջապէս ճամբայ ելան դէպի Պուքրէշ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի, Ալֆօրվիլի ենթակոմիտէներուն եւ Եռագոյն, Աղբիւր Սերոբ, Քրիստափոր, Զաւարեան, Իշխան, Սարսէլ, Գոյամարտ խումբերու ներկայացուցիչները, 5 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին փլաս տ՚իթալի, քաֆէ-տը-լա-Լինի վերնայարկը: մէթրօ իթալի:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իթալի թաղամասին արձանագրուած և չարձանագրուած բոլոր Դաշնակցականները այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 26 Rue Blanqui, K. Bicétre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեբուհդ խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ռոստոմի սրահը: Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ 6 Ապրիլ Չորեքշաբթի գիշեր ժամը Յուկէսին Ֆլօրիայի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ժուանվիլի ֆութպօլի խումբը եւ ֆութպօլ խաղալ փափաքողները կը հրաւիրուին այսօր կիրակի ժամը 10ին ջրվէժէն անդին նոր կամուրջին քովի դաշտը, փորձեր կատարելու համար:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ Հինգշաբթին, Սաեաթ-Նօվայի երգերը, Օհան կարոյի կողմէ:

ՍՕՖԻԱՅԻ ծանօթ բժիշկներէն Տօքթ. Նշան Թագւորեան Փարիզ հասած է, հիւանդանոցներու մէջ ուսումնասիրելու համար իր արհեստին նորութիւնները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խրիստաքի Թանաշ Մարան (Յոյն) որ 1910ին Ռուսիայէն Միացեալ Նահանգները մեկնած է: Քոյրը Անաստասիա Պոլիս կը գտնուի: Գրել՝ Bedros Tomassianի Maison Cabrol, Combes, par Aubin (Aveyron). կը խնդրուի աներիկահայ թերթերէն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	—
Թրքական թղթ.	L. Trq.	13	--
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	75
Լէվա 100 հատը	Léva	18	—
Տրախմի »	Drachme	32	25
Լիր »	» Lire	119	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	16	55
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3060	—
» II	»	1900	—
» III	»	1560	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ 1927

5 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 303

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԸ ՇԱՐԺԻ...

Ամէն անգամ որ առիթ ունենանք մատնանշելու Հայաստանի սպառնացող վտանգները, խորհրդային վարիչներն ու գործակալները, ինչպէս եւ անոնց սրտակամիտ սաղմոսերգուները «սայլիշ պէր քէմալ տըր» կ'աղաղակեն։

Անշուշտ այս մաշած բառը չեն գործածեր. բայց, ինչ որ կը խօսին ու կը գրեն իբրեւ պատասխան, կարելի է ամփոփել այդ մէկ խօսքին մէջ։

Անոնց ակնոցով, ամէն ինչ փայլուն է. լուծուած են բոլոր ազգային վէճերը, հարթուած՝ ազգամիջեան կռիւները, եւ Հայաստանի բանուորներուն եւ գիւղացիներուն կը մնայ փառք տալ կոմկուսին եւ արտ վարել կամ ճահիճ չորցնել։

Անոնց համար չկայ ոչ Թրքահայ դատ, ոչ Ղարաբաղի կամ Նախիջեւանի խնդիր, ոչ Հայաստանի ժողովուրդի նօսրացում եւ թրքական տարրի զօրացում, ոչ ալ միլլի-մուսավվաթ կամ նոյն իսկ պոլշեւիկ Թուրքերու խլրդային աշխատանք՝ մեր փոքր հայրենիքի կողերուն, մինչեւ անգամ սրտին վրայ։

Անոնք աշխարհագրութիւնն ալ մոռցեր են, եւ ընդդիմադիրներուն պատասխան շարադրած ատեն, կը մոռնան թէ Շարուրի դաշտէն մինչեւ Նախիջեւան եւ աւելի անդին՝ բանուկ պողոտայ մըն է Թուրքիոյ համար, ապահով եւ անձեռնմխելի, թէ Դարալագեազի եւ Զանգեզուրի ռազմական ճամբաներուն վրայ տեղաւորուած են Թուրքեր, թէ Լեռնային Ղարաբաղը իր ձեռքը պահելով, Ադրբէջան «կ'աշխատի փակել դէպի Հայաստան տանող ամէն ճամբայ եւ իրեն համար բաց պահել ամէն դուռ»։

«Արջը տասը եղանակ գիտէ, տասն ալ խնձորի համար», — կ'ըսէ ժողովրդական առածը։ Մեր սմսեղուկ հակառակորդներն ալ, բոլոր կենսական խնդիրները հալեցուցեր, լուծեր են մէկ երգի մէջ,— Մոսկօֆը կայ, Մոսկօֆը գիտէ, Մոսկօֆը կ'ազատէ։

Քարտէսը ձեռքդ, փաստերը սեղանի վրայ կը պարզես կացութիւնը, տեղերով ու թուանշաններով։ Կը ջանաս վերլուծել դէպքերու ընթացքը եւ շեշտել թէ, «Մոսկոֆ»ին եւ անոր գիտակից Թուրքին իսկ վարած քաղաքականութեամբ, ամէն ինչ դասաւորուած է ու կը զարգանայ Հայաստանի դէմ, ի վնաս հայ ժողովուրդին։ Կը բացատրես թէ կուսակցական պայքարը չէ որ տուն կուտայ այս մտահոգութեան, այլ մերկ իրականութիւնը, ակներեւ եւ անողոք։ Կը ճշտես, վերջապէս, թէ աւելորդ խուճապ յարուցանելու միտք ալ չկայ, որովհետեւ եղածը ինքնին կը բաւէ լուրջ ուշադրութիւն ընծայելու դէպքերուն։

Անօգո՛ւտ։ Այս բոլորը՝ կամ «դաշնակցական զառանցանքներ» են, եւ կամ նոր արկածախնդրութիւններ պատրաստելու ծրագիրներ։

«Միացեալ անկախ Թուրանիայի մը զառանցանքը այնչափ կ'իրականանայ, որչափ իրականացաւ նոյն անհաւասարակշիռ ուղեղներէն բղխող երեք ծովերու վրայ տարածուող միացեալ անկախ Հայաստանը» (Երեւան, 3 Ապրիլ)։

Այս տողերը գրած ատեն, խեղճերը կը մոռնան որ Թուրանականութիւնը իսկապէս մահուան դատապարտուած էր, եթէ իրենց փառաբանած իշխանութիւնը, Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, խելք եւ կամք ունենար ուրի՛շ կերպ դասաւորելու դէպքերը։ Այդ իշխանութիւնը եթէ անկեղծօրէն յեղափոխական եւ աշխատաւորական ըլլար, կովկասի քարտէսը պիտի կազմէր այնպէս ինչպէս կը պահանջեն ժողովուրդներու իրական շահերը, աշխարհագրութեան բնական պահանջները, տարրական արդարութիւն ու խաղաղութիւնը։ Ըսենք, նոյնիսկ, պոլշեւիկեան նշանախօսքերը, ինքնորոշման իրաւունքէն մինչեւ հողերու բաշխումը։

Մինչդեռ, Չիչերին-Ստալիններէն մինչեւ կովկասի դիկտատորը, այնքան կարճամիտ, աւելի ճիշդ՝ նենգամիտ քաղաքականութիւն մը կը վարեն, որ պարզապէս կը խրախուսէ, կը զօրացնէ համաթրքական, Թուրանական հակումները, հրաբուխի վրայ նստեցնելով ոչ միայն փետրաթափ Հայաստանը, այլ եւ ամբողջ կովկասը, հարթելով գետինը, փոխանակ խափանելու ճամբան։

Մենք աւելի առաջ ալ գրած ենք. «կրնա՛յ դեռ երկար ննջել «Մեծ Թուրան»ը, առանց դղրդագին արշաւներու կամ նոր գետին շահելու». բայց, «խաբուսիկ երեւոյթներու առջեւ կանգ առնել եւ վճիռ արձակել, վտանգը ուրանալ եւ օրօր կարդալ — կը նշանակէ Դիփլայը գլորել փոսին մէջ»: (Յառաջ 3 Մարտ)։

Այստեղ է բուն վտանգը։ «Եւ այստեղ ալ՝ Հայաստանի այսօրուան վարիչներուն եւ անոնց մանկլաւիկներուն բթամտութեան պատկերազարդ հաւաքածոն» (Նոյն)։

Մեր հակառակորդները չեն մտենար այս հարցին։ Անոնք [illegible] կ'արշաւեն օդին մէջ, առանց ակնարկ մը նետելու դէպի վար, դէպի իրենց շրջապատը, ուր խարխուլ թումբի մը վրայ, անհամար փոսեր, գահավէժներ եւ յորձանքներ կան, իրական եւ սպառնալի։ Եւ ճառերն ալ միշտ երկինքէն կը խօսին, լուսնկայէն իջած մարդոց պէս, մինչդեռ լուսնի լոյսն անգամ բաւական է ցուցնելու վտանգին մանրամասնութիւնները։

Անո՛ւշ ըլլայ իրենց օրօրը։ Բայց ուրիշները քնանալու տրամադիր չեն։ Աւելի պակաս՝ «յեղափոխական Տաճկաստան»ը, ինչպէս կը սիրեն կոչել, որ շատ լաւ սերտած ըլլալով քնանալու արհեստը, նոր ժամանակներու համար նոր եղանակներ կ'երգէ։

Ու մինչ այն ատեն, կը գործէ։

Կրնան ուրանալ, եւ սակայն կը շարժի...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԴԱՐ ԳԱՆԳԱՏ ՄԸ

Ամերիկահայ գաղութը անսպառ ոսկեհանք մըն է շատերուն համար։ Հասնողը դիմում կը կատարէ, կամ հանգանակութիւն կը կազմակերպէ անձամբ։ «Հայրենիք» բողոքելով այս երեւոյթին դէմ, կը գրէ Մարտ 22 թուականով.—

— «Զանազան կողմերէ մեզի կը հասնին գանգատներ այն մասին, թէ հանգանակութիւններու անվերջ շարանը արդէն ձանձրացուցիչ եւ անհանդուրժելի կը դառնայ, եւ շատերու մօտ համբերութեան բաժակը կը լեցուի։

«Բաւական չէ՞ — կ'ըսեն գանգատողները — որ կուսակցութիւնները, եկեղեցիները, Բարեգործականը, Կարմիր Խաչերը, Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը, Հօկը եւ Հայրենակցական այլեւայլ միութիւնները շարունակ դրամ կը հանգանակեն, այժմ ալ մէջտեղ ինկեր են մասնաւոր անձեր ու հաստատութիւններ, որոնք Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը կը չափչփեն՝ իրենց՝ անհատական ձեռնարկներուն ի նպաստ դրամ ժողվելու նպատակով։

«Այս գանգատը բոլորովին անհիմն չէ անշուշտ։ Որովհետեւ ամերիկահայութիւնը նիւթապէս ի վիճակի չէ տոկալու այն բոլոր դրամական զոհողութիւններուն, որոնց պահանջը տարուէ տարի կ'աճի սպառնալի չափերով եւ որոնց սահմանը չի տեսնուիր։

«Ցաւալին այն է, որ ոչ միայն Հայաստանը, այլ եւ Ամերիկայէն դուրս գտնուած մեր միւս գաղութները — Ֆրանսա, Բուլգարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան — իրենց աչքը շարունակ յառած են, ամերիկահայութեան վրայ եւ անկէ դրամական օգնութիւն կը սպասեն՝ իրենց տեղական ձեռնարկներուն համար իսկ։

«Ժամանակ մը արտասահմանի այդ գաղութները կոչերու տարափով մը կը հեղեղէին մեզ՝ օգնութիւն հայցելով։ Այս վերջին տարին նոր երեւոյթ մը կը նկատուի.— այն, որ արտասահմանը՝ տեսնելով, թէ այդ կոչերը, հեռուէն ըլլալով, բաղձալի արդիւնքը չեն տար, մասնաւոր մարդիկ կը ղրկէ հոս՝ մօտէն ազդելու ամերիկահայ գաղութին վրայ, եւ դրամ հանգանակելու»։

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի օր Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ միջադէպ մը, իբրեւ հետեւանք երկու եպիսկոպոսներու հակամարտութեան, որ դեռ կը շարունակուի։ Մինչ Քիպարեան եպսկ. քարոզ կը խօսէր, Ֆաքիր Թահրա պէյ ժողովուրդին մէջէն ընդմիջեց, հարցնելով.

— Սրբազան, կարելի՞ է որ ժողովուրդը աղօթէ՝ փիլոնազուրկ քահանայի մը ետեւ կանգնած։»

Ասոր վրայ պզտիկ իրարանցում մը սկսաւ։

Վռամշապուհ եպսկ. պատասխանեց թէ այդ կարգի խնդիրներ յարուցանելու տեղը չէ հոն, ու եթէ ըսելիքներ ունի, կրնայ խորհրդարան գալ եւ տեսնել զինքը։

Գրեթէ հանդարտութիւն տիրած էր, երբ Քիպարեան եպսկ. աւելցուց թէ այդ պարոնը քանիցս սպառնական նամակներ գրած է իրեն այդ ուղղութեամբ եւ թէ հիմա եկած է խնդիր հանելու եկեղեցիին մէջ։

Թահրա՝ «ես այդ պարոնը չեմ» պատասխանեց։ Ու այս անհաճոյ միջադէպէն վրդովուած խումբ մը մարդիկ հրմշտկելով դուրս հանեցին խանգարիչը։

Կ'իմանանք թէ Ֆաքիրը, որ երկու բռունցք ստացած էր ժամուն դուռը, դատ պիտի բանայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքօ-յունական վէճ մը

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալը.—

Հելլէն կառավարութիւնը Աթէնքի Թուրք դեսպանին մօտ բարեկամական դիմում մը կատարեց՝ Թուրք կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար այն կէտին վրայ թէ՝ Իմպրոս եւ Թենէտոս կղզիներու վարչաձեւին մասին վերջերս Էնկիւրիի Ազգային Ժողովին ներկայացուած օրինագիծը բնաւ չի համապատասխաներ Լօզանի դաշնագրին տրամադրութեանց, որովհետեւ այդ օրէնքով երկու կղզիներուն տրուած ինքնավարութիւնը միայն երեւութական է։

Աւելի զատ, այդ օրէնքով յիշեալ կղզիներուն մէջ կը մտցուի Թուրք լեզուն, մինչ բնակչութիւնը ամբողջութեամբ Յոյն է։ Եթէ այս խնդիրը ուղղակի բանակցութեամբ չկարգադրուի, Յունաստան Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի դիմէ։

Իտալօ-սերպ վէճը

Փարիզի ալպանական դեսպանատունը պաշտօնական գեկոյցով մը կրկին անգամ բացարձակապէս կը հերքէ Ալպանիոյ ներքին կացութեան, մասնաւորաբար ընդհ. զօրաշարժ յայտարարուած ըլլալու մասին կարգ մը թերթերու կողմէ հրատարակուած լուրերը։

Կը հերքէ նոյնպէս յոյն թերթի մը գրած այն լուրը թէ Ալպանիոյ մէջ ներքին յեղափոխութիւն մը կը խմորուի գլխաւորութեամբ Պելկրատի ալպանական դեսպան Ցէնօ պէյի, որ վերջերս Սերպիոյ ի նպաստ յայտարարութիւններ ըրած ըլլալուն համար իբրեւ թէ ետ կանչուած էր։ Այս բոլոր լուրերը կը տարածուին Ահմէտ Զօկու պէյի հակառակորդներուն կողմէ եւ կը ձգտին Ալպանիոյ կացութիւնը խառնակ ցոյց տալ։

Իտալիա եւ իր դրացիները

Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն երէկ հասաւ Հռոմ, ուր պիտի մնայ չորս օր։ Մաճառ վարչապետին այս այցելութեան նպատակն է «բարեկամական եւ սրտագին աշխատակցութեան» դաշնագիր մը կնքել Իտալիոյ հետ։ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս դաշնագրին։ Հունգարիոյ Ֆիումէի նաւահանգիստէն օգտուելու խնդիրը ետքէն պիտի կարգադրուի։ Ասոր համար նախապէս պէտք է համաձայնութիւն գոյացնել Եուկօսլաւիոյ հետ, այդ երկրէն թրանզիթի ձեւով կարենալ անցնելու համար։

Կոմս Պէթլէն Հռոմի մէջ պիտի ընդունուի նաեւ Պապին կողմէ։

Պերլինէն Ապրիլ 3 թուականով կը հեռագրեն.—

Հակառակ կիսապաշտօն հերքումներուն, կը թուի թէ Շթրէզըման վերջերս որոշած է Հռոմ ճամբորդել։ Կաթոլիկ կուսակցութիւնը եւ Ռայխսթակի միւս խմբակցութիւնները կը հակառակին այս ճամբորդութեան։

Մուսոլինի ամէն ջանք ըրած է այս այցելութեան պաշտօնական մեծաշուք բնոյթ մը տալու համար։ Եթէ Շթրէզըման Հռոմ այցելէ, քաղաքական շրջանակներու մէջ այնպէս պիտի մեկնուի թէ Գերմանիա կը համակրի Իտալիոյ քաղաքականութեան։

Ազգայնականները միշտ կը յառաջանան

Փեքինէն հասած հեռագիրները կը ծանուցանեն թէ Հիւսիսի Չինացիներուն եւ օտարականներուն մէջ մտահոգութիւնը կ'աճի հետզհետէ, քանի ազգայնական ուժերու յաղթական յառաջխաղացումին առջեւ հիւսիսային զինուորներու դիմադրութիւնը կը փշրուի։ Զրոյց կը շրջի թէ մարաջախտ Զանկ Ցօլինի զինուորներէն մաս մը գաղտնի զինակցութիւն կնքած է, պատեհ առիթին ազգայնականներուն կողմը անցնելու համար։

Հարուստ Չինացիներէն շատեր կը պատրաստուին Ճափոն կամ Շանկայի միջազգային առանձնաշնորհեալ հողամասը ապաստանիլ։

Փեքինի եւ Թիէն-Ցինի օտար պահակախումբերու հրամանատարները կը խորհրդակցին՝ իրենց շրջանի օտարականներուն պաշտպանութեան եւ հաղորդակցութեանց պահպանման համար ձեռք առնուելիք միջոցներուն վրայ։

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ ազգայնական զինուորները գրաւած են Փէնկ-Փուն, հիւսիսայիններու գլխաւոր բանակատեղին, որ Նանքինէն 160 քիլոմեդր հիւսիս-արեւմուտք կը գտնուի։ Հարաւայինները կը յառաջանան երեք ուղղութեամբ.— Նանքինէն՝ Թիէն-Ցին-Փուքէու երկաթուղիի երկայնքին, Անքինէն դէպի հիւսիս՝ Լուշէու-Ֆու յանգող շղթայի ուղղութեամբ եւ Շէն-Քիանկէն մեծ ջրանցքի երկայնքին դէպի Քաօի-Շէու։

Ընկերվարական Միջազգայինին համաժողովը

Կիրակի օր Փարիզ՝ Ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Ընկերվարական և Արհեստակցական կրկնակ Միջազգայիններուն արտակարգ հաւաքոյթը՝ քննելու համար պալքանեան խնդիրը։ Ընկերվարական Միջազգայինին կողմէ ներկայ էին՝ ընդհ. քարտուղար Ֆրից Ատլէր, Վէլս (Գերմանիա), Մոտիլյանի (Իտալիա), ընկեր Ա. Ջամալեան (Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ), Ցերեթելլի (Վրաստան), Լօնկէ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆՈՐ ՎՏԱՆԳ ՄԸ

«Յառաջ» պարբերաբար տեղեկութիւններ կուտայ կատաղութեան դէպքերու մասին որոնք կը պատահին Երեւանի մէջ։ Կատաղութիւնը, իբրեւ վարակիչ հիւանդութիւն շատ տարածուած է կովկասի մէջ, տեսակ մը վտանգ է, որուն դէմ բժիշկ մը «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (17 Մարտ), կ'առաջարկէ պայքարիլ։ Կ'ամփոփենք այդ յօդուածը, որ կը ներկայացնէ վտանգին պատկերն ալ.—

Վլատիկայի նահանգին մէջ (Ռուսիա) մէկ տարուան ընթացքին, պատահած են կատաղութեան 700 դէպքեր, որոնց միայն կէսը Վլատիկա քաղաքին մէջ։ Վլատիկայի տեղական իշխանութիւնը յայտարարած է որ Վլատիկայի նահանգը վտանգաւոր է՝ կատաղութեան տեսակէտէն։

Այդ վտանգը կը սպառնայ նաեւ մեզի։ 1922ի Յունուարի ամիսէն մինչեւ այսօր Երեւանէն Թիֆլիս ղրկուած են, բժշկուելու համար, 378 հոգի, որովհետեւ շուները խածած էին զանոնք։

Երեւանի մէջ կատաղաբուժարան չկայ։ Ծրագրուած է շինել, սակայն մինչեւ շինութիւնը, ամէն հիւանդ ստիպուած ենք ղրկել Թիֆլիս։

Կատաղութիւնը վարակիչ հիւանդութիւն մըն է եւ ունի իր յատուկ մանրէն։ Այս մանրէն կ'անցնի հիւանդ անասունէն մարդու կամ ուրիշ անասունի, խածուածքի մը շնորհիւ։ (Այս մանրէն դեռ ծանօթ չէ իր ամբողջ բնութեամբը. Տօքթ. Ե. Մանուէլեան, Փարիզի Փասթէօրեան հիմնարկութենէն, վերջերս յաջողապէս ուսումնասիրած էր զայն, տալով թանկագին տեղեկութիւններ։) Մանրէն խածուած տեղէն կը ճամբորդէ դէպի հիւանդին ուղեղը, ոչ թէ արեան կամ աւշային երակներու միջոցով, այլ ջիղերու։

Հիւանդութեան գաղտնի շրջանը որոշ չէ, կը տեւէ մէկէն մինչեւ քանի մը ամիս։ Պատահած են դէպքեր ալ, երբ հիւանդութիւնը երեւան եկած է խածուելէն 1—2 տարի յետոյ։

Կատաղութեամբ կը հիւանդանան թէ վայրի եւ թէ ընտանի կենդանիները, (նոյնիսկ թռչունները)։ Կը պատմուին նաեւ կատղած գայլերու խածնելու դէպքեր։

Կատաղութիւնը կենդանիներու մէջ ամառը եւ գարնան շատ կը պատահի, իսկ ձմեռը եւ աշնան՝ քիչ։

Ընտանի կենդանիներէն ամէնէն աւելի կը կատղին շուներն ու կատուները, որոնք շատ վտանգաւոր են մարդոց համար, որովհետեւ կը վարակեն զանոնք։

Կատղած շուները եւ կատուները վտանգաւոր են նաեւ այն պատճառով, որ յայտնի չըլլար անոնց վարակուիլը։ Հիւանդութիւնը կը յայտնուի յանկարծական։ Այնպէս որ դժուար կը դառնայ ժամանակին միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ։

Կատաղութիւնը կը կոչուի նաեւ ջրավախութիւն, որովհետեւ կատղած մարդը ջուր տեսած ժամանակ, նոյն իսկ երբ ջուրի մասին խօսք ըլլայ, կը սկսի ցնցուիլ, կը կծկուի կոկորդը եւ կը մատնուի սոսկալի տանջանքներու։

Կատաղութեան դէմ բժշկական միջոցները անհրաժեշտ է գործածել շան խածնելէն անմիջապէս յետոյ, որովհետեւ հիւանդութիւնը անբուժելի է եւ սարսափելի՝ երբ արդէն կը սկսին յայտնուիլ նշաններ։

Կատղած հիւանդները կը բժշկուին միայն Փասթէօրեան կատաղաբուժարաններու մէջ։

СССР.

ՌՈՒՍ-ՊԱՐՍԻԿ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մարտ 26ին Մոսկուա հասաւ եւ առանձին պատիւներով ընդունուեցաւ Պարսկաստանի արտաքին նախարար եւ արտակարգ լիազօր դեսպան Ալի-Ղուլի խան Անսարի՝ Մուշավեր իւլ Մամալիք: Ընդառաջ եկած էին կայարան արտաքին գործավարի տեղակալ Լ. Գարախան եւ բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ: Դրուած էր պատուոյ պահակ՝ հետեւակ եւ ձիաւոր զօրամասերէ, զինուորական նուագախումբով:

Ալի-Ղուլի խանը Պարսկաստանի և Խորհրդային Միութեան մերձեցման ամենաջերմ պաշտպաններէն մէկն է: Ան էր, որ ստորագրեց առաջին դաշնագիրը Մոսկուայի ու Թէհրանի միջեւ եւ եղաւ Պարսկաստանի առաջին դեսպանը խորհրդային իշխանութեան մօտ: Հակառակ Պարսիկ քաղաքական ու տնտեսական շրջաններու մէջ սաստկացող հակաբոլշեւիկ տրամադրութեան, հակառակ անգլիական դիւանագիտութեան թափած ջանքերուն, ան նորէն կ'աշխատի կապել եւ ամրապնդել բարեկամական յարաբերութիւններ երկու երկիրներու միջեւ եւ Մոսկուա երթալով նպատակ ունի կնքել առեւտրական, ինչպէս նաեւ փոխադարձ երաշխաւորութեան եւ իրաւարարութեան դաշինք՝ նման ա՛յն դաշինքին, զոր բոլշեւիկները ունին Թուրքերու հետ:

Պարսիկ-բոլշեւիկեան յարաբերութիւնները ժամանակէ մը ի վեր կը բոլորեն տագնապի սուր շրջան մը: Թէհրանի ու Մոսկուայի մամուլը լայնօրէն կը զբաղի այդ հարցով, որ Պարսիկներուն համար, մանաւանդ, տեսակ մը ներքին քաղաքականութեան առարկայ դարձած է: Բոլշեւիկ հրապարակագիրներու գրութիւններէն առանձնապէս հետաքրքրական է արեւելեան գործերու լաւատեղեակ մասնագէտ Իրանտուստի մէկ յօդուածը «Փրաւտա»յի մէջ (16 Մարտ), որ մանրազնին վերլուծման կ'ենթարկէ Անգլիացիներու գործունէութիւնը Պարսկաստանի մէջ: Կ'արժէ ծանօթանալ այդ յօդուածի բովանդակութեան:

«Պարսկաստանէն ստացուած տեղեկութիւնները, կը գրէ Իրանտուստ, ցոյց կուտան, որ երկիրը կ'ապրի խորունկ ճգնաժամ մը, որուն արտաքին նշաններն են, վերջին ամիսներու ընթացքին, պետական պաշտօնեաներու եւ բանակի ռոճիկներու վճարման յապաղումը, ազգաբնակութեան լայն շրջաններու դժգոհութեան աճումը, զինուորական ապստամբութիւնները, առեւտրի անկումն ու երկրագործական մթերքներու արտածման կրճատումը»:

Պարսկաստանի կեանքին ծանօթ մարդիկ գիտեն շատ լաւ, որ այս երեւոյթներու պատճառը խորհրդային իշխանութիւնն է, որ փակած է սահմանները պարսկական ապրանքներու առջեւ եւ զրկած է նոյն իսկ թրանզիտի կարելիութիւններէն: Յայտնի է, որ ամբողջ հիւսիսային Պարսկաստանի առեւտուրն ու արտածում կապուած են Ռուսաստանի հետ: Եւ որովհետեւ այս վերջինը փակած է իր դուռները պարսիկ վաճառականներու առջեւ եւ չ'արտօներ պարսիկ ապրանքներու արտածումը Եւրոպա, Կովկասի վրայով, այդ պատճառով եւ Պարսկաստանը «կ'անցնէ խորունկ տագնապ մը», եւ պարսիկ ժողովուրդը լեցուած է զայրոյթով բոլշեւիկներու այս քաղաքականութեան դէմ, այն աստիճան, որ շատ տեղեր, իբրեւ բողոք, դիմած է պայքարի՝ ընդդէմ խորհրդային առեւտրական հիմնարկութիւններու:

Իրանտուստի կարծիքով, սակայն, տագնապին միակ պատճառը Անգլիան է, որ կը ձգտի Պարսկաստանը առնել իր հովանաւորութեան տակ: Եւ այդ նպատակին հասնելու համար, Անգլիացիները սկսած են զարկ տալ Պարսկաստանի տնտեսական վերածնունդին: Մանաւանդ մղում կը տրուի պարսկական նաւթարդիւնաբերութեան. թերթերը լեցուն են կոչերով ու յորդորներով, որ ժողովուրդը քաջալերէ ազգային ճարտարարուեստը եւ գնէ միայն «պարսկական նաւթ»: Այս քարոզչութեան հետեւանքով պոյքոթի ենթարկուած է խորհրդային պէնզինը եւ տեղը գրաւած պարսկականը, փաստօրէն անգլիականը: Անգլիական նաւթանիւթի մենատիրութիւնն ապահովուած է եւ Մէճլիսի ընդունած մէկ օրէնքով, որը բաւական ծանր «ճանապարհի տուրք» կը դնէ արտասահմանէն ներածուած նաւթին վրայ: Այս օրէնքին հետեւանքով, անգլեւպարսկական նաւթը բռնեց ո՛չ միայն հարաւային, այլ եւ միջին հիւսիսային Պարսկաստանի շուկաները:

Անգլիոյ ազդեցութեան ուժեղացման մեծապէս կը նպաստէ եւ անգլեւամերիկեան գործակցութիւնը Պարսկաստանի մէջ: Վերջերս անգլեւպարսկական ընկերութեան եւ Սթանտարտ Օյլի կողմէ աշխատանք կը թափուի ստանալու համար նաեւ հիւսիսային Պարսկաստանի նաւթահանքերու շահագործումը: Փոխարէնը Շահի կառավարութեան տրամադրելով մեծագումար փոխառութիւն մը: Անգլիացիները նոյնպէս յաջողեցան ընդարձակել իրենց գործունէութեան շրջանակը արեւմտեան Պարսկաստանի մէջ ալ, եւ կը խորհին այնտեղի նաւթային արդիւնաբերութիւնը կապել Միջագետքի նաւթարդիւնաբերութեան հետ եւ նաւթախողովակով միացնել Պարսից ծոցի ու Միջերկրական ծովի հետ՝ Պասրայի ու Հայֆայի վրայով:

Իր ծրագիրներուն հասնելու համար, Անգլիան տենդագին կ'աշխատի «կտրել Պարսկաստանը Խորհր. Միութենէն», եւ քաղաքական տեսակէտով Անգլիան յաջողեցաւ ստանալ կարգ մը նուաճումներ: Լոնտոնի մամուլի անվերջ աղմուկները Մոսկուայի «կարմիր աշխարհակալութեան» եւ Հիւսիսային Պարսկաստանը «բոլշեւիկեան գաղութ» դարձնելու մասին՝ չափով մը ունեցան բացասական նշանակութիւն պարսիկ-խորհրդային յարաբերութիւններու» հետ կապուած կարգ մը խնդիրներու կարգաւորման համար: Վերջին տարուայ ընթացքին նկատենք բրիտանական գործունէութեան արտակարգ լարում մը, որուն նպատակն է Պարսից տնտեսական զարգացումը հիւսիսէն դարձնել դէպի հարաւ: Անգլիական գործակալները՝ դիմակաւորուած պարսիկ ազգայնութեամբ. կը գոռան պարսկական տնտեսութիւնը Խորհրդ. Միութենէն ազատագրելու մասին: Անգլիան կը ստեղծէ նոր «թրանզիտ»ի ճանապարհներ, որպէսզի Հիւս. Պարսկաստանի ապրանքի շրջանառութիւնը քաշէ դէպի հարաւ: Տոզտապ-Բարազչի անգլիական երկաթուղին մեր միջին-ասիական հանրապետութիւններու հետ սերտօրէն կապուած պարսկական Խորասանի ապրանքներուն համար կը նշանակէ ապրանք եղած գինէն վար փոխադրութեան գիներ՝ նպատակ ունենալով Խորասանի արտածումը ուղղել դէպի Հնդկաստան: Անգլիան ա՛լ աւելի եռանդուն գործունէութիւն ցոյց կուտայ՝ պարսկական թրանզիտը քաշելու համար իր հոգատարութեան տակ գտնուող Իրաքի կողմը: Իրաքի փոխադրական ընկերութիւնը Անգլիայէն նպաստ կը ստանայ Իրաքի երկաթուղիներով փոխադրուող իւրաքանչիւր տակառաչափ ապրանքի համար մէկուկէս ռուփի: Իրաքի փոխադրական ընկերութեան վերջին ձեռնարկներէն մէկն է հաստատումը Պաղտատ Ռեւանտուզ-Թաւրիզ գծի, որ արդէն բաց է կարաւաններու առջեւ եւ կը յարմարցուի ինքնաշարժներու»:

Ի հարկէ, անգլիական այս ձեռնարկներուն նպատակը միայն տնտեսական նուաճումները չեն: Բրիտանական սպայակոյտի մասնագէտները վերջերս այն միտքը կը յայտնեն, թէ ընդծովեայ պատերազմի արդի պայմանները աչքի առջեւ ունենալով՝ Եգիպտոսի կապը Հնդկաստանի հետ Սուէզի եւ Կարմիր ծովի միջոցով՝ չի կրնար համարուիլ վստահելի: Գահիրէ-Պաղտատ-Պասրա-Պէնտէրապաս Բարազի օդային գիծն ալ բաւական չէ: Այժմ առանձին կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Եգիպտոսը Հնդկաստանի հետ երկաթուղիով միացնելը: Այդ ծրագրին արտայայտութիւնն է Սուէզի վրայ կառուցուած նոր նաւահանգիստը՝ Փոռ-Ֆուատ՝ Հայֆայի եւ Պաղտատի հետ միասին: Պաղտատի երկաթուղին մէկ ճիւղը արդէն կը հասնի Պարսից սահմանին՝ Խանքինի մօտ: Հնդկական երկաթուղին հասած է պարսկական Տոզտապին: Որով, Անգլիոյ համար կը մնայ միայն պարսկական մասը, միացնելու համար Մերձաւոր Արեւելքի ռազմագիտական գիծը»: Այդ նպատակով ձեռնարկուած է Մոհամմէրա-Պէնտէր-կեազերկաթուղագծի շինութեան, որ պիտի միացնէ նաեւ Կասպից ծովը Պարսից ծոցի հետ:

Բացի այդ, «Պաղտատ-Ռեւանտուզ-Թաւրիզ ճանապարհին շինութիւնը, որ «տնտեսական օգնութ» յայտարարուած է պարսկական Ատրպատականի համար, անկասկած մէկ մասնիկն է Անգլիոյ ընդհանուր ռազմագիտական ծրագրին՝ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, որ խոշոր վտանգ մըն է թէ՛ Թուրքիոյ, թէ Պարսկաստանի պետական գոյութեան համար: Եւ, յիրաւի, այդ ճանապարհի կառուցումը բացառապէս քիւրտ ազգաբնակութիւն ունեցող շրջանի մը մէջ կը դառնայ հնարաւոր միայն այն պարագային, եթէ Քիւրտերն ունենան բարեացակամ վերաբերում: Եւ ահա կը տեսնենք, որ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ նորէն ասպարէզ կուգայ «անկախ Քիւրտիստան» ստեղծելու ծրագիրը, որ բրիտանական իշխանութիւնը առաջ քաշած էր դեռ Սէվրի խորհրդաժողովին (1920)»:

«Եթէ Թուրք-պարսկական չէզոքութեան 1926 Ապրիլի դաշնագիրը, կարծես թէ, կը վերացնէր քրտական հարցը Անգլիոյ կողմէ ի վնաս Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի օգտագործելու վտանգը, վերջին փաստերը նորէն սպառնական կը դարձնեն այդ վտանգը: Իրօք, վերջին տարիներու ընթացքին Հարաւային Քիւրտիստանը (Սուլէյմանիէ), որ մտցուած է Իրաքի մէջ, յամառ դիմադրութիւն ցոյց կուտար անգլիական յարձակողական քաղաքականութեան՝ ջանալով յենուլ պարսկական Քիւրտերու վրայ, որոնց հետ կապուած էր սերտօրէն: Հարաւային Քիւրտիստանի պետ Շէ՛խ Մահմուտը, այս պայքարի ընթացքին, մէկէ աւելի անգամներ ապաստանարան գտաւ պարսկական Քիւրտիստանի հողի վրայ եւ կուսակից էր Հարաւային Քիւրտիստանը Պարսկաստանին միացնելու միտքին: Սակայն վերջերս, Պաղտատ-Ռեւանտուզ ճանապարհի շինութեամբ եւ Քիւրտիստանի անկախութեան մասին եղած նոր խօսքերու հետ յայտնի դարձաւ, որ Շէյխ Մահմուտը պարսկական հողէն վերադարձեր է Սուլէյմանիէ եւ հաշտուեր է Անգլիացիներու հետ: Այդ չափէն աւելի կ'ամրացնէ Անգլիացիներու ռազմագիտական ծրագիրները Քիւրտիստանի մէջ»:

Այս բոլորէն ետքը, Իրանտուստ գիտել կուտայ, թէ «մենք ականատես ենք Անգլիոյ ահագին ռազմագիտական ծրագրի ծաւալման Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, որ անջատ կտոր մըն է այն օղակի, որ բրիտանական պահպանողական կառավարութիւնը կը փորձէ ստեղծել Եւրոպայի եւ Ասիայի մէջ՝ առանձնացնելու համար Խորհրդ. Միութիւնը»: Հասկնալի է, որ բոլշեւիկներու կարծիքով, այդ ծրագիրը կործանարար է նախ եւ առաջ Պարսկաստանի համար, եւ Իրանտուստ զգաստութեան կը հրաւիրէ Պարսիկ քաղաքագէտները, որոնք պէտք է հասկնան, որ իրենց հայրենիքի «լուրջ ճգնաժամը» կը լուծուի միայն բարեկամութեամբ Խորհրդային Միութեան հետ:

Իրանտուստ, որ մէկն է Չիչէրինի գործակիցներէն եւ, ինչպէս ըսինք, Մերձաւոր Արեւելքի գործերու հեղինակաւոր մասնագէտ, հետաքրքրական պատկեր մը կը գծէ մեր առջեւ: Ուշադիր ընթերցողը հեշտութեամբ կը տեսնէ որ Պարսկաստանի ճակատագիրը չէ բոլշեւիկ քաղաքագէտը մտահոգողը, այլ Խորհրդ. Միութեան միջազգային վիճակը: Որովհետեւ Պարսկաստանի մէջ զարգացող դէպքերը ամէնէն առաջ կը յատկանշեն ճգնաժամը խորհրդային քաղաքականութեան: Պարսկաստանի շուրջ ու ներսը բաղխած են համաշխարհային երկու հսկայ ուժեր՝ Անգլիա ու Ռուսաստան, երկուքն ալ աշխարհակալ, թէեւ տարբեր գոյներու տակ — եւ Իրանտուստի յօդուածը կը վկայէ, որ այդ «ճակատին» վրայ ալ յաղթականը Անգլիան է: «Նենգ Ալպիոնը» կրցած է գտնել Պարսիկներու «Թոյլ Ջիղը», իր ազդեցութեան տակ առած է նաեւ պարսկական շուկան, ինչպէս նաեւ Պարսկաստանի ռազմագիտական գիծերն ու կէտերը:

Անկէ ետք թէ՛ Ալի-Ղուլի խան Անսարի՝ Մուշավեր իւլ Մամալիք ճամբորդէ Մոսկուա եւ թէ՛ Գարախաններ իրենց շքախումբերով, նուագախումբերով ու պատուոյ պահակներով ընդառաջ ելլեն — հետեւանքները դժուար չէ գուշակել:

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ 25 ԱՄԵԱԿԸ.— Ապրիլ 6ին Թիֆլիսի Ռուսթավելի թատրոնին մէջ պիտի տօնուի դերասան Վ. Փափազեանի 25 ամեակը, ինչպէս գրած էինք: Յոբելինական Յանձնաժողովին նախագահ ընտրուած է Ս. Խանոյեան: Յանձնաժողովին կը մասնակցին 46 հոգի: Պատուական նախագահ ընտրուած են Լունաչարսքի, Ցխակայա, Լուկաշին, Կարինեան, Մռաւեան: Յանձնաժողովը հրատարակած է յայտարարութիւն մը հայերէն, ռուսերէն, վրացերէն եւ թուրքերէն բաժիններով:

1902ին, դեռ 16 տարեկան, Փափազեան առաջին անգամ բեմ կ'ելլէ Մնակեանի խումբին հետ, «Դարբինները» խաղին մէջ: Յետոյ կ'աւարտէ Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը: Իտալացի նշանաւոր ողբերգակ Կալաբրիզ, հիացած՝ Փափազեանի ձիրքերուն, դիմախաղին, ոտանթիք արտայայտութեան վրայ, որով ամէն դերի մէջ կը դառնար տարբեր մարդ, յանձնարարական մը կուտայ եւ կը ղրկէ Փարիզ: Կ'արժանանայ Սառա-Պէրնարի գնահատութեան: Յետոյ կ'անցնի Միլանօ, եւ կ'աշակերտի ողբերգակ Նովէլլիի: Կը մասնակցի Միլանոյի տրամաթիք ներկայացումներուն: 1908ին կ'աւարտէ Միլանոյի Գեղարուեստից Ակադեմիան: Կը շրջի երկիրէ երկիր, կը խաղայ հայերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն եւ թուրքերէն լեզուներով, որոնց տիրապետած է մայրենի լեզուի նման: Իր հարուստ խաղացանկին մէջէն, «Բին»ը, «Համլէթ»ը եւ «Օթէլլօ»ն կը մնան կենդանի եւ անմահ ստեղծագործութիւնները իր ինքնուրոյն արուեստին: Իբրեւ ողբերգակ, կը համարուի Ադամեանի արժանաւոր յաջորդը:

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

ԱՄՓՈՓՈՒՄ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Գրեցինք թէ Երեսփ. Ժողովը յետ վիճաբանութեան ընդու[նեց] ստացական քաղաքացիութեան օրինագծին առաջին եօթը [յօդ]ուածները: Այս առթիւ կատարուած վիճաբանութիւններէն կա[րեւ]որ մասերը կուտանք, քաղելով պաշտօնաթերթէն (Մարտ 31).

ՄԱԼԱՐՄԷ (տեղեկաբեր). — Պարոններ, այս օրէնքին առաջը անգամ մէջտեղ եկաւ 1913ին, որով 14 տարուան հնութիւն ունի: Ծերակոյտը առաջին անգամ 1922ին օրինագիծ մը քուէարկեց: Երեսփ. Ժողովը կարգ մը փոփոխութիւններով ընդունեց զայն 1924 Ապրիլին: Ծերակոյտը զայն դարձեալ ուսումնասիրեց 1925 Դեկտեմբերին, հետեւաբար, այս երկրորդ անգամն է որ դուք պիտի քննէք զայն:

Ձեր նկատողութեան կը յանձնեմ առաջին կէտ մը, այն օրինական ձեւը, որով այս օրինագիծը կը ներկայանայ ձեզի. այն թէ՝ ասիկա հպատակութեան օրէնք մը, իսկական օրինագիրք մըն է:

1925ին Ծերակոյտը օրինական այդ ձեւը որոշեց: Քաղաքային օրինագիրքէն քաղեց հպատակութեան վերաբերեալ զանազան յօդուածները եւ ուզեց անջատ, ճշմարիտ օրինագիրք մը դարձնել զայն, այն տրամաբանական պատճառով, որ հպատակութիւնն ու ստացական քաղաքացիութիւնը անհատական իրաւունքէ աւելի հանրային իրաւունքի կը պատկանին: Հետեւաբար յանձնաժողովը կ'առաջարկէ ձեզ այս օրինագիծը քուէարկել իբրեւ անջատ օրէնք մը, անկախաբար քաղաքային օրինագիրքէն:

Ներկայ պայմաններուն մէջ, այս խնդիրները մասնաւորապէս ծանր եւ կարեւոր են: Զանոնք նկատի պէտք է առնենք այն մտահոգութեամբ, զոր ունին բոլոր Ֆրանսացիները երկար տարիներէ ի վեր ֆրանսական ծնունդներու անցուցած վրդովիչ տագնապին պատճառաւ: Պէտք չէ ծածկենք վտանգը: Միւս կողմէ, մեր վիճաբանութեան ենթարկած զինուորական օրէնքը ցոյց կուտայ թէ ամէնէն կարեւորը թիւի խնդիրն է:

Այստեղ հետաքրքիր զուգադիպութիւն մը կայ: 1889ի Յունիսին երբ մէկ կողմէ հպատակութեան օրէնքը կը քուէարկուէր, Խորհրդարանը կը վիճաբանէր երեք տարուան զինուորական ծառայութեան մասին, որ քուէարկուեցաւ Յուլիսին: Հիմա դարձեալ, այն պահուն, ուր զինուորական օրէնքը կը քննենք, կը տարուինք զբաղիլ նաեւ հպատակութեան խնդիրներով: Որքան ալ մտահոգիչ ըլլայ ֆրանսական ծնունդներու նուազման այս խնդիրը, մեզի համար կայ դարման մը, փրկութեան տախտակ մը: Նախ կը վստահիմ նոյն ինքն ֆրանսական ժողովուրդին կենսունակութեան եւ բազմանդամ ընտանիքներուն ըլլալիք քաջալերութեան վրայ: Նոյնպէս կրնանք յուսալ ուրիշ տարրի մը վրայ, որ թէեւ ազգային ծագում չունի, սակայն կրնայ օգտագործուիլ, քանի որ մեր երկրին մէջ է:

Գիտէք թէ Ֆրանսայի մէջ մեծ թիւով օտարականներ կան, որոնք անցորդ չեն, այլ հաստատուած մարդիկ, որոնք իրենց գործունէութիւնը ունին, Ֆրանսան իբրեւ երկրորդ հայրենիք ընտրած են, եւ կ'օգտուին մեր քաղաքակրթութենէն ու մեր օրէնքներէն: Եթէ այս օտարականները մեզի կուգան, եթէ մեր հպատակութիւնը կ'ընդունին, եթէ զայն կը խնդրեն, մենք ոչ մէկ պատճառ ունինք առիթ չտալու իրենց եւ միւսներուն պէս Ֆրանսացի չդարձնելու զանոնք (Հաւանութեան ձայներ):

Սակայն անհրաժեշտ քաղաքականութիւն մըն է: Այս բանը կրնանք ըսել առանց պղտիկնալու, որովհետեւ երբ օտարականներ կուգան մեր երկիրը, ասիկա պատիւ ու փառք մ[ըն է] Ֆրանսայի համար:

Այս օրէնքը պատրաստու[...]րուն հիմնական մտահոգութ[...] եղած է Ֆրանսայի բնակչութ[...] աճումը: Յայտնի է թէ այս [...]լը չենք կրնար առնել, առա[...] նախզգուշութիւններ ձեռք [...]նելու:

Եթէ կ'ընդունինք որ օտ[...]րականները Ֆրանսացի դառն[...] կանխաւ պէտք է ձեռք առն[...] այնպիսի երաշխաւորութ[...]ներ, որ ըլլայ իրենց ծնունդ[...] ըլլայ իրենց նախընթացներ[...] անոնք այն ապահովութ[...] տան մեզի թէ իսկական Ֆրա[...]ցիներ պիտի դառնան, հա[...] տարիմ պիտի գտնուին զ[...] որդեգրող երկրին հանդէպ, [...] մենք ապազգային հակ[...] ջանք անոնց հանդէպ մ[...] վեհանձն արարքին համար:

Այս է ձեզի ներկայաց[...] օրէնքին ընդհանուր ոգին:

Օտարականները Ֆրան[...] դարձնելու խնդիրը ներկայ[...] զբաղեցնէ բոլոր մտքերը, [...] այն պատճառով որ Ֆրան[...] մէջ մեծ թիւով հաստատ[...] եւ մեր ազգային կեանքին [...]նուած օտարականներ [...] Մարդկային այս ընդունա[...] մէջէն է, որ մեր ազգային [...] բիւրներու տկարացումը [...] դարմանենք, դիւրացնելով [...] քաղաքացի դառնալը: Ֆրա[...]յի մէջ հպատակութեան [...] տօնատունը մինչեւ հիմա [...] քննադատուած է: Դատա[...] նախարարութեան մէջ հազա[...]ւոր թղթածրարներ կային, [...] չէին բացուած անգամ: Հ[...]տակութեան հրամանագիր [...] ձեռք բերելու համար յա[...] տարիներ սպասել պէտք [...] Հետեւանքն այն կ'ըլլա[...] խնդրարկուները ձանձրա[...] կը հրաժարէին իրենց մտա[...]թենէն, ու այսպէս կը [...]ցնէինք Ֆրանսացիներ, [...] խիստ յաճախ, կրնային [...] առողջ տարրեր ըլլալ [...] բնակչութեան մէջ: Բարեբ[...]տաբար հիմա բիւ տը Լ[...] վերսէյիթէի մէջ նոր պաշ[...]տուն բացուած է եւ գոր[...]լաւ կ'ընթանան:

Գաւառներու մէջ ալ [...]րականներ կան, որոնք Ֆ[...] սացի դառնալ կ'ուզեն: Փ[...]զէն վերջ, անհրաժեշտ է [...] տեղ եւս հպատակութեան [...]ծերով զբաղող մարմինները [...] բակազմել, մասնաւորապէս [...] բազմացնելու համար պաշ[...]նական ձեւակերպութիւննե[...]

Գալով հպատակ դառն[...] համար պահանջուած պա[...]նաժամին, Ծերակոյտը [...] պէս զեղչեց զայն: Նոր օրէնք[...] համաձայն, երեք տարի Ֆրա[...]սա բնակած օտարականը [...]տի կրնայ հպատակութեան [...]բագիր ներկայացնել: Շատ [...] պարագաներու մէջ, այս [...] մանաժամը նոյնիսկ մէկ [...]ուան պիտի զեղչուի: Այս [...] փոխութեան չհակառակի[...] Ֆրանս. հողին վրայ բնա[...] բնականաբար կարեւոր [...] մը չէ: Բարոյական, մտաւոր[...] կան, տնտեսական ուրիշ [...] մը ազդակներ կան, որոնք [...] կութեան փաստէն աւելի [...] գրիտ կերպով կրնան հա[...] տել թէ օտարական մը Ֆր[...] սային կապուած է եւ ան[...] քաղաքացի մը կրնայ դառ[...] Հետեւաբար ընդունեցինք [...] կոյտին բարեփոխումը, [...] թէ պիտի խնդրենք որ [...] կառավարութեան միջոց [...] անխոհեմ որոշումներուն [...] արգելքներ դնել: Տրուած [...] լով որ պահանջուած պայ[...] ժամը շատ կարճ է, ան[...] փեւլիօրէն կարգ մը կասկ[...] մարդեր պիտի սպրդին:

Անհրաժեշտ է որ [...] թիւնը կատարելապէս զ[...] այս անխոհեմութեանց [...] գին դէմ: Ասիկա քաղաք[...] բացարձակ անհրաժեշտ[...] մըն է: Չենք կրնար հրա[...] այդ պէնքէն: Օրինագիծին [...] այս մասին ամէն ինչ ն[...] տեսուած է:

ՕԴԱՔԱՐԵՐԸ

Անցի օր «Յառաջ» գրած էր թէ օդաքար մը երեւցած է փաբիզի վրայ։

Մթնոլորտէն երկրիս մակերեսին վրայ ինկած քարերուն օդաքար անունը կուտան։ Ասոնք երբեմն բոլորաձեւ, երբեմն անկիւնաւոր եւ յաճախ սեւագոյն քնաքով մը ծածկուած են։ Ասոնցմէ ոմանք զուտ մետաղական կազմութիւն ունին եւ երկաթախառն նիքէլէ ու քրոմէ բաղկացած են։ Ուրիշներ, բացի այդ մետաղներէն, կը պարունակեն նաեւ գայլէն, կիր, ծծումբ եւ կայծքար, ալիւմինիում։ Օդաքարերուն քիմիական այս բաղադրութիւնը բոլորովին կը տարբերի մեզի ծանօթ մետաղական բաղադրութիւններէն։ Ասոնք մեծ նմանութիւն ունին մետաղական այն զանգուածներուն հետ, որոնք նշանաւոր են իրենց ծանրութեամբ եւ երկրիս մակերեսին վրայ հոս ու հոն ցանցառ ցրուած են։ Այդ մեծազանգուած մետաղակոյտերը անծանօթ ժամանակի մը մէջ մթնոլորտէն ինկած են երկրիս վրայ։

Օդաքարերուն ինկած պահուն սովորաբար օդին մէջ բոցավառ գունդեր կ'երեւին, որոնք անջրպետին մէջէն անցնելով՝ լուսաւոր հետք մը կը ձգեն իրենց ետին եւ սրտառուչ նմանող շառաչիւնով մը կը պայթին։

Օդաքարերուն հրաշէկութիւնը օդին մէջ կը նկատուի այն ճշդումին, զոր անոնք իրենց արագավազ ընթացքին մէջ կը գործեն մթնոլորտին վրայ։ Անկումէն անմիջապէս յետոյ ժողվուած օդաքարերը, հակառակ իրենց արտաքին հրահոսյ վիճակին, խիստ ներքին բարեխառնութիւն մը կը պահեն։

Գիտնականներ երկար ատեն կրցին վերագրեցին օդաքարերուն ծագումը։ Ոմանց համար անոնք հրաբուխէ նետուած քարեր են, իսկ ուրիշներու համար՝ կայծակին ազդեցութեան մը թանձրացած օդակոյտեր։ Լափլաս կը կարծէր թէ օդաքարերը լուսինէն կուգան։

Պ. Սթանիսլաս Մոնիէ երկնաքարերը երկրիս նախկին մէկ արբանեակին բեկորները կը նկատէ. իր կարծիքով, երկիրը նախապէս երկու արբանեակ ունէր։ Ներկայ լուսինէն զատ ուրիշ փոքր լուսին մը աւարտած ըլլալով իր աստղային յեղաշրջման շրջանները, քայքայուած է եւ անոր բեկորները իրարու հետ շարժելով աւելի եւս փշրուած եւ օդակի նման շրջապատած են երկիրը, եւ երբեմն անջատուելով ինկած են երկրիս վրայ։

Նշանաւոր բնագէտ Պ. Տօպրէ հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ օդաքարերու մասին.— Օդաքարերը թէեւ կազմութեամբ մեր հողագունդին այլեւայլ քարերուն կը նմանին, սակայն երկրիս կեղեւը կազմող քարերէն գլխաւորապէս կը տարբերին։ Ամէնէն էական տարբերութիւնը սա է որ օդաքարերը երկրիս հողային խաւերը կազմող նիւթերու նման որ եւ է մարմին չեն պարունակեր ո՛չ աւազուտ քարեր, ո՛չ բրածոյ պարունակող քարեր եւ ո՛չ ալ ապրող մարմիններու հետքեր։ Երկնաքարերու մէջ չեն տեսնուած հատաքար (կրանիտ), կնայս, եւ կամ այդ դասակարգին պատկանող մարմիններ, որոնք մեր հողագունդին խաւերուն խարիսխը կը կազմեն։ Օդաքարերու մէջ մեր հողագունդին թանձր կեղեւը կազմող քարերու բացակայութիւնը նկատողութեան արժանի կէտ մըն է։ Ասիկա կ'ապացուցանէ թէ քարի բեկորները կամ մեր բնակած հողագունդին նման կազմակերպուած գունդի մը խորերէն կուգան մեզի եւ կամ այդ մոլորակային մարմինները ինքնին զուրկ են այդ տեսակ քարերէ։

Մեր օրով օդաքարերուն ծագումը ասուպներուն կը վերագրուի։ Մեզի ժամանակակից գիտնականները ընդունուած են թէ տիեզերքին մէջ գոյութիւն ունին մոլորակներուն նմանող բիւրաւոր մարմիններ, որոնք անջրպետին մէջ միաձոյլ օղակ մը կը ձեւացնեն։ Երբ երկիրը իր շարժման մէջ հանդիպի այդ օղակին, մարմինկներէն ոմանք մթնոլորտին հետ շփման մէջ մտնելով կը բոցավառուին եւ կը շարունակեն իրենց ասոնք ասուպ կը կոչուին։ Ուրիշներ, երկրիս ձգողական զօրութենէն քաշուելով, անոր վրայ կ'իյնան. ասոնց օդաքար անունը կուտան։

Օդաքարերուն գոյութիւնը հինէն ծանօթ էր մարդկութեան։ Միջին ու նոր դարերու մէջ յաճախ գիտուած էին նմանօրինակ օդերեւոյթներ։ 1803 Ապրիլ 26ին Էկլի մէջ օդաքար մը տեսնուած է, որուն անկումը առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս հաստատուած եւ այն ատենուան գիտութեանց կաճառին կողմէ լուրջ քննութեան առարկայ եղած է։

Փարիզի բուսաբանական պարտէզին մէջ կան 80է աւելի օդաքարեր, որոնց վրայ նշանակուած են իրենց անկումին տեղն ու թուականը։ Ամէնէն նշանաւոր օդաքարը փեթրոկրատի թանգարանին մէջ պահուած է, եւ փալլասի երկաթ անունով ծանօթ է։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ Կ'ԵՐԹԱՆ

Վիէն (Իզէր).— Փաւքալի գործարանը աշխատող հայրենակիցները, վերջերս, անգործութեան պատճառով Հարաւային Ամերիկա երթալու գաղափարը յղացան։ 1927 Յունուարէն ի վեր, անոնք զանազան միջոցներու դիմեցին եւ դժուարութիւններու հանդիպեցան, ու վերջապէս իրենց նպատակը յայտնեցին գործարանատէրերէն Պ. Միշալոնին։ Այս ազնիւ մարդը, որ ազդեցութիւն ունի շրջանիս բոլոր պաշտօնական մարմիններուն վրայ, կը յայտնէ թէ, ինք յանձն կ'առնէ դիւրութիւններ տալ որպէսզի փափաքողները երթան Հարաւային Ամերիկա։

Եւ խսկապէս ալ Պ. Միշալոնը կատարեց իր խոստումը։ Մարդ գլուխ հազարական ֆր. տալով, Մարտ 27ին ճամբայ հանեց եօթը ընտանիքներ, 30 հոգի, փոքրերով միասին։ Նախապէս պաշտօնեայ մը ղրկուած էր Մարսէյլ, ճամբորդներուն թուղթերը կարգադրելու համար։ Կայարանը լեցուած էին ճամբորդները ու անոնց բարեկամները։ Սրտաճմլիկ էր տեսարանը։ Իրարու փաթթուած կուլային . . . Մեկնող ընտանիքները Մարաշցիներ են եւ կաթոլիկ։

Մինչեւ ե՞րբ այս թափառումները։

Ե. ԵՐԳՈՒՆԻ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ գործազուրկներու Օգնութեան կոմիտէն վերջացող ամսուն շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Լեւոն Մեսրոպի ձեռքով իւրաքանչիւր ամիս երկու հազար հինգ հարիւր ֆր.՝ խոստացուած հայրենակից մը՝ 2500, Հայկազուն Գույումճեանէ ամսական խոստացուած՝ 300, Վահան Խորասանճեանէ փոխան ծաղկեպսակի (Վ. Մարտիկեանի մեծ մօր մահուան առթիւ) 200, Յակոբ Սելեանէ՝ 100, Թէքէեան եղբարք 100, Խարբերդի Հայրենակցական Միութենէն իւրաքանչիւր ամիս 100, Ա. Թիւրապեանէ՝ ամսական 100, Պ. Լէոն Պլում (ոստիկանապետ) 20, գումար՝ 3420։

Ամէն օր 40 գործազուրկներ ճաշ կը ստանան Յործ. Օգնութեան կոմիտէին հետ պայմանաւորուած ճաշարանէ մը։

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք մեր մեր բոլոր հայրենակիցներուն որ փութան իրենց նուէրները ղրկել Օգն. Կոմիտէի գանձապահին, հետեւեալ հասցէով, Chavarch Tachdjian, 15 Rue Colbert, Marseille.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Հայաստանի կրթական գործավարութեան հրամանով, բանասէր Պ. Ստեփան Մալխասեան ձեռնարկած է Հայերէն Բացատրական Բառարանի մը, որուն բովանդակութիւնը պիտի կազմեն հետեւեալ նիւթերը.—

1. Բառացանկը պիտի պարունակէ հին եւ նոր գրականութեան, ինչպէս նաեւ գաւառական բարբառներու մէջ գործածուած բառերը, ըլլան հարազատ կամ օտար։ Օտարներէն փոխ առնուած բառերու մէջ կը մտնեն հին փոխառութիւնները (յունարէնէ, պարսկերէնէ, ասորերէնէ եւլն.), նոյնպէս նոր փոխառութիւնները (եւրոպական եւ արեւելեան լեզուներէ, մասնաւորապէս Թուրքերէնէ)։ Մասնաւոր նշաններով ցոյց պիտի տրուին, 1.— Հին բառերը, որոնք գործածուած են գրաբարի մէջ միայն, եւ այժմ անգործածելի կը մնան, 2.— Անգործածական բառերը, որոնք հին հայերէնի մէջ տեսնուած են հազուադէպ կերպով, 3.— Հին նշանակութիւնները այն բառերուն, որոնք, թէեւ տակաւին կը գործածուին, բայց չունին նախկին իմաստը, 4.— Գաւառական կամ ժողովրդական բառերը։ Օտար բառերուն քով, փակագիծի մէջ, լատիներէնով պիտի գրուին փոխատու լեզուին բառերը, եւ, երբ կարեւոր է, ստուգաբանական նշանակութիւններն ալ։

2.— Քերականական մշակում.— Այն բառերուն քով, որոնց արտասանութիւնը համաձայն չէ գրուած ձեւին, կամ որոնց գրուած ձեւը կը կարդացուի երկու եղանակով, փակագիծի մէջ պիտի դրուին անոնց ճիշդ արտասանութիւնները։ Ցոյց պիտի տրուին, բացի ծանօթ ձեւերէն, բառերուն հոլովումները, փակագիծի մէջ՝ գրաբար, փակագիծէ դուրս՝ աշխարհաբար, նոյն ձեւով՝ խոնարհումները։ Իսկ անկանոն հոլովումներն ու խոնարհումները պիտի դրուին լրիւ։ Որոշ բառերու քով պիտի նշանակուին ստուգաբանականծագումները, պիտի ներկայացուին «խօսքի մասերը»։

2.— Բառերու բացատրութիւնը.— Հին, անգործածական բառերու եւ հին նշանակութիւններու քով պիտի դրուին անոնց բացատրութիւնները, կամ համապատասխան նշանակութիւնը նոր հայերէնով, առանց օրինակներու, բայց աւելի ընդարձակ։ Իսկ նոր հայերէնի բառերուն քով,— որոնց մէջ կը մտնեն գրական լեզուէն զատ, գաւառական եւ օտար բառեր,— նշանակութիւններէն յետոյ պիտի դրուին օրինակներ, կարճ նախադասութիւններով։ Երբ բառ մը քանի մը նշանակութիւններ ունի, իւրաքանչիւր նշանակութիւն պիտի բացատրուի յաջորդական թուանշաններով եւ դարձեալ օրինակներով, ճիշդ ինչպէս բառարաններուն մէջ։ Այդ նշանակութիւնները պիտի դրուին բառին ծննդաբանական կարգովը։ Օրինակները, միայն գաւառական բառերուն համար, հեղինակը ընտրած է բառարանական աղբիւրներէ։

4.— Ոճաբանութիւն.— Բառարանին մէջ ընդարձակ տեղ է դրուած ոճաբանութեան։ Ցոյց պիտի տրուին հին հայերէնի, նոր հայերէնի եւ գաւառաբարբառային ոճերը՝ բացատրութեամբ եւ օրինակներով։ Այս բաժինին մէջ կը մտնեն առածներն ու ասացուածքները։

Բառարանը պիտի ունենայ իր գրաթուումը (bibliographie)։

Մօտ օրէն կը վերջանայ բառարանին Գ տառը, ինչ որ կը կազմէ ամբողջ գործին քառորդը։ Առաջին երեք տառերը կը գրաւեն մօտ 850 - 900 մեծադիր եւ երկսիւն երես։ Հեղինակը կը յուսայ աւարտել 5-6 տարուան ընթացքին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆ ՄԷԿ ԱՄՈՒՍԻՆ.— Փարիզի դատարանը առջի օր կը դատէր կին մը. որ սպաննեց իր բարեկամը, Դեկտեմբեր ամսուն, ինչպէս ժամանակին գրեցինք։

Ջոհը, Տէֆրէ 60 տարեկան, վաճառական մըն է եւ ամուսնացած։ 35 տարեկանին կը սիրահարուի իր պաշտօնէուհիներէն Օր. Ժէրարի, որ 18 տարեկան էր։ Կ'ունենայ երեք զաւակ։ Պատմութեան այս շրջանին մէջ, լուր կ'առնէ իր խսկական կինը։ Կ'որդեգրէ զաւակները, իբրեւ իրենները։ Կը կանչէ իր ամուսինին սիրուհին ալ, եւ միասին կ'ապրին երկու տարի։ Տիկին Տէֆրէ միասին կը ճաշէր ու կը բնակէր, սակայն երբեք չէր խօսեր իր ամուսինին սիրուհիին հետ։

Սիրուհին տարիքը առաւ, տգեղցաւ եւ «անպէտ» դարձաւ, ինչպէս խոստովաներ է վաճառականը։

Եւ առտու մը, գրասենեակին մէջ, սիրուհիին հետ ծանր վէճի մը բռնուեցաւ։

— Դուն պառաւցար, այլեւս բանի չես ծառայեր։ Ես հիմակ ունիմ «նոր» մը։

Այդ «նոր»ը թարմատի պաշտօնէուհի մըն էր։ Օր. Ժէրար, քանի մը անգամ ճամբած էր այդ աղջիկը գրասենեակէն, որպէսզի վաճառականը չսիրահարի անոր, որովհետեւ «նոր»ը գեղեցիկ էր, եւ 18 տարեկան։ Սիրահարութիւնը անխուսափելի էր, ինչպէս ինք իր անձին վրայ տեսած էր փորձը։ Սակայն հակառակ այդ զգուշութիւններուն, վաճառականը չի բաժնուիր իր մանկամարդ նոր սիրուհիէն։

Եւ երբ կը լսէ, իր իսկ բերանէն, թէ «անպէտ է այլեւս», ատրճանակը կ'ուղղէ եւ կը կրակէ, հինգ անգամ։ Վաճառականը, քիթէն, բերնէն, ճակատէն, ուսերէն վիրաւոր, գետին կ'իյնայ։

— Յանցաւոր չէ, մի դատապարտէք զայն, կը պոռայ։ Ոճիրը կը պահուի գաղտնի։ Սակայն շաբաթ մը յետոյ կը մեռնի վաճառականը։ Սիրուհին կը ձերբակալուի։

Երբ առջի օր դատը կը տեսնուէր, երկու կիները դէմ դէմի կուգան։

Օրինական կինը կը յայտարարէ որ, հակառակ իր վիշտին, համակերպած է եւ թելադրած ամուսինին, որ տուն բերէ սիրուհին։ Ընդունած էր նաեւ զաւակները։

— Ո՛չ, կը պոռայ սիրուհին լալագին, զաւակներս իմս պիտի ըլլան, թէեւ երախտապարտ եմ քու վերաբերումիդ համար։ Այս յուզիչ տեսարանէն յետոյ, դատարանը անպարտ արձակեց զայն։

ՄԻԼԻՈՆԻ ԳՈՂԵՐԸ.— Ալֆրէտ Կոնէն, որ դղեակներու կալուածատէր ճանչցուած է Պորտոյի մէջ, երեւան ելած ըլլալով որ առաջնակարգ գող մըն է, խիստ հետապնդութեան տակ կը գտնուի։ Վերջերս Լանտի մէջ խոշոր գողութիւն մը կատարած էր։ Քանի մը միլիոն կապած է արդէն։ Ընկերն է երեք մեծ գողերու, Սթավիսքիի, Հայօթի եւ «Թագաւոր» Ռէյնօտէնի։ Այս վերջինը 6 միլիոնի գողութիւն մը ընելով փախած է Աւստրալիա։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԲԱՐՔԵՐ.— Երբ ծխավաճառ Օկիւսթ Մորի տուն դարձաւ, տեսաւ որ սպլորդ Ռիվէ գրկեր է իր կինը։

Ռիվէ աղէ արձան դարձաւ, տիկին Մորի՝ թութակ։

— Անուշի՛կ ամուսինս, ներէ՛ ինծի։ Խածի խնձորը, մեղք գործեցի։ Սատանան փորձեց զիս։ Կին եմ վերջապէս, ամէնուն պէս ես ալ խաբուեցայ։ Մեղա՛յ, ալ չեմ ըներ։ Երդում կ'ընեմ, քե՛զ միայն կը սիրեմ։ Ներէ եւ մոռցիր, ինծի դաս կ'ըլլայ։

Եւայլն, եւայլն։ Ես դեռ չըսի իր աղուոր խօսքերը։ Ան խոստացաւ ըլլալ բարի, հաւատարիմ, ամէ՛ն բան, ամէն բան։

Մորի մոռցաւ կնոջ մեղքը։ Բարի մարդ էր։

Սակայն Ռիվէ այնքան զարմացաւ այս անվտանգ հովուերգութեան վրայ, որ ժամանակ ժամանակ կ'երթար ծխավաճառ Օկիւսթ Մորիի խանութին առջեւ կը կենար։

— Մորի՛, բարի լոյս, տիկինը ինչպէ՞ս է, կը հարցնէր։

Մորի չէր պատասխաներ։

Իսկ Ռիվէ ակռաները կը բանար ու,

— Հի՛ հի՛ հի՛, կը խնդար։

Երբեմն, դուրս կը կախէր լեզուն, երբեմն

—Հօ՛ւ, հայելին նայէ՛, կ'ըսէր։

Առջի առտու, Ռիվէ նորէն եկաւ։ Եւ սկսաւ նոյն ձեւով անարգել բարի մարդուն ներողամտութիւնը։

Այն ատեն Մորի դուրս վազեց խանութէն, ատրճանակը տնկեց եւ կրակեց։ Անոր փորին մէջ թաղեց երեք գնդակ՝

Յետոյ գնաց բանտ։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Բնաւ։

— Ուրեմն։

Խօսելով մէկտեղ, Ահմէտ կը հագուէր. երբ վերջացուց, իր նոր բարեկամին առաջարկեց։

— Նախ ձեզի սենեակ մը կը բռնենք. յետոյ, եթէ ընելիք այցելութիւններ չունիք, կերթանք քաղաքը կը շափշփենք։

— Այս մեծ քաղքին մէջ, մարդ չեմ ճանչնար, ուրախ պիտի ըլլամ պտտելով։

Երկու նոր բարեկամները դէպի Լուվր ուղղուեցան, անցան Թիւքլէնպուրկ։ Պարտէզներուն մէջ երբեք յետոյ, Ցոյնը ինքզինքը յոգնած զգաց եւ երթալ հանգչելու փափաք յայտնեց։ Ահմէտ բաժնուեցաւ անկից ու գնաց իր պետին մօտ։

Եօնուս պէյ անհամբեր անոր կը սպասէր։

— Ո՞ւր մնացիր ըսաւ անոր խստօրէն։

— Կուզե՞ս իմ տեղս առաջնորդի դերը կատարել։

— Զգէ, կատղած եմ։

— Գիտեմ տղեկը քեզ խաղի բերաւ ճամբան։

— Խաղի բերելու պէտք չունէր, որովհետեւ, գլուխ գլխի, առանձին գտնուելու առիթը չներկայացաւ։

— Բախտ ունի եղեր։

— Պոլիս հեռագրեցի։

— Պատասխանը ստացա՞ր։

— Այո՛, ահա։

Ահմէտ կարդաց.

«Քալեցէք. յաւելուածական հազար ոսկի շնորհուած. խոհեմութիւն՝ դիւանագիտական տեսակէտով»։

— Պերճիմաստ է, յայտարարեց քարտուղարը։

— Հաւասար բաժի՞ն, ճշդեց պետը։

— Հաւասար բաժին։

— Ինչ պիտի ընենք, որովհետեւ տնտնալու չիգար՝ անդիններուն սովորութիւնը գիտես. եթէ գործը երկարի վտանգը կը հեռանայ, խնդիրը կը կորսնցնէ իր շահեկանութիւնը եւ հակահրամանը կը հասնի։

— Գիտեմ, գիտեմ։

—Արագ վճիռ մը պէտք է ուրեմն։

— Յատակագիծ մը ունիմ։

— Ոչինչէն աւելի կ'արժէ ամէն պարագայի մէջ։

— Եթէ դուն գաղափար մը ունիս արդէն, մտիկ կ'ընեմ։

— Ես, ճագարի պէս պարպուած եմ։

— Ուրեմն թող որ յատակագիծս պարզեմ։

— Պարզէ՛։

Ահմէտ քանի մը վայրկեան կեցաւ, յետոյ վճռելով, տիրականօրէն յայտարարեց.

— Ամէն բանէ առաջ, երրորդի մը օգնութեան պէտք ունիմ։

Եօնուս գլուխը օրօրեց եւ պատասխանեց.

— Ո՛չ, ո՛չ, երրորդի պէտք չկայ. արդէն մենէ մէկը աւելորդ է։

— Բաժինի՞ն համար։

— Ո՛չ, գաղտնապահութեան համար։ Նոյն գաղտնիքը երբ երկու հոգիի ծանօթ է, մէկը միշտ խաղի կը բերէ միւսը։

— Ես ալ, երրորդի մը կողմնակից չեմ, բայց պարզապէս մարդնիս մը պէտք է երկաթը քաշելու եւ զայն անշարժ դարձնելու համար. կը հասկնա՞ս առակը։

— Բան չեմ հասկնար, հասկնալ ալ չեմ ուզեր, որովհետեւ կը յոգնիմ, երրորդ մըն ալ առնենք լմննայ։

— Գուշակէ տեսնենք ո՞վ պիտի ըլլայ երրորդը։

— Ո՛չ, Ահմէտ, պէտք է աճապարենք. շիտակ նպատակին դիմէ. ո՞վ պիտի ըլլայ։

— Քու կինդ։

— Խանը՞մը։

— Այո՛, խանըմը. երկու կին չունիս կարծեմ։

— Ի՜նչ անխոհեմութիւն։ Կինը լեզու մը ունի, մի մոռնար, Ահմէտ, եւ լեզու մը որ երկու հատ կ'արժէ։

— Նորէն կ'ըսեմ, Եօնո՛ւս, կնոջդ չպիտի յայտնեմ թէ՝ իր հայրենակիցներէն մէկուն գլխուն գինը կտրուած է եւ թէ՝ պէտք է որ ան իր գլուխը ինծի յանձնէ։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ անոր դերը։

— Խայծի դերը։

— Խօսած լեզուդ լաւ չեմ հասկնար, որպէսզի կարենամ բառախաղերուդ հաւնիլ։

— Բառախաղ չկայ. լաւ հետեւէ՛ դատողութեանս. պէտք է Ջաքարեան քաշել թակարդի մը մէջ, ուր իյնայ, վստահութեամբ, առանց յետին մտքի, խանդավառութեամբ. ո՛չ դուն կրնաս զինքը հոս քաշել, ո՛չ ալ ես։

— Կը գուշակեմ, այդ Ջաքարեան կնոջս պիտի ներկայացնես. պիտի սիրահարուի. կինս անոր ժամադրութիւն մը պիտի տայ, մարդը պիտի երթայ եւ անպատուուած ամուսինը զայն պիտի սպաննէ։

— Այդ իսկ է։

Եօնուս կանգնեցաւ եւ ուժով ու խստութեամբ պոռաց.

— Ո՛չ, ո՛չ, այդ տեսակ կատակ չեմ ուզեր։

Ահմէտ զայն հանդարտեցուց։

(Շար.)

Ռընոտէլ և Պաք (Ֆրանսա)։ Արհեստակցական Միջազգայինը կը ներկայացնէին նախագահ՝ Ուտրկէսթ եւ փոխ-նախագահներ Լէոն Ժուհօ եւ Մէրթընս։

Եուկօսլաւիոյ ընկերվարական կուսակցութեան պատուիրակը պարզեց Պալքաններու, մասնաւորապէս Ալպանիոյ կացութիւնը։ Այս առթիւ թէ՛ առտու եւ թէ կէսօրէ վերջի նիստին մէջ երկար վիճաբանութիւններ կատարուեցան։ Քննուեցաւ նաեւ Չինաստանի կացութիւնը։ Յետոյ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը՝ պալքանեան ու չինական խնդիրներուն եւ ֆաշիզմի մասին։ Բանաձեւին մէջ կ'ըսուի թէ՝ նկատելով, որ 1921ին Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Ճափոնի միջեւ կնքուած դաշնագիրը եւ 1926ի Թիրանայի համաձայնագիրը կը սպառնան Պալքաններու եւ Եւրոպայի խաղաղութեան, երկու Միջազգայինները կը պահանջեն 1.— Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին անմիջական գումարումը, ինչպէս կը նախատեսէ ուխտին 11րդ յօդուածը «պատերազմի կամ պատերազմի վտանգի պարագային». 2.— Իտալիոյ կողմէ Եուկօսլավիոյ դէմ եղած գանգատները հրապարակութեան տալ. 3.— Վէճը Ա. Դ. եան փոխանցելով հրապարակային բնոյթ կը ստանայ եւ գաղտնի դիւանագիտութեան վտանգները կը հեռանան։ 4.— Ա. Դ.ը խնդիրը քննելով իր վճիռը պէտք է տայ հրապարակաւ։ 5.— Ալպանիոյ ինքնորոշման իրաւունքը պէտք է յարգուի, եւ այդ երկիրը Իտալիոյ կամ Սերպիոյ թեւարկութեան տակ պէտք չէ մտնէ։ 6.— Ա. Դ.ը պէտք է հսկէ որ ծանր միջադէպեր չպատահին։

Չինական խնդրին առթիւ կը պահանջուի՝

1.— Արտահողային առանձնաշնորհները ջնջել. 2.— Առանձնաշնորհներէն հրաժարիլ. 3.— Այս անարդար առանձնաշնորհները պաշտպանելու համար ղրկուած ուժերն ու մարտանաւերը ետ կանչել։

Պոլսոյ հայ կաթողիկներուն վէճը

Պոլսոյ հայ կաթոլիկները երկու մասի բաժնուած են պատրիարքական ընտրութեան առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ մօտ օրէն։ Ընդդիմադիրները ութ ներկայացուցիչներ ընտրած էին Ընտրական Յանձնաժողովին։ Վարչական ժողովէն ընտրուած ութ անձեր ատոնց հետ միասին պիտի կազմէին Ընտրական Յանձնաժողովը։ Ընդդիմադիրները ամէն իրիկուն Պատրիարքարան երթալով ժողով կը գումարէին։ Նազլեան Գերապայծառ Մարտ 28ին փակել տուաւ Պատրիարքարանի բոլոր սենեակները եւ բանալիները վրան առաւ, բարապաններուն պատուիրելով ներս չառնել հոգեւոր վերին իշխանութենէն չվաւերացուած և պաշտօնական հանգամանք չունեցող անհատներ։ Ընդդիմադիր ութը ներկայացուցիչները Պատրիարքարանի դուռները փակ գտնելով, նախ կառավարութեան մօտ բողոքեցին, յետոյ նիստ գումարելով վճռական որոշումներ տուին։ Մարտ 30ին իրիկուան ժամը 7,30ին՝ ընդդիմադիրներէն՝ 16 հոգի, ինչպէս նաեւ ժողովուրդէն 150ի չափ անձեր հաւաքուեցան Սագըզ Աղաճի Պատրիարքարանին առջեւ, եւ պահանջեցին որ դուռները բացուին։ Ներսի ծառաները ընդառաջ չգացին այս պահանջին։ Ասոր վրայ ընդդիմադիրները բռնի ներս մտան, եւ այս ընթացքին իրենցմէ մէկը թեթեւակի վիրաւորուեցաւ նետուած քարէ մը։ Ընդդիմադիրները կ'ըսեն թէ, քարը նետուած է Պատրիարքարանի ծառաներուն կողմէ։ Այս դէպքին վրայ ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ քանի մը ծառայ պահականոց տարաւ, քննութեան ձեռնարկելու համար։

Ընդդիմադիրները գրաւեցին շէնքը, եւ բոլոր բարապաններն ու ծառաները փոխելով, իրենց կողմէ նոր ծառաներ նշանակեցին։ Յետոյ ժողով գումարեցին, եւ իրենցմէ ութ հոգի անդամ կարգեցին Ընտրական Յանձնաժողովին, Պատրիարքարանի կողմէ նշանակուած ութ անձերուն տեղ։ Այսպէսով Ընտրական Յանձնաժողովը բաղկացած կ'ըլլայ 16 անդամներէ, բոլորն ալ Նախաձեռնարկ մարմնի թեկնածուներէն։

Ժաք Տօրիօ դատի կանչուած

Համայնավար երեսփոխան Ժաք Տօրիօ, որ վերջերս միջազգային համայնավար պատուիրակութեան մը հետ Չինաստան գացած էր, ֆրանս. կառավարութեան կողմէ դատի պիտի կանչուի։ Նախարարական խորհուրդին մէջ արտաքին նախարար Պրիան յայտնեց թէ Ժաք Տօրիօ Չինաստանի եւ Հնդկաչինի մէջ հակաֆրանսական քարոզութիւններ կ'ընէ՝ նպատակ ունենալով խռովութիւններ յարուցանել Ֆրանսայի դէմ այդ երկիրներու, մասնաւորաբար Աննամի մէջ։ Դատական նախարար Լուի Պարթու երեսփ. ժողովէն պիտի պահանջէ Ժաք Տօրիօի վրայէն վերցնել իր խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը՝ որպէս զի կարելի ըլլայ դատել։

Շանկայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ժաք Տօրիօ Հանքէու հասած է։

Հնդկաչինի վտանգի տակ ?

Ռանկունէն Ապրիլ 3 թուականով կը հեռագրեն թէ ազգայնական պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Եուննան նահանգի մայրաքաղաք Եունանֆուի մէջ՝ Չինաստանի հարաւարեւմտեան կողմը։ Նահանգին կառավարիչը իբր գերի կը պահուի իր երեք զօրավարներուն ձեռքը։ Կը վախցուի թէ այս անիշխանութենէն օգտուելով աւազակութիւններ պիտի պատահին։ Եունանֆուի ազգայնական ուսանողները պոլշեւիկեան քարոզութիւններ կ'ընեն։

«Փառի-Միտի» մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս լուրին, որովհետեւ Եուննան սահմանակից է Թոնքինի։

Գուրպան պայրամը

Գուրպան պայրամին առթիւ կիրակի առաւօտ Փարիզի մզկիթին մէջ նամազի հանդիսաւոր արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Աղօթքէն վերջ փարիզաբնակ իսլամները ներկայացուցիչները ընդունելութիւն մը ունեցան, մզկիթին սրահին մէջ, նախագահութեամբ Եգիպտոսի դեսպան Ֆախրի փաշայի։ «Էնսթիթիւ Միւզիլման»ի կողմէ ներկայ էր ընդհանուր քարտուղար Պ. Ռէնօ։

∴ Պոլիսէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ «Գատիր կէճէսի»ի առթիւ հազարաւոր իսլամներ խռնուած էին մզկիթները։ Այա Սօֆիան նորոգութեան պատճառաւ փակուած էր, սակայն մզկիթին դուրսը 12,000 հոգի աղօթեցին։ Ֆաթիհի, Պայազիտի եւ Սիւլէյմանիյէի մզկիթները նոյնպէս խռնուած էին՝ իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ կէս-գիշեր։

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Ռումէլի երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Cr[illegible]
80, Rue Lafay[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIE[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ » »
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ԱՊՐԻԼ
1927
6 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 304
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՈՒՕ ՄԻՆԿ ԹԱՆԿԻ ԱՐՇԱՒԸ

1926 Նոյեմբերին, Քանթոնի մէջ կը գումարուէր «Քուօ Մինկ Թանկ»ի, Չինաստանի «Ժողովուրդի կուսակցութեան» ընդհ. ժողովը, աւելի լայն եւ հեղինակաւոր քան 1924ին կամ 1925ին։

Այս երրորդ գերագոյն ժողովը հրատարակութեան տուաւ յայտարարութիւն մը, որ տեսակ մը ազգային ուխտ էր, եւ մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերաւ Չինաստանի երիտասարդ սերունդին եւ ժողովրդական խաւերուն մէջ։ Պարզելով երկրին վիճակը, եւ օտարներուն կատարած բռնութիւններն ու շահագործումները, յայտարարութիւնը կ'արձակէր հետեւեալ պատգամը. «Միացէ՛ք, յեղափոխականներ»։ Նպատակ՝ «ազգին ամբողջական ազատագրումը»։

Քանի մը խօսք այդ կոչէն, գաղափար կուտայ պայքարին էութեան մասին.

— «Բռնութեամբ եւ սպառնալիքով, Չինաստան կնքած է կարգ մը անհաւասար դաշնագիրներ որոնց շնորհիւ օտար աշխարհակալութիւնը կը շարունակէ հարստահարել չորս հարիւր միլիոն Չինացիներ, գրաւման տակ կը պահէ ամէնէն կարեւոր նաւահանգիստները եւ կը խեղդէ երկիրը՝ առանձնաշնորհներու դրութեամբ։ Օտար դրամատունները կը շարունակեն իրենց ափին մէջ պահել Չինաստանի ելեւմուտքը։ Զօրքեր եւ զօրանաւեր կը գտնուին տակաւին չինական ջուրերուն եւ հողերուն վրայ եւ հազարաւոր Չինացիներ կը կոտորուին։ Աշխարհակալութիւնը իր թաթին տակ կը պահէ տակաւին մեր [illegible]ները եւն·։ Մէկ խօսքով, անփոփոխ կը մնայ այն երկաթեայ շղթան որ կը ծառայէ Չինացիները կաշկանդելու։»

Կարմիրները կը պարծենան թէ իրենք են այս շարժման ոգին եւ կազմակերպիչը, քանի որ Մոսկուայի աշակերտն էր Չինացի կորովի յեղափոխականը, հանգուցեալ Սուն-Եաթ-Սէն, որուն ցանած սերմերը զարգացուց Քուօ Մինկ Թանկը։ Անժխտելի է խորհրդային իշխանութեան դերը՝ այս շարժման մէջ, իր չինական համալսարանով, իր հրաշունչ կոչերով եւ բազմազան, անվերջ առաքելութիւններով, որոնց ամէնէն գործօն ներկայացուցիչն եղաւ հայազգի Քարախանը։ Մեր յիշած յայտարարութեան մէջ ալ, բացատրութեան ձեւեր կան որոնք բանուորագիւղացիական են, թէեւ աւելի լայն ոգիով։ Ժամանակակից յեղափոխութեանց նշանախօսքերն են բանուորն ու գիւղացին։ Այնինչ որ քեմալական Թուրքիան անգամ այդ բացատրութիւնները գործածեց, դէպի Հայաստան արշաւած ատեն։ Ան կ'ուզէր հայ աշխատաւորութիւնը ազատել «իմպերիալիստ»ներու եւ «Դաշնակ»ներու լուծէն, ներշնչուա՛ծ Լէնինի պատգամներէն, եւ ապահովելով մեծ ու պզտիկ Լէնիններու անձնուէր, գործօն աջակցութիւնը։

Դառնալով Չինաստան, ճշդենք թէ շարժումը իսկապէս ժողովրդական է։ Եւ յեղափոխական կոչն ալ, առանց ուռուցիկ բառեր գործածելու, կը շեշտէ այս պարագան.

— «կեցցէ՛ գիւղացիներու, բանուորներու, առեւտրականներու, ուսանողներու եւ զինուորներու մեծ միութիւնը։ կեցցէ՛ չինական ժողովրդական յեղափոխութեան յաջողութիւնը»։

Այս յայտարարութենէն առաջ, 1926ի սկիզբը, արդէն Քանթոնի մէջ կազմուած էր ազգային կառավարութիւնը, որ գեթին շահեցաւ յարաճուն ուժգնութեամբ, անհամար բազմութիւններ քաշելով իր ետեւէն։ Իր գրաւած վայրերուն մէջ, ոչ միայն իշխանութիւն կը հաստատէր, այլ եւ ազգային ուժեր կը կազմակերպէր, դէպի հիւսիս արշաւելու եւ մայրաքաղաքն ալ նուաճելու համար։ Եւ արդէն հեռու չէ այդ օրը։ Վերջին ամսուան դէպքերը ոչ միայն խորտակեցին կեդրոնական կառավարութեան ուժն ու հմայքը, այլ եւ չափաւորեցին օտար աշխարհակալներուն եռանդը, եւ այսօր մինակ է Անգլիան, պատերազմ յայտարարելու համար։

Այս դէպքերը քիչ մը շատ կը նմանին միլլի շարժման հետեւանքներուն, երբ Անգլիա կանգնած էր Պոլսոյ կեդրոնական կառավարութեան կողքին, միւսները իրենց մասնաւոր շահերը կը հետապնդէին, իսկ բոլորը մէկ զարմանազան խաղեր կը խաղային թեր ու դէմ, կրակը ձգելով ժողովուրդները։ Անգլիա յաջողութիւն չունեցաւ պատերազմը վերսկսելու մինակը, համակերպեցաւ բոլոր չէզոք գօտիներու բռնաբարման, ու վերջապէս յաղթեցաւ միւսներուն, Լօզանի Թուղթը ստորագրելու համար։

Տարբեր չպիտի ըլլայ այսօր ալ։ Քանի մը ռումբ, մէկերկու ազդարարութիւն, եւ յետոյ համակերպում՝ կատարուած իրողութեան։ Մնացածը առեւտրական սակարկութեան խնդիր մըն է, որ կրնայ կարգադրուիլ կարճ-երկար։ Այսօր բուն Չինաստանի երկու-երրորդը Քուօ Մինկ-Թանկին ձեռքն է, եւ որքան ալ ներքին վէճեր ծագին պոլշեւիկ եւ հակապոլշեւիկ տարրերու միջեւ, վախ չկայ որ վտանգուի Չինաստանի ազգային յեղափոխութիւնը։ Եւ դժուար թէ օտարները կարենան պահել նախկին առանձնաշնորհները — մասնաւոր թաղեր, նաւահանգիստներ, ելմտական հակակշիռ եւլն.։

Արթնցող Արեւելքն է որ իր շղթաները կը նետէ, եւ իր ինքնիշխանութեան համապատասխան տեղը կը գրաւէ արեւուն տակ։ Աշխարհակալները շատ լաւ կը հասկնան այս պարագան, եւ իրենց հակամարտութիւնները, ազդեցութեան կռիւները շարունակելով հանդերձ, կանգ առնելու կը հարկադրուին, այնտեղ ուր ժողովուրդներու կամքն է որ վճիռ կուտայ։

Քուօ Մինկ Թանկի արշաւը ազդանշան մըն է ամբողջ Արեւելքի համար, եւ միեւնոյն ատեն ազդարարութիւն մը՝ միջազգային աշխարհակալութեան, կարմիր թէ ճերմակ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԱՆԻ՜ ՀՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ

Պոլշեւիկներուն պէս, ռամկավարներն ալ չեն հաւատար համաթրքական, Թուրանական վտանգին։ Եւ չհաւատալը բաւական չհամարելով, սրբազան պարտք կը սեպեն ծառանալ այդ վտանգը մատնաշողներուն դէմ։ Այս պայքարին մէկ դրօշակիրն է Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը, *Պայքար*, որ Մարտ 19 թուակիր խմբագրականով մը դիտել կուտայ.

— «Անոնք (Դաշնակցական *ները*) կը պնդեն, որ Թուրքեր, յատուկ ծրագրի մը հետեւելով, Հայաստան կը լեցուին եւ բնակութիւն ու գիւղեր կը հաստատեն բոլոր այն ռազմագիտական կէտերու վրայ, որոնք կ'իշխեն Թուրքիայէն Ատրպէճան տանող ճամբաներու, եւ կը մեղադրեն Հայաստանի կառավարութիւնը, որ փոխանակ զգուշական ու պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնելու, զարհուրելի կարճատեսութեամբ մը կը թոյլատրէ ասիկա։

«Այս խնդրոյն շուրջ մենք քանիցս արտայայտուած ենք։ Գիտենք թէ Ատրպէյճանցի տեսաբաններ կան, որ բոլոր Թուրք ցեղերու միութեամբ Քրիստոնեայ կամ Մոսկովեան տիրապետութեան դէմ ապստամբութիւն երազած են։ Թուրքիոյ մէջ ալ մարդիկ կան, որ ցանկութիւններ սնուցած են ու կը սնուցանեն Կովկասի նկատմամբ։ Սակայն, Համիսլամութեան վիժումէն յետոյ, Համաթուրանութիւնն այլ եւս ո եւ է գործնական արժէք չի ներկայացներ։ Թուրքեր ոչ պէտք ունին թիւը, ուժը եւ ելեւմտական միջոցները ունին այդպիսի շարժում մը ստեղծելու եւ անոր գլուխն անցնելու համար, ոչ ալ այդպիսի շարժում մը կազմակերպելու եւ վարելու կարողութիւնը։ Եթէ Թուրքիա տրամադրելի ժողովուրդ գտնէր ո եւ է տեղ, փոխանակ Հայաստան ղրկելու եւ կասկածելի ծրագիրներ հետապնդելու, բուն իսկ սահմանակից Հայկական ամայի գաւառները կը բնակեցնէր, եւ ապաղայ պատահականութեանց առջեւ պատուար կը քաշէր։ Թուրքեր իրենց ձեռքը մնացած անսահման ամայութիւնները լեցնելէ յետոյ միայն կրնան դէպի Կովկաս յորդելու մասին խորհուրդներ յղանալ, իսկ ասոր համար աւելորդ է ըսել թէ հաւանականութեան ամենատկար նշոյլն իսկ չկայ։ Պէտք չէ անտեսել ո եւ է վտանգ, բայց պէտք չէ նաեւ չափազանցել, մանաւանդ ատ ի չգոյէ վտանգ կայ պոռալ ու աճաբեկել ժողովուրդը։»

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ

Առջի օր կէսօրէն վերջ փալիվէյթրի (Միջերկրականի վրայ) ֆրանսայի ծովային օդանաւորդութեան կեդրոնէն երկու որսորդ օդանաւեր ճամբայ ելան՝ գնդացիրի փորձեր կատարելու համար։ Քիչ մը բարձրանալէ վերջ, երկու օդանաւերը իրար բախեցան եւ վայրկենապէս պայթեցան օդին մէջ։ Պէնզինի ընդունարանները ճեղքուեցան եւ օդանաւերը կտոր կտոր եղած, այրելով վար ինկան իէր քաղաքէն 200 մեդր հեռուն, մէկ հեքթար տարածութեան վրայ ծածկելով մանրիշակի արտմը։

Երկու օդանաւերուն մէջ գտնուող չորս հոգիները ջարդ ու կտոր եղած ու ածխացած էին։ Զոհերէն մէկը 26 տարեկան էր եւ ամուսնացած. միւս երեքը 22 տարեկան էին։

Քանի մը շաբթուան մէջ այս երկրորդ արկածն է որ կը պատահի փալիվէյթրի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՇԱՏՑՆԷ ԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Հռոմէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի կը հեռագրեն Ապրիլ 4 թուականով.—

Երբ վաղը Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ բարեկամութեան, համաձայնութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագիրը կնքուի, Եուկօսլաւիան կղզիացնելու Մուսոլինիական քաղաքականութիւնը քայլ մը եւս առաջ պիտի երթայ։ Իտալիա իր քաղաքական շրջագիծին մէջ առա[illegible] պիտի ըլլայ Հունգարիան, Ռումանիան եւ Ալպանիան։ Խիստ հաւանական է, որ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ հետ եւս համաձայնութիւններ պիտի կնքէ տարին չվերջացած։

Կոմս Պէթլէնի Հռոմ այցելութիւնը նուիրագործումն է այն աւանդական քաղաքականութեան, զոր Իտալիա կը հետապնդէ Հունգարիոյ հանդէպ՝ զինադադարէն ի վեր։ 1919ի ամառը ձեռնարկներ եղած էին դաշնագիր մը կնքելու Իտալիոյ, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ, հակակշռելու համար Ֆրանսայի Պալքաններու մէջ ծնելու սկսող ազդեցութիւնը։ Կանխահաս հրատարակութիւններ մեռցուցին այս ծրագիրը, սակայն անկէ ի վեր կ'աշխատուէր աւելի սերտ մերձեցում մը առաջ բերել Հունգարիոյ հետ։ Ներկայիս ստորագրուելիք դաշնագիրը առեւտրական համաձայնագիրէ մը աւելի կարեւոր է։

Անգլիա եւս համակիր է Հունգարիոյ եւ անկասկած ուրախութեամբ պիտի ողջունէ իտալեւմաճառ բարեկամութիւնը։

Գալով Փոքր Համաձայնութեան, այդ դաշնագիրը պիտի փութացնէ անոր մահը։ Մինչ Չեխօսլովաքիա եւ Եուկօսլաւիա աւելի պիտի մօտենան իրար, Ռումանիա որ էական է Փոքր Համաձայնութեան ապրելուն համար, արդէն շրջագիծէն դուրս կը մնայ։

Կէսօրին երբ կոմս Պէթլէն Մուսոլինիի այցելեց, Իտալիոյ վարչապետը անոր յանձնեց Ս. Մօրիսի եւ Ս. Ղազարի մեծ ժապաւէնը, յանուն թագաւորին։ Կէսօրէն վերջ Մուսոլինի մաճառ վարչապետին այցելեց եւ մէկուկէս ժամ տեսակցեցաւ անոր հետ։

⁂ Պելկրատի իտալական դեսպան Զօր. Պոտրէրօ սերպ կառավարութեան յայտնեց թէ Ապրիլ 5ին Իտալիա դաշնագիր պիտի կնքէ Հունգարիոյ հետ։ Դեսպանը աւելցուցած է թէ այդ դաշնագիրը ո՛չ ոքի դէմ ուղղուած է եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին կը համապատասխանէ։

Իտալօ-Սերպ վէճը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ կիրակի օր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպաններուն կողմէ սերպ կառավարութեան տրուած խորհուրդները, համակրութեամբ ընդունուած են։ Սերպիա կը յուսայ անմիջապէս ուղղակի շփման մէջ մտնել Իտալիոյ հետ։

«Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ Իտալիա եւս վերջնապէս հաւանած է՝ ուղղակի բանակցութեամբ կարգադրել ալպանական վէճը։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Անգլիա, Ամերիկա և Ճափոն չկրցան համաձայնիլ հաւաքական ծանուցագիր մը ղրկել Քանթոնցիներուն՝ հատուցում պահանջելու Նանքինի մէջ գործադրուած աւերներուն առթիւ։ Իւրաքանչիւրը առանձին ծանուցագիր պիտի ներկայացնէ։ Ամերիկա եւ Ճափոն մտադիր չեն զէնքի դիմելու մերժումի պարագային։ Անգլիա առանձին պիտի գործէ։ Արդէն չկարծուիր թէ ազգայնականները գոհացում տան այս պահանջին։ Հեռագրի մը համաձայն, Քանթոնի արտաքին Նախարար Եուժէն Շէն կը պնդէ որ Նանքինի մէջ խժդժութիւններ կատարողներն էին հակայեղափոխական տարրերը, որոնք նախապէս գերի ինկած Քանթոնցի զինուորներուն համազգեստը հագած էին։ Ու կ'աւելցնէ թէ սպաննուած մէկ Եւրոպացիի փոխարէն հարիւր Չինացիներ ինկան անգլօ-ամերիկեան ռմբակոծութեան կրակին տակ։ Մինչդեռ տեղւոյն վրայ ամերիկեան, անգլիական եւ ճափոնական հիւպատոսներու կատարած քննութիւնները հաստատած են թէ այդ ռմբակոծութիւնը միայն երեք զոհեր տուած է եւ կողոպուտը կազմակերպուած է իսկապէս Քանթոնի բանակին կողմէ։

Ազգայնականները այժմ բոլորովին տէր դարձած են հարաւային եւ կեդրոնական Չինաստանի ու կը քալեն դէպի Փեքին, ուր կը յուսան հասնիլ մինչեւ երկու ամիս։ Կացութիւնը շատ ծանր կը նկատուի։ Ֆրանսական արտածումի մեծ տուներուն չինական մասնաճիւղերէն ո եւ է լուր չկայ քանի մը օրէ ի վեր։ Այս առթիւ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ։ Գործերը արդէն կասած էին երկար ատենէ ի վեր։

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարը Փեքինի ֆրանսական դեսպանին պաշտօն յանձնեց բողոքել չինական կառավարութեան մօտ եւ հատուցում պահանջել Նանքինի մէջ սպաննուած Ֆրանսացի երկու կրօնաւորներուն համար։ Շանկայի ֆրանս. հիւպատոսն ալ նման դիմում մը պիտի կատարէ ազգայնական բանակի հրամանատարին մօտ։

Չէմպըլէյն Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ տեղեկութիւններ տուաւ Չինաստանի կացութեան մասին։ Զօր. Չանկ-Քայ Շէքի խոստովանութեամբ իսկ հաստատուած է թէ, բսաւ, անգլ. եւ ամերիկեան յածանաւերու ռմբակոծութիւնը 21 զոհեր տուած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՆԵՐՈՒՆ ՎԷՃԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, խումբ մը դժգոհներ Պոլսոյ հայ հռոմէականներու Պատրիարքարանին վրայ յարձակելով, գրաւած են զայն։

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (1 Ապրիլ) կ'իմանանք թէ ընդդիմադիրները դուրս հանուած են եւ Պատրիարքարանը նորէն կը մնայ նախկին վիճակին մէջ, թէեւ դժգոհները կը շարունակեն ձեռնարկներ կատարել։ Այս առթիւ Պատրիարքարանի գործակատարը հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է մամուլին.

— Պատրիարքարանի վրայ յարձակում գործողները 30—35 անձեր են։ Բոլորն ալ Մշեցի, եւ սուլիչի մէկ ձայնով շարժելու պատրաստ մարդիկ։ Ասոնց գլուխը կը գտնուին նաեւ հետեւեալ մտաւորականները.— Ս. Յակոբի բժշկապետ Տքթ. Գասապեան, անոր եղբայրը Գէորգ Գասապեան, կաճառէն դուրս հանուած փաստաբան Մարիկեան, փաստաբան Մանուկ, Մխիթարեան վարժարանի ուսուցիչներէն Մշեցի Պօղոս Հաճեան (ընդդիմադիրներուն պետն է այս անձը), դեղագործ Վահան Սիրունեան, ոստիկանութենէն վտարուած ջօրճի Շէթիկեան եւ Յովհաննէս վրդ. Ալիքսանեան։

Պատրիարքարանը դիմած է կառավարութեան, բողոքելով տեղի ունեցած ոտնձգութիւններուն դէմ։ Միեւնոյն ատեն դատ բացած է անոնց դէմ, որոնք բռնի ներս մտած են Պատրիարքարանէն։

⁂ Քէչըրեան վրդ. որ ձերբակալուած եւ յետոյ ազատ արձակուած էր, հարցումի մը պատասխանելով կը յայտնէ թէ ստիպուեցան փակել Լուսաւորչեան վարժարանը, որովհետեւ միայն 41 աշակերտ ունէր եւ եղած հասոյթը հազիւ ծախքին կէսը կը գոցէր։ Հիմա նոյն ծախքով 73 աշակերտ կը պահուի Մխիթարեան վարժարանը։ Պրիսթօլ պանդոկը, որ առաջ 16,000 ոսկի վարձք կը բերէր, 85,000 ոսկիի ծախուեցաւ, վարձքը 5000ի իջած ըլլալով։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրած էինք, յունական կառավարութիւնը խիստ հրահանգներ տուած է, որպէսզի գաղթական Հայեր ու Ռուսերը ինքնութեան թուղթեր ստանան։ Այս առթիւ Աթէնքի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Այստեղ ալ հրաւէր եղաւ Հայերուն Նանսէնեան անցագիր ստանալու համար։ Մարտ 28ին Աթէնքի արուարձաններէն Լիփազմայի մէջ սկսան արձանագրութիւնները։ Իւրաքանչիւր 15 տարեկանէն վեր գաղթականի համար վեր ի վերոյ 135 տրախմի կը պահանջուի։ Այս գումարը չպիտի վճարեն ուսուցիչներն ու քահանաները։ Որոշ եւ վճռական հրահանգ կայ Ներքին նախարարէն պատժել չներկայացողները, որոշուած պայմանաժամը լրանալէ յետոյ։

Իւրաքանչիւր գաղթական առանձին պէտք է նկատուի։ Նոյն իսկ այր ու կին միասին մէկ թուղթ չպիտի ունենան։

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ ԹԱՂ. — Երեւանի մէջ պիտի հիմնուի Համագործակցական թաղամաս մը, ուր պիտի կեդրոնացնեն առեւտրական և համագործակցական հաստատութիւնները։

ՖՐԱՆՔԻ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆԱՑՈՒՄԸ

Վերջերս քանի մը անգամներ հեռագրական գործակալութիւնները հաղորդեցին այլեւայլ արտաքին եւ ներքին աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութիւններ ֆրանքի պետական հրովարտակով կայունացման մօտալուտ ծրագիրներու մասին։ Ելմտական նախարարը հերքեց պաշտօնապէս եւ սակայն Սակարանը միշտ այն կարծիքն ունի թէ Փուանքարէ որոշած իսկ է արդէն կայունացման սակը եւ այդ պաշտօնական հերքումները միակ նպատակ մը ունին— արգիլել շահադիտութիւնները։

Այս սիւնակներուն մէջ յաճախ առիթ ունեցած ենք խօսելու կայունացման մասին եւ յայտնած ենք տիրող այն ընդհանուր կարծիքը թէ խնդիրը իրական կայունացումն է, որուն ականատես ենք անցեալ տարուան Դեկտ. 1էն սկսեալ. այդ օրէն ի վեր անգլիականը 123էն 124ի մէջտեղերն է եւ Պանք տը Ֆրանսը ոեւէ դժուարութիւն չի քաշեր, իր ձեռքը գտնուած միջոցներով— նիւթական թէ օրինական — պահելու այդ գինը։

Դիպուածի մը արդիւնքը չէ այս վիճակը, այլ որոշ քաղաքականութեան մը հետեւանքը։ Երբ կ'ըսենք թէ Պանք տը Ֆրանսը դիւրաւ կրնայ պահել այդ գինը, այդ չի նշանակեր թէ այդ կրնար ըսել միշտ եւ սակայն չըրաւ նախորդ վարչութեանց օրով։ Արտասահմանի հսկայ դրամատէրները դադրեցուցած չեն իրենց մեքենայութիւնները եւ միշտ պատրաստակամ կը սպասեն ֆրանքին վրայ յարձակելու, բայց Պանք տը Ֆրանսը այժմ այլեւս անպաշտպան եւ զինաթափ չէ անոնց առջեւ, ինչպէս էր 1926ի Յուլիսէն առաջ։

Առանց երբեք այդ թուականներու տագնապներուն միակ պատասխանատու բռնելու արմատական իրարու յաջորդող դահլիճները, պէտք է ընդունինք թէ Փուանքարէի անձին վրայ արտասահմանի դրամատէրներու եւ մանաւանդ — ինչ որ կենսական կարեւորութիւն ունի — ֆրանսացի դրամատէրներու ունեցած վստահութիւնն էր որ փրկեց ֆրանքը։

Պանք տը Ֆրանս այժմ ի վիճակի է իր կամքը պարտադրելու սակարանական հրապարակին, որովհետեւ իր կողքին ունի պետութեան ուժը եւ ներքին դրամագլուխը։ Տարի մը առաջ այդպէս չէր. Պանք տը Ֆրանսը անպաշտպան էր և յարձակումները թէ ներսէն էին եւ թէ դուրսէն. դիմադրութիւնը գրեթէ անկարելի էր եւ տեսանք հետեւանքները . . . ։ Բաղդին վարչաձեւի տակ դրամագլխին դէմ ըմբոստացողը անպատիժ չի մնար։

Քննենք այժմ ներկայ իրական վիճակը։ Ինչպէս ըսինք, 1926 Նոյեմբերի վերջը անգլիականը ինկաւ 125ի և անկէ ի վեր կը տարուբերի 120էն 125ի միջեւ. Դեկտեմբերին 119ի ինկաւ օր մը եւ սակայն անմիջապէս դրամատունը միջամտեց եւ բարձրացուց գինը։ Այդ ատենները շատ մը մտայլ կանխատեսութեանց մատնուեցաւ ժողովուրդը։ Ըսուեցաւ թէ պետական պիւտճէն որ անգլիականը 150 ֆրանքի հիման վրայ հաստատուած էր, պիտի խանգարուի ժամաքերու նուազումով, մեծամեծ սնանկութիւններ պիտի յայտարարուին, գործադրկութիւնը ահագին համեմատութիւններ պիտի ստանայ, ճարտարարուեստը պիտի դադրի եւն. եւն.։ Հինգերորդ ամիսն է որ իրական այդ կայունացումը կը տեւէ եւ թէեւ այդ գուշակութիւնները մասամբ իրականացած են, բայց վիճակն այնչափ ալ մտայլ չէ եւ կեանքը տանելի է։ Համաձայն վերջին տեղեկութեանց, գործադրկութեան տագնապը թեթեւնալու հակամէտ է եւ ֆրանսացի գործաւորը աւելի դիւրաւ գործ կը գտնէ այժմ քան երկու ամիս առաջ։

Եթէ նկատի ունենանք այն ահագին տարբերութիւնը, որ յառաջ եկաւ ֆրանքին բարձրացումով, լիովին պիտի ըմբռնենք իրական վիճակը եւ Ֆրանսացին չպիտի դժգոհի բարձրացման առթած առժամեայ աւերներէն, որոնք անխուսափելի եւ անհրաժեշտ էին։

Հրապարակին վրայ մօտ 40 միլիառի ֆրանսական դրամագտամս կայ, որու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը Ֆրանսացիին ձեռքին մէջն է։ Արդ՝ ստերլինը 250էն այդ գումարով կարելի էր գնել 160 միլիոն անգլիական ոսկիի ցորեն, սուրճ, նաւթ, խամխեղէն եւայլն, մինչդեռ այժմ միեւնոյն գումարով եւ այժմեայ սակով կարելի է գնել 325 միլիոն անգլիական ոսկիի արժողութեամբ ապրանք... Տարբերութիւնը զանցառելի չէ կարծեմ։ Ֆրանսացիին ձեռքը գտնուած դրամատոմսին գնելու կարողութիւնը կրկնապատկուած է, միեւնոյն ֆրանքով փոխանակ մէկ քիլօ ցորենի, երկու քիլօ կրնայ գնել այժմ։

Մաթեմաթիկօրէն ճիշդ չէ անշուշտ այս բաղդատութիւնը, քանի որ բացառաբար ֆրանքին գինէն կախում չունին ճարտարարուեստը եւ կեանքը ընդհանրապէս, կան նաեւ բազմաթիւ ուրիշ գործոններ, բայց իր լայն գիծերուն մէջ վերջին հաշուով այդ է իրականութիւնը։

Պիւտճէի մուտքի գումարները շատ անզգալի կերպով պակսած են, ըստ վերջին վիճակագրութեանց եւ կը կարծուի թէ նախահաշիւը մեծ յուսախաբութեանց չպիտի բախի, որովհետեւ այդ մուտքի գումարները շատ խոհեմութեամբ եւ ստորագնահատութեամբ հաստատուած են արդէն։ Եթէ կան նախահաշիւի գլուխներ, որ նուազած են, կան ուրիշներ ալ որ աւելցած են եւ ընդհանուր առումով կը կարծուի թէ պիւտճէն պիտի հաւասարակշռուի վերջ ի վերջոյ։

Եւ սակայն, հակառակ այս փայլուն վիճակին եւ տիրող ընդհանուր լաւատեսութեան, շատեր տակաւին կանխահաս կը գտնեն պաշտօնական կայունացումը, եւ Փուանքարէ բաւական փորձառու ելմտագէտ է, որպէս զի տարուի բուռն լաւատեսութեան մը հոսանքէն։ Ինչպէս յաճախ առիթ ունեցած ենք ըսելու, տակաւին երկու մեծ վտանգներ կան, որ Դամոկլեան սուրի պէս կախուած են ելմտական նախարարին գլխին վրայ. — Արտաքին պարտքերը եւ ներքին երկրուն եւ կարճ պայմանաժամներով փոխառութիւնները։

Արտաքին պարտքերուն համար նախորդ յօդուածով մը բացատրեցինք թէ Փուանքարէ կը նկատէ զանոնք իբր կարգադրուած, բայց վերջ ի վերջոյ միայն իրմէ չէ որ կախում ունի ամէն բան. Խորհրդարանի մէկ ջղագրգիռ վիճակը բաւական է որ կուսակցական շահերը գերադասելով հանրային շահէն, խումբ մը երեսփոխաններ հակառակ քուէ մը տան եւ դահլիճը տապալի։ Անհասանելի լուցկիի մենաշնորհի խնդիրը. Փուանքարէ դահլիճին կողմէ Խորհրդարանին ներկայացուց լուցկիի շահագործումը «Société Générale des Allumettes» անունով ֆրանքօ-շուէտական ընկերութեան մը ծախելու առաջարկը եւ սակայն գիտենք թէ պարզ ձեւակերպութեան մը համար էր, որովհետեւ նոյն ինքն դահլիճի անդամները ամբողջութեամբ համաձայն չեն եւ Էրիօ, Փէնլըվէ եւ Բէօյլ պաշտօնապէս յայտարարեցին թէ հակառակ են ծրագրին։ Փուանքարէ պարտաւոր է ուրեմն սպասել, մինչեւ որ այդ պարտքերու խնդիրները վերջնապէս վաւերացուին Խորհրդարանէն եւ ո և է անակնկալէ կախում չմնան։

Գալով ներքին պարտքերուն, անոնք տակաւին հեռու են պակսելէ գծբախտաբար. կը կերպարանափոխուին, ձեւէ ձեւ կ'անցնին, բայց իրենց ամբողջ ծանրութեամբ կը ճնշեն տակաւին ելմտական նժարին վրայ։ Բոնի հաստատացում (consolidation) ինչպէս ըրաւ Պելժիա, դէմ է պետութեան վարկին եւ Փուանքարէ չուզեր իր վայելած վստահութիւնը խախտել այդպիսի կամայական տնօրինութեամբ մը. պէտք է յարգել, կ'ըսէ, այն պայմանները որոնցմով կնքուած է փոխառութիւնը. ո և է յանձնառութիւն կարելի չէ կողմերու միայն մէկին հաւանութեամբը ջնջել։ Պարկեշտ է անշուշտ այս մտածումը բայց քաղաքականութեան մէջ այդչափ պարկեշտութիւն չափազանցուած կը թուի նոր դաղափարով դիւանագէտներուն... որոնց համար կողոպուտն ալ պարկեշտ է, կը բաւէ որ պետական հրովարտակով կամ դէկրէտով վաւերացուի։

Երերուն պարտքերը կարգադրելու համար, անհրաժեշտ է արտաքին կամ ներքին մեծ փոխառութիւն մը եւ կը թուի թէ հրապարակը շատ աննպաստ չէ այդ ձեւի կարգադրութեան մը յաջողութեան համար։ Նկատի ունենալով գործերու համեմատական նուազումը, պատրաստի գումարներ շատ պէտք է գտնուին։

Տոկոսի սակերուն զեղչումը դրամի առատութեան բացորոշ նշանն է. բայց Փուանքարէ չուզեր իր ձեռք բերած վարկը վտանգել փորձերով. ան կը ձգտի յաջողութեան մասին նախապէս կարելի բոլոր պայմանները լրացած տեսնել եւ յետոյ գործի սկսիլ։

Միայն կայունացման կողմնակից երեսփոխաններն են որ կը կարծեն թէ իրենց քուէարկելիք մէկ օրէնքը ամենազօր պիտի ըլլայ ելմտական շրջանակին մէջ...։ Անոնք չեն գիտեր սակայն որ եթէ պետութիւնն ու Պանք տը Ֆրանսը միջոցներն ունին ֆրանքը բռնելու, կրնան ընել առանց ոեւէ օրէնսդրութեան, իսկ եթէ անոնք անզօր ըլլան, քանի մը հարիւր երեսփոխաններու քուէարկած մէկ օրէնքը բացարձակապէս անօգուտ է Ամերիկացի ու Հոլանտացի շահադէտներու համար։

Եզրակացութիւն.— Բաւ է որ կառավարութիւնը եւ Պանք տը Ֆրանսը համերաշխօրէն յայտնեն իրենց կամքը ֆրանքի գինը հաստատ պահելու եւ գործեն այնպէս որ միշտ ի վիճակի ըլլան ճաստատ միջոցներով գործադրութեան դնելու իրենց կամքը։ Մնացածը ժամանակի խնդիր է եւ պետական պաշտօնական միջամտութիւնը պէտք է շատ ապահով եւ անակնկալներէ ազատ ժամանակի միայն վերապահել։

Մ. Տ.

ԱՐԵՒԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄ.— Մոսկուայի Աստղաբաշխութեան փրոֆէսէօրներէն Բլաժկօվ կը յայտարարէ թէ, արեւի ճառագայթարձակումը հետզհետէ զօրացած ըլլալով, կը մեծնան արեւի բիծերը, եւ կը շատնան հիւսիսափայլերը, որոնք հաւանօրէն տեսանելի դառնան լայնութեան կեդրոնական գօտիներուն վրայ։ Թերեւս տեղի ունենան նաեւ մագնիսային փոթորիկներ, որոնք պիտի դժուարացնեն հեռագրական ալիքները։ Յունիսի 29ին արեւը պիտի խաւարի։ Նոյնպէս Դեկտեմբեր 8ին, ժամը 17,52ին, ամբողջ աշխարհի վրայ տեսանելի պիտի ըլլայ լուսնի խաւարում մը։

«ՏԱՎՈՒԼ»Ի ՏՈՒՐՔ.— Պրուսայի Թաղապետութիւնը սկսած է «Տավուլ»ի տուրք գանձել ժողովուրդէն, ի հաշիւ այն «տավուլ»ներուն, որոնք առատ իրիկուն կը զարնեն փողոցներու մէջ, Ռամազանի օրերուն։ Ժողովուրդը սակայն, ա՛լ այս տուրքին չէ կրցած հանդուրժել, եւ հանրագրութիւնով մը դիմած է կառավարութեան։

ԼՈՒԻՃԻ ԼՈՒԾՑԱԹԹԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

Հռոմ, 31 Մարտ

Այսօր տեղի ունեցաւ աննախընթաց հանդիսաւորութեամբ ու պետական ծախքով մեծանուն հայասէր ծերակուտականին՝ Լուիճի Լուցցաթթիիյուղարկաւորութիւնը։

Կառավարութիւնը, խորհրդարանը, ծերակոյտը, փաշիստ կուսակցութիւնը, բանակը իր բոլոր անդամներովը ու Հռոմի ժողովուրդը, ինչպէս նաեւ օտար պետութեանց դիւանագիտական ներկայացուցիչները հետեւեցան դագաղին սգակիր, երկիւղած յարգանքով ու խոր վիշտով։

Դագաղին կը հետեւէր նաեւ սգակիր իտալական կառավարական ներկայացուցիչներու կողքին՝ բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանց որ հանգուցեալին մտերմութիւնը վայելած էր երկար տարիներէ ի վեր ու անոր թանկագին աջակցութեամբ հիմնած «Նոր Արաքս» հայկական գիւղը։

Մեռելակառքը կը կրէր երեք ծաղկեպսակներ, մէկը՝ նուիրուած իտալիոյ Թագաւորէն, միւսը իր ծննդավայրէն՝ Վենետիկ քաղաքէն, իսկ երրորդը նուիրած էր Հրանտ Նազարեանց, հայկական եռագոյն ժապաւէնով կապուած ու հետեւեալ արձանագրութեամբ «Հայ Ազգը իր մեծ պաշտպանին Լուիճի Լուցցաթթիի, անմահ երախտագիտութեամբ ու սիրով»։

Դամբանական խօսեցաւ միայն Նախարար Վօլփի։

Լուցցաթթիի մարմինը պիտի փոխադրուի իր ծննդավայրը, Վենետիկ։

Յուղիչ ճառեր խօսեցան ծերակոյտի այսօրուան նիստին Մուսօլինի ու Թիթթօնի ու խորհրդարանի նիստին բազմաթիւ նախարարներ ու երեսփոխաններ, բոլորն ալ շեշտելով հանգուցեալին իտալիոյ ու մարդկութեան ու մանաւանդ ընկճուած ազգերու, մասնաւորապէս մարտիրոս Հայաստանի մատուցած անգնահատելի ծառայութիւնները։

Յուղարկաւորութենէն վերջ Պ. Հրանտ Նազարեանց այցելեց Լուցցաթթիի ընտանիքին ու յայտնեց հայ ժողովուրդին խորին ցաւակցութիւնը։

Կ'իմանանք որ շուտով Հռոմի մէջ տեղի պիտի ունենայ Լուցցաթթիի յիշատակին նուիրուած սգահանդէս մը։ Քաղաքական բարձր շրջանակները որոշած են սգահանդէսին պաշտօնական ատենախօս անուանել Պ. Հրանտ Նազարեանցը։

* * * Պարիի «Նոր Արաքս» հայ գիւղի գաղութը խորապէս ազդուած Լուցցաթթիի՝ իր անկեղծ պաշտպանին մահուան լուրէն, անմիջապէս դադրեցուց ամէն աշխատանք ու սուգի քօղով պարզեց հայկական դրօշը, զոր նուիրած էր անցեալ տարի մեծանուն հանգուցեալը։ Ցաւակցական հեռագիր մը ղրկուած է Լուցցաթթիի ընտանիքին։ Գաղութը պիտի կազմակերպէ սգահանդէս մը, որուն պիտի հրաւիրուին Պարիի բոլոր ականաւոր անձնաւորութիւնները։

ՋՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ ՔԱԼԵԼ.— Լենինկրատի մէջ ճարտարագէտ Կորնեւ հնարած է գործիք մը, որ յատուկ է ջուրի վրայ քալելու։ Վերջերս ճարտարագէտը փորձը կատարեց եւ յաջողեցաւ հագած գործիքը եւ ցատկեց աւազանի մը վրայ, որ լեցուած էր 3 մեթր խորութեամբ ջուրով։ Նախ ընկղմեցաւ մինչեւ ծունկերը, յետոյ սկսաւ քալել ջուրին վրայ, ինչպէս Յիսուս՝ Տիբերիոյ լիճին վրայ։

ԱԹԷՆՔԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻ

(Թղթակցութիւն)

ԱԹԷՆՔ, 28 Մարտ

Վերջապէս գումարուեցաւ հին Յունաստանի եւ կղզիներու Ազգ. պատգամաւորական ժողովը։

Ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց Մարտ 27ին Աթէնքի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Պատգամաւորները մեծամասնութեամբ ներկայ էին։ Խաղաղ էր մթնոլորտը։

Վեզարաւորը կը բացակայէր։ Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար եթէ որոշած ըլլար միանգամ ընդ միշտ բացակայել։

Նախկին Մաքսաննեգ վարչութեան ատենապետը Կ. Աղասեան որ Խթթիհատի շրջանին պաշտօնեայ էր Իզմիրի «Գրումը սիասի»ին մէջ, ժողովին բացումէն եւ իր վարչութեան բարոյական եւ նիւթական տեղեկագիրներուն ընթերցումէն վերջ, կ'երեւի մոռցնել տալու համար տեղեկագրին ուժն ու անցեալին վերաբերող հարցերու թունոտ արծարծումը, սկսաւ համերաշխութեան յորդորներ կարդալ։

Կարդացուեցաւ նաեւ կրօն ժողովին տեղեկագիրը։ Երկու տեղեկագիրներու քննութեան համար ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը հետեւեալ հայրենակիցներէ.— Պ. Պ. Եպլիղատեան, Տօքթ. Գրգաշարեան, Տէրենց, Յովնանեան եւ Գալփաքեան։

Այս առթիւ կ'ուզեմ յիշել քանի մը պարագաներ.— Առաջին՝ վարչութեան անունով կարդացուած տեղեկագիրը չէր ստորագրուած նոյնիսկ մինչեւ վերջերս գործող անդամներուն կողմէ։ Օրինակի համար Յ. Եսայեան ժողովին մէջ եւ տեղեկագրին ընթերցումէն վերջ ստորագրեց. իսկ՝ ուրիշ մը մերժած է ստորագրել։

Երկրորդ.— Վարչութիւնը իր նիւթական գործառնութիւնները ցոյց տուած էր կէս միլիոնի հասնող գումարով մը, որուն 300,000 դրամին «երերուն» հասոյթ եւ 200,000 դրամին միայն «հաստատուն»։ Ո՛չ ոք կրցաւ ըմբռնել այդքան մեծ գումար մը ենթադրող այդ «երերուն հասոյթ» ասութեան իմաստը։

Երրորդ.— «Հաստատուն հասոյթ» նկատուած 200,000 դրամի գումարէն 20,000 դրամին միայն յատկացուած է կրթական գործին, այսինքն 100ին 10ը։

Անշուշտ քննիչ յանձնախումբը նկատի պիտի առնէ այս բոլոր կէտերը։

Ինչպէս կը տեղեկանամ, ժողովը շատ չպիտի երկարաձգէ իր նիստերը եւ նոյնիսկ երկրորդ նիստին պիտի կազմէ նոր վարչութիւն մը, չէզոք անձերէ։

Մաղթելով որ աջողի այդ ձեռնարկը, կ'ուզենք նոր վարչութեան ուշադրութեան յանձնել կրթական հարցը։ Այս մասին ուսուցչ. միութիւնը դիւանին յանձնեց յուշագիր մը որ կը ներկայացնէ կարեւոր թելադրութիւններ։

* * * Ժողովի պահուն պատգամաւորներէն մէկը առաջարկեց երախտագիտական եւ շնորհակալական նամակներ գրել հելլենական եւ հայկական կառավարութեանց։ Ուրիշ մը «Հայաստանի» կառավարութեան առաջարկեց։ Ժողովը տեսնելով որ «հայկական» եւ «Հայաստանի» կառավարութեան շուրջ բոլորովին տարբեր դաւանանքներ եւ համոզումներ կան, միաձայնութեամբ որոշեց գրել հելլէն հիւրընկալ կառավարութեան, իսկ մեծամասնութեամբ Հայաստանի կառավարութեան։

ՄԱՐԳՈՒՍ

ՆՈՐ ՀՈԳ ՄԸ

Ժամանակէ մը ի վեր զա... զան տուրքերու (Impot ... laire, immobilière, impot ... revenu) եւլն. Թուղթեր կը ... զան մեր թաղի — (14րդ) — ... սունէ աւելի հայ ընտանիք... րուն հասցէին. խուշոր գում... ներ՝ անմիջապէս վճարելու ... դարարութեամբ։

Շատերը չեն գիտեր թէ ... տեսակի տուրքեր են անոնք ... արդէն ի վիճակի ալ չեն ... ըելու, նախ, իրենց վաստակ... հետ համեմատական ըլլալ... յետոյ, իւրաքանչիւրին ըն... նեկան բեռն ու տիրող գործ... դրկութիւնը լուրջ արգելքներ...

Մէկուն համար անհրաժեշտ ... պէտք եղած դիմումը ըրել ֆ... քերու Վարչութեան քննելով ... ենթակայ կացութիւնը ... ցատրելով, խնդրելով, որ նկատի ... քացիներու եւ Իտալացիներու ... եղածին պէս, Հայերուն ... «charge de famille»ներու ... առումին ու օրինական ... անոնք ալ օգտուին։

Պաշտօնեան խիստ բարեց... ցակամ ընդունելութիւն մը ըրաւ ... վերջ, յայտնեց թէ Հայերը ... կը ճանչնայ ու անոնց ... սայի մէջ ունեցած բացառ... վիճակին ծանօթ է։ Սակայն ... ցարդ անոնց համար մասնա... հրահանգ մը չունենալով, ... յայտնեց որ ստիպուած է ... րենց ինքնութեան թուղթեր... վրայ հիմնուելով — ԹՈՒՐՔ ... ՑԻՆԵՐ նկատել զանոնք, ... իբրեւ Ֆրանսայի դէմ զէնք բռ... բացնող երկիրներու համար ... յութիւն ունեցող փոխադարձ... թեան օրէնքին ենթակաները, ... կրնար օգտուիլ «charge de ... mille»ի զեղչէն, նոյնիսկ ... ֆրանսահպատակ զաւակներ ... նենան։

Այս կարծ բացատրութի... վերջ, աւելցուց թէ եթէ ... ԲԱԿԱՆ ԴԻՄՈՒՄ մը կատար... Սէնի նահանգապետին, ... կրնանք օգտուիլ այդ ... զեղչերէն, այլ եւ կարե... մասնաւոր կարգադրութ... մը, աւելի նպաստաւոր արդի... ներ ձեռք բերել՝ նկատի ... նալով մեր հայրենազուրկ ... ճակը։

Շնորհակալութեամբ հեռա... իրմէ եւ իսկոյն դիմեցի ... Յանձնաժողովի վարիչ Պ. Լ... շալեանի, պարզելով խնդիր... Պ. Բաշալեան խոստացաւ ... տաքրքրուիլ խնդրին կարգ... րութեամբ։

Մինչ այդ, հարկահաւաք... դիւանէն կը հասնէին նոր ... դարարագրեր, որոնցմէ կը ... կցուէր թէ արդէն չափազ... եալ գումարները յաւելում... ալ կրած էին, իբր տուգ... վճարումներու յապաղման։

Կրկին դիմեցի Պ. Բաշ... եանի, յայտնելով թէ խնդ... աւելի ծանր հանգամանք ... սկսած է, թէ պէտք է ... րել։

Հարցին տագնապալից ... նկատի առնելով, դիմեցի ... Հ. Հ. Պատուիրակութեան ... րիչ Պ. Ա. Խատիսեանի, որ ... բարեացակամութեամբ ընդ... նեց, եւ ինծի խորհուրդ ... կրկին Պ. Բաշալեանին գրե... այս անգամ իր անունով, որպ... գի խնդրագիր մը պատրաս... միասնաբար յանձնելու հա... Նահանգապետին։

Անկէ ի վեր շաբաթներ ... ցած են։ Ստուգեցի որ ... Յանձնաժողովի վարիչը ... վրայ ձգած է ա՛յդքան ... կան խնդիր մը։

Ներկայիս, խնդիրը ... հասած է։ Ամենավերջին ... բարարագրերն ալ եկած են։ ... չվճարուին պահանջուած ... մարները, որոնք տուգանք ... զանքի վրայ կրկնապատ... են, չեմ գիտեր թէ ի՞նչ ... ըլլայ այս հարկառու... վիճակը։

Այս առթիւ կ'ուզէի, գի... թէ ո՞ւր է այն մարմինը ... ւրջօրէն կը հետաքրքրուի ... ղովրդին ցաւերով։ Անհասա... դիմումները յաճախ անպէտ...

...ճեան կառավարական շրջանակներու մօտ։

Կ'իմանամ թէ Սարուէլի հայբնակիչներն ալ ճնշուած են նոր տուրքերու տակ։ Անշուշտ բերիչներ ալ կան դեռ։ Լաւ պիտի ըլլար որ այս վիճակին մէջ գտնուող բոլոր թաղամասերու բնակիչները իրենց կարողութիւնը պարզին թերթերու միջոցաւ, այս կերպով թերեւս կարելի ըլլայ գաղթ. ցանցնաժողովը գործի մղել։

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱԳԵԱՆ

ՅԱՐԴԳՈՂ.

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդգողի անցնող Հինգշաբթին նուիրուած էր հայ Թատրոնի պատմութեան։ դասախօսն էր դերասան Մ. Մարութեան։

Սրահը առաջուց լեցուած էր երկսեռ մտաւորական եւ երիտասարդ բազմութեամբ մը, մասնաւորապէս մեր դերասաններով։

Օրուան նախագահը խօսքը տուաւ դասախօսին, որ արուեստի մասին կարճ արտայայտութենէ մը յետոյ, արագ թուումն ըրաւ Թրքահայ Թատրոնին արձակած շառաւիղներուն, բոլոր քին տաղանդներուն, որոնք ծաղկեցուցին 50 ական թուականներուն հայ բեմը։ Յետոյ անցաւ Ռուսահայ Թատրոնին, որուն պատմութիւնը կը սկսի վաթսունական թուականներուն։

Դասախօսը հպանցիկ կը վազէր այս բոլոր թուականներուն եւ դէմքերուն վրայէն, առանց խորանալու իր նիւթին մէջ, որուն համար կ'արժէր տալ քիչ մը աւելի աշխատանք եւ ժամանակ։

Կը թուէր թէ նպատակն ունէր մասնաւորապէս քննել Թատրոնի ապագան։ փափաք յայտնեց կազմակերպչական աւելի փոխակցութիւն եւ պատասխանատուութիւն պահանջել Թատերական խումբերէն։

Յետոյ սկսան վիճաբանութիւնները, թեր ու դէմ, որոնք նպաստ կը բերէին նորերու մըտահոգութիւնը հայ Թատրոնի ճակատագրին մասին։

Վիճաբանութիւնը կանգ առաւ Թատերական գրականութեան ապագային վրայ։ Ընդդիմախօսութիւնները դարձան աւելի տաք եւ հետաքրքիր։

Ապագայ Թատրոնին նկարագրին մասին խօսելով, Քոչարեան անհրաժեշտ կը գտնէր ազատել բեմը լուսանկարչական գործիքի մը դերէն, պահանջելով տալ անոր երեւակայութիւն եւ համամարդկայնութիւն։

Օհան կարօ Թատրոնին համեստ կը մնար վերապահ եւ քիչ մըն ալ անտարբեր, սակայն կ'ուզէր հաշտեցնել դերասանին մէջ՝ արուեստը արհեստին հետ։

Ն. Նարդունի հակառակելով Օհան կարօի վերապահութեան, ափոթեր ըրաւ Թատրոնին։

Յետոյ յայտնեց թէ չի հաւատար համամարդկայնական զգացումներու եւ գաղափարներու իրականութեան, եւ խաբուսիկ այդ երազներուն դէմ՝ կը դնէր անհատը իր ներքին մեծ կարելիութիւններով։ Սակայն կը համաձայնէր Քոչարեանին հետ, երբ կը գտնէր իրապաշտութիւնը անիմաստ։

Հրաչ Զարդարեան ոգեկոչեց բնութիւնը, որուն իրապաշտ պատկերը պէտք է դառնայ, կ'ըսէր, Թատրոնը։

Կաքաւեան Թատերագիրէն կը պահանջէր խոր զարգացում, ծանօթութիւն գրական եւ արուեստի բոլոր սեռերու եւ հարցերու։ Թատրոնը, կ'ըսէր, համադրութիւնն է բոլոր սեռի արուեստագէտներու արտայայտութիւններուն։

Գիշերուան ուշ ժամանակը եկաւ ընդհատել վիճաբանութիւնները։

ՄԻՐԿԱԹԻՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Բագուի «Կոմունիստ» Թերթէն (18 Մարտ).—

Բանուոր մը կը պատմէ.—

Անգործ էի եւ թոյլ։ Խնդրեցի բժշկին, որ ինձ ուսելիք նշանակէն։

— Եթէ ուզում ես, էստեղի ճաշարաններում ճաշել, դիմում գրիր եւ տուր գրասենեակին, որ քեզ ճաշ նշանակեն։

Նոյեմբեր 15ին գրեցի եղ դիմումը։

— Դեկտեմբերի 15ին կգաք, — ասացին։

Նշանակւած օրը գնացի։

— Ձեր տուն քննիչ է եկել, —հարց տւին գրասենեակում։

— Ոչ։

— Մինչեւ քննիչը չտեսնի տունդ, քեզ ճաշ նշանակել չենք կարող։

Յետոյ յայտնում են, որ դիմումս կորել է, թողնեմ հասցէս բժշկական քննիչ ղրկելու համար։ Խոստացան քննիչին ուղարկել Յունուարի 5—6ին։

Վերջապէս քննիչը եկաւ Յունուարի 10ին։ Երեք օրից յետոյ գնացի պատասխանն իմանալու։

— Ձեր դիմումը հիմի գտել ենք, կտանք բժշկին, մի-երկու շաբաթից յետոյ եկէք պատասխանն իմանալու։

— Անգործ եմ, տկար, համբերել դժուար է, մի քիչ արագացրէք։

— Չէ, երկու շաբաթից շուտ չգաք։

Երկու շաբաթից յետոյ գնացի։

Երեք օրից յետոյ եկէք.— ասացին։

Երեք օր յետոյ գնացի։

— Ձեզ 25 ճաշ են նշանակել, բայց հիմի տեղ չկայ, երկու շաբաթից յետոյ։

Երկու շաբաթից յետոյ կարողանում եմ թուղթ ստանալ ճաշարանի հասցէով։ Նշանակած ժամին գնում եմ ճաշարան։ Էդտեղ էլ խոստանում՝ են ճաշ տալ՝

— Վաղը չէ՝ միւս օրը...

Վերջապէս երեք ամիս գնալու գալուց, երեք զոյգ կօշիկ մաշելուց յետոյ արժանացայ ցանկալի ճաշին։

«Վալակիտա» չկարծէք, վերջը նպատակիս հասայ, չմեռայ հօ՜...։

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ.— Ինքնութեան թուղթերու շուրջ այս Յունուարէն ի վեր, Պոլէնի մէջ ոստիկանութիւնը մանրակրկիտ քննութիւններ կը կատարէ պարտազանցները պատժելու համար։ Յաւալի է ըսել որ, շատ շատերը, նոյնիսկ գիտնալով հանդերձ օրէնքը, թէ՝ իրենց ժամանումէն մինչեւ 48 ժամ վերջ, պէտք է արձանագրուին կը թերանան։ Եւ հազիւ գործի մտած, ոստիկանութիւնը քննութիւն կատարելով, երեւան կը հանէ զանցառութիւնը, եւ 55 ֆր. տուգանքի կը դատապարտէ։

Պզտիկ թերացումի մը համար համար չարժեր ամբողջ շաբաթ մը աշխատիլ, կամայ ակամայ կը վճարեն եւ «չեմ գիտեր» բառերուն կ'ըսեն. «վճարէ՝ այս անգամին որ, միտքդ մնայ ուրիշ անգամուայ համար»։

Եւ այս, Հայերուն մէջ է որ կը տեսնենք, կ'երեւի միւս օտարականները աւելի պարտաճանաչ են։

Նոյնը՝ անոնց որ բոլորովին, կամ անցած տարուան ինքնութեան թուղթերը չեն առած։

*** *Վերջերս Սուրիա վերադարձան չորս կին եւ մէկ այր, որոնք գործազրկութեան պատճառաւ չէին կրցած իրենց ընտանեկան պարագաները Ֆրանսա բերել տալ։ Կիներու համար տուփի գործը հետզհետէ կը բացուի։ Առաջ միայն ծանօթ վարժ կիներու գործ կուտար գործատէրը, իսկ այժմ սկսած է աւելի գործ հայթայթել։ Նոյնպէս բացուած է «ճանճ բռնելու թուղթեր» պատրաստող գործարանը, ուր 8—10 հայ կիներ կ'աշխատին աժան գինով, 6—10 ֆրանք։ Ֆրանսուհիները չեն սիրեր այս գործը։*

Աստ-Անդ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ սկսան այն շինութիւնները, որոնք ծրագրուած էին ամիսներէ ի վեր։

ՍԵՒԱՆԱՅ լիճին վրայ սկսած է ձկնորսութիւնը։ Որսը առատ է, մանաւանդ իշխան ձուկը։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, Ժուանվիլի Թէթ Նուարի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի թէյասեղանը՝ իր առաջին տարեդարձին առթիւ։ Ներկայ էին հարիւրէ աւելի երկսեռ անդամներ, որոնք ընտանեկան չէն ու զուարթ մթնոլորտ մը վայելեցին։ «Մեր Հայրենիք»էն վերջ, որ երգուեցաւ միաբերան, Պ. Յակոբեան կոկիկ բանախօսութիւնով մը շեշտեց մարմնակրթութեան եւ ազգային ոգիին պէտքը։

Տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը եւ մէջ ընդ մէջ երգեր երգուեցան։

Կէս գիշերին վերջացաւ հանդէսը՝ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր վարչութիւնը որոշած է, պարբերաբար տալ դաշտահանդէսներ եւ մարզական մրցումներ այս տարեշրջանին։

Գեղամ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒՆԻՆ ՅԱՆՑԱՆՔԸ ԻՆՉ Է.— Առջի օր, արեւը խիղ կը բռնէր Փարիզի ծառուղիներուն ու արձաններուն։ Ամբողջ ժողովուրդը մեղուի պէս, թափեր էր դուրս։ Անգլիացի աղջիկ մը, Օր. Հէլէն Թօմսըն, 19 տարեկան, առաւ իր շնիկը եւ պտոյտի ելաւ Էնվալիտի խաղաղ ծառուղիին վրայ։ Յանկարծ, հին փորձառութեամբ մը, հասկցաւ որ շնիկը փոքր անհանգստութիւն մը ունի։

Կանգ առաւ եւ հրամայեց.

— Գնա ծառին տակ եւ աւարտէ՛ գործդ։

Շնիկը քաղքենի էր, չէր ուզեր անպատշաճ ձեւեր առնել փողոցը մնացած, անտէր շուներու պէս։ Օրիորդը կը հրամայէր, շնիկը աչքերը կը բացխփէր, կարծես ըսել կ'ուզէր.

— Ամօ՛թ է, տիրուհիս։

Մարդ մը անցաւ մօտէն։ Դատական պաշտօնեայ մըն էր, որ գեղեցիկ թղթապանակ մը դրած էր անութին տակ եւ հանդարտօրէն կը քալէր։ Յանկարծ սխալ քայլ մը առաւ եւ ինկաւ, թղթապանակը նետուեցաւ հեռուն։

Քաղքենի շնիկը նետի պէս ցատկեց թղթապանակին վրայ, կկուզ ըրաւ եւ թող տուաւ։ Հանգչած էր։ Յետոյ վազեց իր տիրուհիին մօտ։ Այդ միջոցին ոտքի ելած էր պաշտօնեան, տեսաւ որ թղթապանակը աղտոտած է։ Կատղեցա՜ւ։ Օրիորդը խնդալէն կը մարէր։ Պաշտօնեան կը պահանջէր որ օրիորդը մաքրէ թղթապանակը, աղջիկը կը մերժէր։ Մեղքը որո՞ւնն է, եթէ շունը քաղքենի փափկանկատութեամբ մը, թղթապանակը ընտրած է իրեն յարմար։ Թերեւս շունը ըսել կ'ուզէր թէ բոլոր մարդկային թղթածրարները ա'յդ արժէքը ունին։

Բազմութիւնը հաւաքուեցաւ, շրջանակ կազմեց։ Յանցաւոր շունը հոտուըտաց ամէնուն ոտքերը, բայց նոյն անգամ չըրաւ պատահածին համար։ Եկաւ ոստիկանն ալ եւ տարաւ պաշտօնեան, աղջիկը եւ յանցապարտ շունը։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ.— Տըպլինի (Անգլիա) եկեղեցիին մէջ, Կիրակի, պատարագի պահուն, քսանամեայ աղջիկ մը, Մառի Մոհան դասին ետեւ կեցած կ'աղօթէր։ Մոմի պէս կը հալէր եւ շրթները կը մրմնջէին անձկութեամբ մը, որ քիչ մը անօրինակ էր։ Յանկարծ ելաւ եւ մոմ մը վառեց։

Խորանին վրայէն պատարագիչը կ'աղաղակէր.

—... «Առէք ի սմանէ ամենեքեան, այս է արիւն իմ, որ վասն ձեր եւ բազմաց հեղանի...»

Յանկարծ ժայթքեց արիւնի բոց մը աղջկան վիզէն։ Օրիորդը արագ շարժումով մը, ածելի մը հանած էր գրպանէն եւ ուժգին հարուածով մը ճեղքած էր իր վիզը։ Արիւնը առատօրէն հոսեցաւ եւ աղջիկը ինկաւ գետին։ Եկեղեցին, որ խուռնօրէն լեցուած էր, ճչաց սարսափի աղաղակներով։

Օրիորդը, զոր ուզեցին փոխադրել հիւանդանոց, մեռաւ եկեղեցիին դրան վրայ։

ՅԻՄԱՐ ՍԷՐ.— Պուտափէշթի մօտիկ, Էրտ գիւղին մէջ, բանուոր մը մուրճովը յարձակեցաւ կնոջ մը, Ժօզէֆին Քօլնէրի վրայ, որ 20 տարի առաջ մերժած էր ամուսնանալ իրեն հետ։ Մուրճի երկու հարուածով պայթեցուց կնոջ ճակատը։ Կինը, երերտալով ինկաւ գետին, ոճրագործը հանեց դանակը եւ անխղճօրէն յօշոտեց, աղցան դարձուց դիակը։ Յետոյ փախաւ։ Անցորդները հետապնդեցին զայն։ Դաշտէ դաշտ, արտէ արտ կը վազէր, եւ երբ զգաց որ հետապնդողները պիտի ձերբակալեն զինք, պառկեցաւ երկաթուղագիծին վրայ այն պահուն, երբ շոգեկառքը կուգար հեռուէն։ Շոգեկառքը անցաւ. ոճրագործին գլուխը բաժնուած էր մարմինէն։

ԳՈՂԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԷՆ.— Գողերը, անցեալ առտու, մտան Սէնիւրէ ծառուղիին վրայ մեծ գործարան մը եւ երբ կը փորձէին փորը բանալ հսկայ դրամարկղին, աղմուկէն արթնցաւ պահապանը եւ մութին մէջ ուղղուեցաւ գրասենեակ։ Դէմը ելաւ գող մը, որ անմիջապէս կրակեց։ Պահապանը կլլեց գնդակը եւ ինկաւ գետին. կապարը մտած էր բերանը եւ ծոծրակէն դուրս ելած էր։ Ատրճանակին ձայնը լսելով վազեց ոստիկանն ալ։ Սակայն արդէն փախած էին գողերը։

ՉԱՐԴ.— Տորտոնէը նահանգին Փալէմ գիւղակին մէջ երկու դրացիներ, Քրիսթօֆ եւ Շօսըրի, դատի մը պատճառով գժտուած էին իրարու հետ։ Պատկից էին իրենց դուռները, եւ կռիւը՝ անպակաս։ Շաբաթ ցերեկին, Շօսըրի իր ընտանիքով գացած էր այգի, որ կը գտնուի Քրիսթօֆի անտառին քով։ Նոյն պահուն հասաւ Քրիսթօֆ եւ անմիջապէս բացաւ կռիւը։ Ջուխտ մը հայհոյութենէ յետոյ, հանեց դանակը եւ մխեց Շօսըրի կողը։ Դժբախտ մարդը թաւալեցաւ գետին։ Լեղապատառ կինը ուզեց օգնել իր վիրաւոր ամուսինին։ Քրիսթօֆ շարժեց բիրը եւ անխնայ զարկաւ կնոջ։ Օգնութեան աղաղակներ լսելով, դրացի հողագործ մը, Տրիւյար վազեց կնոջ ու զաւակներուն հետ։

Տրիւյար ուզեց անուշի կապել, սակայն ոճրագործը, արիւն կ'ուզէր տակաւին։ Եւ անյարմար նկատելով դանակը, վազեց գնաց հրացան մը բերաւ։ Կրակեց անոնց վրայ. Տրիւյար վիրաւորուեցաւ գլխէն եւ կուրծքին աջ կողմէն, զաւակը՝ սրունքէն։ Քրիսթօֆ նորէն լեցուց հրացանը, գրպանը լեցուն էր փամփուշտով։ Այս անգամ կինը ընտացաւ գնդակը ձախ ուսէն։ Երբ փախան ու հեռացան անոնք, Քրիսթօֆ բոլորը նայեցաւ։ Շօսըրի, ուշքի եկած, հիւղակ կ'ապաստանէր։ Վազեց ետեւէն եւ գնդակ մըն ալ խրեց աջ կողին։ Յետոյ, տեսնելով, որ տակաւին մեռած չէ, հանեց դանակը եւ ջարդեց, մինչեւ որ մեռաւ խեղճ հողագործը։

Գիւղացիները, այնքան սարսափած էին, որ չհամարձակեցան ձերբակալել։

Ոճրագործը փնտռեց իր կինը, որ վախէն փախած էր անտառ։ Այն ատեն, Քրիսթօֆ գնաց ղպրոց, առաւ երեք զաւակները եւ տուն բերաւ։ Անոնց խմցուց մէկ-մէկ գաւաթ ըմպելի, յետոյ ըսաւ.

— Տղաքս, միշտ մտիկ ըրէք ձեր մայրիկին, հետեւեցէք անոր խօսքերուն։ Ես, ահա, մեռնելու կ'երթամ։

Եւ, իրաւ, գնաց մարագ, ու գերանէ մը կախեց ինքզինք։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Թուլուզի մէջ մանկամարդ աղջիկ մը, Լիթոնացի, ուսանող տարրաբանութեան, քննութեան պահուն չյաջողեցաւ լուծել բնալուծական հարցում մը՝ եւ գէշ նիշ ստացաւ։ Գնաց տուն, առաւ անպիտան այդ թղթը, որուն ուսումնասիրութեան նուիրած էր ինքզինք, եւ... խմեց։

Խմեց ու մեռաւ։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆԻ ՀԱՃՈՅՔ.— Առջի օր, Սէն-Քիւքիւֆայի անտառին մէջ, ծառի մը ճիւղերէն կախուած էր... տանձ մը։ Ժողովուրդը «տանձ» կ'ըսէ ապուշին։ Ուրեմն այդ տանձը, որ ծառէն կախուած էր ապուշ մարդ մըն էր։ Գրպանին մէջ գտնուեցաւ թուղթի կտոր մը, որուն վրայ գրուած էր.

— Մի հարցնէք պատճառը, պարզապէս անձնասպան ըլլալ ուզեցի եւ կախեցի ինքզինքս։

Ուրեմն չխանգարենք մարդուն հաճոյքը եւ անցնինք։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Քեզ կը վստահցնեմ որ ...ամուսնական պատիւդ, ինչ... նաեւ կնոջդ առաքինութիւնը երբեք չպիտի վտանգուին։

— Յիսունեւեօթը տարեկան ...ծերէն՝ քսան. նոյնքան ալ ...Զաքարիադ ըլլալու է։ Այդ ...հանդիպումի մը մէջ, Ահ... էֆէնտի, բանս բուրդ է։

— Ուրեմն, կնոջդ առաքինու...թեան վրայ հաւատք չունի՞ս։

— Երբեք աւ.քօլը կրակին ...չէ դնել. հաւատա իմ ...փորձառութեանս։

— Իւէնը ո եւ է ժամադրու...չպիտի տայ։

— Իսկ Զաքարեան գինքը ...սիրէ այնպէս, լուսանկարի՞ն ...ալ այդ մասին չխօսինք

Ահմէտ, կը քրտնիմ։ Իմ հանգիստիս եւ բարօյականիս համար, նուազ վտանգաւոր բան մը փնտռէ։ Ընտանիքը նուիրական է։

— Նոյն իսկ կասկածի՞ մըն մըն ալ գոհողութիւնը ընել չես ուզեր վեհապետիդ։

— Սուլթանը իմ կնոջս հաւատարմութեան վրայ այնքան կը ծիծաղի, որքան իր առաջին փաթթոցին վրայ։

— Ձեռքէ համբոյր մը քսան եւ հինգ հազար ֆրանքի համար. ըմբէնկօթիդ քղանցքովը չէ որ քիթդ կը սրբես. մոռցէ՝ Ցօնուս. խուլամական օրէնքը՝ անպատուուած ամուսնին կը թոյլատրէ պատժել յանցաւորները, բայց Ֆրանսական երդուեալ դատաւորներ անպարտ կ'արձակեն ամուսինը, որ իր կնոջ սիրահարը կը սպաննէ։ Ցօնուս այլեւս մտիկ չէր ըներ. կը խորհրդածէր։ Յանկարծ լռութիւնը խզեց եւ իր մեղսակցին դառնալով, անոր հարցուց.

— Կ'երդուընա՞ս որ Իւէնի առաքինութեան որ եւ է արատ չպիտի գայ։

—Ոչ մէկ արատ. պիտի գիտնայ միայն թէ Զաքարիա գինքը կը սիրէ, ինչ որ գինքը չպիտի զարմացնէ, որովհետեւ արդէն այդ կարգի յայտարարութիւններ մը լսած ըլլալու է։ Մէկ անգամ միայն պիտի տեսնէ իր սիրահարը։

— Փորձէ տեսնենք։

— Չգէ որ արդէն յատակագիծս քեզի պիտի պարզեմ։

— Ոչ, գիտնալ չեմ ուզեր, համոզուած եմ որ մինչեւ ծայրը հրթալու առիթը չպիտի ունենաս։

— Միայն թէ Ահմէտ, գործը չձգձգուի։

— Կրնաս արթնամտութեանս վրայ վստահիլ։

Երկու մեղսակիցները իրարմէ բաժնուեցան եւ Ահմէտ՝ Շառլ Տիւվալի քով վերադարձաւ։

***

— Սիրելի Տիւվալս, թերեւս շատ կրթիչ է թանգարաններու մէջ պտտիլը, բայց միօրինակ է... հաճոյքին մէջ պէտք է զանազանութիւն մտցնել։ Թանգարանները՝ ցուցահանդէսներուն պէս չեն, կը մնան անոնք եւ մարդ միշտ առիթը կ'ունենայ երթալ զանոնք տեսնելու։

— Ես ալ ձեր կարծիքէն եմ, Պ. Ազուրեան, հաւանեցաւ Շառլ Տիւվալ։

— Չէ՞ք կարծեր որ, սիրելի բարեկամ, ապագայի նկատումներով, աւելի օգտակար ըլլայ աշխարհիկ յարաբերութիւններ հաստատել։

— Իմաստուն մարդու պէս կը տրամաբանէք։

— Եթէ անպատեհութիւն մը չէք տեսներ, ինծի հետ կուգաք. ընկերութեան մը մէջ պիտի մտնենք որ իբր դասակարգ, շատ լաւ է, բայց իբր ցեղ՝ խառնուրդ։

— Լէվանթէններ ալ կա՞ն։

— Թուրքեր, Յոյներ, Պուլկարներ, Ռումանացիներ եւ դեռ աւելին ալ կայ...

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։

— Հրաշալի կին մը...

— Աղուո՞ր...

— Սուլթանին հոմանուհիին պէս...

— Բայց շատ դարպասող ունենալու է։

— Ծեր, կոպիտ, նախանձոտ ամուսին մը ունի. կինը կը ձանձրանայ, կը մեղքնամ զինքը։

— Զմխիթարեցի՞ք զինքը։

— Արդէն սկսաք գլուխս տանիլ, երիտասարդ։

— Ո՛հ, Պարոն Ազուրեան ինքզինքիս թոյլ չեմ տար այդ տեսակ բան մը։

— Յոյն կին մըն է։

Տիւվալ սկսաւ հետաքրքրուիլ եւ հարցաքննել կեղծ Հայը։

— Կ'ըսէ՞ք թէ Յո՞յն է. ո՞ր տեղէն։

— Իզմիրէն։

— Ինչպէ՞ս կը կոչուի։

— Իր մականունը չեմ գիտեր. Իւէն կը կոչուի։

— Իւէն կայսրուհին, մրմնջեց երիտասարդը, հրաշալի գեղեցկութիւն մը ունենալու է։

— Անխոհեմ, չըլլայ որ ինքզինքդ յայտնես, խրատեց Թուրքը։ Հո՛ս, մանաւանդ պզուշացէք ձեր եղբայրներէն։ Բնաւ մի ըսէք թէ ո՞վ էք։ Այսպէս, ես, մտերմօրէն ձեզի կը յայտնեմ թէ՝ Հայ եմ. բայց երբ ընկերութեան մէջ մտնեմ երբ լէվանթէններու շրջանակ մը յաճախեմ, ինքզինքս իբր անհաշտ Թուրք կը ներկայացնեմ եւ կ'ըսեմ թէ Ահմէտ կը կոչուիմ։

— Ինչո՞ւ համար։

(Շար.)

է, վեց մեռեալ եւ 15 վիրաւոր: Եւրոպացիներէն ալ 6 հոգի սպաննուած են՝ 3 Անգլիացի, 1 Ամերիկացի, 1 Ֆրանսացի եւ 1 Իտալացի: Վիրաւորուած են քանի մը հոգի:

Խօսելով Չինաստանի քաղաքական կացութեան վրայ, ըսաւ թէ Շանկայի մէջ՝ միջազգային առանձնաշնորհեալ հողամասէն դուրս, համայնավար կառավարութիւն մը եւս կազմուած է, այնպէս որ յիշեալ քաղաքին մէջ կան երկու չինական կառավարութիւններ:

Առջի օր Ֆրանսայէն Շանկայ հասաւ Վանկ-Ծինկ-Վէյ, ժողովուրդէն ճանչցուած իբրեւ երկրորդ Սըն-Եաթ-Սէն, որ պիտի ստանձնէ ազգայնական կառավարութեան կեդրոնական գործադիր մարմնի նախագահութիւնը: Վանկի հետ երկար տեսակցութենէ մը վերջ, զօր. Շանկ-Քայ-Շէք յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով քաղաքական բոլոր գործերու ղեկավարութիւնը կը յանձնուի յիշեալին, իսկ ինքը միայն զինուորական գործերը պիտի վարէ: Կը յուսացուի որ Վանկի իշխանութեան գլուխ անցնելով ազգայնական կուսակցութեան ներքին պառակտումները վերջ պիտի գտնեն:

Յունաստան եւ դրացիները

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոս ծերակոյտին յայտարարեց հելլէն կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին.—

Կը ձգտինք խաղաղութեան եւ մեծ պատերազմէն վերջ դաշնագիրներու նուիրագործած գոյավիճակին պահպանման, Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ: Այդ պատճառով կը փափաքինք բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Թուրքիոյ հետ: Բարեբախտաբար նոյն փափաքը կ՚արտայայտուի միւս կողմէն ալ: Ժամանակի ընթացքին անցեալը պիտի մոռցուի, եւ դիկտատորութեան օրով ստեղծուած մտահոգութիւնները վերջնապէս պիտի փարատին, մեր բռնած անկեղծ դիրքին շնորհիւ, երկու ժողովուրդներու խաղաղ ու տնտեսական գործակցութեան համար նոր դարագլուխ մը պիտի բացուի:

Պուլկարիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները բարելաւելու համար, առեւտրական առժամեայ դաշնագիր մը կնքեցինք: Կը փափաքինք նոյնպէս վերահաստատել մեր վաղեմի բարեկամութիւնը Եուկոսլաւիոյ հետ, այն անհրաժեշտ պայմանով սակայն, որ նոյն անկեղծ փափաքը գտնուի միւս կողմն ալ եւ պայմանադիր կողմերու կատարեալ հաւասարութիւնը ճանչցուի: Մեր դրացի պետութեան արտածումի եւ ներածումի համար ամէն դիւրութիւններ տալով հանդերձ, չենք կրնար զոհել մեր միւս իրաւունքներն ու պետական արժանապատուութիւնը: Հասարակաց աւանդութիւնները եւ սերտ խնամութիւն մը մեզ կը միացնեն ալպանական ժողովուրդին: Խորհրդարանը մօտ օրէն պիտի քուէարկէ Ալպանիոյ հետ մեր համաձայնագիրները: Մենք անկեղծօրէն կը փափաքինք Ալպանիոյ հողային ամբողջութիւնը: 1920էն ի վեր մեծ բաներ զոհեցինք մեր ազգային իրաւունքներէն ու բաղձանքներէն, ինչ որ ցոյց կու տայ մեր նպատակին անկեղծութիւնը: Մեծ պետութեանց եւ Ռումանիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները շատ լաւ են:

⁂ Վէնիզէլօս կը մերժէ շարունակել բանակցութիւնները Անգլիոյ հետ, հելլէն պատերազմական պարտքին մասին, յայտնելով թէ ոճիր պիտի ըլլար ընդունիլ Անգլիոյ առաջարկած ծանր պայմանները:

Հիճազի եւ Նէճտի թագաւորը

Ծիտտէէն Ապրիլ 3 թուականով կը հեռագրեն թէ Վէհապիներու թագաւոր Իպնը Սուուտ ինքզինքը Հիճազի, Նէճտի եւ շրջակայ հողամասերու թագաւոր հռչակեց: Ինչպէս յայտնի է, Իպնը Սուուտ 1924 Հոկտեմբերին Հիւսէյին թագաւորը եւ տղան Ալին Հիճազէն վտարելով կը տիրապետէր այդ երկիրներուն վրայ:

Ֆրանսա Սարտէնիան պիտի գրաւէ՞

Իտալական «Թէվէրէ» թերթը իր ապրիլ 4ի թիւին մէջ կը հրատարակէ երկար յօդուած մը՝ ցոյց տալու համար թէ Ֆրանսա յարձակում մը կը պատրաստէ Իտալիոյ դէմ: Կ՚ըսէ թէ 7—8000 Սենեկալցիներ Քորսիքա ցամաք հանուած եւ դէպի հարաւ ղրկուած են: Մասնաւոր սպաներ ամէն օր դասախօսութիւններ կու տան Սենեկալցիներուն, Սարտէնիոյ եւ իր բնակչութեան մասին, զոր շատ վայրենի ցոյց կու տան, քանի որ անոնց դրօշակին վրայ կան չորս Մաւրիտանացիներու կտրուած գլուխները: Երկիրը խիստ հարուստ է եւ կիները շատ գեղեցիկ են ու ցանկայարոյց...: Սպաները իրենց ձեռքն ունին մանրամասն քարտէսներ՝ խորհրդաւոր նշաններով:

Պոլսոյ թերթերն ալ արտառոց լուրեր կը հրատարակեն:

Նախագահին ճամբորդութիւնը

Հանրապետութեան նախագահ Պ. կասթօն Տումէրկ դէպի Ֆրանսայի հիւսիսը ճամբորդութիւն մը կատարելէ վերջ Փարիզ վերադարձաւ: Այցելեց Լիլ, Թուրքուան, Հազպրուք, Տէօնքէրք. ամէն կողմ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն ըրաւ նախագահին:

Իրեն կ՚ընկերանային ծովային նախարար Ժօրժ Լէկ, առեւտրական նախարար Պօքանովսքի, երկրագործական նախարար Քէօյլ եւ ուրիշներ:

Անգլիոյ արհեստկց. միութիւնները

Անգլ. կառավարութիւնը հրամանագիրով մը կը սեղմէ արհեստակցական միութեանց (Trade Unions) իրաւունքները ընդհանուր գործադուլի առեն: Ամէնէն կարեւոր յօդուածը այն է, որով ընդհանուր գործադուլը ապօրէն պիտի նկատուի, երբ խնդրոյ առարկայ սէնտիկայի քաղաքականութեան ուժ տալէ տարբեր նպատակի կը ձգտի, ճնշում կը բանեցնէ կառավարութեան վրայ եւ կամ կը սպառնայ հասարակութեան: Ուրիշ խօսքով, այսուհետեւ ամէն ընդհ. գործադուլ ապօրէն պիտի նկատուի:

Երկրորդ յօդուածով կը պաշտպանուին ընդհ. գործադուլներու չմասնակցող բանուորները: Երրորդով կը խստացուին բանթողներու ձեռք առնելիք սպառնական միջոցներուն դէմ դրուած արգելքները:

Արհեստակցական Միութեանց ձուլումը

Յունուարին C. G. T. U.ի Գործադիր կոմիտէն C. G. T.ի վարչական Մարմնին առաջարկած էր բանուորական այս երկու կազմակերպութիւնները դարձեալ միացնել: Հինէն ի վեր Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունէր միայն Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութիւնը (C. G. T.), սակայն քանի մը տարի առաջ, համայնավար տարրերը պառակտեցին այդ մեծ կազմակերպութիւնը, որ այս ձեւով երկուքի բաժնուեցաւ, եւ զատուողները առին C. G. T. Unitaire անունը:

Այս վերջիններու միութեան առաջարկին, C. G. T.ն պատասխանեց որ եթէ հերձուածողները վերադառնան մայր կազմակերպութեան գիրկը, միութիւնը կը գոյանայ:

C. G. T. ի ազգային կոմիտէն այս օրերս նիստ կը գումարէ, մասնակցութեամբ 35 ճարտարարուեստի դաշնակցութեանց եւ 72 նահանգային միութեանց: C. G. T. U.ի կողմէ կուրտօ իբրեւ պատուիրակ ներկայացաւ այս ժողովին եւ կարդաց գրաւոր յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ՚ըսուէր թէ իրենք պատրաստ են հաւաքաբար մտնել C. G. T.ի շարքերուն մէջ: C. G. T. U.ն կը ներկայացնէ 2500 սէնտիկաներ 525,000 անդամներով: Իբրեւ պայման կ՚առաջարկուի կարծիքի եւ քննադատութեան ազատութիւնը ընդունիլ սկզբունքով եւ ջնջել արտաքսումի համար տրուած որոշումները:

Ինը հոգինոց յանձնախումբ մը կազմուեցաւ այս առաջարկը ուսումնասիրելու եւ պատասխանը խմբագրելու համար:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ «ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ»Ն

Յարդգողի յառաջիկայ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը: Դերասան Ա. Շահխաթունի պիտի դասախօսէ Արդի Թատրոնին եւ սինէմային մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Սայաթ-Նովան՝ յաջորդ Հինգշաբթի:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 10 Ապրիլ, ժամը 2ին, 12, Րիւ լ՚Աթլաս, Մէթրօ Պէլվիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ուկէսին Ֆլօրիայի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ 9 Ապրիլ երեկոյ ժամը 8,30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Faubourg du Temple: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Յ. Ամատունի:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին րիւ րէփիւպլիք 65, սրահին մէջ: Օրակարգ՝ վարչութեան նոր ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» եւ «Ռոստոմ» խումբերու բոլոր ընկերները՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ջեկոյց՝ Շրջ. կոմիտէի կողմէ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ «Իշխան», «Վարդգէս», «Վարուժան» եւ «Վահագ» խումբերու բոլոր ընկերները՝ Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ջեկոյց Շրջ. կոմիտէի կողմէ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տէքազվիլ, Յ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Մարսէյլ, Լ. Մ.— Ստացանք ծրարը:

Քան, Գ. Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Առնուվիլ-լէ-կօնէս, Վ. Ձ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Մօնփէրմէյլ, Ա. Ն.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Ճիպութի, Ս. Գ.— Ստացանք 70 ֆրանք:

Թրիէսթէ, Ասպետ Ն. Ա.— Ստացանք 200 ֆրանք:

Մարսէյլ, Յ. Ժ.— Ստացանք 220 ֆրանք: Կարգադրեցինք:

Պուլօնեը, Ա. Ի.— Ստացանք 30 ֆրանք:

Վօքլիւզ, Պ. Մ.— Գիրքերը ղրկած ենք ձեր հին հասցէին:

Լամբրըզան, Մ. Գ.—Ստացանք 35 ֆրանք:

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124.03
Տոլար,	Dollar	25.53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605.—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12.—
Թրք. ոսկի	» or	115.—
Մէճիտիէ	Médjidié	8[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	18.50
Տրախմի »	Drachme	32.50
Լիր »	» Lire	122.—
Պելժ. ֆրանք »	Frç. Belge	70[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	491[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	15[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90.—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	300[illegible]
» II	»	19[illegible]
» III	»	15[illegible]
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	15[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն } 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ԱՊՐԻԼ 1927

7 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 305

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԻԳԸ

Ամէն տարի այս օրերուն, Վասպուրականի հայրենակիցները հպարտութեամբ կը յիշեն Ապրիլեան մեծ հերոսամարտը, որուն երկունքը սկսաւ 1915 Ապրիլ 4ին, յանգելու համար Ապրիլ 7ի կախւին:

Աշխարհէ աշխարհ թափառական, անոնք չեն մոռնար այդ ճակատագրական օրերուն մղուած պայքարը, որ այնքան պայծառ հորիզոն մը բացաւ մեր ազատագրական մարտնչումի ճամբուն վրայ:

Կարճ տեւեց արդիւնքը: Գիտենք: Բայց մետասաներորդ ժամու իմաստութիւնը չէ որ պիտի ճշդէ այս կարգի դէպքերու իրական արժէքը: «Եթէ այսպէս ըլլար, այնպէս կ'ըլլար»ի ենթադրութիւնները կարելի է արժեցնել սրճարանի մը անկիւնը, բայց ոչ ազգերու պատմութեան առջեւ, որ ունի իր բնական եւ յաճախ եղերական ելեւէջները:

Դիւրի՜ն է տասը-տասներկու տարի յետոյ եղած արդիւնքին գառնելով, ափսոսալ, մեղադրանքներ հիւսել եւ խելք ծախել:

Վճիռներ արձակելէ առաջ, պէտք է աչքի առջեւ բերել այն օրերը, յիշել այն վայրկեանը ուր պայթեցաւ Վասպուրականի ապստամբութիւնը, հակառակ համբերութեան բոլոր փորձերուն: Այն օրուան ականատեսներէն շատ-շատերը ողջ են այսօր, եւ կրնան վկայել թէ կարելի՞ էր խափանել չարը, առանց պոռթկալու, եւ լաւագոյն ելքի մը յանգելու վստահութեամբ: Կարելի է անվերջ վիճիլ, բայց տարրական պարկեշտութիւնը կը պահանջէ դէպքերը ներկայացնել այնպէս ինչպէս ծագած են, եւ տղամարդու պէս բաժնել ոչ միայն փառքը, այլ եւ պատասխանատուութիւնը: Ազատագրուած Վասպուրականի քաղաքապետութիւնը ստանձնելէ յետոյ, մարդիկ որքա՜ն նախրացած պէտք է ըլլան, զանազան «յուշ»եր կարկտելու եւ անդարձ կորսուած մեռելներու կոնակէն փուշեր մխելու համար: Այն ալ՝ տասներկու տարի յետոյ, ռազմադաշտէն փարսախներով հեռու, լուսացնցուղ Փարիզի պողոտաներուն վրայ...:

Եւ այս տխուր գիծը՝ ամէն տեղ, ամէն դէպքի մէջ որ անցեալի յանգեցաւ:

Այսօրուան իմաստուններն ու դատաւորները աւելի կամ նուազ համախոհ, համակիր, գործակից էին կամաւորական շարժման: Անոնք առաջին շարքերուն վրայ կը գտնուէին, ծովէ ծով Հայաստան պահանջելու համար, եւ Փարիզի ազգային համագումարները կը դղրդացնէին ազգասիրակա՜ն ճառերով: Անոնք գայթակղութեան ճիչեր կ'արձակէին, երբ Դաշնակցութիւնը իրենց չափ յափշտակութեամբ չէր հնչեցներ «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա»ն, թէեւ յետոյ կը միանար երգեցողներուն, միացեալ ճակատը պահելու համար: Անոնք փըրփուր կը տեղային, եթէ լսէին թէ Դաշնակցութիւնը տրամադիր է Վան-Ալաշկերտով գոհանալու: Եւ վերջապէս, անոնք համաձայն էին բոլոր անցուդարձերուն, համաձայն էին կատարուած գործողութեանց, երբ ծագեցաւ 1920ի Մայիսեան արկածախնդրութիւնը՝ Հայաստանը պոլշեւիկացնելու համար, երբ Մոսկուա վերջնագիր տուաւ, եւ երբ Թուրքերը արշաւեցին, հինգ թեւերով, երբ պայթեցաւ 1921 Փետր. 18ի յեղափոխութիւնը, երբ Դաշնակցութիւնը հաստատ կը մնար միացեալ Հայաստանի տեսակէտին վրայ, երբ...

Համաձայն էին... մինչեւ Լօզան, իրենց «ազգի փառք ու պարծանք» դիւանագէտներով եւ հրապարակագիրներով:

Իսկ այսօր,—կը ծաղրեն եւ կը հայհոյեն, կը սողան ու կը լզեն, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն:

Թո՛ղ անընական չհամարուի այս շեղումը, պատմական դէպքի մը տարեդարձին առթիւ: Մենք երկիւղածութեամբ խոնարհելով Վասպուրականի ինքնապաշտպանութեան հզօր ճիգին առջեւ, կ'ուզէինք երեւան հանել անարգ երեւոյթ մը: Այդ անակութիւնը կը սպառնայ ո՛չ միայն ծաղրելի դարձնել նման փորձերը, այլ եւ ջլատել գիտակցութեան, դիմադրութեան եւ ինքնավստահութեան ինչ առաքինութիւն որ մնացեր է այս հալածական ժողովուրդին մէջ: Այլասերել, ամբարոյացնել նոր սերունդը, փոխանակ ներշնչելու զայն առողջ թելադրութիւններով:

Ապրիլեան հերոսամարտը՝ դրուագ մըն է միայն, փառաւոր մէկ հանգրուանը այն երկար, տաժանելի եւ աննման ճիգին որ հայկական ազատամարտ կը կոչուի:

Եւ միայն Վասպուրականցիներուն պարծանքը չէ այն, ոչ ալ մէկ հատանքի:

Այս կարգի դէպքերը իրենց տեղական հանգամանքներէն վեր, ունին ազգային արժէք, իբրեւ արտայայտութիւնը համաժողովրդական գիտակցութեան եւ կամքի: Անոնք ապացոյցներ են թէ ամէնէն յուսահատական պահերուն ալ, աշխարհէն կտրուած, լերան մը ստորոտը, այս ժողովուրդը կրնայ հրաշքներ գործել, փոխանակ խուճապի մատնուելու, կամ անճար ողբալու, մինչեւ դանակը ոսկորին դպիլը:

Եւ փաստ է որ, վհատելու, կքելու, գլխուն մոխիր ցանելու հակումը այնքան ազդած չէ այս ժողովուրդին վրայ, իր ծոցերուն եւ գետերուն մէջ, որքան անոնց վրայ որ հեռու հայրենի ժողովուրդէն ու անոր հարազատ միջավայրէն, եւ կասկածանքի մտածողութեան փոշի կը ցանեն կանանչ սեղաններու վրայ:

Թող իմանան, վերջապէս, թէ կը հարկէն, ապրիլ գիտնալու անհրաժեշտ նշանախօսք մըն է Ապրիլեան տարեդարձը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ-ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՍԻՐԵՐԳԸ

Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրին կնքման առթիւ, Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ն ալ ցընծութեան մէջ է: Մարտ 16 թուակիր խմբագրականին մէջ, Անդրկովկասի կեդր. կոմիտէին հայատառ օրկանը կը շեշտէ.

— «Խորհրդային-թրքական առեւտրական պայմանագիրը կնքուեցաւ Մարտ 11ին: Արեւմտեան գիշատիչներու, առաջին հերթին Անգլիոյ ակնկալութիւններն ու այդ նպատակով հիւթած ոտնձգութիւնները գուր անցան, առանց հետեւանքի:

«Խորհրդային-թրքական առեւտրական դաշնագրին կնքումը ունի խոշոր քաղաքական նշանակութիւն: Այդ նշանակութիւնը կը շեշտէ եւ ժողովրդական կուսակցութեան ձախ թեւի օրկան «Ռէփուպլիք»ը (Պոլիս), որ կը յայտարարէ, թէ առեւտրական դաշնագիրը կը միացնէ «երկու հարեւան յեղափոխական ժողովուրդները»:

«Անգլիական հաստատճակատներու կատաղի կռիւը Խորհրդային Միութեան դէմ, անգլիական կառավարութեան մեծաբանքներն Իտալիոյ, Թուրքիոյ դէմ կազմակերպուած դաւադրութիւններու առթիւ, ինչ կասկած, որ պէտք է ստիպէին թէ մեզ եւ թէ Թուրքիան գտնել այն ընդհանուր լեզուն, այն բարեկամական կամուրջը, որ անհրաժեշտ է երկու երկիրներուն:

«Այս դաշինքը փարատեց մեր թշնամիներուն ունեցած շատ յոռի սպասելիքները Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ եւ Արեւելքի մէջ ստեղծեց կուռ միութիւն մը երկու աշխարհակալութեան շըրջանակէն դուրս աշխատող ու Արեւելքի ազատագրութեան համար մարտնչող պետութիւններու միջեւ»:

ՇԻՐԱԿԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ Ալեքսանդրապոլի վերաշինութեան աշխատանքները առաջ կը տարուին: Կայարանին մէջ շինուած են արդէն 10 փայտէ շէնքեր, 80 սենեակով, երկու երկյարկ քարէ շէնքեր: Քաղաքին քանդուած շէնքերու ատաղձները հետզհետէ կը հաւաքեն մթերանոցներու մէջ: Շինութեանց առաջին շրջանի ամբողջ նիւթերը ապահովուած են: Քաղաքին կիսակործան շէնքերը պիտի քանդուին ամբողջովին եւ քաղաքին համար պիտի գծուի տարբեր յատակագիծ:

ՏԱՍԸ ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԱԾ

Սէնթ Լէթիէնէն կը հեռագրեն Ապրիլ 5 թուականով.— Ծանր արկած մը պատահեցաւ երէկ իրիկուն, Լուառ գետին վրայ: Վեց հողագործներ նաւակ նստած էին, որ կը պարունակէր նաեւ երեսունի չափ կապոցներ, իւրաքանչիւրը 40 քիլօ ծանրութեամբ: Փինէի թումբին մօտ, նաւակ մտան նաեւ չորս հոգի:

Մարդ եւ բեռ համագումար կը կշռէին 2000 քիլօ: Նաւակը գետին մէջտեղը հասած էր, երբ յանկարծ կքեցաւ եւ կամաց կամաց խորասուզուիլ սկսաւ: Դժբախտ ճամբորդները յուսահատական կանչեր կ'արձակէին, բայց ի զուր: Միայն մէկը լողալ գիտէր եւ փորձեց ջուրը նետուիլ, բայց իր ընկերները իրեն կառչեցան եւ ամէնը մէկ ջրամոյն կորան:

Հակառակ կատարուած խուզարկութեանց, ոչ նաւակը գտնուեցաւ, ոչ ալ տասը զոհերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալեւմաճառ դաշինքը

Երէկ Հռոմի մէջ Մուսոլինիի եւ կոմս Պեթլէնի միջեւ կնքուեցաւ իտալեւմաճառ բարեկամական դաշնագիրը: Նոյնպէս ստորագրուեցաւ համաձայնագիր մը, որով Մաճառներուն դիւրութիւններ կը տրուին Ֆիումէի նաւահանգիստէն օգտուելու համար:

Իտալերէն թերթերը այս առթիւ կը շեշտեն Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ վարչաձեւերու նոյնութիւնը: «Թրիպունա» կ'ըսէ թէ ֆաշիստ Իտալիա կը գնահատէ Հունգարիան, որ յաղթահարեց պոլշեւիկեան վտանգին եւ Իտալիոյ նման մասոն ընկերվարականներու հալածանքին ենթարկուած է: Երկու երկիրներն ալ նոյն կերպով կ'ըմբռնեն Եւրոպայի անցուցած տագնապը եւ ունին նոյն կորովը՝ առնականօրէն յաղթելու համար անոր:

«Լավօրօ» դիտել կուտայ թէ Մուսոլինի եւ կոմս Պեթլէն իրենց մեծ հմայքին շնորհիւ յաջողեցան իրենց երկիրներուն մէջ արգիլել վտանգաւոր ազդեցութիւնները եւ իրենց համար նպատակներ գծեցին: Իտալիա միշտ պաշտպանած է Հունգարիան և զայն փրկած՝ միջազգային զինուորական հակակշիռէն:

Նախարարական խորհուրդին նիստին մէջ Մուսոլինի հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

Նախորդ ժողովին մէջ յայտարարած էի թէ ներքին կացութիւնը խիստ գոհացուցիչ է: Մէկ ամսուան ընթացքին Իտալիոյ ոչ մէկ կողմը խաղաղութիւնը խանգարող ո եւ է դէպք պատահեցաւ: Ժողովուրդը իր հանդարտ և արդիւնաբերող գործունէութիւնը շարունակեց կանոնաւորաբար: Նորագիր ֆաշիստներու վերջին ցոյցը խիստ կարգապահութեան մէջ տեղի ունեցաւ, ինչ որ մեզի այն վստահութիւնը կը ներշնչէ թէ մեր սկզբունքներով դաստիարակուած նոր սերունդները մեր վարչաձեւին համար կեանքի ու կորովի մշտաբուխ աղբիւր մը պիտի դառնան:

Մուսոլինի յետոյ խօսեցաւ միջազգային կացութեան, շուրջ, մանաւորապէս ծանրացաւ իտալեւսերպ վէճին վրայ: Պարզեց նաեւ Հունգարիոյ հետ Իտալիոյ բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնք կը նուիրագործուին նոր կնքուած դաշինքով:

Ինքնութեան թուղթերու խնդիրը

Համայնավար երեսփոխան կասթօն Միւլլէր երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ ներքին նախարարին ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն դժուարութեանց վրայ, որոնց կը հանդիպին Ֆրանսայի մէջ աշխատող օտարականները իրենց ինքնութեան թուղթերը նորոգելու համար: «Իրականին մէջ ըսաւ, այս խեղճ մարդոց համար ճշմարիտ չարչարանք մըն է իրենց ինքնութեան թուղթը նորոգելը: Հազուագիւտ են այն գործատէրերը, որոնք վեց ամսուան աշխատանք ապահովեն օտար բանուորին: Յաճախ մէկ ամիս պայմանաժամով ինքնութեան թուղթի առժամեայ ստացագիր մը կը տրուի, եթէ մէկ ամիս վերջ, բանուոր մը գործ չգտնէ, Ֆրանսայէն արտաքսուելու վտանգին կ'ենթարկուի: Ասկէ զատ ներկայիս տարբեր արհեստ ունեցողներու ինքնութեան թուղթերը կը գրաւուին:

Համայնավար երեսփոխան յիշեց բազմաթիւ օրինակներ ու պահանջեց որ գործազուրկներուն ինքնութեան թուղթը ձրի տրուի, իսկ 375 ֆր. վճարող բանուորներու դրամը վերադարձուի: Յետոյ աւելցուց.

— Դուք կը չարչարէք այն օտար բանուորները, որ սէնտիքաներու ժողովին կ'երթան եւ C. G. T. U.ի անդամատետրը ունին իրենց գրպանը:

Ներքին նախարար Ալպէռ Սարօ պատասխանեց թէ հաւանաբար սխալներ կը պատահին երեք միլիոն օտարականներու ինքնութեան թուղթ տրուած ատեն: Յետոյ ըսաւ թէ օտարականներու մէջ զանազանութիւն պէտք է դնել, որովհետեւ օտարականներ կան, որ «վտանգաւոր սերմեր կը կրեն»:

— Երբ օտարականները Ֆրանսա կուգան հոն փնտռելու համար ապրուստի այնպիսի պայմաններ որ իրենց երկրին մէջ չեն գտներ, չեմ ընդունիր, որ անոնք այստեղ խռովարարներ, գրգռիչ գործակալներ եւ գործադուլ սարքողներ դառնան: Անոնք պէտք է յարգեն զիրենք հիւրընկալող երկրին օրէնքները:

Ամէն անգամ որ անոնք փորձեն օրէնքի հակառակ գործել, զիս եւ իմ ոստիկանութիւնս իրենց դէմ պիտի գտնեն, եզրակացուց նախարարը:

Կասթօն Միւլլէր կրկին պահանջեց, որ համայնավար ձգտում ունեցող սէնտիկայի օտար անդամները չհալածուին:

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դրամատուները

Ժամանակէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պետական դրամատուններուն միջեւ՝ պարտքի խնդիրը կարգադրելու համար: Անգլիոյ դրամատունը Պանք տը Ֆրանսի կանխավճար բրած էր՝ հարիւրին 6 տոկոսով, փոխարէն իբրեւ երաշխաւորութիւն ստանալով 18,350,615 ստեռլին ոսկեդրամ: Պանք տը Ֆրանսի տնօրէն Մօռօ Լոնտոն երթալով առաջարկեց Անգլիոյ դրամատան վճարել, առանց պայմանաժամի, մնացեալ պարտքը 33 միլիոն ստեռլին:

Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ այս առաջարկը ընդուն-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ հայ հռոմէականներուն ներքին տագնապը կը շարունակուի, թէեւ չկան նոր դէպքեր: Պատրիարքարանը միշտ կը մնայ Նազլեան գերապայծառի տրամադրութեան տակ, իսկ ընդդիմադիրները ուրիշ տեղ կը կատարեն իրենց խորհրդակցութիւնները:

Պապական նուիրակը Պատրիարքարան այցելելով, ցաւակցութիւն յայտնած է Նազլեան գերապայծառի եւ աւելցուցած է թէ «Ս. Աթոռը երբեք չպիտի լքէ զինքը իր արդարացի իրաւանց պաշտպանութեան մէջ»: Այս այցելութենէն յետոյ, Պատրիարքարանը որոշած է աւելի համուր մնալ ընդդիմադիրներուն հանդէպ:

Ընդդիմադիրներն ալ, իրենց կարգին յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կ'ազդարարեն թէ «ուխտած են պայքարիլ պաշտպանելու համար հասարակութեան արդար իրաւունքները:»

Ինչպէս կը սպասուէր, Թուրք մամուլը ուշադրութեամբ կը հետեւի այս պայքարին եւ կը հրահրէ կիրքերը, յայտնելով թէ փոքրամասնութեանց կրօնաւորները չեն ուզեր ենթարկուիլ աշխարհական իշխանութեան: Հետաքրքրութեան համար ստորեւ կ'արտատպենք «Ագշամ»ի մէկ հատուածը՝ Հայոց Պատրիարքարանի գործերու մասին.—

«Հայերու ընտրական գործերն ալ տարիէ մը ի վեր կը ձգձգուին: Տեղապահ Արսլանեան էֆ.ն ալ նոյն ձեւով կը յետաձգէ եւ չի գործադրեր հայ մտաւորականներուն ընտրութեան մասին ըրած պահանջը: Կը տեսնուի թէ ընտրութեանց ձգձգումը դէպքերու տեղի կուտայ. իսկ այս դէպքերուն պատճառն է այն ընդդիմութիւնը, զոր կրօնականները կը փորձեն մտաւորական դասին դէմ: Կարգ մը հոգեւորականներուն մտահոգութիւնը այն է թէ, իրենց անցեալը քննութեան պիտի ենթարկուի:»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԻՆԸ.— Անդրկովկասի մէջ բանուորական բնակարաններու շինութեան համար յատկացուած է 7,215,000 րուբլի, որուն 2,400,000 րուբլին պիտի գործածուի արդիւնաբերական շինարարութեան, 850,000 րուբլին՝ ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց աշխատանքներու համար, իսկ մնացած գումարը պիտի բաժնուի այսպէս.— 1,863,000 րուբլի՝ Ատրպէյճանի, (հարիւրին 48), 1,189,500 րուբլի՝ Վրաստանի (հարիւրին 30), 911,950 րուբլի՝ Հայաստանի համար (հարիւրին 23):

ՕՁԸ ՓԱԽԱՒ.— Կիրակի օր, կենդանաբանական պարտէզին մէջ սարսափ էր տիրած: Ահարկու օձ մը, որ չորս մեթր երկարութիւն ունի, կոտրած էր իր վանդակէն ապակին եւ պատոյսի գացած էր: Պաշտօնեաները ամբողջովին պաշարեցին տաղաւարը:

Նախ կարծուեցաւ որ օձը կերած է իր օձ ընկերը, ինչպէս պատահած է Լոնտոնի կենդանաբանական պարտէզին մէջ: Սակայն վախն ի վախը եւ երկար փնտռտուքներէ յետոյ, պահապանները տեսան որ օձը դդումի գալարահայսի պէս (պէօրէք) պլլուեր՝ կը քնանար ջեռուցիչին տակ: Երեւի, իր վանդակին մէջ մսեցաւ եւ գնաց տաքնալու, վախէն մսեցնելով պահապանները: Նոր ու աւ ամուր վանդակի մը մէջ տեղաւորեցին զայն այս անգամ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 12ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

(1915 ԱՊՐԻԼ 7 -- 1927 ԱՊՐԻԼ 7)

ԿԱՄՔԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Ակնարկ մը Վասպուրականի 1915ի Ապրիլեան ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն վրայ, որքան կազդուրիչ նոյնքան դաստիարակիչ է՛ մասնաւորաբար մեր յետպատերազմեան սերունդին համար։

Ժամանակի անջրպետը դեռ կարճ է, շատ կարճ, առանց կիրքի եւ անկողմնակալութեան վերագնահատելու համար Վասպուրականի կռիւներու պատմութիւնը։ Դեռ տարի մը առաջ, այս առթիւ մամուլին մէջ երեւցած աշխատութիւն մը, պատճառ դարձաւ երկար եւ անհանդուրժելի բանակռիւի մը, եւ գտնուեցան հայ մարդիկ, որոնք չկարմրեցան քաշքշել այնպիսի մեռելներ, որոնց նմանները սերունդէ սերունդ կը յիշատակուին տարբեր ժողովուրդներու մէջ։

Ժամանակը պիտի գայ անշուշտ, իր անաչառ վճիռը տալու ափ մը հայութեան կողմէ մղ-, ուած այդ հերոսական պայքարին, որ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ՝ ըմբոստացումի ամէնէն բնական եւ արդար պոռթկումը իր գլխին սպառնացող դահիճին դէմ։

Առանց այդ լրիւ եւ ամբողջական գնահատման ալ, Վասպուրականի ինքնապաշտպանութեան կռիւները, ունին բազմաթիւ ծալքեր, դաստիարակիչ ու արժէքաւոր, որքան այսօրուան, նոյնքան եւ վաղուան մեր պայքարներուն համար։

Քար կը դնեմ բազմապիսի զգացումներու վրայ, որոնք գլուխ կը յուզեն այս օրերուն։ Կը մոռնամ շատ սիրելի մանրամասնութիւններ, եւ կ'ուզեմ անգամ մըն ալ լուծել գաղտնիքը այն ակներեւ յաջողութեան, զոր տարաւ կռուող ժողովուրդը, Թուրք իշխանութեան դէմ։

Չեմ գերագնահատեր մեր ունեցած եւ չունեցած առաքինութիւնները։ Չեմ գերագնահատեր մեր ռազմական պատրաստութիւններն ու կարողութիւնները, որովհետեւ ինչ ուժ ալ մէջտեղ հանած ըլլայինք, արժէք չէր կրնար ունենալ թշնամիի մը համար, որ կազմակերպուած պետութիւն էր, ուժեղ եւ ինքնիշխան։

Չեմ ուզեր նոյնպէս գերագնահատել անհատներու դերը այդ պայքարին ամբողջութեան մէջ, երկիւղած յարգանք վերապահելով անոնց հանդէպ, որովհետեւ բազմաթիւ դէպքեր կան, երբ անվիճելի ղեկավարներու գոյութիւնն իսկ չէ կրցած ապահովել յաղթանակը։ Ու ինծի կը թուի նաեւ թէ ճիշդ չպիտի ըլլար մեր յաղթանակը բացատրել միայն մեր ղեկավարներու անվիճելի արժանիքներովը։

—

Քառասնօրեայ այդ անհաւասար պայքարի յաջողութեան մէջ, հայ կամաւորական ուժերու դերը շեշտելով հանդերձ, ինծի համար կայ ու կը մնայ մէկ անժխտելի իրողութիւն. — Այդ վասպուրականցիի վճռականութիւնն էր, առողջ բնազդը, մահուան սպառնալիքին դէմ միակամ գործելու գիտակցութիւնը, օժտուած գերազանցօրէն ճարազատ ու անկաշառ ղեկավարներով։

Վասպուրականցին կրցաւ ժամանակին տեսնել իրեն սպառնացող վտանգը, չծածկեց իր դէմքը մահուան դէմ եւ ընդհակառակն մահուան սպառնալիքով սպառնաց մահուան վճռին։

Ժողովրդական այս առողջ, այս պայծառ գիտակցութիւնն էր աչա՛ այն կարեւոր շաղախը, որմէ դիմադրական ուժը կերտել կարողացան, բուն ժողովուրդէն ծնած վարիչները։ Ժողովրդի եւ իր ղեկավարութեան համերաշխութիւնը, հարազատութիւնն էր այն հսկայ ուժը որ ապահովեց ափ մը «հպատակ» հայութեան փրկութիւնը։

Ու այսօր, տասներկու տարի ետք, այս գիտակցութիւնով է աչա, որ կ'ուզեմ ոգեկոչել Վասպուրականը, իր Ապրիլեան կռիւներով։ Այս գիտակցութեամբ կը գերագնահատեմ ժողովուրդը, ու կը սիրեմ Արամն ու Վռամեանը, Իշխանն ու Պուլկարացի Գրիգորը, Կայծակ-Առաքելն ու Եկարեանը եւ այն բոլորը, որոնք ոչ միայն բառերու արտայայտիչն եղան ժողովուրդին այլ եւ կրցան այդ ժողովուրդը դարձնել գիտակից իր ուժին։

Եւ այսօր, երբ ամէն ինչ մռայլ գոյներով կը ներկայանայ մեզի, երբ բարոյական ինքնապաշտպանութիւնը ընթացիկ թելադրանք է դարձած տեղոսաւոր գործիչներու համար, երբ ժողովուրդն ու անոր կամքը անտեսուած են բրտօրէն, ի՞նչ աւելի յուսադրիչ քան կամքի այս փառաւոր յաղթանակին պատմութիւնը, իր այնքան ոգեւորիչ դրուագներով։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 7-Ը

Վասպուրականի ինքնապաշտպանութեան 12րդ. տարին է որ կը լրանայ այսօր։

Ապրիլ 7-ը՜։

Վանի ազատագրական եւ յեղափոխական պատմութեան մէջ 96էն յետոյ երկրորդ ուշագրաւ եւ խոշոր դէպքն է որ կ'արթննայ նորէն այսօր՝ օտար ափերու վրայ ցիր ու ցան մէն մի Վասպուրականցիի յիշողութեան մէջ։

Աւետիսեանի, Պետօի եւ Մարտիկի յեղափոխական ոգիով մարզուած Վանեցին, այսօր է որ հպարտութեամբ կը տօնէ, աւելի ճիշդը՝ կը յիշէ ու կը վերապրի իր ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրութեան վերջին տօնը, իր տասնեակ տարիներու վարած յեղափոխական կեանքի վերջին փայլուն ու խիզախ յաղթանակը՝ Արամ—Իշխանի, Վռամեան—Եկարեանի անմեռ հոգիով ու շունչով ոգեւոր...

Ապրիլ 7-ը՜... Այդ օ՛րն էր որ պայթեցաւ ինքնապաշտպանութեան եւ ընդվզումի առաջին գնդակը, երբ ափ մը ազատատենչ ժողովուրդ պաշարուած չորս կողմէն, ծառացաւ մարդասպան ու ոճրապարտ կառավարութեան մը դէմ, եւ այս ամբողջը լրիւ մէկ ամիս, գիշեր ու զօրեկ։ Օրհասական կռիւը ոտքի էր հանած ամբողջ ժողովուրդը՝ առանց սեռի ու տարիքի, առանց կուսակցական խտրութեան։

Կռուի նախօրեակին, կառավարութեան ձեռքով դաւադրօրէն սպաննուած Իշխանի, Միհրանի, Վահանի ու Պօղոսի անմեռ յիշատակը միացուց բոլոր վարանոտ հոգիները, վառեց բոլոր հայրենասէր զգացումները, եւ բոլորը մէկ՝ խիզախ ու վրիժառու, ուզեցին ջարդել այն բարբարոս ու մահաբեր թաթը՝ որ իջած էր իրենց սրտին վրայ. եւ ա՛յդ իսկ պայմաններուն մէջ, ա՛յդ օրերուն մեր անձնազոհ ու աննման Վռամեանը կամովին տուաւ իր կեանքը, յանձնեց ինքզինքը ստրկաբեր ոճրապարտ կառավարութեան ձեռքը՝ ամբողջ ժողովուրդի ազատագրութեան համար։ Ան ուզեց մեռնիլ, որ գոնէ իր սիրած ժողովուրդը ապրէր... Բայց ափսո՜ս, հաշտութեան բոլոր կամուրջները այրուած էին եւ դարաւոր թշնամին ամբողջ ժողովուրդի արիւնն էր որ կ'ուզէր այս անգամ։

Ահազանգը հնչեց. կռի՛ւ էր, անողոք ու օրհասական, կռի՛ւ, ճակա՛տ ճակատի, կոկորդ կոկորդի...

Խիզախ ու առնական մեր հերոսներու թարմ շիրիմներուն վրայ Վանեցի մայրերը լաց չեղան, չսահմռկեցան, եւ ոչ ալ ժամեր վառեցին ու ծնկաչոք աղերսեցին. աղջիկները սուգ չկապեցին լալահառաչ ու վարանոտ. 80ամեայ ծերունիներն անգամ եղան հոգին ու փորձառու վարպետները մեր երեսնօրեայ պայքարին։ Բոլորը միահամուռ ու անսասան ուժ տուին, թեւ տուին սկսուած անհաւասար կռիւին, թնդանօթներուն պատասխանեցին իրենց մավզէրներով, գնդացիրներուն դիմացը իրենց տոկուն սիրտն ու կորովը միայն, ազատութիւնը տենչալով. աչա՛ Մայիսի 4-ը...

Գարնանային պայծառ արեւի հետ մեր յաղթանակն էր որ կը փայլէր, ազատութեան օ՛րն էր որ կը ծագէր այդ օրը եւ թշնամին պարտուած ու սարսափահար շունչը Պիթլիսի ձորերուն մէջ կ'առնէր...

Խրիմեանի ազատատենչ Վասպուրականը ինքնապաշտպանութեան յաղթանակով տօգորուած՝ այս անգամ կամաւորական գունդերը ու ռուսական բանակն էր որ կը դիմաւորէր. խրախճանքի ու յաղթանակի ի՜նչ քաղցրաշունչ օրեր... Այս ամբողջը սակայն երեք ամիս, ու անկէ վերջ՝ գա՜ղթ, արհաւի՜րք, նահա՜նջ...

Լռութի՛ւն...

Եւ մինչեւ այսօր ծանր ու մղձաւանջային նոյն այդ լռութիւնն է որ մահուան պէս իջած է հոն, գիշերուան պէս թեւեր է տարածեր մռա՜յլ ու գերեզմանային. ո՛չ մէկ լոյս, ո՛չ մէկ կենդանի շո՜ւնչ...

Վայրենի կրունկներու տա՛կ մոխրակոյտ է դարձեր, տրորուեր է մեր չքնա՜ղ ու դրախտային Այգեստանը, բարբարոսներուն ձեռքերը աւերակներ միայն թողին հոն իբր տխո՛ւր յիշատակ։

Արծուաբոյն Վարագն ու Սիփանը, գեղատեսիլ Աղթամարն ու Բարթողիմէոսը, սիգապանծ Շատախն ու Մոկսը, Ոստանն ու Կարկառը կը մնան հոն ինչպէս յուշարձաններ որբացած ու սգաւոր, կիսակործան ու ամայի... բայց մեզի համար կը մնան անոնք միշտ իբրեւ օրօրան՝ կենդանի ոգեւորութեան, իբրեւ բոյնը հայրենաբաղձ հոգիներուն...

Անցեալի քա՜ղցր յուշերով, միշտ գալիք յոյսերով կը մնան անոնք միշտ մեզ համար...

Ապրիլ 7-ը՜... բայց չէ՛ մեռած ան, կ'ապրի իր հոգին...

ԱՐԱՄ ՉԻԹՈՒՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

1915 Ապրիլ 3ին Իշխանը Շատախի շրջանը ղրկուած էր Ճէվտէթ պէյի առաջարկով, ժողովուրդը խաղաղեցնելու համար։ Նոյն գիշերն իսկ դաւադրաբար սպաննուեցաւ իր երեք ընկերներուն հետ։

Ապրիլ 4-5ին կուսակալը իր քով կը կանչէ Վռամեանն ու Արամը։ Միայն Վռամեանը ներկայացաւ իբրեւ երեսփոխան և ձերբակալուեցաւ։ Ապրիլ 7ին սկսան զինուորական ընդհարումները Վան քաղաքին եւ Այգեստանի մէջ։ Մայիս 4ին Թուրքերը սկսան փախչիլ եւ մէկ օր յետոյ Վան մտաւ հայ կամաւորական գունդը։

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՏՕՆԸ

Գերի՛ էինք...

Մեր լեռները համր, դարաւոր հալածանքներու եւ տառապանքներու հանդէպ, հրդեհն ու համատարած աւերը, սով ու համաճարակը մեր բաժին, մեր պատիւը անարգուած եւ մեր նուիրականութիւնները սրբապղծուած։

Ստրո՛ւկ էինք...

Բանտերու մէջ, կախաղաններու վրայ ու շղթաներու տակ, զոհե՛ր էինք անպաշտպան եւ անզօր, աղերսողներ՝ գլուխները ծուռ, ժպիտը դէմքերու վրայ քարացած, մեր պարանոցները բռնաւորներու սուրերուն առաջ։

* *

Օր մը՝ դարաւոր մոխրակոյտերը կայծկլտացին ու հնոցները բոցավառեցան, շղթաները շառաչեցին ու ռումբերու ահաւոր պայթիւնէն դղրդաց տիեզերքը։

Ըսին թէ՝ ցեղ մը իր ազատութիւնը կը դարբնէ, դարերու կապանքներն են որ կը փշրուին ու հայ ազատատենչ ժողովուրդի բողոքն է որ կը գոռայ սանձակոտոր, թէ դատաստանի է եկած ոտնակոխ արդարութիւնը...

* *

Բայց մենք նո՛րէն լսեցինք լացակումած օրօրները մայրերու, եղերերգերը քոյրերու մեր սեւաբախտ, մանուկներու ճիչերը սրտմաշուկ եւ վիրաւորներու հոնդիւնները ահաւոր....

Ջա՜րդ, հրդե՜հ, տարագրութի՜ւն...

Ու գացին կարաւանները հալածական, խոշտանգուած ու լեղապատառ, մահուան ահով, մրմունջով, Պոլիսէն մինչեւ Տէր Զօր, Տիգրանակերտէն մինչեւ Շաւարշան, դէպի անապատները արեւակէզ ու ձորերը անդնդախոր, ուր՝ դահիճներու սուրերը շողացին, ուր՝ համատարած մահը հազարաւորներ զգետնեց։

Ստրուկներու ազատութիւնը արիւնի էր կարօտ։

* *

— Վասպուրականը հասկցած էր վտանգը։

Առտու մը ըսին թէ՝ Վռամեանը տարան։

— Իշխանն ալ սպաննեցին, եղաւ պատասխանը։

Ու հրազէնները որոտացին, կքած ու կռացած մէջքերը բոլորը մէկէն շտկուեցան, բոլոր բազուկները սուր առին եւ բազմութիւնները ըմբոստ, հայդուկները անվախ, դէպի դիրքերը վազեցին։

Ազդանշանը տրուած էր՝ եւ ինքնապաշտպանութեան կոչը հրեղէն թնդաց Վարագէն մինչեւ Սիփան, Արաւուլէն մինչեւ Մասիսը։

«Մահ կեավուրներուն», ոռնաց Ճէվտէթը։

— Արիւնը մեզի խորթ չէ, գոռացին ըմբոստներն արի։

Թշնամին կատղեցաւ եւ բազմահազար բանակներն ու հորդաները արիւնարբու, պաշարեցին Վանն ու Այգեստանը, Շատախն ու Վարագը, Խանասորն ու Պաշգալէն, Աբաղան ու Ոստանը —բովանդակ Վասպուրականը։

Թնդանօթներու ոռնոցներ, գնդացիրներու տեղատարափները մահասփիւռ, կործանեցին, կերան մեր գիւղերը շէնական եւ արիւնի մէջ խաշեցին անզէնները անօգնական, մամիկները մեր պառաւ ու ճիչերը նորածին։

Մէկ ամիս շղթայակապ, անհաւասար ու օրհասական զոռ կռուի մէջ, մինակ մնաց Վասպուրականի հայութիւնը։

Շատե՛րը ինկան... հարիւրաւոր գիւղեր ամայացան ու մոխրացան... Բայց չընաջնջուեցաւ Վասպուրականի հայութիւնը։

Ճէվտէթ պէյը փախաւ սարսափահար, բանակները ցիր ու ցան եւ խուժանները յալրատ ծով թափեցան։

Վասպուրականը յաղթանակեց, թշնամի թնդանօթները գերի, հայ կամաւորներու մուտքը ողջունեցին եւ բռնակալութեան թաղումը աւետեցին, վասնզի մեր ճիգերը հրաշագործ, մեր զրահը համազգային, մեր երգերը ռազմական, վէրքերը հերոսական էին ու մեր դատաստանը արդար...

* *

Սակայն ափսո՛ս...

Եւ այսօր, նո՛րէն մոխրացած է ու ամայի Վասպուրականը։

Ոչի՛նչ յուսահատական եւ ոչինչ զարմանալի...

Ու համազգային ահաւոր եւ համատարած թշուառութեան այս օրերուն, երբ օտար հորիզոններու տակ, ազատագրական մեր պայքարի մեծ յաղթանակներէն մէկուն տօնը կ'ողջունենք, մենք արհամարհանքի խօսքեր միայն ունինք ամէն անոնց, որոնք մեր նուիրական պայքարի ռահվիրաները ըլլալ կը կարծէին եւ սակայն այժմ դասալիքներու եւ դաւաճաններու շարքերը կը խտացնեն եւ անոնց՝ որ իրենց ալեզարդ գլուխներու սպիտակութիւնը մեր նահատակներու լերդացած արիւններովը կը սեւցնեն, թրքական հայակերութիւնը փառաբանելով։

Անարդարութիւնները երբեք անպատիժ չեն յարատեւած և բոլոր ուրացողներն անարի, իրենց հատուցումը ունին։

Ազատութեան արիւնոտ ճամբաներէն մինչեւ նուիրական յաղթանակը քալող ո՞ր ազգերու պատմութեանց մէջ պակաս են դասալիքները փոքրոգի, դաւաճանները անարգ ու բամբասողները ցաւագար։

Վա՜յ, իրենց կայքին ու զարշելի գոյութեան միայն երկրպագու դիմակաւոր հայրենասէրներուն։

Վա՜յ, քաղաքներու ժերկամարմին բարքերուն, ստրկացած հայազգիներուն եւ ցեղին անօրինակ տառապանքը ծաղրող վատթարներուն։

* *

Եւ բազմախորհուրդ ու նուիրական յաղթանակի տօնական այս պահուն, մենք դա՛րձեալ կը յիշենք կարաւանները անհամար մեր տարագիր ու հալածական հարազատներուն եւ արշալոյսէն առաջ ինկած բոլոր հայ հերոսներուն։

Ծունկի՛...

Ո՞վ կ'ըսէ անունները եւ թիւը կախաղաններու վրայ անշնչացած անմահներու։

Ո՞վ չլսեց եղերերգը անապատներու մէջ խոշտանգուածներուն, հարէմներու մէջ լլկուած աղջիկներուն վերջին մրմունջը անպատան եւ անտապան մեռելներու եւ մարտագոռ երգերը առնական, մեր ազիզ-ախպէրներու։

Դուք չէ՛ք տեսած խրամներու մէջ, թշնամիին հետ գիրկ-գրկի աչքերը փակող քաջերը մեր անյաղթ, ու չէ՛ք գիտեր, խնամք ու հիւանդանոց մերժող, ճակտէն ու կուրծքէն վիրաւոր մարտնչողներուն անունները բազմաթիւ։

Դուք չէ՛ք տեսած նորահարսեր արիւնաթաթախ ու չէք զգացեր տառապանքը չարաշուք բաժանումին։

Սպաննուած մայրերու արիւնոտ ծիծերէն քաշքշող մանուկներու ճիչերը, ձեր սրտերը չե՛ն կեղեքած ու իրենց հայրերու արիւններով պատանքուած նորածիններու մասին դեռ պատմութիւնը համր է։

Մենք անթաղ թողուցինք, դեռ մեղրամիսը չբոլորած մեր անմուրազ սիրահարները...

Դուք չէք ճանչնար մամիկները ալեւոր, որոնք իրենց միանուճարներու կռուի երթը փառաբանեցին ու դեռ սեւաբախտ հարսներուն հետ կը պառկին։

Եւ նուիրական ու խորախորհուրդ այս պահուն, յարգանքի ու երախտագիտութեան խօսք ունինք կարաւաններուն անհամար ու բազմազան նահատակներուն մեր անմահ։

ԱԶԳԻՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԼՈՒԻՑՑԱՏԹԻԻ ՍԷՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

(Մեր սեփական Թղթակցէն

ՓԱՐԻ, 2 Ապր

«Ծիօրնալէ տէլլէ Փուլիէ»
այսօրուան թիւով հետեւ
յօդուածը կը հրատարակէ
բացեալ Լուիճի Լուցցաթթի
յասիրութեան մասին.— «Ս
տուինք Լուիճի Լուցցաթթ
մահուան լուրը ու անոր մ
մանրամասն մէկ կենսագրակ
նը։ Բայց նշանաւոր Ծերունի
կեանքը եղած է այնքան հ
շալիօրէն բեղուն որ ո՛չ մ
կենսագրական փորձ կրնայ
բողջօրէն ու կատարելապ
ներկայացնել զայն։ Անտարա
կոյս Ան աշխարհի էն ծանօ
մարդն եղաւ։ Իր կեանքին էջ
նշանակելի դրուագներէն կարե
լի է յիշել Միացեալ Նահանգ
ներու մաքսային բարեկար
գութիւնը, զոր նոյն պետութեան
յանձնարարութեամբ կատարած
է մեծ յաջողութեամբ։ Ու երբ
1910ին Լուցցաթթի տասնեակ
Նախարարական Խորհուրդին Նա
խագահութիւնը, աշխարհի չոր
կողմերէն հասան ծափահարու
թիւններ, ու գոհունակութեան
անթիւ արտայայտութիւն
այն Մարդուն, որ ոչ միայն
մալսարանական բեմերէ,
պարակային ատենաբանութ
ներով, գիրքերով եւ հոդ
ու անխոնջ գործունէութեա
պատուած է իտալական ազ
ալ եւ ամբողջ Եւրոպան։ Լ
ճի Լուցցաթթիի անունը կա
ուած է հրաշքներու անթ
շարքի մը։ Երբ Իտալական պ
տութիւնը— աշխարհի թա
րաբեմին վրայ հասնող պ
տութիւններէն է՛ն վերջինն
ստիպուած հետեւապէս հարկ
րապատկել իր ուժերը իր կեա
քի ճամբան հարթելու համ
—գտնուեցաւ օր մը տնտեսա
կան անել կացութեան մը մէ
Լուիճի Լուցցաթթին էր որ
ցաւ կատարել այն նշանաւ
Conversion di rendita
ղութիւնը, որ մինչեւ այսօր
յիշուի իբրեւ Իտալիոյ անտեսա
կան շարժումներէն կարեւոր
գոյնը եւ որ տուաւ անոր
ղութիւն ու բարօրութիւն
ափկա կրցաւ ընել Լուցցաթ
մեծագոյն խոհեմութեամբ
կորովով։

Ամէն արդար ու մեծ դա
պաշտպան, ճշմարիտ հին
պետ մը, միշտ պատրաստ
քարելու խեղճի մը համար
միշտ պատրաստ պաշտպան
լու Տկարները ու Ընկճուածնե
րը հզօրներու բռնութեան դէ
Լուիճի Լուցցաթթի անցա
կեանքի մէջէն իբր առաքեա
մը, որմէ կարելի էր ամէն բա
խնդրել՝ չմերժուելու վստա
հութեամբ։

Իր անթիւ փառքերէն մէկ
է անտարակոյս Հայերուն նուի
րած իր պաշտպանութիւնը։ Ա
դեռ վերջերս այդ պաշտպանու
թեան մէջ նորագոյն արտա
տութիւնը եղաւ Փարիզի հա
ղութին հաստատումը։ Մարդա
սիրական ու ասպետական ոգի
չէր որ միայն կը մղէր զինք
այդ ազնիւ ազգին արդար դա
պաշտպանելու, այլ եւ քաղ
քական բարձր հասկացողու
թիւնը։ Արդարեւ, կլէմանսօ
բարեկամ, իրագուց անգլիա
մեծանուն վարպետին կառավար
Հայաստանի ծառայելը քաղ
քակրթութեան ծառայել կը նշ
նակէ։ Ու Հայաստանի դատ
Լուցցաթթի նուիրեց իր կեա
քին մեծագոյն մասը մինչեւ
վերջին շունչը, մտածումի
գործունէութեան արամադրու
կան յարատեւութեամբ մը,
բխէր համոզումէ մը ու
սաւէք մը։

Մենք հոս կ'ուզենք յի
մեզի շատ մօտիկ դրուագ մը
ա՛լ աւելի սիրելի կը դարձնէ
սիրտէն անհետացած բարեկա
ծերունին։ Ան ուզեց որ Փար
հայ գաղութը փոխանակ
փառական ու անուան այսպ
ունենայ երդիք մը ապաստ
հաստատ։ Ու այսպէս կոչ
իր անունը «Նոր Արաքս
Հրանտ Նազարեանցի

...անդ ու անխոնջ ջանքերով ու առաջնորդութեամբ, որուն միաւ գան իշխանուհի Զօրկէզէ, կոմսուհի Պրաշշի, կոմս Ծանօթթի, իշխանը Վօլփի, Զիանօ, ու իշխան Քիճի,— առաջնակարգ իտալական ուժեր, որոնք լուսաւորուած Լուինի լեզգաթթի իմաստութենէն կառավարութեան կարիքներն՝ Մուսոլինիի ուշադրութիւնը։ Մեր թերթը քանիցս զբաղած է «Նոր Արաքս»ի գեղեցիկ ձեռնարկին մանրամասնութեան ու չէ զլացած հայ բաբեամբը ու ...ին իր բոլորանուէր նուիրումը։ Մեր նպատակը այսօր խօսիլ չէ այսօր Նոր Արաքսի մասին։ Կ'ուզենք ըսել միայն որ Լուինի Լուզզաթթիի մահուան յարուցած արձագանգը ամենուրեք՝ մեծագոյն ապացոյցն է իր բարութեան ու հոգիի մեծութեանը, որոնցմէ ներշնչուեցաւ իր կեանքին իրագործուած գործունէութիւնը։ Իտալական երեսփ. ժողովը ու ծերակոյտը որոնց ամենաշքեղ փառքերէն մէկն եղաւ — մեծագոյնը — կը լքեն այսօր այն Մեծ Սուրբը որ իր բոլոր ուժերը նուիրեց համամարդկային եղբայրութեան մը գեղեցիկ երազին իրականացման։»

ՊԱՅՔԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՊԱՌԱԿՏՈՂՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Թոմսկէյի (Հնդկաստան) հայ եկեղեցական վարչութիւնը Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդին ղրկած է նամակ մը, որուն էական մասերը կը հրատարակենք ստորեւ.—

«Զգիտենք, ինչ պէս արտայայտենք մեր վիշտը, ցասումը, եւ զզուանքը, այն անտեղի յարձակումներուն համար, որոնց ենթարկուած են ներկայիս հայ ժողովուրդին դարաւոր հաստատութիւն եւ միակ կապ Մայր Աթոռն ու Ամենայն Հայոց վեհ. Հայրապետին իրաւունքները։ Թիֆլիսի ու Երեւանի եկեղեցեաց բռնագրաւումն եւ յանձնումը մի քանի արկածախնդիր եւ խռովարար բերդերին, որոնք ինչ որ «Ազատ Եկեղեցի» անուան տակ կ'ուզեն անյայտակ անել այն ամէնն, ինչ որ սրբութիւն եւ սեփականութիւնն է ընդհ. հայ ժողովրդին։ Եւ դժբախտաբար այս քայլերը կը քաջալերուին եւ կը պաշտպանուին Հայաստանի կառավարութեան կողմիցն որն երբեք ներելի չէ։ *Ո՛չ Յագկերտներ, ո՛չ Ցարեր, ո՛չ Գալիցիններ կարողացել են հայ ժողովրդին անջատել իրեն Մ'այր Աթոռէն եւ ո՛չ ալ յարուցած են այսքան ատելութիւն եւ դժգոհութիւններ։*

«Հայ եկեղեցին եւ իրեն Մայր Աթոռն այսօր կը հալածուին իրենց հարազատ զաւակներից. պաշտպանում ենք մեր երկիրը, որի համար եւ պատրաստ ենք անելու մեր ձեռքից եկածը։ Սակայն աւելի մենք կապուած ենք Մեր Մայր Աթոռին եւ իրեն վեհին իրաւունքների անբռնաբարելիութեան, եւ սրա համար էլ այս հեռաւոր անկիւնից բողոքում ենք այն բոլոր ոտնձգութիւնների եւ անարդարութիւնների դէմ, որոնք կը հասնին հայ եկեղեցուն ուղղակի եւ անուղղակի՝ լինի պետութիւնից եւ կամ բռնիկներից։

Կը սիրենք յուսալ եւ հաւատացած ենք որ Հայաստանի կառավարութիւնը պիտի դադրեցնէ իր քաջալերութիւնը, հովանաւորութիւնը խռովարարներին եւ պիտի յարգէ Մայր Աթոռին դարաւոր եւ անբռնաբարելի իրաւունքները, յօգուտ երկրի շահերին։»

45,000 ՆՈՐ ՀՊԱՏԱԿ 1926ԻՆ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, 1926ին ֆրանսական հպատակութիւն ընդունած են 45,371 օտարականներ, որոնց 13,786ը ստացական քաղաքացիութեամբ Ֆրանսայի, Ալճերիոյ, եւ ուրիշ գաղթավայրերու մէջ, 3586ը վերահաստատումով, 23,314ը յայտարարութեամբ՝ հաշտարար դատաւորին առջեւ եւ 4685 անչափահասներ Ֆրանսացի դարձած են իրենց ծնողքին հպատակութեամբ։

Այս նոր հպատակներէն 14,424ը իտալացի են, 4441ը պելճիքացի, 4506 ըռուս, 1686ը Օսմանցի (Թրքահպատակ ըսել կ'ուզէ, որոնց մէջ կան եւ Հայեր), 1392ը Զուիցերիացի, 464ը Անգլիացի, 5095ը գերմանացի, 1259ը Ռումանացի, 363ը ցոյն եւլն։ 753 հոգի կը պատկանին զանազան երկիրներու — Ամերիկա, Սուրիա, *Հայաստան*, Հնդկաստան, Պարսկաստան, Պուլկարիա, եգիպտոս վրաստան, *Փոքր Ասիա* եւն։ 1925ին նոր հպատակներու թիւն էր 28,155 հոգի։ Ուրեմն, մէկ տարուան մէջ աւելցած են 17,216 հոգի։

Երեսփ. ժողովի մշակած նոր օրէնքով, կասկած չկայ թէ պիտի կրկնապատկուի այս թիւը, 1927ին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՍԸԿՌԷԻ ՄԷՋ

ՍԸԿՌԷ.— Այստեղ կան 75ի չափ Հայեր, որոնք եկած են մեծամասնութիւնը Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Պուլկարիայէն։ Կան բաւականաչափ ամուրիներ։ Այրերը կը զբաղին հանքագործութեամբ, իսկ կիները չեն գործեր։ Գործազրկութիւն չկայ եւ ոչ ալ օրականներու գեղչ։

Բարեկենդանի առթիւ կազմակերպեցինք Վարդանանց տօնը։ Ցաւալի է որ այստեղ ալ կարմիր շօշորդ մը, Ս. Ճ., բան գործ ըրած է խառնակել գաղութը, թէեւ սեւերես մնաց ամէն տեղ։

Գրիգոր Պալեան

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ԵՒՍ

ՔԱՆ-ԼԱՊԱՅԻ.— Գործազրկութիւնը իր ազդեցութիւնը կը կորսնցնէ։ Քանի մը շաբաթ առաջ բնաւ գործ չկար եւ մեծ թիւով բանւորներ պարապ, փողոցէ փողոց գործ կը փնտռէին։ Սակայն ներկայիս անգործներ չեն երեւար, կամ ագարակներու մէջ կ'աշխատին եւ կամ խաչելիս գաղթած են։

Հոս գործազրկութիւնը չսկսած, «Յառաջ»ը լրջօրէն ուշադրութիւն կը հրաւիրէր եւ կը գրաղէր հայ գործաւորներու վիճակով։ Մինչեւ որ գործազրկութիւնը հոս հասաւ, մենք մեր խրատը առած էինք։ Առաջ երբ գործարանատիրոջ կամ վարպետին քիչ մը բարկանայինք, անմիջապէս Մարսէյլ կ'իջնէինք։ Այս անգամ այդ դժբախտութեան գիրկը չինկանք, եւ քանի մը հայ անգործներ գործ գտանք մտնելով ագարակներու մէջ։ Մինչեւ հիմա կը գործէինք եւ դարձեալ այս գործարանի սենեակները ձրի կը բնակէինք։ Գործարանատէրը պատուիրած էր որ մինչեւ որ գործերը վերաբացուին, երթանք ագարակները աշխատինք եւ այստեղ բնակինք։ Այդպէս ալ եղաւ։ Այսօր 5—6 հայ ընտանեց եւ սկսած ենք հին օրէնքին համեմատ գործել, 10 ժամ աշխատանք, 25 ֆրանք։ Թերեւս ագարակներու մէջ դարձեալ գործ գտնուի։

Այս նահանգին մէջ շատ գործարան չկայ եւ հազիւ եղածը կը բաւէ։

Հոս հայութիւնը 1925էն ի վեր է որ սկսած է հաստատուիլ, կին թէ այր կը հաշուուին 30, տասնէն մինչեւ երեք տարեկան 13 հոգի, Նորածիններ 3, 1925ի վերջերը մէկ մահ միայն պատահած է իսկ ամուսնութիւն ոչ։ Երկու-երեք հայ օրիորդներ «կօլֆ»ի վրայ կ'աշխատին։

Քանի մը պզտիկներ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, այն ալ երկու ամիսէ ի վեր։ Մայրերը օրուան հոգով զբաղած ըլլալով չեն կրնար զբաղիլ փոքրիկներու կրթութեամբ։

Չունինք ո՛ր եւ է կազմակերպութիւն, քանի եւ Լապատիի մէջ գտնուող քանի մը ընկերներու աշխատութեամբ կազմուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան «կայծակ» ենթակոմիտէն, ինչպէս գրած էր «Յառաջ»։

Գիշերները կը հաւաքուինք ընկեր Յարութիւն Չպուքճեանի բնակարանը եւ կը խօսինք մեր ազգային հոգերուն վրայ։ Ամէնքս ալ կը զգանք որ մեր վերջնական փրկութիւնը՝ անկախ եւ միացեալ Հայաստանն է։ Բայց մինչեւ այդ օրը պէտք է տոկանք եւ պայքարինք օտարացման դէմ։

Վերջերս քանի գացած էի, ծեր տիկին մը հանդիպեցայ. Հայ էր, բայց հայերէն չէր գիտեր։ Տեղեկացայ որ տասը տուն Հայեր կը գտնուին Cannetի մէջ։

Դ. Աճարոնեան

ՄՈՆՓԷԼԻԷԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մոնփէլիէի Հայ Ուսանողական Միութիւնը կը փութայ յայտնել Հայաստանի եւ արտասահմանի հայ հասարակութեան եւ ուսանողութեան, թէ տեղւոյ նախկին ուսանողական միութիւնը որ ընդհատած էր իր գործունէութիւնը վերջին տարիներու ընթացքին, այժմ վերակազմուած եւ գործի է լծուած։

Միութիւնս ընդգրկելով այն սկզբունքներն ու նպատակները, որ ունին առհասարակ չէզոք հողի վրայ հաստատուած հայ ուսանողական կազմակերպութիւնները, կ'առաջարկէ երկրի եւ արտասահմանի հայ ուսանողութեան արձագանգ տալ իր ձայնին եւ միացած ուժերով ստեղծել ուժեղ կապ մը բոլոր նոյնանման միութիւններու միջեւ։

Այս ընդհանուր միութեան պարտականութիւնը ձգելով Փարիզի Ուս. Միութեան, որ ամէնէն մեծ պատեհութիւնն ու յարմարութիւններն ունի իրագործելու համար սոյն կարեւոր առաջարկը, մենք մեր համեստ ուժերը միշտ պիտի տրամադրենք այդ գործին եւ գլխաւորաբար երկրի ուսանողութեան հետ կապ հաստատելու խնդրին։

Թղթակցութիւններն ուղարկել հետեւեալ հասցէին՝ 39 Bd des Arceaux Montpellier (France).

Կը խնդրուի բոլոր թերթերէն արտատպել։

(կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Ա.) խումբը հաւասար մնաց Transportsի (Ա.) խումբին հետ։ Մրցումէն առաջ կը սպասուէր ֆրանսական խումբին ջախջախիչ պարտութեանը, բայց հայ խումբը չկրցաւ լաւ դաս մը տալ արդիւնքի տեսակէտով։ Գալով խաղին՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, իր բոլոր գիծերուն վրայ լայնօրէն առաւելութիւն մը ցոյց տուաւ եւ խաղի տեսակէտով շատ բան սորվեցուց հակառակորդին։ Ֆրանսացիները միայն արագութեամբ եւ իրենց կատաղի խաղով գերազանցեցին Հայերը։ Հայ յառաջապահները նոյն օրը բազմաթիւ առիթներ փախցուցին, եւ շատ անգամներ տասը կամ տասներհինգ «փաս»էն գնդակը դուրս զարկին։ Դաշտը մասամբ մը ծահիճի վերածուած էր, եւ դատաւորին կողմնակալութիւնը զգալի էր. միայն երեքէ աւելի «փէնալթի»ներ չսուլեց, եւ այսպէսով իր խումբը ազատեց անխուսափելի պարտութենէ մը։

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին 2ով 1 պարտուեցաւ Pantinի Ա. խումբէն, ինչ որ մեզի համար շատ լաւ արդիւնք մըն է։

E. P. P. de Pantin ֆրանսայի աշխատաւորական խումբերուն ախոյեանն է եւ նախորդ կիրակի 1ով 6 յաղթած էր Հ. Մ.ի Ա. խումբին։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԸ

Զատկի կիրակի օրը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը շատ կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ գաւառի մէջ, (Sables - d'Olonne) Tigres Vandéensի Ա. խումբին դէմ։ Այս քաղաքը կը գտնուի Ատլանտեան Ովկիանոսին եզերքը։ Հիմակուընէ արդէն յայտարարութիւններ փակցուած են քաղաքին ամէն կողմէ եւ տեղացիները հետաքրքրութեամբ կը սպասեն հայ խումբի ժամանման։ Ֆրանսական խումբը որ կը կոչուի *Վանտէի Վագրերը* շատ անգամներ իր նահանգին ախոյեան հանդիսացած է, եւ մեզի ծանօթ «Սէզիէմ»ին հետ հաւասար մնացած է։ Sables d'Olonue փարիզէն մօտաւորապէս 500 քիլօմեդր է, թէեւ հայ խումբի մեկնումին օրը դեռ չէ որոշուած, բայց շատ հաւանական է որ խթումի շաբաթ առաւօտ ճամբայ ելլէ։

Այս մրցումէն զատ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը Թերեւս Զատկի երկուշաբթի օրն ալ մեծ մրցում մը կատարէ. կամ կեդրոնական Ֆրանսայի եւ կամ Արեւմտեան կողմը։

Մանրամասնութիւնք յառաջիկային։

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ՄԸ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ.— Վիէնէն կը գրեն.— Շաբաթ գիշեր սինէմայէն կը դառնայինք խումբ մը ընկերներով։ Մեր ճամբուն վրայ, տեսանք որ սրճարանի մը մէջ կռիւ կայ։ Քանի մը Ֆրանսացիներ կը ճնկեն ու կը գինովնան։ Յետոյ գինիին դրամը վճարելու պահուն, կռիւ կ'ընեն տիրոջ հետ, կը կոտրեն ապակիները, աղմուկ, ծեծ եւլն.։ Բաւական բազմութիւն հաւաքուած էր, մենք ալ խառնուեցանք անոնց եւ կը դիտէինք։ Յանկարծ մեր տղոցմէն մէկը, Լեւոն Ագրապեան, պոռաց. «Տղաք, զարնուեցա՛յ»։ Գինովներէն մէկը դանակով զարկած էր։ Անմիջապէս լուր տուինք ոստիկանութեան։ Գինովներէն երկուքը ձերբակալուեցան, միւսները փախան։ Վիրաւոր Լեւոնը փոխադրեցին հիւանդանոց։ Վէրքը ծանր չէ։

Հ. Թ.

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԱԲԲԱՆ.—Կիրակի օր, ֆրանսական սահմանին մօտ, Պիւլէնժէնի գիծին վրայ գտնուեցաւ ֆրանսացի վարդապետ մը, որ զգայազիրկ փռուած էր գետին։ Ամբողջովին կողոպտուած էր, դրամապանակը, ժամացոյցը եւ իր ինքնութեան թուղթերը։ Ծանօթ է սակայն վիրաւորը, որ կը կոչուի Աբբայ Տիէպօլտ։ Կը կարծուի որ գողերը կողոպտած են զայն շոգեկառքին մէջ եւ յետոյ դուրս նետած։

Փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, սակայն ուշքի չեկաւ։

ԷՐԻԿ ԿՆԻԿ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Նախկին վաճառական մը, Բօքլէն, կը բնակէր Սէն-Քլուի Ունէր կին մը, որ կը տառապէր ջղագարութենէ։ Շաբաթ օրը երկա՛ր զուարճացան Փարիզի մէջ, դարձան տուն։ Տիկին Բօքլէն բացաւ պատուհանը, ժողվեց քղանցքը եւ թռաւ միջոցին մէջ։ Սակայն հրեշտակները չբռնեցին ձեռքէն եւ տիկինը ինկաւ, երեք յարկ բարձրութենէ վար, սալայատակին վրայ։ Արիւնով լուաց գետինը։ Ամուսինը վազեց վար, յետոյ շրջապատողներուն յայտարարեց թէ կ'երթայ կանչել ոստիկանները։ Սակայն նստաւ շոգեկառք եւ Փարիզ իջաւ։ Առտուն, Վէնսէնի անտառին մէջ, կանանչցող հողին վրայ փռուած էր իր դիակը։ Անձնասպան եղած էր նաեւ ինք, գնդակ մը պարպելով բերնէն ներս։

ՓՈՔՐԻԿ ԴԻԱԿԸ.— Մարթէլ փողոցին վրայ, պանդոկի մը բնակիչները շարունակ կը գանգատէին պանդոկապետէն որ 6րդ յարկէն անտանելի գարշահոտութիւն մը կուգայ։ Անցեալ առտու կանչեցին ոստիկան մը եւ բացին սենեակ մը ուրկէ կ'ելլէր գարշահոտութիւնը։ Սենեակին վարձակալը 19 տարեկան աղջիկ մըն է, Մատըլէն Բրօն, սպասուհի։ Ոստիկանը երբ բացաւ պայուսակ մը, գտաւ փոքրիկ դիակ մը, տարրալուծուած վիճակի մէջ, փաթթուած արիւնաթաթախ լաթերով։ Խիստ հարցաքննութենէ մը յետոյ, սպասուհին պատասխանեց.

— Յունուար ամսուն, վաճառականի մը քովը ծառայած պահուս, աշխարհ բերի այս երախան, զոր գաղտնի պահեցի։ Գիշեր էր, փաթթեցի ղենջակի մը մէջ ու քնացայ։ Երբ արթնցայ, մեռած էր նորածինս։ Դրի պայուսակիս մէջ, եւ յետոյ ուր որ ծառայութեան գացի, հետս տարի իմ փոքրիկ դիակս։

Փոքրիկ դիակին տէրը բանտ գնաց, առանց սակայն, այս անգամ, արտօնուելու որ հետը տանի իր փոքրիկ դիակը։

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ.— Ելեկտրագէտ — ճարտարագէտ Ժօրժ Ռօք, առջի առաւօտ, աշխատանքի պահուն, սխալ շարժումով մը զարնուեցաւ ելեկտրական պարանի մը։ Վայրկենական մեռաւ։

Դարձեալ, Ժաք Օմարէշալ, տարրաբան մը, փորձեր կը կատարէր մանեզիօմի վրայ։ Յանկարծ կրակ առաւ քիմիական նիւթը եւ ծանր այրուածքներ ստացաւ տարրաբանը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Որովհետեւ Թուրքը գաղտնի ոստիկանութիւն մը ունի, որ առաջինն է Եւրոպայի մէջ, միշտ պատրաստ գաւելու, իր օգտակարութիւնը ապացուցանելու եւ իր վարձքը ստանալու համար։ Ուրկէ որ անցնի, կասկած եւ ոխ կը ցանէ։

— Չըսե՞ս որ, թերեւս աւելի լաւ է այդ շրջանակներուն մէջ մտնել։

— Այո՛, բայց այդ շրջանակներուն մէջ է որ կարելի է հանդիպիլ հիանալի խաղերու. ... ամբ այդ կիները հոն կը ..., որպէսզի անոնց ժպիտին ... գրաւեն ու տեղեկանան։

— Լաւ է որ գիս կը զգուշացնէք։

— Վախնալու բան մը չունիք դուք, ձեր ֆրանսական անունը, ամէն կասկածէ զերծ կը կացուցանէ ձեզ. ընդհակառակն, առիթը պիտի ունենաք, իբր անոնց մտերիմը, մօտիկ ըլլալու օտարականներուն տրտունջները եւ վերագրումները։

Եւ Ահմէտ աւելցուց.

— Բայց ի՞նչ պէտք ունիմ այս յանձնարարութիւնները ձեզի ընելու։ Թրքական տեսակէտով, դուք ձենէ վախնալու բան մը չունիք։

— Երբեք քաղաքականութեամբ չեմ զբաղած։

— Ազատ համարձակ գնա ուրեմն. քուկդ է սիրաբանելու հաճոյքը...

***

Շաբաթ իրիկուն մը, ուսանող Շառլ Տիւվալը ընկերացաւ իր բարեկամին՝ կեղծ Արտաշէսի, երթալու համար Քասթիյեօն փողոցը՝ մեծ պանդոկ մը, ուր Լէվանթէնները բարեգործական հանդէս մը սարքած էին։ Մեծ եւ խայտաբղէտ բազմութիւն մը կը փութար սրահներէն ներս. կային զինուորականներ, դիւանագէտներ, բարձր պաշտօնատարներ, ֆրանսացի շատ մը անձնաւորութիւններ, ամէն ազգէ մեծ առեւտրականներ, ինչպէս նաեւ գեղանի, վայելուչ կիներ։

Այս առաջին շփումը ընկերութեան հետ զոր չէր իսկ երեւակայեր, շլացուց երիտասարդ աբեւելքցին ու զայն խրտչեցուց, այնքան որ չհամարձակեցաւ առաջանալ։

Բայց Ահմէտ կը հսկէր։ Շքակիր շատ մը անձերու ներկայացուց զայն, իբր ֆրանսացի ուսանող մը, որ Փոքր-Ասիոյ մէջ ճամբորդութենէ մը կը դառնար։ Տիւվալ՝ ամէն կողմէ իրեն ուղղուած հարցումներուն պատասխանեց դիւրութեամբ եւ նրբամտութեամբ, ինչ որ զինքը արժանացուց փաղաքուշ շնորհաւորութիւններու։

Յանկարծ, կեղծ Հայը անոր քղանցքէն քաշեց ու հարցուց.

— Պարել գիտէ՞ք։

— Այո՛, նոր պարերը չեմ գիտեր։

— Հոգ չէ։ Հետս եկէք։

Զայն առաջնորդեց Թուխ, գեղանի կնոջ մը մօտ, որ փէսաւոր հրաւիրեալի մը քովէն հեռանալու վրայ էր։ Ահմէտը նշմարելուն, երիտասարդ կինը անոր ընդառաջ գնաց, մօտեցաւ եւ ժպտագին ձեռքը անոր երկարեց. Թուրքը անոր ձեռքը համբուրելէ յետոյ ըսաւ.

— Թոյլ տուէք, տիկին, որ ձեզի ներկայացնեմ իմ նոր բարեկամներէս մէկը, պարոն Շառլ Տիւվալ, իրաւագիտական ուսանող։

Ու դառնալով երիտասարդին, որ շլացած կը կենար, աւելցուց, ցոյց տալով Թուխ պարիկը.

— Տիկին Եանուս պէյ։

Տիւվալ խոնարհեցաւ եւ խանդավառութեամբ ըսաւ.

— Պարոնը ձեր մասին խօսած էր արդէն իբրեւ աստուածուհի մը, բայց նկարագրութիւնը որ ըրած էր, ոչինչ է բաղդատմամբ իրականութեան։

Կինը՝ հաճոյքէն խնդալով, պատասխանեց.

— Փաղաքշելու մէջ, Ֆրանսացիները մէկ հատիկ են։

Ահմէտ ընդմիջեց.

— Պարոնը Փոքր Ասիոյ մէջ ուսումնասիրական ճամբորդութենէ մը կը վերադառնայ։

— Իզմիր գացա՞ծ էք, հարցուց գեղանին խէժն։

— Ամբողջ Յունաստանը կը ճանչնամ, Եւրոպականը եւ Ասիականը, պատասխանեց ուսանողը մաքուր յունարէնով մը։

— Կը տեսնեմ թէ հոն՝ մասնաւորաբար այդ լեզուն մշակած էք։

— Ամէնէն գեղեցիկը աշխարհի, ինչպէս իր կիները։

Ահմէտ նորէն ընդմիջեց.

— Տիկինը թոյլ կուտա՞յ, որ իրեն վստահիմ երիտասարդ բարեկամս, որ ապահով եմ թէ չպիտի գանգատիատոր համար։ Սրահին խորը կը նշմարեմ Սերպիոյ փոխհիւպատոսը, որուն հաղորդելիք կարեւոր բան մը ունիմ։

— Գացէ՛ք, գացէ՛ք, ամուսինս նոր ձգեց զիս, եւ պարոնը ինծի պիտի ընկերանայ։

— Ի՛նչ ուրախութիւն ինծի համար, տիկին, բացագանչեց ուսանողը. կ'ուզեմ ձեր գերին ըլլալ. այնքա՛ն մինակ եմ։

Նոյն պահուն նուագախումբը շրջպար մը սկսաւ զարնել։

— Տիկինը կ'ուզէ՞ր թոյլ տալ, աղաչեց երիտասարդը։

(Շար.)

ուած է: Անգլիոյ դրամատունը իր կողմէ պիտի վերադարձնէ 18,350, 615 ոսկելիրը: Այս կերպով Ֆրանսա պիտի ազատի յաջորդ տարիներու ընթացքին 100ին 6 տոկոս վճարելու, եւ ոսկեդրամի պահեստն ալ 458 միլիոն ֆրանք պիտի աւելնայ:

Ըստ պայմանագրութեան, Անգլիոյ դրամատունը իրաւունք ունէր այս առաջարկը մերժելու: Ֆրանսական թերթերը մեծ յաջողութիւն մը կը նկատեն ասիկա եւ յոյս կը յայտնեն թէ դրամական կացութիւնը պիտի բարւոքի շուտով:

Ֆրանսիական գաղտնի դաշնագիր ?

Երեսփ. ժողովին մէջ համայնավար երեսփոխան Ժաք Տիւքլօ ուզեց հարցապնդել արտաքին նախարարը իտալեւսերպ վէճին մասին եւ ըսաւ.

— Այս վէճը մեղմացած կը թուի: Ատով պալքանեան խնդիրը չի կարգադրուիր: Նկատելի է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պարտականութիւն չսեպեց միջամտել: Փարիզ կը խրատէր Պելկրատը, Լոնտոն՝ Հռոմը: Ալպանական միջադէպը կը ներկայանայ իբրեւ շարունակութիւնը անգլեւֆրանսական աշխարհակալութեան պայքարին: Արտաքին նախարարը լաւ գիտէ թէ Պալքաններու մէջ կայ անգլեւիտալական քաղաքականութիւն մը, որ կը հակառակի Ֆրանսայի եւ Փոքր-Համաձայնութեան քաղաքականութեան: Չպատասխանեց Լէոն Պլումի այն հարցումին թէ զինուորական գաղտնի համաձայնագիր մը կա՞յ Ֆրանսայի եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ:

— Ո՛չ, պատասխանեց Պրիան, մեր բոլոր համաձայնագիրները Ազգերու Դաշնակցութեան կը հաղորդուին, գաղտնի բան չկայ:

Ի վերջոյ որոշուեցաւ յետաձգել հարցապնդումը:

Ֆրանսական նաւատորմը մեկնած

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսական «Տիւկէ-Թրուէն» մարտանաւը եւ «Սիմուն» թորփիլանաւը Պոլիսէն մեկնած են Սէտտիւլ Պահր, ուր ֆրանսական դեսպանին ընկերակցութեամբ պիտի այցելեն Տարտանէլի գերեզմանները: «Թանփէթ» թորփիլանաւը Պէյրութ մեկնեցաւ: «Սուֆլէօր» եւ «Ռըքէն» ընդծովեաները դէպի Սիրա ճամբայ ելան:

Մեկնելէ առաջ ծովակալ Պուի եւ սպայակոյտը, ֆրանս. նաւային կցորդ գնդապետ Սառուի ընկերակցութեամբ այցելեցին Ելտըզի զինուորական վարժարանը, ուր ընդունեցան զօրավար Շիւքրի Նայիլի փաշայի կողմէ:

Ֆրանսացի սպաներ երկու դասախօսութիւն տուին Թուրք սպաներուն առջեւ, մէկը ընդծովեաներուն, միւսը ծովային նշանառութեան մասին: Յետոյ դպրոցին տնօրէնը շնորհակալութիւն յայտնեց ծովակալին եւ փայլուն յաջողութիւններ մաղթեց ֆրանսական նաւատորմին:

Յարձակում Ճափոնցիներու վրայ

Կացութիւնը խիստ ծանր է Հանքէուի մէջ, ուր Ճափոնցիներու եւ Չինացիներու միջեւ պատահած վէճի մը հետեւանքով ազգայնականները յարձակեցան ճափոնական առանձնաշնորհեալ հողամասին վրայ: կրակ տուին գործարանի մը: Ճափոնական «Աթաքա» թնդանօթակիրէն 200 զինուորներ ցամաք ելան եւ ամբոխին վրայ կրակ բացին: Բազմաթիւ սպաննուածներ կան:

Չինացիներուն յարձակումը՝ այնքան արագ եւ կազմակերպուած տեղի ունեցաւ, որ ճափոնական ընդհանուր հիւպատոսը հազիւ մէկ ժամէն կրցաւ օգնութիւն խնդրել «Աթաքա»յի հրամանատարէն:

Ճափոնցի ծովային զինուորները սկսան պարպել Հանքէուի ճափոնցի բնակիչները: Այդ պահուն երեւցան ազգայնական Ցրդ բանակի ջոկատները եւ անոնց հրամայող սպան պահանջեց որ Ճափոնցի զինուորները անմիջապէս հեռանան: Ճափոնցի հրամանատարը պատասխանեց թէ իր զինուորները ճափոնական առանձնաշնորհեալ հողամասին վրայ պիտի պահէ այնքան ատեն որ պէտք տեսնէ:

Քիչ յետոյ ազգայնականները կրակ բացին Ճափոնցիներուն վրայ:

Անգլիական կառավարութիւնը Փէքինի դեսպան Սըր Լէմփսընի ղրկեց բնագիրը այն ծանուցագրին, որով ազգայնականներէն հատուցում կը պահանջուի՝ Նանքինի մէջ անգլիահպատակներուն հասցուած վնասներուն համար: Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը կրկին զբաղեցաւ չինական խնդրով եւ որոշեց 5000 նոր զինուորներ ղրկել դէպի Չինաստան:

Միւս կողմէ Նանքինի մէջ օտարատեաց շարժումը կը շարունակուի: Օտար տուները տակաւին կը կողոպտուին տեղացիներուն կողմէ:

Ֆրանսա նոր մարտանաւ կը շինէ

Ծովային նախարար Ժօրժ Լէկ Հանրապետութեան նախագահին ստորագրել տալէ վերջ Երեսփ. ժողովի դիւանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով 1927 Յուլիս 4էն մինչեւ 1928 Յունիս 30 պիտի շինուին հետեւեալ մարտանաւերը.— Մէկ յածանաւ, 6 թորփիլահալած, 5 ընդծովեայ, 1 ականադիր եւ 2 պահականաւեր: Խորհրդարանը պիտի քուէարկէ ասոնց շինութեան համար անհրաժեշտ վարկը:

Ռումանիոյ թագաւորին վիճակը

Ռումանիոյ թագաւորին վիճակը շատ ծանր է: Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է անդորրութիւնը պահպանելու համար: Ոստիկան զօրքեր կը հսկեն մայրաքաղաքին կեդրոնը, իսկ հեծելազօրքեր կը շրջագային արուարձաններու մէջ: Վարչապետ Աւերէսքու եւ ընդդիմադիրներու պետ Ժան Պրաթիանօ միացած են՝ թագաւորին մահուան պարագային հակառակելու համար որ նախկին գահաժառանգ իշխան Կարոլ գահ բարձրանայ:

Պուքրէշի մէջ բոլոր հրապարակային ցոյցերը արգիլուած են: Կրթական նախարար Փէթրովիչի ուսանողական միութեանց նախագահները հրաւիրելով յանձնարարեց որ որ եւ է ցոյց չկատարեն, ինչ նպատակով ալ ըլլայ, կարգը չխանգարելու համար:

Սենտիքաներու միութիւնը

Գրած էինք թէ C. G. T. U.ի միութեան առաջարկը քննութեան համար ղրկուած էր C. G. T.ի մասնաւոր յանձնախումբին: Այս վերջինին կողմէ տեղեկաբեր Լիօշօն ներկայացուց բանաձեւ մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ գոհութեամբ կ'արձանագրէն C. G. T. U.ի միութեան առաջարկը, որուն շնորհիւ միայն կարելի պիտի ըլլայ փարատել հերձուածի ցաւալի հետքերը, ու կը սպասեն որ միութենականներու ներկայացուցիչները յարաբերութեան մէջ մտնեն իրենց հետ: Անկարելի է ընդունիլ C. G. T. U.ի պատուիրակութեան ներկայացուցած միւս պայմանները: C. G. T.ի մէջ մտնելու համար համագումարներու որոշումներէն զատ ուրիշ պայման չընդունուիր:

Այս պատասխանէն յետոյ C. G. T.ն կը յայտարարէ թէ կարծիքի ազատութիւնը երբեք կապտուած չէ իր շարքերուն մէջ եւ թէ արհեստակցական շարժումէն դուրս քաղաքական կուսակցութեանց եւ ուրիշ հոսանքներու միջամտութիւնը ընդունելի չէ:

ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ 1915 ԱՊՐԻԼ 11-24Ի
12ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

կիրակի 24 Ապրիլ կէսօրէ առաջ ժամը 9ին Բիւ Թափի վ.էրի սինէմային մէջ, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Զ. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն հայ քաղաքական կուսակցութիւններէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան: կը խնդրուի բոլոր Ազգ. Հայրենակցական միութիւններէն, որ իրենց կարգին մասնակցին այս համազգային սգահանդէսին:

կը խնդրուի բոլոր հայ կազմակերպութիւններէն որ նկատի ունենան այդ օրը:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ «ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ»Ն

Յարդգողի գրական երեկոն այս գիշեր ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը: Դերասան Ա. Շահխաթունի պիտի դասախօսէ Արդի Թատրոնին եւ սինէմային մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Սայաթ-Նովան՝ յաջորդ Հինգշաբթի:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ 9 Ապրիլ երեկոյ ժամը 8,30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Faubourg du Temple: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Յ. Ամատունի:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին Բիւ Բէփիւպլիք 65, սրահին մէջ: Օրակարգ՝ վարչութեան նոր ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ «Իշխան», «Վ.ադգէս», «Վ.արուժան» եւ «Վ.ահագ» խումբերու բոլոր ընկերները՝ վաղը Ուր. երեկոյեան ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ջեկոյց Շրջ. կոմիտէի կողմէ: բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին, գրադարանի սրահին մէջ, 75 rue Paul Bert, Անրկայանալ անդամատետրներով:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ Շաբաթ 8 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 7ուկէսին, ֆրանսական սրճարանին մէջ: 173 Rue Etienne Dolet Alfortville:

ԱԳԱՐԱԿՆԵՐԸ աշխատելու փափաքով միութեան մօտ արձանագրուած որբերը այսօր երեկոյեան ժամը 7—8 ներկայանան Զ. Ռ. Միութեան ընթերցարանը:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 10 Ապրիլ, ժամը 2ին, 12, Բիւ Լ'Աթլաս, Մէթրօ Պէլվիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում:

ՄԵՐ ՄՕՏ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

Հայկազուն Հալէչեան, Արմէն Սասունի, Յարութիւն Պալթաեան (Գոնիացի), Մանուկեան (Մարսէյլէն նոր եկած), Աճարոն Չիլինկիրեան (Տրապիզոնցի):

ՍԱԿԱՐԱՆ
6 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
»	II »	[illegible]
»	III »	[illegible]
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 8 ԱՊՐԻԼ 1927

8 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 306

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՂԱՂ ԹԱՓԱՆՑՈՒՄ

Թուրքերու խաղաղ թափանցումը կը շարունակուի ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ Պոլսոյ ազգային միացորդներուն վրայ։

Օրը օրին հրատարակուած կցկտուր տեղեկութիւնները սամ, բովանդական գաղափար չեն կրնար տալ բուն անցուդարձի մասին։ Երկտող լուրեր կան որոնք բացատրութեան կը կարօտին։

Այդ կարգէն է հոոմէական Հայերու Պատրիարքարանին դէմ սարքուած յարձակումը, որ կառավարութեան կողմէ կը դիտուի բարեացակա՛մ չէզոքութեամբ։ «Մենք չենք խառնուիր ձեր ներքին գործերուն»։

Կը թուի թէ մութ ձեռքեր են որ կը վարեն այս խաղերը։

Մենք ծանօթ չենք բոլոր մանրամասնութիւններուն։ Թերեւս շատ բարի տրամադրութիւններ ունին ընդդիմադիրները։ Մանաւանդ, գնահատելի է աշխարհականացման ձգտումը, որ երբեւ նշանաբան կը յիշուի այսպիսի պարագաներու մէջ, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի ալ, Բերայի Մատենադարանի խնդրին առեն։ Բայց, այնքան պղտոր հանգամանքներով կը կատարուին այս ձեռնարկները, որ կարելի չէ վստահիլ անոնց անկեղծութեան։

Այս պարագան ապացուցանող փաստեր շատ կան։ Երբեմն կը բաւէ ճանչնալ կատարուած արշաւանքներուն «պայրաքտար»ները, գաղափար կազմելու համար։ Բայց աւելի պերճախօս փաստ մըն է Թուրք մամուլի լեզուն։

Ամէն անգամ որ իրարանցում կը պատահի, կամ կառավարութիւնը ձեռնարկ մը կատարել կ՚ուզէ, Թուրք մամուլը կը սկսի արձանագրել «հայ մտաւորականներու բողոքը» կրօնաւորներուն, աւելի կարճ բառով՝ Պատրիարքարաններուն դէմ։ Այդ «մտաւորականները» ընդհանրապէս մէկ-երկու թափթփուքներ են։ Անոնք պարբերաբար փոքրամասնութեանց ներքին վէճերը կ՚արծարծեն Թուրքերէն այս կամ այն թերթին մէջ, մանաւորապէս յուզելով դրամական խնդիրներ։ Միտքը պարզ է — երեւան հանել եկամուտներն ու ծախքերը, մատնանշել ազգային հարստութիւնները, եւ, գեղծումի ակնարկներով, շահագրգռել կառավարութիւնը, որպէս զի հաշիւ պահանջէ։

Այս հնարքը սովորական դարձեր է այլեւս։ Հռոմէական Հայերու տագնապին առթիւ, «Իգտամ», որ մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւի այսպիսի դէպքերու, փութաց ուշադրութիւն հրաւիրել նաեւ Հայոց Պատրիարքարանին վրայ. «Քանի մը կրօնականներ տարիներէ ի վեր իրենց ուզածին պէս կը գործածեն հասոյթները։ Հայ փոքրամասնութիւնը տակաւին չկրցաւ կրօնական հաշիւ հարցնել անոնց որոնք գեղծում կը կատարեն հայ գաղթականներու, որբերու եւ աշակերտներու յատկացուած գումարներէն։ Կրօնականները մեքենայութիւններ կը բանեցնեն եւ իրենց ուզած մարդիկը ընտրել կուտան։ Ասոր հետեւանքով, ճախողման կը դատապարտուի հայ մտաւորականներուն ուզածը, որ է աշխարհական կազմակերպութիւն ստեղծել։»

Մենք չենք որ պիտի չքմեղացնենք այսօրուան Պատրիարքարաններուն մէջ թառած հովուապետները, կամ անոնց աշխարհական գործակիցները։ Պոլսոյ հայ թերթերը յաճախ մերկացումներ կը կատարեն, որոնք հաւանաբար ճշմարտութեան մէկ մասն են։ Բայց երբ այս խնդիրները կը յուզուին զանազան ցոյցերով, եւ կ՚արծարծուին Թուրք մամուլին մէջ, կասկած չկայ որ հետեւանքը պիտի ըլլայ յոնք շինած ատեն աչք հանել։ Առտու մը կառավարութիւնը կրնայ ըսել. — «Դուք չէք կրնար, ձգեցէք որ մենք վարենք ձեր գործերը։ Մեզի յանձնեցէք հասոյթ, կալուած, ինչ որ ունիք, մենք աւելի լաւ կը մատակարարենք եւ կը հոգանք ձեր պէտքերը։» Իսկ եթէ պիտի առարկուի որ Պատրիարքարանի վարիչները չարաչար կը գործածեն ժողովուրդին համբերութիւնը, ինչո՞ւ չեն ընտրեր յարմարագոյն մարդիկը, ինչո՞ւ չեն հեռացներ ապիկարներն ու գործարարները։ Անոնք որ ցոյց կատարելու համարձակութիւն ունին, անշուշտ չպիտի վախնան ընդհ. ժողով գումարելէ։

Բայց աւելորդ է խրատներ տալ Փարիզէն Պոլիս։ Մենք փորձեցինք բացատրել երեւոյթ մը որ բարենշան չէ։

Անցեալ օր, Պոլսոյ թերթերը կը գրէին թէ Թուրքեւհայ Միութիւնը դատ բացած է, իմացած ըլլալով որ «Նախորդ վարչութեան անդամներէն եւ Տեղապահ Ասլանեան էֆ.ի ընկերներէն ոմանք հոս հոն գլուխ կը զարնեն, մեր Միութեան գործունէութիւնը դադրեցնելու համար»։ Այս այն խառնածին ընկերութիւնն է որ կազմուեցաւ 1922ին, Թուրք դերասանի մը նախաձեռնութեամբ, իբրեւ թէ մերձեցում յառաջ բերելու, բայց իրականին մէջ շանթաժի, Հայերէն դրամ կորզելու եւ... Պատրիարքարանի գործերը ձեռք անցնելու համար։ Միութեան հայ անդամներուն փառքերէն մէկն էր Տօքթ. Նաղուպեան, որ իր կաշին եւ կալուածները փրկելու համար, կ՚կայ կը կանչէր մեռած մօրը եաշմաքը եւ շանսատակ Պէհա Շաքիրը։ Վարկաբեկուած ե՛ւ Թուրքերուն ե՛ւ Հայերուն առջեւ, Միութիւնը մոռացութեան տրուած էր, բայց ահա նորէն կը շարժէ իր օձի գլուխը. անշուշտ աւարի մը հոտը առած ըլլալով։

Այս ալ խաղաղ թափանցումի գործիք մըն է, թէեւ անարժէք. բայց իր ձգտումներովն իսկ վնասակար։

Միւս կողմէ, անխափան կը մնայ ու կ՚ամրապնդուի ոչ-Թուրք դպրոցներու վրայ հաստատուած թաթը, որ ամէնէն ասու զէնքն է։

Մենք խաղաղ թափանցումի քանի մը փաստեր միայն յիշեցինք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՃՌՌՆԻ ՍՈՒՏԵՐ

Քանի մը ամիս առաջ, Արեւ, Եգիպտոսի Ռամկավարներու պաշտօնաթերթը, շռնդալից թըղթակցութիւն մը կը տպէր, գռեհիկ եւ գրգռիչ պատմութիւններ հրատարակելով Պէյրութի ժողովրդային տան ռումբի արկածին մասին, պատմութիւններ՝ որոնց դէմ ընդվզեցաւ իր իսկ ռամկավար թղթակիցը։ Այս անգամ նոր առասպել մը,— դաշնակցականները Բիւանդանոցին մէջ թունաւորեր են ողբացեալ Վահան Վարդապետեանի սպանութեան հեղինակներէն Միհրան Աղազարեանը։ (Այս առասպելը երեւանի փարիզեան կոչնակին մէջ ալ հրատարակուեցաւ)։

«Յուսաբեր» կը գրէ այս առթիւ (29 Մարտ).

— «Ռամկավար «պաշտօնաթերթը» լուր տուած էր, որ Սուքիասեան անուն դաշնակցական ուսանող մը կրցած է բանտին մէջ «հիւանդի» մը օգնութեամբ թունաւոր սուրճ հրամցնել ոճրագործ Աղազարեանին։ Ըստ այդ վկայութեան, իշխանութիւնները քննութեան ձեռնարկած են, հարցաքննած են Սուքիասեանը, ինչպէս նաեւ ուրիշ վկաներ, յանցաւորը երեւան բերած ըլլալու փափաքով։

« Այսօր կը պարզուի սակայն, թէ պատմութիւնը շինծու է սկիզբի տողէն մինչեւ վերջին տողը։

« Սո՛ւտ է թէ ընդհանրապէս ոճրագործը թունաւորուած է. սո՛ւտ է՝ թէ Սուքիասեանը զինք տեսած է. սո՛ւտ է՝ թէ «հիւանդ» մը կայ եղեր — առանց անունի եւ առանց մականունի — որու օգնութեամբ Սուքիասեանը կ՚ուզէ եղեր սուրճ հրամցնել ոճրագործին, սո՛ւտ է թէ իշխանութեանց կողմէ ո եւ է քննութիւն նշանակուած է. սո՛ւտ է թէ ո եւ է մէկը հարցաքննուած է. սո՛ւտ է՝ թէ Սուքիասեանը ոստիկանատուն հրաւիրուած է իբր յանցաւոր արարքի մը կա՛մ հեղինակ եւ կամ վկայ. ընդհանրապէս սո՛ւտ է ու շինծու այս գռեհիկ ու զարշելի պատմութիւնը, իր բովանդակ ամբողջութեանը մէջ։ Ու միակ ճըշմարտութիւնը այն է, որ հոգեբանօրէն այս ոճիրին մեղսակից «պաշտօնաթերթը» իր սուտ ու շինծու «թղթակցութիւններով» օգնութեան ձեռք կ՚երկարէ իր հոգեզաւակին՝ ոճրագործ Աղազարեանին, զայն արդարացուցութեան ձեռքէն փրկելու համար։»

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԹԵՐԹԵՐ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ մարզպանին հրամանագրով ֆրանսական հովանաւորութեան ենթակայ երկիրներուն մէջ արգիլուած է հետեւեալ թերթերու մուտքը.— Մարտակոչ, Նոր Աշխարհ, Երեւան, Կոչնակ, Սպարտակ, Վերելք, Ինթէրնասիոնալ Սէնտիքալ Րուժ, Լա Վի Ուվրիէր, Լ՚Ինթէրնասիոնալ տը Փրէս, Քորրէսփոնտանս, Լ՚Ավանկարտ, Լ՚Ինթէրնասիոնալ Քոմինիստ։

ՇԻՔԱԿՕԻ քաղաքապետ ընտրուեցաւ Թոմփսըն, որ իբր ծրագիր ընդունած էր ոգելից ըմպելիներու դէմ արգելիչ օրէնքը ջնջել։ Իր կողմնակիցները ռումբերով յարձակեցան միւս թեկնածուին՝ ռամկավար Տէվըրի բարեկամներուն գտնուած շէնքին վրայ, պատերը փցնելով։ Անձի կորուստ չկայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խորհրդային դեսպանատունը խուզարկուած

ՀԱԿԱՊՈԼՇԵՒԻԿ ՇԱՐԺՈՒՄ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Փեքինէն կը հեռագրեն թէ Չանկ-Ցօ-Լինի զինուորներէն մօտ հարիւր հոգի, ընկերակցութեամբ զինեալ ոստիկաններու, Չինաստանի մայրաքաղաքին սովետական դեսպանատունը մտնելով խուզարկութիւններ կատարեցին՝ խորհրդային զինուորական կցորդին բնակարանին, չինական արեւելեան երկաթուղիի գրասենեակին, սովետական դրամատան եւ պոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութեան գրասենեակներուն մէջ։ Արեւելեան երկաթուղիի կեդրոնը երթալու համար, զինուորները ստիպուած էին անցնիլ եւրոպական դեսպանատանց թաղէն, որով նախապէս արտօնութիւն ստացան դիւանագիտական մարմինէն։

Ձերբակալուեցան 21 Ռուսեր եւ 60 Չինացիներ։ Խուզարկութեան պահուն, հրդեհ ծագեցաւ ռուս պահակախումբի նախկին շէնքէն, ուր կը կարծուի թէ համայնավարական կեդրոն մը հաստատուած էր եւ պոլշեւիկները յատկապէս կրակ տուին այդ շէնքին, գաղտնի թուղթերը անհետացնելու համար։ Հրշէջները շուտով յաջողեցան մարել հրդեհը։ Գրաւուեցան բազմաթիւ հրացաններ, խրամի հրասանդ մը եւ մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ, ձեռնառումբի սնտուկներ եւ հազարաւոր կարմիր ու չինական ազգայնական դրօշակներ։

Եօթը սայլ պէտք եղաւ՝ գրաւուած պրոպականդի թռուցիկները փոխադրելու համար։ Ձերբակալուածներուն մէջ կան խորհրդային դրամատան պաշտօնեաներէն յայտնի չինացի պրոպականդիստ մը եւ երեք չինացի ուսանողներ։ Յարձակումը ա՛յնքան յանկարծակի եղաւ, որ խորհրդային դեսպանատունը ժամանակ չունեցաւ միջոցներ ձեռք առնելու։

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Փեքինի թղթակիցը վախ կը յայտնէ թէ այս դէպքին հետեւանքով խորհրդային միութիւնը կրնայ պատերազմ յայտարարել Փեքինի կառավարութեան դէմ, հաւանաբար նոյնիսկ միջազգային պատերազմ առաջ գայ։ Մեծ պետութիւնները աւելի մեծ աջակցութիւն ցոյց պիտի տան Փեքինի կառավարութեան։

Ձերբակալուեցան նաեւ երկու ամերիկացի համայնավարներ՝ Տիկին Միչէլ եւ Վիլպըր Պրիթըն. չինական իշխանութիւնները զանոնք պիտի ղրկեն Շանկայի ամերիկեան դատարանը՝ իբրեւ դաւադիր դատելու համար։ Երկուքն ալ յարաբերութեան մէջ էին ազգայնականներուն հետ։

Չանկ-Ցօ-Լին վճռած է աւելի կատաղի կռիւ մղել ազգայնականներուն դէմ, հիմա որ չորս մեծ պետութիւնները աւելի մօտիկութիւն ցոյց կուտան իրեն։ Հիւսիսային Չինաստան բնակող շատ մը օտարականներ կը պատրաստուէին Սիպերիոյ ճամբով մեկնիլ, սակայն դեսպանները արգիլեցին զանոնք այդ ճամբով երթալ, վախնալով որ Ռուսիա պատերազմ պիտի յայտարարէ Չինաստանի դէմ։

Ամերիկացիները որոշած են զօրացնել Թիէնցինի պահակախումբը։ Քանթոնի եւրոպական թաղամասը Շամէն՝ փշաթելերով ամրացուեցաւ։ Բազմաթիւ օտար թնդանօթակիրներ խարիսխ նետած են կղզիին բացերը եւ խռովութեան պարագային զինուորներ ցամաք պիտի հանեն։

Հիւսիսայիններու օդանաւ մը երեք ռումբ նետեց Նանքինի եւ երկու՝ Փու-Քուի վրայ։ Օտարականներու բնակարաններուն թալանը կը շարունակուի։

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ ազգայնական բանակին վերին հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէք առջի օր պաշարել տուած է չինացի համայնավարներու քաղաքական բիւրօի կեդրոնը։

Այս կերպով զօրավարը ասպարէզ կը կարդայ ազգայնական կուսակցութեան պոլշեւիկեան թեւին։ Հանքէուի հրամանատարը եւս համայնավարներուն դէմ խիստ միջոցներ ծրագրած է։ Չորրորդ բանակը Հունանի նահանգին մէջ գրաւած է դիրքեր, որոնք ուղղակի կը սպառնան համայնավար զինուորներուն։

⁂ Պոլսոյ միջոցաւ պոլշեւիկներու կողմէ Չինաստան ղրկուած գումարն է 100.000 տոլար։

Հռոմ եւ Պելկրատ կը համաձայնին

Սերպիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ շուտով ուղղակի բանակցութիւնները պիտի սկսին Իտալիոյ հետ, Թիրանայի դաշնագրին վերաքննութեան հիման վրայ, մինչ Սերպիա յանձն կ՚առնէ վաւերացնել Նէթթունօի դաշնագիրը։

Պելկրատի իտալական դեսպան զօրավար Պոտրէրօ բերանացի ծանուցագիր մը ներկայացուց, որուն համաձայն Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրը Եուկօսլաւիոյ դէմ ուղղուած չէ։

«Թայմզ»ի Պելկրատի թղթակցին համաձայն, սերպ շրջանակները մտահոգ են սերպեւմաճառ դաշնագրէն։

Կը հաւաստուի թէ կոմս Պէթլէն Մուսոլինիի պարզելով Հունգարիոյ միջազգային կացութիւնը, շեշտած է թէ անհրաժեշտ է հարթել այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնք կ՚արգիլեն Հունգարիոյ արքայական գահի խնդիրը լուծել։ Մուսոլինի խոստացած է բարեացակամութեամբ ուսումնասիրել այս խնդիրը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Մարսիլիոյ Սեբաստահայ երիտասարդներու «Պարթեւ» միութիւնը որ մօտաւորապէս 2 ամիս առաջ ներկայացում մը տուած էր ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն, գոյացած հասոյթը, 1200 ֆրանք, ղրկած է «Յառաջ»ի, յանձնուելու համար Պ. Պօղոս Նուպարի։

Կը խնդրուի ստանալ համապատասխան ընկալագրով։

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՕՔՍՖՈՐՏԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ Պ. Պօղոս Նուպար որոշ գումար մը յատկացուցած է Օքսֆորտի համալսարանին՝ հայագիտութեան յատկացուելու համար։ Համալսարանի վարչութիւնը Փետր. 22ին այս մասին կայացուցած է որոշում մը։ Կը քաղենք գլխաւոր կէտերը.—

Նկատելով որ Պօղոս Նուպար փաշա Օքսֆորտի համալսարանին նուիրած է 2750 ստերլին, իբր թըրսթ, ի յիշատակ իր հօր՝ հանգուցեալ Նուպար փաշայի (երիցս վարչապետ եւ ատեն մը խնամակալ Եգիպտոսի) հաստատելու հիմնաթոշակ մը (bourse) հայկ. պատմութեան եւ գրականութեան ուսումնասիրութիւնը քաջալերելու համար, համալսարանը երախտագիտութեամբ կ՚ընդունի իր նուէրը եւ կ՚որոշէ՝

Համալսարանին կողմէ ընդունուած դրամը պահել յանուն Օքսֆորտի համալսարանի տեսուչին, ուսուցիչներուն եւ ուսանողներուն։

Անոր հասոյթները գործածել հայկ. պատմութեան եւ գրականութեան զարկ տալու նպատակին։

Այս գումարէն տարեկան 100 ստերլին պիտի յատկացուի՝ երեք տարուան համար՝ համալսարանի անդամներէն ոեւէ մէկուն, որ պիտի ստանձնէ հայերէն պատմութեան եւ գրականութեան մասին ուսումնասիրութիւններ կատարել։ Համալսարանի անդամ մը՝ որուն մայրենի լեզուն հայերէնն է, չի կրնար թեկնածու ըլլալ այս հիմնաթոշակին։

Վարչական խորհուրդը իրաւասու է թեկնածուները ընտրել քննութեամբ կամ առանց քննութեան, պայմանաւ որ առնուազն երկու ամիս առաջ յայտարարուի թէ թեկնածուները ո՛ր թուականին եւ ո՛ւր պիտի դիմեն։

Եթէ պէտք եղած արժանիքները ներկայացնող թեկնածու չգտնուելուն պատճառով կարելի չըլլայ ընտրութիւն կատարել, եւ կամ ոեւէ պատճառով ժամանակ մը որոշեալ գումարը կարելի չըլլայ իր նպատակին յատկացնել, դիզուած գումարները կամ հիմնադրամին վրայ պիտի աւելցուին եւ կամ պիտի յատկացուին ոեւէ ձեւով մը հայկ. պատմութեան եւ գրականութեան զարկ տալու գործին։

Այս թոշակը երկու անգամ նոյն անձին չպիտի կրնայ տրուիլ։

Կիներն ալ կրնան այրերուն պէս թեկնածու ներկայանալ։

Վարչական խորհուրդը իրաւասու է այս կանոնագրութիւնը ժամանակ առ ժամանակ փոփոխութեան ենթարկել՝ հաւանութեամբ Համալսարանի վարչութեան եւ հիմնադրին, այնքան ատեն որ անիկա կենդանի է, պայմանաւ որ միշտ նկատի առնուի հիմնադրին գլխաւոր նպատակը՝ այն է՝ զարկ տալ հայկ. պատմութեան եւ գրականութեան ուսումնասիրութեան։

ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳԸ

Եւրոպայի, մասնաւորապէս Անգլիոյ համար դեղին վտանգը մղձաւանջ մըն է եղած որ կը սպառնայ Եւրոպայի արդիւնաբերութեան եւ անոր աշխարհակալութեան՝ Արեւելքի մէջ։

Այդ հեռանկար ը մինչեւ Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը իրարու միացուցած է բոլոր աշխարհակալ պետութիւնները, միանաբար խափանելու համար չինական վերածնութիւնը. իսկ այսօր պոլշեւիկ իշխանութիւնը «դեղին» վտանգը իբրեւ զէնք կը գործածէ Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ դէմ, փութացնելու համար իր ծրագրած համաշխարհային յեղափոխութիւնը։

Այսօր Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ կը կատարուի հսկայ յեղաշրջում մը, վիթխարի խմորում մը, որուն հետեւանքները դժուար է գուշակել։ Չինական ազգային շարժումները Քանթոնէն մինչեւ Փեքին անհետեւանք չեն կրնար անցնիլ եւ մեծապէս կ՚ազդեն բրիտանական եւ ուրիշ կայսրութեանց տնտեսական եւ քաղաքական կառուցուածքին վրայ։ Պոլշեւիկեան պայքարը բրիտանական կայսրութեան դէմ այսօր հասած է իր գագաթնակէտին։ Այդ պայքարին ահաւորութիւնը հասկնալու համար աւելորդ չէ ակնարկ մը ձգել Չինաստանի բազմամիլիոն ժողովուրդի շարժման բնոյթին եւ այն տնտեսական խնդիրներու մասին, որոնք բաւական անախորժ վիճակ են ստեղծած Եւրոպայի համար։

Համաձայն «Փրավտա»ի (Թիւ 65-66) Չինաստանի ազգաբնակչութեան թիւը կը հասնի 436 միլիոնի, որ այժմ բաժնուած է չորս գլխաւոր իշխանութեանց մէջ.— Հարաւայինները՝ Քանթոնցիները իրենց ազգային իշխանութեան տակ ունին 210 միլիոն, որոնք պոլշեւիկներու ազդեցութեան տակ են. Հիւսիսայինները՝ Մուքտէնցիները ունին 130 միլիոն, Հունանի մէջ, Ու-Փէյ-Ֆուի իշխանութեան տակ, չէզոք Շանսի, Անխօյ, Սէզուանի շրջանները 95 միլիոն։ Այս հսկայ բազմութիւններն են, որ այսօր իրարու դէմ կը պայքարին, բայց բոլորը միացած են մէկ հարցի մէջ, — երկրի ազատագրումը՝ Եւրոպայի տնտեսական եւ քաղաքական լուծէն։ Ահա քանի մը թուանշաններ, այդ հարիւրաւոր միլիոն բազմութեանց տնտեսական կաշկանդումները ապացուցանելու համար.— Հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին մէջ Չինաստանի մէջ չինական դրամագլուխ կայ 130 միլիոն տոլար, ճափոնական 270 միլիոն, անգլիական 12 միլիոն։ Ածուխի արդիւնաբերութեան մէջ 100 միլիոն տոլար է դրուած, որուն հարիւրին 50ը միայն չինական, մնացածը օտար։ Նոյն պատկերը կը ներկայացնեն միւս բոլոր հանքային շահագործումները։

Հաղորդակցութեան մէջ գրեթէ բոլոր երկաթուղիները կը գտնուին Եւրոպացիներու և Ճափոնցիներու ձեռքը, եւ անոնց դրամագլուխն է որ կը շահագործուի։

Չինական ելմտացոյցը մօտաւոր հաշուով 450 միլիոն տոլարի կը հասնի, որուն 25 առ հարիւրը կ՚երթայ իր փոխառութեանց տոկոսներուն։ Այդ փոխառութեանց գումարը կը հասնի 2,500,000,000 տոլարի, մեծ մասով օտար պետութիւններէ կնքուած։

Եթէ միայն այս հաշիւները նկատի առնենք, կը տեսնենք որ Չինաստանը փաստօրէն հարկատու է ուրիշ պետութիւններու, որոնցմէ Ճափոն, Անգլիա եւ Միացեալ Նահանգներ մեծապէս շահագրգռուած են Չինաստանով։

Այնպէս որ, երեւութական է չինական անկախութիւնը։ Մինչեւ 1914 իր նուաճումներով առաջին տեղը կը գրաւէր Անգլիան։ Միւս բոլոր դրամատիրական երկիրները միասին առնելով, հազիւ կը հաւասարէին այդ կայսրութեան շահագործման։ Բայց չինական յեղափոխութենէն յետոյ մեծապէս ինկաւ Անգլիոյ ազդեցութիւնը, եւ զգալապէս տեղի տուաւ Ճափոնի եւ Միացեալ Նահանգներու առջեւ։

Վերը յիշեցի որ հիւսուածեղէնի գործին մէջ 1927ին Անգլիան հազիւ ունի 12,000,000 տոլար, Ճափոնի 270 միլիոնին դիմաց։ 1923ին 49 հիւսուածեղէնի գործարաններ կային միայն Շանկայի մէջ, 24 չինական, 20 ճափոնական, 5 անգլիական. 1925ին պատկերը կը փոխուի,— չինական 22, ճափոնական 33 - իսկ անգլիական չորս։ Այսպէս, հետեւողական կերպով, ճափոնական դրամագլուխը ասպարէզէն կը քշէ ինչպէս անգլիական, նոյնպէս չինական դրամագլուխը։ Քարածուխի արդիւնաբերութեան մէջ այժմ Ճափոնցիները Մուքտէնի շրջանէն կ՚արտածեն ամբողջ Չինաստանի քարածուխի սպառման հարիւրին 22ը, այն ինչ Անգլիան Կայլանի շրջանէն հարիւրին 18ը։ Մետաղագործութեան ասպարէզին մէջ ամբողջ Չինաստանի արդիւնաբերութեան հարիւրին 75ը Ճափոնցիներու ձեռքն է, իսկ մնացածը՝ միւսներուն։

Սեղանաւորական ասպարէզին գալով, Չինաստանի մէջ կը գործեն 43 օտար դրամատուններ, որոնց 30ը ճափոնական, 4ը անգլիական, 2ը ամերիկեան, եւ 20 օտար եւ չինական խառն դրամատուններ, որոնց դրամագլուխը կը հասնի 835 միլիոն տոլարի, չինական եւ խառն միայն 135 միլիոն, անգլիական 110 միլիոն, ամերիկեան 19 միլիոն, իսկ ճափոնական 600 միլիոն էին)։ Երկաթուղիներու արժէքն է 639,540,000 տոլար, որուն 268 միլիոնը միայն չինական պետական սեփականութիւն է, իսկ մնացածը անգլիական, ճափոնական եւ ֆրանսական։ Երկաթուղիներու գործին մէջ, ինչպէս պետական, նոյնպէս մենաշնորհ ստացած Ճափոնցիները դրած են 338 միլիոն, Անգլիացիները 132 միլիոն, Ֆրանսացիները 91 միլիոն տոլար։

Դրամատիրական աշխարհին համար Չինաստանը ամէնէն աւելի հրապուրիչ է իբրեւ ասպարէզ լայն առեւտուրի։ Հարիւրաւոր միլիոն ժողովուրդի աշխատանքի արդիւնքը, հում նիւթի արտածումը եւ պատրաստ նիւթերու հայթայթումը մրցակցութեան առարկայ է։ Պատերազմէն առաջ Չինաստանի ամբողջ արտաքին առեւտուրին հարիւրին 51ը Անգլիան կ՚ընէր, Ճափոնը՝ հարիւրին 15,8, Ամերիկան՝ հարիւրին 9,2, մնացածները հարիւրին 23. իսկ 1925ին, արտաքին առեւտուրի գումարը կը հասնէր 1,724 միլիոն տոլարի, այս անգամ Անգլիոյ բաժինն էր հարիւրին 31,3։ Ճափոնը՝ հարիւրին 30,5, Ամերիկան՝ հարիւրին 16.3, մնացածները հարիւրին 21.9։

Այս առհաշիւ թիւերը կը ցուցնեն թէ ինչքան մեծ արժէք կը ներկայացնէ Չինաստանը բրիտանական կայսրութեան եւ Ճափոնի համար, տնտեսական տեսակէտէն։

Այդ հսկայ երկիրը փաստօրէն Անգլիոյ համար նիւթի եւ ոսկիի անսպառ աղբիւր մըն է եղած։ Պոլշեւիկները այս իրողութիւնը լաւ գիտնալով, կը հարուածեն Անգլիան եւ կ՚ուզեն ցամքեցնել այդ աղբիւրը։ Այսօր ազգային շարժման առաջին նշանաբանն է «Անկցի Անգլիան», պօյքոտ անգլիական առեւտուրի դէմ։ Բնականօրէն ատկէ շահողը պոլշեւիկները չպիտի ըլլան, քանի որ իրենք չեն կրնար Անգլիոյ տեղը բռնել արդիւնաբերութեան եւ առեւտուրի մէջ։ Բայց կը մնայ Անգլիան։ Իր առեւտուրի հարիւրին 50ը գեղչուած է մինչեւ 1926, եւ շահողներն են Ճափոնը, Ամերիկան եւ մնացածները, որոնք քայլ առ քայլ կը հասնին Անգլիոյ տնտեսական նուաճումներուն։ Կը թուի թէ Ճափոնի յաջողութիւնն ալ չի վախցներ պոլշեւիկները, այլ կ՚ուրախացնէ, որովհետեւ առեւտուրը, արդիւնաբերութիւնը կեդրոնանալով դեղին ցեղին ձեռքը, պիտի կզզիանան ու մնասուին Անգլիան եւ Եւրոպան։ Չէ՞ որ իր նպատակն է այդ միջոցով հարուածել եւ տնտեսական ճգնաժամի միջոցով փութացնել համաշխարհային յեղափոխութիւնը Եւրոպայի մէջ, սկսած Անգլիայէն։

Պոլշեւիկամէտ Քանթոնցիները վերջերս գրաւեցին Շանկայը, Նանքինը եւն.։ Պոլշեւիկները ամէն տեղ խրախճանքի մէջ են, կարծես համաշխարհային յեղափոխութիւնը սկսած է եւ իրենք հասած են իրենց նպատակներուն, թէեւ շատ կ՚աճապարեն։ Բայց չմոռնանք որ Շանկայի կարեւորութիւնը խիստ մեծ է։ Շանկայը Փարիզի ընդարձակութեամբ քաղաք-նաւահանգիստ մըն է եւ ունի երեք միլիոն բնակիչ։ Կը գտնուի ծովին ափը՝ Եանկցէ գետին բերանը։ Այս գետը, 2000 քիլոմեթրով նաւարկելի է Չինաստանի սրտին վրայ եւ իր հովիտին մէջ կ՚ապրի 200 միլիոն ժողովուրդ, այսինքն 1 ութերորդը երկրագունդի բնակչութեան։ Շանկայի միջոցաւ կը կատարուի ամբողջ Չինաստանի առեւտուրին հարիւրին 60ը եւ այնտեղ է կեդրոնացած արդիւնաբերութեան խոշոր մէկ մասը։ Պոլշեւիկները գիտեն այս բոլորը։

Երբ յաջողին իրենց ծրագիրը՝ խսպառ արգիլել Անգլիոյ առեւտուրը Շանկայի մէջ — փաստօրէն Անգլիան պիտի զրկուի ապրանքի եւ ոսկիի այն հսկայ դէզերէն, որուն կրթնած է իր գոյութեան մէկ խոշոր մասը։

Պիտի յաջողի՞ն Պոլշեւիկները։ Կամ Անգլիան պիտի կրնա՞յ որոշ զիջումներով լեզու գտնել չինացի յեղափոխականներուն հետ եւ ապահովել իր առեւտուրը։

Դժուար է գուշակել ապագան։ Մէկ բան է պարզ — Անգլիան իր բոլոր միջոցները լարած է, ապահովելու համար իր նուաճումները։ Ան կը ջանայ մէկ ճակատ կազմել շահագրգռուած պետութեանց հետ, Չինաստանի մէջ, պոլշեւիկեան ճակատին դէմ. թէ և այդ գործը բաւական դժուարէ, քանի որ այդ պետութիւնները որքան շահագրգռուած են Անգլիոյ գերիշխանութեան նուազումով, նոյնքան եւ իրենց շահերուն ապահովութեամբ։

Ո՞վ պիտի յաղթէ այս պայքարին մէջ. Անգլիա՞ն թէ պոլշեւիկ Ռուսիան։ Կամ արդեօք ոչ մէկը եւ ոչ մի՞սը, այլ միայն դեղին ցե՞ղը Ճափոնի գլխաւորութեամբ։ Այս հարցերուն վերջնական պատասխանը մենք չէ որ պիտի տանք։ Մօտիկ ապագան կը լուսաբանէ։

ՌՈՒԲԷՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Մոսկուայի Գ. Միջազգայինը Պոլսոյ միջոցաւ կարեւոր գումարներ փոխադրած է Քանթոն՝ Քուօ-Մին-Թանկին:

Կասկածի տեղի չտալու համար, դրամատան միջոցաւ դրամները հեռագրով կը ղրկուէին չինացի վաճառականներու անուններին, ի հաշիւ Թուրք վաճառականի մը, որ իբրեւ թէ Չինաստանէն ապրանք գնած էր։ Թուրք իշխանութիւնները չէին կրնար ոեւէ կերպով հակակշռել առեւտրական այս գործողութիւնները, հետեւաբար եւ արգիլել դրամներու փոխառութիւնը:

ՋՐԱԲԵՐԴԻ ՋՐԱՆՑՔԸ.— Մարգուշեվանի (Հայաստան) մէջ կատարուած են անհրաժեշտ հետախուզութիւններ, սկսելու համար շինութեան Ջրաբերդի մեծ ջրանցքին, որ պիտի ոռոգէ 12,000 տեսիատին հող:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾՆԱՒ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ
ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐՈՒ 16ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Պոլսոյ մէջ առաջին Թիւրք Օճաղըի հիմնարկութեան 16րդ տարեդարձը Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ տօնուեցաւ Մարտ 25ին՝ մեծ հանդէսով, մասնակցութեամբ Թուրք մտաւորականներու եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու: Այս հանդէսը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ «Միլլիյէթ» (26 Մարտ).—

Օճախի շէնքը զարդարուած էր դրօշակներով եւ գոյնզգոյն ելեկտրական լապտերներով։ Շէնքին ճակատը ձուաձեւ տախտակի մը վրայ նկարուած էր արշալոյսը, վրան հետեւեալ արձանագրութեամբ՝ «Թիւրք Օճաղը, 1328», հիմնարկութեան թուականը։

Կէսօրէն վերջ Օճախի պարտէզին մէջ ծովային նուագախումբը ազգային եղանակներ նուագեց։

Ժամը 3ին ատենները Օճախականներու վարչական խորհուրդին նախագահուհի Նաքիհ հանըմ հիւրասիրեց հրաւիրեալները, որոնց մէջ էին Թուրք մեծ բանաստեղծ Աբտիւլհաք Համիտ պէյ, Պոլսոյ զինուորական հրամանատար Շիւքրի Նայիլի փաշա, հեծելազօրքի քննիչ Ճէմիլ փաշա, Իպրահիմ Թալի, կուսակալ Սիւլէյման Սամի, Համալսարանի ընդհանուր տեսուչ Նուրէտտին, Առեւտրական Սենեակի Նախագահ Հիւսէյին, քաղաքապետի օգնական Շիւքրի Ալի պէյերը, Համալսարանի ուսուցիչները, բարձրաստիճան զինուորականներ, թաղապետական խորհուրդի եւ նահանգային ընդհ. ժողովի անդամները, կրթական տեսչութեան, քաղաքապետութեան, կուսակալութեան պաշտօնատարները, զանազան դպրոցներու տնօրէններն ու ուսուցիչները եւ Պոլսոյ բարձր դասակարգին պատկանող բազմաթիւ հանըմներ։

Օճախին քոնֆէրանսի սրահը այս մեծ օրը տօնելու համար եկած հարիւրաւոր օճախականներով լեցուած էր։ Խիստ վեհ տեսարան մը կը ներկայացնէր ասոնց իրար շնորհաւորելը, նուագախումբի երաժշտութեան մէջէն։ Ներկաներուն լիմոնատ, պիսքիւի, սիկառ եւ սուրճ հրամցուեցաւ։

Ժամը 4ին Օճախի երիտասարդական ակումբին անդամ հանըմներն ու պէյերը խանդավառ շեշտերով երգեցին Անկախութեան քայլերգը, զոր ներկաները յոտնկայս եւ խոկական հրճուանքով մտիկ ըրին ու ծափահարեցին։

Յետոյ բեմ բարձրացաւ բանաստեղծ Ճէլալ Սահիր պէյ, որ հետեւեալ ճառը խօսեցաւ.—

«Պոլսոյ մէջ առաջին Թիւրք Օճաղըն, մայր օճախը, հիմնուեցաւ 1328 տարուան Մարտի 12ին, որ կը համապատասխանէ 1912 Մարտ 25ին։ Թրքական եսին ներքին խորերէն ծնած հիմնարկութեանց երրորդն էր ասիկա։ Առաջինը «Թիւրք Տէրնէկի»ն էր, որ ծնաւ օսմանեան կայսրութեան սահմանադրական կառավարութիւն դառնալու վաղորդայնին. յետոյ 1913ին «Թիւրք պիլկի տէրնէկի» անունը առնելով, սկսաւ աշխատիլ թրքական ձգտումներու իրագործման, սակայն երբ Պոլսոյ համալսարանին մէջ բարենորոգումներ կատարուեցան, պարզապէս նախապատրաստական շրջան մը բոլորած եղաւ եւ իր գործունէութիւնը դադրեցուց։

Երրորդը «Թիւրք Եուրտու»ն էր։ Այս հիմնարկութեան նպատակն էր՝ թրքական բաղձանքները կեդրոնացնելու եւ զօրացնելու նպատակով ամէն անկիւնէ եկող երիտասարդներուն ազգային լոյս ու առաքինութիւն բաշխել, զանոնք իր թեւերուն տակ առնել, Թուրք ազգն ու ցեղը արթնցնել, անոր գոյութիւնն ու բոլոր թանկագին առաւելութիւնները սորվեցնել, սիրտերուն մէջ ազգային սիրոյ կրակը արծարծել, գիտական ու գրական հաւաքածոյ մը հրատարակել։

«Թիւրք Եուրտու»ն ալ ժամանակ մը վերջ իր պարտականութիւնները Օճախին փոխանցեց։

Վերջապէս կազմուեցաւ «Թիւրք օճաղըն», նպատակ ունենալով դառնալ՝ ջահ մը, Թուրք երիտասարդութիւնը առաջնորդելու համար, զարթուցիչ մը՝ անոնց սրտին մէջ բաբախիլ սկսած նոր եւ վեհ զգացումները արթնցնելու եւ անոնց գաղափարներուն նոր դաբիր մը ըլլալու համար։ Ասիկա մեր ազգային պատմութեան մէջ վերածնունդ մըն է։

«Իրական վերածնունդ մը՝ օսմանեան կայսրութեան մէջ, որուն աշխարհագրական մեծութիւնը մարդուս հիացումի սխալ զգացումը կը ներշնչէր, սակայն մօտէն դիտուած ատեն կը տեսնուէր թէ զանազան կտորները իրար միացնող տեղերը փտած եւ փշրուելու պատրաստ էին, վերածնունդ մը այն խոր խաւարին մէջ, ուր դեռ հասարակութեան եւ ազգութեան ըմբռնումները չէին զատուած, ուր դեռ խիստ շատ խելքը գլուխը մարդիկն անգամ կ՚երազէին տարրերու միջեւ համերաշխութիւն գոյացնել։

«Ասիկա՝ մթութեան վարժ շատ մը աչքեր անհանգիստ ըրաւ։ Օտար տարրերը, Թուրքին այս զարթօնքէն ծագելիք վտանգէն վախնալով սաստիկ թշնամութիւն ցոյց տուին։ Կրօնքը ազգութենէն զատել չկրցող անմիտները այս զարթօնքը անկում մը նկատեցին»։

Ճէլալ Սահիր պէյ յիշեց նաեւ օճախին մատուցած թանկագին ծառայութիւնները։

Ճառէն վերջ եւրոպական նուագահանդէս մը տրուեցաւ։ Յետոյ Թանպուրաճը Օսման Փէհլիվան այդ հին թրքական երաժշտական գործիքով Թուրք ազգային եղանակներ նուագեց. տեղի ունեցան զէյպէքի եւ ուրիշ ազգային պարեր։

Հանդէսը շարունակուեցաւ գիշերն ալ։

Նոյն օրը Էնկիւրիի մէջ եւս հանդէսներ կատարուեցան։ Մարտ 25ը Թիւրք Օճաղներու օր կը նկատուի։ Այս առթիւ անդամատետրներ տրուեցան օճախի իսկական անդամ ընդունուած մօտ 100 հոգիի եւ բանաստեղծ Մէհմէտ Էմին բանախօսեց։

* * *

Էնկիւրիի մէջ թիւրք օճաղըներու կեդրոնական շէնքին հիմնարկէքին առթիւ վարչապետ Իսմէթ փաշա իր խօսած ճառին մէջ ըսաւ.

Ներկայիս կը բոլորենք ազգայնականութեան շրջան մը։ Ազգութեան գաղափարը միայն անկեղծ ազգասէրներու միտքին մէջ գոյութիւն ունեցող գաղափար մը չէ, այլ ծրագիր մը, որ շարունակ կ՚իրագործուի եւ որ կը նմանի արեւու շրջանի մը, որ կեանքին բոլո՛ր մայր երակները պատած է։ Ասոր պատճառը պարզ է։ Որովհետեւ, ազգութեան գաղափարով, մենք կարելիութիւն կը գտնենք, հայրենիքի սահմաններուն մէջ, մեր ամբողջ ջանքերը մէկ ուղղութեամբ կեդրոնացնելու։ Բոլորս ալ կը հաւատանք թէ հայ[...]նիքի զաւակներուն միջեւ մի[...] թեան ամէնէն ամուր կա[...] միայն ազգութեան գաղափ[...] է։ Ընտրեալ դասակարգին [...] սօրուան ցոյց տուած համ[...] րութիւնն ալ կ՚ապացուց[...] թէ ազգայնականութեան [...] շրջանին Թիւրք օճաղը[...] մտաւորական գործունէ[...] տեսակէտէն ո՛րքան կար[...] դեր կը կատարեն։

«Թիւրք օճաղները [...] ներէ ի վեր իրենց [...] պարտականութիւնը արժ[...] կերպով կատարած են։ [...] բոլորս ալ կը փափաքինք [...] թապէս, բարոյապէս եւ [...] կերպով մեր ձեռքէն եկած [...] ջակցութիւնը ընձեռել [...] օճաղներուն։ Անոնք բար[...] կան գետնի վրայ շատ բա[...] ցարդ կը փայլեն, կը մաղթ[...] որ նոր հիմնուելիք շէնքը [...] թական գետնի վրայ եւս [...] արժանիքը բարձրացնելու [...] ալ»։

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԻՇՏ ԶՐԿ[...]

Մոսկուայի ելմտական [...]ծավարութիւնը կը հրատարա[...] հետեւեալ ցանկը, որուն համ[...]ձայն, 1926-1927 տարուան [...]թացքին Անդրկովկասի մէջ [...]տի հիմնուին զանազան գործ[...]րաններ, որոշուած վարկերո[վ]։

Ատրպէյճանի նաւթերուն [...]մար ձիթման գործարան, վա[րկ] 2 միլիոն 544 հազար րուբ[լի], այս տարի պիտի ծախս[ուի] 1 միլիոն 251 հազար րուբ[լի]. Կազըլինի գործարան, վարկ [...] միլիոն րուբլի, այս տարի պի[տի] ծախսուի միայն 264 հազ[ար] րուբլի։ Բնածխուկի գործար[ան] եւ Ջրաղաց, Ատրպէյճանի գի[...]տական արդիւնաբերութեան [...]տուկ, վարկ 400 հազար րուբլի, այս տարի պիտի ծախսուի 250 հազար րուբլի։ Բնածխուկի գոր[...]ծարան, Հայաստանի մէջ, վարկ 180 հազար րուբլի, ամբողջը պիտի ծախսուի այս տարի։ Սղ[...]ոցարան, Բաղդադի մէջ, վարկ 643 հազար րուբլի. այս տարի պիտի ծախսուի միայն 200 հա[...]զար րուբլի։ Սղոցարան, Բաթ[...] վրայ, վարկ՝ 500 հազար րուբլի, այս տարի պիտի ծախսուի մի[...] 300 հազար րուբլի։ Սղոցար[ան] Բաքուի մէջ, վարկ՝ 290 հա[...] րուբլի։ Սղոցարան, Միխ[...] մէջ, վարկ՝ 150 հազար րուբ[լի]. Սղոցարան, Ղարաբաղի [...] վարկ՝ 38 հազար րուբլի, ա[...]բողջը պիտի ծախսուի այս տա[...]րի։ Թուղթի գործարան, Վրա[...]տանի մէջ, վարկ՝ 7 միլիոն 50[...] հազար րուբլի, այս տարի պի[տի] ծախսուի միայն մէկուկէս մի[...] րուբլի։ Մանարան, Ալեքսան[...]րոպոլի մէջ, վարկ՝ 3 մի[...] րուբլի, որուն 100 հազար րուբ[...]լին պիտի յատկացուի բնակա[...]րանային շինութեան, այս տա[րի] պիտի ծախսուի 1 միլիոն 66[...] հազար րուբլի։ Մանածագործ[...]ուածքի գործարան, Գանձ[...] մէջ, վարկ՝ 4 միլիոն 75[...]զար րուբլի, այս տարի պի[տի] ծախսուի միայն 2 միլիոն րու[...]լի։ Ջուլհայի գործարան, Վրա[...]տանի մէջ, վարկ՝ 2 ուկէս [...]լիոն րուբլի, այս տարի պի[տի] ծախսուի միայն, 800 հա[...] րուբլի։ Մետաքսի գործար[ան] Ատրպէյճանի մէջ, վարկ՝ 8[...] հազար րուբլի, այս տարի պի[տի] ծախսուի միայն 600 հազ[ար] րուբլի։ Մետաքսի գործար[ան] Վրաստանի մէջ, վարկ՝ 860 հա[...]զար րուբլի, այս տարի պի[տի] ծախսուի միայն 400 հազ[ար] րուբլի։ Տկլարչելի հանքե[...] ուսումնասիրութեան համար [...] տարի պիտի ծախսուի 80 հ[...]զար րուբլի։ Ծծմբաքարի [...]սումնասիրութեան համար (Ա[...]պէյճան՝) 225 հազար րուբ[լի], Անիի յեսանաքարին՝ 50 հ[...]զարրուբլի, տուֆ քարի համ[ար] 100 հազար րուբլի, յեսան[ա]քարի համար 99 հազար րուբ[լի], գրաքարի համար (Վրաս[տան]) 60 հազար րուբլի։ Շիշ[...]կեի գործարան (Բորժոմ) 15[...] հազար րուբլի։

ՀԱՅԵՐԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԱՅՆ ԴՐԱՄ ՎԱՍՏԿԻԼ...

«Հայրենիք»ի թղթակիցին ղրկած տեղեկութիւններուն համաձայն, Խարպինի մօտ, Չան. չուն ճապոնական քաղաքին մէջ կ'ապրին 46 հայեր։ Ունին Ազգ. միութիւն եւ երեք տարի առաջ՝ նաեւ կրթարան մը, որուն ուսուցիչն էր Գ. Սերոբէ գաղթականը։ Ընտանեկան պատճառներով, հայ ծնողները քաշեցին իրենց զաւակները եւ դրին ռուս. դպրոցները։ Մասնաւորապէս հակառակ էին ուսուցիչին, որ, այս անգամ, առանց Ազգ. միութեան աջակցութեան, ուզեց շարունակել։ Աշակերտութեան թիւը 16 էր, իջաւ 6ի։

Հայերը կը զբաղին վաճառականութեամբ։ Ընդհանուր կերպով Չանչունի հայերը բարեկեցիկ են։ Մուքտէնի մէջ կը գտնուին 16 հայեր։ Բոլորն ալ գործի վրայ են, մեծ մասամբ արհեստաւոր, ոմանք պաշտօնեայ։ Ունին Ազգ. միութիւն մը, որ ենթարկուած է Խարպինի Ազգ. միութեան։

Մուքտէն տեսակ մը իջեւան է բոլոր այն գաղթականներուն համար, որոնք կ'երթան հաստատուիլ Չինաստանի խորերը։ Առանց Մուքտէն հանդիպելու, կարելի չէ երթալ ներսերը։ Վերջերս բազմաթիւ հայ գաղթականներ անցած են այս քաղաքէն, ուր կը գտնուի Մանչուրիոյ դիկտատոր Չանկ-Ցօ-Լինի պալատը։ Այս մայրաքաղաքը գեղեցիկ դիրք մը ունի, առանձնապէս գեղազանց է ճապոնական թաղը։

Թիէնցինի մէջ կ'ապրին 50 հայեր, բոլորն ալ բարեկեցիկ, ոմանք՝ հարուստ։ Բոլորն ալ թրքահայ են։ Ընտանեկան շրջանակներու մէջ կը խօսին թուրքերէն կամ անգլիերէն, թէեւ մեծամասնութիւնը լաւ գիտէ հայերէնը։ Չունին Ազգ. միութիւն կամ որ եւ է կազմակերպութիւն։ Կղզիացած են ամէն կողմէ, նոյնիսկ իրարմէ։ Անհրաժեշտ տեսակցութիւնն իսկ կը կատարեն հեռաձայնով։ Բարոյական օժանդակութիւն մը անգամ կը զլանան նորեկ հայուն, մինչդեռ իրենց ընդարձակ գործերուն մէջ կ'աշխատցնեն օտարազգիներ։

Երեք տարի առաջ 2000 տոլարի հանգանակութիւն մը ըրած են հայ որբերուն համար, եւ ամէն խօսակցութեան ընթացքին [illegible] կը պարծենան։

Ամէն առթիւ որ փորձ ըլլայ Ազգ. միութիւն մը կազմակերպելու, կը պատասխանեն թէ ժամանակ չունին այդպիսի գործերով զբաղելու, այլ «դրամ վաստկելու համար միայն եկած են այս երկիրը»։

Տայրէնի մէջ կը գտնուին երեք հայեր, որոնք կը զբաղին առեւտուրով։

―――

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱՐՆԻԿՆԵՐԸ

Փրոֆ. Ա. Խաչատրեան Երեւանի մէջ հրատարակած է նոր գիրք մը, որուն խորագիրն է Միտանի - Խարրի ժողովուրդը, նրա հայրենիքը եւ պատմական ճնունդը։

Գիրքը ունի հետեւեալ գլուխները (հրատարակուած) 1.— Միտանի-Խարրի ժողովրդի հայրենիքը, 2.— Միտանի-Խարրի ժողովրդի պատմական հնութիւնը, (հրատարակելի) 3.— Խարրի-Միտանիների ցեղն ու լեզուն, 4.— Դրանց քաղաքական պատմութիւնը, 5.— Միտանիների ցեղային ազերսակցութիւնը արեւելեան Հայաստանի նախկին բնակիչներուն՝ Մուտիէնների հետ։

Փրոֆէսէօրը, այս աշխատութեամբ կուգայ հաստատել թէ «հայկական բարձրաւանդակի վրայ պատմութեան արշալոյսը բացւում է Խալտ-Ուրարտական պատմութեամբ, այսինքն Թ. դարում, Ն. Ք.», թէ հայկական բարձրաւանդակի սկզբնական բնակիչներն են, Խալտ-Ուրարտացիներէն դեռ շատ դարեր առաջ, Խարրի եւ Միտանի ժողովուրդները։ Այնպէս որ Հայաստանի նախնագոյն պատմութիւնը, ըստ փրոֆ. Խաչատրեանի, պէտք է սկսիլ այդ ցեղէն։

Ուժեղացնելու համար այս տեսակէտը, փրոֆ.ը օգտագործեր է հետեւեալ սկզբնական աղբիւրները. 1.— Թէլ-էլ-Ամարնայի (Եգիպտոս), 2.— Պօղազ Քէօյի (Էնկիւրի) եւ 3.— Ասորա-Բաբելական արձանագրութիւնները, եւ ռուսերէն, անգլիերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն ուսումնասիրութիւններ, որոնք նուիրուած են այդ աղբիւրներուն։

Փրոֆէսէօրին պաշտպանած տեսակէտը հետաքրքրական է, սակայն եւ այնպէս դեռ կարօտ՝ երկար հետազօտութիւններու։

ՀՐԷՇԻ ԳՈՐԾ.— Ռուսէգ քաղաքին մօտիկ, երկաթուղագիծին եզերքը գտնուեցաւ լեշ աղջնակի մը դիակը։ Ջոհը կը կոչուի Վլատիսլավա Տրաշէլ, ութը տարեկան։ Դժբախտ աղջնակը ենթարկուած է հրեշային յարձակումի մը, լլկուած ու խեղդուած։ Կիրակի օրուընէ ի վեր անյայտ էր, եւ կարելի չէր եղած գտնել։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Գաղութը գործազրկութենէ կը տառապի տակաւին։ Բայց կառավարութեան նպաստը չափով մը կը մեղմէ եւ հնարաւորութիւն կուտայ ժողովուրդին քիչ մը շունչ առնելու։ Կան քանի մը ընտանիքներ որ յայտնապէս կը նեղուին անգործութենէ եւ նպաստ ալ չեն կրնար ստանալ, որովհետեւ կը բնակին Փօն Թ'Իվէք, որ հինգ հազար բնակչութիւն չունի, հետեւաբար նպաստ բաշխելու ձեռնարկ չի կրնար կատարել։

Հարաւային Ամերիկա մեկնողները այս շաբթու վերջապէս ճամբայ ելան, ինչպէս գրած էր «Յառաջ», 6-7ը տուն ընտանիքաւորներ մօտ՝ 35 հոգի։ Հայրենասէր երիտասարդներ աշխատանք թափեցին որ ետ կեցնեն այս ծրագրէն, բայց անօգուտ։ Գործարանատէրը որ նախապէս հակառակ էր անոնց մեկնելուն, վերջը ինքը դիւրութիւններ ստեղծեց եւ աշխատանք թափեց մեկնումը դիւրացնելու համար։

*** Գաղութիս մէջ գտնուած կուսակցութիւնները եւ Միութիւնները համաձայնեցան տօնել միասին Ապրիլ 11)24ը։ Իւրաքանչիւրը իր բաժինը պիտի բերէ այդ սգատօնին։

*** Կ'ըսուի թէ Ազգ. Միութիւն կոչուած առժամեան ինքզինքը լուծեր է եւ իւրաքանչիւրը իր գլխուն կը հանէ ու կը ցրուէ գանձին մէջ եղած դրամը, առանց ժողովի կամ միւս անդամին գիտութեան։ Մարդ չի գիտեր թէ ուր պիտի յանգի այս անպատասխանատուներու գործունէութիւնը։ Ամէն բան չափ ունի։

*** Գաղութին գլխուն մառախուղի պէս նստած կը մնան հիւանդութիւնները. ունինք շատ մը հիւանդներ որ անկողին ինկած են։ Դարձեալ այս օրերուն ունեցանք երկու մահեր, մէկը երիտասարդ մը՝ Պ. Ստեփան Այվազեան, իսկ միւսը Պ. Թաթուլ Տէրտէրեանին փոքրիկը։ Դժբախտաբար դեռ մէկ երկու շաբաթ առաջ կորսնցուցած էր ուրիշ զաւակ մը։ Անհրաժեշտ է լուրջ զգուշութիւն։

Էժտիհար

ՆՈՐԷՆ ՇՈՇՈՐԹԻ ՄԸ ԵՐԵՍԷՆ

ԿՐԱՍ.— Շնորհիւ Հօկի այս տեղի ատենապետ Ա. Ջաքարեանին, ժամանակէ մը ի վեր կռիւները ու վէճերը անպակաս են մեր մէջ։

Անցեալ շաբաթ, 7 անդամներով ժողով մը տեղի կ'ունենայ սրճարանի մը անկիւնը, ուր թուղթ կը խաղային։ Երբ ատենապետը կը սկսի խօսիլ, անդամներէն մէկը թղթախաղը կը շարունակէ։ Ատենապետը ջղագրգռուած երգում կ'ընէ. «եթէ քեզ Հայաստան ղրկեմ, մարդ չեմ»։ Կռիւը կը վերջանայ քէնով։ Այս օր Հօկի անդամներուն թիւն է չորս։

Մեր ընկերներէն մէկը գործատեղին «Յառաջ» կարդացած ատեն, քանի մը Իտալացիներ կը հետաքրքրուին հայերէնի գիրով։ Խառնակիչ ատենապետը միջամտելով, «այդ թերթը ֆաշիստ է», կ'ըսէ։ Այս անգամ Իտալացիներու կողմէ սպառնալիքներ կ'ըլլան մեր ընկերոջ որ խոհեմութեան համար տուն կը վերադառնայ։

Կրասի մէջ մարդ չմնաց որ գանգատ չունենայ այս շոշորթէն, որ միեւնոյն ատեն անյագ խման մըն է։

Արա Տէր Վարդանեան

ՄՈԼԵՌԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Նախկին Ազգ. միութեան կազմակերպիչ եւ գանձապահ Պ. Գառլօ Փորթուգալեանի անակնկալ մահը մեծ վիշտ պատճառեց գաղութիս։ Ցիշեալը 45 տարեկան ազատամիտ եւ հայրենասէր, իր քանի մը կրօնակիցներէն կրած անարգանքին չտոկալով, ինքզինքը պատուհանէն վար նետել կը փորձէ։ Հետեւեալ օրն իսկ Մարսէյլ հիւանդանոց կը փոխադրուի, ուր մեռաւ Մարտ 20ին։ Մաղթենք որ մեր վերջին զոհն ըլլայ յարանուանական մոլեռանդութեան։

Ա. Մանուկեան

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ատամնաբոյժ Գարլօ Գարագոչ, անցեալ շաբթու, ինքնաշարժի մը մէջ կը դնէ իր կինը, երկու աղջնակները, երկու տարու երախան եւ ճամբայ կ'ելլէ դէպի Եէնի Քէօյ։ Մասլաքի ճամբուն վրայ ետեւէն կը հասնի ինքնաշարժ մը, որ կայծակի արագութեամբ կը սուրայ, կը փորձէ առաջ անցնիլ նոյն ուժգնութեամբ եւ կը զարնուի Պ. Գարագոչի ինքնաշարժին որ կը թաւալի եւ կը բախի ծառի մը։ Բոլորը դուրս կը թափին, տիկինը, գլխէն վիրաւոր, անմիջապէս կը մեռնի, աղջիկները ծանր վէրքեր կը ստանան, միայն երախան եւ Թուրք վարիչը անվնաս կը մնան։

Ոստիկանները կը ձերբակալեն ոճրագործ մեքենավարը, որ փախած էր եւ կը կոչուի Նազարէթ Գազանճեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈԽԻՆ ՄԷՋ ԽԵՂԴՈՒԱԾ. — Մընիէ բանուոր հայր մըն է, կը բնակի տէ Սանտրիէ փողոցը։ Անցեալ առտու, իր կինը շուկայ կ'իջնէ, քանի մը վայրկեանի համար տունը ձգելով երկու փոքրիկ զաւակները։ Երբ տուն կը դառնայ, սենեակը տակն ու վրայ եղած էր։ Մեծ տղան, որ հազիւ 10 տարեկան էր, կայծահանով մը կը բանկցնէ սենեակին անկիւնը նետուած քուրջերն ու թուղթերը։ Դրացի մը կը տեսնէ որ թանձր մուխ մը կը կախուի պատուհանէն դուրս։ Լուր կուտայ տնապահին եւ կը վազեն սենեակ։ Կը բանան դուռը։ Կուրցնող մուխ մը, անկողինին վրայ փռուած են երկու փոքրիկները։ Կ'առնեն եւ կը վազեն ուղիղ հիւանդանոց։ Հակառակ ամէն խնամքի, պզտիկները շնչահեղձ մեռան։

ԶԳԱՅՈՒՆ ՏՂԵԿԸ.— Փոքրիկն Անտրէ, 13 տարեկան, պարտականութիւնը ունէր քուրիկին ձեռքէն բռնելու եւ դպրոց տանելու։ Չորեքշաբթի առտու ալ, Լիլա արուարձանին մէջ, երբ նորէն դպրոց կը տանէր քուրիկը, ճամբուն վրայ տեսաւ իր ընկերները, որոնք կը խաղային ու կը զուարճանային։

— Ալ ճամբան սորվեցար, մինակդ գնա։

Ըսաւ ու ձայնը բարձրացնելով սպառնաց ծեծել։ Ու քուրիկը, վախնալով, շիտակ գնաց դպրոց։ Իրիկունը դարձաւ տուն, պոկուն[?]ը կախեց ու լացաւ։ Եւ պատմեց Անտրէին յանցանքը։

Խեղճ Անտրէ, վախնալով որ ծանրօրէն պիտի պատժուի, փախաւ պահուըտելու իր սենեակին մէջ։ Երբ մայրը, պահ մը վերջ, գնաց փնտռելու, տեսաւ որ խեղճ տղեկը ինքզինքը կախած էր անկողինին քով։

ՄԱՀ ԲՐԻՋՈՎ.— Զուիցերիական սահմանագլուխին մօտ, Սէն Թ'Անթուան գիւղին մէջ, Լուի Բօթ, 26 տարեկան երիտասարդ մը, սրճարանի ծախքերը հոգալու համար կը խորհի միջոց մը գտնել։ Ու կը գտնէ։

Կիրակի իրիկուն կ'երթայ այրի տիկին Ձավրոյի մօտ։ Ծերուկ կինը կը հրաւիրէ ախոռը, ցոյց տալու համար որ պատուհանը քակուած է։ Երբ տիկին Ձավրօ ախոռ կ'երթայ, Բօթ բրիչը կը վերցնէ, սատրիկ հարուած մը կուտայ գանկին եւ գետին կը տապալէ։ Յետոյ ետեւ ետեւի անընդհատ կը զարնէ, մինչեւ որ արիւնաթաթախ կը մեռնի դժբախտ կինը։ Կը կողոպտէ, եւ առած դրամովը կ'երթայ գինի խմելու։ Ոճրագործը յաջորդ օրն իսկ ձերբակալուեցաւ եւ խոստովանեցաւ։

ՍԷՐ ՈՒ ՈՃԻՐ.— Տիկին Մարինէթ Ռու, Լիոնի մէջ, վարձակալ կ'ընդունի պուլկար ուսանող մը, Վլատիմիր Նէյչէֆ։

Վարձակալը, ուսանող Նէյչէֆ, որ աղուոր սենեակի մը մէջ կը բնակէր, շուտով կ'երթայ հանգչիլ տիկնոջ սիրտին մէջ։

Տիկինը, առտու մը, էրկանը կ'ըսէր թէ սիրահարած է Նէյչէֆի, եւ կ'ուզէ ապրիլ միայն իր սիրելիին հետ։ Կ'ըսէ ու կը ձգէ էրիկը։ Երկու սիրահարները ժամանակ մը կ'ապրին Փարիզի մէջ, յետոյ կ'երթան ծովեզերք, Ռուայեանի մօտ։

Երբ կը ձանձրանան իրարմէ, կ'որոշեն բաժնուիլ «բարեկամաբար»։ Կինը շաբաթ մը յետոյ պիտի դառնար իր ամուսինին մօտ, որ կը ներէր սիրոյ անցեալ խենթութիւններուն։ Վերջին անգամ պատուհանէն դուրս։

(սիւնակի շարունակութիւն) Վակոնին այդ բաժինին մէջ նստած էր տիկին մը եւ Շիլիի պատուիրակութեան քարտուղարը, Սամ տէլ Բամփօ։ Քարտուղարը նախ այնպէս կը ձեւացնէ թէ կը հպատակի, սակայն, յանկարծ, արագ շարժումով մը գաւազանը ձեռքին՝ կը յարձակի գողին վրայ։ Նոյն պահուն ատրճանակը կը գոռայ, Գնդակը կը ճեղքէ գաւազանը եւ կը մխուի վակոնին պատին մէջ։ Սակայն գաւազանին հարուածը հանդիպած ըլլալով գողին ձեռքին, ատրճանակը կ'իյնայ դուռնէն դուրս։

Գողը, զինաթափուած ըլլալով, կը նետուի դուրս։ Շոգեկառքը կը սուրար։ Սակայն գողը անվտանգ կը յաջողի ատրճանակը առնել եւ փախչիլ։ Իսկ տիկինը, որ այս յարձակումէն սարսափահար, փախած էր յաջորդ վակոնը, հոն կը քաշէ ահազանգը։ Շոգեկառքը կանգ կ'առնէ, ճամբորդները պահ մը փնտռտուքի կ'ելլեն, բայց կը գտնեն միայն գդակ մը։

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ԽԱՉԻԿԵԱՆ ԵՒ ՉԱՐԵՀ ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Անկիէն 3 Ապրիլ 1927

Չին այդ շաբաթը, հրաժեշտէն առաջ, ուզեցին սարքել նոր հաճոյքներ։

Սակայն, այդ շաբթուն, ուսանողը սպաննուեցաւ Սիւզաք անտառին մէջ, իսկ տիկինը Լիոն դարձաւ։

Կասկածի վրայ ձերբակալուեցաւ տիկինը, որ յայտարարեց թէ, վերջին օրը, ծովեզերքին վրայ, գլուխ գլխի կը ճաշէին, երբ իր սիրականը ձգեց սեղանը եւ մինակը պտոյտի գնաց անտառին մէջ։ Ալ չվերադարձաւ։ Ինք ալ յուսահատ, դարձաւ իր ամուսինին մօտ։

Դատը պիտի տեսնուի մօտ օրէն։

ԳՈՂԸ ՇՈԳԵԿԱՌՔԻՆ ՄԷՋ.— Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին Մօնփարնասի կայարանէն շոգեկառքը ճամբայ ելաւ դէպի Վէրսայլ։ Սէնթիւրի կայարանէն հազիւ թէ անցած էր, երբ անծանօթ մը կը բանայ Ա. կարգի վակոնի մը դուռը, ներս կը մտնէ, ատրճանակը կը տնկէ եւ կը պոռայ.

— Դրամդ։

ՍԱՒԱՌՆԱԿԸ Կ'ԻՋՆԷ ԿՈՎԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ.— Երեքշաբթի, Պորտոյի մօտ, Պօ-Տէզէռի օդակայանէն երկինք կը թռչի սաւառնակ մը, սակայն յանկարծ խանգարումի մը պատճառով, 1500 մէթրը բարձրութենէ մը կ'իյնայ վար։ Կ'իյնայ ուղիղ երկու կովերու վրայ։ Կովերը կը սպաննուին, իսկ երկու սաւառնորդներուն երկու բազուկները կը կոտրին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայ Նկարիչների Ալմանախը, խմբագրութեամբ Արամ Տէրեմեանի։ Տպագր. «Արագած»ի, 1926 Փարիզ։ Գին՝ 40 Ֆր., արտասահման 2 տոլար կամ 50 Ֆր.։ Կեդրոնատեղի Պալենց Գրատուն, 233, Fbg. St. Martin.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Հաճոյքով, պատասխանեց Իւէն, երրորդ շրջպարն է որ կը փախցնեմ։

Ու գեղեցիկ զոյգը խառնուեցաւ յորձանքին։

Աչմէտ՝ սիւնի մը ետեւ պահուըտած, զանոնք կը դիտէր. տեսած էր եռանդագին կը խօսակցէին։ Նոյնիսկ ձեռքերը շփեց. բայց շրջպարը լմննալուն, զոյգը մէջտեղ ելաւ. Ստորագաս լրտեսը, զգուշաւ զանոնք փնտռելէ։

Վերջապէս յաջորդական երեք պարերէ յետոյ, զոյգը երեւցաւ։

— Բոլոր ներկաներուն հիամին արժանացաք, հաստատեց Աչմէտ, շուրջս կը կրկնէին. «ի՛նչ աղուոր են»։

Եօնուս պէյի ժամանումը վերջ տուաւ քարտուղարին շնորհաւորութիւններուն։

Ուսանողը ներկայացուեցաւ պետին, որ անոր ձեռքը սեղմեց յետոյ իր կինը տարաւ։ Իւէն՝ սրահէն մեկնելէ առաջ՝ անգամ մը ետ եւ ետ դարձաւ եւ ժպիտ մը ուղղեց ուսանողին, որ գինքը աչքէ չէր հեռացուցած եւ գլուխը հակեց ցուցնելու համար թէ ըմբռնած էր։ Երբ երեւոյթը անհետացաւ, ան՝ բացագանչեց.

— Տէ՛ր Աստուած, ի՛նչ գեղեցիկ էր։

— Որքա՛ն ալ գրաւիչ, աւելցուց Աչմէտ։

— Ճշմարիտ փարիզուհիի մը չափ ալ սրամիտ։

— Պարելով մէկտեղ, անշուշտ խօսակցեցաք ալ։

— Անդադար։

— Աղուոր պատմութիւններ պատմե՞ց ձեզի։

— Աւելի ես էի որ զինքը կշտացուցի Թուրքիոյ, Պաղեստինի եւ Եգիպտոսի վրայ դրուագներով։

— Զարմացա՞ւ որ այդքան լաւ յունարէն կը խօսիք։

— Իրեն խոստովանեցայ թէ Դամասկոս ծնած եմ։

— Անխոհեմութիւն մը գործեր էք։

— Վախնալու բան մը չունիմ։

— Ձեր գիտնալիք բանն է։ Կուզէ՞ք որ ձեզ ուրիշ պարուհիի մը ներկայացնեմ։

— Եթէ պարողի մը պէտք ունին, անձնուիրաբար կը տրամադրեմ ինքզինքս։

Տիւվալ հրեայ կնոջ մը ներկայացուեցաւ. նաեւ Ֆրանսուհիի մը եւ պօշնաք կնոջ մը հետ պարեց. յետոյ յոգնութիւն առարկելով, տուն դառնալու փափաք յայտնեց։

— Գացէք, խէնի վրայ երազեցէք, ըսաւ Աչմէտ խնդալով, ի պատիւ անոր բանաստեղծութիւն մըն ալ գրեցէք. իրեն կը յանձնեմ։

— Շիտակը միտքս ալ այդ է, յայտարարեց Տիւվալ. ցտեսութիւն։

— Ցտեսութիւն. ես կը կենամ դեռ։

*
**

Աչմէտ՝ գնաց Եօնուս պէյը տեսնելու, որ Մալէնի մէկ ճաշարանին մէջ ժամադրութիւն տուած էր անոր

Խօսեցան։

— Ինչպէ՞ս գտաք երիտասարդ բարեկամս, հարցուց խորամանկ քարտուղարը, որ առաջուց արդէն գիտէր ստանալիք պատասխանը։

— Սանկ նանկ, պատասխանեց Իւէն, անտարբեր շեշտով մը. իր առաւելութիւնը հոն է որ շատ կրթուած է։

— Կ'աշխատինք իրեն պաշտօն մը գտնելու, ըսաւ Եօնուս, ոռովհետեւ ոսկիի վրայ թաւալելու երեւոյթը չունի։

— Մինչեւ հիմա, յայտարարեց Աչմէտ, ինծմէ փոխ դրամ չառաւ։

Եօնուս սկսաւ խնդալ։

— Այն ատեն դո՞ւն զինքը կթեցիր։

— Կ'երդնում որ ո՛չ։

— Ըլլալիքը այդ է։

Երկու ամուսինները՝ պարպեցին իրենց գաւաթները ու մեկնեցան։

Ստորագաս լրտեսը Մօնմարթր գնաց, գիշերուան մէկ մասը՝ անցուց գինետան մը մէջ, ուր բախտախաղ կը խաղային՝ կրցածին չափ խարդախեց եւ առտուն, ժամը հինգին մօտ, գրպանը լեցուն, մեկնեցաւ բարեկամուհիի մը հետ, զոր նօթր-տամ տէ-Լօրէթուառ փողոցի իր պանդոկը առաջնորդեց։

Ժամը ութին Շառլ Տիւվալ զինքը գնաց արթնցնելու եւ ցաւ յայտնեց որ անոր քաղցր վայրկեանները խանգարած էր։

— Կէս օրին կը տեսնուինք, ըսաւ Աչմէտ, միասին կը ճաշենք։

Խաղամոլին առատաձեռնութիւնը կը բռնէր, եթէ խաղի մէջ շահած ըլլար։

Կէս օրին, իր բարեկամուհիին հետ մէկտեղ, Տիւվալը տարաւ փասաժ տէ փանօռամա, իտալական ճաշարան մը։ Թուրքին տիւլսինէն որուն անունը Վալանթին էր, ճաշի պահուն, սեղանին տակէն սկսաւ ոտք ընել իր դրացիին։ Տիւվալ, ծայր աստիճան վերապահ գտնուեցաւ, հակառակ որ, Աչմէտ իրեն հասկցուցած էր թէ նախանձի դեւը զինքը բնաւ չի չարչրկեր։

(Շար.)

"Էթապլի,, Յոյները

Պոլսոյ Թուրքեյոյն Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովին կողմէ վէճիզաներ սկսած են բաժնուիլ «էթապլի» նկատուած Յոյներուն, որոնց թիւը շատ է: Քննութիւն կը կատարուի հազարի չափ Յոյներու մասին, որոնց կացութիւնը կասկածելի նկատուած է:

Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովի 6րդ յանձնախումբի անդամներուն միջեւ անհամաձայնութիւն ծագած է Պոլսոյ մէջ գտնուող Անատօլուցի Յոյներուն «էթապլի» ըլլալը կամ չըլլալը ճշդելու խնդրին մասին: Թուրք պատուիրակ Ֆուատ պէյ՝ իր տեղեկագրով պահանջած է որ «էթապլի» ըլլալը պնդող Յոյներու վերաբերեալ փաստաթուղթերը իր կողմէ անձամբ քննուելով որոշում մը տրուի, իսկ հելլէն պատուիրակն ալ հակառակը կը պնդէ:

Թուրքերէնը ոչ-թուրք վարժարաններուն մէջ

Կրթական գործավարութիւնը վերջերս սկսած էր քննութիւններ կատարել փոքրամասնութեանց եւ օտար վարժարաններու մէջ կատարուած Թուրքերէնի ուսուցման մասին: Քննութեանց միջոցին տեսնուած է որ Թուրքերէնի ուսուցման մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն հայ դպրոցները, երկրորդ կուգան Հրեաները եւ երրորդ՝ Յոյներն ու օտար վարժարանները:

«Սօն Սաաթ» կը տեղեկանայ թէ, կրթական տնօրէնութիւնը կը խորհի նախակրթարաններու Թուրք ուսուցիչներուն ամսականները բարձրացնել, նկատելով որ անոնք աւելի նուազ թոշակ կը ստանան միջնակարգ եւ բարձրագոյն վարժարանի իրենց պաշտօնակիցներէն, հակառակ անոր որ Թուրքերէնի դասաւանդութիւնները կը գտնուին նոյն աստիճանի վրայ:

Իտալեւմաճառ դաշնագիրը

Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրին գլխաւոր յօդուածներն են՝ 1.— Տեւական խաղաղութիւն եւ մշտնջենական բարեկամութիւն գոյութիւն պիտի ունենայ Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ: 2.— Երկու դաշնադիր բարձր կողմերը յանձն կ՚առնեն հաշտարար ձեւով, եւ անյաջողութեան պարագային իրաւախոհութեամբ լուծել երկու երկիրներու միջեւ ծագելիք այն բոլոր վէճերը, զորս կարելի չպիտի ըլլայ որոշ պայմանաժամի մը մէջ դիւանագիտական ճամբով կարգադրել: Այս տրամադրութիւնը չի վերաբերիր դաշնագրի կնքուելէն առաջուան վէճերուն: 4.— Դաշնագրին տեւողութիւնն է տասը տարի: Եթէ այս պայմանաժամէն մէկ տարի առաջ դաշնագիրը ջնջելու առաջարկ չներկայացուի, երկրորդ տասը տարուան համար եւս արժէք պիտի ունենայ:

Դաշնագիրը միայն 5 յօդուածէ կը բաղկանայ եւ մասնաւոր յիշատակութիւն չկայ թէ մէկ կողմը իր չէզոքութիւնը պիտի պահէ, երբ միւս կողմը պատերազմի մտնէ:

Ինչպէս որ եւ է նոր դաշնագիր կնքուած ատեն, այս անգամ ալ հակառակորդ մամուլին մէջ գրոյցներ հրատարակուած են թէ գաղտնի յօդուածներ կան:

Կոմս Պէթլէն ընդունուեցաւ Իտալիոյ Թագաւորին և պապին կողմէ եւ երէկ մեկնեցաւ Հռոմէն: Շնորհաւորական ճառեր փոխանակեցին Մուսոլինի եւ հունգար վարչապետը:

Տը Փինէտօի օդանաւը այրած

Կը յիշուի թէ իտալացի օդանաւորդ մարքիզ տը Փինէտօ Փետրուար 13ին Սան-Ռէմօէն ճամբայ ելած էր եւ պիտի փորձէր մէկ թռիչքով կտրել Ատլանտեանը եւ հարաւային Ամերիկա երթալ: Ջրօդանաւը չկրցաւ այդքան երկար ճամբորդութեան համար անհրաժեշտ պէնզինը առնել, որով ստիպուեցաւ ճամբան կղզիի մը մէջ կանգ առնելով շարունակել ճամբան: Անկէ ի վեր շատ յաջող կերպով իրագործեց իր ծրագիրը եւ առջի օր Ռուզվէլթ-Տէմի ափը իջաւ: Բանուորներ օդանաւը կը մաքրէին եւ պէնզին կը լեցնէին, երբ յանկարծ կրակ առաւ, չգիտցուիր ինչպէս: Մարդիկը հազիւ հազ կրցան լիճը նետուիլ եւ լողալով ազատուիլ: Օդանաւը ամբողջովին այրեցաւ: Փինէտօ մտադիր է օդանաւին շարժիչ մեքենաները հանել լիճին մէջէն:

Հայ մը սպաննուած

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Պատալինի մօտ, Մուխթարա տիւրզիաբնակ գիւղին մէջ երկու եղբայրներ Պօղոս եւ Պետրոս Օհանեան յարձակում կը կրեն. առաջինը կը սպաննուի, իսկ երկրորդը ծանրապէս վիրաւոր վիճակի մէջ կը փոխադրուի Պէյրութ:

Պօղոս եւ Պետրոս բնիկ Ատեամանցի են, կը բնակին Զահլէ եւ կը զբաղէին հին հագուստի առեւտուրով: Կ՚ըսուի թէ անոնք Զահլէէն Մուխթարա գիւղը գացած էին հին հագուստի առեւտուրով զբաղելու եւ իրենց հետ ունէին 3-400 հնչուն ոսկի:

Լուցկիի մենաշնորհը

Կառավարութիւնը ծրագրած էր լուցկիի մենաշնորհը պետութենէն առնելով տալ ֆրանքբեւշուէտական ընկերութեան մը: Այս ծրագիրը Երեսփ. Ժողովին ելմտական յանձնաժողովին կողմէ քննուեցաւ առջի օր: Ներկայ 40 հոգիէն 20ը թեր, 20ը դէմ արտայայտուեցան կառավարութեան առաջարկին, որով չընդունուեցաւ: Դէմ քուէարկողներն էին ընկերվարականները, համայնավարները եւ կարգ մը արմատականներ:

Կառավարութիւնը մտադիր է այս խնդիրը օրակարգի վրայ դնել յառաջիկայ Մայիսին, երբ Խորհրդարանը վերաբացուի:

Զգուշացէք խաչագողներէն

Մեզի կը հաղորդեն թէ Նէօյեիի եւ ուրիշ արուարձաններու մէջ քանի մը հայ խաչագողներ եւ սուտ մուրացկաններ մէջտեղ ելած են, որոնք կեղծ թուղթերով կամ վկայականներով ամէնուն դուռը ափ կ՚առնեն: Անցեալ օր ասոնցմէ մէկը նոյն իսկ վերարկու մը գողցած է, երբ սպասուհին վայրկեան մը գինքը մինակ ձգած էր: Այս խաչագողներէն մէկը՝ որուն մէկ թեւը ծննդենէ պակասաւոր է, ինքզինքին պատերազմի վիրաւորի կեղծ հով մը տուած է եւ այդպէս կը մուրայ: Ուրիշ մը՝ մուշտակ օձիք մը կը կրէ եւ սպառնական ձեւով դրամ կը պահանջէ: Զոյգ պտտող խաչագողներ ալ կան, որոնք իբրեւ թէ հիւանդանոցէն նոր ելած ըլլալով կամ ինքնութեան թուղթ չունենալով, դրամ կը պահանջեն:

Ասոնք ընդհանրապէս տուներու դուռը ափ կ՚առնեն ցերեկէ վերջ, երբ այր մարդ չկայ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ապրիլ 5ի պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ ցանկը Ֆրանս. քաղաքացիութիւն ստացած բազմաթիւ օտարականներու, որոնց մէջ նաեւ հետեւեալ Հայերը.—

Ժան Հարոնեան, վաճառական, ծնած էնկիւրի, 1890 մայիս 20ին կը բնակի Փարիզ:

Կարապետ Փէհլիվանեան, ծնած Պոլիս 1858 յուլիս 16ին, կը բնակի Նիս:

Վլատիմիր-Անտրէ-Արուչեան, անուանեալ *Արուչէֆ*, գրագէտ. ծնած Շամախ (Ռուսիա) 1879 նոյեմբեր 24ին, հայրը Հայ· կը բնակի Փարիզ:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութիւնը բուռն կերպով կ՚ընդդիմանայ կառավարական այն օրինագիծին, որով ընդհ. գործադուլները խիստ սեղմումներու կ՚ենթարկուին:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մեծ պատերազմին մասնակցութեան 10րդ տարեդարձը (1917 Ապրիլ 6) տօնուեցաւ Փարիզի մէջ առջի օր:

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ առջի իրիկուն յանկարծ կռիւի համաճարակ մը ծագեցաւ: Բազմաթիւ պաշտօնեաներ ստիպողաբար հիւանդանոց փոխադրուեցան:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկին Կ. Ներսէս եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին Կ. Յ. Ներսէսի մահուան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին Café Rocher· մէթրօ Օտէօն:

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Faubourg du Temple: *Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Յ. Ամատունի:*

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Րիւ Բէփիւպլիք 65, սրահին մէջ: Օրակարգ՝ վարչութեան նոր ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» խումբի ընդհ.ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Անհրաժեշտ է բոլորին ներկայութիւնը անդամատետրներով:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Հրայր» խումբի ժողովը՝ 10Ապրիլ կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, 315 Rue de Lyon: Կը խնդրուի չարձանագրուած ընկերներէ ներկայ ըլլալ, իրենց տետրակները առնելու համար: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ուկէսին, ֆրանսական սրճարանին մէջ: 173 Rue Etienne Dolet Alfortville:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայ բնակչական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 10 Ապրիլ, ժամը 2ին, 12, Րիւ Լ՚Աթլաս, Մէթրօ Պէլվիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում:

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.[illegible]
Տոլար,	Dollar	25.[illegible]
Մարք (ոսկի) 100 Mark		605.[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12.[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	115.[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	8.[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	18.[illegible]
Տրախմի »	Drachme	32.[illegible]
Լիր »	» Lire	123.[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71.[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	491.[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	15.[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3060
» II	»	1910
» III	»	1550
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	153

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 9 ԱՊՐԻԼ 1927

9 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 307 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ՄԱՐԶԱՆՔՆԵՐ

Մամնաւորապէս Պոլսոյ մէջ, քառասուն տարի արտաքին-միջազգային լուր թարգմանելով, մարդիկ հասցուցած են սեւ-րունդ մը որ «դիւանագիտական» հէքեաթներով կը սնանի։

Տարիներով հակաճառութեան կամ ներշնչման աղբիւր են եղած «Ինկիլիզ»ը, «Մոսկոֆ»ը, «Նեմցէ»ն, կամ «Թայմզ»ը, «Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ»ն եւ միւս թերթերը։ Երկու անուշ խօսք, երկաթ լուր մը, քանի որ հռետորական գոհարներ մեր ոտքը գետնէն կտրած են, սաւառնաթեւ սլացքներ տալով մեր երեւակայութեան։ Ու միեւնոյն ատեն, այս ունակութիւնը պատճառ է եղած, որ երեսի վրայ թողունք հիմնականը, ինքնապաշտպանութեան եւ պայքարի տարրական գիտելիքները։

Այսօր ալ, տարաբախտաբար, աւելի վարդագոյն չէ պատկերը։ Թերեւս աւելի մռայլ։

Ճիշդ է, անլուր աղէտները, հայաշխինջ սարսափներն ու անոր հետեւանքները ցնցած, շշմեցուցած են մեզ. եւ այսօր փորձառութեամբ կը նայինք շատ մը երեւոյթներու վրայ։ Բայց, որքան կարճ է մեր յիշողութիւնը եւ այնքան դիւրավառ մեր երեւակայութիւնը, որ ներշնչման աղբիւրներ կը գտնենք դիւր, ամէնէն սովորական պարագաներուն մէջ անգամ։

Մենք չենք որ պիտի ուրանանք միջազգային-քաղաքական դէպքերուն արժէքը՝ հայկական դատին վրայ։ Ընդհակառակն, տարրական պահանջ է ուշադրութեամբ եւ լրջութեամբ հետեւիլ դրուան անցուդարձերուն, վերլուծել անոնց զարգացման ընթացքը, քննել եւ երեւան հանել հաւանականութիւններն ու հնարաւորութիւնները։ Եւ մանաւանդ, դիտել մեր հարեւաններուն, մեր անմիջական թշնամիներուն գործունէութիւնը։ Առանձնապէս քաղաքական կուսակցութեանց պարտականութիւնն է այս, եւ ո՛վ որ կը թերանայ այդ ճամբուն վրայ, կը ժխտէ իր գոյութեան իրաւունքը։

Բայց, ուրի՛շ բան է այս, եւ բոլորովին ուրիշ՝ այն ինչ որ կը տեսնենք մանաւանդ վերջերս, զանազան հաւանականութեանց առթիւ։

Թերխաշ եւ կասկածելի մարզանքներու պատկեր մը կը ներկայացնեն, նորէն, կարգ մը անկիւններու մէջ։ Անուններ չենք տար, բայց պարտականութիւն կը համարենք ուշադրութեան յանձնել երեւոյթը։ Եւ այս՝ անոր համար որ, գոնէ քաղաքական կուսակցութիւնները արթուն կենան, եւ չկրկնուին 1919-1920ի ողբերգութիւնները։

Մենք մինչեւ անգամ պիտի ուզէինք որ նման ձգտումներով տոգորուած կուսակցութիւնները լայն խորհրդակցութիւն մը կատարէին այս միջոցին, եւ ուսումնասիրէին օրուան դէպքերէն ու մօտաւոր հեռանկարներէ օգտուելու խնդիրը։ Եթէ ասոնց մէկ խմբակցութիւն, նոյնիսկ անհատ իր գլուխն առած քաղաքականութիւն մշակէ, հետեւանքը աւելի ծանր պիտի ըլլայ քան առաջ, կամ այսօր։ Եւ գիտենք որ կա՛ն այդպիսի անհատներ, իրենք գիրենք ո՛ր եւ է կուսակցութենէ անկախ, կամ անոնցմէ վեր համարողներ, կակուղ բարձերու եւ կանանչ սեղաններու հերոսներ, որոնք երիտասարդական հառաչանքներ կ'արձակեն «Հայոց ազգին փրկութեան համար»…

Ո՛ր եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար, ճշդենք նաեւ որ մեզի համար հաճելի չէ կասկածի տակ դնել անոնց զգացումները։ Ցետին անհատն ալ իրաւունք ունի խորհելու եւ գործելու այս ժողովուրդի բարիքին համար։ (Ահա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ են քաղաքական կուսակցութիւնները, ուրպէս գի ո՛ր եւ է ձայն կամ կարծիք չկորսուի)։ Բայց, քաղաքական կեանքի մէջ, եւ մեր երերուն, ջարդուփշուր կեանքին մէջ, խորհուրդներն ու գործերը արժէք ունին այնքան, որքան կը համապատասխանեն մեր հիմնական շահերուն, իրականութեան եւ առողջ տրամաբանութեան։ Այլապէս, անխուսափելի են՝ կուսակցական եւ՛ եղերական երեւոյթներ, որոնց անմոռանալի յուշահանդէսը սարքուեցաւ Կիլիկիոյ մէջ, միաժամանակ երեքի հանրապետութիւններու հռչակումով…

Ժամանակ է որ հրապարակը մաքրուի գրասենեակի կամ սրճարանի պոլիտիկոսներէն, որոնց մեծ մասին պաշարը օրուան թերթերու ընթերցումէն անդին չանցնիր, եւ որոնք յաճախ աւելի որոշ գաղափար ունին բրիտանական կայսրութեան, քան հայկական աշխարհին ու հայ ժողովուրդին վրայ։

Եւրոպայի սրտին վրայ կ'ապրինք այսօր. կը ճանչնանք մարդիկն ու իրենց գործերը, ժողովուրդներն ու անոնց հակումները։ Ներելի չէ, այլ եւս, բերանաբաց նայիլ ամէն բանի վրայ, եւ «հայասիրական» անդիմադրելի ալիք մը տեսնել բարեկամական ամէն արտայայտութեան մէջ։ Յաճախ ամէնէն իրական հայասէրը փիլիսոփայ մըն է, որ մատենադարանի մը մէջ կը ապրի, կամ ձեր պանդոկին դռնապանը, որ ամսեգլխուն կը մնայ, կամ, վերջապէս, խաղի, կերուխումի ընկեր մը։ Ինչ կը վերաբերի բուն վարիչներուն, պահք պահող պառաւներն անգամ գոց են բրած անոնց գործերուն պատկերազարդ հաւաքածոն։ Եւ եթէ մշուշի մէջ էինք յիսուն-վաթսուն կամ քառասուն տարի առաջ, այսօր մեր աչքերով կը տեսնենք ու մեր ականջներով կը լսենք եղած չեղածը։

Սրտանց եւ համախումբ, արթուն եւ աննկուն, սիրտէն աւելի միտքին ուժ տալով եւ անվերջ մաղելով, ու միեւնոյն ատեն պատրաստ՝ ամէն հաւանականութեան առջեւ։

Այսպէս միայն կրնանք հասնիլ մեր նպատակին, եւ ոչ թէ սերունդէ սերունդ նորոգելով ու կրկնելով կասկածելի մարզանքներ, որոնք մեր տունը քանդեցին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿՏԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մեր աշխատակից ընկեր Յ. Ամատունի Աթէնքի «Նոր Օր»ին մէջ (30 Մարտ) հրատարակուած խմբագրականով մը հետեւեալ տեսակէտները կը յայտնէ արտասահմանի կտակներու Հայաստան փոխադրութեան մասին.—

— «Խորհրդայինները շատ լաւ գիտեն գաղութի հայութեան հայրենաբաղձութեան թոյլ կողմը եւ ատիկա վաճառքի կը հանեն պարզ չարաշահութեան մը համար եւ ոչ թէ ձեռք բերուած գումարները գործածելու ներգաղթի ծախքերուն։

«Աստր հակառակը ապացուցանելու միջոցներ ունին անոնք, եթէ իրապէս կ'ուզեն մեր սխալը երեւան հանել ու մեզ ամօթի սիւնին գամել։ Մելքոնեան կտակէն աւելի հարուստ քանի մը կտակներ կան, որոնք այս միջոցիս խորհրդային իշխանութեան ձեռքին մէջ են, թող առնեն այդ գումարները եւ յատկացնեն ներգաղթի ծախքերուն կամ այլ ազգօգուտ ձեռնարկներու։

«Այդ պարագային իրաւունք կ'ունենան ճակատաբաց ըսելու թէ՝ իրենք անկեղծ են իրենց յայտարարութիւններուն մէջ, իսկ արտասահմանի գաղութներն ալ պիտի արդարացնեն զիրենք։ Սակայն հսկայ գումարները հոն կորստեան դատապարտել եւ դուրսի եղած կտակի գումարներն ալ անոնց ետեւէն ուղարկելու փորձեր կատարել, կը նշանակէ գաղութները դնել անբաններու տեղ։

«Գաղութի հայութիւնը այսօր շատ աւելի պէտք ունի նիւթական հոգատարութեան քան թէ Հայաստանի ժողովուրդը. ահա Աթէնքի շրջակաները հաստատուած գաղթակայաններու ղըպրոցները, որոնց մէջ ծուարած են մօտ երկու հազար մանուկներ, որոնք նիւթական միջոցներէ բոլորովին զուրկ են։ Մի՞թէ այսպիսիները չեն կրնար կտակներու կամ ազգային գումարներու հոգածութեան առարկայ դառնալ։

«Ինքզինքը Հայաստանի կառավարութիւն համարող ո եւ է խմբակցութիւն, պէտք է նախ վերջ տայ այս անհանդուրժելի կացութեան եւ յետոյ երես ունենայ գումարներ պահանջելու»։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հելլէնական.— Սիրակուսայի մէջ, մարզադաշտի մը գետինը յարդարելու պահուն, երեւան ելաւ սրահ մը, որ փորուած է ժայռի մը մէջ։ Սրահին յատակը ամբողջովին զարդարուած է գեղեցիկ խճանկարներով, պատերուն վրայ նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն Եպիկուրը, Պինդարը, Հերմոկրատէսը, Եաքիդէսը, Յունաստանի նոյն շրջանի ուրիշ բարձր անձնաւորութիւնները, Սիրակուսայի յատակագիծը իր բոլոր յիշատակարաններով։

Սրահին մէջտեղը կը բարձրանայ սիւն մը, նոյնպէս՝ Աթենասի արձանը ոսկեզօծ՝ անագապղինձէ։

Հռոմէական. — Էօր նահանգին մէջ (Ֆրանսա), Սէն-Սամսոն-տը-լա-Ռօքի մօտերը, գիւղացի մը անտառ մը ջարդած եւ արտի վերածած պահուն, գտաւ հողէ աման մը, որ կը պարունակէր մօտ 200 կտոր հռոմէական դրամներ։ Դրամներուն մեծ մասը արդէն եղծուած ու աւրուած են, իսկ մնացեալները կը կրեն Անտոնինոսի պատկերը։ Հաւանական է որ թաղուած են Բ. դարուն երկրորդ կիսուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսական յարաբերութիւններու ձգտում

Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին կը յայտարարէ թէ Փէքինի ռուսական դեսպանատան կից շէնքերուն խուզարկութիւնը երեւան հանեց, որ պոլշեւիկները մեծ դաւադրութիւն մը կը պատրաստէին Փէքինի կառավարութիւնը տապալելու եւ հիւսիսային Չինաստանի մէջ անդորրութիւնը խանգարելու համար։

Այս յայտնութենէն յետոյ Չանկ-Ցօ-Լին բողոքի շատ խիստ ծանուցագիր մը ղրկեց Մոսկուա։

Չինացի զինուորները դեռ գրաւման տակ կը պահեն դեսպանատունը։ Կ'ըսուի թէ խորհրդային զինուորական կցորդն էր, որ փորձեց այրել վաւերաթուղթերը, որոնք յայտնութիւններ կը պարունակէին ընդարձակ դաւադրութեան մը մասին։

Ուէլինկթըն Քու մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լինի ներկայացուց Փէքինի կառավարութեան վարչապետութենէն հրաժարականը։ Իրեն պիտի յաջորդէ զոր. Եոնկ-Եու-Թինկ։

Միւս կողմէ Փէքինի խորհրդային դեսպանատունն ալ բողոքագիր ներկայացուց Փէքինի դիւանագիտական մարմնին, ըսելով որ Ռուսիա եւս առանձնաշնորհեալ պետութիւն մըն է, եւ միւս պետութիւնները բնաւ իրաւունք չունին չինական զօրքերու մուտքը արտօնել՝ առանց նախապէս լուր տալու։

Փէքինի դեսպանները իրենց կարգին բողոքեցին չինական իշխանութեանց թէ չարաչար գործածած են իրենց շնորհուած արտօնութիւնը։ Չինացիները կը պնդեն որ բուն իսկ դեսպանատան ձեռք չէ դպցուած, միայն յարակից շէնքերը խուզարկուած են։

Թիէն Ցինի ֆրանսական առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ եւս խուզարկութիւններ կատարուեցան՝ ֆրանս. հիւպատոսին արտօնութեամբ։ Խուզարկուեցան սովետական երկու դրամատուններ, չինական արեւելեան երկաթուղիի գրասենեակը և ուրիշ շէնքեր։ Բազմաթիւ վաւերաթուղթեր գրաւուեցան։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԱԾ ?

Թօքիոյէն Ապրիլ 7 թուականով կը հեռագրեն *Շիքակօ Թրիպիւնի*.—

Չանկ-Ցօ-Լին պատերազմ յայտարարեց խորհրդային կառավարութեան դէմ։ Ճափոնի քաղաքական շրջանակները երբեք ա՛յնքան վրդովուած չէին չինական խնդիրներով, որքան ռուսական դեսպանատան վրայ կատարուած յարձակումով։ Փէքինի թղթակիցները երկար մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն այս մասին Թօքիոյի թերթերուն։ Պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն։

Ուրիշ աղբիւրներէ առնուած լուրերու համաձայն, Ռուսիա արդէն զինուորներ համախմբած է Մանչուրիոյ սահմանին վրայ, եւ մտադիր է վերջնագիր մը ներկայացնել՝ եթէ Չանկ-Ցօ-Լին իրագործէ իր շարունակական սպառնալիքները խորհրդային կառավարութեան դէմ։

ԷՕԺԷՆ ՇԷՆ ԳԵՐԻ ?

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Քանթոնի արտաքին նախարար Էօժէն Շէն կը փափաքէր Շանկայ երթալ՝ տեսակցելու համար ազգայնական բանակի հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի հետ, որ իր բարեկամն է։ Հանքէուի համայնավարները վար դրած են զայն, վախնալով այս երկու մարդոց գործակցութեան հետեւանքներէն։

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ կամաւորներ պաշարման տակ առած են խորհրդային հիւպատոսարանը եւ խիստ հարցաքննութեան կ'ենթարկեն շէնքէն ներս մտնողներն ու դուրս ելլողները։

Հպատակութեան նոր օրէնքը

Երեսփ. ժողովը առջի օր վերջացուց հպատակութեան նոր օրէնքին վիճաբանութիւնը եւ քուէարկեց բոլոր յօդուածներն ալ, կարգ մը փոփոխութիւններով։ Այս օրինագիծը կրկին Ծերակոյտին պիտի ղրկուի՝ փոփոխութիւնները վաւերացնելու համար։

Հպատակ դառնալու պայմանները քուէարկուած էին անցած շաբաթ։ Այս անգամ վիճաբանութեան գլխաւոր կէտն էր որոշել թէ ի՛նչ պայմաններու տակ օտարական մը ֆրանս. քաղաքացիութիւնը կրնայ կորսնցնել։ Օրէնքը այս մասին զանազանութիւն կը դնէ բուն Ֆրանսացիներուն եւ ստացական քաղաքացիութեամբ Ֆրանսացի եղողներուն միջեւ։ Ըստ 9րդ յօդուածին՝ Ֆրանսացիի հանգամանքը կը կորսնցնեն այն ֆրանսացիները, որոնք արտասահմանի կամ Ֆրանսայի մէջ օտար հպատակութիւն մը կ'առնեն։ Եթէ հպատակութեան փոփոխումը արտօնուած չէ ֆրանս. կառավարութեան կողմէ, խնդրոյ առարկան տասը տարի վերջ միայն կրնայ կորսնցնել ֆրանս. հպատակութիւնը։

5րդ հատուածին համաձայն՝ ֆրանս. հպատակութիւնը կը կորսնցնեն այն օտարականները, որոնք ա) ֆրանս. պետութեան ներքին եւ արտաքին ապահովութեան դէմ արարքներու մէջ կը գտնուին. բ) անոնք՝ որ օտար երկրի մը հաշւոյն ֆրանս. քաղաքացիի անվայել եւ Ֆրանսայի շահերուն հակառակ գործեր կ'ընեն. գ) անոնք որ կը խուսափին զինուորական ծառայութենէ։ Այս առթիւ դատավճիռ պիտի հանուի։

Ընկերվարական երեսփոխան Օկիւսթ Ռէնօ յանուն ընկեր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՔ

այս գիշեր ժամը 11ին մէկ ժամ առաջ տանիլ ձեր ժամացոյցը։

Ամառնային ժամացոյցը կը սկսի գործադրուիլ այս գիշերուընէ սկսեալ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԲԱՐՔԵՐԸ

Ռուս Համայնավար երիտասարդութեան օրկանը, *Կոմսոմոլսկայա Փրավտա* կը նկարագրէ այն բարքերը, որոնք կը տիրեն *Կոակիոյի* մէջ (պետական շարժանկարային ընկերութիւն).—

1925ին ընկերութիւնը գնած է 1206 պատկերախաղ (սէնարիօ), որոնց վեցը միայն յարմար նկատուած են ցուցադրութեան։ Այսպէս 1200 պատկերախաղերուն համար վճարուած դրամը փճացած է։ Քննութիւն մը ցոյց կուտայ որ պատկերախաղի ձեռնարկուները բոլորն ալ անպէտ մարդիկ են, եւ անծանօթ՝ շարժանկարին։ Նոյնիսկ կողոպտիչներ են։

Անգամ մը կազմակերպուած էր շարժանկարային արշաւանք մը դէպի Լենա։ Խումբին վարիչը, կանչելով դերակատարուհիները, կ'ընտրէ անոնցմէ մէկը եւ կ'ըսէ.

— Ամիս մը պիտի մնանք այս երկրին մէջ, ուր երբեք ներկայանալի կին չկայ։ Ուրեմն դուք մեր տրամադրութեան տակ էք։

Դերակատարուհիներէն մէկը նեղանալով կը յայտնէ որ ինք ամուսնացած է եւ զաւակ ալ ունի։

— Այն ատեն դարձի՛ր անոնց մօտ, կ'ըսէ ու կը վռնտէ զայն։

ԿԱՑԻՆՈՎ ԿԸ ԶԱՐԴԷ.— Էօժէն Ռոհան, 26 տարեկան, պզտիկ հարս մը ունէր դեռ ութը օրուան։ Հարսնիքին երկրորդ իրիկունն իսկ, անոնք զիրար կ'ատէին դժոխքի պէս։ Անցեալ առտու, ամուսինը առաւ կացինը, ջարդեց իր կինը։ Յետոյ պարպեց ատրճանակը բերանին մէջ։

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Հինգշաբթի օր Սէն-Մօռի մէջ, դիտողութեան մը հետեւանքով, բանուոր Լօշուան, քսան տարեկան, փայտ կտրելու յատուկ մկրատով մը զարկաւ սպաննեց իր վարպետը։ Բանուորը ձերբակալուեցաւ եւ առաջին հարցաքննութեան իսկ յայտնեց թէ երբեք չի զղջար ըրածին համար։

ՀՐԴԵՀՆԵՐ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ.— Մարտ 22ին ին, Բագուի մօտ Գրոզնիի նաւթահորերուն մէջ հրդեհ ծագած է, եւ բռնկած են բոլոր նաւթային գործարանները։

Բագուէն ղրկուած է հրշէջներու գունդ մը։

Մարտ 23ին Երեւանի մէջ, «Արարատ» գինիի եւ գօնեաքի գործարանէն հրդեհ ծագելով, գործարանին կտուրն ու առաստաղը այրած են։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ մը բացուեցաւ երեսփ. ժողովի նախագահութեան սրահին մէջ։ Անհամար հետաքրքրական առարկաներ ղրկուած են ցուցադրութեան համար, ձեռագիրներէն մինչեւ նորագոյն հրատարակութիւնները։ Ոստիկանութիւնը պիտի ցուցադրէ իւրաքանչիւր մէկ օրինակը։ Կան նաեւ յեղափոխական թերթերու նմոյշներ, *Թանի* առաջին թիւը, հազուագիւտ փորձեր, «Օռօռ»ի այն թիւը որ կը պարունակէ Զօլայի «Կ'ամբաստանեմ»ը, եւլն.։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ խորհրդարանը Զատկի առթիւ մէկ ամիս արձակուրդ պիտի ընէ այսօրուընէ սկսեալ։ Վերաբացումը՝ Մայիս 10ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

7. ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աշխատինք պարզել Հայաստանի իրական պատկերը ընդհանուր գիծերով։ Եւ որովհետեւ մեր հայրենիքը գերազանցապէս գիւղատնտեսական երկիր է (գիւղացիութիւնը բնակչութեան 85—90 առ հարիւրը կը կազմէ, իսկ քաղաքաբնակները՝ 10—15 առ հարիւրը). ուստի նախ սկսինք գիւղատնտեսութենէն։

Հայաստանի գիւղացիութիւնը կը զբաղի գլխաւորապէս այգեգործութեամբ, բամպակամշակութեամբ, շերամապահութեամբ, ծխախոտի եւ հացատու բոյսերու մշակութեամբ, անասնապահութեամբ, թռչնաբուծութեամբ. եւ մեղաբուծութեամբ։

Տեսնենք թէ առանք առանձին-առանձին ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուին եւ ուղղակի, (ուղղակին կը շեշտենք, որովհետեւ անուղղակի այդ բոլոր ճիւղերն ալ կը հարուածէն կառավարութեան կողմէ), մեր երկրի վարիչներն ի՞նչ ըրած են անոնց պահպանման, չըսենք զարգացման համար։

Այգեգործութիւնը Հայաստանի բնակչութեան ամէնէն գլխաւոր եւ հասութաբեր զբաղումը եղած է անյիշելի ժամանակներէ ի վեր։ Ան իր ծաղկման հասաւ մանաւանդ ռուսական տիրապետութեան հարիւրամեակի ընթացքին, երբ հայ գիւղացիութիւնը ալ հնարաւորութիւն ստացած էր անարգել ոգելից խմիչքներու պատրաստութեամբ զբաղելու եւ այդ խմիչքներն արտածելու Ռուսաստանի ընդարձակ շուկան։ Ան յատկապէս 1900 թուականէն կը սկսի լայն ծաւալ ստանալ եւ գիւղացիութեան բարգաւաճման ամէնէն ուժեղ խթանը դառնալ։ Մօտաւորապէս այդ թուականներուն Երեւանի մէջ կը հիմնուի Շուսթովի համբաւաւոր գործարանը, որու Հայաստանէն արտահանած գինիներու քանի մը տասնեակ տեսակներն ու քոնեաքը ամէն տեղ մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն։ Այնուհետեւ, նոյն Երեւանին մէջ, յետոյ նաեւ Արարատ-Դաշտի եւ Էջմիածնի շրջաններուն մէջ կը հիմնուին շարք մը թորիչ գործարաններ - ընկերական-բաժնետիրական հիմքերու վրայ։

Մինչեւ համաշխարհային պատերազմը, կարելի է ըսել, որ Հայաստանի գինեգործութիւնը, ուրեմն եւ այգեգործութիւնը կ'ապրէր վերելքի շրջան։ Այդ թուականէն յետոյ է որ, մէկ կողմէն աշխատաւոր ձեռքերու պակասէն, միւս կողմէ Ռուսաստանի գիւղացիութեան հացահատիկներէն պատրաստուած մեծաքանակ եւ մանաւանդ խիստ աժան եւ դիւրահարբոյց ալքոլի պատճառով եւ երրորդ՝ Անդրկասպեան երկրի նոյն ճիւղի մրցման հետեւանքով, մեր գինեգործութիւնը կը սկսի ատոնճանաբար իյնալ եւ երկրորդական գծի վրայ նետուիլ։ Այնպէս որ, եթէ նոյնիսկ մեր երկրին ծանօթ աղէտներն ալ չըլլային, Հայաստանի գինեգործութիւնը, այգեգործութիւնը դատապարտուած է եթէ ոչ մահուան, գոնէ խեղճացման։ Այդպէս պէտք է ըլլար, եթէ ան չդառնար ազգային տնտեսութեան-արդիւնաբերութեան ճիւղերէն մէկը, եթէ անոր առողջացման համար, զայն հաստատուն ոտքերու վրայ դնելու համար արմատական միջոցներ ձեռք չառնուէին։

Գաւառներկայիս, Հայաստանի այգեգործութիւնը կ'ապրի խիստ մեծ տագնապ։ Անոր արտադրութիւններն ալ եւս չեն դիմանար Ռուսիոյ համբաւաւոր «ալիրդի» մրցման, «ալիրդ»ի, որ պոլշեւիկներու ստեղծած կարգ ու սարքին հետեւանքով սոսկալի տարածուած է եւ ռուս գիւղացին դիւրին, աժան եւ ուժգին կերպով մոռցնել կուտայ իր վիշտը...։ Ապա Անդրկասպեան երկիրը (Ասխաբադ, Սամարղանդ եւլն.) արդէն իսկ հիմնած ըլլալով իրենց կիսազգային տնտեսութիւնը, իրենց լաւորակ եւ անհամեմատ աժան խաղողով, ուրեմն եւ խաղողի արտադրութիւններով աննախընթաց կերպով սկսեր են մրցիլ Անդրկովկասեան ոգելից խմիչքներու հետ։ Այնուհետեւ ֆիլօքսերա, օյտիոմ, միլտիու եւ ուրիշ հիւանդութիւններ նոյնպէս դրած են իրենց կործանարար կնիքը անոր զարգացման վրայ։ Եւ վերջապէս կատարուած հողաբաժանումը անոր հասցուցած է վերջնական հարուածը։

Ահա այս վիճակին մէջ կը գտնուի Հայաստանի այգեգործութիւնը, մեր երկրի գիւղատնտեսութեան ճիւղերէն ամենագլխաւորը, մեր տնտեսութեան ամէնէն շատ եւ փայլուն հեռանկարներ խոստացող ճիւղը։

Ի՞նչ է ըրած Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը, այգեգործութիւնը կորուստէն փրկելու համար, ի՞նչ արմատական միջոցներ ձեռք առած է քանի որ վտանգը չափազանց մեծ է եւ որ գլխաւորն է, կ'օգնէ ամէն ուղղութեամբ, բոլոր ճակատներէն։

Ոչինչ, կամ գրեթէ ոչինչ։

Ան կը շարունակէ դեռ իր հողաբաժանութեան կործանարար գրութիւնը, որով ամբողջական այգիները կը մասնատուին, անուշադրութեան կը մատնուին եւ գիւղացիութեան աչքին կը սկսին համարուիլ զբաղումի վնասաբեր ճիգ մը։ Վնասաբեր, որովհետեւ տարիներ շարունակ կը խնամէ մատաղ որթը, կը գուրգուրայ անոր վրայ առանց ոեւէ օգուտ ստանալու, կը հասցնէ բերքի (ինչպէս ինքը գիւղացին կ'ըսէ) եւ երբ պէտք է վայելէ իր աշխատանքին պտուղը՝ դեկրետի մէկ հարուածով կա՛մ կը խլեն զայն եւ կամ կասկածի տակ կը ձգեն, ինչ որ միեւնոյնն է։

Գիւղատնտեսական ճիւղերէն ոչ մէկը այնքան հիւանդութեանց, տարապայման ցուրտերու, ցասումներու ենթակայ չէ, որքան վազը, խաղողը։ Ան գարնան սկիզբէն մինչեւ ուշ աշուն վտանգի տակ է։ Կարկուտը, ցուրտը, օյտիոմ եւ միլտիու հիւանդութիւնները, ջուրի պակասը, կտրեր կանգներ են Հայաստանի վազին գլուխը եւ անոր մահուան վճիռը կը կարդան ամէն վայրկեան։ Այս վեց տարուան ընթացքին չէ եղած տարի մը որ այգեշատ շրջաններու խաղողի 50 առ հարիւրը փրկուած ըլլայ։ Ճիշտ է, կառավարութիւնը «չոռի» դէմ առնելու համար պղնձէ արջասպ կուտայ գիւղացիութեան, բայց այդ ալ այնքան սուղ գիներով եւ այնպիսի սոսկալի պայմաններով, որ գիւղացիներու մեծ մասը կը ջանան աւելի բնութեան տարերքի հետ գործ ունենալ, քան թէ իրենց խնամակալին հետ։ Ջուրի պակասութիւնը ծանրօրէն կ'անդրադառնայ այգեգործութեան վրայ։ Անցեալ տարուան համահայաստանեան գիւղատնտեսական համագումարին մէջ Էջմիածնի գաւառի հողային բաժնի վարիչը կը տրտնջար. «Խոշոր չափով վնասել են այգիները։ Զգացւել է ջրի սուր կրիզիս» (տես Խորհրդային Հայաստան 1926ի թիւ 56)։

Այնուհետեւ, Հայաստանի այգեգործութեան ամենամեծ թշնամին արդէ՛ն իսկ մուտք գործած է Հայաստան, ի հարկէ Ատրբէյջանի վրայով (ինչպէս եւ անասունի ժանտախտը)։ Կ'ակնարկենք ֆիլօքսէրա հիւանդութեան, որ կը սպառնայ արմատէն չորցնել մեր երկրին այգիները, չորցնել այնպէս, որ տեղը տասը տարի շարունակ ոչ մէկ կանաչ բուսնի...։

Վազը ինքը ենթակայ ըլլալով այսքան բազմազան փորձանքներու, անոր բերքը, խաղողը, գինին ալ կը պահանջեն ամենամեծ խնամքը, մեծագոյն գիտակից ուշադրութիւնը։ Գիւղատնտեսական ոչ մէկ արտադրութեան որակը այնքան ուշադրութիւն չի պահանջեր, որքան խաղողը, գինին։ Իսկ մեր գինին, որ իր բնական յատկութեամբ աշխարհի լաւագոյններէն մէկն է, ի՞նչպէս կը պատրաստուի, անոր վրայ ի՞նչ աշխատանք կը թափուի, որպէսզի ան ի վիճակի ըլլայ շուկաներ գրաւել, կը պարզենք իր կարգին։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԵՒ ԻՐ ԴԵՐԸ

Փորձենք ընդհանուր գիծերով ներկայացնել շարժանկարի գիտական դաստիարակչական դերը եւ մատնանշել այն փայլուն հեռանկարը, որ կը բանայ մեր առջեւ։

Շարժանկարը, իր ներկայ ձեւով, ընդամէնը 30 տարուան կեանք ունի, ուրեմն կը պատկանի մշակոյթի ստեղծագործութիւններու նորագոյն շրջանին։ Շարժանկարի գաղափարը, սակայն, հին է, յիշենք պատմութեան գլխաւոր կէտերը։

1827ին Տօքթ. Փարիսը հնարեց «Taoumatrop»ը։ Այս տախտակ մըն էր՝ մէջտեղէն ամրացուած առանցքի մը վրայ, երեսին վրայ նկարուած էր վանդակ, իսկ միւս երեսին՝ թռչուն։ Տախտակը իր առանցքի շուրջ արագ դարձնելով, կը թուէր թէ թռչունը նստած է վանդակին մէջ։ Տաումատրոպը կը գործածուէր իբրեւ խաղալիք։ Նոյնպիսի խաղալիք է ֆրանսական «La toupie eblouissante»ը (շլացուցիչ հոլ) որ աւելի հին է եւ գոյութիւն ունի 1760էն ի վեր։ 1829ին պելժ բնագէտ Ֆ. Պլատոն հնարեց «ֆէնակցերոսկոպը» եւ միաժամանակ աւստրիացի Շտրամպֆէրը՝ «ստրոբոսկոպ»ը։ Այդ երկու մեքենաներով տրուած էր շարժանկարի հիմնական սկզբունքը, այն է՝ աչքի ցանցաթաղանթի վրայ ազդող լուսերեւոյթի տեւողականութեան սկզբունքը։ Սակայն շարժանկարի այս ռահվիրաներուն կը պակսէր երկու խոշոր բան՝ վայրկենական լուսանկարի կիրառումը՝ և լուսարձակման գործածութիւնը։ Լուսանկարչական թիթեղի կատարելագործման պահանջն ալ զգալի էր, երբ հնարեցին բշջահիւթէն պատրաստուած ժապաւէնը։

1853ին աւստրիացի Ուխատիուսը, առաջին անգամն ըլլալով, ճերմակ պատի վրայ կը ցուցադրէ դեռ չկատարելագործուած կենդանի նկարներ։ Այնուհետեւ Քալիֆորնիացի Միւբրիճը կուտայ նկարներ՝ յաջորդական տեսարաններով։ Ան երկար ժամանակ ուսումնասիրած էր կենդանիներու շարժումները, ուստի կը փորձէր նկարել անոնց շարժման վայրկեանին՝ լուսանկարչական քանի մը մեքենաներով՝ մէկ անգամէն։ Կը ստացուէր յաջորդական շարժումներով նկար մը, բայց սուղի կը նստէր։ 1882ին Միւբրիճի այդ գիւտին յաջորդեց ֆրանսացի Մարէյի «Fusil photographique»ը։ Այս մեքենայով նշան կ'առնուէր նկարուող առարկան՝ շարժում դրութեամբ, կը նկարուէր շարժման յաջորդականութիւնը ցուցադրող 12 նկար միայն։ Անյարմարութիւնն այն էր, որ շարժումը չլրացած՝ նկարի թիթեղը (12 նկարի համար միայն) կը վերջանար։ Այս թերութիւնը Մարէ լրացուց, նկարող թիթեղին տեղ թափանցիկ ժապաւէնը գործածելով, որով հնարաւոր կը դառնար 300 նկար հանել (մէկ վայրկեանի մէջ 10 նկար) իրար յաջորդող շարժումներով։

Վերջապէս շարժանկարի գիւտի զարգացման մէջ իր անխուսափելի խոշոր դերն ունի նաեւ հռչակաւոր Էտիսընը (որու 80-ամեակը կը տօնուի այս տարի 1847—1927)։ Անոր մեծ ծառայութիւնն այն եղաւ, որ, 1893ին պզտիկցուց նկարներու չափը, իսկ անոնց ժապաւէնի երկու կողմերն օժտեց փոքրիկ ծակերով, որով կ'ապահովուէր ժապաւէնի ընթացքի ժամաչափութիւնը եւ մեքենայի հանդիստ գործողութիւնը։

1896ին Ֆրանսայի Լիոն քաղաքին մէջ Ա. եւ Լ. Լիւմիէր (վերջինս դեռ ողջ) եղբայրները հնարեցին «cinématographe»ը, սինէմայի արդի մեքենան, որ այդ անունով ալ կոչուեցաւ։

* * *

Շարժանկարի կարգ ու սարքը սուղ չէ։ Ատկէ զատ, այնքան ժողովրդական է եւ դիւրամատչելի, որ այս 30 տարուան ընթացքին հսկայական նուաճումներ կատարեց։ Տնտեսական սկզբունքը՝ նուազագոյն ծախք, առաւելագոյն արդիւնք, յաջողութեամբ կը գործադրուի այստեղ, ուստի և հսկայական դրամագլուխ կը հոսի շահագործման այս ասպարէզը։ Շարժանկարի գիւտով եւ տարածումով կը ստեղծուին տնտեսական նոր յարաբերութիւններ։ Տեղի կ'ունենայ թատերական դերասաններու այսպէս կոչուած՝ «պրոլետարացում»։ «Թատրոնը կը սկսի տեղի տալ եւ թափառիկ դերասաններու հոծ խումբեր շարժանկարի գործարաններն ու արհեստանոցները կը դիմեն կտոր մը հաց գտնելու համար» (Սամուլենկօ)։ Անոնց տաղանդաւորները լաւագոյն պարագային կը մտնեն սինէմայի նկարչատունը (studio), այս անգամ արդէն ոչ թէ հասարակութեան, այլ՝ մեքենային առջեւ խաղալու համար։

Կարճ ժամանակի մէջ շարժանկարը տարածուեցաւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ։ Հիմնուեցան մեծ ընկերութիւններ՝ խոշոր դրամագլուխներով։ Մասնաւոր դրամագլուխը հսկայական հունձք կը քաղէ։ Աչքի կ'իյնան յատկապէս ֆրանսական եւ անգլիական ընկերութիւնները՝ իրենց լայն տարածումով։ Կը բաւէ յիշել ֆրանսական Gaumontը եւ Pathéն, որ տասնեակ միլիոններու դրամագլուխ ունին եւ աշխարհի կարեւոր կեդրոններուն մէջ ճիւղեր եւ ներկայացուցիչներ (Gaumontը 50 կեդրոններու մէջ ճիւղեր ունի)։

«Շարժանկարը ինքնին ոչ լաւ եւ ոչ ալ գէշ է, ամէն ինչ կախուած է այն բանէն, թէ ինչ նպատակներ կը գործածուի», կ'ըսէ Վ. Ցապէն։ Արհեստագիտութեան յաղթանակի եւ մշակոյթի զարգացման տեսակէտէն այնպիսի հնարաւորութիւններու դուռ կը բանայ, որ նորագոյն գիւտերէն ամենակարեւորներու շարքէն կարելի է դասել շարժանկարը։ Դժբախտութիւնը հոն է, որ շարժանկարը մասնաւոր շահագործման առարկայ է։ Այս պարագան է միայն, որ անունդ կուտայ շարժանկարի վնասակար կողմերուն եւ թերութիւններուն։ Վերջինները արմատապէս կը բուժուին, երբ շարժանկարը կը դադրի մասնաւոր սեփականութիւն ըլլալէ։ Խնդիրը այն է, թէ որու ձեռքը պիտի իյնայ, շահատէրերո՞ւն թէ՝ քաղաքային վարչութիւններուն կամ պետութեան։

* * *

Մանկավարժական-գիտական աշխարհին մէջ այժմ շարժանկարը դադրած է վէճի առարկայ ըլլալէ։ Այնքան տարածուած եւ ժողովրդական հիմնարկութիւն մըն է որ, պէտք է լրջօրէն հաշուի առնել։ Ան միլիոնաւոր մարդիկ կը քաշէ բոլոր խաւերէն եւ մանաւորապէս անոնք որոնց անմատչելի է թատրոնը։ Վերջինս իր թերութիւններն ունի սինէմայի հետ համեմատած։ Թատրոնական բեմի վրայ կարելի չէ ցուցադրել օրինակ՝ ընդարձակ ծով, լեռ, ձոր, օտար ժողովուրդներու մանրամասն նիստ ու կացը, կենդանիներ եւ բազմաթիւ բաներ, որոնք շարժանկարի մէջ տեղ ունին։ Միակ խոշոր առաւելութիւնը որ ունի թատրոնը՝ կենդանի խօսքն է, որ կը պակսի շարժանկարին մէջ։ Բայց, մեր կարծիքով, շարժանկարը առանց խօսքի աւելի հաճելի է, քան եթէ խօսքով ըլլար։ Վերջերս մենք առիթ ունեցանք ներկայ ըլլալու Gaumont Palaceի մէկ նկարին (La grande parade), ուր երաժշտութեան եւ այլ միջոցներով թնդանօթներու, ռումբերու, գնդացիրներու, ինքնաշարժերու եւ սաւառնակներու ձայնը խիստ յաջող կ'ընկերակցէր տեսարանի գործողութիւններուն։ Նման փորձերը յաջող արդիւնքներ կուտան, սակայն խօսքն այդտեղ առանձին բան չպիտի աւելցնէր, եթէ միայն չնսեմացնէր հմայքը։ (Փարիզի մէջ յատուկ սինէմա կայ, ուր նման փորձեր կը կատարուին, բայց մինչեւ այժմ յաջող արդիւնք չէ ստացուած)։ Որովհետեւ սինէման գործողութիւն եւ շարժում կը սիրէ, իսկ խօսքը պիտի գայ դանդաղեցնելու եւ անդամալուծելու զայն։

ԱՆՏՐԷ

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

Բոլոր անոնք որ առիթը ունեցան ճանչնալու նկարիչ Միհրան Սէրայլեանը ու տեսան իր հրաշագեղ նկարները, անշուշտ ցաւեցան որ այս համեստ վարպետին անունը ծանօթ է միայն ամերիկահայ գաղութին։

Սէրայլեան ծնած է Կեսարիա, 1867ին։ 20 տարեկանին մեկնած է Պոլիս, ուրկէ Եգիպտոս, անկէ Ամերիկա, ուր հաստատուած է 35 տարիներէ ի վեր, Ամերիկայի Հայնոցին՝ Գալիֆօրնիոյ նահանգին մէջ։

Քանի մը ամիս առաջ Փարիզ եկաւ, հին աշխարհը տեսնելու եւ շատ գործեր արտադրելու առաջադրութեամբ։

Մօտերս Եգիպտոս անցաւ «քիչ մըն ալ Արեւելքի արեւին տակ երազելու եւ երգելու փափաքով»։

Իր գործերէն երկու հատը միայն տեսայ, երկու նոյնանման նկարներ, առնուած վերջերս, Զուիցերիոյ մէջ։ Mont Sentis լերան նկարներն են, երկու տարբեր դիրքերու մէջ, ուր վարպետը վերջալոյսին առջեւ ու անոր հետ, բնութեան տրտում ու զմայլելի յոգնութիւնը կուլայ...։

Կարելի չէ առանց յուզումի կենալ այդ լերան պատկերին առջեւ, ուր՝ վերջալոյսին շքեղութիւնը կը յամենայ անսահման լերան կողին վրայ ու վարէն աշնան մշուշը կը ծորի սարաւանդին կանանչ դաշտերուն ու թուփերուն վրայ։ Ու լերան կողը, ու իր ապառաժներուն լերկութիւնը, հալած ոսկիով օծուն, կը ջրվէժուի, կ'այրի, կ'եռայ։ Վստահօրէն, արեւը մէջը, որ գեղեցիկին ու բնութեան պաշտամունքն ունի իր հոգիին մէջ, սրտի զօրաւոր բաբախումով մը պիտի հեռանար այս գործին առջեւէն, երկար ատեն անոր ազդեցութենէն հալածական։

Սէրայլեանի վրձինը ուժեղ եւ հաստատ է, հմայիչ ու խանդավառ, ճշգրիտ ու ներդաշնակ։ Ան թաթխուած է երկինքի կապոյտին ու անտառներու ու դաշտերու կանանչին մէջ։ Մէկ հարուածով կուտայ, չաշխատուած այնքան պարզօրէն, որքան բնութիւնը ինք։ Իր գործին վրայ, ճիգի ու աշխատուած ըլլալու հետքը չկայ. իր վրձինը նրբաթել չէ, այլ ուժեղ ու անսրբագրելի։ Եւ զարմանալի ճշտութեամբ ու կշռոյթով մը, արուեստագէտին խառնուածքը, հոգին կը ցոլայ հարազատօրէն պաստառին վրայ։

Սէրայլեան առաւելապէս եւ միայն բնութեան նկարիչն է, եւ բանաստեղծի մը աչքերով քննէ բնութիւնը, ու աղապա... քով ծնրադիր, կ'ունկնդրէ ... բոլոր մեղեդիներուն ու գոյ... րուն։

Իր վարպետը միայն բն... թիւնն է եղած, ինչպէս որ ... կ'ըսէ, տիեզերական ու հանճ... վարպետը, ներդաշնակութե... յուզումներու, եւ ստեղծիչը ... ղեցկութեանց։

* * *

Նուազ փոքր հեշտանք ... չէ թղթատել Սէրայլեանի ... րիւրէ աւելի գործերուն լուս... նկարուած հաւաքածուն։

Բնութեան ծոցին մէջ են ... միշտ։ Ստէպ խաղաղ կամ ... թօրկայոյզ, ինչպէս «Քալիֆօր... նիոյ կարմիր ծառերու անտառ... ները» եւ կամ «Եգիպտոսի անա... պատներուն աւազէ փոթորիկ... ները»։ «Սան Ֆրանչիսկոյի ծոցը ... խաղաղականէն դիտուած», ուր կը ... շօշափէք իրական ու զմայլելի ... խաղաղութիւնը որ կ'երգէ ալիք... ներն ու ծոցին մէջ։

Իր բազմաթիւ Արարատնե... լոյսին կը բերեն այս տաղ... դաւոր Հայուն հայ հոգին։ ... Արարատները մռայլ են ու ... գորր, կամ ձիւնասպիտակ գագա... թին տակ խոհուն ու մտածկո... տխրութիւն մը կայ հոն, որ հոգ... չէ Խաչատուրեանի արեւակէզ ... խանդավառ Արարատներուն հե... Սէրայլեան կ'ողբայ երբ խաչ... տուրեան կ'երգէ, կամ կուլայ ... երբ միւսը կը ժպտի։ Ասիկա հա... գեկան վիճակ մըն է։ Իր սիրտ... հայրենիքին դառնութիւններ... լեցուն, աչքերուն մէջ արտասուք ... ու վրէժի կայլակներ, որ իր աշ... խարհի ցաւերէն կը բխի, ու անոր ... պաստառին վրայ կ'արտայայտ... կ'արտացոլայ...։

Եթէ ճշմարիտ է որ ... հոգիին հայելին են, ասիկա ... առաւելապէս պիտի պատշաճէր ... վարպետին։

Ֆրանսացի արուեստագէտ... ներն իսկ տեսան, զգացին ... յարաբերականութիւնը, ... զաւկին հոգիին մէջ իր գործեր... վրայ, իրենց յաճախակի այցելու... թիւններով։

Իր գործերը հազարէ աւելի ... կը հաշուըուին։ Ծերութեա... հանգրուանները հասնող վարպետ... յոգնաբեկ չէ դեռ, եւ վստահօրէ... մեզի պիտի դնէ նոր գեղեցկա... թիւններու առջեւ, մարդկութեան ... զմայլանքներէ ու յուզումներ... դէպի սարսուռ տանելու համար։

Ե. ՎԱՀԷՆ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առջի օր գրեցինք թէ երեսփ. ժո... ղովի Ապրիլ 5ի նիստին մէջ ... մայնավար կասթօն Միւլլէր ներ... քին նախարարին ուշադրու... թիւնը հրաւիրեց ինքնութեան ... թուղթերու նորոգման առթիւ ... տարականներուն դէմ յարուց... ուած դժուարութիւններու ... սին։ Այս առթիւ ներքին նախա... րար Ալպէռ Սարօ տուած պա... տասխանը կը հրատարակենք ... նոյնութեամբ, քաղելով պաշ... նաթերթէն (Ապրիլ 6).—

Պարոննե՛ր, յարգելի գ... ... լէրը մտիկ ընելով, նկատեցի ... խատանքի նախարարը թեր... ինձմէ աւելի իրաւասու է իր ըր... կարգ մը հարցումներուն պատա... խանելու համար,—կը խնդրեմ ... ասիկա խուսափում մը չնկատե... եւ սակայն պիտի աշխատիմ կար... լի եղածին չափ պարզ կերպով պ... տասխանել այդ հարցումներուն։

Կարելի է որ հոս հոն կարգ ... սխալներ սպրդին օտարականներ...

գանձուելիք գումարներուն առ- թի։ Այսօր Ֆրանսա. Հողին վրայ կան աւելի քան երեք միլիոն օ- տարականներ, որոնց երկու միլի- նէ աւելին բանուորներ, ու քիչ ըն- ոյ ալ պիտի ունենամ ցոյց ալու թէ՝ հակառակ ձեր ենթա- թեան, Պ. Միւլլեր, Ֆրանսա թեան, խորունկ ա- րբացակամութեան խորունկ ա- ով մը կ'ընդունի զանոնք, պար- անոր համար որ պէտք ու- անոնց։

գուք թուեցիք վիճակ մը ներ, որոնք քննադատելի են ձեզ։ Սակայն միլիոնաւոր ինքնութեան թուղթեր տրուած են։

կարելի է որ սխալներ գոր- ծուեր են։ Այս սխալներուն կրկնու- թիւնը հաւանաբար պիտի կրնանք երբ խմբագրենք Մարտ 28ի օրէնքով նախատեսուած կանո- նագրութիւնը։ Ցիշեալ օրէնքով ինքնութեան թուղթերու սակերը փոփոխութեան ենթարկուեցան։

Սակայն թոյլ տուէք ինծի ըսել ձեզի որ, եթէ ինքնութեան թուղթերու սակը որոշելու պաշ- տօն ունեցող վարչական մար- մինները երբեմն սխալներ կը գոր- ծեն եւ կամ խիստ կը վերաբեր- ին, յանցանքը երբեմն ալ խնդ- րոյ առարկայ անձերունն է, որոնք ուշ կամ նուազ բարեմտու- թեամբ կը փորձեն խուսափիլ յա- տակ հրամանագիրներով հաստատուած ձեւակերպութիւն- ներէն։

Ստիպուած ենք հակակշիռ մը դնել բոլոր օտար բանուորներ. վրայ։ Առանց այլեւայլի չէ որ անոնցմէ 2 միլիոն հոգի կրնան երկիրը մտնել։ Անհրաժեշտ է հաստատել կանոնաւորութիւն հակակշիռ մը, թէ՛ բանուոր- ներու շուկան չծանրաբեռնելու համար եւ թէ առողջական պատ- ճառներով։ Այս բանուորներուն մէջ ինքնութեան սերմ կրողներ գտնուիլ, ատկից Ֆրանսացի ժողովուրդը կրնայ վարակուիլ, ու կրկնելով շատ մը համայնքներու եւ մեծ կեդրոններու հիւրըն- կալութեան ծախքերը աւելնալ։ (Հաւանութեան ձայներ):

կարելի է, որ երբեմն հակա- կշիռը ձախաւեր ըլլայ։ Ընողները մարդեր են։ Անխախականութիւնը միայն այս շէնքին մէջ կը գտնուի։ Ուրիշ տեղեր մարդիկ կրնան սխալիլ (ծափեր):

Ես ալ կը փափաքիմ Աշխա- տանքի Պ. Նախարարին հետ միա- սին ուսումնասիրել ներկայ կանո- նագրութեան մէջ մտցուելիք փոփոխութիւնները։ Շրջաբերա- կանով մը հրամայեցի կարելի եղածին չափ լայնօրէն գործա- դրել զեղչեալ սակը։

Առկէ կ'օգտուին, ամենայն իրաւամբ, բոլոր այն բանուոր- ները, որոնք հպատակած են օ- րէնքին. այսինքն թէ սահմանի պահականոցները ներկայացած են աշխատանքի վկայագրով մը։ Նոյնիսկ հրահանգած եմ, որ ըն- տանիքով ծանրաբեռնուած կամ խեղճ վիճակի մէջ գտնուող բանուորները, ո՛չ միայն զեղչեալ սակով ստանան իրենց ինքնու- թեան թուղթերը, այլ յաճախ, բոլորովին ձրի։

Ասիկա ցոյց կուտայ թէ մենք ինչ ոգիով կը շարժինք։

Հիմա կը պատասխանեմ նաեւ. ձեր այն գանգատին թէ կարգ մը օտար բանուորներ նեղու- թիւններու կ'ենթարկուին, իբրեւ թէ կառավարութիւնը շահ մը ունեցած ըլլար այդ բանուոր- ները նեղելու եւ չարչարելու մէջ։

Քանի որ զանոնք մեր երկիրը բերել տուած ենք, ինչո՞ւ հա- մար պիտի չարչարենք։ Ինչո՞ւ համար պիտի նեղենք։ Ինչո՞ւ, ընդհակառակն, լաւ վերաբեր- ուելով անոնց մէջ ձեզի հան- դէպ նպաստաւոր տրամադրու- թիւն չստեղծենք։

Կայ նաեւ չքադրամին միւս կողմը… (ընդմիջումներ ծայրայեղ ձախէն):

Այո՛, ասիկա կէտ մըն է, ո- րուն վրայ խիստ անկեղծօրէն պի- տի արտայայտուիմ, ինչպէս սո- վորութիւնս է։

Երբ օտար բանուորներ կուգան Ֆրանսա՝ հոն գտնելու համար լաւ օրավարձեր, եւ, ընդհանուր առմամբ, ապրելու այնպիսի մի- ջոցներ, զորս բնականաբար չեն գտներ իրենց երկրին մէջ, քանի որ կը մեկնին անկէ,— մէկ պայ- ման կայ, որ անոնք պարտին գոր- ծադրել, այն է՝ զիրենք ընդու- նող երկրին հիւրընկալութեան փոխարէն յարգել այն պարտա- ւորութիւնները, որոնք կը բխին այդ հիւրընկալութենէն (ծափեր):

Ներքին նախարարութեան եւ Մտացոյցի վիճաքանութեան ա- տեն արդէն ըսելու առիթ ունեցայ հիմա ալ կը կրկնեմ — կ'ընդունիմ որ օտար բանուորները վայելեն նոյն իրաւունքները ինչ որ Ֆրան- սայի բանուոր դասակարգը, որուն հետ կ'աշխատին, կ'ընդունիմ, օրի- նակի համար, որ անոնք գործա- դուլ ընելու իրաւունք ունենան. սակայն չեմ ընդունիր որ անոնք այս երկրին մէջ ըլլան խռովա- րարներ, գրգռիչ գործակալներ՝ գործադուլ սարքողներ։ Այս բա- նը ո՛չ։ (Ծափեր ձախէն, կեդրո- նէն եւ աջէն):

Ասիկա աւելի յստակ եւ բացո- րոշ կերպով կ'ըսեմ. չեմ ուզեր նեղել օտար բանուորները, սակայն չեմ ալ ուզեր որ անոնք զբաղեց- նեն մեզ։ (Հաւանութեան ձայ- ներ):

Այս կանոնը միայն բանուոր- ներուն չէ, այլ առհասարակ բոլոր օտարականներուն համար է։ Վեր- ջերս կարգ մը օրինակներ ցոյց տուին թէ այս մասին ո՛րքան հաստատակամութեամբ եւ ան- կողմնակալութեամբ կը գործեմ։

Ամէն անգամ որ օտար բան- ւորները կը հպատակին օրէնքնե- րուն այն երկրին, ուր պարկեշտ- օրէն եւ պատիւով կը շահին ի- րենց ապրուստը, կը մասնակցին աշխատաւորական շարժումներու՝ առանց յարձակողական կամ գըր- գռիչ շարժումներու գլուխն անց- նելու, չպիտի չարչարուին։ Սակայն ամէն անգամ, որ փորձեն խան- գարել զիրենք հիւրընկալող երկ- րին օրէնքները, զիս եւ իմ ոս- տիկանութիւնս իրենց դէմ պիտի գտնեն։ (Ծափեր ձախէն, կեդրո- նէն եւ աջէն):

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԸ

Լեռնային Ղարաբաղի ինքնա- վար կառավարութեան գործավար- ներէն Շահէն յայտարարած է «Կոմունիստ» թերթին (25 Մարտ) թէ՝ տեղական կառավարութիւնը «ամրապնդած է եղբայրութիւնը Թուրք եւ Հայ աշխատաւոր զան- գուածներուն միջեւ»։ Եւ յանուն այդ եղբայրութեան, ահա գը- կանքը, որ կը կրեն Հայերը, իրենց իսկ բերնով. «Մենք ուշադրութիւն դարձուցինք բարելաւելու Թուրք աշխատաւորներուն մշակոյթը, այսպէս 1012 Հայու կ'իյնայ մէկ դպրոց, իսկ 800 Թուրքի նոյնպէս մէկ դպրոց։ Նոյնպէս շարժեցանք տեղական պիւտճէի բաշխման մէջ. մէկ Հայու հա- մար կը ծախսուի 4 րուբլի 22 կոպէկ, իսկ մէկ Թուրքի համար՝ 8 րուբլի 23 կոպէկ»։ Շուշի քա- ղաքը, շրջակայ Թուրք գիւղերով կազմած է անկախ վարչական շր- ջան։ Հարեւան գաւառներու միջեւ հողային վէճերը կը լուծուին եր- կու ժողովուրդներուն ներկայա- ցուցչական ժողովին կողմէ։ Եւ, անշուշտ, դարձեալ նոյն զրկանքը Հայուն համար։

* * * «Կոմունիստ»ի նոյն թի- ւին մէջ երկու գիւղացի Հայ պատ- ուիրակներ կը բողոքեն.—

Ալիքսան Ղազարեան (Նիժ գիւղէն).— «Գիւղիս մէջ կայ մէկ դպրոց, բայց նստարան չունի։ Սերմ կ'ուզենք, կը խնդրենք թե- թեւցնել տուրքերը։ Ցրուած հողե- րը քիչ են»։

Ավանէս Արզումանեան (Դաշ- բուլաղ գիւղէն).— «Ունինք 366 տուն։ Նախակրթարանին մէջ կ'ու- սանին 270 հոգի, որոնց 110ը՝ աղ- ջիկ։ Ջուրի պէտք ունինք, ոռոգե- լու համար հողերը»։

Իսկ «Կոմունիստ» ուրիշ մէկ թիւով կը գրէ թէ քաղաքներու մէջ չկայ ակնաբոյժ, գիւղերու մէջ կրիփէ վարակուածները կը մեան իրենց բախտին, որովհետեւ բժիշկ չկայ։

ՔՐԱՖԹ-ՊՕՆԱՐ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

Զուիցերիոյ «Հայերու բարե- կամ» ընկերակցութեան կողմէ երկու ամիս առաջ Ամերիկա մեկնած էր ծանօթ հայասէր Քրաֆթ-Պօնար, որուն կ'ընկերա- նար նաեւ Լոնտոնէն փրօֆ. Կ. Թումաեան։ Քրաֆթ - Պօնարի նպատակն էր Ամերիկայի Հայե- րուն ծանօթացնել իր Զուիցե- րահայ որբանոցը եւ հանգանա- կութիւն մը ընել նոյն որբանո- ցին ի հաշիւ գնած երեք շէնքե- րէն մնացած 120,000 զուիցերա- կան ֆրանքի պարտքը գոցելու համար։ Եթէ այդ գումարը չվճարուէր, շէնքերը գրաւուե- լու վտանգին ենթակայ էին։

Քրաֆթ-Պօնար Ամերիկայի հա- յաշատ քաղաքները այցելելէ եւ հոն հրապարակային բանախօ- սութիւններ ընելէ վերջ, քանի մը օր առաջ վերադարձաւ եւ պատուասիրուեցաւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Փարիզի կեդ- րոնին կողմէ։ Քրաֆթ-Պօնար շատ գոհ է իր ճամբորդութենէն, ո՛չ այնքան նիւթական, որքան բարոյական տեսակէտէ։ Հակա- ռակ խմբակի մը չարամիտ տա- րաձայնութիւններուն, յաջողած է հանգանակել մօտ 20,000 տո- լար եւ խոստում առած է 10,000 եւս ստանալու։ Զուիցերիոյ մեր որբերուն հայրիկը պարծանքով կը յայտարարէ թէ նուիրատու- ները բոլորն ալ Հայեր եղած են։

Հանգանակուած գումարով կարելի պիտի ըլլայ վերոյիշեալ պարտքին մեծ մասը վճարել։

Ասկէ յուսադրուած, Քրաֆթ- Պօնար մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց ընկ.եան Սու- րիոյ եւ Յունաստանի որբանոց- ներէն 20 հոգի եւս ուզած է՝ Ժընեւ-Պընեէնի վարժարանին համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Թուրքիոյ Զին. բարձրագոյն խորհուրդը վերջացուց զինուո- րագրութեան նոր օրէնքը որ գործավարներու խորհուրդին հաւանութեան արժանացած է եւ Ազգ. Ժողովին պիտի ներկա- յացուի Պայրամէն վերջ։

Նոր օրէնքին համաձայն, զին- ուորութեան տարիքը կը սկսի 20 տարեկանէն, ցունուարէն սկսեալ, ու կը տեւէ մինչեւ 46րդ տարիի ցունուար ամիսը։ Այս կերպով, ընդհ. տեւողու- թիւնը առ առաւելն 26 տարի կ'ըլլայ եւ կը բաժնուի երեք շրջանի, *եօզլամայի*, գործօն ծա- ռայութիւն եւ պահեստի շրջան- ներ։

Ծառայութեան շրջանը մէկու- կէս տարի է հետեւակազօրքի եւ ուրիշ որոշուած հաստատու- թիւններու համար։ Ուրիշ կար- գերու եւ նուագածուներու խումբին մէջ երկու, ոստիկան զինուորութեան մէջ երկուքուկէս եւ ծովայինի մէջ երեք տարի է, արձանագրութեան օրէնսկսելով։

Կրճատեալ ծառայութեան ենթակայ են միջնակարգ վար- ժարաններուն, լիսէի, բարձրա- գոյն եւ նաւապետութեան վար- ժարանները, ինչպէս նաեւ հա- մալսարանի ընթացաւարտները։ Կրճատեալ ծառայութիւնը բար- ձրագոյն վարժարաններու հա- մար 6 ամիս, ամբողջ կարգեր ունեցող լիսէի շրջանաւարտնե- րուն համար 8 ամիս, միջնա- կարգ վարժարաններուն համար 10 ամիս պիտի ըլլայ։

Զինուորական փրկանքը, մէկ կամ երկու անգամէն վճարուե- լու պայմանով, 600 ոսկի է։ Այս գումարին կէսը կամ ամբողջը պէտք է տրուի զօրակոչի թուա- կանին։ Երկրորդ մասնավճարը կրնայ վճարուիլ մինչեւ 6 ամ- սէն։ Փրկանք վճարողները 6 ա- միս մարզանք պիտի ընեն։

Փրկանք չառնուիր զօրաշար- ժի ատեն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Թուրնո- նի (Արրաս) մէջ, հողագործ Տիւքլօ ընտանեկան անհամա- ձայնութեան մը պատճառով սաստիկ վէճ մը կ'ունենայ կնոջը հետ։ Կատաղի խօսքերէ յետոյ, բարկացայթ ամուսինը ատրճա- նակով կը սպաննէ կինը, եւ գնդակ մըն ալ իր գլխուն՝ այր ու կին կ'իյնան իրարու վրայ, մահուամբ միացած։ Փոքրիկ ե- րախան, որ միակ ականատես վկան էր այս սարսափելի տե- սարանին, ինկեր էր մօրը վրայ, եւ լալով լալով ուժասպառ եղեր էր։ Դրացիները ուշ ատեն կը վերցնեն խեղճ երախան դիակ- ներուն վրայէն։

ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀ.— Վաճառական Պինէ, կնոջ հետ, Բասթրի կայարանը վար կ'իջ- նէր շոգեկառքէն։ Գիշեր էր։ Երբ կայարանին բարձրակամուրջէն կ'անցնէր, անծանօթ մը բիրի ուժգին հարուածով գետին ձգեց զայն։ Պինէի գանկը ճեղքուե- ցաւ։ Քիչ յետոյ մեռաւ։ Ոճրա- գործը, որ նոյն քաղաքին վա- ճառականներէն մէկուն տղան է, մրցակցութեան պայքարը ուզած էր այդ ձեւով լուծել։ Յաջորդ օրն իսկ ձերբակալուե- ցաւ, սակայն ոստիկանատան մէջ հարցաքննութեան պահուն, ճարպիկ եւ արագ շարժումով մը, դուրս ցատկեց եւ փախաւ դէպի լեռները։ Յետոյ խորհելով որ փախիլը յիմարութիւն է, ետ դարձաւ ու մտաւ բանտ։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ՄԸՆ ԱԼ ԿԱԽՈՒԱԾ.— Բուրպըրվուայի մէջ, 59 տարեկան գործազուրկ բան- ւոր մը, Փիէր Մուէրլէ, ծայ- րայեղ թշուառութեան մատ- նուած ըլլալով, կը քաշուի սեն- եակը եւ պատուհանին աղխյան- քէն կը կախէ ինքզինքը։

ԿՆՈՋ ՀԱՄԱՐ.— Փարիզի արուարձաններէն Շուազի - Լը- Ռուայի մէջ երկու եղբայրներ կատաղի կռիւ մը կը սկսին, որ կը վերջանայ շուտով ողբեր- գութեամբ։

Ռուքէն կը կասկածէր իր եղ- բօր վրայ, ամբաստանելով զայն որ սիրային յարաբերութիւններ կը մշակէ իր կնոջ հետ։ Նախ կը սպառնայ, յետոյ գաւազանը կ'իջեցնէ եղբօր գլխուն, եղբայ- րը կը հանէ ատրճանակը եւ կը սկսի ճշմարիտ մենամարտ մը։ Այդ պահուն վրայ կը հասնի կինը, որ կ'աշխատի իրարմէ բաժնել երկու եղբայրները։ Այն ատեն, ամուսինը կը դարձնէ իր զանակը եւ կը ծակծկէ կնոջ կո- նակը, հինգ տեղէ։

Վիրաւորը կը փոխադրուի հիւանդանոց, յուսահատական վիճակի մէջ։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԵՐԳԻՉԸ.— Անունը՝ Ռէյմոն Փըթի, հասակը կարճ, երկու ձեռքերը փրթած մարդ մը Փարիզի պողոտանե- րուն վրայ բերանը կը բանար և յեղափոխական երգեր կ'երգէր։ Իր երգերը տպագրուած էին թերթերու վրայ, զորս կը ծա- խէր եւ այսպէս դէշ աղէկ կ'ապ- րէր։ Երգերը ինք կը հեղինա- կէր եւ կը ստորագրէր «Նոմ Եար, մարդկայնական Փիէրօ, երկու ձեռքերը անդամահատ- եալ, զոհ կայսերապաշտ պատե- րազմին ի Սուրիա»։

Արդ, առջի օր, մեր երգիչը նստած էր շոգեկառքի մը մէջ։ Երկու ոստիկաններ եկան եւ տեղ բռնեցին քովը։ Ոստիկա- նին մէկը կասկածեցաւ.

— Հանէ՛ ինքնութեան թուղ- թերդ։

—Երկու ձեռքերս ալ կտրուած են, չե՞ս տեսներ։ Չեմ կրնար ցոյց տալ թուղթերս։ Ես պատե- րազմի անդամահատեալ մըն եմ։

Ետեւէն անարգական բառ մը։ Ժողովուրդն ալ միացաւ եւ պաշտպանեց անդամահատեալը։ Ոստիկանը մտիկ չըրաւ սա- կայն։ Թեւէն բռնեց եւ ոստի- կանատուն տարաւ։ Հոն յայտնի եղաւ որ յեղափոխական եր- գիչը երբեք մասնակցած չէ պատերազմի, ձեռքերն ալ լման են, բայց կեղծած էր։ Եւ յետոյ նշանաւոր նախկին դրամաշորթ մըն էր։

Սէն Տընիի մէջ բացած էր խանութ մը, ծառայութեան ա- ռած էր մեքենագրող աղջիկներ, լեցուցած էր խանութը ապրանք- ներով։ Սակայն չէր վճարեր ոչ աղջիկներու ամսականները, ոչ ալ ապրանքներուն արժէքը։

Երբ բաւական մը դրամ դի- զեց յետոյ, բողոքները շատցան եւ ձերբակալման հրամանագիր մը ելաւ, յանկարծ կորսուեցաւ։ Անունը փոխեց, ձեռքերը կապեց եւ յեղափոխական երգեր երգեց պուլվարի հովերուն ու հովկուլ- ներուն։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Աղանդերի պահուն, ուսանողը նամակ մը յանձնեց, ըսելով.

— Ձեզի ծանօթ անձին հա- մար է։

— Արդէ՞ն, պոռաց Թուրքը։

— Կը կարծէ՞ք թէ շա՞տ շուտ է։

— Ո՛չ։ Ժամը երկուքին կը մեկնիմ։

— Խոհեմութի՛ւն։

— Քեզի պահէ այդ խրատը, անչա՛փ։

Ահմէտ իր ընկերուհին ձեր երիտասարդին հետ առան- ձին, որ շուարեցաւ։

Քարտուղարը գնաց տեսնելու ան որ կը բացակայէր։ Նստաւ իր գրասեղանին առջեւ եւ փափ- կութեամբ բացաւ նամակը շոգիի օգնութեամբ, յետոյ կարդաց։

— Ո՛հ, ո՛հ, պոռաց առաջին տողերէն իսկ։ Շատ առաջ կ'երթայ սիրահարը։ Լաւ գրուած է, բայց պիտի զգուշանամ ամուսնին ցուց- նելէ, վախնալով որ կը հրաժարի…։ Ահմէտ ներկայացաւ Իւէնին եւ ըսաւ.

— Տիկին, գաղտնի եւ անձնա- կան յանձնարարութիւնով մը կը ներկայանամ ձեզի։

— Որո՞ւ կողմէ, հարցուց Ի- ւէն։

— Այն ուսանողին կողմէ, որուն հետ պարեցիք երէկ իրիկուն։

— Ի՞նչ է։

— Նամակ մը…, ստանաւոր- ներ, կարծեմ։

— Ահմէ՛տ, բարեկամի մը դէմ կը դաւաճանէք։

— Եօնուսի չպիտի պատմէք անշուշտ թէ սկսած եմ նամակա- բերի արհեստը գործ դնել։

— Ո՛չ, բայց կը մերժեմ այդ նամակը։

Նամակաբերը ներողութիւն խնդրեց ու մեկնեցաւ, նամակը փոքր սեղանի մը վրայ ձգելով։ Երբ դուրս ելաւ, Իւէն նամա- կը բացաւ, կարդաց, նորէն պահա- րանին մէջ դրաւ, ու զայն տարաւ իր ամուսնին քարտուղարին, ըսե- լով.

— Կատղած եմ ձեր դէմ, Ահմէտ։ Եթէ վերսկսիք, ամէն ինչ ամուսնոյս պիտի ըսեմ. եր- կու րոպէ հազիւ կայ, այս նամա- կը սեղանիս վրայ գտայ եւ առա- ջին տողերէն իսկ, հասկցայ որ ձեր ստանձնած յանձնարարութիւնն է. աւելի առաջ չտարի ընթերցումը. Նամակը պահարանին մէջ դրի. ստորագրողին վերադարձուցէք, խնդրելով որ այդ կատակը չկրկնէ։

— Հաւատացէք, տիկի՛ն, որ առանց ուզելու, հոն մոռցեր էի։

— Ստախօսին մէկն էք, սե- ղանիս վրայ այնպէս մը դրած էիք որ աչքի զարնէ։

— Տիկին, կարծեցի թէ բան կ'ընեմ։

— Այս անգամ կը ներեմ։

— Ներողութիւն կը խնդրեմ եւ կ'երդնում որ վերջին անգամ ըլլալով, ձեզի համար նամակ մը առած պիտի ըլլամ։

Իւէն քաշուեցաւ, գնաց։

— Այո՛, պզտիկս, քրթմնջեց Ահմէտ։ Եթէ կը կարծես թէ կը հաւատամ, կը սխալիս։

Ու սիրային յայտարարու- թիւնը գրպանը դրաւ։

Նոյն իրիկունն իսկ Ցիւվալի յանձնեց ուրիշ պահարան մը, անոր ըսելով.

— Ահա՛ պատասխանը։

Ցիւվալ բացաւ ու կարդաց.

Պարո՛ն,

Ստացայ ձեր սիրալիր եւ փաղաքշական երկտողը։

Զգոյշ եղէք։ Արգիլուած չէ յուսալ։ Մանաւանդ զգուշացէք ինծի հանդիպելէ։ Երբ ինծի կա- րելի ըլլայ ընդունիլ ձեր պերճա- խօս խնդրանքը, պիտի գրեմ ձեզի։

Այս՝ իմ գիրս չէ՝ կը հասկնաք թէ ինչո՞ւ։

Ամենաքաղցր յիշատակներով։

Ց. Գ.— Երբ ինծի հաղորդելիք բան մը ունենաք, զայն յանձնե- ցէք Արտաշէսին։ Վստահելի բա- րեկամ մըն է։

Այս պատասխանը ստորագր- ուած չէր. այլանդակ խաչ մը կար անունին տեղը։

Ուսանողը՝ երբ ընթերցումը աւարտեց, Ահմէտին ըսաւ.

— Սիրելի Արտաշէ՛ս, այս քաղցր տոմսակին մէջ քեզի հա- մար սիրալիր բառեր կան։

— Գիտեմ։

— Ան ըսաւ, դո՞ւք գրեցիք։

— Այո՛, եւ պէտք է խոստո- վանիմ թէ՝ նամակը քիչ մը պաղ է. յանցանքը իմս է, բայց ար- տօնուած եմ իմ բերնովս քեզի ըսելու թէ՝ տիկինը անտարբեր չգտնուեցաւ ձեր ոտանաւորներուն հանդէպ՝ գրաւիչ գտաւ զանոնք։

— Արտաշէ՛ս, անկեղծօրէն ըսէ՛ք՝ կը կարծէ՞ք որ հաւանեցաւ կարդալ իմ յայտարարութիւնս։

— Չեմ գիտեր թէ իրեն յայտարարութիւն ըրի՞ք կամ ոչ. բայց վստահաբար կրնամ ըսել ինչ որ լսեցի. «Ա՜հ, եթէ ամուս- նացած չըլլայի՜…»։

— Ըսա՞ւ այդպէս։

— Անշուշտ տանիքներուն վրայէն չպոռաց այդպէս, բայց այդպէս ըսաւ, ինծի, ականջիս մէջ։

— Նորէն պիտի տեսնէ՞ք զին- քը։

— Այո՛, վաղը Թուրք հիւ- պատոսարանին մէջ, ուր ցերեկոյթ մը կայ։

— Մեկնելէ առաջ, ինծի հան- դիպեցէք, ձեզի երկրորդ երկտող մը պիտի տամ անոր համար։

(Շար.)

վարական կուսակցութեան պահանջեց ջնջել զանազանութիւն հաստատող այս հատուածը։ Եթէ, ըսաւ, ֆրանս. քաղաքացի դարձած օտարական մը պետութեան ներքին եւ արտաքին ապահովութեան դէմ արարքի մը մէջ գտնուի, դատարանը կրնայ պատժել զայն։

Դատական Նախարարը պատասխանեց թէ ազգային ապահովութիւնը ամէն բանէ վեր է եւ պետութիւնը ազատ է միշտ ետ առնելու ինչ որ տուած է։

Ռէնօ ըսաւ թէ այս ձեւով միշտ Դամոկլեան սուր մը կախուած պիտի մնայ Ֆրանսացի դարձած օտարականներուն վրայ։ Կը բաւէ որ մէկը միթինկի մը մասնակցի, և կառավարութիւնը ետ պիտի առնէ անոր հպատակութիւնը։

Համայնավար Անտրէ Պէրթօն եւ Էռնէսթ Լաֆոն եւս պաշտպանեցին այս տեսակէտը, որ մերժուեցաւ։

Ասկէ առաջ օտարականներու հետ ամուսնացած Ֆրանսուհիները իրենց հպատակութիւնը կորսնցուցած էին. նոր օրէնքով պիտի կրնան ֆրանսացի դառնալ, եթէ իրենց ամուսինը արտօնէ եւ եթէ Ֆրանսա կը բնակին։

Անատօլուի երկաթուղիները

Պելժ խմբակը, որ ստանձնած է Սամսոնի նաւահանգիստին եւ Թուրխալ—Սվազ ու Կեսարիա—Սվազ երկաթուղագիծերուն շինութիւնը, ներկայիս իր ամբողջ գործունէութիւնը կեդրոնացուցած է յատակագիծերու ուսումնասիրութեան։ Իր ներկայացուցիչը Էնկիւրի գնաց՝ հանրօգուտ շինութեանց նախարարին հետ կարգադրելու համար մանրամասնութեանց վերաբերեալ կարգ մը կէտեր։ Այս խմբակին աշխատանքներուն պիտի օժանդակեն ֆրանսացի եւ պելժ ճարտարագէտներ, որոնց մէջ նաեւ Փարիզի քաղաքային ճարտարագիտական վարժարանին փրոֆէսէօր կօտէն, նոյնպէս Փարիզէն փրոֆ. Քազալօնկա եւ Անվէրսի նաւահանգիստին տնօրէն Ջանէն։ Այս վերջինը, որ նաւահանգիստներու մեծ մասնագէտ մըն է, Սամսոնի նաւահանգիստին շինութեան պիտի հսկէ։ Ճարտարագէտներու առաջին խմբակը շուտով պիտի մեկնի Կեսարիա, ուր աշխատութիւնները պիտի սկսին 3—4 ամիսէն եւ անընդհատ պիտի շարունակուին այնպէս, որ վերջանան նախատեսուած պայմանաժամերուն մէջ, այն է՝ 2ուկէս տարիէն՝ Թուրխալ—Սվազ գիծը, իսկ երեք տարիէն՝ Կեսարիա—Սվազը։

Այս ձեռնարկներուն համար յատկացուած դրամագլուխն է 5,700,000 տոլար։

Իտալեւմաճառ դաշնագիրը

Իտալեւմաճառ դաշնագրին յարակից ստորագրուեցաւ նաեւ փրոթոքոլ մը, բաղկացած 18 յօդուածներէ, որոնք գլխաւորաբար կը վերաբերին վէճերը իրաւախոհութեամբ լուծելու եղանակներուն։

Հունգարական թերթերը գոհունակութեամբ կ՚ողջունեն դաշնագրին կնքումը։ «Փէշթէր Լոյտ» կը գրէ. «Բարեկամական դաշնագիրը կը յենու երկու երկիրներու փոխադարձ շահերու ներդաշնակութեան վրայ, ներդաշնակութիւն, որուն նմանը չկայ Եւրոպայի ուրիշ երկու ազգերուն միջեւ՝ իր ընդարձակութեան եւ պատմական արմատներու տեսակէտէն։ Բոլոր կէտերու վրայ շահերու համանմանութիւնը արդէն խարիսխ մը կը կազմէ իրերահասկացողութեան գործին։ Նոր համաձայնագիրը խաղաղութեան իրական ամրոց մըն է ապագայ Եւրոպայի համար»։

Կոմս Ժիւլ Անտրաշի «Փէշթի Հիրլափ»ի մէջ կը գրէ թէ իտալեւմաճառ բարեկամութիւնը միայն պատմական չէ, այլ իրական շահի հիմեր ունի եւ թէ երկու երկիրներու շահերուն միջեւ ոչ մէկ անհամաձայնութիւն կայ։ Դաշնագիրը քաղաքական գետնի վրայ մեծ արդիւնք մը չպիտի ունենայ, քանի որ Հունգարիա դեռ ի վիճակի չէ լայն չափով արտաքին քաղաքականութիւն վարելու, սակայն Իտալիոյ հետ բարեկամութիւնը ճշմարիտ եւ անկեղծ պիտի ըլլայ։

Կոմս Պէթլէն «Լավօրօ տ՚Իթալիա»յի յայտարարած է թէ դաշնագրին կարեւորութիւնն այն է որ անիկա՝ պարտուած Հունգարիոյ կողմէ կնքուած առաջին դաշնագիրն է յաղթական պետութեան մը հետ։ Այս ձեւով Հունգարիա դուրս կ՚ելլէ դիւանագիտական ստորադասութեան վիճակէն եւ ցոյց կուտայ թէ շահերու խորունկ համանմանութիւն կայ երկու երկիրներու միջեւ, որոնք ապագային կրնան աւելի սերտ կերպով գործակցիլ։

Տօրիօհն վերջ Վայեան-Քուլթիւրիէ

Փարիզի համայնավար երեսփոխան Տօրիօի դէմ ընդհանուր դատախազ Շրէտլէնի ամբաստանագիրը առջի օր երեսփոխաններուն բաշխուեցաւ։ Գլխաւոր ամբաստանութիւնը այն է թէ Տօրիօ Չինաստանի զանազան մասերուն մէջ հակաֆրանս. քարոզութիւններ կ՚ընէ, ինչպէս կը տեղեկագրեն ֆրանս. դիւանագիտական ներկայացուցիչներն ու հիւպատոսները։ «Հրապարակային բանախօսութիւններու մէջ, կ՚ըսէ, Տօրիօ կը պնդէ որ Ֆրանսա ծրագրած է կցել չինական ընդարձակ հողամասեր, ինչպէս Քուանկ-Թօնը, Քուանկ-Սին եւ Եուն-Նանը։ Սեւ ծովու դէպքերը յիշելով, կը հաւաստէ թէ ֆրանսացի նաւաստիներն ու զինուորները պիտի եղբայրանան չինացի յեղափոխականներուն հետ։ Հրատարակած է թռուցիկ մը, որուն մէջ կ՚ըսուի թէ Ֆրանսացիները օգնեցին Անգլիացիներուն՝ Շամէնի մէջ Չինացիներ ջարդելու համար։ Այս քարոզութիւնը ծանր վտանգ մը կը կազմէ Հնդկաչինի մեր հողերուն համար եւ միջազգային կնճռոտութիւններ կրնայ ստեղծել։»

Իբր եզրակացութիւն կը պահանջուի Տօրիօի անձեռնմխելիութիւնը վերցնել եւ ֆրանս. դատարանին յանձնել զայն՝ դատուելու համար։

Դատական նախարարը կը պահանջէ երեսփոխան եւ «Իւմանիթէ»ի խմբագրապետ Վայեան-Քուլթիւրիէի անձեռնմխելիութիւնը եւս վերցնել, մամուլի միջոցաւ հակաֆրանսական քարոզութիւններ ընելուն համար։

Մայիսի նստաշրջանին 11 հոգինոց յանձնաժողով մը պիտի կազմուի այս խնդիրները քննելու համար։

Ինչպէ՞ս այրեցաւ Փինէտօի օդանաւը

Երէկ գրեցինք թէ իտալացի օդանաւորդ մարքիզ տը Փինէտօի օդանաւը այրեցաւ Ռուզվէլթ Տէմի մէջ (Արիզոնա)։ Նոր հեռագիրներու համաձայն, կրակը առաջ եկած է հետաքրքիր դպրոցականի մը սիկառէթ վառելէն։ Պատանին լուցկին նետեց լիճին մէջ, որուն երեսը կազոլինով պատած էր, օդանաւը նոր մաքրուած ըլլալով։ Այդ դիւրավառ կազի բռնկումն է որ կրակը փոխանցեց օդանաւին։ Հռոմի մէջ ալ կը կարծեն թէ հակաֆաշիստները այրեցին զայն։

Ամերիկեան իշխանութիւնները առաջարկեցին նոր օդանաւ մը տրամադրել իրեն, սակայն մարքիզը Հռոմ հեռագրեց որ նոր օդանաւ մը ղրկեն։ Մուսոլինի անմիջապէս նոր մը պիտի ղրկէ Նիւ Եօրքի ճամբով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին Café Rocher մէթրօ Օտէօն։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէի վճաբանական ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին Ռոտոնտի սրահը, 131 Faubourg du Temple։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Յ. Ամատունի։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը ջորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ, 75, րիւ փօլ-պէռ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրները։ Դասախօս՝ ընկ. Ս.։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէին ընդհանուր ժողովը վաղը կիր. կէս օրէն վերջ ժամը ճիշտ 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիր. կէս օրէ վերջ ժամը 1ին րիւ բէփիւպլիք 65, սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ վարչութեան նոր ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկ. ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին կրան քաֆէ տիւ փալէ, րիւ տը լա Լուար։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Հրայր» խումբի ժողովը՝ վաղը՝ կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, 315 Rue de Lyon։ Կը խնդրուի չարձանագրուած ընկերներէ ներկայ ըլլալ, իրենց տետրակները առնելու համար։ Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ջ. Ե. Ո. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այսօր՝ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ուկէսին, ֆրանսական սրճարանին մէջ, 173 Rue Etienne Dolet Alfortville:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի 10 Ապրիլ, ժամը 2ին, 12, Րիւ լ՚Աթլաս, Մէթրօ Պէլվիլ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կարնեցի Աբիսակ Քէլէճեանց կը փնտռէ իր հօրաքոյրը Աննա Ջթչեան (խաչատուրին կինը). կը կարծուի Փարիզ կամ Ամերիկա ըլլալ։ Գրել՝ Աւետիս Վարդանեանի, 59 Rue des Petites Mariées, Marseille:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.0[illegible]
Տոլար,	Dollar	25.5[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604.7[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12.[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	114.[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	8.[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	18.[illegible]
Տրախմի »	Drachme	33.[illegible]
Լիր » »	Lire	12[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]75
Զուից. »	Frc. Suisse	490.50
Լէյ 100 հատր	Ley	15.80
Չերվոնից	(10 Roubles or)	90.—

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3010.—
» II	»	1900.—
» III	»	1550.—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	157.—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 10 ԱՊՐԻԼ 1927

10 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 308

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐԵԼԻՆ ԵՒ ՑԱՆԿԱԼԻՆ

Երէկ, փորձեցինք ուշադրութեան յանձնել երեւոյթ մը, որ նոր չէ, բայց միշտ կը նորոգուի, սերունդէ սերունդ։
...բնորոշեցինք երեւոյթն ալ, — դիւանագիտական մարզանք... ամուլ ունակութիւնը, որ առնուազն յիսուն տարուան պատմութիւն ունի, իր «Ինկիլիզ»ներով եւ «Մոսկոֆ»ներով։ ...ժամանակին, մարդիկ բարեմտօրէն հաւատացեր են շատ ...մը բաներու։

Անոնք եկեր տեսեր տեսեր են Եւրոպան, բայց չեն կրցեր ...ճանչնալ։ Մանաւանդ անոնք որ յեղափոխական խառնուածք ...ունէին, երեւոյթները դիտեր են սիրահարի աչքերով, եւ այդ ...պէս ալ պատմեր են ուրիշներուն։ Եթէ պէտք ըլլար անուններ ...ալ պիտի յիշէինք, ամէնէն առաջ, այսօրուան «ողջամիտ»...ները, իմաստունները կամ բուն հակայեղափոխականները, որոնք ...մոխիր կը ցանեն իրենց գլուխներուն։ Կամ կ'ուրանան ...կը հայոյեն, առանց կարմրելու։

Թողունք անցեալը։ Այսօր մեր պատմութիւնը յանգած է ...ճակատագրական կէտի մը։ Փակուած են նահանջի բոլոր ճամ...բաները։ Ու թէեւ յուսախաբ ենք, արիւնաքամ եւ ցիրուցան, ...բայց սխալ է պնդել թէ բան մը չենք շահած։ Իրականութիւն ...է ունինք այսօր, մանրանկար հայրենիք մը, որ մեր ուզածը ...չէ, բայց խարիսխ մըն է, կռուան կամ կռուան, կոչեցէք ինչ որ ...կ'ուզէք։ Վարչաձեւերը յաւիտենական չեն, ոչ ալ սահմանները՝ ...միեւնոյն կաղապարին մէջ մնալու դատապարտուած։ Մեր գի...տակցութենէն, մեր կամքէն եւ ուժէն կախում ունի բարեփո...խել, ընդարձակել, զարգացնել եղածը, փոխանակ հեգնելու «ափ ...մը հողը», ինչպէս կ'ընէին երէկ։ Եթէ Հայաստանի կառավա...րութիւնը ապիկար է եւ չի կրնար բուռ մը նոր հող կցել նոյն ...ներքին սահմաններէն, այդ չի նշանակեր թէ այսպէս ալ ...պիտի մնայ։ Եւ քանի որ քաղաքական դէպքերէ կը ճառենք, ...ինչո՞ւ չենք ընդունիր թէ նպաստաւոր պարագաները կրնան ...իրագործել շատ մը ծրագիրներ, որոնք անկարելի կը թուին ...այսօր։

Միւս կողմէ, իրողութիւն է որ, եթէ այսօր Թրքա-Հայաս...տանի մէջ Հայ չկայ, թուրք ալ չկայ։ Այսինքն եղածը այնպիսի ...անյաղթելի քանակութիւն մըն է, որ չի կրնար Թուրքիոյ կող...մէ կլանուիլ ...արձնել նժարը։

Ուրիշ խօսքով, ճամբուն կէսը շահած ենք, թէեւ անհնարին ...զոհողութիւններով եւ անլուր մարտիրոսագրութեամբ։

Այս պայմաններուն մէջ, եթէ նպաստաւոր պարագաներ կը ...ունենանք այսօր կամ յառաջիկային, մեր պարտականութիւնը ...պիտի ըլլայ այդ բոլորը օգտագործել եղածը զարգացնելու, կոր...ուածը ետ առնելու, մէկ խօսքով միացեալ Հայաստանը իրա...կանացնելու։

Իսկ ասոր համար պէտք է ըլլալ միակամ եւ վճռական։ ...Թարթափումները եւ խաչաձեւումները միշտ վնասակար են, ...մանաւանդ այսպիսի պարագաներու մէջ։ Եւ փորձերն ալ տե...սանք 1919 - 1920ին, երբ գինովցեր էինք բոլորս ալ, եւ աշ...խարհի գործերը կը չափէինք մեր կանգունով, զոյգ պատուի...րակութիւններով եւ գոյնզգոյն ծրագիրներով։

Ինչպէս կ'ըսէինք երէկ, մենք պիտի ուզէինք որ նման ...պատումներով տոգորուած հոսանքներ լայն խորհրդակցութիւն ...մը կատարէին, եւ ուսումնասիրէին հաւանական հեռանկար...ներէն օգտուելու խնդիրը։ Եւ այս՝ ոչ միայն միացեալ ճակատ ...մը ստեղծելու եւ գործնական աշխատանքներ կատարելու, այլ ...եւ զանազան արկածախնդրութիւններ կանխելու համար։ ...Դիւրահաւատ ժողովուրդ ենք, եւ յաճախ տրամադիր՝ պարզ ...հրացի մը լոյսը արեւուն հետ շփոթելու։ Բարի տրամադրու...թիւններ՝ որքան կ'ուզես։ Միշտ պատրաստ՝ գուլպաները հա...նելու, ջուրը չտեսած։ Յաճախ սխալներ կը գործենք բարե...մտութեամբ։

Բայց, անցա՛ծ է փորձերու շրջանը։ Միամտութիւններն ...անգամ սահման մը պէտք է ունենան, եթէ իսկապէս հայրենիք ...ստեղծել եւ այս ժողովուրդը փրկել կ'ուզենք։ Ոճիր է կաթիլ ...մը արիւն վատնել առանց հիմնական պատճառի, առանց որոշ ...ծրագրի եւ այդ ծրագրին գործադրութեան բարիքը ապացու...ցանելու։ Մեզի չափ խաբուած ու չարչրկուած ժողովուրդներ ...կան, որոնք շատ աւելի ամուր յենարաններ ունենալով հան...դերձ, աւելի սրատես են եւ պաղարիւն։

Անոնք ալ պատեհութիւններէն օգտուելու յոյսեր կը սնու...ցանեն, բայց միեւնոյն ատեն կը զգուշանան կորսնցնել իրենց ...ոտքին տակի հողը։ Անոնք ալ շարք մը բաներ ցանկալի կը գտ...նեն, բայց, ամէնէն առաջ, կարելին կը հետապնդեն։ Ու կը հե...տապնդեն յամառ հետեւողականութեամբ, առանց աջ ու ձախ ...նետնելու, առանց իրականութիւնը ստուերին հետ շփոթելու։

Ինչո՞ւ չհետեւինք անոնց, եթէ վերջին տասնամեակի մեր ...իսկ փորձառութիւնը բաւական չէ, ուղիղ ճամբան գտնելու ...համար։

Ցանկալին չէ որ պիտի լուծէ հայկական դատը, այլ ...կարելին։

Եւ այդ կարելին այնքան աւելի կը մօտենայ, որքան գի...տակցօրէն եւ տիրաբար վարենք մեր ճակատագիրը, ըմբռնենք ...թէ ի՛նչ կ'ուզենք եւ ի՛նչպէս պիտի իրագործենք։

Վերագնահատենք, եթէ սխալներ կան, բայց չշեղինք։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՊԻՏԱԿ ՋԱՐԴ

Այս խորագրով յօդուածի մը մէջ, «Դրօշակ» (Ապրիլ) վերլուծելով Հայաստանի վերջին մարդահամարին արդիւնքները, կ'եզրակացնէ.

—«Այո՛, դեկտեմբերեան մարդահամարը ահաւոր վէրքեր բաց արաւ եւ մեծ խնդիրներ դրեց հայ ժողովրդի առջեւ։ Եւ, ի միջի այլոց, սպանեց նաեւ մի առասպել, որ այնքա՛ն խնամքով յօրինուած եւ այնպէս գուրգուրանքով փայփայւում էր գաղութահայ որոշ խաւերի մէջ։ Այդ այն առասպելն է, որ իբր թէ, Հայաստանը խորհրդային իշխանութեան տակ բարգաւաճում է, որ հայ բոլշեւիկները, նոյն իսկ իրենց կամքից անկախ, կատարում են հայահաւաքման գործ։ Լա՛ւ բարգաւաճում, սքանչելի հայահաւաքում, երբ 1926 թ. յունուարին Հայաստանում ապրում էր 925,546 մարդ, իսկ մի տարի յետոյ, նոյն Հայաստանում, մնացել է 867,546 մարդ։ Ո՛չ թէ հայահաւաքում, այլ ծրագրուած ու հետեւողական հայացրում են կատարում հայ բոլշեւիկները։ Որի հետեւանքով Հայաստանը, խորհրդային տիրապետութեան տակ, անընդհատ մանրանում, թուլանում, խեղճանում եւ յետ է մղւում։ Կովկասեան ժողովուրդների հաւասարակշռութիւնը աւելի եւ աւելի խախտւում է ի վնաս Հայերի։ Հայաստանը կամաց-կամաց մօտենում է Աբխազիայի, Աջարիստանի կամ Նախիջեւանի վիճակին։ Վեց տարուայ խորհրդային իշխանութիւնը բաւական եղաւ, որպէսզի Հայաստանը դառնայ արհամարհելի քանակ — quantité négligeable — ո՛չ միայն միջազգային առումով, այլեւ կովկասեան համակեցութեան մէջ...

«Ահա թէ ինչու այդ իշխանութեան վարած քաղաքականութիւնը Հայերի վերաբերմամբ մենք անուանում ենք ճեր մակ ջարդի քաղաքականութիւն։ Ճերմակ ջարդ չէ, հապա ի՛նչ է, երբ մի երկրի բնակչութեան թիւը տարէց տարի պակասում է»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Զարեւանդին

Ազնիւ հայրենակից,

կ'ուզէիք իմ հրապարակային կարծիքն իմանալ ձեր «Միացեալ ու անկախ Թուրանիա» երկի մասին:

Հաճոյքով կատարում եմ ձեր ցանկութիւնը.

Հարց. — Պանթուրանիզմը իրական վտա՞նգ է թէ՛ ցնորք:

Պատասխան. —Բոլոր Պան-իզմներն, ըստ իս, կարճատես, անհանգիստ ցեղերի ժամանց են ու աւելի չարժեն, քան մանուկների ձեռքով աւազի վրայ կերտած պալատէզներն ու տները: Թիւրքական պանթուրանիզմը յոգնած ցեղի ծամածռութիւն է՝ թիւրք երիտասարդութիւնը զուարճացնելու:

Հարց. — վերի կարծիքը ժխտո՞ւմ է արդեօք Թիւրքիայի կողմից այսուհետեւ որ եւ է վտանգ Հայաստանին ու հայ ժողովուրդին:

Պ. — Այս կարգի հարցերուն հրապարակային պատասխան տալու սովորութիւն չունիմ:

Հ. — կարո՞ղ ենք հաշտուիլ Թիւրքին հետ:

Պ. — Նայելով՝ թէ ո՞վ եւ ե՞րբ է բերում այս առաջարկը: Առայժմ այս հարցը թանձր ծխնի տակ ծածկուած հատիկ է:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

8 Ապրիլ 1927
Փարիզ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ըմբոստութիւն Խորհ. Միութեան մէջ ?

Լոնտոնէն Ապրիլ 8 Թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Պոլիսէն այս գիշեր առնուած տեղեկութեան մը համաձայն մեծ ըմբոստութիւն մը ծագած է Ռուսիոյ մէջ խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Խռովութեան մանրամասնութիւնները կը պակսին, սակայն կը հաստատուի թէ շարժումը միապետական ծագում ունի։ Կացութիւնը մութ է ներկայիս։

«Մաթէն» եւս կը հրատարակէ Լոնտոնի ճամբով եւ Ապրիլ 8 Թուականով Պոլիսէն ստացուած հետեւեալ հեռագիրը.—

Էնկիւրի հասած ծածկագիր հեռագրի մը համաձայն, ցաբական շարժում մը պայթած է Ռուսիոյ մէջ։ Սովետները խիստ միջոցներ ձեռք առած են վտանգին առաջքն առնելու համար։ Արդէն իսկ իշխանութիւնները կացութեան տէր դարձած են ։

Կարմիր զինուորներու զօրաշարժ

Թեհրանէն Ապրիլ 8 Թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Այս գիշեր ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն, Թուրքիստանի սահմանին վրայ կարմիր զինուորներու ընդարձակ շարժում մը կը տեսնուի։ Այստեղի պաշտօնական շրջանակները զարմացած են եւ կը յայտարարեն թէ զօրաշարժի համար ո եւ է պատրուակ չեն տեսներ։

Մոսկուա եւ Փեքին դէմ դէմի

Փեքինէն Ռիւթէրի գործակալութիւնը կը հեռագրէ.—

Սովետական գործակատար Չէրնից մամուլին յանձնեց պատճէնը այն ծանուցագրին, որ ուղղուած է Չինաստանի արտաքին Նախարարութեան՝ խորհրդային դեսպանատան խուզարկութեան առթիւ։ Գործակատարը երբ Նախարարութիւն գնաց ծանուցագիրը յանձնելու համար, դուռները գոց գտաւ, այդ օրը չինական տօն ըլլալուն պատճառաւ։ Ծանուցագրին մէջ կ'ըսուի թէ խուզարկուած շէնքերը մաս կը կազմեն խորհրդային դեսպանատան եւ անձեռնմխելի են։ Ոստիկաններն ու զինուորները շատ բրտօրէն վերաբերուած են ձերբակալուածներուն հետ եւ խոշտանգած են շէնքերուն մէջ գտնուող կիները։ Ու կ'աւելցնէ թէ Մոսկուա ձեռք առած է լնդիրը եւ պիտի գործէ։

Մոսկուայի մէջ արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆի նախագահութեամբ կայացած ժողովի մը մէջ որոշուած է հրահանգել Փեքինի խորհրդային դեսպանատան անդամներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր հիւպատոսներուն, որ պատրաստ գտնուին, ի հարկին Չինաստանէն մեկնելու համար։

Չանկ Ցօ-Լինի հետ տեսակցութենէ մը վերջ Փեքինի կառավարութեան վարչապետ Ուէլինկթըն յօժարեցաւ ետ առնել իր հրաժարականը։

Ռուսական դեսպանատան մէջ ձերբակալուածները պատերազմական ատեանի մը կողմէ պիտի դատուին։

Քանթօնի ազգայնական ուժերուն հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէք հրամանագրով մը արգիլեց բոլոր Չինացիներուն հրազէն կրել՝ երբ Շանկայի փողոցներուն մէջ կը պտտին։ Առջի գիշեր բազմաթիւ համայնավար գործիչներ, որոնք կը մերժէին վար դնել իրենց զէնքերը, ձերբակալուելով հրացանի բռնուեցան անմիջապէս։

Չանկ-Ցօ-Լին որոշեց խուզարկութիւններ կատարել նաեւ Եանկ-Շունկի ամերիկեան համալսարանին մէջ, ուր ամէն գիշեր կ'ապաստանին բազմաթիւ չինացի համայնավար ուսանողներ։

Շանկայի ճափոնական հողամասին վրայ յարձակում գործելով, նաւազ մը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։ Ճափոնցիներն ու Անգլիացիները կրակ բացին, ետ մղելով յարձակումը։

Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց նոր օդանաւեր ղրկել Չինաստան։ Արդէն իսկ Մէնսթըն գտնուող տորմիղ մը ճամբայ հանուեցաւ։ Միւս կողմէ Հօնկ-Քօնկէն Շանկայ մեկնեցաւ զօրագունդ մը։

Գործազրկութիւնը կը նուազի

Աշխատանքի Նախարարութեան հրատարակած վերջին վիճակագրութեան համաձայն, մինչեւ Ապրիլ 7 ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 70,381, որոնց 50,616ը այր եւ 19,765ը կին։ Անցած շաբաթ նպաստընկալներու թիւն էր 75,159, որով վերջացող շաբթուան ընթացքին 4777 հոգի պակսած է։ Մարտ 10ին, երբ տագնապը իր բարձրագոյն աստիճանին հասաւ, նպաստընկալներու թիւն էր 81,916. ուրեմն մէկ ամսուան մէջ պակսած են 11,535 նպաստընկալներ։

Ապրիլի առաջին շաբթուն Սէն նահանգին մէջ 3611 նպաստընկալներ պակսած են։

Նոյն ժամանակին մէջ գործ հայթայթուած է 22,544 անգործներու։

Ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտած են 190 օտար գործաւորներ, որոնց միայն մէկը տեւական կերպով, 5ը՝ վեց ամիս եւ 184ը՝ առաւելագոյն 3 ամիս աշխատելու պայմանով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ԵՒ ԹԻՖԼԻՍԷՆ 50.000 ԹՈՒՐՔ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ի մէջ կը կարդանք.—

Գաղթականներու Զետեղման ընդհ. տնօրէն Էօմէր Լութֆի պէյ, որ շաբաթէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուի, մօտերս Էնկիւրի պիտի մեկնի, նոր գաղթականներու ժամանման առթիւ կարգադրութիւններ ընելու համար։ Այս տարուան ընթացքին, մօտաւորապէս 70 հազար նոր գաղթականներ պիտի գան Թուրքիա։ Այս գաղթականներուն 50,000ը պիտի գան Թիֆլիսի եւ Երեւանի շրջակայքէն, 10,000 ալ Կիպրոսէն։ Մաս մը գաղթականներ ալ պիտի գան Պուլկարիայէն եւ Եուկօսլաւիայէն։

Երեւանի եւ Թիֆլիսի շրջակայքէն եկող գաղթականները պիտի զետեղուին Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Պուքրէշի մեր Թղթակիցը կը գրէ.—

Պուքրէշի Հայ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ձեռնարկած է հիմը դնելու հայ թանգարանի մը՝ անոր յատկացնելով Նորակառոյց ազգային վարժարանի սրահը։ Արդէն ապսպրուած են դարակները, եւ կը յուսացուի բացումը կատարել յառաջիկայ Մայիսին, այդ առթիւ տեսակ մը պաշտօնական բացում ընելով նաեւ ազգային վարժարանին։ Այդ բացման հանդէսին պիտի հրաւիրուին կրթական նախարար Պ. Փեթրովիչ եւ աշխատանքի նախարար Պ. Թրանքու Եաշ։ Թանգարանին մէջ պիտի զետեղուին հայերէն գիրքեր, ձեռագիրներ, պատմական վաւերաթուղթեր, հին կոնդակներ, դրամներ, եւ ինչ որ կարելի ըլլայ հայթայթել հայ պատմութեան ու արուեստի հետ կապ ունեցող։ Աւելցնեմ որ նման թանգարան մը տասնեակ մը տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի Կէօլայի մէջ։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի Միջազգային Միութեան գործադիր կոմիտէին տարեկան ժողովը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 4ին, Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Քրաֆթ Պոնարի, որ, ինչպէս գրեցինք, նոր վերադարձած էր Ամերիկայէն:

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի գրասենեակի վարիչ Պ.Կ. Պէրրի ժողովին մէջ կարդաց միութեան տարեկան տեղեկագիրը:

Նոյն իրիկունը տրուեցաւ ճաշկերոյթ մը, որուն ներկայ էին Պ. Պ. Պէրրի, Քրաֆթ Պոնար, Տօքթ. Շուց (Գերմանիայէն) իրենց տիկիններով, ինչպէս նաեւ Պ. Պ. Խատիսեան, Սինապեան, Բաշալեան, Փրոֆ. Մաքլէր եւլն.:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ համայնավարները 100,000 տոլար կաշառք տուած էին Նիւ-Եորքի ոստիկանութեան՝ անցած տարուան մուշտակի գործադուլին առթին, որ 17 շաբաթ տեւեց: Կաշառակերները ներկայիս կը դատուին:

ՃԱՆԱՊԱՐՀԷՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻ ՀՐԷԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Սովորական կեանքէս կեանքը տարբերուեցաւ, երբ մօտեցայ Մարսիլիոյ քարափին, նաւը նստելու համար։

Ցամաքին կեանքը բոլոր մարդոց՝ ընդհանուր նմանութիւն ունի, հող մըն է, ամուր կռուան մը, որուն վրայ կը քալես ուր որ ուզես, կը շինես, կը քանդես ընդհանուր գետնի մը վրայ։

Նաւին կեանքը տարբեր է, քանի մը մեղր լայնքով տախտակամած եւ քիչ մը աւելի երկարութիւն, որուն վրայ հարկադրուած ես՝ ազմուիլ կեանքիդ մէջ չտեսած մարդու մը քով, խօսիլ-խնդալ անոր հետ եւ կապուիլ այդ օրերուն համար՝ ընդհանուր շահերով ալ։ Նեղ տուն մը եւ ընտանիք մը աշխարհի զանազան ծայրերէն հաւաքուած, տարբեր լեզուներով, սովորութիւններով, տարբեր դասակարգերու եւ բնութեան պատկանող։ Յետոյ, նաւուն միջավայրը, անոր խրայատուկ սիրտ խառնող հոտը, որ չես գիտեր ծովէ՞ն կ'ելլէ թէ նաւերուն յատուկ կերակուրներէ մէկ խօսքով սիրտդ կը սեղմուի, երբ ամուր եւ անդաւաճան հողէն ոտքդ առաջին անգամ նաւին սեմէն ներս կը դնես։

Առջեւս ցցուած է «Մարիէթ Փաշա» վիթխարի նաւը՝ երեք խողովակներով եւ բազմայարկ։

Իբր հասարակ մահկանացուներէն մէկը, ինծի ալ վիճակուած է մտնել ցռուկի կողմէն բացուած ծակէ մը, թռչիլ 1—1ուկէս մեղր բարձրութենէ մը եւ իյնալ Գ. կարգի խոհանոցին մէջ։ Ինծի բաւ որ սխալած չեմ. իրերս առին եւ տարին խցիկը։

Նաւին սահմանները այնքան նեղ են որ, ստիպուած ես քանի մը օրուան համար կազմուած «ընտանիքի» անդամները գիտել գոնէ։ Ուզես ալ չես կրնար խուսափիլ։ Երկար նրբանցքներ, որոնց մէջ կը թափառինք նորէն նոյն տեղը կը բերեն քեզ։

Ահա խումբ մը ֆրանսացի նորաւարտ պատանի ենթասպաներ, որոնք հաւանաբար կը ղրկուին Սուրիա շրջան մը բոլորելու համար (սէժուր)։ Կենսուրախ, կայտառ ու շարժուն, բաժանման վիշտ իրենց հարազատներէն չունին կարծես։ Խմբովին են արդեօք անոր համա՞ր թէ պատանեկան արկածախնդրական եռանդը, Արեւելքը տեսնելու բաղձանքը առժամանակ մոռցնել է տուեր իրենց տունը, սիրելիներն ու հայրենիքը։ Ընդհանուր ճաշարանին մէջ անոնք իրենց սեղանը ունին եւ ազատ կը զգան իրենք-զիրենք, չեն նկատեր ուրիշներու ներկայութիւնը, կոպիտ եւ անվայելուչ եւ կը քաջալերուին շրջապատի փաղաքշող, ժպտուն հայեացքներէն։

Քաղաքացիներու սեղանը առանձին է։ Ահա նստած է դիմացս կոկոզավի՞զ պառաւ աղջիկ մը. կ'ուտէ իր պնակէն բռնազբօսիկ կեցուածքով մը, արուեստական ճիգով՝ բարեկիրթ եւ համեստ երեւնալու. նշանուելու կ'երթայ։ Քովը նստած են երկու երիտասարդ ֆրանսուհիներ եւս. մէկը մաշած դէմքով, խոպոտ ձայնով եւ շպարուած աչքերով ու դէմքով, միւսը՝ չէկ, փոքրիկ, բայց անքուն գիշերներու կնիքը դէմքին։ Երկու պարուհի՞ր են, որոնք հրաւիրուած են Եգիպտոսի, քաղիններուն մէջ պարելու։ Առաջին անգամն է որ կուգան Արեւելք եւ առիթ կը փնտռեն՝ հոգիով անհանգիստ հարցեր տալու երկրի, մարդկանց, կլիմայի մասին։ Գիտես որ հազարումէկ կապ կարած են, բայց այդ վայրկեաններուն շատ խղճալի են անոնք, անտէր երեխաներու նման, որոնք ձգուած ըլլան անյայտ ճակատագիրներու։ Յետոյ համակրելի ընտանիք մը, փոքրիկ աղջնակի հետ. գլխաւոր դերձակ է զինուորական հագուստներու, կ'երթայ Հալէպ, շատ կը հետաքրքրուի թէ՝ գինի կը ճարուի՞ արդեօք այն կողմերը. «որովհետեւ, կը բացատրէ, ամառը խմած զովացուցիչ է գինին»։

Քովս նստած են երեք էրիկ մարդիկ։ Անգլիերէն կը խօսին։ Այդ լեզուն չեմ գիտեր. բայց արտասանութիւնները՝ հարազատ չերեւցան ինծի։ Մէկը յոյն ուսուցիչ էր, մեծցած Եգիպտոսի մէջ, միւսը նոյնպէս Յոյն, Կիպրոսցի, Ամերիկայէն կուգայ, իսկ երրորդը կը յամառէր ինքզինքը Ամերիկացի կոչելու. կոշտ, տգէտ եւ շատ խոնարհ խաւերէն 60ի մօտ անձ մըն էր. շարունակ անգլիերէն կը խօսէր եւ Նիւ Եորքէն կը ճառէր, ուր, իր ըսելով, թողած էր հսկայ հարստութիւն մը, մեքենաշարժ արօրներ եւլն., իր թուղթերը, անցագիրը եւլն. ցոյց կուտար եւ դրամապանակին մէջ նշմարուող կանաչ տոլարներու անկիւնները։ Պատահաբար հասկցայ, որ Սուրիացի է, Հոմսէն։ Բանուոր է եղած։ Երբ տախտակամածի վրայ էի, հեռուէն լսեցի անոր արաբերէն կրօնական երգերը եւ երբ կը խնդայի, խոստովանեցաւ Սուրիացի ըլլալը։

Կար եւ խոշոր կազմուածքով պատանի մը՝ ամերիկեան ակնոցներով, որ չէր մօտենար ոչ ոքի, բայց նկատելի էր որ իրեն հաճելի խօսակիցներէ չէր խորշեր։ Անգլիացի կարծեցի, բայց Ռիկայէն էր եւ Հրեայ։ Կուրծքին փակցուցած՝ Ահարոնի բազմաճիւղ աշտանակի խորհրդանշանը։ Կը խօսի քիչ մը ռուսերէն եւ բաւական ազատ գերմաներէն։

Մոլեռանդ սիոնական էր, անդամ Հայֆայի երիտասարդական համայնքներէն մէկուն. կ'երթար Հայֆա, նուիրուելու իր հայրենիքի ստեղծագործական աշխատանքին։

— Չէ՞ք վախնար Արաբներէն, որոնք իրենց թուական առաւելութեամբ կրնան ճզմել ձեզ ապագային, երբ Անգլիոյ գլուխը ուրիշ տեղ խառնուած ըլլայ։

— Վախնալու պատճառ չունինք. նախ՝ ամէն տարի 13էն 15 հազար Հրեայ կը մտնէ եւ կը տեղաւորուի եւ քանի մը տարիէն հօսանքը աւելի պիտի մեծնայ։ Սկիզբը 60,000էն աւելի չէինք, իսկ այժմ 150—160 հազար կը հաշուուինք։

Լեհական, ռումանական, լատվիական եւայլն Հրեաներ հարկադրուած են հեռանալ այդ երկիրներէն, ճնշումներու պատճառով. անոնք կուգան աւելցնելու մեր թիւը. այսպէսով մենք կը լեցնենք Պաղեստինը ամենալաւ աշխատող տարրերով եւ մտաւորականներու մեծ զանգուածով։ Արաբները հանդարտաբարոյ ժողովուրդ են եւ հաշտուող իրենց ճակատագրի հետ. մեր վճռականութեան առջեւ անոնք կը յուսահատին եւ տեղի կուտան։ Առկէ զատ տեղական (անգլիական) կառավարութեան օժանդակութեամբ կազմած ենք զինուորական գունդեր, հրեայ եւ անգլիացի հրամանատարներով։

— Ի՞նչ միջոցներով կը հարկադրէք Արաբները ձեզի թողուլ իրենց հողերը։

— Արաբները «էֆէնտի»ներու դասակարգ մը ունին, որոնք աւատներ են. անոնք բազմահազար արտավար հողեր ունին Պաղեստինի մէջ, մեծ մասով խոպան ու անմշակ, եւ կ'ապրին Սուրիա եւ այլ տեղեր ունեցած իրենց անշարժ կալուածներու եկամուտներով. արդ, մեր հողային ֆոնտի դրամատունը անոնց կ'առաջարկէ շատ ձեռնտու գին, անոնք կը հրապուրուին եւ կը ծախեն. անկէ յետոյ կը վարձատրենք նաեւ էֆէնտիի «ֆէլլահ»ները՝ (ճորտեր) հողէն եւ երկրէն հեռանալու պայմանով, եւ անոնք իրենց ստացած գումարով կը մեկնին Սուրիա կամ այլուր... Այսպիսով կ'ազատուինք թ'է էֆէնտիներէն թ'է ֆէլլահներէն եւ կը մեծցնենք մեր հողային դրամագլուխը։ Այն ինչ որ խոպան էր էֆէնտիներու օրով, գիտութեան եւ աշխատութեան շնորհիւ կը դարձնենք արդիւնաւէտ հող։

— Դուք Ռուսաստանի մէջ երկրագործ հրեայ տարր չկար. տկար էր անոնց համեմատութիւնը նաեւ այլ պետութիւններու մէջ. այժմ, Պաղեստինի մէջ անոնք սիրով փարա՞ծ են ատոր եւ ընդունա՞կ են երկրագործութեան, կը հետաքրքրուիմ։

— Պէտք է ըսել, որ Պաղեստին չէ եկեր հրեայ դրամատէրը եւ գործարանային արդիւնաբերողը. եկած են կամ կուգան միջին եւ խոնարհ խաւերը եւ անոնց հետ մտաւորականութիւնը։ Սիոնական միութիւնը այնքան լաւ է կազմակերպեր իր աջակցութիւնը, որ սիրով կուգան բոլորը, կազմակերպութիւնը ցրուուած է կամ համայնական (գիւղերուն մէջ) կամ գործակցական հիմերու վրայ (քաղաքները)։ Ունինք բազմաթիւ երկրագործութեան, ջրային մասնագէտներ, դասընթացքներ, հրահանգիչներ, որոնք միշտ կանգնած են մեր քով՝ պատրաստ սորվեցնելու եւ օգնելու։ Առ այժմ մեր արդիւնաբերական տնտեսութիւնը տկար է. բացուած են միայն քանի մը գործարաններ. հետզհետէ մեր ձեռքը կ'անցնի նարինջի եւ լիմոնի արդիւնաբերութիւնը, փորձեր կը կատարուին ծխախոտի եւ բուժական բոյսերու մշակման։

— Որո՞ւն ձեռքն է երկրին իշխանութիւնը.

— Ի հարկէ Անգլիացիներու կայ թէեւ խորհրդարանը՝ «Րաատա»,որ զուտ հրէական է, (որովհետեւ Արաբները բոյկոտ են ըրած) եւ գործադիր իշխանութիւն, բայց առաջինը խորհրդատու մարմին մըն է, իսկ երկրորդը՝ գործադիր։ Առկէ զատ ունինք հրէական ընդհ. ժողով մը ամբողջ սիոնականներու, որ կը գումարուի պարբերաբար եւ տէրն է հրէական հիմնադրամի աճեցման եւ բաշխման։ Մենք վաղահաս կը համարենք քաղաքական իշխանութեան համար վէճեր յարուցանել, թող անոնք կառավարեն, մինչեւ մենք զօրանանք։ Անգլիացիները մեր հովանաւորն են եւ կը գտնուին Ազգերու Դաշնակցութեան հսկողութեան տակ։ Մենք ունինք միայն ոստիկանութիւն խառն՝ երբ ազգաբնակութիւնը խառն է, եւ միաձոյլ՝ երբ հրեայ կամ արաբ տարրն է բացարձակ տիրապետողը։

— Ինչպէ՞ս կը հաշտուին իրար հետ զանազան կուսակցութիւններ եւ չեն պառակտեր ձեր գործը։

— Մեր մէջն ալ անշուշտ կան զանազան քաղաքական հոսանքներ եւ նոյնիսկ կոմունիստներն (Գ. Միջազգային) մարդիկ (2—300 հոգի). բայց խստօրէն ուշադիր ենք անոնց։ Տեսական աշխարհի մասին որքան ուզեն կրնան քարոզել, բայց կեանքին մէջ բոլորը պարտաւոր են ենթարկուիլ մէկ կազմակերպուած կամքի — ստեղծել հրէական Պաղեստին եւ մէկ գործի՝ շինարարական սեւ աշխատանքի։

— Ի՞նչ լեզուով կը խօսիք իրարու հետ աշխարհի չորս կողմէն եկած Հրեաները։

— Մէկ լեզուով՝ Եբրայեցերէն. այդ լեզուն 8—10 տարիէ ի վեր երիտասարդացուցած ենք. այդ լեզուով ունինք նոր գրականութիւն, պարբերական թերթեր, բոլոր դպրոցներու մէջ այդ լեզուով կ'աւանդուին դասերը։

— Համայնքները ի՞նչ հիմերու վրայ են կազմուած.

— Կան «երիտասարդական համայնքներ» եւ «ժողովրդական համայնքներ». առաջինները առայժմ 50ի մօտ են՝ 3—400 անդամ իւրաքանչիւրին մէջ։ Անոնց տրուած է հողը, տունը, գործիքները, սերմը եւայլն, աշխատանքի բաժանումը եւ հերթական աշխատանքը մեքենայի ճշտութեամբ կը շարժէ ամբողջ համայնքը՝ երբ ցերեկ է, գիշերուան համար ունինք, հոգեւոր, մտաւոր եւ գեղարուեստական հաճոյքի գրաւիչ վայրեր, ուր կ'անցընենք մեր երեկուան ժամերը։

Այս ամէնը կը պատմէր մոլեռանդ գաղափարականի մը յափշտակութեամբ, ուժգնութեամբ եւ հաւատով, հաւատք՝ իրենց լուսաւոր ապագային, ստեղծագործող կամքին։

Իսկ մենք, առասպելական ստեղծագործող եւ անվհատ ոգիով մը որ դարեր շարունակ շիներ է ու ծաղկեցուցեր, պիտի չգտնե՞նք անկիւն մը վերջապէս, ուր թափենք մեր ցեղին ստեղծագործող հուժկու թափը՝ կերտելու համար երկիր մը անքակտելի եւ յարատեւ։

ՎԱԶԻԿ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՈՂԲԵՐԳ

(Շահ Աբասի արշաւանքին առթիւ)

Ափսո՛ս քեզ Հայոց խեղճիկ ժողովուրդ,
Ցիրուցան ելաք անմեղ, անխորհուրդ,
Գերի գնում աք դէպի Պարսկաստան,
Քաղցած ու ծարաւ, տկլոր թշուառական։

Էս սիրուն դաշտեր, սեծ սեծ քաղաքներ,
Քաղցրիկ ջրերն ու ծեր շէն շէն գեղեր,
Ո՞ւմն աք թողման դուք որ գնում աք,
Էսպէս կուլինի՞ որ մոռանում աք։

Աչքս կուրանար, շիքս կոտրուէր
Խեղճ Հայաստան քեզ էսպէս չի տեսնէր,
Թէ մեռնէի ինձ երանի էր,
Քան թէ կենդանի աչքս բաց տեսնէր։

ՋՈՒՂԱՑԵՑԻ

(17րդ դար)

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԵՐԳ

Քախան կ'անեմ նուբարով,
Դոլման կ'եփեմ բիբարով,
Թաքրուչանիս խլավ ա,
Քո պերիսէն կորկոտ ա։

Մաշինա պամբակ ցանեմ,
Հէյլի ջան, քա., ան կ'անեմ.
Տեսնամ, թո բեզրանք,
Մարփաշա չարդաղ կ'անեմ։
(ԽՈՅԻ ՇՐՋԱՆԷՆ)

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Նախիր գնէն ուռի ծառ,
Գլորեմ գլխծոր արի տար,
Խնձորի կէս խածուկ է,
Ջորս քոշէն արծթուկ է։

Խնձորին կ'ըսեն ալմա,
Քու ճակտին պիտի չալմա,
Ջուր երբ էնիս զէս էրերուն,
Պաչիկ մը տուր քու ճօր խերուն։

Ճաղցի ծառեր նարգզի
Պատուիս չեմ առնի գզգի,
Կ'երթամ առնեմ զալազոզ,
Ջարկէ գզգի ճանէ թօզ։

Հաւաքեց՝

Մարսիլիա — Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՊԱՐԵՐԳ ՆԻԿԻՈՅ ՇՐՋԱՆԷՆ

Ծովը մտնեմ խորունկ է,
Երեմն ելլեմ սէրին է,
Դիմացն երկու աղջիկ կայ,
Արդեօք որը՞ եղբօրս է։

Ջաղացքը մանի մանի (1),
Իմ քունս անուշ կը տանի,
Եթէ սիրածս առնեմ,
Ապա քունս կը տանի։

Անձրեւ կուգայ սէլի պէս,
Մազերս ետիս թելի պէս,
Թող ճանէ ծոցի չերվէն (2).
Ջատըր լարենք վրանիս։

Հաւաքեց՝

Վ. Ա. Հ. Է.

(1) դառնալ

(2) Նաշխուած խոշոր թաշկինակ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԻՏԱԼԱՑԻ ՍՊԱՅԻ ՄԸ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Փօլա, 2 Ապրիլ

Ցայտնի իտալացի հայասէր հարիւրապետ Ֆրանչէսքօ Թուրքիարուլօ երէկ Փօլայի սպաներու վարժարանին մէջ, ուր ռազմագիտութեան ուսուցիչ է, յուզիչ բանախօսութիւն մը ըրաւ Հայկական դատին վրայ։ Ներկայ էին քաղաքական ու զինուորական բոլոր պաշտօնեաները, ինչպէս եւ վարժարանին սպայ-ուսանողութիւնը ամբողջութեամբ։

Հարիւրապետը սկսաւ իր բանախօսութիւնը մեծանուն ծերակուտական Լուիճի Լուցցաթթիի յիշատակին ուղղուած յուզիչ ուղերձով մը, յիշելով անոր մատուցած թանկագին ծառայութիւնները հայկական արիւնոտ դատին ու անոր անայլայլ հաւատարիմ սէրը հայ ազգին համար։ Ներկայացուց հայ ազգին եղերական պատմութիւնը, անոր հերոսական ոգին, ստեղծագործ հանճարը արուեստի բոլոր մարզերուն մէջ, ծանրացաւ հայկական ջարդերուն վրայ ու ուժգնօրէն յարձակեցաւ «քաղաքակիրթ» ազգերու դաւաճանութեանը դէմ ու մաղթեց որ Իտալիա իր հզօր ձեռքը երկարէ իր մարտիրոս քրոջը՝ Հայաստանին ու վերականգնէ զայն։ Հարիւրապետ Թուրքիարուլօի այս բանախօսութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն, մանաւանդ զինուորականներուն վրայ։

Բանախօսութենէն վերջ, որ ջերմապէս ծափահարուեցաւ, կարդացուեցաւ բանաստեղծ Հրանդ Նազարեանցի մէկ հեռագիրը, որ նոյնպէս ծափերով ողջունուեցաւ։

Հարիւրապետ Թուրքիարուլօ պիտի կրկնէ իր այս յուզիչ բանախօսութիւնը ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ։

Փօլայի լ'Ացիօնէ թերթը իր իր այսօրուան թիւով երկարօրէն կը խօսի այս ազնուամիտ սպային բանախօսութեանը մասին, անոր ամփոփումն ալ հրատարակելով։

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ահա նիւթ մը, աղբիւր առատ խորհրդածութիւններու։ Գրականութեան ազդեցութիւնը ցեղի մը բարոյական կազմութեան վրայ, սերունդի մը հակումին (օրիանթասիօն) վրայ, որոշ թուականի մը գոյնին վրայ, իմացական կամ քաղաքական հոսանքներու վրայ, յեղափոխական շարժումներու վրայ։

Կ. Մեհեան կ'ուսումնասիրէ այս վերջին բաժինը միայն.— Հայ գրականութեան ազդեցութիւնը հայ յեղափոխական շարժումին վրայ։ Վազգէն Շուշանեան ալ կը նուիրէ յօդուած մը Կ. Մեհեանի այդ գրքոյկին։ Իր յօդուածը կը բաժնուի երկու մասի։ Առաջինը ներկայացումն է գրքոյկին, մատուցումը բովանդակութեան։ Այս բաժինը պայծառ, ճշմարիտ եւ յաջող է, ու քիչ մըն ալ իրեն յատուկ նոր վիպականութեամբ բաբախուն։ Երկրորդը հարցում մըն է Կ. Մեհեանի,— ինչո՞ւ մոռնալ հայ աշխատաւորութեան մասնակցութիւնը հայ յեղափոխութեան ծնունդին եւ պայքարին մէջ։ Իմ ընկերս, Շուշանեան, չէ հասկցած Մեհեանի միտքը, թերեւս վրիպած է իր աչքէն այն նախադասութիւնը, ուր, յառաջաբանի մը կարեւորութեամբ, կ'ըսէ թէ գիրքը կու գայ բացատրել «գրականութեան ազդեցութիւնը հայ յեղափոխական շարժումներուն վրայ»։ Կամ, թերեւս Վ. Շուշանեան շատ լաւ հասկցած է Մեհ[illegible] միտքը եւ նպատակը, [illegible] կը գտնէ որ Մեհեան չէ [illegible] հայ յեղափոխութեան մէջ [illegible] առջին տեղը տալ հայ աշխատաւորութեան»։

Անիմաստ չէ՞ այս պահանջ[illegible] Շուշանեան կ'ըսէ.— 1) [illegible] հայ աշխատաւորը, յետոյ մտաւորականը։ Օրինակ, Եղիշէ եւ [illegible] Վարդանանց պատերազմէն [illegible] տոյ. Սիամանթօ ետքը «Հայ[illegible] նակուող հերոսներէն» ետք։ 2) [illegible] րեմն աշխատաւորը կը կազմէր յեղափոխական շարժումը, անոր [illegible] գում կուտայ, ա՛ն կը սկսի։ Օրինակ, փետր. 18ը։ 3) Եւ պայքա[illegible] յեղափոխութեան մը պահուն, կը նախընտրէ ազատագրուած աշխատանքի հայրենիքը։ 4) Տարբեր[illegible] մըն ալ արհամարհանք «սենեակի մտաւորականին» հանդէպ։

Եթէ Շուշանեան գիտնա[illegible] նէ «սենեակի մտաւորական»ն [illegible] պիտի հրճուիմ, թագաւորի [illegible] պէս պատուուած պիտի զգամ զինքս։ Նոյնիսկ, այն ատեն, [illegible] տեղ պիտի տամ որ, ես չեմ [illegible] սենեակի, այլ «ձեղնայարկի մտաւորական» եմ, քիչիկ մը [illegible] գրագարանի ճգնաւոր։

Աշխատաւորը, իբրեւ բառ, երկու իմաստ ունի. Մարդ մը, [illegible] կ'աշխատի հոգալ իր ապրուստը [illegible] անձին եւ իր ընտանիքին, եւ մարդ մը, որ կ'աշխատի տնտեսական զարգացմանը համար իր հայրենիքին։ Սակայն աշխատաւորը, իբրեւ դասակարգի մը ներկայացուցիչը, տնտեսական պահանջի մը արտայայտութիւնն է։ Տնտեսական պայքարի մը զաւակն է եւ զինուորը։ Ու եթէ մէկը ելլէ եւ ինծի ըսէ թէ հայ յեղափոխութիւնը զուտ տնտեսական դասակարգային պայքարի մը ծնունդն էր, պիտի ողջունեմ իր մէջ «Գոպլվար»ի հերոսը։ Հայ յեղափոխութիւնը բառին իսկական առումով աշխատաւորական պայքար չէր։ Հայ յեղափոխութիւնը գերազանցապէս ազգային պայքար մըն էր, եւ այդպէս ալ կը մնայ։

Մեր մէջ մտաւորականը նոյնքան աշխատաւոր էր, որքան գիւղացին։ Մտաւորական Թլկատինցին ու մշակ Մշեցին, կաթողիկոս Խրիմեան ու կեսարիոյ ապըտաւաճառը միեւնոյն արժէքները կը ներկայացնէին Թրքահայաստանի հողին վրայ,— «րայա»ներ» բոլորը։ Հարուստն ալ չունեւորն ալ միեւնոյն իրաւական արժէքը ունէին Թուրքին համար։ Մի՛ փոխէք բառերը, պատմութիւնը ամուր գամած է մեր յեղափոխութեան գրքին էջերուն վրայ «րայա» բառը, զոր դեռ այսօր աշխատաւոր կը թարգմանէք։

Ո՞վ արթնցուց հայ բազմութիւնը։ Հա՛յ մտաւորականը, մեր վարդապետները, մեր վանականները, մեր բանաստեղծները։ Եթէ, կով[illegible] կասէն եկած սովորութեամբ մը Շուշանեան եւ ուրիշներ աշխատաւոր զանգուածին կու տան այդ դերը, Թուրքը աւելի լաւ կը ճանչնար հայ յեղափոխութեան աղբիւրն ու զինուորեալները, կարդացէք Թուրքերէն գիրքեր, որ կը կոչուի Հայ Յեղափոխականներուն բաղձանքները ու շարժումները։ Այդ հայ յեղափոխականներն էին մեր մտաւորականները։ Յիշեցէք Ապրիլ 11ը։ Թուրքը նախ հնձեց հայ մտաւորականութիւնը, իբրեւ արմատը հայ յեղափոխութեան։ Ո՞վ էր այդ մտաւորականները,— ժողովուրդին զաւակները։ Եւ ժողովուրդը կը հետեւէր իր զաւակներուն։ Ոչ մէկ ցեղի ու ազգի մէջ մտաւորական այնքան տանջուած է, որքան մերիններ՝ Մի՛ պակսեցնէք

...անոնց երեսներէն։ Համրո՞յր ...անմեռ աչքերուն։ Մեր ...արականները իրենց արուեստին ...ական մասը գոհարներէն ...յ յեղափոխութեան երգին, ...էին մեր յեղափոխա... ...եւ մեր յեղափոխու... ...ը՝ շրջանային, զանգուա... ...ին զա՜րմ երբե՞ք չունե...

...մերժելով կը մերժեմ ...արհամարհանքը ձգ... (սեռնակի) մտաւորակա... ...կը սրբագրեմ իր ...ձեւով համաձայն Կ. ...ին չեմ, եւ երգելով փառ... ...հայ մտաւորականին, որ ...տուաւ հայ յեղափոխու... Շուշանեան կը կարծէ թէ ...արգիւնք են շարժու... ...Եղիշէ՝ ժողովրդային ...

...Վասնզի հարկ պիտի ...բոլոր պատմական օրի... ...եւ ըսել, — Քրիստոս ...է քրիստոնէական յեղա... ...Գրականութեան մէջ ...զօրաւոր անհատները ...շարժում եւ դպրոց։ ...որ կը հետեւին շար... ...կը ռանուին անոր ալիքէն, ...են։ Արուեստագէտը կը ...ոչ թէ կը նկարագրէ, ինչ... ...զօրաւոր անհատը կը տանի իր ...ամբոխը, եւ յեղափոխա... ...չին կարգերը։ Եւ յեղափո... ...ան է, որ կ'երեւայ, կը ...եւ կ'իրագործէ։ Ուրեմն ...հայ մտաւորականին իր ...փառքը իբրեւ երեւակա... ...ստեղծագործողին, կերտողին ...յեղափոխութեան, առանձին ...կամ իր ետեւէն քա... ...ժողովուրդը՝ զանազան ա... ...Արդէն, գրականութիւ... ...ք է ըմբռնեն հիները, ...ցումը մը չէ, այլ վիճակ ...իր մէջ կը շաղէ եւ կը ...բոլոր յեղափոխութիւններն ...ժումները։ Եւ ռուս յեղա... ...ան ծագումը պէտք է ...ռուս գրագէտներու վէ... ...մէջ, ինչպէս ֆրանսական ...ութեան զսպանակը պէտք ...ալ Ռուսսոյի գործերուն ...ինչպէս կ'ըսեն իմ «Վսեմա... ...գիրքերը։ Եւ համաձայն ...Կ. Մրհեանի չեմ, ես, գրա... ...քաղաքականութեան ...մը, հայ յեղափո... ...աղբիւրը կը տեսնեմ ...մտաւորականին ոսկի՜ սիր... ...ամաչ հոգիին մէջ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ.— Երեւանի բժշկական համագումարին մէջ տրուած որոշումներու համաձայն, անհրաժեշտ նկատուած է խիստ պայքար մը բանալ ընկերային հիւանդութիւններու ծաւալման դէմ։ Այսպէս, պիտի հիմնուին Երեւանի մէջ բուժարան մը թոքախտաւորներու յատուկ, նոյնպէս բուժարան մըն ալ Ալէքսանդրապոլի մէջ՝ վեներական ախտերու յատուկ։ Ծրագրուած է հիմնել նաեւ փասթէօրեան հաստատութիւն մը (կատաղաբուժարան), յամառ պայքար մը թրախոմայի եւ թանչքի (տիգանթէբի) դէմ։ Պիտի աշխատուի նաեւ հիմնել առողջատուներ եւ ապաքինարաններ, հոգեբուժական հիւանդանոց մը։ Պիտի բացուի հիւանդապահուհիներու դասընթացք մը։

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱԿՈՒԱԾ.— Աշխատանքի գործավարութեան կողմէ մասնագէտներու յանձնախումբ մը քննութիւն կատարած է Երեւանի բնածխուկի գործարանին մէջ, եւ տեսած որ բազմաթիւ թերութիւններ կան։ Դեռ վերջնականապէս աւարտած չէր շէնքը, պատուհանը ապակի չունի, այնպէս որ բանուորները կ'աշխատէին օդի հոսանքի մէջ։ Ծխնելոյզը կտուրէն վեր չէ բարձրացուած, եւ մուխը կը տարածուի գործարանին մէջ։

Այս պատճառով գործավարութիւնը հրամայած է գոցել գործարանը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ.— Հայաստանի պետական հրատարակչական ընկերութիւնը լուծած է Բագուի իր մասնաճիւղը։ Գոյքերը յանձնուած են Ատրպէյճանի պետական հրատարակչականին, որ, ըստ պայմանագրութեան, ասկէ վերջ, պահանջուած հայերէն գիրքերուն համար պիտի դիմէ այն հայ գրավաճառներուն, որոնց ցանկը պիտի ներկայացնէ Հայաստանի պետական հրատարակչականը։

Թիֆլիսի մասնաճիւղը իր իւղովը կը տապկուի, եւ ենթարկուած չէ շատ ծախքերու։ Եւ իբրեւ հայաշատ կեդրոն, ուր հայերէն գիրքի աւելի պահանջ կայ, որոշուած է պահել մասնաճիւղը։

Կեդրոնը լուծած է նաեւ Սուխումի մասնաճիւղը։

ԲՈՒԺԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ.— Արզնիի եւ Դիլիջանի բուժակայանները այս տարի աւելի բարեկարգուած են։

Արզնիի մէջ հետզհետէ կը շինուին ծաղկանոցներ, արահետներ, պարտէզներ։ Ջանգուի ափը բարեկարգուած է, կ'աշխատուի պարտէզները դարձնել աւելի ծառուտ։ Լողարանները պիտի ընդարձակուին եւ աւազաններու թիւը պիտի հասցուի 12ի։ Աւազաններու ջուրը տաքցնելու համար ընտրուած է նոր մեթոտ մը, որ չի փճացներ ջուրին քիմիական բաղադրութիւնը։

Ապաքինարանի շէնքը այս տարի պիտի ունենայ 8 սենեակ աւելի, մշտական մահճակալներու թիւը պիտի հասցուի 60ի։

Արզնիի ջուրը օգտակար է իբրեւ ըմպելի եւ իբրեւ բուժարար զանազան հիւանդութիւններու։

Հաստատուած է հնաձայնի գիծ մը Արզնիի եւ Երեւանի միջեւ։

Բուժակայանը պիտի բացուի Յունիս 1ին եւ եղանակը կ'աւարտի Նոյեմբերին։

Դիլիջանի բուժակայանն ալ ստացած է նոր ձեւ։ Ապաքինարանին կից պիտի կառուցուի ագատ բուժարան, գեղարան, փորձարան եւ արեւատուն (սոլարիօմ.- արեւի բաղնիք) 60 մարդու համար։ Պիտի օգտագործուի Դիլիջանի մօտակայ հանքային բուժիչ ջուրը։

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

...խմբագրութիւն «Յառաջ»ի,

Թոյլ տուէք ձեր թերթի միջոցով հրատարակել հետեւեալ նամակը, որ ուղղուած է «Հայոց լեզուի ուղղագրութիւնը վերամշակող Յանձնաժողովի»ին, Երեւան.—

Ատրպատականի Հայոց թեմական պատգամաւորական ժողովը Մարտի 13.ի Ի-րդ նիստում անդրադառնալով մեր լեզուի նոր ուղղագրութեան խնդրին, հետեւեալ դիտողութիւններն է անում.

ա) Հայոց լեզուի ուղղագրութեան փոփոխութեան խնդիրն ունի համազգային նշանակութիւն եւ ոչ թէ մասնակի, ուստի եւ ցանկալի է համարում, որ կառավարութեան եւ յանձնաժողովի կողմից, այդպէս էլ նայուի հարցին։

բ) Յանձնաժողովի աշխատանքները կարող են ունենալ միայն ակադեմական արժէք, բայց ոչ գործնական, քանի որ լեզուն մի խումբ մարդկանց միջոցով չէ որ ստեղծւում է, այլ ժողովրդի, հանրութեան։

գ) Հին ուղղագրութեան փոփոխութիւնը Հայաստանում միայն դեկրետի միջոցով է տեղի ունեցել, առանց համայն հայութեան կամքը հարցնելու, որուն հետեւանքով էլ այնպիսի խոր անջրպետ է առաջացել Մայր երկրի եւ գաղութահայութեան մէջ, գրական, դպրոցական, ընկերային եւ ազգային բոլոր ասպարէզներում, որի վերացնելը խիստ անհնարին է դարձել։

դ) Ատրպատականը մօտ լինելով Մայր երկրին, գիտական եւ այլ դասագրքերի մեծ պահանջ զգալով հանդերձ, ոչ մի կերպով չկարողացաւ օգտուել Մայր երկրի գրականութիւնից, վերոյիշեալ պատճառով։

Ա՛րդ, չմտնելով հարցի գիտական եւ լեզուաբանական ուսումնասիրութեան մէջ, Ատրպատականի Հայոց պատգամաւորական ժողովը, խնդրին մօտենալով գործնական տեսակէտից, իւր գոհունակութիւնն է յայտնում, նոր ուղղագրութեան խնդրի վերաքննութեան առթիւ եւ բուռն ցանկութիւն է յայտնում, որ մեր հին ուղղագրութիւնը, եթէ անհրաժեշտ է համարւում բարեփոխել, ապա ուրեմն, այդ բարեփոխութիւնը կատարուի այնպէս եւ այն չափով, որ չխաթարէ հայ ժողովրդի մշակոյթի միութեան թէ երկրում եւ թէ արտասահմանում եւ չհեռացնէ նոր սերունդը անցեալի մեր այնքա՜ն հարուստ գրական ժառանգութիւնից, եւ անհրաժեշտաբար ոչ մի քայլ չառնել գործադրելու այդպիսի որոշումն, առանց համայն ազգի վերջին խօսքը լսելու։

Դիւան Ատրպատականի Հայոց թեմական պատգամ. ժողովի

նախագահ՝ Ներսէս արքեպս.,

ատենապետ՝ Ն. Պանիրեան,

ատենադպիր՝ Խաչ Գրիգորեան

Թաւրիզ

Յ. Գ.— Արտասահմանի հայ թերթերից խնդրւում է արտատպել այս նամակը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. (Ա.) Rueil Athletic Club (Ա.)

Այսօր Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Ա.) խումբը՝ Malmaisonի մէջ Bugatti դաշտին վրայ պիտի մրցի Rueil A. C.ի Ա. խումբին դէմ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կը գտնուի շատ դժուարին ճակատակորդի մը դէմ։ Rueil փարիզի լաւագոյն խումբերէն է։ Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն ընթացքին յաղթած է մեզի ծանօթ Gallia Clubի, Ս. S. Annemasseի, որ Լիոնի պատւոյ դասակարգի խումբերէն է, յաղթած է նոյնպէս մեզի ծանօթ C. A. Bourgetի. պարտուած է միայն նախկին ճիւսիսի ախոյեան Olympique Lilloisէն։

Եթէ Հ. Մ. Ը. Մի. խումբը կ'ուզէ յաջողութիւն մը եւս շահիլ, պէտք է որ իր լաւագոյն կազմովը դաշտ գայ։ Երկու խումբերն ալ ամբողջ միեւնոյն արժէքը կը ներկայացնեն եւ ով որ յաղթէ, տարբերութիւնը պիտի ըլլայ միայն մէկ կամ երկու նշանակէտ։

Ժամադրավայրն է՝ ժամը ճիշտ մէկ ու կէսին Porte Maillot։

⁂ Պաճեստի խումբը Saint-Maurի մէջ պիտի մրցի C. S. Vieux-Montmartreի Ա. խումբին դէմ. ժամադրավայր ժամը ճիշտ 12ին Porte de Vincennes.

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՐՈՒՑԵԱԼԸ.— Թորինոյի մօտ յիմարանոցի մը մէջ կը խնամուէր Պաթիսթա Բիալէ անունով մարդ մը։ Անցեալները, մարդուն կինը կը ստանայ հեռագիր մը, որ կը հրաւիրէր զինք իր մահամերձ ամուսինին սնարին մօտ։

Մինչեւ որ կինը հասնէր, մարդը մեռաւ։ Հիւանդապահուհի մը, արձանագրութիւնները բռնած, կինը առաջնորդեց ննջեցեալներուն սրահը։

Կինը, հեծկլտալով նայեցաւ մեռելին եւ, զարմացած, ըսաւ.

— Որքա՜ն փոխուեր է դէմքը։

— Մահը կը փոխէ դէմքը։ Ծա՛տ չարչարուեցաւ։

— Եթէ ինծի չըսէիք թէ ամուսինս է, չպիտի ճանչնայի։

— Սակայն ինքն իսկ է, չէ՞, տեսէ՛ք, կարդացէք արձանագրութիւնները. «Պաթիսթա Բիալէ, մեռած»։

— Ճիշտ է։ Մեռա՛ծ է։

Կինը սկսաւ լալ համաձայն սովորութեան։ Երկու ջուխտ գիւղին արցունք, իբրեւ պարտականութիւն։ Յետոյ թաղեց, պատարագ ընել տուաւ։ Վերջացաւ։

Կնոջ գիւղէն մարդ մը, անցեալ օր, կ'երթայ նոյն հիւանդանոցը։ Մէկը կը պոռայ եւ անէն։ Մեղա՛յ, Պաթիսթա Բիալէ՛ն է, Յիսուս Քրիստոս։ Դիւղացին կը խաչակնքէ երեսը, որպէսզի, եթէ ուրուական է փախի։ Սակայն չէ՞ որ մեռած էր։ Բիալէ կը պոռայ.

— Մոռցա՞ք զիս, բարե՛ւ մըն ալ չես տար։

— Աչքերս իրա՞ւ կը տեսնեն արդեօք։ Բիալէ՛, ո՞ղջ ես։

— Հապա՛, ողջ եմ։ Մ'աստ զպցուր եւ կը տեսնես։

Զարմանք ու արմանք։ Եւ գիւղացին, համոզուած, նորէն հեռագիր կ'ընէ կնոջ։

Կինը կուգայ։ Կը ճանչնայ զայն.

— Ե՞րբ կ'ս է, կը պոռայ։

Քննութենէն յետոյ կ'իմացուի որ մեռնողը կը կոչուէր Պաթիսթա Բիալի, մինչդեռ ողջը՝ Պաթիսթա Բիալէ։ Մէկ գիրի տարբերութիւնով մարդը մեռաւ եւ ողջնցաւ։

ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ ԿԱԽՈՒԱԾ.— Ռուանզի մօտ, Նովիս գիւղին մէջ ֆրանսացի մայր մը, օրօրոց կը դնէ իր երկու տարու երախան, խանձարուրով լաւ մ. կը փաթթէ։ Յետոյ կը զբաղի իր տնական գործերով։ Ամուսինը, գործէն դարձին, սենեակը կը մտնէ և կը տեսնէ որ երախան օրօրոցէն դուրս՝ անշարժ կախուած է։ Անմիջապէս կը վերցնէ, սակայն խանձարուրին կապը վիզը սեղմած եւ խեղդած էր դժբախտ մանուկը։

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՄԱՅՐԸ.— Պէրքփլաժի մէջ ողբերգական անձնասպանութիւն մը։ Տիկին Սիմօն, վաճառորդուհի, նորահաս դժբախտութիւններու տակ ընկճուած, կ'որոշէ ծով նետուիլ։ Զաւակով մը իր մարմինին կը կապէ աղջնակը եւ կը նետուի ծով։ Երբ, տեղատուութեան պահուն, ծովը քաշուած էր, աւազներուն վրայ երեւցան դիակները մօր եւ աղջկան։

Անձնասպան կնոջ ծերունի մայրը այս դժբախտ լուրը առնելով, ինք եւս մատնուեցաւ յուսահատութեան, եւ ուզեց օդային կազով շնչահեղձ մեռնիլ։ Սակայն դրացիները ազատեցին ծերունի կինը։

ԲԻԾ ՄԸ ԼՈՅՍ.— Անցեալները սինեմայի մը մէջ երիտասարդ մը կ'ուզէ դուրս ելլել դեռ խաղը չաւարտած։ Մութին մէջ, կը խոզէ աթոռ մը եւ կ'իյնայ գետին։ Բաւական ծանր վէրք մը կը ստանայ։ Անմիջապէս դատ կը բանայ եւ, երբ վնասուց հատուցում, կը շահի 4000 ֆր.։ Որովհետեւ բոլոր սինեմաները ստիպուած են կախել սատանայի ճրագ մը խաւարին մէջ, բիծ մը պղտոր լոյս՝ իրար տեսնելու չափ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԷՊԸ

Ա.

Ֆրանսական գրականութեան մէջ roman բառին կը հանդիպինք առաջին անգամ ԺԲ. դարուն, իր հին ուղղագրութիւնով, romant, romanz։ Ստուգաբանական իմաստով՝ ռոման լեզուով, ...բարբառով, ֆրանսերէնով գրուած ամէն գործ կը կոչուի roman, հակառակ լատիներէն ...գրոց բարբառին, որ եկեղեցւոյ ...գիտութեան սեփականութիւնն էր։ Միջին դարուն roman բառով ...նշագրուած բոլոր գրական ...արտադրութիւնները այս իմաստով պէտք է ընդունիլ։ Բայց այս բառը ապրելով կ'աճի, կը զարգանայ, կը փոխուի ձեւով, կը ...իմաստով։ Ձեւի եւ նշանակութեան այս բնաշրջումը կը ...իր լրումին ԺԶ. դարուն։ Վէպը, որ էապէս հոգեբանական ու ընկերաբանական, տեսակ մը ընկերային դիւցազնավէպ, կ'ապրի ընկերութեան հետ, ...արտայայտէ անոր խառնը, կը ...ցնէ անոր բարքերն ու ...գումները։

Մինչդեռ ֆրանսական ողբերգութիւնը գրեթէ հարիւր յիսուն տարիներ կը մնայ անփոփոխ իր խորքին ու ձեւին մէջ, վէպը ԺԵ. դարէն մինչեւ մեր օրերը, կը բնաշրջուի ընկերութեան հետ, որուն հաւատարիմ արտայայտութիւնն է։

Երգիծական ու իմաստասիրական Ռապըլէի գրչին տակ, վէպը՝ ԺԷ. դարուն կը փոխուի հովուական, արկածախնդրական երկար պատմութիւններու, կեղծ ու գրական սիրոյ թնճուկներու։ Բացառիկ երեւոյթ մըն է Տիկին Լաֆայէթի «Քլեւի Իշխանուհի»ն, սիրոյ վէպ մը ուր տէքարդեան տրամաբանութիւնով մարդկային հոգին կը քրքրուի իր խոր ու մթին անկիւններով։

ԺԸ. դարուն Լա Պրիւյէրի ազդեցութիւնով վէպը կը մօտենայ կեանքի, իրականութեան։ Սըբայ Փրէվօ եւ Ռուսօ կ'ամբողջացնեն իրենց ժամանակակից վէպի բնաշրջումը, անոր տալով իրենց սիրտը, իրենց փոթորկոտ հոգիին բանաստեղծութիւնը։

Վիպական (ռոմանթիք) շրջանին վէպը կը դրուէ պատուոյ տեղը։ «Ես»ը, երկու հարիւր տարիներէ ի վեր արտաքսուած դասական դպրոցէն, կը դառնայ առանցքը նոր շարժումին։ Կը գրեն իրենց կեանքի վէպը, իրենց սրտի մօտիկ ընկերային հարցերու շուրջ։

Կարճատեւ կ'ըլլայ «Ես»ի տիրապետութիւնը։ Վիպական հերոսը կը մոռցուի իր «փղոսկրէ աշտարակ»ին մէջ։ Նոյն շրջանին արդէն կը սկսի հետաքրքրութիւն դէպի ընկերութիւնն ու անոր ցաւերը։ Սէն-Սիմոն, Ֆուրիէ, Փրուտօն կը մօտենան այդ ընկերութեան գիտունի աչքերով, կը դարձնեն զայն ուսումնասիրութեան նիւթ, կը պատրաստեն միտքերու յեղաշրջումը։

Օկիւսթ Քօնթ իր «Դրական փիլիսոփայութեան դասընթացք»ով կուտայ գրական նոր իտէալ, գեղեցկագիտական նոր ըմբռնում, — իրողութիւններու ճաշակը։

Աւելի խոր ազդեցութիւն կ'ունենան գիտունները, Տարուին, մանաւանդ Քլօտ Պէրնար, որուն փորձառական մեթոտը կ'անցնի գիտութեան սահմաններէն արուեստի եւ գրականութեան։

ԺԹ. դարուն վէպը կ'ենթարկուի գիտական այս շարժումին խորունկ ազդեցութեան։ Ընկերաբաններէն յետոյ Օկիւսթ Քօնթ եւ Քլօտ Պէրնար կը փրկեն գրական արուեստը ռոմանթիք երեւակայութեան ու զգայնութեան տիրապետութենէն, անոր տալով ճշմարտութեան, առարկայականութեան ճաշակը։

Պալզաք, հակառակ իր վիպական խառնուածք, կ'ուսումնասիրէ այդ ընկերութիւնը, կը պատկերացնէ անոր կեանքը՝ վազք մը դէպի փառք ու դրամ։ Ֆլոպէր, այս երկար շղթային ամէնէն ուժեղ օղակներէն մէկը, կը կառչի իրողութիւններու անցեալի թէ ներկայի ուսումնասիրութեան մէջ, Տիկին Պովարիի թէ Սալամպոյի երկուքին առենը։ Զօլա կ'ուզէ կերտել փորձառական վէպը, իւրացնելով գիտութեան մեթոտը։

Այսպէս գիտութիւն եւ գրականութիւն կը մօտենան իրարու. գիտութիւնը կ'օժանդակէ գրականութեան, փոխելով վէպին ուղղութիւնը նիւթով ու մեթոտով։

Բայց հետզհետէ կը փոխուի ընկերութեան կազմակերպութիւնը, որուն ժողովրդավար եւ անհատապաշտ ձգտումները կը խախտեն հին ըմբռնումները արուեստի եւ գրականութեան մասին։ Կ'ուզեն գրականութիւն առանց ֆօռմիւլի։ Գեղեցկագիտական սիստէմները այնքան այլազան են, որքան քաղաքական կուսակցութիւնները. կան պահպանողականներ, անկախներ, ընկերվարականներ, յեղափոխականներ։ Վիպական սեռը բնապաշտ շրջանէն մինչեւ մեծ պատերազմը կը ներկայացնէ նոյն պատկերը, ուր իրար կը խաչաձեւեն հակառակ հոսանքներ, դասականն ու վիպականը, պահպանողականն ու անիշխանականը, իրապաշտն ու գաղափարապաշտը, գրողին դաստիարակութեան, ըմբռնումներուն, միջավայրին համաձայն։ Չկայ իշխող դպրոց իր վարպետով, միեւնոյն բանաձեւին շուրջ համախմբելու համար տաղանդներու մեծամասնութիւնը։

Նոյն վիճակը՝ պատերազմէն ասդին։

Ներերու կարծիքով, պատերազմը անդունդ մը բացած է երկու սերունդներու, հիներու եւ նորերու միջեւ։ Երիտասարդ գրողները կը կարծեն ունենալ խորհելու, զգալու, արտայայտելու ինքնայատուկ ձեւ ու ոճ, մէկ եղբայքէն միւսը իրար չեն ճանչնար, կամ չեն ուզեր ճանչնալ։

Մենք չենք կրնար հաւատալ երկու Ֆրանսայի գոյութեան, հինի եւ նորի, ու կը նկատենք այսօրուան գրականութիւնը հինին տրամաբանական շարունակութիւնը։ Բայց կ'անցնի Մեծ Պատերազմը, ընկերային պատուհաս մը, որ կը խորտակէ մարդկութեան տրամաբանական բնաշրջումը, կ'ընծայէ խռովեալ ու անկարգ խաղաղութիւնմը, ուրկէ խոյս են տուեր յոյսն ու սէրը, երիտասարդութիւնն ու իր երազները։ Թշուառ մարդկութիւն մը, ուր կը շարժի Փասքալի «մարդը առանց Աստուծոյ», ուր կը գործէ մեքենան իր ածուխովն ու շոգիով։ Տիպար մը նորերէն, Ֆրանսուա Մօրիաքի Սիրոյ Անապատէն պատանի Գուրէժը, որուն մէջ հեղինակը կ'ուզէ պատկերացնել օրուան երիտասարդը, թերեւս դարուս նոր զաւակը՝ բիրտ, եսասէր ու ամբարտաւան։ Զանի ան երէկի երիտասարդութեան ինքնայատուկ նկարագիրը, երազ, յոյս ու խանդավառութիւն, ժպիտ ու բանաստեղծութիւն։ Այ՛ս մարդկութեան, այս թշուա՛ռ կեանքերու ողբերգութիւնը կ'ընեն ժամանակակից վիպասանները, Մարսէլ Փրուսթ, Անտրէ Ժիտ Փօլ Մօրան, Քօլէթ, Լաքրըթէլ, Ֆրանսուա Մօրիաք, եւլն. եւլն.։

Նոր վէպը ուրեմն հարազատ արտայայտութիւնն է պատերազմէն ծնունդ առնող ընկերութեան։ Չկայ հոն ստեղծագործում, այլ հինով նորը շինելու ջանքը։ Դասական, վիպական, իրապաշտ, բնապաշտ շրջաններու տարրերով կը շինուի նոր վէպը, այնքան յաջող որքան արուեստագէտը կրնայ միացնել այդ խառնակ տարրերը։

Բայց ամէն գրականութիւն կը ձանձրանայ ինքնիրմով։ Ցեղին ժառանգական ընդունակութիւններու փոխանցումովը միայն գրականութիւնը կը հիւծի, կը սպառի։ Ինչպէս բուսական կեանքի մէջ, արուեստն ալ կ'ազնուանայ պատուաստով, ազդեցութիւններով, որոնք կեանք կը ներարկեն ծերացած աւիշին ու կը թարմացնեն զայն։

Այսպէս ժամանակակից վէպը կը փորձէ երիտասարդանալ ներքին թէ արտաքին, գրական թէ իմաստասիրական ազդեցութիւններով որոնք են.— Ա.— Պատերազմը. Բ.— Ռուս վէպը, Տոսթոյէվսքի. Գ.— Նոր հոգեբանութիւնները՝ 1. Պէրկսօնիզմը, 2. Ֆրոյտիզմը. Դ.— Քիւպիստ արուեստը։

ԱՐՇԱԲԻՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթերու առատութեան պատճառով Թերթօնը յետաձգուած է երեքշաբթիի թիւին։

Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 504, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 959, գումար 1464 օտար աշխատաւորներու գործ հայթայթուած է մէկ շաբթուան մէջ:

Երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտած են 38 օտարականներ, իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 2146 հոգի: Մեկնողներն են՝ 582 Իտալացի, 425 Սպանիացի, 332 Լեհ, 193 Չեխօսլովաք եւլն.:

Զինաթափութիւնը եւ Գերմանիա

Պերլինէն կը հեռագրեն.— Պատերազմական Նախարարութեան ելմտացոյցի վիճաբանութեան ատեն պատերազմական նախարար Կէսլէր զինաթափութեան խնդիրը դրաւ հետեւեալ կերպով. «Կա՛մ այն է որ միւս ազգերն ալ զինաթափ կ'ըլլան Վէրսայլի դաշնագրով Գերմանիոյ պարտադրուած համեմատութեամբ, եւ կամ պետութիւնները իրաւունք պէտք է տան Գերմանիոյ, որ իրենց հաւասար սպառազինուի»:

Նախարարին այս գաղափարին ուժ կուտան բոլոր ազգայնական թերթերը, մանաւորաբար «Տոյչէ Ալկեմայնէ Ցայթունկ»:

Ֆրանկեւռուս համաձայնութիւն մը ?

Հակառակ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան հերքումներուն թէ ո եւ է համաձայնութիւն գոյացած չէ Ֆրանսայի եւ պոլշեւիկներուն միջեւ ցարական պարտքերու ճանաչման մասին, «Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կը պնդէ որ խորհրդային կառավարութիւնը ընդունած է տարեկան 70 միլիոն ոսկեղրամ ֆրանք վճարել իբրեւ տոկոս եւ գլխավճար: Գերման թերթը կ'աւելցնէ թէ ֆրանսական իշխանութիւնները սկզբունքով ընդունած են պոլշեւիկներուն տալ 800 միլիոն ֆրանք ոսկեդրամի նոր փարկ մը, որուն առաջին մասը որոշուած է մէկ միլիառ Թղթադրամ:

Ոստիկանական տեսուչը պիտի փոխուի

Թերթերը կը գրեն թէ յառաջիկայ Մայիսին, Ժան տ'Արքի տօնէն վերջ, Սէնի ոստիկանական տեսուչ Մօրէն հանգստեան պիտի կոչուի, եւ իրեն պիտի յաջորդէ Ներքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար և Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէն Պ. Քիափ (Chiappe):

Այս առթիւ վարչական նոր փոփոխութիւններ պիտի կատարուին, եւ Պ. Քիափի ձեռքին մէջ պիտի կեդրոնացուին ոչ միայն Սէն Նահանգի, այլ եւ ամբողջ Ֆրանսայի ոստիկանական գործերը:

Ոստիկանական պաշտօնեաներուն մէջ մեծ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին:

Իբր Ներքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Քիափին պիտի յաջորդէ Նախարար Ալպէռ Սարօի մասնաւոր գրասենեակին պետ Բրնար:

Ալզասի ինքնավարութեան խնդիրը

Անցեալ Յունուարին, «Ժուռնալ»ի աշխատակից Էտուար Էլզէ Ալզասի մէջ քննական պտոյտ մը կատարելով իր տպաւորութիւնները գրած էր յիշեալ թերթին մէջ եւ ի մէջ այլոց ալզասեան թերթերու Թրըսթի մը վարիչ ոգի եւ Վերին Հռենոսի Նահանգային խորհուրդին անդամ աբբայ Հէկլին ներկայացուցած էր իբրեւ գերմանասէր, որ կը հրահրէ անջատողական շարժումը եւ հակաֆրանսական քարոզութիւններ կ'ընէ: Աբբան ինքզինքը անարգուած զգալով, դատ բացաւ Էտուար Էլզէի (բուն անունով Լիւսիէն Քուլօն) եւ «Ժուռնալ»ի դէմ, պահանջելով 10,000 ֆրանքի հատուցում: Դատավարութիւնը սկսաւ առջի օր Քոլմարի ոճրադատ ատեանին առջեւ:

«Ժուռնալ»ը կը պաշտպանեն Փարիզի կաճառին Նախագահ Հանրի-Ռոպէր եւ ուրիշ չորս փաստաբաններ:

Ամբաստանագրի ընթերցումէն վերջ, նախ լսուեցաւ ծերակուտական աբբայ Միւլլէր, որ զինադադարէն ի վեր Ալզասի մէջ հետապնդուած քաղաքականութեան պատմականը ըրաւ: Յետոյ քննեց Ալզասի մէջ առաջ եկած դժգոհութեան պատճառները եւ ըսաւ թէ անհրաժեշտ է Ալզասցիներու մէջ վստահութիւն ներշնչել Ֆրանսայի բարեացակամութեան մասին:

Փաստաբանները բաւական նեղը դրին այս վկան, հարցնելով թէ ինք հակառա՞կ է ինքնավարական շարժումներուն եւ թէ կը խոստովանի՞ որ կրօնքը ազատ է Ֆրանսայի մէջ: Ծերակուտականը պաշտպանեց աբբայ Հէկլին եւ յայտնեց թէ կողմնակից է վարչական ինքնավարութեան: Նախկին երեսփոխան Պրոկլի եւս այս վերջին տեսակէտը պաշտպանեց եւ աւելցուց թէ ինք Հայմաթպունտի անդամ է: Նախկին ծերակուտական Շոյրէր, քննադատեց Ալզասի գերման թերթերը, որոնք ատելութիւն կը սերմանեն քաղաքացիներուն մէջ, ու աւելցուց թէ աբբայ Հէկլի զօրավար Պուրժուայի ըսած է. «Ֆրանսան չեմ սիրեր, որովհետեւ անաստուած երկիր մըն է, զոր կը վարեն ֆրանմասօնները»:

Այս խօսքերուն վրայ մեծ իրարանցում առաջ եկաւ: Նախկին երեսփոխան Պրոկլի եւ Շոյրէր երես երեսի բերուեցան: Պրոկլի հերքեց աբբային վերագրուած խօսքերը եւ աւելցուց. «Ձենք ընդունիր, որ Փարիզի այս պարոնները մեր երկիրը գան քննութիւններ կատարելու»:

Էտուար Էլզէ պատասխանեց՝ «Ձեր երկիրը մերն է»:

Ծերակուտական զօր. Պուրժուա եւս պաշտպանեց աբբայ Հէկլին, որ պատերազմէն առաջ Ռայխսթակի եւ գերման կեդրոնի կուսակցութեան անդամ էր: Ֆրանսան չի ճանչնար եւ ճանչնալ չուզեր: Սկզբունքով ընդդիմադիր է: Զօրավարը յայտնեց թէ Գերմանիա իր ելմտացոյցին մէջ 200 միլիոնի գումար մը նշանակած է նախկին գերման հողամասերուն վրայ պրոպագանդի յատկացուելու համար: Ընդհ. Ապահովութեան անօրէնին կը մնայ երեւան հանել գերման գործակալները: Ամէն պարագայի մէջ Գերմանիա ո՛չ իրեն, ո՛չ ալ աբբայ Հէկլիին դիմած է:

Յետոյ լսուեցաւ զօրավար Քասթէլնօ, որ ըսաւ թէ Հէկլի հայրենասէր է եւ իր բարեկամը: Ալզասի կաթոլիկներուն պահանջները Ֆրանսա միայն կրնայ գոհացնել: Ինքնավարութիւն, անջատողականութիւն դաւաճանական բաներ են միայն:

Դատավարութիւնը կը շարունակուի:

Պատրիարքարանին տագնապը

Պոլսոյ հայ հռովմէականներու պատրիարքարանի տագնապը անլոյծ կը մնայ տակաւին: Երկու կողմերն ալ որոշած են տեղի չտալ: Թուրք մամուլը հետզհետէ աւելի հետաքրքրութիւն կը ցուցնէ, գրգռելով ընդդիմադիրները: «Վագըթ» կը գրէ.—

Պատրիարքարանի հակառակորդները կ'ըսեն թէ Պատրիարքարանը այսօր կրօնական եւ աշխարհական գործերը չուզեր բաժնել իրարմէ: Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերուն պատկանող գործերը Հռոմի Պապին հրամաններով կ'ուզէ կառավարել:

Ի՞նչ պիտի շահին հայ կրօնաւորները Հայոց վերաբերեալ կրօնական եւ աշխարհական գործերը միասին իրենց ձեռքը պահելով: Նոյն ինքն Հայերու ընդհանուր շահն ալ կը պահանջէ որ այս սկզբունքը գործադրուի Պատրիարքարանի կազմակերպութեան համար: Այլապէս կեանքի պահանջները ամէն օր քիչ մը աւելի ուժով իրենք զիրենք ցոյց պիտի տան: Եւ վերջապէս անոնք ալ՝ անհրաժեշտաբար պիտի մտնեն ողջմտութեամբ շարժող Հրեաներու գացած ճամբուն մէջ»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Ֆէրտինանտ Թագաւորին առողջական վիճակը բարւոքեցաւ եւ կեանքին դէմ անմիջական վտանգ չի սպառնար:

ՏԵՐԱԿՈՅՏԻ երէց անդամ Էմիլ Ռիօթօ առջի օր մեռաւ Փարիզի մէջ: Հանգուցեալը 90 տարեկան էր:

Հ.Յ.Դ. ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
Այսօր կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին Rue Etienne Doletի սրահը
կը ներկայացնէ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ
եւ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆՆՋԵՑԵԱԼՆԵՐ
ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 5 և 3 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
(ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ. ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԷՆ
Մասնակցութեամբ՝ Պ. Գ. ՑԻՓԻՆԻ, Ջութակահար
(Առաջին մրցանակ փարիզի Ազգ. երաժշտանոցէն)
Ուրբաթ 22 Ապրիլ ժամը 9ին Salle des Agriculteursի մէջ
8, Rue d'Athènes,— Métro: Saint - Lazare
Յայտագրին մէջ՝ հին, դասական, նոր եւ հայ ժողովրդ. երգեր
ՏՈՄՍԵՐԸ ճաշարան Արամ, եւ կիշէն

"ՊԼԱՆՇԷԹ„Ը ՀԱՅ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ
փարիզի հայ Տրամաթիք Թատերախումբը
ղեկավարութեամբ՝ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ
17 Ապրիլ 927 Զատկի կիրակի գիշեր ժամը ճիշտ 9ին
Sociétés Savantesի Թատրոնին մէջ (8 Rue Danton)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ, 75, րիւ ֆոլ-Պէռ: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրները: Դասախօս՝ ընկ. Ս.:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ստիպողական ժողովը՝ Ապրիլ 12ին ժամը 8.30ին, Գրադարանի ներքնասենեակը՝ 75 Թիւ ֆոլ-Պէռ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայ բենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Կիրակի 10 Ապրիլ, ժամը 2ին, 12, Րիւ լ'Աթլաս, Մէթրօ Պէլվիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ-Կաթողիկէ երիտասարդաց միութեան դասախօսութիւնը այսօր Կիրակի գիշեր ժամը Յուէնին Մօնրուժի եկեղեցիին հանդիսասրահին մէջ, 21 Villa Alésia (métro Alésia): Կը խօսի Պ. Կ. Բասմաջեան «Խաչակիրները եւ Հայերը» նիւթին շուրջ: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Գ.— Ստացանք ապահովագրեալ նամակը:

ՊԱԹԻՍԹ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՕՌԿԻ
Աքոոտ եւ նորոգութիւն
Դաշնակահարուհի ՕՐ. Ն. ՅԱԿՈԲԵԱՆ կուտայ դաշնակի դասեր:
Դիմել՝ նոր հասցէին, 17 Rue de la Jonquière Paris, Métro Marcadet:

ԿԸ ԳՆԵՆՔ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԽԱԼԻՆԵՐ ԵՒ ՔԻԼԻՄՆԵՐ
ԿԸ ԳՆԵՆՔ, արծաթեղէն, ոսկեղէն, ադամանդ, հին եւ նոր յարգի ձեռագործներ: Կը փնտռենք լաւ ձեռագործ գործողներ.
Դիմել՝ «Էնթէրսօ» ընկերութեան մէջ մեր նոր բացած գրասենեակը ամէն օր 10—1 եւ 3—6:
41 Rue de la Chaussée d'Antin
Tél. Trudaine: 01—41
Բ. յարկ աջ կողմ առաջին սենեակը: Կը խօսինք Հայերէն, ռուսերէն եւ օտար լեզուներ:

ՓՈՐՁՈՒԱԾ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
(ֆրանսախօս եւ ռուսախօս)
վկայեալ ֆրանս. վարժարանէ
Ընդունելութիւն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի, Ուրբաթ, ժամը 1—4: 6, Av. Ville d'Avray, Chaville (S. et O.):

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ
Ունինք երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց, կազ, ելեկտ. ջուր:
Դիմել՝ 39 Bld. Enghien
Enghien-les-Bains
Կառ տը Նորէն 10 վայրկեան, կայարանին մօտ:

NICOLO
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ
ճերմակ պանիր, քէֆալ ձուկ, սումաք, տուփով խաւեար, շարոց, շամայա, ռուսական եւ արեւելեանմննդեղէններ, փոտքա: Ապսպրանքները յանձնելի բնակարան: 7 Rue Nicolo, (Passy) Paris (16) Téléph. Auteuil 41-44:

Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Բժշկապետ նախկին կարմիր խաչի հայկական հիւանդանոցի:
Մասնագէտ ներքին, վեներական, միզասեռական հիւանդութիւններու:
Ամէն օր 5-7, կիրակի 9-12
Rue des Acacias 42, Métro Ternes-Etoile, Tél. Galvani, 28-54:

ԿԸ ՇԻՆՈՒԻՆ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻՆ
նպաստաւոր պայմաններով կապարէ, թիթեղէ, զինկէ եւ ապակիէ ամէն տեսակ գործեր (ջուրի, ելեքտրական, կազի խողովակներ եւայլն), փարիզ եւ արուարձանները:
Դիմել կամ գրել՝ LOUDER FÉNERDJIANի, 83, Rue de la Bienfaisance, Blanc-Mesnil (S.-et-Oise).

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	90
Թրք. ոսկի	» or	114	50
Մէճիտիէ	Médjidié	8	75
Լէվա 100 հատր	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	—
Լիր »	» Lire	122	80
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	75
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատր	Ley	15	60
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3010	—
» II	»	1900	—
» III	»	1550	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	157	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
ԿԱՐՈՒՀԻ
12 Rue St- Sulpice Paris (6e) Métro Odéon
Փորձառու եւ մասնագէտ մանթոյի, գիշերուան եւ ցերեկուան հագուստներու: Կը պատրաստէ վերջին նորաձեւութեամբ հագուստներ, ճաշակաւոր եւ խնամեալ կար:
Իսկ Կիրակի օրերը բացուած է մասնաւոր դասընթացք մը ձեւագիտութեան եւ կարի:
Կիրակի առաւօտ 9—12, եւ 2—5: Անոնք որ կ'աշխատին եւ ժամանակ չունին, կրնան օգտուիլ:

ԲԺՇԿԱ-ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ՏՕՔԹ. ՍԵԹԵԱՆ
Téléphone: MARCADET 03-64 ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1900ին
38, Ave. St. Ouen -o- 20, rue Fauvet -o- PARIS (18me)
Մէթրօ NORD SUD: LA FOURCHE
Ընդհանուր հիւանդութիւններ, սեռամիզային, մորթի, ֆրանսախտի, շնչերակային, թոքի, ծննդաբերութեան եւ կանանց հիւանդութիւններ. վիրաբուժական գործողութիւն եւ գործիարկածներ, ելեկտրադարմանում եւ Ք. ճառագայթ:
ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
Ակռայի դարմանում, առանց ցաւի ակռայ քաշել 10 ֆրք. արուեստական ճերմակ ակռայ 20 ֆրանք, ոսկի քուրոն 80 ֆրանքէն սկսեալ:
ԱՄԷՆ ՕՐ ՈՒ ԿԻՐԱԿԻ ԲԱՑ Է

ՀՐԱՉ ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Chirurgien - DENTISTE
ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
126 RUE BOLIVAR (մէթրօ Պոլիվար կամ Ժորէս)
Մասնագիտութիւն ատամնաշարերու (քաուչու թէ ոսկի) և պրիճի
Բոլոր աշխատանքները ԱՌԱՆՑ ՑԱՒԻ, ԳԻՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ
Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 1.30էն մինչեւ 8ը: Ուրիշ ատեն՝ ժամադրութեամբ:

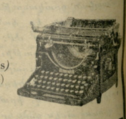
ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԴՐԱՄ
ԿՈՒՏԱՆՔ փոխ դրամ, տունի, խանութի, հողի վրայ գրաւականով:
Կ'ամբողջացնենք սկսած գործի մէջ դրամագլուխը, դիմել՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 Սեվտաեան եւ Մինասեանի
18 Rue Meudon, Billancourt Boulogne (Seine).

ՋԱՅԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ
Անպարատ կարագէ զատկական անմրցելի չէօրէքներ՝ պատրաստուած Պոլսոյ Թոքաթլեանի 25 տարուան վարպետ Պ. Գ. ԹՕՓՃԵԱՆԻ կողմէ:
Տօնախմբութեան, հարսնիքի եւ հացկերոյթներու համար կը պատրաստենք ամէն կարգի արեւելեան եւ եւրոպական անուշեղէններ՝ բացարձակապէս անմրցելի գիներով:
Դիմել՝ Պ. Գ. ԱՐԱՊԵԱՆի, Patisserie SÉVAN, 30 Rue Bouret Paris (19e) Tél. Nord: 34—73, մէթրօ Ժորէս կամ Պոլիվար:

ՍՈՒՐՃԻ ՄԻԱԿ ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՇԻՐԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
Փարիզի եւ գաւառներու Հայութեան Համար կը պատրաստէ
ՀԱՄՈՎ, ՀՈՏՈՎ, ԱՆԽԱՌԴԱԽ ԹԱՐՄ ՍՈՒՐՃ
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ Անմրցելի գիներով
Մէկ փորձ բաւ է համոզուելու, հեռախօսով ապսպրանքները անմիջապէս կը ղրկուին: Թէլէֆօն: Provence 38-63, Métro Cadet
26, Rue de Trévise Paris (9)

ՊԷԼՎԻԼԻ ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ
Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ
Արեւելեան ամէն կարգի նպարեղէններ եւ անուշեղէններ
28 Rue Lesage, Métro Belleville. Tél. Ménil. 61—85
Ֆօնոկրաֆի Արեւելեան փլաքներ ալ կը ծախուին

ԳՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
(Underwood, Remington,
Oliver, Smith Premier)
Նուազագոյն գին-ձրի գնահատում (devis)
Դիմել նամակաւ (անձամբ կը պատասխանուի)
V. YÉMÉNIDJIAN
7 Rue Corneille, Montrouge (S.)

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկուշբ. եւ Ուրբ. օրերը ժամը 11—12: Ատամնաբուժը ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 18:

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro: Gare de l'Est Téléphone: Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—Կիրակի եւ տօն օրեր 9-12

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ
Pavillon Sous Bois-Gargan
կառ տը լ'Էսթէն 30 վայրկեան
3 սենեակ, խոհանոց, անթուէ, ընդարձակ պարտէզ, ջուր, կազ, ելեկտ.: Վարձք տարեկան 2500 ֆրանք: Դիմել երեկոյեան 7էն վերջ, 3 Rue Lemercier, Paris (17me), Պ. Արշաւիրին:

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՄ ամէն մարքէ ժամացոյցներ դիւրամատչելի գիներով: Երաշխաւորեալ աշխատութիւն:
Դիմել՝ Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ 62, Rue Belleville, Métro Belleville.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ 1927

12 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 309 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ՊԱՏՌԵԼԷ ՅԵՏՈՅ

Քիչ անդին կը հրատարակենք լուր մը, Հօկերու հաշուեյարդարի եւ կարգ մը նոր որոշումներու մասին։

Հօկերու կազմալուծման լուրը մենք տուեր էինք անցեալ դեկտեմբեր 1ին, Երեւանէն գրուած թղթակցութեամբ մը, որ կ'ըսէր.

— «Հայաստանի Օգնութեան կոմիտէն (Հօկ) հաշուեյարդարի ենթարկեց Ռուսաստանի իր բոլոր մասնաճիւղերը։ Այդ բախտին արժանացան նաեւ խմբութները։ Քանի մը տարի առաջ կոմիտէին համար գնուած շէնքը այս տարի ծախուեցաւ հողագործական գործավարութեան, աւելի ճիշտ՝ անվճար բռնագրաւուեցաւ եւ Հօկի կեդր. վարչութիւնը մէկ սենեակ անգամ չունի»։

Ձանց կ'առնենք թղթակցութեան միւս կէտերը։

Այս լուրը չհերքուեցաւ մինչեւ այսօր։ Իսկ չորսուկէս ամիս յետոյ, լուրը ոչ միայն կը հաստատուի բոլորովին տարբեր աղբիւրէ մը, այլ եւ կ'իմանանք շարք մը նոր որոշումներ։

Այսպէս, որոշուեր է 1.— Այլ եւս Հօկի պատուիրակութիւններ չղրկել արտասահման. 2.— Միայն արտասահմանի մէջ պահել Հօկերը, իբրեւ խմբակցութիւններ որոնք Երեւանի խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը վարեն արտասահմանի մէջ, մասնաւորապէս իրագործելու համար այդ քաղաքականութեան գլխաւոր գիծը, պայքար՝ Դաշնակցութեան դէմ. 3.— Դրամ չսպասել արտասահմանի Հօկերէն։

Այս որոշումներուն մէջ ալ նորութիւններ չկան մեզի համար։ Հօկերը, իրենց հիմնարկութեան առաջին օրէն իսկ, սահմանուած էին մէկ նպատակի — կազմալուծել, իրենց բառով՝ «ճերմակ» կռուիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Այդ ծրագիրը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար, Երեւան յատուկ յօդուածներ կը զետեղէր կանոնագիրներուն մէջ, որպէսզի Դաշնակցականները չկարենան մտնել «անկուսակցական» Հօկերուն մէջ։ Համակիր, բրածոյ, թունդ հակայեղափոխական եւ աղա, ո՛վ կ'ուզէ թող ըլլայ, բայց երբեք՝ «Դաշնակ»ը։ Այս գիծը չեղուեցաւ, երբ հնչակեաններն ու ռամկավարները, դուռը բաց գտնելով, ներս մտան, իրենց կիրքերը յագեցնելու համար։ Թէեւ կարճ տեւեց մեղրալուսինը, եւ, գոնէ Ֆրանսայի մէջ, հնչակեանները բան-գործ թողած, Հօկերը կազմալուծելու կ'աշխատին։ Եւ այս՝ այնքան եռանդով որքան վատներ էին զանոնք ..կեցնելու համար...

Հօկերու սրբազան առաքելութեան հաւատարիմ թարգմանը հանդիսացաւ Երեւանի տեղական կոչնակը։ Կը բաւէ թղթատել իր մէկուկէս տարուան հաւաքածոն, հասկնալու համար մղուած պայքարին իմաստը։

Բայց մենք պատմութիւնը չէ որ պիտի գրենք։

Աւելի, բոլոր դիմակները մէկդի նետելով, Հօկերը այսուհետեւ ուժ պիտի տան իրենց հիմնական ծրագրին, որուն նշանաբանն է. «Կեցցէ՛ խորհրդային իշխանութիւնը, անկցի՛ Դաշնակցութիւնը»։ Այլ եւս ոչ թէ օգնութիւն հայրենիքին, այլ օգնութիւն՝ հայրենիքէն, գլուխ հանելու համար հերակլեան պայքար մը։

Արդէն, նոր որոշման արձագանգը կուտար «Երեւան» Մարտ 25ին, մանաւոր խմբագրականի մը մէջ շեշտելով հետեւեալ միտքը.

«... Հօկը այլ եւս ոչ միայն իր անդամներից անդամավճարներ գանձող կոմիտէն է, այլ արտասահմանի աշխատաւորութեան հասարակական կարծիքը դարբնող եւ պայքարող մի կազմակերպութիւն»։

Այս տեսակէտը աւելի յստակ ձեւակերպած էր վաղամեռիկ վերելքը, «օրկան Ֆրանսայի կոմկուսի հայ ենթահատուածներու»։

Ինչպէս ըսինք, այս բոլորը նորութիւններ չեն մեզի համար։ Այդպէ՛ս սկսան եւ այդպէս ալ պիտի շարունակեն։ Եւ ինչո՞ւ զարմանալ, եթէ Ֆրանսայի Հօկը, որ իբրեւ թէ ամէնէն զօրաւորն է, հազիւ յաջողեցաւ 14 ամսուան մէջ 68,123 ֆր. հաւաքել, եւ Երեւան ղրկել միայն քսան հազար (Ֆրանսահայ ծան. հանգանակութիւնը), իսկ ծանօթ պատուիրակութիւնը 15–18,000 տոլար հաւաքեց եւ նոյնքան ալ ծախսեց, մէկ տարուան պտոյտի ընթացքին։ Զարժեր խօսիլ Յունաստանի Հօկերու մասին, որոնք հասարակ խաչագողութեան կրպակներ դարձան, վայելելով Դ. Շահվէրտեանի անսահման վստահութիւնը եւ նոյն իսկ նիւթական աջակցութիւնը։

Հիմա որ դիմակները բոլորովին թափած են եւ վարագոյրը վերջէն ու երկայնքէն ճեղքուած, խսկապէս զաւեշտական կը դառնայ Հօկին «ազգայնական» անդամներուն վիճակը։ Գիտենք որ Հօկերուն մէջ կան ցարական պաշտօնեաներէն մինչեւ հասարակ տիրացուներ ու վաշխառուներ։ Առաջ, գոնէ հայրենիքին համար քանի մը սանդիմ հաւաքելու պատրուակն ունէին, յաւակնութիւն մը որ առաջին օրէն իսկ սնանկացաւ։ Իսկ այսօ՞ր։ Այդ ազնուաշուք «բուրժույ»ները ի՞նչպէս պիտի համերաշխին «արտասահմանի աշխատաւորութեան հասարակական կարծիքը դարբնող եւ պայքարող» կազմակերպութեան մը հետ։

Միջին ճամբայ չկայ։ Կա՛մ հաւատարիմ պիտի մնան կարմիրին, գաղութները խառնակելու, կիրքերը սրելու, բոլոր «հակահայաստանեան» թշնամիները խորտակելու համար, կա՛մ պիտի քաշուին խաղաղութեամբ, ասպարէզը ձգելով բուն խաղակիցներուն։

Երկու պարագային ալ, իրենց սերմանած հունտերուն պտուղն է որ պիտի վայելեն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԶԳՈՒՇԱՆԱՅ ԿՌՈՒԷ

Իզվէսթիա խօսելով Փեքինի խորհրդային դեսպանատան խուզարկութեան վրայ, կը գրէ.—

Ո՛չ մէկ կասկած, որ Փեքինի խորհրդային դեսպանատան դէմ յարձակումը պատրաստողներուն բացորոշ նպատակն է եղած գրգռել խորհրդային միութիւնը՝ ձեռք առնելու այնպիսի միջոց մը, որ իրենց գործելու ազատութիւն տար Չինաստանի մէջ։

Սակայն խորհրդային միութիւնը բազմաթիւ օրինակներով ցոյց տուած է թէ իր ջիղերը, ի պահանջել հարկին, աւելի զօրաւոր են քան ջիղերը անոնց, որոնք կ'ուզեն զայն մղել անխորհուրդ արարքներու եւ իր պաղարիւնը կորսնցնելու։

«Բացարձակապէս անօգուտ է բողոքել Չանկ-Ցօ-Լինի մօտ, որ չղաձգօրէն կը կառչի Չինաստանի մայրաքաղաքին մէջ կենալու կարելիութիւններուն, եւ որ արդէն իր գործերուն պատասխանատուութիւնն իսկ չունի։ Իր անխուսափելի անկումէն առաջ պատրաստ է գործելու այնպիսի ոճիրներ, որոնց արդիւնքը պիտի ըլլայ արագացնել իր վախճանը։

«Կը բողոքենք բոլոր անոնց դէմ, որոնք այս արարքը ներշնչեցին Չանկ-Ցօ-Լինի։ Մեզի կը վերապահենք այս բողոքը կրկնելու իրաւունքը, երբ հաստատուի ճշգրիտ հասցէն անոնց, որոնց պէտք է ուղղուի այս բողոքը։ Երբ կացութիւնը ամբողջովին պարզուի, պիտի գիտնանք անհրաժեշտ եզրակացութիւնները քաղել անկէ»։

Մոսկուայի միւս պաշտօնաթերթը, «Փրավտա» խօսելով խորհրդային ծանուցագրին վրայ, գիտել կուտայ.

— Խորհրդային կառավարութիւնը վճռապէս ետ կեցած է զսպողական միջոցներու դիմելէ, թէեւ բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ունի։ Խորհրդային ծանուցագիրը իր տեղը պիտի ունենայ դիւանագիտական յարաբերութեանց պատմութեան մէջ, իբրեւ խաղաղութեան վաւերաթուղթ մը»։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՎՏԱՆԳԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յունական կառավարութիւնը ընդարձակ տեղեկագիր մը հրատարակեց վերջերս, համայնավար վտանգի մասին։

Այս խնդիրը արձագանգ գտաւ նաեւ Երեսփ. Ժողովին մէջ։ Խօսք առնող բոլոր երեսփոխանները քննադատեցին կառավարութեան թոյլ ընթացքը եւ պահանջեցին խիստ եւ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել համայնավարութեան դէմ։

Երեսփոխան Պ. Տարվէրիս խիստ կերպով քննադատեց սովետական առեւտրական պատուիրակները, որոնք համայնավարական քարոզութեամբ կը զբաղին Յունաստանի մէջ։ «Համայնավարները գրաւոր քարոզութեան համար միլիոնաւոր տրախմներ տրամադրած են, որոնցմով կը տպագրուին 32 թերթեր եւ ուրիշ երկու հայերէն լրագիրներ։

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԱԾ.— Շաթօռուի մէջ, անարծաթ մարդ մը, անօթի ծարաւ, անցեալ գիշեր քնանալու համար մտաւ կիրի փուռ մը։ Կիրը մարած չըլլալով, պառկած պահուն զգաց որ ծուխէն կ'այրին աչքերը։ Ուզեց դուրս վազել, սակայն ուժը հատած էր եւ ինկաւ գետին։ Ու ողջ ողջ այրեցաւ։ Առտուն բանուորները վերցուցին ածխացած մարմինը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսաչինական յարաբերութիւնները խզուած

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐԸ

Փեքինի խորհրդային դեսպանատան խուզարկութեան հետեւանքով Մոսկուա դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեց Փեքինի կառավարութեան հետ եւ ետ կանչեց իր դեսպանն ու դեսպանատան բոլոր անդամները։ Այս որոշումը տրուեցաւ Մոսկուայի գործավարներու խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, ուր երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան եւ գործավարներուն միջեւ տարակարծութիւններ առաջ եկան։ Ռուսաչինական յարաբերութեանց խզումը յայտարարող ծանուցագիրը ստորագրեց Լիթվինոֆ, որ շաբաթ գիշեր զայն յանձնեց Մոսկուայի չինական պատուիրակութեան պետին։

Ծանուցագիրին մէջ կ'ըսուի թէ Փեքինի դեսպանատան խուզարկութիւնը միջազգային իրաւունքի տարրական պահանջներուն հակառակ է եւ բոլորովին աննախընթաց՝ իրարու հետ պաշտօնական յարաբերութիւններ մշակող երկու երկիրներու միջեւ։ Ծանուցագիրը կ'աւելցնէ թէ խուզարկութեան եւ կողոպուտի պահուն, չինացի ոստիկաններն ու զինուորները չեն արտօնած դեսպանատան ներկայացուցիչներուն, եւ նոյնինքն գործակատար Չէրնիխի ներկայութիւնը։ Այս պայմաններուն տակ, անկարելի էր գրաւուած առարկաներու ցուցակը տարրական հակակշռի ենթարկել։ Եթէ, կ'ըսէ, Փեքինի դահլիճը գիտէր թէ խորհրդային դեսպանատան մէջ կային չինացի քաղաքացիներ, որոնք իր շահերուն հակառակ կը գործէին, կրնար եւ պարտ էր այդ մասին տեղեկացնել խորհրդային դեսպանատան, փոխանակ զինուորական կցորդին արտահողային իրաւունքները բռնաբարելու։

Ծանուցագիրը կը պահանջէ՝

1.— Անմիջապէս հեռացնել չինական զինուորական ջոկատները՝ խորհրդային դեսպանատան զինուորական կցորդին, աշխատակիցներուն եւ առեւտրական ներկայացուցչութեան գրաւած շէնքերէն։

2.— Անմիջապէս ազատ արձակել խորհրդային դեսպանատան եւ առեւտրական հաստատութեանց մէջ ձերբակալուած պաշտօնեաները։

3.— Անմիջապէս վերադարձնել գրաւուած բոլոր վաւերաթուղթերը։

4.— Անմիջապէս իրենց տէրերուն վերադարձնել ոստիկանութեան եւ Փէքինի զինուորական հրամանատարին կողմէ գրաւուած առարկաները։

Մինչեւ որ այս պահանջներուն գոհացում չտրուի, իբր բողոքի նշան, ետ պիտի կանչուին Փեքինի խորհրդային գործակատար Չէրնիխ եւ դեսպանատան բոլոր անդամները, հոն ձգելով միայն հիւպատոսական գործերու համար անհրաժեշտ պաշտօնեաները։

Ծանուցագիրը կ'աւելցնէ.

«Ո՛ եւ է աշխարհակալական կառավարութիւն, որուն ներկայացուցիչներուն հանդէպ այսպիսի ոտնձգութիւններ կատարուէին, աւելի խիստ փոխադարձութիւն պիտի կատարէր։ Խորհրդային կառավարութիւնը, որ զսպողական միջոցներու դիմելու համար բաւարար միջոցներ ունի, կը յայտարարէ թէ բացարձակապէս այդ միջոցներուն չպիտի դիմէ։ Կատարելապէս կ'ըմբռնէ թէ օտար անպատասխանատու աշխարհակալական շրջանակները պատերազմի կը գրգռեն խորհրդային միութիւնը։ Եւ սակայն այդ գրգռութեանց ծուղակին մէջ չպիտի իյնայ։»

ՀԻՆԳ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Նանքինի մէջ օտարականներուն դէմ կատարուած խժդժութեանց առթիւ Անգլիա, Ֆրանսա, Ամերիկա, Իտալիա եւ Ճափոն համաձայնեցան բողոքի հաւաքական խիստ ծանուցագիր մը ուղղել չին ազգայնական կառավարութեան՝ հատուցում պահանջելու համար։

Այս ծանուցագիրը երէկ պիտի յանձնուէր Շանկայի մէջ Զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի, իսկ Հանքէուի մէջ՝ Քանթոնի կառավարութեան արտաքին նախարար Էօժէն Շէնի։

Պոլշեւիկ հիւպատոսը ծեծ կ'ուտէ

Պերլինէն կը հեռագրեն Ապրիլ 10 թուականով.—

Այսօր Քէօնիկսպէրկի մէկ փողոցին մէջ ժողովրդական կուսակցութեան պատկանող մօտ 50 հոգիներ հանդիպեցան քանի մը օտարականներու, որոնք ռուսերէն կը խօսէին։ Ժողովրդականները շրջապատեցին զանոնք։ Ասոնք էին Քէօնիկսպէրկի խորհրդային հիւպատոս Քոնթար եւ առեւտր. ներկայացուցչութեան անդամները։ Երբ Քոնթար, իր բարեկամներէն բաժնուելէ վերջ դէպի բնակարանը կ'ուղղուէր, զաւազանի բազմաթիւ հարուածներ ստացաւ գլխուն և ուսերուն։ Հիւպատոսը ծանրապէս վիրաւորուած՝ գետին ինկաւ։ Իր ճիչերուն վրայ, ոստիկանները վազեցին եւ ձերբակալեցին մօտ 30 հոգի։

Արտաքին Նախարար Շթրէզէման խորհրդային դեսպանատունը երթալով ցաւակցութիւն պիտի յայտնէ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

եւ պատերազմական պատրաստութիւնները

Ընկերվարական «Փօփիւլէր» կը գրէ.—

Ընդհանուր տագնապ մը կը տիրէ ամբողջ իտալական տնտեսութեան վրայ. միակ ճարտարարուեստը, որ լուլի կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ ԹԱՓԱԾ

ՀՕԿԵՐԸ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ Կ'ԵՆԹԱՐԿՈՒԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, ԻՍԿ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ ՊԱՇՏՕՆ ՈՒՆԻՆ... ՊԱՅՔԱՐԻԼ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ասկէ առաջ գրած էինք թէ հաշուեյարդարի ենթարկուած են Հայաստանի եւ Ռուսաստանի Հօկերը։

Խիստ ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Երեւանի կառավարութիւնը Հօկերու մասին տուած է հետեւեալ որոշումները.—

1.— Այսուհետեւ Հօկի նոր պատուիրակութիւն չղրկել արտասահման, որովհետեւ անցած տարի ղրկուած պատուիրակութենէն գոհ մնացած չէ՝ քաղաքական և նիւթական տեսակէտներով։

2.— Ջնջել բոլոր խորհրդային երկիրներու մէջ գտնուած Հօկերը՝ (Թիֆլիզ, Մոսկուա, Խարքով, Սմրղանդ, Երեւան եւայլն). քանի որ ցարդ մեծ արդիւնք չեն տուած, եւ յանձնարարել որ այդ կազմակերպութիւնները տեղական բարեսիրական գործերու յատկացնեն իրենց գործունէութիւնը եւ դրամ չղրկեն Հայաստան։

3.— Միայն արտասահմանի մէջ պահել Հօկերը, ո՛չ թէ իբրեւ Հայրենիքի Օգնութեան կոմիտէներ, այլ իբրեւ խմբակցութիւններ, որոնք Երեւանի խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը վարեն արտասահմանի մէջ, մասնաւորապէս իրագործելու համար այդ քաղաքականութեան գլխաւոր գիծը՝ պայքար Դաշնակցութեան դէմ։ Երեւան ո՛չ մէկ սանդիմ կը սպասէ արտասահմանի Հօկերէն։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 2ին Սելանիկի պատերուն վրայ փակցուած էին երկու տեսակ կոչեր։ Մէկուն մէջ, յաջորդ առտուան ժամը 10ին համար ժողովի կը հրաւիրուէին գործաւորները, որոնք որոշում մը պիտի տան քաղաքապետական գործերու մասին։ Իսկ երկրորդ կոչը, որ ստորագրուած է «Գործադիր մարմին», կը թելադրէ կառավարութեան «արտաքսել հրեայ կոմունիստները, որոնք վտանգաւոր են պետութեան համար», եւլն.։

Ընդհ. կուսակալը հրամայեց խիստ քննութիւն կատարել գտնելու համար այս երկրորդ թռուցիկին հեղինակները եւ յայտարարեց թէ, մտահոգուելու ոչինչ կայ։

Հրեայ համայնքին նախագահէն եւ երկու երեսփոխաններէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը ներկայացած է ընդհ. կառավարիչ Պ. Գալէվրասին եւ բողոքած է կարգ մը անպատասխանատու մարդոց կողմէ հրեայ համայնքին հանդէպ կատարուած գրաւոր եւ բերանացի յարձակումներուն դէմ։ Պատուիրակութիւնը պահանջած է խստօրէն պատժել պատասխանատուները։

Ընդհ. կառավարիչը հրեայ համայնքին օրինապահութեան եւ ունեցած բարեմասնութեանց մասին կառավարութեան գոհունակութիւնը յայտնելէ վերջ, ըսած է պատուիրակութեան թէ՝ հրաման տրուած է ոստիկանական մարմիններուն, որպէսզի խստօրէն հետապնդուին եւ պատժուին հրեաներու դէմ պատերու վրայ փակցուած յայտարարութեանց հեղինակները։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ (*)

ԱՌԱՋԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

(1864 - 1876)

Տասնըհինններորդ դարու երրորդ քառորդին է որ, առաջին անգամ ասպարէզ կ'իջնէ, իբրեւ քաղաքական ու տնտեսական միջազգային ուժ, դեռ կազմաւորման շրջանի մէջ գտնուող բանւորութիւնը, Աշխատաւորներու միջազգային ընկերակցութեամբ։

Այս կազմակերպութիւնն է որ յետագային կոչուած է Առաջին միջազգային (La première Internationale), կազմելով առաջին հանդրուանը միջազգային բանւորութեան քաղաքական գործունէութեան։ 1864էն 1927 երկարող շրջանը, այսպիսով, կը բաժնուի հինգ մասի։ Առաջին Միջազգայինը՝ որ կ'ունենայ տասներկու տարուան կեանք ու կը լուծուի 1876ին։ Առաջին Միջազգայինի լուծումէն յետոյ մինչեւ երկրորդ Միջազգայինի կազմութիւնը կ'երկարի անորոշութեան շրջան մը։ 1889ին կը կազմուի Երկրորդ Միջազգայինը որ կը կազմալուծուի զարնուած Մեծ Պատերազմէն, 1914ին բանալով ազգային պառակտումներու ու յետաշրջականութեան զարհուրելի շրջան մը։ Պատերազմի այս տարիներուն կը յաջորդէ, փոխանցման եւ վերահաւաքման շրջան մը, որ կ'երկարի մինչեւ 1923, ծնունդ տալով Աշխատաւորական—Ընկերվարական Միջազգայինին (Internationale Ouvrière Socialiste) որ այսօր իր շարքերուն մէջ կը հաշուէ աւելի քան ութ միլիոն կազմակերպուած բանւորութիւն։ Բայց մինչեւ Ա. Ը. Մ.ի կազմութիւնը, Երկրորդ Միջազգայինը քաշկռտած է, աւելի կամ նուազ անուանական գոյութիւն մը, ծնունդ տուած ըլլալով, իր մարմինէն անջատուած ուրիշ երկու կազմակերպութեանց. Մոսկուայի կարմիր՝ Երրորդ Միջազգայինին եւ Վիէննայի Երկուքուկէս Միջազգայինին։ Ամբողջ աշխարհի աշխատաւորական կազմակերպութիւնները, մէկ Միջազգայինի ծոցին մէջ հաւաքելու յամառ ճիգերէն յետոյ, փորձուած արեւմտեան ընկերվարականներու կողմէ ու վիժած համաձայնութիւնները հաշտուածական ու չիլ քաղաքականութեան հետեւանքով աշխատաւոր մարդկութեան պատմութեան այս բախտորոշ շրջանին, այսօր, մենք կը տեսնենք, երկու գլխաւոր կազմակերպութիւններ, իբրեւ ժառանգորդ Առաջին Միջազգայինին, որ կերպով մը կը ներկայացնեն առնոր աջ եւ ձախ թեւերը՝ Աշխ. Ընկ. Միջազգայինը եւ Գ. Միջազգայինը։ Առաջինը, բուն ք արդէն, կը հաշուէ, շուրջ ութ միլիոն անդամ։ Երկրորդը մէկուկէսը չանցնիր։ Բայց ի՞նչ է սա Առաջին Միջազգային կոչուածը։ Ո՞րկէ ծագում առած է եւ ի՞նչ նպատակներով։ Համառօտագրենք։

* * *

Առաջին Միջազգայինը, ծնած է Բրիտանական կղզիներուն վրայ։ 1864 Սեպտեմբերի 28ին Լոնտոնի մէջ, Փրոֆ. Պիզլիի նախագահութեամբ գումարուած է մեծ միթինկ մը, որ որոշած է ստեղծել Աշխատաւորներու Միջազգային Ընկերակցութիւնը ու ատոր համար անուանած է յատուկ կոմիտէ. կոմիտէն չորս պատմական նիստերէ յետոյ, միաձայնութեամբ ընդունած է նոր կազմակերպութեան հիմնական ծրագիրը ու կազմուած յայտարարած է Առաջին Միջազգայինը։

Ա. Միջազգայինի կազմութիւնը կը զուգադիպի բանւորական շարժմանմէկ կարեւոր զարգացման Անգլիոյ մէջ։ Այդ շրջանին, բացի բրիտանական կղզիներուն վրայ գոյութիւն ունեցող անջատ բանւորական խմբակցութիւններէ եւ Արհեստակցականներէ, եւրոպական ցամաքամասին վրայ չի տեսնուիր ո՛չ մէկ կարեւոր ընկերվարական խմբաւորում, 1848ի յեղափոխութեան յաջորդած ըլլալով սաստիկ յետադիմական տագնապ մը։ Մինչ այդ Անգլիոյ Արհեստակցականները (Trade-Unions) կը հասնին որոշ զարգացման։ Յետագայ տարիներուն Գերմանիոյ մէջ կը նշմարուի, բանւորական ընկերակցութիւն մը հիմնուած Լասալի կողմէ, որ հետզհետէ կը ստանայ կուսակցութեան բնոյթ։ Այսուհանդերձ, անգլիացի բանւորները, որ արդէն երկար ու դժուար կռիւներէ յետոյ, կրցած էին, տասը ժամուան աշխատանքի իրաւունքը եւ ընկերային որոշ օրէնքներ կորզել քաղքենի դասէն, ամէ՛ն պատճառ ունէին կասկածելու որ ցամաքամասի անկազմակերպ եւ գերի բանւորութիւնը, կրնար վտանգաւոր մրցակից մը հանդիսանալ, իրենց յառաջընթացման։ Պատմութիւնը իրենց առջեւ դրած էր ճակատագրական երկընտրանք մը։ Կամ՝ կռուիլ քաղքենի դասուն դէմ՝ աշխատելով հաւաքել նո՛յն դրօշին տակ ու նոյն՝ նպատակներով միջազգային բանւորութիւնը, եւ կամ՝ ազգային արտադրութիւնը պաշտպանել, ձեռք տուած քաղքենիներուն, եւրոպական նորազարդ ճարտարարուեստին դէմ։ Բանւորական համերաշխութեան մեծ զգացումի մը եւ քաղաքական յստակատեսութեան արդիւնք է այն շարժումը, որ մղած է Անգլիոյ բանւորութիւնը դէպի առաջին ճամբան։ Ու հոս է որ, պատմութեան խաւարին մէջէն, կը ցցուի մեծ գիտուն մը և դրապաշտ յեղափոխական մը, Քարլ-Մարքս, իր գործնական ու յստակ ընկերվարութեամբ ու մեծ պատգամով.-«Աշխատաւորներ, բո՛լոր երկիրներու, միացէ՛ք», ու կը բանայ մարդկութեան պատմութեան մէջ նոր դարագլուխ մը(*)։

Քարլ-Մարքս, 1864էն շատ առաջ, դեռ 1847ին Ֆ. Էնկէլսի հետ հրատարակած իր «Համայնավարական յայտագիր»ին մէջ (Le Manifeste communiste) կը պաշտպանէր արդէն բանւորական ուժերու հաւաքման գաղափարը։ Բաջ տեսնելով, որ ճարտարարուեստը իր կատարելութեան կը ձգտի, բրիտանական կղզիներուն վրայ, 1850ին արդէն, կ'երթայ Լոնտոն ու զարմանալի չէ, որ իր կազմակերպչական մեծ տաղանդին շնորհիւ, մենք զայն յետագային կը տեսնենք, Առաջին Միջազգայինին գլուխը։ Միջազգայինի համագումարներուն ներկայացուած շատ մը տեղեկագիրներ, արհեստակցականներու, համագործակցականներու, բանւորական օրէնսդրութեան ու աշխատաւորներու կրթութեան վերաբերեալ՝ կը կրեն իր ստորագրութիւնը։ Այդ շրջանին է նաեւ որ Քարլ-Մարքս սերտ կապ կը պահէ անգլիական արհեստակցականներուն հետ, որ կը յարին Առաջին Միջազգայինին։

Առաջին Միջազգայինը, յետագայ տարիներուն, չգոհանալով զուտ տեսական աշխատանքներով, ձեռք կը զարնէ կենդանի գործի։ Այսպէս է որ բանւորութիւնը պայքար կը բանայ ի խնդիր ընդհանուր եւ հաւասար քուէարկութեան իրաւունքի։ Անգլիացի բանւորներու մասնակի յաջողութիւնէն յետոյ, շարժումը կը ծաւալի նաեւ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ, ուր Միջազգայինի հետեւորդները, կռիւի կը մտնեն Նափոլէոնեան կայսրութեան եւ Պիզմարքեան սակաւապետութեան դէմ, անընդհատ աշխատելով բազմացնել արհեստակցականներու թիւը եւ արթնցնելով բանւորութեան դասակարգային գիտակցութիւնը։ Կը ծնին բազմաթիւ ու յաճախ լաւ կազմակերպուած գործադուլներ, գրեթէ միշտ ղեկավարուած Միջազգայինի հետեւորդներու կողմէ։

Կառավարութիւնները կը սկսին լրջօրէն մտատանջուիլ, չփոթելով Միջազգայինը գաղտնի դաւադրական կազմակերպութիւններու հետ։ Հակառակ իր գտած լուրջ ու տարափոխիկ խանդավառութեան, Միջազգայինը կը մնայ միշտ զուրկ նիւթական միջոցներէ։ Բանւորական շարժման սկիզբները, աշխատաւորները դժուարաւ կը համակերպէին ամսավճարի դրութեան։ Առաջին Միջազգայինը եղած է զարմանալիօրէն աղքատ, նոյնիսկ չկրնալով պաշտօնաթերթ մը հրատարակել։ Գործադուլներու առթիւ, անոր ընծայած օգնութիւնը գործադուլներուն եղած է շատ չնչին ու արդիւնք պատահական հանգամանքներու։

Կուգայ 1871ը։ Ընկերվարական առաջին յեղափոխութեան տարին։ 1871ի ֆրանքօ-գերման պատերազմէն զարնուած փարիզեան բանւորութիւնը կարմիր դրօշակ կ'արձակէ Թիէրի բռնապետութեան դէմ։ Փարիզի համայնքը (Commune de Paris) ճակատագրական նշանակութիւն կ'ունենայ Միջազգայինին համար։ Ք. Մարքսի Միջազգայինի ֆրանսացի հետեւորդները զայն կը նկատէին կանխահաս։ Այսուհանդերձ Միջազգայինը կը խաղայ կարեւոր դեր, պարտութենէն յետոյ իր վրայ հրաւիրելով, յետադիմականութեան ամբողջ ատելութիւնը։ Իր մարմինը կը ճաքճքէ։ Հալածուած պետութիւններէն՝ կը ճեղքուի հերձուածներու։ Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Սպանիոյ մէջ զօրաւոր հոսանք մը կը սկսի խորհրդարանային աշխատանքին դէմ, որուն կուսակից էր Մարքս, պայմա նաեւ որ ընկ. կուսակցութիւնները պահէին իրենց դասակարգային բնոյթը։

Այս նոյն շրջանին է որ հակառակ հոսանք մը կը ստեղծուի անգլիական բանւորներուն մէջ։ Արհեստա-գործակցականները որ իրենց գլխաւոր պահանջները մասամբ իրագործած ըլլալ կը կարծէին, Միջազգայինի մէջ որոշ վտանգ կը տեսնեն, յետագային, խաղաղ ճանապարհով եւ արհեստակցական հողի վրայ ձեռք բերելիք իրենց յաջողութեանց տեսակէտէն։ Անոնք դէմ են գինուած ապստամբութեան ու Քարլ-Մարքս, այս երկու հոսանքներուն մէջտեղ, հետզհետէ կը կորսնցնէ ոտքի հողը, հետզհետէ լքուելով Միջազգայինի թէ ձախակողմէն, թէ աջակողմէն։ Միայն գերման Ս. Դ. կուսակցութիւնն է որ հաւատարիմ կը մնայ իրեն։ Լատին եւ Անգլօսաքսոն բանւորութիւնը կը մերժէ իր տեսակէտները։ Ու այսպէս է որ Առաջին Միջազգայինը, հետզհետէ կը կորսնցնէ իր հեղինակութիւնը, վերջնականապէս լուծուելու համար 1876ին։

ՎԱՀԱԳՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(*) Այս ընդհանուր խորագրին տակ, «Յառաջ»ի մէջ պարբերաբար պիտի խօսինք, ընկերվարութեան եւ աշխատանքի վերաբերեալ խնդիրներու շուրջ, մերթ տալով էջեր ընկերվարութեան պատմութենէն, մերթ անդրադառնալով այժմէական նիւթերու։ Այս յօդուածները պատրաստուած ատեն նկատի պիտի ունենանք մասնաւորաբար մեր բանւոր ընկերներն ու երիտասարդ սերունդը։ Վ. Շ.

(*) Արդի ընկերվարութիւնը, որոշապէս կը ճեռանայ Մարքսի վարդապետութենէն, հետզհետէ յարմարելով քաղաքական ու տնտեսական նոր պայմաններու։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միայն ճպարտ կրնայ ըլլալ որ երբեք տառապէս մարքսիստ չէ եղած ու գոհացած է, մի՛շտ, անկեղծօրէն աշխատաւորական ու ընկերվարական ըլլալով։ Վ. Շ.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել ճամապատասխան օրուան։

ՆՈՐԷՆ ԴԷՊԻ ՀԻՒՍԻՍ, ԴԷՊԻ ԱՔՍՈՐ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ԵՐԵՒԱՆ, 12 Մարտ

Քսանըհինգ բանտարկեալներ Ռուսաստան կ'աքսորուին.— Ժողովուրդը կը խռնուի բանտին առջեւ.— կեցցէ՛ մեր Հայրենիքը, անկցի՛ խորհրդային իշխանութիւնը. — «Մեր Հայրենիք»ը բանտէն դուրս, բանտին մէջ.— Թիֆլիսէն ալ...

Մարտ 3ին Երեւանի մէջ նկատելի կենդանութիւն եւ իրարանցում կը տիրէր. ժողովուրդը խումբ խումբ դէպի բանտի կողմը կը դիմէր։ Կ'երթային վերջին անգամ բարեւ ըսելու քսան եւ հինգ զոհերու, որոնք մէկ տարիէ աւելի տառապելով Չէկայի ու բանտի նկուղներուն մէջ, այժմ ալ աքսորի ճամբան կը բռնեն։ Երկար բանակցութիւններէ յետոյ, վերջապէս Ռուսաստանը հաւանած էր ընդունիլ հայ աքսորականները։ (Հայաստան աքսորավայր չունի՞)։

Երբ Հոկտեմբերին՝ Դաշնակցութեան դատավարութեան ժամանակ հանրային ամբաստանողը կը հարցնէր Սահակ Ստեփանոսեանին.

— Եթէ Դաշնակցականներդ անկախութեան էք ձգտում, մի՞թէ խորհրդային Հայաստանը ներկայիս անկախ չէ՞։

Այդ «ուժեղ» ու «անվիճելի» փաստին ամբաստանեալը միայն մէկ պատասխան կուտայ՝ Հայաստան»ը այնքան է անկախ, որ իմ յետեւում կանգնած սուինաւոր պահակը Ռուս է։

Չգիտեմ, այդ հեգնանքէն Պ. Երզնկեանը կարմրեցա՞ւ թէ ոչ,— բայց Մարտ 3ին պէտք է որ այդ վիժուածքները իրենք զիրենք քիչ մը անյարմար ու փափուկ վիճակի մէջ գգային։

Ժամը 2ին բանտարկեալները խցիկներէն կը հանեն ու բակին մէջ կը դասաւորեն, կայարան տանելու համար։ Թէ ինչ կը կատարուէր ներսը, բանտի դուռը խռնուած ամբոխը չէր տեսներ. բայց անոր ականջին կը հասնէին բացագանչութիւններ «կեցցէ՛ մեր սիրուն հայրենիքը, կորչի՛ն խորհրդ. իշխանութիւնն ու խորհուրդները, կեցցէ՛ ժողովրդի ազատ ձայնը, կորչի՛ դիկտատուրան, կեցցէ՛ դեմոկրատիան, կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը...»

Ահա Չեկայէն բերին Հոփփսիկ Մուշեղեանը միացնելու աքսորականներու խումբին։ Այս այն Հոփսիկն էր, որ 1926 Հոկտեմբերի դատավարութեան ատեն բողոքեց, թէ ինչո՞ւ զինքն ալ չեն նստեցներ ամբաստանեալներու աթոռին վրայ։ Ան կը քալէր գլուխը վեր, հպարտ ու ժպտադէմ։ Երբ ներս մտաւ բակը, նոբանոր հուռաներ, եւ ապա կը հնչէ «Մեր Հայրենիք»ի հզօր ձայնը. աքսորականներուն կը ձայնակցէին նկուղներուն մէջ մնացած բանտարկեալները։ Պարիսպները թընդացին երգէն։ Չէկիստները զայրոյթէն ակռայ կը կճրտէին։ Յորդորանքն ու սպառնալիքը անզօր կը մնան։ Ամէն մէկ գիտողութեան նոր «կեցցէ»ներով կը պատասխանուի։ Նորէն կը հնչէ երգի ձայնը. այս անգամ «Զախորդ օրերը»...

Չէկայէն օգնական ուժեր կուգան, որովհետեւ խռնուած հասարակութեան մէջ ալ անհանգիստ շարժումներ կը նկատուին։ Նախապէս ամբոխը քարացած, ապուշ կտրած էր. հիացումի արտայայտութիւնը սառած էր բոլորի դէմքին վրայ. միայն կիներն ու ծերերը կը հեկեկային։ Բայց աստիճանաբար, կարծես քունէն արթնցած՝ շարժում մը կը նկատուի եւ յանկարծ դուրս կը պոռթկայ կուտակուածը, կատղած բացագանչութիւնները հօ կը մղեն պահակները, որոնք կը փորձեն ցրուել ամբոխը։ Ժողովուրդը կը հրէ երկաթէ փեղկերը։ Չէկիստներու համար շուար կացութիւն է ստեղծուած։ Ճար՝ չկայ. կը դիմեն խորամանկութեան։ Կը յայտարարեն թէ շուտով աքսորականները պիտի տարուին հին կայարան եւ ժողովուրդը թող երթայ այնտեղ սպասէ։ Ժողովուրդը մէկ մարդու պէս կը վազէ կայարանի ուղղութեամբ, յոյս ունենալով, որ վերջին անգամ կը տեսնէ ազատութեան դրօշակակիրները։

Բայց ժողովուրդին հեռանալէն յետոյ, աքսորականները կը տանին... դէպի Նոր կայարան, ուր պատրաստ կառախումբը կը սպասէր։

Եւ երբ գնացքը սրընթաց կ'անցնէր հին կայարանի մօտէն, սրտատրոփ սպասող ժողովուրդը միայն «Մեր Հայրենիք»ի խրոխտ ձայնը լսեց։

Շոգեմեքենան ուժգին սուլեց ու քանի մը վայրկեանէն անհետացաւ հազարաւոր աչքերէ։

Թիֆլիսի մէջ ասոնց պիտի խառնեն այնտեղի բանտարկեալները։ Այսպէսով շուրջ քառասուն հոգի կ'երթան միանալ այն հաւբերներուն, որոնք քանի մը տարիէ ի վեր կը վայելեն հիւսիսի արջի հիւրասիրութիւնը...։

Ընթերցողին կը թողում խորհիլն ու դատելը։

Ճիշդ է, ընկեր Երզնկեան, «Անկախ Հայաստան»ի «ազատ» զաւակները պտոյտի կ'երթան դէպի սառնամանիքները։

Ա.

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Պուքրէշէն)

Ռումանահայ որբանոցը վերջնապէս հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ երեք տարուան անփառունակ գոյութենէ մը յետոյ։ Որբերը ղրկուեցան իրենց ծնողքներուն եւ պարագաներուն, մասամբ ալ զետեղուեցան արհեստաւորներու մօտ իբր աշկերտ։ Որբերէն որդեգրուածներուն թիւը հինգը չանցնիր։ Որբուհիներուն մէջէն երեք հոգի ալ ամուսնացան ցարդ։ Թեմ. Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ կարգեց Քննիչ Յանձնախումբ մը՝ Որբանոցի Կեդր. Վարչութեան երկու տարուան հաշիւները քննելու համար, եւ կազմեց ուրիշ Յանձնախումբ մըն ալ, որ պաշտօն պիտի ունենայ հսկողութիւն ի գործ դնելու ցրուած որբերուն վրայ՝ որոնց թիւը յիսունէն աւելի է, մեծ մասամբ կօշկակարներու մօտ դրուած իբր աշկերտ։ Ասոնցմէ հինգը ինքնապահ են արդէն։

* * * Ատենէ մը ի վեր Ֆրանսայէն հոսանք մը կայ դէպի Ռումանիա։ Ու եկողներուն մեծ մասը օրինական դժուարութեանց կը հանդիպի, որովհետեւ ռումանական իշխանութիւնները կը մերժեն անոնց բնակութեան պայմանաժամերը երկարաձգել եւ անոնց իրաւունք տալ իրենց արհեստը ի գործ դնելու։

Անցեալ շաբթու Լիոնէն Հանրի Ֆրէսինէ շոգենաւով եօթը Հայեր եկան Քիւսթէնճէ ու արգիլուեցան ցամաք ելլելու։ Շոգենաւը զանոնք ետ պիտի դարձնէր Ֆրանսա՝ Պրայլա հանդիպելէ յետոյ, եթէ պատահմամբ Պրայլա չգտնուէր Ռումանիոյ Հայկ. Միութեան նախագահ Պ. Արմ. Մանիսալեան եւ հրաման չստանար ցամաք ելլելու։ Ռումէն իշխանութիւնները թոյլատու կ'ըլլան միայն անոնց հանդէպ որ ներքին նախարարութենէն մասնաւոր հրաման առած են Ռումանիա մտնելու։

Այս պարագան լաւ կ'ըլլայ որ գիտնան Ռումանիա գալ ուզող մեր հայրենակիցները։

ԻՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆ... ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

(ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ԱԹԷՆՔ, 4 Ապրի...

Պատգամ. ժողովի առաջին ն... տէն յետոյ, որու ընթացքին ն... խորդ վարչութիւնը տեղեկագիր... քննութեան համար ընտրած ... քննիչ յանձնախումբ մը, գումա... ուեցաւ եւ երկրորդը, 1927 Ապր... 3 ին։

Քննիչ յանձնախումբի ... անդամները տեղեկագիրը քննե... յետոյ, զայն գտած էին գոհա... ցուցիչ։ Տարբեր տպաւորութի... մըն ալ չէինք սպասեր, ... քանի որ ծանօթ չորսերը կը պաշ... կանէին այն հռչակաւոր խմբակ... ցութեան, որ գիշեր մը, ... մէջ գաղտնօրէն ծնունդ ... էին հռչակաւոր «վարչութեան...

Քննիչ Յանձնախումբի ... գերորդ անդամը, Պ. Էպլիղ... առանձին տեղեկագրով մը ... տիկ հատիկ վեր առած էր «վար... չութիւն» կոչուած մարմին ... թական եւ յարաբերական ... կարութիւնները։ Եւ չէ... թական գործին լքումը, ծանր ... պով պարսաւած էր վարչութ... ու անոր խրտուիլակները։

Տեղեկագրին շուրջ գրուած... ըը լսելէ յետոյ, ժողովական... իրենց կարգին եւ մեծամասն... թեամբ պարսաւեցին վարչու... նը, Ազգ. եւ յարաբերական կար... ւոր աշխատանքները լքած ... տարբեր «բարձր» քաղաքական... թեան մը հետեւած ըլլալուն հա... մար։

Զանազան յուշագրեր ... նուած էին գիւանին՝ բողոքող ... չութեան դէմ։ Ռուսաց. միութեան յուշագիր մը ունէր կրթական... ծին, իսկ Պ. Թորգոմի յուշագ... ինչպէս կը տեղեկանամ, կը կր... ղեր հետեւեալ խորագիրը ... նշանաբանը. «Համայնավար... թեան հետ կամ համայնավար... թեան դէմ»։ Պատգամաւոր ... Երուանդ Աղեքսանեանի յուշագ... րը, որ կը բողոքէր զինքը ... «Թարախօփիոս» (խռովարար) ... բեմէ աքսորի դատապարտ... քսան եւ մէկ դաշնակցականներ... ցանկին մէջ գրած ըլլալուն հա... մար եւ կը պահանջէր բացար... գոհացում։

Հոս տեղն է յիշել որ նախ... վարչութիւն-եռապետութիւնը ... շատ անվայել եւ հայհոյութի... ներով լեցուն տեղեկագրին մէջ ... խոստովանէր որ ինքը գիմա... կատարած է կառավարութե... պատժել եւ աքսորել տալու հա... մար երկու տասնեակ դաշնակ... կանները, իբրեւ «հակահելլէն... «Թրքօֆիլներ» եւ «Թարախ... ոսներ»։ Եւ այս բոլորը «... ազգ. իշխանութեանց արժա... պատուութեան փրկութեան»։

Նո՛յնքան տեղին է յիշել թէ ... աքսորի դատապարտուած եր... տասնեակ անձերուն մէջ ... տասնեակ դաշնակցականներ ... յին, մինչդեռ մեծ մասը կըր... կանար չէզոք եւ բանւորներէ ... ասոնցմէ մին, օրինակի համար ... Երուանդ Աղեքսանեան, ... հնչակեան մը, որ բողոքած է ... գոհացում կը պահանջէ։

Ինչպէս ըսի, ժողովական... ըստ կարգի ըրին դիտողու... ներ վարչութեան այն տեղեկա... րին շուրջ որ կը խոստովանէր ... թէ իրենք ազգ.-պարտական... նկատած են Անոփի աքսոր... քանի մը հայ համայնավար... րուն օգնել եւ այս օգնութե... այնպիսի անձերու, որոնք կա... վարութեան ուշադրութեան ... ռարկան եղած եւ անոր ... նով աքսորուած էին։

Ինչպէս կը տեսնուի, մարմ...

...սիրաբանութիւններ ...կատարաց ...ըրած համայնավարութեան ...հեռանալով նոյնիսկ երեւոյթ- ...փրկելու համար գոնէ յու- ...ը ...գիր մը յանձնելու կառավարու- ...բեան՝ բողոքող Նոյ. 29ի առ- ...Թբ. ֆրկէլի Թատերասրահին մէջ ...համայնավարական հրա- ...քրականային դոյզին համար։

...ո՛չ միայն չէն բողոքած ...անհարագիր Մայլըմեանն ...իր արբանեակներէն Աղասե- ...եան եւ Եսայեան ներկայ եղած ...ազգային բնոյթ տալով ...կատարուած այդ վտանգաւոր ...խնդրակութեան։

Այս բոլորը ընող վարչութիւն ...մը ո՛ր եւ է խղճահարութիւն չէ ...ունեցած կառավարութեան մատ- ...համար երկու տասնեակէ ...ազգայնական եւ մտաւո- ...րական հայրենակիցներ, իբրեւ ...վտանգաւոր մարդեր։

...բոլոր այս նիւթերը շօշափ- ...ժողովականներու մեծ մա- ...կողմէ, որոնց դէմ, սակայն, ...վարչութեան» վարիչը, Աղասեան, ...պատասխան տալ, չկրցաւ, ...գոհացաւ պատի պատ բաներ ...եւ գլուխը քարէ քար ...։

Ու երբ դաշնակցական ժողո- ...ներէն Պ. Գըլըճեան սկսաւ ...կարգին իր ըսելիքները գրաւոր ..., որուն մէջ ժողովականը ...պարսաւէր վարչութեան ոճրա- ...եւ դաւաճանական գործու- ...թիւնը, յանկարծ Աղասեան ...ներին զգացումները վիրաւոր- ...եւ «չեմ կրնար մտիկ ը- ...» ըսելով ժողովասրահէն խոյս ...իրեն հետ քաշելով նաեւ ...բաղուկը, Եսայեանը։ Դի- ...ատենապետին ազդարարու- ...հակառակ, այս երկուքին ...հեռացան նաեւ քանի մը փան- ..., որուն վրայ դիւանը ...ժողովը փակել, հրա- ...խոստովանելէ յետոյ որ ...խանգարողները եղան Ե- ...եւ Աղասեան եւ քանի մը ...թիւններ, մինչդեռ լուծելի ...մը կարեւոր հարցեր կային ...վրայ, ինչպէս՝ օրինակի համար կրթական հարց, Պ. Թոր- ...եւ Ալիքսանեանի յուշա- ...եւ վարչութեան ընտրութիւն։

Ժողովը փակուելէ վերջ, դուր- ..., եկեղեցիին բակին մէջ շարու- ...անպաշտօն վիճաբա- ...թիւններ, որոնցմէ յայտնի ...որ ժողովականներու մե- ...մասնութիւնը կը դատապար- ...Աղասեանը, ժողովը խանգա- ...ըլլալուն համար։

...շատ մը պատգամա- ...կ'ըսէին.

Եղբայր. դաշնակցականները ամենայն պաղարիւնով անցեալ շաբթու մտիկ ըրին իր գանձիկ եւ աղտոտ լեզուով խմբագրուած տեղեկագիրը, ինչո՞ւ համար ինքը մտիկ ընել չուզեց. մանաւանդ որ մարդիկը իրաւունք ալ ունէին, քանի որ պարապ տեղը քսան եւ հինգ օր բանտարկուեցան։

Կարճ խօսքով, պատգամ. ժողովին երկրորդ նիստը դրական արդիւնք մը չունեցաւ։ Կը մնայ սպասել երրորդին։ Որոշ է սակայն որ ուժեղ հոսանք մը կայ քանի մը հրձիգներու։ Այս հոսանքին միացած կ'երեւին նաեւ ռամկավարները, որոնք պէտք եղած դասերնին առին երկու տարուան իրենց սիրաբանական շրջանին։

ՄԱՐԳՈՒՍ

ՊԱԹՈՒՄԷՆ ԱՆՑԱԾ ԱՏԵՆ

Գերմանացի գրագէտ Պէրնարտ Քէլլէրման, որուն Թուրքիոյ եւ Կովկասի մասին տպաւորութիւնները թարգմանեցինք վերջերս, «Իզվէսթիա»յի մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ հատուածը.—

«Բաքինսկի Րապոչիյ» թերթի աշխատակիցը հարցուց ինծի.

«Բազուն սիրեցի՞ք։ Ի՞նչ տպաւորութիւններ ստացաք այս քաղաքէն։

— Շիտակն ըսեմ, ես ժամանակ չունեցայ ծանօթանալու Նոր Ռուսիոյ հետ։ Պաթումի մէջ ամբողջ մէկ օր կորսնցուցի մաքսատան մէջ։ Բագուի մէջ նոյնպէս երկու օր կորսնցուցի բնակելու թոյլտուութիւն ձեռք բերելու համար։ Այժմ ալ արդէն երկու օր է կ'աշխատիմ ստանալ վերադարձի վիզէ։ Կ'անցնիմ հիմնարկութենէ հիմնարկութիւն, մէկ պատուհանէն միւս պատուհանը։ Ամէն տեղ ինծի կը ներկայացնեն հարցարաններ եւ ստացականներ։ Այսօր կը խորհէի այցելել Թուրք կիներու ակումբը, ուր հրաւիրուած էի անոնց կողմէ։ Բայց անցագրային դժուարութիւններու պատճառաւ չկրցայ մտադրութիւնս կատարել։

ՆՈՐ ԱՐՀԵՍՏ ՄԸ. — Պրէսլաւի (գերմանիա) ոճրադատ ատեանին առջեւ դատուեցաւ նշանաւոր գող մը, Եօզէֆ Պարպէս, որ եօթը տարուան մէջ 2,000 տեսակ գողութիւն կատարած է եւ կոտրած է գողերու բանուկութեան մրցանիշը։ Ընդհանրապէս կը կողոպտէր դպրոցները, եկեղեցիները եւ ժողովարանները։ Մօտ 200 զոյգ ոսկեղէն ակնոցներու հաւաքածոյ մը շինած է։

Դատարանին մէջ, գողը պատասխանած է նախագահին թէ, բոլոր այդ գողութիւնները կատարած է մղուելով իր սովորութենէն, որ արհեստ դարձած է իրեն համար։ Ու, պարզապէս իբրեւ արհեստաւորի, խնդրած է որ թեթեւ պատիժ տրուի։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութիւնը հրատարակած է իր 36րդ տարեշրջանի (1926) գործունէութեան ընդհանուր հաշուեկշիռը, որմէ կը տեսնուի թէ 1926 տարուան ընթացքին Աղքատախնամի ընդհանուր հասոյթը եղած է 112,912 ֆրանք, գոյացած հետեւեալ կերպով. Ա.— Տարեկան անդամավճարներու մէկ մասը, 7461 ֆրանք։ Բ.— Տարեկան պարահանդէսէն՝ 34032 ֆր. 80 սանթիմ։ Գ—. Ֆաքիր Թահրա պէյի ներկայացումէն ընկերութեան ինկած բաժինը՝ 3424 ֆր.։ Դ.— կտրօն եւ տոկոսներէ գոյացած 1565 ֆրանք 35 սանթիմ։ Ե.— Նուիրատուութիւններ՝ 51730 ֆրանք։

Այս վերջին գումարէն 10,460 ֆր. ծախսուած է Աղքատախնամի պաշտօնատեղիին նորոգման, կահաւորման եւայլն համար, եւ որ հայթայթուած է երկու բարեսէրներու կողմէ այդ մասնաւոր նպատակաւ։

Անցնելով ծախսերու գլուխին, կը տեսնուի, որ ընդհ. ծախք եղած է 109,077 ֆրանք 85 սանթիմ, հետեւաբար 1926 դեկտ. 31ին ընկերութիւնը պատրաստ կ'ունենայ 3834 ֆր. 15 սանթիմի գումար մը։

Ծախսերու ամենամեծ բաժինը յատկացուած է օգնութեան գործին, 83890 ֆրանք 70 սանթիմ, տասներկու ամսուան ընթացքին, ամսական վերի վերոյ միջին հաշւով 7000 ֆրանք։

Նպաստ տրուած է հետեւեալ կերպով.—

Ա.— Սնունդ եւ բնակարանի վարձք Պուլվար Ժուրտանի կայանի գաղթականներուն։

Բ.— Բնակարանի վարձք Տամէմի կայանին եւ անկէ դուրս գտնուող ընտանիքներու։

Գ.— Դրամական անմիջական օգնութիւն գաւառներէ եւ հեռաւոր վայրերէ (Սէնթ Էթիէն, Թուլուզ, Արտէշ, Լիոն, Սէն-Շամօն եւն. եւն.) եկող գաղթական եւ անգործ ընտանիքներու։

Դ.— Պատահական օգնութիւններ՝ հիմնուելով հայ եւ օտար բժիշկներու պաշտօնական յանձնարարութեանց վրայ, կաթի եւ սննդեղէնի անհրաժեշտ նիւթերու հայթայթումով։

Ե.— Փարիզի եւ արուարձաններու զանազան հիւանդանոցներու մէջ գտնուող տասնէ աւելի հայ աղքատ ծննդաբեր կանանց զանազան նպաստներ տրուած են։

Ընկերութիւնը նախապէս եկամուտներուն մեծ մասը ստիպուած էր յատկացնել Պուլվար Ժուրտանի մէջ պատսպարուած հայրենակիցներու սնունդին եւ բնակութեան։ Աղքատախնամը անոնց մէկ մասը փոխադրեց Աղքատախնամի գրասենեակին մօտիկ պանդոկի մը մէջ, վճարելով բնակարաններու վարձքերը, բազմանդամ ընտանիքներու եւ հաշմանդամներու ալ ամսական նպաստ մը. այս կերպով, շուրջ 30 հոգիէն 3 անկարներ միայն կը մնան այսօր Պուլվար Ժուրտանի կայանին մէջ։

Փարիզի եւ այլ շրջակայ կեդրոններուն մէջ ընկերութիւնը կը վճարէ 60 բազմանդամ ընտանիքներու սենեակներու վարձքերը, մասամբ ամբողջ, մասամբ կէս։

Մարսիլիա մեկնիլ ուզող 240 կարօտ անհատներ ընկերութեան դիմելով կէս տոմսակ եւ ճամբու ծախք եւս ստանալով մեկնած են քաղաքէս։

Աղքատախնամի ներկայ տարուան գործունէութիւնը աւելցաւ գործազրկութեան հետեւանքով անգործ մնացած 300ի մօտ գործաւորներու եւ ընտանեաց դիմումներուն պատճառաւ։

Աղքատախնամը առջի օրէն իսկ՝ ծրի տաք կերակուրի դրութիւնը հաստատեց իր պաշտօնատեղիին մէջ եւ օրական 80—120 գործաւորի հաց, տաք ապուր եւ միս մատակարարել սկսաւ։ Տաք կերակուրի այս դրութիւնը կը շարունակէ եւ անոնք որ ծեր եւ կամ պզտիկ զաւակներու տէր են եւ չեն կրնար մինչեւ Աղքատախնամի պաշտօնատեղին երթալ, անոնց ալ հացագին եւ կաթագին կը մատակարարուի յետ քննութեան եւ կարելի եղած սահմանին մէջ։

Բացի ճաշի սպասարկութենէն, օժանդակած է նաեւ Ալֆօրվիլի, կօնէսի, Վիլիէ-Լը-Պէլի, Կարկանի, Սարսէլի հայ գաղթականներուն՝ իր անդամներէն երկու հոգի անձամբ նոյն տեղերը ղրկելով ու յետ քննութեան նպաստ բաշխելով։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«Յառաջ»ի Մարտ 3ի թիւին մէջ, թղթակից մը, Վահէ, կարգ մը հարցումներ ուղղած էր, ազգային եւ անհատական գործեր իրար խառնելով։ Կը փութամ պատասխանել կացութիւնը լուսաբանելու համար.—

Նախորդ քարտուղարը գործէ քաշուած ատեն, վարչութիւնս ազդեր փակցնելով, ֆրանսերէն, հայերէն թղթակցութեան եւ կրկնատոմար բռնելու կարողութիւն ունեցող քարտուղար մը փնտռեց ամսական 500 ֆր.ի գումարով մը, երբ այս *խղճոտ* պատառին մէկ մարդ իսկ չներկայացաւ։ Պալաքեան եպսկ.ի եւ վարչութեանս թախանձանքին վրայ էր միայն որ՝ Պ. Մ. Ադամեան մինչեւ կէսօր ազատ ըլլալու պայմանաւ ընդունեց առժամաբար, ու բոլոր թղթակցութիւն, վկայագրերու խմբագրութիւն, գործակատարութիւն եւ ազգային տուրքի հաստատութեան աշխատութիւնները արժանաւորապէս տանելէ յետոյ, իր պաշտօնավարութենէն առջի հաշիւներն ալ կանոնաւոր կրկնատոմարի վերածեց, եւ բոլոր հաշիւները եկեղեցիին պատը կախելէ յետոյ հրաժարեցաւ։

Սոյն հաշիւէն, ամէնքն ալ տեսան թէ՝ նախորդ վարչութեան իրեն յանձնած 1300 ֆրանքին եւ մէկ ծերունի քահանային փոխարէն, ներկայ վարչութիւնը իր մէկուկէս տարուան գործունէութեան կարճ ժամանակամիջոցին մէջ, նախորդ լեղճուկ վիճակէն, հետզհետէ Առաջնորդարանի մը հանգամանքին բարձրացուցած է ու կը պահէ, այո՛, հոգեւոր հովիւ մը, երկու քահանայ, քարտուղար, ուսուցիչ, հաւաքիչ, դպրապետ ու ժամկոչ։ Վարչութիւնս ասոնք ունենալը իրեն պարծանք ու պատիւ կը սեպէ. եթէ խղճի խայթ մը ունի, անոնց անբաւական վարձատրութիւնն է, ո՛չ թէ զանոնք պահելը։ Վահէները աւելի լաւ գործ մը կատարած կ'ըլլան, եթէ, փոխանակ ընտանիքի զաւակներու տէր, ուսուցիչ-հաւաքիչի մը ամսական տրուած 400 ֆրանքը քննադատելու, իրենց ազգային տուրքը վճարեն, որպէսզի ազգային աշխատաւորները աւելի լաւ վարձատրուին։

Գալով մեր անձնական գործին, եռապետութեան եւն. մենք մեր անձնական գրասենեակին մէջ երեք ընկեր կը զբաղինք առանձին երեք ճիւղերով, առեւտրական, ապահովագրական եւ իրաւաբանական։ Այս երեք ճիւղին համար ալ կառավարութեան հարկ եղած տուրքերը վճարած եւ արտօնութիւն առած ենք, պէտք չունինք ոչ գործակալ պահելու, ոչ գաղտնի սակարկութիւն ընելու. այս ճիւղերուն վերաբերեալ ամէն գործ բացայայտ կը սակարկենք եւ կը ստանձնենք։ Եւ մեր Ազգ. Միութեան անդամակցութիւնը վնաս միայն կը պատճառէ մեր անձնական գործերուն, մանաւանդ Լիոնի մէջ՝ որ չունի բարեկեցիկ դաս, այլ գործաւորներ եւ անգործներ միայն։

Ի դիմաց Ա. Մ. Կեդր. Վարչութեան Ատենապետ

Լիոն 7 Ապրիլ Ս. Ն. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՍ ՍԷՐՍ ԻՆՉ ԲԱՒԱԿԱՆ Է.— Օտէթ Լուի, կարուհի, անփորձ աղջիկ մ'է գեղանի։ 20 տարեկան էր, եւ այդ՝ բաւական էր, հիւսելու համար սիրոյ անվե՛րջ երազներ։ Մանկունակ ու անմեղ սէր մը թեւ առեր՝ իր սիրտն էր իջեր։ Թաղին մէջ, Պէպէ տը Մօնփարնաս կը կոչէին զինք, որովհետեւ գեղգեղուն թռչնիկ մըն էր, որ մէկ խաղ գիտէր։ Հրամմեցէք, մտիկ ըրէք իր մէկ հատիկ այդ սիրոյն երգը։

Չինացի ուսանող մը, Փօլ Թի, գեղին ոչինչ մը, սէր կապեց մեր թռչնիկին, եւ երկուքը մէկ՝ երգեցին, — Չի՛ն, Չի՛ն, Չի՛ն։

Դեղին ոչինչը լաւ կը դարպասէր.

—Կըսիրե՛մ, քե՛զ, ո՛վ անտառի ծաղիկս, հովիտներո՛ւ շուշանս։ Դո՛ւն՝ վայրի վարդ մը, չեմ գիտեր թէ ինչպէս պէտք է քաղել քեզ, որովհետեւ փշարդել չունիմ։ Մտիկ ըրէ ինծի, երթա՛նք փրփուրէ անկողինին վրայ, որպէսզի քեզի տամ իմ սիրտիս բաժակը։ Թարթիչներդ կը թըպրտան թիթեռնիկներու պէս եւ սէրը կը խաղայ աչքերուդ մէջ։ Նայուածքնե՛րդ, որ կը փախչին, դէպի ո՞ր հորիզոնները կ'երթան անոնք, հոգի՛ս...

Եւայլն եւայլն։ Եւ Օտէթ Լուի գինովցած, Չինացիին շրթներուն յանձնեց իր փոքրիկ մարմինը, որ կը դողդղար ծաղիկի բարակ ցօղունի մը նման։

Պէպէ տը Մօնփարնաս հիմակ կը կոչուի Մամա տը Մօնփառնաս։

Իսկ Չինացին ձանձրացած է, եւ չի սիրեր հայր կոչուիլ։

Առտու մը, Պէպէ տը Մօնփարնաս, — որ աշխարհ եկած էր միայն սիրելու համար,—երկտող մը գրեց իր «սիրելի դեղին մորթին»: — Մնաս բարո՛վ, երբեմն մտածէ վրաս, որ այնքա՛ն խորունկ սիրեցի քեզի։ Կը մեռնի՛մ, զի այս իմ սէրս ինձ բաւական է»։

Մօնփարնասի թիթեռնիկը երկինք չուած էր։

(Ֆրանսացի լրաբերը, այս առթիւ, ցաւ կը յայտնէ թէ այս չինչինները, — Չինացիները — շա՛տ Ֆրանսուհիներ գլխէ հանած են)։

ՄԱՐԴ ՄԸՆ ԱԼ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Լիմօժի մօտ, Փէյրէթ գիւղակին մէջ, ութսունամեայ ծերունի մը, Փիէր Տիւկէ, ուժաթափուած էր արդէն։ Անցեալ օր ինկաւ վառարանին մէջ եւ այրեցաւ, ածխացաւ։

ԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ԼԱՒ ՆԱՅԵՑԷՔ.— Պօսթընի արուարձաններէն Ուօթըրթաունի մէջ մարդ մը դատապարտուեցաւ 15 տոլար տուգանքի, որովհետեւ անօթի կը ձգէր իր տունին փիսիկը։ Դատարանը որոշած է նաեւ որ կատուն յանձնուի կենդանիներու պաշտպան ընկերութեան։

ՄԻ՛ ՎԱԶԷՔ ՄԷԹՐՕՅԻՆ ՄԷՋ. — Ժիւլ Լը Քօհէ՝ Շօսէ տ'Անթէնի մէթրօյին մէջ, աճապարելով իջաւ սանդուղներէն, ինկաւ, գլուխը զարնուեցաւ քարերուն։ Գանկոսկրը կոտրած ըլլալով, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։ Վիճակը ծանր է։

Նոթր-Տամ-տը-Շանի Նոր-Սիւտի կայարանին մէջ Տիկ. Շառլօթ Ֆօնթընէ նոյն ձեւով վիրաւորուեցաւ։

ԿԱՌԱՊԱՆԸ. — Կառապան Լուի Փէրիէ Սէն Քլուի մէջ կառք նստած՝ կը քշէր ձիերը։ Յանկարծ պախուցը ելաւ ձիին վիզէն։ Շտկելու համար ծունկի եկաւ, ծռեցաւ, երկնցաւ։ Յանկարծ ինկաւ գետին։ Իր կառքին ետեւէն արագօրէն կուգար ուրիշ կառք մը, որ կոխոտեց և անցաւ վրայէն։ Խեղճ կառապանին ոսկորները կոտրեցան։ Անմիջապէս փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, յուսահատական վիճակի մէջ։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

***

Եօնուս պէյ իր քարտուղարին կ'սպասէր։

— Նորէն խմած է, թշուառականը, կ'ըսէր ինքնիրեն։

Վերջապէս Աճմէտ երեւցաւ։

— Աղէկ եկար, աւանակ, պոռաց պէյը. ուրկէ՞ կուգաս։

— Տունէս, պատասխանեց Աճմէտ։

— Առանձին չէիր անշուշտ եւ նորէն պզտոր հաշիւներ մը կարգադրելու վրայ էիր։

— Ցետ գրութեան մը կը սպասէի։

— Ի՞նչ կը նշանակէ այդ աշխարհբէնը։

— Լատիներէն է, մի յամառեր, բան չպիտի հասկնաս։

— Նոր բա՞ն կայ։

— Այո, նորութիւն եւ շահեկան։

— Մտիկ կ'ընեմ։

— Նախ խրատ մը. հսկէ Իւէնին վրայ, ինչպէս կը հսկես յարդէ դէզի մը առջեւ կրակին վրայ։

— Զիս կը խաբէ՞, ռռնաց Թուրքը, ակռաները եւ կռուփը սեղմելով։

— Ո՛չ, խեղճ կինը, բանէ մը չի կասկածիր։

— Սպառնալիքի տա՞կ է։ Խօսէ՛, եթէ ոչ կը խեղդեմ քեզ։

— Զիս անմիտ կը նկատես բայց ինծմէ աւելի խորամանկ չես։

— Ինծի նայէ, քաղաքավար եղիր, կարծես ես ըլլայի քու քարտուղարդ։

— Մտիկ ըրէ որ խնդաս։

Եօնուս պէյ, որ իր մեղսակցին գալէն ի վեր ոտքի վրայ կեցած էր, աթոռ մը առաւ, եւ ոտքը ոտքին վրայ դրաւ։

Աճմէտ շարունակեց.

— Ինչպէս արդէն նախատեսած էի, Շառլ Տիւվալ, կամ եթէ կուզես Զաքարիա Փթոլէմայիս՝ խենթի պէս սիրահարուած է կնոջդ։

— Ա՞յդ է որ զիս պիտի խնդացնէ։

— Կը զարմանա՞ս՝

— Չեմ ուզեր որ Իւէնին սիրահարուի։

— Հոգ մի ըներ, շատ չի մնար այդպէս։

— Կը յուսամ, եթէ ո՛չ, ես միայն պիտի շահիմ մրցանակը։

— Ուրեմն, անոր ոտանաւորներ գրեց։

— Կարդա՞ց։

— Ո՛չ, ես կարդացի. լաւ բաներ են, որքան որ կրցայ դատել եւ մանաւանդ շատ պատշաճ։

— Անգամ մըն ալ ինծի կարդա՛։

— Հին յունարէնով գրուած են։

— Տեսնել կ'ուզեմ։

— Ոտանաւոր ըսածդ չի պահուիր. երեք հարիւր տող էր։ Միտքէդ իսկ մի անցըներ որ գոց ըրած կ'ըլլամ. մինչեւ վերջին տողը անգամ չկարդացի։

— Անցնինք ուրեմն շարունակութեան։

— Շարունակութիւնը պատասխանն է։

— Իւէնը պատասխանե՞ց։

— Ան չէր կրնար պատասխանել բանի մը որ չէր կարդացած։ Այս պատասխանը ամբողջովին իմս է՝ աճա։

Եօնուս պէյ վայրկ կարդալէ յետոյ, ըսաւ.

— Կատարեալ։

— Հիմա հասկցար անշուշտ թէ՛ ինչո՞ւ պէտք է որ հսկես կնոջդ վրայ. պէտք չէ որ իր սիրահարին հանդիպի։ Եթէ դիպուածը այնպէս բերէր որ, անոնք խօսին նամակներու վրայ, որոնց գոյութիւնն իսկ կինդ կ'անգիտանայ, օդը կ'ելլենք։

— Իւէն չպիտի տեսնէ Զաքարիան, կ'ապահովցնեմ քեզ, նոյն իսկ եթէ ստիպուիմ արգելափակել։

Աճմէտ հանդարտած՝ վերսկսաւ.

— Հիմա քեզի պիտի կարդամ Տիւվալի կողմէ Իւէնի ուղղուած երկրորդ նամակ մը, մէկ պայմանով սակայն, որ հանդարտ մնաս։

— Կը մնամ։

Աճմէտ կարդաց.

«Տիկին,

Ձեր պատասխանը՝ թէեւ կարճ, անհուն ուրախութիւն պատճառեց ինծի։ Վերջապէս, այս աշխարհի մէջ, հանդիպեցայ սրտի մը որ կարեկցեցաւ իմինիս. հրեշտակ մը՝ իր թեւերով կը պահպանէ խեղճ աքսորական մը։

«Ինքզինքս բոլորովին կը յանձնեմ անոր որ կը վիջի ինծի շնորհել իր մտածումին բոյլ մը, անոր որուն համար ամէնէն յարգելի զգացումները կը տածեմ։ Կ'ուզէի աւելի յուզիչ, աւելի ճիշդ, աւելի կատարեալ բառով մը որակել զիս, խանդավառող խոր զգացումը։

«Պէտք չէ որ եւ է գաղտնիք պահեմ ձենէ, որ ասկից յետոյ ամէն ինչ էք ինծի համար։ Ես եւ միայն ես պէտք է ըլլամ, միայն անոր համար։

«Ֆրանսացի չեմ. Շառլ Տիւվալ չեմ կոչուիր. ձեզի պէս, ես ալ Ասիոյ գեղեցիկ երկինքին տակ ծնած եմ։ Ես ալ ձեր արիւնէն եմ, ձեր ցեղէն. ձեզի պէս ես ալ մէկ զաւակն եմ այն Յունաստանի, հայրենիքը բոլոր հայրենիքներուն նախասիրուած հողը այն գեղեցկութեան, որուն ամէնէն կատարեալ արտայայտութիւնն էք դուք»։

(Շար.)

գործէ, պատերազմական ճարտարարուեստն է։ Ո՛չ միայն մամուլին արգիլուած է այս տագնապին մասին խօսիլ, այլ իտալական դրամն անգամ արհեստական միջոցներով կը ջանան բարձր պահել, ինչ որ աւելի կը շեշտէ տնտեսական դժուարութիւնները։

Տագնապը ամէնէն աւելի զգալի է պերճանքի ճարտարարուեստի մէջ։ Պանդոկները կը պարպուին. ո՛չ միայն բարձր գիները, այլ եւ ազատութեան չգոյութիւնը կը հեռացնեն օտարականները։ Բոլոր անոնք որ Միլանօն կը ճանչնան, պիտի հասկնան թէ ի՛նչ կը նշանակէ Պիֆֆի ճաշարանին սնանկութիւնը։ Ռինաշէնթէ՝ նորաձեւութեանց ամէնէն մեծ տունը, որ բազմաթիւ մասնաճիւղեր ունի, սնանկութենէ խուսափելու համար հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ։ Նափոլիի ամէնէն նշանաւոր վաճառատուները, պանդոկներն ու ճաշարանները փակուած են եւ կը փակուին։

«Հարաւային բամպակեղէններ» կարեւոր ձեռնարկին արժեթուղթերը քանի մը ամսուան մէջ 100 լիրէէ անկում կրեցին։ Մօտաւորապէս կէս միլիոն գործազուրկներ կան (պաշտօնապէս 200,000)։

Եւ սակայն պատերազմի համար աշխատող հաստատութիւնները անընդհատ կը գործեն։ Ֆաշիստ կառավարութիւնը ամէն կողմ դրամ կը փնտռէ զարկ տալու համար այդ պատրաստութեանց։ Մորկընի դրամատան միջոցաւ Ամերիկայէն օգնութիւն կ՚ուզէ։ Նոյնիսկ Գերմանիայէն օգնութիւն կ՚ուզէ։

Վերոնայի Ռօսսի գործարանը պատերազմի ատեն եղածէն աւելի մեծ քանակութեամբ կօշիկ կը պատրաստէ բանակին համար։

Վերջերս զինուորական մարմին մը կ՚ուսումնասիրէր «Ալֆա Ռօմէօ» ինքնաշարժի գործարանը, ի հարկին զայն օգտագործելու համար։

Նափոլիի մէջ Փոմիլիօ գործարանը պատերազմի համար կազ կը պատրաստէ։ Քլորի գինը բարձրացած է։

Հիւսիսային շրջանին մէջ ուժ կը տրուի օդանաւերու շինութեան։ Ռազմանիւթերը կը դիզուին։ Տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէ պատերազմական պատրաստութեանց համար։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ Իտալիա պատերազմի կը պատրաստուի։ Որո՞ւ դէմ...։

Թուրքիոյ սահմանագծումը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ապրիլ 20ին Ճէզիրէէթ-Իպն-Օմարի մէջ հանդիպում մը պիտի ունենան Թուրքիոյ և Միջագետքի սահմանները գծելու պաշտօն ունեցող պատուիրակները։ Թուրքիոյ կողմէ պատուիրակ նշանակուած է Մարտինի կուսակալ Թէվֆիք Հատի պէյ։

Պաղտատի կառավարութիւնը խնդրած է Էնկիւրիէն, որ թոյլ տայ սահմանի ցեղախումբերուն ամառը Թուրքիոյ սահմանը անցնիլ, ինչպէս իրենց սովորութիւնն է միշտ։ Պատուիրակութիւնը պիտի զբաղի այս խնդրով, սակայն կը կարծուի թէ Թուրքերը պիտի մերժեն այս արտօնութիւնը։

Համայնավար գործիչներ ձերբակալուած

Շաբաթ կէսօրէն վերջ Փարիզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք ֆրանսացի համայնավարներ եւ երկու օտարականներ, որոնք լրտեսութեամբ ամբաստանուած են։

Ամէնէն առաջ ձերբակալուեցաւ Տասօ, համայնավար կուսակցութեան Փարիզի կեդր. մարմնին փոխ-քարտուղար, որուն Քուրպըվուայի տունը երեք ժամ խուզարկուելով գրաւուեցան կարեւոր վաւերաթուղթեր։ Երկրորդ ձերբակալուողը եղաւ Փրովօսթ, որուն կը սպասէին գաղտնի ոստիկանները համայնավար կուսակցութեան կեդրոնը, 120 Լաֆայէթ փողոց։ Ժամ մը վերջ Փիւթօի իր բնակարանին մէջ, խուզարկութենէ մը վերջ, ձերբակալուեցաւ նաեւ համայնավար Մէնէթրիէ։

Նոյն օրը, երկու գաղտնի ոստիկաններ, որոնք երկար ատենէ ի վեր հսկողութիւն կը կատարէին երկու օտարականներու՝ Սթէֆան Կրօտնիքիի եւ Աբրահամ Պէրնշթայնի վրայ, ձերբակալեցին զանոնք, այն պահուն, ուր ատոնցմէ մէկը միւսին վտանգաւոր վաւերաթուղթ մը կը յանձնէր։

Այս հինգ ձերբակալուածները կ՚ամբաստանուին թէ օտար պետութեան մը հաշուոյն լրտեսութիւն կ՚ընէին, մասնաւորաբար ֆրանսական օդանաւերու եւ թնդանօթներու գաղտնիքները հասկնալու համար։ Ձերբակալուած համայնավարներէն երկուքը կ՚աշխատէին Փիւթօի զինարանին մէջ։ Սթէֆան Կրօտնիքի Լիթուանիացի ուսանող մըն է, Աբրահամ Պէրնշթայն ռուս հրեայ մըն է եւ նկարիչ։ Ասոնք կը յայտարարեն թէ չեն ճանչնար ձերբակալուած համայնավարները։

Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնին մէջ՝ փնտռելու համար Փարիզի թաղապետական խորհուրդի անդամ Քրէմէն, զոր չգտան, որովհետեւ յիշեալը տարւոյն մեծ մաս Մոսկուա կ՚անցընէ։ Քրէմէ անդամ է նաեւ համայնավար կուսակցութեան քաղաքական կեդրոնական Բիւրօին։ համայնավարներու կեդրոնէն ո եւ է վաւերաթուղթ չգտնուեցաւ։

Նոր ձերբակալութիւններու կը սպասուի։

Քրտական յարձակում

Պոլսոյ «Ազգամ» թերթը կը գրէ.—

Նշանաւոր աւազակ Սինքիանը Հիւսնի, Կէնչօ եւ միլլի աշիրէթի պետ Օսման Եուսուֆ աղաները, Սուրիոյ սահմանագլուխէն Թուրքիոյ հողը մտած եւ Գոչհիսարի գիւղերուն մէջ յարձակում գործած են։ Գիւղախումբի միւտիրը եւ ոստիկան զօրքերը, ժամանակին հասնելով ընդհարում ունեցած են աւազակներու հետ։ Ցափշտակուած իրերուն մէկ մասը ետ առնուած է եւ աւազակներն ալ փախած են դէպի հարաւ։

Մարտ 13ին, Հալէպի կողմը, փախստական աւազակ Հաճօ, ինչպէս նաեւ Ռոմանը էմին եւ ընկերները Ճիզրէի գիւղերուն վրայ յարձակում գործած են։ Այս աւազակներուն եւ սահմանագլխի պահակախումբերու միջեւ ընդհարում մը տեղի ունեցած է եւ որու միջոցին աւազակներէն հինգ հոգի սպաննուած եւ 15 հոգի ալ վիրաւորուած են։ Աւազակները փախուստ տուած են։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը՝ Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահին մէջ, 75, րիւ փօլ-Պէռ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրները։ Դասախօս՝ ընկ. Ս.։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած Ապրիլ 9ի Քրիստափոր Միքայէլեանի յիշատակի երեկոյթը, խիստ կարեւոր անակնկալի մը պատճառով, յետաձգուած է Մայիս 5ին։ Տոմսերը կը պահեն իրենց արժէքը։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, Հինգշաբթի 14 Ապրիլ, ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Օհան Կարօ կը խօսի Սայաթ Նովայի կեանքին ու երգերուն մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

*** Յարդգողի ընդհ. ժողովը՝ Ուրբաթ 15 Ապրիլ, նոյն սրահը։ Օրակարգ՝ վարչութեան եռամսեայ զեկոյցը եւ կարեւոր հարցեր։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Եէնի Խան գիւղի Վերաշինաց Միութեան վիճակախաղէն, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 3ին, շահած են հետեւեալ թիւերը.—

Թիւ 486՝ ժամացոյց մը, 156 քաշքօլ մը, 111 սիկարի տուփ մը (արծաթ), 13 կնոջ պայուսակ մը, 59՝ շիշ մը քոլոնիա, 68՝ ինքնահոս գրիչ մը։

Ստանալու համար դիմել՝ Պ. Սարգիս Զաքարեանին Chemin de la Commanderie 14, St. Louis, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Պուա-Քօլոմպ, Կ. Տ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

Ֆուռնի, Բ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Վալանս. Գործ.— Ստացանք 180 ֆրանք։

Արլ, Պ. Տ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

Վալանս, Հ. Ասլ.—Պէտք չկայ։

Բէյրութ Յ. Խ.—Ստացանք 90 ֆրանք։ Գիրքը ղրկած ենք։

Մառսիաք, Ե. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Վալանս, Յ. Տէր Ս.— Ստացանք 195.90 ֆրանք։

Տէսին, Գործ. — Ստացանք 320 ֆրանք։

Մարսէյլ, Կ. Թ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Լէ Գ'Ապէռ, Ա. Մ.—Ստացանք 35 ֆրանք։

Ժալիէօ Գործ. — Ստացանք 40 ֆրանք։ Մէկ անգամը 5 ֆր. է։ Գիրքը ղրկեցինք։

Փուզէն, Մ. Ք. — Դադրեցուցինք։ Հաճեցէք ղրկել 25 ֆր.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Աբիսակ Քէլէճեանց կը փնտռէ իր հօրաքոյրը Աննա Ձթչեանը (Խաչատուրին կինը)։ Կը կարծուի Փարիզ կամ Ամերիկա ըլլալ։ Գրել՝ Աւետիս Վարդանեանի, 59 Rue des Petites Mariées, Marseille։

ՍԱԿԱՐԱՆ
11 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de ...
80, Rue L...

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Par[is]
Le Gérant : H. TEUR...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԱՊՐԻԼ 1927

13 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 310

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կիրակի օր հրատարակեր էինք շատ կարեւոր լուր մը, քաղելով «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» թերթէն։

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթն ալ կը հաստատէ թէ՝ այս տարուան ընթացքին մօտ 70,000 նոր գաղթականներ պիտի հասնին Թուրքիա։ «Այս գաղթականներուն 50,000ը պիտի գան Թիֆլիսի եւ Երեւանի շրջականերէն, 10,000ը Կիպրոսէն, մնացեալ մասն ալ Պուլկարիայէն եւ Եուկօսլաւիայէն։ Երեւանի եւ Թիֆլիսի շրջաններէն հասած գաղթականները պիտի տեղաւորուին Արեւելեան Նահանգներուն մէջ»։

Այս ծրագիրը գլուխ հանելու համար, Էնկիւրի կարեւոր գումար մը բացած է ներկայ տարուան ելմտացոյցին մէջ։

Կը հետեւի թէ՝ Թուրքերը ջանք չեն խնայեր, 750,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւնը լեցնելու եւ շէնցնելու համար։ Կը յաջողի՞ն թէ ոչ.— ուրիշ խնդիր։ Էականը այն է որ, Մ. Քէմալի կառավարութիւնը պարապ չի կենար, «Թուրք ազգային պետութիւնը» ֆիզիքապէս ալ իրականացնելու համար։

Այդ գաղափարը — Թուրքիան՝ Թուրքին — կ՚արծարծուի 1908էն ի վեր։ Առ նուազն երկու սերունդ շաղուած, թրմած են այդ գաղափարով, եւ ճամբուն կէսն ալ կտրած։ Եթէ նոյն իսկ մէկդի դնենք Թուրանական թռիչքները, համաթրքական ծրագիրը (Փանթիւրքիսմ) ձեւ ու մարմին առած է, եւ կը բանի ո՛ր եւ է մեքենայի օրկանի չափ։

Այնպէս որ, գոնէ այս տեսակէտէն, Թիւրիմացութեան մէջ է ընկեր Ա. Ահարոնեան, երբ կը գրէ. «Թիւրքական պանթուրանիզմը յոգնած ցեղի ծամածռութիւն է, Թիւրք երիտասարդութիւնը զուարճացնելու». (Յառաջ, 10 ապրիլ)։ Ապահովաբար մենք աւելի «յոգնած» ենք, եւ «զուարճանալու» առիթներ կը փնտռենք ծովերէ ծով սաւառնելով, քան Թուրքերը, որոնք երիտասարդացման զարմանալի ընդունակութիւններ ցոյց տուին, մանաւանդ վերջին պատերազմէն յետոյ։ Ու պէտք է ընդունիլ, վերջապէս, որ այսօրուան Թուրք վարիչները շատ աւելի գործնական, արմատական եւ իրատես են, քան մենք, որ լիսուն տարի աւելի առաջ անցեր էինք, բայց շուարեցանք ճամբուն մէջտեղը, ճակատագրական պահուն։

Եւ շուարման, խարխափումի հետքերը չեն անհետացած տակաւին, դժբախտաբար։

Համաթրքական ծրագրին իրագործումն էր որ կոտրել կամ քշել տուաւ Թուրքիոյ ոչ-Թուրք ժողովուրդները, Հայերը, Յոյները, Չէրքէզները, Լազերը եւ Քիւրտերը։ Եւ հիմա, անոնց թափուր հողերուն վրայ կը հրաւիրէ արտասահմանի Թուրքերը։ Չորս-հինգ հարիւր հազար հոգի եկան Յունաստանէն, Յոյներու փոխանակութեամբ։ 1922էն ի վեր ներգաղթ կը կատարուի դէպի Թուրքիա, ու թէեւ նորեկները մէկ նահանգ իսկ չեն կրնար լեցնել, բայց կառավարութիւնը ամուր կառչած է իր ծրագրին, եւ ո՛րքան խաղաղութիւն վայելէ, այնքան պիտի աւելցնէ իր ժողովուրդը։

Անհաւասիկ նոր որոշումը, — 70,000ի կարաւանը, որուն երկու երրորդը պիտի տեղաւորուի «Արեւելեան Նահանգ»ներուն մէջ։

Այս որոշումը ուշագրաւ է շատ մը տեսակէտներով։

Առաջինը եւ անմիջականը այն է որ, 50,000 Թուրքեր պիտի գաղթեն Թիֆլիսի եւ Երեւանի շրջաններէն։

Եթէ չենք սխալիր, Երեւանի շրջանները հաստատուած Թուրքերուն թիւն էր 60,000։ Ենթադրելով որ նախատեսուած 50,000ին կէսը Թիֆլիսի շրջաններէն պիտի գայ, կը հետեւի թէ քսանըհինգ հազար բնակիչի տեղ պիտի բացուի մեր հայրենիքին մէջ։ Ուրեմն, կարելի է 25,000 հայ գաղթական փրկել պանդխտութենէ եւ այլասերումէ, եթէ Երեւան բարեհաճի գործել, փոխանակ ճառելու եւ սակարկելու։ Եւ այս՝ մէկ հարուածով։ Մինչեւ անգամ կարելի է 25,000 ալ փոխադրել Թիֆլիսի շրջանները, քանի որ Վրաստան գաղթական չունի արտասահմանի մէջ, եւ քանի որ սահմանային խնդիր կամ խտիր չկայ խորհրդային արեւուն տակ, ինչպէս կը հոչակեն ի լուր աշխարհի։

Եթէ կանխահաս իսկ ըլլայ Էնկիւրիի պաշտօնաթերթին լուրը, նորէն թանկագին է պատեհութիւնը։

Երեւան եւ Թիֆլիս կրնան ձեռք-ձեռքի տալ եւ գլուխ հանել իսկապէս աշխատաւորական ծրագիր մը։ Մանաւանդ որ, եղբայրակիցներ եւ զինակիցներ են բոլորը.— Թուրքիա, Հայաստան, Վրաստան, Ազրբէջան եւ Ռուսաստան, զերծ՝ «պուրժուա-նացիօնալիստական» ձգտումներէ, պատրաստ՝ իրար պաշտպանելու։ Ունեցողը՝ չունեցողին։ Այսպէս չէ՞ Լէնինի պատգամը...

Կամք ունի՞ն այս պատեհութենէն օգտուելու։ Եթէ այո՛, բաւ է մէկ ժամ իսկ յամենալ։ Թո՛ղ պարզեն իրենց գործունէութեան ծրագիրը, եւ աջակցութեան հրաւիրեն գաղութները։ Մենք, ընդդիմադիր եւ «հակահայաստանեան», պատրաստ ենք մեր բոլոր ուժերը տրամադրելու, ներգաղթին դիւրացման համար։

Տեսէք, հարեւան Թուրքիան կը հաւաքէ իր թափառական զաւակները, որոնք շատ հանգիստ են իրենց գտնուած տեղերուն մէջ։

Զա՞րմ չեր օրինակ առնել ձեր սիրակցորդ զինակցէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՏԱՐԻՆ ԱՐՏԸ ՊԻՏԻ ՄՇԱԿԵՆ

«Յուսաբեր» (25 Մարտ), խմբագրականի մը մէջ պարզելով հայ գաղթականներու տեղաւորումը Միջագետքի եւ Սուրիոյ մէջ, դիտել կուտայ.

— «Ապարդիւն սպասումներէ ետք, ժողովուրդը հարկադրուեցաւ բռնել նոր տարագրութեանց ճամբան, Սուրիայէն դէպի Հարաւային Ամերիկա ու դէպի Ֆրանսա։ Այսօր, սակայն, նաեւ ա՛յս երկիրներուն դուռները գոցուած են անոր առջեւ։ Եւ ահա Ազգաժողովին կից՝ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը կը խորհի մաս մը այս գաղթականութենէն, շուրջ 15,000 հոգի, տեղաւորել Տիւրոսի, Սիդոնի եւ Իսկէնտէրունի մէջ։ Ծրագրի գործադրութեան համար կը պահանջուի 120,000 ոսկեր-լին, զոր կը խոստանան հայթայթել՝ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը, ֆրանսական կառավարութիւնը եւ Լոնտոնի Լորտ Բաղաքապետի ֆոնտը։

«Ինչպէս Մուսուլի շրջանին մէջ, այնպէս նաեւ հոս, ժողովուրդը պիտի կապուի հողին եւ թափուր տարածութիւններու վրայ պիտի հաստատուին գիւղատնտեսական փոքրիկ գաղութներ։

«... Մենք մեր սեփական հայրենիքն ունինք, որուն տիրացած իշխանաւորը գոց կը պահէ դուռները Հայաստանի թափառական զաւակներուն առջեւ։ Այս խորթ ու անհարազատ իշխանութեան զոհերն է ահա, որ հազարներով վաղը պիտի երթան արգաւանդ դարձնելու օտարին թափուր ու անբերրի հողերը։ Ու այս այն ատեն, երբ իրենք՝ հայրենիքի կարօտն ունին, իսկ հայրենիքը՝ իրենց կարիքը։

«... Ահա այսպէս կը կորսուին մեր ժողովուրդին վերջին բեկորները, ազգամերժ ու ազգադաւ իշխանութեան յանցաւոր քաղաքականութեան շնորհիւ։»

ԴԻԱԿՆԵՐԸ ԿԻԶԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ քաղաքապետական շրջանակներուն մէջ մեծ շահագրգռութեամբ կը զբաղին յուղարկաւորութեանց հարցով։ Քաղաքապետութիւնը 1927ի ելմտացոյցին մէջ գումար մը նշանակած է, յուղարկաւորութեանց յատուկ ինքնաշարժեր գնելու համար։ Այս առթիւ քիմիագէտ Նուրէտտին Մէնշի պէյ առաջարկած է որ դիակիզարաններ հաստատուին, աւելի արդիական եւ առողջապահական լուծում մը տալու համար յուղարկաւորութեանց եւ գերեզմանատուններու հարցին։ Այս առաջարկը բուռն յուզում պատճառած է զանազան շրջանակներու մէջ։

Այս խնդրին առթիւ խօսելով, համալսարանի տնօրէն Նուրէտտին Ալի պէյ կը յայտնէ թէ անհրաժեշտ չէ դիակիզարաններ հաստատել։ Քաղաքապետութիւնը եթէ յարմար տեսնէ եւ տրամադրելի պիւտճէ ունենայ, կրնայ հաստատել դիակիզարաններ, ուր ուզողը այրել կուտայ իր մեռելը եւ աճիւնը կ՚առնէ կամ կը պահէ մասնաւոր վայրին մէջ։ Բայց եւ այնպէս, քաղաքապետութիւնը չի կրնար պարտադրել որ մէկը անպատճառ այրել տայ իր մեռելը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ելմտացոյցը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Հավասի գործակալութեան.—

Ազգային Մեծ Ժողովը սկսաւ 1927ի ելմտացոյցին վիճաբանութեան։ Վաւերացուեցաւ ելմտական յանձնաժողովին ծրագիրը, որ հասոյթ նշանակած էր 194,580,000 թրքական ոսկի, իսկ ծախք՝ 194,424,000 ոսկի։ Այս թիւերը անցեալ տարուընէն պակաս են։ Շնորհիւ միւս գլուխներու վրայ ձեռք բերուած խնայողութեան, հանրօգուտ շինութեանց ելմտացոյցը կը բարձրանայ 26 միլիոնի, անցած տարուան վրայ 11 միլիոն աւելի։

Ելմտացոյցին մէջ մէկ միլիոն ոսկի նախատեսուած է 1927 տարուան ընթացքին Թուրքիա մտցուելիք գաղթականներուն համար։

Պիւտճէին 100ին 1ը յատկացուցած է ազգային պաշտպանութեան, 100ին 17ուկէսը ազգային տնտեսութեան, իսկ մնացեալ մասը բաժնուած է զանազան պետական հաստատութեանց վրայ։

Ռուսակայն յարաբերութիւնները

Խորհրդային միութեան բողոքագրէն վերջ, ռուսաչինական յարաբերութեանց մէջ նոր փոփոխութիւններ չկան։ Ճափոնական թերթերու Խարպինի թղթակիցները կը հաղորդեն որ մեծ թիւով ռուս եւ չինացի զինուորներ կը համախմբուին Սիպերիոյ սահմանին վրայ, հաւանական կռիւի մը պահուն պատրաստ գտնուելու համար։ Սակայն, ինչպէս Ռիգով իր յայտարարութիւններուն մէջ ալ կը յայտնէ, Խորհրդային միութիւնը երբեք տրամադիր չէ պատերազմի մտնելու։ Եթէ պոլշեւիկները Մանչուրիոյ մէջ միջամտեն, Ճափոն, եւ թերեւս ուրիշ պետութիւններ Ռուսիոյ դէմ պիտի ելլեն։ Կռիւը միայն Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ սահմանափակել կարելի չպիտի ըլլայ։

Հիւսիսայիններու յաղթանակը

Փեքինէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Չինաստանի քաղաքական կացութեան մէջ շուտով մեծ յեղաշրջումներ պիտի կատարուին։

Շանկայէն առնուած տեղեկութիւններու համաձայն, չափաւորներուն եւ համայնավարներուն միջեւ պառակտումը սուր վիճակ ստացած է եւ Հանքէուի մէջ յաղթանակը տարած են չափաւորները։ Բանակը զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի ինպաստ արտայայտուած է։ Կ՚ըսուի թէ պոլշեւիկեան ներկայացուցիչ Պորոտին եւ իր պաշտօնեաները փախած են բրիտանական առանձնաշնորհեալ հողամասէն, ուր տեղաւորուած էին, եւ չինական քաղաքամասը ապաստանած են։

Բոլորովին կը հաստատուի թէ ազգայնականները ծանր պարտութիւն մը կրած են Եանկ-Ցէի հիւսիսը։ «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը զայն կ՚որակէ «զինուորական առաջնակարգ աղէտ» մը, որ կրնայ վճռական հետեւանքներ ունենալ ազգայնական շարժման վրայ։

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Փեքինի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ կացութիւնը Հիւսիսայիններուն ինպաստ կը դառնայ։ Կ՚ըսուի թէ Չանկ-Սուն-Շին անցած է Չանկ-Քայ-Շէքի կողմը։ Պորոտին Ուշանկ ապաստանած է։ Հիւսիսային բանակը յանկարծակի յարձակողականի ձեռնարկելով գրաւած է Եօնկ-Շօվը։ Ազգայնականները անկարգօրէն կը նահանջեն դէպի Շանկայ։

Քաղաքական եւ զինուորական մեծ շփոթութիւն կը տիրէ ազգայնականներու շարքերուն մէջ։

Հիւսիսայինները, մասնաւորապէս Սան-Շուէն-Ֆանկի բանակը, յաջողեցան կասեցնել ազգայնականներու յառաջխաղացումը դէպի Փեքին։ Այս վերջինները նոյնիսկ ստիպուեցան Եանկ-Ցէ գետը ետ անցնիլ։ Շինքեանկ, որ Նանքինէն 75 քիլոմեդր արեւելք կը գտնուի, հիւսիսայիններու ձեռքն անցած է։ Կը յուսացուի թէ Շանկայի անկումը մօտալուտ է։ Ազգայնական ուրիշ զօրագունդ մը, որ Թիէն-Ցին-Փու-Քէու երկաթուղագծի երկայնքին կը յառաջանար, ստիպուած է նահանջել Փու-Քէու-Նանքինի դիմաց։ Սպիտակ Ռուսերը Շանթունկի զինուորներուն գործակցութեամբ գրաւած են Շու-Չէուն, Փու-Քէուէն 50 քիլօմեդր հիւսիս։ Այս քաղաքն ալ շուտով պիտի գրաւուի։

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ ազգայնական երեք զօրավարներ եւ 5000 զինուորներ առջի օր դասալիք ըլլալով հիւսիսայիններուն կողմը անցած են։

Ցինկ-Թաօի մէջ հրացանազարկ եղան 150 ազգայնական գործակալներ։

Շանկայի խորհրդային հիւպատոսարանը տակաւին կամաւորներու կողմէ շղթայի տակ կը պահուի։

Պետութեանց բողոքը յանձնուած

Շանկայի հինգ մեծ պետութեանց հիւպատոսները առջի օր զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի փոխանորդ զօր. Պէյ Ցանկ-Շիի յանձնեցին Նանքինի խժդժութեանց մասին ծանօթ բողոքագիրը։ Հանքէուի մէջ ալ նոյնը յանձնուեցաւ արտաքին նախարար Էօժէն Շէնի, որ մերժեց միասին ընդունիլ հինգ հիւպատոսները, յայտնելով թէ ազգայնականները չեն ճանչնար դիւանագիտական մարմին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔ-ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Այսօր Բ. էջը հրատարակած ենք թղթակցութիւն մը, որ մանրամասնօրէն կը պարզէ Հայաստանի մէջ եւ մասնաւորապէս Էջմիածնի դէմ կատարուած բռնութիւնները։

Թերթը մամուլի դրուած ատեն, ստացանք նոր նամակ մը, բոլորովին տարբեր աղբիւրէ մը, որ հաստատելով մեր թղթակցին հաղորդած տեղեկութիւնները, կը շարունակէ.

— «Բառասուն երիտասարդներ եւ օրիորդներ աքսորեցին Երեւանէն, իբրեւ դաշնակցական. նոյնը Թիֆլիսէն։ Ընդդիմադիրներէն (Թրոցքիի կուսակից) 30 հոգի Երեւանի, հարիւր հոգի Թիֆլիսի մէջ բանտարկուած են։

«20—35 տարեկան երիտասարդներու զինուորագրութիւն կը կատարուի Չինաստանի համար։ Մոսկուայի մէջ կը վախնան որ Զօր. Նէզաեւ Խարպինէն Սիպերիա արշաւէ իր 45,000 զինուորներով։

«Թուրք-թաթար գործակալներ կը վխտան Մակուի, Շարուրի, Նախիջեւանի, Մեղրիի, Զանգեզուր-Բազուի մէջ եւ կը գրգռեն Թուրքերը։ Մուսաւաթը յայտնապէս կը ձգտի Ազրբէջանը բաժնել Ռուսաստանէն, Ատրպատականը՝ Պարսկաստանէն, եւ միացնելով դնել Թուրքիոյ իշխանութեան տակ։

«Ապրուստը չափազանց սուղ է։ Միսը՝ 40—50 կոպէկ։»

ԽԵՆԴԵՑԱԾ ՀԱՅ ՄԸ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Յովհաննէս Սողոմոնեան անունով հայ երիտասարդ մը, երկար ատենէ ի վեր նիւթական անձկութեան եւ այլ պատճառներով պակասամիտ դարձած էր։

Վերջերս, կ՚երթայ Հավանայի թաղերէն մէկը, ուր հայ ընտանիքներ կը բնակին։ Իրմէ քիչ մը մեծ եղբայրը, ծանօթ իբ. եղբօր այս դժբախտ վիճակին, միասին կ՚երթայ, իբրեւ պահապան։ Լուրջ մարդու նման կը բարեւեն ու կը նստին։

Կամաց կամաց Յովհաննէս կը սկսի աւելցնել իր կասկածելի շարժումները, խաղալով զմելիի եւ դանակի հետ, զոր մերթ պատին, մերթ սեղանին կը մխէ ու կը հանէ։

Տնեցիները ոստիկան կը կանչեն։ Ոստիկանը կ՚ուզէ մեղմօրէն դուրս հանել Յովհաննէսը, բայց ան մտիկ չըներ, ու երբ ոստիկանը թեւէն կը բռնէ որ հանէ դուրս, անմիջապէս կողին կը մխէ ձեռքի դանակը։ Ետ կը քաշուի ոստիկանը եւ ամուր կը փայտահարէ, սակայն խելագարը կրկին կը մօտենայ եւ կը մխէ դանակը։ Ոստիկանը սարսափած, օգնութիւն կը կանչէ։ Ասոր վրայ փողոցէն անցող մարդիկ դէպքին վայրը կը խուժեն։

Խելագարը սենեակներէն մէկը կը մտնէ, հոն գտնուող բոլոր առարկաները դուռին ետեւը կը լեցնէ եւ պատուհանին առջեւ կուգայ, պաշտպանողական դիրքի վրայ։ Դուրսէն հինգ ոստիկան եւ քանի մը զինուորներ եւս կուգան եւ ուրիշներու օգնութեամբ կը պաշարեն տունը, կը կոտրեն դուռը եւ փախուստ փորձած ատեն, կը բռնեն խելագարը ու բանտ կ՚առաջնորդեն։

ԱՆԳԼԻԱՅԻ զօրավար Սըր Ճօսլին Փըրսի, Ալպանիոյ ոստիկան զօրաց ընդհ. քննիչը, ալպանական կառավարութեան կողմէ վերին հրամանատար նշանակուեցաւ Շքոտրայի շրջանին զինեալ ուժերուն։

ՆՈՐ ԲՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԴԷՄ.— ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԸ ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ.— ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԸ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ.— Կ'ՈՒԶԵՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՁԵՌՆԱԴՐԵԼ ՏԱԼ ԿԱՐԳԱԼՈՅԾ ԲԵՆԻԿԸ.— 60—70 ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

Երէկ Հայաստանէն ստացանք ուշագրաւ թղթակցութիւն մը, Մարտ 20 թուակիր, եւ «ԿՈՉ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻՆ» վերնագրով: կը հրատարակենք առանց փոխելու լեզուն, կամ բացատրութեան ձեւերը, խորհրդածութիւնները ձգելով ընթերցողներուն:

խմբ.

Խորհրդային-Բոլշեւիկեան բռնապետութիւնը Հայաստանում հաստատուելուց յետոյ, հայ բոլշեւիկ գործիչներ եւ իրենց արբանեակները, մասնաւորապէս շատ խիստ եւ բիրտ հալածանքի ենթարկեցին Հայ եկեղեցին, յանձինս Մայր Աթոռ Էջմիածնի։

Բաւական չէր, որ բոլշեւիկները զրաւեցին Էջմիածնի հողերը, կալուածները, մատենադարանը, տպարանը, թանգարանը, ճեմարանը եւ վանքի շէնքերը, տնտեսական զանազան աղբիւրներ եւլն., նրանք իրենց տիրապետութեան առաջին օրից իսկ, մամուլով եւ միթինկներով, փողոցային ցոյցերով եւ բազմատեսակ ստոր միջոցներով, աշխատեցին վարկաբեկել Հայ եկեղեցին—Էջմիածինը։

Բոլշեւիկներին թեւ թիկունք հանդիսացան մի խումբ կարգալոյծ եւ տխրահռչակ հոգեւորականներ — Աշոտներ, Բենիկներ, Մելեաններ, Աբէլներ եւ նմաններ, որոնք իրենց գրաւոր եւ բանաւոր քարոզութիւններով ծառացան Էջմիածնի դէմ, վարկաբեկելու համար Հայոց Կաթողիկոսին եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամներին։

Կարգալոյծ եւ բարոյազուրկ այդ «հոգեւորականների» խայտառակ արարքներն ու անպատիւ գործերը այնքան յառաջ տարուեցին եւ քաջալերուեցին հայ բոլշեւիկների կողմից, որ վերջերս նրանք —կարգազուրկները— նոյնիսկ համարձակուեցին բռնագրաւել մի շարք եկեղեցիներ Երեւանում եւ Թիֆլիսում։ «Ազատ Եկեղեցական»ների այդ վոհմակը գործում է սանձարձակ առանց աջ եւ ձախ նայելու, առանց խղճի խայթ զգալու եւ կամ ապագայ պատասխանատուութիւնից եւ ժողովրդական ցասումից ազատուելու գիտակցութիւնից տարւելու։

Որպէս զի արտասահմանի հայութիւնը եւ մամուլը իրազեկ լինեն, այն դառն իրողութեան, որին ենթակայ է այժմ Էջմիածինը, ես կ'արձանագրեմ հետեւեալ չոր փաստերը։

1.— Հայաստանի բոլշեւիկեան չեկան, ամիս ու կէսից աւելի է, որ իր նկուղներից մէկում ձերբակալուած պահում է Գերագոյն Հոգեւոր խորհրդի անդամ եւ պատմագիր ու քննադատ գիտ. եպիսկոպոս Ղազարեանին, մեղադրելով նրան, որ իբր թէ հակաբոլշեւիկեան գործեր է կատարում:

2.— Վրաստանի Հայոց Առաջնորդ Գէորգ արքեպիսկ. Չէօրէքչեանը, չկարողանալով այլեւս տոկալ Թիֆլիսի չեկայի բռնութիւններին եւ Թիֆլիսում գործող բարոյազուրկ կարգալոյծների խայտառակ արարքներին, հրաժարուեց իր պաշտօնից:

3.— Էջմիածինը (կաթողիկոս եւ գերագոյն խորհուրդը) յիշեալ հրաժարուած առաջնորդի տեղն ուղարկում են գերագոյն խորհուրդի անդամ եւ փորձուած գործիչ Բագրատ արքեպիսկ. Վարդազարեանին, որ երբ Էջմիածնից հասնում է Թիֆլիսի կայարանը, չեկայի լրտեսները ձերբակալում են նրան, նստեցնում են վակոն եւ Էջմիածին բերելով առնում են հսկողութեան տակ:

4.— Հայաստանի չեկան պարտադրել եւ նոյն իսկ բռնութիւններ է ի գործ դրել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի վրայ, որպէսզի իրենց ցոյց տուած «վարդապետին»ին (որն ամենայն հաւանականութեամբ կարգազուրկ եւ անբարոյական Բենիկն է) *անպայման եպիսկոպոս* ձեռնադրէ եւ ուղարկէ Թիֆլիս իբր Վրաստանի Հայոց Առաջնորդ:

5.— Էջմիածնի միաբաններից բանտարկուած են նաեւ մի քանի վարդապետներ, զանազան զրպարտութիւններով, որոնք չեկան է հնարել:

6.— Հայաստանում վերջերս, նորից կատարուեցին ձերբակալութիւններ: Մարտի ընթացքում չեկան բանտարկեց 60—70 «Հակայեղափոխականի» բոլորովին անհիմն մեղադրանքներով եւ ստոր զրպարտութիւններով:

Հայ ժողովուրդը նորից անհաւատալի ճնշման է ենթարկւել, իր իսկ հայրենիքում։ Հայութիւնը ֆիզիքական տանջանքի եւ բարոյական ճնշման, անարգանքի է ենթարկւում Հայաստանում, իր բոլշեւիկ վարիչների ձեռքով։

Մենք սրտագին կոչ ենք անում արտասահմանի գաղութներում ապրող բովանդակ հայութեան եւ մամուլին, որ առանց կուսակցական եւ դաւանական խտրութեան՝ իրենց զայրոյթի ձայնն ու բողոքը բարձրացնեն խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան դէմ, որպէսզի վերջ տայ Չեկայի անմիտ և ազգակործան հալածանքներին, որոնք այնքան ստոր եւ դաւադիր կերպով կազմակերպւում են Էջմիածնի եւ Մայր Հայրենիքի տանջուած հայութեան դէմ,

Բոլշեւիկներն այսօր ոտքի են կանգնել եւ ծանր հարուածներ են հասցնում 1600 տարիներից ի վեր գոյութիւն ունեցող Էջմիածնին եւ ուզում են քայքայել Հայ եկեղեցին, որ մեր ազգային-պատմական հիմնարկութիւնների մէջ առաջին տեղն է գրաւում։

Բովանդակ գաղութահայութիւնը եթէ կարողացաւ օգնել Շիրակի աղէտեալներին, նոյն հայրենազուրկ՝ բայց հայրենասէր հայութեան վրայ նուիրական պարտականութիւն է ընկնում, որ ամէն կողմից բողոքի հեռագիրներ եւ գրութիւններ ուղղեն հայ բոլշեւիկների կառավարութեան, որ վերջ տայ իր Չեկաների բռնութիւններին։

Այո՛, ձայնը արտասահմանի հայութեանն է, այլապէս բոլշեւեան կարմիր եւ բարոյազուրկ րէժիմը եթէ այսպէս շարունակելու լինի իր վայրագ գործունէութիւնը, Էջմիածինը կը խորտակւի, Հայ եկեղեցին՝ Հայաստանում կը քայքայւի եւ որ գլխաւորն է, հայ ժողովուրդը պիտի անդամահատուի եւ վաղ կամ ուշ Հայաստանը դառնալու է հայազուրկ «յանուն միջազգային յեղափոխութեան»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ԼՈՆՏՈՆ-ԷՆԿԻՒՐԻ ՃԵՄՊԸՆԹԱՑԸ

Ինչպէս գրած էինք, Լոնտոնի եւ Հալէպի միջեւ ուղղակի ճեպընթացը բանիլ պիտի սկսի Մայիս 15ին։ Այս առթիւ պատրաստութիւնները կը շարունակուին։ Արեւելեան երկաթուղիի ընկերութիւնը պէտք եղած յատակագիծը պատրաստած է Սիրքէճիի քարափին վրայ նաւամատոյց մը հաստատելու համար։ Սէյրի Սէֆայինի մասնաւոր շոգենաւ մը ուղեւորները պիտի առնէ այս նաւամատոյցէն եւ Հայտար Փաշա պիտի փոխադրէ։

Յառաջիկային պիտի բանեցուի մեծ տարողութեամբ կառամբարձ շոգենաւ մը որ շոգեկառքը ամբողջութեամբ պիտի փոխադրէ Անատոլուի գծին վրայ, ճիշդ ինչպէս կ'ըլլայ Շուէտի, Տանըմարքայի եւ Գերմանիոյ ինչպէս նաեւ Իտալիոյ եւ Սիկիլիոյ միջեւ։

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՑԱՐԸ

(ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ)

Փետրուարեան յեղափոխութեան առթիւ, երբ տապալեցաւ ցարական իշխանութիւնը,— խորհրդային թերթերը կը շարունակեն քրքրել իրենց դիւանները եւ հրատարակութեան տալ զանազան վաւերաթուղթեր: Իր հետաքրքրութեան համար, ստորեւ կը թարգմանենք այդ պատմութեան ամէնէն եղերական մասը.—

Մարտ ամսուան սկիզբը փեթրօկրատի մէջ յեղափոխութիւնը արդէն զարգացած ու կազմակերպուած էր։ Մարտ 8ին հազարաւոր բանւորներ գործադուլ յայտարարած էին մայրաքաղաքին մէջ. գործադուլը քաղաքական բնոյթ ունէր։

Այն ատեն, Ցումայի նախագահը եւ վարչապետը սկսան հեռագիր տեղեկացնել ցար Նիքոլայի վրայ, հրաւիրելով զայն որ զիջումներ ընէ։ Ցարը կը յամառէր։

11-12ին Մարտին, մայրաքաղաքին բոլոր բանւորները փողոց թափած էին։ Բանակն ալ միացաւ եւ մայրաքաղաքը ինկաւ ապստամբներուն ձեռքը։ Անմիջապէս կազմուեցան բանւորական պատգամաւորներու խորհուրդն ու պետական Ցումայի ժամանակաւոր կոմիտէն։

Ցարը, կացութեան անհաղորդ, կը հրամայէ զսպել շարժումը։

Քաղքենի դասակարգը կը խորհէր պահել ցարիզմը, զոհելով Նիքոլա Բ.ը։ Կը խնդրեն թագաւորէն որ հրաժարի եւ գահը տայ իր զաւակին։

Նիքոլա Բ., ճարահատ, 14 Մարտին, կուգայ Փսկով, եւ նոյն օրն իսկ կը ստորագրէ հրաժարականը։

Ահա նկարագրութիւնը պատմական այդ ժամուն, Շուլկինի բերնով.

«Երեկոյեան ժամը 10ին հասաւ լուսաւոր շոգեկառք մը։ Կայսերական շոգեկառքն էր։ Մէկը մօտեցաւ մեզի.

— Թագաւորը ձեզի կը սպասէ։

Առաջնորդեց։ Մտանք մեծ վակոն մը։ Պատերը ծածկուած էին կանանչ մետաքսով։ Քանի մը սեղան։ Ծեր, նիհար, բարձր, դեղին-ալեւոր զօրավար մը. պարոն Ֆրետէրիքսն էր։

Դրան մէջէն երեւցաւ թագաւորը։ Հագած էր մոխրագոյն «չերքեզկա» մը։ Դէմքը հանդարտ էր։

Խոնարհութիւն ըրինք։ Թագաւորը բարեւեց ձեռքով։ Շարժումով հրաւիրեց որ նստինք։ Ինք նստաւ փոքրիկ քառանկիւն սեղանի մը կողքին, միւս կողմը՝ Կիւչքով, ցարին դիմաց՝ Ֆրետէրիքսը։

Կիւչքով մտածուած բառերով կը բացատրէր կացութիւնը, առանց կարենալու պահել իր յուզումը։ Չէր կրնար սահուն խօսիլ։

Թագաւորը յենած էր մետաքսապատ պատին եւ առջեւը կը նայէր։ Դէմքը հանդարտ էր ու անթափանցելի։ Սակայն կարելի էր հասկնալ դէմքէն, որ աւելորդ կը գտնէր այդ երկար ճառը։

Պատասխանեց թագաւորը։ Ձայնը պարզ էր, հանդարտ եւ որոշ, միայն՝ խորթ շեշտով.

— Ես, այսօր ժամը 3ին, որոշեցի հրաժարիլ գահէն։ Նախ ուզեցի որ գահ բազմի զաւակս Ալէքսէյ, սակայն յետոյ փոխեցի միտքս, գահը տալով եղբօրս Միքայէլի։ Յոյս ունիմ, որ դուք կը հասկնաք հայրական զգացումներս...։

Վերջին խօսքերը արտասանեց կամացուկ։

Ոտքի ելաւ թագաւորը։ Մենք ալ բոլորս ոտքի ելանք։ Կիւչքով թագաւորին տուաւ հրաժարականը։ Թագաւորը առաւ եւ դուրս ելաւ։ Քիչ յետոյ նորէն ներս մտաւ եւ թուղթը յանձնեց Կիւչքովին.

— Ահա ընագիրը։

Մեքենագիրով էր գրուած։»

Կիւչքով շատ զարմացաւ որ այսքան դիւրին հրաժարեցաւ գահէն։ Որովհետեւ կը կարծէր որ ինք գործ ունի անբնական զգայնութեամբ եւ գիտակցութեամբ ցած մարդու մը հետ։ Ցարը կը հրաժարէր գահէն, եւ կը հրաժարէր նաեւ գահը տալ զաւկին, նկատի ունենալով իր անձնական ապահովութիւնը, եւ այդ պատճառով էր որ ձայնը դողաց, երբ կը խօսէր իր զաւկին մասին։

Միլիուքով, յանուն ժամանակաւոր կառավարութեան, Ցաւրիկեան պալատի միթինկին մէջ յայտարարեց թէ իշխանութիւնը կը վարէ խնամակալ Միքայէլ Ալեքսանտրովիչը, թագաժառանգ նշանակուած է Ալէքսէյ։

Այս լուրն առնելով մայրաքաղաքի զինուորներն ու բանւորները սաստիկ զայրացան։ 16 Մարտին կը հրաժարէր Միքայէլ եւս։ Միլիուքով եւ Կիւչքով դէմ էին հրաժարման։ Սակայն մեծամասնութիւնը կը պահանջէր որ Միքայէլ հրաժարի, եւ թագաւորական հարցը լուծուի Սահմանադիր ժողովին մէջ։

*
* *

Մինչեւ Մարտ 20, Նիքոլա Բ. կը գտնուէր Մօգիլյով քաղաքին մէջ։ Փեթրօկրատի խորհուրդին գործադիր կոմիտէի կրկնակի պահանջին վրայ, ժամանակաւոր կառավարութիւնը կ'որոշէ Մարտ 20ին, «բանտարկել Նիքոլա Բ.ը եւ իր կինը»։ Մարտ 21ին, ցարին ընտանիքը կը բանտարկուի Ցարսկոյէ Սելոյի Ալեքսանդրովեան պալատին մէջ (փեթրօկրատէն 20 վերստ դէպի հարաւ)։ Յետոյ, ժամանակաւոր կառավարութիւնը Օգոստոսին, կը փոխադրէ զայն Սիպերիոյ Դապոլսկ քաղաքը, նահանգապետին տանը մէջ։ Պոլշեւիկեան յեղափոխութեան ժամանակ, դեռ ցարին ընտանիքը կը գտնուէր Դապոլսկի մէջ։ Սակայն 1918ին սկիզբները, երբ Սիպերիոյ մէջ սկսան քաղաքացիական կռիւները եւ վտանգը կը սպառնար Դապոլսկին, պոլշեւիկեան կառավարութիւնը կ'որոշէ ցարը տանիլ Եկատերինպուրկ։ Յեղափոխութիւնը կը կատարուի 30 Ապրիլ 1918ին։

Միապետականները քանի մը անգամ կը փորձեն ազատել կայսրը, սակայն չեն յաջողիր։

Ցարը արգելափակուած էր ճարտարագէտ Իբադեւի տունին մէջ։ Այս տունը կը գտնուէր քաղաքին կեդրոնը, բլուրի մը վրայ, եւ ամէն յարմարութիւն ունէր դիմադրելու յարձակումներուն։

Յունիսի վերջերը եւ Յուլիսի սկիզբը Եկատերինպուրկ վտանգի մէջ էր։ Չեխօ-Սլովաքները քաղաքին հարաւային կողմէն, երկու թեւով կ'առաջանային ու կը յարձակէին կարմիր բանակին վրայ։ Կարմիր բանակը կը նահանջէր, եւ քաղաքին անկումը երկու երեք օրուան խնդիր էր այլ եւս։

Այն ատեն 12 Յուլիսին, Եկատերինպուրկի Շրջանային Խորհուրդը (պոլշեւիկ) արտակարգ ժողով մը կը գումարէ եւ կ'որոշէ առանց դատի սպասելու, գնդակահարել ցարական ընտանիքը, ամբողջ։ Կ'որոշուի գնդակահարութեան կարգն ու դիակները ոչնչացնելու միջոցները։

Որոշուած էր ոչնչացնել դիակները, որպէս զի քաղաքին անկումէն յետոյ, թշնամին չգրաւէր դիակները եւ չշահագործէր թագաւորին, «Աստուծոյ օծեալին մասունքներով», ժողովուրդին տգիտութիւնը։

16 Յուլիսին, երեկոյեան, Շրջանային խորհուրդին կողմէ նշանակուած մարդիկը կը հաւաքուին ցարին բանտարկուած տան մէջ, գործադրելու համար գնդակահարութեան որոշումը։ Գնդակահարութեան համար անյարմար էին տունին վերի յարկի սենեակները, ուր կը բնակէին ցարը եւ իր ընտանիքը։ Ուստի կ'որոշուի իջեցնել ստորնայարկի սենեակներուն մէջ, եւ հոն սպաննել զանոնք։ Մինչեւ գնդակահարութեան վայրկեանը, ցարական ընտանիքը լուր չունէր որոշումին մասին։

Նոյն օրը, գիշերուան ժամը 12ին, կ'առաջարկեն բանտարկեալներուն որ հագնին իրենց զգեստները եւ իջնեն վարի յարկի սենեակները։ Կասկած չարթնցնելու համար, անոնց կը յայտարարեն թէ սպիտակ բանակին յարձակման առթիւ ձեռք առնուած նախազգուշութիւն մըն է այդ։

Երբ ցարն ու իր ընտանիքը կ'իջնեն վարի յարկը, գնդակահարութեան յատկացուած սենեակին մէջ, այն ատեն միայն կը յայտնեն անոնց թէ, յանուն Ուրալի շրջանային խորհուրդին, որոշուած է գնդակահարութիւնը ցարական ընտանիքին բոլոր անդամներուն։

Եւ տեղն ու տեղը կը սպաննուին ցար Նիքոլա Ռոմանով, կինը, որդին, չորս աղջիկները եւ չորս մերձաւոր ազգականները, բոլորը 11 հոգի։

Այսպէս սպաննուեցան Ռոմանովները յուլիսի այն գիշերը, երբ կը լուսնար 17ի առտուն։

Գնդակահարութենէն յետոյ, դիակները կը փաթթեն վերմակներու եւ կը լեցնեն բեռնակիր ինքնաշարժի մը մէջ, որ կը սպասէր տանը բակը։ Կը փոխադրեն քաղաքէն 8 վերստ հեռու, Կոբեաթկա գիւղին լքուած երկաթահանքերուն մէջ։ Հոն կ'ոչնչացուին բոլոր դիակները։

Թագուհիին եւ իր աղջիկներուն դիակներուն վրայ կը գտնեն առհագին քանակութեամբ ոսկեղէն ու ադամանդեղէն զարդեր, որոնք կարուած էին անոնց հագուստներուն ու շապիկներուն։ Գոհարներուն մէկ մասը գտնուեցան կօճակներու մէջէն։

18 Յուլիսին, ցորեկին, կը վերջանայ «Թաղում»ն ալ։ «Թաղում»էն յետոյ Մոսկուա կը ղրկուին ցարին թանկարժէք առարկաները, օրագրութիւնները։

Ուրալի Բերմ քաղաքին մէջ կը գնդակահարուի նաեւ Նիքոլայի եղբայր՝ Միքայէլ Ալեքսանդրովիչ Ռոմանով։

Իսկ Յուլիսի 18ի առտուն կանուխ, կը գնդակահարուին ցարական ընտանիքին մնացած անդամները, — նախկին մեծ իշխանուհի Ելիզավէտա Ֆէտորովնա, նախկին մեծ իշխան Սերկէյ Միխայէլովիչ, Սերպիոյ նախկին թագուհին Էլէնա, նախկին մեծ իշխան Կոստանդին Կոստանդինովիչի երեք զաւակները, նախկին մեծ իշխան Բավէլ Ալեքսանտրովիչի որդին Վլատիմիր Բալէյը։ Բոլոր գնդակահարուածներուն դիակները կը նետուին Ուրալի Ալաբայեվսկ քաղաքէն 11 վերստ հեռու խորունկ հանքահորերու մէջ։

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ.— *Հրատարակուած է փրօֆ. Հր. Աճառեանի պատրաստած Հայերէն Արմատական բառարանին ԺԲ. պրակն ալ, 132 էջնոց։ Այսպէսով կը վերջանայ առաջին հատորը, որ ունի 1232 էջ։*

„ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱԼՓՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

...ուցիչին պատմութիւնները։ Երեսնեակ մը մանուկներ են անոնք, որոնց տարիքն է 3-6։ ...ել մազեր, սեւ աչքեր, չարաճճի եւ անուշ նայուածք մը։ Ի... ...ի ուսուցիչն է հայ ուսանող ...ինց ...մը, որ սիրով կը հիւրընկալէ զիս։ ...զտիկներն ալ շուտով կը բա... ...կամանան եւ, մէկը միւսին ...ուելէն, կու գան ինծի երկարե... ...ու իրենց ձեռքը, արեւելեան ...մը։

—Անունդ ի՞նչ է, քուկի՞նդ...։

Անոնք կը մրմնջեն դաշնաւոր ...անհասկնալի պատասխաններ։ 12 տարեկան աղջնակ մը, որ ...էն կը հասնի օգնութեան։ ...նխօս այլ ժպտուն, պզտիկ Անուշը, որ անուշ է իր անունին պէս. ահա քիչ մը աւելի ...ծ, Ագէրպէյճանը (?), որ գոգնոց մը ունի կապոյտ-ճերմակ ...երով։ Վիքթորիա կը վազէ ...անդին, առաջ կը հրէ ...ղայ մը, որուն անունը ...ա։ Փոքրիկ դասարանին ...երը ծածկուած են թուղթերով, որոնց վրայ նկարուած ...րդի փունջեր, իսկ պատերուն վրան սպառազինութեան ...ուածաշունչական բնագիրներ, որոնք խնամքով գեղագրուած են ...։

(մնացածը յաջորդով)

ԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Շրջանային Կոմիտէն իր շարքերու արագօրէն խտացման յաջողութենէն խանդավառուած, թէ՛ ընկերներուն եւ թէ համակիրներուն ինքնազարգացման միջոց մը ստեղծելու նպատակաւ որոշեց տեղւոյս մէջ Դաշնակցութեան Տուն մը կառուցանել ու գրատուն մը հիմնել։ Այս նպատակին համար տեղական ուժերով, կազմակերպեց ներկայացում մը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 2ին Nouvelty Dansing Cynémaի շքեղ սրահին մէջ։ Ներկայացումը աննախընթաց կերպով յաջող անցաւ։ Նման փայլուն ներկայացում տեսնուած չէր Տէսինի մէջ, հակառակ որ բացի մէկ քանի դերակատարներէ, միւսները առաջին անգամն է որ բեմ կը բարձրանային։

Ներկայացումը պիտի սկսէր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սակայն ժամը 1.30ին արդէն ստուար բազմութիւն մը լեցուած էր դրան առջեւ։

Հանդէսին սկիզբը Լոնտոնի երաժշտանոցէն ռուս դաշնակահարուհի մը ընտիր կտորներ նուագեց։ Յետոյ սկսաւ ներկայացումը, որուն Ա. արարէն յետոյ Լիոնէն ընկեր Պօղոս Թիւլպէնտճեան օրուան ներկայացման նպատակը բացատրելով, գեղեցիկ ալպոմ մը ...ուրդի վրաւ։ Ներկաները մասնակցեցան լիովին։ Տէսինէն ընկեր մը 125 ֆրանք վճարեց. ...ալպոմին տիրացաւ ...ը Շէրիէն ընկեր Դանիէլ Քիլարճեան, որ 150 ֆրանք վճարեց։

Հանդէսին ներկայ էին նաեւ տեղւոյս Քաղաքապետարանի պաշտօնեաներն ու Ժինիու Թոէր գործարանի chef de personnellը։ Անոնք եւս անուրջին մասնակցեցան եւ հրապարակաւ շնորհաւորեցին Հայերուս աշխատասիրութիւնն ու հաստատ կամքը, որոնց շնորհիւ կարճ ժամանակի մէջ կրցան աչքառու տարր մը դառնալ Տէսինի մէջ։

Ներկայացումին վերջին մասը կը կազմէր ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն մը, որուն իր մասնակցութիւնը բերաւ Պոլսոյ Տիկնանցէն Օր. Բերուզ Խաչատուրեան։ Ներկայացումը վերջացաւ ժամը 7.30ին։ Ժամը 8.15ին սկսաւ պարահանդէսը, ընկերակցութեամբ ճազպանտի։ Ներկայ էին վերոյիշեալ Ֆրանսացիները։ Հայ աղջիկներ հայկական եւ եւրոպական պարեր պարեցին։ Քաղաքապետարանի քարտուղար Պ. Mutin շնորհաւորեց Կարգադիր Յանձնախումբը։ Պարերը վերջացան կէս գիշերին։

Անուրջէն գոյացաւ 850 ֆր., տոմսերէն 1250 ֆր.։ Ընդհ. գումար՝ 2100 ֆրանք։

Ժպիրհ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԹԻԿ (Մարսէյլ).— Հոս կը գտնուի հոծ հայութիւն մը։ Մեծամասնութիւնը արգահատելի հոգեբանութեամբ, երբեք չի հետաքրքրուիր ազգային շարժումով, այնպէս որ ոեւէ կազմակերպութիւն, եթէ ոչ անկարելի, շատ դժուար է։ Ընտանիքի տէր մարդիկ կը մտածեն միայն իրենց առօրեայ ապրուստին մասին։ Ուրիշներ,— խաղամոլներու խմբակ մը,— կը խորհին գտնել նոր հնարամտութիւններ, պարպելու համար իրենց ընկերոջ քսակը. օրինակ, 5-6 Հայեր հանրածանօթ են այդ արհեստով, ամէն օր նստած են խաղին գլուխը։ Անոնցմէ մէկը, երիտասարդ մը, անցեալ որ ծախեց իր հեծելանիւը՝ կարենալ խաղալու համար, եւ եթէ նոր զգեստ մը ունենար, ա՛ն ալ պիտի ծախէր։

Ուրիշ խմբակ մըն ալ կայ, որ ժամանակը կ'անցընէ... խմելով։ Գինովներն են ասոնք, որ կը սերտեն խմիչքներու նոր նոր անուններ։ Հոս ծանօթ է խման մը, որ ամէն օր ամէն ժամ կը ճնկէ։

Վեներական ախտերն ալ ուրիշ պատուհաս մը դարձած են այս գաղութին գլխուն։ Այդ ախտերով վարակուած երիտասարդները դեղի համար ստիպուած են ծախսելու իրենց վերջին սանթիմը։ Շատ է ասոնց թիւը։ Կան որ կը զղջան, բայց ի՞նչ օգուտ։

Այցելու

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂՄԱՑԱԾ

ՓՈՆ ՍԷՆԹ' ԷՍՓՐԻ 7 Ապրիլ.— Գործազրկութիւնը այստեղ ալ գէշ ազդեց։ Շատեր զրկուեցան գոհացուցիչ օրականներէ։ Ուրիշներ ալ թափառեցան քաղաքէ քաղաք գործ մուրալու, սպասելով գործերու վերաբացման։

Մինչեւ հիմա օրական 7 ժամ կ'աշխատէինք եւ բնաւ մարդ չէին առներ. իսկ այսօր սկսան աշխատանքի ժամերը 9ի բարձրացնել։ Երէկ 6 մարդ գործի առին, եւ յոյս կայ որ բոլորն ալ ընդունուին։ Միայն թէ շաբաթ կէսօրէն վերջ չպիտի աշխատին եւ աշխատավարձին 100էն 5ը պիտի զեղչուի։ Բանուորները նկատի առնելով տագնապը, ճարահատ. առարկութիւն չէին ըներ։

Հայ գաղութը մեծ համակրութիւն կը վայելէ տեղացիներէն, շնորհիւ մեր հայրենակիցներու ըլլալու։ Բոլորն ալ համեստ ընտանիքի տէր մարդիկ են եւ իրենք զիրենք հիւր կը նկատեն այս երկրին մէջ։ Ունինք 12 փոքրիկներ որոնք Ֆրանսական դպրոց կ'երթան։ Այս մանուկները ուշ կանուխ պիտի մոռնան մայրենի լեզուն։ Սակայն ինչ կրնանք ընել, քանի որ չունինք ազգային իշխանութիւն։

Ինքնութեան թուղթեր նորոգելու լուր եկած էր անցեալ շաբթու. իսկ հիմա կանգ առած է՝ համաձայն վերջին հրահանգին։ Ինքնութեան թուղթերու մէջ Թուրք կամ Ռուս կը գրեն, եթէ ոչ ծախք մըն ալ Նանսէնեան անցագրի համար պիտի վճարենք։ Մենք բողոքեցինք ատոր դէմ ըսելով. «Մենք չենք ճանչնար Նանսէնի երկրորդ ծախքը։ Եթէ Նանսէնը մեր լաւութիւնը կ'ուզէ, թող մեր հայրենիքի դուռները բանայ որ մենք երթանք մեր հայրենիքը շէնցնենք»։ Եւ պատասխան մը չստացանք...

1925էն ի վեր գաղութս ունեցած է 3 մահ եւ 3 պսակ, իսկ հիմա ալ 3 նշանտուք։ Կը ստանանք «Յառաջ» եւ «Ազդարար»։ Այս տարի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէ մը հաստատուեցաւ. երիտասարդութեան գիտակից մեծամասնութիւնը անդամ է եւ համակիր։ Յոյս կայ որ մեր ընկերներուն թիւը հետզհետէ աւելնայ։

Վ. Տ. Վարդանեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՓՈՒՇԻՆ ՎՐԱՅ (Քերթուածներ), Զարեհ Պլպուլի Սօֆիա, տպագր. «Հայ գիր» 1927։ Գին 25 աէնթ։

ՓԵՂՕՆ ՀԱՅ ԴՐՕՇԱԿԻՆ, Արտաշէս Յովհաննէսեանի։ Հրատ. «Օշական»ի, 1926 Փարիզ, տպ. «Մասիս»։

ԸՆԿԵՐՎ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԷՆ ԱՌԱՋ

Զատիկին Լիոնի մէջ գումարուելիք ընկերվարական ազգային համագումարին օրակարգի հարցերը կիրակի օր դարձեալ քննուեցան Սէնի ընկերվարական դաշնակցութեան հաւաքոյթին մէջ։ Ինչպէս նախապէս գրած էինք, օրակարգի գլխաւոր խնդիրներէն մէկն է՝ կուսակցութեան յարաբերութիւնները մէկ կողմէ ժողովրդավար կուսակցութեանց, միւս կողմէ համայնավար կուսակցութեան հետ։

Բանաձեւերու Յանձնաժողովը այս մասին մէկ բանաձեւի շուրջ չկրնալով համաձայնութիւն գոյացնել, չորս բանաձեւերը կրկին քննուեցան։ Ա. բանաձեւին (Փօլ Ֆօր-Լըպա) տեղեկաբերն էր Ժան Լոնկէ։ Ըստ իրեն, այս բանաձեւն է միայն, որ կ'երաշխաւորէ ընկերվարական կուսակցութեան ինքնավարութիւնը հանդէպ քաղքենի կամ պոլշեւիկ կուսակցութեանց։ Լօնկէ մեծ տարբերութիւն մը չի գտներ Ա. եւ Գ. բանաձեւին (Զիրոմսքի-Պրաք) միջեւ. եւ կարելի կ'ըլլար զանոնք միացնել, եթէ այդ բանաձեւին տէրերը հաւանէին։ Ամէն պարագայի մէջ կը յուսայ թէ Լիոնի մէջ պիտի կրնան համաձայնիլ։

Բ. բանաձեւը պաշտպանեց Մօրիս Մօրէն, որ համայնավարական ձգտումներ ունի։ Մօրէն Լիոնի մէջ պիտի պաշտպանէ համայնավարներուն հետ մէկ ճակատ կազմելու տեսակէտը։ Վերջին օրերս համայնավարներն ալ այդ ուղղութեամբ կ'աշխատին։

Գ. բանաձեւը պաշտպանեց Զիրոմսքի։ Այս բանաձեւը իր եզրակացութիւնները կուտայ՝ հիմնուելով տնտեսական կացութեան վրայ, կը թելադրէ դասակարգերու պայքարը աւելի սաստկացնել, եւ ամէն գործակցութիւն ու համաձայնութիւն խզել ժողովրդավար կուսակցութեանց հետ. այսինքն վերջ տալ ձախերու հետ գործակցութեան քաղաքականութեան։

Դ. բանաձեւը (Ռընօտէլ), որուն մասին զեկոյց տուաւ Էմիլ Քահըն, կը հաւատայ Ազգերու Դաշնակցութեան, կը մերժէ պոլշեւիկներուն հետ մէկ ճակատ կազմել, կուսակից է ժողովրդավար կուսակցութեանց հետ գործակցութեան։

Ա. բանաձեւը ստացաւ 868 քուէ, Բ.ը՝ 309, Գ.ը՝ 1448, Դ.ը՝ 980։

Կրացիանի բողոքեց որ ընկերվարական երեսփոխանները վերջերս պաշտպանեցին զինուորական նոր օրէնքը՝ որուն մէջ հակաընկերվարական կարգ մը սկզբունքներ կային։ Այս խնդիրը, ինչպէս նաեւ Փօլ-Պօնքուրի Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցիլը պիտի քննուին Լիոնի մէջ։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Rueil A. C. Ա. խումբերու մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր տեղւոյն դաշտը։ Հետաքրքիրներու բազմութիւն մը փութացած էր դիտել մրցումը, որ սկսաւ ժամը 3.30ին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբէն կը բացակայէին Ասատուր եւ Երուանդ։ Ա. կիսախաղին մեծերը իրենց լաւագոյնը ընելով երկու նշանակէտ շահեցան, որմէ վերջ Ֆրանսացիները շահեցան առաջին նշանակէտը։ Բ. կիսախաղին մեր յետսապահներուն պզտիկ սխալէն օգտուելով շահեցան երկրորդ նշանակէտը։ Խաղը թէեւ հաւասարեցաւ բայց դատաւորին կողմնակալութիւնը այնքան զգալի էր որ, անիրաւ «փէնալթի»ի պատիժ մը եկաւ աւելցնել Ֆրանսացիներու նիշը։ Դատաւորին դիտումնաւոր սխալները միշտ կրկնուեցան. իսկ հայ խումբին կողմէ բողոքի ձայները նկատի չառնուելով, անկարելի եղաւ շարունակել։ Խաղին վերջ տրուեցաւ քսան վայրկեան առաջ, 3ի դէմ 2 նշանակէտով։

Հոս յիշենք, որ մեր տղաքը հակառակ իրենց պակաս կազմին գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցան, մանաւանդ յառաջապահներու գիծը ուր լաւ «փաս»երու խաղ մը ի գործ դրին։ Փափաքելի է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողները կարեւորութիւն տան «փաս»երու խաղարկութեան, որուն մէջ կը կայանայ իրենց յառաջդիմութիւնը։

Գ. Գասապեան

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Հայ կռփամարտիկ. Գ. Պաղտասարեան (Գաբօ) փայլուն յաղթանակ մը տարաւ Մարսէյլի մէջ։

Երրորդ շրջանին վերջնապէս զգետնեց իր հակառակորդը՝ Լոփէզ (Սպանիացի), որ հազիւ կրցաւ դիմանալ երկու շրջաններու հարուածներուն։

Տեղական թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին հայ կռփամարտի մասին ու կը փափաքին որ յաճախ բեմ բարձրանայ աւելի կարող ուժերու դէմ։

Յ. Պ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԻՆ ԱՐԿԱԾԸ.— Գողերը, Ուրբաթ առտու կանուխ, Կամպէթթայի պողոտային վրայ, գողի բանալիով մը կը մտնեն կաթնավաճառի խանութէ մը ներս, կը կողոպտեն 200 ֆրանք, յետոյ կը ծակեն պատը եւ կ'անցնին գոհարավաճառ Աբրահամ Թափէրի խանութը։ Լաւ մը կ'աւլեն։ Մօտ 100,000 ֆրանքի արժէքով թանկագին առարկաներ կը թռցնեն ու կը մեկնին։ Ոչ մէկ հետք։

ՆԱԽԱՆՁԻՆ ԳՆԴԱԿԸ.— Մարսէլ Հօվլէրթ ձգած էր իր կինը։ Պէրթ շատ կը սիրէր սակայն իր անառակ ամուսինը։ Քանի՛ անգամներ գնաց ամուսինին մօտ, աղաչելով որ վերսկսի սիրերգութիւնը։ Անօգո՛ւտ։

Առջի իրիկուն, Մուֆթար փողոցէն անցած պահուն, Պէրթ տեսաւ իր ամուսինը, որ կը քալէր կնոջ մը ընկերակցութեամբ։ Պէրթ մօտեցաւ, ուղղեց ատրճանակը, կրակեց իր մրցակից կնոջ կռնակին։ Կինը, վիրաւոր, ինկաւ գետին. յետոյ, վէրքը թեթեւ ըլլալով, ոտքի ելաւ եւ արագօրէն փախաւ։ Եւ ոչ ոք իմացաւ թէ ո՞վ էր այդ կինը։

Իսկ ոճրագործ Պէրթ, նոյն իրիկունը, շտկեց իր անկողինը բանտին մէջ, դարձեալ մինակ։

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ՀՈՐԻՆ ՄԷՋ.— Կիրակի գիշեր, ոստիկանութեան լուր կը տրուի որ Շաթիյեօն գիւղին բերանը, հորի մը մէջ ինկած է 16ամեայ աղջիկ մը, Պէրթ Թրօմանթէն։ Հորը 80 մէթր խորութիւն ունի, որուն 55 մէթրը ջուրով լեցուած է։

Սակայն հորին բերանը այնքան լաւ պաշտպանուած է որ, չի կարծուիր թէ անձնասպանութեան փորձ մըն է։ Երկաթեայ վանդակով մը շրջանակուած, եւ վրան ձգուած են ծառի հաստ ճիւղեր։ Ճիւղերուն վրայ բազմաթիւ նշաններ կան ոտքի հետքերու, այնպէս որ շատ հաւանական է թէ աղջիկը երկար կռուած է հոր ձգուելէ առաջ։ Գիշերը մինչեւ ուշ ատեն հրշէջ գունդ մը աշխատած է դիակը գտնել։ Կարելի չըլլալով երեւան հանել, կանչուած են սուզակները։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ Կ'ԻՅՆԱՅ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ.— Երկուշաբթի առտու, վաճառական մը, Ալեքսանդր Նէմքօ ինքնաշարժով կը սուրար դէպի Քէնսինկթըն (Անգլիա)։ Ինքնաշարժին մէջ կը գտնուէր Օր. Փըրլ Տէվըն։ Երբ, լիճի մը վրայ, կամուրջէ մը կ'անցնէին, վաճառականը սխալ շարժում մը բրաւ եւ ինքնաշարժը ցատկեց երեք ոտք բարձրութենէ մը վար լիճին մէջ։ Նէմքօ, պայծառմտութեամբ կրցաւ անկումի պահուն բանալ դռնակը եւ դուրս քաշել աղջիկը։ Յետոյ լողալով ցամաք ելան։

ՊԱՆԴՈԿԱՊԵՏԸ.— Փարիզի արուարձաններէն Փիւթօյի մէջ պանդոկապետ Ժէօտոռա, սոսկալի մարդ մըն էր։ Հանգիստ չէր տար վարձակալներուն։ Կ'ուզէր որ ժամը 10ին, բոլոր վարձակալները հաւի պէս քուն մտնեն եւ քնանան։ Ու երբ, առջի օր վարձակալներէն Ֆէրնան Պար քիչ մը ուշ սենեակ դարձաւ, բերնէն գէշ բառեր թափեց։ Վարձակալը ետին դարձաւ, յարմար պատասխան մը տուաւ։ Բերան բերնի կռիւէ մը յետոյ, պանդոկապետը, որ դուռները կը գոցէր բոլոր ուշացող վարձակալները փողոցը ձգելու համար, վերցուց ատրճանակը եւ կրակեց վարձակալին փորը։ Միւս վարձակալներն ալ վար վազեցին, փաթթուեցան ոճրագործ պանդոկապետին կռնակին, ու իրենց վրէժը լուծելու և ոճրագործը պատժելու համար, ծեծեցին, տապկեցուցին մարդը, մինչեւ որ հասան ոստիկանները։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

«Զաքարիա փթօլէմայիս կը կոչուիմ։ Ըմբոստ մըն եմ եւ կ'երազեմ ամէնէն մեծ Յունաստանը անարգ Թուրքին մահը կ'ուզեմ. ...ուզեցի Սուլթան Աբտիւլ Համիտը սպաննել, մեր ընտանիքները բնաջնջողը։ Մահուան դատապարտուած եմ։

— Կը բաւէ, յայտարարեց Եօնուս, մատնող նամակին ընթերցումը ընդհատել տալով։

— Գրականութիւնը չե՞ս սիրեր, Եօնուս, դիտել տուաւ մեղսակիցը, ժպտելով։

— Մանաւանդ երբ կնոջս վրայ է որ կը դառնայ։

— Կը կարծե՞ս թէ միտքդ ալ բաւական լուսաբանուած է։

— Կը կարծեմ, մանաւանդ որ ալ այդ մարդուն գործը կարգադրելու ատենը եկած է։

— Կ'ուզե՞ս վաղը, 2 դեկտեմբեր, ժամը երեքին։

— Կը նախընտրեմ երկուքին։

— Լա՛ւ, կէս օրէ վերջ ժամը երկուքին։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ դերս։

— Կնոջդ քովէն չպիտի բաժնուիս, ո՛չ այս իրիկուն, ո՛չ ալ վաղը առտու։

— Ատկից դիւրին բան չկայ. հիւանդ կը ձեւանամ.

— Ժամը երկուքը զարնելուն պէս Զաքարիան տունդ պիտի ըլլայ։

— Ո՞վ պիտի բերէ գինքը։

— Այդ իմ գիտնալիք բանս է։

— Չեմ պնդեր։

— Երբ որ խափշիկը զայն մտցնէ ննջասենեակին կից նրբանցքին մէջ, կը բաժնուիս Խաէնէն որ բան մը գիտնալու չէ, ոչ ալ լսելու է։

— Կատարեալ։

— Ես նրբանցքին մէջ պիտի ըլլամ, վարագոյրին ետեւը ծածկուած, դուն սրահ կ'երթաս եւ կը կենաս այն դրան ետեւը որ սրահը նրբանցքին հետ յարաբերութեան մէջ կը դնէ։

— Լա՛ւ։

— Զաքարիան նրբանցքին մէջ գտնուող միակ աթոռակին վրայ նստած պիտի ըլլայ. ետեւէն պիտի բռնեմ զինքը, վիզէն ուժով մը պիտի սեղմեմ. դուն այն ատեն մէջտեղ կ'ելլես, զայն գետին կը պառկեցնեմ, քեզի կը մնայ վրան իյնալ եւ խեղդել, եթէ արդէն խեղդուած չըլլայ։

Եօնուս՝ սեղմեց իր մեղսակցին ձեռքը եւ գնաց իր կնոջ միանալու։

*
* *

— Քիչ մը ջղայնոտած եմ, մրմնջեց Խաէն, սիրով պտոյտի մը պիտի երթայի։

—Ես ալ կը զգամ թէ թեթեւօրէն կը տառապիմ, հաճոյքով պիտի ընկերակցէի քեզի, հաւանեցաւ Եօնուս պէյ։

— Ո՞ւր կրնայինք երթալ։

— Սէն-Քլու ճաշելու։

— Լաւ գաղափար։

— Պատրաստուէ՛, ես այս կէսօրէն յետոյ արձակուրդ մը կը շնորհեմ Ահմէտին, որ կ'երեւի թէ երէկ գիշեր լաւ չէ քնացեր։

Լրտեսը դուրս ելաւ։

Խաէն անցաւ իր գրասեղանին առջեւ եւ արագօրէն գրեց հետեւեալ նամակը.

«Պարո՛ն,

«Մեծ վտանգ մը կը սպառնայ ձեզի։ Դարանի մը մէջ ինկած էք։ Ձեր սիրած կնոջ ամուսինը պետն է գաղտնի ոստիկանութեան որ ձեզ կը փնտռէ։ Գալով անոր որ ձեր մտերիմը կը կարծէք, պետին օգնականն է, Հայ չէ, այլ իր պետին պէս, Թուրք լրտես։ Փախէք, անուննիդ փոխեցէք, անհետացէք ձեզի եւ ինծի համար։

«Ձեր վրայ մտածող կին մը»։

Նամակը դրոշմեց եւ գնդասեղով մը, անոր կցեց հետեւեալ բաց տոմսակը

«Կը խնդրուի այս նամակը գտնող անձէն՝ որ ստիպողաբար նամակատուն յանձնէ»։

Նամակը պահեց իր վերարկուին ձախ ձեռնոցին մէջի կողմը ու գնաց միացաւ իր ամուսնին։

Կառքը լծուած՝ վարը կը սպասէր. քիւրտ խամին էր որ զայն կը վարէր։ Օդը լաւ էր։ Այր ու կին փավիյօնին մէջ կանգ առին։ Եօնուս ճաշ մը յանձնարարեց։

Սեղան նստելէ առաջ, Խաէն լուացարան մտաւ· այրերու յատուկ արտաքնոցներուն առջեւէն անցած պահուն, արագօրէն՝ Նամակը նետեց ծորակի մը մարմարին վրայ, յետոյ հանդարտօրէն գնաց ձեռքերը լուալու եւ մազերը յարդարելու։

Նոյն միջոցին, լսեց որ մէկը այրերու յատուկ բաժնին մէջ կը մտնէր, լսեց նաեւ որ մարդը կը շարժէր։

Խաէն մեկնեցաւ լուացարանէն նոյն վայրկեանին, պարոն մը քովի արտաքնոցէն դուրս ելաւ. ձեռքը բռնած էր նամակը՝ որ մարմարին վրայ գտած էր եւ գնդասեղով անոր կցուած տոմսակը կը կարդար։ Ընծանօթը ժպտեցաւ եւ նամակը գրպանը դրաւ, տոմսակը պատռելէ յետոյ։

Խաէն իր ամուսնին ընտրած սեղանին առջեւ գնաց նստելու։

Ընծանօթը հաստատութեան արկղակալ կնոջ գնաց ու հարցուց.

— Նամակատունը հեռո՞ւ է ասկից։

(Շար.)

միութիւնը։ Ասոր վրայ, հիւպատոսներէն մէկը յանձնեց միակ ծանուցագիր մը, որուն տակ ստորագրեցին հինգ հիւպատոսներն ալ։

Իտալեւսերպ վէճը

Հեղինակաւոր աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Հռոմի եւ Պելկրատի միջեւ ուղղակի բանակցութիւնները պիտի սկսին այս օրերս։

Պելկրատի թերթերը կը հաղորդեն թէ ալպանական սահմանագլուխին վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովին մասին համաձայնութիւն գոյացած է։ Իտալիա, Ալպանիա եւ Եուկօսլաւիա ընդունած են Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ թելադրութիւնը, որուն համաձայն յիշեալ յանձնաժողովին մէջ պիտի մտնեն Եուկօսլաւիոյ ֆրանսական եւ անգլիական զին. կցորդները եւ Պելկրատի գերման դեսպանատան անդամներէն մէկը։

Նոր վէճ մը ծագելու պարագային, շահակից պետութիւններէն իւրաքանչիւրը իրաւունք պիտի ունենայ դիմելու Պելկրատի գերման դեսպանին, որ Պելկրատի միւս դեսպաններուն հետ համախորհուրդ, քննիչ յանձնաժողով մը պիտի ղրկէ սերպ եւալպանական սահմանին երկու կողմերը։

Իտալեւսերպ բանակցութեանց առթիւ սերպ կառավարութեան հրահանգները դիւանագիտական մասնաւոր սուրհանդակի մը միջոցաւ Հռոմի դեսպանին ղրկուեցան։

Զինաթափութեան համաժողովը

Քանի մը շաբաթէ ի վեր Ժընեւի մէջ գումարումներ կ'ընէ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովը։ Այս ժողովներու ընթացքին, ֆրանսական եւ անգլիական տեսակէտները լուրջ բախումներ ունեցան։ Լորտ Սէսիլ բացարձակապէս կը մերժէ նաւային սպառազինութեան սահմանափակումին համար յանձնառութիւն ստանձնել, մինչ Փօլ Պօնքուր կը պնդէ որ սպառազինութեանց սահմանափակում մը, ինչպէսցամաքային նոյնպէս եւ նաւային ուժերու վրայ տարածուի։

Իտալական պատուիրակ Մարինի եւս մերժեց ֆրանս. տեսակէտը եւ իր կողմէ հակառաջարկ մը ներկայացուց որ անընդունելի նկատուեցաւ թէ՛ Լորտ Սէսիլի եւ թէ Փօլ Պօնքուրի կողմէ։

Այս պայմաններուն տակ, կը կարծուի թէ զինաթափութեան համաժողովը ջուրը պիտի իյնայ։

Ֆրանս. նաւատորմը Իսքէնտէրունի առջեւ

Միջերկրական արեւելքի ջուրերուն մէջ պտոյտ կատարող ֆրանս. տորմիղը Թուրքիայէն մեկնելէ վերջ հասած է Սուրիա եւ խարսխած Իսքէնտէրունի առջեւ։ Ծովակալ Պուէի եւ իր հետեւորդներուն ի պատիւ մեծ ընդունելութիւն կատարուած է յիշեալ քաղաքին մէջ։

Երկու ընդծովեանները հասած են Պէյրութ. շուտով հոն կուգան նաեւ Իսքէնտէրունի առջեւ գտնուող մարտանաւերը, որոնք շաբաթ մը պիտի մնան Սուրիոյ այդ մեծ նաւահանգիստին առջեւ։

Ծովակալ Պուէ պիտի այցելէ Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Տամատի, Մարոնիներու պատրիարքին, յետոյ Դամասկոս պիտի երթայ։

Մեծ հանդէսներ կը նախատեսուին։

Նոր հեռագիրի մը համաձայն, Ապրիլ 11ի առտուն ֆրանս. նաւատորմը ռազմափորձեր կատարած է Իսքէնտէրունի եւ սուրիական Տրիպոլիսի միջեւ։ Ռազմափորձերուն մասնակցած է նաեւ ցամաքային բանակը։ Ռազմափորձէն վերջ ֆրանս. տորմիղը խարիսխ նետեց Տրիպոլիսի առջեւ։

Իսքէնտէրուն ցամաք ելլելէ վերջ, ծովակալ Պուէ Իսքէնտէրունի ֆրանս. հիւպատոս եւ մարզպանի ներկայացուցիչ Պ. Տիւրիէօի հետ ինքնաշարժով պտոյտի ելաւ դէպի Անտիոք։ Ինքնաշարժը ճամբան արկածի հանդիպեցաւ։ Ծովակալը թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ ուսէն. վիճակը շատ լաւ է։

Անգլիա ետ կը դարձնէ ֆրանս. ոսկիները

Անցած օր գրած էինք թէ անգլիական եւ ֆրանսական պետական դրամատուններուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է՝ պարտքի խնդիրը կարգադրելու համար։ Այս մասին վերջնական համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ առջի օր Լոնտոնի մէջ։

1916ին էր որ Անգլիոյ դրամատունը 72 միլիոն ստերլինի փոխառութիւն մը ըրած էր Պանք տը Ֆրանսին, փոխարէն իբրեւ երաշխաւորութիւն ստանալով 24 միլիոն ստերլինի ոսկի։ Այս փոխառութիւնը կնքուեցաւ բաւական ծանր պայմաններով. ֆրանսական դրամատունը 100ին 6 տոկոս պիտի վճարէր, իսկ իբր երաշխաւորութիւն տրուած ոսկին տոկոս չպիտի բերէր։ Երբ 1925ին փոխառութեան պայմանաժամը վերջացաւ, Պանք տը Ֆրանսը տեսնելով որ ի վիճակի չէր պարտքը վճարելու, երկարաձգում խնդրեց։ Անգլիա հաւանեցաւ, սակայն պայմանները աւելի անրացուց։ Նախապէս հաւանած էր փոխ տրուած դրամին մէկ երրորդին հաւասար արժէքով ոսկեդրամ վար դնել. Նոր պայմանագրութեամբ ոսկիի քանակը աւելցուեցաւ։ Այսպէս 1929ին, երբ ֆրանսական պարտքը 5 միլիոն ստերլին պիտի մնար, գրաւ դրուած ոսկիին արժէքը պիտի ըլլար 8,350,000 ստերլին, ինչ որ 100ին 25 տոկոսի հաւասար կուգար։

Այս ծանր կացութեան վերջ տալու համար է, որ Պանք տը Ֆրանսը առաջարկեց պայմանաժամէն առաջ վճարել մնացած պարտքը՝ 37 միլիոն ստերլին ու ետ քաշել 18 միլիոն 350,000 ստերլին արժէքով ոսկեդրամը։ Անգլիա հաւանեցաւ։

Այս ձեւով, Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի պահեստը պիտի աւելնայ։

Հողագործականներու համագումարը

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ պուլկար հողագործական կուսակցութեան համագումարը Ապրիլ 10ին վերջացուցած է իր աշխատանքները Սթարա-Զակորայի մէջ։ Համագումարի ընթացքին ծանր միջադէպեր առաջ եկած են համայնավարական ձգտում ունեցող ծայրայեղ ձախերուն եւ չափաւոր կեդրոնին միջեւ։

Քուէարկութեանց պահուն, չափաւորները տարին յաղթանակը եւ կուսակցութենէն վտարել տուին Թոմով ու Տէլիանովը։

Լիոնի ոճրագործ հայը դատապարտուած

Լիոնէն կը գրեն մեզի.—

«Յառաջ» ժամանակին գրած էր Փետրուար 2ին Լիոնի մէջ կատարուած եղբայրասպան վայրագ ոճիրը՝ կնոջական խնդրի մը առթիւ։ Յիշենք երկու խօսքով.— Յովհաննէս Օհանեան պիտի ամուսնանար այրի տիկին Շահնար Պաքանեանի հետ, քոյրը Պ. Մանիկեանի, որ ճաշարան մը կը բանեցնէ Րիւ Փասթէօր։ Շահնարի ամուսինը թրքական տարագրութեան ատեն մեռած ըլլալով, իր եղբօրը քով կը մնար։ Ժամանակ մը անցնելէ վերջ, իբրեւ խոհարար Մանիկեանի ճաշարանը կը մտնէ Գաբրիէլ Յակոբեան, որ չուշանար մրցակից դառնալ Օհանեանի։ Շահնար կը դրժէ այս վերջինին ըրած իր խոստումը, առարկելով թէ ամուսինին մահուան վկայականը չունենալով՝ վերամուսնութեան իրաւունք չունի։ Օհանեանի մէջ նախանձն ու ատելութիւնը այնքան կը մեծնան իր մրցակիցին՝ Գաբրիէլ Յակոբեանի դէմ, որ առտու մը կանուխ անոր ճամբան կը սպասէ սրճարանի մը մէջ եւ զայն ներս կանչելով երեք անգամ կը կրակէ ու կը փախչի, ճամբուն վրայ արճանակով կը սպառնայ զինքը հետապնդողներուն։ Յակոբեան կը փոխադրուի Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը, ուր կը մեռնի։

Ռոնի ոճրադատ ատեանին առջեւ շաբաթ օր տեղի ունեցաւ ոճրագործ Յովհաննէս Օհանեանի դատավարութիւնը։ Լսուեցան վկաներ, որոնք լաւ խօսեցան Օհանեանի մասին։ Ընդհանուր դատախազ Սապաթիէ մէկիկ մէկիկ թուեց ոճիրին մանրամասնութիւնները եւ հրաւիրեց երդուեալ դատաւորները, որ առանց ընկրկելու հաստատական պատասխան տան իրենց ուղղուած հարցումներուն։

Փաստաբան Փէռօ Օհանեանի պաշտպանողականը խօսեցաւ։

Երդուեալ դատաւորները հաստատեցին թէ Օհանեան կանխամտածութեամբ ոճիր գործած է, սակայն մեղմացուցիչ պարագաներ գտան։

Ասոր վրայ դատարանը Օհանեանը դատապարտեց քսան տարի տաժանակիր աշխատանքի եւ 20 տարի բնակութենէ արգիլումի։

ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
1915 ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

կիրակի 24 Ապրիլ կէսօրէ առաջ ժամը 9ին րիւ Թափի վ.էրի սինէմային մէջ, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Զ. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան։

ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
1915 ԱՊՐԻԼ 11--24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

տեղի կ'ունենայ, Ապրիլ 23ին շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուիի սրահին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեանց, Խարբերդի, Երզնկայի, Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական միութիւններու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։ Պիտի խօսին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Ս. Դ. Հնչակեան բանախօսները։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ *երգիծավէպը*

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱՋԱՐ,,

դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան Պ. Լ. Գեւոնեանի, գաւառներէն ու արտասահմանէն՝ Պ. Վ. Սեւունիի, 5 Avenue Quihou, St. Mandé, Seine. France կամ հեղինակին N. Béchiktachlianի 32, Rue du Pressoir, Paris (20me)։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ST.MICHEL թիւ 24 շէնքին դիմացի կրպակը եւ Քլիւնիի միւզէին պարտէզին առջեւ, Rue Sommerardի անկիւնը։

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԿՈՄԻԿԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

10 Ապրիլ — Փարիզ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեւրունդ. խումբի ժողովը 16 Մարտ շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 19 Rue St. Sulpice, Métro Odéon։
ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ 16 Ապրիլ շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ։

կը խնդրուի անդամատետրները միասին բերել։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը՝ Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Օհան կարօ կը խօսի *Սայաթ Նովայի* կեանքին ու երգերուն մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

⁂ Յարդգողի ընդհ. ժողովը՝ Ուրբաթ 15 Ապրիլ, նոյն սրահը։ Օրակարգ՝ վարչութեան եռամսեայ զեկոյցը եւ կարեւոր հարցեր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ տիկին Յովակիմեանին, իր ամուսնոյն՝ ընկեր ԻՍՐԱՅԷԼ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ ցաւալի մահուան առթիւ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ՝ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի կոմիտէին կողմէ՝ 17 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Գօնֆէրանսի մէջ։ Նուագ (ճազպանտ)։ Մուտք 2 ֆրանք։

Ծանօթ.— Մուտքի տոմսերէն շահող թիւը կը ստանայ մէկ շիշ շամփանեա։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի, Խարբերդի Բալու-Սաքրատ գիւղէն տիկ. Մարգարիտ Բոլոշեան, որ կը կարծուի, երկու տարի առաջ, Պէյրութէն Ֆրանսա եկած ըլլալ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի եւ կամ հետեւեալ հասցէին, Ասատուր Բոլոշեան, Վ.էնիզէլոս փողոց, Թիւ 23, Սէրէզ, Յունաստան։

— Բինկեանցի Աղեքսանդր եւ Տաճատ Մելքոնեան, որոնք Աղեքսանդրիա կը գտնուին։ գրել՝ A. Melkonianի, Usine Bourgeat Les Abreto (Isère)։

կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ
12 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
»	II »	[illegible]
»	III »	[illegible]
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ 1927

14 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 311

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐԻ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ ՑԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

Ծանօթագրուա՛ծ է որ, ամէն տարի այս շրջանին ծանրակշիռ լուրեր հասնին Հայաստանէն, եւ առ հասարակ Կովկասէն:

Անցեալ տարի, քիչ մը աւելի կանուխ, Փետրուարին, կը հրատարակէինք խմբական ձերբակալութեանց պատմութիւնը: Մեր կարմիր-ճերմակ ընդդիմադիրները — «Սո՛ւտ է», պոռացին առանց այլ եւ այլի, մինչեւ որ Երեւանի պաշտօնաթերթը ստիպուած փակել իրենց բերանը, քանի մը հարիւր կալանաւորներու թիւը զեղչելով 110ի (միայն Հայաստանի մէջ):

Այժմ՝ ուրիշ պատմութիւն, նոյնքան տխուր եւ ընդվզեցուցիչ:

Առջի օր եւ երէկ հրատարակեցինք երկու թղթակցութիւններ, երկուքն ալ Հայաստանէն, ինչպէս եւ երկտող մը, բոլորովին տարբեր աղբիւրէ:

Ի՞նչ կը պատմեն այդ նամակները:

— Անցեալ տարուան բանտարկեալներու աքսորը դէպի Թուրքեստան, առանց դատի եւ դատաստանի: 60-70 նոր ձերբակալութիւններ եւ ուրիշ խստութիւններ: Յարձակում բռնութեան՝ Էջմիածնի դէմ, որ ոչ դիմադրելու կարողութիւն ունի, ոչ ալ ելք:

Կարճ խօսքով՝ ահ ու սարսափի նոր շրջան մը, որուն վախճանը անստոյգ է:

Շարժառի՞թը, — նոյնքան անստոյգ:

Եթէ ուզէինք օրինաւոր պատրուակի մը կապել Չեկային այս նոր շահատակութիւնները, կրնայինք յիշել Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարը, որուն նախաշրջանին կը զուգադիպին այս դէպքերը: Բայց խախուտ է այս ենթադրութիւնը: Չեկան ամէն միջոց ունի պաշտպանելու աջէն-ձախէն հաւաքուած պատգամաւորները: Դէպի հիւսիս աքսորուած 25 զինուորները բանտն էին արդէն, եւ քանի մը անգամ դատապարտուեցին, հացադուլ յայտարարելով: Բայց Երեւանի վարիչ մարզպանները քաջութիւն չունեցան այդ տարրական պահանջը գոհացնելու, չարաչար դաս առած ըլլալով 1926 Դեկտեմբերին խեղկատակ դատավարութենէն, որ հրապարակաւ վարկաբեկեց զիրենք: Այդ զոհերուն վճիռը վարչապէս տրուած էր, եւ աքսորի տեղ կը փնտռուէր մէկ տարիէ ի վեր: Բեռան Հայաստանի մէջ, եւ ահա Ռուսաստան կը ղրկեն, սահման տափաստաններու մէջ փճանալու: Ուրեմն, իբրեւ կալանաւոր, ասոնք վտանգ մը չէին ներկայացներ:

Իսկ նոր կալանաւորնե՞րը: (Զմոռնանք աւելցնել որ Կովկասէն դուրս ալ ձերբակալութիւններ կատարուած են, մինչեւ Մոսկուա եւ Խարքով): Ի՞նչ է անոնց մեղքը:

Ու վերջապէս, ի՞նչ է Էջմիածնի դէմ սարքուած խաղը: Մեզի չէ՞ր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին եւ անոր եպիսկոպոսներուն ու վարդապետներուն պաշտպանութիւնը: Բայց, դէմ ըլլալով ամէն տեսակ բռնութեան, ցարական թէ պոլշեւիկեան, մենք իրաւունք ունինք հասկնալու անոնց մեղքը: Արդեօք յեղափոխական շարժո՞ւմ սարքուած է ութսուն տարեկան հովուապետի մը եւ աղօթելու սահմանուած միաբաններու կողմէ: Թէ՞ կացութիւնը այնքան անտանելի դարձած է որ, վանականներն անգամ լեզու ելած են:

Այս վերջին պարագան շատ կը յիշեցնէ հայկական կալուածներու գրաւումը, ցարական շրջանին, երբ ոտքի ելաւ ամբողջ ժողովուրդը, շարժման մէջ դնելով նաեւ ցարին կեանքին աղօթող փիլոնաւորները: Պոլշեւիկները կալուածներու գրաւումէն աւելի բան մը կը փորձեն այսօր, զանազան սրբավայրերու եւ խաչագողներու շքախումբի մը յանձնելով Հայ. Եկեղեցին «բարեկարգելու», բուն բառով՝ կազմալուծելու եւ կործանելու առաքելութիւնը: Այսինքն կը կատարեն գործ մը, որ ոչ ցարին միտքէն անցած էր, ոչ ալ Համիտին:

Ինչպէս բսինք, մենք մէկդի կը դնենք մանրամասնութիւնները, եւ կ՚արձանագրենք միայն դէպքը, բռնութիւնն ու հալածանքը: Եւ մեր բոլոր ուժով կը բողոքենք այդ բարբարոսութեան դէմ, որ ոչ յեղափոխական է, ոչ արդար, ոչ ալ համապատասխան՝ այս անճար ժողովուրդի շահերուն: Իշխանութիւն մը որ անջատեր է պետութիւնը եւ եկեղեցին, առնուազն պարկեշտ եւ հեռատեսական պէտք է ըլլայ, չխառնուի զանազան Բենիկներու ստոր դաւերուն, եւ Էջմիածնի ինքնապաշտպանութեան խաղաղ ճիգերուն կամ կրաւորական դիմադրութեան: Այլապէս, մեղսակից կը դառնայ կատարուած «շանթաժ»ին:

Եւ այդպէս է, դժբախտաբար, իրողութիւնը:

Երեւանի վարիչները ժողովուրդի գաւակներէն անմեղ կալանաւորներ աքսորելով եւ ուրիշ խումբեր բանտարկելով, եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ կաշկանդելով կամ անհաբեկելով, խաչագողներն ու խառնակիչները խրախուսելով եւ անոնց դէմ բողոքողները դատապարտելով, կը կատարեն գործ մը, որ ցարական օրերն ալ կը գերազանցէ:

Եւ մենք շնորհապարտ ենք այս «շինարար» աշխատանքին համար: Որովհետեւ, այդ քաղաքականութիւնը պիտի նպաստէ կոյրերուն աչքերն ալ բանալու, քարե՛րն անգամ լեզու հանելու:

Որքան շարունակուին այս շահատակութիւնները, այնքան շուտ պիտի բացուի վարագոյրը:

Մէ՛կ է բոլոր բռնութիւններուն վախճանը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՇԻՒԸ

Մարտ 30ին Երեւանի մէջ բացուեցաւ Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարը: Այս առթիւ խորհրդային թերթերը լեցուն են ողջոյններով, յաւելեալ եւ ծոխացեալ նկարագրութիւններով եւ զեկոյցներով: Հետաքրքրութեան համար, «Խորհրդային Հայաստան»էն (2 Ապրիլ) կը թարգմանենք Հայաստանի վարչապետ Սաքօ Համբարձումեանի զեկոյցին հետեւեալ մասը.—

«Այստեղ հետաքրքիր եւ նշանակալից հանգամանքն այն է, որ դաշնակցականները դեռ վեր հաշուած են. մուսավաթականներն ու մենշեւիկները ըստ երեւոյթին տակաւին չեն վստահիր դաշնակցականներուն՝ զանոնք եւս մասնակից ընելու իրենց խարդախ գործին:

Այդ երբեմն հակայեղափոխական կուսակցութիւնները, որոնք երբեմն կ՚իշխէին Անդրկովկասի մէջ, այժմ, երբ հրապարակի վրայ այլեւս ոչ մէկ հողային վէճ չկայ, կրնան կողք կողքի հաշուի նստիլ եւ իրենց հակայեղափոխական աշխատանքները կատարել: Նոյնիսկ արտասահմանի մէջ, վտարուած երկրէն եւ տարագիր, անոնք չեն կրնար լեզու գտնել իրարու հետ: Վերջին տեղեկութիւնները կ՚ըսեն թէ դաշնակցականները չեն մասնակցիր այդ հակայեղափոխական դաշինքին, ոչ թէ չեն ուզեր, այլ չգիտեն, թէ ինչպիսի պայմաններով կրնան սակարկել մուսավաթականներու եւ մենշեւիկներու հետ գալիք Հայաստանի սահմաններու մասին: Անոնք չգիտեն, թէ մուսավաթական Ատրբէջանը իր յաւակնութիւնը պիտի յայտնաբերէ՞ Լեռնային Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի մասին: Չգիտեն թէ արդեօք մենշեւիկեան Վրաստանը նորէն պիտի դնէ՞ իրենց առջեւ Լոռիի եւ Ախալքալաքի խնդիրները:

Այդ խնդիրներէն զատ, դաշնակցականները այժմ մտահոգ են ուրիշ հարցով մը, թէ արդեօք Հայաստան ըսելով ի՞նչ սահմաններով կարելի է պատկերացնել զայն. 1914ի սահմաններո՞վ, թէ քիչ մըն ալ աւելի: Դեռ ոչինչ չըրած՝ դաշնակցականները՝ Սիմոն Վրացեանի միջոցով առաջ կը քաշեն այս խնդիրները: Շատ պարզ բան է, որ անոնք չեն կրնար համաձայնութեան գալ միեւնոյն ճակատին վրայ»:

ԱՆԱԹԵՄԱ «ԱՔՍԻՕՆ ՖՐԱՆՍԷԶ»Ի ԴԷՄ

Ժամանակէ մը ի վեր խորունկ պայքար կը մղուի Վատիկանի եւ Ֆրանսայի արքայականներու պաշտօնաթերթ «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ի միջեւ:

Այս թերթը, որ կաթոլիկ կրօնքի ամէնէն մոլեռանդ պաշտպանն էր եւ ամէն կիրակի մեծ քանակութեամբ կը սպառէր Ֆրանսայի եկեղեցիներուն առջեւ, այժմ Հռոմի պապին կողմէ անաթեմայի ենթարկուած է եւ բոլոր կաթոլիկներուն արգիլուած է կարդալ զայն:

Փարիզի արքեպիսկոպոս կարտինալ Տիւպուա, անցածները երբ Պապին ներկայացաւ, այս մասին ստացաւ որոշ հրահանգներ, որոնց համաձայն Պապը անձնապէս արգելքի տակ առած ըլլալով «Աքսիօն Ֆրանսէզ» թերթը, ինքն է միայն, որ կրնայ այդ արգելքը վերցնել: Սակայն կը թոյլատրէ ֆրանսացի եպիսկոպոսներուն, որ շատ հազուադէպ պարագաներու մէջ եւ ծանրակշիռ շարժառիթներու համար արտօնեն «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ի ընթերցումը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինչո՞ւ գտնուեցան Փեքինի դեսպանատան մէջ

Անգլիոյ արտաքին նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըլէյն Փեքինի սովետական դեսպանատան խուզարկութեան մասին հետեւեալը յայտարարեց Երեսփ. Ժողովին մէջ.—

Դիւանագիտական մարմնի երէց անդամին յայտարարութեանց համաձայն, գտնուած վաւերաթուղթերուն մէջէն ելաւ ցանկ մը, 4120 գործակալներու, որոնք Փեքինի մէջ կազմ ու պատրաստ՝ հրամանի կը սպասեն խռովութիւններ հանելու եւ ահաբեկումներ կատարելու համար: Ոստիկանութիւնը գրաւած է նաեւ կնիքները հակաբրիտանական յանձնաժողովին, որուն պաշտօնն է խռովութիւններ գրգռել Անգլիոյ դէմ, նոյնպէս գրաւուած են հակաֆրանսական եւ հակաճափոնական նմանօրինակ մարմիններու կնիքները:

Արտաքին նախարարը հաստատեց թէ ձերբակալուած են 23 Ռուսեր եւ 50 Չինացիներ, որոնց մէջ հիւսիսային Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան պետը:

Չինաստանի կացութիւնը

Չինաստանէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, հիւսիսայիններու յարձակողականը յաջողութեամբ առաջ կը տարուի: Նանքին օդանաւերով ռմբակոծուեցաւ: Զօր. Սուն-Շուանկ-Ֆանկի զինուորները Ջրանցքի երկայնքէն յառաջանալով Չին-Քիանկի դիմացը հասան: Ազգայնական բանակը դեռ կը տիրապետէ Շանկայ-Նանքին երկաթուղագծին: «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Փուքէուի եւ Չին-Քիանկի մէջ կարմիր դրօշները աճապարանքով վերցուեցան: Նոյնինքն Շանկայի մէջ ալ Քուօմինթանկի դրօշին տեղ Հանրապետութեան հինգ գոյնով դրօշները կը դրուին, քանի լուրեր կը հասնին թէ Սուն-Շուանկ-Ֆանկ անցած է Եանկ-Ցէն եւ արագօրէն կը յառաջանայ երկաթուղիի երկայնքին:

Ազգայնականները պաշտպանողական արագ միջոցներ ձեռք կ՚առնեն: Նանքինի եռեւի բլուրին վրայ թնդանօթներ կը տեղաւորուին: Օտար թնդանօթակիրները եզերքէն մէկ մղոն աւելի հեռացան՝ կրակի գիծէն դուրս ելլելու համար:

ՀԱԼԱԾԱՆՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ առջի օր յիշեալ քաղաքին մէջ համայնավարներուն դէմ հալածանքներ տեղի ունեցած են: Քանի մը շաբաթ առաջ չինացի առեւտրականներէ կազմուած հակապոլշեւիկ միութեան անդամները Շանկայի մէկ փողոցին մէջ ինքնաշարժէն իջեցուցին աշխատաւորական միութեան նախագահ Վանկը եւ զայն տարին իրենց պատերազմական ատեանին առջեւ: Հոն սպառնալիքներու տակ, Վանկ անմիջապէս ստորագրեց թուղթ մը, որով կը հրամայէր իր 6000 զինեալ բանուորներուն զինաթափ ըլլալ, յայտնեց նաեւ զէնքերու եւ ռազմանիւթերու տեղերը: Արշալոյսին, հակապոլշեւիկները եւ ոստիկանները գնդացիրներով եւ ատրճանակներով յարձակեցան արհեստակցական միութեանց միջնաբերդ Շափէյ եւ Նանթօ գիւղերուն վրայ: 15 զինեալ արհեստակցականներ սպաննուեցան, ուրիշներ վիրաւորուեցան. 600 հոգի զէնընկէց ըլլալով ձերբակալուեցան. ասոնց մէջն է եւ նաեւ Շանկայի շրջանին համայնավար պետ Չէն-Ցու-Շու: Գրաւուեցան 7 գնդացիրներ, 300 հրացան, բազմաթիւ ատրճանակներ եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ:

Արհեստակցականներու կեդրոնը հիմա չինացի զինուորներու կողմէ գրաւուած է:

Հանքէուի մէջ եւս ոստիկանները խուզարկեցին համայնավարներու կեդրոնը եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեցին:

Շանկայի հակապոլշեւիկ հալածանքներուն դէմ բողոքելու համար 40,000 բանթողներ փորձեցին ցոյց կատարել Զօր. Փէյի բնակարանին առջեւ, սակայն կանոնաւոր զինուորները ցրուեցին զանոնք: Ցուցարարները քար նետեցին Ֆրանսացի պահակներուն վրայ, որուն ի պատասխան Ֆրանսացիները հրշէջ խողովակներով ջուր ժայթքեցուցին ամբոխին վրայ:

Զօր. Զանկ-Քայ-Շէք ժողովի հրաւիրեց Քուօմինթանկի աջ թեւի գլխաւոր անդամները: Կը կարծուի թէ Հանքուէի համայնավարական կառավարութեան հետ յարաբերութիւնները բոլորովին խզուին:

ՆՈՐ ՈՒԺԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Ճափոնական չորս նոր թորփիլահալածներ հրաման ստացան Շանկայ մեկնելու: Թիէն-Ցինի ճափոնական պահակախումբը աւելի պիտի զօրացուի՝ նկատի առնելով Հիւս. Չինաստանի կացութիւնը: Հանքէուի ճափոնական առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ:

Ներկայիս չինական ջուրերուն մէջ կան 171 օտար մարտանաւեր, որոնց 76ը անգլիական, 48 ճափոնական, 30 ամերիկեան, 10 ֆրանսական, 4 իտալական, 1 սպանիական, 1 փորթուկալեան, 1 հոլանտական: 44 մարտանաւեր կեցած են Շանկայի առջեւ, 46 պահակ կը պտտին Կապոյտ գետին վրայ, մնացածները զանազան նաւահանգիստներու առջեւ կը մնան:

ՃԱՓՈՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԻՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ?

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ ճափոնական բանակը ընդհանուր զօրաշարժի կը պատրաստուի եւ կը կարծուի թէ Ճափոն պատերազմ պիտի յայտարարէ Ռուսիոյ դէմ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Կաթողիկոսական Պատուիրակութեան կրթական կեդրոնական խորհուրդը առջի օր հրաւիրած էր մամուլի ներկայացուցիչները, անոնց պարզելու համար «Ֆրանսահայ գաղութներու մէջ կրթական գործի կազմակերպութիւնը, մինչեւ ցայսօր կատարուած աշխատանքը, եւ ապագային համար մշակուելիք ծրագիրները»:

Հրաւէրին պատասխանած էր միայն *Յառաջ*, իսկ *Նոր Երկիր* կը ներկայացնէր կրթական կեդր. խորհուրդի մէկ անդամը:

Ատենապետ Պ. Դաւիթ Բէկ տուաւ համառօտ զեկոյց մը, որմէ կը տեսնուի թէ կրթական կեդրոնական խորհուրդին ջանքերով բացուած են հետեւեալ դպրոցները.—

1.— *Տէսին*: Լիոնի մօտակայ այս հայաշատ կեդրոնին մէջ դպրոց բացուած է երկու տարի առաջ եւ կը շարունակուի մինչեւ այսօր՝ ղեկավարութեամբ Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանի: Դպրոց կը յաճախեն մօտ 50 երկսեռ փոքրիկներ:

2.— *Սէն Ժիւլիէն* (*Մարսէյլ*): Այստեղ դպրոց բացուած է 1925 Յուլիսին, կը յաճախեն 35-40 մանուկներ:

3.— *Մարսէյլ*: Հոս դպրոց բացուած է 1926 Նոյեմբերին: Կը յաճախեն 65 երկսեռ աշակերտներ: Ուսուցչուհին է Տիկ. Սվաճեան:

4.— *Ալֆորվիլ*: Դպրոցը բացուած է երկու ամիս առաջ: Առ այժմ կը յաճախեն 32 փոքրիկներ: Մինչեւ երկու ամիս կը յուսացուի այս թիւը բարձրացնել 60-70ի:

5.— *Փոն տը Շէրի*: Բացուած է Փետրուար 15ին: Ֆրանսական կառավարութեան արտօնութեամբ, ուսուցիչ Պ. Արսէն Աճէմեան ֆրանսական վարժարանին մէջ շաբաթը հինգ օր ժամը 4-6, իսկ Հինգշաբթի օրեր ժամը 9-12 հայերէնի եւ Հայոց պատմութեան դասեր կուտայ՝ 35 երկսեռ աշակերտներու, 6-16 տարեկան:

Բացի վերոյիշեալ վայրերէն, կրթական խորհուրդը դպրոց մը ունեցած է Փարիզ՝ Ցամէմ փողոցը, որ տեւած է 6-7 ամիս:

Լիոնի մէջ եւս ձեռնարկներ կատարած, եւ դպրոցի տեղ պատրաստած է, բայց երկար ատեն անորոշ վիճակի մէջ մնացած է եւ կարելի չէ եղած իրագործել այս ծրագիրը:

Մարսիլիոյ ազգային դպրոցի ծախքերուն, ինչպէս նաեւ Քան Օտոյի դպրոցին նիւթապէս օժանդակած է:

Նիւթականի պակասն է որ արգելք հանդիսացած է կրթ. խորհուրդին, աւելի ընդարձակ գործունէութիւն ունենալ:

Վերոյիշեալ նախակրթարաններու համար պէտք կայ դպրոցական դասագիրքերու եւ գրենական պիտոյքներու: Մասնաւորաբար Փոն տը Շէրիին կ՚ուզեն 15—20 Հայոց պատմութեան դասագիրքեր:

Կրթական խորհուրդը ծրագրած է շուտով կոչ մը ուղղել՝ դրամական եւ գրենական աջակցութիւն խնդրելու համար կրթասէր հայրենակիցներէ:

Կրթական խորհուրդի կազմութենէն (1925 Յունիս) մինչեւ 1927 Մարտ 8 ծախք եղած է մօտ 40000 ֆրանք: 1925ի երկրորդ վեցամսեային 10010 ֆր. 85 ս., 1926ին 25726 ֆր. 55 ս., 1927ի Յունուար 1էն Մարտ 8՝ 4075 ֆր. 50:

Ներկայիս ամսական ծախքն է մօտ 4000 ֆրանք:

Հասոյթի աղբիւրները շատ անկանոն են եւ կը հայթայթուին պատահական նուիրատուութիւններով:

ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԸ

Ա.

Զարեւանդի գիրքը, «Միացեալ անկախ Թուրանիա կամ ի՞նչ կը ծրագրեն Թուրքերը», առիթ եղաւ ուժգնօրէն հրապարակ դնելու համաթուրանական խնդիրը մամուլի մէջ եւ բեմերու վրայ։

Կասկած չկայ թէ ստիպուած ենք քրքրել այս հարցը եւ անոր թաքուն ծալքերը, որովհետեւ Թուրանականութեան բոլոր քայլերը, առաջին առթիւ, ծանրօրէն կ՚անդրադառնան մեր քաղաքական կենսական շահերուն վրայ։ Հանրութիւնը գիտակ չպահել այս հարցին զանազան երեւոյթներուն, կը նշանակէ հասարակութիւնը գոց աչքերով քշել դէպի քաղաքական վտանգ։

Երախայական սխալ մըն է, անտարակոյս, ըսել թէ համաթուրանական գաղափարները իրականութիւն կրնա՞ն դառնալ քաղաքական առարկայական տուեալներով, թէ ան պարզ ցնորք մըն է, որուն ետեւէն կը վազեն այդ շարժման ղեկավարները։ Որովհետեւ մեզի համար բոլորովին հետաքրքիր չէ թէ այդ շարժումը յաջողութեամբ կը պսակուի՞ թէ ոչ, պարզ այն պատճառով, որ այդ շարժման վերջնական յաջողութենէն կախուած չէ մեր քաղաքական շահու վնասը, այլ սկզբնաւորութենէն, առաջին քայլերէն։

Հետեւաբար հարցին այս եզանակը կը փոխենք եւ կը դնենք ուրիշ ձեւով. —Համաթուրանական շարժում կա՞յ թէ ոչ, ու այդ շարժումէն ի՞նչ վնասներ կրնան հասնիլ մեզի։

Քննենք միայն այս կէտը եւ ինքնին երեւան պիտի գայ, թէ ի՛նչ են այդ շարժման երեւոյթները, ի՛նչձեւով կ՚արտայայտուին եւ ի՞նչ ձեւով կ՚անդրադառնան մեր քաղաքական կեանքին, նոյն իսկ Ֆիզիքական գոյութեան պահպանման հարցին։

Բոլորովին ճիշդ է Զարեւանդի հաստատումը թէ շարժման պատմութեան ծագումը, պետական կազմակերպութիւն եւ քաղաքական ամէն տեսակ առաւելութիւն ունեցող օսմանեան կայսրութենէն չիսկսիր, այլ՝ քաղաքականօրէն տիրապետուած, թշնամիի կրունկներուն տակ տրորուած Թուրանական այն ցեղերէն, որոնք Թուրանական միութեան մը իրականացման մէջ կը փնտռէին իրենց քաղաքական ազատութիւնը։

Ինչպէս իւրաքանչիւր հպատակ ժողովուրդ, այդ ցեղերն ալ, շատ լաւ կը հասկնային թէ առանց համակիր եւ ուժեղ պետութեան մը աջակցութեան, անկարելի պիտի ըլլար իրականացնել այս գաղափարը։ Կրօնքով, լեզուով ու ցեղով իրենց մօտիկ կեցող միակ կազմակերպուած անկախ պետութիւնը օսմանեան կայսրութիւնն էր, այս պատճառով ալ համաթուրանական ղեկավարները դեռ Համիտի բռնապետութեան ժամանակ մուտք գործեցին օսմանեան մայրաքաղաքը եւ սկսան իրենց փրոփականդը։

Համիտեան շրջանին այնքան միայն կարեւորութիւն կը տրուէր այս շարժումին, որքան որ անհրաժեշտ էր ցոյց տալ իսլամական աշխարհի ուժը քաղաքական հակառակորդներուն։ Ուրիշ խօսքով՝ օսմանեան կայսրութեան ինքնակալը կ՚աշխատէր աշխարհին ցոյց տալ թէ իբրեւ իսլամութեան Խալիֆա, աշխարհի մահմետական ցեղերու ամբողջական ուժը իր հետ է։

Սակէ պարզ կը հետեւի թէ՝ ամենամեծ գործօնը կը նկատուէր համիսլամական շարժումը։ Կայսրութեան պետին կարծիքով, համաթրքական համախմբումի մը ուժերը շատ աւելի պատուաւոր պիտի ըլլային բաղդատելով համիսլամութեան ուժին հետ. միաժամանակ այդպիսի ծրագիր մը պիտի վտանգէր նաեւ իր խալիֆայական միահեծանութիւնը։ Այս պատճառներով, համաթուրանականութեան ղեկավարները չկրցան լայն աջակցութիւն գտնել օսմանեան կայսրութեան մօտ։ Սակայն առանց յուսահատելու, յամառօրէն աշխատեցան Թուրք մտաւորականութեան մէջ կողմնակիցներ ճարել, ապագայի պատրաստութեան համար։

Համաթուրանականները շատ ճարպիկ կերպով մուտք գործեցին Իթթիհատի գաղտնի կազմակերպութեան մէջ, համոզուած ըլլալով, որ այդ խմբակցութեան մէջ պիտի գտնեն իրենց ապագայի մեծ յենարանը։ Թէեւ այս խմբակցութիւնն ալ այն ատենները կեցած էր զուտ օսմանցիական քաղաքական տեսակէտներու վրայ, եւ աւելին, ոչ միայն կը կարծէր թէ առանց ցեղային խտրութեան միսաի-լման աշխարհը պիտի օգտագործեն, այլ եւ սահմանադրական խաբուսիկ ազատութիւններով պիտի կրնան օգտագործել նաեւ կայսրութեան քրիստոնեայ ազգաբնակչութիւնը, ինչպատ Թուրք տիրապետողներու։ Անշուշտ Իթթիհատի խմբակցութիւնը եւս չէր կրնար իրձեռքին տակի իրական ուժերը փոխարինել, ռուսական հզօր կայսրութեան ճանկերուն մէջ գտնուող Թուրանական ցեղերով, որոնց յենարան ըլլալու հանգամանքը շատ կասկածելի էր։

Թէ կայսրութեան ինքնակալին եւ թէ Իթթիհատի խմբակցութեան համար համաթրքութեան գաղափարականը իբրեւ յստակ հասկացողութիւն մը չէր պատկերանար, որովհետեւ անոնց մէջ հակումը ազգային հաւաքականութեան մը ստեղծումը չէր, այլ իրենց անհատական կամ խմբակցական տիրապետութեան ապահովութիւնը։

Օսմանեան սահմանադրութեան վերահրատարակութենէն յետոյ էր, որ համաթրքական շարժումը սկսաւ շօշափելի կերպարանք ստանալ։ Սկզբնական շրջանին, անիկա տակաւին պարզ տեսութիւն մըն էր, եւ ոչ թէ գործնական քաղաքականութիւն մը։ Ռուսաստանէն եկած ղեկավարներու յամառ աշխատանքով պատրաստուած քանի մը մտաւորականներ, արդէն յարած էին այս շարժման, որոնք հաւաքական կազմակերպութեան մը հիմը կը դնէին Պոլսոյ մէջ, օգտուելով սահմանադրական Թոյլտուութիւններէն, աւելի ուժեղ եւ հրապարակով շարունակելու համար իրենց փրոփականդը Թուրք առաջաւոր մտաւորականութեան մէջ։

Իթթիհատը, որ տէրն ու տնօրէնն էր Օսմանեան կայսրութեան, տակաւին չէր իւրացուցած այս շարժումը, որովհետեւ չէր կրնար մէկ անգամէն խորտակել իր ոտքին տակ եղած բոլոր այն ճիւղերը, որոնք զօրաւոր յենարաններ կը նկատուէին իր տիրապետութեան համար։ Ան տակաւին յամառօրէն կը հաւատար թէ՝ սահմանադրական փշրանքներով պիտի կարենայ խաբել բաղկացուցիչ քրիստոնեայ եւ իսլամ ոչ-Թուրք տարրերը եւ ամրացնել տիրապետութիւնը, թէեւ Իթթիհատականներէն ոմանք համոզուած մտած էին համաթուրանական խմբակցութեան մէջ։

Պէտք է այստեղ շեշտել թէ՝ համաթուրանական շարժումի ղեկավարներուն ճարպիկութեան եւ անոնց յամառ փրոփականդին շնորհիւ չէր, որ Օսմանեան պետութիւնը աստիճանաբար կ՚երթար դէպի Թուրանականութիւն, այլ քաղաքան դէպքերն ու դիպուածներն էին որ կայսրութիւնը անզգալաբար կը մղէին դէպի Թուրանականութիւն։

Իթթիհատի ղեկավարները աստիճանաբար սկսան համոզուիլ երկու էական կէտերու մէջ,— թէ անցած է ժամանակը խաբէութեամբ եւ սուտ խոստումներով կայսրութեան բաղկացուցիչ տարրերը կերակրելու եւ թէ մասնաւորապէս քրիստոնեայ տարրերը ուժեղ կերպով կապուած են իրենց ազգային աւանդութիւններուն ու մշակոյթին հետ. որով հնարաւոր չպիտի ըլլայ ազատութեան ու այլ խաբուսիկ հեռանկարներով Թուլացնել անոնց ինքնուրոյնութեան հակումը։

Այս առաջին քայլին մէջ անոնք յուսախաբ եղած էին ու անիկա մեծ զայրոյթ մը ստեղծած էր Իթթիհատի ղեկավարներուն։ Անոնք հաստատապէս համոզուած էին թէ առանց քրիստոնեայ տարրերու կատարեալ իրաւահաւասարութեան, անհնար պիտի ըլլայ զանոնք կապել օսմանեան կայսրութեան, սակայն անիկա խստոր կը համեմատէր իրենց տիրապետական ձգտումներուն, հետեւաբար կը մնար մէկ ճանապարհ —այս «դաւաճան» տարրերը Թողուլ մէկդի եւ յենուլ միայն մահմետական տարրին վրայ, քանի որ անոնք կրօնքով ու աւանդութիւններով սերտօրէն կապուած էին իրենց հետ։

Թուրանական ղեկավարները ճարպիկօրէն օգտագործեցին ներկայացած պատեհութիւնը, Թրքական ղեկավարները քայլ մը աւելի մօտեցնելու համար իրենց փայփայած գաղափարին։

Երեք տարուան սահմանադրական շրջանի փորձառութիւնը զիրենք հասցուցած էր այնպիսի կէտի մը, որ ուժ կը զգային Իթթիհատի ղեկավարներուն հարկադրելու որ քաղաքական անկիւնադարձ մը կատարեն։ Կը գումարուէր 1911ին իթթիհատական խորհրդաժողովը Սելանիկի մէջ։ Այս ժողովը ճակատագրական նշանակութիւն պիտի ունենար օսմանեան կայսրութեան ու անոր բաղկացուցիչ ազգերուն, մանաւանդ քրիստոնեաներու համար։

Այդ ժողովին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, քրիստոնեայ տարրերը մահուան կը դատապարտուէին հետեւեալ որոշումով.— «Կայսրութեան նկարագիրը պիտի ըլլայ համեմատական։ Պէտք է ապահովուի մահմետական հաստատութիւններու հանդէպ յարգանքը։ Պէտք է մերժել այլացեղ ազգութիւններու (քրիստոնեաներու) իրենք իրենց մէջ կազմակերպուելու իրաւունքը։ Ազգութիւնները զանցառելի քանակութիւններ են։ Թուրք լեզուի տարածումը գերազանց միջոց մըն է հաստատելու մահմետական գերիշխանութիւնը եւ իւրացնելով ձուլելու միւս տարրերը։»

Այս որոշումը կը տրուէր գոնփակ նիստի մը մէջ, ուր խօսք եղած է, իբրեւ անգիր որոշում, բնաջնջումով ազատել քրիստոնեայ տարրերէն, երբ քաղաքական յարմար պատեհութիւնը ներկայանայ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

«ԳՈՐԾ» ՀԱՆԴԷՍԸ.— Հայ Գրական Ընկերութիւնը ձեռնարկած է «Գործ» անունով գեղարուեստական ու գիտական պարբերական հանդէսի մը հրատարակութեան։ Այս առթիւ կազմուած է խմբագրական յանձնախումբ մը, որուն կ՚անդամակցին Ա. Իսահակեան, Շիրվանզադէ, Յ. Յովհաննէսեան, Յ. Մալխասեան, Ս. Լիսիցեան, Գ. Լեւոնեան, Ե. Թադեւոսեան։ Խմբագրութիւնը կոչ ընէ հայ գրողներուն աշխատակցութեան համար։

Առաջին թիւին զուտ հասոյթը պիտի յատկացուի Շիրակի աղէտեալներուն։

ԻՋԵՒԱՆԻ մէջ Մարտ 24ին, բանւորական ակումբին մէջ հրդեհ ծագելով, այրած է շէնքն ամբողջ։ Վնասը կը հասնի 10,000 րուբլիի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

Ց. ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՓՃԱՆԱՆ ԱՅԳԻՆԵՐԸ

Հայ գիւղացին առաջին կոմունիստական պետութեան մաս մը կազմող երկրին մէջ,— որ հիմնուած է անշուշտ արտադրական ուժերու «ծայր աստիճանի զարգացման» վրայ—, իր գինին եւ առհասարակ խաղողէն ստացուած արդիւնքները կը շարունակէ փճացնել տակաւին վազէն վար չբերած, դեռ եւս որթատունկին վրայ։

Եւ այդ, կրկնակի։ Մէկ՝ որ զանազան հիւանդութիւններն արդէ՛ն իսկ խաղողին ողկոյզը դեռ եւս իր ոստէն չփրցուած հիւթաքամ կ՚ընեն եւ կը թունաւորեն անոր բոլոր անուշութիւնները։ Այդ մասին քիչ մը խօսած ենք նախորդ յօդուածին մէջ։ Եւ մէկ ալ՝ Հայաստանի մէջ դեռ կը շարունակեն վազը մշակել, այնպէս որ եթէ հրաշքներ ալ տեղի ունենան, կարելի չէ ընտիր խաղող, ուրեմն եւ գինի ու այլ արդիւնքներ ստանալ։

Այո՛, մեր հայրենիքին մէջ, ուր շատ յաճախ կը խօսուի ու կը գրուի ագրիկուլտուրայի մասին, ուր ամէն մէկ խօսքին մէջ կը գործածէ ինդենսիֆիկացիա բառը, մեր երկրին մէջ, որ ունի գիւղատնտես-հողագործներու պատկառելի քանակ մը, այգին դեռ կը մշակուի նահապետական եղանակով, ան ձեւովինչ ձեւով որ երբեմն իրենց նոքեարներուն մշակել կուտային պարսիկ աղաները, խաները, սարտարները։

Այգեգործութիւնը Հայաստանի մէջ ճիշդ այն վիճակին մէջ է, ինչ վիճակի մէջ տեսաւ զայն Քսենոֆոնը, տեսաւ մեզմէ շուրջ երկուքուկէս հազարամեակ առաջ, զարմացաւ ու բարի ժպիտով մը նկարագրեց իր «Նահանջ Բիւրոց»ին մէջ...

Թումբերու լայնութիւնը իբարմէ ամենաքիչը երեք մեթր հեռաւորութեամբ, վազերը գետնին կպածթուխս նստած հաւերու պէս. անոնց ամենալաւ ոստերը անխնայ կտրատուած ու քէթուկ դարձած, ահա մեր այգիներուն պատկերը։ Ողկոյզը իր ամբողջ կեանքին տեւողութեան ընթացքին արեւի, լոյսի երես չտեսներ։ Քլորոֆորմը եւ քրախմալը, որ կը գոյանան արեւի ճառագայթներուն ազդեցութենէն՝ կը փճացնեն խաղողը։ Եթէ քիչ մը անձրեւ եկաւ կամ այգին թեթեւակի թրջեցաւ, հողը կը խոնաւնայ։ Եւ որովհետեւ ողկոյզը անմիջապէս պառկած է հողին վրայ՝ կը սկսի փտութեան աւերը։ Իսկ եթէ ողկոյզին երեսը հողէն աւելի ամուր ըլլայ եւ չենթարկուի փտութեան, ջուրը կը գոլորշիանայ շուտով եւ դուրս գալու տեղ չունենալով՝ յառաջ կը բերէ բիւլքին կոչուած հիւանդութիւնը, որմէ տերեւները կը թափին,վազը կը մնայ մերկ եւ քիչ յետոյ ալ ողկոյզը վաղահաս կերպով կը փրթի ոստէն։ Ալ չենք խօսիր այգիներու ձեւի մասին, որոնք տնտեսութեան տեսակէտէն անհեթեթութիւններ կը ներկայացնեն։

Գիտեմ, շատերը պիտի ըսեն թէ մեր ըսածները ընդհանուր ասիական դժբախտութիւններ են, ցարական կառավարութենէն մնացած վէրքեր։ Ի՞նչ կրնային ընել այնքա՜ն կարճ ժամանակի մէջ հայ պոլշեւիկները։

Այդպէս չէ։ Կրնանք ըսել, որ ամբողջ Ասիոյ մէջ, չհաշուած Պարսկաստանը եւ քանի մը ուրիշ աննշան վայրեր, միայն Հայաստանի այգեգործութիւնն է, որ կը գտնուի այսքան նախնական եւ իսկապէս նահապետական վիճակի մէջ։ Ատրպէճանը, Վրաստանը, Խրիմը, Դէրբէնտը, դէն են շատեր այգեգործութեան այդ անիմաստ ձեւերը եւ որդեգրեր են աւելի՛ կատարեալ եղանակ մը։ Անոնք վազը կը հանեն ցիցերուն վրայ բարձր-բարձր, անոնց որթը «չոռ» հիւանդութիւնը չունենար, անոնց ողկոյզը նախումէ զերծ է։ Բացի այդ առաւելութիւններէն, տնտեսութեան տեսակէտէն ալ խոշոր առաւելութիւն ունին այդ այգիները, անոնց տակն ալ կը պահեն եւ փոքր տարածութենէ մը կը ստանան առաւելագոյն բերքը։ Միւս կողմէ, յիշեալ երկիրները խորհրդայնացումէն յետոյ սկսեր են յառաջդիմել այդ ճիւղին մէջ եւ տակաւին կը շարունակեն զայն աւելի եւս զարգացնել։ Ինչ կը վերաբերի այն առարկութեան, թէ ցարական կառավարութիւնը մեր երկիրը, իբրեւ ծայրագոյն գաւառ, երեսի վրայ ձգած էր, այդ ալ գո՛նէ այս պարագային այնքան ճիշդ չէ։ Պէտք է անկեղծ ըլլալ եւ խոստովանիլ վերջի վերջոյ։ Ցարական կառավարութիւնը մեր երկրի այգեգործութեան բարձրացման համար աւելի շատ է ըրեր, քան թէ Հայերէ կազմած ներկայ իշխանութիւնը։ Ան էր, որ, մա՛նաւանդ նախապատերազմեան քանի մը տարիներուն, կը քաջալերէր Երեւանի նահանգի այգեգործութիւնը։ Ան էր որ տիպար այգեգործներուն մրցանակներ կը խոստանար եւ շատ յաճախ քանի մը հարիւր ոսկի պարգեւ կուտար հայ այգեգործին։ Ազատ Դաշտին մէջ 1910էն սկսած, հեռզհետէ յառաջ կուգան այգիներու նոր ձեւեր՝ Գիւոյի, գերմանական եւ երբեմն ալ զուտ տեղական սիստէմներ, խառնուրդ շարք մը սիստէմներու . . . ։ Այժմ այդ այգիներէն եւ ոչ մէկը կայ. անոնց տեղը կամ շամբուրներ են կամ հացահատիկի արտեր եւ կամ լաւագոյն պարագային այգիներ . . . ։

Ուրեմն, Հայաստանի խորհրդային փորձերը այգեգործական ասպարէզին մէջ այս եօթը տարուան ընթացքին հայ գիւղացին մազաչափ անգամ չեն հանած իր նախկին, միանգամայն խոտելի նահապետական դրութենէն։ Թերեւս ըսուի թէ անոնք բուն պատճառը վերցնելու անզօր, դարմաններ են հետեւանքը։ Արդեօք հայ պոլշեւիկները խաղողը կիսափուճ վիճակի հասցնել տալէն ետքը, հայ գիւղացիին սորվեցուցի՞ն չէնք ու շնորհք բան պատրաստել անկէ։

Այդ ասպարէզին մէջ ալ ոչ մէկ մխիթարական երեւոյթ։

Հայ գիւղացին դեռ կը շարունակէ Ագաթանգեղոսի, Ս. գրքի մէջ նկարագրուած եղանակներով, աղտոտ ոտքերով հընձաններուն մէջ իր ողկոյզին հոգին առնել եւ անկէ «գինի պատրաստել»։

Ան հազար տեսակի աղտեղութիւններով լեցուն խաղողին հիւթը կը լեցնէ նոյնչափ աղտոտ ամաններուն — կարասներուն մէջ, տասը տասնըհինգ օր, օրական մէկ երկու անգամ կը խառնէ, մինչեւ «եփ գալը» եւ այնուհետեւ ինք «կը պառկի գինու կարասին տակը» կամ լաւագոյն պարագային ամուր-ամուր կը ծեփէ անոր բերանը — լպրծուն ցեխով — եւ ամիսներ, յաճախ կիսամեակներ շարունակ, միաս[ին] բարով կը [...] կարասին, մինչեւ վաճառքի [...] նելու կամ «ասոր հաճ[...] ալ [...] նելու» ժամանակը։ Եւ ի՞նչ [...] ստանայ։ — Գիւղացիին գի[նիին] մէկ կարեւոր մասը կը փ[...] նոյնիսկ տարուան մը կեանք[...] չանցուցած։ Այս հիմնական սե[...] շրջումէ զերծ մնացած գինին[...] ալ որակով կ՚ըլլան շատ անն[...] ողորմելի, կիսովին քացխած, ա[...] աստիճանը չանցնիր 8ը, 9ը, 1[...] Ինչ խօսք որ որակի համա[...] ալ կը գնահատուի գինին։ [...] գնահատողը ո՞վ է։ «Արարա[տ] գինիի եւ քոնեաքի պետակ[...] թրըսթը։ «Գինիդ թող աղէկ ըլլա[...] որ գին ստանայիր։ Մեղաւո[ր] ո՞վ է։»

Խսկապէ՛ս։ Ո՞վ է մեղաւորը...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՐՏ[...]

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ"

(Շար. երէկի թիւէն եւ վեր[ջ])

Ահա առոյգ բանւոր մը, [...] Թորիայի հայրն է ան, [...] հրաւիրէ զիս այցելել իր [...] որուն կրթնած է մատուռը։

Երկրուն փայտէ սանդ[ուխ] մը, որ զամուած է իր կողին [...] կը բարձրանանք տան առա[...] յարկը, ուր կը գտնուի տան [...] կինը՝ թխորակ մորթով, սեւ [...] զերով, ան կը ծխծղի յօ[...] ժպիտով մը։ Նորածին մը ան[...] հատ կը ճվճվայ իր բազուկներ[ուն] մէջ։

Ցան ներսը խիստ մաքուր [...] կրակին վրայ ջուրը կ՚եռայ։ [...] գործեր, որոնք շինուած են [...] մագոյն կերպասեղէնի կտորներ[...] զուարթութիւն մը կուտան [...] ճերմկցուած պատերուն։ Նկարա[...] նին մէջ կը գտնուին սեղան [...] երկու անկողիններ, նստարան [...] օրօրոց մը, որ շինուած է [...] փայտով եւ չուանով։

Շնորհիւ հաճոյակատար[...] թեանը ուսանողին, որ կ՚առաջ[...] դէ զիս, եւ որ հայերէնի պէս [...] խօսի անգլիերէնը եւ ֆրանսե[...] ու կը թարգմանէ մեր խօսակց[ու]թիւնը, կը սկսինք խօսիլ։

Կ՚իմանամ թէ ինչպէս [...] խեղճ մարդիկը բոլորովին [...] փախած են Թուրքերէն հալա[ծա]կան, լքելով իրենց ամբո՛ղջ [...] ցածը։ Թէ ինչպէս, Ալֆորվիլ[...] րենց հայրենակիցներուն մօտ [...] լով, փոխ առած են պզտիկ գ[...] մը, եւ մէկ մինակ, գիշեր [...] աշխատելով, կրցած են երեք [...] սէն շինել այս տունը։ Հիւր[ա]բողներս ինչ ողբագին համ[...] պութեամբ մը կը պատմեն [...] ջարդերը, զորս Թուրքերը [...] կերպեցին սիսթէմաթիկ [...] պով։ Անոնք մանրամասնու[թիւն]ներ կուտան։ Ահա, օրինակ [...] մար, ձեղի պատկեր մը անօր[...] բարբարոսութեան։— Տիրա[...] րի մօտ, դաշտի մը վրայ [...] հազար մանուկներ, որոնք [...] եօթը տարեկան կան, թաղուա[ծ] հողին մէջ, մինչեւ իրենց [...] եւ Թուրք ու Քիւրտ ձիաւոր[ներ] սրարշաւ կը վազեն այս փոք[...] ողջ գլուխներով ծածկուած [...] տին վրայէն, արիւնով ներ[...] իրենց ձիերուն սմբակները։

Քաղցր ձայնով մը կ՚[...] չին այս ամէնը, եւ լռութե[...] ջոցին, որ կը ծանրանայ այս [...] մութենէն յետոյ,— որովհետ[եւ] ես համր կը մնամ, եւ ի՞նչ կր[...] յի ըսել այս յուշերուն համա[...] կինը, որուն փոքրիկը քնացա[ծ] արդէն, ինծի կը հրամցնէ շոր[...] լի ժպիտով մը, քանդակա[...] եալ սկուտեղի մը վրայ [...] գաւաթներով արեւելեան [...] որ դիրտով միասին եռացած է [...]

Ո՞վ կրնար խորհիլ թէ [...]

[illegible] «ԹողաԹուրքա» սուրճը պիտի խմէր Փարիզէն 8 քիլոմէԹր հեռու: Նոյն սուրճը խմեցինք նաեւ մօ-տակայ փոքրիկ խանուԹի մը մէջ, ուր սափրիչի մը սարքը հաձելի զուարճուԹիւն մը կը դնէր ար-ուարձանի հասարակ գինեվաճա-ռին աԹոռներուն ու սեղաններուն մէջ:

Հոն բազմաԹիւ Հայեր նս-տած՝ կը խմէին, կը ծխէին եւ Թաւլու կը խաղային եւ ուր ոչինչ կար իբրեւ նոր:

Խանութին տէրը սկսաւ դար-ձնել ձայնագիր մը (ֆօնօկրաֆ), որ ներկուած էր կարմրադեղով: Լսեցի նախ փարիզեան յանկերգի մը առաջին բառաչինը, ո՛չ, այլ հայ ժողովրդական երգե՛ր էին, խիստ, վայրենի եւ ծանր միան-գամայն, մելամաղձուԹեամբ լեցուն ու բարբախուն, որոնք,— ո՜վ գիտուԹեան հրաշքը,— հայ-րենաբաղձուԹեամբ լեցուցին սրա-հը:

Պատերուն երկայնքին, քանի մը յաճախորդներ Թառած՝ նստա-րաններուն,նստած էն իրենց սրունք-ներուն վրայ: Եւ այս աւանդական նստուածքը, որուն վարժուած են անգիտակցաբար, այս կիսովին բարբարոս երաժշտուԹիւնը, բա-ւական եղան որ ստեղծուի տարաշ-խարհիկ մԹնոլորտ մը, որ կատա-րելապէս ինծի կուտար այն տպա-ւորուԹիւնը Թէ «կը ճամբորդեմ Հայաստանի մէջ»:

ՀԻԻԿԷԹ ԿՈՏԷՆ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՍԵԲԱՍՏԻԱՅԷՆ

Սեբաստիայէն կը գրեն Պոլ-սոյ «Ազդարար»ին Ապրիլ 3 Թուականով.—

Պէտք է ըսել Թէ մեկնելու այս խուճապային հոսանքը դադ-րած է, եւ այս գարնան քիչեր միայն պիտի մեկնին: Շատեր, որոնք արդէն ձեռնԹափ եղած էին ամէն աշխատանքէ, այժմ լծուած են գործի հետամուտ ըլ-լալ:

Այս երեւոյԹը նախ անոր համար, որ մեր հայրենակիցնե-րը քիչ Թէ շատ լուսաբանուած են Պոլսոյ կայաններու կամ Հայաս-տան մեկնելու անկարելիուԹեան իրական պատկերին մասին: Ցետոյ բերնէ բերան շրջող զրոյց [illegible]

[illegible]

— երԹա՞նք Թէ չերԹանք:

Չմոռնանք ըսելու Թէ կարգ մը Հայրենակիցներու կողմէ Թա-ղական խորհուրդի մը ընտրուԹիւ-նը յաջողցնելու օգտակար աշխա-

տանքներն ալ որոշ դեր կատա-րեցին:

Ազգապատկան կալուածներուն մեծ մասը գրաւուած են 1924 Օգոստոս 6էն յետոյ, որով կարե-լի է օգտուիլ օրէնքէն եւ անոնց վերստացումը ապահովել: ԵԹէ այս կալուածները ձեռք անցուին, Թէ՛ փոխանորդ-քահանան իր ամ-սականը կ'առնէ, եւ Թէ դպրոցի մը անհրաժեշտ դրամը կ'ապա-հովուի:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՇԱՍԻ ՄԷՋ

ՇԱՍ.— Շասի հայ գաղուԹը Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը տօ-նեց հին տոմարով: Այս առԹիւ մասնախումբ մը ընտրուած էր, որ Վիէնէն հրաւիրեց հոգեւոր հովիւ Հ. Պօտուրեանը:

Շասի աւագերէցը սիրով տրա-մադրեց ֆրանսական եկեղեցին: Քաղաքապետութիւնն ալ ամէն դիւրուԹիւն ընծայեց: Այս առ-Թիւ հրաւիրուեցաւ նաեւ Անծա-նօԹ Զինուորին գերեզմանի մաս-նախումբը: Ապրիլ 10, Կիրակի ժամը 12ին սկսան եկեղեցական արարողուԹիւնը: Մեր հայրե-նակիցները, փոքրիկ մանուկներ զոյգ-զոյգ կը քալէին դէպի եկե-ղեցի: Եւեւէն կուգար ծաղկե-պսակը, զարդարուած՝ հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով եւ հետեւեալ վերտառուԹեամբ.— La Colonie Arménienne de Chasse à ses Compatriotes Morts pendant la Guerre. —

Հոգեհանգիստէն յետոյ, Հ. Պօտուրեան խօսք առնելով ըսաւ. «ԵԹէ մոռնաք ձեր նահա-տակները, մոռցած պիտի ըլլաք ձեր երեւակայած Հայաստանը զոր պիտի ունենաք ուշ-կանուխ»:

Ժամը 2ին արդէն հասած էինք ԱնծանօԹ Զինուորին գե-րեզմանը, ուր ներկայ էին Ֆրանսացի աւագերէցը եւ Ան-ծանօԹ Զինուորի Մասնախումբի նախագահ Պ. Ճինօն: ԳաղուԹին կողմէ խօսեցաւ Պ. Գեղեցիկ Յովհաննէսեան,պարզելով 1915ի սարսափները:

Ցետոյ խօսեցաւ Հ. Պօտուր-եան, ֆրանսերէն, եւ հիւրերուն բացատրեց Ապրիլ 11ի նշանա-կուԹիւնը: Ֆրանսացի աւագե-րէցն ալ խօսք առնելով ըսաւ. «Մենք Ֆրանսացիներս միշտ սիրած ենք հայ ժողովուրդը եւ պիտի սիրենք, բայց պիտի խնդրէի որ մնաք միշտ բարի Հայեր: Մեր եկեղեցին ամէն օր բաց է ձեզի համար: ԵԹէ դժուա-րուԹիւններ ունենաք, պատ-րաստ եմ ձեզի դիւրուԹիւններ ընծայել»: Խօսեցաւ նաեւ Ան-ծանօԹ Զինուորի Մասնախում-բին նախագահ Պ. Ճինօն, որ ըսաւ. «Պարոններ, մենք եղած ենք Հայերու հետ միշտ եղ-բայր եւ պատերազմի ընԹաց-քին արիւն Թափեր ենք միասնաբար: Մենք չպիտի զլանանք

ամէն աջակցուԹիւն: Հետեւե-ցէք ձեր բարի նահատակներուն օրինակին»:

Ցետոյ Մարաշցի փոքրիկ եղբայրներ յուշարձանին առջեւ երգեցին նահատակներու յիշա-տակը: Այս հանդէսը մեծ հե-տաքրքրուԹիւն շարժեց ֆրան-սացի բնակչուԹեան մէջ:

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— ՇաբաԹ երեկոյ, 9 Ապրիլ, Լիոնի Յրդ Թաղապե-տարանի սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ, Արաքս Ֆանֆարի ՄիուԹեան անդրանիկ հանդէսը: Կը մասնակցէին ռուս արուեստա-գէտներ եւ ֆրանսացի նուագա-ծուներ:

Արաքս Ֆանֆարի ՄիուԹիւնը մօտաւորապէս երկու տարիէ ի վեր գոյուԹիւն ունի. եւ շնոր-հիւ իր անդամներու եռանդուն ճիգերուն, կրցաւ տոկալ շատ մը տագնապներու: Կոկիկ բազ-մուԹիւն մը փուԹացած էր լե-ցնելու սրահը. շատեր յուսա-խաբ եղան իրենց ակնկալու-Թեանց մէջ: Ժողովուրդի միա-համուռ ցանկուԹեան վրայ էր միայն որ հանդէսը փակուեցաւ հայկական երգով մը. դժբախ-տաբար ոչ մէկ հայկական երգ չկար յայտագրին մէջ: Հայ տա-րագիրը հայ երգին կարօտը ունի, եւ այդ ուղղուԹեամբ տարուած աշխատանք մը միշտ արժէք ունի: Մեր անկեղծ փա-փաքն է որ «Արաքս»ը ուրիշ ՄիուԹիւններու կարգին դառնայ ազդակ մը հայ ոգին ապրեցնելու օտար հորիզոններու տակ:

Ռուսական լեզուով ներկա-յացման մը անհասկնալի տաղ-տուկը պարտադրուեցաւ ներ-կաներուն: Յաջող էր ռուսական դաշտային պարը:

Զաւեշտի բաժնին մէջ գլխա-ւոր դերակատարն էր օրուայ նախագահը, որուն անամէջ խօս-քերուն տպաւորուԹիւնը չեմ ուզեր ներկայացնել: Մարդ երբ խօսիլ չի գիտեր, լսելու շնորհը կ'ունենայ:

Այս առԹիւ գնահատելով ՄիուԹեան ճիգերը, կը մաղ-Թենք որ ունենան ուժ ու յա-րատեւուԹիւն, ամբողջացնելու իր պակասները, որպէսզի պէտք չզգայ օգնուԹեան կանչելու օ-տարները:

Վ.ահէ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂՄԱՑԱԾ

ՄՈՆԹՐԷՕՅԼ.— Մեր աշխա-տած գործարանը երբեք չփակ-ուեցաւ, միայն ժամերը պակսե-ցուցին երկու ամիս առաջ: Գոր-ծաւոր չհանեցին, այլ քանի մը տեղացիներ արձակեցին, որով-հետեւ սիկար ծխած եւ կռիւ ըրած էին: Մենք ամէնքս հինգ Հայեր ենք, չորս ընկեր միասին կ'աշխատինք, միայն մէկը զատ կ'աշխատի: Անգամ մը հրաման եկած էր որ հանեն օտարները եւ անոնց տեղը տեղացի առ-նեն, բայց չհանեցին:Ապրիլ 11ին ժամերը աւելցուցին վարձքերը անփոփոխ պահելով: Գործա-

[illegible] 40 ֆրանք:

Եղիա Ցակոբեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻԷՆ (ԻԶԷՐ).— Ապրիլ 10ին տեղի ունեցաւ Վիէնի «Յառաջ-դիմասէր» ՄիուԹեան, «Մասիս» ֆուԹպօլի խումբի մրցումը. Les Pochesի ֆրանսական խումբին հետ:

Մասիս, հակառակ որ նոր կազմուած, միշտ յարձակողական էր. եւ քսան վայրկեանի մէջ ա-ռաջին նշանակէտը շահած էր:

Մերինները աւելի քաջալեր-ուած՝ երկրորդ նշանակէտը շա-հեցան դիւրուԹեամբ, դարձեալ ծափերու մէջ:

Տասը վայրկեան դադարէն յետոյ վերսկսաւ խաղը. քիչ յե-տոյ մերինները տարին երրորդ խաղը, որուն յաջորդեցին չոր-րորդն ու հինգերորդը: Խաղը վերջացաւ «Մասիս»ի յաղԹանա-կով, 5ի դէմ 0ով:

Խաղը շատ կանոնաւոր էր, երկու կողմերն ալ, յաջող կը խաղային: Այդ գիւղը ուր բնաւ Հայ չկար, տեղացիները կը զար-մանային մեր յաջողուԹեան վրայ մանաւանդ երբ կը լսէին Թէ դեռ նոր կազմուած խումբ մըն է:

Այս խումբը արժանի է ամէն քաջալերանքի:

Ե. Ե.

* * * Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մաս-նաճիւղի պահեստի խումբը 1ի դէմ 2ով յաղԹեց Պէլվիլուազի առաջին խումբին որ շատ զօրա-ւոր է: Մեր խաղացողները իրենց փոքր փասերու միջոցաւ լաւ խաղ մը խաղացին, որ գնահատ-ուեցաւ ներկաներէն:

Պահեստի խումբը երեսունի մօտ մրցումներ կատարած է այս եղանակին, չորսէն մէկ պար-տուած, իսկ մնացեալներուն մէջ յաղԹական:

Թ. Ճէլէպեան

* * * Պուա Քոլոմպի Արմենիա խումբը կիրակի օր յաղԹեց Ա. շարքէն S. A. Colombes Iին, 1ի դէմ 4 նշանակէտով: Մրցումը տեղի ունեցաւ ֆրանսական խումբին դաշտին վրայ, 500 հո-գիի ներկայուԹեան: Շատ մը Հայեր ալ եկեր էին քաջալերելու հայ մարզիկները:

Առաջին կիսախաղին Հայերը մէկ նշանակէտ ըրած էին, երկ-րորդ խաղին հայ խաղացողները 10 վայրկեան խաղէ մը վերջ երկ-րորդ նշանակէտ մը եւս ըրին, ասոր վրայ Ֆրանսացիներընեղսը-տած, փէնալԹիով մը նշանակէտ մը շահեցան, բայց հազիւ 10 վայրկեան մնացած էր խաղին վերջանալուն, Հայերը չյուսա-հատելով նշանակէտ մը եւս շա-հեցան. եւ խաղը վերջացաւ հայ-կական յաղԹանակով:

Ի. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔ.— Խումբ մը ֆրանսացի երիտասարդներ կը խմէին Սէն-Տընիի գինետու-ներէն մէկուն մէջ: Ցետոյ փողոց ելան եւ ուրախուԹի՛ւն յայտա-րարեցին բոլոր փողոցներուն մէջ: Երկու ոստիկաններ դէմ ե-լան եւ պաշարեցին Բագոսին զինուորները: Ցետոյ հրաւիրե-ցին որ մէկիկ մէկիկ յայտնեն իրենց անունները: Բոլոր գերի-ները հնազանդեցան, միայն Լը-ռու չուզեց շնորհ ընել իր ա-նունը:

Ոստիկանը սպառնաց, զինովը գործը գէշի տարաւ եւ դանակ հանեց: Ոստիկանը կրակեց, գի-նովը զարնուած՝ գետին ինկաւ: Վիրաւոր գինովը՝ հիւանդանոց, ոստիկանը՝ դատարան:

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՐԴԱՍ-ՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ՓուաԹիէ քա-ղաքին ագարակներէն մէկուն մէջ մայր մը, իր աղջկան հետ դաշտէն տուն դարձին, կը տես-նէ որ տակնուվրայ եղած է բնա-կարանը: Կը մտնէ ախոռ եւ կը տեսնէ որ ամուսինը գնդակով սպաննուած է, քիչ մը անդին՝ զաւկին դիակը: Կողոպտուած է ամբողջ բնակարանը:

ՀԱՅՐԱՍՊԱՆԸ.— Փէրօնի մօ-տիկ՝ Պուշավէնի մէջ, հովիւ մը, Էմիլ Մօրուա, պառաւ ու խաման, կը չարչարէր ու կը ծեծէր կի-նը, զաւակները, մինչեւ անգամ տանը կատուն: Ու հանապազօր-եայ կռիւի մը պահուն, նետուե-ցաւ իր զաւկին վրայ, որ դեռ 19 տարեկան էր: Քիչ մնաց որ խեղ-դէր: Պատանին կրցաւ պրծիլ եւ յափշտակելով հրացանը, սպան-նեց հայրը, որ նոյն պահուն երկժանի մը բռնած դէմը կուգար սպառնալով:

ՎԱՅՐԱԳ ԿԻՆԸ.— Էլլէնկէնի մէջ (Գերմանիա) հողագործի մը այրի կինը կացինով կը սպաննէ իր հարսն ու երկու զաւակները, որոնք 6 եւ 8 տարեկան էին: Ցետոյ կը կախէ ինքզինքը:

ԻՐԻԿ ԿՆԿԱՑ ԿՌԻՒ.— Տէր և Տիկին ՄարԹէն ամէն իրիկուն կռիւ կ'ընէին երկու խորԹ զա-ւակներու համար: Ու առջի օր, սովորական կռիւին պահուն, կինը սպառնալիքէ մը վախնա-լով, կը վերցնէ հրացանը եւ կը կրակէ ամուսինին վրայ: Ամու-սինը ծանրապէս կ՚ վիրաւորուի ձախ երեսէն: Կը փոխադրուին կինը՝ բանտ, վիրաւորը՝ հիւան-դանոց:

ԱՆՁՈՒՍՊ ՄԵՔԵՆԱՎԱՐԸ.— Մարսիլիոյ ճամբուն վրայ ինք-նաշարժ մը, իր սրարշաւ վազ-քին ընԹացքին կը շրջէ ձիի կառք մը եւ արագօրէն կը հե-ռանայ կը կորսուի: Բժիշկ մը որ տեսած էր դէպքը, Մարսի-լիա մտած պահուն կը հանդի-պի ինքնաշարժին, եւ կ'ուզէ ձերբակալել վարիչը: Սակայն վարիչը կը հրէ զայն, գետին կը ձգէ կը վիրաւորէ եւ նորէն կը կորսուի:

ՈՐԴԵՍՊԱՆԸ.— Երիտասարդ բանուոր մը Կիյեօմ Վալէ, որ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

(''ՅԱՌԱՋ,,Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Մարսէյլի Պօմօն գիւղի հայ-րենակիցներէն ստացանք 160 ֆրանք, Շիրակի աղէտեալներուն համար: Մասնակցած են հետեւ-եալ հայրենակիցները.— Ա. Գար-բինեան 25. Ն. Ազարեան 25, Թ. Հայրապետեան 20, Յ. Արապեան 15, Յ. Այնազեան 25, Յ. Ժամկոչ-եան 10, Մ. Սահակեան 20, Պաղ-տատլեան, Պէշիրեան 10, Տիկ. Վ. Կալրէեան 10 ֆրանք:

գնդակով մը վիրաւորուած էր փորէն, յայտնեց Թէ անծանօԹ մը ատրճանակ պարպած է իր վրայ: Ոստիկանները քննուԹիւն կատարելով, հաստատեցին որ հայրը կրակած է տղուն վրայ: Ոճրագործ հայրը ձերբակալ-ուած է:

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՇՈԳԵԿԱՌՔԻՆ ՄԷՋ.— Կոմսուհի Կապրիաք, որ կը բնակի Քանի մէջ Օրիան-Թալ ապարանքը, երկուշաբԹի օր Նիսէն շոգեկառքով կը դառ-նար Քան: Նոյն վակոնին մէջ կը գտնուէր ազնուական հագ-ուածքով մարդ մը: Յանկարծ այս մարդը յարձակեցաւ կոմ-սուհիին վրայ, բռունցքով մը ուշաԹափ ըրաւ զայն, խլեց պայուսակը եւ գոհարեղէնները, յետոյ ցատկեց շոգեկառքէն վար եւ կորսուեցաւ:

ՋՂԱԳԱՐՈՒԹԵԱՄԲ.— Ար-Թիւր Վալիէ կը տառապէր ջղա-գարուԹենէ (նէօրասԹէնի): Ե-րէկ, նոպայի մը պահուն, Մաք Մահոնի պողոտային վրայ իր յարկաբաժինին պատուհանէն,— եօԹը յարկ բարձր — փողոց նետեց ինքզինքը եւ արիւնա-խառն շաղախ դարձաւ:

ՓԱԽԱ՛Ի.— Սպանիացի մը, Սան ՄարԹէն Պէլֆա, որ ամ-բաստանուած էր ինքնաշարժի գողուԹեամբ,դատապարտուեցաւ երկու տարի բանտարկուԹեան հարիւր ֆրանք տուգանքի եւ 5 տարի բնակուԹեան արգելքի: Շալկեց դատապարտուԹիւնը, դուրս ելաւ դատարանէն եւ կծիկը դրաւ:

ԾԱՆՕԹ ՆԿԱՐԻՉ եւ գեղար-ուեստական քննադատ Պ. Հրանդ Ալեանաք ֆրանսական կառա-վարուԹենէն ստացած է «Palmes Academique»ի ոսկեայ շքանշա-նը, «Officier de l'Instruction Publique» տիտղոսով:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ եւ դրացի երկիրներ: Խորհրդային Հայաս-տանի պատի քարտէսը՝ գունա-ւոր: Պատրաստեց Կ. Բասմաջ-եան: Գին 3 ֆր.: Արտասահ-ման 20 սէնԹ. Հրատարակիչ Պալենց գրատուն, Փարիզ:

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Հո՛ն է, պատասխանեց արկ-ղակալը, ձեռքը երկարելով փողո-ցին ուղղուԹեամբ. փլած տ'Ըսմի վրայ՝ նամակատուփ մը կայ. Նա-մակատունը քաղաքին միւս ծայրն է:

— Շնորհակալութի՜ւն, տի-կի՛ն:

Խէն՝ գոհունակուԹիւնը եւ ուրախուԹիւնը ունեցաւ ակնար-կով հետեւելու պարկեշտ անծա-նօԹին, որ նամակը ծխավաճառին նամակատուփը ձգեց:

* * *

Ահմէտ, նորէն Արտաշէս Աղ-ուրեան դարձած, միայն իրիկ-ուան ժամը ուԹին առնէն Նօտռ-Տամ - տէ - ԼիքէԹուառ փողոցի

պանդոկը վերադարձաւ: Պանդո-կին գրասենեակին առջեւէն ան-ցած պահուն, նամակատուփին աչքերը քննեց: Հաստատեց որ, իր երիտասարդ բարեկամին յատ-կացուած 7 Թիւ աչքին մէջ, Շառլ Տիւվալի հասցէով նամակ մը կայ:

Պանդոկապետը, որ նշմարեր էր Ահմէտի խուզարկուԹիւնը, տե-ղեկացուց կեղծ Հայը Թէ՝ ուսա-նողը դեռ չէր վերադարձեր:

— Կը կասկածէի արդէն, պա-տասխանեց Ահմէտ. քիչ մը ա-տենուան համար՝ պիտի բաժնուի ձեզմէ: Ես ալ պիտի ճամբորդեմ, բայց պիտի վերադառնամ:

— Ձեզի համար միշտ սեն-եակ մը պիտի գտնուի, ինչպէս նաեւ ձեր բարեկամին համար,

որ համակրելի տղայ մըն է, պա-տասխանեց պանդոկապետը:

Կեղծ Հայը իր սենեակը ելաւ:

Կէս ժամ յետոյ, Շառլ Տիւ-վալ եւս վերադարձաւ, առաւ իրեն ուղղուած նամակը եւ անմիջա-պէս գիրը ճանչցաւ. մեղմօրէն բացաւ պահարանը ու կեցած տե-ղը կարդաց:

«Պարո՛ն,

«Ամուսինս, քանի մը օր կը բացակայի, եւ ստիպողական գործով մը փրակա կ'երԹայ:

Մինակ պիտի մնամ:

Կը մտածէի Թէ ո՛ւր երԹամ ժամանակս անցընելու, երբ պա-րոն Աղուրեան ինծի իմացուց Թէ՝ Արուեստի եւ ՊատմուԹեան մէջ հազուագիւտ հմտուԹիւն մը ունիք: Ձինքը մանաւորապէս շահագրգռած էք Քլիւնիի Թան-գարանին մէջ, ուր իրեն յայտ-նած էք գիտուԹիւն մը, զոր ամ-բողջովին կ'անգիտանար:

Փարիզ գտնուելէս ի վեր, մի-այն համաշխարհային ցուցահան-դէսը այցելեցի, այն ալ արդէն փակուեցաւ: Ատեն է որ տեսնեմ

Էնվալիտը, Լուվրը,Լիւքսէնպուր-կը եւ փարիզի շատ մը պալատ-ները կամ Թանգարանները:

Երջանիկ պիտի ըլլայի, եԹէ ուզէիք հետաքրքրուԹիւնս ա-ռաջնորդել: ԻնքզինքիսԹոյլ կու-տամ ձեզի վստահելու, վաղը 2 դեկտեմբեր, կէսօրէն յետոյ, ժա-մը 2ին. անպատճառ ձեզի կը սպասեմ, իրիկունը ձեզ ճաշի վար դնելու համար:

Հաճեցէք ընդունիլ Պարոն, լաւագոյն զգացումներս:

Իսէն Եօնուս պէյ»

Երիտասարդը՝ ուրախուԹենէն չկրցաւ ինքզինքը բռնել. իր տան մէջ պիտի ընդունէր զինքը ճա-շի...: Ամբողջ օր մը պիտի կրնար զայն առանձին ունենալ... ամէնէն քաղցր բաները ըսել անոր, իր սէ-րը խոստովանիլ...:

Պանդոկապետը ընդհատեց իր գեղեցիկ երազը, հարցնելով.

— Ուրեմն մենք կը բաժ-նուի՞նք, պարոն Տիւվալ:

— Չենք բաժնուիր...:

— Պարոն Աղուրեանն էր որ ինծի այդպէս ըսաւ:

Ուսանողը գնաց 9 Թիւ սեն-եակը որ իրենին կից էր, դուռը զարկաւ եւ մտնելու արտօնուԹիւ-նը ստացած ըլլալով, սենեակ մտաւ:

— Բարիլոյս, պարոն Տիւվալ:

— Բարիլոյս, պարոն Աղուր-եան:

— Օրը լաւ անցուցի՞ր:

— Շատ լաւ, շնորհակալու-Թիւն. բայց, հասած պահուս, ի-մացայ որ պանդոկէն կը հեռա-նամ եղեր:

— Այո՛, ձեզի համար շա-բաԹական 20 ֆրանքով լաւ սեն-եակ մը գտայ: Կ'ուզէի քարԹիէ ԼաԹէնի վրայ սենեակ մը բռնել, բայց խորհեցայ եւ վստահ եմ որ ընտրուԹիւնս քեզ պիտի հիացնէ:

— Հիանա՛լ, ո՛չ, եԹէ ձեզմէ հեռու պիտի ըլլամ:

— Նախ, ինձմէ հեռու չպիտի ըլլաք. յետոյ, այն տեսակ մէ-կուն մօտը պիտի ըլլաք, որուն գրագնուԹիւնը, վստահ եմ Թէ,

բնաւ ձեզի անհաճոյ չպիտի ըլ-լայ:

— Ո՞ր կողմը:

— ՕԹէօյլ:

— Տիկին Եօնո՞ւս պէյի մօ-տերը:

— Հեռու որչափ ասկից մին-չեւ Պուսը, կրնալ անցնելիք բակ մը. կարծեմ նոյն իսկ պիտի կր-նաք պատուհանէ պատուհան զի-րար բարեւել:

— Այս պայմաններուն մէջ ինծի կը մնայ ձեզի շնորհակալու-Թիւն յայտնել եւ պանդոկապե-տին մեկնումս հաստատել:

— Մի մոռնաք նաեւ հաս-տատել ինչ որ իրեն ըսի, այսինքն Թէ՝ պիտի վերադառնաք:

Ուսանողը յանկարծ դարձուց խօսակցուԹիւնը եւ կեղծ Հային ուղղեց հարցումը որ իր շրԹները կ'այրէր,

— Տեսա՞ք տիկին Եօնուս պէյը:

(Շար.)

Հանքէուի Ճափոնցիները կառավարութենէն խնդրեցին որ անմիջապէս արշաւաբանակ մը ղրկէ՝ իրենց ենթարկուած վնասները դարմանելու համար։

Ճափոնի արտաքին Նախարարը առաջին անգամ ըլլալով յայտարարեց թէ Չինաստանի կացութիւնը վտանգի կ'ենթարկէ Ճափոնի շահերը Մանչուրիոյ եւ Մոնկոլիոյ մէջ եւ անհրաժեշտ կը դարձնէ արգելիչ խիստ միջոցներ ձեռք առնել։

.˙. Փորթ Արթիւրի դիմաց Վէ-Հայ-Վէյի մէջ խռովութիւններ պատահած ըլլալու մասին լուրեր առնուած ըլլալով, անգլ. «Բարատոք» եւ «Բարլայլ» յածանաւերը եւ ճափոնական չորս թորփիլահալածներ հոն գացին։

.˙. Հարիւր հազար ռուս զինուորներ համախմբուած են չինական սահմանին վրայ։

Հակապոլշեւիկ ըմբոստութեան շուրջ

Քանի մը օր առաջ անգլիերէն թերթերէն առնելով հրատարակած էինք Պոլիսէն ստացուած հեռագիր մը, որուն համաձայն իբրեւ թէ ցարականները հակապոլշեւիկ ըմբոստութիւն մը սարքած են Ռուսիոյ մէջ։ Այս լուրը մինչեւ հիմա պաշտօնապէս ո'չ հերքուեցաւ ո'չ ալ հաստատուեցաւ։

Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթը կը հրատարակէ կարգ մը վաւերաթուղթեր, որոնք ցոյց կուտան թէ ժամանակէ մը ի վեր Սերպիա բնակող Ուկրայնացիներու մէջ տենդոտ գործունէութիւն կը տեսնուի Ուկրանիոյ մէջ միապետութիւնը վերահաստատելու համար։

Այս շարժումին ղեկավարները կը պնդեն թի Անգլիա եւ Իտալիա կը քաջալերեն ուկրայնական պետութեան մը կազմութիւնը, անկախ Խորհրդային Միութենէն։

Պուլկարեւսերպ միջադէպ մը

Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 11ի իրիկունը սերպ զինուոր մը, Պանքիա գիւղին մօտ սերպեւպուլկար սահմանը կ'անցնէր, երբ սպաննեց իրեն ընկերացող պուլկար զինուորը եւ փախաւ։

Կը կարծուի թէ մարդասպանը գինով վիճակի մէջ գործած է ոճիրը։ Զինուորին դիակը գտնուեցաւ սահմանէն ասդին։

Այս միջադէպին շատ կարեւորութիւն չի տրուիր եւ հաւանաբար ո եւ է հետեւանք չպիտի ունենայ։

Համայնավար լրտեսները

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Փէր այսօր հիմնական հարցաքննութեան պիտի ենթարկէ ձերբակալուած հինգ համայնավարները, որոնք կ'ամբաստանուին թէ լրտեսութիւն կ'ընէին ի հաշիւ պոլշեւիկեան կառավարութեան։ Փարիզի թաղապետական խորհրդական եւ համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյի անդամ Քրէմէ Մոսկուայէն վերադարձաւ եւ այժմ Փարիզ կը գտնուի։ Սակայն իր բնակարանին մէջ ո եւ է վտանգաւոր վաւերաթուղթ գտնուած չըլլալով, հաւանաբար չպիտի հետապնդուի։

Հարցաքննիչ դատաւորը Ընդհանուր Ապահովութեան ոստիկանապետ Պ. Տիւքլուի պաշտօն յանձնեց քննութիւն բանալ Ֆրանսայի պատերազմական Նաւահանգիստներուն մէջ՝ ամբաստանեալներուն կատարած շարժումներուն մասին։

Այս լրտեսները յաճախ կը ճամբորդէին. իրենցմէ եւ ոչ մէկը կ'աշխատէր։ Բանւոր Փրովոսթ, որ կ'ըսէր թէ գործազրկութեան տագնապին առթիւ անգործ է, 1919էն ի վեր չէր աշխատեր։ Ոստիկանութիւնը կը քննէ թէ լրտեսները ի՛նչ միջոցներով կ'ապրուէին։

Ընդհանուր Ապահովութիւնը իր քննութիւնը սկսած էր 1925ին։ Այդ թուականէն ի վեր գաղտնի ոստիկանները հետապնդած են զանոնք եւ ներկայ եղած անոնց հանդիպումներուն՝ մեծ վաճառատուններու կամ սրճարաններու մէջ, ուր զինարաններու մէջ աշխատող բանւորներ տեղեկութիւններ կը բերէին իրենց։

Լրտեսներուն պաշտպանութիւնը յանձն առած են փաստաբաններ Անտրէ Պէրթոն, Հանրի Թորէս, Ապուլթ եւ Նօկէր։

Ամբաստանեալներէն Տատօ կիրակի օր Քուրպըվուայի թաղապետական ընտրութեանց մէջ պարտուեցաւ, ստանալով 3561 քուէ միայն։

Մուսոլինին սպաննել կ'ուզէր

Ապրիլ 11ին Հռոմի մէջ սկսաւ նախկին ընկերվարական երեսփոխան Զանիպոնիի, զօր. Քափէլլոյի եւ ուրիշ երեք ամբաստանեալներու դատը արտակարգ ատեանի մը առջեւ։ Անոնք ամբաստանուած են թէ դաւադրութիւն մը սարքած էին եւ 1925 Նոյեմբեր 4ին պիտի սպաննէին Մուսոլինին։ Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ դատական պալատին մէջ, որ շրջապատուած էր ոստիկաններով եւ զինուորներով։ Ատեան կրնային մտնել միայն անոնք որ մասնաւոր արտօնագիր մը ունէին։

Զօր. Քափէլլօ, որուն հարցաքննութիւնը երկու ժամ տեւեց, բացարձակապէս ուրացաւ իր մեղսակցութիւնը։ Ինք ալ ֆաշիստ եղած է եւ մասնակցած՝ դէպի Հռոմ արշաւին։

Զանիպոնի յայտարարեց թէ իսկապէս կ'ուզէր սպաննել Մուսոլինին։ «Եթէ ոստիկանութիւնը փոխանակ ժամը 9.30ին հասնելու, 12.30ին ձերբակալած ըլլար զիս, անշուշտ գլուխ հանած կ'ըլլայի ծրագիրս։» Յետոյ մանրամասնօրէն պատմեց իր պատրաստութիւնները։ Պիտի գործակցէին նաեւ 200 մարտիկներ, որոնք հրացանի առաջին նշանին վրայ, պիտի յարձակէին պալատին առջեւ խռնուած ֆաշիստներուն դէմ, շփոթութիւն ստեղծելու համար։ Այս նպատակով 100,000 լիրէդ կ'ուզէր գտնել։ Երբ այս ձեռնարկը ձախողեցաւ, Զանիպոնի որոշեց մինակը կատարել մահափորձը։

Նախագահը շարունակ կ'ընդհատէր ամբաստանեալը, որ առանց ծամծմելու կը պարզէր ֆաշիստ իշխանութեան չարիքները եւ իր ծրագիրները։

Քօլմարի դատավարութիւնը վերջացած

Աբբայ Հէկլի կողմէ «Ժուռնալ»ի դէմ բացուած դատը վերջացաւ առջի օր։ Զանազան վկայութիւններ լսուելէ յետոյ, ընդհանուր դատախազը հայրենաշունչ ճառ մը խօսեցաւ, հրաւիրելով աբբան, որ Պրըթանիը երբեք իսկական Ֆրանսան ճանչնալու համար։ «Ժուռնալ»ի պաշտպան փաստաբան եւ Փարիզի կաճառին Նախագահ Հանրի Ռոպէր յուզումով հրաւիրեց Հէկլին յետս կոչել իր դատը եւ իրեն հետ գոչել «կեցցէ՛ Ֆրանսան»։

Այդ պահուն սրահին մէջ մեծ յուզում տիրեց։ Ոմանք կուլային, ոմանք կը ծափահարէին, ուրիշներ կ'ողջագուրուէին։ Այս տեսարանին առջեւ աւելի երկար չկրցաւ դիմանալ աբբայ Հէկլի, որ ոտքի ելաւ եւ դողդոջուն ձայնով պոռաց.

— Այո՛, կեցցէ՛ Ֆրանսան։

— Եւ ահա՛, գոչեց Հանրի Ռոպէր, կեանքիս ամենէն գեղեցիկ վայրկեանը։ Այլեւս վերջացած է այն առասպելը թէ Ալզասը կ'ուզէ բաժնուիլ Ֆրանսայէն։ Կ'ողջունեմ այս հրաշալի օրը որ կը տեսնէ նոյն երկրի զաւակներուն յաւիտեան հաշտուիլը՝ նոյն եռագոյն դրօշին ծալքերուն տակ։

Ասոր վրայ, յուզումը իր գագաթնակէտին հասաւ։ Ամբողջ սրահին մէջ ուրախութեան աղաղակներ թնդացին։ Բոլորն ալ «կեցցէ՛ Ֆրանսա», «ոտքի՛» կը պոռային։ Ու բոլորը մէկ սկսան երգել Մարսէյէզը։ Հէկլի եւ Էտուար Էլզէ արցունքներ թափելով իրարու ձեռք սեղմեցին։

Ձեւակերպութեան համար երդուեալ դատաւորները «ո՛չ» պատասխանեցին իրենց ուղղուած հարցումներուն, նոյնպէս ձեւակերպութեան համար դատարանը անպարտութեան վճիռ արձակեց։

Աբբայ Հէկլին նուիրեցին եռագոյն ժապաւէնով կապուած ծաղկեփունջ մը, զոր յաղթականօրէն օդին մէջ բարձրացուց՝ բազմութեան ցոյց տալու համար։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ընդհանուր ժողովը վաղը Ուրբաթ 15 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 8.30ին, փլաս տ'Իթալի, օ Քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի։

ԿԸ ԶԵԿՈՒՑԱՆԷ ԸՆԿԵՐ ԱԲՕԵԱՆ

ԼՈ՜ՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ *երգիծավէպը*

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ,,

դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան Պ. Լ. Գեւոնեանի, գաւառներէն ու արտասահմանէն՝ Պ. Վ. Սեւունիի, 5 Avenue Quihou, St. Mandé, Seine. France կամ հեղինակին N. Béchiktachlianի 32, Rue du Pressoir, Paris (20me):

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ST.MICHEL թիւ 24 շէնքին դիմացի կրպակը եւ Քլիւնիի միւզէին պարտէզին առջեւ, Rue Sommerardի անկիւնը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեւրունդ խումբի ժողովը 16 Մարտ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 19 Rue St. Sulpice, Métro Odéon:

ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ 16 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին գրադարան ընթերցասրահին մէջ:

Կը խնդրուի անդամատետրները միասին բերել:

ՑԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր՝ Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Օհան Կարօ կը խօսի *Սայաթ Նովայի* կեանքին ու երգերուն մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

.˙. Ցարդգողի ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Ուրբաթ, նոյն սրահը: Օրակարգ՝ վարչութեան եռամսեայ զեկոյցը եւ կարեւոր հարցեր:

ՆԱՄԱԿ ունի Տքթ. Սմբատ Եղիազարեան, դիմել՝ խմբագրատուն։

ՆՄԱՆԱՏՈՒՓ

ՎԻՎԻԿ ՏԻՒԼԿԷՐԵԱՆ.— Ստացանք 65 ֆրանք։

ԼԻՈՆ Ա. Ե.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ԱՎԻՆԵՕՆ Ս. Զ.— Ստացանք 25 ֆրանք։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ Ս. Խ.— Ստացանք 70 ֆր. Կարգադրեցինք։ Հասցէները.— 1.— Mgr. K. Balakian, 80 Ave. Pereire, Asnières (Seine), 2.— Union Gén. Arm. de Bienfaisance, 56, Rue Fb. St. Honoré, Paris:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՀԱՅ ՍԻՐՏ։ Մենք ալ նոր սակով կը ղրկենք։

ՔԱՆՏԻԼԱՔ Ս. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԿԱՌՏԱՆ Ո. Յ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Մարսէյլի գործակալն է

ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ

14 Rue de la Fare

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ 15 րիւ տէ Ցոմինիքէն

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ՝ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի կոմիտէին կողմէ՝ 17 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Գօնֆէրանսի մէջ: Նուագ (ճազպանտ): Մուտք 2 ֆրանք:

Ծանօթ.— Մուտքի տոմսերէն շահող թիւը կը ստանայ մէկ շիշ շամփանեա:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

սպասուհի մը տնական աշխատանքներու համար եւ որ գիտնայ կերակուր պատրաստել: դիմել՝ 67, Rue de la Mare, Paris (20e). Metro : Couronne.

ՎԻԷՆԻ «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ԵՒ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի, Խարբերդի Բալու-Սաքրատ գիւղէն Տիկ. Մարգարիտ Բոլոշեան, որ կը կարծուի, երկու տարի առաջ, Պէյրութէն Ֆրանսա եկած ըլլալ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի եւ կամ հետեւեալ հասցէին, Աստուր Բոլոշեան, Վէնիզէլօս փողոց, թիւ 23, Սէրէզ, Յունաստան:

— Տիարպէքիրցի Դաւիթ Գաբլօեան, 34 տարեկան, որ 1914ին Տիարպէքիրէն աքսորուած էր: Գրել՝ Սարգիս Ջուլաքեանի, 21, Place des Corps Saints, Avignon, Vaucluse.

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք

*Զարեւանդ*ի «Կրնա՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 ֆր. արտասահման՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ:

Դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me).

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի »	or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատ	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր » »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատ	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURNIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 15 ԱՊՐԻԼ 1927
15 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 312
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽ ԳԵՐԱՆԸ...

Մենք օրը օրին խնդիրներ կը դնենք հրապարակ, պահանջներ, տրտունջներ եւ հասունցած նիւթեր՝ «ի պէտս զարգացելոց», որոնց կարգին եւ Երեւանի մարզպաններուն եւ անոնց հաւատարիմներու խառնիճաղանճ շքախումբին։

Թուրք-թաթարական վտանգ, ներգաղթ, Հօկերու շահատակութիւններ, Հայաստանի մէջ կատարուած բռնութիւնները, Էջմիածնի դէմ սարքուած հալածանքը, մեր հայրենիքին բնակչութեան գաղթն եւ նօսրացումը։ Հարցեր՝ որոնք պատասխան եւ մանաւանդ գործ կը պահանջեն։

Ի՞նչ կը տեսնենք, իբրեւ պատասխան,— ճպուռի երգեր եւ լրբենի ծիծաղ մը։ Խծբծանք եւ հայհոյութիւն։ Լաւագոյն պարագային՝ կարկտան շարադրութիւններ կամ քար անտարբերութիւն։

Ապրիլ 9ին եւ 10ին, երկու խմբագրականներով, ուշադրութիւն հրաւիրած էինք ախտաւոր երեւոյթի մը վրայ, որ կը նորոգուի շրջանէ շրջան։ Զգուշութեան հրաւէր մը՝ «դիւանագիտական» կասկածելի շարժումներու մասին։ Եւ այս՝ ակնարկ մը նետելով վերջին 40-50 տարուան պատմութեան վրայ, առանց խտիր դնելու։

Քանի մը թզուկներ, որոնք Երեւանի ձայնը կը կեղծեն Փարիզի մէջ, ուզեր են «մեղայական» մը տեսնել այդ գրուածքներուն մէջ, եւ այդ հիման վրայ ալ շիներ են փողոցային զուարճալիք մը։ Տասնեակ մը «փորմիւլ»ներ գոց ըրած, անոնք անդադար կը քրքրեն հին պատմութիւնները, եղած-չեղած բոլոր ոճիրներուն մեղքը մեր վրայ ձգելու համար։

Մենք շատոնց վարժուած ենք այդ եղանակին, եւ պէտք չունինք Թուրք թերթերուն կամ «Փոլիս Մէճմուասի»ի գրածները հայերէն շարադրութեամբ ալ կարդալու։ Միայն թէ, պիտի թելադրէինք որ քիչ մը աւելի պարկեշտ ըլլային, և գոնէ Ապրիլ 11/24ի սա օրերուն, ընդհատէին իրենց գարշելի խաղը, մէկ միլիոն զոհերու պատասխանատուութեան մասին։ Եթէ պատմութիւնը կամ իրենց դասը լաւ չեն սորված, միշտ ժամանակ ունին սերտելու։ Իսկ թէ յիսուն տարեկանէն յետոյ խելքի եկած էֆէնտիներու, չինովնիկներու եւ տիկիններու լուսաբանութիւններով մնած են, գոնէ թող մեղքնան իրենց շատ մը ընկերներուն, որոնք առաջին շարքերուն վրայ կը կռուէին 1915-16-17ին, երբ կամաւորական շարժումը պայթեցաւ Կովկասէն...։

Ուրիշ ատեն ալ ըսած ենք,— Թող պատմութիւնը վճռէ, որոշելով արդարն ու մեղաւորը։ Այսօր աւելի կենսական խնդիրներ կան։ Այսօրուան Հայաստանը, ճղակտոր, ուժասպառ եւ պաշարուած, հետզհետէ պատրաստ գետին մը կը դառնայ Նոր Ապրիլ 11երու, շնորհիւ իրենց իսկ վարած քաղաքականութեան։

Կ՚ըմբռնե՞ն այս պարագան։ Կ՚ընդունի՞ն իրականութիւնը այնպէս ինչպէս որ կայ, ոչ թէ այնպէս ինչպէս որ կը ներկայացնեն իրենց թխածոյ թերթերուն մէջ, իբրեւ արտածելի ապրանք կամ ձրի նմոյշ։

Այս հարցումներուն պատասխանն է որ կը սպասենք։ Եւ կը սպասէ հայ ժողովուրդը, գործքով, ոչ թէ հում խօսքերով, կամ նախորդէն տասն անգամ աւելի ռոմանթիք իմաստակութիւններով։

Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, անընդհատ լուրեր կը հասնին Թուրք-թաթար գործակալներու յարաճուն գործունէութեան մասին։ Տակաւին առջի օր, շատ վստահելի, եւ բոլորովին անկուսակցական աղբիւրէ մը քաղելով, կը հրատարակէինք հետեւեալ երկտողը.

— «Թուրք-Թաթար գործակալներ կը վխտան Մակուի, Շարուրի, Նախիջեւանի, Մեղրիի, Զանգելան-Բագուի մէջ եւ կը գրգռեն Թուրքերը։ Մուսավվաթը յայտնապէս կը ձգտի Ադրբէջանը բաժնել Ռուսաստանէն, Ատրպատականը՝ Պարսկաստանէն, եւ միացնելով դնել Թուրքիոյ իշխանութեան տակ»։

Լո՞ւր ունի՞ք այս անցուդարձերէն։ Կը հասկնա՞ք այս տեղեկութեան ամէն մէկ տողին իմաստը։

Ինչպէ՞ս հաւատանք որ դուք միջոցներ ունիք չէզոքացնելու այս վտանգը, երբ գիտենք որ մեր «ազատ եւ անկախ» հայրենիքին մէջ մէկ հատիկ ատրճանակ ունեցող քաղաքացին երեք տարի բանտարկութեան կը դատապարտուի,— աւելի ծանր քան բռնապետական Թուրքիոյ մէջ։

Ինչպէ՞ս համոզուինք որ դուք տեղեակ էք իրերու վիճակին եւ գիտակ՝ ձեր պատասխանատուութեան, երբ անողոք իրականութիւնը բոլորովին ուրիշ բան կ՚ըսէ։ Երբ ապշութեամբ կը տեսնենք որ, դաշնակցական իշխանութեան օրով, գոնէ ներքին սպառնալիքներէն փրկուած Հայաստանը այսօր դարձեր է ապագայ արիւնհեղութեանց որջ մը, հակահայ դաւերու ազատ անդաստան մը, շնորհիւ ռուս և հայ պոլշեւիկներու բթամտութեան։

Եւ այդ բթամտութիւնը այնպիսի կէտի մը հասած է որ, նահանջի ճամբայ չունի։

Խորհրդային Միութեան այսօրուան վարիչները, Երեւանի [illegible]ներն ալ միասին, յառաջապահներն են թրքական թափանցման՝ Կովկասի մէջ, հետեւաբար եւ բուն պատասխանատուները՝ գալիքին, որ ոչ գարուն է, ոչ ալ յեղափոխական ալիք, այլ արիւն եւ աւեր։

Մեր անարժան հակառակորդները, որոնք ամէն տարի թռուցիկներ կը ցրուեն Ապրիլ 11/14ը ծաղրելու կամ խանգարելու համար, յուզուեր, կատղե՛ր են հետեւեալ նախադասութենէն. «Եթէ այսօր Թրքա-Հայաստանի մէջ Հայ չկայ, Թուրք ալ չկայ»։ Այն աստիճան որ, թերթին ճակատն ալ արտատպեր են զայն։

Երեւի չեն ըմբռներ որ, եթէ ցարական իշխանութեան օրով այդ վիճակին հասաւ Թրքա-Հայաստանը, պոլշեւիկեան անմտութիւնն ալ նո՛յն վախճանը կը պատրաստէ Կովկասի համար...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՆՈՐ ԱՊՐԱՆՔ ՄԻ ՂՐԿԷՔ»

Պոլսոյ «Վ.ագըթ» լրագիրը գրած ըլլալով թէ Յունաստանէն 70.000 (?) Հայեր Սուրիա պիտի փոխադրուին, Պէյրութի «Էլ Ահրար» արաբերէն թերթը (23 Մարտ), դառն տրտունջներ կը յայտնէ։ Կը քաղենք էական մասերը.

— «Հայը արհեստի եւ վաճառականութեան մէջ ճշմարիտ յաջողութիւններ ձեռք բերող ժողովուրդներէն է, մինչդեռ մեր երկիրը վաճառականներու և արհեստաւորներու պէտք չունի. մենք անոնցմէ պէտք եղածէն աւելի ունինք. մենք Ամերիկա վաճառական կ՚արտածենք. մենք մեր հողերը փորող եւ անոնցմէ գանձեր հանող երկրագործ ձեռքերու պէտք ունինք, որովհետեւ մեր երկրագործական բերքը շատ աղքատ է եւ կայուն։ Մենք մեր ցորենն ու ալիւրը Աւստրալիայէն կը բերենք, մինչդեռ մեր երկիրը պատմութեան ամենահին օրերուն իսկ միլիոններով մարդոց պէտքերուն բաւելու չափ արմտիք կ՚արտադրէր։ Հայերը մեզ դժուարութեանց մատնելո՞ւ համար կուգան, թէ ոչ նոր ապաստան մը գտնելու համար։

«Եթէ հովանաւոր կառավարութիւնը երկրին մէջ ներկայիս գտնուող Հայերը փոխանակ արհեստի եւ վաճառականութեան մղելու, զանոնք երկրագործութեան մէջ օգտագործէր, ո՛րքան լաւ պիտի ըլլար. բայց այդպէս չըրաւ, այլ ընդհակառակն զանոնք գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ տեղաւորեց, որոնք արհեստի եւ առեւտուրի լծուելով երկրին հարազատ զաւակները դժուարութեան մատնեցին։ Եթէ անոնք գիւղերու մէջ ցրուած ըլլային եւ հողագործութեամբ զբաղէին, այն ատեն երկիրը կ՚օգտուէր եւ մեծ պակաս մը կը գոհացուէր։

«Առաջին փորձը այսպէս վերջանալէ յետոյ, ինչո՞ւ նորէն մը ձեռնարկել կ՚ուզուի. ինչո՞ւ բերաններէն պատառ խլելիք այս 70.000 Հայերը մեր վրան կը բեռցնեն (մուսալլաթ)։

«Ահա այս պատճառներն են որ մեզ կը մղեն հովանաւոր պետութենէն պահանջելու որ այս նոր «ապրանք»ները չղրկէ մեզի, որովհետեւ մենք պէտք եղածէն աւելի ունինք անոնցմէ»։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿԱՑՈՒՄԸ. — Ադրբէջանի պոլշեւիկեան կուսակցութեան գաւառական կոմիտէները որոշած են պոլշեւիկացնել ժողովրդական երգերը։ Այս օրերուս Ղազախի գաւառին մէջ պիտի գումարուի աշուղներու խորհրդակցական ընդհ. ժողով մը, ուր պիտի քննուի այն հարցը թէ ի՛նչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել, որպէս զի աշուղական բանաստեղծութիւնը նորոգուի նոր-յեղափոխական երգերով, աւելի զարկ տալու համար աշխատանքի զանգուածային զարգացման։

ՂԱՓԱՆԻ ՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ.— Այս հիւանդանոցը որ բացուած է 1914 տարուան Յուլիսին, ունի 30 մահճակալ։ Բժշկական պաշտօնէութիւնը անբաւական է, անհրաժեշտ են հիւանդապահուհիներ։ Չունի վարակիչ հիւանդութիւններու բաժին։ Ոչ խմելու ջուր կայ, ոչ ալ լուացքի։ Դեղերը չեն հասնիր ժամանակին, եւ հասած դեղերը անբաւական են։ Հակառակ խիստ պահանջներու, մանկաբարձուհի չկայ։ (Խ. Հայաստան)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

(1927 ՄԱՐՏ 26Ի ՕՐԷՆՔ)

Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութիւնը առջի օր դեսպանատուններուն հաղորդեց զեկոյց մը՝ ինքնութեան թուղթերու նոր օրէնքին մասին, որ հիմա կը կոչուի 1927 Մարտ 26ի օրէնք։

Զեկոյցը կը սկսի յիշեալ օրէնքին բացատրութեամբ, հետեւեալ կերպով.—

«Յօդ. 88.—Օտարականներուն ինքնութեան թուղթը տրուած կամ նորոգուած ատեն հետեւեալ գումարները պիտի գանձուին.

«100 ֆրանք (որուն 85 ֆրանքը պետութեան, 5 ֆր.ը նահանգին եւ 10 ֆր.ը համայնքին համար) ամբողջական սակին ենթակայ եղողներէն։

«20 ֆրանք (որուն 16 ֆր.ը պետութեան, 1.50 ֆր.ը նահանգին եւ 2.50 ֆր.ը համայնքին համար), զեղչեալ սակին ենթակայ եղողներէն։

«Ինքնութեան թուղթ պիտի պահանջուի այն բոլոր օտարականներէն, որոնք Ֆրանսա կը բնակին երկու ամիսէ աւելի։ Ինքնութեան թուղթերը երկու տարի արժէք պիտի ունենան։

«Մասնաւոր վարչական կանոնադրութիւն մը պիտի որոշէ ներկայ յօդուածին գործադրութեան պայմանները։

«Ներկայ յօդուածին հակառակ բոլոր տրամադրութիւնները ջնջուած են։»

«Յօդ. 89.— Ինքնութեան թուղթ առնելու պարտաւոր ո եւ է օտարական, որ որոշեալ պայմանաժամին մէջ ինքնութեան թուղթ առնելու կամ նորոգելու համար դիմում չի կատարեր, անցնող իւրաքանչիւր ամսուան կամ ամիսէն պակաս ժամանակի համար 50 ֆր. պիտի վճարէ։

«Այս գումարը 10 ֆրանքի կը զեղչուի այն բոլոր օտարականներուն համար, որոնք 1925 Յուլիս 13ի օրէնքին 66րդ յօդուածին բ. եւ գ. հատուածներուն տրամադրութեան տակ կ՚իյնան (*օրավարձով աշխատաւորները, ուսանողները, եւլն., Խմբ.*)։

«Ստացագրի փոխարէն դրոշմաթուղթ պիտի փակցուի ինքնութեան թուղթին վրայ։»

Նախարարութիւնը իր գրութիւնը կը վերջացնէ հետեւեալ ծանօթութեամբ.—

«Կառավարութիւնը կը փափաքի որ զբօսաշրջիկները մասնաւոր յարգանքով ընդունուին Ֆրանսայի մէջ, այդ պատճառով, եւ ինքնութեան թուղթերու հանումը դիւրացնելու նպատակով, պանդոկատէրերը կամ օտարական հիւրընկալող տանտէրերը արտօնուած են յիշեալ օտարականներուն փոխարէն ոստիկանական տեսչութիւն կամ քաղաքապետարան երթալ՝ անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները կատարելու համար։»

Աւելցնենք որ պաշտօնաթերթը տակաւին չէ հրատարակած ինքնութեան թուղթի նոր օրէնքը եւ անոր գործադրութեան եղանակին համար լոյս տեսնելիք կանոնադրութիւնը։

Հակապոլշեւիկ շարժում Ուկրանիոյ մէջ

Ռիկայէն Ապրիլ 12 թուականով կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.—

Զուբար, ուկրայնական սովետի Նախագահը, երէկ ուկրայնական սովետներու համաժողովին մէջ, ակնարկելով խորհրդային վարչաձեւին դէմ տեղի ունեցած ահաբեկչական գործողութեանց, յայտարարեց թէ ներքին և արտաքին հակապոլշեւիկ կազմակերպութիւններ ընդհանրապէս հրձիգութեան կը դիմեն, սիստեմաթիկ կերպով քայքայելու համար խորհրդային ճարտարարուեստը։

Զուբար ըսաւ որ թէեւ բազմաթիւ հրդեհներ եւ պայթումներ մեծ վնասներ պատճառեցին, սակայն կարելի եղաւ ուրիշ շատ մը հրդեհներու առաջքն առնել, ժամանակին երեւան հանելով այն ռումբերը, տինամիթները և ուրիշ պայթուցիկ նիւթերը, որոնք սահմանուած էին օդը հանելու մեծ ձուլարանները, կազի գործարանները եւ նման շէնքեր։

«Բազմաթիւ ահաբեկիչներ ձերբակալուեցան եւ կանխազգուշական խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան այս հակայեղափոխական շարժումը ջախջախելու համար»։

Խաղաղութիւնը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը գրէ թէ Լէճայի շրջանին մէջ կատարուած վերջին զինուորական գործողութիւնները յաջողութեամբ պսակուեցան. այս կերպով Ճէպէլը Տրիւզի մէջ երկու տարիէ ի վեր տեւող սուրիական ապստամբութիւնը վերջացած կրնայ նկատուիլ։

Ապստամբութեան բոլոր վարիչները մէկիկ մէկիկ հպատակութիւն յայտնեցին։ Արտասահմանի մէջ եւս Սուրիոյ անկախութեան կուսակիցները հանդարտած են, եւ այժմ Սուրիա ապագային կը նայի յուսալից աչքերով։

Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Ապրիլ 13 թուականով.—

Ելմտացոյցի վիճաբանութեան առթիւ, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ խօսեցաւ Թուրքիոյ եւ դրացի պետութեանց յարաբերութեան վրայ։ Գործավարը յիշեց թէ Եուկօսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ բնակութեան ո եւ է համաձայնագիր չկայ. աւելցուց թէ Եուկօսլաւիա միակ երկիրն է, որ տակաւին չէ վերադարձուցած Թուրք քաղաքացիներու պատ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ՚իմանանք թէ ընդդիմադիրները Ապրիլ 9ին հայ հռոմէականներու պատրիարքարանը մտած և ընտրութիւն կատարած են։ Կանխորոշ ծրագրի մը համաձայն, ընդդիմադիրները նստեր են հինգ ինքնաշարժերու մէջ։ Առաջին ինքնաշարժին մէջ կային հինգ հոգի, որոնց երկուքը բռնած էին Մ. Քէմալի իւղանկար պատկերը։ Այս կառքին մէջ էր նաև քուէտուփը, թրքական դրօշի մը մէջ փաթթուած։ Պատրիարքարանի առջեւ հասնելով, ընդդիմադիրները դուռը կը զարնեն, «միլլէթին գափուսընը աչընըզ» պոռալով։ Բայց դուռը բացող չըլլար։ Յետոյ զարբին մը կանչելով, դուռը բանալ կուտան եւ բազմութիւնը ներս կը խուժէ։ Ցուցարարները մեծ սրահը հաւաքուելով, ճառեր կը խօսին։ Բանախօսներէն մէկը Մ. Քէմալի պատկերը ցուցնելով կ՚ըսէ. «Քանի այս մեծանուն ազատարարին հովանաւորութիւնը կը տարածուի մեր վրայ, ոչ ոք կրնայ խլել մեր իրաւունքները»։ Պատրիարքարանին մէջ մարդ չկար, ոչ իսկ Նաղլեան գերապայծառը։ Ընդդիմադիրները նոր ընտրութեան ձեռնարկելով, կ՚ընտրեն 34 հոգի, իբրև անդամ ընդհ. ժողովի, բոլորն ալ իրենց կուսակիցներէն։

Այս յաջողութենէն յետոյ, յաղթականները ամբողջ գիշերը կը լուսցնեն Պատրիարքարանին մէջ, խուզարկութիւններ ալ կատարելով։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ.— Բագուի Թուրք Մշակոյթի պալատին մէջ, Մարտ 28ին գումարուեցաւ նորընտիր Ադրբէջանի Գործադիր Կոմիտէի ժողովը։ Օրակարգն էր հանրապետական կառավարութեան օրկաններու ընտրութիւնը։

Աղամալի-Օղլի միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Ադրբէջանի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին։ Փոխ-նախագահ ընտրուեցաւ Սուլթան Մէճիտ Էֆէնտիէվ։ Պատասխանատու քարտուղար՝ Ալի Մամէտով։

Գործավարներու Խորհուրդին կազմը.— Մուսաբէկով, նախագահ Ժողովրդական Գործավարներու եւ Գերագոյն Տնտեսական Խորհուրդներուն (վարչապետ)։ Հաճի Կասումով, փոխ-նախագահ Գերագոյն Տնտեսական Խորհուրդի։ Հիւսէյին Բալա Աղավերդիէվ, նախագահ Ժողովրդական Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդի։ Ռուհուլլահ Ախունդով, կրթական գործավար։ Նովրուզ Ռզայէվ, գործավար ներքին գործերու։ Կաղըրլի, գործավար Առողջապահութեան։ Բունեաթ-Զադէ, երկրագործական գործավար։ Վէլիբէկով, դատական գործավար։ Երեմ Գրիգորեան, Աշխատանքի գործավար։ Մամեդեարով, գործավար ընկերային ապահովութեան։ Ռ. Ալիէվ, ելմտական գործավար։ Էֆէնտիէվ, գործավար Բանուոր-Գիւղացիական Տեսչութեան։ Բագիրով, լիազօր առեւտրական գործավարութեան։ Համիդ Սուլթանով, Կեդր. Վիճակագր. Վարչութեան պետ։ Սմիրնով, Կեդր. Վիճ. Վարչ. պետի փոխանորդ։ Բարինով, Ժող. Գործավարներու Խորհուրդի անդամ եւ Ադրբէյճանի նաւթերու պետ։ Կոնուշկին, Ժող. Գործավարներու անդամ եւ նախագահ Բագուի Խորհուրդին։

СССР.

ՉԻՆԱԿԱՆ ՅՈՐՁԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Աւելի՛ մը ի վեր Խորհրդային Միութեան «հանրային» եւ կառավարական ուշադրութիւնը ամբողջապէս կլանուած է չինական գործերով։

Եւ Խորհուրդներու ընտրութիւններ, եւ գիներու զեղչ, եւ պայքարը պիւրոքրատութեան դէմ, եւ տնտեսական վերելքն ու վայրէջքը — ամէն բան նսեմացած է չինական շարժումներու առջեւ։ Եթէ մէկը կարդայ խորհրդային մամուլը, չպիտի կրնայ տարբերել թէ՝ Մոսկուայի՞ թերթ է արդեօք կարդացածը, թէ Շանկայի կամ Քանթոնի,— այնքան շատ է չինական նիւթը պոլշեւիկ թերթերու մէջ։ Խմբագրական, ընդարձակ յօդուածներ, անհաշիւ եւ երկարապատում հեռագիրներ աշխարհի չորս ծայրերէն, ժողովներու նկարագրութիւններ, բողոքի բանաձեւեր, բանաստեղծութիւններ, անգամ յայտարարութիւններ ու ամէն ինչ Չինաստանի շուրջ եւ Չինաստանի համար։

Եւ այդ հասկնալի է։ Պէտք է ճանչնալ խորհրդային կեանքը եւ համայնավար վարիչներու հոգեբանութիւնը, ըմբռնելու համար այդ խժալուր աղմուկին նշանակութիւնը։ Ժխոր մը, որ շատ կողմերով ծանօթ առաւելին տակաւին հանած աղմուկը կը յիշեցնէ։

Չինական «յեղափոխութիւնը» պոլշեւիկներուն համար այսօր նոյնն է, ինչ որ էր քանի մը տարի առաջ «գերմանական յեղափոխութիւն»ը։ Այն ժամանակ ալ Մոսկուան խելայեղ արբեցումի մէջ էր եւ օրերով կը համրէին թէ Պերլինի պալատներուն վրեւ պիտի ծածանէր «համաշխարհային յեղափոխութեան» կարմիր դրօշը։

Նոյն իսկ կազմուած էր խորհրդային Գերմանիոյ «ռեղկոմը», որ Մոսկուայէն յաղթական մուտք պիտի գործէր Գերմանիա՝ բանալով եւրոպական ընկերային յեղափոխութեան նոր դարագլուխ մը։ Գերմանական յեղաշրջումին պիտի յաջորդէր համաշխարհային յեղափոխութիւնը եւ տիեզերական Խորհրդային Միութեան ստեղծումը։

Ի՜նչ երազական օրեր։ Խորհրդային իշխանութիւնը ոտքի հանած էր իր սահմաններուն մէջ ապրող բոլոր զանգուածները, որոնք «կամաւոր» ժողովներ կը գումարէին, բանաձեւեր կը հանէին ու դրամ կը հաւաքէին ի նպաստ «գերման պրոլետարիատի»։ Աւա՜ղ, սակայն, կարճ տեւեց այս երազը։ Գերման աշխատաւորութիւնը իր զգաստ եւ առողջ գործունէութեամբ պաղ ջուր լեցուց Մոսկուայի զառանցող վարիչներու գլխուն։

«Գերման պրոլետարիատը դաւաճանեց»։ Համաշխարհային յեղափոխութեան ուրուականը օդը ցնդեցաւ։ Ու նորէն վրայ հասան «ընթացիկ կեանքի» գորշ ու անհրապոյր օրերը, ներքին հոգերն ու փոխադարձ գզուտուքը, որ ա՛լ աւելի սաստկացուց Կոմկուսի ներքին պառակտումն ու «ընդդիմադիր» հոսանքներու դժգոհութիւնը։

Պարտուած Արեւմուտքի մէջ՝ Մոսկուա երեսը դարձուց դէպի Արեւելք։ Ex Oriente lux.—Լոյսը կուգայ Արեւելքէն։ Համաշխարհային յեղափոխութիւնն ալ, համայնավարութեան յաղթանակն ալ պիտի գայ Արեւելքէն։ Եւ ահա կ'ընդլայնուի «չինական յեղափոխութեան» ծրագիրը։ Մոսկուա, որ առաջ ալ մեծ տեղ կուտար Արեւելեան ժողովուրդներուն իբրեւ անգլիական գաղթապետութիւնը ջախջախելու վճռական միջոց մը, այս անգամ ա՛լ աւելի լարեց ուժերը, ոտքի հանելու համար Արեւելեան ժողովուրդները։ Եւ ահա քանի տարի է, այդ ուղղութեամբ կը թափուի անդուլ աշխատանք։ Այդ ծրագրի եռանդուն իրագործումներէն մէկը եղաւ Լ. Գարախան, որ, իբրեւ խորհրդային դեսպան Փէքինի մէջ, կրցաւ շահիլ չին. յեղափոխականներու, յատկապէս Սուն-Եաթ-Սէնի հիմնած Քուոմինթանկ կէս-ազգայնական, կէս-համայնավար կուսակցութեան անմիջական գործակցութիւնը։ Այդ նպատակով Չինաստանէն Մոսկուա եկան բազմաթիւ մարդիկ եւ քարոզիչ ուժեր՝ կատարելագործուելու, քաղաքացիական կռիւներու ձեւերը իւրացնելու եւ նորէն հայրենիք վերադառնալու նպատակով։ Արեւելեան համալսարանը Մոսկուայի մէջ՝ հանրածանօթ Քարլ Ռատէկի տեսչութեան տակ, դարձաւ հնոցը «չինական յեղափոխութեան»։ Նոյն նպատակով անհաշիւ դրամ, զէնք ու ռազմամթերք, քարոզիչներ ու վաւերականներով գրականութիւն նետուեցաւ Եանցիքեանկի հովիտը, ոտքի հանելու համար չին ժողովուրդը ընդդէմ արեւմտեան պետութիւններու։ Շարժման մէջ գրուեցաւ Երրորդ Միջազգայինը որ իր նիւթական եւ մարդկային ուժերու մեծագոյն մասը կեդրոնացուց Չինաստանի մէջ։ Թէ որքան մեծ կարեւորութիւն կը տրուէր չինական գործերուն, կ'ապացուցանէ, օրինակի համար, Պուխարինի մէկ յայտարարութիւնը անցեալ տարի Գ. Միջազգայինի համագումարին ներկայացուցած զեկուցման մէջ, ուր կը խոստովանէր, որ համաշխարհային յեղափոխութիւնը հնարաւոր դարձնելու երկու միջոց կայ, ա) անգլիական ածխահանններու գործադուլը եւ բ) չինական յեղափոխութիւնը։

Ածխահանններու գործադուլը վերջացաւ պարտութեամբ։ Մնաց չինական յեղափոխութիւնը։ Ինչո՞ւ զարմանալ, որ պոլշեւիկները այնքան մեծ ուժ ու դրամ կը թափեն ատոր համար։ Եթէ, իրօք, Չինացիներու միջոցով յաջողի վառել համաշխարհային յեղափոխութեան հրդեհը, զուր չերթար վատնուած դրամն ու մարդկային ուժը։ Ամբողջ հարցը, սակայն, անոր մէջ է, թէ յոյս կա՞յ արդեօք չինական յեղափոխութիւնը դարձնել այն կայծը, որ պիտի վառէ համաշխարհային հրդեհը։ Խորհրդային վարիչները բաւական իրապաշտ են, գիտնալու համար, թէ Չինաստանը չէ, որ պիտի ծնունդ տայ համաշխարհային յեղափոխութեան։ Չինաստանը կրնայ ծառայել իբրեւ տկարացման միջոց անգլիական եւ, առհասարակ, արեւմտեան գաղութապետութեան, հետեւաբար, եւ ընդհանուր զօրութեան։ Չինական յեղափոխութիւնը, յաջողութեան պարագային, կրնայ Խորհրդային Միութեան համար ստեղծել վստահելի «անջրպետ» մը Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, ինչպէս Թուրքիան հոս, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Բայց մտածե՛լ, թէ Չինացիները կրնան ըլլալ համաշխարհային յեղափոխութեան ռահվիրաները..., կրնա՞ն Մոսկուայի մէջ լուրջ կերպով մտածել այդպիսի կարելիութեան մասին։ Չեն կրնար։

Չինական յեղափոխութիւնը խորհրդային իշխանութեան համար այսօր ո՛չ միայն «արտաքին քաղաքականութեան» նիւթ է, այլ եւ գերազանցապէս «ներքին քաղաքականութեան» հարց։ Երբ ցարական կառավարութիւնը ինքզինքը վտանգուած զգաց երկրի մէջ տիրող յեղափոխական տրամադրութիւններէն, յղացաւ ճափոնական պատերազմը՝ նպատակ ունենալով գրգռել ռուս ժողովուրդի ազգայնական բնազդները եւ դժգոհութիւնը ուղղել դէպի արտաքին թշնամին։ Նոյն երեւոյթը կը տեսնենք եւ այժմ. Մոսկուա մտահոգ երկրի ներսը տիրող վտանգաւոր կացութենէն՝ ժողովրդական ցասումի համար շանթարգել է որ կը ստեղծէ Չինաստանի մէջ։ «Համաշխարհային յեղափոխութիւն», «համայնավարութիւն», «ազգային ինքնորոշում» ատոնք բոլորը պարապ բառեր են։ Քրեմլինի մէջ նստած մարդիկ այնքան յիմար չեն, որ չհասկնան նման յոյսերու անհեթեթութիւնը այսօրուան պայմաններուն մէջ։ Բայց այդ ամէնը անհրաժեշտ են, հաւատացնելու համար Խորհրդային Միութեան հպատակները, որ համայնավարութեան յաղթանակը մօտալուտ է։

Առավ կ'ուզեն գրգռուած զանգուածները եւ կեցնել ներքին շարժումները։ Կարճ ժամանակի մը համար այս հաշիւը, ի հարկէ, ճիշդ է, բայց կ'անցնի այսօրուան Չղագրգիռ վիճակը, «կը կարգադրուի» չինական կնճիռն ալ, ինչպէս կարգադրուեցաւ գերմանականը, եւ հիասթափութիւնն ու ժողովրդական դայրոյթի պոռթկումը կը դառնան անխուսափելի եւ այնքան բուռն, որքան այսօրուան յոյսերը։

Մոսկուայի մէջ այնպէս կ'ուզէին հաւատալ թէ չինական յեղափոխութիւնը պիտի վերջանայ յաղթութեամբ. այդ յոյսերով ալ կ'ապրեցնեն ժողովուրդը։ Բայց դէպքերուն մօտէն հետեւողին համար պարզ է թէ, ինչ որ ալ ըլլան պայքարի հետեւանքները Չինացիներու համար, չինական յեղափոխութիւնը Չինաստանի ազգային պայքարէն անդին չանցնիր, եւ «գիշատիչ իմպերիալիստները» միջոց կը գտնեն քշելու համար Մոսկուայի գործակալները Խաղաղականի ափերէն։ Ատոր նշաններն արդէն իսկ մէջտեղն են. ապացոյց, խորհրդային դեսպանատան եւ հիւպատոսարանի խուզարկումը Փէքինի եւ Շանկայի մէջ՝ դէպք մը, որ աննախընթաց է դիւանագիտական պատմութեան մէջ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս դէպքին հետեւանքը։

Մեզի համար պարզ է ըլլալիքը։ Մոսկուայի վարիչները այնքան անխելք չեն, որ ուզեն պատերազմ հրատարակել իրենց արժանապատուութիւնն ու հեղինակութիւնը պաշտպանելու համար։ Անոնք չեն մոռցած ցարական Ռուսաստանի ստացած դասը Փորթ-Արթիւրին տակ։ Ինչ որ ալ ըլլայ չին զօրավարներու վերաբերումը դէպի խորհրդային ներկայացուցիչները, Մոսկուա անշուշտ չի յանդգնիր զէնքի դիմել։ Ըլլալիքը դրաւոր բողոքն անդին հազիւ թէ անցնի։ Կրնայ Փէքինի դեսպանութիւնն ալ հետ կանչուիլ։ Կրնան դիւանագիտական յարաբերութիւններն ալ խզել, բայց ատկէ մինչեւ պատերազմ՝ տարածութիւնը խիստ մեծ է։ Ի հարկէ, ըստ սովորութեան աղմուկը կ'ըլլայ շատ մեծ. ճառ, ժողով, բողոք, բանաձեւ, խաւաքարտէ սուրերու ճօճում ու ձեռքի տակէն զէնքի ու դրամի առաքում Չինացիներուն — ահա ըլլալիքը։

Իսկ այդ միջոցին «գիշատիչ իմպերիալիստները» կը կարգադրեն վիճելի խնդիրները Չինացիներու հետ ու Ծայրագոյն Արեւելքէն ալ կը քշեն պոլշեւիկները, ինչպէս քշեցին Արեւմուտքի բոլոր երկիրներէն։

Կախաղանական շրջանակ մը, որմէ ելք չկայ սնանկացած պոլշեւիզմին համար։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ԳԱՒԱՌԸ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ.— Ինչպէս գրած էինք մարդահամարի առթիւ, Հայաստանի Դիլիջան գաւառէն բազմաթիւ գիւղացիներ մեկնած են ուրիշ գաւառներ կամ արտասահման, կառավարութիւնը հրահանգած էր քննել եւ արձանագրել զանոնք ալ։ Համաձայն այդ նոր արձանագրութիւններուն, Դիլիջանի գաւառէն մեկնած են 6932 հոգի, որոնց 3083ը՝ Հայաստանի սահմաններէն դուրս։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Երեւանի Երկրագիտական Ընկերութիւնը, Երեւանի քաղաքին պարսկական տիրապետութենէն ազատման հարիւրամեակին առթիւ, սկսած է հրատարակել կարգ մը գիրքեր, որոնք նուիրուած են Երեւանի զարգացման, ընկերային ու տնտեսական աճման՝ պատմագրութեանց ի վեր։

ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԸ

Բ.

Թուրանական ղեկավարները այս մեծ նուաճումը կատարելէ յետոյ, աւելի մեծ գործ մը կատարեցին, Իթթիհատի կեդրոնին մէջ մտցնելով երեք յայտնի, ոչ-օսմանցի ղեկավարներ, Իսմայէլ Գասփրինսքի, Հիւսէյին Զատէ եւ Եուսուֆ Աքչուրա պէյերը։

Իթթիհատի կուսակցութեան 1911ի խորհրդաժողովէն վերջ, կեդր. կոմիտէն, առաջին անգամ ըլլալով, պաշտօնապէս իր սեղանին վրայ դրաւ համաթրքութեան հարցը։ Օսմանցիական գաղափարէն դէպի թուրանականութեան ճանապարհի յարդարումի աշխատանքները կեդրոնի առօրեայ աշխատանքները կը կազմէին։

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտային թէ՝ օսմանեան կայսրութեան բաղկացուցիչ տարրերէն միայն քրիստոնեայ ազգերն էին որ մահուան դատապարտուած էին, իսկ մահմետական ոչ-թուրք ազգերը տակաւին կը նկատուէին պետութեան յենարաններ։ Պարզ էր թէ՝ կեդրոնին մէջ միայն համաթուրանական ոչ-օսմանցի երեք անդամներն էին որ ամբողջապէս ձեռք քաշած էին ոչ-թուրանական ժողովուրդներէն, սակայն մեծամասնութիւնը տակաւին այն համոզումն ունէր թէ՝ մահմետական տարրերը կապուած պիտի մնան պետութեան, այդ պատճառով ալ դժուարութիւններ չէին հաներ մահմետական ոչ-թուրք ազգերու դէմ։

Անկէ տարի մը յետոյ տեղի ունեցաւ Պալքանեան պատերազմը, որ համաթուրանականներուն ձեռքը զօրաւոր զէնք մը եղաւ ի նպաստ իրենց քարոզած տեսակէտներուն։ Կեդրոնական կոմիտէն հետզհետէ կը հակէր դէպի թուրանականութիւն, մանաւանդ որ կայսրութեան ոչ-թուրք մահմետական տարրերու կրօնական աւանդական կապերը եւ խալիֆայութիւնը արգելք մը չեղան որ անոնք եւս ցոյց տան քաղաքական ինքնուրոյնութեան հակումներ։ Ապացոյց՝ ալպանական եւ արաբական պարբերական ապստամբութիւնները։

Այս քաղաքական երեւոյթներու զուգընթաց, համաթուրանականները աստիճանաբար կ'ուժեղացնէին իրենց հաւաքական կազմակերպութիւնը, մամուլը, գրականութիւնը եւ բանաւոր պրոպագանդը։ Իրենց ձեռք առած էին նաեւ կրթական բարձր հաստատութիւնները։

Հրապարակը կ'ողողուէր թուրանական գրականութեամբ։ Թատրոններու եւ ակումբներու մէջ կը նկատուէր ազգային ուժեղ զարթօնք մը։

Հայկական մտքի ղեկավարները միամտութեամբ կամ անխորդախ վեհանձնութեամբ մը, այս շարժման մէջ կը տեսնէին թուրք ժողովուրդին մաքուր եւ սրբազան ազգային զարթօնքը, որ պիտի ազնուացնէր թուրք ժողովուրդի հոգին եւ անոր մէջ պիտի ստեղծէր յարգանք ուրիշներու զգացումներուն ու իրաւունքներուն հանդէպ։ Քիչերու մտքէն կ'անցնէր թէ այս շարժումի զարգացման իբրեւ սնունդ պիտի ծառայէին այլազգիները, մասնաւորապէս Հայերու բնաջնջումը. քիչերը միայն կ'ըմբռնէին թէ արթնցող թուրքազգայնականութիւնը իրմէ դուրս ո՛չ ոքին պիտի հանդուրժէր, իբրեւ հարազատ ժառանգորդ Չինգիզներու եւ Թիմուրներու։

Մենք դատաստան չենք ըներ պատմութիւնը պիտի տայ իր վճիռը։ Բայց գիտենք թէ այս մտածողութիւնը շատ սուղ արժեց մեզի։ Հաւանաբար մեր զոհերը այնքան աչռելի չպիտի ըլլային, եթէ կարենայինք թափանցել «թիւրքիստ»ներու թուրանական հոգին խորը։

Մեծ պատերազմին վերապահուած էր փութացնել օսմանեան կայսրութեան երկրորդ անկինադարձը, որ անդառնալիօրէն պիտի տանէր պետութիւնը դէպի թուրանականութիւն։

Մեծ պատերազմը վերագրել ամբողջապէս Էնվէրի եւ իր քանի մը ընկերներու արկածախնդրութեան, մեծ սխալ մը պիտի ըլլար։ Այս արարքին մէջ մեծ դեր ունեցած են Ռուսաստանէն եկած համաթուրանական ղեկավարները, որոնցմէ ոմանք այդ միջոցին մեծ ազդեցութիւն ունէին կուսակցութեան կեդրոնին մէջ։ Անոնք էին որ կը մղէին Թուրքիան մասնակցիլ պատերազմին, որովհետեւ այն համոզումն ունէին թէ աշխարհի ամենահզօր բանակն ունեցող Գերմանիային վիճակուած էր խորտակել ատելի Մոսկովը, որմէ պիտի ծնէր Համաթուրանական միութիւնը եւ որմէ յետոյ օսմանեան միութիւնը տեղի պիտի տար թուրանական միութեան։

Պատերազմի յայտարարութենէն յետոյ, Թուրքիան պէտք ունէր մահմետական աշխարհի ֆիզիքական, նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան, առաջադրուած դժուարին գործը գլուխ բերելու համար։ Այս նկատումներով էր որ խրտուիլակ դարձած խալիֆայէն, ստորագրութեամբ հրապարակ բերին ճիհատի ֆէթվան։

Այս ֆէթվան ո՛րեւէ դրական արդիւնք չտուաւ, որովհետեւ ոչ-թուրք մահմետական տարրերը չէին հաւատար թէ այդ պատերազմը կրօնական բնոյթ ունէր։ Շատ իրաւամբ Հնդկաստանի իսլամներուն պարագլուխ Աղա Խան հրապարակաւ յայտարարեց թէ՝ մահմետական Թուրքիոյ զինակից Գերմանիան եւ անոր թշնամի հանդիսացող Անգլիա տարբեր տեսակէտ չունէին մահմետական կրօնին հանդէպ։

Խալիֆայէն ֆէթվան արգելք չկրցաւ ըլլալ, որ այդ նեղ օրերուն Եգիպտոս իր անկախութիւնը յայտարարէ, Արաբիան Անգլիացիներուն միանայ եւ Սուրիան ֆրանսայի ապաւէնի։

Այս երեւոյթները աւելի եւս ուժեղացուցին թուրանականներու զէնքը։ Արիւնոտ փաստերով կ'ապացուցուէր օսմանեան միութեան մահը, որուն վրայ այլեւս յոյս չէր կրնար դնել թուրք տիրապետող ժողովուրդը. պէտք էր ամբողջապէս կազմալուծել Օսմանեան կայսրութիւնը, անոր տեղ ստեղծելու համար թուրանական միութիւնը։

Ռուսական հսկան չինկաւ գերմանիոյ բռունցքին տակ, ինչպէս կը սպասէին թուրանական ղեկավարները, սակայն արքայական ցան ապիկարութեան եւ դաւաճանութեան հետեւանքով, հսկայ կայսրութիւնը նետուեցաւ յեղափոխութեան գիրկը, ինչ որ բացաւ նոր հեռանկար մը թուրանական շարժման համար։

Ռուսաստանի մահմետական քաղաքական տարրերէն ոմանք յեղափոխութեան հետեւանքով ազատօրէն մուտք գ
ծեցին թուրանական ցեղերուն
եւ սկսան ուժեղ պրոպագանդ
ազգային ինքնավարութեան
նունով։ Բոլոր հրահանգները
դրկուէին Պոլսոյ կեդրոնէն։ Նոյ
նման գործակալներ կը վխտա
նաեւ տաճկահայաստանի գր
ուած վայրերուն մէջ, իբրեւ
կայացուցիչներ Մահմետական
ընգործական միութեան։

Քանի մը ամսուան ընթա
քին, շարժման մէջ դրած էին Ռ
սաստանի բոլոր մահմետական
ղերը եւ խմբակցութիւնները,
ղի ունեցած էին բազմաթիւ
ղական եւ քանի մը ընդհան
մահմետական խորհրդաժողովներ
որոնց բոլորին նպատակն էր ա
ջատ ցեղերու եւ ամբողջական
մահմետական զանգուածներու քա
ղաքական եւ մշակութային ինք
նավարութիւնը։

Հոկտեմբերեան խելայեղ
անհաշիւ յեղաշրջումը ամբող
ջապէս քայքայեց Ռուսաստանի
պետական եւ զինուորական ուժ
եւ աւելի լայն դուռ բացաւ թու
րանական գործունէութեան։

Այլ եւս հարցը չէր սահ
նափակուեր միայն պրոպագ
եւ պատրաստութեան մէջ,
կը մտնէր գործնական զէնքի
ղաքականութեան մէջ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆ

"ԳՈՒՍԱՆ,,Ի Բ. ՀԱՄԵՐԳ

Կիրակի գիշեր տեղի ունեցա
«Գուսան» երգչախումբի
համերգը, գրեթէ առաջին հա
մերգին յաջողութեամբ։

Պ. Պատմագրեանի այս
ներկը մեզ առիթը ընծայեց
նի մը խօսք ընել մեր
թէ իր անձնական կարողութեան
թէ զինքը շրջապատող
ներու վրայ։ Բայց նախ
պզտիկ անդրադարձում մը
առաջ երեւցած հրատարակու
թեանց շուրջ։

Նախորդ համերգին իբր
ձագանգ, մասնաւորներ
ցան հրապարակ իրենց
յայտնելու, կարծիքներ՝
շատ անհամապատասխան,
բախտաբար։ Եւ ինչպէս
րեք՝ հոս ալ կողմնակալ
կամ բարեկամական նկատ
ները դեր ունեցան։ Այսպէս
ըսենք, որովհետեւ ոմանք
տակարգ կարողութիւններ
րել կարծեցին Պ. Պատմագ
եանի վրայ, ուրիշներ շատ
մելի գտան իր կարողութի
կարճ խօսքով, համերգին
դիրը չկրցաւ հասկնալ թէ
ճիշդը։ Զուգելով ուրիշ
ներ վերագրել, ստիպուած
կարծել թէ այդ գրողներէն
մանք բոլորովին զուրկ էին
ժշտական ըմբռնումէ։

Անցնելով համերգին
չկրնանք դժբախտաբար
պահանջ ըլլալ, որովհետեւ
գիտենք գործին դժուարու
ները։ Շատ արդարացի չպիտի
լար քննադատել խումբին
խակի կոպիտ երգուածքը
թեանց պակասը եւ այլն,
երգիչները բոլորն ալ «ամա
են։ Այս մասին գաղափար
նալու համար շահեկան է
տեսնել գիրենք փորձի մէ
հուն ու ականատես ըլլալ
վարին չարչարանքին։ Մեծ
բերութիւն պէտք է,
համար վճռական փաստ
փառքի օր մը՝ որ կը
դժբախտաբար կիսովին
սրահով մը եւ պարապ
րով։ Ու մէկ հետաքրքր
երաժշտութեան հանդէպ
շուշտ Պ. Պատմագրեան

...յաջողութիւն ունենալ, եթէ ...ւելի մեծ թիւով վարձէր արուեստով արուեստագէտներ։ Այս ...ամար նուագախումբը շատ թոյլ էր, ժերթ ալ անհնազանդ, ...խումբը եւ orchestreը ձուլուած ...էին ղեկավարին տիրապետութեան տակ։ Որո՞ւ պէտք է տալ ...յանքը, ղեկավարի՞ն թէ նուագողներուն։ Այսուհանդերձ, թեւ ...ւս քանի մը յաւելուածական փորձեր աւելի օգտակար կրնային ըլլալ։

Աւելի կարեւոր է յայտագրին ...ամբողջութիւնը։ Յայտագիրը ...ամբողջ մը ըլլալով ամէն սեռի ...ական գործերու, Concert Symphonique Arménien անուանումը կ'արժէր։ Ցեսանք փրանսացի մեծ ամաւթէօռ - քննադատ մը որ գէթ մեկենցու, որովհետեւ չէր սպասեր լսել անշուշտ Puccini կամ Meyerbeer կտորները, եւ ոչ ալ Aidaի Finalը։ Թէեւ նուագելէ միջակ յաջողութիւն մը ունեցաւ սաստ մէջ։ Իր ...ւ ձայնը աւելի պիտի արժէր ...ական քանի մը քնքոյշ եւ ... մեղեդիներու մէջ։ Իսկ տի...ին պատմագրեան ունի գրաւիչ ձայն մը եւ բաւական յաջող interprétation։ Նուազ հաճելի է իր ձայնը ուժեղ եւ բարձր երգուածքներուն, երբ ձայնը բացուած... շատ շնորհալի չէ։ Նոյնպէս եւ ... նօթերուն մէջ քիչ մը գժ... ... կը լսուի ձայնը։ Այս պըտ... թերութիւններէն զուրս, յա... եւ պատուաբեր երգչուհի մըն ... մեզի համար։

Գ. Պատմագրեան շնորհաւորելի գաղափար մը ունեցած է, ներդաշնակելով նուագախմբագրելու հայկական ժողովրդական գործերը։ Բայց լաւ կ'ըլլար որ այս պարագան շեշտուէր յայտագրին մէջ։ Նուագախումբի այս ընկերակցութիւնը ըլլալով ընդհանուր կերպով transcription մը երգչական մասերուն՝ ամբողջութեան մէջ կտորներու ճկունութենէն ... էր մաս մը։ Օրինակի համար «Գարուն ա...» կորսնցուցած էր իր քնքոյշ հանգամանքը եւ առեր էր աւելի dramatique գոյն ...երուն վրայ աւելնալով contrbasseը։ Նոյն դիտողութիւնը «Գնա՛, գնա՛»ի մասին։ Իսկ ...ի Տէր ողորմեան (այս ... ալ յայտնի չէ թէ որո՞ւնն է, եւ կամ ինչո՞ւ համար այս կամ ... հեղինակին կը վերագրեն, քանի որ եւ ո՛չ մէկուն ...) մեծ նորոյթ մը չէր մեզ համար։ Պատմագրեանի դաշնաւո... պէտք է շեշտել այս պարագան։ Ե. դարու մեղեդիները, Բ. ... «Ոստի բուրելով» եւ Գ. ... պատկանող շարական մը ... յաջող չէին իբր orchestration։

Այս ձայնաշարերը դժուա... կը համակերպին արեւմտեան ներդաշնակութեան օրէնքներուն՝ ... փորձած էր ենթարկել հե... Իսկ Quatuor en la majeure, քիչ մը նեղացուցիչ դար... իր միօրինակութեամբ։ Կտո... իբր հիմ ունենալով պարզ Thème մը՝ առանց յատկանիշի, ու մաս... գոյնի, երկարեցաւ պարզա... հեղինակը կրնար գոնէ պըգ... մը կատարել դրացի ... հանդերձութեանց մէջ (tonalités) վերջացնելէ առաջ։

Յաջողագոյն կտորներն էին ... կիւլա, եւ Տուտուլ. Գ. Պատմագրեան կրցած է շահեկան ... խմբագրել երգի եւ նուագի ... մասերը. ասոնք մեզմէ շատերուն ... ըլլալ չեն թուիր։ ... Fantaisie Caucasienneը կը պարունակէ շահեկան thèmeեր, բայց անոնք ճարտարօրէն չեն շաղկապուած իրարու, եւ ընդհանուրին մէջ թոյլ մնացած է, մանաւանդ կը պակսին Allegro բաժիններ, քիչ մը ոգեւորութիւն ստեղծելու համար։ Finalը շատ կարճ էր բաղդատմամբ կտորին երկարութեան։

Գ. Պատմագրեանի Nocturneը եւ Chanson d'amourը աւելի եւրոպական գոյն ունին, քան հայկական։

Աւելի պիտի չկրնանք երկարել օրաթերթի մը սիւնակներուն մէջ. կը մաղթենք որ Գ. Պատմագրեան աւելի մեծ եռանդով առաջ տանի իր աշխատութիւնը եւ մեզի յառաջիկային ներկայանայ երկրորդ յայտագրով մը։

Խումբի անդամներէն քիչ մը ջանք, ու ժողովուրդին կողմէ մանաւանդ քիչ մը աւելի տաք վերաբերում լաւագոյն արդիւնք մը կրնան տալ։ Երաժիշտ ղեկավար մը ոչինչ կ'արժէ առանձինն, եւ մենք բոլորս, ունենալով անշուշտ մասնակի դժգոհութիւններ, պէտք է շնորհաւորենք, պէտք է ջանա՛նք հասնիլ, պէտք է քաջալերենք։ Ահա մեր ընելիքը։ Շատ սահմանափակ է մեր երաժիշտներուն թիւը եւ անոնք որ քաջութիւնը ունին գործ մը կատարելու, արժանի են գնահատութեան. գանգատելու իրաւունք պիտի ունենանք եթէ սրահը լեցուած ըլլայ։

Ա. Մ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

"ԿԵՆԴԱՆԻ ՆՆՋԵՑԵԱԼՆԵՐ"
"ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ"

Եւրոպահայ Թատերախումբը՝ անցեալ շաբաթ գիշեր բեմադրեց «կենդանի ննջեցեալներ» զաւեշտը եւ մէկ արարնոց տրամ մը։

«կենդանի ննջեցեալներ»ը այն կատակերգերէն չէ, որոնք կը կրթնին յուռի ճշմարտութեան մը վրայ ու ժպտագին կը ծաղկեն մարդկային թերութիւն մը, ցայտեցնելով տիպարներու ծիծաղելին։ Զաւեշտ մըն է որ կը մեկնի քմահաճ եւ նախադրուած կացութենէ մը եւ առանց բնական ու կարելի անակնկալներու յայտնութեան, դրուագէ դրուագ կը զարգանայ իբր հաճելի ժամանց մը, տեսակ մը մտախաղ, որուն վրայ կարելի չէ կանգ առնել ու զայն վերլուծել իբր արուեստի գործ։

Բժիշկ Սիմոնովից կը կարծէ հնարած ըլլալ յաւիտենական երիտասարդութեան հեղուկը ու զայն փորձելու համար, կը դիմէ իր բարեկամին՝ Սերգէյեվիչի խորհուրդին։ Սերգէյեվից կը թելադրէ գիւտը կիրարկել իր ծառային՝ Թաթոսի վրայ, որ գումարի մը փոխարէն կը հաւանի ենթարկուիլ փորձին եւ բժիշկին յանձնարարութեան համեմատ՝ կէս ժամը անգամ մը, մէկ ումպ առնել հեղուկէն։

Իր դեղին հրաշքը հաստատելու հաւատքով, անհամբեր բժիշկը՝ մեկնելէ քիչ յետոյ կը դառնայ իր բարեկամին տունը՝ ուր մարդ չի գտներ։ Սերգէյեվից դուրս ելած է։ Կինը Մարիա որ կը կասկածի իր ամուսնին հաւատարմութեան վրայ, կուլէ մը յետոյ մեկնած է մօրը քով։ Այր եւ կնոջ բացակայութեան, տան մէջ ծառայելու համար Թաթոսի ներկայացած է ազախին մը, որ իր անձնագիրը բերելու համար, հոն ձգած է իր ծծկերը ու գացած, իսկ Թաթոս՝ Թափելէ յետոյ դեղի սրուակին պարունակութիւնը՝ փութացած է մօտակայ կապելան, բժիշկէն առած դրամով, քիչ մը զովանալու։ Դիւրահաւան գիտնականը՝ տան մէջ գտնելով միայն ծծկեր տղեկ մը, լքուած՝ նստարանին վրայ եւ անոր քով ալ դեղի պարապ սրուակը, կ'եզրակացնէ թէ՝ Թաթոս փոխանակ իր յանձնարարութեան չափով դեղը գործածելու, զայն մէկ ումպով կուլ տուած է եւ երիտասարդանալու ա՛ղ, մտած է նորածինի մորթին տակ։

Այս ծաղրանկարային ու անհեթեթ միամտութիւնն է որ կը կազմէ խաղին առանցքը ու կը փնտռէ ծիծաղի հնարքներ, թեթեւ ու զուարճալի։ Մարիա՝ նորածինին մէջ կը կարծէ գտած ըլլալ իր ամուսինին անհաւատարմութեան ապացոյցը ու կը դիմէ ամուսնալուծման, մինչ բժիշկը եւ իր բարեկամը՝ խուսափելու համար գայթակղութենէն եւ օրէնքի հետապնդումէն, միջոցներ կ'որոնեն ծածկելու տղեկը՝ իբր մանկացած Թաթոս, մինչեւ որ փոխադարձ հետապնդումներէ եւ խուսափումներէ յետոյ, դիպուածը՝ զանոնք բոլորը կը բերէ քով քովի եւ իրողութիւնը կը պարզէ։

* * *

Երկը՝ իբր զաւեշտ չոր է. բայց Եւրոպահայ Թատերախումբը ներդաշնակ եւ հաճելի խաղարկութեամբ մը, կենդանացուց զայն եւ շատ իրաւունքով խլեց ծափ ու ծիծաղ։

Մասնաւորաբար գնահատութեան Նաւասարդեան՝ բժիշկի, Ն. Պէշիկթաշլեան ծառայի դերերուն մէջ։ Երկուքն ալ, իրենց ժուժկալ եւ սերտուած խաղով, ժպիտի ու քրքիջի մթնոլորտի մը մէջ պահեցին սրահը։ Յաջող էին նաեւ Օր. Անահիտ, Տիկին Սիրուշ, Շ. Սարեան եւ Մարութեան որ «դերասանը եւ ցնորքը» մէկ արարնոց տրամին մէջ, իր ինքնատիպ տաղանդին ուժով, մինակը տարաւ ամբողջ ծանրութիւնը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՎՐԱՅ

ՔԱՆՏԻԼԱՐՃ (Լոռ).— Հոս կը գտնուինք 3-4 ընտանիք, եւ 4-5 ամուրիներ, ընդամէնը 20 հոգի։ Երեք ընտանիքը Վանեցի են, իսկ մէկ ընտանիքը եւ ամուրիները՝ Պոլսոյ շրջականներէն։ Բոլորս ալ կը զբաղինք այգեգործութեամբ։ Երիկ մարդոց օրական վաստակն է 20 ֆրանք, իսկ կիներունը՝ 10 ֆր.։

Տեղիս պայմանները անտանելի են։ Ուզած վայրկեանիդ ուզած առարկադ չես կրնար ձեռք բերել։ Միութիւն չկայ։ Երկու ամիս առաջ Մարսէյլ էի և Պատանի միութեան անդամ, իսկ միւս երկու ընկերներս Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբի մէջ էին, բայց տնտեսական տագնապը մեզ վանեց Մարսէյլէն և զրկեց մեր ընկերներէն, եւ հիմա նամակով կապ կը պահենք։ Տնտեսական ճնշումը մեզ կը ստիպէ ժամանակաւոր կերպով կենալ հոս, օրէ օր սպասելով գործերու վերաբացումին։

Գալով մեր միւս ընկերներուն, թէեւ մինչեւ այսօր որ եւ է խումբի մէջ մտած չեն, սակայն համակիր են. թէեւ չունինք միութիւն, բայց բոլորս ալ յաճախ աշխատած ենք բարձր պահել Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշը մեր ուսերուն։ Ամէն օր կ'ունենանք ազգային երգեր ու ոգեւորութիւններ։

Ս. Ա.

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, *11 Ապրիլ.— Հինգշաբթի գիշեր, Պրիւսէլի Մերսէլիս թատրոնին մէջ ներկայացուեցաւ «Անյայտ կին» ողբերգութիւնը, ղեկավարութեամբ Տիկ. Արմէնեանի եւ մասնակցութեամբ տեղացի սիրողներու։*

Թատերասէր հասարակութիւնը փութացած էր ներկայ ըլլալ սոյն ներկայացման, բարոյապէս ու նիւթապէս քաջալերելու համար մեր տաղանդաւոր արուեստագիտուհին։

Արդարեւ, Տիկ. Արմէնեան ժակլինայի դերին մէջ անգամ մը եւս երեւան բերաւ իր տաղանդը, խորապէս յուզելով ներկաները եւ արժանանալով որոտընդոստ ծափերու։ Տիկնանց Մասնախումբը երկու գեղեցիկ ծաղկեփունջեր նուիրեց Տիկ. Արմէնեանի։

Մասնաւոր գնահատութեան արժանի էին նաեւ միւս դերակատարները, որոնց յաջող ներկայացումը իրական անակնկալ մը եղաւ։

Նկատի առնելով տեղական ուժերու գոյութիւնը, փափաքելի է որ Պելժիոյ հայ գաղութը ունենայ իր միայն թատերախումբը։ Կը տեղեկանանք թէ նման խումբի մը կազմութեան մասին խորհողներ ալ կան։ Յաջողութիւն կը մաղթենք սոյն ձեռնարկին, որ կոչուած է վառ պահելու հայ թատրոնը գաղութներու մէջ։

* * * *Այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ֆութպոլի մրցում մը ունեցաւ Շթատ Նիվըլուայի «Աստրա» խումբին հետ, որ Լիէժ քաղաքին այս տարուան մրցումներուն մէջ առաջին հանդիսացած էր։*

Մէկ ու կէս ժամ տեւող կատաղի պայքարէ մը վերջ մեր աբինները փառաւոր յաղթանակ մը տարին հակառակորդ խումբին վրայ, 1ի դէմ 4 նշանակէտով։ Հետաքրքիրներու խուռներամ բազմութիւնը ծափերով եւ հուրրաներով ողջունեց հայ խումբին յաղթանակը, որը արձագանգ գտաւ նաեւ տեղական «ֆութպոլ ֆէտէրասիօն» թերթին մէջ։

Այդ առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը դրօշակ մը նուիրեց «Astra» մարզախումբին։

Մրցումին մասնակցողներուն մէջ նշանաւոր հանդիսացան՝ Լ. Պաքըրճեան, Զ. Մաճառեան, Մ. Օտապաշեան եւ Հիւսէյին անուն պարսիկ ընկեր մը։

Հ. ՏԵՐՈՍԿԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ինչպէս գրած էինք, կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը, Sables*ի մէջ պիտի մրցի* Tigres Vendéens*ի Ա. խումբին դէմ։ Յիշեալ խումբը իր գաւառի պատուոյ դասակարգի խումբերէն է. եւ շատ անգամներ* Charentes *նահանգին ախոյեան հանդիսացած է։ Մրցած է մեզի ծանօթ* U. A. XVI*ի Ա. խումբին դէմ, որուն հետ հաւասար մնացած է, յաղթած է* C. A. Montrouge*ի 3ով 0։ Մրցած է նոյնպէս Արեւմտեան Ֆրանսայի պատուոյ դասակարգի խումբերէն* Stade Nantais U. C.*ի եւ* Mellinet de Nantes*ի հետ, որոնցմէ մէկ անգամ յաղթուած, եւ ուրիշ անգամ ալ յաղթած է։ Միայն մէկ նշանակէտով է որ պարտուած է Արեւմուտքի ախոյեան* C. S. Jean Bouin d'Angers*էն։ Խումբին խաղացողները, բոլորն ալ բնիկ Սապլցի են, բացի խումբին կեդրոնի յառաջապահէն, որ Պելճիքացի ազգայնական մըն է և կը կոչուի* Van Vyve*։ Այս մարդը, բարձր դասակարգի խաղացող մըն է, Պելճիքայի ազգային խումբին հետ մրցած է, Իտալիոյ եւ Անգլիոյ դէմ։ Իսկ կեդրոնի միջնապահը որ նոյնպէս բարձր դասակարգի խաղացող մըն է, կը կոչուի* Le Bivic, *որ Օրանի Լիկէն ինը անգամ սէլէքսիոնէ եղած է, եւ հիւսիսային Ափրիկէի ազգային խումբէն բազմաթիւ անգամներ խաղացած է։ Միւս խաղացողներուն գրեթէ մեծամասնութիւնը՝* շառանթի Լիկին կողմէ սէլէքսիոնէ *եղած են։ Այս ուժեղ խումբին դէմ որ կը կոչուի «Վանտէի Վագրերը», ինչ պիտի ընեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Ճերմակ Սատանաները»։ Հայ խումբը դաշտ պիտի գայ իր հետեւեալ լաւագոյն կազմով։*

Բերդապահ՝ Վ. Տէվէճեան, վերջապահներ՝ Մ. Մկրտիչեան և Ռ. Շահմիրեան, միջնապահներ՝ Տաճատ, Գամէր, Երուանդ և

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պաղտասարեան, յառաջապահներ՝ Շահան, Ս. Կարապետեան, Կ. Կարապետեան, Օ. Գրիգորեան եւ Պ. Զալըզեան։

Sables d'Olonne *Փարիզէն ճիշտ 478 քիլոմէթր է, եւ կը գտնուի Ատլանտեան Ովկէանոսին ափը։* Sable *Եւրոպայի ամենագեղեցիկ ծովեզերքներէն մէկն է, նաւահանգիստին մէջ 400է աւելի նաւեր կը գտնուին, ունի մօտաւորապէս 16,000 բնակչութիւն մը, որոնց մէկ երրորդը օտարականներ են, եւ որոնց՝ ամենամեծ փափաքն է տեսնել օտար խումբ մը։ Իսկ ամէն տարի հարիւր վեց հազար զբօսաշրջիկներ կը յաճախեն այս գեղեցիկ ծովափը, ունի բազմաթիւ գեղեցիկ յիշատակարաններ, մարզարան մը որ անմրցելի է Շառանթի նահանգին մէջ։ Մարզարանը 15,000է աւելի նստելու տեղ կը պարունակէ, իսկ ամբողջ դաշտը կ'առնէ մօտաւորապէս 25,000 հոգի։*

Առաջին անգամն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը այսքան երկար ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ։ Նոյնպէս առաջին անգամն է որ հայ խումբ մը կ'երթայ Ատլանտեանի ծովեզերքը հոն ալ տարածելու հայ անունը։ Հիմակուընէ արդէն տեղական թերթերը երկարօրէն կը գրեն այս մրցման մասին եւ հայ խումբին պատկերները արդէն տպած են։ Տեղացիք կը սպասեն հայ խումբի ժամանման։ Պետական նուագախումբը իր սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերէ նոյն մրցման։

Հայ խումբը պիտի մեկնի Շաբաթ առաւօտ ճիշտ ժամը 9ին Gare Montparnasse*էն հարաւ արեւմտեան ճեպընթացով։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի այն բոլոր սիրահարները, որոնք կը փափաքին հայ խումբին բարի ճանապարհ մաղթել կրնան ժամը 8էն մինչեւ 8.30 կայարան գալ։ Իսկ բոլոր խաղացողներէն կը խնդրուի որ ժամը ճիշտ 8ին ներկայ գտնուին։*

* * * *Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբէն ժամանակէ մը ի վեր կախակայուած վերջապահ Ռուբէն Շահմիրեանն ու յառաջապահ Շահանը ներման արժանացան ֆրանսական Ֆէտէրասիոնէն, եւ շուտով պիտի սկսին իրենց խաղը։*

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՊԻԿԸ ԱԶԱՏԱԳՐԵԱԼ.— Պաթինեօլի կայարանին մէջ, երկաթուղիին գիծերուն վրայ կը պտըտէր կարճլիկ կապիկ մը, որուն տէրը անծանօթ էր։ Պաշտօնեաները վազեցին եւեւէն բռնելու համար զայն։ Կապիկը ցատկեց վակոններուն մէջ, բարձրացաւ վակոնին վրայ, պարեց ու ոստոստեց, ցատկեց վար, ծառ մը ելաւ, վար իջաւ, նորէն վակոն մը մտաւ։ Պաշտօնեաները, արիւն քրտինք մտած, չյաջողեցան բռնել զայն։ Կապիկը կը խնդար հալածողներուն վրայ։ Սակայն երբ վակոն մը մտած էր, պաշտօնեաները սուրացին եւ գոցեցին դուռը։ Կապիկը բանտարկուած էր։ Պաշտօնեաները յետոյ գացին բերելու վանդակ մը, բայց վերադարձին տեսան որ կապիկը մատը երկնցուցեր, բանալին դարձուցեր եւ կծիկը դրեր էր։

Կապիկը պատելու գացած էր փողոցը, խառնուելով անցորդներուն՝ նոր երկրացի զբօսաշրջիկի մը պէս։

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ.— Սէն-Լոյի մէջ ժէրմէն Ֆլէօրէ եւ Փիէր Լըկէտուա նշանուած էին եւ կը պատրաստուէին հարսնիքի։ Յանկարծ սիրոյ կապը փրթաւ, եւ երկու երբեմնի սիրականները դարձան թշնամի։

Անցեալ իրիկուն, Ֆլէօրէ արտին մէջ կը կթէր կովը, երբ Լըկէտուա, դանակ մը ձեռքին, եկաւ եւ, առանց բառ մը արտասանելու, 16 դանակ զարկաւ իր նշանածին, սպաննեց զայն, յետոյ դանակովը կիսովին կտրեց իր վիզը եւ նետուեցաւ առուակին մէջ։

«ԱՍՏՈՒԱԾ ՎԿԱՅ, ԴՈՒՆ ԵՍ ԷՐԻԿՍ».— Սէն Թ'Լթիէնի մօտ Ֆույեուզի մէջ հանրակառք մը փողոցէ փողոց կը պտըտէր։ Այր կին մը, որ նստած էր հանրակառքին մէջ, տեսաւ որ իր դէմը նստած է մարդ մը, ճի՛շտ ու ճիշտ իր հանգուցեալ էրիկը։ Այրի կինը ամուսինին մահէն յետոյ կրկին ամուսնութիւն մը կնքած էր, սակայն շատ կը փնտռէր իր առաջին էրիկը։

— Ո՞վ ես դուն։

— Ես ես եմ։

— Դուն իմ էրիկս ես։ Զեմ թողուր որ այլեւս հեռանաս, Աստուած վկայ, դուն ես իմ էրիկս։

Մարդը, զարմացած, կը յայտնէ թէ երբեք ամուսնացած չէ, թէ չի ճանչնար զինք։

— Ո՛չ, դուն իմ էրիկս ես։

Բազմութիւնը կը հաւաքուի։ Կինը կը բացատրէ թէ իր էրիկն է այդ մարդը, եւ թէ մարմինին վրայ զանազան տեղեր նկարուած են հաճիներ։

Ոստիկանութիւնը կը միջամտէ։ Կնոջ երդումին վրայ մարդը բռնօրէն կը տանին ոստիկանատուն, կը մերկացնեն եւ սակայն ո եւ է նշան չեն գտներ։ Ու ազատ կ'արձակեն հակառակ աղաղակներուն կնոջ, որ կը պնդէր թէ իր էրիկն է։

ԱԻԱԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԹԱՂՈՒԱԾ.— Հանրի Պուտար, վաճառական, ինքնաշարժով պտոյտի գացած էր Կարանսիէր։ Իր հետ էին երկու տարեկան զաւակը, եւ քրոջը տղաքը։ Աւազահորի մը մօտ, զուարճացնելու համար իր փոքրիկը, ծակեր փորեց աւազին մէջ։

Յանկարծ հողը կքեցաւ եւ երկուքը թաղուեցան աւազին մէջ։ Հասած օգնութեան շնորհիւ, աւազներուն մէջէն հանեցին երկու զոհերը, որոնք նուաղած էին։ Վաճառականը ուշքի եկաւ, սակայն փոքրիկը մեռած էր արդէն։

ՅԱՆԿԱՐԾ ԽԵՆԹԵՑԱՒ.— Մանկամարդ աղջիկ մը, Մառի Անթուանէթ, 22 տարեկան, կը բնակէր իր եղբօրը ապարանքին մէջ, որ կը գտնուի Թուլոնի մեծ պողոտային վրայ։ Չորեքշաբթի առտու, երբ մինակ նստած էր տանը մէջ, իր փոքրիկ զարմուհիին հետ, յանկարծ խենթեցաւ։ Ու կատաղութեամբ սկսաւ ջարդուփշուր ընել բոլոր կահկարասին, պատռեց իր զգեստները եւ ապարանքին բոլոր ծածկոցներն ու կերպասեղէնները։ Յետոյ խմեց այրող հեղուկ մը, որ կը գտնուէր շիշի մը մէջ։ Նոյն պահուն հասան դրացիները, որոնք կը զարմանային տեսնելով որ տանը մէջ բան մը չէր մնացած անվնաս։

Խենթը դանակը առաւ եւ յարձակեցաւ տանտիրուհիին վրայ, վիրաւորեց զայն, յետոյ փորձեց խեղդել իր զարմուհին, չորս տարեկան։ Երբ դրացիները յաջողեցան փոքրիկը ազատել ձեռքէն, խենթը դանակով ջարդեց իր սրունքները, եւ ուշաթափ ինկաւ գետին։ Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց։ Վիճակը յուսահատական է։

Տանը մէջ մօտ 40,000 ֆր.ի վնաս պատճառած է։

Նիւթերու առատութեան պատճառով, թերթօնը յաջորդով։

կանոզ գոյքերը։ Սերպ կառավարութիւնը սկզբունքով ընդունած է վերադարձնել զանոնք։ Յետոյ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ լաւատես կերպով արտայայտուեցաւ Թուրքեւհելլէն փոխանակութեան դաշնագրին մասին։

Երեսփոխան մը հարցում ուղղած ըլլալով արեւելեան սահմանին վրայ պատահած խռովութեանց մասին, արտաքին գործավարը պատասխանեց թէ ռուսեւթուրք սահմանին վրայ որ եւ է միջադէպ չէ պատահած։

Նոյնպէս ո՛չ մէկ միջադէպ պատահած է Իրաքի սահմանին վրայ, Մուսուլի համաձայնագրին կնքուելէն ի վեր։

Պարսկական սահմանին վրայ երբեմն խռովութիւններ կը ծագին, սակայն շուտով կը զսպուին, համաձայն Թուրքեւպարսիկ դաշնագրին տրամադրութեանց։ Սուրիոյ սահմանին վրայ, Մարտինի կողմերը կարգ մը վաչկատուն ցեղախումբերու արշաւանքներ նկատուած են, աւազակութեան նպատակով։ Թուրք ժողովուրդը կորուստներ կրած է, սակայն Թուրքեւսուրիական համաձայնութիւնը այս կարգի չարագործութեանց զսպումին համար փոխադարձ միջոցներ կը նախատեսէ։

Պալքանեան կացութեան մասին հարցումի մը պատասխանելով, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ յայտարարեց թէ Թուրքիա սիրալիր յարաբերութիւններ կը փափաքի Պալքանեան բոլոր պետութեանց հետ եւ անոնց իւրաքանչիւրին հետ առանձնաբար։ Թուրքիա իրեն դէմ ուղղուած պիտի նկատէ ո և է կարգադրութիւն, որուն ինք մաս չի կազմեր եւ որուն մասին տեղեկութիւն չի տրուիր իրեն։ Այդ պարագային, Թուրք կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ։

Յունաստանի Հայերը գործէ պիտի հանուին

«Նոր Օր» կը գրէ.— Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ, կառավարութիւնը շրջաբերականով մը առեւտրական, արդիւնագործական եւ դրամատիրական հաստատութիւններէն պիտի պահանջէ պաշտօնեաներու անուանացանկը եւ անոնց հպատակութիւնը։

Կ՚ըսուի թէ գործի գոր՝ արաններու, դրամատուններու եւ առեւտրական զանազան հաստատութիւններու մէջ պաշտօնավարող ոչ-հելլէնահպատակ եւ օտարահպատակ Հայերը իրենց գործերէն պիտի հանուին եւ անոնց տեղ պիտի դրուին հելլէններ կամ հելլէնահպատակներ։

Բանուորական աշխատանքներու մէջ ալ միշտ նախապատուութիւն պիտի տրուի Յոյներու։ Ֆրանսայի մէջ տիրող անգործութեան հետեւանքով 10,000 անգործ Յոյներ փափաք յայտնած են Յունաստան գալու։ Կառավարութիւնը վերոյիշեալ միջոցներուն կը դիմէ անգործութեան առաջքը առնելու համար։

Պոլշեւիկ գործակալ մը ձերբակալուած

Քանի մը շաբաթէ ի վեր ոստիկանական տեսչութեան ընդհանուր տեղեկատու դիւանը գաղտնաբար կը հսկէր օտարականի մը վրայ, որուն գործունէութիւնը աչքի զարկած էր վերջերս միթինկի մը մէջ։

Այս օտարականը համայնավար շրջանակներու մէջ ծանօթ էր Անտրէ անունով եւ շատ ճոխ կեանք կը վարէր։ Կանոնաւորաբար կը հետեւէր համայնավարական հաւաքոյթներու եւ ուղղակի յարաբերութեան մէջ էր համայնավար կուսակցութեան ամէնէն ձախ տարրերուն հետ։ «Անտրէ» խորհրդաւոր ճամբորդութիւններ կը կատարէր գաւառները։ Օր մը «Անտրէ» անհետացաւ։ Սակայն գաղտնի ոստիկանութիւնը շուտով տեղեկացաւ թէ «Մոսկուայի աչքը» Լոնտոն գացած էր։ Անգլիոյ մայրաքաղաքէն վերադարձին, երբ Սէն Լազարի կայարանին մէջ կառախումբէն վար կ՚իջնէր, ոստիկանները հարցաքննեցին «Անտրէ»ն, որ զուիցերիական անցագիր մը ցոյց տուաւ, Ռոպէրթ Շմիտ անունով, 44 տարեկան, ծնած Պալ եւ վաճառական յիշեալ քաղաքին մէջ։ Վրայէն գտնուեցաւ 78000 ֆրանքի զուիցերական, ֆրանս., գերմանական եւ անգլիական դրամ։ Այս կասկածելի մարդը ձերբակալուեցաւ։ Գաղտնի ոստիկան մը Զուիցերիա երթալով հաստատեց թէ Ռոպէրթ Շմիտ Պալէն չէր հեռացած բնաւ եւ անցագիր ալ չէր առած։ Հասկցուեցաւ որ «Անտրէ» կեղծ անցագիրով կը ճամբորդէր։ Բանտին մէջ կեղծ Շմիտը խոստովանեցաւ թէ իր իսկական անունն է Էզիմ Կէլլէր, Լեհ, բժիշկ եւ փիլիսոփայութեան տօքթօր, ու Փարիզի մէջ կը վարէր «Ֆաշիսմի եւ սպիտակ տեռրորի զոհերու պաշտպան կոմիտէն»։ Կէլլէր, որ Գ. Միջազգայինի կարեւոր դէմքերէն է, Սանթէի բանտը կը մնայ իբրեւ կեղծ անցագիր գործածող։

21 տարու Անգլուհիները կը քուէարկեն

Անգլիոյ վարչապետ Պօլտուին Երեսփ. ժողովին մէջ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը որոշած է երկու սեռերու կատարեալ հաւասարութիւն հռչակել եւ արտօնել որ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ քուէարկելու իրաւունք ունենան 21 տարին լրացուցած բոլոր կիները։

Ինչպէս յայտնի է, նախկին օրէնքով 30 տարեկանէն վար կիները քուէ չէին կրնար տալ։ Ներկայիս Անգլիոյ մէջ կան 11միլիոն 800,000 այր եւ 8,800,000 կին ընտրողներ, այս վերջինները 30 տարեկանը լրացուցած։ Նոր օրէնքով 5,126.000 կին ընտրողներ եւս պիտի աւելնան այս թիւին վրայ։ Այս կերպով կին ընտրողներու թիւը այր ընտրողներէն 2 միլիոն աւելի պիտի ըլլայ։

Չինաստանի կռիւները

Փեքինէն կը հեռագրեն.— Թէեւ չինական մամուլը կը գրէ թէ պոլշեւիկները մեծ թիւով զինուոր կը կեդրոնացնեն Մանչուրիոյ սահմաններուն վրայ, սակայն Փեքինի պաշտօնական շրջանակները չեն կարծեր թէ Ռուսերը պատերազմին Չինաստանի մէջ, գոնէ մինչեւ որ չկարգադրեն լեհական եւ արեւմտեան միւս սահմանային խնդիրները։ Կառավարութիւնը խորհրդային դեսպանատան մեկնող պաշտօնեաներուն անցագիրը վիզէ չըներ, մինչեւ որ վստահ ըլլայ թէ դեսպանատունը չպիտի հաստատուի ազգայնական հողի վրայ։ Կը կարծուի սակայն թէ դեսպանատունը բոլորովին պիտի հեռանայ Չինաստանէն, իսկ լրտեսական կազմակերպութիւնը պիտի փոխանցուի հիւպատոսարաններուն։

Հիւսիսայիններու յառաջխաղացումը կը շարունակուի դէպի հարաւ։ Նանքին-Շանկայ գիծը կտրուած է եւ Շանկայ վրտանգի տակ է։ Շանկայի մէջ ազգայնական զինուորներուն եւ համայնավարներուն միջեւ նոր ընդհարում տեղի ունեցաւ, սպաննուեցան 40—50 հոգի։ Մօտ 100,000 բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին։

Անգլ. դահլիճը դարձեալ որոշեց նոր ուժեր ղրկել Չինաստան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ընդհանուր ժողովը այսօր Ուրբաթ 15 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Փլաս տ՚Իթալի, օ Քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

ԿԸ ԶԵԿՈՒՑԱՆԷ ԸՆԿԵՐ ԱԲՕԵԱՆ

ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ. Ուս. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեանց, Զ. Ո. Միութեան, «Յառաջ»ի, բժշկական ու Գրողներու եւ Արուեստագէտներու Միութեանց։

24 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. Saint-Germain.

Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Այս առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն-պատարագ կը կատարուի 15 Rue Jean Goujon Հայ Լուսաւորչական եւ 128, Rue du Bac Հայ կաթոլիկ եկեղեցիներու մէջ։ Առաջինին երգեցողութիւնները «Կոմիտաս երգչախումբ»ի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Նշան Սերգոյեանի։ Կը հրաւիրուին պաշտօնական մարմինները, կազմակերպութիւնները եւ հասարակութիւնը։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՎԵՐՋԻՆ, ԻՐ ՏԵՍԱԿԻՆ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ

Salle D'HORTICULTURE, 84, Rue de Grenelle -- (Nord-Sud : Bac)

ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ի նպաստ Նոր-Արաբկիրի շինութեան

23 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ին

Կը մասնակցին ֆրանսացի եւ հայ յայտնի արուեստագէտներ։ Կը ներկայացուի վերթէր օփէրայի Ա. արարը։ Եւրոպական եւ հայկ. պարեր։ Ընտիր պիւֆէ, անակնկալներ, գոթիյեոն։ Մուտքը՝ 25 ֆր.։

Դիմել՝ Մ. Տէրպէտէրեանի, 21, Rue Rochechouart. Téléph. : Trudaine 80—24։ Մ. Ս. Դաւիթ-Բէկի, 238 Boulevard St-Germain։ Ս. Տէր-Միքայէլեանի, 64, Rue N. D. de Nazareth. Tél. : Archives 37—07։ Նաեւ երեկոյթի գիշերը սրահի կիշէն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ *երգիծավէպը*

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ,,

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան Պ. Լ. Գեւոնեանի, գաւառներէն ու արտասահմանէն՝ Պ. Վ. Սեւունիի, 5 Avenue Quihou, St Mandé, Seine. France կամ հեղինակին N. Béchiktachlianի 32, Rue du Pressoir, Paris (20me)։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ST-MICHEL թիւ 24 շէնքին դիմացի կրպակը եւ Քլինիի միւզէին պարտէզին առջեւ, Rue Sommerardի անկիւնը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սերունդ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 19 Rue St. Sulpice, Métro Odéon:

Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ։

Կը խնդրուի անդամատետրները միասին բերել։

Ցօրդգողի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ, Ֆլօրիայի սրահը։ Օրակարգ՝ վարչութեան եռամսեայ զեկոյցը եւ կարեւոր հարցեր։

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջակայքի Արդութեան խումբը ժողովի կը հրաւիրուի Ապրիլ 18ի երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ՝ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի կոմիտէին կողմէ՝ 17 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Գօնֆէրանսի մէջ։ Նուագ (ճազպանտ)։ Մուտք 2 ֆրանք։

Ծանօթ.— Մուտքի տոմսերէն շահող թիւը կը ստանայ մէկ շիշ շամփանեա։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

սպասուհի մը տնական աշխատանքներու համար եւ որ գիտնայ կերակուր պատրաստել։ Դիմել՝ 67, Rue de la Mare, Paris (20e). Metro : Couronne.

ՍԱԿԱՐԱՆ
14 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	80
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր »	» Lire	125	90
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	25
Լէյ 100 հատր	Ley	15	60
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3050	—
»	II »	1950	—
»	III »	1550	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 16 ԱՊՐԻԼ 1927
16 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 313
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՉԻՆՈՎՆԻԿՆԵՐԸ

Այս բառը գործածելու կը ստիպուինք, խորապէս ազդուած բաց նամակէ մը, որ կ'երեւայ այսօրուան «Յառաջ»ի մէջ, Բ. էջ։

Այդ նամակով, Մոնփելիէի Ուս. Միութիւնը Հայաստանի հողագործական գործավարութեան ուշադրութեանը կը յանձնէ կարգ մը կսկծալի փաստեր.—

1. Երկու տարի առաջ, երկու հայ երիտասարդներ, անկուսակցական, կ'աւարտեն գիւղատնտեսական վարժարանը եւ Փարիզ գալով, դիմումներ կը կատարեն, Հայաստան երթալու համար։ Երկար սպասումներէ յետոյ, ճարահատ Ֆրանսացի կը դառնան, պատառ մը հաց ճարելու համար։

2. Ուրիշ մը, համակիր խորհրդային իշխանութեան, տասը ամիսէն աւելի կը թափառի Փարիզի մէջ, վիզէ սատնալու համար, եւ հազիւ կը յաջողի, կոմկուսին բարի վկայութեամբ։

3. Չորրորդ մը, յատկապէս յանձնարարուած Պ. Երզնկեանի՝ [illegible] տասը ամիս աջ-ձախ ինկալէ յետոյ, կը դիմէ իր ընկերոջ, որ միջնորդէն Ֆրանսական պանիրի գործարանի մը մէջ [illegible] իբրեւ բանւոր, կամ գործ գտնեն Պարսկաստանի կամ [illegible]իոյ մէջ, ուրկէ անօթի չմնայ։

Նորութիւննե՞ր են ասոնք։ կամ արդեօք բացառութիւննե՞ր։

Ոչ մէկը, եւ ոչ միւսը։ Ամէնէն սովորական իրականութիւնը, հանրածանօթ եւ անվիճելի։ Մօտեցէք խորհրդային իշխանութեան բարեկամ անհատներու, եւ անոնք պիտի հաղորդեն շատ աւելի պերճախօս փաստեր, ափ ի բերան ձգելով ձեզ։ Դեռ վերջերս իմացանք պատմութիւնը Պարտիզակցի երիտասարդի մը (պոլշեւիկ), որ ամբողջ ութ ամիս արտօնագրի կը սպասէ Մարսիլիոյ մէջ, եւ երբ հրաման կը ստանայ, Հայաստան չհասած կը մեռնի։

Ինչպէս կը տեսնէք, զանգուածային ներգաղթի խնդիր չկայ այստեղ, հետեւաբար չկայ եւ տեղի, ճամբու ծախքի, ապրուստի պատրուակ։ Հատ-հատ երիտասարդներ են, որոնք իրենց շրջանը աւարտելով, կ'ուզեն հայրենիք երթալ եւ արժեցնել իրենց մասնագիտութիւնը։ Բայց, ամիսներով դուռնէ դուռ, դիւանէ դիւան ափ առնելով, կը յուսահատին եւ անկիւն կ'իյնան, պատառ մը հացի համար։

Հայաստանի կոմիսարները պիտի լսե՞ն Մոնփելիէի Ուս. Միութեան դառն տրտունջն ու հրապարակային խնդրանքը։

Պատասխանը մեզի չիյնար։ Թող պատասխանեն անոնք որ Երեւանի շինարարութեան շեփորը կը հնչեցնեն տարին տասներկու ամիս, բայց հասարակ դարբին մը չեն կրնար գտնել, փակուած դուռները բանալու համար։

Եւ, կրկնենք նորէն, բացառութիւններ չեն այս ուսանողները։ Անցեալ տարի, Լիօնէն խումբ մը հայրենակիցներ դիմում կատարեցին Փարիզի խորհրդային դեսպանատան, Հայաստան երթալու եւ ծխախոտ մշակելու համար։ Թէ ճամբու ծախք եւ թէ ապրուստի միջոց ունէին անոնք։ Ամիսներով սպասելէ յետոյ, չոր պատասխան մը անգամ չստանալով, որոշեցին . . . Պուլկարիա գաղթել, նոյն առաջադրութեամբ։ Գիտենք տակաւին, տարիներով Ամերիկա ապրած, տոլարով ամբարած հայրենակիցներ, կովկասցիներ, որոնք Փարիզ եկան, դիմեցին, աղաչեցին, յուսացին, եւ յուսակտուր դարձան իրենց եկած տեղը։

Ահա թէ ինչպէս կ'ըմբռնեն հայրենիքի զաւակներուն տարրական մէկ իրաւունքը, մեր մեծապատիւ «չինովնիկ»ները։

Աւելի բթամիտ եւ անզգայ քան հին ցարական պաշտօնեաները, աւելի անհոգ եւ ապիկար քան դրացի Թուրքն ու Թաթարը, անոնք թո՛յլ կուտան որ վհատի, այլասերի ամբողջ բազմութիւն մը, եւ դառնայ հասարակ պրոլետար, կծկուած աշխարհի ո՛ր եւ է մէկ անկիւնը։

Դէպի երկիր դարձը՝ դարձեր է կովկասի արտաքին [illegible]ուրի գրասենեակին մէկ ապրանքը, ենթակայ խնդրանքի եւ հատուցումի սակարկութեանց, եւ անհանդուրժելի քմահաճոյքներու։ Եւ կը թուի թէ պէտք է սպասենք «պիւրոկրատիզմ»ի դէմ բացուած պայքարի յաջող վախճանին, որպէսզի գոնէ քանի մը ամիս կրճատուի անցագրի մը վաւերացման ժամանակը։

Որքան կ'ուզէք արծարծեցէք այս խնդիրը։ Զարմացէք ու բարկացէք։ Անօգո՛ւտ է։ Այնտեղ ուր «չինովնիկ»ը կ'իշխէ, ու ոչ թէ ժողովուրդին ընտրած պաշտօնեան, անոր կամքին ենթակայ օրկանը, միամտութիւն է տարբեր գործ սպասել։

Եւ ճիշդ այդ պատճառով ալ, մինչ դուք ամբողջ ժողովուրդի մը տառապանքները կը պարզէք, գործնական դարմաններն [illegible] ցուցնելով, անոնք հէքեաթ կը պատմեն Չինումաչինէն, ու զուարճալիքներ կը սարքեն ամբոխին համար.

— Է, խաչի-ջան, բա դու դեռ չես իմանում, ա՛ տնաշէն, Շանխայը, Շանխայը վերցրել են . . .

Այո՛, հողը կը սահի ձեր ոտքին տակ, հայ գիւղացին գաղթելու կը հարկադրուի, անհամար բազմութիւններ կը հիւծուին [illegible]ութեներու մէջ, հողի եւ արեւի կարօտէն։ Ի՛նչ փոյթ։

Պատնէշին վրայ է մեծապատիւ չինովնիկը, կոնակը պատին, փորը կուշտ, մուշտակը վզին։ Ժողովի կը կանչէ Հայաստանի գիւղացիներն ու մշակները։ Հանդէս, նուագ, խրախճանք.

— Շանխայը վերցրել են, Շանխայը, խաչի ջան...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԷՏԻՐՆԷԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Պուլկարական «Սլովօ» թերթը յօդուած մը հրատարակած էր պատերազմական նախարար զօրավար Վոլքոֆի ստորագրութեամբ, Էտիրնէի գրաւման տարեդարձին առթիւ (1913 Մարտ 26)։ Նախարարը շեշտելով թէ այդ գրաւումը զինուորական կարեւոր դէպք մըն էր Պուլկարիոյ համար, կ'ըսէր.

— «Այդ կռիւին ես ալ մասնակցած եմ եւ նուիրական գաղափարին ճաստատումէն յետոյ, միայն երազ մը մնացած ըլլալուն ամօթը ես ալ կը զգամ։ Բայց ներկայիս այդ չէ կարեւորը, այլ պուլկար հոգին չարչարող վիճակն է։ Պուլկարիա հաշտութեան դաշնագրին տրամադրութիւնները ուրիշներէն աւելի լաւ կատարած ըլլալով հանդերձ, բարոյական շղթաներ կը կրէ։ Պուլկար ժողովուրդը իր բնական զարգացումով եւ մղումով փնտռած ճամբաներուն մէջ առաջնորդենք»։

Այս խօսքերէն յետոյ, յօդուածը կը վերջանայ սա բառերով. «Էտիրնէ այդ ճամբաները լուսաւորող աստղերէն մէկն է։ Փա՛ռք զայն լուսաւորող մեռելներուն եւ ողջերուն»։

«Հաքիմիյէթը Միլլիյէ», Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը, ազդուած այս գրութենէն, պատասխան մը գրեր է, ուր ցաւ կը յայտնէ այս յայտարարութեան առթիւ եւ կ'աւելցնէ.

«Երկու դրացիները իրենց միջեւ կնքուած դաշնագրով որոշած են իրարու հետ համերաշխ ապրիլ, եւ երկու կողմին մամուլն ալ այդ ճամբուն հետեւած պահուն, Պուլկարիոյ պատերազմական նախարարութիւնը վարող անձի մը իր ազգը քաջալերելու պատրուակով անցեալ յաջողութիւն մը առաջ քշելը շատ ցաւալի կը գտնենք, քանի որ Էտիրնէի մասին կարգ մը գաղափարներու գոյութիւնը ցոյց կուտայ ան։ Զօր. Վոլքոֆ այդ յօդուածը գրած ատեն չխորհեցա՞ւ արդեօք թէ դրացի ազգի մը վրայ գէշ տպաւորութիւն պիտի ընէր։ Թուրքերուն չափ Պուլկարներուն ալ կարեւոր դաս մը ըլլալիք դէպք մըն է Էտիրնէի պատերազմը»։

ՓԱՐԻԶԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 12 ԺԱՄԷՆ

Ապրիլ 12էն 13 լուսնալիք գիշերը երկու զինուորական օդանաւեր փորձեցին Մարսէյլ երթալ ու դառնալ։ Իրիկուան ժամը 7ին մեկնեցան Պուրժէի կայանէն եւ 10,30ին հասան խոթը, Մարսէյլի մօտ։ Կէս գիշերէն վերջ ժամը 2,30ին խոթրէն մեկնեցան եւ առտուան 7ին Պուրժէ հասան։

Երթալու ատեն ժամը 200 քիլոմէդր, իսկ վերադարձին 155 քիլոմէդր արագութեամբ ճամբայ կտրեցին այս օդանաւերը։

Առաջին անգամն է որ փորձ կ'ըլլայ մէկ գիշերուան մէջ Մարսէյլ երթալ գալու։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ հայ եւ առհասարակ օտար բանւորները կ'արձակուէին տիրող տագնապին պատճառով։ Կը տեղեկանանք թէ, եղած դիմումներու վրայ, Պուլկարիոյ աշխատանքի նախարարութիւնը հրամայած է չարձակել հայ աշխատաւորները։

⁂ Էջմիածին վաւերացուցած է Ստեփաննոս արք.ի պաշտօնը, իբրեւ Առաջն. Տեղապահ Պուլկարիոյ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Համայնավար լրտեսական ցանցը

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութեան կատարած նոր քննութեանց հետեւանքով, ձերբակալուեցան կարգ մը ուրիշ համայնավարներ, Սէն-Սիր-Էքօլի քաղաքապետին օգնական եւ թաղապետական խորհրդականներ Տէփուլյեի եւ Սէրժան, որոնց դէմ ծանր կասկածներ կային։ Ասոնք կ'աշխատէին օդանաւորդական գործարանի մը մէջ, եւ ձերբակալուեցան իրենց աշխատած պահուն։

Հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագիր հանեց նաեւ Փարիզի թաղապետական ժողովի խորհրդական համայնավար Քրէմէի եւ իր քարտուղարին՝ Օր. Լուիզ Քլարաքի դէմ։ Առջի օր երբ ոստիկաններ ներկայացան յիշեալին բնակարանը, մարդ չգտան։ Քրէմէ եւ քարտուղարուհին քանի մը օրէ ի վեր չէին երեւցած իրենց բնակարանին մէջ։ Կարելի չեղաւ գտնել զանոնք նաեւ իրենց գրասենեակին մէջ։ Երկուքն ալ փախած են։

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Փէր հարցաքննեց նախապէս ձերբակալուած հինգ հոգին։ Ասոնցմէ Ռուս-Հրեայ Աբրահամ Պէրնշթայն, որ առաջին օ՛ր շարք մը խոստովանութիւններ ըրած և զանոնք ստորագրած էր, այս անգամ ետ առաւ իր ըսածները։ Ուրացաւ թէ վաւերաթուղթ մը յանձնած է Լիթուանիացի ուսանող Կրոտնիքիի։ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը գացած էր, որովհետեւ կինը հոն պաշտօն ունէր։ Ուրացաւ նաեւ թէ կը ճանչնայ Մասնէնիքը եւ թէ բնաւ չէ զբաղած ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ խնդիրներով։ Իր վրայէն գտնուած 150 տոլարը կնոջ խնայողութիւնն էր։

Ուսանող Սթէֆան Կրոտնիքի բացարձակապէս ուրացաւ ամէն բան և ըսաւ թէ չի ճանչնար ոչ Քօշլէնը, ոչ ալ Փրուվոսթը, եւ երեք անգամ միայն տեսած է Պէռնշթայնը։

Միւս երկու համայնավարները՝ Փիէր Փրուվոսթ եւ Փիէր Տատօ բացարձակապէս բողոքեցին իրենց դէմ եղած ամբաստանութիւններուն մասին։

Փաստաբան Անտրէ Պէրթօն խնդրագիր ներկայացուց՝ առժամապէս ազատ արձակելու համար համայնավարներ Տատօն, Մէնէթրիէն եւ Փրուվոսթը։

⁂ «Անտրէ» անունով ծանօթ լէհ Տօքթ. Էգիմ Կէլլէրը, որ կեղծ անցագրով կը ճամբորդէր, եւ որուն մասին գրեցինք երէկ, ձերբակալուած էր ամիս մը առաջ եւ Ապրիլ 26ին պիտի դատուի կեղծ անցագիր կրելուն համար։ Իր փաստաբանները՝ Անթոնիօ Քօէն եւ Ալպէր Ֆուռնիէ ընդհանուր դատախազին ներկայացուցին բողոք մը, անոր համար որ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութիւնը Կէլլէրը ներկայացուցած էր իբրեւ Գ. Միջազգայինի գանձապահը։

Նոր որոշում մը քիւրտ աշիրէթներու մասին

Թրքական կառավարութիւնը նոր որոշում մը տուաւ սահմանը անցնելով ամառը Թուրքիոյ եւ ձմեռը Միջագետքի մէջ ապրող կարգ մը արաբ եւ քիւրտ աշիրէթներու մասին։ Այս որոշման համեմատ, յիշեալ աշիրէթները անգամ մըն ալ պիտի չկրնան Թուրքիոյ հողերը մտնել։ Հակառակ պարագային պիտի արգիլուին։ Թուրքիայէն ալ այս կերպով ո՛չ մէկը պիտի կրնայ Միջագետքի մէջ մնալ։

Միւս կողմէ հետապնդումներ կը կատարուին սահմանը անցնող Միջագետքցիներու մասին, որոնք արշաւանք մը կատարած էին վերջերս։

Իտալեւսերպ վէճին շուրջ

Հակառակ թերթերու հրատարակութիւններուն, պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ մինչեւ հիմա տակաւին ուղղակի ո՛չ մէկ բանակցութիւն տեղի ունեցած է Իտալիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ։ Այս առթիւ կարգ մը դժուարութիւններ կան դեռ, որոնք չեն հարթուած։ Գլխաւորը այն է որ իտալական կառավարութիւնը բացարձակապէս կը հակառակի խնդրոյ առարկայ դարձնել Թիրանայի դաշնագիրը, որ, կ'ըսէ, ոեւէ կապ չունի Սերպիոյ հետ։ Մինչդեռ բուն վէճը ծագեցաւ այդ դաշնագրին պատճառով։

«Ծօռնալէ տ'Իթալիա», որ վերջերս միշտ զգայացունց լուրեր հրատարակեց Սերպիոյ զինուորական պատրաստութեանց մասին, իր վերջին թիւին մէջ կուտայ հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները, զորս կը հրատարակենք վերապահութեամբ.—

«Եուկօսլաւ պատերազմական նախարարութիւնը 800 միլիոն տինարի բացառիկ վարկ մը ստացած է՝ մեծաքանակ զինուորական հանդերձեղէն եւ կօշիկ գնելու համար։ Ասկէ զատ, զէնքերու և ռազմանիւթի գնումները կը շարունակուին։ Վերջերս Տալմացիոյ կրավօզա նաւահանգիստը ցամաք հանուեցան Լիէժէն ղրկուած մեծաքանակ ռազմանիւթեր. ասոնք են՝ 26,832 մաուզեր հրացան, 27 սնտուկ գնդացիր եւ ռազմանիւթ պարունակող ուրիշ շատ մը սնտուկներ։

Այս գնումներուն մեծ մասը կատարուած են միջնորդութեամբը խմբակի մը, որուն վարիչներէն մէկը Փարիզ կը մնայ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇԻՐԱԿԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանէն Գերմանիոյ ճամբով Փարիզ հասան երկու պատուիրակներ՝ Պ. Պ. Յ. Գասպարեան եւ Ա. Մալխասեան, որոնց առաջինը Լէնինականի մանարանին տնօրէն եւ Շիրակի ելեկտրակայանին վարիչն է, երկրորդը՝ գլխաւոր ճարտարապետ «Շինարար» ընկերութեան։

Առջի օր կէսօրէն վերջ «Հայաստանի երկրաշարժէն աղէտեալներու օգնութեան կոմիտէն» ժողով գումարեց, լսելու համար այս պատուիրակներուն թելադրութիւնը՝ կոմիտէի տրամադրութեան տակ գտնուած գումարին գործածութեան մասին։ «Հ. Ե. Ա. Օ. Կ.»ն ցարդ հանգանակած է 20,000 անգլ. ոսկի (մօտ 2,500,000 ֆրանք)։

Ճարտարագէտները յայտնեցին թէ այս գումարը օգտագործելու լաւագոյն եղանակն է՝ Շիրակի վերաշինութեան համար գնել *քար տաշելու եւ սղոցելու գործիքներ, քարերը շէնքերու վրայ բարձրացնող բեռնաբարձներ, աւազ եւ կիր պատրաստելու գործիքներ և այլ շինարարական զանազան գործիքներ։*

Ժողովը իւրացուց այս թելադրութիւնը։ Յատուկ մասնախումբ մը ֆրանսաբնակ հայ ճարտարապետներու եւ ճարտարագէտներու կարծիքն առնելով պիտի աշխատի լաւագոյն պայմաններով գնել յիշեալ մեքենաները եւ Հայաստան ղրկել։

Պ. Պ. Գասպարեան եւ Մալխասեան հայկ. կառավարութեան կողմէ ղրկուած էին Գերմանիա, որ ինչպէս յայտնի է, 300 միլիոն մարքի վարկ բացած է Խորհրդ. Միութեան։ Այս վարկէն Հայաստանի բաժին ինկած է միայն 2,400,000 մարք, սակայն մասնաւոր ջանքերով կարելի եղած է զայն բարձրացնել 3,400,000 մարքի (20 միլիոն ֆրանքէն աւելի)։ Այս գումարին 100ին 50ով մեքենաներ ապսպրուած են Լէնինականի մանարանին համար, որ Թուսիոյ ամենամեծ մանարանը դառնալու վրայ է, 100ին 25ով մեքենաներ՝ ղաթարի եւ Ալլահվէրտիի պղնձահանքերուն համար, 100ին 20ով՝ ելեկտր. մեքենաներ, 100ին 5ով շինութեանց յատուկ մեքենաներ։

⁂ Մարտ 28ի առտուան ժամը 2,35ին Լէնինականի մէջ երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուած են։ Վնասներ չկան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ դրամատունը Ապրիլ 22ին պիտի վերադարձնէ Պանք տը Ֆրանսի 18,350,000 ստերլին արժէքով ոսկեդրամը, ձոյլ ոսկիի ձեւով։ Դրամատունը դեռ չէ որոշած թէ ի՛նչպէս պիտի օգտագործէ այս թանկագին մետաղը։

ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԿՈՅՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՄՐԵՐՈՒՆ.— Հայաստանի կառավարութիւնը ձեռնարկած է բոլոր գաւառներու մէջ արձանագրելու կոյր, խուլ եւ համր որբերը, անոնց համար յատուկ վարժարան մը բանալու նպատակով։

ԱՀՌԵԼԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Մարտ 30ին Կոտայքի շրջանէն (Հայաստան) Թեջրաբեկ գիւղացի Շահպազեան, հարսը՝ Սիրանուշ, աղջիկը՝ Փառանձեմ, փեսան՝ Տիգրան Տէր Խաչատրեան խումբ կազմած քանաքեռ կ'երթային ամուսնալուծելու համար Տիգրանի եւ Փառանձեմի պսակը։

Ճամբան, վայրագ փեսան դանակով մը կը մորթէ իր կինը՝ 18 տարեկան Փառանձեմը, կը ճեղքէ աներոջ՝ Գէորգի փորը, կը վիրաւորէ Սիրանուշը։ Յետոյ կը ներկայանայ ոստիկանատուն եւ կը խոստովանի ոճիրը։

ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ
ԵՒ
ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԸ

Գ.

Ռուսաստանի ներքին քաղաքացիական կռիւներու հետեւանքով ստեղծուած նպաստաւոր կացութիւնը լիուլի օգտագործելու հետամուտ եղան համաթուրանական շարժման մոլեռանդ ղեկավարները։ Անոնք ոչ միայն իրենց զինուորական լաւագոյն ուժերը կեդրոնացուցին Կովկասեան ճակատը, այլ եւ քաղաքական - դիւանագիտական ամբողջ ճարտարութիւնը լարեցին այդ ուղղութեամբ։

Ի հարկէ ծայրայեղ խոհեմութեամբ կ'աշխատէին իրենց նուաճումները առաջնորդել հանգրուանէ հանգրուան։ Թուրքիոյ ղեկավարները Ջինակիցներու հետ միասին կը ստորագրէին Պրէսթ-Լիթովսքի դաշնագիրը, որուն տրամադրութեամբ Թուրքիոյ կը տրուէր մինչեւ 1878ի Թրքական նախկին սահմանները։ Սակայն Թուրանականները յիմարացած չէին որ առ այժմ այդ նուաճումը բաւական համարէին, անոնց նպատակն էր քիչ զոհողութեամբ մեծ նուաճումներ կատարել։

Թուրանականները շատ լաւ գիտէին թէ արշաւանքի ճանապարհին վրայ իրենց դէմ պիտի ծառանար Հայաստան, իր ֆիզիքական գոյութեան պաշտպանութեան հարկադրանքին տակ։ Պիտի գտնէին հնար մը, որ այդ խոչընդոտը կարելի եղածին չափ տկար ըլլար։

Անդրկովկասի խոշոր գանգուածներէն մէկը՝ Ատրպէճանցիներն էին, որոնց քաղաքական ղեկավարները միաժամանակ Թուրանական շարժման վարիչներն էին։ Տարակոյս չկար թէ Ատրպէճանի Թուրքերը ամբողջութեամբ Թուրքիոյ հլու կամակատարները կը հանդիսանային։ Միւս հատուածը՝ Վրացիները, շատ դիւրութեամբ եւ անհաւատալի միամտութեամբ մը անձնատուր եղած էին Թուրանական գիշատիչներու բարեացակամութեան։ Այս վերջինները ճարպիկ խորամանկութեամբ մը, համոզած էին թէ Վրաստանի անկախութիւնը պիտի պահուի յաւիտեան, որով Վրացիները նախախնամութեան հետ կը շփոթէին Թուրանական վարիչները։ Կը մնային միայն Հայերը, որոնք փորձառաբար կը ճանչնային Թուրքերը եւ գիտէին թէ Թուրքերու Անդրկովկաս մուտքը պիտի նշանակէր Հայերու միւս կէսին բնաջնջումը։

Արդ, Թուրքերը կ'աշխատէին Հայերը կողմնակի ճանապարհներով ծուղակը ձգել, անոնց դիմադրութեան թափը նուազեցնելու եւ անոնց յենարանները խորտակելու համար։

Այս մտածողութեամբ էր, որ Թուրքերը շարունակ կը պնդէին թէ Անդրկովկասը պէտք է ինքզինք անկախ յայտարարէ, այլապէս չէր ուզեր քաղաքական ո եւ է գործ ունենալ Անդրկովկասի ժողովուրդներուն հետ։ Այդ պայմաններուն տակ, բնականաբար Վրացիներն ու Թուրքերը պատրաստ էին Թուրանականներու բոլոր պահանջները կատարելու, սակայն կ'աշխատէին Հայաստանն ալ իրենց հետ քաշել այդ միութեան մէջ։

Հայաստանի համար ստեղծուած էր անել կացութիւն մը։ Վրացիներու հետ չմիանալ՝ կը նշանակէր մնալ Ռուսաստանի հետ. բայց Ռուսաստան չկար, չքացած էր, գոնէ բաւական ժամանակի համար։ Միանալ հարեւաններուն եւ յայտարարել Կովկասի անկախութիւնը — պիտի նշանակէր ամբողջապէս կտրուիլ Ռուսաստանէն եւ մնալ մինակ, Թուրքիոյ և իր զինակիցներու յարձակումներուն դէմ։

Երկար տատանումներէ յետոյ, անշուշտ սարսափի ազդեցութեան տակ, հայ ղեկավարները համաձայնեցան հարեւաններու հետ եւ յայտարարեցին Անդրկովկասի անկախութիւնը, կազմելով միացեալ անկախ կառավարութիւնը։

Բայց այս վիճակը ոչ թէ Թեթեւացուց Հայերու վիճակը, այլ ընդհակառակն, կիսով չափ տկարացուց մեր դիրքը այդ միութեան մէջ։

Ձեւականօրէն Անդրկովկասեան կառավարութիւնն էր պատերազմը վարողը, սակայն ըստ էութեան միայն հայկական ուժերն էին որ կը տանէին այդ անհաւասար պայքարը։

Կառավարութեան ճնշող մեծամասնութիւնը Վրացի եւ Ատրպէճանցիներ էին։ Մանաւանդ պատերազմական գործավարութիւնը անոնց ձեռքն էր։ Անոնցմէ ոմանք կառավարութեան մէջ Թուրանականներու գործակալներն էին, իսկ ուրիշներ անոնց ողորմածութեան ապաւինած յիմարներ։ Այսպիսի կառավարութիւն մըն էր որ պատերազմ պիտի վարէր Թուրքիոյ դէմ...

Հայ ղեկավարներու գլխաւոր մտահոգութիւնն էր հակառակ շարժումով մը այդ դժուարին օրերուն մեզի դէմ չգրգռել նաեւ հարեւանները։ Բայց Թուրքիոյ դէմ մեր զինական պայքարը արդէն կատաղի հակառակութիւն ստեղծած էր անոնց մէջ... մեզի դէմ. այլեւս ի՞նչ արժէք ունէր թէ մենք անոնց հետ համաձայնութիւն գոյացուցա՞ծ ենք թէ ոչ։ Այդ համաձայնութիւնը հարեւաններու տրամադրութիւնները չփոխելով հանդերձ, կապեց հայ ղեկավարներուն ձեռքերն ու միաքը։ Առանց անոնց հաւանութեան, անհնարին էր ո եւ է քայլ առնել։ Օրինակի համար, զօրակոչի պաշտօնական յայտարարութեան համար պէտք եղաւ ամիսներու վիճաբանութիւն, մինչդեռ թշնամին Հայաստանի սիրտը կը մխրճուէր։

Համաձայնութիւն կնքուած ըլլալով հանդերձ, Վրացիները, որ որոշ չափով բարեացակամ էին, չպաշտպանեցին ճակատի այն մասը, զոր հանդիսաւոր խոստումով իրենք ստանձնած էին։ Անոնք բացին մեր թիկունքը առանց կռիւի, պատճառաբանելով թէ իրենց զօրքը չի կռուիր։ Իրականին մէջ Թուրքիոյ տուած իրենց խոստումն էր որ կը կատարէին։ Միւս կողմէ, անջատ կերպով, առանց լուր տալու բանակցեցան Գերմանիոյ հետ եւ յաջողեցան իրենց երկրի պաշտպանութիւնը յանձնել գերման բանակին։

Գերմանական բանակը Վրաստան գալէ յետոյ, գրաւեցին մինչեւ Փամբակի շրջանը, սեղմելու համար Հայաստանի նահանջի գիծը եւ գրաւելու փոխադրութեան միջոցները, ուղղակի կամ անուղղակի օգնելով թշնամիին։

Իսկ Անդրկովկասի Թուրքերուն կատարած խարդախութիւնը սահման չունէր։ Հայաստանի բոլոր սահմաններուն վրայ կռուի ճակատ ստեղծելէն զատ, անոնք ապստամբեցուցին Հայաստանի ներսը հաստատուած բոլոր Թուրք գանգուածները. բոլոր միջոցներով աշխատեցան խանգարել զինուորական փոխադրութիւնները։ Թերեւս յայտնի թշնամի մը չպիտի կրնար այնքան չարիք հասցնել, որքան մեզի հետ համաձայնութիւն կնքած այս հարեւանը։

Ի՞նչ աւելի մեծ չարիքներ պիտի կրնային գործել, եթէ համաձայնութիւն կնքուած չըլլար։ Թերեւս մեր ձեռքերը ազատ պահելով աւելի կը շահէինք։

Թուրանական ղեկավարները շատ ճարպիկ կերպով Կովկասեան բոլոր անցքերը անտեսանելի թելով մը առին իրենց ձեռքը եւ դիւրացուցին իրենց յառաջխաղացումը։ Վերջի ի վերջոյ դուրս եկաւ, որ Անդրկովկասեան Միութեամբ ստեղծուած միացեալ կառավարութիւնը, Թուրանական շարժման նպաստող եւ զայն Անդրկովկաս առաջնորդող մեքենայ մըն էր։

Իսկ երբ յառաջխաղացութիւնը հասաւ այնպիսի կէտի մը, որ այլ եւս կը կարծուէր թէ հայկական դիմադրութեան թափը ամբողջապէս խորտակուած է, Թուրանականները դժուարութիւն չպիտի կրեն հայ ժողովուրդի դիակին վրայ կոխկռտելով անցնիլ դէպի Բագու, հարեւանները իրենց դիմակները վար առին եւ դարձան աւելի յանդուգն ու անխիղճ։

Անդրկովկասեան սէյմի հայ անդամները անշուշտ մոռցած չեն այն խիստ սպառնալիքները որ սէյմի նիստերուն մէջ իրենց երեսին կը նետէին պատասխանատու Թուրք ղեկավարները, «անձնատուր եղէք, այլապէս ձեր գանկերը ճզմելով պիտի անցնի տաճիկ բանակը»։

Այս սպառնալիքներուն միացաւ նաեւ գործը, միութեան եւ համաձայնութեան խիստ ջատագով հարեւանները քաշուեցան մէկդի ու իրենց անկախութիւնը յայտարարեցին, որովհետեւ Թուրանականներու համար մինչեւ հոս պէտք էր, իսկ անկէ յետոյ պէտք չկար։ Եւ եթէ Թուրքերը 1918 Յունիս 4ին ստորագրեցին նաեւ դաշնագիր մը Հայաստանի հետ եւ բնաջնջելով չանցան անոր դիակին վրայէն, պատճառը այն է որ իրենց ենթադրութեան մէջ սխալած էին։ Սարտարապատի եւ Ղարա Քիլիսայի ճակատամարտները ցոյց տուին թէ անոնց հաշուեթեան երկար ժամանակ պէտք պիտի ըլլար Բագու հասնելու համար, մինչդեռ անոնք կ'ուզէին ժամ առաջ հասնելով տիրանալ անսպառ քարիւղին ու այդ կեդրոնէն վարել Թուրանական ամբողջ շարժումը, որմէ յետոյ խոչընդոտ հանդիսացող Հայաստանը եւս կ'իյնար իրենց կրունկներուն տակ։

Թուրանականները երկրորդ անգամ սխալեցան։ Երբեք չէին կրնար ենթադրել թէ այնքան ժամանակ եւ ուժ պիտի սպառէին Բագու հասնելու համար։

Հայկական յամառ դիմադրութիւնը եւ վրայ հասնող զինադադարն ու Թուրքիոյ պարտութիւնը, որոշ չափով ետ մղեց շարժումը, որ պահ մը կանգ առաւ, քիչ յետոյ նոր թափով վերսկսելու համար։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԵՐԸ.—Հանքախուզութեան համար կառավարութիւնը յատկացուցած է իբրեւ 5 տարուան վարկ՝ 500,000 րուբլի։

Գիտական յանձնախումբ մը քննութեան պիտի ելլէ Կէօքչայ լիճին հիւսիս-արեւելեան եզերքներուն վրայ, փնտռելու համար պղինձի նոր հանքեր։ Հոս կը գտնուին նաեւ մանկէզիումի հանքեր։ Քննութիւն պիտի կատարուի նաեւ Փամբակ-Լոռի եւ Զանգեզուր գաւառներուն մէջ։

Երեւանի գաւառին Պնոդ եւ Կարադողբախ գիւղերուն մէջ պիտի փնտռուին ծծմբային հանքեր։

Զինկի հանքեր պիտի փնտռուին Դիլիջանի գաւառին մէջ։

Ցեմանաքարի նոր հանքեր պիտի փնտռուին Դարալագեազի, Էջմիածնի, Սուխոյֆօնթանի եւ Փամբակ-Լոռի գաւառներուն մէջ։

Արագածի լանջքին, Երեւանի ու Էջմիածնի շրջաններուն մէջ պիտի փնտռուին շինութեան նիւթեր, իսկ Նոր-Բայազիտի, Դիլիջանի, Փամբակ-Լոռի եւ Երեւանի գաւառներուն մէջ՝ հանքային ներկեր։

Արտաշատի, Արզաքենդի եւ Քանաքեռի շրջակաները տեսնուած են տեսակ մը կաւի շերտեր, որոնք կը դիմանան կրակին։ Այս եւ Լիճկի շրջաններուն մէջ հետախուզութիւններ պիտի կատարուին։

Գրաքարի հետախուզութիւն պիտի կատարուի Ալեքսանդրապոլի, Դիլիջանի եւ Երեւանի շրջաններուն մէջ, ծծումբի հետախուզութիւններ՝ Դիլիջանի եւ Դարալագեազի գաւառներուն մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ Կ'ՈՒՍԱՆԻՆ
ՍՈՒՐԻԱ ԿԱՄ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

ՄԻՆՉ ՈՒՐԻՇՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ...

Մոնփելիէի Ուս. Միութիւնը մեզի ղրկած է հետեւեալ գրութիւնը, իբրեւ «Բաց նամակ-խնդրագիր, Հայաստանի Հողագործական գործավար Արամայիս Երզնկեանի»։ Կը հրատարակենք նոյնութեամբ.—

Մօնփէլիէի Հայ Ուսանողութիւնը պատիւ ունի յայտնելու ձեզ, որ կազմակերպուած ըլլալով ակադեմիկ եւ միանգամայն անկուսակցական հողի վրայ, կ'ուզէ օգտակար ըլլալ Հայաստանի վերաշինութեան գործին՝ թէ այժմ այստեղէն եւ թէ մօտիկ ապագային՝ Հայաստանի մէջ, համալսարանական իր աշխատանքները վերջացնելէ յետոյ։

Միութեանս նպատակներէն մէկն է նաեւ ամէն կերպ աշխատիլ, որպէսզի մեր շրջանաւարտ ընկերները, իբրեւ մասնագէտներ անմիջապէս Հայաստան վերադառնան։ Այդ ուղղութեամբ մինչեւ այսօր մեր թափած բոլոր ջանքերը ապարդիւն մնացին եւ իբրեւ վերջին միջոց ստիպուած ենք դիմել ձեր աջակցութեան։

Որպէսզի աւելի իրազեկ ըլլաք, անհրաժեշտ կը համարենք յիշել քանի մը փաստեր։

Երկու տարի առաջ, Մօնփէլիէի բարձրագոյն գիւղատնտեսականը աւարտեցին երկու Թրքախօս հայ երիտասարդներ, բոլորովին անկուսակցական։ Փարիզ եկան եւ զանազան դիմումներ կատարեցին Հայաստան երթալու համար։ Անօգուտ։ Երկար ժամանակ սպասելով արտօնութեան և զայն չստանալով, յուսահատեցան ու կտոր մը հաց վաստկելու համար՝ երկուքն ալ Ֆրանսացի դարձան...։ Մէկը կ'աշխատի այժմ Բօրդոյի գինեգործական մէկ խոշոր հիմնարկութեան մէջ, իսկ միւսը գնաց Յունաստան, շերամապահութեամբ զբաղելու։

Ուրիշ ծանօթ ընկեր մը, կաթնոր մասնագէտ, շրջանը աւարտելէ յետոյ, (ինքը համակիր խորհրդային իրաւակարգին) տասը ամիսէն աւելի թափառեցաւ Փարիզ եւ այլուր «վիզա»ի սպասելով։

Մօտիկ բարեկամութիւն ունենալով Հայաստանի գործավար Պ. Մռաւեանի հետ՝ իր խնդրագիրը ուղարկած էր յիշեալ պարոնի միջոցով։ Ութ ամիս յետոյ, Պ. Մռաւեանը Երեւանէն կը գրէ մեր ընկերոջը՝ «Իմ թափած ջանքերը ի զուր անցան։ Ոչինչ չի յաջողւում։ Գործը կը կարգադրուի եթէ Փարիզի հայ կամ ֆրանսական կոմունիստներից լաւ յանձնարարական ներկայացնես»։

Բարեբախտաբար 2 ամիս յետոյ յաջողեցաւ եւ այժմ այդ ընկերը Հայաստանի ամէնէն օգտակար մասնագէտներէն մէկն է։

Վերջին օրինակը ձեզ հետ անմիջական կապ ունի։ Այդ պատճառով աւելի մանրամասնօրէն պիտի արձանագրենք։

Մէկ տարի առաջ Մօնփէլիէի Գիւղատնտեսականը վերջացուց մեր ընկերներէն Պարգեւ Տէր Յովհաննէսեան, քսան տարեկան, բացարձակ անկուսակցական։ Հ. Բարեգ. Միութեան սաներէն մէկն էր։ Երեք տարի ուսած էր Վ.ալապրի միջնակարգ Գիւղատնտեսական վարժարանը եւ վերջին երկու տարին Մօնփէլիէի գիւղատնտեսական համալսարանը։

Զափէն աւելի ոգեւորուած էր Հայաստանի մէջ աշխատելու հեռանկարով։ Եւ սակայն մինչև այսօր մեր անբախտ ընկերը «վիզա»յի սպասելով, ահա տասը ամիսէ ի վեր յուսահատ նամակներ կը գրէ մեզ, եւ կը խնդրէ որ իրեն համար միջնորդութիւններ կատարենք, որպէսզի իբրև հասարակ բանուոր կարենայ ընդունուիլ Ֆրանսական պանիր գործարաններուն մէջ, անօթի չմնալու համար։

Աւելին, նամակներ կը գրէ իր նախկին ուսանող պարսիկ եւ սուրիացի արաբ ընկերներուն, խնդրելով՝ որ գործ մը գտնեն իրեն համար Սուրիոյ կամ Պարսկաստանի մէջ... Այդ երիտասարդ գիւղատնտեսը միշտ եղած է Աղաթօն պէյի հովանաւորութեան տակ։

Դուք, պարոն գործավար, Փարիզ եկած ատեն անձամբ խոստացած էիք Աղաթօն պէյի, թէ ամենալայն աջակցութիւն պիտի ընծայէք, որպէսզի Պարգեւ Տէր Յովհաննէսեան համալսարանէն վերջ անմիջապէս Հայաստան վերադառնայ աշխատելու այգեգործական եւ գինեգործական բաժիններուն մէջ։

Որքան յայտնի է միութեանս, Աղաթօն պէյը հոգացած է բոլոր ծախքերը եւ անձամբ յանձնարարական նամակներ է գրած ձեր անունով։ Արդիւնքը այն է, որ մինչեւ այսօր տղան դեռ կը թափառի հոս եւ հոն ու կը գրէ մեզի. «Հայաստան երթալու խնդիրը ձախողեցաւ. եղբայր կառավարութիւնը շատ բծախնդիր է, ամենապզտիկ խոչընդոտներն իսկ կ'ուզէ զննել»։

Յայտնելով այս փաստերը ի տեղեկութիւն, Մօնփէլիէի Հայ Ուսանողական Միութիւնը յատկապէս կը խնդրէ ձեզմէ, պարոն գործավար, որ հաճիք անմիջապէս միջամտել ուր որ հարկ է, որպէսզի գոնէ այսուհետեւ նման անախորժ երեւոյթներ տեղի չունենան, որպէսզի մեր ուսանողութիւնը հնարաւորութիւն ունենայ իր համալսարանական աշխատանքները վերջացնելու եւ յետոյ փոխանակ խոչընդոտներու՝ ընդհակառակն Հայաստանի կառավարութեան բարոյական եւ նիւթական աջակցութեամբ օր առաջ երկիր դառնայ, օգտակար ըլլալու հայրենի երկրի վերաշինութեան գործին։

* * *

Որպէս Հայաստանի երկրագործական նախարար, ձեր ուշադրութեան կը յանձնենք նաեւ հետեւեալը.—

Խորհրդային թերթերէն կ'իմանանք, որ Հայաստանի որոշ շրջաններուն մէջ խաղողի այգիները վարակուած են ֆիլօքսերայով եւ իբրեւ պայքարի միջոց Հայաստանի կառավարութիւնը կարգադրած է ոչնչացնել այդ այգիները։

Մենք գիտենք որ այդ սոսկալի հիւանդութիւնը տարածուած է նաեւ Վրաստանի, Խրիմի եւ Թիւրքիստանի մէջ։ Սակայն այդ երկիրներէն եւ ոչ մէկը չէ որոշած ոչնչացնել իր խաղողի այգիները, այլ կ'աշխատի բժշկել, ձեւակերպել նորագոյն միջոցներով, որոնք այնքան հանրամատչելի են այսօր։

Ֆիլօքսերայի դէմ կռուելու ամենալաւ միջոցը պատուաստն է։ Պէտք է պատուաստել տեղական խաղողը ամերիկեան որթերու վրայ, որոնք աւելի դիմացող են այդ հիւանդութեան։

Այդ ուղղութեամբ Վրաստանի կառավարութեան ձեռնարկը արժանի է մեծ ուշադրութեան։ Իր Մարսէյլի ներկայացուցիչ Պ. Մդիւանիի միջոցով, Վրաստանի կառավարութիւնը այս տարի Վրաստան ուղարկեց չորս միլիոն ամերիկեան խաղողի ադուրի (Bouture—մատ) Վրաստանի հիւանդ այգիները պատուաստելու համար։ Այս չորս միլիոն մատերու հետ Վրաստան ուղարկեցին նաեւ մեծաքանակ երկրագործական գործիքներ, յատուկ խաղողի մշակութեան համար։ (Այդ խոշոր ապսպրանքը տրուեցաւ Մօնփէլիէի Օրխոտեր հիմնարկութեան, որ միակն է իր կատարելագործութեամբ)։

Անկէ զատ վրաց կառավարութիւնը Մօնփէլիէ ղրկած Թիֆլիսի համալսարանի գիւղատնտեսութեան փրոֆէսօր Ս. Ձելօկաշուիլլին։ Յիշեալ պարոնը ամբողջ մէկ տարի աշխատեցաւ Մօնփէլիէի գիւղատնտեսականի վերատեսուչ եւ յայտնի փրոֆէսօր - խաղողագէտ Ռաւազի ձեռքին տակ՝ յատկապէս ուսումնասիրելու համար խաղողագործութեան, անոր մշակութեան, հիւանդութիւններու դէմ պայքարելու ձեւերը միասին առնելով միայն գիւղատնտեսութեան վերաբերեալ ֆրանսերէն եւ գերմաներէն գրքերու գրադարան մը եւ թանկարժէք բնալուծարան մը [illegible] լոր գործիքները, Թիֆլիս վերադարձաւ։

Փրոֆէսօրը Թիֆլիս հասնելէ յետոյ հսկայական աշխատանք է սկսեր Թիֆլիսի համալսարանի խաղողի [illegible] կատարելագործելու համար Մօնփէլիէի նման, և այդ նպատակով [illegible] Մօնփէլիէէն Թիֆլիս փոխադրել տուաւ համալսարանի եւ Օրխոտերի հիմնարկութեան խաղողի բոլոր [illegible] սակները։

Նոյն նպատակի համար Օտեսայի կայանը Մօնփէլիէէն [illegible] տեսա փոխադրեց այս տարի 2 միլիոն մատ։ Թիւրքիստանի կառավարութիւնը Փարիզէն Մօնփէլիէ էր ուղարկած Տապարովը, մեծ ապսպրանքներ ընելու նպատակով. այդ ապսպրանքը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ տարուան, որովհետեւ Վրաստանի եւ Օտեսայի պատուէրները հազիւ կրցան լրացնել։

Խաղողի գործը Հայաստանի տնտեսութեան կարեւոր եւ կենսական զարկերակներէն մէկն ըլլալով, կը պահանջէ մեծ խնամք։ Դժբախտաբար պէտք է ըսել, որ մեր մէջ խաղողի մշակութեան ձեւերը շատ նահապետական են մինչեւ այսօր եւ շատ շրջաններու մէջ երկիր չեն արդարացներ եղած ծախքը։

Այդ ուղղութեամբ ցանկալի էր տեսնել մեծ եւ զօրաւոր նախաձեռնութիւն, իրական եւ օգտակար աշխատանքի համար։ Մեր միութիւնը սիրով ընդ առաջ կ'երթայ բոլոր այն աշխատանքներուն, որոնք իրօք պիտի օգնեն Հայաստանի վերաշինութեան։

Ինչպէս կը տեսնէք, չափէն աւելի կարեւոր հարցեր են մեր հետապնդածները Հայաստանի համար եւ մենք դառնացած [illegible] մինչեւ այսօր մեր թափած բոլոր ջանքերու ապարդիւն հետեւանքներէն, կը ստիպուինք [illegible] մուլի միջոցով գոնէ լսելի դարձնել մեր ձայնը, մեր բուռն ցանկութիւնը օգտակար ըլլալու հայրենի երկրին համար եւ խնդրել ձեր լայն աջակցութիւնը՝ որպէսզի ընդմիշտ վերջ [illegible] նան բոլոր տեսակի արգելքները։

Կը խնդրենք բոլոր հայ թերթերէն արտատպել։

Յարգանքներով
Մօնփէլիէի Հայ Ուսանողական Միութիւն (վարչ.)

Ապրիլ 1927
Մօնփէլիէ

ՔԻՉ ՄԸ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԲՈՅՍ ՄԸ

Ըստ ֆրանսացի քիմիագէտ Ռուհիէի՝ Մեքսիկեան բարձրաւանդակին վրայ կը գտնուի [illegible] մանալիբոյս մը՝ «քաքթիւս» [illegible] րու ընտանիքէն, զոր բնիկները կոչեն փէյօթլ։

Այս բոյսին յատկութիւն[illegible] ըը թէեւ տարիներէ ի վեր յ[illegible] նի են ամերիկեան հնդիկներ[illegible] է որ եւրոպացի գիտուններու[illegible] շադրութիւնը գրաւած են. [illegible] բեւ այս բոյսին պտուղը [illegible] տակ չորցնելէ վերջ երբ [illegible] մէջ թրջոց դրուի, կը [illegible] բաղադրութիւն մը՝ «փէյօթլին» որ իր տարրաբանական յատկութիւններով ալքալոիտ մըն է [illegible] ինչպէս հաշիշը, քօքայինը, մորֆինը, ափիոնը եւ այլն նման [illegible] բաղդու թմրեցուցիչները։

Փէյօթլինի ազդեցութ[illegible]

ակայն այս վերջիններուն նման քանդիչ եւ վնասակար չէ, քանի ը կաթիլ առնուելու պարագա- յին իսկ, ներթական, ընդհանուր ագրգիռ վիճակի մը մատնուե- է վերջ. երկու երեք ժամ յետոյ կրնայ ջղային անդորրութեան ը մէջ գունավառ եւ փառայեղ տեսիլքներ կ'անցնին աչքերուն առ- ջեւէն. առարկաներ, կենդանիներ ազրուած յիշատակներ եւ բնա- նկարներ, շեշտուած վառ գոյնե- րով եւ բացառիկ յստակութեամբ կը յաջորդեն իրարու. բնութիւնը, իր ամէնէն երփներանգ գոյնե- րուն մէջ կը յայտնուի ու կ'անդ- ի կարծէք իբրեւ ցայտուն, շօ- շափելի իրականութիւն մը, իբրեւ «շարժուն ու գունաւոր քանդա- կագործութիւն մը», ինչպէս ըսած է փորձարկու մը: Տպաւորութիւնը իր գագաթնակէտին հասած պա- հուն, աշխարհը կ'երեւի աներեւա- կայելի գոյներու հրդեհի մը մէջ, գոյներ եւ լոյսեր, որոնք կարծէք ձեւ կ'առնեն, կը մարմնանան, շօ- շափելի կը դառնան:

Եւ աւելին, ներթակային տե- սողութիւնը կ'օժտուի բացառիկ զգայնութեամբ, այն աստիճան հեռաւոր, հազարաոր քիլոմէ- թր անդին գտնուող առարկաները տեսանելի, ակներեւ կը դառնան, աչքի տեսողական դաշտը անսահ- ման կերպով կ'ընդլայնի:

Եւ ինչ որ ամէնէն աւելի ե- զական է, տեսողական այդ գեր- զգայնութիւնը կը տարածուի եւ ապագայի վրայ. գալիք, պատա- հելիք դէպքերը տեսանելի կը դառնան որոշ չափով: Պարզ մտա- յին գուշակութիւն մը չէ այդ՝ այլ գալոց դէպքերու նախատե- սութիւն. զոր օրինակ, փորձարկու մը Գօլոմպիոյ անտառներուն մէջ ցեղին մը ենթարկելով փէյօթ- լի ազդեցութեան, կրցած է նա- խատեսել իր հօր մահը, իր քրոջ հիւանդութիւնը, որոնք պատահած են յաջորդ երեք շաբաթներու ըն- թացքին:

Այս յայտնութիւնները ան- հաւատալի պիտի թուէին, եթէ լուրջ եւ հանրածանօթ գիտուննե- րու հաւաստումները չգային վա- ւերացնել զանոնք:

Եւ այս նորատեսակ իրողու- թիւններու առջեւ կը տարուինք մտածելու թէ գիտական հիմք մը ունին արդեօք զարմանալի գու- շակութիւններն ու յայտնատե- սութիւնները այն ժողովրդական հուշակներուն, որոնց հանդէպ միշտ անվստահ ըլլալու վարժուած ենք:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՅԱՐԴԳՈՂ.

ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

Վերջին Հինգշաբթին Յարդգողի երեկոյին հրաւիրուած էր դասախօսելու դերասան Ա. Շահխաթունի, թէ ինչ կը մտածէ արդի թատրոնին եւ դերասանին, ինչպէս նաեւ թատրոնի եւ սինէմայի յարաբերութիւններուն մասին: Հարիւրէ աւելի բազմութիւն մը կանուխէն լեցուցած էր սրահը, որ փոքր կուգար:

Դասախօսը պատկերալից եղանակով մը նկարագրելէ յետոյ բոլոր թատերական երեւոյթները, որոնք Շէյքսփիրէն սկսեալ, կը հասնին մեզի, անցաւ իր նիւթին եւ երկարօրէն վերլուծեց Սթանիսլավսքիի թատրոնին յաջողութիւնը եւ պատճառները: (Շահխաթունի աշակերտած է Սթանիսլավսքիի):

Սթանիսլավսքի այդ յաջողութիւնը կը պարտի իր սիստէմներուն, զորս բաժնեց երեք մասի:

ա) Թատրոնը՝ որ պէտք է ըլլայ նման տունի մը պատուհանին կիսաբաց մնացած վարագոյրին, ուրկէ անցորդը հետաքրքրութեամբ ներս կը նետէ ակնարկ մը տեսնելու համար թաքուն կեանքը եւ թերաստութիւնները:

բ) Դերասանը՝ որուն ընդունակութիւնը պայման մըն է յաւ խաղալու համար իր դերը: Անոր հոգին պէտք է ըլլայ տեսակ մը պատկերասրահ (galerie) ուր ժամանակի ընթացքին, պիտի համբարուին դիտողութիւններ եւ կեանքի պատկերներ, բոլորն ալ իւրացուած:

գ) Դերուսոյցը (ռէժիսէօր) պահանջելով անկէ բազմակողմանի հմտութիւն:

Յետոյ մասնաւորապէս դերասանին վրայ ծանրանալով, վերլուծեց թէ ինչպէս ան պարտաւոր է ուսումնասիրել իր նիւթը, թէ ինչպէս պարտաւոր է խօյս տալ մեկենականներու պրկումէն խաղալու համար աւելի բնական, թէ ինչպէս նկատի պէտք է առնել շրջանը, affective-ը, անոր հաւատքը դէպի իր խաղը:

Եւ այդ բոլորը կ'ընէր տալով համեմատ զանազան օրինակներու:

Խօսեցաւ նաեւ թատրոնի հաւաքական աշխատանքին մասին, որուն իրենց բաժինը կը բերեն դերուսոյցը, նկարիչը, հեղինակը եւ երաժիշտը:

Յուզուած շեշտով մը փակեց իր խօսքը եւ փափաքեց վաղուան թատրոնին մասին.

«Իտէալ թատրոնը պէտք է ըլլայ պետական թատրոն. ձրի ու ամէնուն առջեւ բաց՝ ինչպէս եկեղեցին»:

Իսկ թատերախաղերը պիտի ըլլան անցեալ դարերուն ուրուականները: Պէտք է նիւթերը առնուին հին պատմութիւններէն, որովհետեւ անոնք աւելի մաքուր էին: Եւ այդ թատերախաղերը պէտք է խաղալ գիշերը, երբ մթութեան մէջ կը յառնեն ուրուականները, որոնց պատկերն է ինք, դերասանը: Գլուխ, թեւ եւ ոտք՝ սպիտակներու մէջ փաթթուած խորհրդաւոր մութին մէջ, երբ կը բարձրանայ վարագոյրը:

Դասախօսութիւնը աւարտելէ առաջ հարեւանցի ակնարկ մը նետեց շարժանկարի պատճառած կործանման վնասներուն վրայ:

«Որքան ժամանակ որ շարժանկարը չպիտի խօսի, ոչ մէկ վնաս կրնայ պատճառել թատրոնին եւ սինէման երբեք չպիտի կրնայ խօսիլ:

«Շարժանկարը առաւելապէս իր վնասը տուած է նուագահանդէսներուն, որոնց հասարակութիւնը կը վազէ դէպի սինէման ուր կրնայ դիտել եւ ունկնդրել:»

Դասախօսութենէն յետոյ, սկսան վիճաբանութիւնները:

Դերասան Բագրատունի կը բացատրէր թէ ձայնը լաւագոյն գործիքն է դերասանին համար: Շահխաթունի կը յայտնէր թէ դերասանը չպիտի լսէ երբեք իր ձայնը, մինչդեռ Բագրատունի կը պնդէր որ դերասանը անպայման մտիկ պիտի ընէ իր ձայնին, պիտի լսէ զայն եւ պիտի հետեւի անոր: Օգտակար կը գտնէր նաեւ շնչառութեան դերը: Յետոյ կ'աւելցնէր որ թատրոնը բուն, իրական կեանքը չէ, այլ այն կեանքն է, որ երազուած է, կեանք մը որ ոճաւորուած է եւ գեղեցկացուած: Կաքաւեան թատրոնին մէջ կը տեսնէր բոլոր արուեստները՝ միացած, սակայն պէտք է որ լաւագոյն թատերագիրը ըլլայ քիչ մըն ալ դերասան, ինչպէս Շէյքսփիր՝ համաձայն կարծիքի մը: Շեշտեց կարեւորութիւնը «տէքօր»ին, որուն մասին շատ քիչ խօսեցաւ դասախօսը: Թատերական յղացումներու համար աղբիւրներ են հին գնացուածային պայքարները:

Բժ. Գէորգեան կը փափաքէր որ դասախօսը ներկայացնէր նաեւ վիպական (ռոմանթիք) եւ Մէյէրխոլտեան թատրոններուն մասին, որոնց առաջինը կը գտնէր մեռած, եւ կ'ուրանար երկրորդը, իր համակրանքը յայտնելով Սթանիսլավսքիի գեղարուեստական թատրոնին:

Դերասան Երամեան կը պահանջէր որ խօսուէր նոր թատրոնին մասին, զոր թայիրով ստեղծած է: Ան ուզեց փնտռել ճշմարիտ թատրոնին մէջ հաւաքականութիւնը, որովհետեւ, կ'ըսէր, բեմին վրայ դերասանը գոյութիւն չունի երբեւ անհատականութիւն:

Դասախօսը, Շահխաթունի, ամէնէն վերջ, կրկին խօսք առնելով, առանձին առանձին պատասխանեց բոլոր առարկողներուն: Ան կը յայտնէր որ, «կա՞յ արուեստապետութիւն (artistocratie), ինչպէս կայ ազնուապետութիւն կամ ընկերային որեւէ դասակարգ»:

Եւ կը վերջացնէր, արուեստագէտի խանդավառութեամբ.

«Թող անցնին բոլոր յեղաշրջումները, թող դառնայ կեանքը ինչպէս կ'ուզէ, սակայն պէտք է որ Արուեստը մնայ միշտ կենդանի, միշտ բարձր ամէնէն:»

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ. — Ամերիկահայ ծանօթ ըմբիշը Մանուկ Նազարեան, երկու նոր յաղթանակ եւս տարած է, շուէտացի քարլ ինտըրըսըն եւ իտալացի Հէրրի Տէլմանոյի դէմ: Շուէտացին խոնարհած է երկու անգամ, նախ 25 եւ ապա 9 վայրկեանէն: Իտալացին եւս գետին նետուած է երկու անգամ, 17 եւ 10 վայրկեանէն:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ. — «Հայրենիք» օրաթերթը յայտնութիւնը կ'ընէ խոստմնալից հայ կռփամարտիկի մը, Էտի Վարդանի, որ Նիւ Եորքի շրջանին մէջ սկսած է որոշ համբաւ շահիլ: Վարդան ֆրեզնոյի մէջ տարած է 12 յաջորդական յաղթանակներ: Նմանապէս 8 յաջորդական յաղթանակ ձեռք բերած է ուրիշ շրջանի մը մէջ: Յոյս կայ որ ուշագրաւ կռփամարտիկ մը դառնայ մեր նորայայտ հայրենակիցը:

*** Այս երեկոյ Centralի մէջ Աթաեան շատ կարեւոր մրցում պիտի կատարէ, թերեւս եղանակի ամենամեծ մրցումներէն մէկը: Հայ կռփամարտիկի հակառակորդն է Augonnet, որ mi-moyenի ամենալաւ խաղացողներէն մէկն է: Տարած է բազմաթիւ յաղթանակներ, որոնք վերջացած են միշտ որոշուած ժամէն առաջ: Մարզական թերթերը երկարօրէն կը գրեն սոյն կռփամարտիկի մասին, երբ ան կարեւոր խաղ մը ունենայ: Ֆրանսացին շատ արագ, նուրբ եւ միեւնոյն ատեն ուժեղ հարուած ունեցող խաղացող մըն է: Իսկ հայ կռփամարտիկը որ անցեալ իրիկուն յաւ փորձախաղ մը կատարեց Barjolinի դէմ, իր կարգին զարգացման մէջ է եւ կը մաղթենք որ յաղթական դուրս գայ այս դժուարին մրցումէն: Central Sporting Club կը գտնուի 57, Faubourg Saint-Denis, Métro St.-Denis: Մրցումները պիտի սկսին 8.30ին:

Հ. Մ. Ը. Մ. — Մարզադաշտ մը ունենալու խնդիրը յաջող ճամբու մը մէջ մտած է, շնորհիւ վարչութեան լուրջ աշխատանքին եւ մանաւանդ Պատուոյ Նախագահ Պ. Հրանդ Ճէվահիրճեանի անձնական բարեացակամութեան: Տարեկան պարահանդէսէն գոյացած 12,000 ֆրանքի զուտ հասոյթը այս նպատակին համար կը մնայ անձեռնմխելի:

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի ֆութպոլի Ա. B խումբը կը մրցի վաղը կիրակի U. S. XVme Ա.B խումբին դէմ ժամը 3.30ին Clamart Stade du Soleil Levantի մէջ: Ժամադրավայր ժամը 1ին Porte de Versailles, իսկ պահեստի խումբը՝ Promotion première division խումբերէն C. A. Bourgetի պահեստի խումբին դէմ ժամը 3ին Bourgetի մէջ: Ժամադրավայր ժամը 1ին Gare du Nord.

Թ. Ճ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀՌԵԼԻ ՈՃԻՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Փետրուարէն ի վեր Փարիզի բոլոր թերթերը երկար զբաղեցան Նօժանի Դրամատան հաւաքիչին, Տէփրէի սպանութեան պատմութեամբ, առանց ստոյգ տեղեկութիւն մը կարենալ տալու: Կասկածի վրայ ձերբակալուեցան, իբրեւ ոճրագործներ, Նուրիք, կինը, եւ Տիւքէն: Սակայն, ամբաստանեալները ուրացան ոճիրը:

Ի զուր անցան ոստիկանութեան ճարպիկ ու խիստ հարցաքննութիւնները, խուզարկութիւնները եւ հակառակ շուներու օժանդակութեամբ կատարուած փնտռտուքներու գիւղին եւ Մառնի շուրջ, ոչ մէկ հետք կարելի եղաւ գտնել: Հաւանական էր որ հաւաքիչին դիակը նետուած էր Մառն գետին մէջ:

Առջի առտու, Բէ տը Պէրսիի եզերքը, երկու նաւազներ տեսան կապոց մը, որ կը լողար Սէն գետին մէջ: Կարթով մը վեր քաշեցին, սակայն կապոցը պատռեցաւ եւ երեւան ելաւ մարդկային ձեռք մը, որուն մատները թաթ- փած էին: Լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան, որ անմիջապէս գետէն հանեց կապոցը: Դիմացկուն կտաւով մը փաթթուած էր կապոցը: Կապոցին մէջ մարդու մը դիակը, որ ինքն իր վրայ ծալլուած էր եւ փաթթուած՝ ելեկտրաթելերով: Գլուխը ճերմակ կտաւով մը պատած: Շուտով յայտնի եղաւ որ զոհ՝ հաւաքիչ Տէփրէի դիակն է: Պարկին մէջ կը գտնուէր նաեւ հաւաքիչին գլխարկը, որուն վրայ կարուած էր դրամատան գրանիշը:

Դիակը դեռ կը կրէր դրամատան համազգեստը: Այլեւս կասկած չկար, որ հաւաքիչը, Նուազի-լը-Կրանի մէջ, վերջին գանձումը ըրած պահուն, յարձակման ենթարկուած, սպաննուած, կողոպտուած եւ նետուած էր գետը: Դիակը փոխադրուած էր ձեռնասայլով մը, ինչպէս կը վկայեն դրացիները: Հաւաքիչը նոյն օրը իր հետ ունէր 40,000 ֆր.ի մօտ գումար մը,

Ոճրագործները, ծանօթ ըլլալով Մառն գետին մէջ գտնուած զանազան փոսերուն, նետած էին յարմար տեղ մը, և վստահ էին թէ երեւան չպիտի ելլէր: Սակայն Մառն գետին ջուրերուն բարձրացման պատճառով, հոսանքը քշեց դիակը եւ տարաւ ձգեց Սէն գետը:

Ոճրագործներուն տան մէջ կատարուած խուզարկութեան պահուն գտնուեցան նոյն ելեկտրաթելերը, նոյն կտաւները, որոնցմով փաթթած էին իրենց զոհը:

ՍԻՐՈՅ ՀԱՄԱՐ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ. — Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 7.30ին, ճեպընթացին մեկնումէն քանի մը վայրկեան առաջ, Կար-տը-Լիոնի մէջ կին մը անձկագին կը փնտռէր մէկը: Յանկարծ տեսաւ որ իր փնտռած անձը նստած է վակոնին մէջ եւ կը խօսակցի կնոջ մը հետ: Անմիջապէս գնաց եւ նստաւ անոնց դէմ: Երկու խօսք հազիւ արտասանած էր, երբ հանեց ատրճանակը եւ կրակեց իր սիրտին դէմ: Ոստիկանը հասաւ եւ փոխադրեց զայն հիւանդանոց: Հոն յայտարարեց թէ կը սիրէր այն անձը, որուն դէմ նստած էր: Սակայն իր սիրականը, փաստաբան մը, զինք լքած՝ ըլլալով, ուզած էր անձնասպան լալ անոր աչքին առջեւ:

ՀՐԴԵՀ ԵՐԿԻՆՔԻ ՄԷՋ. — Նիւ Եորք քաղաքին կեդրոնը հսկայ «երկինք-քերող»ի մը վերի յարկերէն հրդեհ ծագեցաւ: Շէնքը ունէր 38 յարկ, և բռնկած էին միայն 23էն վերի յարկերը, այնպէս որ երկինքէն կախուած հսկայ ջահի մը պէս շէնքը կ'այրէր, լուսաւորելով մինչեւ 100 քիլոմէթր հեռուները:

Քաղաքին բոլոր հրշէջները հաւաքուած էին, սակայն չէին կրնար ջուր հասցնել, որովհետեւ ջուրին ճնշումը անբաւական էր բարձրանալու համար փողոցէն վեց հարիւր ոտք վեր: Ու հրշէջները միայն ջուր կը սրսկէին դրացի շէնքերուն վրայ, մինչեւ որ 5 ժամ անընդհատ վառելէ յետոյ, հրդեհը մարեցաւ ինքն իր գլխուն: Հրդեհի պահուն, 500,000է աւելի բազմութիւն մը, ներոնեան հաճոյքով մը, կը դիտէր կրակին դժոխային տեսարանը:

Շարժանկարի ընկերութիւնները, սուղ գիներով գնած էին շրջակայ տուները, որ հաստատուած՝ կը նկարէին հսկայ Տէրընտասը, որ բոցնէ վարդեր կը նետէր երկինքին, ու կրակի անձրեւ մը կը տեղար երկրի վրայ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէս զի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Ո՞ր կուզէիք որ զինքը տեսնէք. շատ քիչ անոր տունը կ'երթամ եւ այս օրերս, որովհետեւ զինքը տեսնելու էի ձեր գործին համար, այնպէս մը ըրի որ արիւ տեղ հանդիպիմ անոր. Եօնուս պէյը թուրք է եւ հետեւաբար նախանձոտ:

— Պիտի բացակայիք:

— Ո՞րկէ գիտէք:

Տիւվալ ժպտեցաւ եւ պատասխանեց.

— Այդ իմ գաղտնիքն է:

— Ծածկամիտ ձեզի՞. գործը, ինչպէս կը գուշակեմ, կարծածէս աւելի առաջ գացեր է:

— Փրակա կը մեկնի: Օգտուեցէք իր բացակայութենէն:

Կէսօրուան ժամը երկուքին Զաքարիա փթղէմայիս լամբակին ծաղիկ մը անցուցած, ձեռքը գաւազան մը բռնած, ժպտաշուրթն, սիրտը յուզումէն դողդոջուն, Եօնուս պէյի դուռը կը զարնէր:

Սեւամորթ կինը եկաւ բանալու, Զաքարիա հարցուց:

— Տիկին Եօնուս պէյը հո՞ս է. ըսէ՛ք թէ պարոն Շառլ Տիւվալ...

Կինը՝ լայն մը բերանը բացաւ, ցուցուց իր ճերմակ ակռաները, անհասկնալի լեզուով բաներ մը մրմռաց, յետոյ երիտասարդը առաջնորդեց փոքր ու մռայլ սենեակ մը, որ գոց կարմիր օթոցներով ծածկուած էր, եւ կահաւորուած փոքր սեղանով մը եւ բարձով ծածկուած աթոռակով մը:

Զաքարիա նստաւ եւ սպասեց իր գաւազանին կոթը ծծելով:

Բացարձակ լռութիւն մը կը տիրէր սենեակին մէջ:

Յանկարծ, առանց Զաքարիայի կողմէ նշմարուելու, ետեւ մասնեբով երկու ձեռքեր յայտնուեցան օթոցի մը ետեւէն, յամրօրէն երկարեցան երիտասարդին գլխուն, որ իր սիրոյն վրայ կ'երազէր, բրտօրէն բռնեցին այդ գլուխը եւ ուժով մը զայն պատին քաշեցին....

Մարմինը հակեցաւ, աթոռակը՝ ճնշումին հնազանդելով, աջին ծռեցաւ եւ դարձաւ, թոյլ տալով որ մարմինը իյնայ գորգին վրայ:

Նոյն վայրկեանին դէմի կողմէն դուռ մը բացուեցաւ, դիմակաւոր մարդ մը՝ դաշոյնով զինուած, մէկ ոստումով նետուեցաւ զոհին վրայ, որ գերագոյն ճիգով մը, ինքն իր վրայ դարձած եւ կռնակէն իր վրայ յարձակող թշուառականը պարտադրած էր որ զինքը ձգէ:

*
* *

Իւէն՝ իր անկողնին վրայ փըռուած՝ արկածավէպ մը կը կարդար. յանկարծ քովի նրբանցքէն եկող խուլ աղմուկ մը զինքը ուշքի բերաւ:

Աղաղակ մը, հոնդիւն մը, մեռնողի հեծկլտուք մը կտրեց պատը, պատռեց օդը. ասոր հետեւեցաւ ծանր անկում մը, կոտրտող կարասիներու ճարճատիւն մը: Դուռը, որ ննջասենեակը յարաբերութեան կը դնէր նրբանցքին հետ, կոպտօրէն բացուեցաւ:

Ցնորածին, աշխարհու երեւոյթ մը սարսափի ենթարկեց գեղուհին, որ սէր ու ծաղիկ կ'երազէր:

Մէկը՝ որ մարդկային ըլլալով միայն իր կերպարանքը ունէր, իրեն ուղղուեցաւ. զգեստները պատառ պատառ եղած էին.

Վզին վրայ՝ անձեւ, անանուն բան մը կար:

Այս բանը, զզուելի այս դիմակը երկու բաց աչքեր ունէր, առանց ակնարկի, կոպիճներէն դուրս ինկած, այտեր՝ որոնցմէ արիւն կը կաթկթէր, քթին տեղ՝ կարմիր ծակ մը, ձիւնի ճերմակութեամբ ակռաներ, որոնք կարծես, արնածոր մարմինէն կ'ուզէին փախչիլ:

Իւէն՝ սարսափահար, դողդոջուն, աչքերը արցունքով լեցուն, անկողնին եզերքը՝ կծկուած մնաց:

Լսեց որ կարասիները կը շարժին, ինչպէս նաեւ ուրիշ առարկաներ, որոնց ինչ ըլլալը չգիտցաւ. չափազանց արագ. որ եւ է խօսք չփոխանակուեցաւ: Բայց՝ ոտքերու աղմուկը, գորգերուն պատճառաւ մեղմացած, մինչեւ իրեն կը հասնէին, իր վախը սաստկացնելով: Չգիտնալով թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ, կրնար ամէն ինչ ենթադրել եւ կը կարծէր թէ՝ աւազակները որ տունը կը կողոպտէին, պիտի գային զինքն ալ գաշունահարելու:

Դուռը վերջապէս գոցուեցաւ: Լռութիւնը ծանր, չարաշուք՝ հաստատուեցաւ. Իւէն յանդգնեցաւ գլուխը վեր առնել ու, սենեակը քննել. մարդ չկար. գորգերը եւ օթոցները տարբեր էին:

Երիտասարդ կինը՝ քաջութիւն առնելով, ելաւ իր թաքստոցէն, ոտքը կոխեց արիւնին վրայ եւ նրբանցքին մէջ ապաստանեցաւ: Հոն ալ արիւն կար, եւ ինչպէս սենեակին մէջ, հոն ալ ամէն ինչ՝ գորգ, օթոց վարագոյր տարբեր էին:

Վերջապէս հասաւ սրահ, որուն չէին դպած. սպասեց. հանդարտութիւնը եկած էր. պիտի կարծուէր նոյնիսկ թէ բան չէ պատահած: Եօնուս պէյ քանի մը վայրկեան յետոյ, ներս մտաւ. սովորականին պէս, պաղ եւ ծանր էր. Իւէն հարցուց:

— Ի՞նչ պատահեցաւ:

Եօնուս հանդարտօրէն պատասխանեց.

(Շար.)

Այս խմբակը բանակցութիւններ կը կատարէ ֆրանս. տուներուն հետ 120.000 հրացան եւ 120 միլիոն փամփուշտ գնելու համար:

«Սերպ կառավարութիւնը կը բանակցի սպանիականնաւային ընկերութեան մը հետ՝ խոշոր թորփիլահալածներ գնելու համար, եւ բացի ալպանական սահմանէն, ուրիշ ուղղութեամբ ալ զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Ալպանական սահմանին վրայ համախմբուած են 10,000 ոստիկան զինուորներ, որոնց պաշտօնն է կարգը պահպանել զատ, ի հարկին զինուորական գործողութիւն մը կատարել ալպանական հողին վրայ: Ալպանիայէն բազմաթիւ վարիչներ կը համնին Պելկրատ, ուր յաճախակի խօսակցութիւններ կ'ունենան արտաքին Նախարարութեան փոխանորդին եւ սպայակոյտի պետին հետ»:

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Շանկայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ ազգայնականներու շարքին մէջ հակապոլշեւիկ հոսանքը հետզհետէ մեծ համեմատութիւններ կը ստանայ Չինաստանի մէջ: Մասնաւորաբար Չանկ-Քայ-Շէքի կողմնակիցները աւելի սերտ շփում կ'ունենան հիւսիսայիններուն հետ՝ հակապոլշեւիկ գետնի վրայ միասին գործելու համար: Ազգայնականներու վերջերս կրած պարտութիւնները եւ հիւսիսայիններու յաղթանակը այս տեսակէտով շատ նշանակալից են: Հիւսիսայինները գրեթէ առանց կռիւի վերագրաւեցին Չին-Քիանկը, անցան գետը եւ մտան Փու-Քէու:

Ոստիկանութեան նոր տեսուչը

Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ ներքին Նախարար Ալպէռ Սարօ վաւերացման ենթարկեց ոստիկանական վարչութեան մէջ մտցուած կարգ մը փոփոխութիւններ, որոնց մասին գրեցինք արդէն:

Այսպէս, Սէնի ոստիկանական տեսուչ կը նշանակուի՝ Ներքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար եւ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէն Պ. Ժան Քիապ, այժմու տեսուչ Պ. Մօրէնի տեղ, որ հանգստեան պիտի կոչուի:

Պ. Քիապ ծնած է Քորսիքայի Այաչչիօ քաղաքին մէջ 1878ին եւ 1899էն ի վեր կը պաշտօնավարէ Ներքին Նախարարութեան մէջ: Իրեն տեղ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէն կարգուեցաւ Պ. Ռընար:

կարգ մը ուրիշ փոփոխութիւններ եւս կատարուեցան:

Նոր տեսուչը պաշտօնի պիտի ձեռնարկէ յառաջիկայ Մայիս 10ին:

Փանկալօսի դատավարութիւնը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Նախարարական խորհուրդին որոշումով Նախկին դիկտատոր զօր. Փանկալօս պիտի դատուի հելլէն խորհրդարանին կողմէ, համաձայն Սահմանադրութեան:

⁂ Վէնիզէլօս Նիսէն Յունաստան մեկնեցաւ:

Ֆրանսացի ծովակալը Դամասկոսի մէջ

Մերձաւոր Արեւելքի ջուրերը այցելող ֆրանս. տորմիղը խարիսխ նետեց Պէյրութի առջեւ: Ծովակալ Պուի եւ իր սպայակոյտը գացին Դամասկոս, ուր մարզպան Փօնսօ հացկերոյթ մը տուաւ իրենց ի պատիւ:

Ռօշէթ ազատ արձակուած

Ելմտական կարգ մը թերթերու վարիչ ծանօթ Հանրի Ռօշէթ, որ վերջերս իր աշխատակիցներուն հետ ձերբակալուած էր իբրեւ խարդախ եւ խաբեբայ, կեղծ արժեթուղթերով 40 միլիոն ֆրանքի զեղծում կատարած ըլլալու ամբաստանութեամբ, առջի օր առժամապէս ազատ արձակուեցաւ, վճարելով 200,000 ֆրանք երաշխաւորագին:

Ռօշէթ կը յայտարարէ թէ այս երրորդ անգամն է որ զոհ կ'երթայ զրպարտութիւններու: Զատկէն վերջ Սալ Վակրամի մէջ հրապարակային վիճաբանական ժողով մը պիտի սարքէ, հրաւիրելով իր բոլոր հակառակորդները, որոնց ամբաստանութիւններուն պիտի պատասխանէ ջախջախիչ փաստերով: Ի հարկին նոյն կարգի հաւաքոյթներ պիտի կազմակերպէ Փարիզի բոլոր թաղերուն մէջ, որպէս զի ժողովուրդը միանգամ ընդ միշտ հասկնայ ճշմարտութիւնը եւ իր անմեղութիւնը:

Տեւողութեան մրցանիշը

Ամերիկացի երկու օդանաւորդներ՝ Պէրթ Աքօսթա եւ Քլարէնս Չէմպըրլէյն առջի օր կոտրեցին տեւողութեան մրցանիշը, օդին մէջ մնալով 51 ժամ եւ 12 վայրկեան: Ամերիկեան վերջին մրցանիշն էր 38 ժամ 30 վայրկեան: Մայիս 1ին երկու օդանաւորդները պիտի փորձեն Նիւ-Եորքէն Փարիզ գալ մէկ թռիչքով:

Ուրական եւ փոթորիկ ամէն կողմ

Միջերկրականի ափրիկեան եզերքներուն վրայ երկու օրէ ի վեր սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ: Մէլիլայի առջեւ խրեցան անգլ. բեռնաբարձ նաւ մը եւ ուրիշ բազմաթիւ նաւեր: Օգնութեան փութացող քանի մը նաւեր եւս ընկղմեցան: Ընդհանուր կորուստ կը հաշուուի 50 միլիոն փէզէթա: Սպանիոյ հարաւային եզերքներուն վրայ եւս նոյն կատաղութեամբ փոթորիկ կը տիրէ: Մալակայի մէջ բազմաթիւ բացօթեայ կապելաներ քանդուեցան: կարմրորակ անձրեւ մը տեղաց եւ աւագ հինգշաբթիի թափօրները չկատարուեցան:

⁂ Սանթիակօյի (Շիլի) մէջ երկրաշարժ պատահեցաւ. սեռան 50, իսկ վիրաւորուեցան 100 հոգի: Երկրաշարժէն վերջ մեծ հրդեհ առաջ եկաւ եւ Շիլիի մայրաքաղաքին մեծ բազմաթիւ շէնքեր այրեցան: Ցնցումներ զգացուած են նաեւ Արժանթինի մէջ:

⁂ Արքանսասի եւ Թէքսասի (Ամերիկա) մէջ ահռելի ուրական մը բոլորովին քանդեց Ռաքսփրինկ քաղաքը: Հեռագրական հաղորդակցութիւնները կտրուած են: 150 հոգի աղէտին զոհ գացած են: Հարիւրաւոր ուրիշներ մնացած են շրջակայ գիւղերուն մէջ: 50 դիակներ հանուած են փլած տունէ մը.

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսահպատակ դարձած են՝ Գառնիկ Մոմճեան, նախկին լիւնապետ Արեւելեան Լեգէոնին մէջ, ծնած Խարբերդ 1895 Յունուար 16ին, անչափահաս աղջիկը Եղիսաբէթ՝ ծնած Պոլիս 1922 Օգոստ. 17ին, եւ կինը Վերգին Ունճեան, ծնած Պոլիս՝ 1905 Մայիս 20ին: Կը բնակին Մարսէյլ:

Որդիկ Փուլճեան, ակնատաշ, ծնած Պոլիս 1875 Ապրիլ 17ին կը բնակի Փարիզ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդ պիսիներու:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սերունդ խումբի ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 19 Rue St. Sulpice, Métro Odéon:

ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 18 Ապրիլ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ուկէսին սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Վարուժան» խումբի ընկեր. ժողովը՝ 18 Ապրիլ, երկուշաբթի առտուան ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ.Յ.Դ. ՊՈՒԱ-ՔՈԼՕՄՊԻ «Եռագոյն» խումբի ժողովը այսօր երեկոյեան ժամը 8ին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնըստիպողական է:

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջակայքի Արղութեան խումբը ժողովի կը հրաւիրուի Ապրիլ 18ի երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի հայրենակցական միութեան սարքած վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ երկուշաբթի, 18 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պիյեանքուռ Նախկին Մոսկուակովկաս ճաշարանը, 41 Rue de St. Cloud. փուռ տը Օթէօյլէն եւ փուռ տը Վէրսայլէն առնել Թիւ 32 հանրակառքը եւ իջնել փլաս Նասիոնալ: Շահած թիւերը թերթերով պիտի յայտարարուին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի կոմիտէին կողմէ՝ վաղը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Գօնֆէրանսի մէջ: Նուագ (ճազ-պանտ): Մուտք 2 ֆրանք:

Ծանօթ.— Մուտքի տոմսերէն շահող թիւը կը ստանայ մէկ շիշ շամփանեա:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Միրիճան Գանթարճեանէ իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻԻ
ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ

(ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն)

ԳԻՆ 3 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ L. Mozianի, 18, Quai Beaubourg, Joinville - le - Pont (Seine) France.

ՍԱԿԱՐԱՆ
15 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	80
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր »	» Lire	126	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	25
Լէյ 100 հատր	Ley	15	60
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3050	—
» II	»	1950	—
» III	»	1550	—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԱՊՐԻԼ 1927

17 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 314

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ԶԱՏԻԿԻՆ

Մեկնի դնելով քրիստոնէական կեղեւը, Զատիկը այս ժողովուրդին համար ունի նշանակութիւն մը որ զուտ հայկական է։ Գարունի եւ ծիծաղի ճառագայթ մըն է այն։

Վերանորոգման նախատօնակ մը, որ կը կրկնուի ամէն տարի, եւ դարերէ ի վեր։

Բուն ժողովուրդին հասկցած Զատիկը չի պարփակուիր այն քառակուսի պատեանին եւ քարացած հանգանակին մէջ, որոնք պարտադրուած են կրօնի վարդապետներուն կողմէ, եւ որոնց ուռուցիկ եւ սնամէջ արտայայտութիւնները կը տեսնենք «բարձր դաս»ուն մէջ, կղերական թէ աշխարհական։ Մեր հայրենի աշխարհին երկինքն ու հողը, ջուրն ու լեռները ուրիշ նմայք մը ցանած են այս կրօնական տօներուն վրայ։ Նոյն իսկ առանձին փիլիսոփայութիւն մը ներշնչած են անոնց, աւելի մարդկային, եւ քիչ մըն ալ հեթանոսական, եթէ կ՚ուզէք։

Այդպէս է որ, մինչ ուրիշները եւ «ազնուականները» կը տօնեն պաշտօնական արարողութիւններով, հայ ժողովուրդը իր յատուկ աւանդութիւնները կը վերակենդանացնէ այդ օրը։ Կը խայտայ ինչպէս մանուկ մը, եւ կ՚ուզէ որ ամէնքն ալ ուրախ ըլլան ինչպէս ինքն է։

Գիտենք. այսօր ինքզինքը զրկուած կը զգայ այդ բոլորէն, փռուած՝ եօթը ովերու վրայ, առանց սեփական բոյնի եւ առանց հարազատ արեւի, տարուբեր՝ աշնան տերեւներու պէս։ Բայց չի վհատիր։ Եթէ վհատէր, շատոնց մոռցած կ՚ըլլար եկեղեցիներուն Զատիկը, եւ կը դառնար հողմավար հօտ մը։

Որովհետեւ, այն Զատիկը որ կը տօնուի այսօր, մէկ [illegible] պատմութիւն է։ Իսկ հայ ժողովուրդը զատիկներու [illegible] չէ որ հասեր է մինչեւ մեր օրերը, այլ իր հարազատ արժէքին հաւատքովը։ Ան հաւատացեր է գաղափարի մը, [illegible] բայց հաստատ, եւ այդ հաւատքով ալ կը քալէ [illegible] ճամբան, երբեմն յոգնաբեկ ու մռայլ, մերթ յուսալից եւ [illegible], բայց միշտ անսասան։

Ապահովաբար հայ ժողովուրդը այսօր կ՚ունենար տարբեր [illegible], եթէ աւելի կանուխ հասած ըլլար ազգային գիտակցութեան այն աստիճանին, ուր կը գտնուի այժմ։ Անոր [illegible] մէջ խոր արմատներ ձգած են ինքնավստահութիւնն ու [illegible], բայց կողմնացոյցը լարուեր է տարբեր ուղղութեամբ։ Կրօնի վարդապետները զայն դարձուցեր են նկուն եւ [illegible]։ Ապրելու խորհրդանշանը եղեր է համակերպութիւնը։ Կորովը ջլատուեր է անիմաստ փառնումներով։ Եւ այդ ճամբուն վրայ, շատ աւելի ծանր կորուստներ է կրած, դարերու ընթացքին, քան իր ազատագրական պայքարի ընթացքին։

Հաշուեցէք անգամ մը, մեր տուած զոհերը՝ քրիստոնէութեան համար, եւ այն ինչ որ ունեցեր ենք, օտար լուծ մը թօթափելու եւ ազատ հայրենիք ստեղծելու համար։ Կարելի չէ համեմատութեան դնել երկուքը։ Յաճախ յուսահատական կանչեր կ՚արձակենք, ազգային դատի ձգձգման, քառասուն տարուան կիսկատար պայքարի մը մասնակի անյաջողութեան համար։ Բայց կը մոռնանք որ, երկու հազար տարի հաւատացեր, չարչարուեր ու կոտորուեր ենք Զատիկներու համար, եւ չենք վհատած։ Ընդհակառակն. նորէն պատրաստ ենք զոհուելու։

Ինչո՞ւ այսպէս։ Եւ ո՞րն է աւելի մատչելի ու իրական, Մեսիային գալո՞ւստը, թէ հայ ժողովուրդին ազատագրումը։

Եթէ հայ ժողովուրդը իր դատին հաւատար այնպէս ինչպէս հաւատաց Զատիկին. եթէ, կ՚ըսենք, իր կերպարանքն ըլլար այնքան ամրակուռ եւ միակամ ինչպէս կրօնական հաւատալիքներու առթիւ, այսօր իր մանուկները կարմիր հաւկիթ [illegible] Մէնի ափերուն վրայ, գործարաններու ծուխին ու մուրին մէջ, օտարոտի թոթովանքներ փոխանակելով [illegible] հետ։

Անսպառ եռանդ, անհաշիւ հարստութիւն, արիւն եւ աւեր՝ [illegible] խորհրդաւոր փիլիսոփայի մը որ մուրին մէջ ծնաւ, ինչպէս կ՚ըսէ աւանդութիւնը։ Բայց մանրակրկիտ քննութիւն, [illegible] շարժուձեւեր, հառաչանք եւ ընկրկում, երբ [illegible] կը վերաբերի ժողովուրդի մը որ մուր մը անգամ [illegible]։

Ինչո՞ւ այս հակասութիւնը։

Կամ այն է որ այս ժողովուրդը նախասահմանուած է միայն կրօնի համար մարտնչելու եւ կոտորուելու։ Եւ կամ, իր հարազատ ձայնը չեն ներկայացներ անոնք որ «ամէն բան կորսուած» հոգեբանութեամբ կը շարժին, եւ կէս ճամբէն ետ դառնալու միտումներ կ՚ունենան։

Բեթղեհէմի առաջեալն անգամ պիտի զարմանար այս հաւատքին վրայ, քանի որ ան ալ յառաջապահն էր գաղափարի մը, եւ տեսաւ թէ միայն լերան քարոզը բաւական չէր, «երկրիս խաղաղութիւնը» հաստատելու համար։

Քրիստոնէութեան աշխարհակալութենէն հազար անգամ աւելի կորուստ պիտի արժէր ո՛ր եւ է ժողովուրդի փրկութիւնը, եթէ չպակսէր այն հաւատքը որ Զատիկներ կը ստեղծէ։

Գիտակցութեան եւ կամքի խնդիրներ են երկուքն ալ։ Որքան աւելի արթնցած, հասունցած է ժողովուրդ մը եւ կը հաւատայ իր ճակատագրին, այնքան շուտ կ՚ունենայ իր վերածնութեան եւ ստեղծագործութեան գարունը։

Իր իսկական Զատիկը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Հայրենիք» (3 Ապրիլ) խօսելով 15—20,000 հայ գաղթականներու Սուրիա տեղաւորման մասին, դիտել կուտայ.

— «Մեծապէս ցաւալի է, որ նոյն Ազգերու Լիկան մինչեւ այժմ պահանջուած դրամական միջոցներ չգտաւ իրագործելու համար իր մէկ ուրիշ ծրագիրը, որ կը կրէ Նանսէնի անունը եւ որուն համաձայն 15,000 հայ գաղթականներ, գլխաւորապէս Յունաստանէն եւ մասամբ Բուլկարիայէն, պիտի տեղափոխուէին Հայաստան։

«Ազգերու Լիկան, առանց գոհացուցիչ երաշխիքներ ստանալու չուզեց դրամ վստահիլ Խորհրդային կառավարութեան, իսկ վերջինս ալ չուզեց պահանջուած երաշխիքները տալ։

«Եւ այսպէս ջուրն ինկաւ ծրագիր մը, որուն վրայ ոմանք այնքա՜ն յոյսեր էին դրած։

«Ու մինչ հայ գաղթականները Հայաստան փոխադրելու այս ծրագիրը ձախողանքի կը դատապարտուի Խորհրդային եւ ոչ-խորհրդային աշխարհին կողմէ, անակնկալ կերպով մէջտեղ կը նետուի Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականները հաստատելու «աւելի գործնական» ծրագիր մը, որուն իրականացման համար պահանջուած դրամին կէսը անմիջապէս կը գտնուի, իսկ միւս կէսն ալ շուտով գտնելու ապահովութիւններ կը տրուին։

«Սակայն աւելորդ անգամ մը ցոյց կուտայ, որ դրամատիրական Արեւմուտքը պարզապէս չուզեր զոհողութիւններ ընել հայ գաղթականները Հայաստան փոխադրելու համար, մինչդեռ տրամադիր է գանոնք վերջնականապէս տեղաւորելու այն երկիրներու մէջ, որոնց տէրերը շահագրգռուած են ունենալ Հայերու պէս աշխատասէր, շինարար եւ խնայասէր տարր մը։ Եւ երբ Հայաստանի Խորհրդային կարճամիտ ու հայրենադաւ վարիչները պինդ գոցեր են Հայաստանի դռները հայ գաղթականներուն առջեւ եւ անոնց փոխադրութեան խնդիրը դարձուցած են իրենց համար դրամ շորթելու միջոց միայն, երբ հայ տարագիր բազմութիւնները սկսած են արդէն յուսահատիլ իրենց ներկայ անկայուն վիճակէն ու Հայաստան երթալու մօտիկ կարելիութենէն, ինչո՞ւ զարմանալ, եթէ այդ տարագիր զանգուածները ուզեն ի վերջոյ ընդառաջ երթալ Ազգերու Լիկայի նոր ծրագիրներուն՝ տեւականօրէն հաստատուելու համար գիրենք մայր հայրենիքէն հեռու երկիրներու մէջ։»

ՀՆԱԳԻՏ. ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ.— Նիւ Եորքի համալսարաններէն խումբ մը ուսուցչապետներ Պոլիս եկած եւ դիմած են կառավարութեան, խնդրելով որ արտօնութիւն տրուի հնագիտական քննութիւններ կատարել Արեւելեան նահանգներուն մէջ։ Մօտերս պիտի սկսին գործի։

ՍԵՐՊ կարեւոր անձնաւորութիւններ մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի երթան՝ Թուրքիոյ հետ համաձայնութիւն մը կնքելու համար։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ հոռաձայնի աշխատաւորուհիները պէտք է տասնըմէկ լեզու խօսին։ Այսպէս որոշած է Երուսաղէմի հեռաձայնի տնօրէնութիւնը։ Այդքան լեզու չգիտցող աղջիկները չպիտի կրնան մրցումին մասնակցիլ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Տնտեսական տագնապը աւելի մեղմացած

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Ապրիլ 14ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 68,417, որոնց 49,323ը այր եւ 19,094ը կին։ Անցած շաբաթ այս թիւն էր 70,381. որով մէկ շաբթուան մէջ 1964 նպաստընկալներ պակսած են։ Կարելի չէ եղած գործ հայթայթել 77,970 անգործներու։ Անցած շաբաթ այս թիւն էր 80,741, որով տրամադրելի անգործ բանուորներու թիւը 2700 պակսած է։

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ 580, տեղաւորման գրասենեակներուն կողմէ 1031, ընդամէնը 1611 օտար բանուորի գործ հայթայթուած է մէկ շաբթուան մէջ։

Նոյն ժամանակամիջոցին մէջ Ֆրանսա մտած են 23 օտար բանուորներ (13 Պելճիքացի, 10 Իտալացի) հողագործութեան մէջ աշխատելու համար։ Իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 1891 օտարականներ (519 Իտալացի, 330 Լեհ, 321 Սպանիացի 246 Չէխօսլովաք եւլն)։

Ելմտական նախարարութեան հրատարակած վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ 1927ի առաջին երեք ամիսներու ընթացքին տուրքերէն հասոյթ գոյացած է 8,251,331,000 ֆր., անցած տարուան նոյն ժամանակամիջոցին հետ համեմատելով 1,029,602,000 ֆրանք աւելի։

Մաքսային տնօրէնութեան վիճակագրութեան համաձայն, 1927ի առաջին եռամսեային Ֆրանսա ներածած է 13,272,944,000 ֆրանքի ապրանք, այսինքն անցած տարուանէն մէկուկէս միլիառ պակաս, իսկ արտածած է 13,899,403,000 ֆրանքի ապրանք, անցած տարուանէն 741,217,000 ֆրանք աւելի։ Ներածումներուն հետ բաղդատելով արտածումները 726,459,000 ֆրանք աւելի եղած են։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ Ֆրանսայի մէջ տնտեսական կեանքը հետզհետէ կը վերածնի եւ տագնապը բոլորովին կորսնցուցած է իր թափը։

Տնտեսական կայունացման ուրիշ մէկ նշանն ալ այն է որ՝ Պանք տը Ֆրանսը զեղչի սակը 100ին 5ուկէսէն 5ի, իսկ արժեթուղթերու վրայ կանխավճարի սակը 100ին 7էն 6ի իջեցուց քանի մը օր առաջ։

Էնկիւրի քաղաքապետը Փարիզի մէջ

Էնկիւրիի քաղաքապետ Ասաֆ պէյ եւ իր օգնականները՝ Խայրի եւ Զիա պէյեր Փարիզ եկան՝ Ֆրանսայի քաղաքապետական կազմակերպութիւնները ուսումնասիրելու համար։ Ֆրանս. իշխանութիւնները կը հիւրընկալեն զանոնք։

Ասաֆ պէյ եւ ընկերները Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9.30ին Պուրժէի կայանէն օդանաւ նստան՝ թռիչք մը կատարելու համար Մառնի ռազմադաշտերուն վրայ։ Օդանաւը կը վարէր սաւառնորդ Ժէնէն։

Իտալական նաւատորմին ռազմափորձերը

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ մօտ օրէն կակէթա պիտի համախմբուին իտալական նաւատորմին մեծ մարտանաւերը՝ գարնան տարեկան մեծ ռազմափորձերուն սկսելու համար։ Ռազմափորձերուն գլխաւոր գիծերը պատրաստած են արդէն։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Չինաստանի քաղաքական կացութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ առաջ կուգան։ Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք, որ ազգայնական բանակները յաղթականօրէն առաջնորդեց դէպի Նանքին եւ Շանկայ, պոլշեւիկեան յեղափոխութեան մը հեռանկարէն սարսափած կ՚աշխատի լեզու գտնել հիւսիսայիններուն հետ։

Մոսկուայի Գ. Միջազգայինը հրատարակած է կոչ մը, ուր Չանկ-Քայ-Շէքը կ՚որակուի դաւաճան չինական յեղափոխութեան, դաշնակից՝ աշխարհակալներու և թշնամի՝ բանուորական շարժումին եւ Գ. Միջազգայինին։

Շեշտելով դրամատիրական պետութեանց միութիւնը ընդդէմ չինական յեղափոխութեան եւ Խորհրդ. Միութեան, կոչը կը հրաւիրէ ամբողջ աշխարհի աշխատաւորներն ու ճնշուած ազգերը՝ բողոքել համաշխարհային նոր պատերազմի մը պատրաստութեան դէմ, պահանջել օտար զինուորներու պարպումը Չինաստանէն եւ ամէն միջոցներով արգիլել ռազմանիւթի եւ զինուորներու փոխադրութիւնը։

«Փրավտա» կը գրէ.— Չանկ Քայ-Շէք չինացի Քավէնեաք մը եղաւ։ Իր կողմնակիցներն ու ինք հիմա չինական հակայեղափոխութեան կեդրոնը դարձած են։ Յեղափոխութեան դէմ ելլելով, Չանկ-Քայ-Շէք Չանկ-Ցօ-Լինի հետ նոյն գծին վրայ կը կենայ։ Արդէն ակնարկեց թէ պիտի համաձայնի այս վերջինին հետ։ Չանկ-Քայ-Շէք ապարէզ կը կարդայ աշխատաւորներուն, որոնք կ՚ընդունին այս հրաւէրը։

Չանկ-Քայ-Շէքի կողմէ ներկայացուցիչ մը հասաւ Թիէն Ցին, ուր տեսակցեցաւ Չանկ-Ցօ-Լինի երկու գործակալներուն հետ։ Մինչեւ հիմա հիւսիսային կուսակցութիւնը յաճախ փորձած էր յարաբերութեան մէջ մտնել ազգայնականներու պետին հետ, սակայն որքան ատեն որ անիկա համայնավարներով շրջապատուած էր, փորձերը ձախողած էին։

Ազգայնական կառավարութեան արտաքին նախարար Եօ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ *Յառաջի* յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի Ապրիլ 20ին։

ԼԵՑՈՒԱԾ ԳԵՐԵԶՄԱՆ

Ո՜վ իմ հոգիս, դուն դառնօրէն
անյուսման,
դուն հին ու թարմ ո՜վ խնկահոտ
գերեզման,
Ուր կան թաղուած կոյսե՜ր, կոյսե՜ր միմիայն...։

Եւ կոյսերն այն ամբողջ մեռան
հիւծախտէ,
Անոնք ըսին. կեանքն ի՜նչ տըխուր դըրախտ է...
Անոնց հանգիստ ո՛չ մէկ անցորդ
կը մաղթէ...։

Անուններնի՜ն... Սէ՜ր, Յո՜յս, Երա՜զ, Իտէա՜լ...
Հովանաւոր նոճերուն տակ հիւրընկալ,
Զիւնին, հողին տակ կը ննջեն
անոնք ա՛լ...։

Դըժբա՜խտ հոգիս ո՛վ գերեզման
ա՛լ լեցուած,
Նոր մեռելի համար ա՛լ տեղ չըմընաց,
Մինչ մեռելներ դեռ շատ ու
շա՜տ կան, Աստուա՜ծ...։

Ո՞ր քոյր Մարթան յօժար է քեզ
սրգալու,
Պիտի գայ ո՞ր Յիսուսը քեզ այցելու,
Ա՜հ, ո՞ր մեռելն է սահմանուած
յառնելու...։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, Պոլսոյ հայ հռոմէական ընդդիմադիրները Պատրիարքարանը գրաւելով, բոլոր օրկանները ձեռք առած են։

Վերջին լուրերու համաձայն, արդէն ընտրուած է Վարչական խորհուրդն ալ, ընդդիմադիր տարրերէն, եւ Յովհաննէս պէյ Ալիքսանեանի ատենապետութեամբ։

Աւագանեաց ժողովը իր առաջին նիստին զբաղեցաւ նաեւ Նաքլեան Գերապայծառի խնդրով։ Կարճ խորհրդակցութենէ յետոյ, որոշուեցաւ դիմել կառավարութեան եւ Գերապայծառին հրաժարեցումը պահանջել։

Այս առթիւ պատրաստուեցաւ պատճառաբանեալ գրութիւն մը (մազպաթա), ուր կ՚ըսուի թէ, Նաքլեան Գերապայծառ կը խառնակէ հայ կաթոլիկ համայնքը, կրօնքը իբրեւ գործիք ծառայեցնելով։ Յետոյ դիտել կը տրուի թէ, բարեգործական եւ կրթական գործերը քմահաճ կերպով կը կարգադրուին, տունէ տունէ պտտցուած հանգանակութիւններով հասարակութեան մէջ երկպառակութիւն կը սերմանուի, և զանազան ուրիշ ձեռնարկներ կը փորձուին։

Նկատելով որ «Աւագանեաց ժողով» բացատրութիւնը հին ռեժիմին կը պատկանի, նորընտիր ժողովը որոշեց փոխել իր տիտղոսը, եւ այսպէս անուանուիլ. «Հայ կաթոլիկ աշխարհական ընդհ. ժողով» (թուրքիա էրմէնի կաթոլիկ ճիմաանի մէճլիսը ումումիսի»։

Կ՚ըսուի թէ Նաքլեան գերապայծառ պաշտօն դիմելով, բանադրանք պիտի պահանջէ ընդդիմադիրներուն համար. արդէն դատ բացած է քանի մը վարդապետներու դէմ։

Կառավարութիւնը անմիջապէս վաւերացուցած է նոր ընտրութիւնը։

ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ճիշդ է, որ Հայաստան եւ Բագու կեդրոնացած հայկական ուժերու կատաղի դիմադրութիւնը, ինչպէս նաեւ վրայ հասնող զինադադարը արգելք եղան աւելի լայն չափով իրագործելու Թուրանական առաջադրութիւնը, սակայն կատարուած գործերը եւ կտրուած ճանապարհը բաւական մեծ էր, իբրեւ առաջին հանգրուան:

Երկրորդ հանգրուանի աշխատանքները կը սկսին զինադադարէն քանի մը ամիս յետոյ, երբ արդէն պարզ եղաւ դաշնակիցներու Թոյլ, երկդիմի եւ անվճռական քաղաքականութիւնը:

Աշխատանքը վերսկսաւ երկու ճակատի վրայ, 1. Մուսթաֆա Քէմալի նախաձեռնութեամբ, Անատոլուի ներսը սարքուած Միլլի կազմակերպութիւնը, իսկ 2. Պերլինի մէջ կազմուած նոր կոմիտէն, իբրեւ քաղաքական օժանդակ, առաջինին:

Անատոլուի ազգային խորհրդաժողովներու կողմէն մշակուած եւ հրապարակ դրուած Ազգային Ուխտի յայտարարութիւնը ծնունդը չէր միայն այդ ժողովներու մասնակցողներու մտածողութեան, այլ անոր մէջ մեծ բաժին ունէին դուրսէն եկած ներշնչումները:

Պերլինի մէջ համախմբուած Իթթիհատի ղեկավարները տեսեր էին թէ՝ իրենց սկսած համաթրքական աշխատանքներուն շնորհիւ, շատ բան շահած էին, հակառակ պատերազմի մէջ իրենց պարտուած ըլլալուն:

Օսմանեան պետութեան ուժեղ տարրերէն մէկը՝ հայ ժողովուրդը, իր մնացորդներով դարձած էր զանցառելի քանակ մը եւ քաղաքականօրէն բոլորովին անմխաս Թուրանական ճանապարհին վրայ: Յոյն տարրը, ոչ բոլորովին, սակայն կիսով չափ տկարացած, մահուան ճանապարհին վրայ էր: Սուրիան եւ Արաբիան ամբողջապէս անջատուած էին համաթրքութեան սահմաններէն: Անդրկովկասի հայ ժողովուրդը կիսով չափ տկարացած էր ահաւոր պատերազմներէն, իսկ Քիւրտերը անհաշիւ կոտորուած էին պատերազմի ճակատներուն վրայ կամ նահանջի ճանապարհներուն մէջ իրենց իսկ կանխակալ կարգադրութեամբ: Մէկ խօսքով, օսմանեան կայսրութիւնը դարձած էր զուտ Թրքական պետութիւն և շօգիի վրայ՝ Թուրանական ճանապարհին մէջ:

Պերլինի խմբակը շատ ճարպիկ կերպով հասկցաւ Մոսկուայի կիսահրեայ ղեկավարներու քաղաքական միտումները և փութաց օգտուիլ անոնց տրամադրութենէն, ի նպաստ Թուրանական շարժումին:

Անոնք էին որ միջնորդ հանդիսացան Մոսկուայի եւ Մուսթաֆա Քէմալի միջեւ, ստանալու համար խորհրդային իշխանութեան անվերապահ օժանդակութիւնը ի նպաստ Մուսթաֆա Քէմալի պայքարին:

Խորհրդային ղեկավարներու քաղաքական միտումներուն ծանօթ ըլլալով, անոնք աշխատեցան այդ միտումները շահագործել եւ մուտք գործել նաեւ Ռուսաստանի Թուրանական ցեղերուն մէջ, իբրեւ թէ՝ զանոնք կազմակերպելու համար եւրոպական աշխարհակալութեան դէմ: Իրականին մէջ անոնք կ'աշխատէին կազմակերպել կեդրոնական Ասիոյ մահմետական Թուրք ցեղերը՝ զանոնք կապելու համար Անատոլուի ազգային շարժումին:

Այս գործին յատկացուցին իրենց լաւագոյն, փորձառու եւ յանդուգն ուժերը, ինչպէս Էնվէր, Տօքթ. Նազըմ Պէտրի, Ճէմալ եւ ուրիշներ:

Խնամութիւնը այնքան առաջ տարուեցաւ որ Պագուի պարեւելեան համաժողովը գումարուեցաւ բացառապէս Թուրք «համայնավար» փաշաներու աշխատութեամբ:

Անկէ յետոյ պատմութիւնը արդէն ծանօթ է եւ շատ թարմ, այնպէս որ պէտք չկայ այստեղ կրկնելու:

Ճիշդ է որ կարելի չեղաւ առայժմ Ռուսաստանի Թուրանական ցեղերը միացնել Թուրքիոյ հանրապետութեան, սակայն մեծ նուաճումներ կատարուեցան այդ ճամբուն վրայ:

Խորհրդային իշխանութիւնը կամովին, իբրեւ վարձատրութիւն Թուրքիոյ տուաւ Հայաստանի մէկ խոշոր մասը: Զանազան ծուռ ու անբարոյական միջոցներով յափշտակուեցան այդ հողամասերը:

Մեր հարեւաններէն մէկը, Ատրբէջանը եղաւ դաւակից բոլոր դաւերուն, իսկ Վրաստանը այն միամիտ հաւատքն ունէր թէ խորհրդայիններու եւ Թուրանականներու սակարկութիւնը կը վերաբերի միայն Հայաստանի, իսկ եթէ ինք չէզոքութիւն պահէր, պիտի պաշտպանուէր Թուրքիոյ կողմէն:

Թուրքիոյ եւ Վրաստանի միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը, Թուրքիան հակառակ պարգային իր հողին վրայ տեղ պիտի տար Վրաստանի Ազգային կառավարութեան, անկէ շարունակելու համար իր անկախութեան պայքարը: Սակայն Հայաստանի անկումէն յետոյ, Վրաստան չէր կրնար կանգուն մնալ:

Թուրքերը երկրորդ անգամ ըլլալով 1921ին կը մտնէին Պաթում, ըստ 1920 Ապրիլի գաղտնի պայմանագրութեան: Վրաստանի միամիտ կառավարութիւնը հաւատալով միլլի կառավարութեան խոստումին, իր ամբողջ կազմով կը փոխադրուէր Պաթում, ապաւինելու համար Թրքական պաշտպանութեան, սակայն շաբաթ մը յետոյ Թուրքերը զանոնք ճամբու կը դնէին դէպի Եւրոպա:

Այս հարեւանները չէին կըրցած ըմբռնել թէ՝ որքան Հայաստան նոյնքան եւ Վրաստան պէտք էր մաքրուէր Թուրանական ճանապարհէն:

*
* *

Թուրանական շարժումին ղեկավարները, այս երկրորդ յաջողութենէն յետոյ, շատ խորամանկ կերպով այժմէն իսկ կը պատրաստեն երրորդ գործողութիւնը, որ զիրենք պիտի առաջնորդէ դէպի Բագու եւ պարսկական Ատրպատական: Բոլոր տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ՝ բազմաթիւ Թուրանական գործակալներ կը շրջին այդ շրջաններուն մէջ, զանգուածները պատրաստելու համար:

Այժմ 1918ի պատմութիւնն է որ կը կրկնուի: Ինչպէս այն ատեն, այժմ ալ Թուրանական ղեկավարները կ'աշխատին ստեղծել Անդրկովկասեան ազգերու միութիւն մը ընդդէմ Ռուսաստանի, ըլլայ ան խորհրդային կամ ոչ: Եթէ յաջողի այս ծրագիրը, անոնց ապատամբութիւնը ճանապարհ պիտի բանայ Թրքական արշաւանքի մը, ճիշդ այնպէս ինչպէս 1918ին:

Այժմ այդ միութիւնը կազմուած է Վրացիներու եւ Ատրբէջանցիներու համաձայնութեամբ, բաց կը մնայ Հայաստանի Թիկնաթոռը: Անշուշտ մեծ հաճոյք մը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ համար, որ Հայաստանի ներկայացուցիչները գրաւեն այդ աթոռը եւ միութիւնը կատարեալ ըլլայ: Կասկած չկայ որ այդ միութիւնը պիտի ըլլայ Թուրանականներու գործունէութեան մեքենայ մը, ինչպէս եղած էր 1918ին:

Հայ ժողովուրդը ոչ իր համակրութեամբ, ոչ հակակրութեամբ, ոչ լճնամութեամբ եւ ոչ ալ վրէժխնդրութեամբ կրնայ առաջնորդուիլ, այլ պարզ քաղաքական պայծառ յստակատեսութեամբ:

«Փրոմէթէ»ի շուրջը խմբուած Անդրկովկասցիները, որոնց մէկ գաղտնի թեւը կը գտնուի Թուրանական ղեկավարներու շատ մօտիկ, պարտաւոր են բացորոշ յայտարարել թէ՝ ինչպէս Ռուսաստանի, նոյնպէս ալ Թուրքիոյ ոտնձգութիւններուն հակառակ են: Եթէ Թուրքիան կ'ուզէ իր անկեղծութիւնը ապացուցանել, նախ թող ետ վերադարձնէ ուրիշներու յափշտակուած իրաւունքները եւ գործնական միջոցներով ապահովէ իր եւ Հայաստանի արդար եւ օրինական սահմանները:

Այդ բանը չընէր Թուրքիա, որովհետեւ խոտոր կը համեմատի իր թաքուն նպատակներուն, որովհետեւ «Կովկասեան Ազատագրութեան կոմիտէ»ն կ'ուզէ ծառայեցնել Թուրանական ծրագիրներուն: Իսկ այս անգամ Հայաստանի ժողովուրդը չիկրնար այդ ծուղակը մտնել:

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ՝ Թուրանական շարժման աշխատանքները կանգ չեն առած ու այսօր աւելի քան արդասաւոր են: Կրնան ձախողիլ այդ ճիգերը. բայց այժմու մարզանքները, ինչպէս 1914 — 1919ին, կրնան աղիտաբեր ըլլալ մեզի համար:

Հայ ժողովուրդէն կախուած է տեսնել վտանգը իր ամբողջութեամբ, թափանցել անոր մթին խորքերուն եւ փոխանակ սարսափելու՝ համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել, զայն վիժումի դատապարտելու համար: Վտանգը ցոյց տալը չինշանակեր ժողովուրդը ահաբեկել, այլ զայնդիտակ պահել իր վիճակին, ինչ որ վտանգը կանխելու կէս ճամբան է:

Թէ ի՛նչ են այդ վտանգին դէմ կռուելու միջոցները — այդ մեր նիւթէն դուրս է: Այդ հոգը կ'իյնայ հայ ժողովուրդի ղեկավարներուն: Մեր նպատակն էր միայն մատնանշել չարիքը, որ կը սաւառնի մեր գլխուն վերեւ:

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆԻ «ԱՐԱԶԻՆԴՕ» ԱՊԱՔԻՆԱՐԱՆԸ ԲԱԳՈՒՈՒՄՈՑ.— Այս ապաքինարանը կը գտնուի Աբասթումանի մօտակայքի մը լանջքին վրայ, չորս կողմէն պաշարուած է եղեւնիի եւ սօսիի ծառերով: Շէնքը ունի երկու յարկ եւ 420 սենեակ: Վերջերս հոն կը դարմանուէին 200 հիւանդներ, որոնք եկած էին Վրաստանէն, Ատրպէճանէն ու Հայաստանէն: Ապաքինարանին կից կը գտնուի գրադարան-ընթերցարան մը, ուր դրուած են վրացերէն, թուրքերէն, ռուսերէն գիրքեր, քանի մը հատ ալ հայերէն:

Հիւանդներուն կը տրուի օրը 5 անգամ ճաշ: Սակայն հիւանդները չեն կրնար ուտել, որովհետեւ ամէն օր կը տրուի միեւնոյն կերակուրը, փորչ եւ խաշած միս: Հիւանդները զզուած են միեւնոյն կերակուրը ուտելով: Անցեալներուն յայտարարեցին հացադուլ ընել, եթէ չփոխուի կերակուրը:

Տրուած հագուստները այնքան անյարմար են, որ հիւանդները կը կարծեն թէ փուշէ շապիկ հագած են:

ԱՐԹՈՒՐ ԼԷՅՍԹ.— Մարտի վերջերը Թիֆլիսի մէջ մեռաւ Արթուր Լէյստ, որ ծանօթ է իր թարգմանական աշխատութիւններով: Ան շարունակ աշխատած է կովկասեան ժողովուրդները ծանօթացնել գերմանացիներուն: Այս նպատակով գրած է գերմաներէն երկու հատորներ՝ «Հայ բանաստեղծներ» եւ «Հայկական ուրուագիծեր»:

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ.— Մոսկուայի երկաթուղիի պաշտօնեաներու կեդր. կոմիտէն 500,000 րուբլի յատկացուցած է Ալեքսանդրապոլի երկաթուղիի պաշտօնէութեան բնակարաններու շինութեան համար:

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ՄՇՏԱՌՈՅԳ ՄԱՐԴԻԿ

Գարնան թիթեռնիկներ որսացինք ու հոտոտեցինք բոլոր ծաղիկները: Ա՜հ, գիշերները լուսապայծառ ու ծլարձակ էին ու անտառները փաթթուած աղուոր կիսալոյսի մէջ: Բոպիկ ոտքերով ու գլխաբաց անցանք բոլոր կածաններէն: Լիճերուն մէջ լողացինք, մենք, սպիտակ տղաք ու ցանկացինք լուսնկան վար բերել մեր ոտքերուն տակ փայտէ աղեղներով: Ծերունիները կ'ըսէին մեզի թէ բոլոր սիրոյ ճամբաները վշտի հանգրուաններ կ'ունենան եւ թէ մութը անտառներուն վրայ շատ թանձր է . . .

Բայց մենք՝ կ'երդուընանք, երիտասարդ ընկերներ, մեր սիրած աղջիկներուն թել-թել մազերուն վրայ որ լաւ ըրինք որ մտիկ չըրինք զիրենք:

*
* *

Ա՜հ, ի՜նչ լիառատ ու ի՜նչ շռայլ էր ամառը: Արտերը ոսկեգոյն էին ու կը յորդէին խոշոր արեգակի մը համբոյրին տակ: Ճպուռները կ'երգէին սեւ ոստերու մէջ իրենց մարմինները պաշտած: Մեր ակռաներուն տակ ճզմեցինք բո՛լոր պտուղները ու մեր շրթները թրջեցինք հին ու զօրաւոր գինիով: Արբեցանք ու ամրան լուսնկայ գիշերները մեր գինով ձայները ձգեցինք ընկուզենիներուն տակ: Սայլերը կ'անցնէին ծռնչալէն ու մեր հարսերը կը պարէին թաւուտներուն մէջ: Ա՜հ, մեր ամառը: Ուրախութիւնը կ'ողողէր մեզ ինչպէս յորդած հեղեղ մը հանդիպած հողամասը: Մենք չլեցուցինք մեր ամբարները ու սպառեցինք մեր գանձերը բոլորին հետ: Ա՜հ, ծերունիները կ'ըսէին մեզի, խորամանկ ու տրտում ժպիտով, թէ աւատութեան տարիներուն կը յաջորդեն յուսահատութեան ձմեռներ...

Բայց մենք՝ կ'երդուընանք, երիտասարդ ընկերնե՛ր, գինովութեան մեր բաժակներուն վրայ, որ լաւ ըրինք որ ծիծաղեցանք իրենց վրայ...

*
* *

Քաղցր էր մեր աշունը, արեւամուտները բարի էին մեր տուներուն վրայ ու մեր հնձանները լեցուն էին քաղցուով: Մեր սեղանը բաց էր բո՛լոր յոգնած ու պանդուխտ մարդոց առջեւ ու գիշերը կ'իջնէր մեր պարտէզներն ի վար խաղաղութեամբ ու սիրով: Ա՜հ, երգերը ու բոլոր յիշատակները արկածալից գիշերներու: Սարփինաներուն տակ կը վառէինք մեր լամբարները ու սէրը կ'ողողէր մեզ: Ծերունիները կ'ըսէին մեզի, հեգնելով մեզ իրենց մօրուքներուն մէջէն որ Նոյեմբերը հետզհետէ պիտի ցրտէ ու մեր տանիքները պիտի կքին ձիւնին տակ, աղքատ պիտի ըլլանք ու հաց ու գինի պիտի մուրանք օտար ճամբաներու վրայ...

Բայց մենք, կ'երդուընանք ձեզի, երի՛տասարդ ընկերներ, մեր մանկիկներուն անուշ արեւներուն վրայ, որ լաւ ըրինք որ թօթուեցինք ուսերնիս ու մեր ճամբան գացինք խաղաղ սրտերով:

*
* *

Հիմա մեր ձմեռն է ահա՛, բայց մեր ամբարները լեցուն են ու մեր ուսերը թեթեւ: Մենք կը սպասենք զգաստութեամբ ու խոհուն որ փետրուարը վերջանայ, ա՜հ, երի՛տասարդ տղաք, մենք կ'երդուընանք, մեր երգիքներուն սրբութեան անունով որ հոս խաղաղ է ամէ՛ն բան ու մենք չենք վախնար գերեզմանի նոճիներէն:

ՎԱԶԳԷՆ Գ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ ՆԻԿԻՈՅ ՇՐՋԱՆԷՆ

Ջաղջի քարը կլորիկ,
Ալիւր կ'աղայ մանտրտիկ:
Տղաքները ճարս կ'ուզեն
Աղջիկները պտըլիկ:

Ես վարդ եմ, վարդն ի՞նչ ընեմ,
Թոռմած տերեւն ի՞նչ ընեմ:
Ես պտըլիկ աղջիկ եմ,
Խօճա եարը ի՞նչ ընեմ:

Ես աղջիկ եմ մազ կ'ուզեմ,
Մէջքիս բարակ շալ կ'ուզեմ,
Ես սիրունիկ աղջիկ եմ,
Փօյովըս խամթար կ'ուզեմ:

Աղջիկ գլուխդ ասեղ կայ,
Ետիդ մտիկ ընող կայ,
Դուն առաջ ատանկ չէիր,
Քեզի խրատ տըւող կայ:

Պաղջան փրշնէն ճասեր է,
Ծածկէ վրան, մսեր է,
Ես քեզ գողտուկ սիրեցի,
Մարդը վերէն տեսեր է:

Ա՛յ, ես ու դուն, ես ու դուն,
Ես մեռնէի, ապա դուն,
Ջրնար տիւշմնին լեզուն,
Ինտո՛ր զատեց ես ու դուն:

Հաւաքեց՝
Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Ցորեն եմ ցաներ ելեր է պառկի,
Պզտիկ եմ սիրել չեմ կրնար Թարկի:

Ցորեն եմ ցաներ ելեր է բուսի,
Անտէր մնացեր տըրմեր մեր ճոսի:

Ցորեն եմ ցաներ անտէր դարա կոխ՝
Շամամ չէր ճասեր տանիմ եաբոջս փոխ:

Էմլա եար կ'ասեմ մալուլ մի մնայ,
Էսա սուտ աշխարհ մարդու չի մնայ:

ՊԱՐԵՐԳ ՎԱՆԷՆ

Էլա գացի կագուած աղբիւր
Կաքաւները եկան ճըտուր մըտուր
Կարմիր փորիկ նախշուն տոտիկ:

Էլա գացի քանց բաղընիս
Հաց չը տուին կերայ օղիս,
Տեղ չը տըւին քնայ տանիս
Հավար զԱստուած դուն ճար մանիս:

Հաւաքեց՝
Պ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻԵՐԳ ԱՐԱԲԿԻՐԷՆ

Գիր մը գրէ իմանամ.
Դնեմ սրտիս քնանամ,
Ես ճոս տեղս եար չունիմ,
Ինտո՞ր կ'ուզես դիմանամ:

Ղուրպէթի ճամբան տիւղ է,
Ալս եարիկ, սրտիկս քեզ կ'ուզէ
Արմղանդ պէտք չէ. գրիկ մը ճղէ,
Ա՛լս եարիկ, սրտիկս քեզ կ'ուզէ:

Խմեր եմ խօշ եմ եղեր,
Սիրուդ սարխօշ եմ եղեր,
Ամէն տարի վարդ էի,
Այս տարի փուշ եմ եղեր:

ՕՐՕՐ ԲԻՆԿԵԱՆԷՆ

Օրօ՛ր, օրօ՛ր, քըներես,
Պլլեր եմ, քըտներ ես:
Երես ծածուկդ ետ առնեմ,
Վարդի նման բացուեր ես:
Բացուեր ես վարդի նման,
Ես պիւլպիւլ դէմդ կը դոդամ:

Օրօր կանչեմ քնանաս,
Քնանաս ւ'աղւորնաս,
Մեծնաս ու մեծ մը լըննաս,
Շատնաս ու գեղ մը լըննաս,
Աս աստրնւորիս վրայ
Պատուաւոր տղայ մը լըննաս:

Ցանեմ քեզ կիւլլիւ պաղջան,
Վարդէ ի վարդ կապեմ կախ օրան,
Ուռուն տըկերու շուքը վրան.
Ցաթէ պուտ պուտ արեւը վրան:

Երթաս վարդենին ժուռ գաս,
Իրիկունը տուն դառնաս,
Դրացներուն բարեւ տաս,
Հօրդ ու մօրդ արեւ տաս:

Եաթախս ծըգեմ փոթ կուգայ,
Իճէփ ճարիկդ ե՞ր կուգայ,
Ես ճարիկդ չեմ զատիր,
Ծոցէն մշկի ճոտ կուգայ:

Հաւաքեց՝
Ե. ԳԱՍԵԱՆ

ՉԱՓՈԿԻ

…քակին մէջ կը գտնուէր կառք մը: Մտան կառքին տակ, որպէսզի պաշտպանուին արեւին ճառագայթներէն:

…նին, Հօն, անմիջապէս զաւակ մը ծնաւ: Ցղուն անունը դրին …, որ կը թարգմանուի «կառքին տակէն գտնուած»:

— Ո՞վ է որ կը պոռայ այս… ուժգին, հարցուց Քիմ, բակ… …նելով:

— Զափոկին է, պատասխանեցին իր սպասաւորները:

Քիմ մնաց անշարժ, կարծես … արձակած ըլլար հողին մէջ:

— Ա՛հ, պահանջատէ՛րս է, …կալի մարդ մը չէ եղեր, այլ անպաշտպան մանուկ մը, մերկ ու թշուառ: Չպիտի սպաննեմ: …կ'ուզեմ որդեգրել, եւ, իբրեւ իր հայրը, պիտի ապրիմ զաւկիս երջանկութեամբը:

Այդպէս ալ ըրաւ: Եւ ապրեցաւ երկա՜ր, շա՜տ երկար տարիներ, հարուստ եւ երջանիկ, իբրեւ հայրը անոր, որ «ծնաւ կառքին տակ», …թարգմանի Զափոկի:

Թարգ. Շ. Ն.

…ՍԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

…երէկ բացուեցաւ Խորհրդային Միութեան Խորհուրդներու …րդ. համագումարը: Պոլշեւիկեան …հմանադրութեամբ, ամէն տարի պէտք է գումարուի այս ժողովը, բայց մօտ երկու տարի կայ …րդ. համագումարը տեղի ունեցաւ: 1517 պատուիրակներ հաւաքուած են Մոսկուա: Անոնք պիտի լսեն երկար տեղեկագիրներ եւ …նիւթեր՝ երկրին ճարտարագործական եւ զինուորական կացութեան մասին, ինչպէս եւ տեղեկութիւններ զինուորական գործերու … յարաբերութեանց եւլն. մասին:

Թէեւ պաշտօնական բերանները կը հաւաստեն թէ Ռուսիոյ …յին տնտեսութիւնը մեծ յառաջդիմութիւններ կատարած է երկու տարիէ ի վեր, բայց անչափ փաստեր ուրիշ բան կ'ապացուցանեն: Ամալին իսկ վերջերս այս երողութիւնը կը խոստովանէր երիտասարդ պոլշեւիկներու ժողովներուն մէջ: Ամէն բանէ առաջ, ըսաւ ան, Ներքին կացութիւնը կախում ունի ճարտարագործական արտադրութեանց գիներու անկումէն: Հարկ է վերակազմել մատակարարութեան եւ աշխատանքի ձեւերը, որպէսզի զգալապէս պակսի արժեգինը: Ռուսական ճարտարագործութիւնը անկարող ըլլալով շուկայ գտնել արտասահմանի մէջ, միայն Ներքին հրապարակին վրայ յոյս կրնանք դնել: Արդ, արտադրութեան գիները շատ բարձր ըլլալով, սպառումն ալ կը նուազի, եւ հետեւաբար Ներքին շուկան անբաւական կուգայ: Եթէ գիները չեղչուին, գիւղին եւ քաղաքին միջեւ յարաբերութիւնները բոլորովին պիտի խզուին: Գիւղացիները շատ սուղ կը վճարեն գործուած ապրանքները, մեքենաները եւլն. համար: «Այս երողութիւնը մեծ դժգոհութիւն կը պատճառէ գիւղացիներուն մէջ եւ կը խանգարէ հողագործութեան զարգացումը»:

Այս բոլորէն կը հետեւի թէ գիւղացիներու եւ բանուորներու միջեւ հռչակուած միութիւնը երազ մըն է տակաւին, կրկներեւոյթ մը որ միշտ ետ կ'երթայ եւ որ չպիտի կրնայ իրականանալ պոլշեւիկեան յեղափոխութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ, հակառակ բոլոր «ռեքլամ»ներուն:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐԸ. — Հողագործական գործավարութեան մէջ մասնաւոր մարդին մը ձեռնարկած է թխսարաններու պատրաստութեան, բազմացնելու համար թռչունները Երեւանի մէջ:

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Մեր շրջանի գործազուրկները, որոնք այր ու կին, կարեւոր թիւ մը կը կազմէին, 15 օր առաջ գրեթէ յուսահատութեան մատնուած էին: Շատեր կը խորհէին երթալ Ներքին գաւառները, գոնէ օրական հացին դրամը հանելու համար: Տասը օր առաջ Սիթրօէնը իր դուռները բացաւ օտար բանուորներուն առջեւ: Գործարանի վարչութիւնը տեսնելով որ տեղացի բանուորները չպիտի կրնան գոհացնել զինք, հրամայեց արձանագրել օտար բանուորներ միայն Ժավելի ճիւղին մէջ:

Մեր գործազուրկ հայրենակիցները խմբովին դիմեցին ու կէսէն աւելին ընդունուեցան ու կ'աշխատին ներկայիս: Մաս մըն ալ Շոսոնի գործարանը մտան, իսկ քանի մը հոգի մանր մունր գործատեղիները ընդունուեցան: Ներկայիս գրեթէ շատ քիչ անգործներ ունինք: Այս վերջինները կամ նոր ինքնութեան թուղթ չունին, կամ նախկին աշխատած տեղերէն աշխատանքի վկայական: Եթէ գործերը շատնան, հաւանաբար աշխատանքի թուղթ փնտռող ալ չպիտի ըլլայ: Զէ՞ որ երկու ամիս առաջ օտարական ալ չէին առներ: Շոսոնի գործարանը (Անիէռ) հասարակ բանուորին կը վճարէ ժամը 3 ֆրանք, օրական 9 ժամուան համար 27 ֆրանք: Օտարականը կ'աշխատի այս գնով, իսկ տեղացին չի գոհանար եւ ութը տասը օր աշխատելէ յետոյ կը ձգէ կ'երթայ: Աւելի պահանջ կայ «ամիւսթէօռ»ներու: Այն հայրենակիցները որ այդ արհեստը գիտեն ու կանոնաւոր թուղթ ունին, կրնան դիմել:

Արձանագրութիւնները կը սկսին առտուան ժամը եօթուկէսին, իսկ կէսօրէն վերջ 2ին: Գործարանին դրան վրայ գրուած է թէ ինչ արհեստաւորներու պահանջ կայ: Ի հարկին կարելի է հարցնել դռնապանին:

Գալով ինքնութեան թուղթերուն, առ այժմ չեն տար, հրահանգի սպասելով. իսկ Նպաստը նոյնութեամբ կը շարունակուի առանց խտրութեան:

Յակոբ Ադամեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ.— Բնութեան յարութիւնն է՝ Ապրիլ: Ամէն օր պայծառ արեւ եւ կապոյտ երկինք: Այս հրաշալի բնութիւնն է որ Փրովանսցի բանաստեղծին երեւակայութիւնը կ'ուռճացնէ ու անոր երգել կու տայ իր յղի մայր հողը, ջերմ արեւը եւ կարմիր գինին: Ահա այսպիսի գեղեցիկ շրջանի մը մէջ կ'ապրի Կարտանաբնակ հայ բանուորը:

Բնութեան այս գեղածիծաղ վայրին մէջ ո՛չ մէկ հիւանդութեան մանրէ կ'ապրի: Առողջ եւ կայտառ է մեր գիւղին հայ ժողովուրդը, ուրախ ինչպէս բնութիւնը, բեղնաւոր ինչպէս մայրհողը:

Այս օրերուն, ինչպէս բնութիւնը ծնունդ կու տայ կանանչ դաշտերու, հարսի պէս նշենիներու, հայ մայրն ալ ծնունդ կու տայ արեւի պէս մանչերու եւ լուսնկայի պէս աղջիկներու: Թէեւ այսօր ծնունդներու վիճակագրութիւնը չունիմ, բայց յառաջիկային զայն կը կազմեմ, ցոյց տալու համար որ Կարտանաբնակ հայ մայրը կ'ապրի բնական վիճակի մէջ ու կ'արտադրէ իր բնական յատկութեան չափով:

Մեր գիւղին մէջ գործազրկութիւն չեղաւ, ոչ ալ օրավարձերու վրայ զեղչ: Լսուեցաւ թէ՝ Ապրիլ 1էն սկսեալ օրավարձերուն վրայ զեղչ մը պիտի ըլլայ, բայց դեռ յայտնի չէ: Միայն սա գիտենք որ Ապրիլ 1էն սկսեալ փոխանակ շաբաթը 6 օր աշխատելու, հինգ օր միայն կ'աշխատինք եւ երկու օր (կիրակին ալ միասին հաշուելով) հանգիստ կ'ընենք…:

*** Բնութեան հասարակաց լեզուն՝ երգը եւ ներդաշնակութիւնը լսելէ եւ վայելելէ զատ, հայ բանուորը իր սեփական միջոցներով կամ դուրսէն հրաւիրուած ուժերու միջոցաւ, ամիսը երկու ներկայացումներ կը կազմակերպէ:

Մարտ ամսուն ունեցանք երկու ներկայացումներ՝ «Արշին Մալ Ալան» եւ «Աշուղ Ղարիպ»: Անհատական ձեռնարկ: Ապրիլ 10ին Ս. Դ. Հնչակեանները ներկայացուցին «Քսան կախաղաններ»ը: Նոյն օրը Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ցան մէջ հրապարակային բանախօսութիւն եղաւ: Բանախօսեցին ընկ. Մ. Գուլումճեան եւ Պ. Վ. Մարտիրոսեան:

Առաջինը փաստացի պարզեց վերջին երեք տարիներու ընթացքին մեր ազգային անկազմակերպ վիճակին պատասխանատուութիւնները: Ռամկավարներու կողմէ եղան քանի մը տղայական դիտողութիւններ, որոնց պատասխանը չէզոքները տուին:

Երկրորդ բանախօսը յարգանքի խօսք ըսաւ այն բոլոր նահատակներուն, որոնք ինկան Վասպուրականի ժողովուրդին ազատագրութեան համար:

Ռամկավար տղեկ մը փորձեց անարգել հերոս մը: Իբրեւ պատասխան, ժողովուրդը յոտնկայս յարգեց անոր յիշատակը:

Ապրիլի վերջին ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 24ի կիրակին, ու շաբաթէ մը ի վեր յայտարարութիւն փակցուած է: Պիտի ներկայացուի «Մաշադի Բաղ» եւ «Դդումի վաճառականը», նախաձեռնութեամբ Շինդիլի (Խարբերդի շրջան) կառոտեալներու միութեան: Ինչպէս կ'երեւի, մեր հայրենակիցները, որոնք նոր ազատած են Թրքական լուծէն, ծանօթութիւն չունին այդ օրուայ նշանակութեան մասին:

Այս առթիւ չափահաս որբ մը հրապարակ հանած էր ուրիշ յայտարարութիւն մը ըսելով՝ թէ Ապրիլ 24ը յարգանքի օրն է այն մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, որոնք ինկան ազատութեան ճամբուն վրայ: Որբը այսպէս վերջացուցած էր: «Ապրիլ 24ի Մաշդի Բաղ, հարսանիք, պար, երգ: Ապրիլ 24 յարգանքի օր, սգատօն, վերյիշում՝ ջարդի, արիւնի, աքսորի եւ տառապանքի:» Ինչպէս կ'երեւի, ներկայացման կազմակերպիչները կը յամառին ու կը մնան: Ուրեմն կը շարժին, խանգարելու համար համազգային տօն մը:

Վ. Հայկազն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՆՁԸ ՈՃՐԱԳՈՐԾ Է. — Տիկին Ալիս Բիւիզինօ ունէր երկու զաւակներ եւ ամուսին մը դժոխադէմ: Դուլ ու դադար չունէր ու ծեծ կ'ուտէր իր ամուսինէն: Քանի մը անգամ զաւակները առաւ, եւ բաժնուեցաւ, գնաց բնակիլ ուրիշ տուն մը: Սակայն, էրկանը զղջումներէն խաբուելով, միշտ կը վերադառնար տուն: Բայց վերջերս ա՛լ չկրցաւ դիմանալ: Ու ձգեց դժոխքը: Առաւ զաւակները եւ գնաց գաղտնօրէն բնակիլ պանդոկի մը մէջ: Երէկ, ամուսինը, իմանալով կնոջ բնակարանը, գնաց տանը մօտերը, սպասեց կնոջ երեւալուն:

Երբ կինը փողոց իջաւ ու տեսաւ ամուսինը, արագօրէն փախաւ քովի փողոցը: Ամուսինը քանի մը քայլ հալածեց, յետոյ պարպեց ատրճանակը: Կինը վիրաւորուեցաւ ձախ կողէն: Սակայն առանց ընկրկելու վազեց ու մտաւ բարեկամի մը տունը: Հասաւ ամուսինը եւ, տանտիրուհիին աչքին առջեւ, չորս անգամ կրակեց ատրճանակը: Կինը, գլխէն, փորէն ու կողերէն վիրաւոր, ինկաւ գետին: Ոճրագործը, զէնքը ձեռքին, դուրս ելաւ ու կորսուեցաւ:

Ոճրագործը նախանձոտ մըն էր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԷՊԸ

Բ.

Պատերազմին ազդեցութիւնը. — Ֆրանսական յեղափոխութիւնը, կ'ըսէ Անաթօլ Ֆրանս, խամրեցուց ծիծաղն ու թեթեւ շնորհը ցեղին արուեստին, պատերազմը մարեց պլպլացող ժպիտն անգամ:

Հին սերունդը հաւատաց գեղեցիկ զգացումներու, մարդկային բարութեան, ընկերութեան յառաջդիմութեան, հաւատաց թէ պատերազմը պիտի մեռնի ու մարդը պիտի ապրի: Պատերազմը չմեռաւ, լաւատես վարդապետութիւնները սնանկացան, մարդը կորսնցուց իր հաւատքը ու անոր դատարկ սիրտը լեցուեցաւ հոգով ու տարակոյսով: Այս ծով անյուսութեան մէջ ինչպէ՞ս հեգնել կեանքը, որ կը թուայ միակ հարստութիւնը մարդուն, ու ինչպէ՞ս ծիծաղիլ. ժամանակակից վէպը տխուր է եւ յոռետես, խորտակուած կեանքերու, վհատած հոգիներու մեծութեամբ: Այս երեւոյթը յատուկ է խարխափումի, փոխանցման շրջաններու:

Բայց հաւատքին հետ մեռաւ պայքարը, որ կեանքն է վէպին: Վէպը կ'ապրի բախումովը մարդուն եւ Աստուծոյ՝ կրօնքի մէջ, մարդուն եւ կնոջ՝ սիրոյ մէջ, հոգիին եւ մարմնի՝ մարդուն մէջ: Նոր սերունդը կորսնցուց պայքարելու իր ուժը, որովհետեւ չի հաւատար բարիին ու չարին, սիրոյ եւ ատելութեան, կրօնքի եւ պատուի, բոլոր այն արժէքներուն որոնց բախումովը կը ստեղծուի տռամը, վէպը: …տագնապը ժամանակակից հոգեբանական վէպին:

Ինչ պիտի ընէ վիպասանը այս ընկերութեան մէջ: Պիտի պատկերացնէ այդ ընկերութիւնը որ չի գիտեր հաւատալ ու չի գիտեր կռուիլ, պիտի նկարագրէ անոր բարքերն ու ձըգտումները, պիտի ըլլայ անոր պատմաբանը, պիտի գրէ բարքերու վէպը (roman de moeurs): (Այս սեռին վարպետն է Փօլ Մօրան): Կամ պիտի ճամբորդէ նոր աշխարհներ՝ անծանօթը տեսնելու, շնչասպառ վազքով, շարժանկարի արագութեամբ, պիտի գրէ արկածախնդրական վէպը (roman d'aventures): Եւ կամ պիտի ապրի երազի, երեւակայութեան աշխարհին մէջ, պիտի գրէ երեւակայական վէպը (roman d'imagination) ինչպէս կ'ընեն Ալէն Ֆուրնիէ, Ժան Ժիրօտու, Էտմօն Ժալու:

Ահա պատերազմին բացասական ազդեցութիւնը: Բայց ան տուաւ նաեւ դրական արդիւնք, օժտեց վէպը բանաստեղծական թեմերով, ազգութեան զգացումով:

Նոր սերունդը ունեցաւ այն հազուագիւտ փորձառութիւնը որ վիճակած էր միայն Տօսթոյէվսքիի: Ռուս գրագէտը դատապարտուեցաւ մահուան իբրեւ յեղափոխական, մօտեցաւ կառափնատին «հինգ վայրկեան»էն մեռնելու գիտակցութեամբ, ապրեցաւ մահուան սպասումին մէջ, ճանչցաւ անծանօթը, հասկցաւ անհասկնալին: Այդ գերագոյն պահերը կնքեցին անոր հոգեկան կեանքը, հանճարեղ ստեղծագործութիւնները: Նոյն փորձառութիւնը ունեցաւ պատերազմի սարսափներով ապրող սերունդը, որ զգալիք մահուան հետ կողք կողքի, ամիսներ ու տարիներ ճանչցաւ կեանքը գերեզմանին ափը: Այդ հազուագիւտ գիտակցութիւնը երիտասարդ սերունդին տուաւ նոր չափ ու կշիռ, գնահատելու համար կեանքն ու իր արժէքները, եւ անոր արուեստին՝ ուժ, խորհուրդ եւ բանաստեղծութիւն, յատկութիւններ՝ որոնք կը պակսին անդրպատերազմեան վէպին:

Պատերազմը արթնցուց նաեւ գրականութեան մէջ ազգութեան գիտակից զգացումը, ոչ իր սեղմ ու պահպանողական իմաստով, այլ ազգութեան մը որ կ'առաջնորդէ մարդկութեան, ժողովուրդներու եղբայրութեան: Ազգութիւն եւ մարդկութիւն, շղթայուած իրարու, կը կազմեն խորքը ժամանակակից վէպին:

Այս հոսանքին բնական հետեւանքն է Մօրիս Պարէսի հեղինակութեան տկարացումը: Տասը տարի առաջ Պարէս երիտասարդ ուժերու վարպետն էր. ամէն նոր գրող իր յարգանքի տուրքը, իր խունկն ու մոմը կը բերէր վէպի իշխանին: Այդ ազդեցութիւնը այսօր հետզհետէ կը մարի, որովհետեւ Պարէս չունի ազատ շունչ, լայն հորիզոն, որ երկարի հայրենիքի սահմաններէն ալ անդին: Պահպանողական գրագէտը չի կրնար գոհացում տալ նոր սերունդի պահանջքին, համամարդկային ներդաշնակութեան եւ միութեան պահանջքին, Լոքարնոյի ոգիին:

Գ.

Տօսթոյէվսքիի ազդեցութիւնը, — Ֆրանսական վէպը հակապատկերն է ռուս վէպին իր խորքով ու ձեւով, իր հոգեբանութեամբ ու ճարտարապետութեամբ:

Ֆրանսացի վիպասանը արուեստը կը պարտադրէ բնութեան, կը քրքրէ մարդկային հոգին որ քաոս մըն է, դասաւորելու ու ներդաշնակելու համար զայն: Պալզաքեան վէպը կը խորհրդանշէ գեղեցկագիտական այս ըմբռնումը: Հոգեբան մը չէ Պալզաք, կեանքը չի պատկերացներ իր ամբողջ բարդութիւններով, հակասական վիճակներով. կ'ընտրէ միջավայրը, կը քրքրէ ընտանիքը, ճանչնալու համար անհատը, երեւան հանելու համար անոր նկարագրին տիրական գիծը, կիրքը, մոլութիւնը: Կօրիօ մարմնացումն է հայրական սիրոյ, Կրանտէ՝ ագահութեան, Բուզին Պէթ՝ նախանձի, եւն եւն: Ամբողջ վէպը իր երկրորդական դէմքերով ու դէպքերով, ոճով ու լեզուով կը ձգտի նոյն նպատակին՝ ստեղծել դասական տիպարը. բառ մը միայն կը բաւէ սահմանելու համար պալզաքեան Հերոսը, Ագահը, Վաշխառուն, Փառամոլը, Զինուորականը եւն: Բայց այս տիպարները անկենդան վերլուծումներ, վերացական ուսումնասիրութիւններ չեն. անոնք մոլութիւն մըն են: Ագահութիւնը, փառամոլութիւնը, վաշխառու եւ այլ կենդանի էակներ, զօրաւոր անհատականութեան տէր, կ'ապրին, կը ճանչնանք զանոնք:

Այս է եղած ֆրանսական արուեստի ըմբռնումը Մոլիէրէն մինչեւ Պալզաք եւ մինչեւ մեր օրերը: Ցեղին հանճարն է որ դիմագրաւած է արտաքին ազդեցութիւնները եւ գծած արուեստին ճամբան:

Բայց ԺԹ. դարու կիսուն կը յայտնուի Տօսթոյէվսքի, ռուս վիպական դպրոցի հսկան, որու արուեստէն ճառագայթ մը կ'երկարի ովկիանոսներէն ալ անդին: Չի քրքրեր ան դասաւորելու համար մարդկային կեանքը որ քաոս մըն է, չի զներ իր հերոսներու հոգեբանութեան մէջ տրամաբանութեան կարգն ու կանոնը: Տօսթոյէվսքի իրապաշտ հոգեբան է, կը նայի մարդկային հոգիին խորը, կը պատկերացնէ զայն ինչպէս որ է, բարդ՝ իր մութ ու խոր անկիւններով, ուր իրարու կը խառնուին վսեմն ու պիղծը, աստուածայինն ու անասնականը: Տրամաբանական չեն այդ հերոսները, անունով մը չեն սահմանուիր, անոնք չեն Ագահը, Վաշխառուն, Զինուորականը, Կղերականը, այլ կենդանի քաոսներ՝ հակասական ու բարդ, մարդեր միսով ու ոսկորով, ջիղով ու արիւնով, ենթակայ ժառանգական մոլութիւններու, ախտերու, կարող եւ բարին եւ չարը գործելու: Այս է կեանքի տրամաբանութիւնը:

Ֆրանսական վէպը կը նմանի Վէրսայլի պարտէզին ուր մարդկային միտքը չափեր, գծեր ու ձեւեր է բնութիւնը: Ռուս վէպը կը նմանի վայրի անտառին ուր ծառերը կ'աճին անհաւասար ուժով, ուր ճիւղերը կ'երկարին ամէն ուղղութեամբ, կը փաթթուին իրարու անկարգ ու ազատ: Այս է բնութեան կարգն ու կանոնը:

Նոր գրողները կրած են այս կախարդիչ վէպին ազդեցութիւնը: Ազգային հոգեբանական վէպի ֆօռմիւլը կը նեղէ, կը կաշկանդէ անոնց ներշնչումը, կ'ուզեն տալ իրենց հերոսներուն կենդանի էակներու բարդութիւնն ու անտրամաբանութիւնը, չեն ուրանար ցեղին աւանդական ընդունակութիւնները, յստակութիւն, պարզութիւն, տրամաբանութիւն, հաւասարակշռութիւն, բայց կը փորձեն հարստացնել զանոնք օտար վարպետներու, անգլիասաքսոն եւ ռուս, մանաւանդ Տօսթոյէվսքիի պատուաստով: Ֆրանսուա Մօրիաքի վերջին հերոսուհին, Թերէզ Տէքէյրու, խորթ քոյր մըն է Տօսթոյէվսքիի հերոսներուն: Երիտասարդ է, կը սիրէ ու կ'ամուսնանայ, կը ձանձրանայ ու կը տառապի: Ամուսինը փուչ մըն է, ընտանիքը՝ դժոխք, մայրութիւնն անգամ խաղաղութիւն չի բերեր այդ փոթորկոտ հոգիին մէջ: Ու կ'որոճայ պոռթկում մը ընտանիքին դէմ, ամուսնոյն դէմ… Հիւանդ է ամուսինը… եթէ թունաւորէ՛ր զայն… կը փորձէ ու կը գործադրէ: Հիւա՞նդ մըն է Թերէզ թէ հրէշ մը: Մօրիաք կը հաւատայ իր հերոսուհիին փրկութեան, Ռասքոլնիքովի ճամբով:

Նոր չեն արուեստը թարմացնելու այս փորձերը: Պատմութիւնն է որ կը կրկնուի: Միեւնոյն երեւոյթը ԺԸ. դարուն, երբ Ֆրանսացին կը սկսի ճամբորդել, կը տեսնէ նոր հորիզոններ, կը զգայ նոր գեղեցկութիւններ, կը ծանօթանայ անգլիասաքսոն գրականութեան, որուն կախարդիչ ուժը կը գրաւէ դասական գրողներն անգամ: Ֆրանսացին կը ձանձրանայ ձեւէն ու չափէն իր պարտէզներուն, կ'ուզէ անոնց տալ անգլիական պարտէզներու խորհուրդը, վայրի բնութեան գեղեցկութիւնը. կը ձանձրանայ իր գրական արուեստի ձեւէն՝ աղեքսանդրեան չափէն, կ'ուզէ անոր տալ արձակի ներդաշնակութիւնը, ճկուն եւ այլազան շարժումները: Նոյն ճիգը ուրեմն ազգային աւանդութիւնը ճոխացնելու՝ օտար արուեստի պատուաստով:

Որքա՞ն կը յաջողին այս փորձերը:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մեր թերթօնը կ'աւարտի քանի մը օրէն: Շուտով կը սկսինք նոր թերթօն մը, որ բուռն հետաքրքրութիւն պիտի շարժէ:

ժէն Շէն առանձին առանձին պատասխանեց հինգ պետութեանց ծանօթ ծանուցագրին՝ Նանքինի խժդժութեանց մասին։ Ֆրանսայի տրուած պատասխանը մեղմ է, մինչ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ուղղուածը շատ խիստ է։ Պատասխանին մէջ Էօժէն Շէն կը մերժէ պետութեանց պահանջները եւ կը պահանջէ որ միջազգային յանձնաժողով մը կազմուի՝ ճշտելու համար Նանքինի մէջ օտարականներու դէմ կատարուած խժդժութեանց պատասխանատուները։

Նանքինի մէջ Չանկ-Քայ-Շէքի նախագահութեամբ Քուոմինթակի համաժողովը տեղի ունեցաւ։ Հակապոլշեւիկ տարրերը մեծամասնութիւն կը կազմէին. չափաւոր ազգայնականները վերջնապէս խզեցին իրենց յարաբերութիւնները ծայրայեղներուն հետ։ Համաժողովը որոշեց ձերբակալել եւ բանտարկել Հանքէուի կառավարութեան զատական եւ երկրագործական նախարարները, համայնավարներու պետը եւ ուրիշ համայնավար վարիչներ, որոնց մէջ նաեւ Պորոտին։ Կ'ըսուի թէ երրորդ կառավարութիւն մը պիտի կազմուի Չինաստանի մէջ։ Չանկ-Ցօ-Լին դիկտատուրա պիտի հռչակէ Փէքինի մէջ։

Ընկերվարականներու համագումարը

Այսօր Լիոնի Ռամօ սրահին մէջ կը բացուի Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարը, որ պիտի վերջանայ Ապրիլ 20ին։

Երէկ Լիոնի Էմիլ Զոլայի սրահներուն մէջ տեղի ունեցան Երիտասարդ Ընկերվարականներու, ինչպէս նաեւ ընկերվարական թաղապետութեանց ազգային դաշնակցութեան համաժողովները։

Ընկերվարական համագումարին օրակարգն է.

1.— Զեկոյցներ՝ քարտուղարի եւ գանձապահի. Ազգերու դաշնակցութիւն. վերստուգիչ յանձնաժողով. «փօփիւլէր» թերթի խնդիր. ընկերվարական Միջազգայինի պատուիրակութիւն. խորհրդարանի ընկերվարական խմբակ։

2.— ընկերվարութեան դիրքը ա) հանդէպ քաղքենի կուսակցութեանց. բ) հանդէպ պոլշեւիկներուն։

3.— կուսակցութեան գործելակերպի ծրագրին ճշդումը.

4.— կեդրոնական կազմակերպութեանց նորոգում։

Ինչպէս քանիցս գրեցինք, համաժողովին մէջ գլխաւոր երեք խնդիրներ կան։ 1.— Ընկերվարական կուսակցութեանց համար շահաւո՞ր է թէ անպատեհ, որ ընկերվարականներ ներկայացնեն իրենց «քաղքենի» կառավարութիւնները Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ (Փօլ Պօնքուրի պարագան)։ 2.— Ընկերվարական երեսփոխանները իրաւունք ունէ՞ին քուէարկելու զինուորական նոր օրէնքը։ Ամէնէն կարեւորն է երրորդ խնդիրը՝ 3.— Ընկերվարութեան դիրքը հանդէպ քաղքենի և համայնավար կուսակցութեանց։ Այս մասին երկար ատենէ ի վեր վիճաբանութիւններ կը կատարուին եւ միայն Փարիզէն չորս բանաձեւ ներկայացուած է։

Ռուսիոյ ապագայ վարչաձեւը

Ինչպէս յայտնի է, երկու նախկին մեծ դուքսեր՝ Նիքոլա Նիքոլայեւիչ եւ Կիրիլ իրարու հետ կը վիճին Ռոմանոֆներու գահին ժառանգութեան համար։ Մեծ-դուքս Կիրիլ անցած տարի ինքզինքը ցար հռչակեց եւ Քօպուրկի մէջ իր կայսերական շքախումբը ունի։ «Ցար» Կիրիլ Գերմանիոյ միապետականներու օրկան «Քրոյցէր Ցայթունկ»ի յայտարարած է հետեւեալը.—

«Ռուսիոյ ապագայ վարչաձեւը պիտի ըլլայ «Սովետական միապետութիւն»։ Խորհրդարանային դրութիւնը սնանկացած է բոլոր երկիրներու մէջ։ Քաղաքական այս դիակը չի կրնար ռուս ժողովրդին ապահովել ազատ եւ մարդկային կեանք մը, ոչ ալ համայնավարական կամ քաղքենի դիկտատուրան։ Խորհրդային վարչաձեւը կը յարմարի ռուս ժողովուրդին եւ պէտք չէ ջնջուի։ Պետութեան գլուխը համայնավար կուսակցութեան Բիւրօին պիտի յաջորդէ ցարը, որ պիտի դառնայ խորհրդային Սահմանադրութեան գերագոյն օրկանը»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ պատերազմ. նախարարը հինգ օդանաւերու ուղեկցութեամբ թռիչք մը կը կատարէր լեռնային շրջանի մը մէջ, երբ օդանաւէն վար ինկաւ։ Շնորհիւ անկարգելի մը, անվնաս գետին իջաւ եւ քալելով հասաւ մօտակայ գիւղ մը։

ՎԻՊԱԳԻՐ կասթոն Լըրու մեռաւ Նիսի մէջ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ փարիզի Հայ. Ուս. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեանց, Զ. Ո. Միութեան, «Յարդգող»ի, բժշկական ու գրողներու եւ Արուեստասէրներու Միութեանց։

24 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. Saint-Germain.

ԱԼՖՕՐՎԻԼ

24 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Fêtes Rue Etienne Dolet, Alfortville) նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան թաղական խորհուրդի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի և Երիտասարդաց միութեան։

ՄԱՐՍԻԼԻԱ

կիրակի 1 մայիս կէսօրէ առաջ ժամը 9ին րիւ թափի վէրի սինէմային մէջ։

ՎԱԼԱՆՍ

տեղի կ'ունենայ, Ապրիլ 23ին շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուիի սրահին մէջ։

ՎԻԷՆ

Ապրիլ 24 Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին Փոնթ Էվէքի Էթուալ սինէմայի սրահին մէջ։ Բանախօսութիւններ, երգեր, արտասանութիւններ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԵՐԵԿՈՅԹ ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 26ին, Երեքշաբթի օրը, Փարիզի Ռուսահայ Կանանց Միութիւնը կազմակերպած է անդամներու եւ հիւրերու համար երեկոյթ Women's Paris Clubի ընկերակցութեամբ, 4 Rue Chevreuse, երաժշտական մասով եւ պարերով Jazz-Bandի ընկերակցութեամբ։

Մուտքը 10 ֆրանք, իւրաքանչիւր անձի համար։ Պիւֆէն ձրի է։ Երեկոյթի սկիզբը ժամը 8.30ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Ընդհ. ժողովը Երեքշաբթի 19 Ապրիլ, Հ. Յ. Դ. նախկին զրադարանին մէջ, ճիշտ ժամը 8ին. կը հրաւիրուին նաեւ Տէսինի բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգը խիստ կարեւոր է։

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	80
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր »	» Lire	125	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	60
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3050	—
» II	»	1950	—
» III	»	1550	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80. Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration — Խմբագրատուն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԱՊՐԻԼ 1927
20 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 315 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՐՈՒԷ ՏԱՐԻ ԿԸ ՑԱՄՔԻՆ

Հայաստանի Խորհուրդներու 5րդ համագումարին մէջ, Ապրիլ 1ին, վարչապետ Սաքօ Համբարձումեան ընդարձակ զեկուցում մը կարդաց երկրին կացութեան եւ իրենց քաղաքականութեան մասին։

Առիթ կ'ունենանք ամփոփելու այդ զեկուցման գլխաւոր կէտերը, իրենց եզրակացութիւններով։ Այսօր կ'ուզէինք շօշափել կէտ մը, որ ամբողջ զեկուցման միակ ազգային-քաղաքական մասն է, բառին լայն իմաստով.

— «Չնայած որ վերին աստիճանի սակաւահող պետութիւն է Հայաստանը, սակայն մենք դեռ որոշ հողային դրամագլուխ (ֆոնտ) ունինք Արագդայանի մէջ եւլն.։ Մեր հողի ֆոնտը հետզհետէ պիտի աւելնայ ճահիճներու չորացումով եւ նոր առուներու, ջրանցքներու բացումով։ Սակայն, ատոր դիմաց, այսօր մենք մեր երկրին մէջ ունինք հողազուրկ գիւղացիութիւն. ատոնք տաճկահայ գաղթականներն են»։

Վարչապետը շնո՛րհ կ'ընէ յիշելու թէ.

—«Արտասահմանի մէջ ասոնցմէ աւելի բարձր որակով գաղթականներ ունինք, որոնք մասնագէտ շերամապահներ եւ ծխախոտագործներ են եւ բուռն ցանկութիւն ունին Հայաստան գալու»։

Կառավարութիւնը անցեալ տարի 3000 հոգի ընդուներ է այդ «աշխատաւորական էմիգրանդներ»էն (տարագիր) («Նրանց այլեւս չի կարելի գաղթական անունը տալ»)։ Իսկ միւսներուն համար պատրաստեր է . . . «հեռանկարային պլան»։ Մեր հայեցքով, ծրագիր որ պիտի գործադրուի յառաջիկային, ճահիճներ չորցնելով, ոռոգումներ կատարելով եւլն.։

Ու վերջապէս, նոյն յայտարարութենէն կ'իմանանք թէ, Հայաստանի մէջ այժմ կը համրուին մօտ 50,000 հողազուրկ եւ մօտ 40,000 սակաւահող գիւղացիներ»։

Ամբողջ զեկուցումը բռներ է «Խորհրդային Հայաստան»ի ներքին թիւերը, երկ-երկու էջ, իսկ բովանդակ արտասահմանը ընդգրկող հրատապ խնդիրը, ներգաղթը, կ'ամփոփուի երեսունըհինգ տողի մէջ, երկչոտ, կարկտան, չոր ու ցամաք։

Տարուէ տարի աւելի ցամաք։

Փա՛ռք բսենք այս երեսունըհինգ տողին ալ, որ իր համառօտութեամբն իսկ ողբերգական է, եւ լայն գաղափար կու տայ Երեւանի չինովնիկներուն ազգային քաղաքականութեան մասին։

Ի՞նչ կը հետեւի Սաքօ Համբարձումեանի զեկուցումէն.—

1. Տրամադրելի քիչ մը հող ունին, բայց աւելին պիտի ունենան, ճահիճներ չորցնելով եւ առուներ բանալով։

2. Տաճկահայ գաղթականները հող չունին տակաւին։

3. Եթէ հող ունենան, արտասահմանէն մասնագէտներ պիտի ընդունին (շերամապահներ եւ ծխախոտի մշակներ, ոչ թէ ժողովուրդ)։

4. Հայաստանի մէջ այսօր կան 40,000 հողազուրկ եւ 50,000 սակաւահող գիւղացիներ։

Վերջին կէտը՝ բանալին է ամբողջ ողբերգութեան։ Դուրս ձգելով արտասահմանի «աշխատաւոր տարագիրները», որոնք հարիւր հազարներ կը կազմեն, մեր երջանիկ երկիրը այսօր ինքն իր մէջ ունի մօտ հարիւր հազար անհող մշակներ։ Ամբողջ նահանգի մը բնակչութիւնը։ Եւ անոնք պիտի սպասեն որ ճահիճները չորնան, առուները հոսին, որպէսզի կարենան շունչ առնել։ Իսկ արտասահմանը կրնայ մինչեւ ծռազատիկ սպասել ներգաղթի համար, քանի որ, երբ դուռները բացուին, առաջին պատեհութեամբ «որակեալ»ները պիտի ընդունուին։ Այնինքն անոնք որ արհեստ գիտեն, եւ ոչ թէ անոնք որ, իբրեւ հայրենիքի զաւակները, իրաւունք ունին առանց այլ եւ այլի երկիր դառնալու եւ հոն քրտինք թափելու։ Այսպէս կ'ընեն քաղքենի Ֆրանսան ու Ամերիկան ալ, իրենց պէտք եղած տարրերը ընդունելով իբրեւ վարձու աշխատաւոր, եւ միւսները ձգելով իրենց բախտին։

Այս կսկծալի կացութիւնը աչքի առջեւ ունենալէ յետոյ, դուք դատեցէք արժէքը այն գովաբանական տողերուն, որ կը գրուին աջէն ու ձախէն, Երեւանի վարած ողջամիտ, ազգային, աշխատաւորական եւ հեռատե՛ս քաղաքականութեան մասին։ Դուք դատեցէք ելքը սա սարկական, հակազգային, հակաաշխատաւորական եւ կասկածելի իմաստութեան, որ ոչ միայն յուսահատութեան կը մատնէ Թափառական բազմութիւնները, այլ եւ լի ու լի կը բացատրէ Հայաստանի Հայերուն [...]ածուն արտագաղթը դէպի Ռուսաստանի խորերը։ Ու նաեւ Թուրք-թաթար գիւղացիներուն յարատեւ, կանխորոշ տեղաւորումը անոնց հողերուն վրայ։

Այս մարդիկը օրօր կարդացին հայ ժողովուրդի գլխուն, երբ, 1920ին, թաթար պոլշեւիկ Նարիմանով Բագուէն կը հեռագրէր թէ եղբայրակա՛ն Ազրբէջանը Հայաստանին կը թողու Ղարաբաղը։ Այդ օրէն ի վեր Ազրբէջան տէրն է ոչ միայն Ղարաբաղի, այլ եւ Նախիջեւանի, եւ եթէ Զանգեզուրը կը մնայ մեր ձեռքը, կը պարտինք թափուած արիւնին, ոչ թէ Նորեկներուն քաջութեան։

Օրօ՛ր կարդացին այն ատեն, եւ այսօր կը վայելեն պտուղը։ Ու ձայն չեն հաներ, երբ Ազրբէջանի վարիչներէն Աղամալի օղլու համագումարի նո՛յն նիստին մէջ կը խնդայ իրենց [illegible]։

— «Մինչեւ որ չկատարուի հողի հաւասար բաշխումը թէ հանրապետութիւններու եւ թէ ժողովուրդի մէջ, մինչեւ այդ ժամանակ [...]ութեան մասին խօսք չի կրնար ըլլալ»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՍՈՒՏ ԶՐՈՅՑՆԵՐ»

Սերրդի երեսփոխան եւ *Միլլիյէթ*ի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ, անդրադառնալով Թուրքիոյ շուրջ տարածայնուած զրոյցներու, կը գրէ.—

— «Վերջերս նորէն կարգ մը զրոյցներ սկսան շրջան ընել Թուրքիոյ եւ Թուրք արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Այս զրոյցները երբեմն վերագրուեցան օտար իրաւասու դիւանագէտներու։ Օրինակ՝ երբեմն կ'ըսուի թէ Էնկիւրի դաշնի դաշն կապած է այսինչ պետութեան հետ, երբեմն ալ կը տարածայնուի թէ ուրիշ պետութեան հետ կը բանակցինք կարեւոր խնդիրներու մասին։

«Անշուշտ կարելի է ասերը թօթուել ու անցնիլ, առանց կարեւորութիւն տալու այդ սուտ զրոյցներուն։ Սակայն ստիպուած ենք անոնց վրայ քիչ մը կանգ առնել, երբ տեսնենք թէ անոնք կը մոլորեցնեն այնպիսի երկիրներ, որոնք կ'ուզեն իրականութիւնը գիտնալ։

«Պարզ խօսինք։ Այս օրերս, կարգ մը դիւանագէտներ կ'ուզեն շահագործել Թուրքիան, զայն ցուցնել իբրեւ իրենց աջակից եւ այսպէսով աւելի ուժեղ երեւալ հակառակորդներու աչքին։

«Դժբախտաբար, երբ խնդիրը քաղաքականութեան կը վերաբերի, իրականութիւն, արդարութիւն եւ շիտակութիւն երկրորդական մակարդակի վրայ կը մնան։ Դիւանագիտութեան մէջ ներելի է ամէն ճամբայ, որ նպատակին կ'առաջնորդէ։ Այս առթիւ կ'ուզենք որ ամէն մարդ, բարեկամ թէ թշնամի, գիտնայ հետեւեալ իրողութիւնը.—

«Թուրք հանրապետութիւնը միջազգային այնպիսի կարեւոր ուժ մըն է, որուն կարելի է մօտենալ եւ նոյն իսկ կրթնիլ ո՛չ միայն նեղ, այլ եւ լայն օրերուն։

«Անա մեր այս ուժն է զոր կարգ մը օտար դիւանագէտներ կ'ուզեն շահագործել, ի նպաստ իրենց մասնաւոր նպատակներուն։ Չկայ աւելի ծիծաղելի բան, քան այս տեսակ փափաք մը ունենալը, որովհետեւ նոր Թուրքիան ամբողջովին անկախ պետութիւն մըն է, տէր իր ուժին եւ քաղաքականութեան։ Անոնք որ չեն գիտեր թէ մենք որքան կապուած ենք մեր իտէալներուն, եւ նոյն իսկ քաղաքականութեան մէջ անգամ շիտակ ենք ու անկեղծ, բնականաբար չեն կրնար ըմբռնել թէ որքա՛ն դժուար է Թուրքիան ոեւէ արկածախնդրութեան մղել։ Մենք կրնանք ամէն պետութեան հետ,— հարեւան թէ ոչ,— յարաբերութիւններ մշակել զանազան գետիններու վրայ. բայց մեր սկզբունքն է այս յարաբերութիւնները զերծ պահել ոեւէ գաղտնի ծրագիրներէ։

«Թուրք հանրապետութիւնը, ինչպէս ամէն բանի, նոյնպէս իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ ուղղամիտ ընթացքի մը կը հետեւի։»

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբը, որ Զատկի առթիւ Ատլանտեանի եզերքը՝ Սապլը-տ'Օլօն գացած էր տեղական «Վանդէական վագրեր» զօրաւոր խումբին հետ մրցելու համար, տարաւ կարեւոր յաղթանակ մը՝ 4—0։ Ֆրանսական բոլոր թերթերը գովեստով կ'արտայայտուին հայ խումբին մասին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Զանգուածային ձերբակալութիւններ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Պոլիս հրատարակուող «Եէնի Քաֆքասիա» պարբերաթերթը կը գրէ թէ Պաքուի մէջ մեծ թիւով ազգայնականներ ձերբակալուած եւ բանտ նետուած են։ Ձերբակալուածներուն մէջ կան խմբագիրներ, բժիշկներ, ուսուցիչներ, սպաներ, օդանաւորդներ եւ փաստաբաններ։ Մասնաւորաբար սպաներն ու սաւառնորդները մեծ թիւ մը կը կազմեն։ Բանտարկեալներուն մէկ մասը վեցերորդ անգամն է որ կը ձերբակալուի։ Իսկ մէկ մասը տարիէ մը ի վեր բանտարկուած կը մնայ, առանց պատճառը գիտնալու։

«Ներքին գործավար եւ Ատրպէյճանի Չեկայի Նախագահ Պաքրօֆ վերջերս ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ, ձերբակալեալները ամբաստանուած են այն յանցանքով թէ «Մուսավաթ» կուսակցութեան հաշւոյն կը գործեն եւ կ'ուզեն տապալել սովիէթական կառավարութիւնը։ Հակառակ ասոր, ձերբակալուածներուն չէ թոյլատրուած որ, դատարանին առջեւ իրենք զիրենք արդարացնեն։ Բացի մտաւորականներէն, ձերբակալուած են նաեւ բազմաթիւ բանուորներ եւ գիւղացիներ։

«Չեկան պատրուակ կը փնտռէ Ատրպէյճանի Թուրք հայրենասէրները ձերբակալելու եւ բանտարկելու համար։ Օրինակ, բաւական ծանր դժուարութիւններու մատնուեցան այն մտաւորականները որ «յանդգնած» էին մասնակցիլ «Մուսավաթ» կուսակցութեան պետ Րէսուլ զատէ Մէհմէտ Էմին պէյի յոբելեանի հանդէսին. մեռելական թափօրին ընկերակցողներէն շատեր Չեկային հրամանով ձերբակալուեցան եւ բանտ նետուեցան։ Չեկայի անդամները կարծես կ'ուզեն երբեք պարապ չթողուլ Չեկային նոր բանտը, որ շինուած է ամենաարդիական կերպով։ Այս պատճառով է որ յոբելեանի մասնակցողներն անգամ կը բանտարկուին։ Միայն թէ Չեկան չէ որ կը հալածէ Թուրք մտաւորականները, որոնց դէմ պայքարելու համար ոեւէ միջոցի առջեւ կանգ չեն առներ համայնավարները։ Ամէն բանէ առաջ ապրելու իրաւունքէ զրկուած կը նկատուին բոլոր անոնք որ մաս չեն կազմեր համայնավար շարքերուն։ Այս պատճառով համալսարանէն վտարուած են 600 չէզոք ուսանողներ, որ մերժած էին կուսակցութեան շարքերուն մէջ մտնել։ Համալսարանին մէջ կ'ընդունուին միայն անոնք որ կ'անդամակցին կոմսոմոլներուն (համայնավարական երիտասարդական կազմակերպութիւն)։

«Հակառակ անոր որ սովիէթները կը պարծենան իրենց կրթական գործունէութեամբ, վերջերս փակեցին Ատրպէյճանի ներքին գաւառներու մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր բանուորա-գիւղացիական դպրոցները։ Պաքուի մէջ 3000 Թուրք ուսանողներ համալսարան մտնելու համար դիմում կատարած են, սակայն անոնցմէ 600ը միայն ընդունուած է։

«Միւս կողմէ ճիշդ ցարական կառավարութեան նման, սովիէթ կառավարութիւնն ալ շարունակ ռուս գաղթականներ կը զետեղէ Ատրպէյճանի մէջ։ Սալեանի եւ Կէօքչայի շրջանին մէջ ռուս բանուորական կեդրոններ հիմնուած եւ մեծ թիւով ռուս գաղթականներ զետեղուած են։

«Միւս կողմէ, Հայաստանի վերջին երկրաշարժին հետեւանքով անպատսպար մնացած մեծ թիւով գաղթականներ Լէնինականէն Բագու ղրկուած են։ Ինչպէս կը տեսնուի, համայնավարներու եւ ցարերու գաղթային քաղաքականութեան մէջ ոեւէ տարբերութիւն չկայ»կ'եզրակացնէ Թուրանական թերթը։

Յունաստան եւ Պոլշեւիկները

Հելլէն կառավարութիւնը Աթէնքի խորհրդային դեսպանին ծանուցագիր մը տուաւ, պահանջելով վերաքննել Փանկալոսի օրով Յունաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ կնքուած առեւտրական համաձայնագիրը, որուն հիման վրայ սովետական առեւտրական գործակալները դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն կը վայելեն։

Այդ դիմումին պատճառն այն է որ աւելի քան 100 ինքնակոչ առեւտրական գործակալներ ամբողջ Յունաստանի մէջ անդադար համայնավարական քարոզութիւններ կ'ընեն։

Եթէ պոլշեւիկները մերժեն վերջ տալ այս կացութեան, հաւանական է, որ Յունաստան խզէ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները խորհրդային միութեան հետ։

Դահլիճին մէջ այս խնդրին մասին կատարուած վիճաբանութիւնները մամուլին մէջ արձագանգ գտան նախ քան յիշեալ գրութեան խորհրդային դեսպանին յանձնուիլը, ասոր վրայ իր հրաժարականը ներկայացուց արտաքին նախարար Միխալաքոփուլօս, որ սակայն յետոյ ետ առաւ զայն։

Իտալական տորմիղ մը Պոլսոյ մէջ

Իտալական «Պէթթինօ», «Րիքասօլի» եւ «Ճօվանի Նիքօթերա» թորփիլանաւերը մօտ ատենէն Պոլսէն անցնելով Դանուբ պիտի մեկնին։

Իտալական մարտանաւերը քանի մը օր Ռումանիա մնալէ յետոյ Պոլսոյ ճամբով Իտալիա պիտի վերադառնան։

Ամերիկեան թորփիլանաւ մը եւս մօտ օրէն Պոլիս պիտի այցելէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռագրեն 17 Ապրիլ թուականով.—

Այս իրիկուն, ժամը 5ին ատեմները, Ֆրանսիս-տը-փրէսանսէ փողոցին մէջ անծանօթ մը մօտեցաւ Հմայեակ Տէրտէրեան անուն 23 տարեկան հայ երիտասարդի մը եւ խիստ մօտէն ատրճանակ մը պարպեց վրան։

Գնդակը գլխուն հանդիպած ըլլալով, Տէրտէրեան վայրկենական մեռաւ։ Ոճրագործը փախաւ եւ յաջողեցաւ անհետանալ։

ԳԱԽԱՌՆԵՐԷՆ ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Փարիզի բանուորներու տեղաւորման շրջանային գրասենեակը կը փնտռէ՝ որմնադիրներ եւ ատաղձագործներ՝ բոլոր նահանգներուն համար, բանուորներ՝ Սէն-է-Ուազի քարահանքերուն համար, հանքագործներ՝ Փա-տը-Քալէի համար, գործաւորներ Քրէօզօի համար, մասնագէտ երկրագործներ եւ տնկամշակներ։

Դիմել՝ 2 Avenue Rapp, Թիւ 28 գրասենեակը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԸ

Ինչպէս Ազրբէջանի եւ Անդրկովկասի մէջ, Հայաստանի մէջ ալ Խորհուրդներու համագումարը վերահաստատեց կառավարութիւնը, որուն անդամներն են.—

Սաքօ Համբարձումեան՝ *նախագահ (վարչապետ)*, Ա. Մռաւեան՝ *նախագահի տեղակալ եւ կրթ. գործավար*, Յովսէփ Պօղոսեան՝ *պետծրագրի նախագահ*, Արամայիս Երզնկեան՝ *հողագործական*, Վասակ Պօղոսեան՝ *ելմտական*, Հայկազ Բալեան՝ *տնտեսական խորհուրդի նախագահ*, Սարգիս Մելիք-Յովսէփեան՝ *նախագահ Պետական-Քաղաքական Վարչութեան (Չեկա)*, Շաւարշ Ամիրխանեան՝ *Բանուորա-գիւղացիական գործավար*, Զարմայր Աշրաֆեան՝ *Դատական գործավար*, Խորէն Յովսէփեան՝ *Ընկերային Ապահովութեան գործավար*, Լազարեան՝ *Առողջապահական*, Օնիկ Դուրգարեան՝ *Ներքին գործերու*, Վահան Յովսէփեան՝ *Վիճակագրական վարչութեան պետ*, Մարտին Սահակեան՝ *Առեւտրական գործավար*։

Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի (Խորհրդարան) նախագահ վերընտրուեցաւ Արտաշէս Կարինեան, փոխանորդներ՝ Հայկ Ազատեան եւ Ռուբէն Դաշտոյեան։ Կոմիտէն անցեալ տարի ունէր 90 անդամ եւ 43 փոխանդամ (թեկնածու)։ Այս տարի ընտրուեցան 125 անդամ եւ 63 փոխանդամ։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Պոլսոյ հայ-հռոմէական ընդդիմադիրները գրաւելով Պատրիարքարանը, իրենց կուսակիցներէն նոր վարչութիւն ընտրած եւ բոլոր գործերը ձեռք առած են։

Վերջին լուրերու համաձայն, նոր վարչութիւնը հրաժարեցնելով Նաղլեան գերապայծառը, անկէ պահանջած է բոլոր հաշիւները եւ դրամները։ Մերժումի պարագային, կառավարութեան պիտի դիմեն։ Ս. Յակոբի հիւանդանոցը եւ ուրիշ հաստատութիւններ հպատակութիւն յայտնած են նոր վարչութեան, որ արդէն ձեռնարկած է ներքին կանոնագրի մը պատրաստութեան, համաձայն նոր պահանջներու։ Թաղ. Խորհուրդները պիտի վերակազմուին աշխարհական տարրերով։

ՍՍՍՌ.

ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՅԻ ԱՆՋԱՏՄԱՆ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

Փետրուարի վերջերը Մաթէն թերթը հրատարակած էր Ուկրայինայի նախկին արտաքին նախարար Շուլկոյի յայտարարութիւնը, թէ՝ յառաջիկայ Յունիս 10ին Ուկրայինայի խորհուրդներու համագումարը պիտի հռչակէ անկախութիւն եւ դուրս պիտի գայ Խորհրդային Միութենէն։

Անկէ ի վեր, պարբերաբար, թերթերու մէջ կ'երեւան լուրեր Ուկրայինայի մէջ ծագած շարժումներու եւ անջատողական ձգտումներու կամ ապստամբական ձեռնարկներու մասին, բայց Մոսկուան յամառ կերպով կը հերքէ բոլոր այդ լուրերը՝ պնդելով, թէ ամէն ինչ հանդիստ է եւ ամէն մարդ գոհ։

Սակայն, ինչպէս կ'ըսեն, առանց կրակի ծուխ չըլլար։ Եւ ահա կը պարզուի, որ արտասահմանեան լրագիրներու գրածները այնքա՛ն ալ անհիմն չեն։

Ապրիլ 7ին, Խարքովի մէջ, բացուեցաւ համաուկրայնական խորհուրդներու 10րդ. համագումարը, որու առաջին նիստին ընդարձակ ճառ մը խօսեցաւ Ուկրայինայի կոմկուսի ընդհանուր քարտուղար Բականովիչը եւ կառավարութեան գործունէութեան մասին զեկուցում տուաւ ժողկոմխորհի նախագահ Զուբարը։ Երկուքն ալ Ուկրայինայի ամէնէն կարկառուն դէմքերն են։ Եւ երկուքին ալ բաճառներուն կէսէն աւելին կը վերաբերէր արտասահմանեան «հակայեղափոխականներու» սադրանքներուն եւ «անջատման» հարցին։

Զուբարի զեկուցման առթիւ արտայայտուած են երկու ճաբիւրէ աւելի պատգամաւորներ, որոնց խօսքերը, մեծ մասով, հրատարակութեան չեն տրուած։ Մամուլի մէջ չափէն աւելի կրճատուած են եւ Բականովիչի ճառն ու Զուբարի զեկոյցը։ Բայց եւ այնպէս, պատկերը ու երեւան եկած տրամադրութիւնը, ընդհանրապէս պարզ են։

Պարզ է, որ Խորհրդային Ուկրայինայի մէջ «հոտած բան մը կայ»։ Պարզ է, որ ներքին անհանգստութիւն, տարտամ խուճապ մը կայ պոլշեւիկ վարիչներու հոգիներուն մէջ։ Վրդովիչ պայմաններու մէջ է, որ կը բացուի Համաուկրայնական Խորհուրդներու 10րդ համագումարը, կը հեռախօսէ Խարքովէն «Իզվէսթիա»յի թղթակիցը։ Պատերազմի վտանգը աւելի քան երբեք կը ցցուի մեր առջեւ։ Ուժգնօրէն կ'արծարծուին անհեթեթութիւններ Ուկրայինայի անջատողական ձգտումներու, մեր արդիւնաբերական ծրագիրներու խորտակման, բանուորներու եւ գիւղացիներու դաշինքի խզման մասին։ Սպիտակ հարիւրակեանները յոյսեր կը տածէին, որ Խորհուրդներու 10րդ համագումարը կը յայտարարէ «Ուկրայնական հանրապետութեան անկախութիւնը»։ Բայց, ի հարկէ, թղթակցի կարծիքով, այդ ամէնը «սուտ է ու կեղծիք» և «ապշեցնող յիմարութիւն մեր թշնամիներուն։»

Նոյն ոգիով խօսած է եւ Բականովիչ, որու ճառը՝ կէս-լուրջ, կէս-միմոսական՝ ուղղուած է, գլխաւորապէս, ռուս եւ ուկրայինացի տարագիրներու եւ Մաթէնի ծանօթ յօդուածին դէմ։ Եւ, սակայն, ան ալ խոստովանած է, որ երկիրը կ'ապրի ներքին արտակարգ դժուար պայմաններու մէջ. «Մենք ունինք բազմաթիւ սխալներ, շատ պիւրոկրատութիւն եւ անհաշիւ դժուարութիւններ տնտեսական, երկրագործական եւ արդիւնաբերական բնագաւառներու մէջ...։ Մեր ունեցած նիւթական նուաճումները ճարտարարուեստի եւ գիւղատնտեսութեան մէջ այժմ չեն կրնար գոհացնել բազմամիլիոն բանուորութեան եւ գիւղացիութեան շահերը»։

Խնդրին աւելի լուրջ վերաբերում ցոյց կուտայ Զուբարը, որ, սակայն, կը յանգի միեւնոյն եզրակացութեան, — կը շեշտէ ներքին եւ արտաքին դժուարութիւնները, բայց հերքելով կը հերքէ որ եւ է անջատողական տրամադրութիւն։ Ան կ'ըսէ.

— «Մենք մեր տրամադրութեան տակ ունինք կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնք ցոյց կուտան, որ կան խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու համար աշխատողներ։ Յայտնի է թէ կան մարդիկ, որոնք կը ձգտին Ուկրայինան անջատել Միութենէն, որովհետեւ ինքնին հասկնալի է, որ աւելի դիւրին է խորհրդային հանրապետութիւնները մաս-մաս խորտակել, քան Խորհրդային Միութիւնը ամբողջութեամբ։ Նման փորձեր կ'ըլլան ոչ միայն Ուկրայինայի, այլ եւ ուրիշ հանրապետութիւններու եւ մասնաւորապէս Ուզպէքիստանի եւ Անդրկովկասի մասին։ Կան մարդիկ, որոնք կ'աշխատին «ազատագրել» Ուկրայինան «Մոսկուայի կրունկէն», բայց ի հարկէ, «Մոսկուայի կրունկի» մասին կը խօսուի աւելի շատ գեղեցիկ խօսքի համար։ Բայց իրապէս այդ ուղղութեամբ աշխատողները նպատակ ունին վերցնել «պրոլետարիատի դիկտատուրութիւնը» եւ Ուկրայինան վերածել պուրժուական հանրապետութեան...։ Որոշ տեղեկութիւններ կը հաստատեն, որ ուկրայնացի տարագիրները նորէն կը պատրաստուին մտնել Ուկրայինա, որ «ապստամբութիւններ» կազմակերպելով ցոյց տան «ամբողջ աշխարհին», թէ ուկրայնական բանուորներն ու գիւղացիները դէմ են խորհրդային իշխանութեան, թէ անոնք կը բաղձան Լեհաստանի իշխանութեան։ Ես պէտք է յայտնեմ նաեւ, որ, մեր ունեցած տեղեկութիւններով, կան մարդիկ, որոնք կ'երազեն Ուկրայինան բաժան-բաժան ընել. մարդիկ ալ կան, որոնք կը ձգտին Լեհաստանի սահմանները հասցնել մինչեւ 1772 թուականի գիծը։ Փէթլիւրայի կողմնակիցները մեծ յոյսեր ունին, որ Լեհաստանը, «1772ի սահմանները հաստատելէ յետոյ», կ'օգնէ իրենց վերադառնալու Ուկրաինա, այդ պատճառով կը դրդեն արտասահմանի նեղութեան մէջ ապրող տարագիրները վերադառնալ հայրենիք...։ Սպիտակ մամուլը գրեց, որ Յունիս 10ին Խորհուրդներու համագումարը պիտի յայտարարէ Ուկրայինայի «անկախութիւնը»։ Ինչո՞ւ Յունիս 10ը ցոյց կուտան, տակաւին չենք գիտեր։ Թերեւս այն պատճառով, որ դեռ պատրաստ չեն այն խումբերը, զորս կը ծրագրեն ղրկել Ուկրայինային «օգնութեան»։

Ի հարկէ, Զուբարի համար այդ ամէնը, անլուրջ բաներ են, որովհետեւ ո՛չ Ուկրայինայի ժողովուրդը կ'ուզէ անջատուիլ, ոչ ալ Ուկրայինան անազատ է։ «Ես համոզուած եմ, կ'ըսէ ան, որ բանուորներն ու գիւղացիները կ'ըսեն «անկախութեան» այդ մարտիկներուն. «Ուկրայինայի անկախութիւնը լիապէս ապահովուած է սահմանադրութեամբ։ Մենք իրաւունք ունինք դուրս գալու Խորհրդային Միութենէն, եթէ այդ բանը կամենան Ուկրայինցի բանուորներն ու գիւղացիները, բայց ոչ մէկ ուժ աշխարհիս երեսին կրնայ պոկել Ուկրայինան Խորհրդային Միութենէն, հակառակ գիւղացիներու և բանուորներու կամքին եւ ցանկութեան»։

Այսպէս. «ոչ մէկ ուժ կրնայ պոկել...», բայց եւ այնպէս, «անջատման» գաղափարը կայ ու տարուէ տարի աւելի ժողովրդական կը դառնայ։ Եւ ո՞վ կ'երաշխաւորէ, որ նոյն «Ուկրայինայի բանուորներն ու գիւղացիները» կողմնակից չեն քաղաքական նման «գործողութեան» մը։ Զուբարները ե՞րբ փորձած են ստուգել «գիւղացիութեան և բանուորութեան» իրական կամքը։ Եւ ի՞նչ արժէք ունին իրենց՝ Զուբարներու, Բականովիչներու վերացական յայտարարութիւնները, երբ անդին «մեծ համրը», ժողովուրդը կը պահէ խորհրդաւոր լռութիւն։

Անկէ առաջ, երբ Մաթէն եւ ուրիշներ գրեցին ուկրայնական անջատականութեան մասին, մենք շատ աւելի կասկածոտ ու վերապահ էինք, քան այժմ Ուկրայինայի Խորհուրդներու համագումարէն ետքը։ Հոն արտասանուած ճառերու եւ յօխորտանքներու մէջէն կը տեսնուի իրական անհանգստութիւն։ Երբ համագումարի ամենակարեւոր զեկուցումներու մեծ մասը կը յատկացուի «անջատման» հարցին, ըսել է կացութիւնը այնքան ալ փայլուն չէ։

Ուկրայնական անջատականութիւնը եւ մեղմ խօսքով ընդդիմադիր դիրքը հանդէպ Մոսկուայի, այժմ այլ եւս անվիճելի փաստ է։ Ամբողջ խնդիրը այդ տրամադրութեան, զօրութեան եւ անկէ բխելիք քաղաքական գործողութիւններուն, ինչպէս նաեւ ժամանակին մէջ է։ Զուբարներն ու Բականովիչները այսօր, թերեւս, իրաւունք ունին, երբ կը վստահեցնեն թէ անկախութեան կողմնակիցները «աւելի շուտ» շանտաժ կ'ըլլան, քան կը տեսնեն նման անկախութիւն, բայց վա՞ղը...։

Վաղուան համար ա՞լ ապահով են։ Չէ՞ որ եթէ գաղափար մը կայ եւ կը վայելէ ժողովրդական լայն զանգուածներու համակրանքը, անխուսափելի կերպով պիտի աճի ու զարգանայ եւ բռնի միջոցներով կարելի չէ անոր առաջքն առնել, եթէ չգտնուին երկու կողմին համար ալ օգտակար եւ ընդունելի համակեցութեան ձեւեր։ Ուկրայինայի ազգային ինքնամփոփման եւ ազատութեան պահանջը այդ կարգի գաղափարներէն է։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՀՈՂԱԳՈՐԾ Կ'ՈՒԶԵՆ

Փըթի Ժուռնալ խօսելով ներգաղթի մասին, կը յանձնարարէ որ արտասահմանի ֆրանս. հիւպատոսները անցագիրը հաստատելէ առաջ քննեն ֆրանսա եկող օտարականին առողջութիւնն ու բարոյականը։ Յետոյ կ'աւելցնէ.

«Մեզի պէտք եղած գաղթականները ո՛չ դրամատէրներն են, ո՛չ ալ դերասանները։ Մեզի պակասը մանաւանդ բազուկներ են՝ հողը մշակելու համար։ Զանոնք գրաւելու եւ պահելու համար միայն մէկ միջոց ունինք։ Մասնաւորապէս Ժէռի, Լօի եւ Տօրտոնեի նահանգներուն մէջ անմշակ հողեր եւ լքուած ըլլալու աստիճան անմարդաբնակ գիւղեր կան, ուր տուները կը փլին, որովհետեւ բնակիչները մեկնած են եւ զանոնք նորոգելու մարդ չէ մնացած։

«Ինչո՞ւ համար ատոնք և ուրիշ հողեր վարձու չտալ այս օտարականներուն, որոնք հոն կեանքը վերստեղծելէ զատ, աւելի ըլլալով մեզի պիտի բերեն իրենց աշխատելու յատկութիւնները, իրենց առողջութիւնը եւ իրենց մեթոտիկ ու խղճամիտ ոգին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՊԻՒՏՃԷՆ. — Այս տարուան համար Հայաստանի պիւտճէն է 9,744,361 րուբլի, որուն մէջ կը մտնեն 2,165,934 րուբլի՝ հարկերէն, 978,230 րուբլի՝ ոչ-հարկային եկամուտներէ, 23,130 րուբլի՝ զանազան հասոյթներէ։

Դաշնակցային ճամբով Հայաստան պիտի ստանայ 5 միլիոն 576,067 րուբլի։

Անցեալ տարուան պիւտճէն էր 7,029,282 րուբլի։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԲՈՐՈՏՆԵՐԸ. — Վրաստանի մէջ վերջերս արձանագրուած են 19 բորոտներ, որոնց 11ը կ'ապրին Թիֆլիսի մէջ։

ՃԱՆԱՊԱՐՀԷՆ

Բ.

Կը մօտենանք Աղեքսանդրիոյ։ Հեռուէն մեծ Արեւելքը կ'երեւի։ Լերկ հարթավայրեր եւ փոքրիկ բարձրութիւններ, անապատի աւազի պատմուճանով ծածկուած եւ խոնաւ, ձիգ հասակով արմաւենիներու շարքեր, որոնք քանստուեր են գրեթէ։ Որքան ան հրապոյր են անոնք այստեղ, լերկ հասակով, ցցուած անհուն աւազներուն մէջ, նոյնքան գեղեցիկ կը կարծուին հիւսիսի մէջ, ուր շրջապատուած են առաձին գուրգուրանքով բուսաբանական պարտէզներուն կամ թաղարներուն մէջ։

Նաւը անշշուկ կը մօտենայ քարափին եւ կը ձգէ խարիսխը։ Եգիպտոսի արեւը անխնայ կ'այրէ մեզ։ Կը սկսի պաշտօնական նաւակներու այցելութիւնը, անցագրերու ստուգումը։ Հրաման կը ստանամ ցամաք ելլելու։

Երկար տարիներէ ի վեր արեւելքէն հեռու էի։ Այժմ օտարոտի, բայց հարազատ էր ինծի արեւելեան այս փոքրիկ ընդեղէններու շուկան, բարձրաձայն մաղուցումներու ժխորին մէջ, որ ներդաշնակութիւն մըն է, երբ կը խաչաձեւուի կոկորդային արաբական գովքի մօտիւներուն հետ։ Աղբը եւ ընդեղէններու փտած մնացորդները տեղաւորուած են անասուններու մէզի լիճերուն մէջ եւ փոքրիկ կրպակի ներսէն մինչեւ փողոցին կէսը բռնող տախտակներուն վրայ, զամբիւղներու մէջ բազմերանգ փունջի մը պէս լեցուած են կարմիր եւ սաթագոյն խնձորներու քանի մը տեսակները, լոլիկը, Նորաբոյս վառ կանաչ վարունգը, առատ կանաչեղէն, կիտրոն։ Կը վխտայ անոնց մէջ արաբ կինը սրմայած աչքերով եւ քթի երկարութեամբ կախուած փայտէ օղակը սեւ շղարշով մը սեղմած. կը սլքտան գանելի աղտոտութեան մէջ Արաբներու լամուկները տախտակներու տակէն, աղբերու մէջէն կեղեւները, փտած մրգի մասերը իրարմէ յափշտակելով։

Կ'անցնիմ դէպի վեր. Հայոց եկեղեցին կը փնտռեմ՝ քիլիսա էրմէն։ Նորէն կը տեսնեմ փէսի կաղապարի կրպակներ, արեւելեան սարաֆներու արկղերը՝ ապակիով ծածկուած, որոնց տակէն անպատճառ ոսկերչին եւ տոլարը կ'երեւան միայն ամէնէն յարգինները աշխարհիս վրայ։ Յետոյ կու գայ շարանը ղաֆվէներու։ Աթոռներու վրայ ծալապատիկ բազմած է արեւելքցին իր գիշերնոցով եւ եղի պէս անտարբեր կը դիտէ քեզի ու կը յօրանջէ։ Իսկ պատերուն տակ, մայթին երկարութեամբ երկնցած է նիրվանայի քունով, ցնցոտիներով Արաբը, որուն բացուած բերանին մէջ քանի մը ճանճեր հետազօտութիւններ կը կատարեն, կամ մեծ ճիգով, իրար հրելով կը ջանան ներս մխկուիլ բացուող եւ փակուող ռունգերէն...։ Ո՞ւր է Եգիպտոսի առասպելական հարստութիւնը եւ Նեղոսի ոսկիէ աւազը, երբ հազար-հազարիկը հանդիպիս մայթերուն վրայ երկնցած թշուառներու կամ աղբերու մէջէն կեղեւները կրծողներու։ Աւատականութիւնն է թագաւորողը այստեղ ճորտ-ֆելլահներու մէջքին վրայ։ Փաշաներու վոհմակ մը, որ միայն աւանդական ուժով պահած է իր հեղինակութիւնը։

Կը դիտեմ ցուցանակները, հայկական անուն մը տեսնելու յոյսով։ Իտալացիներու եւ մանաւանդ յունական անուններու անվերջ շարան, ու անոնց քով խեղճ ու կրակ արաբական կրպակներ, մութի եւ կեղտի մէջ։ Ինչպէս չհասկնալ տեղացիները երբ Աստուածը շնորհ չէ տուած իրենց արդիւնաբերելու եւ վաճառելու, եւ երբ օտարները կը քամեն զանոնք՝ արհամարհելով ու ծաղրելով...

Ծաղր ու արհամարհա՜նք, այո՛. պէտք է դիտել գլխարկաւորները, Լոնտոնի գիւղացիներէն կամ Փարիզի աղախիններէն մինչեւ շրջուն վաճառորդները, որոնք կ'անցնին փողոցներէն «Եւրոպացի»ի մը պէս, որ ինկած է «վայրենիներուն մէջ»։ Գոնէ Եգիպտոսի մէջ անոնք համեստ պիտի պահէին իրենք զիրենք։ Հրամայողը գլխարկաւորն է՝ կոպիտ եւ պահանջկոտ։ Եթէ այստեղ այսպէս է, կրնաք երեւակայել քաղաքակիրթ Եւրոպացիի վերաբերումը հեռաւոր գաղութներուն մէջ։ Այս թափթփուքները արաբ ամբոխի ներկայութեանը իսկ կը կապկեն արաբ կնոջ գլխազարդը եւ բարքերը։ Եւ ուշ-կանուխ Եգիպտացին պիտի ընդվզի եւ յարգել պիտի տայ ինքզինքը, անխուսափելի ազգայնական զարթօնքը համեմուած մոլեռանդ օտարատեացութեամբ։

Վերջապէս ծաղկազարդ թուփերու, արմաւենիներու մէջէն կը տեսնեմ հայկական գմբէթը։ Շատ մաքուր, կոկիկ, յարդարուած ծառուղիներու մէջ հաստատեր են եկեղեցին, դպրոցը, մարմնամարզական ակումբը եւ եկեղեցապատկան կալուածը։

Եգիպտոսի թագաւորի ծննդեան տարեդարձն է այսօր։ Դպրոցի ճակատին, տանիքի բարձրութեան վրայ, ցցուած է ձող մը, որուն վրայ կը ծածանի — հայկական եռագոյնը. Հարազատ է եւ յուզիչ, բայց այս խորթ արեւին տակ... մոլորած խորհրդանշան մըն է կարծես։

Աղեքսանդրիոյ դպրոցը իր ուսերուն վրայ կը տանի մեր մտաւորական ընտրանիէն փոքրիկ խումբ մը, համերաշխ, ոգեւորուած եւ գուրգուրանքով փարած իր գործին։

Աղբալեանն է տեսուչը։ Եօթ տարիէ ի վեր տեսած չէի։ Ներս կը մտնէ ծերուկ մը, արդէն յոգնած է եւ տկար։ Կը տառապի վիշտէ մը որ ընդհանուր է ամէնուս համար։ Օրն ի բուն հակած սեղանին, դասերէն դուրս, կ'որոնէ մեր լեզուի ստուգաբանութիւնը, ծագումը, ոճերը, ճգնելով մեր քաղաքակրթական իրական պատմութիւնը այդ բանալիով գտնել։ Ոգեւորուած է մանկական թափով։ Ե՞րբ պիտի ուշաբերուին մեր հանրային կազմակերպութիւնները եւ հովանաւորեն ու քաջալերեն մեր ցեղային հարազատ մտքի այդ ազնուականները, որոնք հիւծուելու վրայ են արդէն։ Ահա եւ մեր տաղանդաւոր գրագէտը, Շանթը, որ հարկադրուած է իր ամբողջ ժամանակը, ջիղերը եւ միտքը նուիրել դպրոցին, իր ընտանիքը ապրեցնելու համար։ Ստեղծագործելու ուժ, տրամադրութիւն եւ հնարաւորութիւն կրնա՞յ ունենալ այսուհետեւ։ Դատի վրայ համբուող հազուագիւտ այդ ուժերը ամօթ է ձգել այսպէս ծիւրելու։

Ծանր խոհերով կը վերադառնամ նաւ։

Կիրակի է։ Այսօր կը փոխադրեն մեր նաւէն դիակը Եգիպտոսի թագաւորին եղբօրը, որ մեռեր է Նիսի մէջ։

Նաւին առջեւ, քարափի երկայնքը հետզհետէ կը շարուին եգիպտական զօրագունդեր, երաժշտութեան ուղեկցութեամբ, ընտիր գունդ է, երեւի այսպիսի հանդէսներու համար «երես դուրս գալիք» մաս։ Երկար փեսերով եւ իրենց բրօնզէ գոյներով միայն կը տարբերին [illegible] լիցիներէն. սպանները [illegible] պէս։ Իրարու ետեւէ կու գան [illegible] լինտրաւոր եւրոպացի դիւան[illegible] տական եւ սեղանաւորական [illegible] խարհի ներկայացուցիչները, [illegible] ղաքային տարազով Եգիպ[illegible] փաշաները, փոքր ազգութիւն[illegible] րու կղերին եւ վարչութեանց [illegible] կայացուցիչները։ Կը [illegible] նեմ նաեւ կծկուած հայ [illegible] որ կը ջանայ արագ լռեցնել [illegible] հոգեւորականներուն մէջ։ [illegible] րէն կ'իջնեն եւ ծանրաքայլ [illegible] յառաջանան Եգիպտոսի բարձր [illegible] տիճան զինուորական պետերը [illegible] հիւս ուսնոցներով եւ պայ[illegible] ոսկի եւ արծաթ շքանշաններով [illegible] վերջապէս առոյգ [illegible] րոնց գոնէ կէսը կարծես [illegible] կան մեղմ ու խեղճ դէմքերով պատանիներ են։

Դագաղը եգիպտական [illegible] դրօշակով ծածկուած 8 [illegible] ներ իրենց թեւերուն վրայ [illegible] կը բերեն նաւէն, կը [illegible] մօտը կանգնած կառախումբին [illegible] որ կը շարժի եւ կարճ միջոցի [illegible] քարափը նորէն կը ստանայ [illegible] նախկին ամայի դիրքը։

Վ. ԱՂ[illegible]

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀՈԳԵՐ[illegible]

Թուրքիոյ Ազգ. ժողովի Ապր[illegible] 10ի նիստին մէջ, գործավար[illegible] ը զանազան յայտարարութիւն[illegible] ներ ըրին արտաքին ու ներ[illegible] կացութեան մասին։ Ներքին գործավարը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ երկրի կացութեան մասին։

— «Անդորրութիւնը կատար[illegible] եալ է։ Ժողովուրդը խաղաղօրէն իր գործերովը կը զբաղի։ Երկրին մէջ գործող ո՛չ մէկ [illegible] սախումբ կայ։ Մեր արեւելեան եւ հիւսիսային սահմաններու վրայ, հակառակ կողմի [illegible] տոնեաններու պատճառով մը սահմաններէն ներս երբեմն [illegible] աւազակութիւն եւ գողութիւն [illegible] տարելու նպատակաւ յարձա[illegible] կումներ կ'ըլլան։ Սակայն [illegible] նոնք արժանի փոխադարձ[illegible] թիւնը եւ պատիժը կը գտնեն։

«Մեր պիւտճէին մէջ իբր [illegible] նոր ծախք մարդահամարի ծախ[illegible] քը կայ։ Քսան տարիէ ի վեր [illegible] կրին մէջ մարդահամար [illegible] տարուած չըլլալուն հետեւան[illegible] քով, ստիպուեցանք ամէն կող[illegible] ընդունուած եւ գործադրութ[illegible] դրուած ձեւով գործել։ Պաշտօ[illegible] եաններու ամսականին վրայ [illegible] աւելումներ պիտի ընենք եւ [illegible] րող քննիչներ պիտի ղրկ[illegible] Եւրոպա։

«Զետեղման տեսչութեան կազմութենէն ի վեր, 124,000 ընտանիք կամ 438,000 [illegible] զետեղուած եւ հարկ եղած [illegible] ժանդակութիւնները [illegible] վերջ ինքնապահ եղած են [illegible] կայն այս տեսչութիւնը [illegible] նոր գործեր ունի։ Այս [illegible] մանաւանդ Արեւելքէն [illegible] մաս մը գաղթականներու [illegible] կութեան համար վարկ [illegible] ուած է։ Սուրիայէն ալ, [illegible] մաձայնագրին համաձայն, [illegible] հազար գաղթականներ [illegible] գան։

«Ասոնցմէ զատ Կիպրոսէն [illegible] արեւմուտքէն փախած [illegible] կաններ կան։ Ասոնցմէ [illegible] եղողներուն օժանդակելու [illegible] երկրին կարեւոր մասերուն [illegible] զետեղելու համար հարկ [illegible] տնօրինութիւնները եղած [illegible]

„ՊԵԼՃԻՔԱՑԻՆԵՐԸ ԴՐԱՄ ՉՈՒ[illegible]

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիէթ»[illegible] թը այս խորագրին տակ կը [illegible] տարակէ Էնկիւրիի իր թղթ[illegible] ցին հետեւեալ հեռագիրը։—

Պելժ խմբակին ներկայա[illegible] ցիչները շփման մէջ են [illegible] գուտ գործավարութեան [illegible] Զրոյցներու համաձայն, [illegible] քացիները զանազան տեղեր [illegible] մելով վարկ ուզած են, բայց [illegible] կրցած ստանալ։ Միայն [illegible] տրիոյ մէջ շատ դժէ պայմաններ[illegible] վարկ մը գտեր են, բայց այդ [illegible]

...չէ դրամով անկարելի է գործի ձեռնարկել։

...կառավարութիւնը կը դրագի ...այս խնդրով։ Արդէն, համոզուած ...ըլլալով որ ընկերութիւնը գործի պիտի ձեռնարկէ, գործավարութիւնը տակաւին չէ յանձնած ...600,000 ոսկին, զոր պարտաւոր է վճարելու, ըստ պայմանագրութեան։

...իսկ Վագըթ, խմբագրականով ...մը կը գրէ.—

...Պելժ ընկերութիւնը յանձն ...առած է Կեսարիա-Սվազ եւ Թէր...-Սվազ երկաթուղագծերը շինել։ Ըստ պայմանագրութեան, Մարտ 1ին գործի պիտի սկսէր, ...մինչեւ տակաւին ոչինչ ըրած է։ Ճիշդ է, 20ի չափ քամիոն, մաս ...մը գործիք եւ բանուորներու բնակութեան յատուկ շարժուն տու...ներ բերած է, բայց ասոնք աւելի ...պատրաստութիւններ են։

Մեր գիտցածով, ոեւէ ընկերութիւն երբ երկաթուղիի շինութեան նման կարեւոր գործի ...կը ձեռնարկէ, նախ պէտք ...եղած դրամը կ'ապահովէ, եւ ոչ ...թէ պայմանագրութիւն կը կնքէ ...ու յետոյ ալ խորհելու կը սկսի ...թէ ո՛ւրկէ դրամ ճարէ։

Մինչդեռ պելժ խմբակին մա...սին մեր լսածը բոլորովին հակառակն է։ Այդ խմբակը, որ յանձն ...առած է 500 քիլոմէթր երկաթուղի շինել Անատոլուի մէջ, տակաւին չէ կրցած գործի ձեռնարկել, եւ դրամատունէ դրամատուն կը վազէ, դրամ գտնելու համար։ Միւս կողմէ, առանց ...գործ տեսնելու, կ'ուզէ կառավարութենէն գանձել խոստացուած 600,000 ոսկին։ Բոլոր ...ասոնք լաւ նշաններ չեն։ Արդ...եօք պելժ խմբակը առա՞նց դրամի գործի սկսաւ, ինչպէս ըրաւ ...Քէնէտին (Ծ. Խ.— Չէսթըրի ընկերը), որ Սամսոն-Սվազ երկաթուղին շինելու համար պայմանագրութիւն կնքեց, դեռ ...խորհրդաժողովը հըռչակուած։

ՆՈՐ ԱՒԵՏԵԱՑ ԵՐԿԻՐԸ

...վիճակագրութեան մը հա...ձայն, 1927 Յունուար 1էն ...մինչեւ Մարտ 31 երեք ամսուան ...մէջ Միացեալ Նահանգներու մէջ ...հրապարակուած նոր դրամագլուխներու ճիշդ քանակն է ...1,160,549,000 տոլար։ 1926ի ա...ռաջին եռամսեային այս թիւն ...էր 1,510,251 տոլար։

...Մէկ տարուան մէջ ճարտա...րարուեստի յատկացուած դրամագլուխը 300 միլիոն տոլար ա...ճեցուած է, օտար կառավարութիւններուն եղած փոխատուութիւնները 41էն 188 միլիոն տոլարի բարձրացած են, իսկ թա...ղապետութեանց տրուածները՝ ...150էն 300 միլիոնի։

...Եթէ նոյն ձեւով շարունակուի ...առաջիկայ ինը ամիսներու ըն...թացքին եւս, այն ատեն 1927ին ...հրապարակուած նոր դրամագլուխները ութ միլիառ տոլարէն ա...ւելի պիտի ըլլան (200 միլիառ ...ֆրանք օրուան սակով), մինչ ...անցած տարի 6 միլիառ տոլար էր։

...Երանելի՛ երկիր, ուսկից ոսկի ...կը ժայթքի։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Սուրիոյ առեւտուրին մասին, 1926ի ընթացքին.—

Ներածում՝ 417,000 *թոնօ՝* 1,267 *միլիոն ֆրանք արժէքով։ Արտածում՝* 77,000 *թոնօ միայն՝* 545 *միլիոն ֆր. արժէքով։ Գումար՝* 494,000 *թոնօ՝* 1,812 *միլիոն ֆր. արժէքով։ Ճէպէլը Տրիւզի եւ Դամասկոսի շրջանի խռովութիւնները շատ մեծ վնաս պատճառած են երկրին տնտեսական կեանքին։*

Ներածող երկիրներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Ֆրանսա՝ 252 *միլիոն ֆրանքի արժէք ներկայացնող* 65,000 *թոնօ ապրանքով, յետոյ կուգայ Անգլիա՝* 56,000 *թոնօ, Պելճիքա՝* 45,000, *Իտալիա՝* 21,000 *թոնօ եւլն.։*

ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1926 — 31 ՄԱՐՏ 1927

ՄՈՒՏՔ. — Սնտուկը պատրաստ՝ *1944.40 ֆրանք։*

Առաջնորդարանէ՝ *Ազգ. Տուրք եւ նուիրատուութիւն՝ 6790, Պսակ, Մկրտութիւն, վկայագիր եւլն. 30535.50. գումար՝ 37 325.50։*

Եկեղեցիէ՝ *Պնակներու հասոյթ՝ 3209.05, Մոմի հասոյթ՝ 5230.10, Ամերիկայի Առաջնորդարանի պարտքը գանձուած՝ 946, երկու Վիլ տը Փարի ամօրթի՝ 760.75. գումար՝ 10 145.90։*

Վարժարանի ճաշելոյն՝ *Աշակերտական թոշակէ 5123.50, Վարժարանի պնակէ եւ զանազան նուէրներ՝ 4245.90. գումար՝ 9369.40։*

Զանազան՝ *Աղքատաց պնակէ եւ նուէր՝ 2388.50, Պահեստի գումար՝ 3703.գումար՝6091.50։ Ընդհ. գումար՝ 64,876.70 ֆր.։*

ԵԼՔ.— Իրաւունք եւ Թոշակ՝ *Հոգեւորականներու բաժին հասոյթի վրայ՝ 8850, Առաջնորդարանի պաշտօնէութեան (Հ. հովիւ, քարտուղար, լուսարար, դպրապետ, մատուռի, պաշտօնեայ) 12900. գումար՝ 21750։*

Շէնքի վարձք՝ *Եկեղեցւոյ եւ դպրոցի վարձք (Հոկտ.—Մարտ) 4001։*

Կրթական՝ *Ուսուցչաց ամսաթոշակ՝ 19000, Զանազան ծախք (նորոգութիւն, գործիք, գոյք) 1542.25. գումար՝ 20542.25։*

Նպաստներ՝ *Օժանդակութիւն չքաւորներու՝ 4002.55։*

Զանազան՝ *Փոխատուութիւն Ամերիկայի Առաջնորդարանի՝ 1000, Կաթողիկոս. Պատուիրակութեան ծախքերուն՝ 5000, Վախճանեալ Գեր. Աճէմեան Սրբազանի յուղարկաւորութեան 1493.55, Տիար Հ. Գույումճեանի պահանջքը առ հաշիւ վճարուած՝ 750, Մոմ՝ 1357.75, Ելեկտրականութիւն եւ գործիք 684.35, Թղթատար՝ 908.15, Տպագրական՝ 715, Գրենական եւ գրասենեակի պիտոյք 237.30, Երթեւեկ՝ 749.50, Նորոգութիւն՝ 234.25, Գոյք (կարպօպ 120, բատիաթէօր 200)՝ 320, Նուէր ֆրանսական վարժարանի՝ 50, Դրամական տարբերութիւն՝ 30, Զանազան (ածուխ, քարիւղ եւ զանազան առարկաներ)՝ 1017.75. գումար՝ 14547.60։*

Սնտուկը պատրաստ՝ *33.30։ Ընդհ. գումար՝ 64876.70 ֆր.։*

(կնիք)

ՀԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻՈՆ. — *Լիոնի Ազգային Միութեան ատենապետը փոխանակ իմ հարցումներուն լրիւ պատասխանելու, կ'ըսէ թէ ես իրար եմ խառնած ազգային ու անհատական գործերը։ Դժբախտաբար իրական վիճակը այդ է։ Երկու տեսակ նամակի թուղթ կայ իրենց գրասենեակին մէջ եւ երկու կնիք։ Մէկը Ազգ. Միութեան անունով, միւսը՝* Société Franco-Orientale *մակագրութեամբ, որոնք տեղի ու ժամանակի համապատասխան, գործածութեան կը դրուին։*

Պարզեմ քարտուղարի պարագան։ Այն օրէն ի վեր երբ Պ. Ադամեան, անդամ ու քարտուղար Ազգ. Միութեան, դարձաւ գործակիցը իր հիմնած ընկերութեան, Ազգ. Միութիւնը առժամեայ քարտուղար ընտրեց Պ. Սիրական Պօյաճեանը, 400 ֆրանք ամսականով։ Այդ միջոցին Պ. Ադամեան կ'աշխատէր իրենց առեւտրական գրասենեակի հաշուոյն։ Օրն ի բուն կը պտտէր Սէն-Ժանի դրան առջեւ, ինքնութեան թուղթի գործեր յաջողցնելու համար, որուն հասոյթը կերթայ լեցնելու Առեւտրական-ապահովագրական — իրաւաբանական գրասենեակին գանձը։ Իսկ ապրուստը կ'ապահովուէր Սէն-Ժանէն ներս, իբրեւ Ազգ. Միութեան գործակատար։ Արդ, ինչո՞ւ Պ. Ադամեան պէտք է ստանար 500 ֆրանք ամսական Ազգային։ Սնտուկէն, քանի որ կ'աշխատէր իրենց գործին հաշւոյն։ Այս դիտողութիւնը իր երեսին ալ եղած է։ Անկէ յետոյ է իր հրաժարումը կամ աւելի ճիշտ հրաժարեցումը, հանդարտեցնելու համար ժողովուրդին մէջ յառաջ եկած արդար գայրոյթը։

Նախկին Ազգ. Միութիւնը գործի գլուխ եղած ատեն, հայ գաղութը իր նիստ ու կացը ապահոված չէր ու տարագիր բազմութիւնները անհանդարտ հոգեկան վիճակի մը մատնուած էին ու երբ ուրիշ վայրեր ազգ. կազմակերպութիւն չունէին, Լիոնը կրնայ պարծիլ ազգային կազմակերպման նախաձեռնութեամբ։

Մենք երբեք խնդրոյ առարկայ չենք ըրած պաշտօնեաներուն ամսականներուն աւելին կամ պակասը։ Աւելորդ մխուած է պէտք չեղած ատեն պաշտօնեայ նշանակել։ Մեզի համար մինչեւ հիմա անհասկնալի մնացած է, քարտուղար Պ. Ադամեանի ամսականաւոր պաշտօնեայ եղած միջոցին Պ. Սիրական Պօյաճեանի առժամեայ քարտուղար – ուսուցիչի պաշտօնը 400 ֆրանք ամսականով։ Այժմ ունին մէկ քարտուղար ու մէկ ուսուցիչ։ Ուսուցիչի համար օրը մէկ ժամ գործ կայ։ Կարելի չէ՞ր ուսուցչի եւ քարտուղարի պաշտօնը միացնել ու այսպէսով խնայողութիւն մը կատարել։ Եւ այն ատեն դիւրին կ'ըլլար այդ պաշտօնեան քիչ մը աւելի վարձատրել։

Ազգ. Միութեան եռապետութեան բացած առեւտրական գրասենեակին ո՞ր ճիւղին կը պատկանի ինքնութեան թուղթերու նորոգութեան խնդիրը։ Երբեւի այդ ճիւղերուն զուգահեռ սմսարի *բաժին մըն ալ ունին, որուն միջոցաւ կեղեքման կ'ենթարկեն Լիոնի աշխատաւորները, շահագործելով Ազգ. Միութեան բարոյական հեղինակութիւնը։ Այսօր դժբախտ առիթը ունեցայ տեսնելու իրենց մէկ զոհին, նշան Թաւթանեանի նամակը։ Այս հայրենակիցն է, որուն աքսորէ ազատելուն մասին շրջաբերականով պարծեցան։ Խեղճ տղան այսօր իր անցագիրը պիտի հանէ մեկնելու համար։ 200 ֆրանք դրամը տուած է իրենց։*

Ցակաւին առիթ կ'ունենանք խօսելու։

Վ. ԱՃԷ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ. — *Գործազրկութիւնը կ'երեւի կամաց կամաց կը մեղմանայ։ Այս շաբթու աշխատանքի ժամերը աւելցան եւ շատերը քառասունեւութ ժամ ամբողջապէս կ'աշխատին։ Թերեւս Ապրիլ ամիսը վերջանալուն գործերը բոլորովին կանոնաւորուին։ Նաեւ շշուկներ կան, որ յաւելեալ սակէն հարիւրին տասը եւս պիտի զեղչուի. անխիղճ գործատէրերը պատեհութիւն են գտեր այժմ իրենց ուզածին պէս խաղալու խեղճ բանուորին հետ։*

Առժամեայ ազգային մարմինը երեք ու կէս անդամով կը շարունակէր քաշքշել, այժմ կատարելապէս լուծուած է։ Իսկ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը դեռ կ'աշխատի անոնց հոգի տալ, միշտ յետաձգելով ընտրութիւնը։ Կարծես Լիոնի ազգային գործերը այնքան փայլուն վիճակի մէջ դրած են, որ իրենց թեւերը կ'երկարեն զանազան գաւառներ, եւ իրենք իրենց կեդրոնի յաւակնութիւններ տալով աջ ու ձախ հրամաններ կ'արձակեն։ Վիէնի հայութեան կը մնայ, եթէ կ'ուզէ իր գործերը կանոնաւոր ընթացքի մէջ դնել, իր իսկ քուէներովը ընտրել մարմին մը, որ դառնայ իր ցաւին եւ աշխատանքին մարմնացումը։

Լ. ԺՏԻՃԱՐ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄՇԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ԲՈՂՈՔԸ

Ֆրանսայի Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը, իր Ապրիլ 10ի ընդհանուր ժողովին մէջ ծանօթացաւ այն շարժման՝ որ տեղի ունեցած է Պոլիս հայ կաթոլիկ պատրիարքարանին դէմ։

Պոլսահայ թերթերուն մէջ այնպէս ցոյց կը տրուէր որ շարժման ղեկավարները Մշեցիներ են։

Անշուշտ մեզի գոհունակութիւն կը պատճառէ ո՛ր եւ է յառաջդիմական շարժում, որուն խառնուած ըլլայ Տարօնցիին անունը։ Սակայն անհասկնալի է թէ ի՛նչ գործակցութիւն, անցեալի, ներկայի եւ ապագայի ձգտումներու եւ տեսակէտներու ի՛նչ առնչութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ Մշեցիին եւ գասապեան եղբայրներու միջեւ։ Ամբողջ հայութիւնը ծանօթ է գասապեան եղբայրներու կասկածելի գործունէութեան։ Անոնք կը փորձեն իրագործել հռոմէական պատրիարքարանի հադէպ այն՝ ինչ որ տխրահռչակ Տօքթ. Եղուպեանները փորձեցին Հայոց Պատրիարքարանին դէմ։

Մենք ջերմապէս կը փափաքինք, որ Տարօնցիի անունը չխառնուի այս տեսակ պղտոր նկարագրի տէր անձերու հետ, որոնք յօժարութեամբ պիտի ուզէին մեր նուիրական երկրամասի մաքուր անունը օգտագործել իրենց հակազգային ծրագիրներուն իրագործումը դիւրացնելու համար։

Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՍԷՐ.— Տիկին Ռօզալի Լը Հէնաֆ, տանը բակին մէջ, լուացքի տաշտը սարքած՝ լաթ կը ջրէր։ Յանկարծ ներս մտաւ դրացի ծերուկը բարի, Ժիզար, 71 տարեկան։ Շնորհքով խօսք չարդող էր, եւ դրացիները շա՛տ կը սիրէին անոր համեղ զրոյցները։ Ու տիկին Հէնաֆ, քաղցր ժպիտով մը «բարիլո՛յս» ըսաւ, եւ օճառոտ ձեռքը երկնցուց։

— Կը սիրե՛մ քեզ։ Հետս եկուր, եթէ ոչ կը սպաննեմ քեզ, ըսաւ Ժիզար եւ ատրճանակով սպառնաց։

Տիկին Հէնաֆ, ժպիտը շրթունքին վրայ սառած, պարտէզ փախաւ։ 71 տարեկան ծերուկ Ժիզար, որ քալելու կարողութիւն չունէր, երիտասարդի թեթեւոտն քայլերով հասաւ ետեւէն։ Ու կրակեց։ Տիկին Հէնաֆ վիրաւորուեցաւ ծոծրակէն։ Պոռաց կանչեց։ Ժիզար ատրճանակը գրպանը դրաւ եւ, հանդարտ ու ծերուկ քայլերով, դուրս ելաւ։

Տիկին Հէնաֆ շիտակ վազեց հիւանդանոց։ Նոյն ժամանակ, Ժիզար սենեակ բարձրացաւ, գոցեց դուռը։ Ատրճանակը չորս անգամ գոռաց ներսէն։ Յանկարծ բացուեցաւ դուռը։ Ժիզար դուրս ելաւ, գլուխը արիւնով ծեփուած էր։

Շիտակ գնաց հիւանդանոց, որ կը գտնուէր մօտերը։ Չորս գնդակ թաղած էր գլուխին մէջ, ուր ակըը, հակառակ իր ծերունազարդ տարիներու գումարին, ծաղկած էր գարնան հետ երիտասարդացնելով ու առուգացնելով զինք։

ԱՌԻՒԾՆԵՐՈՒ ՋԱՐԴ.— Հօռզայիսի մէջ, Վանքի ագարակապաններէն մէկը, Շրուփ, չափազանց կատղած, որ առիւծները կերած են իր ոչխարները, գիշեր մը բարձրացաւ ծառի մը վրայ, տակը թողլով գառնուկ մը։ Եօթը առիւծներ եկան եւ յարձակեցան գառնուկին վրայ։ Ագարակապանը, ծառին գագաթէն սկսաւ կրակել եւ սպաննեց եօթը առիւծներն ալ։ Յետոյ առիւծները եկան եւ լափեցին սպաննուած առիւծ մը։

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԸԹԻՌԸ.— Կալացի մէջ (Ռումանիա) Պուլկար մը, երբ հրթիռ կը պատրաստէր բռնկեցաւ վառօթի տակառ մը եւ սպաննուեցան ութը հոգի, որ մաս կը կազմէին Պուլկարին ընտանիքին, չորսը փոքրիկ մանուկներ։

ՏԽՈՒՐ ՔԱՐՔԸՐ.— Վիէնէն կը գրեն.— *Բաղէշցի Յովհ. Յակոբեան, գործազրկութեան մատնուած ըլլալով, կ'երթայ Լիօն իսկ քոյրը Աղաւնին կը յանձնէ դրացի Եղիշէ Չէլէպեանի (Երզնկացի) հոգածութեան։ Եղիշէ, արդէն, ամուսնացած է եւ 4 տարեկան զաւակ մըն ալ ունի։*

Քանի մը ամիս վերջ նամակով մը Յովհաննէսը կը հրաւիրէ, որ դառնայ տուն։ Յովհաննէս կը վերադառնայ եւ կը տեսնէ որ քոյրը չկայ։ Եղիշէ փախցուցած էր զայն՝ լքելով իր կինն ու զաւակը։

Փախչելէ առաջ նամակ մը կը գրէ իր կնոջ, թէ կը բաւէ մինչեւ հիմա միասին անցուցած կեանքերնին, «մնացածն ալ հէլալ ըրէ»։

Կինը եւ Յովհաննէս դիմած են ոստիկանութեան, որ պատասխանած է թէ շուտով կը ձանձրանան ու կը վերադառնան։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻ՛Ն...

— Ո՞րեւէ հայ յեղափոխական մը զիս սպաննել կ'ուզէր. քիչ ...մնաց որ ճիշտ սրտիս դաշոյնի հարուած մը ուտէի։ Բայց սրիկան չէր ...գիտեր որ միշտ տակէն զրահ կը ...կրեմ. իր զէնքը կոտրեցաւ ու խուժանը եւ Աճմէտի օգնութեամբ ...մարդը գլխաթափ ըրի։

— Մարդը ի՞նչ ըրիք։

— Ֆրանսական իշխանութեան յանձնեցինք։

— Իր այդ վիճակին մէջ։

— Երբ լաւ մը լուացուի միւ...սին քանի մը սպի կը մնայ։ Հա...րերուն մօրթը կարծր է. եթէ ոչ ...անոնցմէ հատ մը մնացած չէր ըլ...լար։

***

Հառլ Ցիւվալի բան մը գրած չըլլալով մէկտեղ, Աճմէտ՝ երբ իր բնակած պանդոկը վերադարձաւ, անոր նամակատուփը քննեց՝ անոր մէջ գտաւ նամակ մը, զոր վերցուց չափազանց զարմացած։ Ու երբ բացաւ, առաջին տողերէն իսկ աղաղակ մը արձակեց։

— Ճի՜շդ ատենն է եղեր։

Խուէնի նամակն էր Սէն-Քլուէն գրուած, որ շատ ուշ հասած էր։

Աճմէտ՝ նամակին վրայ, մեկնումի կնիքը քննեց եւ մռմռաց.

— Սէն-Քլո՞ւ, Սէն-Քլո՞ւ...

կեղծ Հայը՝ կանչեց պանդոկապետը եւ անոր հարցուց.

— Պարոն Ցիւվալ վճարե՞ց իր պարտքը։

— Այո՛, պատասխանեց պանդոկապետը։

— Ձեզի ըսա՞ւ թէ պիտի բացակայէր։

— Կատարելապէս։

— Իր բանալին կ'առնեմ, վերցնելու համար ինչ որ չկրցաւ հետը տանիլ։ Եթէ անոր ուղղուած նամակներ ստանաք, մէկ կողմ դրէք, ես կուգամ կ'առնեմ։

Մարդասպանը առաւ բանալին, իր զոհին սենեակը ելաւ, խուզարկեց անոր սնտուկը, առաւ հագուստները եւ անոնց աստառները քակեց, եւ ինչպէս արդէն կը կասկածէր, երեք ծրար փաստաթուղթեր գտաւ. անոնց մէկ մասը ընտանեկան էր, բայց մնացեալը՝ թուրք կառավարութեան դէմ գաւազրական ծրագրի մը հետ կապ ունէր։

Աճմէտ՝ ընտանեկան թուղթերը վառեց. գալով՝ միւսներուն, գրպանը դրաւ ըսելով.

— Ասոնք ոսկի են։

***

Եօնուս անհամբեր էր. սպասումը երկար կը գտնէր։

Աճմէտ եկաւ վերջապէս, հետը բերելով ծրար մը թերթ. դեռ չնստած՝ իր տէրը հարցուց.

— Եղա՞ւ լմնցա՞ւ։

— Այո՛, պատասխանեց քարտուղարը։

Եօնուսի դէմք նստաւ, բացաւ Փարիզի ամէնէն աշխարհիկ թերթը, որ 1900 Դեկտ. 5 թուականը կը կրէր, առաջին էջին վրայ կանգ առաւ եւ կարդաց.

ԿՏՈՐ ԿՏՈՐ ԵՂԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

«Մէնիլմօնթանի բլրակին կողին վրայ, արտաքին պողոտաներէն անդին, կամպէթթա հրապարակէն ոչ հեռու, կը գտնուի Փլաթրիէր փողոցը. բարձր պատերով գոցուած ճամբայ մըն է, որ գիշերը, կախաղանի ձեւով լապտերի մը շնորհիւ կը լուսաւորուի։

«Փլաթրիէռ փողոցը, Սօուփիէռ փողոցին հետ կը հաղորդակցի, տասը աստիճաննոց սանդուղի մը միջոցով. ճիշտ անոր դէմ կը բացուի պարապ հող մը, որ չորս կողմէն փակուած է մէկ մետր բարձրութեամբ ցցապատնէշով մը. փոս մը կայ հոն, ուր՝ թաղին բնակիչները կ'երթան իրենց աղտեղութիւնները թափելու։

«Երէկ առտու, ժամը 9ի ատենները, երկու տղաքներ, դպրոցէն դարձին, այդ պարապ հողին մէկ անկիւնը նշմարեցին խոշոր ծրար մը։

— Ի՞նչ է ան, նայէ, ըսաւ անոնցմէ մէկը իր ընկերոջ։

«Տղաքը ցցապատնէշէն ներս մտան ու մօտեցան ծրարին։ Անոնցմէ մէկը՝ փրցուց ծրարին կապերը, քակեց զայն ու յանկարծ աղաղակ մը արձակեց։ Ծրարէ՛ն մարմնի մը արիւնոտ կտորները դուրս կը թափէին։

«Վախցած՝ տղաքը փախան ու կանգ առին միայն, երբ ոստիկան մը նշմարեցին, որուն յայտնեցին իրենց չարաշուք գիւտը։

«Ոստիկանը գնաց իրողութիւնը քննելու եւ հաստատելու, յետոյ տեղեկացուց Փէռ-Լաշէզի թաղին ոստիկանապետին։

«Ոստիկանապետը բանալ տուաւ ծրարը, որուն մէջ կար ծունկերէն քակուած երկու սրունքներ, ուսերէն կտրուած երկու թեւեր, եւ առհարկու գլուխ մը, որ դիւային խնդուք մը կ'արտայայտէր, առանց քիթի գլուխ մը, որուն վերի շրթունքը կտրուած ըլլալով, ճեփ ճերմակ ակռաներու շարք մը ցոյց կուտար։

«Նախ կարծեցին թէ՝ կնոջ մը մարմինն էր. մորթը նուրբ եւ սպիտակ էր, գնդերները շատ քիչ զարգացած։ Յետոյ յայտնի եղաւ թէ՝ զոհը երիտասարդ տղայ մըն էր։

(Շար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէս զի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան։

Երեք դահլիճներ հրաժարած

Վերջին երեք օրուան ընթացքին երեք դահլիճներ հրաժարեցան՝ Եուկօսլաւիոյ, Ճափոնի եւ Եգիպտոսի դահլիճները: Իտալեւսերպ վէճը, որ կարգադրուած կը նկատուէր, անցած շաբթուան վերջերը դարձեալ սուր հանգամանք ստացաւ, Իտալիոյ անհաշտ քաղաքականութեան պատճառաւ: Ներկայ ծանր տագնապէն դուրս ելլելու համար Ուզունովիչի դահլիճը հրաժարեցաւ եւ կազմուեցաւ ազգային միութեան դահլիճ մը, որուն կ՚անդամակցին դեմոկրատները, Սլովէններն ու արմատականները:

Թուրք բանակը կազմ ու պատրաստ

Էնկիւրիի Ազգային ժողովին մէջ, ազգային պաշտպանութեան ելեւմուտքին քննութեան պահուն, պատերազմական գործավարը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

«Մեր բանակը կը շարունակէ իր պատրաստութիւններն ու աշխատանքները, ու կազմ ու պատրաստ է՝ կատարելու համար երկիրը պաշտպանելու իր պարտականութիւնը, երբ ժողովուրդը անիկա պահանջէ: Մեր բանակին ուժը սահմանելու համար, ըսեմ թէ անիկա պատրաստ է այս պարտականութիւնը կատարելու վաղն իսկ»:

Ազգային ժողովը վաւերացուց ազգային պաշտպանութեան եւ ծովային գործավարութեան վարկերը:

Չինական նոր կառավարութիւն մը

Ազգայնական բանակի վերին հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի հրաւէրով Քուօմինթանկի Նանքինի մէջ տեղի ունեցած համաժողովը վերջացաւ:

Զօրավարը հրապարակային նիստի մը մէջ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Նանքինի մէջ կազմուած է նոր կառավարութիւն մը՝ ընդդէմ Հանքէուի կառավարութեան, որ համայնավարներու ազդեցութեան տակ է:

Հանքէուի մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ, կը վախնան որ Չանկ-Քայ-Շէք յարձակում մը փորձէ իր նախկին զինակիցներուն դէմ: Նանքինի 25,000 զինուորները Չանկ-Քայ-Շէքի ի նպաստ արտայայտուեցան: Հանքէուի անգլ. հիւպատոսարանը մարտանաւի մը վրայ փոխադրուեցաւ: Միւս կողմէ Հանքէուի համայնավարները կը ծրագրեն Նանքինի վրայ յարձակիլ՝ պատժելու համար Չանկ-Քայ-Շէքը եւ պահպանողական տարրերը:

Տօքիօ, Թօմ Մէն եւ Պրէտըր Հանքէու հասան՝ ներկայացնելու համար Գ. Միջազգայինը:

Զինուորական կացութեան մասին լուրերը հակասական են: Անգլիերէն թերթ մը կը գրէ թէ ազգայնականները գրաւած են Շանփէնկ-Փուն եւ գերի առած են 13,000 հոգի, որոնց 4000ը Շանկայ հասած են: Փեքինի մէջ օտարականները կ՚ամրացնեն իրենց դիրքերը: Հանքէուի եւ Նանքինի միջեւ Եանկցէ-Քիանկի մէջ շրջագայող օտար մարտանաւերուն վրայ կրակ բացուած է երկու եզերքներէն ալ: Զինաստանի 6000 բողոքական միսիոնարներէն 100էն 80ը մեկնած են Յունուարէն ի վեր: Բազմաթիւ կաթոլիկ կրօնաւորներ եւս արտաքսուած են:

Հինգ պետութիւնները որոշեցին երկրորդ հաւաքական ծանուցագիր մը ղրկել ազգայնական կառավարութեան:

Շանկայէն վերջ Քանթօնի մէջ եւս հակապոլշեւիկ մեծ շարժում մը տեղի ունեցաւ Շաբաթ օր, երբ կարմիրները կ՚ուզէին ցոյց մը կատարել «աշխարհակալ պետութեանց դէմ: 30 համայնավարներ սպաննուեցան, 70 վիրաւորուեցան և 2000 հոգի ձերբակալուեցան, կառավարութեան կարմիր տարրերը մաքրագործուեցան: Քանթօնի Քուոմինթանկը վերակազմուեցաւ եւ չափաւորները շահեցան:

Զգուշացէք կեղծ հարիւր ֆրանքնոցներէն

Ելմտական նախարարութիւնը բոլոր կառավարական պաշտօնատանց հաշուակալներուն ուղղուած շրջաբերականով մը կը ծանուցանէ թէ կեղծ հարիւր ֆրանքնոց թղթադրամներ հրապարակ հանուած են՝ 1906ի տիպարով եւ կը զգուշացնէ զանոնք չխաբուիլ:

Կեղծ հարիւրնոցներու թուղթերը աւելի հաստ են, շփումի չեն դիմանար եւ հնչականութիւն չունին: Գիծերուն կեղծութիւնն ալ աչքի կը զարնէ. կարմիր եւ դեղին գոյները աւելի տիրապետող են՝ մանաւանդ հակառակ կողմը: Շիտակ կողմի մէջտեղի թուանշանները աւելի բարձրը տպուած են: Կան ուրիշ սխալներ ալ:

Քանի մը վայրկեանի քննութիւնը կը բաւէ՝ կեղծ թղթադրամները իսկականէն զանազանելու համար:

Յարձակում ոստիկան խորհրդականին վրայ

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը գրէ թէ Լիբանանի ոստիկանութեան ֆրանսացի խորհրդական Մարթօ և իր կինը տուն կը դառնային, երբ տեսան որ իրենց յարկաբաժնին դուռը բաց է: Կինը, որ առջեւէն կը քալէր, հազիւ ներս մտած էր, երբ յարձակում կրեց ներսը գտնուող անծանօթի մը կողմէ, որուն մազերէն բռնեց. սակայն գողը այնքան ուժով խածաւ անոր թեւը, որ կինը թողուց զայն: Խորհրդականը բռնեց չարագործին օձիքէն, սակայն անիկա մետաղեայ ծանր անօթ մը իջեցուց անոր գլխուն եւ Պ. Մարթօի աջ աչքը գրեթէ պայթեցուց: Անոր ալ չգոհանալով, ոճրագործը դաշոյն մը խօթեց ոստիկանութեան խորհրդականին ձախ կողը, ու փախաւ: Դրացիները բան չիմացան:

Հակառակ իր վէրքերուն, տիկին Մարթօ գնաց մինչեւ հեռաձայն մը եւ լուր տուաւ ոստիկանութեան: Նոր ոստիկանական տեսուչ Իզզէտին պէյ անմիջապէս շարժման մէջ դրաւ ոստիկանները, որոնք 4—5 կասկածելիներ ձերբակալեցին: Ոճրագործը կռիւի պահուն ֆէսը կորսնցուցած ըլլալով կարելի եղաւ գտնել զինքը շուտով:

Ֆրանսերէն թերթը այս լուրը հաղորդելով կը պահանջէ, որ ոստիկանութեան մէջ լուրջ մաքրագործում կատարուի, յաճախ ոստիկանները իրենք կ՚աջակցին ոճրագործներուն, եւ փոխանակ զանոնք ձերբակալելու, կը դիւրացնեն անոնց փախուստը: Վերջերս գողեր 6000 սուրիական ոսկի գողցած էին յիշեալ թերթի տնօրէնէն, եւ ոստիկանութիւնը նոյնիսկ չէր փնտռած գողերը:

«Պէտք է վերջ տալ, կ՚եզրակացնէ, անցեալի աւանդութիւններուն, այն անցեալին, երբ բանտէն դուրս կը հանէին չարագործները նոր ոճիրներ գործել տալու համար անոնց, ու դարձեալ բանտ կը տանէին զանոնք, ետքէն ըսելով թէ բնաւ բանտէն չէին ելած: Որքան ատեն որ օրէնքն ու արդարութիւնը կը ծաղրուին այստեղ, ոչ մէկ իրական յառաջդիմութիւն կարելի պիտի ըլլայ»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրադարանի սրահին մէջ, 75 Rue Paul Bert. Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ: Կը դասախօսէ Ընկեր Ս...:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ Շաբաթ երեկոյ Ապրիլ 23 ժամը 8ին Հայ ժող. Լսարանի սրահը. բոլոր ընկերուհիներու եւ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը՝ Հինգշաբթի, 21 Ապրիլ, ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Շաւարշ Նարդունի կը խօսի Նորագոյն նկարչութիւնը եւ նկարիչ Ե. Քոչարեան նիւթին շուրջ: Ցուցադրութիւն նկարներու: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Մարսիլիոյ Ջափաճաս Որբերու միութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ Ապրիլ 11-24ի Սգահանդէսը մէկ շաբաթ յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 1ին, նկատի ունենալով որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը 24ի առտուն Մարսիլիա կ՚այցելէ: Վարձուած է Թափի Վէրի Սինէման: Մուտքը ազատ է:

ՆՈՐ ԼՍԱՐԱՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի «Զաւարեան» խումբին կողմէ, Ս. Ժիւլիէն-Պօմօն թաղին մէջ բացուած է Լսարան-Ընթերցարան մը: Մեր ընկերներէն ու համակիրներէն անոնք որոնք կը փափաքին, գիրք, թերթ եւայլն, նուէրներով քաջալերել այս ձեռնարկը, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.—K. Bagdassarian, Villa Moun-Castélé, Bld. de la Comtesse, St. Julien, Marseille:

Կը խնդրուի արտասահմանի դաշնակցական ու համակիր թերթերէն արտատպել ներկայ ազդը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ալֆօրվիլի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ որ գիւղի մատուռին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Բիպարեան եպիսկոպոսի միջոցաւ՝ մէկ սկիհ, մէկ պատարագի զգեստ, մէկ սեղանի խաչ, մէկ շարական, երկու աշտանակ:

Պ. Արմենակ Ազուշեանէ՝ մէկ թաղում, Տիկ. Ովսաննա Իբրասեանէ՝ մէկ վարագոյր, Պ. Առաքել Թէճիրեանէ՝ մէկ աւետարան, մէկ ձեռքի խաչ, Տիկ. Գայիանէ Տօնիկեանէ՝ մէկ սկիհի ծածկոց, Օր. Գայիանէ Ճանկէօզեանէ՝ մէկ վարագոյր, Տիկ. Բերբոնէ Նալպանտեանէ՝ մէկ Տէր Ողորմիայի վարագոյր, Տիկ Մարիամէ՝ մէկ շուրջառ, Տիկ. Արմենուհի Պէյազեանէ՝ մէկ սեղանի զոգնոց թաւիշէ, Տիկ. Անիկ Հէքիմեանէ՝ մէկ աւազան, Տիկ. Ծնունդ Մալաթեանէ՝ մէկ սեղանի զոգնոց, մէկ մարմարա, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ նուէրներ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԹԱՒՐԻԶ, Առաջ. Հայ.— Ստացանք 100 ֆր.:

ՔԱՆ, Ա. Հ.— Ստացանք 10 ֆրանք: Սկսանք ղրկել: Ղրկեցէք ձեր գրածը:

ՔՈՒԹԻՒՌ, Ա. Վ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՊՈՒՐՐԷՇ, Գործ.— Ստացանք 700 ֆրանք, կարգադրեցինք:

ԳՈՆՍԹԱՆՑԱ, Գործ.— Ստացանք 422 ֆրանք:

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, Յ. Տ.— Ստացանք 50 ֆր., ղրկեցինք:

ՓՈՆԹ-Ա-ՄՈՒՍՕՆ, Ս. Պ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՎԻՌՆՈՒ, Յ. Դ.— Ստացանք 40 ֆրանք: Գիրքը ղրկեցինք:

ԹՈՒԼՕՆ, Ա. Ա.— Ստացանք 15 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, ԳՈՐԾ,— Ստացանք 368,50 ֆրանք:

ՏԷՍԻՆ, Ս. Գ.— Ստացած ենք Մարտ 10էն:

ԱՆՎԷՐՍ, Ա. Ս.— Կը պարտիք 20 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Ս. Փ.— Ընկեր Ամատունին ուրիշ տեղ մեկնած է:

Վիէնի «ԴՐՕՇԱԿ»ի եւ «ՅԱՌԱՋ»ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ է
ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
Rue Victor Fougier N. 69
Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի, Խարբերդի Բալու-Սաքրատ գիւղէն Տիկ. Մարգարիտ Բոլոշեան, որ կը կարծուի, երկու տարի առաջ, Պէյրութէն Ֆրանսա եկած ըլլալ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի եւ կամ հետեւեալ հասցէին, Ասատուր Բոլոշեան, Վէնիզելոս փողոց, Թիւ 23, Սէրէզ, Յունաստան:

— Տիկին Եղիսա Մանուկեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Հայրապետեան (Խարբերդցի) որ կը կարծուի թէ Գալիֆօրնիա կը գտնուէր 3 տարի առաջ: Տեղեկացնել 84, Rue Rebeval. Paris (19): Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել:

— Պուքրէշէն Թագւոր Գուզեան կը փնտռէ իր եղբայրը Գէորգ Գուզեանը, որուն հասցէն էր Passage Piémontési, Place Pigalle, Paris (18e): Տեղեկացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:

— Կը փնտռուի Խարբերդ Ծովքցի Յակոբ Շուշանեան, Խարբերդի ֆրանսական որբերէն: 1924ին Պէյրութէն Ֆրանսա փոխադրուած 75 հոգինոց որբերու խումբին մէջ կը գտնուէր. Պորտոյի կողմերը ըլլալ կը կարծուի: Գրել՝ Union de Dzovk 29, Rue Bernard du Bois, Marseille (France).

— Կը փնտռուի Չմշկածագցի Մկրտիչ Ռայիսեան, որուն Եգիպտոս ըլլալը կը կարծուի: Տեղեկացնել՝ Vartianի Chateau du Pin, Couture, Loire-et-Cher, (Frauce): Կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահազար 5 ֆրանք, Յաքեր Թահրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արսէն Լիւբէն 20, Ռասբութին 15, Նամուս 10, Չար ոգի 10, Պատուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազահան 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծաղկավար 12,50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Քարոզներ Բ. Գ. եւ Դ. հատորներ 50, առանձին 17.50, Զօրս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի Նկարիչներ Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Յոյլեր եւ երազներ 22.50, Ռուսէն ժող. պատմ. 7.50, Սթիւմօնտի քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պահերէս 7.50, Անցեալից (Լէօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երան անգլ. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զաբէնց 20, Մանֆրէտ 10, Ռօլանի երգը 10, Լոնդոնի հովուավէպը (Տաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրէրէն 6, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խօսակցութիւններ հաւաքածոներ եւն.:

ԳՐԱՅՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փօսթի ծախք չկայ:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ԿԸ ՈՒԶՈՒԻ

Պատուաւոր հայ տան մը մէջ օրիորդ մը կամ կին մը տղայ նայելու համար: Դիմել՝ Տիկին Զապէլ Տէօքմէճեանի, 49, Rue Barbès, Montrouge (Seine). Porte d'Orléansէն 5 վայրկեան հեռու

ՍԱԿԱՐԱՆ
19 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Cr...
80, Rue Lafa...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ 1927
21 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 316 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՂԱՄԱԼԻ ՕՂԼՈՒՆԵՐՈՒ ՔԱՅԼԵՐԳՈՎ

Երէկ արտատպեցինք Ադրբէջանի կեդր. Գործադիր կոմիտէի (խորհրդարան) նախագահ եւ Անդրկովկասի վարիչներէն Աղամալի Օղլուի հետեւեալ խօսքը, արտասանուած՝ Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարին մէջ.

— «Մինչեւ որ չկատարուի հողի հաւասար բաշխումը թէ հանրապետութիւններու եւ թէ ժողովուրդի մէջ, մինչեւ այդ ժամանակ խաղաղութեան մասին խօսք չի կրնար ըլլալ»: (Խ. Հ. 3 Ապրիլ):

Խորհրդային դիւանագէտը, որ արժանաւոր յաջորդն է թուրք ազգայնական Խան-Խոյսքիներու եւ Ադրբէջանի միւս վարիչներուն, ունի ուրիշ նշանաւոր նախադասութիւններ ալ, նոյնքան սնամէջ եւ ամբարտաւան: Ակնարկելով մենշեւիկներուն, մուսավվաթականներուն եւ դաշնակցականներուն, կ՚ըսէ թէ անոնք «եղբայրաբար ապրելու» խօսքեր կ՚ընէին, բայց իրենց գործը խօսքին չէր համապատասխաներ, անոնք չէին տեղծեր այն նիւթական հիմերը որոնք իրապէս ազգային հաշտութիւն կը հաստատեն»: Իսկ այդ խոշոր գործը գլուխ հանուած է «խորհրդային իշխանութեան ձեռքով»:

Այսինքն, այսօրուան Անդրկովկասի մէջ հողը հաւասարապէս բաշխուած է թէ հանրապետութիւններու եւ թէ ժողովուրդի միջեւ, եւ խաղաղութիւնը ամրապնդուած...

Այս անպատկառ սուտը կը լսեն Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարին պատգամաւորները, կը թարգմանեն, և հրատարակութեան կուտան, բայց ձայն-ծպտուն չեն հաներ: Ընդհակառակն, «մի քանի րոպէ շարունակ դահլիճը յոտնկայս ծափահարում էր»: «Ընկեր Աղամալի օղլին իր խօսքն աւարտեց համագումարի որոտընդոստ ծափերի տակ»: «Նրա ճառը թարգմանեց հայերէնի, յետոյ ինքը ընկ· Աղամալի օղլին թարգմանեց թուրքերէնի»: Անշուշտ չմոռցան Երեւանի պատերն ալ թնդացնել, որպէս զի մեղայի գայ ապերախտ հայ ժողովուրդը, ժխտական մաղթանք մըն ալ կազմակերպելով:

Իսկ «հակայեղափոխականը» մենք ենք նորէն, երբ իրենց խօսքին կը զարնենք այս քստմնելի, այս անպատիւ ծաղրանքները՝ անճար ժողովուրդի մը տառապանքին հանդէպ:

Մենք ենք «հակահայաստանեանը», երբ և՛ մենշեւիկին և՛ պոլշեւիկին, և՛ մուսավվաթին և՛ Աղամալի օղլուներու կամ Հիւսէյնովներու, և՛ Ռուսին և՛ Թուրքին առջեւ կը դնենք սահմանային խնդիրները, վարչաձեւէ վարչաձեւ շարունակուած եւ կիրագործուած անարդարութիւնները, և աննկուն ու յամառ կը յիշեցնենք հայ ժողովուրդին ապրելու իրաւունքը:

Իսկ անոնք, արդա՛ր գործ կը կատարեն, տարուէ տարի քնացնելով ժողովուրդը սնամէջ զեկուցումներով, տեղեկագիրներով, ճառերով:

Անոնք հայ աշխատաւորութեան շահերուն կը ծառայեն «որոտընդոստ ծափեր» հրամցնելով, թիզ մը հողի փոխարէն:

Ահա թէ ո՛ւր է կացութեան ողբերգութիւնը, Հայաստան աշխարհին համար, որ սուտերով կը կերակրուի, որպէս զի ժամանակ չունենայ խոկալու դառն իրականութեան վրայ:

Եւ այս մարդիկը տակաւին երես ունին մենշեւիկներու եւ մուսավվաթականներու, «կովկասի ազատագրութեան կոմիտէ»ին հետ իբրեւ դաւակից ամբաստանելու մեզ, գիտնալով հանդերձ որ, բուն դաւադրութիւնը, իսկապէս հակաշխատաւորական եւ հակահայաստանեան դժոխային մեքենան սարքուած, լարուած է իրենց քթին տակ, և անխափան կը գործէ Պոլսէն մինչեւ Էնկիւրի, Երեւանի, Նախիջեւանի, Ղարաբաղի եւ Բագուի մէջ:

Այո՛, այդ մեքենան կը բանի եւ պիտի բանի կատարեալ «համերաշխութեամբ» ու «խաղաղութեամբ», որքան ատեն որ Երեւանի տնարոյս կոմիսարները եւ անոնց արտասահմանի ջատագովները շարունակեն ոտնատել Աղամալի Օղլուներու քայլերգով, կէս-քուն, կէս-արթուն, բայց միշտ պատրաստ ծափելու եւ ճառելու:

Այդ կախարդական շրջանակը թոյլ չպիտի տայ որ մարդիկ իրենց աչքերը բանան եւ տեսնեն անողոք իրականութիւնը, — աշխարհագրական եւ ազգագրական պահանջները խախտած, թուրք-թաթարական արշաւանքի ճամբաները հարթուած, Հայաստանը հետզհետէ աւելի ուժաթափ եւ իրաւազուրկ, վիճելի հողերը շատ աւելի վտանգուած քան 1920ին:

1920ին, առնուազն Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը հայկական էին, եթէ վրայ չհասնէր պոլշեւիկեան արշաւը, իր խարդախ նշանախօսքերով թեւ ու թիկունք հանդիսանալու Թուրքիոյ խորհրդարաններուն եւ կովկասի անբարոյական խառնակիչներուն:

Իսկ ի՞նչ կը տեսնենք այսօր, — Ադրբէջանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Մուսաբէկովն է որ կը բարբառի, իրենց համագումարին մէջ.

— «Ցաճկաստանի հետ մեր յարաբերութիւնները բարեկամական են, եւ տարուէ տարի կ՚ամրապնդուին: Միակը, որ մեզ ցաւ կը պատճառէ, այն է որ Ցաճկաստանը տեղ է տուեր սնանկացած մուսավվաթականներուն, եւ, մենք կը զարմանանք թէ յեղափոխական Ցաճկաստանը ինչպէս կը տանի այդ տեսակ թափթփուքները (Բագուի «Կոմունիստ», 20 Մարտ)»:

Զարմացէք եւ դո՛ւք, կարմիր թէ գորշ թութակներ, որ հաւատարմութեան գոհարներ կը թափէք ձեր աչքերը փակած, մինչ Աղամալի Օղլուները հանդիսաւորապէս կ՚օրհնեն ձեր թշուառութիւնը, աղաղակելով Երեւանի պաշտօնական բեմէն.

— Մինչեւ որ չկատարուի հողի հաւասար բաշխումը....

Կարդացէք եւ որոճացէք, եթէ տակաւին կը գործեն ձեր միտքն ու խիղճը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԼՈՒՌԹԻՒՆ

Հայերէնի ուղղագրութեան բարեփոխման խնդիրը, որ յանձնուած էր նոր մասնախումբի մը քննութեան, ամիսներէ ի վեր կը քաշքշուի առանց քայլ մը առաջ երթալու: Այն աստիճան որ, Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ն իսկ զայրացեր է, եւ երկրորդ անգամ ըլլալով հետեւեալ դիտողութիւնները կը հրատարակէ (23 Մարտ).

— «Ինչպէս կ՚երեւայ, մեր գիտնականները ուղղագրութեան գործը վերածեր են դիւանագիտական գաղտնիքի: Մեր հարցասիրութեանը պատասխաներ էին Անդրկովկասի Հեռագրական Գործակալութեան միջոցով: Ինչո՞ւ. չէ՞ր կարելի իջնել Ողիմպոսէն մեր մեղսական աշխարհը:

Կատարեալ Չէմպըլէններ, չէմպըլէնական մեթոտով, բայց հայկական ծաւալով: Չէմպըլէնը կ՚ուզէ «բարեփոխել» Եւրոպան, իսկ Հայաստանի ուղղագրական յանձնաժողովը... ընդամէնը քանի մը տառ:

Այդ տառական քաղաքագէտներն ու դիւանագէտները հիմա ուրիշ դիւանագիտական հնարքի մը դիմեր են:

Ուղղագրական յանձնաժողովի նիստերուն մասնակցող Ստ. Մալխասեանը, որ Երեւանէն Թիֆլիս եկաւ, մեր տուած հարցերուն հանդէպ «չէզոք» դիրք բռնեց ու յայտնեց թէ՝ «որոշուած է յանձնաժողովի գործունէութեան մասին մամուլին որ եւ է տեղեկութիւն չտալ»:

Ինչու:

Ինչ է սա, գիտական մեծամտութի՞ւն, թէ վանական մեկուսացում:

Ինչո՞ւ ընթերցողները չպիտի իմանան թէ ինչ ուղղութեամբ առաջ կ՚երթայ ուղղագրութեան գործը: Ինչո՞ւ խորհրդաւորութեան քօղով կը ծածկեն մեր ո, յ, ե, ուական դիւանագէտները իրենց կատարած «մեծ» գործը:

Ընկք թէ բառի սկիզբը «յ» չպիտի գրուի «Յո՞էն առաջ», թէ «Յերեւան»ի տեղ պիտի գրուի նորէն «Երեւան», կամ ուրիշ բարեփոխութիւն մը պիտի մտցնեն «հին» «նոր» ուղղագրութեան մէջ, մի՞թէ սա գաղտնի պահելու բան է:

Մեզ ոչ միայն կը զարմացնէ, այլ եւ կը վրդովէ մեր յարգելի ուղղագրականներու այսօրինակ խմունջային քաղաքականութիւնը: Ինչո՞ւ համար այսպէս»:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսիլիայէն այսօր թղթակցութիւն մը կը հրատարակենք ընտրական արձանագրութեանց մասին:

Քուէարկութիւնը 11—24 Ապրիլի տարեդարձին եւ նախագահին այցելութեան զուգադիպած ըլլալով, յետաձգուած է Մայիս 8ին: Արձանագրութիւնները բաց են մինչեւ Ապրիլ 30: Կ՚իմանանք թէ Պալաքեան եպիսկոպոս ալ ներկայ պիտի ըլլայ քուէարկութեան:

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք կիներու Միութեան նախագահը Նէզիհէ Մուհիտտին հանըմ յայտարարած է թէ.— «Հայ կիներու հետ գործակցութիւն մը չի կրնար ըլլալ, քանի որ մեր կանոնագրին մէջ որոշակի ըսուած է թէ միայն թուրքերը կրնան անդամակցիլ: Նոյն իսկ կանոնագրին մէջ յատկապէս շեշտուած է *իսլամ* կիներ բացատրութիւնը»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինքնութեան թուղթերը այսօրուընէ սկսեալ պիտի տրուին նոր սակով

Ինքնութեան թուղթերու նոր օրէնքին առթիւ, պատկան պաշտօնատուները առժամապէս դադրեցուցած էին ինքնութեան թուղթերու վերաբերեալ գործողութիւնները: Այսօրուընէ սկսեալ ինքնութեան թուղթերը պիտի տրուին՝ համաձայն նոր սակին:

Դարձեալ կը յիշեցնենք, որ վերջնապէս ամբողջական սակ նշանակուած է 100 ֆրանք, իսկ զեղչեալ սակ՝ 20 ֆրանք: Անոնք, որ նախկին օրէնքով 375 ֆրանք վճարելու պարտաւոր էին, հիմա պիտի վճարեն 100 ֆրանք, իսկ 40 ֆրանք վճարողները՝ 20 ֆրանք: Ամսական 1500 ֆրանքէն աւելի չշահող աշխատաւորներն ու պաշտօնեաները 20 ֆրանք միայն պիտի վճարեն: Ինքնութեան թուղթերը երկու տարի արժէք պիտի ունենան:

Գործազրկութիւնը կը մեղմանայ

Սէնի Տեղաւորման Նահանգային Գրասենեակի վարչական խորհուրդը իր ամսական գումարումին առթիւ քննեց զանազան տեղեկագիրներ, որոնք ցոյց կուտան թէ գործազրկութիւնը բոլորովին մեղմացած է Փարիզի շրջանին մէջ: Անցեալ Փետրուար 21ին Սէնի մէջ օգնութիւն՝ ստացող գործազուրկներու թիւն էր 61,415, հիմա 45,000ի իջած է:

Երեւան հանուած են կեղծ գործազուրկներ, որոնք աշխատելով հանդերձ նպաստ կը ստանային: Այդպիսիները իբրեւ կեղծարար դատարան պիտի յանձնուին:

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Չինաստանի մէջ հակապոլշեւիկ շարժումները կը շարունակուին: Խարպինի մէջ չինական իշխանութիւնները հրամայեցին հրապարակաւ մահապատիժի ենթարկել 12 հոգի, 6 չինացի ուսանող, 3 արհեստակցական, 2 համայնավար եւ քաղաքին Առեւտրականներու ընկերութեան Նախագահը: Մահապարտները քաղաքին փողոցներէն տարուեցան՝ իրենց վիզերէն կախուած չինարէն եւ ռուսերէն հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Այս մարդիկը դաւաճաններ են, որոնք իրենց հայրենիքը պոլշեւիկներուն կը ծախեն: Այսօր դատարանին կողմէ արդարօրէն դատապարտուելով՝ սուրով պիտի կորսուին»:

Նանքինի մէջ զօրավար Չանկ-Քայ-Շէքի նախագահութեամբ կազմուած նոր կառավարութիւնը ամէն կողմ հրահանգներ տուաւ հանդէսներ սարքել՝ ողջունելու համար այս նոր իշխանութեան կազմութիւնը: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կ՚ըսէ թէ նոր կառավարութեան ստեղծումը աւելի եւս պիտի խառնակէ գործերը: Ներկայիս հինգ կառավարութիւններ կան Չինաստանի մէջ, առանց հաշուելու բազմաթիւ կիսանկախ զօրավարները, որոնք կ՚իշխեն զանազան անկիւններու մէջ: Այսպէս, Չանկ-Ցօ-Լին կը տիրէ Հիւսիսային շրջանին մէջ, Սուն-Շուան-Ֆանկ՝ Քիանկ-Սուի մէջ, Չանկ-Քայ-Շէք՝ Շանկայի և Նանքինի մէջ, Պորոտին եւ Հսու-Շէն՝ Հանքէուի և Լի-Չի-Շէն՝ Քանթոնի մէջ:

Այս քաոսին մէջ, դժուար թէ ազգայնականներու արտաքին նախարար Եօժէն Շէն կարենայ գոհացում տալ հինգ մեծ պետութեանց պահանջներուն:

Հանքէուի կառավարութիւնը հրամայեց ձերբակալել զօր. Չանկ-Քայ-Շէքը: Զօրս բանակ ղրկուեցաւ Նանքինը գրաւելու համար: Չանկ-Քայ-Շէքի կառավարութիւնը սկսաւ բանակցիլ Սուն-Շուան-Ֆանկի հետ՝ կռիւները դադրեցնելու եւ միասին կռուելու համար համայնավարներուն դէմ: Շանկայի Չինացիները տօնեցին չափաւորներու յաղթանակը եւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Բոլոր կարմիր դրօշակները անհետացան փողոցներէն:

Շանկայէն ու Նանքինէն վերջ, ազգայնականներու միջնաբերդը Քանթոնի մէջ եւս կատարեալ յաջողութեամբ պսակուեցաւ հակապոլշեւիկ շարժումը: Բոլոր բանուորական միութիւնները զինաթափ եղան, համայնավարութիւնը արգիլուեցաւ եւ 3000 համայնավարներ ձերբակալուեցան: Հանքէուի կառավարութենէն անկախ վարչութիւն մը կը վարէ նահանգին գործերը:

Հռոմի հիմնարկութեան տարեդարձը

Այսօր՝ Ապրիլ 21, Հռոմի հիմնարկութեան տարեդարձն է: Ինչպէս ամէն տարի, ֆաշիստները այս տարի եւս մեծ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնեն այս տարեդարձը Իտալիոյ մայրաքաղաքին մէջ:

Հռոմի արհեստակցական կազմակերպութիւնները խումբեր կազմած՝ պիտի կեդրոնանան իրենց համար նշանակուած մասնաւոր տեղերը, ուսկից թափօրով պիտի երթան ժողովուրդի հրապարակը, ուր պիտի կատարուին հանդիսութիւնները: Բոլոր գաւառներէն քաղաքապետները պիտի գան հանդէսին մասնակցելու:

Պալքանեան տագնապը

«Թայմզ» իր Ապրիլ 19ի խմբագրականին մէջ քննելով իտալեւսերպ վէճը, դիտել կուտայ որ Թիրանայի դաշնագրին մասին իր Հինգշաբթի օրուան զեկոյցով, Մուսոլինի դիւանագէտներուն առջեւ կը փակէ իտալեւսերպ յարաբերութեանց անմիջական բարւոքումին համար ամէն յոյս: «Թայմզ» մաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Անցեալ օր հրատարակեցինք Ուկրայինայի նախագահ Չուբարի զեկուցման մէկ մասը, ներքին դաւադրութեանց մասին: «Իզվէսթիա» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ այդ ճառէն (12 Ապրիլ).—

«Վերջին ժամանակներս Ուկրայինայի մէջ տեղի ունեցան շարք մը խոշոր հրդեհներ, որոնց կարգին փեթրովսկի պարանի գործարանի, կաշիի գործարանի, Ըումի քաղաքի մահուդի գործարանի, Մարքոփոլի մետաղագործարանի եւ կարգ մը ուրիշ գործարաններու հրդեհը: Իբրեւ հետեւանք նախնական քննութեան, ձերբակալուեցան քանի մը հոգիներ անոնցմէ, որոնք վնասած են ու կը փորձէին վնասել ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման՝ հրդեհներով եւ հաւանաբար ուրիշ միջոցներով: Ձերբակալուածներէն մէկը ուղղակի յայտարարեց. «Ես ղրկուած եմ վնասելու խորհրդային արդիւնաբերութեան»: Ցետագայ քննութիւնը կը պարզէ, թէ ո՞վ եւ ուրտեղէն ղրկուած է այդ «պատգամաւորը»: Ի հարկէ, կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք կ՚առնէ, որպէսզի նման «պատգամաւորներ» մուտք չգործեն Ուկրայինա: Համապատասխան մարմինները երեւան հանեցին մետաղագործարանի մը վառարանին մէջ մէկ արկղ փիրոքսիլին, որ յատկացուած էր գործարանը պայթեցնելու: Մարտի վերջերը մետաղագործական արդիւնաբերութեան գործարանի մը մէջ տեղի ունեցաւ կազի խողովակի պայթիւն, իսկ ուրիշ կազի խողովակի մը տակէն գտնուեցան ուժանակի 14 փամփուշտներ: Սակայն բոլոր հրդեհները, պայթիւններն ու երկաթուղային գոյքերու հարուածները պէտք չէ բացատրել միայն մեր արտաքին եւ ներքին թշնամիներու չարամիտ գործունէութեամբ: Շատ անգամ, դժբախտ դէպքերը արդիւնք են ղեկավարներու անվարչագիտութեան եւ անփոյթ վերաբերումի»:

Չուբար իր զեկոյցին մէջ ըսաւ թէ խորհրդային միութեան սահմանադրութիւնը այնպէս է, որ երբ բանուորներն ու գիւղացիները որոշեն, կրնան բաժնուիլ խորհրդային միութենէն:

Չուբար աւելցուց թէ նմանապէս անջատողական շարժումներ կը տեսնուին Անդրկովկասի եւ Թուրքիստանի մէջ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ

Ընդհանուր ապահովութեան քննիչները կը շարունակեն իրենց հետազօտութիւնները համայնավարներու ծանօթ լրտեսական կազմակերպութեան մասին: Խուզարկուեցաւ տունը տիկ. ժանտէլի, որ Վ.էնսէնի փամփուշտի գործարանին մէջ պաշտօնեայ է, եւ անդամ կեդրոնական խորհուրդին: Խուզարկութիւնները ոեւէ արդիւնք չտուին:

Թերթերը գրած էին թէ Փարիզի Թաղապետական ժողովի խորհրդական եւ համայնավար վարիչ ժան Քրէմէ եւ իր քարտուղարուհին փախած են: «Իւմանիթէ» կը հաղորդէ որ Քրէմէ չէ փախած եւ ի հարկին պիտի ներկայանայ պատկանեալ իշխանութեան: Արդէն իսկ բաց նամակ մը ուղղած է հարցաքննիչ դատաւորին:

Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ Օպէրվիլիէ՝ ժօզէֆ Պարոնի տան մէջ: Այս մարդը Սէն-Սիր-լ՚Էքօլի զինուորական հաստատութեանց սէնտիքային անդամ է:

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ, ՊԷՏՔ Է ԱՇԽԱՏԻԼ, ՏՂԱՔ...

(Բաց նամակ Մոնփելիէի մեր ուսանող ընկերներուն)

Ուշադրութեամբ կարդացի ձեր նամակը։

Անշուշտ բոլո՛րս ալ համաձայն ենք դատապարտելու համար Երեւանի խորհրդային իշխանութեան խտրական ոգին որ կը զատէ, զուտ մասնագէտներու մէջ իսկ, համայնավարը՝ ոչ-համայնավարէն։ Անշուշտ, բոլո՛րս ալ, կը մեղադրենք «ընկերվարական» եւ «աշխատաւորական» ներշնչումներ ունեցող իշխանութիւն մը, որ հակընկերվարական ընթացք կը բռնէ գաղութներու եւ մայր երկրի մէջ։ Որ կը սակարկէ հայ քաղաքացիին առաջին իրաւունքը՝ կարենալ հայրենիք վերադառնալու։ Անշուշտ բոլո՛րս ալ՝ կ'ամբաստանենք զայն, իրաւամբ, որ արտասահմանի ու հայրենիքի մէջ, կը ջանայ չէրտաւորել ու ապականել հայ մտաւորականութիւնն ու հայ ուսանողութիւնը։ Որ օգտուելով հայ ուսանողներու նիւթական նեղ կացութենէն, կ'աշխատի կաշառել զանոնք։

Ձեր փաստերը՝ ճի՛շդ են։ Կը ճանչնամ Պարգեւ Տէր Յովհաննէսեանը, որ անտարակոյս կրնար օգտակար ըլլալ, իր կարողութիւններուն համապատասխան աշխատանքի մը մէջ։

Գիտեմ նաեւ որ երբ մեր երկրին դուռը կը գոցուէր այդ երիտասարդ գիւղատնտեսին առջեւ, միւս կողմէ, հեռաւոր Միացեալ-Նահանգներէն, հինգ ուրիշ երիտասարդ գիւղատնտեսներ պաշտօնի կը կոչուէին, եւ շատ գէր ամսականներով։ Անոնք ալ, ինչպէս իմ ուսանողական դասընկեր Տէր Յովհաննէսեանը, հարուստ հայ քաղքենիներու դրամով ուսած էին։ Անոնցմէ երեքը՝ նո՛յնն, իմ դպրոցական դասընկերներս, կը յիշեմ, 1920ին, երբ մեծ խանդավառութեամբ, շատ մը որբ տղաք, կ'երթայինք երկիր, հոն աշխատելու համար, չեկան մեզի հետ։ Տամ անուններն ալ,—Վրոյր Ղազարեան, Արաբկիրցի, Մուշեղ Վ. Ամատունի՝ Ագիզիէցի, կը պաշտօնավարեն այս վայրկեանիս Երեւանի մէջ, Խորէն Կիւլպէնկեան՝ Տիվրիկցի, Սոեփանեանի մէջ։ Ասոնք աւարտած են իրենց ուսումը, Քօրնէյլի մէջ։ Անոնցմէ մէկուն հետ ես երկար ատեն թղթակցած եմ, մինչեւ Հայաստան մեկնումը։ Գիտեմ՝ որ իբրեւ գիւղատնտես, անոնք աւելի չեն արժեր քան Պարգեւ Տէր Յովհաննէսեանը (Ingénieur Agricole), բայց անոնք համայնավար մարտիկներ են, մինչդեռ Պարգեւը հասարակ քաղաքացի մըն է։ Պարգեւէն զատ, գիտեմ, ուրիշ երկու գիւղատնտեսներ, Յակոբ Աթիկեան եւ Գէորգ Գրբըքեան, որ երկար ատեն, Փարիզ, աշխատեցան ու չյաջողեցան երկիր երթալ, հիմա կը պաշտօնավարեն Սուրիոյ մէջ։ Այս բոլորը ճիշդ են եւ ես համաձայն եմ ձեզի հետ։ Բայց թոյլ տուէք քանի մը դիտողութիւններ ընել, որ հիմնական եւ շատ կարեւոր կը թուին ինծի։

1.— Հայաստանը փոքրիկ երկիր է, գիտէք, եւ հետեւաբար պաշտօնէութիւնը պէտք է վերածուի նուազագոյն չափին։ Մեր աւարտող ընկերները, ընդհանրապէս կը ձգտին պաշտօնի։ Կ'ուզեն երթալ երկիր, բայց նաեւ պաշտօն ունենալ, ինչ որ անպատեհ է։ Պայմանաւոր կերպով երկիր վերադառնալը առնուազն անտեղի կը գտնեմ։ Այս տեսակէտէն, կարելի է պահանջել միայն, որ՝ ինչպէս, բոլոր երկիրներու մէջ, հաստատուի մրցումի դրութիւնը։ Ամէնէն յաջող մասնագէտը թող անցնի պաշտօնի։ Կարելի է պահանջել նաեւ որ օրինակ, երկրագործական գործավարութենէն հեռացուին ոչ-մասնագէտ ու անձեռնհաս պաշտօնեաները ու փոխանակուին մասնագէտներով, միշտ մրցումով։ Ու վերջապէս, երկրի ճամբան բանալ բոլո՛րին, ուսանողին կամ մասնագէտին, բայց նաեւ բանւորին։ Առանց նախապատուութեան։

2.— Ու թո՛ղ հայ երիտասարդ կամ վաստակաւոր մասնագէտները, գիւղատնտես, երկրաչափ, բժիշկ, դեղագործ, անպայման պաշտօն չփնտռեն։ Այս փոքրիկ ժողովուրդը, հարկ եղածէն աւելի ունի դիւանակալներ, (Bureaucrate)։ Չեմ գիտեր ինչու հակառակ մեր ժողովուրդին բացառիկ գործնական ոգիին, մեր մտաւորականութիւնը, միշտ անձեռնհաս եղած է իր մասնագիտութիւնը անհատական գործերու մէջ արժեցնելու։ Նախաձեռնութեան ու ձեռներէցութեան ոգիէն զուրկ ենք, մտաւորականներս, ու մեր երազն է կարծես, բազմիլ, հոգ չէ անհասութաբեր, բայց հանգիստ պաշտօնական թիկնաթոռներու մէջ։ Կը յիշեմ, որ Հանրապետութեան օրերուն (ինչպէս նաեւ հիմա) ռուսական նախկին դիւանակալները լեցուած էին հայկական պաշտօնատուններ։ Փոքրիկ ժողովուրդի մը համար, որ իր պետականութիւնը նոր կը սկսի, չափազանց վտանգաւոր է, դիւանակալութիւնը։ Մեր մտաւորականութիւնը պէտք է փրկել այդ ախտէն։ Մեզի, երիտասարդներուս կ'իյնայ թօթուել, անցեալի այդ ժառանգութիւնը։ Աշխատի՛նք երկիր երթալ ու զարգացնել, անհատական ու համագործակցական ձեռնարկները։ Վերէն եկած բարեփոխումները յաճախ արմատ չեն բռներ։ Բայց ի՛նչ հրահանգիչ օրինակ է, եթէ, օրինակի համար, իմ ընկերս, Գ. Սարգիսբէգեան, որ այս տարի պիտի աւարտէ Մօնփէլիէի բարձրագոյն Գիւղատնտեսականը, կարենայ Երեւանի մէջ, իր հօրենական այգին վերատնկել, ամերիկեան չաչերու վրայ (bouture), այսպէսով ապացուցանելով, գործնականօրէն հայ յետամնաց այգեմշակին որ կարելի է ազատիլ ոթալուիճէն (phylloxera) առանց որթերը քանդելու։ Այդ օրինակը կ'ըլլայ վարակիչ։

Կամ օրինակ, ինչո՞ւ, Մամիրօլի կաթնային-ճարտարարուեստի բարձրագոյն վարժարանը աւարտող, երեք կամ չորս տղաք, անհրաժեշտ փոքրիկ դրամագլուխը չգտնեն, փոքր բայց արդիական պանրագործարան մը հիմնելու, որ կրնայ տիպար հանդիսանալ, ու երթան փտին, դիւանատան մը փոշիներուն մէջ, ո՛չ իրենք իրենց, ո՛չ ալ ժողովուրդին օգտակար ըլլալով։

Օրինակները կարելի է բազմապատկել։ Բարոյականը այս է։ Վերակառուցման, գիւղատնտեսական զարգացման, ճարտարարուեստական եւայլն բո՛լոր շարժումները պէտք է սկսիլ վարէն։ Նշանը թո՛ղ տան, Եւրոպա կամ Ամերիկա կրթուած մասնագէտները։ Կառավարութիւնը, կրնայ քաջալերել միայն այդ շա՛րժումը, զօրավիգ ըլլալ, թիկունք տալ, բայց սպասել, որ օրինակի համար, հայ խորհրդային աղքատ ու անձեռնհաս ու մանաւանդ հյլատակ իշխանութիւնը կարենայ հայ այգիները հիմէն վերատնկել, արդար չէ։ Ու նաեւ անգործնական։ Օրինակ մը։ Ֆրանսայի մէջ, որթալուիճի ահաւոր աւերէն յետոյ, կառավարութիւնը հսկայ պիւտճէ յատկացուցած է, գիւղացիութեան, կաթնատնտեսական համագործակցականներ հիմնելու համար։

Ֆրանսայի գիւղացիութիւնը որ պատրաստուած չէր այդ ուղղութեամբ, մինչեւ այսօր, հակառակ կառավարութեան բացառապէս կարեւոր նիւթական օժանդակութեան, չի կրնար ոտքի պահել այդ համագործակցականները։ Դեռ այս տարի Հօթ Սօն նահանգին մէջ վեց կարեւոր կաթնային համագործակցականներ սնանկացան, մինչդեռ Դանիոյ մէջ հրաշքներ կը գործեն սպառողական եւ արտադրողական համագործակցականները, որովհետեւ շարժումը սկսած է վարէն։ Ինչը՛ գիւղացիութիւնն է, որ կրթուած գիտութեան եւ մարզուած մասնագէտներուվրայ, զարգացուցած է այդ շարժումը։ Կառավարութիւնները անզօր են՝ եթէ եռանդը ժողովուրդէն չգայ։ — Ո՞վ պիտի արթնցնէ հայ գիւղացիութիւնը իր քունէն։ — Հայ մասնագէտները։ Ի՞նչ միջոցներով՝ կառավարական շրջի՞կ թէ միայն պաշտօնեանե՞ր ըլլալով։ Ո՛չ։ Ո՛չ։ Ընկերներ։ Հապա՛ աշխատելով, անհատական կամ հաւաքական ձեռնարկներ ստեղծելով։ Աշխատելո՛վ գործնականանալ, փոխանակ դիւանակալներ դառնալու։

3.— Գիտեմ, գիտեմ, մեզի համար բացառապէս դժուար է ատիկա։ Կ'ընդունիմ նաեւ որ նիւթական խոշոր խոչընդոտներ կան։ Որ պայմանները շատ աննպաստ են։ Որ՝ հայ դրամատէրը, հազիւ թէ բարեհաճի դրամագլուխ տրամադրել, չէ՞ որ իր դրամը աւելի լաւ կրնայ շահիլ հոս արտասահմանի մէջ մէջ քան թէ երկրէն ներս։

Այս բոլորը ճիշդ են։ Բայց այս նիւթական դժուարութիւններուն կարելի է յաղթել, ինչպէս կը յաղթեն վաճառականութեան մէջ մեր զարմանալի հայրենակիցները։ Բայց դառն է ըսել, որքան որ հայ վաճառականը, կեանքի մէջ, քիչ մը շատ գործնական է, նոյնքան ալ հայ մտաւորական մասնագէտը քիչ մը շատ գաղափարապաշտ? ու անգործնական։ Ու նիւթական արգելքներու կողքին կան հոգեբանական ու ժառանգական, կարծէք անյաղթելի արգելքներ։ Հայ մտաւորականը, իր արիւնին մէջ ունի գործնական կեանքին վախը։ Պիտի ըլլայ ուսուցիչ՝ գիւղատնտես, պիտի ըլլայ ուսուցիչ երկրաչափը, պիտի ըլլայ ուսուցիչ կամ պաշտօնեայ՝ իրաւագէտը, բժիշկը, քիմիաբանը։ Կը կարծեմ որ օրինակներու պէտք չունիք։ Որովհետեւ վաղը, բոլորս ալ, պիտի ըլլանք վարժապետ կամ պաշտօնեայ։ Չիս սխալ հասկնալու չէ։ Աւելի վսեմ բան չեմ գիտեր, քան երկրի մը ապագայ քաղաքացիներուն ուսուցանելը կամ հանրապետութեան մը ծառայելը։ Բայց, ըսէ՛ք խնդրեմ, հարիւր ուսուցիչի վրայ քանի՞ հայ պատրաստուած մանկավարժ գիտէք։ Հարիւր պետական պաշտօնեայի վրայ, մեր մէջ, քանի՞ հոգի քաղաքատնտեսութիւն սերտած են։

Գիտեմ, գիտեմ, որ մեզի երիտասարդներուս համար, զուցէ անկարելի է ազատիլ այս լուծէն։ Բայց, համաձա՞յն էք, սկսինք կռիւը։ Կը բաւէ որքան մեր հերոսական ժողովուրդը ծիծ տուաւ հայ անգործնական մտաւորականութեան։ Ի՛նչ, պիտի մնանք վարժապետ մի՞շտ։ Աշխատի՛նք՝ մենք մեզ պահել։ Աշխատի՛նք՝ մենք ալ ստեղծել։ «Ձեղնայարկի մուկ»եր պահելու շռայլութիւնը այս ժողովուրդը չի կրնար տանիլ այլեւս։ Կռուինք իրերու այս վիճակին դէմ։ Թուցէ մենք մնանք բորոտ այսպէս, կակուղ այսպէս, բայց անտարակոյս մեր յաջորդները կ'օգտուին մեր փորձառութենէն։ Առնուազն, քանըհինգ աւարտող գիւղատնտես գիտեմ։ Շատերը կը ճանչնամ անձամբ, հրաշալի տղաքներ են՝ դանազան պաշտօններու մէջ տեղաւորուելու պատրաստ։ Բայց ո՞ւր գտնէ, ըսէք, հայ խորհրդային կամ դաշնակցական կառավարութիւնը այդքան պաշտօն։ Թող մեր բժիշկ ընկերները համբեն՝ տրամադրելի իրենց ընկերները, հանրապետութեան մէջ Թաղապետական բժիշկ ըլլալու համար։ Կարելի է առարկել որ կը չափազանցեմ։ Թուցէ։ Բայց ո՞վ կրնայ ժխտել որ շատ, շա՛տ «անօթի» մտաւորական ունի այս ժողովուրդը։ Ի՛նչ ընել։ Մասնագէտ ենք։ Պաշտօն չունինք։ Դրամագլուխ չունինք՝ անհատական գործ սկսելու համար։

— Ընկերնե՛ր, երթանք աշխատանոց։ Ազնիւ բան է աշխատիլը։

4.— Ու յետոյ, վստահ եղէք, կը բարձրանայ հայ մտաւորականութեան վարկը։ Մեր ձայնը բարձր կ'ելլէ ու մեր ճակատը մաքուր կ'ըլլայ։ Բեռ չենք ըլլար ու մեր հանրային աշխատանքը, որքան անշահախնդիր նոյնքան արժէքաւոր կ'ըլլայ։ Ժողովուրդը կը յարգէ մեզ, մենք որ ձրի կ'ուսուցանենք։

Մեր գիւղաքաղաքներուն մէջ, քանիցս կը ձեռնադրուին անոնք որ շատ տկար ու շատ ձախաւեր էին կեանքին համար։ Տեսակ մը քահանայ ալ հայ մտաւորականն է եղած։ Ես կ'ուզեմ որ՝ ըլլանք աբու, անկախ, քաջ ու կեանքին վազենք մեր կուրծքերը բաց, հոգ չէ իբրեւ բանւոր, քրտնելու համար։

Դրօշակ մը ունինք մեր ձեռքը։ Բռնենք բարձր։

Ու կ'ուզէ՞ք, եկէք խորհրդային հանրապետութեան պաշտօնները ձգենք խորհրդային վարձկաններուն։

ՎԱԶԳԷՆ Գ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ինչպէս գրած էինք, Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարին առթիւ, ընդարձակ զեկուցում մը կարդացած է վարչապետ Սարօ Համբարձումեան։ Այդ զեկուցումէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, Հայաստանի բանւորութեան, պաշտօնէութեան եւ գործազրկութեան մասին.—

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

Հայաստանի գործարանային ուժը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը

1923 Յունուարին	15,430	բանւոր
1923 Հոկտեմբերին	16,312	»
1924 Ապրիլին	19,865	»
1924 Հոկտեմբերին	23,182	»
1925 Ապրիլին	28,506	»
1925 Հոկտեմբերին	32,226	»
1926 Ապրիլին	35,950	»
1926 Հոկտեմբերին	39,718	»

Համաձայն աշխատանքի բաշխման սկզբունքին, բանւորական ուժերը բաժնուած են հինգ խումբերու.—

ա) Գիւղատնտեսական բանւորներ, որոնց մէջ կը մտնեն գիւղատնտեսութեան նուիրուած աշխատաւորներն ու հողազուրկ գիւղացիները։

բ) Արդիւնաբերական բանւորներ, որոնց մէջ կը մտնեն մանր արդիւնաբերական հաստատութիւններու եւ շինութիւններու մէջ աշխատող բանւորները։

գ) Հաղորդակցութեանց բանւորները, որոնց մէջ կը մտնեն երկաթուղիի, հեռագրի, թղթատարական, փոխադրութեան բանւորները։

դ) Մտաւորական աշխատաւորները, որոնց մէջ կը մտնեն հասարակական, համագործակցական եւ մասնաւորներու առեւտրական հաստատութիւններու մէջ ծառայող պաշտօնեաները։

ե) Զանազան աշխատաւորներ, օրինակ՝ համայնքային գործերու, ժողովրդային սնունդի ձեռնարկներու մէջ աշխատողները։

Բանւորական ուժի այս հինգ բաժանումները առանձին քննելով, կը տեսնուի որ՝ գիւղատնտեսական բանւորները շատցած են։ Եւ այս աճումին պատճառն այն է որ Գիւղանտառ միութիւնը հողազուրկ գիւղացիները արձանագրած է միայն 1923ի վերջերը։ 1923ին տեղեկութիւն չունէինք անոնց քանակին մասին։ Կայ ուրիշ պատճառ մըն ալ, այն՝ որ մեր տնտեսութիւնը հետզհետէ զարգանալով, բացուեցան համապատասխան ձեռնարկներ, օրինակ՝ ջերմամպահութիւն, պանրագործութիւն, հողագործական կայաններ, փորձառական դաշտեր եւլն.։

Արդիւնաբերական բանւորներու ուժն ալ շատցած է։

1923 Յունուարին	2152	բանւոր
1923 Հոկտ.ին	2816	»
1924 »	3724	»
1925 »	8082	»
1926 »	11,881	»

կ'աշխատէին։

Հաղորդակցութեանց բանւորներու թիւն ալ աճած է, որովհետեւ կանոնաւորուած է երկաթուղիներու երթեւեկը, ընդարձակուած են հեռաձայնի եւ թղթատարի սպասարկութիւնները, բացուած են տեղական փոխադրական ձեռնարկներ։

Պաշտօնեաներու թիւն ալ աճած է, հակառակ կատարուած խնայողութեանց եւ պաշտօնեաներու թիւին կրճատման։ 1923 Յունուարին կար 7808 պաշտօնեայ, 1926 Հոկտեմբերին՝ 12,183։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Բանւորական ուժի աճումին հետ երեւան եկած է գործազրկութիւնը։ Արհեստակցական Միութեանց արձանագրած թիւերէն զատ նոր ծնօթութիւններ չունինք։ Աշխատանքի սակարանին մէջ արձանագրութիւնները շատ անկանոն եղած են։ Վերջերս քիչ մը կանոնաւորուեցան, եւ այդ արձանագրութիւններն են որ պիտի ներկայացնեն գործազրկութեան ճշգրիտ պատկերը.

1924 Յուն.ին	2,139	գործազուրկ
1924 Հոկտ.ին	2,665	»
1925 Հոկտ.ին	2,314	»
1926 Հոկտ.ին	4,064	»

Արդիւնաբերական խումբերու մէջ 1924ին կար 894 գործազուրկ, 1926ին՝ 1049։

Արդիւնաբերական ձեռնարկներու ընդարձակման պատճառով, գործազուրկներու մեծ մասը մտած են գործի։

Գիւղատնտեսական խումբերուն մէջ գործազուրկներուն թիւը կը հասնէր 1924ին՝311ի, իսկ 1926ին՝ 1107ի։

Պաշտօնեաներու մէջ գործազուրկներու թիւն էր 1924ին 1143, եւ 1926ին՝ 1490։

Վերջապէս, գործազրկութիւնը չի ներկայացներ այն սուր տագնապը, որուն մատնուած է Բագու, ուր ձեռք առնուած են արտակարգ միջոցներ պայքարելու համար տագնապին դէմ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Հայաստանի գործազրկութիւնը արդիւնաբերական չէ, այլ գիւղացիական գործազրկութիւն մը։ Մեր գործազուրկներուն մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ անարհեստ բանւորներէ, որոնք գիւղերէն նոր եկած են։ Արդիւնաբերութեան համար պէտք ունինք արհեստաւոր բանւորներու, ինչպէս՝ մետաղագործներու եւայլն։

Հայաստանի գործազրկութիւնը եղանակի բնոյթ ունի։ Մըշտական կորիզ մը չունի. այսպէս, Ապրիլ ամիսէն սկսեալ հետզհետէ կը նուազի մինչեւ Հոկտեմբեր, յետոյ նորէն բարձրանալու համար։

Մեր երկրին գործազրկութեան բուն աղբիւրը գիւղն է, պատճառը՝ գիւղի հողագործական գերբնակչութիւնը։ Կան նաեւ ուրիշ պատճառներ, օրինակ՝ Վրաստանէն ու Ատրպէյճանէն կը հասնին մտաւորական պաշտօնեաներ։

Այս գործազրկութեան վրայ կ'ազդեն նաեւ Ամերիկեան որբանոցներու չափահաս տղաքը, որոնք արձակուելով կը մտնեն գործի։ Նոյնպէս մաս մը ուսանողներ, դրասենեակներու պաշտօնեաներ ունին որոշ դեր մը այս գործազրկութեան մէջ։

ՊԱՅՔԱՐԸ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ընդարձակել արդիւնաբերական ձեռնարկները, զարգացնել գիւղատնտեսութիւնը, տարածել տուներու մէջ կատարուող աշխատանքները, օգնել աղքատ բանւորներուն։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ գործազուրկներու թիւը կը հասնի 30,000ի։ Այս տագնապին դէմ պայքարելու համար կառավարութիւնը ձեռնարկած է Աշխատանքի Զետեղման կոմիտէներու եւ դրամական օգնութեան սնտուկներու կազմութեան։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ[Ը] ԱՌԱՋ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ, 16 Ա[...]

Ազգային տուրքի արձ[անա]գրութեանց տոմարը 15-20 բաց մնալէ յետոյ, աչքի ո[...] Ապրիլ) երեկոյեան ժամը 6 փակուեցաւ։ Արձանագրուած 425 հոգի։ Վերջին պահուն [...] մանաւանդ որ հայ լեգէոնական [...] ութեան ալ իրաւունք տրուած [...] մասնակցիլ ընտրութեանց, առ[...] պարտադիր վճարի։ Այս արձ[...] վիջումով՝ քուէարկողներու թ[իւը] պիտի բարձրանայ 500-ի, մի[...] քաղաքին մէջ։

Մեր ակնկալածէն շատ աւե[...] խոշոր թիւ մըն է որ կ'ունենայ[...] պարտաճանաչ հայրենակիցներու[...] Այդ թիւի խոշորութիւնը աւելի[...] է, եթէ նկատի ունենանք հետեւ[...] եալ պարագաները.– Առաջին, յա[...] բանաւանական խտրականութեան[...] ոգին՝ որ դրուեցաւ այս գործի[...] մէջ, բողոքական եւ հռոմէակա[ն] համայնքները հեռու պահելու[...] արձանագրութեանց տոմարէն[...] սոնք ստուար թիւ մը կը ներկ[այա]ցնեն։ Ցետոյ ի՞նչ է ստոյգ [...] ըլ Մարսէյլի քաղաքաքնակ [...] յիրուն։ Քաղաքաքնակը կը [...] տենք, որովհետեւ, ընտրական ն[...] կայացուցչութեամբ ստեղծուա[ծ] Մարսէյլի թեմին համար ընտր[...] կան տասը շրջանակ։ Մարսէյլի շրջանի գաւառական ժողով՝ (ե[...] րեսփ. ժողով) պիտի կազմուի [...] անդամներէ։ Այս թիւէն 22-ը պ[իտի] տի ընտրուին քաղաքի բնակիչնե[...] րէն, մնացած 9ը հետեւեալ ձեւ[ով] մէկ հոգի՝ կարտան, I Մարթի[...] I Պօլէն-փօն-Սէնթ Էսփրի, I Լ[...] Սէյն Թուլօն, I Լա Սիօթա, I Նի[...] I Սէն-Ժիւլիէն, I Սէն Լ[...] I Սէնթ Ընթուան։

Կարելի է առարկել, կարծ[...] վիճիլ որ ձայներու բաշխումը պր[...] դարութեամբ կատարուած չէ։ Ի[...] սակայն չէ կարելի ժխտել որ [...] ռաջին անգամ ըլլալով, անհամեմա[...] թաց բազմութիւն մը Մարսէ[յլի] քաղաքէն պարտաճանաչ գտնուա[ծ] է, տնտեսական այս մռայլ [...] ցութեան մէջ նիւթապէս զոհո[ղու]թեան մէջ նիւթապէս գոհո[...] բերած է իր կարեւոր իրաւունք[...] ներէն մէկուն տիրանալու համար։

Արդարեւ, ներկայ իրականու[...] թեան մէջ առանց զոհողութեան իրաւունքի տիրանալը քաջութի[ւն] չէ։ Երբեմն նոյնիսկ ծանր զոհ[ո]ղութիւններով (ինչպէս այս պարագային), գնուած իրաւունքը [...] սաւոր երեւոյթ է, եթէ պատկեր[...] բոլոր մանրամասնութիւններ[ուն] մէջ մտնենք։ Արձանագրուողներ[ուն] 100էն 90 աշխատաւորներ [...] կազմակերպչականօրէն [...] պատկերով գործ, ձգտումնե[...] ծայր ատիճան կասկածելի, [...] նիճաղանճ «պլօք» մը (Ռամկա[...] վար, Հօկ, Համայնավար, [...] կղեր) ընտրութիւնները ձախողե[...] ցնելու համար ամէնէն անարգ [...] ջոցներու դիմեցին։

Պահ մը փողոցը իջան, փողո[...] անկիւններէն սկսան քարոզել [...] գաղութներու կազմակերպ[...] թեան պէտք չունինք, գաղութ[...] ները կազմակերպելու [...] տանքը հակապետական, [...] Հայաստանեան փորձ է, թէ [...] տականօրէն կազմակերպ[...] ազգ մը յանձին Երե[ւանի] պէտք չունի տէրտէրի, տիրա[...] գործերով զբաղուելու, թէ [...] ղութները իրենց գլուխը կազմ[...] են Հայաստանի կառավարութեան ձեռք[...] որ գիտէ կազմակերպելու հրամ[...] թուուցիկները ողողեցին [...] բակը, որպէսզի ժողովրդական [...] զանգուածները հեռու մնան [...] մար»էն։ Բոլորի յոյսերուն [...] սառն ջուր թափեցաւ։ Վ[...]

...խառուն աւելորդ տեղ եկած ե-
...ղաւ: Անոր յաջորդեց դաւանա-
...փոխ Քարեանը: Մարսէյլը ջուրի
...ամբայ դարձուցին, պառակտում
...յառաջ բերելու, գեղեցիկ գործ
...մը ձախողեցնելու համար:

...հետեւա՞նքը.— Մարսէյլէն
...ւ շրջանէն մօտ հազար հոգի
...պիտի մասնակցին ընտրութեանց,
...իրենց կամքը պիտի արտայայ-
...ւեն, գոյց տալու որ ի՛նչ կ'ուզեն:
...«Սպօթաժ»էն յետոյ ահա քուէ-
...թեան շղթակները կը հասնին մեր
...ականջին:

...ցամարի փակման օրը, որոշեր
...են կոխ ընել, Զատկի արարողու-
...թիւնները խանգարել, ու ճարպիկ
...գողերու պէս մեղքը բեռցնել
...դաշնակցութեան վրայ: Զայջո-
...ղեցան: Կը խորհին եղեր կառա-
...վարական միջոցներով յետաձգել
...տալ կամ բեկանել ընտրութիւն-
...ները: Այս վերջինին համար ան-
...հրաժեշտ են օրինաւոր պատր-
...ուակներ: Մենք վճռած ենք որ
...եւ է պատրուակի տեղի չտալ եւ
...արթուն հսկել, որպէսզի մեծ ջան-
...քերով հասակ առած այս կենսա-
...կան խնդիրը, քուէարկելու ժողո-
...վրդական իրաւունքը ո եւ է խաղի
...ոչ չերթայ: Տունը կրակի տալ
...ւ կրակ կայ պոռալը հրձիգը
...կամ ոճրագործը չի փրկեր. որով-
...հետեւ, ոչ մէկ տրամաբանու-
...թեամբ տանտէրը իր տունը հըր-
...դեհի չի մատներ:

Հիմա որ ընտրական հարցը՝
...«զանազան երանգաւորումներէ»
...անցնելէ յետոյ հասած է իր բնա-
...կան ընթացքին մէջ, մեր առա-
...ջին մտահոգութիւնն է զայն
...իրջացնել կատարեալ խաղաղու-
...թեամբ եւ օրինակելի կարգա-
...պահութեամբ, որպէսզի օրինակը
...դառնայ վարակիչ:

Ոչ, պարոններ, մեր կողմէ
...կռիւ չի ծագիր, ձեր կողմէ ալ չի
...ծագիր, գիտենք եթէ ճակատա-
...բաց հրապարակ իջնէք. սուտով,
...կեղծիքով ու խարդախութեամբ
...սքի կանգնելու փորձերը միայն
...ծիծաղ կը պատճառեն մեզի, ու
...մեր խաւաքարտէ սպառնալիք-
...ներուն եւ սրճարաններու անկիւ-
...նէն ներս սպառած եռանդին առ-
...ջեւէն մենք կ'անցնինք թօթուե-
...լով մեր ուսերը:

ԴԻՏՈՂ

ԱՌԱՏ ՀԱՆՔԵՐ ՍԻՊԵՐԻՈՅ ՄԷՋ.— Թեմիր-Տաուլի երկու հանքատե-ղերուն, ինչպէս Տելբիսի մէջ, գտնուած են երկաթի հանքեր, ուրկէ կարելի պիտի ըլլայ հանել մօտ մէկ միլիար փութ երկաթ: Միայն Տելբիսի երկաթէ հանքերը պիտի կրնան ապահովել մետաղագործարանի մը 25 տարուան աշխատանքը, ամէն տարի տալով 20 միլիոն փութ մետաղ: Ձեռնարկուած է տեղւոյն վրայ կառուցանելու ...կայ գործարան մը:

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Էնկիւրիի սովետական դեսպան Սուրից, որ այս միջոցիս Մոսկուա կը գտնուի, հետեւեալը յայտարարած է Անդրկովկասի հեռագրական գործակալութեան թղթակցին, Թուրքեւռուս առեւտրական յարաբերութեանց մասին.—

«Թուրքեւռուս տնտեսական յարաբերութիւնները վերջերս զգալիօրէն զարգացան, ինչպէս երեւան կուգայ ներածման ու արտածման ընդարձակումէն: Օրինակ, ռուսական քարիւղը բաւական ամուր տեղ գրաւեց թրքական հրապարակին վրայ, շնորհիւ իր բարձր յատկութեան: Թրքական քարիւղի մենաշնորհի գրեթէ բոլոր մատակարարումները յանձնուած են Նաւթ-Սէնտիքային: Ռուսական նաւթը մտած է Անատոլուի եւ Թուրքիոյ ամէնէն խուլ անկիւնները:

Վերջին ատեններս, սկսանք շաքարով ալ հրապարակ գալ Թրքական շուկային վրայ: Ըստ կնքուած դաշնագրին, շաքարի թրքաթը գրեթէ ամբողջովին բաւարարութիւն կուտայ Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներու պահանջներուն:

Պայմանագրութիւններ կընքուած են նաեւ ածուխ հայթայթելու, մասնաւորապէս Պոլսոյ համար:

Միաժամանակ դիտելի է մեր տնտեսական մարմիններու հետաքրքրութեան աճումը, թրքական հում նիւթերու մասին: Խաղախորդութեան համար Թուրքիոյ արտադրած հում նիւթերը գրեթէ ամբողջովին Ռուսիոյ կողմէ կը գնուին: Մենք կը գնենք նաեւ մեծ քանակութեամբ թրքական բամպակ:

Ոչ մէկ կասկած, որ Մարտ IIին Էնկիւրիի մէջ կնքուած առեւտրական դաշնագիրը զգալի չափով պիտի նպաստէ մեր տնտեսական յարաբերութիւններու ամրապնդման եւ աճումին:

Առեւտրական դաշնագրին մէջ իրարու հետ հաշտեցուած են մեր տարբեր տնտեսական դրութիւնները, եւ լիովին նկատի առնուած երկու երկիրներու շահերը: Դաշնագրով ամբողջովին ապահովուած է մեր ապրանքներու ազատ ներածումը Թուրքիա: Ցետոյ օրինականացուած է մեր տնտեսական մարմիններուն եւ առեւտրական ներկայացուցչութեան աշխատանքը: Առեւտրական ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ մեր արտաքին առեւտուրով զբաղող կազմակերպութիւնները ունին բոլոր անհրաժեշտ իրաւունքներն ու արտօնութիւնները:

Դաշնագրին դերն ու նշանակութիւնը չեն սահմանափակուիր միայն տնտեսական յարաբերութիւններու շրջանակին մէջ, եւ ունին քաղաքական խոշոր նշանակութիւն: Թուրք ժողովուրդը եւ մամուլը բաւական գնահատեցին դաշնագրին այս հանգամանքը: Անհրաժեշտ է մատնանշել նաեւ այն փաստը, որ թրքական մամուլը մեծ գնահատութեամբ ընդունեց դաշնագրին կնքումը:

Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները խիստ բարեկամական են, եւ հիմնուած շահերու խոր ընդհանրութեան վրայ: Պէտք է մասնաւոր գոհունակութեամբ շեշտել թէ, վերջին տարիներու ընթացքին այդ յարաբերութիւնները ոչ մէկ փորձութեան ենթարկուած են: Ընդհակառակն, վերջերս աւելի պարզօրէն արտայայտուեցաւ մեր երկիրները շաղկապող բարեկամութիւնը»:

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անդրկովկասի Գործադիր Կոմիտէն, իր Ապրիլ 9ի նիստին, ընտրած է Անդրկովկասեան նոր կառավարութիւնը՝ հետեւեալ կազմով.— Նախագահ Օրախելաշուիլի, յաջորդական նախագահներ՝ Հիւսէյինով եւ Լուկաշին, բանուորա - գիւղացիական տեսչութեան գործավար՝ Նազարէթեան, աշխատանքի՝ Եաշուիլի, ելմտական՝ Հուսէյնով, առեւտուրի՝ Բէգզադեան, զինուորական և հաղորդակցութեան գործերու ներկայացուցիչ՝ Էլիաւա, Ջեկայի նախագահ՝ Փաւլունովսկի, արտաքին գործավարութեան ներկայացուցիչ՝ Քարկլին, Թղթատար - հեռագրական գործավար՝ Քվանթալիանի, վիճակագրութեան նախագահներ ընտրուած են Աղամալի Օղլի, Միխա Ցխակայա եւ Սարգիս Խանոյեան, քարտուղար՝ Շահվերտով: Այսպէսով, ուրեմն, Ս. Խանոյեանը սեւցած է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ»Ը ՅԱՂԹԵՑԻՆ «ՎԱԳՐԵՐ»ՈՒՆ

Ինչպէս գրած էր երէկ «Յառաջ», կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը իր յաղթանակ՝ներու շարքին վրայ աւելցուց նոր մը եւս՝ յաղթելով «վանտէի վագրերու»ն «Tigres Vandéens» առաջին խումբին՝ 4ով 0:

Հայ խումբը շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30 ին հասաւ Sables d'Olonne: Կայարան դիմաւորելու եկած էին ֆրանս. խումբին ներկայացուցիչները, որոնք կառքերով մեզ առաջնորդեցին քաղաքին ամէնէն շքեղ պանդոկը՝ ծովափին վրայ:

Կիրակի առաւօտ «պատուոյ գինի» մը տրուեցաւ հայ խումբին ի պատիւ:

Կէսօրէն վերջ Parc des Sports տանող բոլոր պողոտաներէն՝ ժողովուրդը խուռներամ դաշտ կը փութար: Ժամը երեքին պետականնուագախումբը սկսաւ նուագել: Քիչ վերջ դաշտ եկաւ հայ խումբը, որուն ծաղկեփունջ մը նուիրուեցաւ Sable d'Olonne ի թագուհիին կողմէ:

Ժամը ճիշդ երեքուկէսն էր երբ 4000 հանդիսականներու ներկայութեամբ խաղը սկսաւ ֆրանս. խումբի յարձակողականով: Ֆրանսացիները անմիջապէս ետ մղուեցան: Երբ գնդակը հայ յառաջապահներուն ձեռքը եկաւ, անոնք խաղին տիրապետեցին, ու իրենց լաւ փասերուն շնորհիւ հակառակորդը սեղմեցին:

Իրենց կարգին ֆրանս. խումբը կանոնաւոր յարձակումներ գործեց ու քանի մը վտանգաւոր շիւթեր ազատուեցան մեր բերդապահին կողմէ: Van Vyve ի մէկ շիւթը անցաւ ճիշդ վրայէն: Հայ յառաջապահները միշտ կանոնաւոր յարձակումներ կը գործէին բայց որ եւ է արդիւնքի չէին յանգեր: Խաղը միշտ հայ խումբին ի նպաստ կը յաղացուէր, ու ներկաները հիացումով կը հետեւէին մեր տղոց խաղին: Խաղը սկսելէն կէս ժամ վերջ հայ յառաջապահները՝ փառաւոր շիւթով մը ըրին առաջին նշանակէտը, ու քիչ վերջ առաջին խաղամասը լմնցաւ:

Երկրորդ կիսախաղին հայ խումբը տիրապետեց խաղին. գնդակը շարունակաբար կը խաղար հակառակորդ սահմանին մէջ, բայց անոնց բերդապահը լաւ կը պաշտպանէր բերդը: Խաղին 65րդ վայրկեանին հայ յառաջապահները ըրին երկրորդ նշանակէտը: Անկէ վերջ հայ բերդն ալ ժամանակ մը վտանգի ենթարկուեցաւ եւ տասը վայրկեանի չափ հայ պաշտպանողականը տագնապալից վայրկեաններ անցուց: Խաղը լմնալու մօտ էր, երբ Հ. Մ. Ը. Մ.ը 2ով 0 էր, բայց հակառակորդը միշտ սեղմուած էր:

Վերջանալու տասը վայրկեան մնացած, հայ յառաջապահները ըրին երրորդ եւ չորրորդ նշանակէտերը: Ֆրանսացիները վերջին ճիգ մը ըրին, բայց անօգուտ: Եւ այսպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի «ջերմակ Սատանաներ»ը յաղթեցին «վանտէի վագր»երուն:

Ճիշտ ժամը 5.30ին դատաւորը սուլեց խաղին վերջանալը: Հայ խումբը հպարտ ու զինուորական քայլուածքով նուագախումբին ընկերակցութեամբ գնաց հագուելու: Հանդիսատեսները իրար հրելով կը վազէին հայ խաղացողները մօտէն տեսնելու համար:

Ֆրանսական խումբին նախագահը իր գոհունակութիւնը յայտնեց հետեւեալ խօսքերով.

«Նախատեսած էինք հայ խումբին յաղթանակը, բայց չէինք յուսար այսքան մաքուր յաղթանակ մը: Մեր խաղացողները իրենց կարելին ըրին. պէտք է ըսել որ նուրբ, ճշգրիտ, մաքուր եւ շատ բարձր խաղ մը ունիք: Հայերը թող պարծանք սեպեն իրենց, այսպիսի լաւ խումբ մը ունենալը: Ինչպէս մենք, նոյնպէս 4000 ներկաներն ալ ձեզմէ գոհ մնացին: Շատ ուրախ պիտի ըլլանք ուրիշ անգամ մըն ալ ձեզ ընդունելով»:

Գաւառի մէջ առաջին անգամն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը այսքան կարեւոր յաղթանակ մը կը տանի պատուոյ դասակարգին պատկանող խումբի մը դէմ: Նոյնպէս առաջին անգամն է որ հայ խումբ մը 4000է աւելի բազմութեան մը ներկայութեան կը խաղայ:

Օրուան լաւագոյն խաղացողները եղան հակառակորդէն՝ Le Bivic, Van Vyve, բերդապահը, ձախ միջնապահը, ձախ ծայրը եւ ձախ վերջապահը: Իսկ հայ խումբէն՝ Ռուբէն Շահմիրեան, Մ. Մկրտիչեան եւ Կ. Կարապետեան: Միւս բոլոր հայ խաղացողներն ալ շնորհաւորութեան արժանի են:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԱՏԿԻ ՋՈՀԵՐԸ.— Զատկական տօներուն ինքնաշարժերը կատղած էին կարծես: Բազմաթիւ զոհեր առին, առաւել կամ նուազ եղերական դէպքեր ստեղծեցին հրապարակներուն ու ճամբաներուն վրայ:

Թարպի մէջ, կին մը կը վարէր իր ինքնաշարժը, ուր նստած էին 5 կիներ եւ փոքրիկ տղայ մը: Կարօն գետին վրայէն անցած ատեն, անիւը կը պայթի եւ ինքնաշարժը ծուռ շարժումով մը ուժգնօրէն կը զարնուի կամուրջին բազրիքին: Ցնցումին պատճառով, երկու կիներ կ'իյնան գետին մէջ ու կը խեղդուին: Կառքին մէջ մնացողներն ալ կը վիրաւորուին ծանրօրէն:

Սէն-Քանթէնի ճամբուն վրայ, ինքնաշարժ մը կը զարնուի շոգեկառքի մը, որ Փրուայեար կ'երթար: Ինքնաշարժին մէջ կը մեռնի վարիչը եւ կը վիրաւորուին ընկերները:

Մօփասի մօտ ինքնաշարժի մը մէջ, բախումի մը հետեւանքով կը սպաննուին երկու կիներ, մէկը նշանաւոր փրոֆ. Սէրժանի կինը, եւ կը վիրաւորուին փրոֆէսէօրին զաւակները:

Փրիմաթիս փողոցը, աբբայ Տիւրէ ինքնաշարժին տակ մնաց ու մեռաւ:

Մօնպուշէի ճամբուն վրայ ցրուիչ մը կոխոտուեցաւ ինքնաշարժին տակ, գանկը եւ կոնքի ոսկորները փշրուեցան, ու քիչ յետոյ մեռաւ:

Շիէրիի մօտ բեռնատար ինքնաշարժ մը, կառքէ մը առաջ անցնիլ փորձած պահուն, կը բախի եւ ջարդուփշուր կ'ըլլայ կառքը, վարիչն ալ կը վիրաւորուի ծանրօրէն:

ԲԱՆԻՈՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾ.— Մըլէօնի մօտ բանուոր Բլէպէր Սաքրէ, հեռագրի թելերը նորոգած ատեն, կը կորսնցնէ հաւասարակշռութիւնը և 10 մեդր բարձրութենէ մը կ'իյնայ վար: Անկումի պահուն, պաղարիւնութեամբ կը յաջողի շարժում մը ընելով խուսափիլ կակուրջին բազրիքին վրայ իյնալէ: Ու կ'իյնայ փոսի մը մէջ: Կը կոտրին զատոսկրը, կողը եւ քիթը:

ՈՒՍԱՆՈՂ ՈՒ ԳՈՂ.— Ռընէ Լը Պէք Սորպոնի մէջ կ'ուսանի «գեղեցիկ դպրութիւնները» մեծ գրագէտ դառնալու համար: Առջի օր, առնը խուզարկուած պահուն, գտնուեցան ոչ թէ գիրքեր, գրիչ կամ մելան, այլ գողութեան արհեստին վերաբերեալ ամէն կարելիութիւն, 50 կեղծ բանալի, ելեկտրական լամբարներ, գողի սեւ դիմակներ, քաուչուէ ձեռնոցներ, ատրճանակներ:

Արդարեւ, վերջերս ձեռնարկած էր նոր գողութեան մըն ալ, որ յայտնուեցաւ: Այժմ գող գրագէտցուն բանտին մէջ կը խոկայ տխո՛ւր բաներու վրայ:

ՔԱՋՆ ՄՈՒԿԸ.— Երեք փիղեր Նիւ-Եօրքի մէջ հանդարտ քայլերով կ'երթային... թատրոն, ցուցադրուելու համար: Օրօրելով իրենց կուզերը, մտմըտալով փղապանին կարճութեանը մասին, բարձրէն նայելով փողոցին անկիւնները հաւաքուած բազմութեան վրայ, կը դափէին գետինը, եւ նախափորձը կը կատարէին Զարլսթոնին, զոր պիտի խաղային քիչ յետոյ թատրոնին բեմին վրայ:

Յանկարծ կատղեցան կարծես: Սրարշաւ սկսան սուրալ փողոցն ի վար: Բազմութիւնը, ահաբեկած, փախաւ՝ կոխոտելով եւ կոխոտուելով: Կին մը մեռաւ ոտքի տակ: Ո՞վ կատղեցուց փիղերը: Մո՛ւկ մը, համաբակ մուկ մը տեսած էին մեր բարի փիղերը եւ պատռած էր լեղինին, խուճապի մատնելով ամբոխը:

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Այսօր կը սկսինք մեր նոր թերթօնը՝

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

Երեւակայական արկածավէպ մը չէ այս, այլ փաստացի, հետաքրքրական եւ յուզիչ, իրական դրուագներու շարք մըն է՝ մեծ պատերազմին տնտեսական կեանքէն:

Հեղինակը՝ յստակ լեզուով մը պարզելէ յետոյ գերման լրտեսական կազմակերպութեան ահաւոր ուժը, մի առ մի կը յայտնէ անոր գործունէութեան սարսռալի ձեւերը, ու կը պատմէ մահացու պայքարը, զոր համաձայնականները ստիպուած են եղեր մղել ի դերեւ հանելու համար գերման լրտեսութեան դաւերը:

Գործը որ արդէն եւրոպական զանազան լեզուներով թարգմանուած է, մեծ աղմուկ հանած եւ բուռն վիճաբանութեան մը պատճառ դարձած է գերման եւ ֆրանսական մամուլին միջեւ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է
ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Յիշատակներուս հրատարակութեան համնելէ առաջ, կը մտածեմ որ՝ եթէ ոչ անհրաժեշտ, գոնէ էական է ընթերցողներուն յայտնել զինուորական եւ դիւանագիտական տեղեկատուութեան սպասարկութեանց ներքին կազմը, ինչպէս որ անոնք կը գործէին պատերազմէն առաջ՝ Գերմանիոյ մէջ:

Գերմանական գաղտնի սպասարկութիւնը, որուն պաշտօնական կեդրոնը Պերլինի Թիռկարթըն թաղին մէջ հաստատուած է, լրտեսական մեծագոյն սպասարկութիւնն է, զոր կարելի է երեւակայել:

Այս սպասարկութիւնը՝ երեք տարբեր ստորաբաժանման ենթարկուած է:

Հեղինակ՝ *Շ. ԼԻՍԻՒԷԹՍ*

Ա.— Քաղաքական ճիւղը.

Բ.— Զինուորական ճիւղը.

Գ.— Նաւային ճիւղը:

Կայսեր անկումէն առաջ քաղաքական ճիւղը *մասնաւորաբար անոր դիւանին կապուած էր: Այժմ* — գոնէ ըստ երեւոյթին — *կցուած է Արտաքին գործոց Նախարարութեան եւ այնքան մասնաճիւղ ունի, որքան որ պետութիւն կայ աշխարհի մէջ:*

Ինչպէս իր անունն իսկ կը յայտնէ, այս ճիւղին պարտքն է կառավարութեան պետին հայթայթել ամէնատեղեկութիւն, որ քաղաքական գործերու մէջ, կարելի ըլլայ շահագործել ի նպաստ կայսրութեան:

Այս ճիւղին գործակալները ընտրուած են ամէն դասի մարդոցմէ: Կան որ ամենաբարձր ազնուականութեան կը պատկանին. անոնց մէջ կան նաեւ ստոյգ չարագործներ՝ ընդունակ գործելու որեւէ ոճիր:

Անոնցմէ իւրաքանչիւրը կը գործածուին իրենց կրթութեան եւ դաստիարակութեան, յանդգնութեան եւ անձնական դիրքին ներած չափով. Նախընտրաբար կը գործեն իրենց յատուկ շրջանակներուն մէջ, բայց բոլորը — դիւակի պէս հնազանդ— *ենթարկուած են խիստ կարգապահութեան, եւ պարտաւոր են իրենց տրուած հրամանները գործադրելու առանց ամենադոյզն վարանումի:*

Անոնց համար, միայն արդիւնքը նկատելի է. *ամէն գինով՝ պէտք է ստացուի եւ որոշուած ժամուն:* Որեւէ պարագայի մէջ՝ ձախողութիւնը ընդունելի չէ:

Գործակալներ գիտեմ, որոնք չնչին թերութեան մը համար, կլացի, Շփանտաուի եւ Քէօնիկսպէրկի ամրոցները ճանչնալու առիթը ունեցան:

Կան նոյնիսկ որ խորհրդաւոր կերպով մը անյայտացան:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՃԻՒՂԸ

Այս ճիւղին գլխաւոր դերն է գերման սպայակոյտին հայթայթել զինուորական տեղեկութիւններ:

Գործակալները բաժնուած են երեք դասերու, որոնք ճշմարիտ նուիրապետութիւն մը կը կազմեն:

1— Օտար երկրի մէջ մասնաճիւղի պետեր:

2— Մասնաւոր պաշտօնով ղրկուած գործակալներ:

3— Մնայուն գործակալներ:

Ա.— Մասնաճիւղի պետերը.— *Ասոնք՝ առաջին կարգի լրտեսներ են, որոնք պաշտօնի կ'անցնին խիստ ընտրութենէ մը յետոյ եւ ընդունակութեան տեսակէտով, կարող են տալու ամէնէն բարձր երաշխիքները:*

Այս գործակալներուն մեծ մասը, քանի մը լեզուներ գիտեն եւ գործի գլուխ անցնելէ առաջ, զինուորական եւ արհեստագիտական առաջնակարգ կրթութիւն մը կը ստանան, տեղագրութիւնը, ձգագիտութիւնը, նոյն իսկ ռազմագիտութիւնը՝ ասոնց համար որ եւ է գաղտնիք ունենալու չեն:

Յաճախ, անոնցմէ կը պահանջեն առաջին ակնարկով եւ առանց գործիքի՝ ամրոցի մը կամ հողի մը յատակագիծը հանել:

Արագօրէն կը յաջողին գնահատել զինուորներու ու ամբարուած տեղի մը թնդանօթներուն թիւը, պաշտպանութեան իւրաքանչիւր գործիքի դիրքը, կէտը եւ այդ տեղին պաշտպանութեան յատկացուած ռազմանիւթի քանակը:

Նոյնպէս, պարտաւոր են ուսումնասիրել հոգեբանական նկարագիրը անոնց որ հսկողութեան տակ առած են, անոնց թերութիւնները եւ յատկութիւնները նօթագրել եւ եթէ կարելի է, երեւան հանել անոնց ժառանգական մէկ ախտը որ թոյլ տայ ի հարկին զանոնք ճնշելու եւ դիւային սադրանքով մը անոնցմէ կորզելու Մեծ Սպայակոյտին պահանջած տեղեկութիւնները:

Ինչպէս կը տեսնուի, այս գործակալներուն պաշտօնը շատ կնճռոտ է եւ անոնց կը պարտադրէ ծանօթութիւններ, զորս հազուագիւտ կերպով միայն կարելի է գտնել նոյն մարդուն մէջ: Ահա թէ ինչո՞ւ այս պաշտօնին համար նախընտրութիւնը կը տրուի նախկին զինուորականներու, որոնց արհեստագիտական կրթութիւնը դիւրին է ամբողջացնել:

Բ.— Գալով մասնաւոր գործակալներուն, ասոնք՝ այն օրն իսկ որ գաղտնի սպասարկութեան մէջ ընդունուին, կը յանձնուին սպայակոյտի զօրականներու, որոնք կը ստանձնեն անոնց մասնագիտական կրթութիւնը եւ շատ կարճ ժամանակի մէջ — հինգ կամ վեց ամիս առ առաւելն — զանոնք կը հասցնեն այն վիճակին որ կարենան մրցիլ որ եւ է ճարտարագէտի հետ:

(Շար.)

նաւորաբար կ՚ամբաստանէ Մուսոլինին թէ քաղաքական կարգ մը հանրածանօթ դէպքեր կ՚անգիտանայ։ Եւ կ՚աւելցնէ որ եթէ սերպ կառավարութիւնը իրաւունք չունի Ալպանիոյ գործերուն միջամուխ ըլլալու, իրաւունք ունի երրորդ կառավարութեան մը կողմէ նոյնպիսի միջամտութեան մը դէմ բողոքելու։

Վերջացնելով, «Թայմզ» յոյս կը յայտնէ թէ Մուսոլինի իր ներկայ անհաշտ դիրքէն պիտի հրաժարի, թոյլ տալու համար որ քաղաքական կացութիւնը պարզուի։

Ամերիկա դրամ կուտայ Սերպիոյ

Սերպիոյ նախկին արտաքին նախարար Նինչիչ արժատականներու մէկ հաւաքոյթին մէջ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.—

«Ամերիկայէն կարեւոր փոխառութիւն մը կնքեցինք՝ երկաթուղիի նոր գիծեր շինելու համար Պելկրատէն Սփլիթ եւ Շոփլիէէն Սելանիկ։ Պելկրատ, հետեւաբար եւ Դանուբի հովիտը Եգէական եւ Ադրիական ծովերուն պիտի միացուին հաղորդակցութեան երկու մեծ երակներով։

«Պէտք է դիտել տալ որ այս փոխառութիւնը կնքուեցաւ այն պահուն, ուր իտալական մամուլը ամբաստանութիւններ կը հրատարակէր Եուկօսլաւիոյ դէմ՝ բանակցութիւնները ձախողեցնելու նպատակով։ Իտալիա միայն 12 միլիոն տոլար կրցաւ ստանալ հոն՝ ուր Եուկօսլաւիա 30 միլիոն տոլար ձեռք բերաւ»։

Էրզրումի յաղթականը խեղճութեան մէջ

Տեղական թերթերը քանի մը օրէ ի վեր կը խօսին ռուս զօրավար Քալիթինի մասին, որ 1916ին, հինգ օրուան կատաղի կռիւէ մը վերջ, Թուրքերէն գրաւած էր Էրզրումը։ «Վիքթուար», «Ժուռնալ», «Փըթի Փարիզիէն», «Տէյլի Մէյլ» եւ ուրիշ թերթեր կը նկարագրեն թէ Էրզրումի հերոսը, որ այժմ 75 տարեկան է, շատ խեղճ կ՚ապրի, Փարիզի մէկ ծայրամաղին՝ Մօնրուժի մէջ։

«Ժուռնալ»ի աշխատակից Ժէօ Լոնտոն իրեն այցելած է Զատիկին։ Ահա՛ թէ ինչպէս կը նկարագրէ.—

«Զօրավար Քալիթին կը բնակի աղքատներու փողոցին մէջ, աղքատներու պանդոկ մը, եւ այդ պանդոկին մէջ ամէնէն խեղճ սենեակը։ Հոս կ՚ապրի զօրավարը, ո՛չ թէ մինակ, այլ իր այրի աղջկան եւ եօթը տարեկան թոռնիկին հետ։ Իր փեսան գնդապետ Քրաուզէ, որ իր շատ մը ընկերներուն պէս «թաքսի»ի վարիչ եղած էր, մեռած է վեց ամիս առաջ։ Պզտիկ երկաթէ մահճակալէն, ուր հիւանդութիւնը զայն գամած է երկար շաբաթներէ ի վեր, զօր. Քալիթին ինծի կ՚երկարէ իր երկար ու նուրբ ձեռքը։ Գրեթէ իր երկար մօրուքին պէս ճերմակ իր դէմքով, տենդէն այրող եւ սակայն նուրբ ու անուշ աչքերով միաժամանակ արգահատելի և հրաշալի երեւոյթ ունի։ Աղջիկը շոքոլայի գործարանի մը մէջ կ՚աշխատի ամսական շահելով 400 ֆրանք, միակ եկամուտը ընտանիքին։ Բողոքի ո՛չ մէկ խօսք դուրս կուգայ զօրավարին շրթներէն, երբ կը պատմէ իր դժբախտութիւնները։ Միայն կ՚ըսէ.

«Ա՛հ, եթէ կարենայի դեռ քիչ մը աշխատի՜լ...։ Դեռ երկու տարի առաջ, բանուոր էի ինքնաշարժի գործարանի մը մէջ, լա՛ւ էր...։ Բայց հիմա՞...։ Սիրտս տկար է... Ա՛հ, նիչէ՛վօ»։

Զօրավարը թղթակիցին ցոյց կուտայ իր ռուսական եւ ֆրանս. պատուանշանները, զանազան թերթեր, ուր ներկայացուած է իբրեւ «Կովկասի մեծ յաղթականը», պատկերներ հրատարակուած են, ուր ցարը կը շնորհաւորէ զինքը, մեծ դուքս Նիքոլան պատուանշան կ՚անցընէ կուրծքին։ Թերթերը կը ծալլէ եւ պատուանշանները տեղը կը դնէ, ըսելով. «ահա՛ ինչ որ կը մնայ երբեմնի կեանքէն։ Այս օրուան կեանքս այս է»։ Ու ձեռքովը ցոյց կուտայ խեղճուկ սենեակը։

Ֆրանսերէն թերթերը հանգանակութիւն բացած են զօրավար Քալիթինի ի նպաստ։

Ծովակալ Քոնտուրիոթիս հրաժարած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Հանրապետութեան նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիս, որ առողջական պատճառներով կ՚ուզէր հրաժարիլ իր պաշտօնէն երկար ատենէ ի վեր, առջի օր վարչապետին ներկայացուց իր հրաժարականը։ Մինչեւ նոր նախագահին ընտրութիւնը, ծովակալը առժամապէս պիտի շարունակէ վարել գործերը։

Վէնիզէլօսի Յունաստան վերադարձին առթիւ զանազան մեկնութիւններ կը տրուին. կ՚ըսուի թէ Հանրապետութեան նախագահ պիտի ընտրուի։

Ինչպէս կը յիշուի, ծովակալ Քոնտուրիոթիս Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ 1924 Ապրիլ 15ին Սահմանադիր ժողովին կողմէն։ 1926 Մարտ 20ին հրաժարեցաւ եւ անցած տարի Ապրիլ 19ին Փանկալօս նախագահ ընտրուեցաւ։ Երբ Քօնտիլիս տապալեց դիկտատորը, Քոնտուրիոթիս կրկին նախագահութիւնը ստանձնեց։

Թուրքիոյ մարդահամարը

Թուրքիոյ վիճակագրութեան ընդհ. տեսուչ ժաքար եւ մարդահամարի տնօրէն Ապտիւլ Միւթալիպ պէյ, Մայիսին Էրզրում եւ յետոյ Տիարպէքիր պիտի երթան, մարդահամարի փորձեր կատարելու համար։

Ընդհ. մարդահամարը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբերի վերջը։

Ողողում, երկրաշարժ, հրաբուխ, սառնամեռ

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ Միսիսիփի գետը յորդած է եւ ամբողջ հովիտը ողողումի վտանգին տակ է։ Ամէնէն աւելի վնասուած շրջաններն են Արքանսաս, Քէնթըքի, Լուիզիանա եւ Թէնըսի։ Աւելի քան կէս միլիոն հեքթար հող ողողումի ենթարկուած է։ Անհամար արտեր եւ տուներ փլած են։ 25000է աւելի մարդիկ առանց ապաստանի կը մնան։

Ռիճօլսիի (Թընըսի) ողողուած շրջանին մէջ երկրաշարժի եռեք ցնցումներ զգացուած են։ Մարդու կորուստ չկայ։ Բազմաթիւ փախստականներ վրաններու տակ կ՚ապրին։

Միւս կողմէ Լաւթիւրօէն (Չիլի) կը հեռագրեն թէ Լայմա հրաբուխը, 3300 մեդր բարձր, բորբոքումի մէջ է։ Չիլիի մեծ մասին մէջ պատահած վերջին երկրաշարժի պահուն, մեծ քանակութեամբ լավա եւ մոխիր ինկած է շրջակայ հովիտներուն մէջ։ Փէվքօի եւ Լայմայի բնակիչները կը պատրաստուին փախչիլ։

∴ Լիվրփուլ հասնող «Օրանիա» փոխադրանաւին նաւապետը կը յայտարարէ թէ Ատլանտեանի մէջ անցած է երկու սառնալեռներու մէջտեղէն, որոնցմէ մէկը 100 քիլոմէթր երկայնութիւն ունէր։ Նաւապետը այս մասին տեղեկութիւն տուած է ամերիկեան պահականաւերուն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ընդհ. ժողովը՝ վաղը 22 Ապրիլ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին։ Զեկուցում ընկ. Աբօեանէ եւ կարեւոր օրակարգ, փլաս տ՚իթալի, քաֆէ տը-լա-Լիւնի վերնայարկը. մէթրօ՝ իթալի։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ փարիզի Հայ. Ուս. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեանց, Զ. Ո. Միութեան, «Յարդգող»ի, բժշկական ու գրողներու եւ Արուեստասէրներու Միութեանց։

24 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. Saint-Germain.

ԿԱՐՍԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռ. Ազատական կուսակցութեանց, 24 Ապրիլ Կիրակի ժամը ճիշտ 2ին «Հ. Յ. Դ. Տան մէջ»։

Կը խնդրուի Հայր. Միութիւններէն եւ Կարտանի հայրենակիցներէն իրենց բարոյական մասնակցութիւնը բերել։

ԼԱՆՍԷՅ

24 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Café Blancի սրահը։

ԼԻՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, Ռ. Ազատական կուսակցութեանց, 24 Ապրիլ կիրակի երեկոյեան ժամը 8ին, Գ. քաղաքապետութեան սրահին մէջ. (Rue Duguesclin) կը նախագահէ Մ. Քինյ. Ասլանեան։ կը բանախօսեն կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։

կը հրաւիրուին Հայրենակցական Միութիւններ, Լիոնի եւ շըրջանի բոլոր հայրենակիցները մասնակցիլ յարգանքի այս տօնին։

ՊՐԻՒՍԷԼ

Նախաձեռնութեամբ Ներկայացուցչական ժողովի դիւանին, 24 Ապրիլ Կիրակի, Salle Mercelis, Rue Mercelis N. 15, *պիտի բանախօսէ Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ որ յատկապէս հրաւիրուած է Փարիզէն։*

ԱԼՖՕՐՎԻԼ

24 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Fêtes, Rue Etienne Dolet, Alfortville, *նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Թաղական խորհուրդի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի և Երիտասարդաց միութ. անց։ Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին։*

ՎԱԼԱՆՍ

Ապրիլ 23ին շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուիի սրահին մէջ։

ՎԻԷՆ

Ապրիլ 24 Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին Փոնթ Էվէքի Էթուալ սինէմայի սրահին մէջ։ Բանախօսութիւններ, երգեր, արտասանութիւններ։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ

24 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, յունական բէվէյլ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Rue de la République *սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ Շաբաթ երեկոյ Ապրիլ 23 ժամը 8ին Հայ ժող. Լսարանի սրահը. բոլոր ընկերուհիներու եւ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի, 21 Ապրիլ, ժամը 9ին, ֆլօրիա։ Շաւարշ Նարդունի կը խօսի *Նորագոյն նկարչութիւնը եւ նկարիչ Ե. Քոչարեան* նիւթին շուրջ։ Ցուցադրութիւն նկարներու։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՊՐԻՒՍԷԼ, Վ. Մ.— Հանդէսին ժամը չէ նշանակուած։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Պատուաւոր հայ տան մը մէջ օրիորդ մը կամ կին մը տղայ նայելու համար։ Դիմել՝ Տիկին Զապէլ Տէօքմէճեանի, 49, Rue Barbès, Montrouge (Seine). Porte d'Orléans*էն 5 վայրկեան հեռու։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի, խարբերդի բալու-Սաքրատ գիւղէն Տիկ. Մարգարիտ Բոլոշեան, որ կը կարծուի, երկու տարի առաջ, Պէյրութէն Ֆրանսա եկած ըլլալ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի եւ կամ հետեւեալ հասցէին, Ասատուր Բոլոշեան, Վէնիզէլօս փողոց, Թիւ 23, Սէրէզ, Յունաստան։

— Տիկին Եղիսա Մանուկեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Հայրապետեան (Խարբերդցի) որ կը կարծուի թէ Գալիֆօրնիա կը գտնուէր 3 տարի առաջ։ Տեղեկացնել 84, Rue Rebeval. Paris (19)։ կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել։

— *Պուքրէշէն Թադէոս Գուզեան կը փնտռէ իր եղբայրը Գէորգ Գուզեանը, որուն հասցէն էր* Passage Piémontési, Place Pigalle, Paris (18e)։ *Տեղեկացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։*

— *Կը փնտռուի Զմշկածագցի Մկրտիչ Ռայիսեան, որուն Եգիպտոս ըլլալը կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝* Vartian*ի* Chateau du Pin, Couture, Loire-et-Cher, (France)*։ Կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։*

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր »	» Lire	127	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	85
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	75
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3080	—
» II	»	1950	—
» III	»	1500	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 22 ԱՊՐԻԼ 1927

22 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 317

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՃՐՃՌՈՑԸ

Տաղտկալի ճրճռոց մը կը տիրէ քաղաքական հրապարակին վրայ, Եւրոպայէն մինչեւ Ծայր. Արեւելք։

կացութիւնը պղտոր է կարգ մը վայրերու մէջ։ Պալքան-ները կ'եռան. Չինաստանը արիւն կը թափէ. Ազգերու Դաշնակցութիւնը կ'որոճայ։ Ժողովուրդները կը տքան ամէն տեղ. իսկ սպառազինութիւնները կանգ չեն առներ ո՛ր եւ է տեղ։

գծուա՛ր թէ այսքան շփոթ եւ արկածալի շրջան մը բոլո-րած ըլլայ ժամանակակից պատմութիւնը։

Նախ՝ Մեծերն ու յաղթականները։ Կը խորհրդակցին ու կը 1919էն ի վեր, կը քաշքշեն եւ կը քաշքշեն զանազան հանգոյցներ, առանց վճռական, վերջնական ելքի մը յանգելու։ կարգէն է սպառազինութեանց կրճատման խնդիրը, որ գայթակղութեան դարձած է յաղթականներուն համար։

քանի կ'արծարծուի այս հարցը, այնքան կ'աւելնան բա-նակները, օդանաւերը, հրասայլերն ու մարտանաւերը։ Ամէնէն անշահախնդիր»ը, Հիւսիսային Ամերիկան, մէկ ձեռքով Նոր կ'առաջարկէ զէնքընկէցութեան համար, իսկ միւսով Նոր մարտանաւեր շինել կուտայ։

կրճատման իւրաքանչիւր ծրագիր պատրուակ մըն է, Նոր յաւելումները արդարացնելու. «Ծրագիր առաջարկեցի, մերժե-ցիք, ես ալ իմ գլխուս ճարը կը նայիմ»։ Ա՛յս է տիրող հոգե-բանութիւնը։ Եւ այդ ճամբով ալ կ'ընթանան դէպքերը։ Ամէն մէկը կ'ուզէ միւսին ճիտէն կախել բոժոժը։

Մեծն Բրիտանիան ուժերու հաւասարակշռութեան տաս-նամեայ մը ունի որ չի փոխուիր։ Ամերիկան, բաղդատաբար նոր հրապարակ ելած, պատգամներ կ'արձակէ Թունդ աշխար-հակալ պետութեան մը բովանդակ պահանջկոտութեամբ, մա-նաւանդ որ իր տոլարներու բեռը անուրի մը պէս չոքած է ժողովուրդներու վզին վրայ։ Ֆրանսան, ինքզինքը ամփոփելու եւ իր վէրքերը կապելու հարկադրուած, կը ճգնի պահել եղած մը, կամ դրացիներէն ալ բան մը պակսեցնել։ Իտալիան չի անդուրժեր որ կասեցնեն իր երիտասարդացման թափը։ Ան-սահման յաւակնութիւններ ունի Մուսոլինին։ Հին հռոմէական փառքերը տարածում, հետեւաբար եւ ուժ կը թելադրեն իրեն։ ամէն անգամ կը գտնէ հիմնաւոր պատճառ մը, զէնքընկէցու-թեան փորձութենէն ազատելու համար։ Գերմանիան, դեռ Նոր վերահաստատած իր դիրքն ու պատիւը, հեգնութեամբ կը նայի բոլորին։ Ու երբեմն, գոնէ թերթերով ու ճառերով, քաջութիւն կ'ունենայ պահանջելու որ յաղթականներն ալ իրենց զօրքը իջեցնեն իրեն պարտադրուած աստիճանին, որպէս զի խաղաղի աշխարհը։ Խորհրդային Միութիւնը անդադար ուժ կը մթերէ, ինքնապաշտպանութեան պատրուակով։ Կը զինուի ու կը զինէ յանուն «յեղափոխական դատ»ին, որ աւելի շատ ծառայեց Ասիոյ հակայեղափոխական եւ խուժանային բնազդները զար-թեցնելու, եւ Եւրոպայի յետադիմական պատնէշները ամրա-ցնելու։

Այս կախարդական շրջանակին մէջ, ինչո՞ւ զարմանալ որ անխափան կը գործէ գաղտնի դիւանագիտութիւնն ալ, իր գրգռիչ եւ գիշատիչ մագիլներով։ Աղուէսի խաղեր՝ ամէն կողմ։ Դաւ՝ հարեւանէ հարեւան, եւ դաշնակիցէ դաշնակից։ Եւ այս՝ ոչ միայն քաղքենի-աշխարհակալ պետութիւններու կողմէ, այլ եւ խորհրդային ճակատի վրայ, որ տասնապատիկ աւելի երկդիմի յայլին է։ Զինական խառնիճաղանճը վերջինը չէ, ոչ ալ ամէնէն վրդովիչը։ Մենք սեր մորթին վրայ զգացեր ենք, ու մինչեւ այսօր ալ կը կրենք այդ մոնկոլեան խորամանկութեան պտուղները...

Գաղտնի դիւանագիտութիւնը լա՛յն փռած է իր ուռկան-ները Պալքաններու մէջ, որ կասկածելի խաղերու եւ խռովու-թեանց դասական հնոցն է։

Հազիւ ձեւ մը գտեր էին «չարը խափանելու», Եուկօ-Սլաւիոյ եւ Իտալիոյ ծանօթ վէճին առթիւ, եւ ահա Նոր անա-կնկալ։ Հռոմ ոչ միայն տեղի չի տար Ալպանիոյ խնդրին մէջ, այլ եւ կը յուզէ Տալմացիոյ, ուրիշ խօսքով, ամբողջ Ադրիա-կանի հարցը։ Եւ Մուսոլինի այնքան անհաշտ է իր պա-հանջներուն մէջ, որ Նորէն կը սպառնայ քաշուիլ Ազգերու Դաշնակցութենէն, եթէ վէճին լուծումը Նպաստաւոր չըլլայ իրեն։ Վարժուած՝ ամէն լուծ թօթափելու, շատ ալ չի հան-դուրժեր Ժընեւի Թաղական խորհուրդին միջամտութեան, ինչ-պէս հաստատեց Քորֆուի միջադէպին առթիւ։ Իսկ Եուկօ-Սլաւիան, արդէն մեկուսացած, դարպաս կ'ընէ Մոսկուայի եւ Քեմալի։ Ապահովաբար շինծու չէ Մ. Քէմալի այն գաղտնի հրահանգը, զոր վերջերս ձեռք անցուցեր են Պալքանեան երկիր-ներու մէջ, եւ որով Թուրքիոյ դիկտատորը մասնաւոր պատ-ուէրներ կուտայ Պելկրատի իր դեսպանին, Եուկօ-Սլաւիան սի-րաշահելու եւ փառքի պահուն Ռուսիոյ հետ մէկ ճակատ կազ-մելու համար։ Թուրքիա չունի ուրիշ դաշնակից բայց միայն Խորհրդային Ռուսիան, որ օգնութեան պիտի հասնի իրեն, եթէ յարձակում գործուի։ Ա՛յս է Մ. Քէմալի հրահանգին իմաստը, համաձայն հրատարակուած լուրերուն։

Առանց այդ հրահանգին ալ, այնքան ակներեւ է Մոս-կուայի արեւելեան քաղաքականութիւնը, որ մեկնութեան չի կարօտիր։

Ո՞ւր պիտի յանգի միջազգային այս անճոռնի ճրճռոցը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ

Պոլսոյ Թիւրք Օճաղըի հիմ-նադիրներէն գրագէտ Եագուպ Գատրի պէյ, «Միլլիյէթ»ի մէջ վերջերս կը գանգատէր թէ Թիւրք «օճաղը»ները թուլցած են և իրենց դերը չեն կատարեր։

Պոլսոյ օճախին անդամներէն Հիւսնի Համիտ պէյ, դասախօս համալսարանի, պատասխանե-լով այս գանգատին, կ'առաջար-կէ երիտասարդներուն թողուլ այդ օճախները, հետեւեալ պատ-ճառաբանութեամբ.

«Թիւրք Օճաղները ծերացած են, եւ շատոնց եկած է ժամա-նակը՝ զանոնք երիտասարդ ձեռ-քերու յանձնելու։ Միեւնոյն ա-տեն, օճախները այլեւս չեն կրնար շարունակուիլ իբրեւ ազ-գային մշակոյթի եւ գաղափարի հաստատութիւններ, որովհետեւ համոզուած եմ թէ այս գետնին վրայ Թուրք ազգին ունեցած բոլոր իտէալները իրականա-ցած են»։

Գրագէտ Եագուպ Գատրի պէյ, Միլլիյէթի մէջ կը պատասխանէ այս առարկութեանց։ Նախ գոհ է որ իր գրածները անարձա-գանգ չմնացին։ «Օճախը պա-տասխան կու տայ. ուրեմն օճա-խը կը կարդայ, կը խորհի։

«Թիւրք Օճաղները ամէն ա-տենէ աւելի պէտք են, ազգային գաղափարը ամբողջովին իրա-կանացնելու եւ մանաւանդ մշա-կելու համար։ Անոնք այսօր ա-ւելի պէտք ունին գիտակցօրէն գործելու, երէկուան երազն ու ներկայ իրականութիւնը իրարու խառնելու։ Որովհետեւ, ինչ ալ ըսուի, Թիւրք Օճաղները միայն մասամբ իւրացուցած են Թուրք յեղափոխութեան փառքը։ Բաց խօսինք.— Թիւրք Օճաղներուն դերը եղաւ միայն համակրան-քով հետեւիլ յեղափոխութեան։ Իսկ ասիկա դեռ բաւական չէ, ըսելու համար թէ ան աւարտած է իր ընելիքը։ Ո՛չ, մենք չենք ընդունիր թէ Օճախը ծերացած է։ Մենք զայն գործի կը կան-չենք. «Թող Թուրք յեղափոխու-թիւնը մշակէ եւ զարգանայ»։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ 5ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Անդրկովկասի խորհուրդներու 5րդ համագումարը, որ տեղի ու-նեցաւ Թիֆլիսի մէջ, Ապրիլ 5ին, ունէր 558 պատգամաւոր։ Վրաստան ունէր 256 պատգա-մաւոր, Ատրպէճան՝ 239, իսկ Հայաստան՝ միայն 63։

ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ որոշուած է Շիրակի աղէտ-եալ գիւղերու բնակիչները ա-զատ կացուցանել 1926—27ի տուրքերէն։ Նոյնպէս պիտի գանձուին այն ապառիկ-ները որ կը մնան 1925—26ի տուրքերէն։

ՔՈՒԹԷՇ (ՍՔԱՐԼԱԹԻՆ).— Ստե-փանաւանի շրջանը Հօբարցի գիւ-ղին մէջ ծագած է քութէշի հա-մաճարակ մը։

ԴԷՊԻ ԴՊՐՈՑ.— Նոր-Բայազիտի գիւղերուն մէջ գիւղացի տղաք, գարնան սկիզբը, սովորութիւն ունին ձգելու դպրոցը եւ երթալ դաշտերը աշխատելու։ Տեղական կառավարութիւնը կ'աշխատի արգիլել որ աշակերտները չընդ-հատեն իրենց դասերը։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԴՊՐՈՑ ԿԸ ՇԻՆԵՆ.— Ստեփանաւանի շրջա-նէն Հովանդարայի գիւղացիները ձեռնարկած են իրենց դպրոցին շինութեան։ Հաւաքած են ..... ու փայտ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ցարական դաւադրութիւն մը

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան հրատարակած մէկ զեկոյցին համաձայն, երեւան հանուած է միապետական խմբակցութիւն մը, որ ինքզինքը կուսակից կը յայտարարէր մեծ-դուքս Նիքոլա Նիքոլայեւիչի։ Ձեռք անցուած վաւերա-թուղթերու համաձայն, այս խմբակցութիւնը ո եւ է կապ չու-նէր ժողովուրդին հետ եւ ամէն բանէ առաջ կը զբաղէր զինուո-րական լրտեսութեամբ՝ ի հաշիւ կարգ մը օտար տեղեկատու դիւաններու։ Հարցաքննութիւնները ցոյց տուին թէ այս հա-կայեղափոխական խմբակը դրամ կը ստանար օտար աղբիւրէ։ Վարիչն էր Քութիէփօֆ, նախկին զօրավար ցարական բանա-կին, որ Փարիզ կը գտնուի։ Վաւերաթուղթերէն կը տեսնուի որ օտար տեղեկատու կազմակերպութիւնը չէր բաւականանար միայն զինուորական լրտեսութեամբ, այլ ուժ կուտար հակա-պոլշեւիկ կազմակերպութեանց Խորհրդային Միութեան մէջ։ Այս փորձերը բոլորովին ապարդիւն մնացած են։ Հարցաքննու-թիւնը նոր մանրամասնութիւններ երեւան պիտի հանէ օտար-ներու դրամական օժանդակութեան եւ կապին մասին։

Զօրավար Քութիէփօֆ, որ փայլուն յաղթանակներ տարած էր Մեծ Պատերազմի ընթացքին, զինադադարին Քորնիլօֆի եւ Տէ-նիքինի հետ փորձեց տապալել պոլշեւիկեան վարչաձեւը։ Տէնի-քինի պարտութենէն վերջ, քանի մը հարիւր քողաքներով Խրիմ անցաւ եւ արգիլեց կարմիր բանակին մուտքը այնտեղ։ Այնքան քաջութիւն ցոյց տուաւ, որ զինքը «Խրիմի առիւծը» կոչեցին։ Յետոյ միացաւ Վրանկէլի բանակին եւ անոր կողքին կռուեցաւ մինչեւ վերջին օրը (1920 Նոյեմբեր)։ Անկէ վերջ Պոլիս, յետոյ ալ Փարիզ եկաւ։

Չինական խառնաշփոթին մէջ

Նանքինէն պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ զօրավար Ձանկ-Քայ-Շէք իր դահլիճը կազմելէ վերջ, մտադիր է կռիւը շարունակել հիւսիսայիններուն դէմ։ Զօրավարը 300,000 զինուոր ունի իր տրամադրութեան տակ։ Նոր կառավարու-թիւնը կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ ունե-նալ բոլոր երկիրներուն հետ, սակայն պիտի պնդէ, որ քափի-թիւլասիոնները ջնջուին։

Հակապոլշեւիկ շարժումը բուռն կերպով կը շարունակուի։ Առջի գիշեր մահապատիժի ենթարկուեցան Աշխատանքի Ընդհ. Միութեան վեց ականաւոր վարիչները։ Վերջին երեք շաբթուան ընթացքին մահապատիժի ենթարկուած համայնավարներու թիւը հարիւրը կ'անցնի։ Անկէ զատ, վերջին կռիւներու ըն-թացքին, զէնքը ձեռքին բռնուած 130 բանուորներ տեղւոյն վրայ հրացանազարկ եղան։

Հանքէուի համայնավար կառավարութիւնը հրովարտակով մը Ձանկ-Քայ-Շէքի տեղ ընդհանուր հրամանատար նշանակեց քրիստոնեայ զօրավար Ֆէնկ-Եու-Հսինկը. իրեն պիտի օգնէ Հօնանի զինուորական կառավարիչը։

Հեռագրի մը համաձայն, Հանկքէուի կառավարութեան պոլ-շեւիկ խորհրդական Պորոտին ձերբակալուած է։

Մարաջախտ Ձանկ-Ցօ-Լին հրատարակութեան տուաւ Ապ-րիլ 8ին Փեքինի խորհրդային դեսպանատունէն գրաւուած վա-ւերաթուղթերէն մէկը, որուն վրայ «բացարձակապէս գաղտնի» մակագրուած էր։ Ասոր վրայ արձանագրուած են Մոսկուայի հրահանգները՝ խորհրդային դեսպանին՝ Չինաստանի մէջ հե-տապնդուելիք քաղաքականութեան մասին։ Այսպէս, կը հրա-հանգուի ամէն առթիւ ամբոխը գրգռել Եւրոպացիներուն, մաս-նաւորապէս Անգլիացիներուն դէմ, որպէսզի պետութիւնները միջամտեն Չինաստանի մէջ։ Յետոյ կը յանձնարարուի մէկ անգամէն չգործադրել համայնավարական սկզբունքները Չի-նաստանի մէջ, Ձանկ-Ցօ-Լինի դիրքը չզօրացնելու և Քուոմին-թանկի հերձուածը չփութացնելու համար։

Վերջին հատուածին մէջ կը հրահանգուի անհամաձայնու-թիւն ձգել պետութեանց միջեւ՝ օտարատեաց շարժումին հետ միաժամանակ։ Միայն կը յանձնարարուի խոհեմութեամբ շար-ժիլ Ճափոնի հանդէպ, որ ի հարկին խիստ կարճ ատենէն զին-ուոր կրնայ ղրկել։

Հայ Կաթոլիկ տագնապը

Կաթոլիկ Հայերու համայնքէն պատուիրակութիւն մը Պոլսոյ կուսակալին ներկայանալով խնդրած է որ ջնջուի նոր ընտրութիւնը։ Կուսակալը այս առթիւ տրուած խնդրագիրը ոստիկանական տնօրէնութեան ղրկած է քննելու համար։ Խնդրարկուները ըսած են թէ, իրենք Նազլեան գերապայծա-ռին համախոհները չեն, բայց հակառակ են նոր ընտրութիւն կատարողներուն։

«Ագշամ» կ'ըսէ թէ, ասոնք հայ կաթոլիկ երիտասարդնե-րուն հակառակորդ ըլլալով, կը կարծուի թէ նախկին դրու-թեան շարունակուելուն կողմնակից են։

Պալքանեան տագնապը

Իտալեւսերպ վէճը կը շարունակէ մտահոգութիւն պատ-ճառել։ Եուկօսլաւ քաղաքական շրջանակները բոլորովին ան-հասկնալի կը գտնեն Իտալիոյ բռնած անհաշտ դիրքը։ Իտալիա չուզեր խնդրոյ առարկայ դարձնել Թիրանայի դաշնագիրը, որ բոլոր այս վէճերուն աղբիւրն է։ Ու եթէ այս կէտին վրայ շա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕՏԱՐ ԹԵՐԹԵՐՆ ՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ծերակուտական Ժօզէֆ Բուր-թիէ ներքին նախարարին նա-մակ մը գրելով հարցուցած էր թէ 1.— Ֆրանսայի մէջ օտար լեզուով հրատարակուող քանի՞ լրագիրներ եւ պարբերաթերթեր կան, 2.— Քանի՞ օտար ընկե-րութիւններ կան՝ բարեսիրա-կան, կրօնական, մարզական, քա-ղաքական, ազգանուէրական եւն., որոնք մասնաւորաբար կը զբա-ղին իրենց հայրենակիցներուն գործերով, եւ որոնց կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ կամ գաւառները։

Ներքին նախարարը իր պա-տասխանին մէջ կ'ըսէ թէ ֆրան-սական հողին վրայ օտար լեզ-ուով հրատարակուող լրագիրնե-րու եւ պարբերաթերթերու թիւն է 167, եւ կը բաժնուի հետեւ-եալ կերպով.—

Հայերէն՝ 8, ռուսերէն՝ 21, անգլիերէն՝ 24, բրլանտերէն՝ 1, գերմաներէն՝ 18, սպաներէն՝ 15, իտալերէն՝ 30, յունարէն՝ 3, եբրայեցերէն՝ 3, հրէերէն (եիտիշ)՝ 1, ուկրայներէն՝ 3, վրացերէն՝ 1, անամերէն՝ 2, չէխօսլովաքերէն՝ 1, լեհերէն՝ 14, մաճառերէն՝ 4, արաբերէն՝ 2, ռումաներէն՝ 1, սերպերէն՝ 1, ֆլամաներէն՝ 1, շուէտերէն՝ 1, մեքսիկերէն՝ 1, մալկաշ՝ 1, էսփէրանթօ՝ 7, միջազգային «Իտօ» լեզուով՝ 2։

Գալով օտար ընկերութիւն-ներուն, անոնց թիւն է 336 եւ կը բաժնուի հետեւեալ կերպով.—

Հայկական՝ 29, ռուսական 105, իտալական՝ 126, լեհա-կան՝ 138, պելժ՝ 13, զուիցերիա-կան՝ 17, էսթօնիական՝ 1, ուկ-րայնական՝ 8, վրացական՝ 5, յունական 10, սկանտինաւեան՝ 3, սպանիական՝ 34, չէխօսլո-վաք՝ 3, եուկօսլաւ՝ 6, հիւս. ափրիկեան՝ 7, եգիպտական՝ 6, փորթուկալեան՝ 1, պուլկարա-կան՝ 1, անգլիական՝ 11, ամե-րիկեան՝ 13, հրէական՝ 6, լիւք-սէնպուրկեան՝ 4, հնդկաչին՝ 1, ճափոնական՝ 1, դանիական՝ 2, պեսարապեան՝ 1, պրազիլիական՝ 1, ռումանական՝ 1, հոլանտական՝ 1, մալկաշ՝ 1։

ԿԻՆ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան ֆրանսացի կիներու մասնաճիւ-ղերու պատուիրակ Տիկին Ավրիլ տը Սէնթ Քռուա Փարիզի քա-ղաքապետութեան ղրկած է ծրա-գիր մը, որ կ'առաջարկէ կին ոստիկաններու կազմակերպու-թիւն մը ստեղծել։ Քաղաքապե-տութեան խորհուրդը նկատի առնելով այս առաջարկը, վար-չական մասնաւոր քննութեան ենթարկած է զայն։ Իբրեւ պաշտպանութիւն այս ծրագրին, կը յիշուի թէ Անգլիա եւ Ամե-րիկա արդէն ունին նման կազ-մակերպութիւններ։ «Մենք չենք պահանջեր որ Փարիզ քաղաքը կին ոստիկաններու ամբողջա-կան կազմակերպութիւն մը ստեղծէ բոլոր թաղերուն մէջ. բայց կը խորհինք թէ կարելի է նախափորձ մը կատարել, ժամ մը կին ոստիկաններ հաստատե-լով հրապարակներու, հանրային պարտէզներու, կայարաններուն մէջ։ Անոնք կրնան պաշտպանել նաեւ մանուկները եւ մանկա-մարդ աղջիկները, օգնել մա-նաւորապէս անչափահասները պոռնկութենէ փրկելու»։

Տիկին պատուիրակին կար-ծիքով, այր ոստիկանները տրա-մադիր են հրապուրուելու այն կիներէն, որոնց վրայ պիտի հս-կեն, մինչդեռ «ոստիկանուհինե-րը» ազատ են այդ փորձանքէն։

Տիկինը նոր ոստիկաններուն համազգեստն ալ որոշած է։ Հարկ չկայ որ, կ'ըսէ, այր մարդու հագուստ հագնին, ինչպէս Լոն-տոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ։ Կը բաւէ կապոյտ քօսթիւմ-թայեէօր մը, ձմեռը՝ բուրդէ, իսկ ամառը՝ կտաւէ։

Ի՞ՆՉ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԱՒ...

ԱՆԲՆԱԿԱՆ

«Կոմինտէրն»ը ահազանգ կը հնչեցնէ...

Զօր. Զանկ-Քայ-Շէք, Չինաստանի ժողովրդական ուժերուն ընդհ. հրամանատարը՝ դաւաճան։

Չինական յեղափոխութեան ծոցին մէջ սպրդած են աշխարհակալութեան գործակալ «ֆաշիստ»ներ, որոնք ներսէն կը պայթեցնեն Քուօմինթանկը։

Հաւա՛ր, ամբողջ աշխարհի բանուորներ ու գիւղացիներ, օգնութեան հասէք... չինացի յեղափոխականներուն։ Շանկայի մէջ հարիւրեակ մը բանուորներ սպաննուած եւ քանի մը հարիւր վիրաւորուած են, բանուորական սէնտիքաները կազմած քաղաքապահ զօրքը զինաթափուած է։

Ի՞նչ պատասխանեց...

— Անհեթե՛ բան։ Խորհրդային վարիչները աշխարհի չորս ծայրերէն, նոյն իսկ Շիրակի աղէտեալներէն, հարիւրաւոր միլիոններ հաւաքեցին խաբեբայութեամբ կամ բռնի, եւ ղրկեցին Չինաստան, զինելու եւ պարենաւորելու համար Զանկ-Քայ-Շէքի բանակը։ Այս միջոցով պիտի նախապատրաստուէր համաշխարհային յեղափոխութիւնը։ Իսկ այդ բանակը մէկ օրէն միւսը կը ծախուի «աւազակ դրամատիրութեան եւ գիշատիչ աշխարհակալութեան»... կը դաւաճանէ՛ յեղափոխութեան։ Կը հալածէ բանուորական սէնտիքաները եւլն.։

Արդեօք «աւազակ դրամատիրութի՞ւնը» աւելի շատ վճարեց թէ «սրբազան յեղափոխութեան» կարմիր ղեկավարները։ Օր մը պատմութիւնը անաչառօրէն պիտի ներկայացնէ երկու կողմէն տրուած գումարներու թիւերը։

Ի՞նչ կայ զարմանալու. կուտան կարմիրները, կուտան ճերմակները։ Իսկ անոնք կ՚առնեն, քանի որ իրենք շատ լաւ գիտեն թէ ի՞նչ կը կատարեն։

Խորհրդային ղեկավարները իրենց խաբուած ըլլալու զայրոյթէն՝ լիաթոք կը պոռան — Դաւաճանութի՜ւն, մատնութի՜ւն։ Սակայն «պիտի շարունակուի յեղափոխական պայքարը մինչեւ վերջը»։

Բայց հոս չվերջանար ծաղրվարական աղմուկը։ Խորհրդային վարիչները նոր կոչ մը կ՚ուղղեն աշխարհի բանուորութեան, գիւղացիութեան, ցամաքային եւ ծովային զինուորներուն.

— Դրամատիրական աշխարհակալութիւնը կը փորձէ նոր և արիւնահեղ պատերազմ մը բանալ։ Նոր արիւնահեղութեան եւ ջարդերու մէջ կ՚ուզէ նետել աշխարհի մարդկութիւնը։

«Ահա՛ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, այդ խարդախ խմբակցութիւնը, որ կը խօսի խաղաղութեան անունով, սակայն դանակ կը սրէ, մարդկութիւնը ջարդելու համար։

«Ահա՛ ընկերվարական Բ. Միջազգայինը եւ Ամսթէրտամի Սէնտիքաներու Միութեան գործադիր վարչութիւնը, որոնք դաւաճանելով «պրոլետարիատ»ին, յենարան կը դառնան աւազակ դրամատիրական աշխարհակալութեան։

«Բանուորներ ու գիւղացիներ, այս աւազակային խմբակները կը փորձեն օղակել խորհրդային հանրապետութիւններու միութիւնը, որ մինակը կը ներկայանայ ձեր իրաւունքին եւ խաղաղութեան պաշտպանը. հաւա՛ր, դէպի՛ Չինաստան, դէպի՛ Շանկայ։»

Թող ըսուի աշխարհի բանուորութեան բացայայտ եւ ճակատաբաց, թէ՝ ո՞վ սրեց դանակը եւ տուաւ Ասիոյ կիսակիրթ ժողովուրդներու ձեռքը, յանուն ի՞նչ բանի. համաշխարհային յեղափոխութեա՞ն։ Սակայն հազար անգամ հազար բերաններէ ըսուած չէ՞ թէ, Ասիոյ ժողովուրդներու ազգայնական գէշ բնազդները հրահրելով, համաշխարհային յեղափոխութիւնը ոչ թէ շահ կ՚ունենայ, այլ բացարձակապէս վնաս։ Ասիկա գիտէին նաեւ Մոսկուայի ննդամիտ ղեկավարները, սակայն անոնք առանց արիւնի հոտի չեն կրնար ապրիլ. կռիւ, արիւն, կոտորած, թալան եւ աւեր պէտք է։ Եթէ Եւրոպայի մէջ քաղաքացիական կռիւ բռնկցնել կարելի չըլլար, գոնէ թող Ասիոյ մէջ ազգայնական կռիւներ ծագին, թող Եւրոպայի աշխարհակալները զբաղին ո՛ր եւ է բանով։

Այս բանին համար ընկերվարական Միջազգայինը մեղադրել, զայն համարել դաւաճան եւ պատասխանատու աշխարհի հրդեհին, առնուազն անամօթ լրբութիւն մըն է։ Եթէ այս արհաւիրքներուն պատասխանատու մը կայ, միայն ու միայն պէտք է Մոսկուայի մէջ փնտռել։ Անոնք էին որ պառակտեցին ընկերվարական-աշխատաւորական ճակատը եւ ուժեղացուցին դրամատիրութիւնն ու աշխարհակալութիւնը։ Այլապէս, անոնց միահամուռ զրոհին առջեւ սմքած պիտի ըլլային, բոլոր չարագործները եւ արդարօրէն պիտի կարգադրուէին զրկուած եւ տկար ժողովուրդներու ոտնակոխ իրաւունքները. այդ պարագային, Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ոչ թէ հիմակուաններն նման խրտուիլակ մը պիտի ըլլար, այլ իրական եւ գործադիր իշխանութիւն մը։

Ի՞նչ կը սպասէին որ ըլլար Չինաստանը. Մոսկուայի հլու գործի՞քը, աւերածութեան մեքենա՞յ մը։ Ծակա՞տ պիտի յարդարէին աշխարհի բոլոր հզօրներուն դէմ։ Ո՞վ ըսաւ թէ Չինաստանի ազգայնական ղեկավարները այդչափ ապուշ են։

Հետեւողակա՛ն են արդեօք, Մոսկուայի ղեկավարները, երբ իրենց կոչին մէջ կ՚ողբան փոքր ազգերու իրաւունքներու բռնաբարումն ու կատարուած սպանութիւնները։ Դժբախտաբար փաստերը աւր հակառակը կ՚ապացուցանեն։

Ինչպէս Չինաստանի, նոյնպէս եւ քէմալական Թուրքիոյ ձեռքը դանակ տուողները եղան իրենք, միշտ «յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան»։ Նոյնը ըրաւ Մուսթաֆա Քէմալ, ինչ որ կ՚ընէ այսօր զօրավար Զանկ-Քայ-Շէք։ Թուրքիա մտած կոմունիստները հաւաքեց, լեցուց նաւ մը եւ Տրապիզոնի առջեւ խեղդեց, որովհետեւ, ինչպէս այժմ Չինաստան, նոյնպէս ալ այն ատեն Թուրքիա, պէտք չունէին համաշխարհային յեղափոխութեան։

Մոսկուայի տուած դանակով, քէմալականները մորթեցին կամ վռնտեցին Կիլիկիայէն եւ Փոքր Ասիայէն հարիւր հազարներով հայեր եւ առհասարակ քրիստոնեաներ, ճնշող մեծամասնութեամբ բանուորներ ու գիւղացիներ։ Նոյն դանակով քէմալականները մտան Հայաստան բացայայտ աջակցութեամբը դաշնակ տուողներուն, եւ խողխողեցին տասնեակ հազարաւոր հայ գիւղացիներ ու բանուորներ եւ իրենց տուներէն վռնտեցին հարիւր հազարներ եւ տիրացան անոնց հողերուն։ Այս բոլորը իբրեւ յեղափոխական արարք ծափահարուեցաւ ոչ միայն Մոսկուայի վարիչներուն, այլ եւ հայանուն կամկար ծաղրվարականներու կողմէ։

Ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ որ Շանկայի հարիւր հոգիի սպանութիւնը (անշուշտ շատ ցաւալի) այսքան խոշոր ահազանգի պատճառ կը դառնայ, իսկ անդին հարիւր հազարներու կոտորածները, հողային յափշտակութիւնը եւ մանր ազգերու իրաւունքներուն ոտնահարումը կը նկատուի բնական եւ ծափահարելի։

Այս ահաւոր չարիքներուն պատասխանատուներէն առաջինը Մոսկուան է ու երկրորդը՝ ճերմակ աշխարհակալութիւնը։

Ուրիշ խօսքով, ճերմակ ու կարմիր աշխարհակալութեան ահաւոր զօտեմարտի հետեւանքներն է որ կը կրէ աշխարհը։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԷՆՎԷՐ ՓԱՇԱՆ

ՂԱՐԱԲԱՂՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ԿԸ ԿՏՐԷ ԳԼՈՒԽԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՊԱՔՈՒ, 8 Ապրիլ

Վերջերս Պաղտատի արաբական թերթ մը կը գրէր թէ Էնվէրը ողջ է եւ պահուըտած Պարսկաստանի մայրաքաղաքին մէջ։ Այս լուրը արտատպուեցաւ կարգ մը հայերէն թերթերու մէջ։

Այս պատմութիւնը ծիծաղելի է, քանի որ Էնվէրը ոչ միայն սպաննուած է, այլ եւ մանրամասնութիւններն ալ ծանօթ են։

Զինադադարէն յետոյ, Էնվէր կը գտնուէր Մոսկուա, ուր պոլշեւիկներու քիակատար վստահութիւնը կը վայելէր։ 1922ին պոլշեւիկներու տիրապետութեան ենթարկուած Թուրքիստանի ազգաբնակչութիւնը քանի մը թուրք սպաներու եւ կրօնական պետերու միջոցով ապստամբութիւն կազմակերպեց եւ պոլշեւիկները վռնտեց նոյն իսկ Քերկիհ քաղաքէն։ Այն ատեն պոլշեւիկները մեծ թիւով զինուորներ կեդրոնացուցին ապստամբութիւնը զսպելու համար։

Այս ժամանակաշրջանին էր որ խորհրդային իշխանութեան վստահութիւնը վայելող Էնվէրը ուղարկուեցաւ Թուրքիստան՝ թշնամի կողմերը հաշտեցնելու համար։

Էնվէրը դեռ նոր էր հասած Թաշքէնտ, երբ այնտեղի թուրք սպաները դիմաւորեցին եւ յայտնեցին, որ ինքը հրամանատար է նշանակուած Թիւրքիստանի, Պուխարայի եւ Խիվայի միացեալ ուժերուն, որոնք նպատակ ունէին պայքարիլ բոլշեւիսմի դէմ՝ յանուն իսլամական շահերուն։ Այստեղ Էնվէրը արտասովոր ընդունելութիւն գտաւ տեղական ազգաբնակչութենէն եւ Էմիր տիտղոսին արժանացաւ։ Այդ պարագաներուն տակ էր, որ Էնվէրը բանաձեւեց իր հռչակաւոր պատասխան-նամակը՝ Մոսկուայի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին, ուր կը յայտնէր, որ ինքը միացած ապստամբ ժողովուրդին հետ, որ կը ձգտի կեղեքիչ պոլշեւիկները դուրս վտարել Թուրքիստանէն եւ Պուխարայէն։

Էնվէրը իր թուրք հաւատարիմ սպաներու եւ տեղական կրօնական գործիչներու հետ յաջողեցաւ կազմակերպել տեղական բանակը։ Ան կարճ ժամանակի մը մէջ իսլամ ժողովուրդի կրօնական լարերուն հետ խաղալէն յետոյ, կալիֆին տուաւ իսլամական բնոյթ։ Այս շրջանին Էնվէրը հեղինակութիւն դարձաւ Թուրքիստանի մէջ։

1922ի գարնան վերջերը Էնվէրի եւ Շէյխ Սաատիի ղեկավարութեամբ Պուխարայի ժողովրդական բանակները Քերկիհէն դէպի արեւմուտք սաստիկ յարձակում մը գործելով, յառաջացան դէպի Ցերեպյը-Ամուտ գետը եւ զայն սահմանի վերածեցին իրենց եւ թշնամիին միջեւ։ Այս շրջանին է, որ Էնվէր լեզու կը փնտռէր Քէմալի հետ հասկացողութեան գալու։

Ցեղագային պայքարը այն աստիճանին հասաւ, որ պոլշեւիկները ստիպուեցան օգնաւ մը փոխադրել հոն։ Շատ չանցած Պուխարայի զօրքերը ամրակոծելով վար բերին օդանաւը։ Այն ատեն պոլշեւիկները վճռեցին ամէն գնով բռնել Էնվէրը եւ ապա խեղդել Պուխարան։ Անոնք նորէն դիմեցին իրենց շատ ծանօթ ձեւին, յատուկ գաղտնի մարդոց միջոցով սպաննել Էնվէրը, որ իր համիսլամական թոյնով շատ վտանգաւոր ճակատ մը բացած էր իրենց դէմ։

Պոլշեւիկները կարմիր բանակին մէջ Էնվէր փաշայի լուսանկարը բաժնելով, անոր գլուխը բերողին խոստացան երկու զոյգ հագուստ, մէկ ձի, մէկ ոսկի թուր եւ հազար ռուբլի ոսկեդրամ, զինուորութենէն ալ միանգամայն ազատ արձակելով։

Ղարաբաղցի զինուոր մը յանձն առաւ պատասխանատու գործը։ Ցեղական զինուորական շէկան պատերազմի դաշտին վրայ սպաննուած քանի մը պոլշեւիկ զինուորներու մատերն ու ականջները կտրելով, յանձնեց այդ զինուորին եւ զայն գիշերով թշնամիի կողմը անցուց։ Պոլշեւիկ զինուորը թշնամիին յայտնեց թէ ինքը մեծ թիւով պոլշեւիկներ սպաննած է եւ իբրեւ փաստ ցոյց տուաւ կտրուած մատերն ու ականջները։ Ու իբր թէ պոլշեւիկներու կողմէն յօշոտուած իր հարազատներուն վրէժը լուծելու համար, կը մտնէ անոնց բանակը։

Ցաջորդ կռիւներուն մէջ առաքեալը պոլշեւիկներուն հետ պայմանաւորուած ըլլալով, բաց ռազմաճակատներուն վրայ «հըրաշքներ» գործեց՝ յօգուտ Էնվէրեան բանակին։ Քանի մը ամիսներու պատերազմական յաջող գործունէութենէն յետոյ, Էնվէրին թիկնապահ ընդունուեցաւ։

Օր մը, պոլշեւիկներուն դէմ յարձակում մը կազմակերպուած ըլլալով, Էնվէր զօրքէն անդին զուգահեռաբար կը յառաջանար։ Հեռադիտակը ձեռքը, երկար ժամանակ խորհրդային զօրքերը դիտելէն յետոյ, իր «թիկնապահ»ին հետ լուր կը ղրկէ բանակին, որ թեւերու բաժնուին ու յառաջանան։ Բլուրներէն վար, ձորերուն մէջ գտնուող զինուորներուն, «թիկնապահը» Էնվէրի հրամանին հակառակը կը պատուիրէ։ Եւ դառնալով Էնվէրի, կը սպաննէ զայն, գրպանները կը պարպէ, գլուխը կը կտրէ եւ սուինին անցընելով կը շտապէ անցնիլ գետը։ Կարմիրները կը սպասէին այնտեղ։

Էնվէրի գրպանէն գտնուած զանազան թուղթերը եւ նամակները վճռապէս հաստատեցին որ բերուած գլուխը հայակեր Էնվէրինն էր։ Խորհրդային հեռագրական գործակալութիւնը ի լուր աշխարհի յայտնեց թէ Էնվէրը սպաննուած է պատերազմի ատեն, բայց ժամանակ մը յետոյ հերքեց։

Հերքումին պատճառը քաղաքական էր։ Էնվէրը Պուխարայի մէջ հեղինակութիւն ըլլալով, պոլշեւիկները չուզեցին զայրացնել խորհրդային Պուխարայի բնակչութիւնը։

Այսպէս պոլշեւիկները այսպէ՛ս որսացին խորամանկ Էնվէրի գլուխը։ Սակայն Էնվէրի կորուստով պոլշեւիկները ինչքան ալ յաղթութիւններ ունեցան, այնուամենայնիւ իրենց դէմ Թուրքիստանցիներու պայքարը չվերջացաւ։ Մինչեւ այս օրերս ալ այդ ճակատներուն վրայ կռիւները անպակաս են, անգլիական հրամանատարներու ղեկավարութեամբ։

Էնվէրի գլուխը բերող Ղարաբաղցի «առաքեալը» զինուոր մըն էր։

Ա. ՀՐԱՆԴԻՆ

Վրաստանի մէջ.— Հիւանդանոցներու թիւն է 76 (41ը քաղաքներու մէջ), 3800 մահճակալով։

Դպրոցները. — Վրաստանի դպրոցներուն թիւն է 2053, ամենը 286,654 աշակերտներով։

Ի՞ՆՉ Է ՄԵՐ ՈՒԺԱԾԸ

Մարսէյլ, 19 Ապրիլ

Նախորդով պարզեցի կարգ մը հակառակորդներու խափանարար խաղերը, ընտրական գործը ձախողեցնելու համար։

Ցակուին վերջակէտը դրուած չէ խլրդային ջանքերուն։ Եւ չպիտի դրուի, մինչեւ որ ընտրութիւնները չվերջանան եւ կացութիւնը պարզուի։ Պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ ցանկացողներուն առջեւ, ասպարէզը միանգամ ընդ միշտ փակելու համար, լաւ է որ ընտրական գործին իւրաքանչիւր կողմը նայիլ շիտակ։ Դիւրահաւան քաղաքականութեան մը հետեւանքով ընտրական գործը պէտք չէ որ մտնէ նոր «երանգաւորումներու» մէջ։ Այս կը պահանջէ ոչ միայն գործին շահը, այլ եւ գաղութի խաղաղութիւնը։ Զգձգողական ձեւերը ոչ միայն օգուտ չեն ապահովեր, այլ եւ ծնունդ կուտան ժխտական երեւոյթներու, որոնց առաջքն առնելու համար է որ լծուած ենք այս կարեւոր գործին։

Մօտէն տեղեակ եմ ազգ. տուրք վճարողներու մեծամասնութեան տրամադրութիւններուն։ Ցեղեակ եմ նաեւ Դաշնակցութեան կարծիքին։ Վերջինին միակ փափաքը այն է որ ներկայ կամայական մարմինները փոխարինուին ժողովրդավար օրկաններով։ Որ գործը յանձնուի շիտակ, գործունեայ, հայրենասէր մարդոց, հոգ չէ թէ ըլլան իսկ հակադաշնակցական։ Միայն ազգային կազմակերպութեան նայիլ իբրեւ կենսական անհրաժեշտութիւն մը, իբրեւ գլխաւոր միջոցի՝ քաղաքական այս անսովոր տարագրութեան մէջ Հայը Հայ պահելու։ Այս գաղափարը կամ տեսակէտը բաժնող բոլոր լաւ Հայերը՝ ըլլան չէզոք, ռամկավար, հնչակեան կամ դաշնակցական, պէտք է որ ներկայացուին մեր գաւառական ընդհ. ժողովին մէջ։ Գաւառական այդ ժողովը (31 անդամ) պիտի ըլլայ Մարսէյլիոյ շրջանի բարձրագոյն օրկանը։

Ուրեմն՝ պէտք է կազմուի խղճմտութեամբ, որպէսզի դառնայ գիտակից, հաւասարակշռուած ու պատասխանատու մարմին։ Աթոռը չէ որ կը շահագրգռէ մեզ, այլ գործը։ Խորունկ գոհունակութեամբ պէտք է արձանագրենք այստեղ որ իւրաքանչիւր ազգային տուրք վճարող հայրենակցի տեղական մտահոգութիւնը այս է միայն։ Դաշնակցութիւնը կրնայ ընտրել բոլորն ալ դաշնակցական. այնքան մեծ է իր ժողովրդականութիւնն ու հմայքը, եւ սակայն, գիտեմ որ իր քուէն պիտի տայ մեծ մասամբ չէզոքներու, այդ խոշոր զանգուածը ազգային աշխատանքի լծելու համար։ Դպրոցի, խնամատարութեան, եկեղեցիի եւ այլ խնդիրներու մէջ (որոնք կ՚իյնան ազգ. կազմակերպութեան մարզին մէջ) Դաշնակցութիւնը ոչ մէկ մասնաւորնպատակ չի հետապնդեր, ինչպէս կ՚ուզեն հաւատացնել մեր հակառակորդները։ Մենք կը հետապնդենք յաման հետեւողականութեամբ ընդհանուր, գեղեցիկ նպատակ մը, Հայը Հայ պահել, սահմանափակել կամ յետաձգել ձուլման ու կորուստի վտանգը, ընդարձակել նեղլիկ ու չնչահեղձ Հայաստանի գէթ բարոյական սահմանները, եւ «եօթը ծովերու վրայ» թափառական մեր բեկորները հոգեկան հազար թելերով կապել նոյնիսկ խ. Հայաստանին։ Մեր այս մտայուն, գերազանցօրէն հայրենասիրական աշխատանքին մար ոչ ոքէ, ո՛չ Երեւանի մ... պաններէն եւ ոչ ալ Էջմիած... կաթողիկոսէն պսակ չենք սպ... սեր։ Մենք մեր աշխատան... համար կուտանք ժողովուրդ... եւ դատաստանը կը թողու... պատմութեան։

Ընտրութիւններէն առաջ ... գի անհրաժեշտ եղածը խոհե... նութիւնն է. բարեխղճութի... մեր քուէները տալ ժողովրդ... նուէր տարրերու։ Մեր ուզա... գործին յաջողութիւնն է կարգ... պահութեան եւ պատասխանա... տուութեան լայն գիտակցու... թեամբ։ Այդ ապահով է արդէն... 2—3 տարին բաւական հարուս... փորձառութեամբ օժտած է մեզ ... Մարսէյլի մէջ։

Եթէ այս բոլորին փոխարէն ... քէիկ մը պարկեշտութիւն ... հանչենք մեր հակառակորդներէն, ... կաթիլ մը շիտակութիւն։

— Շա՞տ բան է ...։

ԴԻՑՈՂ

ՅԱՐԴԳՈՂ

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Անցեալ Հինգշաբթի։ Ցարդ... ղականները հաւաքուած են ... եւ օրուան դասախօսը, Օն... կարօ, կը սկսի ներկայացնել ... լիսի հայ աշուղը։

Դասախօսը նախ փորձեց գծ... այն պատմա-աշխարհագրակ... պայմանները, ընկերային ու ... տնտեսական բարքերը, ուր անցա... Սայաթ Նովա։ Ան կը յայտնէ ... թէ Հախվերդեան բնաւ չի ... բանիր մթութիւնը, որուն մէջ ... մնայ դեռ աշուղը։ Սակայն, գ... մելով բուն իսկ աշուղին երգե... րուն, ներկայացուց կենսագր... թիւնը։ Իր կեանքին վերջի... րուն, ըստ դասախօսին, Սայաթ Նովա կորսնցուցած էր հոգեկա... խաղաղութիւնը։ Ու վերջի... կ՚ըսէր, այն գրոյցը, որուն համա... ձայն՝ գրուած է թէ աշուղը լք... լով իր կինը, զաւակները եւ ... բակլ թագաւորին պալատը, կ... թայ վանք։ Հոս՝ թուականներ... ալ համապատասխան չեն արդէ...

Ցետոյ դասախօսը բաղդ... տական քննութիւն մը ըրաւ հ... եւ պարսիկ աշուղներուն ու Ս... յաթ Նովայի միջեւ։ Անոր թէ... նիքին մասին կարճ ակնարկէ ... յետոյ, անցաւ սէրերուն, որո... զոհաբերուած արուեստ մը գ... ձած է աշուղին գործը։ Ա... ունի նկարչական ու այլաբան... կան պատկերներ, որոնցմով ... գարուած են իր սէրերը։ ... կը բաժնուին երեքի. 1. սէ... համար, 2. միստիք սէր, 3. ... նական սէր։

Այս առթիւ հատընտիր ... թերցումներ ըրաւ։ Գալով ... ան չապրիր այլեւս, սակայն ... բանաստեղծութիւնը ոչինչ կոր... ցուցած է իր հին արժէքէն։

«Իմ վերջին խօսքս սա է ... ինչ տեղ որ կը գրաւէ ... Քէկ Հայոց ազատագրական ... ման մէջ, նոյն տեղը կը գր... Սայաթ Նովա հայ գրակա... թեան մէջ»։

Ցետոյ սկսան վիճաբան... թիւնները։

Շաւարշ Նարդունի քիչ ... դասախօսին տուած տեղե... թիւնները Թէքնիքի մասին։ ... ղական գրականութեան ... ուած ամէն աշխատանք ... արժէքաւոր կը դառնայ, ... ընդարձակ տեղ տրուի հայ ... ղովուրդին արուեստին, ... զոր դեռ չենք ճանչնար։ ... ոտանաւորին պատմութեան ... մար անհրաժեշտ է նման ... տանք մը, լաւ հասկնալու համա...

…ր չին երգեր, եւ երեւան բե… համար բուն Հայ Թէքնիքը, … անունները։ Այս առ… կը փափաքէր որ ուրիշ Ցարդ… մըն ալ ներկայացնէ … Հայ՝ իր արուեստով … Թէքնիքով, բանալին անտունի… չին արուեստին, աշուղնե… ոճը որ չերգուելուն … ինչպէս կ'երգուի Սայաթ … բերնէ բերան, անծանօթ կը … ժողովուրդին։

… Զարդարեան դէմ ար… այն մեթոտին, … օրինակ՝ Օշան կարօ, … ժամանակագրական եւրոպացի … ներ, աւելի շատ հետա… կը հետեւին գրա… կեանքին մանրամաս… ընտանեկան կեանք… սովորութիւններուն, քան … ու արուեստին վեր… Ու, կ'աւելցնէր թէ, … ծանօթ չենք Հոմերոսի … ու Շէյքսփիրի սովորու… թիւններուն, սակայն կը ճանչ… իրենց արուեստը։

… անհրաժեշտ նկա… Սայաթ Նովայի վերլուծ… համար, քննել նաեւ վրացի … կեանքը։

… Քոչարեան կարգ մը … կատարեց Թիֆ… բարքերուն ու սովորութիւն… մասին մէջ բերուած տե… ներուն վրայ։

ՏԻՐԿԱԹԻՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հնագէտ վարդապետի մը դատապարտութիւնը.— Վաղար… Հռիփսիմեանց վանքին … կանչուած է Խաչիկ վարդապետ Տաւսեան, որ, ա… արտօնութեան, պեղում… կատարեր է Հռիփսիմեանց … հիւսիսային կողմը, տա… շուրջը։ Պեղումներու ըն… գտնուած են արժէքա… հնութիւններ, որոնք յա… են 7րդ. դարէն մինչեւ 13րդ. դարերուն։ Կառավարու… թիւնը կ'ամբաստանէ հնագէտ վարդապետը, թէ արտօնութիւն … հնութիւններու Պահ… պանութեան Յանձնախումբէն, … պեղումները կատարուած են … նախնական եղանակներով, … լուսանկարելու պեղումնե… րու յաջորդական աստիճաններ… բահով ու բրիչով, «վանդա… լականութեամբ»։ Պեղումներ կա… տարուած տեղը այնքան թան… կագին է եւ հնութիւններով հա… րուստ, որ պարզ մշակութեան համար եղած փորուցանքն ան… գամ կը խանգարէ հնագիտա… կան արժէքը։

Ամբաստանեալ վարդապետը պատասխանած է թէ իր կատա… րած պեղումները 1—2 մեթր խորութիւն ունէին, եւ իր փա… փաքն է եղած ուսումնասիրել իր վանքին պատմութիւնը։

Դատարանը, դատելով այս «ոճիրը գիտութեան դէմ», ունկա… տի առնելով վարդապետին հնա… գէտի անցեալը, առաջացած տա… րիքը, զայն կը դատապարտէ 6 ամսուան բանտարկութեան։

Բժիշկ կ'ուզեն.— «Խ. Հայաստան»ի 30 Մարտի թիւին մէջ կը կարդանք.—Զանգեզուր կըտա… ռապի բժիշկի պակասութենէ։ Ղափանի բանուորական շրջանը եւ բոլոր գիւղերը ունին մէկ հիւանդանոց, որ անբաւական է։ Ամբողջ այս գաւառին մէջ չկայ ակնաբոյժ եւ վիրաբոյժ։ Բանուորական շրջանի մը մէջ վիրա… բոյժի խիստ մեծ պահանջ կայ։ Բժիշկներն ալ կը պակսին։ Կեդրոնը չի խորհիր դարման մը տանիլ այս շարժումին, երբ մասնագէտները կը քաշուին կեդրոնական քաղաքները։ Սիսիանի մէջ կը գտնուէր բժիշկ մը։ Անգամ մը Երեւան գնաց, գործը կարգադրեց եւ փոխա… դրուեցաւ Երեւան։ Սիսիանցի… ները, գոհացնելու համար զայն, աւելցուցին իր վարձքը։ Սակայն բժիշկը, երկու շաբաթ ձգձգելէ եւ առանց աշխատելու ամսականն ալ գանձելէ յետոյ, վերջնականապէս մեկնեցաւ Երեւան, ուր ստանձնեց պաշտօն մը։ Կինը, որ նոյնպէս բժիշկ էր, մեկնեցաւ եւ գաւառը մնաց առանց բժիշկի։

Գիւղացիներուն երկար դի… մումներէն ու պահանջներէն յե… տոյ, դպրոցի համար կը ղրկուի բժշկուհի մը։ 150 րուբլի ամ… սական եւ 100 րուբլի ճամբու ծախք ստացաւ, «երկար ճամ… բորդութենէն յոգնած ըլլալով» 10 օր հանգիստ ըրաւ։ Յետոյ կեդրոն գրեց որ «ազատեն զինք այդ տեղէն»։ Արդէն, եկած ա… տեն բաւական ժամանակ ան… ցուցած էր ճամբաները հանգ… չելով, եւ ամիսուկէս չեղած՝ բժշկուհին մեկնեցաւ ետ։ Ին… չո՞ւ, — որովհետեւ Մոսկուայի Առողջապահական Տեսչութիւնը բժշկուհիի պակասութեան պատ… ճառով, ուրիշ տեղ պաշտօնի կան… չեր է զայն։ Եւ մեր բժշկուհին պետական դրամով ամիսուկէս դէպի Զանգեզուր զբօսաշրջիկի պէս ճամբորդութիւն մը ընելէ յետոյ, վերադարձաւ իր նոր պաշտօնին, անշուշտ դարձեալ զբօսաշրջիկութիւն կատարելու պայմանով։

Ու ամբողջ շրջանը մնացեր են 2 բժիշկ, որոնք չեն կրնար հասնիլ օգնութեան։

Խտրութիւն Երեւանի համար.— «Խորհրդային Հայաստան»ի (27 Մարտ) մէջ Ս. Կոստանեան, զեկոյցի մը ընթացքին, կը խօ… սի այն խտրութեան մասին, որ ցոյց կը տրուի Երեւանի ու Թիֆլիսի միջեւ, պիւտճէի յատ… կացման ժամանակ։

«Երեւանի պիւտճէն, Անդր… կովկասի միւս քաղաքներու համեմատութեամբ, շատ փոքր է յարաբերական թիւով։ Եթէ Թիֆլիսի բնակչութիւնը Երեւա… նի բնակչութենէն շատ է չորս անգամ, իր պիւտճէն Երեւանի պիւտճէէն մեծ է վեց անգամ։ Նոյն համեմատութիւնը գոյու… թիւն ունի նաեւ Բագուի եւ Ե… րեւանի միջեւ։ Այս տարբերու… թեան պէտք է տալ ոչ թէ այն բացատրութիւնը՝ որ Երեւանի վրայ ուշադրութիւն դարձնող չկայ, այլ այն՝ որ Երեւան մի… ապետութեան օրերուն, կը հա… մարուէր «Մայրաքաղաք», եւ զրկուած էր ու զուրկ է արդիւ… նաբերութենէ»։

Դիլիջան գաւառին կեդրոնը.— Դիլիջան գաւառին կեդրոնը պիտի փոխադրուի այս քաղա… քէն Իջեւան, ուր սկսած են ան… հրաժեշտ աշխատանքները, կա… ռավարական շէնքերու պատ… րաստութեան համար։

Գործազուրկները.— Գործա… զրկութեան տագնապը մեղմելու համար Երեւանի մէջ պիտի բացուին 16 քէօշկեր, հաց ծա… խելու համար, ուր պիտի գե… տեղուին 70 գործազուրկներ։ Նոյնպէս Գետառի եզերքները ամրացնելու, ջրմուղներու եւ խճուղիներու շինութեան համար պիտի աշխատցուին 700 գոր… ծազուրկներ։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Կիրակի օր, Զատկի արարողութեանց առ… թիւ, մեր գիւղին մատուռը լե… ցուն էր բազմութեամբ։ Հազիւ մէկ քառորդը ներսը տեղ գտած էր. մեծ մասը դուրսը կանանչ խոտերուն վրայ կեցած մտիկ կ'ընէր։

Արարողութենէն յետոյ տեղի ունեցաւ հինգ երախաներու մկր… տութիւն (երեքը մանչ եւ եր… կուքը՝ աղջիկ)։ Եկեղեցի փու… թացող հայրենակիցներ սպա… սեցին մինչեւ մկրտութեան ա… ւարտումը։ Տեսարանը շատ յու… զիչ էր։ Ուրիշ արուարձաններէն ալ բազմաթիւ հայրենակիցներ եկած էին։

Ա. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ԵՆՔ

ՍԱՎԻՆ.— Սավին կը գըտ… նուի Հօթ'զ Ալփ նահանգին մէջ, Փարիզէն 18 ժամ հեռու։ Այս… տեղ կը գտնուին 8 հայ ընտա… նիքներ։ Մեր հայրենակիցները սկսած են գալ 1926էն Յունաս… տանէն, մէկ տարուան պայմա… նագրութեամբ. օրական կը ստա… նան 7—15 ֆրանք։

Բոլորն ալ գործաւոր-գործա… ւորուհիներ են եւ կ'աշխատին բամպակի գործարանին մէջ։ Չունինք ոչ մէկ ազգային կազ… մակերպութիւն. կը ստանանք միայն «Յառաջ»։ Շատ ցանցառ ենք ու բոլորս ալ օտարանալու վտանգին ենթակայ։ Ոչ ոք կը հետաքրքրուի մեզմով։

Ս. Ճ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Զատկի առթիւ «բաժակ»ի մրցում մը կազմակերպուած էր S. A. Villeneuveի կողմէ 4 խումբերու միջեւ որոնց կարգին հրաւիրուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի ֆութպոլի խումբը։ Կիրակի օր հայ խումբը մրցեցաւ U. S. Greneyի Ա. խումբին դէմ, որ կոշտ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ։ Ֆրանսացի դատաւորին քանիցս դիտողութիւնները նկատի չառնելով, խաղը դադրեցուց 20 վայրկեան առաջ, յաղթական հռչակելով Հայերը։ Իսկ U. S. A. Clichyի խումբը յաղթեց C. A. Villeneuveի 1ի դէմ 2 նշանակէտով։

Երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ բաժակի վերջնական մրցումը։ Հազարէ աւելի հանդիսական… ներ փութացած էին դիտել մրցումը, որ սկսաւ ժամը 3,30ին ին։ Ա. կիսախաղին Ֆրանսացիները գեղեցիկ խաղարկութեամբ շահեցան 5 նշանակէտ, Բ. կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մի խաղացողները կորովի ջանքերով շահեցան առաջին նշանակէտը, որմէ քաջալերուած երկրորդ եւ երրորդը եւս եկան աւելցնել նիշը. խաղը վերջանալու երկու վայրկեան մնացած, Հայերը շահեցան չորրորդ մը եւս։ Որով Ֆրանսացիները յաղթական նկատուեցան 4ի դէմ 5ով։

Այսպէսով Հայերը շահեցան երկրորդ «բաժակ»ը, զոր կազմակերպիչ միութեան նախագահը քանի մը շնորհաւորական խօսքերով յանձնեց օրուան խմբապետին։ Իսկապէս գնահատելի էր Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եռանդն ու կորովը։ Անոնք հակառակ իրենց նորակազմ ուժերուն՝ կարելին կ'ընեն յառաջդիմելու, բարձր բռնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի նպատակը։

Գ. Գասպարեան

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի Ա. B խումբը փայլուն յաղթանակ մը տարաւ Փարիզի Գ. ախոյեաններէն U. S. XVmeի Ա. Բի դէմ Clamartի մէջ։ Մրցումը սկսաւ բազմաթիւ հետաքրքիրներու ներկայութեան։ Խաղէն քառորդ ժամ յետոյ Պէլվիլի խումբը փէնալթի մը նուիրեց հակառակորդին, չուզելով ունենալ առաջին նշանակէտը փէնալթիով։ Հինգ վայրկեան չանցած նշանակէտ մը շահեցաւ մեր խումբը, որմէ յետոյ հակառակորդն ալ շահեցաւ նշանակէտ մը։ Կիսախաղը վերջացաւ հաւասար։ Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը քանի մը փորձեր ըրաւ յաղթութիւն մը շահելու համար, բայց չյաջողեցաւ։ Մեր յառաջապահներուն փոքր փասը երկրորդ նշանակէտ մը եւս շահեցան։ Արդէն խաղին քառորդ ժամ մնացած էր։ Ֆրանսացիները ալ յոյս չունենալով, պաշտպանողական խաղացին եւ խաղը վերջացաւ Պէլվիլի յաջողութեամբ, 1—2ով։

*** Պէլվիլի պահեստի խումբը մրցում չունեցաւ, հակառակորդը յետաձգած ըլլալով։

Թ. Ճէլէպեան

ԼԱ ԿՈՑԻՆԻԷՌ.— Ինչպէս հաղորդած էի, Գարակէօզեան Հօմի վարչութեան եւ Վիլօ-քլէռի երկու մարզական միութիւններուն միջեւ բանակցութիւններ սկսած էին մեր համայնքին մէջ միակ մարզական միութիւն մը կազմելու նպատակով։

Միութիւնը այլեւս կատարուած իրողութիւն մըն է, Club Athlétique de la Ville-aux-Clercs անունով (C. A. V.), որուն պատուոյ նախագահութիւնը ընդունած է Պ. Միհրան Գարակէօզեան։

Միութիւնը ուժ պիտի տայ խաղերու (ֆութպօլ, պասքէթպօլ), հեծելանուորդութեան եւ աթլէթիզմի։

Կազմուած են ֆութպօլի երեք խումբեր, որոնց մէջ գերակշիռ թիւը կը կազմեն Հօմի սաները։

Առաջին խումբին կազմը հետեւեալն է.— յառաջապահներ՝ Սասուր, Կարօն, Միհրան, Վահան, Կրօլօ. կէս-յետսապահներ, Երուանդ, Սմբատ, Շըմալէ. յետսապահներ՝ Հրանտ, Կօպիյօ. բերդապահ՝ Ամիօ։

Նոր միութեան երկու թիմերը առաջին բախում մը ունեցան Վանտոմի Ժան տ'Արք միութեան երկու խումբերուն հետ։ Բուռն խաղէ մը վերջ մերինները 0ի դէմ 1 նշանակէտով առաւելութիւն շահեցան։

Նոր միութիւնը, որ մաս կը կազմէ Թուրէնի ֆրանսական մարզական կեդրոնին, Մայիս 29ին պիտի ունենայ իր առաջին մարզական հանդէսը (Challenge du printemps) որուն հրաւիրուած են զանազան մարզական կազմակերպութիւններ։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԱՆՔԵՐԸ

Ռուսիա ունի հանքային գօտի մը, մօտ 2000 քիլոմէթր երկարութեամբ, որ դեռ չէ մշակուած։ Այս գօտին կ'անցնի Մոնկոլիոյ եւ Պայքալի վրայէն, կը հասնի Զէյի եւ Սէլէմդիժի վերին մասերը, մինչեւ ծով։ Այս գօտիին մէջ կը գտնուին զուարճ մետաղներու հարուստ պաշարներ։

Մոնկոլիստանի, Ուրկայի մօտ Գիտութեանց Ճեմարանի կողմէն երեւան հանուած են կապարային հանքեր, զաւարց, մեղեսիկ, տպազիոն, աղամանդ։ Այս գօտին 650 քիլոմէթր տարածութիւն եւ կը սկսի Լոլի գետին վերին հոսանքներէն։ Օնոն գետին ակերուն մօտ կը գտնուին թանկարժէք քարերու հանքեր։

Կարի եւ Ամազուրա գետերուն մօտ գտնուած են ոսկիի հանքեր։ Աւելի դէպի ծով, կը գտնուին մկնդեղի, թանկագին քարերու, ճերմայրի (պիզմութ) հանքեր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՕՐ ՄԸ ՍԷՐԸ.— Ակրամի մէջ (Աւստրիա) պատահած է մայրական սիրոյ անօրինակ պատմութիւն մը։

Քաղաքին կեդրոնական գերեզմանոցին մէջ ոստիկանութիւնը կը տեսնէ որ գիշերային այցելու մը բացած է նորաթաղ մեռելի մը գերեզմանը։ Մեռելը կը քնանար դագաղին մէջ, զգեստաւորուած նոր հագուստներով։ Խիստ քննութիւն մը կը կատարուի, սակայն կարելի չըլլար հասկնալ այս հրաշքը։ Առտու մը, մանկամարդ կին մը կը ներկայանայ ոստիկանատուն եւ կը յայտարարէ.

— Ես մայրն եմ այն մեռելին, որուն գերեզմանը բացուած է։ Եւ ես փորեցի գերեզմանը։ Զաւակիս մահուան օրերուն դրամ չունէի, գործ ալ չունէի։ Ամուսինս գիս շատոնց լքած էր։ Ուստի, ստիպուեցայ աղքատիկ շորերու մէջ փաթթել իմ փոքրիկ սիրական մեռելս եւ այնպէս թաղել։ Երբ գործ գտայ եւ քիչ մը դրամ ճարեցի, անմիջապէս գնեցի նոր զգեստներ, վազեցի գերեզմանոց, փորեցի, հանեցի զաւակս հողին տակէն, հագուեցուցի։ Այն ատեն, զգացի հոգեկան կատարեալ հանգստութիւն մը եւ դարձայ տուն։

Ոստիկանութիւնը ազատ արձակած է մայրը եւ թաղած՝ փոքրիկը իր «նոր զգեստին» հետ։

ՓԱԽՄԱ՛Ի ԱՅԾԵԱՄԸ.— Զատկի տօները եւ արեւը անտառ տարին մարդերու հսկայ բազմութիւն մը։ Էփփինկի անտառը (Անգլիա) լեցուած էր մարդոցմով։ Ու անտառին բնակիչները սաստիկ ահաբեկած էին։

Հրաշալի եղնիկներ ու այծեամներ ճամբաներուն վրայ կը վազվզէին, փախելով աւելի խորերը։

Յանկարծ ճամբէ մը դուրս ինկաւ էշայծեամ մը, գեղեցիկ կենդանի մը, որ վախվխուն աչքերը շարժելով՝ բոլորտիքը նայեցաւ եւ սուրաց դէպի յառաջ։ Իր վազքին պահուն, զարնուեցաւ հեծելանիւի մը, որուն վրայ նստած էր Վալանթինօ։ Հեծեալը փռուեցաւ գետին, ծանրօրէն վիրաւորուած։ Այծեամը, գլուխը խոնարհեց, պահ մը նայեցաւ իր զոհին, յետոյ թռա՛ւ։ Ու այս անգամ դէմ դէմի եկաւ ուրիշ հեծելանիւի մը, որուն առջեւի մասը առաւ իր եղջիւրներուն վրայ, հեծեալն ալ պառկեցուց գետինը։

Ալ աւելի սարսափած, նետի պէս նետուեցաւ անտառին խորը։

ՀՐԴԵՀ ԿԱ՛Յ.— Փիքքիւս ծառուղիին վրայ, առջի իրիկուն, գինով մը, Էտուար Փասքօ, կոտրեց փողոցին հրդեհի ազդարար տուփը։ Հրշէջները չեկած ոստիկան մը ձերբակալեց մարդը։ Սո՞ւտ էր, գինովին ներսը հրդեհ կար։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է
ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ Շ. ԼԻՒՍԻԷԹՕ

Գլխաւորաբար անոնց կը սորվեցնեն տեղագրութիւն, գծագրութիւն, եռանկիւնաչափութիւն եւ հոգեբանութիւն։

Դ.— Տեղական գործակալներ.— Ասոնք լէգէոն կը կազմեն. Ֆրանսայի մէջ, ասոնց թիւը 15000 էր պատերազմէն առաջ։ Բոլորը գերման էին ու Պրիւքսէլի, Լօզանի եւ Ժընեւի լրտեսական կեդրոններէն կախում ունէին։

Մեկնելով այն սկզբունքէն թէ՝ օգտակար կարենալ ըլլալու համար, լրտես մը ամէնէն կատարեալ ազատութիւնը պէտք է վայելէ, ասոնցմէ է շատերը կրցած էին անկախ դիրքի մը տիրանալ։ Երբեմն վարիչ ճարտարագործական … մը, կրնային, առանց իրենց գրացիներուն կամ պաշտօնեաներուն ուշադրութիւնը գրաւելու, ցերեկ թէ գիշեր որ եւ է ժամու ճամբորդել։

Ասոնց գործելու եղանակը շատ լաւ ծանօթ էր մեր պետին, որ սովորութիւն ունէր ըսելու. «Ամէն գերմանացի որ օտար հողի վրայ կը գտնուի, պէտք է լրտես նկատուի»։

Ասոնք 1870ի պատերազմէն յետոյ, Ֆրանսա մտան նախ իբրեւ երկրագործներ, որոնք հողեր գնեցին եւ քիչ քիչ դարձան ագարակատէր. կային նաեւ տան սպասաւորներ, այր եւ կին, ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ, ճամբորդ վաճառականներ։

Աւելի յետոյ, շնորհիւ մեծ… ծպայակոյտի իրեն տրամադրած դրամին, ասոնց պետը՝ ընկերութեան վերածեց պանդոկապետութիւնը, այնպէս որ միջազգային մեծ պանդոկներէն շատերը կը պատկանէին գերմաններու, եւ ունէին գերման պաշտօնէութիւն։

Ճոխ կահաւորուած՝ այս պանդոկները կը քաշէին օտար հարուստ յաճախորդներ եւ բարձր անձնաւորութիւններ, նախարարներ, դիւանագէտներ, քաղաքական անձնաւորութիւններ, զօրավարներ եւայլն։

Արդ, պանդոկի մը սենեակը կողոպտելէն աւելի ի՞նչ կայ դիւրին, երբ մանաւանդ բանալիները կրկին ըլլան։

Դիւրին է եզրակացնել թէ՝ գերման լրտեսները մեծ դժուարութիւններ չէին կրեր։

Երբ մասնաւոր առաքելութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւն մը, այս պանդոկներէն մէկը իջնէր, իր պաշտօնին գաղտնիքին կը տիրանային, եւ եթէ տարրական նախազգուշութիւն չունենար իր վրայ կրելու իրեն յանձնուած փաստաթուղթերը, կրնար ապահով ըլլալ թէ՝ անոնք չպիտի խուսափէին գերման լրտեսներու ուշադիր քննութենէն։

Բայց գերման լրտեսութիւնը բազմաթիւ աղբիւրներ ունի եւ հոն ուր պանդոկի պաշտօնեան կը ձախողէր, գաղտնի սպասարկութեան պատկանող կիսաշխարհիկ կին մը կը միջամտէր եւ տասնէն ինը կը յաջողէր ձեռք ձգել ուզուած փաստաթուղթերը։

Այսպէս է որ «Գեղանի լրտեսուհի» կոչուած Խոմա Շթաուպ, — որուն գործունէութիւնը պիտի տեսնենք դեռ —, յաջողեցաւ ձեռք ձգել բարեբախտաբար ծածկագիր թղթակցութիւն մը, որուն անյայտացումը անքուն գիշերներ անցընել տուաւ Եւրոպայի ամէնէն մեծ անձնաւորութիւններէն մէկուն։

Այս պահուս, ան գիտնալու է թէ ինչպէ՞ս պէտք է այլեւս շարժիլ, որովհետեւ, եթէ երբեք Գերմանիա այդ թղթակցութեան գաղտնիքին տիրացած ըլլար, ամէն կասկածէ դուրս է թէ՝ պատերազմը ծագած չպիտի ըլլար։

Աւելի վերը ըսի թէ՝ գերման լրտեսութիւնը բազմաթիւ աղբիւրներ ունի. ճշմարտութիւնը ըսած ըլլալու համար, պէտք էր որ ըսէի թէ անոր աղբիւրները անթիւ են, թէ ան՝ որ եւ է բանի, նոյնիսկ սպանութեան առջեւ կանգ չառներ, իրեն համար անհրաժեշտ տեղեկութիւններ քաղելու համար։

Ահա՛ օրինակ մը։ Պատերազմի յայտարարութենէն քանի մը ամիսներ առաջ, համաձայնական պետութիւններէն մէկուն պատկանող մեծարժէք սպայ մը, ստանձնեց բարեկամ սպայակոյտին յանձնել ծովային նշանները եւ օրինագիրքը, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլար որ եւ է պարագայի մէջ զանազանել այդ ազգին պատկանող նաւերը։

Գերման լրտեսները ամէն միջոց գործադրեցին այդ գաղտնիքին տիրանալու համար. բայց սպան ոչ միայն չյանձնուեցաւ, այլ նոյն իսկ իրեն հաճոյք սեպեց հեգնել դիմակազերծել իր քով փութացող լրտեսները։

Գերման լրտեսները, որոնք վճռական հրահանգներ ստացեր էին ամէն գինով ձեռք ձգելու այդ փաստաթուղթերը, չվարանեցան։ Իրիկուն մը, երբ սպան իր պանդոկէն դուրս կ'ելլէր, անոնց երկուքին կողմէ յարձակումի ենթարկուեցաւ եւ դանակի հարուածով մը, ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ։

Սպան, որ ամէն բանի կը սպասէր, պէտք եղած զգուշութիւնները ձեռք առած էր եւ իրեն տրուած թուղթերը, յանձնած էր համաձայնական հիւպատոսի մը։

(Շար.)

բունակէ պնդել, չի գիտցուիր թէ ուղղակի բանակցութիւնները ո եւ է հետեւանքի պիտի կրնա՞ն յանգիլ:

Միւս կողմէ, եթէ Իտալեւսերպ վէճը Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ հանուի, Իտալիա կանխաւ կը յայտնէ, որ Ազգերու Դաշնակցութենէն պիտի քաշուի՝ եթէ տրուելիք վճիռը իրեն ի նպաստ չըլլայ: Պելկրատի իտալական դեսպանին տեսակցութիւնը արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ շատ պաղ անցաւ:

Աթէնքէն հեռագրի մը համաձայն, Ալպանիա աւելի գործօն կերպով պատերազմական պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Էլպասանէն վեց վաշտեր մեկնեցան դէպի ալպանեւսերպ սահմանագլուխը:

Ֆրանս. նաւատորմը Աղեքսանդրիոյ առջեւ

Մերձաւոր Արեւելքի ջուրերը այցելող ֆրանս. նաւատորմին ծովակալն ու սպայակոյտի անդամները Դամասկոսէն վերադառնալէ յետոյ անցան Պաալպէք՝ եւ այցելեցին Հէլիոպոլիսի պատմական աւերակները: Թորփիլանաւ մը Ճունիէ երթալով ողջունեց Մարոնիներու պատրիարքը: Պէյրութի մէջ մեծ ընդունելութիւններ եղան ֆրանս. նաւատորմի ներկայացուցիչներուն:

Սուրիոյ այցելութիւնը վերջացած ըլլալով, տորմիղը Պէյրութէն մեկնեցաւ եւ առջի օր խարսխեց Աղեքսանդրիոյ առջեւ:

Թրքական ելմտացոյցը քուէարկուած

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Ապրիլ 20 թուականով.—

Ազգային Մեծ Ժողովը ազգային պաշտպանութեան համար վարկ նշանակեց 58 միլիոն ոսկի: Ելմտացոյցի վիճաբանութիւնը վերջանալով քուէարկութիւն կատարուեցաւ: Ամբողջութիւնը վաւերացուեցաւ 117 քուէով. մէկ հոգի հակառակ քուէ տուաւ, իսկ երեք հոգի ձեռնպահ մնացին:

Ելմտացոյցին մէջ հասոյթ նշանակուած է 194,058,000 ոսկի, իսկ ծախք՝ 194,045,000 ոսկի:

Չեն ուզեր գործակցիլ պոլշեւիկներուն

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան 24րդ համագումարը, որ բացուած էր կիրակի օր, վերջացաւ առջի գիշեր: Օրակարգի բոլոր խնդիրներն ալ երկար վիճաբանութիւններու դուռ բացին: Ամէնէն առաջ քննուեցաւ այն խնդիրը թէ ընկերվարական մը կրնա՞յ քաղքենի կառավարութիւն մը ներկայացնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Ինչպէս յայտնի է, Ժընեւի մէջ Ֆրանսայի գլխաւոր պատգամաւորն է՝ Պրիանէն վերջ՝ ընկերվարական Փօլ Պօնքուր: Յետոյ վիճաբանութեան դրուեցաւ զինուորական նոր օրէնքը, զոր գրի առած եւ Երեսփ. Ժողովին առջեւ պաշտպանած էր Փօլ Պօնքուր: Թերու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ, որոշուեցաւ այս խնդիրները լուծել յառաջիկային գումարուելիք ազգային համաժողովի մը մէջ:

Ամէնէն կարեւոր հարցն էր ընկերվարութեան դիրքը հանդէպ ժողովրդավար եւ համայնավար կուսակցութեանց: Այս մասին, ինչպէս քանիցս գրեցինք, չորս բանաձեւեր կային: Յանձնաժողով մը կազմուեցաւ այդ բանաձեւերը միացնելու համար: Անկարելի եղաւ միաձայնութիւն գոյացնել: Մէկ բանաձեւ ներկայացնելուն հակառակեցան յանձնաժողովին 28 անդամներէն 12ը, որոնց մէջ էին Ա., Բ. եւ Գ. բանաձեւերու հեղինակները: Ուրնօտէլ (աջ) առաջարկեց իր բանաձեւին (Դ.) կարգ մը կէտերը մտցնել Ա. բանաձեւին (կեդրոն) մէջ, սակայն չընդունուեցաւ: Ասոր վրայ ժողովին առջեւ բերուեցան երեք բանաձեւեր:

Ա. բանաձեւը (Փօլ Ֆօր) ստացաւ 2352 ձայն, Բ. բանաձեւը (Մօրէն)՝ 185 ձայն, Գ. բանաձեւը (Պրաք-Ջիրոմսքի)՝ 774 ձայն: Հետեւաբար Փօլ Ֆօրի բանաձեւը ընդունուեցաւ միւսներուն վրայ 1407 ձայնի առաւելութեամբ. կը բացակայէին 86 հոգի, իսկ ձեռնպահ մնացին 7 հոգի:

Քուէարկութենէն առաջ բանաձեւի տէրերը պաշտպանեցին իրենց տեսակէտները: Փօլ Ֆօրի ճառը մեծ յաջողութիւն գտաւ: Ընդունուած բանաձեւով ընկերվարականները կը պահպանեն իրենց բացարձակ անկախութիւնը՝ առանց այս կամ այն կուսակցութեան ենթարկուելու. բոլորովին չեն խզուիր հարմատականներուն հետ, սակայն կը մերժեն գործակցիլ համայնավարներուն հետ: «Ընկերվարական կուսակցութիւնը, կ'ըսէ բանաձեւը, չպիտի դադրի զգուշացնելէ պրոլետարիատը համայնավարական պրոպագանդի եւ գործունէութեան սխալներէն»: Կուսակցութեան աջ թեւն է որ յաղթանակը տարաւ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսահպատակ դարձած են հետեւեալ Հայերը.—

Սիմէոն Միրզայեանց, Մարսիլիոյ Պարսիկ հիւպատոսը, ծնած 1846 Փետր. 19ին Շուշի (Ռուսիա), կինը՝ Ճիւլիա-Ֆաննի Հակնէլ, ծնած 1851 Յուլիս 23ին Նիւթըն (Անգլիա):

Գրիգոր-Արամ Փափազեան, ծնած Պոլիս 1895 Ապրիլ 2ին: Կը բնակի Փարիզ:

Հրանտ Պօշնաքեան, ճարտարապետ, ծնած Պոլիս 1884 Ապրիլ 4ին: Կը բնակի Փարիզ:

Սումաթրայի մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 120 համայնավարներ ու գրաւեց 70 հրացան եւ 80 ատրճանակ:

Ալիւրը սղած ըլլալով, կը կարծուի թէ մօտ օրէն հացին քիլօն 5 սանթիմ պիտի աւելնայ:

Անգլիոյ մէջ ապրուստը պատերազմէն առաջուան գինին հետ բաղդատմամբ 100ին 65 սղած է:

Մեքսիկայի մէջ 500 ապստամբներ կառախումբի մը վրայ յարձակելով, վայրաշարժը գիծէն դուրս հանեցին և կրակի տուին կառքերը: Բ. կարգի ճամբորդներէն 130, Ա. կարգէն 40 հոգի, ինչպէս նաեւ 15 զինուոր եւ 2 սպայ ողջ ողջ այրեցան:

Չիչերին առջի օր ինքնաշարժով պտոյտ մը կ'ընէր Քօթ տ'Ազիւրի վրայ, երբ Նիս-Մարսէյլ գիծի մարդատար մեծ ինքնաշարժը զախեց իր կառքին: Չիչերին անվնաս է. սակայն իր ինքնաշարժը ճամբուն եզերքի ժայռերուն վրայ նետուած ըլլալով, մեծապէս վնասուեցաւ:

Ներքին նախարար Ալպէռ Սառօ ներկայիս քննական պտոյտ մը կը կատարէ Ալճերիոյ մէջ:

Մահապարտ Հայ մը.— Պոլսոյ Եղեռնադատ ատեանը մահուան դատապարտեց Խաչիկ եւ Ազիզ անուն երկու ամբաստանեալներ, որոնք քանի մը ամիս առաջ Պէշիկթաշ, Ուզունճա Օվայի մէջ սպաննած էին նախկին պալատական Մուսթաֆա աղան:

Ո՛Վ ՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ԿՈՒՏԱՅ "ՅԱՌԱՋ,,Ի, ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՏՆԷ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ընդհ. ժողովը՝ այսօր 22 Ապրիլ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին: Զեկուցում ընկ. Աբեղեանէ եւ կարեւոր օրակարգ. փլաս տ'իթալի, քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը. մէթրօ՝ Իթալի:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փ Ա Ր Ի Զ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ. Ուս. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեանց, Զ. Ո. Միութեան, «Յառաջ»ի, Բժշկական ու Գրողներու եւ Արուեստասէրներու Միութեանց:

24 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. Saint-Germain.

Մ Ա Ր Թ Ի Կ (Մարսէյլ)

Ապրիլ 24 կիրակի օրը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին եւ Ս. Դ. Հ. մասնաճիւղի. մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Կ Ա Ր Տ Ա Ն

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռ. Ազատական կուսակցութեանց, 24 Ապրիլ Կիրակի ժամը ճիշդ 2ին «Հ. Յ. Դ. Տան մէջ»:
Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Լ Ա Ն Ս Է Յ

24 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Café Blancի սրահը:

Լ Ի Ո Ն

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, Ռ. Ազատական կուսակցութեանց, 24 Ապրիլ կիրակի երեկոյեան ժամը 8ին, Գ. Քաղաքապետութեան սրահին մէջ. (Rue Duguesclin) կը նախագահէ Մ. Քինյ. Ասլանեան: Կը բանախօսեն կուսակցութեանց ներկայացուցիչները:

Կը հրաւիրուին Հայրենակցական Միութիւններ, Լիոնի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները մասնակցիլ յարգանքի այս տօնին:

Պ Ր Ի Ւ Ս Է Լ

Նախաձեռնութեամբ Ներկայացուցչական Ժողովի դիւանին, 24 Ապրիլ Կիրակի, Salle Mercelis, Rue Mercelis N. 15, պիտի բանախօսէ Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ որ յատկապէս հրաւիրուած է Փարիզէն:

Ա Լ Ֆ Օ Ր Վ Ի Լ

24 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Fêtes, Rue Etienne Dolet, Alfortville, նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Թաղական խորհուրդի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի և Երիտասարդաց միութ. ան: Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին:

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Ապրիլ 23ին շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուիի սրահին մէջ:

Վ Ի Է Ն

Ապրիլ 24 կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին Փոնթ Էվէքի Էթուալ սինէմայի սրահին մէջ: Բանախօսութիւններ, երգեր, արտասանութիւններ:

Փ Ո Ն Տ Ը Շ Է Ր Ի

24 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, յունական Ըէվէյլ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին:

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

(ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ. ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԷՆ
Մասնակցութեամբ՝ Պ. Գ. ՑԻՓԻՆԻ, Ջութակահար
(Առաջին մրցանակ Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցէն)
Այսօր Ուրբաթ ժամը 9ին Salle des Agriculteursի մէջ
8, Rue d'Athènes,— Métro: Saint-Lazare
Յայտագրին մէջ՝ հին, դասական, նոր եւ հայ ժողովրդ. երգեր
ՏՈՄՍԵՐԸ Ճաշարան Արամ, եւ կիշէն

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ շաբաթ երեկոյ Ապրիլ 23 ժամը 8ին Հայ Ժող. Լսարանի սրահը. բոլոր ընկերուհիներու եւ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբին ընդհ. ժողովը 24 Ապրիլ կիրակի երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբին կազմակերպած հանդէս երեկոյթը՝ Ապրիլ 30ին: Պիտի ներկայացուի, «Ժառանգորդը»: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ նոյն օրը. մանրամասնութիւնը, յայտարարութիւնով:

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի Ապրիլ 24, կէս օրէ ետք ժամը 1.30ին իր ակումբին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրերով. Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկ. Մ. Գույումճեան:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակց. Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները 24 Ապրիլ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին: Կարեւոր օրակարգ: փլաս տ'իթալի քաֆէ տը-լալիւնի վերնայարկը: մէթրօ՝ Իթալի:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Հայ երիտասարդաց Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամներն ու համակիրները: վաղը Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7.30ին, միութեան ակումբին մէջ:

ՊՕԼՈՒԻ Հայրենակց. Միութեան վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 120՝ նապաստակ մը, 24ը աղաւնի մը, 32, 50, 56, 58, 67, 78, 79, 83, 102, 112, 114, 115, 121, 127, 148 թիւերը անուշեղէն: 23, 31, 44, 45, 66, 88, 111, 123, 132, 147 թիւերը շոքոլա: 8, 11, 22, 28, 34, 36, 55, 59, 69, 70, 97, 99, 122, 133, 146 թիւերը Զատկի հաւկիթ:

(Կնիք)

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Օր. Արմենուհի Տէր Կարապետեան:

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլեթիկ եղանակին սկսումին առիթով Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական յանձնախումբը որոշած է սկսիլ Աթլեթիք խաղերու փորձերը, որուն ժամ առաջ ընթացք տալու համար կը հրաւիրէ իր բոլոր աթլէթները արձանագրուիլ, միութեանս կեդրոնատեղին, Մարզական յանձնախումբին հասցէին, 74 Rue Lafayette, իսկ կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

Ի դիմաց Մարզ. յանձնախումբի
Յ. Պօղոսեան

ՍԱԿԱՐԱՆ
21 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	131	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	—
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	85
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1945	—
» III	»	1500	—
Ռումելի երկթ ղ.	Lots turcs	161	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 23 ԱՊՐԻԼ 1927

23 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 318

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԸ...

Ապրիլ 12ին եւ 13ին հրատարակեցինք երկու մասնաւոր թղթակցութիւններ, Հայաստանէն, 25 կալանաւորներու տաժանակիր, 60—70 նոր ձերբակալութեանց եւ էջմիածնի դէմ կատարուած բռնութեանց մասին։

Երկու թղթակցութիւններն ալ, որոնց հեղինակները ամէն կերպով իրազեկ են եւ վստահելի, կը յայտնէին չոր փաստեր միայն, զգուշութեամբ ուշադրութեան յանձնելով մերկ իրականութիւնը։

Տասը օր է անցած այդ հրատարակութիւններէն ի վեր, և «Յառաջ»էն զատ, ո՛չ մէկ օրկան արտայայտուեցաւ։ Ո՛չ լուրը հրատարակեցին, ոչ ալ հերքեցին։ Խոհեմութիւն սեպեցին լռել նոյնիսկ անոնք որ, անցեալ տարի, «Սո՛ւտ է», կը պոռային, երբ հաղորդեցինք խմբական ձերբակալութեանց լուրը։ Եւ այս՝ քսանչորս ժամ վերջը, առանց աջ-ձախ հարցնելու, մինչեւ որ «Խորհրդային Հայաստան»ը ստիպուեցաւ խոստովանիլ իրողութեան մէկ մասը, եւ դէպքերը պատմել համաձայն Չեկայի կանոնագրին։

Այսօր կը հրատարակենք նոր թղթակցութիւն մը, որ երեւան կը հանէ նոյնքան ծանրակշիռ իրողութիւններ։

Ամփոփենք.— Ապրիլ 2ին Երեւանի մարզպանները բռնագրաւեր են էջմիածինը, բոլոր միաբանները արտաքսելով եւ միայն մէկ միաբան յատկացնելով կաթողիկոսին։— Քանի մը միաբաններ ձերբակալուած, իսկ միւսները հսկողութեան տակ առնուած են։— Չեկան տիրապետած է ահ ու սարսափը, որպէս զի ժողովուրդը բողոքելու համարձակութիւն չունենայ— Ձերբակալութիւնները եւ աքսորները կը շարունակուին, եւլն.։

Գոյները խտացնելու ո՛ր եւ է միտում չտեսանք, մենք, մեր թղթակցին արտայայտութեանց մէջ։ Ծիչ մըն է որ կը հասնի հայրենի աշխարհէն, եւ կ՚արձանագրուի նոյնութեամբ։ Ընթերցողներուն կը մնայ կարդալ, վերլուծել եւ դատել։ Իբրեւ բացատրութիւն, ըսենք թէ հայ պոլշեւիկները գործեր են համաձայն հրամանագրի մը, որ հրատարակուեցաւ անցեալ տարի եւ որուն չէ ուզած համակերպիլ էջմիածինը։ Այդ մասին եւս լուսաբանութիւններ կուտայ մեր թղթակիցը։

Եղած տեղեկութիւններէն դատելով, պէտք է հետեւցնել թէ, ամէն հոգ վերջացեր է մեր «ազատ» եւ «անկախ» հայրենիքին մէջ, եւ մնացեր է միայն կարգի բերել ափ մը կրօնաւորներ, ալեւոր կաթողիկոսի մը հետ։ Ո՛չ ներգաղթի հոգ, ո՛չ երկրին ապահովութեան խնդիր, ո՛չ տարագիր բազմութիւններ, ոչ Հայերու արտագաղթ եւ Թուրքերու տեղաւորում, այլ միայն... «էջմիածինն ի Հօրէ»։

Եւ հիմա տեղն է հարցնելու.— Ո՞ւր են այն ազգասէրները որ «չէրիաթ իսթէրուք»ի դրօշը պարզեցին Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ, 1909ին, երբ, ակամայ, պարզապէս յարմար սրահի չգոյութեան պատճառով, պահանջ կը զգացուէր բանախօսութիւնները եկեղեցիներու մէջ կատարելու։ Ո՞ւր են այն տիրացուները, որ ժամուն «սրբութիւնն ու վեհութիւնը պղծուած» կը համարէին, եւ պատրաստ էին մինչեւ անգամ արիւն թափելու, «Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին կանգուն պահելու համար»։ Ո՞ւր են այն ամբոխավարները, որ կաթողիկոսը անարգուած կը նկատէին 1919—20ին, եթէ, սովորական կառքով մը իջնէր էջմիածնէն Երեւան, փոխանակ պետական ինքնաշարժ մը նստելու...

Անհաւասարկ տապարը կ՚իջնէ գլխուն, «Հայ. Եկեղեցիի դարաւոր հիմքերուն»։ Ափ մը քաջամարտիկ հերոսներ փառք եւ պատիւ կը համարեն կազմալուծել, քանդել եղած-չեղած հաստատութիւն, խրախուսել խաչագողներն ու խառնակիչները, որպէս զի անսասան մնայ իրենց աթոռը։

Անհաւասարկ իսկապէս վաանգուած իրենց սրբութիւններն ու աւանդութիւնները։ Եւ աւելի վայրենօրէն, քան ցարական օրերուն։

Ինչո՞ւ կը լռեն, ինչո՞ւ սմքեր են, ինչո՞ւ կ՚անճրկին։ Մանաւանդ որ, իբրեւ հաւատարիմ բարեկամները տիրող իշխանութեան, մասնաւոր կապեր ալ ունին, և կրնան գէ՛թ բարոյապէս ազդել։

Ինչպէս կը հանդուրժեն այս վատութեան,—լքել իրենց սրբութիւն սրբոցը, թո՛ղ տալ որ անպատիժ անարգուին ժողովուրդին զգացումները, եւ ծնկաչոք սաղմոս երգել բռնացող ուժին առջեւ։

Ըսեր ենք եւ կը շեշտենք, — Մենք բնաւ միտք չունինք խառնուելու կրօնական-կղերապետական խնդիրներու։ Մեր միտքը շատ որոշ է այս մասին։

Բայց իրաւունք ունինք բողոքելու ո՛ր եւ է բռնութեան դէմ որ կը վնասէ ժողովրդական իրաւունքներու։ Մենք դէմ ենք խարդախ կամայականութեանց, որոնց արտաքին պատճառը Պետութեան եւ Եկեղեցիի անջատումն է, բայց ներքինը, իրականը՝ նոյնքան հակաժողովրդական, որքան հայաջնջական կալուածներու գրաւումը՝ ցարական շրջանին։

Եւ նորէն կ՚ըսենք, — Ո՞ւր են անոնք որ «Ազգ եւ Եկեղեցի» կ՚երգեն առտու իրիկուն, բայց մատ մատի չեն զարներ, վտանգի պահուն, ափ մը իմաստակներու հերոսակա՛ն արշաւին առջեւ...։

Մենք՝ թշնամի կղերապետութեան, ամբողջութիւն կը համարենք անտարբեր կենալ ինքնապաշտպանութեան ամէն միջոցէ զրկուած, օտար թաթի տակ հեւացող ո՛ր եւ է անհատի կամ հաւաքականութեան տառապանքին հանդէպ։

Ի՞նչ կը խորհին միւսները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՕՋԱԽԻ ԽՆԴԻՐ

Անգլիական «Մանչէսթըր կարտիըն» թերթը վերջերս նորէն յուզած ըլլալով հայկական օջախի խնդիրը, Սուրիոյ «Էլ Ահրար» արաբական թերթը հետեւեալ դիտողութիւնները կ՚ընէ (31 մարտ).

— «Կովկասի մէջ հայկական օջախ մը հիմնելու համար եւրոպական պետութիւններու ձեռնարկները ապարդիւն մնալէ վերջ, կը հասկցուի որ Ֆրանսական հովանիին տակ հայկական օջախ մը հաստատելու կ՚աշխատին անոնք։ Ինչպէս Պաղեստինի մէջ հրէական օջախ մը կայ, արդեօք մենք ալ հայկական օջախի մը դիմա՞ց կեցած ենք։ Սիոնականները դուրսէն միլիոններով ոսկի բերին Պաղեստին, բայց Հայերը երկրին մէջ գտնուող միլիոնները քաշելու եկան։ Սիոնականութեան մուտքը Պաղեստին գիտութիւն, հարստութիւն եւ կանոնաւոր կեանք բերաւ, մինչդեռ Սուրիա եւ Լիբանան Հայերէն նեղութիւն կը քաշէ եւ անիշխանութեան կ՚ենթարկուի։

«Մենք Հայերը իրենց տունէն հեռացնող դժբախտութիւնը գիտենք. պետութիւններու Հայերու հանդէպ ունեցած պարտքն ալ գիտենք, եւ Հայերու թշուառութիւնը մեղմելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան ձեռնարկներուն ուրախութեամբ կը նայինք, բայց կ՚ուզենք որ այդ պարտքը մենք չվճարենք»։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՔԱՂ. ԺՈՂՈՎԸ

Պէյրութի գաւառական ժողովի նիստերը ընդհատուած էին անցեալ Սեպտ. 26էն ի վեր, երբ հօկ-պոլշեւիկ ծանօթ խմբակը դաւադրութեամբ սպաննեց Վ.աՀան վարդապետեանը։

Ապրիլ 11ին գաւառ. ժողովը կրկին գումարուեցաւ, նախագահութեամբ Եփրեմ վրդ. Տոհմունիի։ Վարդապետեանի յիշատակին յարգանքի խօսքերէ վերջ, դիւանը զեկոյց տուաւ իր գործունէութեան մասին։ Յետոյ քաղաքական ժողովի պակսած երեք անդամներու ընտրութիւն կատարուեցաւ։ (պակսածներէն մէկն էր ողբացեալ Վ.աՀան վարդապետեան)։ Ներկայիս քաղաքական ժողովը կը բաղկանայ հետեւեալ եօթը անդամներէն.— Ծնիկ Պարոն, Արշակ Գալուստեան, Վ.աՀան Վարժապետեան, տօքթ. Մելքոն Հայրապետեան, տօքթ. Ա. Գոնեալեան, տօքթ. Քուլաքեան եւ տօքթ. Ջավուշեան։

Առաջնորդական ընտրութիւնը պիտի կատարուի յաջորդ նիստին։

ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ» թերթը կը գրէ թէ Պէյրութի մէջ ձերբակալուեցան եւ հետեւեալ օրն իսկ աքսորուեցան երկու հայ պատանիներ՝ համայնավար փրոփականտի ծառայած ըլլալու յանցանքով։ Իսկ Պ. Արմենակ Չերքեզեան, որ ոեւէ կապ չէ ունեցած այդ իմաստակ պատանիներուն հետ, նմանապէս ձերբակալուած եւ աքսորուած է, յիշեալներու կողմէ իր նամակատուփը գործածուած ըլլալուն համար։

Հալէպի մէջ ալ ձերբակալուած է հնչակեան «Սուրիական Մամուլ» (դադրած) թերթին խմբագիր Սարգիս Տխրունի։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ Մարտ ամսուան ընթացքին ծնած են 288 հոգի, 156ը մանչ։ Մեռած են 86 հոգի, 48ը այր։ Ամուսնութիւն 40, ամուսնալուծում 13։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պրիան եւ Չէմպրլէյն կը տեսակցին

Լոնտոնէն կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.— Յառաջիկայ Մայիս 15ին երբ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը Լոնտոն այցելէ, դիւանագիտական մեծ ժողով մը տեղի պիտի ունենայ Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ։ Պ. Տումէրկին պիտի ընկերանայ արտաքին նախարար Պրիան, որ Սըր Չէմպըրլէյնի հետ անձամբ պիտի տեսակցի քաղաքական կարգ մը կարեւոր հարցերու մասին, որոնց շուրջ ներկայիս կարծիքի փոխանակութիւններ կը կատարուին դիւանագիտական ճամբով։

Խօսակցութեան առաջին նիւթը պիտի ըլլայ Պալքանեան խնդիրը։ Գաղտնիք չէ թէ Անգլիա Իտալիոյ, իսկ Ֆրանսա Սերպիոյ ուժ կուտան. հիմա կացութիւնը այնքան վտանգաւոր դարձած է, որ այս երկու պետութիւնները իրենց կարելին պէտք է ընեն չափաւորութեան հրաւիրելու համար Իտալիան եւ Սերպիան։

Կարելի է որ Մուսոլինի Լոնտոնի իր դեսպանին միջոցաւ կարգ մը զիջումներ ձեռք բերէ Անգլիայէն՝ Սերպիոյ պահանջներուն գոհացում տալու համար։ Այս առթիւ կ՚ըսուի թէ Իտալիա դիտմամբ կը հրահրէ Սերպիան, որպէս զի ետքէն հաշտուի անոր հետ եւ ապահովէ անոր աջակցութիւնը, կամ գոնէ չէզոքութիւնը, երբ առաջիկային յարձակի Թուրքիոյ վրայ։

Անջատողական շարժումը Ռուսիոյ մէջ

«Իւմանիթէ» կը գրէ.— Պեսարապիան Խորհրդային Միութենէն անջատելէ եւ Վրաստանի մէջ ի զուր դաւեր լարելէ յետոյ, Անգլիա հիմա կ՚աշխատի մեքենայութիւններով Ուկրայինան անջատել Խորհրդային Միութենէն։ Աւելորդ է ըսել թէ Խորհրդային Միութեան Սահմանադրութիւնը թոյլ կուտայ Ուկրանիոյ անջատուիլ, երբ որ ուզէ։ Զուրար կ՚ըսէ թէ «քաղքենի երկիրներու կարգ մը շրջանակները բանակցութեան մէջ մտած են կեղծ ուկրայնական կառավարութեան մը հետ, որ Փարիզ կը գտնուի եւ նպաստ կը ստանայ իր ծրագիրները իրագործելու համար»։ Յայտնի է թէ այդ նպաստները կուտան տարագիր կալուածատէրերը եւ Անգլիացիները։ Իրենց ծրագիրն է արտասահմանի մէջ մամուլի միջոցով պրոպագանդ մղել, իսկ Ուկրանիոյ մէջ ալ՝ եղեռնափորձեր կատարել՝ ռումբերով եւ պայթուցիկներով։ Ասկէ զատ, արտասահմանի մէջ կը ճարեն վարձկան զինուորներ, Վրանկէլի, բանակի մնացորդներէն, հրամանատարութեամբ գերման զօրավար Հօֆմանի։ Մանասթըր, Քէօփրիւլիւ, Սկիւպ եւ Մակեդոնիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ ապրող ռուս տարագիրներուն ղրկուած գաղտնի շրջաբերականներ կ՚ըսեն թէ Մայիսին ապստամբութիւն մը պիտի պայթի Ուկրայինայի մէջ, աջակցութեամբ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ։

Փանկալոսի դաւադրութիւնը

Հելլէն կառավարութիւնը երեւան հանած է փաստեր թէ զօր. Փանկալոս պատրաստած էր պետական հարուած մը, որ տեղի պիտի ունենար մօտ օրէն։ Ոստիկանութիւնը գրաւած է իր բարեկամներուն ուղղուած նամակներ եւ կարգ մը վաւերաթուղթեր, որոնք ցոյց կուտան թէ, նախկին դիկտատորը իր պարապոյ ժամերը կը յատկացնէր մեքենայութեանց։

Վէնիզէլօս Կրետէ հասաւ։

Չանկ-Քայ-Շէք կը կռուի երկու ճակատի վրայ

Չանկ-Քայ-Շէք բուռն յարձակումի ձեռնարկած է Քիու-Քիանկի համայնավարներուն դէմ. կռիւները կը շարունակուին. ելքը յայտնի չէ դեռ։ Զօրավարը հրամայած է իր երկրորդ բանակին Հօնանի մէջ յարձակիլ հիւսիսայիններուն վրայ՝ փարատելու համար այն տպաւորութիւնը թէ Չանկ-Ցօ-Լինի հետ համաձայնելու վրայ է։

Միւս կողմէ, Հանքէուի մէջ համայնավարները կը կեղեքեն քաղաքին վաճառականներն ու կալուածատէրերը։

Անգլիա կը միջամտէ իտալեւսերպ վէճին

Պալքանեան տագնապը դարձեալ օրուան խնդիր դարձաւ։ Կը կարծուէր թէ Անգլիոյ և Ֆրանսայի բարեխօսութեան շնորհիւ, շահակից պետութիւնները ուղղակի խօսակցութեամբ պիտի հարթեն կնճիռը։ Սակայն այս մեթոտը ոեւէ արդիւնք տուած չըլլալով Անգլիա դարձեալ սկսաւ բարեկամական խորհուրդներ տալ Իտալիոյ։

Հռոմի անգլիական դեսպան սըր Ռօնըլտ Կրահամ Մուսոլինիի հետ տեսակցելով անոր պարզեց անգլիական տեսակէտը։ Թերթերը կը գրեն որ եթէ Մուսոլինի չանսայ Անգլիոյ հաշտարար խորհուրդներուն, անգլեւիտալական յարաբերութիւնները կրնան վտանգուիլ։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ.—

Ալպանիոյ եւ Ադրիականի մասին իտալեւսերպ վէճին առթիւ կարծիքի փոխանակութիւններ կ՚ըլլան Փարիզի, Պերլինի եւ Լոնտոնի միջեւ։ Բոլոր պետութիւնները, բացի Սերպիայէն, հակառակ են որ խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ հանուի։

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը ընդունուած է Սերպիոյ Ալեք-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՂՈՒԱՆ "ՅԱՌԱՋ„Ը

Ապրիլ 11-24ի առթիւ, վաղուան «Յառաջ»ը կը հրատարակուի բացառիկ բովանդակութեամբ եւ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պէյրութի, Նիըրիսթ լիկի շէնքին մէջ, սոյն ընկերութեան տնօրէն Պ. Մըրֆիի հրաւէրով, ժողով մը տեղի ունեցաւ, ներկայութեամբ 33 հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչներուն։ Ժողովին նպատակն էր հայ գաղթականներու եւ նոր սերունդի բարոյական եւ տնտեսական բարելաւման համար միջոցներ մտածել։

Ժողովը լրջօրէն խորհրդակցելէ վերջ, իր մէջէն եօթը հոգինոց յանձնախումբ մը ընտրեց, որ պիտի մշակէ կիրառելի միջոցներու վերաբերեալ մասնաւոր ծրագիր մը։ Յանձնախումբի անդամներն են.— Պարոններ Ն. Կէրկէրեան, Հայթաեան, Յ. Պաղտասարեան, Սրապեան, Տարտաղանեան, Ղազար-Զարըզ եւ Գ. Գասարճեան։ Տնօրէն Մր. Մըրֆի, Հայր Տրէզեան եւ Հայր Պօղոս Արիս պիտի գործակցին այս յանձնախումբին։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Օդանաւորդական շրջանակներու մէջ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ այս տարի, Ատլանտեանը օդանաւով կտրել անցնելու համար, առանց ճամբան կանգ առնելու։ Մինչեւ հիմա եղած փորձերը ձախողեցան։ Այժմ մօտ տասը ծրագիրներ կան՝ Փարիզ-Նիւ Եորք կամ Նիւ Եորք-Փարիզ ուղղակի թռիչքին համար, որոնց չորսը ֆրանսական է, 1. օդանաւորդ Տրուհէն, որ պիտի ճամբորդէ երկու շարժիչ մեքենայ ունեցող ֆրանս. նոր օդանաւով մը. 2. Ֆօնք, օդի նափոլէոնը, որ քանի մը օր առաջ Նիւ Եորք մեկնեցաւ. 3. Նունժէսէ եւ Քոլի, որոնք ներկայիս Վիլլաքուպլէի մէջ փորձեր կ՚ընեն ծովային օդանաւի վրայ, 4. Թարասքոն, որ մինչեւ երկու ամիս պիտի կրնայ ճամբորդել։

Միւս վեց ծրագիրները ամերիկեան եւ գերմանական են։

Ասոնց մեկնումի թուականները դեռ չեն ճշտուած։

ՆՈՐ ՊԷՅՐՈՒԹ ՄԸ

Գահիրէէն Պէյրութ հասած են Նէճիպ Շաքուր փաշա եւ Պ. Ֆիօ, որոնք կը ծրագրեն Պէյրութի արուարձաններէն Պետ—Հասանի մէջ նոր քաղաք մը կառուցանել։ Անոնք շուտով պատկան իշխանութեանց հետ պիտի բանակցին, իրենց ծրագիրը իրականացնելու համար։

ՋԱՏԿԻ ՆՈՒԷՐ.— Զատկի օրերուն էր։ Լիւսիէն Ժէրար, փայէռուայեալի մէթրոյին մէջ այնքան սեղմուեցաւ որ տապկուեցաւ բազմութեան ճնշումէն։ Յանկարծ զգաց որ ձեռք մը կը շարժի գրպանին մէջ։ Երերտկալու ոչ ուժ ունէր, ոչ ալ կարելիութիւն։ Առաջին կայարանին՝ դուրս նետուեցաւ։ Խառնեց գրպանը։ Փոքրիկ տուփ մը դրուած էր։ Ուրեմն փոխանակ գողնալու, վաստկած էր տուփ մը։ Ու տուփը կը պարունակէր, —ո՛վ զարմանք,— թանկագին մատանի մը եւ կլորիկ գումար մը ֆրանսական ֆրանքներու։ Հարուստ մը, թերեւս, կատակ ըրած էր իրեն։ Խեղճ Ժէրար Զատկի այս նուէրը յանձնեց ոստիկանատուն։ Բախտը գիտէ՞ ուրո՞ւ թէ ի՛նչ պէտք է։

ՀԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԲՌՆԱԳՐԱՒԵՑԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ

ՄԻԱԲԱՆՆԵՐԸ ՎԱՆՔԷՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՆԵՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի, Հայաստան, 7 Ապրիլ)

Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի պոլշեւիկ իշխանները, յատուկ հրամանագիր մը հրատարակեցին ամիսներ առաջ, որով յայտարարեցին թէ այսուհետեւ խորհրդային կառավարութիւնը Հայաստանի մէջ այլ եւս Հայ Եկեղեցին, այսինքն Էջմիածինը չի ճանչնար իբրեւ պաշտօնական հիմնարկութիւն, որով եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս կամ Հայ Լուսաւորչական Եկեղեցիի պետ անուան տակ որ եւ է անձ կամ անհատ՝ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ չի ճանչցուիր, եւ երկրորդ՝ կրօնի դասաւանդութիւնը իսպառ պէտք է վերցուի դպրոցներէն: «Դեկրետ»ին մէջ ըսուած է, թէ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր վանքերը (մէջն ըլլալով Մայր Աթոռ Էջմիածինը), ինչպէս նաեւ եկեղեցիներ, ուխտատեղիներ, սրբավայրեր եւ անոնց պատկանող բոլոր շարժական կայքն ու գոյքը, հողերն ու այգիները եւ զանազան կալուածները կը հռչակուին ժողովրդական (պետական) սեփականութիւն: Իսկ եթէ ժողովուրդին մէջ գտնուին «հաւատացեալներ» որոնք ուզեն յիշեալ վանքերն ու եկեղեցիները իրենց ձեռքը պահել եւ դարձնել աղօթատեղիներ, այդ «հաւատացեալ»ները պէտք է «տոմարագրուին» Գաւգործկոմներու (Գաւառական Գործադիր Կոմիտէներու) մօտ: Քանի հաւատացեալներ կրնան կազմել մէկ «եկեղեցական համայնք» և ստանալ որ եւ է վանք կամ եկեղեցի, պատկան իշխանութենէն:

Իսկ եթէ «հաւատացեալ»ները չկարենան իրենց աղօթատեղիները «պահել եւ օգտագործել», Գաւգործկոմները, իրենց ուզած ձեւով պիտի օգտագործեն իրենց գաւառը գտնուած վանքերն ու եկեղեցիները, ուխտատեղիներն ու սրբավայրերը, վերածելով թատերասրահի, ակումբի, ժողովատեղիի եւ կամ բնակարանի: Քանի մը վանքեր ալ — օրինակ՝ Սեւան, Հռիփսիմէն եւ Գեղարդը, պիտի վերածուին թանգարանի: Ահա գլխաւոր եւ հիմնական կէտերը Հայաստանի պոլշեւիկ վարիչներու հրատարակած «դեկրետ»ին, որու հիման վրայ, ինչպէս կը տեսնենք, հիմնովին կը քայքայուի եւ կը խորտակուի ազգային պատկառելի հիմնարկութիւն մը՝ 1626 տարիներու Հայ Եկեղեցին իր Մայր Աթոռ Էջմիածինով եւ Հայրապետութիւնով:

Այս հրամանագրի հիման վրայ, «գործի անցան» կարգալոյծ եւ բարոյազուրկ Բենիկ եւ Մելեանը, իրենց արբանեակներով, բայց անյաջողութեան մատնուեցան:

Հրամանագրի գործադրման պայմանաժամ («ժամկէտը») որոշուած էր մինչեւ 1927 Ապրիլ 1: Մինչեւ այդ ժամանակ եթէ հրամանագիրը չգործադրուէր, պոլշեւիկեան կառավարութիւնը բռնագրաւման պիտի ենթարկէր Հայաստանի մէջ գտնուած բոլոր վանքերը, եկեղեցիները, ուխտատեղիները եւ սրբավայրերը, իրենց անշարժ եւ շարժական բոլոր կալուածներով եւ կահ ու գոյքով:

Բնական էր, որ պոլշեւիկեան հրամանագիրը արձագանգ չպիտի գտնէր (եւ չգտաւ) Հայաստանի մէջ ապրող տանջուած ժողովուրդին մէջ: Անմիջական արդիւնքն եղաւ այն, որ հայ պոլշեւիկներու կառավարութիւնը, իր Չեկաներու միջոցով գործադրութեան դրաւ իր «դեկրետ»ը, բռնագրաւելով առաջին առթիւ իսկ, Էջմիածնի շարժական գոյքերը, որոնց մէջ նաեւ սրբազան անօթներ, եկեղեցական զգեստներ, մասունքներ, Միւռոնի կաթսան եւ Էջմիածնի տաճարի բոլոր եկեղեցական իրերը:

Էջմիածնի պաշտօնական բռնագրաւումը տեղի ունեցաւ Ապրիլի 2ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի տօնին օրը (Մուտն ի վիրապ): Զէ՞, որ այդ օրը Հայոց քրիստոնէութիւնը ընդունելու թուականն է, Հայ Եկեղեցիին հիմնադրին կենդանի մարտիրոսութեան օրը: Հայ պոլշեւիկները, շատ յարմար օր ընտրած էին բռնագրաւելու համար Էջմիածինը, վիրաւորելով ժողովուրդին կրօնական զգացումները:

Այդ նոյն օրը, Ապրիլ 2ին, Երեւանի կառավարութեան կողմէ մարդիկ կը ղրկուին Էջմիածին: Եկողներուն կը միանան նաեւ Վաղարշապատի Չեկայի կոմիսարները եւ բոլորը միասին կ'երթան վանքը, կը ներկայանան Գերագոյն Խորհուրդին եւ կ'առաջարկեն, որ իբրեւ անդամներ «տոմարագրուին» Էջմիածնի տաճարին եւ դառնան այդ վանքի «հաւատացեալ»ներ: Կ'աւելցնեն նաեւ, որ համաձայն պետական հրամանագրի, Էջմիածնի վանքը իր բոլոր գոյքերով եւ շէնքերով յայտարարուած է ժողովրդական (պետական) սեփականութիւն, հետեւաբար վանքին մէջ ապրող իւրաքանչիւր միաբանը պէտք է իր նստած սենեակի համար վարձք վճարէ կառավարութեան:

Էջմիածնի Միաբանական ժողովը, Կաթողիկոսին նախագահութեամբ, քննութեան կ'առնէ հայ չեկիստներու առաջարկը եւ միաձայն կ'որոշէ ոչ մէկ շէնք չյանձնել կառավարութեան:

Չեկիստները իսկոյն գործի կ'անցնին: Եւ ահա առաջին առթիւ Ապրիլ 2ին կը կղպեն էջմիածնի տաճարի դուռները եւ կը կնքեն, արգիլելով ժամասացութիւն եւ առաւօտեան պատարագը. ապա բոլոր միաբանները անխտիր կ'արտաքսեն վանքէն, զիջում ընելով միայն կաթողիկոսին, որուն կը յատկացնեն մէկ սենեակ, որպէս զի այնտեղ ապրի: Սակայն կաթողիկոսն ալ կը մերժէ մինակ մնալ վանքին մէջ եւ երբ կը փորձէ վանքէն դուրս ելլել եւ գիւղը բնակիլ, չեկան կ'արգիլէ: Կաթողիկոսին յատկացուած սենեակին առջեւ զինուած չեկիստներ կը կենան իբրեւ պահապան, որպէս զի Կաթողիկոսը վանքէն չհեռանայ:

Միաբաններէն մէկ քանին ձերբակալուած են, իսկ մնացեալներն ալ հսկողութեան տակ առնուած եւ լրտեսներով շրջապատուած են, որպէս զի ժողովուրդին հետ յարաբերութիւն չունենան:

Միւս կողմէ, Հայաստանի բոլոր Չեկաները, գիշեր ցորեկ գործի վրայ են, որպէսզի ժողովրդական ո՛եւէ բողոք կամ ցոյց տեղի չունենայ Էջմիածնի բռնագրաւման դէմ: Նորէն ահ ու սարսափ կը տիրէ մեր հայրենիքին մէջ: Ձերբակալութիւնները բուռն թափով կը շարունակուին, գաղտնի աքսորներ, անհետացումներ տեղի կ'ունենան: Ժողովուրդը կը տքայ ու կը տառապի պոլշեւիկ իշխանաւորներու ձեռքին տակ, մինչ արտասահմանի հայութիւնը, այս յուսահատական օրերուն լուռ է եւ անտարբեր, բողոքի, զայրոյթի ձայն չի լսուիր: Մեր ի՞նչին են պէտք դրամական եւ այլ օգնութիւններ, երբ բովանդակ երկիրը իր ժողովուրդով կը տառապի արիւնոտ ճանկերու մէջ եւ արտասահմանի հայութիւնը գիտնալով հանդերձ կը լռէ: Ի՞նչ կ'ընեն Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքներն իրենց միաբաններով, ի՞նչու չեն բողոքեր: Ի՞նչ կը մտածեն «ազգի եւ եկեղեցիի պաշտպան» ռամկավարները: Ինչո՞ւ կը լռեն երբ այժմ երբ դանակը ոսկորին է հասեր:

Մենք արձանագրեցինք միայն փաստերը եւ կատարուած իրողութիւնները, որպէսզի արտասահմանի հայութիւնը աւելորդ անգամ մը եւս գաղափար կազմէ պոլշեւիկեան բռնակալութեան մասին, որ եկեր է գերազանցելու արաբական, թաթարական, պարսկական, տաճկական եւ ցարական Ռուսաստանի բոլոր բռնութիւններն ու վայրագութիւնները: Այդ օրերուն անգամ հայ եկեղեցին, Էջմիածինը, բարոյական եւ նիւթական այնպիսի ծանր հարուածներ չէր կրած, ինչպէս այժմ, երբ մեր երկիրը կը գտնուի կարմիր իշխանաւորներու «իմաստուն» վարչութեան տակ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ՔԻՉ ՄԸ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ

Ինչպէս Ատլանտեան ովկիանոսը, Խաղաղականն ալ իր խորհրդաւոր գաղտնիքները ունի: Կ'ենթադրուի թէ մեծ ցամաքամաս մը, Ատլանթիտը, որ ժամանակին Ափրիկէէն կը ձգուէր մինչեւ Ամերիկաները, ներկայիս թաղուած է Ատլանտեանի ալիքներուն տակ:

Արդ, Խաղաղական ովկիանոսն ալ ունեցած է իր արկածախնդրութիւնները, ինչպէս գուշակել կուտան կարգ մը փաստեր:

Խաղաղական ովկիանոսի բացերը, Հարաւային Ամերիկայի ափերէն 3000 քիլոմէթր դէպի արեւմուտք կը գտնուի մենաւոր եւ պզտիկ կղզի մը, Զատկուայ կղզին (որովհետեւ հոլանտացի նաւապետ մը Զատիկ օր մը գտած է զայն), հազիւ 125 քառակուսի քիլոմէթր մակերես ունի այդ կղզին, ուր իր մարդեբուն վրայ 250ի չափ փոլինէզեան բնիկներ խաշնարածութեամբ եւ հողի աշխատանքներով կը զբաղին: Կղզիին վրայ մարած հրաբուխներու հետքեր կան:

Ահա այդ մենաւոր կղզիին մէջ կը գտնուին տարօրինակ յիշատակարաններ: Հսկական արձաններ են ատոնք՝ ոմանք բուն իսկ լաւայէ տաշուած, որ կը ներկայացնեն մարդկային դիմագծութիւններ: Թիւով 500, այդ արձաններէն ոմանք մինչեւ 20 մէթր բարձր, 60 թօնօ ծանրութիւն ունին: Այդ զանգուածային արձանները որոշ նմանութիւններ կը ներկայացնեն Փերուի եւ Մեքսիկայի մէջ երեւան ելած հին, նախապատմական քաղաքակրթութեան մը բեկորներուն, որոնց հեղինակը կը նկատուի ինկա ըսուած ցեղ մը:

Արդ, ո՞րկէ կրնայ ըլլալ այս նմանութիւնը: Պարզ է որ այդքան պզտիկ եւ անբերրի կղզի մը հսկայ քաղաքակրթութեան մը օրրանը չէր կրնար ըլլալ:

Ըստ ամերիկացի երկրաբաններուն, պէտք է ենթադրել որ այդ կղզին մէկ բեկորն է մեծ ցամաքամասի մը, կամ մէկ օղակը կղզեխումբի մը, որ զայն կը միացնէ Հարաւային Ամերիկայի: Ու հաւանական է որ դարեր առաջ պատահած երկրաշարժ մը կամ փլուզում մը այդ ցամաքամասը տարած է ովկիանոսին ալիքներուն տակ:

Նոյն գիտուններուն կարծիքով, այդ հեռաւոր օրերուն Զատկուայ կղզին կը ծառայէր իբրեւ դամբարան, ուր անյայտ ցեղ մը կը բերէր թաղելու իր թագաւորները եւ իշխանազունները: Հսկայ կոթողները ուրեմն գերեզմանաքարերն եղած են այդ անանուն թագաւորներուն:

Աւելցնենք որ ատոնց հետ միասին գտնուած են փորագրուած փայտեր եւ սեպագիրներով ծածկուած գաւազաններ, որոնց գաղտնիքը մինչեւ ցարդ կարելի չեղած լուսաբանել:

Փ. ՍԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլին, 21 Ապրիլ

Անցեալ տարուայ Յունիսին Երիտասարդական Միութեան կազմութենէն սկսած Պերլինի Հայ գաղութը օրէ օր յուսատու քայլեր կ'առնէ դէպի ազգային կեանք:

Գաղութային միութիւնը մասնաւորաբար մղում կուտայ եւ առանցքը կը կազմէ այս շարժումին: Երիտասարդական Միութենէն ետք, վերակազմուած կանանց միութիւնը, զօրաւոր երաշխիք մըն է Պերլինի Հայ կեանքին վերակենդանացման: Շաթընփլացի Ընթերցարան-Հաւաքատեղին, որ ամէն Հայու Չորեքշաբթի օրուան ժամադրավայրն է, հետզհետէ աւելի հետաքրքրական կը դառնայ: Տեղի կ'ունենան ընթերցումներ, հանդէսներ, ընկերական հանդիպումներ, բանախօսութիւններ եւն: Իսկ վերջերս հաստատուած է «կենդանի լրագիր», որ իր խմբագրական, գիտական, երգիծական եւ լուրերու բաժիններով հասարակութեան քաջալերանքին կ'արժանանայ: Մեր երիտասարդները առիթը չեն փախցներ մանաւանդ հանդէսներ եւ ներկայացումներ սարքել, յիշելու եւ վերապրեցնելու համար գրեթէ մեր բոլոր ազգային տօները: Ապրիլ 11-24ի տարեդարձն ալ տօնելու համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին:

*** Երկար ատենէ ի վեր սեղանի վրայ կար դպրոց մը ունենալու հարցը, որ աւելի շեշտուեցաւ, երբ քանի մը մանկական հանդէսներու առիթով բացայայտ նկատուեցաւ որ տղաքը իրենց մէջ եւ իրենց ծնողքին հետ գերմաներէն կը խօսին իբրեւ մայրենի լեզու, եւ հայերէն չեն հասկնար...: Այս հարցն ալ երեւի այս տարի իր լուծումին կը յանգի: Դժուարութիւնները շատ են: Տղաքը մէկ ժամ հեռուէն իրար պիտի գան: Ծնողները զանոնք առանձին ղրկել չեն ուզեր եւ վերջապէս փոքրաթիւ ըլլալով, ամսական վճարումները բաւական չեն կրնար ըլլալ տանելի պիտճէ մը կազմելու համար: Սակայն գաղթ. միութեան վարչութիւնը չի վհատիր: Հրաւիրեց խառն ժողով կիներու եւ երիտասարդներու միութեանց վարչութիւններուն մասնակցութեամբ: Այդ ժողովէն ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը, որ կը բաղկանայ Տիկին Ս. Տէր Մինասեանէ, Պ. Նարպէյ Մովսէսեանէ եւ Պ. Յակոբ Աւագէ: Թէեւ առայժմ որոշ պիտճէ մը կարելի չէ ապահովել, բայց 8-10 ծնողք պատրաստակամութիւն յայտնած են իրենց տղաքը աշակերտ արձանագրելու: Խառն ժողովը լիազօրած է յանձնախումբը մօտ օրէն բանալ դպրոցը, հաւատալով որ քանի մը ունեւորներու բարեացակամ վճարումներով եւ դպրոցին ի նպաստ հանդէսներով—ինչպէս օրինակը կայ — կարելի կ'ըլլայ բացը գոցել:

*** Ուրիշ կարեւոր խնդիր մը.— Հայ եւ գերման միութիւնը, որ ընդհ. պատերազմէն առաջ մեծ ջանքերով կազմուած եւ մինչեւ վերջին տարիները քիչ-շատ գործունէութիւն ունեցած էր, այժմ անգործ երեսի վրայ մնացած է: Մեր գերման բարեկամները, ինչպէս Շթիըր, Ռօ'րբախ եւն. տարեկան ժողովի առիթով, կասկածի մէջ ինկան, թէ արդեօք աւելո՞րդ է Հայ եւ գերման միութեան գոյութիւնը... Անշուշտ ո՛չ. ընդհակառակն շատ մը տեսակէտներով անհրաժեշտ է այդ միութեան պահպանումը եւ այս ուղղութեամբ ալ ջանքեր թափուեցան: Տօքթ. Կրինֆելտի կազմած խորհրդակցական ժողովներէն կը հետեւի թէ բարի կամեցողութիւնը չէ որ կը պակսի, այլ քիչ մը աւելի եռանդ պէտք է ի սպաս դնել այս գործին, երկուստեք: Կ'իմանամ որ Երիտասարդական Միութիւնը իր օժանդակութիւնը խոստացած է արդէն եւ յոյս կայ, որ մօտ ատենէն Հայ եւ գերման միութեան օրկան «Մեսրոպ»ը վերհրատարակուի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ՄԷՋ

Խաղաղասիրական միջազգային կոմիտէն քաջալերուած անցեալ Օգոստոս ամսուան համաժողովին յաջողութենէ, հաստատած է միջազգային կեդրոն մը Էթամփ քաղաքի մօտ, Պիէրվիլի դղեակին գեղեցիկ շրջափակին մէջ, որ պիտի ծառայէ իբր կեդրոն խաղաղասիրական մեծ շարժումին:

Շարժման կազմակերպիչը ֆրանսացի ժողովրդական նշանաւոր հռետորն է՝ Մարք Սանիէ: Ընթերցողները չեն մոռցած անշուշտ թէ Պ. Մ. Սանիէ ֆրանսացի առաջին գործիչն էր, որ խօսեցաւ ու գործեց ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն:

Ինչպէս անցեալ տարուան համաժողովը, այս շարժումն ալ մեծ համակրանքի արժանացաւ ֆրանսական եւ օտար պաշտօնական եւ ժողովրդական խաւերուն մէջ: Կիրակի օրուընէ դղեակը եւ անոր անտառի մէջի օթեւանները լեցուն էին արդէն ամէն ազգի պատկանող ժողովրդական գործիչներով: Տեսակ մը Ազգերու դաշնակցութիւն, որուն մասնակցելու համար պէտք չկայ սուրին ծայրը ցուցնելու:

Փարիզի Հայ արիներէն ալ պատուիրակութիւն մը հրաւիրուեցաւ մասնակցիլ ընդհ. քարտուղար Պ. Ժօրժ Հուկի կողմէ, «յիշեցնելու համար անցեալ Օգոստոսի հայկական հմայիչ ոգին»...: Քաղաքին չորս կողմը, ազդարարութիւններուն եւ յայտագրին վրայ խոշոր գիրերով կը տեսնուէր հայ սկաուտներու յիշատակութիւնը, եւ ժողովուրդը հետաքրքրութեամբ կը սպասէր անոնց:

Եւ անգամ մը եւս «կեցցէ՜ հայ երիտասարդութիւնը» գոչեցին, այն գեղեցիկ երեկոյթէն վերջ որ տեղի ունեցաւ Զատիկի երկուշաբթին եւ որուն յայտագրին մաս մը կազմէին հայկական երգեր, պարեր, կենդանի պատկերներ եւ ներկայացումներ: Երեկոյթէն վերջ հայ արիները, մասնաւոր շնորհաւորութիւններ ստացան անգլիացի փրօֆէսէօրէն:

Իսկ Մարք Սանիէ անդադար կը կրկնէր.

— Հիացուցիք եւ հմայեցիք բոլորն ալ»...:

Սոյն երեկոյթին յաջորդ օրը, արիները ստացան ծաղկեփունջ եւ շաքարեղէններով մեծարուեցան ժողովուրդին կողմէ: Հունգարացի եւ Չեխ թղթակիցներ խնդրեցին հայ արիներու խմբապետէն ֆրանսերէն յօդուածներ գրել Հայաստանի մասին, թարգմանաբար հրատարակելու համար, իրենց թերթերուն մէջ:

«Միջազգային շաբաթը» կը տեւէ Ապրիլ 17-24: Ամէն օր տեղի ունեցան դասախօսութիւններ ֆրանսացի եւ օտար գործիչներու կողմէ, տեղի ունեցան նուագահանդէսներ, ներկայացումներ եւ բոլորն ալ յաջողութիւն գտան: Իսկ Հայ արիները մեկնեցան Ապրիլ 20ին, ձգելով իրենց ետին յիշատակ մը որ պատուաւոր է թէ՛ իրենց եւ թէ ժողովուրդին համար:

Մ. ԳՈՒՐԳԷՆ

ՅԱՐ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ (ԼՈՐԹՕ)

Մարտի 25ին, Ուրբաթ Սալմաստի Հաֆթուան գիւղի մէջ երկարատեւ եւ ծանր հիւանդութենէ մը յետոյ մեռաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հայդուկներէն եւ անձնուէր, հին զինուորներէն մէկը, Յարութիւն Համբարձումեանը, յայտնի է Լորթօ (յաղթանդամ, ուժեղ, քաջարի) ժողովրդական անունով: Հանգուցեալը ծնած էր Վանի Այգեստանի բարք թաղամասին մէջ, 1867ին (ուրեմն մեռաւ 60 տարեկան հասակին մէջ):

1893ին յայտնի Պետօյի զինուորն էր: 1896ին Դումանի (Նիկոլի) խումբին հետ Վանէն կ'երթայ Սալմաստ զէնքեր փոխադրելու Վան: 1897ին մասնակցեցաւ Խանասորի յայտնի արշաւանքին, ուր համարձակ եւ քաջ զինուոր եղած է: 1905ին Կովկասի հայ-թաթարական ընդհանրումներու ժամանակ կարեւոր կռուող եղած է Նախիջեւանի մէջ: Օսմանեան 1908ի Սահմանադրութենէն յետոյ Կովկասէն կ'անցնի Վան եւ քանի մը տարի խաղաղ աշխատանքով կը զբաղի: 1915 Վանի Ապրիլեան հերոսամարտին Լորթօն, «Դարտանքի» գիրքին մէջ յայտնի կռուող էր: 1918ի Վանի Մարտի նահանջին դէպի Պարսկաստան, Միջագետք, Լորթօն եւս իր կնոջ հետ ճամբայ կ'ելլէ, եւ իբրեւ զինուոր կը մասնակցի ճամբաներու կռիւներուն:

1919ին Կ. Պոլսոյ վրայով կ'անցնի Հայաստան, ուր 1920ի Մայիսին պայթած պոլշեւիկեան շարժումները ջախջախելու օրերուն Լորթօն նորէն իբր պարզ զինուոր իր պարտականութեան գլուխը կանգնած էր միայ: 1920ի հայ տաճկական պատերազմի օրերուն ռազմաճակատի վրայ էր: 1921ի Փետրուարեան ապստամբութեան ժամանակ Վասպուրականցիներու գունդին մէջն էր իբրեւ փորձուած զինուոր: Ապրիլ 2ի (1921) նահանջին եւ շատերու հետ անցաւ Պարսկաստան եւ մինչեւ 1924ի վերջերը ապրեցաւ Թաւրիզ: Ապա անցաւ Մարաղա, Ուրմի: Գործերը յաջող անցան եւ վերջապէս գնաց Սալմաստ, ուր արդէն ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած հիւանդացաւ եւ Մարտ 25ին մեռաւ:

Մարտի 26ին կատարուած է թաղումը, որուն ներկայ եղած են խուռներամ երկսեռ հասարակութիւն: Իր վերջին կտակն եղած է որ իր մարմինը թաղեն վանեցի հին զինական գործիչ Քանքանփանօեան Դաւիթի կողքին, որ թաղուած է Հաֆթուանի եկեղեցւոյ բակին մէջ, ուր կ'ամփոփին նաեւ Լորթօի մարմինը:

Սալմաստի Աշոտ քահանան սրտառուչ դամբանական մը խօսած է, աւելի քան 34 տարիներու հին հայդուկ Լորթօի մասին:

Մինչեւ իր կեանքի վերջը Լորթօ միշտ մնաց իբրեւ հասարակ զինուոր եւ յաճախ խուսափեցաւ իրեն շռայլուած պատիւներէն:

Կը թողու այրի մը եւ 4 տարեկան երախայ մը՝ Ժիրայր:

ՄԱՄԻՍ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԶԱՏԻԿ ԿԱՐՄԻՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ.— Անաստուածներու Միութիւնը, Զատկական տօներու առթիւ, ցոյցեր կազմակերպած է Ռուսիոյ մէջ: Մինսքի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ հակակրօնական կամ կրակոտ ճառեր արտասանեցին: Յետոյ վառեցին խարոյկներ եւ անոնց վրայ այրեցին «ի ձայն փողոյ եւ թմբկի» փայտամարդեր, զորս հագուեցուցած էին եպիսկոպոսական եւ քահանայական փոփի զգեստաւորումով: Կարմիր բանակը եւ երիտասարդ համայնավարները մասնակցեցան այս ցոյցերուն եւ խարոյկներուն, որոնց վայրենութիւնը ակներեւ է:

ԹԱՏՐՈՆ

ՊԼԱՆՇԷԹ

Փարիզի Հայ Տրամաթիքը կիրակի գիշեր բեմադրեց Իօժէն Բրիէօի «Պլանշէթ»ը։

Պլանշէթ՝ գիւղացի կապելա..., Պլանշէթ գիւղացի կալուած մը ունեցող մըն է, որ բարձր ընտանի կրթութիւն մը ստանալէ յետոյ, վերադարձած է գիւղ, իր հօր, մօտ, եւ իր կրթութեան համեմատ, իբր ուսուցչուհի պաշտօնի մը ...ելով մէկտեղ պաշտօնի մը կ՚ուշանայ. կ՚երազէ քաղաքենի ... մնրութիւններ. գիւղը անոր ... գրուած է սուղ վայելքներու մէջ ... հետ, խորշում մը գիւղականին հետ, ... միջավայրէն, ուր կեանքը ... պարզ, հանդարտ ու ... մնակ, օրինօրդին համար ... գաղափարներու պարտա... գրութեամբ։

... է մանաւանդ Պլանշէթ ... Բուսէ, որ այլեւս չու... համբերել. աղջկան վկայա... ՝ որ կալուածային միակ զար... կը կազմէ, չէ պսակած իր ... ամէն ինչ՝ նոյն իսկ կր... թութիւնը, պէտք է շօշափելի ... մը՝ դրամի ծառայէ. ... աղքատիկ երգիչին տակ, ... ջերմանոցի ծաղիկ պահելու ... չէր որ երկարատեւ կր... թութեան մը ծախքերը գոհեց ... աղջկան ու պետութիւնը որ ... քաշլերեց խոստումնե... ու մրցանակներով, պար... է հիմա վճարել պատէն ... Թուղթին արժէքը, ... է իր աղջկան ապահովէ ... դիրք մը, որով ... ու հպարտանայ ալ։

Հայր Բուսէ սակայն, այնքան ... չպիտի ըլլար, եթէ Պլանշէթ յօժարէր գոնէ թեթեւ... իր մօրը առօրեայ զբա... ները. ան՝ զլուխ չի կրնար ... կարգալէ ու երազելէ. ... ընթացքով կը փախցնէ ... յաճախորդներն ալ. ... Պլանշէթի արդիական ու իր ... ընթացքին ըմբռնումներուն ..., տեւական բախումներ, ... կը զարգացնեն անխուսա... ելքը։ Հօրը հետ կռուէ մը ... Պլանշէթ կը մեկնի տու... զայրացած, բայց ապագայի ... կ՚երթայ իր երազնե... փնտռելու։

... արդէն տասը վերջացած ... էր, եթէ երկը՝ տեսարա... մը, հինի ու նորի ան... պաշտպանողա... եղած ըլլար։

Բայց հեղինակը որ իր բոլոր գործերուն մէջ առհասարակ ըն... հարցեր է որ կը պրպտէ ..., եւ ոչ կողմնակալ, ... է երրորդ արարուածի մը մէջ վիպել ըմբոստ աղջիկը ... գալ։

Առաջին յղացումի մը մէջ, Պլանշէթ ընտանեկան բոյնէն հե... յետոյ, հոմանուհին կը ... իր մէկ բարեկամուհիին ..., եւ երբ կիսաշխարհիկ ... կ՚ին, ատեն մը յետոյ, ... իր ծնողքը տեսնելու եւ ... փրկելու նիւթական ... կացութենէ մը։

Այս ելքը սակայն, հասարա...

կութեան մէջ հաւանութիւն գտած չըլլալով, հեղինակը ան... հրաժեշտ գտած է փոփոխել ամբողջ երրորդ արարը։

Եւ այսօր՝ ինչպէս որ կը ներկայացուի բեմերու վրայ ու կը տեսնուի հեղինակին ամբողջական գործերուն մէջ, երրորդ արարուածին, Պլանշէթ՝ դառնութիւններ կրելէ, անօթութեան գնով՝ փորձութիւններու դիմադրելէ յետոյ, տուն կը դառնայ ընկճուած, պատրանաթափ, զըղջուն ու պարկեշտ, պատրաստ՝ նոյն իսկ իր հօր կապելային մէջ սպասարկելու կոպիտ յաճախորդներուն, ու կ՚ամուսնանայ գեղջուկ երիտասարդի մը հետ, զոր մերժած էր առենին։

«Պլանշէթ»ը կարելի է նկատել հեղինակին լաւագոյն արտադրութիւնը, այն իմաստով որ, իր պրպտումով իսկ կը մնայ այժմէական, եւ գրեթէ բովանդակելով կորիզները Բրիէօի յետագայ գործերուն, արժանի ուշադրութեան։

Բրիէօ այն հեղինակներէն է, որոնք Անթուանի տաք շունչին տակ, բոլորուեցան ազատ-թատրոնի շուրջ ու փորձեցին բեմը փրկել հնետորութեան տաղտուկէն եւ անպարարային չարժումներէ, հոն փոխադրել կեանքէն քաղուած շնչեղ դրուագներ ու երեւակայածին խաժամճիկներու տեղ ցուցադրել իրենց տառապանքով եւ զգացումներով հասկնալի, անսեթեւեթ էակներ իրական նմոյշին համապատասխան օրինակներ։

Այդ շրջանի գեղագիտական ըմբռնումն է որ ընդհանրապէս հեղինակին տուն կուտայ Պլանշէթի եւ յետագայ թատերգութիւններուն մէջ, ուր ան՝ յաճախ վարպետի վրձինով կը նկարէ կեանքը միջակ դասուն, գիւղացիին ու բանւորին։ Բրիէօ իր գործերուն մէջ, մեծ տեղ չիտար դիպուածին, անակնկալին եւ թերեւս ասոր համար ալ, իր գործերուն առթած հետաքրքրութիւնը մեղմ է, յուզումէ թոյլ. արցունքը քաղցրօրէն կը թրջէ հանդիսականին աչքերը ու չի կաթիր. բայց ուժգնօրէն կը տպաւորէ ու կը թելադրէ։

*
* *

Հայ աղքատիկ բեմին համար, պիտի ըսենք թէ՝ բեմադրութիւնը գոհացուցիչ էր. խաղարկութիւնը յաջող անցաւ։ Պ. Տ. Նշանեան՝ այս անգամ լիովին իր դերին մէջ էր։ Հանդիսականներու երբեմնակի քրքիջները, որոնց դէմ ի զուր կը ջանար զսպել իր գրգռութիւնը, փաստն են իր յաջող խաղին։ Հեղինակին արուեստն է որ, տիպարին պարտադրելով իրականին կարելի նմանութիւնը, անոր տառապանքին խառնել կուտայ ժողովուրդին ծիծաղը։

Իրենց դերերուն մէջ, մասնաւորաբար տպաւորիչ էին Տիկիններ՝ Ալիքսանեան (Մայր Բուսէ), Նշանեան (Պլանշէթ) եւ Պ. Գմբէթեան։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱւՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս յայտնի է, Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակին նախաձեռնութեամբ կազմուած մարմին մը նիւթական միջոցներ կը հայթայթէ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման համար։ Այս առթիւ Անգլիոյ մէջ ալ չորս ընկերութիւններ՝ Լորտ-Քաղաքապետի հայկական ֆոնտը, Հայաստանի բարեկամները, Մանուկներու փրկութեան մարմինը, եւ Բարեկամներու ընկերութեան հայկ. կոմիտէն միացեալ կոչմը հրատարակած են անգլ. թերթերուն մէջ։ Կը քաղենք կարգ մը մասերը.—

...«Հայ ժողովուրդը քանիցս դիմակալած է ջարդերու եւ անմարդկային կեղեքումներու՝ արիութեամբ եւ համբերատարութեամբ։ Այսօր անոնց մնացորդները կը վերապրին։ Եթէ այս ժողովուրդը ուրիշ ոեւէ ձիրք ալ չունենայ, իր տոկունութիւնն ու հերոսական ոգին խրախոյս մըն են մեզի համար եւ գրաւական մը՝ որ բարեացակամ ըլլանք եւ աջակցինք անոր։

20.000 գաղթականներ ինքնապահ գիւղացիներ պիտի դառնան՝ հաստատուելով Ցիւրօսի եւ Սիդոնի ծովեզերեայ բարեբեր հողերուն վրայ։

Այս ծրագիրը հոգատար ֆրանսական կառավարութեան կատարեալ հաւանութեան եւ գործօն աշխատակցութեան արժանացած է։ Բնակիչները լաւ տրամադրուած են Հայերուն հանդէպ։

Այս ծրագիրը կոչուած է լուծելու Սուրիոյ 86000 Հայերու խնդիրը։ 10,000 հոգի պիտի տեղաւորուին անմիջապէս, 10,000 ալ՝ մօտիկ ապագային։ Հողի ընդարձակ տարածութիւններ տրամադրելի են եւ առաջիկային ալ աւելին ալ կրնայ տրամադրուիլ։

Այս ծրագրի իրականացման կը հսկէ միջազգային կոմիտէ մը, նախագահութեամբ Ցոքթ. Նանսէնի. կ՚անդամակցին ֆրանսացի անգլիացի, իտալացի, զուիցերացի եւ հայ ներկայացուցիչներ։ Ընդհանուր ծախք կը հաշուուի 120 հազար ոսկիի, որուն մօտ 58000ը պատրաստ է կամ ապահովուած է։

Անգլիացիներուն բաժին կ՚իյնայ 60,000 ոսկիին։ Այս գումարին անմիջական պէտք կայ»։

ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՄԷՋ ՑԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ.— Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Հալէպի հայոց եկեղեցիին մէջ քարոզի պահուն յանկարծամահ եղած է տեղւոյն քահանաներէն Ցարութիւն Եսայեանը, որ երկար ժամանակ առաջնորդական փոխանորդի պաշտօն վարած է։

ՀԱԼԷՊԻ շրջանին մէջ Հէրեցերէի եւ Ռաճօի կայարանին միջեւ երկաթուղիի արկածի մը զոհ գացած է Սեդրակ Գալփաքճեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՌՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վաղը՝ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը պիտի կատարէ շատ կարեւոր մրցում մը, որ կոչուած է ըլլալ եղանակի ամենակարեւորը։ Հայ խումբին հակառակորդը պիտի ըլլայ Football Club Rouen, որ թէ ֆրանսայի եւ թէ եւրոպայի ամենալաւագոյն խումբերէն մէկն է։ Rouenի խումբը կը կոչուի Կարմիր Սատանայ (Diable Rouge)։ Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ը՝ Ճերմակ Սատանայ։ Մանրամասնութիւնք յաջորդով։

Գ. Կարապետեան

ԱՐՄԷՆԻԱ Ա. ԵՒ ՊԱՀԵՍՏԻ ԽԱՌՆ J. S. O. 1.B.— Բիրտ խաղարկութեան մը վրայ, որուն իբրեւ արդիւնք հայ խաղացողներէն երկուքը 10 վայրկեան խաղէ վերջ վիրաւորուելով չկրցան շարունակել, Արմէնիայի տղաքը կէս ժամ խաղէ վերջ դաշտէն դուրս ելան։ Արդիւնքը 3 նշանակէտի դէմ 5 էր։

Դատաւորը այնքան կողմնակցութիւն կ՚ընէր որ, տասը վայրկեանի մէջ երեք «փէնալթի» սուլեց Հայերուն դէմ։ Ֆրանսացիները օգտուելով երեքն ալ կօլի վերածեցին։ Ի. Տ.

⁂ «Արմէնիա»ի ֆութպոլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր հին ու նոր մարզիկները, նոյնպէս վարչութիւն մը ընտրելու համար, այսօր շաբաթ 23 Ապրիլ, ժամը 4ին, Սթատ Գօլօմպի դիմացի դաշտը։ Միեւնոյն ատեն փորձեր պիտի կատարուին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԱՏԱԿԸ ԵՒ ԱՄՈՒՍԻՆԻՆ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Փոզէնի մէջ կնոջ մը խելօք կատակէն կը ծագի ողբերգութիւն մը, որ նմանը չունի։

Վաճառական Շուէն սաստիկ վէճի մը բռնուած էր կնոջը հետ, զգեստի խնդիրի մը համար։

Անցեալ Երեքշաբթի, Շուէն լաւ մը կատղեցուց կինը եւ տունէն մեկնեցաւ։ Վերադարձին տեսաւ որ կինը կախած է ինքզինք սենեակին ձեղունէն։ Շուէն, սարսափահար, վազեց ոստիկանատուն, լուր տալու համար։ Բիչ յետոյ դարձաւ տուն, տեսաւ որ կինը ... կուզայ դիմաւորելու զինք, խնդալէն ճաթելով։ Շուէն, հաւանաբար կարծելով որ մեռեալը ողջնցած է եւ դիւային քրքիջ մը կը թափէ վրան, յանկարծ խենթեցաւ։

Կինը ուզած էր կատակ մը ընել, եւ փայտամարդ մը հագուեցնելով կախած էր ձեղունէն։

Խենթեցած ամուսինը վերցուց կացինը եւ սկսաւ հարուածել իր կինը։ Յետոյ բռնկցուց տունը։ Հրդեհը արագութեամբ տարածուեցաւ եւ դրացիները հազիւ կարողացան ազատել այր ու կին բոցերուն մէջէն։ Վիրաւոր կինը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, իսկ ամուսինը, որ վերջնականապէս խենթեցած էր այլ եւս, բանտարկուեցաւ յիմարանոցի մը մէջ։

ԽԵՆԹԻ ՏԵՍԱԿ.— Լուի Լասանտր գոհարավաճառատան մը գործաւորն է։ Սակայն թափառաշրջիկ նկարագիր մը ունի, տեղ մը տեւիկ չ՚ըներ։ 40 օրուան մէջ 40 խանութ կը փոխէ։ Օր մըն ալ խելօքիկ խենթութիւնը ձանձրացուցիչ կը դառնայ, եւ գոհարավաճառները այլեւս չեն ուզեր ընդունիլ զինք։ Կը դառնայ տուն, Պօս փողոցը եւ իր սենեակին մէջ կ՚աշխատի իր գործին։ Հիւանդութիւնը կ՚առաջդիմէ։ Եւ բարի Լասանտր կը դառնայ կասկածոտ ու բարկացոտ։ Առտու մը, կը կարծէ թէ ինչո՛ւ համար իր դրացիին պատուհանին ապակին կը շողայ, եւ հայելի կը խաղցնէ իր սենեակին մէջ։ Այո՛, դիտմամբ կ՚ընեն, կը խորհի եւ քար մը կը նետէ, կը կոտրէ դրացիին պատուհանը։ Կոտրած ապակին կը թափի անցորդներուն գլխուն։ Վարէն վեր կը բարձրանայ օրհնէնք մը, կը հաւաքուի նոր բազմութիւն մը։ Լասանտր կը խորհի որ ժողովուրդը հաւաքուած է յարձակում մը գործելու համար իր վրայ։ Ու կը կոտրէ իր սեղանը, եւ սեղանին ոտքերը կը նետէ ժողովուրդին։

Ոստիկանները չեն ուշանար, կը բռնեն ու կը տանին յիմարանոց։

— Ամբողջ աշխարհ ինծի դէմ ելած է, պիտի սպաննե՛ն զիս, կը պոռար յիմարը։

ՑՈՒԼԻՆ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Արրասի մօտակայ ագարակներէն մէկուն մէջ երկրագործ Լամիօ ցուլը առաւ տարաւ կշռելու գիւղին մասնաւոր կշիռքին վրայ։ Կշռելէն յետոյ պահ մը հեռացաւ, ցուլին քով թողլով 18 ամեայ սպասուհին։ Վերադարձին տեսաւ որ սպասուհին փռուած էր գետին, աղիքները դուրս թափուած։ Ցուլը, յարձակած էր վրան, վիրաւորած ու սրարշաւ փախած դէպի դաշտերը։

«ԸՆԴԻ՛Ր ԹՈՂԻՐ ԶԻՍ».— Պերլինի պրուարձաններէն մէկուն մէջ, տաղձագործ Շուլց կը մեռնի ու բնականաբար կը թաղուի։ Թաղումէն յետոյ, երբ յուղարկաւորները տուն կը դառնան, կը տեսնեն որ կինը աւելի կանուխ ճամբորդած էր երկինք, չուանով մը կախելով ինքզինք ձեղունէն։ Կինը մեռնելէ առաջ չէր մոռցած գրելու թէ չէր ուզեր ապրիլ այլեւս՝ չբաժնուելու համար իր ամուսինէն որ է յերկինս։

30 ՏԱՐԻ ԲԱՆՏ.— Հռոմի մօտ, Արէցցօ քաղաքին ձորերուն վրայ շինուած ջաղացքի մը տէրը, Փաօլօ Ձրաքասի, իր քրոջ աղջիկը կը բանտարկէ ջաղացքին նկուղին մէջ։ Աղջիկը 30 տարի կ՚ապրի այդ նկուղին մէջ, մոխրագոյն մազեր, մամուկի ոստայնի պէս կախուած իր ուսերուն վրայ, պատառատուն շորեր փաթթուած իր մարմնին, եւ իր աղտեղութիւններուն վրայ թառած մինակու անտրտունջ, սնանելով փշրանքով։ Երբ ոստիկանները կը բանան նկուղին դուռը, աղջիկը կիսովին վայրենացած, մութին մէջէն մը եւ ..., ...ելով ...։

Կը հարցաքննեն ջաղացպանը, կը պատասխանէ.—

— Ի՞նչ ընէի։ Խենթ ծնած էր։ Զուիցեր յիմարանոց դնել, որովհետեւ հարկ պիտի ըլլար դրամ վճարել, մինչդեռ ոեւէ սանթիմ չ՚արժեր։

ՄՆՌԵԼԸ ՊՈՌԱՑ.— Պրացցա կղզիին գիւղերէն մէկուն մէջ (Սերպիա) կը թաղուի մարդ մը, որ բժիշկին քննութեամբ՝ մեռած յայտարարուած էր։

Ժամանակ մը վերջ, ժառանգորդները կը փորեն գերեզմանը, մեռելին ոսկորները փոխադրելու համար մասնաւոր դամբարանի մը մէջ։ Դագաղին մէջ կը տեսնուի որ մեռեալին մարմինը կծկուած է ինքն իր վրայ, եւ յայտնի կը թուէր որ դժբախտ մարդը, երեւութական մահուամբ թաղուած ըլլալով, արթնցած եւ պայքարած էր դագաղին կափարիչը նետելու համար։

Գիւղացիները կը պատմեն թէ գիշեր մը խուլ մռնչիւններ լսած են գերեզմաննոցին մէջէն։ Սակայն, նախապաշարուած գիւղացիները, սարսափահար, փախելով յաջորդ օրը աղօթք եւ պատարագ ընել տուած են եկեղեցիին մէջ, արթնցող մեռելներուն հանգստութեան համար։

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՀԱՅ ՄԸ.— Հինգշաբթի, Հայկ Աստուրեան որ կը ծառայէր ճաշարանի մը մէջ, Սէն Միշէլի կամուրջէն կը նետուի Սէն գետը։ Շարթիէ եռեւէն կը նետուի ջուրը եւ կը յաջողի ցամաք քաշել զայն։

Յուսահատ Հայը փոխադրուած է Ոստիկանատան մասնաւոր հիւանդանոցը, ստանալու համար անհրաժեշտ խնամքները։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով։

ՕՐ. ՌԵՊԵԿԱՅ Ա. ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՍԻՄՕՆ ԹԷՔԻՐԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Պրիւսէլ 20 Ապրիլ 1927

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ Շ. ԼԻՒՍԻԷԹՕ

Ահա՛ թէ ինչպէս կը գործեն գերման լրտեսները եւ եթէ այս անգամ ձախողեցան, շնորհիւ սպասին արթնամտութեան, քանի՜ քանի՜ անգամներ սակայն յաջողեցան ահռելի միջոցով իւրացնել գաղտնիքներ, որոնք բացառիկ կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէին...։

Ընթերցողը թող ներէ մեզ՝ եթէ նիւթէն երկարօրէն շեղեցանք. բայց անհրաժեշտ էր որ իրեն ծանօթացնէինք կազմակերպութիւնը գերման կեդրոնական լրտեսութեան, որուն գործունէութիւնը պիտի տեսնէ յաջորդական գլուխներու մէջ։

ԳԵՐՄԱՆ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ ԳԻՒԱՅԻՆ ՄԷԿ ԳԻՒՏԸ

Փոխ-լրտեսութեան մէջ առած մը կայ, որուն ճշգրտութիւնը ամէն վայրկեան կը հաստատուի զանազան դէպքերով։

Ահա այդ առածը — ճշմարիտը երբեմն, կրնայ ճշմարտանման չըլլալ։

Ինքզինքիս թոյլ կուտամ զայն ամբողջացնել այս կերպով.— Զինուորական կեանքի մէջ զանգուածը կրթուելու պէտք ունի։

Եւ այս՝ խորապէս ճշմարիտ է։

Առնենք եթէ կ՚ուզէք, միջակ ֆրանսացի մը։ Այս ֆրանսացին դրէք 420 նոց ռումբի մը առջեւ, այսինքն ինչ որ գերման եւ աւստրիական թնդանօթաձիգները հնարած են իբր ամէնէն վիթխարին։

Ֆրանսացին պիտի ըսէ. Իբրեւ քանդումի միջոց, կատարեալ է։ Աւելին կարելի չէ։

Եւ սակայն գերմանները աւելին ըրին։

Գտան գործիք մը, որուն արդիւնքէն դատելով՝ ՀԱՐԻՒՐ ԱՆԳԱՄ ԱՒԵԼԻ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԷՐ ՔԱՆ 420 ՆՈՑՆԵՐԸ։

Եւ այս կարելի էր գրպանը կրել։

Ու ճիփ ճիշտ կը կշռէր 50 կրամ։ Եւ կրնար օդը հանել գործատուն մը, ջրուղի մը, վառօդարան մը, նաւ մը, նոյն իսկ ռազմանիւթի շտեմարան մը։

Այս գործիքը ՄԱՏԻՏ մըն էր։

Արդ, ինծի չափ դուք ալ գիտէք թէ ՄԱՏԻՏ մը տեղչի բաներ, ու միշտ կրնաս զայն գործածել, կրնաս զայն մոռնալ ուր որ ուզես... նոյն իսկ գրպանի մը մէջ, երբ այդ գրպանը քուկդ չէ, նոյնիսկ թղթածրարներու վրայ, երբ անոնք քեզի չեն պատկանիր։

Դժբախտութիւնը հոն է որ, այդ մատիտները կը գտնուէին, հոն ուր գտնուելու չէին,— պիտի տեսնենք թէ ինչո՛ւ։

*
* *

Զուիցերիոյ մէջ էր որ առաջին անգամ այս մատիտներուն մասին լսեցի։

Առտու մը — 1916 Օգոստ. 19էր,—«կապէթ որ Լօզան»ը բանալով հետեւեալը կարդացի՝ «Անցեալ շաբթու, իտալական կառավարութենէն հասած ազդարարութեան մը վրայ, համալսարանի գիտական-ոստիկանական աշխատանոցի տնօրէն Պ. Ռէսի ներկայութեան, դատական իշխանութիւնը խուզարկեց կայարանը լքուած գոյքերը։

«Այդ գոյքերէն ոչ մէկը կասկածելի չէր երեւնար։ Միայն փայտակերտ պայուսակ մը պարոն Ռէսի ուշադրութիւնը գրաւեց բացուեցաւ եւ հաստատուեցաւ թէ ...պարապ էր։ Կասկածելով, Պ. Ռէս՝ զայն անմիջապէս իր աշխատանոցը փոխադրեց եւ վճռեց քակել անոր կողերը, որոնք անսովոր կերպով հաստկեկ էին։

«Ապշած մնաց, երբ տախտակներուն վրայ փորուած փոսերու մէջ գտաւ երեսուն եւ վեց մեծադեայ խողովակներ, որոնք մատիտի արտաքին երեւոյթը ունէին։

«Իւրաքանչիւր մատիտի վրայ փաթթուած էր թերթ մը թուղթ, կամ ընդօրինակութեան թուղթի վրայ գծագրուած յատակագիծ մը։

«Այս յատակագիծներուն քննութիւնը թոյլ տուաւ հաստատելու թէ՝ իտալական սպայակոյտին պատկանող քարտէսներու վերարտադրութիւնն էին ու Սէնփլօնի եւ Մօն-Սընիի շրջանները կը ցուցնէին։ Ելեկտրական գործարանները անոնց վրայ կարմիր գոյնով նշանակուած էին, իսկ ջրուղիները՝ կանաչ։

«Գէշ իտալերէնով եւ շատ մաքուր գերմաներէնով գրուած բացատրականները դիւրաւ կը յայտնէին անոնց աղբիւրը։

«Քննիչը բացաւ այդ գործիքներէն մէկը եւ կրցաւ հաստատել թէ անոնք ամէն տեղ, ՆՈՅՆԻՍԿ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ, կրնային պայթիլ»։

*
* *

Ինչպէս որ անհրաժեշտ ալ էր ձեռքէս եկածը ըրի ձեռք անցնելու համար այդ գործիքներէն հատ մը, որ կրնար պետերս շահագրգռել։ Ցաջողեցայ։ Իրականութեան մէջ, խնդիրը՝ գերմաններուն կողմէ երկչոտ փորձի մը վրայ կը դառնար։ Թէեւ շատ վտանգաւոր. բայց այդ գործիքը պէտք եղածին պէս չէր, նկատի առնելով արդիւնքը որ թշնամին անկից կը սպասէր։

(Շար.)

սանդր Թագաւորին կողմէ, որ հերքած է թէ Սերպիա զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէ Ալպանիոյ սահմանին վրայ։ Թագաւորը ըսած է մասնաւորապէս. «ժամանակին ա՛յնքան տառապած ենք պատերազմէն, որ խաղաղութեամբ ապրելէ զատ ուրիշ բանի չենք փափաքիր»։

Ֆրանկեւթուրք խառն դատարանը

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ ֆրանքեւթուրք խառն դատարանին մէջ միջադէպ մը պատահած է։ Վէճ մը ծագած է Նախագահ Աւերի եւ Թուրք դատաւոր Մէհմէտ Ազմի պէյի միջեւ, որ չէր ուզեր հպատակիլ տրուած վճիռի մը։ Այս միջադէպին հետեւանքով դատարանը դադրեցուց իր նիստերը եւ օրակարգին վրայի դատերը յետաձգուեցան։

Պոլսոյ խառն դատարաններու երեք նախագահները այս առթիւ միացեալ դիմում մը կատարեցին Էնկիւրիի կառավարութեան դիւանագիտական պատուիրակ Նուսրէթ պէյի։

Հռոմի տարեդարձին տօնախմբութիւնը

Հռոմի հիմնարկութեան տարեդարձը առջի օր տօնուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ ամբողջ Իտալիոյ մէջ։ Այդ օրը «ժամանակ Աշխատանքի ազգային տօն նշանակուած ըլլալով, հանրային եւ մասնաւոր բոլոր հիմնարկութիւնները, գործարանները, դպրոցները, խանութները եւլն. փակ էին։ Հռոմի ամէն անկիւնը դրօշազարդուած էր, նոյն իսկ ժողովրդական թաղերը ցնծութեան մէջ էին։ Հռոմի կառավարիչ իշխան Փոթէնցիանիի առջեւ զօրանցք կատարեցին 6000 ֆաշիստ զինուորներ, ինչպէս նաեւ Հռոմի դպրոցներուն աշակերտները։ Յետոյ ժողովրդային հրապարակին վրայ համախմբում մը ունեցան աշխատաւորական ամէն ճիւղի կազմակերպութիւնները։ Արհեստակցութեանց դաշնակցութեան նախագահ երեսփոխան Ռոսոնի ճառ մը խօսեցաւ ամբոխին։

Պաշտօնական անձնաւորութիւնները, ինչպէս նաեւ գիտնականներ, գրագէտներ այցելեցին Կապիտոլի շուրջ կատարուած աշխատանքները, որոնք արտակարգ կարեւորութիւն ունին հնագիտական տեսակէտէ։ Կապիտոլի շրջակայ բոլոր նեղ փողոցներն ու պզտիկ տուները փլցուած են և հողը մաքրուելով հետզհետէ երեւան պիտի ելլեն Հռոմի նախկին մեծ յիշատակարանները, ինչպէս՝ Մարկէլոսի թատրոնը, հռոմէական Ծերակոյտի հիմերը եւն։

Կոլոսէոնի մէջ հաւաքուած էին «փոքրիկ Իտալուհիները», այսինքն աղջկանց վարժարաններու աշակերտները։ Ֆաշիստ կուսակցութեան պետ Թուրաթի ճառ մը խօսեցաւ։

Կէսօրէն վերջ հանդէսները շարունակուեցան։ Բացումը կատարուեցաւ հռոմէական կայսրութեան նոր թանգարանին, որ հին Հռոմի ամբողջական պատկերը պիտի տայ։

Իտալիոյ միւս բոլոր քաղաքներուն մէջ թափօրներ եւ մեծ ցոյցեր կատարուեցան։ Գիշերը ամբողջ Իտալիա լուսազարդուեցաւ։ Խանդավառութիւնը մեծ էր ամէն կողմ։

Թուրքիա կը գնէ... Հիճազի թագաւորը

Լոնտոնէն Ապրիլ 21 Թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Հոս կ'ըսուի թէ Թուրքիա Անգլիոյ թեւարկութենէն գնած է Հիճազի եւ Նէճտի թագաւոր Իպնը Սուուտը։ Անգլիացիները տարեկան 60,000 անգլիական ոսկի կը վճարէին անոր։ Հիմա Թուրքիա նոյն գումարը յանձն կ'առնէ վճարել՝ նուազ ծանր պայմաններով։

Սիթրօէնի երկու ճիւղերը փակուած

Չորեքշաբթի օր Սիթրօէնի Կիւթէնպէրկի բանուորներուն տասնըհինգօրեայ աշխատավարձերը տրուած ատեն, կարգ մը բանուորներ տեսան, որ օրավարձերը զեղչուած են։ Ասոր վրայ սկսան ցոյց կատարել, բողոքելով այս զեղչումին դէմ, եւ այս առթիւ, մէկ ժամ դադրեցուցին աշխատանքը։ Կէսօրէն վերջ, նոյն աշխատանոցի երկրորդ խումբի գործաւորները մէկուկէս ժամ դադար տուին։ Ասոնց աշխատավարձին վրայ զեղչը մօտ 100ին 20 էր։ Պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ տնօրէնին, որ գոհացում չտուաւ իրենց պահանջներուն։

Կիւթէնպէրկի բողոքող բանուորները միթինկ մը գումարեցին։ Նոյն պահուն, միւս աշխատանոցներու բանուորներն ալ միանալով իրենց ընկերներուն, աշխատութիւնը դադրեցուցին եւ իրենք ալ ցոյցին մասնակցեցան։ Մեքենաները պարապը կը դառնային։ Կրընէլի մէջ եւս նոյն կացութիւնը տիրեց։

Այս պայմաններուն տակ, Սիթրօէնի տնօրէնութիւնը նկատելով որ անկարելի է գործ տեսնել, փակեց գործարանին դուռները։ Պատերուն վրայ փակցուած ազդեր կ'ըսեն թէ գործարանը փակ պիտի մնայ մինչեւ 25 Ապրիլ Երկուշաբթի առաւօտ։ Անոնք որ չեն ուզեր որոշուած օրավարձերով աշխատիլ, կը հրաւիրուին այսօր կէսօրէ վերջ ներկայանալ գործարան՝ իրենց հաշիւը մաքրելու համար, իսկ միւսները պիտի շարունակեն աշխատիլ Երկուշաբթի առտուընէ սկսեալ։

Ներկայիս առժամաբար անգործ մնացած բանուորներու թիւն է 10,000 հոգի։

⁂ Առջի գիշեր ժամը 10ին Պիյեանքուր, Ռընօի գործարանին մէկ հնոցին մէջ ուժգին պայթում մը տեղի ունեցաւ։ Բոցերը ծանրապէս այրեցին երեք բանուորներ՝ երկու Ֆրանսացի եւ մէկ Ալճերիացի, որոնք հիւանդանոց փոխադրուեցան։

Գործազրկութեան տագնապը

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ անգործներու թիւն է 64,485, որոնց 45,756ը այր եւ 18,729ը կին։ Անցած շաբաթ այս թիւն էր 68,417, որով այս շաբաթ 3932 հոգի պակսած է։

Անցած շաբթու Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ 689, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 763, ընդամէնը 1452 օտար բանուորի գործ հայթայթուած է։

Ոչ մէկ օտար բանուոր մտած է Ֆրանսա՝ միայն կերպով աշխատելու համար. միայն 140 հոգի եկած են երեք ամիս կցմինարլի գործարանին մէջ աշխատելու համար։ Ընդհակառակը վերջին շաբթուան ընթացքին Ֆրանսայէն մեկնած են 2606 օտար բանուորներ, մեծ մասով Իտալացի (805), Լեհ (596), Սպանիացի (299), Չեխօսլովաք (285) եւն։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փ Ա Ր Ի Զ

վաղը՝ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. Saint-Germain.

Մ Ա Ր Թ Ի Կ (Մարսէյլ)

վաղը՝ կիրակի. մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Կ Ա Ր Տ Ա Ն

Վաղը՝ կիրակի ժամը ճիշտ 2ին «Հ. Յ. Դ. Տան մէջ»։

Լ Ա Ն Ս Է Յ

վաղը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Café Blanchի սրահը:

Լ Ի Ո Ն

վաղը՝ կիրակի երեկոյեան ժամը 8ին, գ. քաղաքապետութեան սրահին մէջ, Rue Duguesclin:

Պ Ր Ի Ւ Ս Է Լ

Վաղը՝ կիրակի, Salle Mercelis, Rue Mercelis N. 15, պիտի բանախօսէ Յ. ԱՄԱՍՈՒՆԻ:

Ա Լ Ֆ Օ Ր Վ Ի Լ

Վաղը՝ կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Fêtes, Rue Etienne Dolet, Alfortville:

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ:

Վ Ի Է Ն

Վաղը՝ կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին Փոնթ Էվէքի Էթուալ սինէմայի սրահին մէջ։

Փ Ո Ն Տ Ը Շ Է Ր Ի

Վաղը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, յունական Բէվէյլ սրահին մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԵՂԱՆԱԿԻ ՎԵՐՋԻՆ, ԻՐ ՏԵՍԱԿԻՆ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ

Salle D'HORTICULTURE, 84, Rue de Grenelle -- (Nord-Sud: Bac)

ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ի նպաստ Նոր-Արաբկիրի շինութեան

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ին

կը մասնակցին ֆրանսացի եւ հայ յայտնի արուեստագէտներ: կը ներկայացուի վէրթէր օփէրայի Ա. արարը: եւրոպական եւ հայկ. պարեր: ընտիր պիւֆէ, անակնկալներ, գօթիյեօն: մուտքը՝ 25 ֆր.:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 26ին, Երեքշաբթի օրը, Փարիզի Ռուսահայ Կանանց Միութիւնը կազմակերպած է անդամներու եւ հիւրերու համար երեկոյթ Women's Paris Clubի ընկերակցութեամբ, 4 Rue Chevreuse, երաժշտական մասով եւ պարերով Jazz-Bandի ընկերակցութեամբ։

Մուտքը 10 ֆրանք, իւրաքանչիւր անձի համար։ Պիւֆէն ձրի է։ Երեկոյթի սկիզբը ժամը 8.30ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբին ընդհ. ժողովը վաղը՝ կիրակի երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէս օրէ ետք ժամը 1.30ին իր ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրերով. ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկ. Մ. Գույումճեան:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները վաղը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին: կարեւոր օրակարգ: փլաս տ'իթալի քաֆէ տը-լալիւնի վերնայարկը:մէթրօ՝ իթալի:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Հայ երիտասարդաց Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամներն ու համակիրները այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7.30ին, միութեան ակումբին մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկսումին առիթով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարզական յանձնախումբը որոշած է սկսիլ Աթլէթիք խաղերու փորձերը, որուն ժամ առաջ ընթացք տալու համար կը հրաւիրէ իր բոլոր աթլէթները արձանագրուիլ, միութեանս կեդրոնատեղին, Մարզական յանձնախումբին հացէին, 74 Rue Lafayette, իսկ կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

ի դիմաց Մարզ. յանձնախումբի
Յ. Պօղոսեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պուքրէշէն Թագւոր Գուզեան կը փնտռէ իր եղբայրը Գէորգ Գուզեանը, որուն հասցէն էր Passage Piémontési, Place Pigalle, Paris (18e): Տեղեկացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Խարբերդ Ծովքի Յակոբ Շուշանեան, Խարբերդի ֆրանսական որբերէն։ 1924ին Պէյրութէն Ֆրանսա փոխադրուած 75 հոգինոց որբերու խումբին մէջ կը գտնուէր. Պարտօյի կողմերը ըլլալ կը կարծուի։ Գրել՝ Union de Dzovk 29, Rue Bernard du Bois, Marseille (France).

— Ալեքսան Աթալաքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Թորգոմ Գազարճեանը, որ 1922ին Պոլսէն Գորֆու մեկնած էր. կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել, Ալեքսան Աթալաքեանի 9, Passage Davy, 9, Paris.

— կը փնտռուի Սամաթիացի կօշկակար Սեփօն Կիւլէսէրեանի 16 տարեկան զաւակը Խաչիկ Կիւլէսէրեան որ երեք տարի է ի վեր փարիզ եկած է եւ երկու տարի է ոեւէ նամակ ղրկած չէ իր ծնողքին, յիշեալին ուր եւ ինչ գործով զբաղիլը եւ կամ ինչ եղած ըլլալը գիտցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Կ'ուզուի երիտասարդ աղջիկ մը 16—18 տարեկան իբր սպասուհի, որ քիչ մը ֆրանսերէն գիտնայ: մեծ նպաստենեակ, լաւ սնունդ եւ վճարում: դիմել Տիկ. Հ. Թօփաքեանի՝ 3 Rue Levesque (Rue Vicoի մէջ) Պուա-Գօլօմպ:

ՏԱՆ ՄԷՋ ԳՈՐԾ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

5 եւ 6րդ Arr. մէջ բնակող հայ կարուհիները կրնան տեւականօրէն գործ գտնել. խիստ լաւ վճարում. դիմել՝ Havassianի 3, Rue Thouin, Paris (5e).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրացի երկիրներով, պատրաստեց Կ. Յ. Բասմաջեան:

Աստիճան 1—1,000,000, գին Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 ֆր.:

Ընտիր թուղթով լաթի վրայ 7.50: Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ: դիմել՝ ՊԱԼԵՆՑ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13
Թրք. ոսկի	» or	113
Մէճիտիէ	Médjidié	8
Լէվա 100 հատը	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	34
Լիր » »	Lire	131
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71
Զուից. »	Frc. Suisse	490
Լէյ 100 հատը	Ley	16
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	93

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	31[illegible]
»	II »	19[illegible]
»	III »	150[illegible]
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	165

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

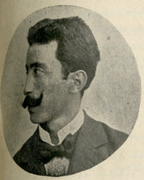
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 24 ԱՊՐԻԼ 1927
24 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 319 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆԻ ԴԵՄՔԵՐ 1915 ԱՊՐԻԼ 11|24Ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ

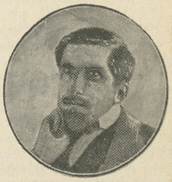

Ռ. Զարդարեան

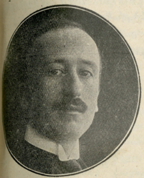

Դ. Վարուժան

Գ. Զօհրապ

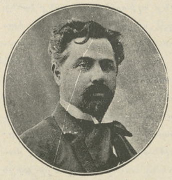

Եր. Սրմաքէշխանլեան

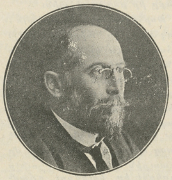

Ս. Մինասեան

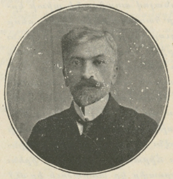

Սիամանթօ

Ա. Վռամեան

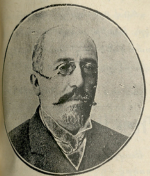

Հրաչ (Հայկ Թիրեաքեան)

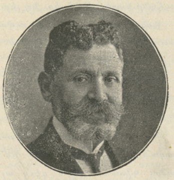

Լ. Ակնունի

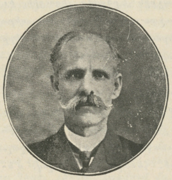

Գ. Խաժակ

Յ. Շահրիկեան

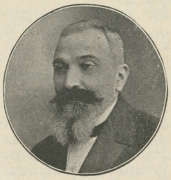

Վարդգէս

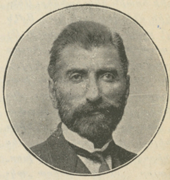

Մելքոն Կիւրճեան

Տոքթ. Ն. Տաղաւարեան

Մուրատ (Հ. Պօյաճեան)

Ա. Աշըքպաշեան

Տիրան Քէլէկեան

Թլկատինցի

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՂՋ ՄԷԿ ԸՆԿՐԿՈՒՄ

Տասներկու տարին բաւական չէ ցամքեցնելու մեր արցունքները։ Ո՛չ ալ սպեղանի՛ այն քստմնելի եւ աննախընթաց վէրքին, որ խոցոտեց մեզ, ի խորոց սրտի։

Բայց, արցունք թափելո՞ւ համար է որ կը համախմբուինք, այսօր, վշտաբեկ ժողովուրդին բազմազան հատուածները, ցիրուցան՝ ամէն աշխարհի դուռներուն առջեւ...

Ո՛չ եւ ոչ։ կատարուած գազանութեան, բացուած անդունդին ահաւորութեան չի համապատասխաներ հասարակ սգաւորի նկուն կերպարանքը։

Եւ, ի պատիւ ողջ մնացողներուն, պէտք է շեշտել որ անոնք չունեցան այդպիսի թուլութիւն։ Ոչ 1919ին, երբ առաջին անգամ նոր աշխարհ կուգային իրենց վիշտը պոռալու սրահներէն եւ եկեղեցիներու բակերէն, ոչ ալ անկէ յետոյ, ամէն տարեդարձի։

Մեր մայրերն ու քոյրերն անգամ բաւական կորով ունեցան ապրելու, մեռելներուն մրմունջները հաղորդելով ողջերուն։ Անոնք չմոռնեցան յուսակտուր եղերամայրերու, որոնք մէկ սփոփանք ունէին,— «լալ եւ կրճտել ատամանց»։ Եւ անոնց շունչին տակ, անոնց կողքին, արագօրէն թեւ առին զաւակները մնացորդներուն, որոնք արդէն կը հեւան յաւագոյն օրերու համար։

Այսպէս, տասն անգամ աւելի եղերական պիտի ըլլար ներկայ իրականութիւնը։ Ու չափազանց մռայլ՝ մեր ապագան։

Ճակատագրակա՛ն էր հարուածը։ Գլխատում եւ անճիտում։ Եւ ցեղային քրքիջ մը արձակեց դահիճը, քանի որ բոլորովին ազատ էին իր թեւերը, եւ ստիպուած չէր հաշիւ տալ ո՛ր եւ է տեղ։

Պոլսոյ բանաստեղծէն մինչեւ Մուշի մշակը, աղօթարար կրօնաւորէն մինչեւ տունը մնացած մանկամարդուհին եւ օրօրոցի երախան, պատրաստ որսեր էին իր կացինին եւ *եաթաղան*ին համար։ Բայց, որքան արիւն լակեց, նոյնքան ալ փսխելու մղուեցաւ, այսպէս կամ այնպէս։

Հատուցումի մասին չէ որ կը խօսինք։ Ոչինչ կրնայ փոխարինել մեր կորուստը։ Բայց, կ'ուզէինք որ բոլորը, բոլո՛րը հասկնային, վերջապէս, թէ թափուած արիւնը —եւ ամե՛ն արիւնը— անհետեւանք չի մնար։ Ուշ-կանուխ, անոր կաթիլները կը ժայթքեն դահիճին աչքերուն, աւելի անողորմ եւ վճռական։

Եղա՛ւ ինչ որ որոշեր եւ ծրագրեր էին։ Հասա՛ն իրենց ուխտին, ոչնչացնելով մէկ միլիոն կմախք։ Եւ այսօր կեցեր են որոշ հանգրուանի մը առջեւ։ Մեր կողմէ ո՛ր եւ է ընկրկում, վհատութիւն կամ յուսահատ,— պիտի նշանակէր մօտեցնել միւս հանգրուանները, որոնք զի կարենան վայելել արիւնռուշտ վաստակը, կատարեալ խաղաղութեան մէջ։

Կը հասնի՞ն այդ օրուան։

— Ողջ մնացողներն է որ պիտի տան պատասխանը, վերլուծելով մեռելներուն մահուան գաղտնիքը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթը ակնարկ մը նետելով արեւելեան նահանգներու կացութեան եւ քիւրտերու տարագրման վրայ, կը գրէ.—

— «Ընդհ. վիճակը ամէն օր աւելի կը բարւոքի։ Անդորրութեան տեսակէտով մեր արեւելեան նահանգները անցեալ տարիներու հետ բաղդատմամբ հանդարտութեան մէջ են։ Սահմանագլխի կարեւոր կամ անկարեւոր դէպքերը կարելի չէ վերագրել մեր ներքին վարչութեան։ Սահմանէն անդին մեզի դէմ աշխատող կարգ մը տարրեր եւ կազմակերպութիւններ կան։ Ցաւով կ'արձանագրենք որ Սուրիոյ սահմանին վրայ աւելի դժուարութեանց կը հանդիպինք։

«Սահմանագլուխի փոքր դէպքերն ու հրոսակութիւնները ամենափոքր մտահոգութիւն իսկ չեն կրնար առթել մեր պաշտպանութեան ուժերուն, որոնք ի վիճակի են հայրենիքին դէմ ուղղուած ամէն ձեռնարկ բնաջինջ ընելու։

«Յայտնի է թէ արեւելքէն արեւմուտք փոխադրուելիք անձերուն թիւը կը հասնի 1500 հարստահարիչներու, մնասակար անձերու, ըմբոստներու եւ փախստականներու 80 ընտանիքներու։ Ասոնցմէ մինչեւ հիմա 1200 անձեր եւ 52 ընտանիքներ արեւմուտք փոխադրուած են։ Մնացեալները այս մասին պատրաստուած օրինագիծին ընդունուելէն ետք պիտի փոխադրուին։

«Հիմա մէկ կողմէ անոնց արձանագրութիւնը կը կատարուի եւ միւս կողմէ զէնքերու հաւաքումը կը շարունակուի։

«Արեւմուտք փոխադրուածներուն մէջ կը գտնուին 25—30 թուրքեր, որոնք պիտի վերադառնան իրենց տեղերը։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Թշնամին համայնավարութիւնն է», կ'ԸՍԷ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Ներքին Նախարար Ալպէռ Սարօ, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Ալճերիոյ մէջ, առջի օր Քոսթանթին քաղաքին մէջ խօսեցաւ կարեւոր ճառ մը եւ մասնաւորաբար յարձակեցաւ համայնավարներուն վրայ, որոնք Մոսկուայի Գ. Միջազգայինին դրդումներով, չեն դադրիր Ալճերիան եւ ուրիշ գաղթավայրեր ապստամբութեան գրգռելէ Ֆրանսայի դէմ։

«Ֆրանսա, ըսաւ, աշխարհի մէջ կը ներկայացնէ ամէնէն զօրաւոր բարոյական ուժը, յաղթականօրէն դիմագրաւելու համար ազգային եւ ընկերային քայքայումներու համաշխարհային ձեռնարկին, որմէ մոսկոֆեան համայնավարութեան վարիչները կը յուսան ստեղծել չեմ գիտեր ինչ հսկայ սլաւական գերիշխանութիւն մը։ Ֆրանսայի տոկունութիւնը Եւրոպայի տոկունութեան գրաւականն է։ Եթէ անիկա համայնավարական անիշխանութեան նշաւակ դառնայ, իր չորս կողմը ազգեր ու կառավարութիւններ պիտի փլին։

«Թէ՛ ներկայիս եւ թէ ապագային համար Ֆրանսայի հիմնական տարրերէն մէկն է իր գաղթային ուժը։ Իր անդրծովեան ստացուածքներով, Ֆրանսա 100 միլիոն բնակիչնոց ազգ մըն է, անհուն հարստութեամբ։ Իր զինուորական ուժը, այսինքն իր ապահովութիւնը եւ տնտեսական ապագան մեծապէս կախում ունին այս գաղթային զօրութենէն։ Ահա ասիկա է որ քանդել կ'ուզեն։ Ու ֆրանս. համայնավարութիւնը վերջին տարիներս քանդումի այս գործին նուիրուած է։

«Կառավարութիւնը ո՛չ Ալճերիոյ մէջ, ո՛չ ալ ո եւ է տեղ չի կրնար հանդուրժել, որ համայնավարները յեղափոխութեան, ներքին պատերազմի եւ ազգային քայքայման համար գրգռութիւններ ընեն։ Անոնց դէմ խիստ միջոցներ ձեռք առած է եւ դեռ պիտի առնէ ալ, որքան ատեն որ պէտք ըլլայ։ Անոնց դէմ պիտի գործածէ օրէնքին իրեն տուած զէնքերը, առանց տկարութեան։ Հայրենիքի կործանումը կարծիք մը չէ՝ այլ ոճիր մը։ Վարդապետութիւն մը, որուն ջատագովները քաղաքացիական կռիւներ կը պատրաստեն եւ օտարներու հաշւոյն լրտեսութիւն կը կազմակերպեն, վարդապետութիւն չէ, այլ իսկական եղեռնափորձ մը քաղաքացիներու կեանքին եւ երկրի անկախութեան դէմ։ Ու կը պատկանի ոչ թէ տեսաբանի քննադատութեան, այլ ոստիկանութեան եւ դատարանի։ Թէեւ ուշ, բայց այլեւս հասկցուած է հավայնավարութեան չարիքը, ու ամէնէն առաջ աշխատաւորները իրենց սովորական ողջմտու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ պոլշեւիկները վերջին չորս օրուան ընթացքին Պէօյիւքտէրէի ռուսական դեսպանատան մէջ համաժողով մը գումարած եւ զբաղած են Պալքաններու մէջ խռովութիւններ հանելու մասին Գ. Միջազգայինի ծրագրով։

Համաժողովին կը նախագահէր Վիէննայէն եկած Կրումպաչ։ Եուկօսլաւիա, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Յունաստան պատգամաւորներ ղրկած էին։ Պալքաններու մէջ պոլշեւիկեան քարոզութեանց կեդրոնը Վիէննայէն Պոլիս փոխադրուած է, ու այս երկրորդ համաժողովն է Պոլսոյ մէջ։ Առաջինը Փետրուարին կատարուած էր։

ՕՍՄ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Օսմանեան հանրային պարտքի կարգադրութեան համար կատարուած բանակցութիւնները, որոնք քանի մը ամիսէ ի վեր ընդհատուած էին, դարձեալ սկսան Փարիզի մէջ։ Առաջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր արտաքին նախարարութեան մէջ։ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներն էին՝ Փարիզի դեսպան Ֆէթհի պէյ, Պեռնի դեսպան Մունիր պէյ եւ երկու մասնագէտներ՝ Տրապիզոնի երեսփոխան Շէֆիք պէյ և Օսմ. Հանր. Պարտքի պաշտօնեայ Ֆէրիտ պէյ։

Պարտատէրերը կը պահանջեն 2ուկէս միլիոն ոսկի, անմիջապէս վճարելի, մինչ թուրքերը տոոր կէսը կ'ուզեն վճարել եւ 18 ամիսէն։ Թուրք պատուիրակները այս անգամ աւելի հաշտարար կ'երեւին եւ արտաքին նախարարութեան մէջ կը յուսացուի թէ այս անգամ կարելի պիտի ըլլայ կարգադրութեան մը յանգիլ։

ԱՅՍՕՐ, ՄԷԿ ՎԱՅՐԿԵԱՆ ԵՐԿԻՒՂԱԾ ԼՌՈՒԹԻՒՆ, ԱՊՐԻԼ 11|24Ի ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԵՐՋԻՆ ՐՈՊԷՆԵՐ

Puis, après, comme moi, souffre et meurs sans parler
Alfred de Vigny

Դժնդակ է գրելը...:

Կան նիւթեր որոնք երբեք բառի ճարակ պէտք չէ ըլլան: Հրեղէն, ահարկու իրականութիւններ կան որոնց արտայայտութիւնը, առանց ճղճիմնալու, միանգամ ընդ միշտ կը դրժէ արուեստի ո՛ր եւ է ձեւ: Ինքն իրմով, առանձինն, ամէն ինչ են եւ վերջ: Եւ եթէ անպայման հարկ է արծարծել, պէտք է ձգել զանոնք իրենց ովկիանոսային տրտմութեան ու մեծութեան մէջ եւ գիտական երաշտով արձանագրել դէպքը միայն:

1915, Ապրիլ 11-ի իրիկունը, մարդիկ՝ Սելճուկներու ցեղէն, ձերբակալեցին անհամար Թիւով մարդիկ՝ բնիկ Նայիրի երկրէն եւ տարին մորթեցին փոքր Ասիոյ խուլ անկիւններուն մէջ:

... Որովհետեւ «խօսքը դեռ երազն է, դեռ ուժանն է գործին»:

Լաւագոյն ապացոյց մը Ապրիլ 11ը կուտայ: Գիտէք որ իրենց վերջին օրերուն անծանօթ մը կը ներկայանայ եւ կ'առաջարկէ անոնց վերջին խօսքերուն Թղթատարը ըլլալ:

Քարաշէն տան մը մէջ է, որուն պատերուն կառուցուածքը փեթակի աչքերու կը նմանի:

Պատուհանը բաց է, ուրկէ ներս կը մտնեն ձիու, ախոռի, փոշիի հոտին հետ ճանճեր: Սենեակին մէջ վեց հոգի կայ: Ամէն բոպէ բանի մը կը սպասուի: Ոչ ոք զուարթ է: Դիմացը, Թուրք պտղավաճառը երբ դուրս կ'ելլէ՝ փտիլ սկսած սեխերուն ու խաղողներուն վրայի ճանճերու, մեղուներու լեգէոնը կը տեղափոխէ, բան մը կը ծախէ, ու ներս մտնելուն՝ կղմինտր, գորշ, սեւ գոյներով մօրուքը շփելով խորհրդաւոր ու կասկածոտ ակնարկ մը կը ձգէ: Ճերմակ, կտաւէ չարշաֆներու մէջ փաթթուած Թրքուհի մը կ'անցնի. գորշ, քարէ տան առջեւ հասնելուն իր սեւ բիբերը կ'ուղղէ դէպի լայնաբաց պատուհանը: Ապա քայլերը կ'արագացնէ եւ կ'անհետի: Լակոտ մը, կեղտոտ ու արեւէն խաշած, լուռ, արաբողաբար ուրիշ լակոտի մը հետ կը գրաղի: Պղինձէ մէթալիկ մը կ'ուզէ խլինքով փակցնել միւսին քթին: Անդին ուրիշ երկու փոքրիկ բարտիի մը բունին կրթնած աշուղ կը խաղան, մինչ երրորդ մը կը դիտէ:

Ակնունի՝

— Ի՞նչ ես կարծում, Ռուբէն, պատասխանը կը գա՞յ էսօր:

Զարդարեան, որուն համար բնազդներու լեզուն աւելի ստոյգ եղած է քան սովորականը, երեք օրէ ի վեր բառ մը չէ արտասանած եւ կը շարունակէ լռել:

Ակնունի՝ կալանաւոր՝ բողոքի, սաստի գիր մը խմբագրած, ստորագրել տուաւ իր ընկերներուն եւ հեռագրեց Թալէաթին: Բանտէն մեկնած յանդգնութեան այս պոռթկումը կը մերկացնէ անոր ուղեղը դաւերու ցանցէն եւ սարսուռի կը մատնէ գերիշխան բռնակալը: Աչքերը կասկածի անձկութեան մէջ շարժուն, կոկորդը խեղդուած Թաքուն սպառնալիքի ցնցումէն՝ կը զանգահարէ: Ոճիրներու ծրագիրներուն հաղորդակից, կարմիր ֆէսերով մարդիկ՝ քամիներ՝ ներս կը սահին: Կալանաւորներուն հեռագիրը, գողահար, երկու ձեռքերովը վեր բռնած՝ վեբատին կը կարդայ եւ Թոյլ կուտայ որ կարդան: Վերջանալուն՝ բոլորն ալ վեց անգամ կը գեղնին:

Եւ այդ մէկ գրէն, Թուրքիան՝ նահանջի պատրաստ՝ գլուխը ետին կը դարձնէ:

Ինչպէս առիւծ մը, միշտ ազատագրման սպասարկու, համարտօրէն ու արհամարհոտ, կը շրջի իր վանդակին մէջ՝ Ակնունի կը մտմտայ եւ կը մերժէ գրել:

«Միայն լռութիւնն է մեծ, մնացեալը տկարութիւն է»:

Տաղաւարեան, ինչպէս դաշտէն բերուած մշակ մը յանկարծ մարաջախտներու սպայակոյտի մը մէջ ինկած, արժանավայել՝ իր հոգին բարեւի կեցած կը պահէ:

Ճակատագրական վերջաւորութիւնը հեռզհետէ իր երեսը ժառանգողային անստուգութենէն դուրս հանած եւ յստակ դարձուցած է անոր աչքերուն: Մանը Մէֆիսթոֆի ճիրանային կերպարանքովը կը յայտնուի իրեն, եւ կը փլատակէ իր տունն ու տեղը: Կը յիշէ կածանը զոր կոահած էր իր վերջին հաստափոր ընթերցումէն եւ ուրկէ ընթանալով առաջուընէ պիտի կրնար հաստատապէս ճշդել սեռը ծնցուոր մայրերու զաւակներուն: Վերջին նամակը ժամանակ չէր ունեցած գրելու, երբ պատասխան առաջարկին անհամար իր վկայականներուն քով ուրիշ հատ մը եւս դնելու: Բայց Մէֆիսթօ յանկարծ կը յայտնուի նորէն: Ինչպէ՞ս մոռցեր է զինքը: Ճիրանները կ'ուղղէ իրեն: Սարսափը կը տարածուի իր մէջ եւ կ'ուզէ ճչալ:

Իր քովը կը տեսնէ խաղա՛ղ դէմքեր...:

Այն ժամանակ կը կծկուի, գլուխը կը յենու պատին եւ շուտ շուտ կը միացնէ Թարթիչները: Մարդ բան չտեսաւ. մարդ բան չտեսաւ..., կը մերժէ գրել:

Ճանկիւլեան անայլայլ է եւ անյողդողդ, ինչպէս աւազակախումբի մը հերոսական ու վսեմ պետ մը: Հանդարտօրէն կը շրջէ իր ակնարկը պատերուն ու պատուհաններուն վրայ, ապա իր անդամներու կնճռոտ մորթին, ուր երակները չոր պարաններու նմանցուած կ'երկարին...: Սիրտը անծանօթ մնացած է վախին: Միտքը հէքեաթական հնարքներու վրայ յածի: Տիրող անձկութեան հովին մէջէն, որ ամէն բոպէ իր երեսը կը ծեծէ, ան երբեմն, ակնթարթի մը մէջ, նոյնիսկ, խօլ հեշտանքը կը շնչէ, ինչպէս անդնդապար կոչունքի մը վրայ:

Բարկացայտ ակնարկ մը կը ձգէ սարանդակին վրայ. կը մերժէ գրել:

Յետմիջօրէն տաք է ինչպէս ծանր արեւները Պոլսոյ ամառներուն ուր Մինասեան իր յատկաբանութիւններու ժիր գործին վրայ կը հակէր: Իր Թուղթերու կարօտէն սիրտը նուաղումներ կ'ունենայ, ինչպէս հինցած մորփինամոլը ճերմակ բիւրեղներու տեսքէն: Գաւառական ասացուածք մը մերթ ընդ մերթ մտքին մէջէն կ'անցնի, ինչպէս բարեկամ դէմքի մը ծանօթ մէկ ժպիտը: ...«Տափը Թումբ ընել...» եղերական իրականութեան զգացումը կ'արթննայ, կը խեղդէ բանասիրական գեղագիտութեան հաճոյքը ... ժպիտ մը չգծագրուած կը նուաղի ինչպէս ձմեռնամուտի ճաճանչ մը:

Կը մերժէ գրել. եւ «խօսքը ժամանակին է, լռութիւնը յաւիտենականութեան»:

Մեծ կալանաւորներուն դրացնութիւնը մութին մէջ Թաւալող այդ Հայուն օրերը կը բոնկցնէ հերոսութեան բոցէով մը ու պատրաստ կեանքը կորսնցնելու կը սպասէ դեռ:

Ինչպէս, երբ առաւօտը գոց արեւը պէտք է որ յայտնուի, բոպէն եկած էր. տիրուհի իր խօսքը պէտք է որ ըսէր: Ու Խաժակ կը սկսի գրել. «... Կ'ուզեմ որ զաւակներս...»:

Ապա մտիտը կ'երկարէ Զարդարեանին: Կը ծալէ Calvaireի էջին ծայրը ուր հասած է եւ կը գոցէ զայն: Կ'առնէ Թուղթ մը, կը դնէ գրքին վրայ եւ գիրքը իր ծունկին: Բոպէ մը, երկու, լուռ կը սպասէ: Ոչ ոք կը խօսի: Յետոյ անծանօթ Հայուն երախտագիտութեան ակնարկ մը կուտայ, որ միեւնոյն ժամանակ մեկնումի խնդրանքը կ'ըլլայ: Անծանօթը հրաժեշտ կ'առնէ:

Սիրելիի անուններ որ անդամըն ալ չպիտի արտասանուին, որոնց գլուխներուն շուրջ փառնդը կը ծփայ, շրթներուն վրայ կուգան որպէս աղերսանք որպէս հրաժեշտ, մահուան չափ տխուր: Անձկութիւնը անյաղթելի փաբումով կը սեղմէ հօր սիրտը անարդար խղճահարութիւններու գնդակոծութեան տակ, եռապատկուած բոպէի եղեռնէն եւ սրտի առաքինութենէն: Անպաշտպանութիւնը, աւերիչ ճակատագրի մը անծանօթովը ահարեկիչ, որ իր յաղթ բազուկը պիտի սանձահարէր եւ որուն մատնած է իր արիւնին զաւակները, մոքին ծաղիկները եւ խառնուածքին պտուղները՝ կը հասցնէ չարչարանքը իր բարձրակէտին:

Խորհրդածողը, սակայն, հետզհետէ կը տիրէ իր մէջ: «Ահա այսպէս կը կնճռոտի, կը սեւնայ, կը վշտագնի ճերմակ երեսը ամէն բանի եւ իմ ցեղիս դատին որուն կը հպին, այս աշխարհիս մէջ, չարին ու անարդարին եղերական մատները»: Տակաւ, անծանօթ ակերէ բղխող պայծառ յաղթանակի մը հաւատքին հեռաւոր շունչը կ'ունեցնէ իր կուրծքը: «Ճամբուն մէջ ուր ճակատագիրը ուզեց մեզ կանչել, մենք քաջութեամբ տարինք մեր բեռը, Թող ըլլայ ինչ որ պիտի ըլլայ»: Դանդաղօրէն, Թուղթը, գրքին վրայ կոյս մնացած, կ'առնէ, կը ճմռթկէ եւ կը նետէ. որովհետեւ

«Կը բաւէ որ մենք խօսինք. բան մը մեզի լուր կուտայ Թէ տեղ մը աստուածային դոներ կը գոցուին»:

Արեւը շուրով վերջալոյս պիտի ըլլար: Անհետանալէ առաջ, աւելի մեծ եռուզեռով, ճանճերու խումբերը խօլ արապէսքներով, կը մտնէին ու կ'ելլէին արեւելեան քաղաքի այդ սենեակէն, անտարբեր, ինչպէս աշխարհը անագորոյն, իրենց օգոստափառ դրացնութեան:

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՄԵՌԵԼՈՑ

Դառն բան է չճանչնալ սերունդ մը առջի մարդիկը:

Անոնք որ հողն են հիմա, բայց որ կային դեռ երէկ, մեր մէջ, մեզ հետ:

Հիմա չենք ճանչնար մենք զանոնք: Որդերը անճանաչ ըրին անոնց դիակը, իսկ աշխարհը մոռցաւ անոնց անունը: Անոնցմէ բան մը չապրիր ա՛լ մեր մէջ:

Օտար են հիմա մեզի մարդիկը որ ապրեցան մեզմէ սերունդ մը առաջ, ու փորձեցին մեզի՛ ալ ճամբայ մը գտնել: Անոնք որ փորձեցին դարերուն բերած հէքեաթը լուծել, ու փշրել ցեղի մը շղթան: Երազ մըն էր անոնց հոգին բռնկցնողը, բայց անոնք ուխտեցին հրաշքին հասնիլ: Ցատասկներէն ու խութերէն չվախցան, եւ չյուսահատեցան իրենց հետ քալողներուն Թիւէն: Ու քալեցին: Քալեցին պայքարելով, տառապելով, մեռնելով:

Պայքարեցան, տառապեցան ու մեռան:

Հիմա խորթ կուգան մեզի անոնք, իրենց տեսիլքը, ու խոր: Ու զարմանալի կ'երեւայ մեզի անոնց ճիգը աւերակները փորելու եւ հեգնելու աշխարհի ուժը: Խենդութիւն չէ՞ր ստրուկներուն պատմել դարերուն բերած հէքեաթը, ու անոնց մէջ կրակը վառել: Ստրուկները կրնա՞ն Թօթվել իրենց վզին պլլուած լուծը՝ քանի չեն Թօթված իրենց աչքերուն ու հոգիններուն մէջ մտած խաւարը: Ազատութիւնը ստրուկներուն համար չէ, անոնցը չէ՛ որոնց հոգիին մէջ խրած է ստրկութիւնը, ու որոնց աչքերուն ամուր կապուած է սեւ լաթը: Ստրուկները գիտեն միայն լալ ու աղօթել, ու անիծել իրենց սրտին մէջ կրակ վառող խենդերը:

Ուրեմն անէ՛ծք անոնց որ ազատութիւն խոստացան, ու խոստացան հաճոյքը մեզի, դրախտ ու երջանկութիւնը: Անէ՛ծք՝ որովհետեւ ազատութիւնը չեկաւ, չեկան աւետուած դրախտ ու իր երանութիւնները: Ի՞նչ լաւ էր ստրկութիւնը զոր դարերը ուսուցին եւ զոր Թօթվել ուզեցինք պահ մը: Ո՛վ ըսաւ իրենց որ այդ երազը պատմեն, ու մեզ խոստանան չըլլալիք հրաշքը: Խորթ են մեզի, խո՛րթ, այդ մեռելները:

Ու մեռելնե՛րն ալ պիտի ճանչնան մեզ, երբ իրենց աչքը բանան. մենք ալ խորթ պիտի գանք իրենց: Խորթ՝ սերունդը որ իրենցմէ ետքը եկաւ, սերունդը որ աչհ կ'ապրի: Զարհուրելի պիտի գայ իրենց տեսնելը Թէ հոգիներու մէջ մեռած է արդէն կրակը: Չկայ այլեւս ապրելու տենչը, եւ ուժը տառապանքին, խոնջէնքին ու փորձութեանց դիմանալու: Չկայ մանաւանդ տեսնելու հաւատքը: Թող պիտի գտնեն հիմա բուսած հոգիներու մէջ՝ ուր երբեմն իրենք հրաշքին հէքեաթը լեցուցին, եւ փուշ ու տատասկ՝ ցանուած սերմերուն տեղ: Ու ամայի՛ սիրտերը մարմինները խոնջած՝ տառապանքէն ու փորձութիւններէն: Գիտակ տրդէն բոլորը, անոնք զորս իրենք ողջ Թողուցին: Ու անոնք որ դեռ կը շնչեն քիչ մը՝ կը Թափառին յուսակտուր, իրենց կրպակը շալկած, հեւալով, մրմռալով, մեռելները անիծելով:

Պիտի սոսկան մեռելները այս աշխարհը տեսնելով, գտնելով մոխիր ու աւերակ մարդոց հոգիներուն մէջ:

Ու դուք, է՜յ, միամիտ տղաք, որ ելեր էք այսօր մեռելներուն օրը տօնելու... Զգո՛յշ, մեռելները չարթննա՛ն ձեր ծափ ու ծիծաղէն..: Ձեր ճառերուն աղմուկը չհանէ՛ զանոնք ոտքի... Սոսկալի ըլլայ պիտի անոնց նայուածքը երբ, մեր աշխարհը տեսնեն...

Ես կը սոսկամ մեռելներուն նայուածքէն...

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

Պուքրէշ 1927

ԳԻՒՂԻՍ ՍՈՒԳԸ

Ո՛վ Երուսաղէմ, Թէ որ քեզ մոռնամ, Թող իմ աջ ձեռքս իր պաշտօնը մոռնայ:

Ո՛վ Բաբելոնի աւերող աղջիկը, երանի՛ անոր որ քու զաւակներդ կը բռնէ ու քարի կը զարնէ:

Սաղմոս ՃԼԷ

Ապրիլ ամսուն իմ գիւղս ալ մեռաւ:

Ու հիմա գիւղ չունիմ ես:

Ինկեր եմ օտար գետերու ափը, ուռենիներու վրայ կախեր եմ իմ քնարս, եւ կուլամ՝ միտքս բերելով իմ գիւղս:

* * *

Գի՜ւղ կ'երթամ:

Իմ գիւղս հինայ քաուեր է եւ Բարձունք լերան կողքին Թիթեռնիկ կը Թուցնէ: Ժամուն մեծ գմբէթը չուրջպար բռնած աղջիկներու կը նմանի: Խաղ կանչելով ձորերը կ'իջնեն բարձունքէն եւ ալիւրոտ ճամբաներուն վրայ ապակի կը կոտրեն: Այգիներուն մօտ կայներ են գիւղին կլորցող աղջիկները, որ գառնուկի պէս բրդոտ են ու կակուղ: Կապոյտ ծուխեր, գիւղին տուներուն վրայ, Թեւ կ'երկարեն իրարու, կը պլլուին ու խաղի հանգոյցներ կը շինեն:

Գիւղէն դուրս ելլող ճամբաներուն բերանը, իմ տունս ինծի կը սպասէ:

* * *

Իմ տանս տանիքը կրակի փոշիով ծածկուած է եւ իմ տանս բոլորտիքը որթատունկը կանանչ է պատեր: Հովը կը հեւայ եւ տանս դուրսի պատերուն վրայ կանանչ Թիթեռնիկներ կը բացփին իրենց Թեւերը:

Բաց է պատուհանս, որ կը նայի քէլ-Թէփէի ձիներուն:

Ցակը, ցանկապատին վրայ, Թառած է պատարիկ Մամային արիւնի գոյն աքլորը, որ խելօք է է ու չի շարժիր: Կարմիր շաքարէ շինուած սուտ աքլորի կը նմանի:

— Քը՜շ, ըսի, մօտէն անցնելով:

Թեւերը լարեց հովանոցի պէս եւ ժիր ձայնով երեք վանկ կապեց իրարու: Ձայնը զարնուեցաւ տուներու պատերուն եւ հազար կտոր եղաւ:

Ցանկարծ պատուհանիս մէջէն երեւցաւ պատանի մը, կատուս՝ իր կուրծքին:

— Ե՜ս... Աստուա՛ծ իմ, ես ի՜նքս էի:

Իմ պատանեկութիւնս պատուհանը նստեր՝ ինծի կը նայէր:

Արցունք եկաւ աչքիս, ուժս հատաւ եւ ցանկապատին կրթնեցայ՝ անո՛նս կանչելով:

— Ինչո՞ւ կուլաս, ըսաւ իմ պատանեկութիւնս, պատուհանէն դուրս կախուելով:

— Կուլամ որովհետեւ կարօտցա՛ծ եմ քեզ, կարօտցա՛ծ եմ տունս: Գիտե՞ս, հիմա գիւղ ալ չունիմ, տուն ալ չունիմ: Ձե՞ս տեսներ, հեռաւոր ճամբաներու փոշին եմ հագած, ու պեխերս ալիւրը Թաթխուած են կարծես: Կը Թափառի՛մ, աղուէ՛ս, կը Թափառի՛մ. ոչ ոք կ'ուզէ տեղ մը տալ մեզի: Անեցանք, մեծցանք ու դեռ հանգիստ Թառ մը չունինք:

— Ա՜խ, ես շա՜տ սպասեցի ձեզի: Ես մնացի տունը, պահուըրտեցայ տունին գաղտնի տեղերը: Գերեզմանի պէս լուռ էր մեր գիւղը: Սակայն ես մնացի՝ ամէն բան պահելու համար իր վիճակին մէջ: Որպէս զի, դուք կարօտն ունենաք հին յիշատակներուն ու դառնաք ետ:

— Պղտի՜կս, չես գիտեր Թէ ինչքա՜ն տառապագին եղաւ մեր կարօտը: Օտար ճամբաներու վրայ մենք կանանչ խոտե՛րը հոտուըրտացինք՝ յիշելու համար մեր դաշտերը, անտառները կ'երթայինք եւ գիւղի երգեր կը կանչէինք՝ միտք բերելու համար մեր գիւղի աղջիկներուն ձայները:

— Ես ալ կը տառապէի, որովհետեւ հին մեռելներուն գովքն բսող չմնաց, ու գերեզմանը այլեւս չէր ծխար:

— Նոր մեռելներուն բախտն աւելի գէշ: Մեծ մայրիկը Թաղեցինք Հոռոմաց երկիրը, մօրքուրիկը՝ Պուլղարին երկիրը: Կորեկի պէս ցանեցին մեզ հովերուն, ա՜յ անուշ իմ օրս:

— Աժամթափ ես ու միտդ հատեր է:

— Ի՛մ մատաղ, ո՞վ է ապրեր այն օրերը, որ մենք ապրեցանք: Ո՞վ է գիմացեր մեր ցաւին, երբ զլացան մեզի գիւղի մը տան ծխանէն բարձրացող ծուխին նայելու հաճոյքն անգամ. Թէեւ մեր հագուստները ծուխի պէս բարակ ու Թափանցիկ դարձան բայց գը... տահարուԹենէն չէ՛ր որ ուժաԹափ եղանք, այլ որովհետեւ կը պա... պակէինք գիւղին քաղցրուԹիւններուն համար: Հոգ չէ՛, մէյմը որ մեր այգին երԹամ եւ եղեմական սալորները ուտեմ, շուտով կը կենձրնամ: Է՜հ, վերջապէս, ո՞վ իմ պատանեկուԹիւնս, բա՛ց դուռը ներս մտնեմ:

Հազար ափսո՜ս, երկինք, գետին, ծո՜վ ափսո՜ս: Իմ պատանեկուԹիւնս շարժեց գլուխը, արցունք մը գլորեցաւ աչքերէն ու ինկաւ վրաս: Յետոյ ինք ներս քաշուեցաւ եւ ա՛լ չերեւցաւ:

Ես տակաւին գիւղ չունիմ իր սուգը ունիմ:

* * *

Գիւղ չունիմ, գիւղս մեռաւ, իր սուգը ունիմ:

Թափառական՝ ժուռ կուգամ մեր գիւղացիներուն մէջ:

Քնարիս վրայ կ'եզանակեմ անէծքի երգեր:

Ու կոկազ մաման ինծի կը նեղանայ.

— Մե՞ղք է, տղաս, վրէժխնդիր ըլլալ եւ անէծք կարդալ:

— Զորնա՛յ մեզքդ:

— Քրիստոս ըսաւ:

— Անծի՜ քրիստոսդ:

— Եղբայրութիւն...

— Գրո՛ղը տանի եղբայրութիւնը: Ես գիւղս կ'ուզեմ, ես ..մեռի դարձած եմ այլեւս:

«Ո՛վ Բաբելոնի աւերող աղջիկը, երանի՜ անոր որ քեզի կը հատուցանէ մեզի ըրած գործերուդ փոխարէնը»: (Սաղմոս ՃԼԷ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԷՊԻ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Եւ զարհուրանքի սեւ օրն էր հասեր:

Արեւն իր դէմքին մութ քօղ մը քաշեց, գնաց պահուեցաւ լեռներու ետեւ: Ամպերը կոյտ-կոյտ, ածխացած դէմքով, եկան բազմելու հայրենի լերանց բարձունքին վրայ: Եւ խաւարն իջաւ —հոծ ու յամրաքայլ— միջոցը լեցուց ահ ու սարսափով, կապարի ծանր կշռողութեան տակ:

Ու մայրե՛ր բեկուն, ծծկեր մանուկներ իրենց կրծքերուն ծերե՛ր կրծաբաց, դալուկ ու կատուով, հերարձակ հարսներ, բոպիկ աղջիկնե՛ր ու կարաւանցեղիս հարազատ ողջ զաւակներուն, անվերջ շարանով անցան ու գացին, համր ու խուլ մութ քար լռութեան մէջ: Ու խօլ գիշերը երկունքի ցաւով արիւն հոտոտեց: Երկինքը կուրցաւ, մեղքի սեղանին առջեւ ծնկի եկաւ:

Ու Բարձր-Հայքի հսկայ լեռներէն մինչեւ Տէյր-էլ-Զօր բեր շակ մը անցաւ: Հնձեց բիւր կեանքեր —անմեղ ու արդար ու մեր սիրական հայրենի աշխարհն հիմնովին քանդեց: Այրեց կանաչը, գետինը խանձեց ու նո՛յն խոյանքով անցաւ պատէ մինչեւ անապատ եւ ուր տեղ մնաց՝ աւազներու մէջ հետ, անդանդղիւն: Վիշապ մ՛ աահեղ, երախը բացած —գետնէն մինչ երկինք — հսկայ լափեց, կուլ տուաւ ողջը արիւն: նածարաւ գազանի մը պէս: դաշտեր ողջոյն լեարդացած կեան մոյգ պատանք հագան: կինքը վախէն, գերդ համր խուլ մարդ, պապանձուեցաւ մէն ինչ լռեց:

* *

Եւ ահա ձայն մը, սուր շեշտաւոր, ականջներ խլացուց, անցաւ ձորէ ձոր, հմայուն կանչով մը աշխարհը սարսեց: զին ձայնն էր այդ: Մեր ուած սրտին, ընկճուած հոգին ու խորշոմ ճակտին արդար բոյԹով նետուած բազուկը նախնիքներուն: Վայրագ բռնու թեան, մարդակեր մարդոց

...ներու անզգութիւնց դէմ եր-
...րկէն իջած արդար իրաւունք։
...եր սրտերու մէջ դարերէ ի
...ր բոցով ուռճացած տենչը սր-
...ան ու հայրենաբաղձ, մոր-
...ը ցասկոտ եւ մայր երկրի
...ը անխափան։
...ցին ձայնն էր այդ, արիւ-
...ալի հողի ընդերքէն ան-
...պոռթկացող։ Զազիր աշ-
...ի անտարբերութեանց ու
...ութեանց դէմ հոնդիւն վեր-
...հակատագրական ճիգը երկ-
...։ Ու ամէնքնին մէկ, թա-
...մը մարդոց՝ պղնձեայ կուրծ-
...ձեր, պարման, մանուկ՝
...ած ու զինուած՝ յոյսով
...եզական ճամբէն—ամ-
...ուռակ — լոյսի տաճարը
...համար երդուընցան ի-
...իրենց անունով։
Ու ...ամբարձած լուսեղէն
...րջեր՝ բնդնուոր օրուան յոյ-
...ն, արեւու ժպտուն
...ին տակ կը սպասեն
...պարտէզի մը մէջ, ուր
...լուսինիներ ու ծիածաններ
...կամարէն ուղիս-ուղիս կը
...ոսկիէ հիւսուած իրենց
...մշտնջենական։ Ա՛յնտեղ
...արդէն մեր նախնիքները,
...ններու եւ եղեւնեաց տակ,
...մինչ Վարդան, Սահակ-
...այն Հայրիկ Խրիմեան,
...Ղեւոնդ։ Ու վիշապա-
...զրօշ ձեռքերուն, ու խաչ,
...զէրք օդին մէջ բռնած,
...ուղի։ Հրճիւ մը հարա-
...այդ հոգիներու կարմիր
...ն կը ճառագայթէր։
...անուշանն էր այդ տան-
...հայուն ազատագրու-
...։ Անմահ հոգիներ Հայոց
...րհի, որ կը կանչէին մեզ
...ն իրենց աստուածային։

* *

...անա զո՛ւնդ-զո՛ւնդ Հայոց
...րհի թափօրը անվերջ, ի-
...եւ, կը դիմէ պարտէզ՝
...ն ջահ մը ամէն մէկու
...
...կու հրեշտակներ, ճերմակ
...ով, —երկու աղջնակներ—
...րին առջեւ թռչուն թեւե-
...կը թափահարեն իրենց թե-
...ուատաւոր ու յոյսով ան-
...։ Ու անոնց կողքին կար-
...րուժան, Սիամանթօ ու
...եան Ռուբէն, Խաժակ,
...ի, Վռամեան, Զօհրապ,
..., Նահրիկեան, Փեզամ, Ե-
...... ու ամբողջ ցեղը Հա-
...աշխարհի։
...հրեշտակն առաջին, որուն
...ն հետքէն կ'ընթանար,
...խօսեցաւ, երբ հասան
..., առուի եզերքին, նռ-
...երու ստուերներու տակ.
— Ցեղը ինծ տուաւ որ միշտ
...ում, եղէգնս սրինգ շի-
...ես իրեն ու առեղծուոր
...ը երգեմ։ Սիրտը ձեզ
...մ ու խորհուրդներու գե-
...թիւնը բռնամ ձեր հոգ
... Պատմութեան հէնքը ձեր
...ընեմ—կախարդող ցաւի
...յուռութքը...։
...լուսնկային ոսկի հալոցն
...մեղամաղձոտ կուրծքէն
... Արեւէն կարմիր թեւեր
... ու թռայ մաքի հազար
...ով եւ քանդակեցի մեր
... լեռներու գիւթական
..., արճաճը կշռող ձեր հո-
... մութ աչքերուն մէջ։
... սրբազան արտերը մտայ,
... հիւսեցի ոսկի ցորեանէն
... կալի թեղերուն ճակ-
... Ու դեռ ի՜նչ հրաշք Հայոց
...ն...։»
... այն որ կ'երթար Սիա-
... առջեւէն շտապ, միւս
... հետ ձեռք ձեռքի
... այսպէս խօսք առաւ բռ-
...քով, երբ միւսն ա-
...
..., արտորաց ան, փո-
... ամպոց շեղջերու առջեւ
... լոյսերու անհանգստու-
... ու արեւահար աշնան
... գալկութիւնովը, որուն
... կը գեղուր խորհուրդը
...երու եւ դիմագիծէն —ո_
... ցուածքն ունէր փե-
... չէնքի մը ոճը — լուռ
... ու տակընու վրայ ե-
... անհանգիստ հոգւոյ մը
..., վար շեշտը ուղղօրէն կը
...այթէր, ես կա՛յծ խլեցի
... թերէն ու դրի կուրծ-

քիս,—տես՛ք, անդադար սիրտս կը մխայ, թոքերս կը հիւծին, կուրծքս կը պատռի։ Կապոյտ երկինքէն աչքերս լեցուցի երազուն եւ դեռ սպղուն աստղով։ Հրաշունչ ձիուս գաւակին վրայ, ես գաղափարիս ասպետը եղած՝ ջահը ձեռքերուս, սուրացի յառաջ ու արդարօրէն պոռթկացի երգեր.

—«Կանգ մի՛ առներ, կանգ մի՛ առներ ազատարշաւ գաղափար...»։

«Անցայ կապոյտէն, մաքիս ոսկեղէն գաղտնի աչքերով, մինչեւ Կիլիկիա՝ ճակատագրիս ճամբուն վրայէն ու բարեկամէս կարմիր լուրեր դեռ առնելու համար։ Անցայ Եփրատէն ու հասայ մինչեւ հայրենի երկիր։ Եւ ականջ դրի, ճամբաներուն քով, լեռներու գոզը, տարածութեան մէջ անզանգիւն միացած ու աղերսարկու բոլոր ձայներուն։ Զգացումներուս փարոսը ճակտիս կանգնեցի պայծառ։ Ուղեղս ճեղքեցի սրածութիւններու կածանին առջեւ ու աղաչաւոր շեշտերով ես ձեր ճակտին նետեցի իմ ճիչը անհեղ, իմ ճիչը արդար, իմ ճիչը անվերջ...»։

Լուռ։ Եւ ամէն ոք ինքն իր մէջ իր հոգւոյն խորը իջաւ. քննեց, վերլուծեց իր ներաշխարհը եւ ազատութեան տենչի ցասումով մը անզուսպ — որ մինչեւ կոկորդ կը հասնէր — սպասեց պահուն ճակատագրական, աչքը կայծկլտուն ու կուրծքը հեւքոտ՝ անհամբեր սրտով։

Ու հրեշտակները զուարթ ու կարմիր այտերով ցնծուն, թեւաւոր-ձերմակ պատմուճաններով, թափահարեցին իրենց թեւերն ու

— Այսօր մինչեւ լոյս շատ ճամբայ ունինք մինչեւ Արարատ, երգեցին նորէն։ Բարի արշալոյսն անոր գագաթէն պիտի ողջունենք ու պիտի կանգնենք ոսկեղէն կոթող։ Մե՛ծ է հաւատքնիս ու գործերնիս սուրբ։ Արար աշխարհի աչքերուն առջեւ, մեր արեան գնով ե՛տ պիտի գնենք մեր ձեռքէն խլուած իրաւունքն արդար, որ ա՛լ օտարը երբե՛ք չցանկայ ոտք դնել այնտեղ եւ մեր սերունդը չըլլայ տարագիր՝ լքուած ու զրկուած հայրենի հողէ, եւ ա՛լ շուարած օտարին դուռը չբախէ բնաւ։ Կ'ուզենք աւանդն այս ձգել մենք իրենց, սրբազան ու վեհ։ Օ՛ն, ուրեմն, շտապ։ Մէջքերնիդ ամուր կապեցէք գօտին։ Արշալոյսն այսպէս պիտի ողջունենք ու քալենք այսպէս մինչեւ որ ծագի արշալոյսը կոյս։

— Պատրա՛ստ ենք, պատրա՛ստ. գոչեց ձայնն անհեղ հսկայ թափօրին։

* *

Ու ամէնքը մէկ շարժեցան յառաջ։ Լուռ էր ամէն կողմ։ Եւ՝ բռնակալներ ու բիրտ հոգիներ սոսկումով մտան իրենց դռնէն ներս։ Վառուած ջահերէն դաշտեր ու լեռներ կարմիր լոյս հագան։ Բնութիւնն հեւաց, մայր հողը թնդաց։ Օձեր շուարուն, պիշ-պիշ հայհացքով, կախարդեալի պէս, կաղաղներու քով միացին անձայն։ Վայրի եղնիկներ հեւասպառ անտառ սուրացին վախով, ու լուռ դիտեցին թափօրը անցնող։ Երկինքը ահէն ճեղքուեցաւ խկոյն ու փշուր-փշուր, ամպեր գորշացած գացին հեռացան։ Կաթնածոր լոյս մը երկիրի վրայ իջաւ ուղղօրէն։ Ու անդիկի գոյն աստղեր շունչ առին եւ պայծառ դէմքով ժպտեցան իրար։

Ու լուսաբացին գրօշն հայկական Մասսի ալեփառ ճակտին անկեցին։

Հայոց աշխարհի դարեւոր երկունքն իր լոյսն էր ծնած։

* *

Եւ հոգիներն այդ մեր գլխուն վերեւ խոժոռ դէմքերով կը շրջին հիմա, զմեզ կ'անիծեն։ Ու լուռ բողոքով մեր սրտերուն մէջ նիզակ կը խրեն։

«Մե՛նք, մեռեալնե՛րս, մենք ձեր սիրական հայրե՛րն ու մայրե՛ր, ձեր եղբա՛յրն ու քո՛յր, մենք տուինք մե՛ր կեանք, մե՛ր հոգին անմեղ, որ դուք կարենաք հանգիլ ձեր դաշտին ու ապրիլ ազատ։ Դարերու ճնշիչ գերութիւններու տակը հեծեծող մենք մեր աշխարհին յարութիւն տուինք, որ՝ դուք ժպտերես, հոգինիդ զուարթ, ապրիք երջանիկ։ Ու դեռ կանգնեցինք մենք Հայաստանը, որ հայրեր անվախ իրենց արտին մէջ, զուլթանի ետին հօրուէլ երգեն, եւ պառաւ մամը, երկիւղածօրէն, բերնին աղօթքի բարի մրմունջով, կիրակմուտքներուն տունի անկիւնէն խունկ մը ծխացնէ ու դրան սեմին մայրը անհամբեր, ծծկերը կրծքին, մանկան սպասէ։ Ու դեռ, վերջապէս, մենք տառապեցանք, քարէն սիրտ առինք, բնութեան գիրկը նետուեցանք անվախ —ժայռեր ու անտառ ընկեր անբաժան— հաստատ քալեցինք մեր գաղափարի սրբազան ճամբէն, որ նոր սերունդը մայր հողին վրայ, իրեն հարազատ, ուռճանայ ազա՛տ, Զամբէ՛ հայրենի լեռներէն ծագող ոսկի արեւին կեանքը կենսատու, որ դուք օտարի դռներուն առջեւ ա՛լ չկլէք ձեր արցունքը դառըն, գուլթեր չհայցէք...»։

* *

Ու սուրբ բողոքն այս լուռ կը տարածուի անհունութեան մէջ...

ՅՈՎՀ. ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ
ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Տակաւին մեր կորուստներու վերջնական հաշուեկշիռը չպատրաստուեցաւ։

Միայն մտաւորական ուժեղ վարիչներու փաղանգ մը չէ որ կորսնցուցինք, 1915—16ի եղեռական օրերուն, այլ մանաւանդ նորազարթ սերունդ մը, եւ նոյն իսկ աւելին՝ վերածնող հայրենիքի մը օրրանը։

Որովհետեւ մեծ պատերազմի նախօրեակին, անկասկած, «Արեւելեան Նահանգներ»ուն մէջ ազգային ներզօր կեանք մը սկսած էր կազմակերպուիլ, շէնանալ։ Կեղծ, շինծու շարժում մը չէր այդ։ Բարձր Հայք, Վասպուրական, Տարօն կամ Բաղէշ, մէկ խօսքով գաւառը, Հայ Երկիրը այլեւս ազդու ձայն մը, տիրական ձայն մըն էր մեր ազգային կեանքին մէջ։ Թուրք պետական տեսակէտով անգամ «Արեւելեան Նահանգները» դարձեր էին վրդովիչ հարցական մը։

Եւրոպացի քննիչներու գալուստը նախանշան մըն էր նոր ժամանակներու։ Լաւագոյն ապագայի մը երաշխիքները, գէթ յոյսը ունէինք, արդարեւ։

Եւ անիմաստ չէր, եթէ 1914 Յուլիսի այդ պատմական օրերուն իսկ Կարնոյ մէջ կը բացուէր Ընդհ. Ժողովը ազգային ամենաուժեղ կազմակերպութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Ափսո՛ս, այսօր, խանդավառութեան մէջ ծնած այդ շարժումը, այդ սերունդը ոչ եւս է։ Մրրիկը խանձեց ծլարձակ արտը, երբ հունձքը կը նկատուէր այնքան խոստմնալից։

Ու բոլոր ծանօթ անուններու կարգին, յիշենք նաեւ այդ անանուն սերունդը, որ կը պատրաստուէր աւելի գեղեցիկ օրերու համար։

* *

Օսմանեան սահմանադրութեան մեղրալուսնի օրերուն, Կարնոյ մէջ կը կազմուէր Հայ Երիտասարդական Միութիւն մը։

Մեր կեանքին մէջ սունկի պէս բուսնող, սունկի պէս անհետացող միութիւններու չնմանեցաւ ան։ Իր շուրջ համախմբելով բոլոր կենսունակ, ժողովրդական տարրերը, երիթալով խտացաւ, լայնցուց իր գործունէութեան դաշտը եւ դարձաւ Կարնոյ հայ հանրային կեանքին վճռական ազդակը։

Նախանձախնդիր տարրերու համերաշխութեան, — ինքնախաբէութեան —այդ օրերուն իր բացած լսարանին մէջ հայ բեմախօսներու կարգին յաճախ հրաւիրած էր նաեւ Թուրք մտաւորականներ եւ սպաներ, արտայայտուելու։

Այդ միութեան ջանքերով բացուեցաւ Դրադարան-Ընթերցարան մը, որ այլեւս կեդրոնը պիտի ըլլար երիտասարդութեան։

Հանրային կեանքը շահագրգռող ամէն հարցի առթիւ այդ միութիւնը կը կանգնէր իբրեւ ղեկավար, իբրեւ խթան։ Գաւառական Ժողովի ընտրութիւններուն, մէջ անոր շնորհիւ երիտասարդ, լուսամիտ, ժողովրդանուէր տարրերը կ'անցնէին գործի գլուխ, ինչ որ նոր ոգի մը կը բերէր Կարնոյ դպրոցական, կալուածական գործերուն մէջ։ Այդ տարրերն էին, որ փրոֆ. Ա. Խաչատուրեանը կ'ընտրէին իբրեւ ժողովի ատենապետ, ինչպէս նաեւ Կարնոյ պատուիրակ 1909ի կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ։

Նոյն ղեկավար դերը ե՛ւ պետական ընտրութիւններուն առթիւ։ Հայ Երիտասարդական Միութիւնը առաջնորդեց հանրային կարծիքը որ պիտի յաջողցնէր Վարդգէսի եւ Փափազեանի ընտրութիւնը իբրեւ երեսփոխան։

Բայց Երիտասարդական Միութեան ամէնէն դրական, շօշափելի գործը եղաւ ծնունդը իր թերթին՝ «Յառաջ»ի։

Պատմութիւն մը ունի այս անունը. աւելի ճիշդը քիչ մը հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան խառնուած անուն մըն է, նշանաբան մը պիտի ուզէի ըսել։ 1905ի Կովկասեան երկունքէն ծնած, Թիֆլիսի «Յառաջ»ը հոն եղած է ժողովրդական խաւերու, պայքարող տարրերու ձայնը, բանբերը. հոնկէ հալածական, յանկարծ «Յառաջ»ը յայտնուեցաւ Կարին։

Հայ Երիտասարդական Միութեան տպարանին մէջ, «Յառաջ» եռօրեայ թերթը, եղաւ Կարնոյ առաջին հայ լրագիրը, նոր շունչով, նոր ձգտումներով։ Կը յիշեմ այն առաջին օրերը, երբ մեր քաղաքի հանդարտութեան մէջ այդ թերթը թեւ կ'առնէր, իր ճակտին վրայ այն բոցավառ գիրերով, որ մինչեւ այսօր կը մնայ տակաւին իր յաջորդին վրայ ալ։

Կարնոյ «Յառաջ»ը, ողբացեալ Եղիշէ Թօփչեանի եւ այնուհետեւ Ս. Վրացեանի եւ Շ. Միսաքեանի խմբագրութեան տակ՝ աստիճանաբար եղած էր ժողովուրդին թերթը, հայ գաւառին ձայնը, որ օր աւուր կը հնչէր աւելի բարձր, աւելի շեշտ։

Այնուհետեւ ծնաւ Սանասարեան վարժարանի փոխադրութեան դժբախտ հարցը 1912ին։ Հայ երիտասարդական միութիւնը, իր ետին ունենալով ամբողջ գաւառին կարծիքը, այդ մասին ունէր որոշ տեսակէտ մը։ Ան կը պնդէր որ համաձայն բարերարի կամքին, եւ բազմազան նիւթական, ընկերական պատճառներու բերումով, պէտք էր վարժարանը պահել Կարին։

Անկարելի է չյիշել 1912ի ամբառն այն օրը, երբ ժողովրդական շարժում մը, Սանասարեան վարժարանի բակին մէջ վար կը դնէր սայլերուն վրայ արդէն բարձուած գոյքերու հակերը, որոնք Պոլսոյ խնամակալութեան որոշումով Սեբաստիա փոխադրուելու սահմանուած էին։ Կարնոյ ժողովուրդը չբաւականացաւ այդ ցոյցով, այլ նոյն տարուան աշնան իսկ, իր սեփական նախաձեռնութեամբ, իր անկախ միջոցներով յաջողեցաւ բանալ միջնակարգ վարժարան մը՝ «Նոր Սանասարեան»ը, որ Ռուսական բանակի տեսչութեան տակ շարունակուեցաւ մինչեւ1914ի չարաշուք օրերը։

Եւ քանի որ յիշեցինք, ի՛նչպէս չանդրադառնալ այս տեսակ վարժարանին՝ Սանասարեանի, որ 30 տարի շարունակ հոն՝ գաւառի մէջ, ժողովուրդին բարեկամ, անոր հետ տարուբեր անուրանալի դեր մը կատարեց նոր սերունդին պատրաստութեան մէջ։

Ինչպէ՞ս մոռնալ բոլոր այն ծանօթ թէ անծանօթ սաները, մասամբ երիտասարդ բարեկամներ, որոնք գաւառի անկիւններուն մէջ կրթական գործը թարմացուցին եւ մտաւորական համեստ խմորը եղան ամէնքը իրենց շրջանակին մէջ։ Դէմքեր որոնց մէկ խոշոր մասը ժողովուրդին հետ գնաց, ալ չվերադառնալու համար։

Ըսելու համար անձնական յուշեր, այդ նահատակներուն շարքին մէջ չէ կարելի մոռնալ Գեղամ Սասսունեանը, կախուած Բաղէշ, Սերովբէ Նորատունկեան, մէկը Ապրիլ 24ի Պոլսոյ զոհերէն եւ Մարուքէ Մարանճեանները, Հրաչեայ Լուսպարոնեանները, Գալուստ Կարապետեանները, եւ ուրիշ շատ շատեր, ամէնքն ալ կրթական մշակ, որոնք իրենց սիրած ժողովուրդին հետ քալեցին, եւ եղան զոհերուն առաջինները։

Ե՛րբ, վերջապէս, Սանասարեանը պիտի ունենայ իր տունը, եւ անոր պատին վրայ յուշաքարը՝ իր համեստ մարտիրոսներուն։

* *

Այսօր, յայտնի եւ մեծ անուններու կարգին, տօնն է նաեւ այդ խոնարհ եւ անյայտ մշակներուն։

Տօնն է վերջապէս ժողովրդի հարազատ այն զանգուածին, որուն մէջէն կը քաղէր մեր հոգին իր աւանդութիւնը, իր աւիշը։

Ո՞ւր կառչինք այլեւս, մենք, արմատախիլ բեկորներս...։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՊՐԻԼ 11-24

Ժողովուրդներու կեանքին մէջ դէպքեր ու թուականներ կան, ուր բոլոր սիրտերը միասին կը տրոփեն ու բոլոր հոգիները միասին կը խօսին։

Ապրիլ 24ը սգատօնն է բովանդակ հայութեան, շինականին ու քաղքցիին, մտաւորականին ու արհեստաւորին, ռազմիկին ու առեւտրականին, հարուստին ու աղքատին, կրօնականին ու աշխարհականին։ Անիկա մեր վերապրող ժողովուրդի զուժկան եւ դառնաղխին տարեդարձն է՝ մահերու ամէնէն թշուառին ու մարտիրոսականով անէծացող իր միւս կէսին համար, զոր Թուրք բարբարոսութիւնը յափշտակեց մեզմէ ու տարաւ ցանցնել ու փճացնել մինչեւ Միջագետքի անհարկու տափաստանները։

Ապրիլ 11ը իբրեւ սուգի եւ արհաւիրքի օր, եթէ ի մի պիտի հաւաքէ բովանդակ հայութիւնը, անցողական ցոյցի մը նշանակութեամբ չէ, այլ ինքնամփոփումի եւ զգաստութեան հանդրուանի մը փոխարէն է որ պէտք է վերանդրադառնայ մեր ողբերգական ժողովուրդի ճակատագրին վրայ։

Հայերը այսօր մէ՛կ Գաղափարով եւ մէկ նշանաբանով պիտի շնչեն, որովհետեւ կ'ապրին միեւնոյն յիշատակով, համազգային նոյն Սուգով։

Եթէ մէկ է եւ անբաժան մեր ազգային սուգը, ապա ուրեմն մէ՛կ պիտի ըլլայ նաեւ մեր հայ հոգին, ո՛չ միայն մեր անհամար եւ անանուն մահերը սգալու, այլ պահելու անոնց պաշտամունքը արժանի զգացումով, սրբազան հաւատարմութեան յաւիտենական ուխտով։

Անարգ թշնամին սահման եւ խտիր չտեսաւ հայ ժողովուրդը դէպի սպանդանոցները առաջնորդելու համար։ Ոչ մէկ տարբերութիւն ու վարանում չպիտի դնենք մենք, երբ խնդիրը կը վերաբերի մեր բիւրահազար զոհերը ոգեկոչելու եւ մեծարելու։

Բաւական չէ ոգեկոչել ու ալեղել մեր անթիւ մեռելները, մեր ամբողջ նահատակուած սերունդները։ — Հարկ է աւելի՛ զուրգուրանքով ու անձնուիրութեամբ փայփայել այն մեծ եղբայրները, որոնք տակաւին կը յամենան մեր ժողովուրդին։

Երազներ, լուսաշող տեսիլքներ շատ ունէր հայութիւնը։ Այդ երազներու արշալոյսին, դիւային Թուրքը—դահիճը սանձարձակ ու սանձակոտոր, — իր վամփիրի երախով լափեց մեզ եւ թունաւորեց մեր գոյութիւնը։

Մե՛նք պարտուեցանք, մեր երազները մթնցան, մեր քայլերը կթոտեցան։

Սուգի այս արիւնաբոյր օրուան մէջ գիտե՛նք մենք զրահել մեր կամքերն ու հոգիները, անվթար եւ տիրական պահելու համար մեր անթաղ մեռելներուն եւ անմոռանալի նահատակներուն նշխարէ յիշատակը։

ՀԱՅ ԳՆԴՈՒՆԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա.)—F. C. ROUEN (Ա.)

Այսօր կիրակի Rouenի մէջ Bruyèreի դաշտին վրայ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կը մրցի տեղական Football Clubի Ա. խումբին դէմ։

Rouenի խումբը ամբողջ Normendieի ախոյեան հանդիսացած եւ յաղթած է շատ մը օտար խումբերու։ Մեծ հռչակ ունի ֆրանսայի մէջ, եւ բոլորը զայն կ'անուանեն Diable Rouge (կարմիր Սատանայ)։ Եթէ ֆրանսայի մէջ հինգ լաւագոյն խումբեր կան՝ Rouen անոնցմէ մէկն է։ Աւելի շատ անգլիական խաղն է որ ուսումնասիրած է եւ իր կազմին մէջ ունի երեք նշանաւոր անգլիացի խաղացողներ։

Մայիս 1ի կիրակի օրը F. C. Rouen պիտի մրցի Olympique de Marseilleի հետ՝ ֆրանսայի ախոյեանութեան մրցումներուն համար. այս առթիւ անիկա հրաւիրած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը լաւ փորձախաղ մը կատարելու եւ զինքը պատրաստելու յառաջիկայ ախոյեանութեան մրցման։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հակառակորդները դաշտ պիտի գան իրենց ամենալաւագոյն կազմով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը, որ ներկայիս իր լաւ կազմը գտած է, ու միշտ զարգացման մէջ է, կը յուսանք թէ լաւ դիմադրութիւն մը պիտի ընէ իր զօրաւոր հակառակորդին։ Անցեալ կիրակի օրուան մաքուր յաղթանակէն վերջ կը սպասենք որ այս կիրակի ալ Հայ խումբը իր կարենայ պատուաւոր արդիւնքով մը դուրս ելլելու այս դժուարին մրցումէն։

Անցեալ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ը քիչ մը խառն կազմով խաղացած էր Rouenի համապատասխան խումբին դէմ, եւ այս վերջինը յաղթած էր 4-2 նշանակէտով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը դաշտ պիտի գայ հետեւեալ կազմով.— Բերդապահ Տէվէճեան, վերջապահներ՝ Մ. Մկրտիչեան եւ Թ. Շահմիրեան, միջնապահներ՝ Խրուանդ, Գամէր եւ Պաղտասարեան, յառաջապահներ՝ Շահան, Ս. Կարապետեան, Կ. Կարապետեան, Օ. Գրիգորեան եւ Պ. Զալըգեան։ Պահեստիներ՝ Ցաճատ, Հրայր եւ Մինաս։

Հայ խումբը պիտի մեկնի այս առաւօտ ժամը 7.45ին ճեպընթացով կառ Սէն Լազարէն, ու պիտի հասնի Rouen ժամը ճիշդ 10.40ին (Rouen 140 քիլոմէթր է փարիզէն։ Ժամադրավայր՝ ժամը ճիշդ 7.15ին Cour de Rome։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը կը մրցի այսօր C. S. Surmelinի Ա. խումբին դէմ։ Այս խառն խումբը կազմուած էնախկին առաջինին եւ պահեստիի լաւագոյն խաղացողներէն, իր մէջ ունենալով հետեւեալ խաղացողները.—Վիչէն, Հրայր, Մինաս, Բիւզանդ Ցագէսեան, Գալուստ, Հայկազ, Ցաճատ, Ցակոբ Եւայլն։

Իսկ պահեստին պիտի մրցի նոյն խումբի (1 B.)ին դէմ։ Ժամադրավայր՝ ժամը ճիշդ 2ին Metro Avron.

Գ. Կարապետեան

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի պահեստի խումբը պիտի մրցի այսօր կիրակի E. S. Villjuifի պահեստի խումբին դէմ, ժամը 3ին Վիլժուիֆի մարզարանը։ Ժամադրավայր՝ ժամը 1,30ին Metro Italie.

* * Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պէլվիլի Մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ երեքշաբթի 26 Ապրիլ ժամը 8,30ին 40 Rue de Belleville.

Տեղի անձկութեան պատճառով ստիպուած ենք յաջորդ համարին ձգել ուրիշ գրուածքներ։

թեամբ վտանգը տեսնելով՝ Մոսկուայի գործակալներուն դէմ դիրք բռնեցին: կառավարութեան, խորհրդարանին, ինչպէս նաեւ աշխատաւորներուն համար կարգախօսը նոյնը պէտք է ըլլայ՝ «Համայնավարութի՛ւն, ահա՛ թշնամին»:

Չանկ Քայ Շէքի ծրագիրը

Զօր. Չանկ Քայ Շէք կը յայտարարէ թէ Նանքինի նոր կառավարութեան ծրագիրն է իրականացնել Սուն-Եաթ-Սէնի երեք սկզբունքները՝ «Մինչու, Մինչուէն, Մինչէն», այսինքն 1. ցեղերու հաւասարութիւն, 2. քաղաքացիական իրաւունքներու ապահովում, 3. ընկերային բարեկարգութիւններ: Զօրավարը կը յուսայ թէ 1.— Պետութիւնները իրենց աջակցութիւնը պիտի տան չինացի ազգայնականներուն, որոնք ձերբազատուած են պոլշեւիկներէն: 2.— Պատրաստ է զինակցելու մարշախտ Չանկ-Ցօ-Լինի հետ, եթէ անիկա յարի ազգայնական սկզբունքներուն: 3.— Պատրաստ է Նանքինի դէպքերուն պատասխանատուները պատժել եւ արդար հատուցումներ տալ:

Նանքինի կառավարութեան արտաքին նախարար անուանուեցաւ տոքթ. Վու: Հանքէուի համայնավարները հրապարակաւ 250,000 թաէլ կը խոստանան անոր, որ ողջ պիտի բռնէ Չանկ-Քայ-Շէքը եւ 100,000 թաէլ՝ զօրավարին գլուխը բերողին: Չինացի համայնավարները Հուփէի և Հունանի Նահանգներուն մէջ 70,000 զինուոր ունին:

Քիւրտ ապստամբները կը փախչին

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ արեւելեան Նահանգներէն աքսորուած 13 քիւրտ պէյերը որոնք Պիլէճիկ բնակելու դատապարտուած էին, յաջողած են փախչիլ, բայց բռնուեր են Քէօթահիայի լեռներուն մէջ եւ խստօրէն պիտի պատժուին:

Ինքնութեան թուղթեր

Ինչպէս գրեցինք, Հինգշաբթի օրուընէ ի վեր ինքնութեան թուղթերը կը տրուին նոր սակով՝ (100 եւ 20 ֆրանք):

Կարգ մը ընթերցողներ կը հարցնեն մեզի թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ կացութիւնը անոնց, որոնք նախապէս 375 կամ 40 ֆր. վճարած են վերջին օրէնքին համաձայն եւ որոնց ինքնութեան թուղթին վրայ արձանագրուած է թէ միայն մէկ տարուան համար արժէք ունի (Valable pour 1927):

Այս մասին ուղղուած հարցումին պատասխանելով, Ոստիկանական տեսչութիւնը կը յայտնէ թէ պաշտօնաթերթը տակաւին չէ հրատարակած այն մասնաւոր հրահանգը (règlement d'administration public), որուն մէջ պիտի ճշդուին վերոյիշեալ խնդիրները: Հետեւաբար առայժմ անժամանակ է որեւէ դիմում կատարել այս ուղղութեամբ, սպասելով խնդրոյ առարկայ հրահանգին հրատարակութեան:

Ձերբակալութիւններ Ուկրայինայի մէջ

«Թրանսալփին» գործակալութեան մէկ հեռագիրը կ'ըսէ թէ Ուկրայինա պաշտամբած է եւ ամէն օր հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ կը կատարուին Փոթավայի, Եկատերինոսլաւի եւ Թիրասպոլի մէջ:

Ֆրանսայի ոսկիները կը դառնան

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պետական դրամատուններուն միջեւ կնքուած պայմանագրութեան համաձայն, Պանք տը Ֆրանս առջի օր վճարեց իր պարտքը՝ 33 միլիոն սթերլին: Անգլիոյ դրամատունը պիտի վերադարձնէ իբրեւ երաշխաւորութիւն իր վար դրած 18,350,000 սթերլին արժէքով ոսկեդրամը, որ կը կշռէ 150,000 քիլօ: Այս ոսկիները մասնաւոր սնտուկներու մէջ դրուելէ ու կնքուելէ վերջ, հսկողութեան տակ Պանք տը Ֆրանսի նշանակած հասցէին պիտի ղրկուին:

Նախագահը Մարսիլիոյ մէջ

Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Կասթօն Տումէրկ երէկ առաւօտ ժամը 10,30ին մասնաւոր կառախումբով ճամբայ ելաւ դէպի Մարսիլիա: Գիշերը պիտի անցընէ Ավինեօնի մօտ, կառախումբին մէջ, որպէսզի Մարսիլիա հասնի այսօր՝ կիրակի առաւօտ:

Նախագահը զանազան այցելութիւններ պիտի ընէ. բացումը պիտի կատարէ Սէն-Շառլ կայարանին Նորաշէն հոյակապ սանդուխին: Նոյնպէս բացումը պիտի կատարէ Արեւելքի ճակատին վրայ սպաննուած զինուորներուն ի յիշատակ կանգնուած կոթողին եւ վիրաբուժարանի մը: Վաղը՝ Երկուշաբթի Նախագահը պիտի բանայ Ռովի ստորերկրեայ ջրանցքը, որ Պէռի լիճը Ռոն գետին եւ ամբողջ Եւրոպայի նաւարկելի գետերը Միջերկրականին պիտի միացնէ: Այս ջրանցքին մեծ կարեւորութիւն կուտան տեղական թերթերը, որոնք կը գրեն թէ ատոր շնորհիւ Մարսիլիոյ նաւահանգիստին ուժը պիտի տասնապատկուի:

Մարսիլիա հասած են արդէն Երեսփ. Ժողովի Նախագահ Ֆէրնան Պուիսօն և հանրօգուտ շինութեանց նախարար Անտրէ Թարտիէօ, որոնք նախագահին պիտի ընկերանան յիշեալ բոլոր արարողութեանց պահուն:

Ճափոնական տագնապը

Սուզուքի տան սնանկութիւնը, որ ճափոնական դահլիճին հրաժարումը առաջ բերած էր, հիմա տնտեսական ծանր տագնապի ենթարկած է ամբողջ երկիրը: Քանի մը օրուան մէջ մօտ քսան դրամատուններ փակուեցան: Թօքիօի հինգ ամէնէն մեծ դրամատուններէն մէկը՝ «Ժուկօ Ճինքօ» դադրեցուց իր վճարումները: Ուրիշ հաստատութիւններ նոյնպէս կը փակուին հետզհետէ:

Տագնապը այնքան սաստկացած է, որ Ճափոնի պետական դրամատունը, որ 100 միլիոն սթերլինի կանխավճար ըրած էր միւս դրամատուններուն, առջի օր եօթը թոնօ դրամ ղրկեց Օզաքայի հաստատութիւններուն՝ խուճապին կարենալ դիմանալու համար: Ժողովուրդը խռնուած է դրամատուններուն առջեւ՝ իրենց դրամները քաշելու համար: Թօքիոյի մէջ 21 օրուան պայմանաժամով մորաթորիոմ կնքուեցաւ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԻՆ ՔԻԼՕՆ Ապրիլ 28էն սկսեալ հինգ սանթիմ պիտի աճէ եւ պիտի ծախուի 2 ֆր. 15ի:

ԶԱՆԻՊՈՆԻ, իտալացի ընկերվարական երեսփոխանը, որ Մուսոլինիի դէմ մահափորձ սարքած էր, 30 տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ: Նոյն վճիռը տրուեցաւ նաեւ Զօր. Քափէլլօի համար: Ուրիշ մեղսակիցներ 4 ամիսէն 12 տարուան դատապարտուեցան:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

Այս գիշեր, ժամը 8.30ին Salle de Géographie, 184 Bld. Saint-Germain. Պիտի խօսին՝ Լեւոն Բաշալեան (նախագահ), Շաւարշ Միսաքեան (Հ. Յ. Դաշնակցութիւն), Տ. Յակոբեան (Ռամկ. Ազատ. կուսակց.), Սիւնիք (Հնչ. կուսակց.), Կ. Բասմաջեան (Բժշկ. միութիւն), Հ. Գրիգորեան (Ուս. Միութիւն), Գ. Կարապետեան (Զ.Ո.Մ.), Շ. Նարդունի (Յառաջ): Առտուն հոգեհանգիստ՝ Հայ առաքելական եւ հռոմէական եկեղեցիներու մէջ:

∴ Ալֆօրվիլի սգահանդէսը այսօր ժամը 2.30ին, Salle de la Mairie. պիտի խօսի՝ Լ. Զօրմիսեան, սգահանդէսէն առաջ ժամը 11ին, թափօրով այցելութիւն անծանօթ զինուորի գերեզմանին, ծաղկեպսակ մը զետեղելու:

∴ ՅԱՐԴԳՈՂի յառաջիկայ երեկոն նուիրած է Ապրիլ 11-24ի մտաւորականներուն: Պիտի նախագահէ՝ Ա. Ահարոնեան: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 26ին, Երեքշաբթի օրը, Փարիզի Ռուսահայ Կանանց Միութիւնը կազմակերպած է անդամներու եւ հիւրերու համար երեկոյթ Women's Paris Clubի ընկերակցութեամբ, 4 Rue Chevreuse, երաժշտական մասով եւ պարերով Jazz-Bandի ընկերակցութեամբ:

Մուտքը 10 ֆրանք, իւրաքանչիւր անձի համար: Պիւֆէն ձրի է: Երեկոյթի սկիզբը ժամը 8.30ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի 10րդ դասախօսական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը ճիշտ 8.30ին գրադարանի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «կայծակ» խումբի ժողովը՝ Դշ՝ երեկոյ ժամը 8.30ին: գրադարանի սրահին մէջ:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին: կարեւոր օրակարգ, փլաս տ'իթալի քաֆէ տը-լալիւնի վերնայարկը: Մէթրօ՝ իթալի:

Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ Դերասանական խումբը Լոնտոն մեկնեցաւ Ապրիլ 2ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ալեքսան Աթալաքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Թորգոմ Գազարճեանը, որ 1922ին Պոլսէն Կորֆու մեկնած էր. կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել, Ալեքսան Աթալաքեանի 9, Passage Davy, 9, Paris.

ԴՐԱՄ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շահաբեր եւ ապահով գործի մը համար կը փնտռուի ընկեր մը 10—15 հազար ֆրանք դրամագլուխով:
Գրել՝ A. K.
Café au Muguet, 5 Place Clichy, Paris:

ՏԱՆ ՄԷՋ ԳՈՐԾ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

5 եւ 6րդ Arr. մէջ բնակող հայ կարուհիները կրնան տեւականօրէն գործ գտնել. խիստ լաւ վճարում. դիմել՝ Havassianի 3, Rue Thouin, Paris (5e):

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրացի երկիրներով, պատրաստեց Կ. Յ. Բասմաջեան:
Աստիճան 1—1,000,000, գին Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 ֆր.:
Ընտիր թուղթով լաթի վրայ 7.50: Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ: դիմել՝ ՊԱԼԵՆՑ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

ՍԱԿԱՐԱՆ
23 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատր	Léva	18	20
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր »	» Lire	132	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	—
Զուից. »	Frc. Suisse	490	30
Լէյ 100 հատր	Ley	16	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1950	—
» III	»	1500	—
Ռումելիի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

ՈՎ ՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ԿՈՒՏԱՅ "ՅԱՌԱՋ,,Ի, ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՏՆԷ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ 1927

26 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 320

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԵՍՏ ԲՈՅՆ ՄԸ

Մենք զանազան առիթներով տեղեկութիւններ հրատարակեցինք այն ծրագրի մասին, որ կը ձգտի հաստատուն բնակութիւն ստեղծել Սուրիոյ գաղթականութեան մէկ մասին համար:

Մարտ 18ին, մանրամասնօրէն պարզեցինք այդ ծրագրին գլխաւոր գիծերը: Ընթերցողներու յիշողութիւնը թարմացնելու համար, կ'արտատպենք երկու հիմնական կէտեր.—

1.— Հայերը պէտք է համախումբ տեղաւորուին եւ ոչ թէ ցիր ու ցան:

2.— Համախմբումը պէտք է կատարուի ծովեզերեայ շրջաններու մէջ, եւ, որքան կարելի է, մահմետական բազմութիւններէ հեռու:

Այս հիման վրայ պիտի տեղաւորուին քանի հազար հոգի, առաջին առթիւ՝ տասը հազար: Մարդ գլուխ նախատեսուած է [illegible] ստերլին. համագումար՝ 120,000 ստերլին ծախք, որուն 60,000ը պատրաստ է կամ ապահովուած: Մնացորդէն 60,000 ստերլին կ'իյնայ Անգլիոյ վրայ, ուր չորս միութիւններ հանգանակութեան ձեռնարկած են արդէն, ինչպէս գրեցինք: Բարեգործականն ալ տրամադիր է գումար մը յատկացնելու: Հողը պատրաստ է, եւ արդէն սկսած են շինել 300 երկյարկանի տուն, 600 ընտանիքի համար, Պէյրութէն երկու ժամ հեռու, բլուրի մը լանջին վրայ: Իսկ 150 ընտանիքներ պիտի տեղաւորուին Քէսապի մէջ, որ սկիզբէն ի վեր հայաբնակ շրջան մըն է:

Արաբական մէկ-երկու թերթեր՝ ծուռ ակնարկներ ուղղեցին այս ծրագրին առթիւ, անշուշտ սխալ հասկացողութեամբ: Ամէնէն անբարեացակամը, «Էլ Ահրար», աւելի շատ ազդուած է Պոլսոյ Թուրք թերթերուն մէկ սուտ լուրէն, որուն համաձայն իբրեւ թէ 70,000 հայ գաղթականներ պիտի փոխադրուին Յունաստանէն:

Այս լուրին արժէքը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել որ Յունաստանի այսօրուան գաղթականութիւնը ոչ թէ 70,000, այլ թերեւս անոր կէսն ալ չի կազմեր: Ամբողջ եղածը մարդասիրական ձեռնարկ մըն է. ամէնէն առաջ՝ գաղթականները կայաններու թշուառութենէն ազատելու եւ ինքնապահ դարձնելու համար: Եւ այն հողերը որ տրամադրուած են, Սուրիոյ կամ Լիբանանի ժողովուրդէն չէ որ կը խլուին: Արաբական թերթին խմբագիրները անուազն լրջութեան պակաս կ'ենթադրեն, եթէ արդիւնք չեն թրքական օրերէն մնացած հոգեբանութեան մը:

Ինչպէս ըսինք, ծրագիրը գործադրութեան մէջ է արդէն, նախաձեռնութեամբ յատուկ յանձնախումբի մը, որուն գլուխը կը գտնուի Տոքդ. Նանսէն: Մեր մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, հոգատար պետութիւնը եւ տեղական իշխանութիւնները ամէն աջակցութիւն կ'ընծայեն, որպէս զի ժամ առաջ լրանան շինութիւնները:

Հայաստանի ներկայ կացութեան առջեւ, երբ անպատասխանի կը մնան դուռները բանալու բոլոր կոչերը կամ, կ'ենթարկուին անհանդուրժելի սեղմումներու եւ սակարկութեանց, կարելի չէ սովորական աչքով նայիլ այս ձեռնարկին:

Անշուշտ ցանկալի էր որ այս 10-20,000 հայրենակիցներն ալ Հայաստան երթային, միասին տանելով 120,000 ստերլինը եւ իրենց բազուկին ուժը, փոխանակ բոյն հաստատելու եւ արտ վարելու օտար հողի վրայ: Բայց «խորհուրդ մարդկան, կամք՝ կոմինտէրնի»: Եթէ այս հալածականները հին զոհերն են քաղքենի-դրամատիրական աշխարհակալութեան, անոնց ներկայ տառապանքն ալ հետեւանք է «պրոլետարական» յեղափոխութեան անունով սարքուած զաւեշտին, նոյնքան խարդախ եւ դիւային: Եղածը եղեր է: Հին աշխարհը սեւցնելու եւ զանազան շռնդալից հաւաստիքներ արդարացնելու համար, Մոսկուա թող բարեհաճի արտօնել որ գոնէ քանի հազար «աշխատաւոր տարագիր»ներ ալ Հայաստան կամ Կովկաս երթան, այս տարուան ընթացքին: Ամէն պարագայի մէջ, այսպիսի մրցակցութենէ մը պիտի շահի հայ գաղթականութիւնը, հողին կապուելու եւ իր վերջնական կայանը գտնելու համար:

Դառնալով տեղաւորման ծրագրին, կ'ուզէինք որ Սուրիոյ մեր հայրենակիցները հասկնան անոր լրջութիւնը, որպէս զի կարենան օգտուիլ իրապէս:

Ամէն բանէ առաջ, թէ անհատական եւ թէ հաւաքական շահը կը պահանջէ վերջ տալ խճողուած քաղաքներու մէջ թափառելու սովորութեան, եւ քաշուիլ գիւղերն ու դաշտերը, լեռներու գոգը, արդար վաստակը քաղելով հողէն: Մեծ մասով գիւղացի եւ աշխատաւոր, մեր տարագիր հայրենակիցները ի զուր բախտ կը փորձեն բազմամբոխ սալայատակներու վրայ, նեղլ-անտեղի խրտչեցնելով բնիկները: Ահաւասիկ պատեհութիւն՝ համեստ բոյն մը հաստատելու: Ինչո՞ւ կծկուիլ վատառողջ կայաններու կամ պանդոկներու անկիւնը, անվերջ քաշքշել միօրինակ թշուառութիւն մը, բերան ծռել մէկուն միւսին, այլ թէ օտար, երբ կարելի է ինքնապահ դառնալ եւ մարդավարի ապրիլ, ազատ օդի մէջ, հանգիստ եւ համախումբ:

Ժամանակ է թօթուելու շատ մը ունակութիւններ, որոնք հետեւանք են թափառական կեանքի ելեւէջներուն:

Շ.

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սալ տը Ժէօկրաֆին շատ պզտիկ կուգար կիրակի իրիկուն՝ Ապրիլ 11-24ի համազգային սգահանդէսին բազմութեան համար, որ կը հոսէր ամէն կողմէ, առանց դասակարգի խտրութեան, բացառութեամբ Փարիզի հին գաղութի ջոջերուն: Ժամը 9ին, երբ հանդէսը սկսաւ, սրահին մէջ ասեղ ձգելու տեղ չէր մնացած. շատեր ոտքի կը կենային, իսկ բազմաթիւ ուշ մնացողներ կը ստիպուէին ետ դառնալ, ոստիկանները փակած ըլլալով փողոցին դուռը:

Նախագահ Պ. Լ. Բաշալեան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի լռութիւնով պատուել յիշատակը «մեր բիւրաւոր նահատակներուն, որոնք զոհ գացին մեր ցեղին այն դարաւոր ու անտեղիտալի ձգտումին, որ է՝ ազատ ու անկախ ապրելու իրաւունքին տենչանքը»:

Ամէն տարի աւելի մեծ թիւով հայրենակիցներու մասնակցութիւնը ցոյց կուտայ թէ, ըսաւ, այս՛ ժողովուրդը չի մոռնար իր մեռելները:

Յիշեց մեծ գրագէտ Մօրիս Պառէսի խօսքը թէ «Մարդս այն հողին վրայ միայն կրնայ ապրիլ, ուր մեռելներ կան»: Եթէ մեր կապը կտրեցինք մեր անցեալին հետ, հոյզէ ու արեւէ զուրկ տունկի մը պէս ենք որ ընդհուպ խամրելու ու խաթարուելու դատապարտուած է:

«Զկտրենք բնա՛ւ այն կապը որ մեզ կը միացնէ մեր մեռելներուն, անոնց որոնց ոսկորները կը ճերմկին այսօր անապատներու արեւներուն տակ: Օր պիտի գայ որ մենք անոնց համար դամբարաններուն ամէնէն հոյակերտը պիտի կանգնենք, ու տարուէ տարի պիտի երթանք անոր առջեւ ծաղիկներով ու կանանչներով: Բայց թող մենէ իւրաքանչիւրին սիրտը շիրիմի մը պէս ըլլայ, ուր անոնց յիշատակը մնայ անմոռանալի:»

Փարիզի Ուսանողական Միութեան կողմէ խօսեցաւ Համբարձում Գրիգորեան, որ ըսաւ թէ բոլոր մեծ գաղափարները զոհեր կ'ուզեն. հայ ազգը տուաւ այդ զոհերը եւ թշնամին պարտադրեց ճանչնալ Հայաստանի անկախութիւնը: Հայ ազգը այսօր ցիրուցան, չէ կորսնցուցած իր հաւատքը իր անկախ հայրենիքն ունենալու:

Զափահաս Որբերու Միութեան կողմէ Պ. Հ. Խանէտանեան որբերու յարգանքի խօսքն ըրաւ իրենց զոհուած ծնողներու յիշատակին եւ աւելցուց թէ իրենք պիտի գիտնան արժանի զաւակները ըլլալ անոնց:

Հ. Մ. Ը. Միութիւնը նամակով մը իր մասնակցութիւնը կը բերէր օրուան սուգին:

Հայ բժշկական միութեան կողմէ Պ. Կ. Բասմաջեան օրհնեց յիշատակը բոլոր զոհերուն, որոնց հոգին, ըսաւ, կը սաւառնի այս սրահին վերեւ:

Յառաջ-գող Գրական միութեան կողմէ Շ. Նարդունի յայտնեց թէ նահատակ մտաւորականներուն համար առանձին երեկոյթ մը պիտի նուիրեն. իրենք իբրեւ շարունակողը անհետացող գրական սերունդին, իրենց մեծարանքը կ'ընծայեն զոհերուն:

Ռամկավար կուսակցութեան կողմէ Պ. Տ. Յակոբեան պատմականը ըրաւ հայեւթուրք յարաբերութեանց, մասնաւորաբար 1908ի Օսմ. Սահմանադրութենէն ասդին: Յիշեց 1909ի Ատանայի ջարդը, որ ցոյց տուաւ թէ հակառակ եղբայրութեան քարոզներուն, Թուրքերը դարձեալ ջարդերով կ'ուզէին խօսիլ Հայերուն հետ: 1915ի եղեռնը սկսաւ այն ատեն, երբ Հօֆ եւ Վ.էսթէնէնկ արեւելեան նահանգներու բարեկարգութեան համար ծրագիր կը պատրաստէին եւ Հայերը ոեւէ պատրուակ չէին տուած Թուրքերուն:

Բանախօսը յայտնեց որ յուսահատելու բան չկայ. Սերպիա, Յունաստան, Պուլկարիա, Ալպանիա, երբ Թրքական լուծէն ազատագրուեցան, քիչ բնակիչ եւ նեղ սահմաններ ունէին. այսօր մեծցած են. Հայաստան հիմա պզտիկ է, սակայն լուրջ եւ համբերատար աշխատութեամբ մենք ալ պիտի ունենանք Միացեալ, Անկախ եւ ազատ Հայաստան:

Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Դաւիթ բէկ, որ ըսաւ թէ Ապրիլ 11—24ը սուգի օր չէ, այլ ուրախութեան. մեր ազգի մտաւորական ազնուապետութիւնը իր կոչումի բարձրութեան վրայ մնաց եւ զոհաբերուեցաւ: Թուրքերը իրենց դիւային ծրագիրներով չկրցան արմատախիլ ընել հայ ժողովուրդը, որ այսօր կ'ապրի թէ հայրենիքին եւ թէ արտասահմանի մէջ: Կոչ ըրաւ երիտասարդութեան, մասնաւորաբար ուսանողներուն, որ աշխատին լեցնել զոհուած մտաւորականներուն պակասը, դառնալու համար հայ ժողովուրդը առաջնորդող ջահն ու փարոսը:

Վերջին խօսողն էր՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ընկ. Շաւարշ Միսաքեան, որ յայտնեց թէ Իթթիհատը 1911ին Սելանիկի համագումարին մէջ վճռած էր արդէն բնաջնջել հայ ժողովուրդը, առաջին պատեհութեամբ: Մեծ պատերազմը լաւագոյն առիթը եղաւ այդ ծրագիրը իրագործելու: 1914ի դեկտեմբերէն սկսեալ հայ մտաւորականներուն ցանկը կը կազմէին Թուրքերը եւ չորս ամսուան նախապատրաստութիւններու հետեւանքովն էր որ գլուխ ելաւ Ապրիլ 11-24ի դաւադրութիւնը, Պոլսէն մինչեւ Անատոլուի յետին գիւղը: Այդ միջոցին ո՛ր եւ է շարժում չէին կատարած Հայերը: Էնվէր արեւելեան ճակատէն վերադարձին, գովեստով կը խօսէր Հայերու հաւատարմութեան եւ Թուրք բանակին ըրած օժանդակութեան վրայ: Ընկեր Միսաքեան կարդաց Պոլսոյ գերման դեսպան Վանկէնհայմի, կոմս Մէթթերնիխի եւ Էրզրումի գերման հիւպատոսին հեռագիրները, որոնք կը հաստատէին թէ Թուրքիա վճռած է ոչնչացնել հայ ժողովուրդը, առանց որ եւ է արդարացուցիչ պատճառի: Ու պատմեց քանի մը զարհուրելի դրուագներ Մեծ եղեռնէն, Տրապիզոնի, Տարօնի, Տիգրանակերտի արհաւիրքներէն մինչեւ ողջ մնացած 60,000 մնացորդներու կոտորածը Տէր Զօրի մէջ:

Պանծացնելով հայ ժողովուրդին անմկուն կորովը, յիշեց Քամառ Քաթիպայի մէկ երգը, ուղղուած Աստուծոյ. *«Ամէն բանի մէջ քու կամքդ ըլլայ, Միայն թէ Հայը լուծի տակ չի լայ»*: «Երբ ժողովուրդ մը վճռեր է ապրիլ ազատ եւ անկախ, երբ կը մնայ ապստամբ բառին ամենալայն առումով, ըմբոստ մտքով եւ սրտով, այդպիսի ապստամբի մը հետ Աստուած անգամ գլուխ չի կրնար ելլել:»

Հանդէսին երկրորդ մասը կը կազմէր գեղարուեստական բաժինը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Օրիորդներ՝ Նուարդ Գալփաքեան (դաշնակ), Երամեան (ջութակ), Սիրաքեան (դաշնակ), Պ. Պ. Մարութեան (արտասանութիւն), եւ Ցիփին (թաւ-ջութակ):

Սգատօնը վերջացաւ ժամը 11ին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Սերպիա կը դաշնակցին?

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ վերջերս կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան Եուկօսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ՝ Իտալիոյ կամ Պուլկարիոյ կողմէ յարձակումի մը ենթարկուելու պարագային գործակցելու համար:

Էնկիւրիի իտալական դեսպանը հինգշաբթի օր այս մասին քանի մը ժամ տեւող տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրք արտաքին գործավարին հետ, Թուրքեւսերպ բանակցութեանց իսկական նպատակին տեղեկանալու համար: Քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծուի թէ այս բանակցութիւնները կարծիքի փոխանակութեան սահմանէն դուրս չեն ելած:

Իտալեւսերպ վէճը

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ տակաւին մեծ շահագրգռութիւն կը տիրէ իտալեւսերպ վէճին շուրջ: Անգլ. կառավարութիւնը կը շարունակէ չափաւորութեան խորհուրդներ տալ Իտալիոյ: Խիստ նշանակալից է, որ արտաքին նախարարութեան խորհրդական սըր Ուիլեըմ Թիրէլ, վերջերս Եգիպտոսէն վերադարձին, Հռոմ հանդիպելով տեսակցեցաւ Մուսոլինիի հետ: Հռոմի դեսպան սըր Ռօնըլտ Կրէհըմի թելադրութիւններէն վերջ, սըր Թիրէլի այս միջամտութիւնը կը կարծուի թէ որոշ արդիւնք պիտի տայ:

Իտալիոյ նախկին վարչապետ Նիթթի Պեկրատի Վրէմէ թերթին փարիզեան թղթակիցին հետեւեալը յայտարարած է Ալպանիոյ մասին.—

«Իտալիա Ալպանիոյ պէտք ունէր Աւստրեւհունգար կայսրութեան օրով, որովհետեւ Իտալիոյ պետական մարդիկը անոր հետ պատերազմի մը հաւանականութիւնը կը նախատեսէին: Արդ, Իտալիա ո՛չ մէկ պատճառ ունի Եուկօսլաւիոյ հետ պատերազմելու եւ խնդիրը բոլորովին փոխուած է: Ալպանիա 27,000 քառակուսի քիլոմեդր տարածութեամբ եւ 800,000 բնակչութեամբ փոքր պետութիւն մըն է եւ գաղթավայր դառնալու յարմար չէ՝ մալարիայի պատճառով:

«Հանքային հարստութեանց մասին կը խօսուի: Ասոնք ծիծաղելի առասպելներ են: Կ'ըսեն նոյնպէս թէ երկու միլիոն Իտալացիներ կրնան հաստատուիլ Ալպանիոյ մէջ. սակայն ասոր համար միլիառներ ծախսել պէտք է: Ասոնք աղետալի սխալներ եւ նախապաշարումներ են, արդիւնք՝ իրերու իրական կացութիւնը չգիտնալուն: Ալպանիոյ մէջ գաղթականութիւն հաստատելու խնդիրը ուսումնասիրելու նպատակով կազմուած մասնագէտներու յանձնաժողովը այս մասին տեղեկագիր մը ներկայացուց, ուրկէ կ'երեւայ թէ պարզապէս յիմարութիւն պիտի ըլլար Ալպանիոյ մէջ գաղթականութիւն հաստատելու մասին մտածելը: Եթէ Իտալիա Ալպանիա մտնէ, բարեկամութիւն չպիտի գտնէ ո՛չ Ալպանացիներէն, ո՛չ Յոյներէն եւ ո՛չ ալ Եուկօսլաւներէն: Մինչդեռ Եուկօսլաւիոյ բարեկամութիւնը անհրաժեշտ է Իտալիոյ, ապագային շահաբեր գործունէութեան մը համար: Չեմ կարծեր որ պատերազմ ծագի: Իտալեւսերպ վէճ մը կարելի չէ տեղւոյն վրայ սահմանափակել»:

Չինական Բաբելոնը

Վերջին լուրերու համաձայն, քրիստոնեայ զօրավար Ֆէնկ-Եու-Սիանկ, որ «դաւաճան» Շանկ-Քայ-Շէկի յաջորդեց իբրեւ հրամանատար ազգային-պոլշեւիկ ուժերուն, նմանապէս աչքէ ինկած է: Այս հրամանատարին Հանքէուի ներկայացուցիչը բանտարկուած է, դաւաճանած ըլլալով համայնավարական դատին: Զօրավարը, որ 60,000 զինուոր ունի, համայնավարութեան դէմ յայտարարութիւններ ըրած է:

Միւս կողմէ, հիւսիսի դիկտատորը, Զանկ-Ցօ-Լին, կը հերքէ հարաւցիներու հետ հաշտուելու լուրը եւ կը յայտնէ թէ պիտի շարունակէ իր կռիւը անոնց դէմ, աւելի սաստկութեամբ:

∴ Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը մօտերս օգնական ուժեր պիտի ղրկէ Չինաստան, իբրեւ նախազգուշութիւն:

Փէքինի մէջ բռնուած պոլշեւիկեան գաղտնի փաստաթուղթերէն մաս մըն ալ բացուեցաւ անցեալ շաբթու: Անգլ. թերթերը կ'ըսեն թէ՝ այդ փաստաթուղթերէն կը հասկցուի որ անգլիական, ամերիկեան եւ ճափոնական դեսպանատուններու կարգ մը սպասաւորները ամսական չորս ստերլին կը ստանային պոլշեւիկներէն, գաղտնի թուղթեր յանձնելու համար:

∴ Չինաստանի ժողովրդային կուսակցութեան, Քուոմինթանկի Եւրոպայի գործադիր կոմիտէն հրատարակութեան տուաւ երկար զեկոյց մը, որ կը յայտնէ թէ կարմիրները, որոնք իրենց խնդրանքով ընդունուած էին կուսակցութեան մէջ, վերջերս արտաքսուեցան իբրեւ Մոսկուայի վարձկանները: Գործադիրը լիովին կ'արդարացնէ Շանկ-Քայ-Զէքի ընթացքը, և կը յայտարարէ թէ ան հաւատարիմ բարեկամը եւ կտակակատարն է հանգուցեալ յեղափոխական Սուն-Եաթ-Սէնի, թէ անոր մղած պայքարը պոլշեւիկներուն դէմ՝ համաձայն է Քուոմինթանկի սկզբունքներուն: Ան թոյլ չպիտի տայ որ խորհրդային իշխանութիւն հաստատուի Չինաստանի մէջ, եւ ճիշդ ասոր համար դաւաճան հռչակուեցաւ Գ. Միջազգայինին կողմէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՃԱՆԱՊԱՐՀԷՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 6 Ապրիլ

Ահա վերջապէս հեռուէն մշուշով քօղարկուած կը նկատուի ամեհի լեռներու շարանը, ծովեզրէն վերասլաց ու ձիւնածածկ գագաթներով։ Լիբանանի լեռներն են, որոնց լանջերուն վրայ կը հանգչի ազա՛տ երկիրը Մեծ Լիբանանի։

Երջանի՛կ ժողովուրդ։

Տարիներէ ի վեր ապրած էի տափարակներու վրայ սողոսկող, համր ու գորշ աշխարհներու մէջ. ու այս վիթխարի լեռները, կարծես լէթարժիք քունէ մը, կ'արթնցնեն իմ հին երազներն ու թռիչքը հպարտ ու վեհ, խրոխտ ու յանդուգն, ու պահ մը նորէն կ'անդրադառնամ այն զարհուրելի փոթորկին, որ անցաւ սեւ օր մը մեր լեռներուն մէջէն ու սրբեց ոչնչացուց կամ շաղ տուաւ ի սփիւռս աշխարհի... ու անոնցմէ բեկորներ ինկան այս լեռներուն ստորոտը ու կը հեւան դաժան կեանքին ծանրութեան տակ։

Մեր նաւը նազանքով կը սահի կապուտակ-հանդարտ ծովի վրայէն եւ աղմուկով խարիսխը կը մխէ ծովուն մէջ։ Կանգնած ենք ափէն հեռու։

Վարէն ու վերէն ներս կը մագլցին սեւ ու պղնձագոյն Արաբներ անտանելի ժխորով ու կոկորդային վայնասունով։ Մակուկավարներ են. պայուսակս կը քաշեն ու զիս կը հրեն դէպի օդին մէջ կախուող բազմաստիճան սանդուղները. հեշտութեամբ կարելի է օդին մէջ պտոյտներ գործելով ինքզինքը գտնել ալիքներուն մէջ։ Դիմացս ուշադրութիւնս կը գրաւէ կարճահասակ ֆէսաւոր Սուրիացի մը, որուն կուրծքին հայերէն տառերով աչքիս կը զարնէ «Ազգային մակուկավար»։ Մտածելով որ ո եւ է հիմնարկութեան կողմէ Հայերուն դիւրութիւններ տալու համար վարձուած է, իբերս անոր կը յանձնեմ։ Երբ մակոյկը ափին կը մօտենայ, կ'իմանամ որ Մուսթաֆա է անունը եւ միայն շահադիտական նպատակով իր կուրծքը զարդարեր է։

Մաքսատունէն քանի մը քայլ է անխուսափելին «Պաղտատ» հիւրանոցը. կեղտոտ փողոցին մէջ, բազմաթիւ կեղտոտ յարկեր բարձրանալէ վերջ, ձեր առջեւն է Ստեփան աղան, որ իր տունը սիրելի հիւր մը ընդունածի ձեւով ներս կը հրամցնէ եւ ամէն գուրգուրանքը կուտայ ձեզի։ Նոյն վերաբերումը կը տեսնէք եւ հիւրանոցի տանտիկինէն։ Բայց ափսո՜ս, որ ճարահատ, անցորդներու միայն կրնայ ծառայել։

Ֆրանսական կառավարութիւնը ոչինչ կը խնայէ կերպարանափոխելու Պէյրութը։ Երկու երեք տարուան մէջ այնքան բարեզարդուած է, որ զարմանք եւ հիացում պատճառած է նոյն իսկ հռչակաւոր ոճրագործ Ազմի պէյին, երբ անցեալները հիւր էր եղած Պէյրութին։ Այս մարդը այնքան լաւ կը ճանչնայ Պէյրութը, երբ ինքը հոն կուսակալ էր եւ այժմեան գեղեցիկ ծառուղիներու փոխարէն Սուրիացիներու գլուխներով զարդարուած ցցուղիներով էր զարդարեր քաղաքը։ Այս հանգամանքը զայրոյթով կը յիշեցուցեր էին անոր Պէյրութի սուրիական թերթերը։

Նախկին փոքր սէրայի առջեւ (Պուրճի) գեղեցիկ երկար հրապարակ մը բացուած է շատրուանով՝ հասարակածային բոյսերով եւ ծառերով զարդարուած. նոր փողոցներ եւ քարաշէն նոր տուներ արաբական ու եւրոպական ճարտարապետութեամբ եւ օր աւուր տենդոտ կը շինուին նոր թաղեր ու կը վերցուին աւերակներու վերածուած կեղտոտ թաղերը։ Բայց տաճկական թուղրան դեռ անաղարտ է փոքր սէրայի եւ նաւահանգստի, Ոստիկանութեան տան ճակտին. մոռացութեա՞ն թէ հեռատեսութեան արդիւնք է։

Բարափը գեղեցիկ է. փոքր բայց եւրոպական ձեւով շինուած է, շրջապատուած առաջնակարգ պանդոկներով ու հաճելի սրճարաններով։ Բայց աւելի է անշուշտ, իր ժողովրդի կենցաղովը, շուկայով, եւ մեր պապերու վայելած, օրհնած մթերքներովն ու ընդեղեններովը։

Թրքական ոչինչ մնացած է։ Ձեմ գիտեր նախապէս ինչ է եղած։ Միաձոյլ զանգուած է կարծես մէկ լեզուով խօսող, միեւնոյն դիմագծով, բարքով ու կենցաղով։ Կիները բաց են եւ անճոռնի կերպով շպարուած, մանաւանդ աչքերու գիծերը, որ կ'երկարին երբեմն... մինչեւ ականջը. էրիկ մարդոց շատերը դեռ գդակ եւ գիշերնոցով շուկայ կելլեն. նարկիլէն եւ լաճիվէն անխուսափելի մուրացիկներու ամբոխը անկիւններու ու պատերուն տակ։ Բայց այս ամէնը աւելի տանելի է քան Աղեքսանդրիոյ տեղացիներու մասը։ Թերեւս աչքս վարժուեցաւ։

Լիբանանը ազատ է, այն ազատութեամբ, ինչ որ Հայաստանը կը վայելէ այժմ. բայց սա տարբերութեամբ որ երկրին իրական տէրերը ազատութիւնը ունին բողոքելու, օրինական պայքար մղելու եւ իրական յոյսը՝ ընդլայնելու իրենց ազատութիւնները, իսկ Հայաստանը այդ յոյսն ալ չունի։

Սուրիան բաժնուած է չորս Հանրապետութիւններու, Աղեքսանդրեակի, (քաղաքը իր փոքրիկ շրջանով) Լաթաքիոյ, Մեծ Լիբանանի եւ Դամասկոսի։ Ուժեղ պայքար կայ Սուրիոյ միութիւն ստեղծելու մէկ հանրապետութեամբ կամ թագաւորութեամբ։ Ասոր ամէնէն ուժեղ կուսակիցը մահմետական տարրն է եւ յոյն օրթոտոքս հասարակութեան մէկ մասը, իսկ Մարոնիներուն կարծես այս վիճակն է հաճելի, քանի որ վարչական նպաստաւոր բաժանումները տանելի դրութիւն է ստեղծեր բնակչութեան համեմատութեան տեսակէտէն։ Եւ ի հարկէ բռնազբօսիկն ու արուեստական քաղաքական այս բաժանումները, բնականօրէն անբաժանելի։ Պայքարը շատ ուժեղ է եւ միացման ձգտումը յամառ։ Օր մը անշուշտ կը յաջողին, որով կը կազմուի զօրեղ պետութիւն մը, որ անշուշտ չուշանար երեւան հանելու ներքին երկպառակութիւններ ու պայքար, դրդուած ազգային, տնտեսական, դաւանական հակամարտութիւններէ եւ արտաքին ուժերէ։

Դամասկոսի եւ Լիբանանի մահմետական ազգայնականներէն է, որ կը շահագործուի նաեւ Պաղեստինի Արաբներու դժգոհութիւնը «Հրէական օջախի» դէմ։ Բայց այն թափով, որ Հրեաներն են սկսած գործի, քիչ յոյս կը մնայ յաջողութեան։

Վ. ԱՅԻԿ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԿԱՐՕՏԻ ԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Ա՛խ սանձէր դու գացիր բարով,
Զմուշ չես տեսներ ծիավր տառով,

Հարս նստեր ծիժ կը բերէ,
Առջինեկն էլ գութան կը վարէ:
Վայ լէ՛ լէ՛, Արփիկ, վայ լէ՛ վայ լէ՛ լէ՛:

Ծովուն ծաւքըմ կէր, անունն էր արօր,
Վ.գիկն էր էրկէն, սրպիկ սեւաւոր,
Առնեմ բէջարէն, էրթամ ծիտ ինոր,
Արի եար, արի՛, դուրպած մի մնա,
Աստուրի մալը ծի, քէ չի մնայ:

ՈՒԽՏԻ ԵՐԳ

Ժամ տունն գացի աւագ Ուրբաթ,
Աղօթք էրի կանչի սարհատ:
Ուխտի գացի ոլոր մոլոր,
Տէրտիկս էր մեծ սրտիկս մոլոր:
Կանչի զԱստուած ծաւատաւոր,
Քանց Սուրբ Սարգիս մեծ Զօրաւոր:
Սուրբ Կարապետ լերան գլխին,
Ջուխտակ աղբիւր մէջ իւր բակին,
Իր դուռ կուգան գառն ու մաքին,
Մատաղ կ'ըննեն յոյս կիրակին:

Հաւաքեց
Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՀԱՄԵՍՏՆԵՐԸ

ԱՐԻՍ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

Զանկերը աքսորուած էր Արիս, անոնց հետ որ կը կազմէին «Ըրւազ փանդաւոր»ներու աւելի ստուարաթիւ խումբը։

Մարդ չունէր Պոլիս. միմիայն իր տանտիրուհին՝ որուն մօտ ապաստանած էր քիչ մը բարեկամաբար եւ որուն մօտ ինծի ալ թաքստոց ընծայած։

Ապրիլ 24ի նախօրեակին՝ երազ մը տեսած էր ան.— սրբավայր մը՝ որ աղետաբեր էր իրեն. յունական եկեղեցի մը՝ իր կապոյտ պատերով։

Երազներու կը հաւատար։

— Երկրորդ անգամն է, կ'ըսէր, որ այս չարագուշակ երազը կը տեսնեմ կեանքիս մէջ։

Առաջինին շատ ծանր փորձանք մը անցուցած էր՝ մահուընէ ազատելով. կը նախզգա՛ր աղէտը որ այս անգամ իրեն կը սպառնար։

— Պիտի ձերբակալուիմ, կ'ըսէր յուզումով, եւ սպասելով որ հերքուի ինձմէ։

Իրաւ ալ, ցերեկը ահաւոր սուրեր մը կը շրջէր պատուհանին տակ, դաժան հասակը թուրք լրտեսի մը եւ պատուհաններն ի վեր երկարող անոր ցաւը. մինչ գիշերը պիտի գային զինքը տանելու վերջնականապէս։

* * *

Ժամը IIի առեններն էր։ Դուրսը՝ մո՜ւթ, մո՜ւթ։ Ցիրական ձեռք մը՝ անսպասելի ուժգնութեամբ կը հնչեցնէր դրան զանգակը։ Զարաշո՛ւք ազդարար։ Տանը մայրիկին վիճակած էր բանալ պատուհանը ու նայիլ վար։ Ուրիշ ո՞վ պիտի համարձակէր այդ յանցաւոր տունին մէջէն։

— Աստուածամար, մրմնջեց զարհուրած կինը՝ ներս քաշուելով։

Սարսո՛ւռ։

Վտանգին հոտը առած, լամբը ձեռքիս կը սպասէի։ Վարի յարկէն իսկ, ուր կը մնային, լսեցի սոսկումի ձայնիկը, ու շիտակ պարտէզ, յետոյ քովինը, յետոյ միւսը...։ Ինծի հետ, նոյնպէս, պատահաբար հոն գտնուող հիւր մը (Նշան Պէշիկթաշլեան)։ Իսկ ծանրամարմին գաւառացի տղայ մը ինք ալ փախստական նոյն ծակին մէջ, ինքզինքը կը գլտորցնէր մահճակալին տակ։

— Ե՛ս կը բանամ դուռը, ըսած էր Արիս. թո՛ղ տղաքը ազատուին։

Կրնա՛ր ինք ալ փախչիլ. բայց չէր ուզած որ իր պատճառով մենք ալ վտանգուինք. ոստիկանութիւնը կ'անգիտանար միւսներուս գոյութիւնը այդ տան մէջ։

Եւ արդարեւ ինք անձամբ դիմաւորած էր իր մահուան առաջնորդները՝ իր մարմինը վահան ընելով ի պաշտպանութիւն փախստականներուս։

* * *

Իր առաջին աքսորավայրէն քանի մը քարթ ղրկած էր Արիս իր տանտիրուհիին, կարճ, կտրուկ, հեռագրական ոճով, թուրքերէն գրուած քանի մը քարթեր՝ որոնք կը կրէին իր հայերէն ստորագրութիւնը։

Օր մըն ալ, երկարատեւ ընդհատումէ մը վերջ, Պրուսայէն է որ իրմէ երկտող մը կուգար, միշտ նոյն նախկին թուրքերէն գիրովը, որ իրը չէր։ Տեղւոյն պատերազմական Ատեանը անպարտ արձակած էր զինքը՝ իր «անմեղութիւնը» հաստատած ըլլալով։ Այդպէս կը գրէր ան՝ միամիտ կամ միամտող ուրախութեամբ մը։ Եւ խիզապէս, զինքը տեսած էին Պոլիս, ոստիկան-զինուորի մը հսկողութեամբ՝ կ'անցնէր ան Բերայի Շիտակ-ճամբայէն, մազն ու մօրուքը ալեխառն ու խառնուած, տառապած նախամարդու կատարեալ կերպարանք մը։

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը կրկին կ'աքսորէր զինքը, սակայն։ Ատեն մը կը մնայ ան Քէօթահիոյ բանտը։ Ցեղացի ընկերներ այցելութեան կ'երթան իրեն։ Վերջին ծայր խղճալի, սրտաճմլիկ վիճակ մը. աչքերը հիւանդ, արիւնոտ, շարաւոտ. վրան-գլուխը՝ մաշած, աղտոտ, պատռտած. ոտքերը՝ գրեթէ անկօշիկ։ Եւ սակայն, յուսադրումի բառեր կը գտնէ ան՝ ուղղուած անոնց որ դեռ ազատ էին... Շատ կ'աշխատէին զինքը երաշխաւորութեամբ հանել բանտէն, քաղաքին մէջ շրջագայելու արտօնութիւն մը գէթ ձեռք բերել։ Ի զո՜ւր։ Իր բոլոր «էվրագ»ները Պոլսէն «միմլէնմիշ» եղած էին։

Ցետոյ, երեւցած էր Աֆիոն Գարահիսարի մէջ ու ինկած էր գոհիա։ Հոն, միշտ նոյն ողորմուկ թշուառութիւնը։ Ա՜յն աստիճան, որ օր մը, գաղթական հայուհի մը, խորապէս ազդուած իր երեւոյթէն, կ'ուզէ քառասուննոց մը սահեցնել անոր ափը...։

— Ո՛չ, քոյրի՛կ, ես տակաւին մուրացկան չեմ, կ'ըսէ Արիս, երեսը անդին դարձնելով ու արցունք մը կուլ տալով։

Աքսորէ աքսոր քշկռտուած, ի վերջոյ կը հասնէր Հալէպ։

Ամիսներ առաջ, հայրենակից մը երկու կտոր ադամանդ յանձնած էր Արիսին։ Ազգական մը ունէր, տարագրուած էր Հալէպ։

— Եթէ ըլլայ որ Հալէպ երթաս՝ գտի՛ր զինքը, խնդրած էր Արիսէն, ու յանձնէ իրեն։ Իսկ եթէ չգտնես՝ հէլա՛լ ըլլայ քեզի։

Ու Արիս, երկար ատեն, իր ոջլոտ ցնցոտիներուն ծալքերուն խորը ծրարած թանկագին պզտիկ ադամանդները, փնտռած գտած էր յանձնարարուած գաղթականը եւ նոյնութեամբ, անվթար, իրեն յանձնած զոյգ մը աւանդները։ Ամբողջ իր գողգոթայի ընթացքին չէր դպած անոնց. իր արդար իրաւունքն էր, սակայն, գոնէ մէկը ունել...։ Չըրա՜ւ...։

Ի՜նչպէս կ'ըլլայ, օր մըն ալ կը յաջողի ինքզինքը նետել Պոլիս։ Բայց այս անգամ՝ կատարելապէ՛ս այլափոխ։ Զինուոր է՝ անունը՝ Տիրան օղլու Արթին, եւ դէմքը շրջանակուած արծաթաթել մօրուքով։ Հայդար-փաշայի զինուորական հիւանդանոցն է ղրկուած իր աչքերուն քննութեանը համար։ Իր նախկին աշակերտուհիներէն մէկը կը տեսնէ, պատահաբար, փողոցը։ Կը ձայնէ։ Աղջիկը, առջի բերան, չի ճանչնար զինքը...։ Կը խնդրէ անկէ իմաց տալ իր նախկին տանտիրուհիին՝ որ անգամ մը իրեն տես գայ։ Ու իր այդ յաւիտենական իղձը սրտին մէջ՝ կը սպասէ, կը սպասէ, կը սպասէ...

Ըսուեցաւ թէ զինադադարէն տարի մը առաջ, կրկնապէս տառապող իր աչքերը յաւիտեան փակեր էր անիկա՝ Անատոլեան հեռաւոր անկիւն մը մէջ, զոհ՝ Թիֆիւսին։

Խե՜ղճ Արիս...

Խե՜ղճ խորայէլ Տիրանի, որ կ'ուզէր — ինչպէ՜ս կ'ուզէր — բանաստեղծ ըլլալ։

* * *

Հանգչեցէ՛ք, իմ Մեռելներս, տակաւին հանգչեցէ՛ք։ Մենք մեր խունկը չենք մոռնար ձեզի։

Ու սպասեցէ՛ք մեզի հետ աւետաւոր ձայնին՝ որ ձեզ դուրս պիտի կոչէ հողերուն տակէն, միջոցներուն մէջէն ու բոլոր հորիզոններէն...

Ու այն ատեն Յարութիւնը միասին պիտի տօնենք, պզտիկով, մեծով, ողջով, մեռելով...

ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ԿՏԱԿԸ

Ամբողջ երեք տարի, մինչեւ 1918ի փառաւոր աշունը՝ Արարատի մեր կորիճներուն տարած անզուգական յաղթանակը, բռնակալութիւններուն էն վայրագն ու արիւնկզակը դաւադրեց Հայ ժողովուրդին, հոսեցուց Հայ արիւնը, կարմիր ներկելով պատմական Եփրատն ու Տիգրիսը մինչեւ ցարդ մոռցուած Խարբերդի Ծովք Կէօլճիւկը (ուր ինկան աւելի քան 50 հազար Հայեր), Արաբիոյ անապատները, Հայաստանէն Միջագետք բոլոր լեռներն ու դաշտերը։

Կարաւան առ կարաւան մէկ միլիոն Հայութեան բնաջնջումը, իր բոլոր սոսկատեսիլ պատկերներով աննկարագրելի է եւ աննախընթաց՝ համամարդկային ծանօթ պատմութեան մէջ, որովհետեւ ինչ ոճիր որ մարդկային մտքի ամէնէն խաթարուած բնազդը կրնայ ծրագրել եւ ստորին երեւակայութիւնը կրնայ յղանալ, չեն համեմատուիր այս կոտորածին հետ։

Անցեալի ահաւոր ջարդերն ու հալածանքները, կ'ըսէ ամերիկացի գիտնական մը, իրենց պարունակած բոլոր դրուագներով չափազանց աննշան կը թուին՝ բաղդատելով 1915ին Հայ ցեղի կրած տառապանքներուն հետ։ «13րդ դարուն սկիզբը, Ալբիգացիներու ջարդը պատմութեան ամէնէն ողբալի դէպքերէն մէկը նկատուած է միշտ։ Մոլեռանդութեան այս բռնկումին մէջ 60,000ի չափ անձեր սպաննուած են։ Ս. Բարթողիմէոսի ջարդերուն մէջ, մօտ 30,000 մարդկային էակներ կորսուեցան։ Սիկիլիական ջարդերը, որոնք մոլեռանդական ամէնէն դիւային պոռթկումներէն մէկը հանդիսացած են, 8,000 անձերու մահուան պատճառ եղած են։ Թօրքուէմատայի օրով, սպանիական հաւատաքննութեան վրայ հատորներ գրուած են։ Եւ սակայն իր կառավարութեան 18 տարիներուն՝ 8,000էն քիչ մը աւելի հերետիկոսներ միայն մահուան դատապարտուած են։ Թերեւս պատմութեան միակ դէպքը, որ ամէնէն աւելի կը նմանի հայկական տարագրութիւններուն, Ֆէրտինանտի եւ Իզապելլայի կողմէ Հրեաներու Սպանիայէն արտաքսումն է։ Փրէսքօթի ըսածին համաձայն, 160,000 Հրեաներ իրենց բնակավայրերէն տեղահանուած եւ գիպուածաբար տարտղնուած են Ափրիկէի եւ Եւրոպայի մէջ։ Բայց այս նախընթաց հալածանքները գրեթէ ոչինչ կ'երեւան, երբ բաղդատուին հայկական տառապանքներուն հետ»։

Ու անոնք որ թուրք խաժաղանի զոհերէն կրցան վերապրիլ իրենց ցեղային յատուկ տոկունութեամբ, այսօր հակառակ դաշինքներու պատմութեան եւ մարդասէր ու արդարասէր դաշնակիցներու յաղթանակին, հալածական ու անօթեւան կը թափառին աստանդական։

Մարդկային քաղաքակրթութեան պարգացումը մեծ չափով պատմութիւնն է ազգերու պայքարին եւ հալածանքներու ազատագրման։ Թուրքերը ուզեցին խափանել այդ ճամբան մեզի համար։

Որպէս զի Եըլըզի բռնակալ Համիտի 30 տարուան չկրցածը երեք ամիսէն կամ երեք տարիէն կատարուի, որպէս զի առնուազն 50 տարի խափանուի հայութեան վերելքը, ինչպէս խոստովանեցաւ դահճապետ Թալէաթը, որպէս զի միանգամ ընդ միշտ թաղուի «Հայկական Հարցը», մեր յաւիտենական թշնամին առաջին [illegible] թիւ, սիսթէմաթիկ կերպով [illegible] ւորականութեան երկարեց մահուան ահաւոր մանգաղը։ Անհրա[illegible] ժեշտ էր այդ իրեն համար, [illegible] յութիւնը զրկելու հաւաքական դիմադրութիւն մը կազմակերպելու հնարաւորութենէն։

Գրչի ու խօսքի, գրի ու գիտութեան, մտքի ու հայրենասիրութեան, հանրային շահերու պաշտպանութեան եւ յառաջդիմութեան արժէքներ, Զօհրապ, Շահրիկեան, Խաժակ, Զարդարեան, Ակնունի, Սիամանթօ, Վարուժան, Վռամեան, Կիւրճեան, Վարդգէս, Մինասեան, Տաղաւարեան, Սեւակ, Իշխան, Քէլէկեան, Ճանկիւլեան, Պօյաճեան, Շահպազ, Փարամազ, Թլկատինցի, Երուխան, Պուճիգանեան, [illegible] Օզանեան, Գազանճեան, [illegible] կաններ՝ Դանիէլեանները, Չաւուշ [illegible] վրդ., Պօղոս վրդ., Գեղամ վրդ., [illegible] գատեան, Արզլանեան եւ [illegible] հարիւրաւորներ։

Դաժան իրականութիւն [illegible] է, որ իր լաւագոյն տարրերով բնաջնջուած մէկ միլիոն Հայութեան Հայրենի երկիրը ամայացած է։ Բորեններները կը շրջին Խիզանի [illegible] պուրականի, բարձրաբերձ Էրզ[illegible] րումի, Հերոսական Շ. Գարահիսարի, կայտառ Տրապիզոնի, Հայրենաշունչ Խարբերդի, ճարպիկ Տիգրանակերտի, դիւցազն [illegible] Թապի եւ Եդեսիոյ, պատմական Կիլիկիոյ լեռներն ու դաշտերը գիւղերն ու աւանները։

Երբ այս ամէնը գիտենք [illegible] կուգանք տօնել համազգային Նահատակներն ու այս [illegible] Մտածում՝, մէկ ուխտ պէտք է ներշնչէ մեզ, եւ մասնաւորապէս երիտասարդութիւնը։ [illegible] տալ հաշուեյարդարի ժամու [illegible] որ պիտի հնչէ անվրէպ։ [illegible] բաստութիւ ուրիշ բան մը չի [illegible] նակեր, եթէ ո՛չ, ո՛ր միջավայրի մէջ ալ ըլլանք, ապրիլ աւելի [illegible] պաշտ քան վաճառականն ու [illegible] նականը, աւելի խանդավառ [illegible] գրագէտն ու բանաստեղծը, աւելի մոլեռանդ քան աշուղն ու միջնադարեան հաւատացեալը։ Որքա՛ն սառնասիրտ, նոյնքան եւ կրքոտ ու համբերատար։

Ա՛յս է մեր Նահատակներուն թողած կտակը։

ՀԱՐՁԱԿ

Մարսէյլ

ԽՆԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Դուք ո՛չ եւս էք արդէն [illegible] եւ երկու չարաշուք տարիներ [illegible] վեր, ո՛վ հանճարեղ ճշմարիտ [illegible] հակիրները։ Բազմաչարչար [illegible] հատակներ, որ ոչ իսկ հողակոյտ մը ունեցաք։

Կա՛յ սակայն սերունդ մը այսօր, որուն հոգին ձեզմով է լեցուն, ու բերնին եւ որուն [illegible] սրտատրոփ կը բաբախէ ձեր Նուններուն առջեւ։

Կարիճ՝ եւ անպարտելներու [illegible] անտառէն սերած նոր սերունդ մը որուն միտքն ու արիւնը [illegible] ծուած են ձեր գաղափարական [illegible] րով ու ձեր հոյակապ մտածում [illegible] ներով։

Փշրուեցան ու պիտի փշրուին բոլոր այն բռունցքները որ [illegible] գին կռնակէն հարուածել [illegible] սերունդը։

Փա՛ռք հսկաներուդ, [illegible] սերունդը ձեզմէ ստացաւ իր [illegible] ուժն ու կամքը։

Վասերու [illegible] ու կը շարունակէ [illegible] ձեր աննախընթաց [illegible] թիւնը համարելով [illegible] գրութիւն։

...կը փոթորկուի ամէն հեղ ու ...մէն վայրկեան հատուցման ան... ...նձ քամիէն։

...դուք կ'ապրիք ուրեմն։

...ժողովուրդ մը կայ, որ իր ...հոգիին մէջ ձեզի համար յար... ...ւքի լուսաղող տաճար մը ունի։

...կ'ապրիք դուք, եւ պիտի ապ... ...իք յաւէտ։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԽՄԲ. — Այս գրութիւնները ...տացած ենք Ապրիլ 11/24ի Թի... ...ին համար, բայց տեղի անձկու... ...թեան պատճառով ստիպուե... ...ցանք յետաձգել այսօրուան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՑԱՆՔԵՐԸ. — Հա... ...յաստանի աշնան ցանքերուն մա... ...սին հասած տեղեկութիւններուն ...համաձայն, Երեւանի եւ Էջմիա... ...ծնի շրջանին մէջ ցանքերու վի... ...ճակը լաւ է, իսկ Մեղրիի մէջ ...միջակէն վար։

...Զանգեզուրի եւ Փամբակ-Լո... ...ռիի շրջանին մէջ երեւցած է ...մկներու արշաւանք մը, վնաս ...պատճառելով ցանքերուն։

ՊՈԼՍՈՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի օր գրեցինք թէ անցած շաբաթ Պոլսոյ մէջ պոլշեւիկեան գաղտնի ժողով մը տեղի ունեցած է։ Այս առթիւ *Թայմզ* իր Ապրիլ 22ի թիւին մէջ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.—

Թէեւ պոլշեւիկները շատ ուշադիր են բացէ ի բաց պրոպագանդա չկատարելու համար Թուրքիոյ մէջ Թուրքիոյ դէմ, սակայն անոնք չեն վարանիր Պոլիսը գործածել իբրեւ խարիսխ մը՝ Պալքանեան երկիրներու մէջ իրենց մղելիք պայքարներուն համար։

Պէօյիւքտէրէի նախկին ռուսական դեսպանատան մէջ չորս օր տեւող համաժողով մը տեղի ունեցաւ, նախագահութեամբ Կրումաչ անուն մէկու մը, կարեւոր մէկ անդամը Գ. Միջազգայինի, որ վերջերս Պոլիս հասաւ պաշտօնական առաքելութեամբ մը։ Պալքանեան չորս պետութիւնները— Եուկօսլաւիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, եւ Յունաստան — ներկայացուցիչ ունէին այս համաժողովին մէջ. հելլէն երկու պատուիրակներուն անունները են՝ Նիքոլա Տիմիթրիոս եւ Անաստասիոս Վասիլոփուլօս։ Գ. Միջազգայինի ուրիշ անդամներ, որոնք Թուրքիա կ'ապրին եւ իրենց քաղաքական գործունէութիւնները կը ծածկեն առեւտրական պիտակներու տակ, նոյնպէս ներկայ եղան համաժողովին, մանաւանդ Կոլոշթայն ըսուած մէկը, որ Պոլսոյ ամէնէն ազդեցիկ համայնավարներէն մէկը կը նկատուի։

Ասկէ առաջ Վիէննա, յետոյ Սելանիկ յարմար կեդրոններ էին Գ. Միջազգայինի պրոպագանդան վարելու համար Պալքաններու մէջ, բայց հիմա կ'երեւի թէ Պոլիս իրական կեդրոնը դարձած է։ Ասոր համար կարգ մը պատճառներ կան։ Նախ՝ Պոլսոյ մէջ կան մեծ թիւով Մակեդոնացիներ, որոնցմէ շատեր կը գործեն Գ. Միջազգայինին հաշւոյն եւ խիստ լաւ տեղեակ են Պուլկարիոյ, Եուկօսլաւիոյ եւ Յունաստանի կացութեան։ Երկրորդ, Պոլիս սքանչելի կեդրոն մըն է պալքանեան չորս երկիրներուն համար, որոնց հետ յաճախակի եւ արագ հաղորդակցութիւններ ունի ծովէն ու ցամաքէն։

Երրորդ, կ'ըսուի թէ Վիէննայի եւ Սելանիկի մէջ աւստրիական եւ հելլէն ոստիկանութիւնները միջոցներ ձեռք առած են ամէնէն ականաւոր համայնավար գործակալներու դէմ, որոնք նոր միջավայր կը փնտռեն իրենց գործունէութեան համար։

Գ. Միջազգայինի գործակալները լայնօրէն դրամ կը ծախսեն, թէեւ ոչ առաջուան չափ ազատօրէն։ Պաշտօնական սուրհանդակներ,— որոնցմէ շատ ունի Ռուսիա Միջին Արեւելքի մէջ — գործի մարդիկ ու կիներ հրահանգներ եւ դրամ կը տանին Պոլսէն դէպի պալքանեան երկիրները, մինչ Օտեսայէն Պոլիս գործող շոգենաւային ռուսական գիծ մը օգտակար օղակ կը ծառայէ Մոսկուայի եւ Պոլսոյ միջեւ։ Կարգ մը հանրածանօթ համայնավար գործակալներ, որոնք ուրիշ ճամբով չէին կրնար Պալքանները մտնել, ռուսական շոգենաւերով բերուած են մինչեւ Վոսփորի Սեւ ծովու մուտքը, ուսկից պզտիկ նաւերով եզերք ելած եւ ապաստանած են Պէօյիւքտէրէի ռուսական դեսպանատունը, որ Վոսփորի մուտքէն քանի մը մղոն միայն հեռու է։

Գ. Միջազգայինի Պոլսոյ կեդրոնը կ'երեւի թէ շատ դժուար կը գտնէ ո եւ է գործ ընել Պուլկարիոյ մէջ, որովհետեւ ներկայ կառավարութիւնը խիստ հակապոլշեւիկեան է. միւս կողմէ Մակեդոնիոյ ինքնավարական կազմակերպութիւնը, որ պուլկար քաղաքականութեան վրայ զօրաւոր ազդեցութիւն ունի, նոյնպէս հակառակ է համայնավարութեան։ Ռումանիոյ մէջ եւս ո եւ է յառաջդիմութիւն դժուար է, որովհետեւ ռումէն գաղտնի ոստիկանութիւնը խիստ զօրաւոր է։ Սակայն եւ այնպէս Յունաստանի եւ Եուկօսլաւիոյ մէջ բաւական գործ տեսնուած է եւ այս երկու երկիրներուն մէջ է որ Գ. Միջազգայինը կը կեդրոնանայ այժմ։ Յունաստանի մէջ մասնաւորապէս ուշադրութիւն կը դարձնեն գաղթականներուն եւ նաւազներուն վրայ։ Եուկօսլաւիոյ մէջ հակիտալական պրոպագանդա կը կատարեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԺՈՒԱՅԵԼՕՁԻ ՄԷՋ

ԺՈՒԱՅԵԼՕՁ (սեփ. թղթ.). — *Շատ քիչ բան գրուած է այս գաղութի մասին, որ իր մէջ կը համրէ չորս հարիւրի հասնող հայութիւն մը։*

1924ի առաջին ամիսներուն հաստատուած է գաղութը, մեծ մասամբ բաղկացած Սէօլէօզցիներէ եւ Իզմիրի շրջակայ գիւղերէ, մետաքսի եւ գորգի գործարանատէր Պ. Պարէտ Պէյլէրեանի հետ կնքուած մասնաւոր պայմանագրով։

Կիները գրեթէ բոլորն ալ առհասարակ, կ'աշխատին մետաքսի մանարանին եւ գորգի գործարաններուն մէջ, եւ կը բնակին նոյն գործարանատիրոջ կողմէ վարձուած մաքուր եւ օդասուն սենեակներու մէջ։ Այրերը, թիւով աւելի քիչ կիներէն, կ'աշխատին ներկի գործարանին եւ մօտակայ ածխահանքի մը մէջ։

Օրավարձերը, համեմատելով մեծ քաղաքներու վճարումներուն հետ, ճի՛շդ է, քիչ են բայց երբ նկատի առնենք ապրուստի տարապայման աժանութիւնը, բնակարաններուն ձրի տրամադրուած ըլլալու հանգամանքը, եւ ուրիշ կարգ մը նիւթական յարմարութիւնները, եւ եթէ այս ամէնը քննենք թուաբանական հաշւով, կը համոզուինք որ, այս քիչ օրավարձերը իրականին մէջ աւելի ձեռնտու են, մեծ քաղաքներու բարձր օրականներէն։

Երկար ատեն, մէջ ընդ մէջ, ապրած ըլլալով քաղաքներու եւ գիւղերու գործարանային կեանքին մէջ եւ մօտէն շփում ունեցած ըլլալով հայ գործաւորներու կենցաղին հետ, շատ արգահատելի կը գտնեմ այն ձգտումը, զոր ունին մեր հայկական ներքին գաւառներէն հասած գաղթականները։ Անոնք կ'երազեն միշտ մեծ քաղաքներու հասնիլ, առանց գիտնալու որ, հոն, նիւթական եւ բարոյական անկում մը միայն կը սպասէ իրենց։

Գործարանային այս կեանքէն դուրս, գարնան այս ամիսներուն, Ժուայելօզ ունի շատ աւելի նպաստաւոր գործ մը եւս։ Շերամի գործն է այդ, որ ընդհանրապէս կը յաջողի եւ կրնայ ապահովել, առ առաւելն երկու ամսուայ ընթացքին, կարեւոր գումար մը՝ զոր երեք չորս տարուան մէջ դժուար թէ կարելի ըլլայ շահիլ մեծ ոստաններու մէջ։

Շերամի այս գործին համար, այս տարի, պայմանաւորուած են 25 ընտանիքներ, մեծ մասով Պարտիզակցիներ, եւ արդէն գործի ալ սկսած։

1925 — 926 տարիներուն շատ քիչ է եղած այս ճիւղին հետեւողներու թիւը, սակայն, քաջալերուելով այդ տարիներուն տուած լաւ արդիւնքէն, այդ թիւը կրկնապատկուած է այս տարի։

Դպրոցական տարիք ունեցող տղաքներուն թիւը շատ է։ Մէկ քանին կը յաճախեն ֆրանս. դպրոցը, բայց կարեւոր մասը կը թափառի փողոցներուն մէջ։ Ազգային կազմակերպութիւն չկայ եւ կարծեմ որ եւ է ջանք ալ չէ եղած։

Պ. Պէյլէրեանի կ'իյնայ այս կարեւոր գործի մասին ալ իր օժանդակութիւնը բերել։ Լիոնի Ազգային Միութիւնը, որուն սահմանին տակ կը գտնուի այս գաղութը, պէտք է որ զբաղի այս ստուար հայութեան ազգային-դպրոցական խնդրով, եւ օժտէ զայն եկեղեցիով եւ մանաւանդ դպրոցով մը։

*** *Օգտուելով Լիոնի հոգեւոր հովիւ Անանիա ծ. վարդապետի ներկայութենէն, Զատկի առթիւ, տրամադրուած էր մետաքսի գործարանին սրահներէն մէկը։ Ամբողջ գաղութը ներկայ էր։ Երեք տարուան մէջ այս երկրորդ անգամն էր որ այս հալածական բեկորները կը լսէին մեր շարականները։ Վարդապետը պատարագեց եւ քարոզեց մէջ խրատեց ժողովուրդը, որ չկորսնցնէ իր հաւատքը, դէպի լուսաւոր հորիզոններ...։*

Անցորդ

ԿՐԱՍ.— Զատկի կիրակին խումբ մը երիտասարդներու ջանքերով կազմակերպուեցաւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Միքայէլեան ենթակոմիտէն 9 անդամներով։ Այսպէս 1927ի Զատիկը եղաւ գաղափարի օր մը մեզի համար։

*** *Նոյն օրը տեղի ունեցաւ Հօկերու ժողովը։ Փարիզէն մասնաւոր բանախօս մը եկած էր, արդղուածները հաշտեցնելու համար։*

Հօկի անդամներէն Ա. Թ. երկու հարցում ըրաւ. Ա.— Ճի՞շդ է Հայաստան երթալ կամ չերթալու արտօնութիւնը պէտք է մեր ատենապետը որոշէ։ Բ.— տարի մըն է Հօկի անդամ եմ, ինչո՞ւ լուր չպիտի ունենամ եկած շրջաբերականներուն։

Ատենապետը. «Զայնդ կտրէ, քու խելքդ չի հասնիր»։ Ա. Թ. վիրաւորուած տեղէն ցատկեց յարձակելու համար, բայց պատուիրակին շնորհիւ կրկին տեղը նստաւ։ Ներկաները դուրս ելան այլեւս չգալու պայմանաւ։

*** *Գործազրկութեան տագնապէն մենք գրեթէ բնաւ չասզուեցանք։ Գործերը հետզհետէ կը բացուին։*

Ա. ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

50,000 ՏՈԼԱՐՆՈՑ ՏՈՏԻԿՆԵՐ

Ամերիկացի պարուհի մը, Օր. Ձէյ Մարպ, Անգլիոյ նաւահանգիստէն նաւ նստած է, Փարիզ գալու համար։ Մեկնելէ առաջ, օրիորդը ապահովագրած է իր տոտիկները 50,000 տոլարի։ Աշխարհիս ամէնէն գեղեցիկ աղջիկը, անշուշտ պիտի ապահովագրէ ինչ որ ունի իբրեւ թանկագին։ Հեռու մեզմէ բամբասանքը։ Եթէ օրիորդը կրցած է 50,000 տոլարով ապահովագրել իր ոտքերը, ուրեմն այդքան կ'արժե՛ն եղեր։ Ուստի կը շնորհաւորենք այդ տոտիկներուն շնորհալի տիրուհին, մաղթելով բարի ճամբորդութիւն նաւին մէջ, որ մեզի պիտի բերէ օրիորդն ու իր գանձը։

Միայն, եթէ թոյլ կուտաք, քիչ մը դառնօրէն, մեր միտքը կ'երթայ ոտքէն զատ միւս անդամներուն։ Գիտնականին ձեռքերը, արուեստագէտին աչքերը, փիլիսոփաներուն ուղեղները, բանուորին բազուկները։ Այս բոլոր անդամներն ալ, որքան ուժեղ, նոյնքան փափուկ, սակայն ապահովագրուած չեն։

Արդ, ե՞րբ պիտի տեսնենք որ բոլոր այդ անդամներն ալ պարուհիին տոտիկներուն չափ թանկագին արժէք մը ստացած են եւ ապահովագրուած։

ԷՕԺԷՆ ԱՐՆՕ

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՌՈՒԱՊԱՐ. — Փուասօնիէր փողոցին վրայ պարապարահ մը։ Իրիկուն է, եւ քիչ մը պարպար, քիչ մը ճորճոր։ Միջնարարին կը նստին զոյգերը։ Յանկարծ ապտակ մը ճչաց ուժգին։ Աղջկան մը թուշիկը վարդ էր դարձեր, եւ աչքերէն՝ արիւն կը ցատկէր։

Կարծես ազդանշան մը ըլլար, բոլոր զոյգերը նետուեցան գիրկ գիրկի, այս անգամ ոչ թէ նուագով, այլ հայհոյութեամբ եւ կիներու ծանօթ աղաղակներով։ Կարծես նոր պար մըն էր վայրագ։ Երիտասարդ մը, գլուխը խոյի նման տնկած, ուզեց գլխովը զարնել հակառակորդին փորին, սակայն վրիպելով գլուխը մտաւ հայելիին մէջ։ Հայելին ջարդուփշուր եղաւ, եւ արիւնով ներկեց օրհնեալ գլուխը։ Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց։ Սակայն դեռ կը շարունակուէր կռիւի պարը։ Վերջապէս հասան ոստիկանները, սակայն կռուազանները փախած էին արդէն, պարասրահին տախտակամածին վրայ ձգելով դանակ, գաւազան, գլխարկ եւայլն։

ԱՂՋՆԱԿ ՄԸ ԱՅՐԵՑԱՒ. — Փարիզի մէկ խոնարհ փողոցին մէջ Լեհ Դաւիթ Բէյրախի աղջնակը Իտա, տանը մէջ մինակ մնացած պահուն, կը վառէ հրէական Զատկի շահերը որ դրուած էին սեղանին վրայ։ Զահերը կը հրդեհեն սենեակը։ Եւ աղջնակը այրուելով, սարսափելի ճիչեր կ'արձակէ։ Մինչեւ որ դրացիները կը հասնին, Իտա կը մեռնի անգութ մահով մը։

ՍԱՓՈՐԸ ԿՈՏՐԵՑԱՒ ՋՈՒՐԻՆ ՃԱՄԲԱՆ.— Քլէրմօն-Ֆէրանի գիւղերէն մէկուն մէջ կար Կուայեօն անունով գող տիկին մը 70 տարեկան։ Այս կինը ծնած օրէն սկսեալ սովորութիւն ունէր «ճանկ նետել»։ Հազար անգամ բռնուած էր, սակայն դարձեալ չէր հրաժարեր մոլութենէն։ Գիշեր մը մտաւ դրացիին տունը սակայն տան երիտասարդը, Սիլվէն, տեսաւ եւ, երբ գողը կեցած էր սանդուղին վրայ, աթոռ մը նետեց գլխուն։ Գող պառաւը տապալեցաւ, վար թաւալեցաւ եւ մեռաւ։

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՄԱՅՐԸ.— Քօնքարնօյի մէջ, 30 տարեկան կին մը, տիկին Մահէ, կեանքէն բոլորովին յուսահատ, առաւ երկու փոքրիկ զաւակները եւ նետուեցաւ գետը։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԿԸ ՇԻՆԷ. — Ստեփանաւանի շրջանին մէջ Արջիվանիկի գիւղացիները որոշած են իրենց աշխատանքով եւ ծախքերը ստանձնելով ջրանցք մը շինել գիւղին համար։ Եւ կեդրոնէն խնդրած են միայն մասնագէտներ ղրկել իրենց։

ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.— Ստեփանաւանի շրջանին մէջ, Ղոթուր-Բուլաղի գիւղացիները որոշած են հրաժարիլ հողագործութենէ եւ զբաղիլ միայն անասնապահութեամբ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

...նանթի մէջ էր որ, երկար եւ ...քնաջան հետապնդումէ մը յե... ...տոյ, բախտը ունեցայ այդ գոր... ...ծիչներէն շատ մը երեւան հա... ...նելու։

***

Ի՞ՆՉՊԷ՞Ս ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆԵՑԻՆՔ ...ՅԴ «ԴԺՈԽԱՅԻՆ ՄԱՏԻՏՆԵՐԸ»

...Շատ խրթին պաշտօնի մը ըն... ...թացքին ուժաթափ եղած ըլլա... ...լով, պետերս ինծի արձակուրդ մը ...շնորհած էին։

...Հազիւ թէ Ն... քաղաք հա... ...սած էի, երբ Շանթիյիէն քաշ... ...ուած հեռագիր մը ինձ կը հրա... ...մայէր տրամադրուիլ փոխ-լրտե... ...սական կեդրոնի պետին։

...Չոր բախտս անիծելով մէկ... ...տեղ, կեդրոն ուղղուեցայ, ուր ի... ...րօք ինծի կը սպասէին։

Քաղաքային թէ զինուորական իշխանութիւններէ բխած զանազան տեղեկագրեր հաղորդուեցան ինծի. անոնցմէ կը հասկցուէր թէ կասկածելի անձերու խումբ մը, որոնք անպատճառ լրտես չէին կրնար ըլլալ —, նոյն շրջանին մէջ կը գործէր ու կը տարածէր բնակչութեան մէջ վրդովիչ սուտ զրոյցներ։

Հետաքրքրականը այն էր որ, հոն ուր այս մարդոց ներկայութիւնը կը յայտնուէր, կը ծագէր հրդեհ մը, որուն պատճառը կարելի չէր ըլլար սահմանել։

Քննութիւն մը անհրաժեշտ կը դառնար, արդէն սկսեր ալ էին եւ իմ մասնակցութիւնս կը խնդրէին։ Ինծի կը մնար խոնարհիլ եւ հնազանդիլ։

Տեղեկագրերուն օրինակները առնելէ յետոյ, տուն դարձայ հանգարտ գլխով ուսումնասիրելու։

Տեղեկագրերէն շատերը կը գոհանային հաղորդելով այս մարդոց տուած սուտ լուրերը. իսկ հրդեհներու ծագումին մասին գրեթէ բոլորը լուռ էին։ Այս տեղեկագրերէն երեքը կուտային ծանօթութիւններ, որոնք ստուգելէ յետոյ, կրնային քննութեան հիմ ծառայել։

Առաջինին մէջ սա պարբերութիւնը կար. «Ինքնաշարժերուն մէկնումէն քառորդ մը յետոյ, առանց տեսանելի պատճառի մը, հրդեհ կը ծագէր բամպակի կապոցներու դէզէ մը, որ քարափին վրայ դրուած էր»։

Երկրորդը կը հաստատէր. «Միայն այս մարդիկը որոնք խոտի ամբարանոցին մօտեցած էին, կրնային կրակը ձգած ըլլալ։ Սակայն պահակը, անոնց որ եւ է կասկածելի մէկ շարժումը չէ նշմարած։ Երբեք 50 մեդրէն աւելի չեն մօտեցած ամբարանոցին։ Պահակին նայելով, անոնց մէկնելէն մօտաւորապէս քսան վայրկեան յետոյ կրակ առած է. անոնք նստած էին ինքնաշարժի մը մէջ, որուն թէ թիւը եւ թէ նշանը անծանօթ կը մնան»։

Երրորդին մէջ կարդացի. «Երբ կրակը մարեցաւ, աւերակներուն մէջ փնտռտուքի ելանք, բայց կասկածելի բան մը չգտանք. սակայն կիսավառ թղթածրարներէն թթուի հոտ մը կուգար. մասամբ մրկած մատիտի կտոր մը որ գտնէն գտանք, նոյն հոտը կուտար»։

Քիչ մը անդին, տեղեկագիրը կ'աւելցնէր. «կասկածելի որեւէ օտարական չէ տեսնուած տեղին վրայ. միայն, ինքնաշարժի մէջ չորս հոգիներ, երեք այր եւ մէկ կին ճաշարանի մը առջեւ կանգ առած են, հոն ճաշելու համար։ Սակայն անոնք չեն կրնար կասկածի ենթարկուիլ, քանի որ կրակը անոնց մեկնումէն յետոյ ծագած է»։

Մտանանշուած խօսութիւններէն երեքը միայն ուշագրաւ էին։

1.— Ինքնաշարժիչներու ներկայութիւնը՝ ամէն անգամ որ հրդեհ պատահէր։

2.— Հրդեհը անոնց մեկնումէն յետոյ կը ծագէր։

3.— Պատերազմի համար աշխատող հաստատութեան մը աւերակներուն մէջ գտնուած մատիտի կտորը։ Մեծ բան մը չէր անշուշտ, եւ սակայն կը զգայի թէ կացութեան բանալին հոն էր։

Գաղափարի զուգորդութիւնով մը, զոր շատ բնական պիտի գտնէք, եթէ քիչ մը խորհելու ձանձրոյթը յանձն առէք, «Կայէթ մը Լօզանի» յօդուածին անդրադարձայ։

Եւ հետեւեալ հարցումը ուղղեցի ինքզինքիս։

Նկատի ունենալով գերման սպայակոյտին մտայնութիւնը, ինչո՞ւ համար ան՝ Ֆրանսայի մէջ չպիտի փորձէր, ինչ որ արդէն փորձեր է Իտալիոյ դէմ։

Եւ իբր հետեւութիւն՝

Ինչո՞ւ համար անոր գործակալները օժտուած չպիտի ըլլային այն գործիքներով, որոնց նմոյշները գտնուեցան Լօզանի մէջ։

Եւ երկարօրէն խորհրդածելէ յետոյ, այս ուղղութեամբ մեկնեցայ ինչ որ գիս պիտի տանէր ճշմարտութիւնը գտնելու։

(Շար.)

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Մեր նախորդ Թերթօնի վերջաբանը կարդալ Դ. էջ։

Փարիզէն քանի մը չինացի պոլշեւիկներ իրենց կարգին յայտարարութիւն մը հանած են այս գեկոյցին դէմ, յայտնելով թէ իրենք են Քուոմինթանկի իրական ներկայացուցիչները։

Հետզհետէ դէպի արեւմո՞ւտք

Խորհրդային Միութեան եւ Զուիցերիոյ միջեւ ծագած վէճը հարթուելէ ի վեր, Մոսկուա որոշ ձգտում կը ցուցնէ մօտենալու արեւմուտքի։ Այլեւս կասկած չկայ թէ, պոլշեւիկները նոր հրաւէրի մը կը սպասեն, մասնակցելու համար եւ միջազգային խորհրդաժողովին, որ կազմակերպուած է քաղքենիներու կողմէ։ «Իզվէսթիա» խմբագրականով մը կը հասկցնէ թէ ասկէ առաջ հրաւէր ուղղած ատեն, արեւմտեան պետութիւնները գիտէին որ Խորհրդային Միութիւնը չպիտի կրնայ Ժընեւ երթալ, ո՛ր եւ է ժողովի մասնակցելու համար։ Յետոյ, կ'առաջարկէ որ Խորհրդային Միութիւնը մասնակցի իբրեւ հաւասարէ հաւասար միւս պետութեանց, որոնք մէկ տարիէ ի վեր պատրաստուած են այդ ժողովին։

Լուրի մը համաձայն, խորհրդային պատուիրակութեան նախագահը պիտի ըլլայ Լիթվինոֆ։

Մուսոլինի կը հալածէ ֆրան-մասոնները

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Պետութեան ապահովութեան մասնաւոր դատարանը հինգ տարուան աքսորի դատապարտած է իտալական ֆրան-մասոնութեան նախագահ Թորրիկանին։ Այս վճիռէն վերջ, Թորրիկանի ձերբակալուելով հսկողութեան տակ տարուեցաւ տեղ մը, ուր պիտի բնակի այսուհետեւ։ Ուրիշ ֆրան-մասոններ ալ պիտի ձերբակալուին։

Հելլէն սպաներ ձերբակալուած

Աթէնքէն Ապրիլ 24 թուականով կը հեռագրեն թէ ձերբակալուած են զօրավար մը և գնդապետ մը։ Ուրիշ սպաներու ձերբակալութիւնը հաւանական է։ Ասոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնը այն է թէ փորձած են հակառակիլ անկարգապահութեան դէմ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն։

Համայնավար լրտեսները

Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնութեան հակալրտեսական կազմակերպութեան պաշտօնեաները Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն ստացած են նոր եւ մանրամասն տեղեկագիրներ, որոնք կը հաստատեն ձերբակալուածներուն յանցաւորութիւնը։ Ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ կը նախատեսուին։

Քննութիւնները կը հաստատեն թէ լրտեսական կազմակերպութեան ամբողջ հոգին էր համայնավար կուսակցութեան կեդրոնի անդամ եւ Փարիզի Թաղապետական ժողովի խորհրդական Քրէմէ։ Այս առթիւ դարձեալ պիտի արծարծուի մեծ զինարանէ մը անհետացած ռազմանիւթերու խնդիրը, որ մեծ աղմուկ հանեց քանի մը ամիս առաջ։

Մարսէյլի ջրանցքին բացումը

Հանրապետութեան Նախագահը Կիրակի օր, Մարսէյլի մէջ բացումը կատարեց կայարանի նոր սանդուղին, որ հարիւր աստիճան ունի եւ հսկայ յիշատակարան մըն է միեւնոյն ատեն։ Յետոյ Թափորը պտտեցաւ Մարսէյլի փողոցները։ Ժամը 3ին բացաւ Արեւելքի եւ հեռաւոր վայրերու բանակին զոհերուն յիշատակարանը։

Երկուշաբթի օր պաշտօնապէս բացումը կատարեց Ռովի ստորերկրեայ ջրանցքին, որ 81 քիլոմէթր երկայնութիւն եւ 2 մեդր 50 խորութիւն ունի։ Այս ջրանցքը կամ փապուղին արժած է 250 միլիոն ֆրանք։ Շինութեան ձեռնարկուած էր 16 տարի առաջ։ Անոր շնորհիւ Մարսէյլը կը կապուի Հավռի եւ Սթրազպուրկի հետ, գետերու միջոցաւ։

Գործարան մը պայթած Տիթրոյթի մէջ

Տիթրոյթէ (Մ. Նահանգներ) կը հեռագրեն թէ Ապրիլ 23ին գործարան մը պայթելով, 50 հոգի մեռան եւ 100 հոգի վիրաւորուեցան։ Բուռն հով մը կ'արծարծէր կրակը եւ հարկ եղաւ շրջակայ քաղաքներէն ալ հրշէջներ կանչել, որոնցմէ ոմանք այրեցան բոցերուն մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ. — F. C. ROUEN 2-2

Կիրակի օր Ռուանի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբին եւ F. C. Roueni Առաջին խումբին միջեւ տեղի ունեցած ֆութպոլի մրցումը վերջացաւ 2-2ով։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ

Կիրակի 1 Մայիս կէսօրէ առաջ ժամը 9ին Ռիւ Թաֆի Վ.Էրի սինէմային մէջ։

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռ. Ա. Կուսակցութեան, Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան եւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան, Մայիս 1ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տէ Քօնֆէրանսի մէջ։

ՆԱՀԱՏԱԿ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յարդ-գողի յառաջիկայ գրական երեկոն՝ Հինգշաբթի, 28 Ապրիլ, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը, նուիրուած է ամբողջովին Ապրիլ 11)24ի նահատակ մտաւորականներու յիշատակին։ Կը նախագահէ Ա. Ահարոնեան։ Կը խօսին՝ Հ. Զարդարեան, Վ. Կաքաւեան, Հ. Բալուեան եւ Շ. Նարդունի։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկիններ Ս. Նշանեան Լաս, Օր. Ալիքսանեան, Պ. Նշանեան, Շ. Սարեան, Պ. Ճիզմէճեան, եւ Պէշիկթաշլեան եւն։ Նուագ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՕՐ. ՄԵԼԻՆԷ ՊԻԼԷՃԻՔՃԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՂԱԶԷՐԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

24 Ապրիլ 1927 Պուա-Քօլոմպ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին։ Գրադարանի սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Բանի «Կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Սէն Շամօն, *Կրթ. Միութիւն Մալաթիոյ.— Ստացանք 70ֆր.։ Սկսանք ղրկել։*

Նիս, *Յ. Բ.— Ստացանք 35 ֆրանք։*

Ավէրօն, *Յ. Յ.— Նոյնպէս։*

Նիս, *Պ. Յ.— Նոյնպէս։*

Մեքսիկա, *Մ. Հ.— Ստացանք 2 տոլար։*

Մարսիաք, *Ե. Մ.— Ստացանք 5 ֆրանք։*

Լը Փուզէն, *Մ. Գ.— Ստացանք 25 ֆրանք։*

Մարսէյլ, *Գ. Պ.— Ստացանք 35 ֆրանք։*

Մարսէյլ, *Գործ.— Ստացանք 603 ֆր. 50 սանդիմ։*

Թօլինեան, *Մ. Բ.— Ստացանք 35 ֆրանք։*

Լա Սիօթա, *Ս. Բ. — Ստացանք 17 ֆր. 50 սանդիմ։*

Տրակինիան *Հ. Յ.— Ստացանք 55 ֆրանք։*

Աուլ, *Թ. Մ.— Ստացանք 50 ֆրանք։*

Մարսէյլ, *Գ. Շ.— Ստացանք 100 ֆրանք։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ալեքսան Աթալաքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Թորգոմ Գազարճեանը, որ 1922ին Պոլսէն Գորֆու մեկնած էր. կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել, Ալեքսան Աթալաքեանի 9, Passage Davy, 9, Paris.

— Կը փնտռուի տիկին Մարգարիտ Մայիլօֆ, միջահասակ, գէր, մազերը կտրած, շրթունքի ձախ կողմը սեւ բիծերով, որ 16 Ապրիլ Շաբաթ օր ժամը 4ին հեռացած է իր ամուսնոյն բնակարանէն. հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել, 215, Avenue Gambetta, Paris, *Գրիգոր Մայիլօֆի։ Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։*

— Ատանացի Տքթ. Մանկօլեան որ Պօղոս Նուպար փաշայի կողմէ Կիլիկիա ղրկուած էր 1921ին։ Իմացնել՝ L. Yakoubian*ի* 1 New Street, Bishopsgate London.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ

Քիւրտ իշխանուհի ԼԷՅԼԱ ՊԷՏԷՐԽԱՆԻ ցերեկոյթը՝ 30 Ապրիլ Շաբաթ ժամը 4ին, Comédie des Champs-Élysées, 16, Avenue Montaigne.

Յայտագրին մէջ՝ եգիպտական, պարսկական, քրտական, չէրքէզ, Ֆէլլահ եւ այլ արեւելեան պարեր, ինչէ սազի ընկերակցութեամբ։ Կը մասնակցի Պարսից Շահի նախկին նուագածու Թառիստ Աբգար։ Մուտք 35էն 10 ֆրանք։

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տքթ. Արշակ Պօղոսեանի Նոր Հասցէն՝ 10, Avenu de Ceinture Enghien-les-Bains.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	35
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	11
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատր	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր »	» Lire	132	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	—
Զուից. »	Frc. Suisse	490	30
Լէյ 100 հատր	Ley	16	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1950	—
» III	»	1500	—
Թումպլի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Դեկտ. 2ի սարսափելի տեսիլքէն ի վեր, Իուէն չէր կրնար առանձին մնալ այն սենեակին մէջ, ուր արիւնոտ երեւոյթը իր հանգիստը վրդովեր էր։ Միշտ իր աչքին առջեւ կուգար առանց քթի կարմիր գլուխը, որ կարծես դժոխային ծիծաղ մը կ'արձակէր. դէմքը կը ծածկէր իր ձեռքերով եւ քովի սենեակը կ'անցնէր յուսալով փրկուիլ այդ ողբերգական յաճախանքէն։

Իր փախուստը գինքը տարաւ իր ամուսնին սենեակի դրան առջեւ, որ բաց էր։

Աշմէտ բարձր ձայնով Թերթ մը կը կարդար։

Իուէն մտիկ ըրաւ։

Թերթին ընթերցումէն կը հասկցուէր Թէ՝ ծրարը որուն մէջ դրած էին Յոյն փախստականին դիակը, տեղափոխութիւն մը կրած էր։

Փթօլէմայիսի մարմինը կտոր կտոր ընելէ յետոյ, Աշմէտ գայն երկու անջատ ծրարներու մէջ դրած, սեւամորթ ծառային՝ Խամիի օգնութեամբ, գացած էր ամայի փողոցի մը անկիւնը նետելու։

Ծրարներէն մէկը ձգած էր Ֆօպուր Սէն-Տընիի կողմերը. լաւ կը յիշէր, որմէ յետոյ, թեթեւ սիրտով, մտած էր գինետուն մը, ծարաւը անցընելու։

Ու հիմայ, կը զարմանար Թէ ծրարը ինչպէս կը գտնուէր Փլաթուիեա փողոցի պարապ հողին վրայ, որուն անունը անգամ չէր լսած մինչեւ այն ատեն։

Իրողութիւնը որ կը հասկցուէր Թերթին ընթերցումէն, հետեւեալն էր.

Ֆրանսացի դատարկապորտ մը, ծրարը գտած էր ու կարծելով որ արժէքաւոր առարկաներ կը պարունակէ, գաղտագողի վերցուցած եւ իր սիրուհիին տունը տարած էր։

Սիրուհին կը բնակէր այն փողոցին մէջ, որուն կից հողին վրայէն գտնուեր էր արիւնոտ ծրարը։

Հետաքրքիր կինը աճապարեր էր բանալ գայն, ժամ առաջ տեսնելու համար անոր պարունակութիւնը։ Բայց, երբ արիւնոտ գլուխը, կտրուած բազուկներ եւ սրունքներ դուրս Թափեր էին, սարսափահար մահճակալին տակ ապաստաներ էր։

Բայց պէտք էր ծրարը անհետացնել։ Ֆրանսացին որ գայն փողոցէն գտեր եւ իր սիրուհիին տունը տարեր էր, արժէքաւոր գողօնի մը ենթադրութիւնով, չէր կրնար ոստիկանութեան դիմել եւ իր անմեղութիւնը հաստատել որեւէ միջոցով, ինքն էր որ ուղղակի կասկածի տակ պիտի իյնար. այս հաւանականութեան առջեւ, մարդը լաւագոյն նկատեր էր, ծրարը կապել ու գայն ամայի անկիւն մը նետել։

Այնպէս ալ ըրեր էր։

Բայց ոստիկանութիւնը Թաղեցինները հարցաքննութեան ենթարկելով, հասկցեր էր որ նախորդ գիշեր, միայն նոյն մարդը տեսնուեր էր, ձեռքը ծրար մը բռնած ամայի հողին մօտերը, ու գայն ձերբակալեր էր։

Այս էր պատճառը որ Փթօլէմայիսի մարմին կտորները կը գտնուէին Փլաթուիեա փողոցը։

Երբ Աշմէտ ընթերցումը աւարտեց, Թերթը ձգեց ձեռքէն ու ըսաւ.

— Գաղտնիքը վերջապէս լուսաբանուած է. կտոր կտոր ջարդուած մէկ մարդ միայն կայ, այն ալ Ջաքարիա Փթօլէմային է։

Սուր ճիչ մը գայն ընդմիջեց. Դուռը կոնակի վրայ բացուեցաւ, Իուէն՝ պատժող հրեշտակի պէս իր գեղեցկութեան մէջ եղերական, երեւցաւ.

— Մարդասպա՛ն, մարդասպա՛ն, պոռաց։

Ֆոնուս իր կնոջը վրայ նետուեցաւ, եւ դաշոյն մը բարձրացնելով անոր երեսին շշնջաց.

— Լռէ՛, Թշուառական, եթէ ոչ դուն ալ նոյն բախտին կ'ենթարկուիս։

Իուէն գայն դիտեց. տեսաւ որ սարսափելի էր ան, պատրաստ ոճիրի. եւ ծունկի եկաւ, ու հեծկլտուն, պաղատագին հանդիսով մը, շնորհ մը խնդրելու պէս մրմնջեց.

— Երթալ կ'ուզեմ... կը վախնամ.. մարդու բան չեմ ըսեր...

— Այո, պատասխանեց Ֆոնուս պէյ, յանկարծ կակղած, օդ փոխելու պէտք ունինք, այս անդի օդը գէշ կը հոտի։ Նորէն նախկին գերի Թրքուհին պիտի գտնաս...։ Երեսդ պիտի ծածկես ու գեղեցկութիւնդ ալ մարդ չպիտի սպաննէ այլեւս...

Թարգմանեց՝ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՎԵՐՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԱՊՐԻԼ 1927

27 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 321

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏ ԿԸ ՅԱՐԴԱՐԵՆ

Չեզոքնալէ ձեւ ու մարմին կ'առնէ միջազգային նոր ճակատ մը, մասնակցութեամբ Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Եուկօ-Սլաւիոյ:

Այն օրէն ի վեր որ Իտալիա շեշտեց իր ազդեցութիւնը Պալքաններու մէջ, իր թեւարկութեան տակ առնելով Ալպանիան, Պելկրատ սկսաւ ելք փնտռել, վտանգաւոր մեկուսացումէն ազատելու համար:

Յոյս չկար Յունաստանէն եւ Ռումանիայէն, որոնք ակներեւ կապեր ունին Հռոմի հետ: Պահ մը մոռցաւ իր մահացու ատելութիւնը Պուլկարներուն դէմ, եւ մերձեցման փորձեր կատարեց: Բայց, կը թուի թէ Սոֆիան ալ իր քուէն տուած է Մուսոլինիի քաղաքականութեան: Հունգարիան չէր կրնար ապաւէն մը դառնալ, յայտնապէս համակիր ըլլալով Իտալիոյ փարչաձեւին եւ տրամադիր՝ նոր խառնակութենէ մը իր բաժինը ստանալու: Ֆրանսան զօրաւոր պաշտպան մըն է, բայց շատ հեռու. ճիշդ ինչպէս Նափոլէոնի Ֆրանսան, Լեհաստանի համար:

Կը մնան, ուրեմն՝ իբրեւ մօտաւոր հարեւաններ, Ռուսիան եւ Թուրքիան:

Պալքանեան պետութիւններուն մէջ, Եուկօ-Սլաւիան (նախկին Սերպիա) ալ պակաս թշնամի չէ պոլշեւիկներուն, որքան Ռումանիան, Պուլկարիան եւ Յունաստանը: Շատ մը տեսակէտներով, անոնցմէ ալ առաջ անցած էր, նոյն իսկ պարզ ընկերվարականները հալածելու համար: Հիմա որ վտանգը կախուած է իր գլխուն, չի վարանիր մասնաւոր պատուիրակ մը ղրկել Մոսկուա, եւ ճար մը փնտռել: Չէ՞ որ երէկ ալ, Աւստրիոյ-Հունգարիոյ կամ Թուրքիոյ դէմ գործելու համար, աչքերը կ'ուղղէր դէպի ցարական Ռուսիան: Այսօր չկայ Աւստրիա-Հունգարիան. բայց կայ նոր ուժ մը, ֆաշիստ Իտալիան, որ ճիշդ նոյն դերը կը կատարէ, աւելի խիզախ:

Միւս կողմէ, Ռուսիան կայ եւ կը մնայ, բայց ոչ այն՝ որ դարձեալ պատերազմ կը հրատարակէր Թուրքիոյ դէմ, սլաւ քրիստոնեաները գերութենէ ազատելո՛ւ համար. այլ բոլորովին ուրիշ պետութիւն մը, որուն արեւելեան քաղաքականութեան առանցքն է Թուրքիան, անոր պաշտպանութիւնն ու զօրացումը:

Ահա թէ ինչո՛ւ, Պելկրատի կառավարութիւնը մէկ թեւը երկարած է Մոսկուա, միւսը՝ Էնկիւրի: Աւելի ճիշդ, Մոսկուայի միջոցով է որ կը բանակցի Մ. Քէմալի հետ, նոր ճակատ յարդարելու համար:

Վերջին լուրերու համաձայն, այս ձեռնարկները բաւական առաջ գացած են արդէն, շնորհիւ Պելկրատէն Մոսկուա, Մոսկուայէն Էնկիւրի կատարուած երթեւեկին: Լոնտոնի թերթերը նոյն իսկ Թուրքեւսերպ զինուորական դաշինքի մը խօսքը կ'ընեն:

Բնական է այս ելքը: Լուրը կրնայ կանխահաս ըլլալ, բայց ոչ բոլորովին սխալ, եթէ նոյն իսկ հերքուի:

Եուկօ-Սլաւիոյ չափ մտահոգ է Թուրքիան, որովհետեւ, Իտալիոյ դիրքը ոչ միայն սպառնական է, այլ եւ կրնայ իր ետեւէն քաշել Պուլկարիան: Այդ պարագային, զինակից Եուկօ-Սլաւիա մը կրնայ թանկագին աջակից դառնալ իրեն, չլատելով Պուլկարիոյ շարժումները:

Պելկրատ, որ այնքան չկամութիւն կը ցուցնէր իր հողին վրայ մնացած իսլամներու հանդէպ, նոյն իսկ արտագաղթի մղելով զանոնք, վերջերս յանկարծ փոխեց իր քաղաքականութիւնը: Անցեալ տարի պայման դրած էր որ թրքահպատակները մինչեւ ամիսէն աւելի չմնան իր երկրին մէջ: Թուրքիան ալ, փոխադարձաբար, նոյն կանոնը հաստատեց Սերպիոյ հպատակներուն համար: Այժմ ջնջուած է այդ սահմանափակումը: Միւս կողմէ, բանակցութիւններ կը կատարուին, Եուկօ-Սլաւիոյ մէջ գտնուած թրքական կալուածները վերադարձնելու համար: Եւ վերջապէս, ճիշդ այս միջոցին կը փութացնեն առեւտրական եւ հիւպատոսական պայմանագիրներու բանակցութիւնները, որոնք բախտին ձգուած էին:

Այս բոլորը սահմանուած են գետինը հարթելու եւ ինքնապաշտպանութեան թումբեր հաստատելու:

Աւելորդ պիտի ըլլար բացատրել թէ՝ ոչ Եուկօ-Սլաւիա, ոչ Թուրքիա, ոչ ալ Խորհրդային Միութիւնը ի վիճակի են յարձակողական պատերազմի մը ձեռնարկելու: Վերջին երկուքը միշտ կը ձգտին խառնակութիւններ ստեղծել իրենցմէ բաժնուած հողերու մէջ: Մոսկուա աշխարհը պիտի բռնկցնէ, եթէ առիթը գայ: Էնկիւրի՝ անգործ չի կրնար մնալ, մինչեւ անգամ իր նախկին հպատակներուն վրայ: Բայց այդ գործերէն մինչեւ յարձակողական պատերազմը, լեռ ու ձոր կայ, եւ կրնայ իրենց ձեռքը քանդել, ուրիշներուն այգին հասնելէ առաջ:

Այնպէս որ, բլինք արդէն, Պելկրատ-Մոսկուա-Էնկիւրի ճակատը աւելի շատ պաշտպանողական է. քան յարձակողական: Ինքնակից՝ անխուսափելի վտանգին, անոնք վիժեցնել կ'ուզեն հակառակ յաւակնութիւնները, որոնք սահման չեն ճանչնար:

Այս տեսակէտէն, ուշագրաւ է թուրք մամուլի լեզուն: Պարագ տեղը չէ որ կիսապաշտօնական «Միլլիէթ» կը գրէ. «Եթէ ինք ծածկեր թէ մեր քաղաքական ապահովութեան դէմ կը տեսնենք պալքանեան ո՛ր եւ է դասաւորում, ուր մենք չկանք կամ որ կը կատարուի առանց մեր գիտութեան»: Վերջերս Յունաստանի պաղութիւն մը կը նշմարուի Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ: Լեզուի տակ խօսքեր կան որ պատահարար կ'արտայայտուին թերթերու կողմէ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ «Ազդարար»ը (21 ապրիլ), արտատպելով այն լուրը որուն համաձայն հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին Հօկերը խորհրդային միութեան մէջ, դիտել կու տայ.

— «Եթէ Թիֆլիսի կամ Մոսկուայի Հօկերը պէտք է գոցուին իբրեւ անպտուղ մարմիններ, առաւել եւս փակուելու արժանի են արտասահմանի ճիւղերը, որոնք ոչ միայն փող չեն բերեր, այլ եւ անլուր չարիքներ կը հասցնեն ժողովուրդին, եղբայրը եղբօր դէմ հանելով, արիւն թափել տալով եւ վերջապէս օտարներու կասկածանքը հրաւիրելով արդէն իսկ խորթ նկատուած ազգակիցներու վրայ: Եթէ իսկապէս հանրային շահն է միայն որ նկատի կ'առնուի, այն ատեն պէտք էր բոլորովին հակառակ որոշում տալ: Այսպիսով արտասահմանը պիտի ազատէր անտանելի փորձանքէ մը, իսկ Ռուսիոյ խորերը ինկած Հայերը միջոց պիտի ունենային գոնէ չմոռնալու իրենց լեզուն: Մուրճ-Մանգաղ, օրկան Հիւսիսային Կովկասի եւ Տոնի գործադիր կոմիտէին, Ապրիլ 3ի թիւով դառնօրէն կը գանգատի այն «աղաղակող անտարբերութենէն», որուն մատնուած է այդ շրջանի հայութիւնը: Մէջ բերենք քանի մը յատկանշական հատուածներ.

«Ռոստովում եւ Նոր-Նախիջեւանում ունենք կոմունիստ ընկերների մի պատկառելի խումբ. բայց այդ ընկերների մի խոշոր մասը իրեն միանգամայն հեռու է պահում հայ բանւորների եւ մանր արհեստաւորների մէջ հանրային աշխատանք կատարելուց: Օր ցերեկով ճրագով ման են գալիս հայերէն լեզուով գեկուցանողներ ճարելու համար, սակայն ապարդիւն... Հրապարակում զգացւում է հայ աշխատաւորի կատարեալ սով»:

Պարզ հայերէնով, այս խօսքերը կը նշանակեն թէ այդ շրջանի տասնեակ հազարաւոր հայութիւնը զուրկ է ազգային կրթութենէ ու շունչէ, եւ դատապարտուած այլասերման: Փոխանակ պատուիրակութիւն մը ամբողջ մէկ տարի Եւրոպա եւ Ամերիկա պտտցնելու եւ 18,000 տոլար ծախսելու, աւելի լաւ չէ՞ր այդ դրամին մէկ տասանորդը յատկացնել հայ գիրի եւ խօսքի տարածման, Հիւսիսային Կովկասի անտէր հայութեան մէջ:»

«ԶԳԱՅՈՒՆ» ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթը, նորէն անդրադառնալով Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան, կը գրէ.

«Ամէնէն առաջ որոշ է մեր արտաքին քաղաքականութիւնը: Կ'ուզենք որ ապահով եւ տեւական խաղաղութիւն մը տիրէ ինչպէս աշխարհի, նոյնպէս եւ մեր երկրին մէջ: Եւ ասոր համար չենք սպասեր որ միջազգային բարդութիւններ ծագին, որովհետեւ մեր երջանկութիւնը ուրիշներու դժբախտութեան մէջ փնտռելու սովորական եւ տականք չենք:

Գոհունակութեամբ կը դիտենք զանազան ազգերու մերձեցման փորձերը, պայմանաւ որ անոնք մեր դէմ ուղղուած չըլլան: Մասնաւորապէս շատ զգայուն ենք պալքանեան մեր քաղաքականութեան մէջ: Չենք ծածկեր թէ մեր քաղաքական ապահովութեան դէմ կը գտնենք պալքանեան ամէն դասաւորում, որուն մէջ մենք չկանք, կամ որ կը կատարուի առանց մեր գիտութեան:

Շատ լաւ տեղեակ ենք Ազգերու Դաշնակցութեան ուժին եւ մանաւանդ իրաւասութեան սահմանին. մենք պէտք եղածը կ'ընենք մեր ինքնապաշտպանութեան համար:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՍԵՐՊ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔ

Երեք սերպ զօրավարներ Էնկիւրիի մէջ

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ հետեւեալը.—

Պուլկարիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի այն լուրին շուրջ, որուն համաձայն Եուկօսլաւիա եւ Թուրքիա իտալական քաղաքականութեան պատճառած ընդհանուր մտահոգութեան հետեւանքով բանակցութիւններու սկսած են:

Կ'ըսուի թէ այս բանակցութեանց նպատակն է կնքել թուրք եւ սերպ համաձայնութիւն մը, որուն ուժ պիտի տայ զինուորական դաշինք մը:

Այս զինուորական դաշինքին վիճաբանութիւնները վարելու համար Էնկիւրի գացին եուկօսլաւ երեք զօրավարներ, որոնց մէկն է արքայական պահակախումբի հրամանատարը, որ Ալեքսանդր թագաւորի վստահութիւնը կը վայելէ եւ ասկէ զատ զինուորական «Ճերմակ Ձեռքի Դաշնակցութեան» նախագահն է:

Այս լուրին շատ կարեւորութիւն կը տրուի մանաւանդ անոր համար, որ մինչ Պուլկարիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ յարաբերութիւնները բարւոքած են, միւս կողմէ Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները շատ գէշցած են: Արտաքին նախարար Պուրոֆ չկրցաւ մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգել Թուրք Հանրապետութեան հետ իր յարաբերութեանց մէջ. մասնաւորաբար գէշ արդիւնք տուաւ Էնկիւրի ղրկուելիք ներկայացուցիչին երկար ատեն ուշացումը: Բաց աստի, դեսպան նշանակեց Սիմէոն Ռատէֆը, որ Պալքանեան պատերազմի նախօրեակին երեսփոխան էր Օսմանեան Խորհրդարանին մէջ, եւ որ մեծ համակրանք չի վայելեր թուրք իշխանութեանց մօտ՝ Ժէօն-Թիւրքերու հետ իր յարաբերութեանց պատճառով — որովհետեւ քէմալականները իրենց ամէնէն գէշ թշնամին կը նկատեն զանոնք: Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշած է Ուաշինկթըն փոխադրել Սոֆիայի արդի թուրք դեսպան Բրտվանպէյօղլու Խուսրէվ պէյը, որ մօտիկ բարեկամն է Մուսթաֆա Քէմալ եւ Ըսմէթ փաշաներու:

Թուրքեւռուս բարեկամութիւնը

Աֆղանիստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած ապահովութեան դաշինքին վաւերացման մասին խօսելով, *Իզվեսթիա* կը գրէ.

«Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած բարեկամութեան դաշինքէն յետոյ կնքուած այս դաշնագիրը Արեւելքի մէջ սովետներուն դիրքը անգամ մը եւս ամրացուցած է: Ասիկա այնպիսի ուժ մըն է, որ ոչ մէկ հակառակ ուժի կողմէ կրնայ քանդուիլ: 1907ի անգլեւռուս դաշինքին գլխովին հակառակ ըլլալով, Ռուսիա ներկայ դաշինքով ճանչցած է Աֆղանիստանի կատարեալ անկախութիւնը:

«Անգլիացի պետական անձնաւորութիւնները Աֆղանիստանի մասին խօսելով, կ'ըսեն թէ աֆղան կառավարութեան ընթացքը լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնէ կեդրոնական Եւրոպայի եւ Հնդկաստանի համար. իրականին մէջ սակայն, այս ճառերը կարտասանուին, պարզապէս ծածկելու համար այն զինուորական պատրաստութիւնները զորս Անգլիա տենդագին կերպով կը կատարէ Աֆղանիստանի սահմանին վրայ:

Միւս կողմէ Պ. Րիքով հետեւեալ ճառը խօսած է համայնավար համաժողովին մէջ.

«Սովէթներուն տուած իր ծանուցագրով, Անգլիա ուզեց միացեալ ճակատ մը կազմել Ռուսիոյ դէմ: Անգլիական ծանուցագիրը ազդեց Իտալիոյ վրայ, որ իսկոյն վաւերացուց Պեսարապիոյ դաշնագիրը: Մինչդեռ առանց Ռուսիոյ հաւանութեան կնքուած ո եւ է դաշինք կարեւորութիւն չունի Մոսկուայի համար:

«Գալով թուրքեւռուս յարաբերութիւններուն, անոնք ա՛լ աւելի ամրացած եւ զօրացած են: Մոսկուայի դաշնագիրը, Փարիզի դաշինքը, եւ վերջին առեւտրական դաշնագիրը մեծապէս զարգացուցած են երկու երկիրներու քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները: Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարենք նաեւ Պարսկաստանի հետ, որու դեսպանը Ալի Քապուլի խան Մոսկուա հասած է արդէն: Յոյս ունինք որ այս դաշինքը ա՛լ աւելի պիտի ամրապնդէ երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւնները:»

Համայնավար լրտեսներու խնդիրը

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Փէյր արձակուրդի մէջ ըլլալով, համայնավար լրտեսներու խնդրին քննութիւնը ընդհատուած էր: Միւս կողմէ Ընդհ. Ապահովութեան գաղտնի ոստիկանները կրցած են գտնել թաղապետական խորհրդական եւ համայնավար վարիչ Քրէմէի թաքստոցը, սակայն չեն կրնար զինքը ձերբակալել, որովհետեւ իր ապաստանած տեղը օտար դեսպանատուն մըն է, որ արտահողային մենաշնորհներ կը վայելէ եւ անձեռնմխելի է: Տեղական թերթերը կը պահանջեն, որ վերջ տրուի այս կացութեան եւ յանցաւորը ձերբակալուի:

«Իւմանիթէ» կը հերքէ թէ Քրէմէ խորհրդային դեսպանատունը ապաստանած է եւ ասպարէզ կը կարդայ գաղտնի ոստիկանութեան՝ գտնելու զայն, եթէ կրնայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԵՐԱԺԻՇՏ ԿԱՐԱ ՄՈՒՐԶԱՅԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Քրիստափոր Մակարեվիչ Կարա Մուրզա այն հայ երաժշտագէտն է, որ առաջին անգամ խումբ կազմած է քառաձայն երգեր երգելու համար: Իր մահուան 25ամեակին առթիւ, *Մարտակոչ*էն կը քաղենք կենսագրական հետեւեալ նօթերը.—

Կարա-Մուրզա ծնած է 1853ին, Կարասու-Բազար քաղաքը: Աւարտած է քաղաքին երկդասեան դպրոցը, յետոյ աշակերտած է երաժշտագէտ Ստեփաննոս Մուրզայեանի:

1882ին Կարա-Մուրզա կ'երթայ Կովկաս, կազմակերպելու համար խմբական երգեցողութիւնը եւ քառաձայն երգը: Երկար դեգերումներէ յետոյ, կը կազմէ փոքրիկ խումբ մը, 15 հոգինոց, որուն կը մասնակցէին երգիչներ՝ Շահլամեան, Վարդիկեան եւ Ամիրջան: Այս փոքրիկ խումբով, առաջին անգամ հանդէս կու գայ Արծրունի թատրոնին մէջ:

Խումբը մեծ տպաւորութիւն կը գործէ: Երիտասարդութիւնը աղմկալից ցոյցերով համակրանք կը յայտնէ երաժիշտին: Այս յաջողութենէն ոգեւորուած, Կարա-Մուրզա կու տայ երկու համերգներ եւս, մասնակցութեամբ Բաշինջաղեանի, որ յայտագիրին վրայ կ'աւելցնէր երկու կենդանի պատկերներ:

Յետոյ, Կարա-Մուրզա կ'անցնի Բագու, ուր քառաձայն երգը կը գտնէ մեծ յաջողութիւն: Տեղին երիտասարդ մտաւորականութիւնը միանալով, կը կազմուի 40 հոգինոց խումբ մը, որ հանդէս կու գայ 1886ին, Մարդասիր. Ընկերութեան դահլիճին մէջ: Այս խումբով Կարա-Մուրզա կ'անցնի Աստրախան:

1887ին կը մեկնի Պոլիս, ուր կը ծանօթանայ թրքահայ երգին: Վերադարձին, Կովկաս կը տանի 60 ժողովրդական լէլէներ եւ ուրիշ շարք մը նոր երգեր: Անմիջապէս կը կազմակերպէ 150 հոգինոց խումբ մը եւ Բագուի մէջ կու տայ մեծ համերգ մը:

Այսպէս, երաժիշտ-գործիչը, 17 տարուան մէջ, կը կազմակերպէ 90 խումբ, կու տայ 248 համերգ, եւ կը մարզէ 6000 հոգի: Մշակած է մօտ 320 երգ, եւ ինքնագրութիւն՝ 67 մօտիվներ:

Գէորգեան ճեմարանին մէջ, իբրեւ երաժշտագէտ-ուսուցիչ, կը պատրաստէ բազմաթիւ երաժիշտ ուսուցիչներ:

Ժամանակուան հոգեւոր-պահպանողական տարրերը վատ պայքար մը մղած են երաժշտագէտին դէմ, որ կ'ուզէր տարածել քառաձայն երգը, ինչ որ մեղք կը նշանակէր այն օրերուն: Վերջին տարիները մնաց Թիֆլիսի Առեւտրական դպրոցին մէջ, իբրեւ երաժիշտ-ուսուցիչ: Սակայն թափառումներէն եւ ծանր աշխատանքներէն յոգնած, աչքերու տկարութեան մատնուած, հետզհետէ ուժաքամ, վերջապէս կը մեռնի 1902 փետր. 27ին, 49 տարեկանին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ եւ Թուրքիա առեւտրական դաշնագիր մը կնքեցին՝ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին հիման վրայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ անգլ. դեսպան Սըր Ճօրճ Քլարք, որ վերջերս արձակուրդով Անգլիա գացած էր, Պոլիս վերադառնալով Էնկիւրի անցած է, կարճ այցելութեան մը համար:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահը Մարսիլիայէն Փարիզ վերադարձաւ:

"ՄՐԲԱԶԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ"

Միութեան երկու ճակատնե-րէն տապարի աՀեղ Հարուածն է որ կ'իջնէ Հայ ժողովուրդի ամէն տեսակի կազմակերպութիւններուն դէմ։

Երկու կողմերու գործիքներն ալ Հայածին եւ Հայանուն անզ-գամներ են, որոնք իրենց տէրե-րուն Հաճելի ծառայութիւն մը մատուցանելու ստրկամտու-թեամբ, Թշնամիին Հրամցուցած տապարը ձեռք են առեր, եւ աջ ու ձախ կը Հարուածեն։

Թուրքիոյ Հայակեր ղեկա-վարները քանի մը տարիէ ի վեր, «Հայկական Հաստատութիւնները աշխարՀականացնելու եւ արդիա-կան ձեւի մը վերածելու Համար» ճարած են կարգ մը ստրկամիտ-ներ կամ բախտախնդիրներ, ու անոնց միջոցով «աշխարՀական ընտրութիւններու» կատակեր-գութիւնը կը Հրամցնեն, զայն վերջ ի վերջոյ վերածելու Համար ողբերգութեան։

Ամենավերջին փաստը Հայ Հռոմէականներու պատրիարքա-րանի պատմութիւնն է։ Ծանօթ է ընթերցողին թէ ինչպէս կարգ մը վարձկաններ կամ բախտախն-դիրներ, «ժողովրդավար եւ բարե-խնամ» կառավարութեան բացա-յայտ քաջալերանքով, խուժա-կեցին պատրիարքարանի դռները եւ գրաւեցին ամէն բան։

Այդ նոյն օրերուն, շատ սր-տառուչ Համերաշխութեամբ մը, սաՀմանին միւս կողմը, Հայաս-տանի մէջ, Մոսկուայի վարձկան-ները, աւելի կոպիտ ու յանդուգն, կ'արշաւեն Էջմիածին, կը գրաւեն ամէն ինչ, կը փակեն դռները, կ'արտաքսեն միաբանները, իսկ ծերունի Հայրապետը կ'արգելա-փակեն միս մինակ, մէկ սենեակի մէջ, չէկիստներու Հսկողութեան տակ։

Տպագրուած գաւերուն մէջ, ինչ խօ՛սք, որ Թուրք դաշնակիցը աւելի խոՀեմ եւ աւելի փափուկ ձեւով կը վարուի քան Մոսկուան եւ իր Հայանուն գործակալ-ները։

Այն ինչ որ Նիքոլա ցարը եւ Ապտիւլ Համիտը չէին կրցած ընել, իրենց բռնապետական բոլոր մի-ջոցներով, այսօր Էնկիւրին եւ Մոսկուան դիւրութեամբ գլուխ կը Հանեն վարձկաններու մի-ջոցաւ։

Համիտեան եւ ցարական բռ-նապետութեան բոլոր փորձերուն դէմ Հայ ժողովուրդը մէկ մար-դու պէս ոտքի կը կենար եւ ի Հարկին արիւնով կը պաշտպանէր իր իրաւունքը, այսօր բուռ մըանո-պաները չափ ու սաՀման չեն ճանչնար, շնորՀիւ Հայ ժողովուր-դի անսաՀման Համբերութեան։

Առաջ գաղութներու Հայ ժո-ղովուրդը բուռն բողոքներ կը տե-ղացնէր չարագործներու գլխուն. այսօր լուռ ու մունջ կը դիտէ կատարուած բռնութիւնները։

Երէկ եկեղեցիին կամ անոր ներկայացուցիչի քննադատողն անգամ դարշելի լուտանքներու կ'ենթարկուէր. այսօր Ամենայն Հայոց Հայրապետը խաղալիք է ափ մը բռնաւորներու ձեռքը։

Եթէ բոլէ մը այն Հաւատքը ունենայինք թէ, չարագործու-թեան Հերոսները այս անթոյլա-տրելի արարքը կը կատարեն միայն Հայ ժողովուրդի շաՀերու սխալ ըմբռնումի Հետեւանքով, թերեւս չքմեղացուցիչ բան մը գտնէինք անոր մէջ։

Եթէ Համոզուած ըլլայինք թէ մղուած պայքարը երկու եր-կիրներուն մէջ ալ միայն աշ-խարՀականացման նպատակով գործադրուող բռնութիւն մըն է պարսաւելով Հանդերձ բռնի ա-րարքը, ուրիշ արտայայտութիւն չպիտի ունենայինք։

Դժբախտաբար բազմաթիւ փաստեր ունինք Համոզուելու Համար թէ՝ երկու կողմին վրայ, Թաքուն Համաձայնութեամբ գործադրուող այս բռնութիւնները գերագոյն նպատակ մը կը Հե-տապնդեն,— քանդել Հայկական ամէն տեսակի կազմակերպու-թիւն, ոչ միայն Պոլսոյ, Էջմիածնի եւ ուրիշ վայրերու, այլ եւ ար-տասաՀմանի մէջ։

Էջմիածնի մայր աթոռը քանդող Հերոսները երկրի մէջ գոյութիւն ունեցող ամէն տե-սակի Հանրային Հաստատութիւն-ները ոչնչացնելէ յետոյ, գլուխը կերան այն լակոտին — Հօկին— զոր իրենք ծներ էին, որովՀետեւ այդ կազմակերպութիւնը անըն-դունակ էր խորՀրդային սաՀման-ներուն մէջ մութ կամ սեւ գործ մը կատարելու։

Այդ կազմակերպութեան բոյնը, կեդրոնը քանդելով Հան-դերձ, անոնք ոչ միայն պաՀեցին արտասաՀմանի ճիւղերը, այլ եւ Հրամայեցին անոնց միջոցաւ, սպառնալիքներով եւ կռիւներով քանդել արտասաՀմանի Հայկա-կան Հաստատութիւնները եւ ար-գելք Հանդիսանալ նոր կազմա-կերպութիւններու։

ՍաՀմանի երկու կողմերը կա-տարուած այս Հրապարակային չարագործութիւններուն իմաստը եւ բովանդակութիւնը չըմբռնել եւ բռնաւորը չզայրացնելու Հա-մար լուռ մնալու «իմաստու-թիւնը» ծախել՝ կը նշանակէ առ-նուազն լուռ մեղսակից Հանդի-սանալ։

Ուրիշ ի՞նչ կերպ կրնայ բա-ցատրուիլ քար լռութիւնը այն շր-ջանակներուն որոնք Հաւորագմուկ ու ժխոր կը Հանէին ամենափոքր թիւրիմացութեան մը առթիւ, երբ Հարցը կը վերաբերէր մեր եկեղեցիներուն եւ եկեղեցականու-թեան։ Իսկ Հիմա, որ ամբողջ դարաւոր կազմակերպութիւն մը Հիմքերէն կը քանդուի եւ անոր ներկայացուցիչները բռնութեան կ'ենթարկուին, ձայն չի Հաներ։

Այս արարքին առջեւ՝ շատ պարզ է գոնէ արտասաՀմանի Հա-յութեան դիրքը,— կամ պիտի ծառանայ այս արարքի Հեղինակ-ներուն դէմ այն բոլոր միջոցնե-րով զորս ունի իր տրամադրու-թեան տակ, եւ կամ պիտի ծափա-Հարեն եղածները, իբրեւ ազգօ-գուտ ձեռնարկ թէ Պոլսոյ եւ թէ Հայաստանի մէջ։ Անոնք որ զա-նազան նկատումներով պիտի պաշտ-պանեն այս արարքները, պէտք է առանց քաշուելու Հրապարակաւ դնեն իրենց տեսակէտը եւ պաշտ-պանեն զանոնք, որպէս զի Հասա-րակութիւնը լաւ ճանչնայ իրենց նկարագիրն ու դիմագիծը։

Եթէ այսօր անմիջապէս Հնա-րաւոր չէ անարգութեան սիւնին գամել բռնացողները եւ Հաշիւը պաՀանջել, անկասկած վաղը առիթ կը ներկայանայ։

Մենք պէտք կը զգանք այս-պէս կտրուկ դնելու Հարցը, որով-Հետեւ գիտենք որ Ֆրանսայի նման ազատ երկրի մը մէջ խմ-բակցութիւններ ու մարդիկ գտ-նուած են, որոնք պաՀանջած են կաթողիկոսական պատուիրակէն ընտրութիւններ ու կազմակերպու-թիւն չկատարել։ Նոյնիսկ սպառ-նացած են Հայաստանի խորՀրդա-յին կառավարութեան անունով...։

Այժմ այդ «կառավարութիւն» կոչուած խմբակը կատարէ է ա-մէն ինչ որ կը սպառնայ վերո-յիշեալները։ Այս մարդիկը պէտք չէ մութին մէջ կենան, այլ Հրա-պարակ պէտք է գան եւ բացատ-րեն թէ՝ ինչո՞ւ կը սպառնային, եւ ինչո՞ւ Համար է, որ քանդումի գործակալներ կ'ուզեն Հանդիսա-նալ գաղութներու մէջ։

Գիտենք նոյնպէս որ գաղութ-ներու մէջ կան եկեղեցականներ որոնք կրթնած քանդիչներու, ա-մէն տեսակ չարաշաՀութիւն կը փորձեն։ Պէտք է ասոնք եւս Հրա-պարակաւ յայտնեն թէ, իրենք ալ կողմնակից են որ Հայ ժողովուր-դի դարաւոր Հաստատութիւնները կազմալուծուին։

Այդ պարագային, Հայ ժո-ղովուրդին Համար պարզուած պի-տի ըլլայ այն ճակատը, որուն դէմ կ'ուզէ մարտնչիլ մինչեւ իր ի-րաւունքներու վերաՀաստատու-թիւնը։

Բ' ԱՄԱՑՈՒՆԻ

ԱՍՈՒԼԻՍ

ՍԱԿԱՐԱՆԻ ԽԱՂԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Սակարանին մէջ կարելի՞ է դրամ վաստկիլ։

ԱՀաւասիկ Հարցում մը, որու շուրջ յաճախ լսած եմ վիճա-բանութիւններ եւ թեր ու դէմ կարծիքներ։ Ամէն դասի մար-դիկ կը շաՀագրգռուին սակարա-նով. Հասարակներ, որ կ'ուզեն բազմապատկել իրենց եկա-մուտը, վաճառականներ որ կը ճգնին փոխարինել առուտուր-ներու ղաղարը, պաշտօնեաներ, որ կը փորձեն իրենց պիւտճէի բացը գոցել եւ կամ փոքր դրա-մագլխի տէր մարդիկ, որ կ'ու-զեն օգտագործել իրենց Համեստ խնայողութիւնները։

Ըստ ժողովրդական կարծիքի, սակարանը խորՀրդաւոր վայր մըն է, ուր մէկ օրէն միւսը կա-րելի է մեծագոյն գումարներ կորսնցնել կամ շաՀիլ։ Այս բա-ռին բովանդակ նշանակութեամբ խաղավայր մը—խումարխանէ— նկատուած է առ Հասարակ եւ պաՀպանողական գաղափարի տէր մարդիկ գէշ աչքով կը նային սակարան գացողներուն։

Իրաւացի՞ է այդ գաղափարը։ Ոչ բոլորովին։ Երբ կը տեսնեմ մէկը որ առանց ո՛ր եւ է ծանօ-թութեան ինքնաշարժ մը վա-րել կ'ուզէ, ապաՀովաբար կրնամ ըսել թէ արկած մը պիտի պա-տաՀի կամ երբ մէկը որ նաւ մը կ'առաջնորդէ առանց նաւապե-տութեան վրայ գաղափար ու-նենալու, անշուշտ նաւը պիտի ընկղմի, եթէ նախախնամական ձեռք մը չպաՀպանէ զայն։

Ամէն արՀեստ կը պաՀանջէ որոշ ծանօթութիւն, որոշ գի-տութիւն եւ մանաւանդ փորձա-ռութիւն։ Սակարանի գործառ-նութիւններն ըլլալով աւելի բարդ, աւելի ընդարձակ ծանօ-թութիւններ պէտք են այստեղ գործողին քան ո եւ է ուրիշ աս-պարէզի մէջ։ Անակնկալներ կան սակարանին մէջ, բայց ամէն գործ ալ ունի իր անակնկալ-ները։ Տարբերութիւնն այն է որ սակարանի գործառնութեանց արդիւնքը անմիջական է, իսկ վաճառականութեան ուրիշ ճիւ-ղերուն մէջ վնասները կամ շա-Հերը Հետզհետէ զգալի կ'ըլլան եւ տարեվերջին է որ շաՀ եւ վնասի Հաշիւը կուտայ իր ընդ-Հանուր արդիւնքը։

Առաջին Հարցումին թէ կա-րելի՞ է սակարանին մէջ դրամ շաՀիլ, կրնամ ուրախ պատաս-խանել — այո՛. պայմանաւ որ խաղացողը գիտնայ իր շաՀերը պաշտպանել եւ մանաւանդ յար-մար ժամանակին բաւականա-նալ յառաջ եկած տարբերու-թեամբ, սաՀմանափակելով իր ախորժակը։

Սակարանը վիճակախաղ մը չէ, ուր միայն բախտն է վճռողը։ Այնտեղ կարելի չէ 5—10 Հա-զար Ֆրանք վտանգի դնելով քանի մը Հարիւր Հազար շաՀիլ, ինչպէս ձիարշաւի խաղերուն մէջ։ Սակարանը գործ մըն է, զոր պէտք է ճանչնալ իր ամբողջ կազմակերպութեամբ և գաղտ-նիքներով եւ զորս երկար փոր-ձառութեամբ մը միայն կարելի է ստանալ։ Առաջին փորձ մը կրնայ յաջողիլ, բայց ինինսունը ինը առՀարիւր պիտի կորսնցնէ այն մարդը, որ կը յանդգնի ան-կէ ներս մտնել, առանց որոշ գիտելիքներու եւ պաշարի։

Սխալ է ըսել թէ սակարա-նին մէջ կը խաղան, այնտեղ ոչ թէ կը խաղան, այլ spéculer կ'ընեն, կը շաՀադիտեն։ Խաղալ եւ շաՀադիտել միեւնոյնը չէ։ Խաղալ կը նշանակէ վտանգել գումար մը այն միակ յոյսով թէ բախտը նպաստաւոր պիտի լի-նի. մինչդեռ շաՀադիտել կը նշանակէ որոշ անցեալ ունեցող եւ որոշ արդիւնք տուած մէկ արժեթուղթ գնել կամ ծախել, Հիմնուելով վերջին ժամանակ-ներուն այդ արժեթուղթի ելե-ւէջներու Հաւանականութեանց վրայ եւ նկատի ունենալով այդ արժեթուղթի ընկերութեան վեր-ջին գործառնութիւններն ու ա-նոնց մասին տիրող ընդՀանուր կարծիքը։

Երբ կ'ըսեմ թէ անակնկալ-ներ ամէն ասպարէզներու մէջ կան, ըսել չեմ ուզեր անշուշտ թէ սակարանը կը նմանցնեմ կօշկակարի մը գործին։ ԱրՀես-տաւոր մը շատ քիչ անակնկալ-ներ ունի։ Անոր միակ վտանգը անգործութիւնն է։ Բայց երբ սակարանի փորձառուն կը գնէ որեւէ արժեթուղթ, նոյնչափ են-թակայ է վտանգի, որչափ որեւէ վաճառական որ ապրանք մը կ'ընէ արտասաՀման. ապրանքի գիներն ալ ենթակայ են անկու-մի կամ բարձրացման, ինչպէս արժեթուղթերը։ Պէտք է գիտ-նալ թէ ե՛րբ և ի՛նչ գնել պէտք է։

Երկու բառեր յաճախ կը լսու-ին սակարանին մէջ,— Parquet եւ coulisse։ Parquet բուն սեղանաւորական միջնորդներու (Agent de change) շրջանակն է, որ կը գտնուի մեծ շէնքի ներսի մասին մէջ։ Coulisseը, որ կը կոչուի նաեւ Marché en banque, կը գտնուի դուրսը, սիւնազարդ մասին տակը։ Այստեղէն է որ կը բարձրանայ ամէն օր ժամը մէկին աՀեղները այն աՀագին ժխորը, որ կը խլացնէ Պուրսի Հրապարակէն պատաՀաբար անց-նող խեղճ մաՀկանացուն։

Անցնինք բուն գործառնու-թեանց երկու տեսակին,— գնել կամ ծախել։

կանխիկ գործառնութիւններ. — Կանխիկ գործառնութիւննե-րը մեծ բացատրութեանց պէտք չունին։ Պատրաստ դրամ ունիք եւ կ'ուզէք զայն ապաՀով ու շա-Հաւէտ կերպով զետեղել։ Որոշ Հաւաստիքներու կամ տուեալ-ներու վրայ յենլով, կը գնէք այս կամ այն արժեթուղթերէն եւ կը պաՀէք ձեր դրամապանակին մէջ, կտրոնները (coupon) գան-ձելու Համար։ Այս գործառնու-թիւնը բուն սակարանային գործ չէ ինչպէս. այս աւելի կը նմանի կալուած մը գնելու, որ Հեռու է շաՀակցական որոշ նպա-տակներէ։

Ապայանձնելի գործառնու-թիւններ (A terme).— Բուն սա-կարանական գործառնութիւնն այս է, որ կը կայանայ որեւէ արժեթուղթ գնել կամ ծախե-լուն մէջ, առանց արժեթուղթի փոխարժէքին Հաւասար գումար մը տրամադրելու։ Այս գործառ-նութիւններն են որ կը Հրապու-րեն, փորձութեան կը մատնեն դրամ ունեցողները եւ որովՀետեւ մասամբ ապառիկ ըլլալով շատ դիւրութիւններ կ'ընծայեն, կա-ռավարութիւնը ստիպուած է սաՀման մը դնել անոնց եւ որո-շած է որ նուազագոյն 25 ար-ժեթուղթէն պակաս առուծախ չկատարուի պաշտօնական սա-կարանին մէջ։

Ինչպէս ըսինք, ապայանձնելի գործառնութիւնները ապառիկ են, բայց պէտք է որ սեղանա-ւոր — միջնորդը (parquetի մէջ գործող) եւ coulissierն (coulisseի մէջ գործող միջնորդ) ապաՀովու-թիւն մը ունենան առուծախի գործառնութեանց պաՀուն յա-ռաջ գալիք տարբերութիւնը ի-րենց դրպանէն չտուժելու։ Այդ Հաւանական վնասը գոցելու չափ դրամ մը (couverture) պէտք է երաշխաւորէք ձեզի անոնց քով։ Այդ գումարի քանակը կախուած է առաջադրուած գոր-ծառնութեան կարեւորութենէն։ 25 առ Հարիւր՝ եթէ կանխիկ դրամ կուտաք, եւ 30 առ Հա-րիւր, եթէ դիւրաւ վաճառելի արժեթուղթեր կը ձգէք անոնց քով։

Ենթադրենք թէ 5000 Ֆր. տրամադրելի գումար մը ունիք, որով կ'ուզէք սակարանական շաՀադիտութիւն մը փորձել։ Այդ գումարով մեծ բան կարելի չէ գնել կանխիկ, մինչդեռ ապա-ռիկ՝ շատ յանձնառութեանց տակ կարելի է մտնել։

Նախ եւ առաջ, այդ գումա-րով կը գնէք Bon de la Défense, վճարելի մէկ տարիէն եւ կը գանձէք 250 Ֆր. տոկոս. այնու-Հետեւ այդ 5000 Ֆրանքնոց Bonերը coulissierին մօտ ձգե-լով, կը գնէք 20,000 Ֆրանքի ապայանձնելի արժեթուղթ։

Այս տեսակ գործառնութեանց Հաշուեյարդարը տեղի կ'ունե-նայ Parquetին մէջ ամիսը եր-կու անգամ (ամսու 15ին եւ վերջին օրը) եւ coulisseին մէջ մէկ անգամ՝ ամսու վերջին օրը։ Հաշուեյարդարի Համար սպար-տաւորիչ չէ, սակայն, անպատ-ճառ այդ օրերուն սպասել։ Օրի-նակով մը բացատրենք. ամսու 3ին կամ 4ին գնեցի ապայանձ-նելի 25 արժեթուղթ 500 Ֆրանքէն եւ ամսոյն 10ին կամ 12ին այդ արժեթուղթը կ'արժէ 550 Ֆր.՝ կը Հաշուեմ թէ 50 Ֆր. իւրաքանչիւր արժեթուղթի վրայ բաւական է իբր շաՀ եւ անմիջապէս կը Հրամայեմ ծա-խել. յառաջ եկած տարբերու-թիւնները վճարելի են Հաշուե-յարդարի երրորդ կամ չորրորդ օրը։ Միեւնոյն գործառնութիւնը կարելի է ընել Հակառակ ձեւով, այսպէս.— ամսուն 3ին կամ 4ին 25 արժեթուղթ կը ծախեմ 500 Ֆրանքի, խորՀելով թէ այդ գի-նը շատ բարձր է. ենթադրու-թիւնս կ'իրականանայ եւ ամ-սուն 12ին միեւնոյն արժեթուղ-թը կ'արժէ միայն 450 Ֆրանք. կը Հրամայեմ գնել 25 արժե-թուղթ 450էն եւ այսպէս կը շաՀիմ 50 Ֆր. իւրաքանչիւրին վրայ։

Իսկ եթէ 10—15 օրուան մէջ, մինչեւ Հաշուեյարդարի օրը որ-եւէ զգալի տարբերութիւն յառաջ չեկաւ, գործառնութիւնը կարելի է փոխադրել (reporter) քանի մը անգամներ, վճարելով տոկոս մը, որ կը կոչուի փոխադրողէք (report), եւ որուն սակը կ'որոշ-ուի Հրապարակի կացութեան Համեմատ։

Փոխադրութեան Համար կ'ո-րոշուի պայմանագրական գին մը, որուն վրայ Հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին բոլոր փոխա-դրեալ գործառնութիւնները։ Այդ գինը կը կոչուի cours de compensation եւ կը ծառայէ միայն այդ նպատակին։

Առաջին օրինակին մէջ, են-թադրենք թէ 500 Ֆրանքի գնած արժեթուղթս ամսու 14ին կ'արժէ 517 Ֆր. բայց, ես յոյս ունիմ թէ աւելի պիտի բարձրա-նայ եւ չեմ ծախեր. ամսու 15ին 515 Ֆրանքի cours de compensation մը կ'որոշուի եւ ես 4—5 օր վերջ կը գանձեմ այդ 15 Ֆրանքները (25 անգամ 15 Ֆրանք, որմէ կը զեղչուի միջ-նորդի վարձքը) եւ տէր կը մնամ միշտ 22 արժեթուղթի 515 Ֆրանքէն։

Բացի այս առուծախերէն, կան նաեւ primeով գործեր, որոնց մասին ծանրանալը շատ պիտի երկարէ յօդուածս։ Յիշեմ միայն թէ prime մը վճարելով կարելի է գնել արժեթուղթեր, պայմա-նաւ որ վնասը սաՀմանափակուի որոշ գումարի մը, իսկ շաՀը ամբողջովին մնայ գնորդին։

Վերջացնելով, կը կրկնեմ թէ սակարանին մէջ կարելի է դրամ շաՀիլ, պայմանաւ որ գործառ-նութեանց ղեկավարութիւնը յանձնուի վստաՀելի եւ պար-կեշտ առաջնորդի մը։

Մ. Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈՂԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարին մէջ, վարիչնե-րու զեկուցումներէն եւ ճառե-րէն յետոյ, տեղի ունեցան զա-նազան վիճաբանութիւններ. «խորհրդային Հայաստանէն» կը քաղենք հետեւեալ հատ-ուածները.—

Արամ Յովհաննիսեան (Աս-տուցի).— Հողա-շինարարական խնդիրներու մէջ, 1925էն ի վեր, մինչեւ հիմա, չէ լուծուած Ազգա-բակի ձորի Հարցը Ազարակցի-ներու եւ Եշիլջիներու միջեւ Ե-րեք տարի է, որ ահագին ժա-մանակ կը վատնենք այդ Հար-ցին լուծման Համար։ Ջուրի պա-կասը շատ մեծ է մեր շրջանին մէջ։ Արօտատեղիները կը փճա-նան, որովհետեւ քոչուորները շուտով կը բարձրանան սարերը։ Մինչդեռ անհրաժեշտ է սպաս-ցնել, որ ցեխերը չորնան եւ կա-նանչը բարձրանայ։ Անասնա-բոյժի ահագին պէտք ունինք։ Եշիլի մէջ, մինչեւ որ բժիշկը Հասաւ, ժանտախտը տարաւ 90 անասուն. իսկ մօտակայ գիւղին մէջ սատկեցան 4 անասուն, ո-րովհետեւ բժիշկը շուտով Հա-սաւ։

Գօլուխանեան (Զանգեզուր).— Մեր երկիրը, ըլլալով անասնա-պահական երկիր մը, պէտք է օժտել արօտամշակութեամբ։ Հո-ղագործական գործավարը պէտք է մշակէ առուոյտը եւ լուծէ վի-ճելի սահմաններու Հարցը։

Շաքանով Ալի (Բաշգեառնի).— Հողերը ցրուած են եւ պէտք է վերջ տալ այս վիճակին։ Կրթա-կան աշխատանքները ծաւալե-լու Համար անհրաժեշտ է Միլի-Դարայի եւ Ջղինի ձորի գիւղե-րը կեդրոնացնել։ Երդնկեանը կ'ը-սէ թէ «կ'աշխատինք ամէն կեր-պով ընթացք տալ Թուրքերու ցանկութիւններուն, եւ չյանձ-նել անոնց տրամադրութիւնը. — ո՛չ, պէտք է վերնան նման տրամադրութիւնները, պէտք է կեդրոնացնել զանոնք եւ աւե-լորդ հողերը տալ մեր անհող կամ սակաւահող բնակչութեան, որոնք ուրիշ վայրերէ կը գաղ-թեն Հայաստան։ Խորհրդային կանոնադրութեան մէջ չկայ ...է կէտ, որ արտօնէր մէկուն ... երկու տեղ։ Խօսքս Երեւանի մէջ ապրողներու մասին է, ... րոնք գիւղին մէջ հող ունին։ 1925ին Միլի-Դարայի մէջ ... տառ պիտի կազմուէր, ... քննիչները եւ տեսան։ Մինչեւ այժմ բան մըն ալ չըրին։ Մեր գաղթականներուն վիճակը շատ գէշ է, անպէտ հողեր տրուած է իրենց եւ կը դժգոհին։

Ջուլաբեան Արշալոյս (Փամ-բակ-Լոռի).— Կարծես մեր կեդ-րոնը լաւ չէ ուսումնասիրած տեղական մարմիններու ... հանջները։ Շատ անգամ ... եւ կարեւոր խնդիրի Համար բա... սական պատասխան կը ... նանք։

Շրջանային պիւտճէները ... եալ տարի յատկացուած էին միայն աշխատավարձերու ... սպառողական ծախքերու ... շինարարութեան Համար պիւ... ճէ չունէինք։ Ս. Համբարձ... եան կ'ըսէ թէ Հքաւոր ... կերտներու Համար ... պիւտճէ տրուած է. մենք ... ցինք օգտուիլ այդ պիւտճէ... որովհետեւ շատ ուշ ... Նպաստներն ալ, նոյնպէս, ... ուշ կը ստանանք։

Ղարաքիլիսա քաղաքը ... տարածուած է ճահճահող ... շրջանակ, գրեթէ առանց ... ւունքի։ Որովհետեւ Ղարաք... սայի ճահիճները չորցնել... խմելու ջուր բերելու ... անհրաժեշտ է փոքրիկ ... մը միայն, որ կը պակսի ... Երբ այդ գումարը մեզի ... մադրուի, Ղարաքիլիսան ... դառնայ լաւագոյն ամառա... Անհրաժեշտ է շինարար... պիւտճէ, կառուցանելու ... նոր շէնքեր։ Ամէնը 8000 ... կայ, ինչ որ անբաւական է ... նարարութիւնը պէտք չէ ... բռնացնել Երեւան ...

…ել, Պէտք է որ մտածէք նաեւ …ստաններու մասին:

…Աւետիք (Ալլահ-…գէորգեան). — Բանուորական եւ ար…ւեստի) …ներքերական զարգացման …երուն հետ կապ ունի բնա…ւորութեան հարցը: Ալլահվէր…ինայի հարցը շատ սուր …ին մէջ այս հարցը շատ սուր … բանուորները 6—7 վերստ … կը կտրեն գիւղէն գոր… երթալու կամ վերադառ… համար, այսպէս կորսն…ելով աշխատանքի ուժ եւ ժամա…

…ժշկական օգնութեան գործը, … լաւ չէ կազմակեր…ուած մեր մէջ: Մինչդեռ հան…քին եւ հալոցին մէջ աշխատող … միշտ ենթակայ է … Ընդհակառակն, բժշ…կան օգնութեան պիւտճէն … է:

…ակրթական գործունէութիւնը … մէջ բացած է … վարժարան մը: Սա…մասին մտա… չկայ: Ալլահվէրդիի բան… կրնար իր տղան զրկել …ղոց: Պէտք է որ գոր…ունէութիւնը ստանձնէ նաեւ … ծախքերը:

…համագործակցականները կ'ի…նեն գիները միայն այն ապ…ներուն, որոնք երկար չեն …ման, իսկ միւս կենսական … կը մնան նոյն գինով: …ժամանակին … վճարուիր:

Ո՞ՐՔԱՆ ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

…ժմէի մէջ Շէվքը փաշա …ուած մը հրատարակելով ը… էր թէ Անատոլու 12 միլիոն …կիչ ունի: Նոյն թերթին մէջ … յօդուածագիր մը՝ G. ան…բեր կը գտնէ այս թիւը եւ …ուեալ տեղեկութիւնները կու…

1908էն ի վեր մարդահամար …ատարուած Թուրքիոյ մէջ, ու … թուականէն ասդին Թուրքիա … շարք մը արիւնալի պա…երազմներ, որոնց յաջորդեցին …երկրի, զանգուածային տարա…գրութիւններ, բնակչութեան փո…խադրութիւններ, բծաւոր ժան…տախտի, քոլերայի եւ էնֆլու…էնզայի համաճարակներ:

1913ին թալէաթ փաշային հար…ցի թէ այն ատենի Թուր…քիան ո՞րքան բնակչութիւն …ունէր, առանց հաշուելու արաբական …երկիրները: Ընիկա պատասխանեց. «…ստոյգ թիւեր չունինք, …այն գինուորագրութեան ար…դիւնքներէն դատելով, մօտ 21 …միլիոն կը հաշուեմ»: Իր հաշիւով, …մօտ 11 միլիոն Թուրքեր … նստակեաց քիւրտեր, որոնք …ւած էին ձուլուելով Թուրք …Ոչ-իսլամ փոքրամաս…նութիւնները կը հաշուէր 4 մի…լիոն, վաչկատուն քիւրտերը կէս միլիոն, Յացեալները Արաբներ: Թալէաթ գաւով յայտնեց թէ Թուրք տարրը նուազ արագ կ'աճի քան Յոյները, Հայերը եւ Արաբները: 1913էն ասդին Թուրքիա կորսնցուց Իրաքը, Սուրիան, Պաղեստինը եւ Անդրյորդանանը, որոնք 1918ին թերեւս 6 միլիոն բնակչութիւն ունէին: Նոյնպէս՝ օձիքը ազատեց Թրակիոյ եւ Անատոլուի Յոյներէն, Անատոլուի Հայ եւ Ասորի փոքրամասնութիւններէն՝ զանազան միջոցներով, ու այս ձեւով կորսնցուց թերեւս 3 միլիոն բնակչութիւն:

1913էն ի վեր մօտ 600.000 իսլամ գաղթականներ ընդունեց, մեծ մասով Յունաստանէն, ու թերեւս 150.000 հոգի չահեցաւ Արդուինի, Կարսի եւ Արտահանի կցումով: Եթէ նոյնիսկ մօտաւորապէս յայտնի ըլլան Թուրքիոյ պատերազմական կորուստները — ինչ որ կասկածելի է — ո՛չ մէկ վիճակագրութիւն կայ Թուրքիոյ անուղղակի կորուստներուն մասին՝ 1914էն 1922, երբ կռիւը դադրեցաւ Յոյներուն խմբիրէն վտարուելովը:

Թուրքիոյ ներկայ բնակչութեան մօտաւոր հաշիւը գտնելու միակ ապահով եղանակն է՝ իբրեւ հիմ առնել տարեկան զինուորագրութիւնը: Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն սպակոյտները մօտաւորապէս գիտեն թէ տարեկան ո՛րքան զինուոր կրնան հաւաքել, եւ այդ թիւերը գաղափար մը կու տան այդ երկիրներու ունեցած բնակչութեան մասին: Հետեւեալ թիւերը պէտք առնել իբրեւ առաջնորդ.— Յունաստանի տեղական բնակչութիւնն է ներկայիս մօտ 5 մէկ քառորդ միլիոն: Բանակին եւ նաւատորմին համար տարեկան 35.000 հոգի կը զինուորագրուէր՝ նախ քան Անատոլուէն եւ Թրակիայէն գաղթականներու խուժելը: Եւրոպական եւ ասիական Թուրքիոյ մէջ տարեկան զինուորներու առաւելագոյն թիւը կը կարծուի 50.000: Որով ըսել կ'ըլլայ թէ 7.500.000 բնակչութիւն ունի: Նկատելով որ Թուրքիոյ մէջ ուսանողներ եւայլն զինուորութենէ զերծ են, եւ թէ մօտ կէս միլիոն վաչկատուններ կը խուսափին զինուորութենէ, կ'ունենանք առաւելագոյն 8.500.000: Այս հաշիւը կ'ըլլայ՝ ենթադրելով որ մեծ տարբերութիւն չկայ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ զինուորագրական օրէնքներուն միջեւ: Բնականաբար եթէ Թուրքերը երիտասարդութեան միայն երկու երրորդը, իսկ Յոյները՝ երեք քառորդը կ'առնեն, վերի հաշիւը ջուրը կ'իյնայ: Բայց այս մասին ապացոյց չկայ:

Մօտաւոր հաշիւի մը հասնելու ուրիշ եղանակ մըն ալ կայ: 1914ին ներկայիս Թուրք Հանրապետութիւնը կազմող հողամասը 24 հետեւակազօրքի զօրաբաժնի զինուոր հայթայթեց, առանց Արաբիոյ, Իրաքի եւ Սուրիոյ զօրաբաժիններուն տուած: Հաւատարիմ Անատոլուցի մէհմէտճիկներ: Ներկայիս նոյն շրջանը զինուոր կը հայթայթէ միայն 18 զօրաբաժնի, որոնք 1913ի բանակէն աւելի քիչ զինուորներէ բաղկացած են: Այս պատճառով՝ հարկ է 100ին 25էն 35 զեղչել Թրակիոյ եւ Անատոլուի բնակչութեան թիւը:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տեղ, Ալֆորվիլի մէջ ալ մեծ շուքով տօնուեցաւ 1915 Ապրիլ 11—24ը, նախագահութեամբ Զ. Ռ. Ե. Միութեան: Սգահանդէսէն առաջ, հոգեհանգիստ կատարուեցաւ նորաբաց մատուռ-մանկապարտէզին մէջ: Այս առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինը խոշոր ծաղկեպսակ մը բերած էր, որ աճուրդով կնքահայր մը ունեցաւ: Մանկապարտէզի 35երկսեռ սաները սեւ ժապաւէններ ձգած իրենց ուսը, զոյգ փողեր առջեւէն, ծաղկեպսակը մէջտեղը եւ երկու կողմերէն հայկական եւ ֆրանսական դրօշները, ուղղուեցան դէպի Սէնի ափը, անծանօթ զինուորին դամբարանը: Մեծ բազմութիւն մը կը հետեւէր հայկական երգերով եւ նուագով: «Ի վերին Երուսաղէմ» խմբերգով ծաղկեպսակը դրուեցաւ շիրմին վրայ:

Ժամը 4ին տեղի ունեցաւ բուն սգահանդէսը, գիւղին Քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

«Տէր Կեցո»ն յոտնկայս երգուելէ յետոյ, Պ. Զավուշեան բացաւ հանդէսը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով: Խօսեցան ընկ. Լ. Զօրմիսեան (Հ.Յ.Դ.), Պ. Արծրունի (Հնչ.), Պ. Յ. Պօղոսեան (Ռամկավար) եւ Մ. Թէքթէքեան՝ Երիտ. Միութեան կողմէ, պարզելով օրուան նշանակութիւնը: Պ. Նշան Պէշիկթաշլեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը եւ ուրիշներ արտասանեցին ուտանաւորներ Վարուժանէն, Սիամանթօէն եւ Շահան Նաթալիէն: Մէջընդմէջ երգուեցան ազգային երգեր:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Երկրորդ ծաղկեպսակն ալ, որ նուիրուած էր Զ. Ռ. Միութեան կողմէ, դրուեցաւ նոյն շիրմին վրայ:

Անցորդ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

"ԿԱՐՄԻՐ„ ԵՒ "ՃԵՐՄԱԿ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐԸ„ ՀԱՒԱՍԱՐ

Հակառակ կասկածելի օդին, քանի մը հազար հանդիսատեսներ փութացած էին կիրակի օր Bruyèreի դաշտը՝ դիտելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ F. C. Rouenի մրցումը:

Խաղը սկսաւ ժամը ճիշտ 3.30ին յարձակողականովը հակառակորդին, որ անմիջապէս սեղմեց մեր բերդը, ու ստիպեց մեզ պաշտպանողական խաղալ: Մեր խաղացողները կորսնցուցած էին իրենց իսկական խաղը: Հակառակորդը օգտուելով մերիններուն այս թուլութենէն, բոլորովին տիրապետեց խաղին: Հայ բերդը միշտ վտանգաւոր վայրկեաններ կ'անցընէր, բայց բերդապահ Տէվէճեան՝ բոլորն ալ կ'ազատէր:

Այդ պահուն, խառնաշփոթութեան մը հետեւանքով Ֆրանսացիները ըրին առաջին նշանակէտը: Հայ յառաջապահները քանի մը վտանգաւոր յարձակումներ գործեցին, բայց հակառակորդին պաշտպանողականը անխոցելի կը մնար, ուր կը փայլէին Barnes եւ Rault Անգլիացիները: Քանի մը վայրկեան մեր յառաջապահները խաղին տիրապետեցին ու անկէ վերջ Ֆրանսացիները վայրէջք մը ունեցան, որու ընթացքին նշանակեցին երկրորդ նշանակէտը: Վերջին 15 վայրկեանները խաղը Հայերու առաւելութեամբ անցաւ, հայ յառաջապահները՝ կանոնաւոր յարձակողականէ մը վերջ հասան հակառակորդին բերդին առջեւ, բայց անոնց վերջապահը՝ գնդակը ձեռքով կեցուց, եւ ասոր հետեւանքով փէնալթին քաշուեցաւ Հայերուն կողմէ փառաւոր շիւթով մը: Այս արդիւնքին վրայ առաջին խաղամասը լմնցաւ. F. C. Rouen 2, Հ. Մ. Ը. Մ. 1:

Երկրորդ խաղամասին Հայերը անմիջապէս տիրապետեցին խաղին եւ ստիպեցին հակառակորդը միշտ իր բերդին մէջ խաղալ: Հայ յառաջապահները քանի մը առիթներ փախցուցին: Խաղը միշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ին ի նպաստ կը խաղցուէր: Հայերու փասերուն ճշտութիւնը շուարման մատնեց հակառակորդը, որ բոլորովին թուլցած կ'երեւէր ու միայն հայ խումբի խաղն էր որ ուշադրութեան կ'առնուէր: Ներկաները հիացումով դիտեցին մերիններուն խաղը ու ամէն վայրկեան կը ծափահարէին Հայերու ճշգրիտ եւ բարձր խաղացուածքը:

Քիչ վերջ հայ յառաջապահները սքանչելի շիւթով մը ըրին երկրորդ նշանակէտը: Հ. Մ. Ը. Մ. 2 F. C. Rouen 2: Թէեւ հայ խաղացողներէն կը սպասուէր երրորդ եւ յաղթանակի նշանակէտը, բայց անոնք ուրախութենէն իրենց պաղարիւնը կորսնցուցած էին:

Պէտք է ըսել որ այս արդիւնքը Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար յաղթանակ մը կը նշանակէ, որովհետեւ յայտնի է հակառակորդին արժէքը:

Իսկապէս շնորհաւորելի է Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին ձեռք բերած այս արդիւնքը: Այսօր հպարտ ենք ըսելու որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ֆրանսայի մէջ իր գոյութենէն ի վեր առաջին անգամն է որ այսպիսի հիանալի արդիւնքի մը կը յանգի, եւ անմոռանալի պիտի մնայ միութեան տոմարներուն մէջ:

Ափ մը տեղացի Հայեր, փութացած էին հայ խումբին խաղը դիտելու եւ իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին:

Եւ այսպէսով Հ. Մ. Ը. Մ.ի *Ճերմակ Սատանաները* 2ով 2 հաւասար մնացին F. C. Rouenի *Կարմիր Սատանաներուն* (Diables Rouges) հետ:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՄԱՆ ԵՒ ՈՃՐԱԳՈՐԾ.— Ատաղձագործ Տըհիւ որ կը բնակէր Լիլա արուարձանին մէջ, այնքան կը խմէր, որ հետզհետէ փոխուեցաւ նկարագիրը: Վերջերս, արդէն, կը մատնէր սպառնալից երեւոյթ մը եւ վտանգաւոր շարժումներ: Կիրակի առաւօտ, կանուխ, զարկաւ տանը խոհանոցին դուռը, ուր կը գտնուէր այդ միջոցին տանտիրուհին: Անմիջապէս որ դուռը բացուեցաւ, ածելիով յարձակեցաւ կնոջ վրայ եւ խորունկ ճեղք մը բացաւ ղոհին վիզին վրայ եւ գետին ձգեց: Ու երբ կ'աշխատէր մորթել, կնոջ ճիչերը լսելով՝ վազեց նախ կնոջ ամուսինը, որ խորունկ ճեղք մըն ալ ինք ստացաւ կուծքէն: Ետեւէ ետեւ վազեցին վարձակալները, որոնք ալ իրենց կարգին ստացան զանազան վէրքեր: Անոնցմէ միայն մէկը, Վէթէր, կաթսայի մը կափարիչը իբրեւ վահան գործածելով, յարձակեցաւ ոճրագործին վրայ, որ այս անգամ յաղթուած՝ փախաւ իր սենեակը և փակեց դուռը: Զգալով վտանգը, քանի մը տող գրեց իր կնոջ, որ կը գարմանուէր հիւանդանոցի մը մէջ, թէ ներողութիւն կը խնդրէր ըրածներուն համար, և հելալ ըրէ կ'ըսէր: Յետոյ նոյն ածելիով կտրեց իր վիզը: Սակայն տեսնելով որ մահը կ'ուշանայ թել մը կախեց զրան վրայէն եւ կախուեցաւ:

ՆԱԽԱՆՁ ԵՒ ԱԾԵԼԻ.— Պոտտոյի նամակատան ցրուիչներէն էմէ Մազօ կը տառապէր թէ ինչո՛ւ իր կինը զինք այլեւս չէր սիրեր: Առտու մըն ալ կռիւ ըրաւ, պոռաց կանչեց եւ ածելիով մը կտրեց կնոջ գլուխը:

Յետոյ յանձնուելով ոստիկաններուն, ըսաւ.

— Կինս կը խաբէր զիս, ես ալ վրէժ լուծեցի: Հիմա ըրէք ինչպէս որ կ'ուզէք:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԱՂԱՊԱՊԵԱՆ
ԵՒ
ԼԵՒՈՆ ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Ժուանվիլ Պիյեանքուր
23 Ապրիլ 1927

ՍԻՐՈՅ ՄԸ ԵՐԿՈՒ ԴԻԱԿՆԵՐԸ.— Կիրակի իրիկուն, Կրընէլի ծառուղիին վրայ, բանուոր Քվասնիաք, ատրճանակը ձեռքին, կը սպասէր իր բարեկամուհիին ճամբան: Զինոր մեղումը կըդառնար Օր. Լինա Քրիցիմէքի շուրջ որ այլեւս մոցած էր հինը: Ու Քվասնիաք, երբ հեռուէն տեսաւ որ բարեկամուհին կուգայ, երկու անգամ կրակեց եւ գետին ձգեց. գնդակ մըն ալ իր գանկին՝ եւ փուեցաւ բարեկամուհիին կողքին:

ԿԱԽՕՐՐԱՆԷՆ ՎԱՐ ԻՆԿԱՒ.— Նասիօնի հրապարակին վրայ նորէն տօնավաճառ կայ: Լոյս ու ծիծաղ, խաղ ու շաքար: Կախօրրանները կը ճօճին ու կը ճօճին:

Կիրակի իրիկուն, երիտասարդ մը Պոմանան, 26 տարեկան, երբ կ'օրօրուէր կախօրրան նստած, դաշտին ամենէն բարձրը սլացած պահուն, հաւասարակշռութիւնը կը կորսնցնէ եւ գահավէժ անկումով մը կը փուի քարերուն վրայ: Ջարդուփշուր կ'ըլլան կողերն ու ոսկորները,

Յուսահատական վիճակի մը մէջ փոխադրուեցաւ է հիւանդանոց:

ԳՈՂԵՐԸ.— Երկուշաբթի առաւօտ կանուխ, գողեր կը մտնեն Միրոմէնիլ փողոցին վրայ գոհարավաճառի մը խանութը, օգտագործելով նկուղին լուսամուտը, որ կը բացուի ոալյատակին հաւասարութեան: Ու կը ժողվեն եղած-չեղածը. մօտ 80,000 ֆր. արժէքով ադամանդներ, օղեր. ապարանջաններ ու մանեակներ:

ԴԻԱԿ ՄԸ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ.— Պօպինեի արուարձանին Ուրք ջրանցքին մէջ գտնուեցաւ մանկամարդ աղջկան մը դիակը: Աղջկան վիզը սեղմուած էր կրծկալով մը: Մէյմէկ քիլօնոց հինգ քարեր կապած էին դիակին եւ նետուած էր ջուրին մէջ, ինչպէս քննութենէն յայտնի եղաւ, կը մնար 15 օրէ ի վեր: Նոյն արուարձանին գործարանին բանուորներէն մէկը կը յաջողի ճանչնալ դիակը: Աղջիկը կը կոչուի Էմէ Էպ, 20 տարեկան, բանուորուհի: Անծանօթ կը մնայ մահուան պատճառը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇՈՒՇԱՆՆԵՐ, (բանաստեղծութիւններ): Գրեցին՝ Նուարդ եւ Նազենի Տէր Միքայէլեան: Տպ. Նիւ Եորք, 1927, գին 50 սէնդ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ, գրեց՝ Անթոնի Քրաֆթ Պօնար: Թրգմ. Գ. եւ Խ., Տպ. Հայ Դպրոց, Ժընեւ, 1927:

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ՕՐԵՐԷՆ, Կ. Մեհեանի, Սօֆիա, 1927, գին 20 սէնդ:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

* * *

…Ընթերցողը չձանձրացնելու համար, զանց կ'առնեմ պատմել …մարումէկ դիմումները զորս …փորձեցայ կատարել, նպատակիս …հասնելէ առաջ:

…Կը բաւականանամ յայտնե…լով թէ ճիշդ տասնեւութ օր յե…տոյ, հրձիգներէն վեց հոգի մեր …ձեռքը ինկած էին: Բոլորն ալ …կեղծ թուղթերու մատիտներ կը կրէին. …ոմանք ալ սափրուեցան իրենց չա…րագործութիւններուն հաշիւը տալ…:

…Հանգի՛ստ իրենց ոսկորներուն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ԻՆՉ…ՊԷ՞Ս ԻՐԵՆՑ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵ…ՐԸ ԿԸ ՀԱՍՑՆԷԻՆ ԳԵՐՄԱՆ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ

1916ի վերջերը, պաշտօնով ղրկուեցայ տեղ մը, ուր կասկածելի անձի մը ներկայութիւնը մատնանշուած էր. հոն կը գտնուէր համաձայնականներու ծովային օդագնացութեան բուական կարեւոր մէկ կայանը:

Այս անձը որ իբր նկարիչ կը ներկայանար, ճոխ կեանք մը կ'ապրէր:

Փարիզէն հեռանալէ առաջ, այդ անձին մասին գաղտնի քննութեան մը ձեռնարկած էի: Մայրաքաղաքի համբաւաւոր արուեստագէտները չէին ճանչնար զայն: Որեւէ տարեգրքի մէջ՝ անոր անունը չկար. նաեւ որեւէ նկարացուցակի մէջ անոր գործերը չէին յիշուէր. իսկ նկարի վաճառականները բոլորովին կ'անգիտանային զինքը:

Ինքզինքը Լեհ կը ծախէր. արդ, լեհական պատուիրակութեան մէջ անոր անունը բնաւ չէին լսած…

Այս մարդուն շուրջ կատարեալ մթութիւն կը տիրէր: Կ'արժէր կարելի եղածին չափ շուտ լուսաբանել խնդիրը:

Նկարիչի պէս ծպտուած եւ հետս առած ճամբորդող նկարիչներու դասական կահն ու կազմածը, առտու մը, մարդուն գտնուած քաղաքը գացի եւ անոր բնակած պանդոկը իջայ:

Պանդոկին արձանագրութեան տետրակին վրայ աչք մը պտտցնելով տեսայ որ Ք… երեսուն երկու տարու եւ ամուրի արձանագրուած էր, իբր նախկին բնակավայրը՝ Փարիզը ցոյց կու տար:

Սովորական լոգանքը ընելէ յետոյ, ճաշասրահ իջայ եւ ճաշի պահը սպասելով, ախորժաբեր մը ապսպրեցի:

Հազիւ տեղաւորուած էի, երբ Ք… սրահ մտաւ եւ խմինիս մօտիկ սեղանի մը քով տեղ գրաւեց:

Շէկ, կայտառ, ուժեղ կազմով երիտասարդ մըն էր, որուն կապոյտ աչքերը, խոզանակաձեւ պեխերը ինծի այն տպաւորութիւնը տուին թէ՝ արդէն տեսած եմ…

Այդ վիճակին մէջ, պարոնը պիտի կրնար պատուաւոր կերպով գրահակիրներու գունդի մը գլուխը երեւնալ:

Ի զուր յիշատակներս քրքրեցի, չկրցայ անոր ինքնութիւնը ճշդել թերեւս Գերմանիոյ կամ Զուիցերիոյ մէջ հանդիպած էի անոր: Բայց այս մասին չկրցայ ստոյգ բան մը հաստատել:

Թէեւ ճաշի զանգակը դեռ չէր զարկած, բայց ան՝ սպասուհի մը կանչեց եւ առանց շեշտի մաքուր ֆրանսերէնով մը անոր հրամայեց բերել ճաշը, որուն ցուցակը պատրաստեց մէկու մը պէս որ ինքզինքը զրկելու չէ վարժեցուցած: Մասնաւոր խնամք մը տարաւ գինիի ընտրութեան մէջ:

Որկրամոլի պէս կլլելով մէկտեղ կերակուրը, ինչ որ պիտի բաւէր արդէն իր ծագումը մատնելու — ատենը մէյ մը աչքին ծայրովը զիս կը դիտէր, ակնարկով մը որ եզականօրէն սաստիկ եւ թափանցող էր, անշուշտ զիս վերլուծելու համար:

Ցանկարծ տեսայ որ ան սարսռաց: Իր ակնարկը որ յանկարծ խստացաւ, երկարօրէն կանգ առաւ սրահ մտնող պարոնի մը վրայ, որ անփութօրէն այն տեսակ տեղ մը նստաւ, ուրկէ կարելի էր անցորդներուն երթեւեկը հսկել:

Եթէ Ք…ի աչքերը ատրճանակներ եղած ըլլային, իր մորթը սուղ ծախած չպիտի ըլլար այս մարդը, որ ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ Սէն-Նազէռի մասնաւոր ոստիկանապետին օգնականներէն մին:

Այս պաշտօնատարը սակայն երեւոյթը չունէր զբաղելու Ք…ով որ հիմա, գլուխը պնակին վրայ կախած, աղանդերը կը լափէր:

Ես ալ ճաշս աւարտած ըլլալով, հանդերձարանէն ուր ձգած էի, առի ներկի տուփս, նկարակալս եւ ծալաթոռս, յետոյ քարափ եկայ:

Ք… որ ինծի հետ նոյն պահուն դուրս ելած էր, կազմածս տեսնելով, ինծի եկաւ եւ շատ քաղաքավար կերպով հարցուց.

— «Արդեօք ձեր մէջ արուեստակից մը տեսնելու բախտը ունիմ»:

Ցեսնելով որ առանց պատասխանելու կը խոնարհէի, ինքզինքը ներկայացուց, «Մ. Ք… Լեհ, նկարիչ եւ քանդակագործ»:

Իմ կարգիս՝ ստիպուած էի ինքզինքս ներկայացնել: Ինչ որ անմիջապէս ըրի ֆրանսերէնով եւ իտալերէնով խառն լեզուով:

«Քամբանիլլա, նաբօլիցի նկարիչ»:

(Շար.)

Համայնավար արհեստակցական կազմակերպութիւնները կը բողոքեն, որ իրենց ընկերները Տասօ եւ Մէնէժրիէ իբրեւ լրտես բանտարկուած են: Սէն-Սիրի աշխատաւորները հրապարակային ժողով մը կազմակերպեցին՝ պահանջելով Տէփուլրիի եւ Թաղապետական խորհրդական Սերժանի ազատ արձակումը: Այս առթիւ հանրագրութիւն մըն ալ պատրաստուեցաւ բազմաթիւ ստորագրութիւններով:

Ընկերվարական յաղթանակ Աւստրիոյ մէջ

Աւստրիոյ խորհրդարանական ընտրութիւնները տեղի ունեցան կիրակի օր: Ընկերվարականները տարին ջախջախիչ յաղթանակ մը, ստանալով 690,000 ձայն, վերջին ընտրութեանց վրայ 130,000 աւելի, եւ շահեցան երեք նոր աթոռներ՝ 68էն 71ի բարձրացնելով իրենց ներկայացուցիչներու թիւը: Քրիստոնեայ-ընկերվարականները կորսնցուցին 7 աթոռ: Գերմանները կը պահեն իրենց 10 աթոռը, Հողագործները կը շահին 4 աթոռ: Համայնավարները չարաչար պարտութիւն մը կրեցին. ամբողջ Աւստրիոյ մէջ մէկ ու կէս միլիոն քուէարկողներու 14,000ին քուէն միայն կրցան ստանալ: Քաղքենի կուսակցութիւնները կորսնցուցին երեք աթոռ, սակայն կը պահեն մեծամասնութիւնը՝ 89 աթոռ:

Նկատելի է, որ ընկերվարականները մեծամասնութիւն շահեցան Վիէննայի, Լինցի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ: «Փօփիւլէր» այս յաղթանակին կարեւորութիւնը շեշտելով կը գրէ.—

« Աշխատաւորները յաղթանակը տարին. Վիէննա կը մնայ կարմիր եւ Աւստրիա՝ ժողովրդավար: Հոեննոսէն մինչեւ Ադրիական եւ Սեւ ծով երկարելիք ֆաշիստ խմբակցութիւնը, Մուսոլինիի այս երազը անկարելի դարձաւ: Վիէննա, ամբողջ Դանուբի հովիտին մտաւորական կեդրոնը ըլլալով, այս յաղթանակը իր ահագին ազդեցութիւնը պիտի ունենայ դանուբեան բոլոր երկիրներու վրայ:»

Հակապոլշեւիկ շարժումը կը սաստկանայ

Չինաստանի մէջ հակապոլշեւիկ շարժումը երթալով կը սաստկանայ: Զօր. Զանկ-Քայ-Շէք նոր շրջաբերականով մը կը յայտարարէ թէ բոլորովին պիտի ջնջէ համայնավարութիւնը եւ կարգը պիտի պահպանէ: Քանթօնի մէջ եւս հակապոլշեւիկ խմորումները կ'ուժեղանան եւ զօրավարը այդ կողմէն ալ բարոյական ու նիւթական մեծ աջակցութիւն կը գտնէ: Շանկայի մէջ Քուօմինկթանկի վարիչները հացկերոյթ մը տուին չինացի լրագրողներուն եւ յայտնեցին անոնց թէ համայնավարները դաւաճանեցին Սուն-Եաթ-Սէնի սկզբունքներուն, հետեւաբար եւ պէտք է վտարել զանոնք:

Քանթօնի մէջ մահապատիժի ենթարկուեցան 20 համայնավարներ, որոնց երկուքը 20 տարեկանէն վար աղջիկներ: Հանքէուի ծայրայեղ տարրերը մտահոգ են, ոմանք կը խորհին Զանկ-Քայ-Շէքի միանալ. ուրիշներ ապահով տեղեր կ'ապաստանին, իսկական ազգայնականներու ձեռքը չիյնալու համար:

Ճափոնի նոր վարչապետը Թունա հակապոլշեւիկ է: Համայնավարութիւնը հալածելու մասին իր յայտարարութիւնները լաւ ազդեցութիւն առաջ բերին Չինաստանի հակապոլշեւիկ տարրերուն վրայ եւ կը յուսացուի թէ երեք ազդեցիկ զինուորականներ՝ Զանկ-Ցօ-Լին, Զանկ-Քայ-Շէք, եւ Սուն Շուան Ֆանկ պիտի կրնան դիւրաւ համաձայնիլ:

Սիթրօէնի գործադուլը

Ինչպէս գրած էինք, Սիթրօէնի ժավէլի ճիւղը վերաբացուեցաւ երկուշաբթի առաւօտ եւ դուրս ձգուած 10,000 բանուորներէն 100ին 84ը գործի ձեռնարկեցին, հակառակ սէնտիքայի արգելքին: Մնացած 100ին 16ը դուրս ձգուեցան գործատիրոջ կողմէ, զանազան պատճառներով:

Հակառակ ասոր, սէնտիքան ներկայացուց գրութիւն մը, որով կը պահանջէ ժամը 4,50 ֆրանք վճարել երկու սեռի աշխատաւորներուն, արձանագրութեան մոռացումի տուգանքը ջնջել, ճաշի ժամանակամիջոցը երկարել, գործադուլի համար մարդ չհանել գործէն եւն.:

Գործարանի տնօրէնութիւնը Երկուշաբթի իրիկուան թերթերուն հաղորդեց, որ վէճը փակուած է: Սակայն դուրս ձգուածները, համայնավար սէնտիքային աջակցութեամբ զրգռեցին աշխատող բանուորները եւ ժավէլի գործարանին մէջ ժամը 2.30ին գործի սկսող 5000 բանուորներ ժամը 5.30ին գործադուլ ընելով միացան իրենց դուրսի ընկերներուն:

Ասոր վրայ սէնտիքան ընդհանուր գործադուլի հրաման տուաւ, հրաւիրելով Լըվալուայի, Սէնթ-Ուէնի եւ Քլիշիի մասնաճիւղերու աշխատաւորները՝ միանալ ժավէլի եւ կիւթէմպէրկի բանուորներուն:

Երէկ առաւօտ Սէնթ-Ուէնի մասնաճիւղին գործաւորները սկսած էին աշխատիլ, երբ ժամը 8ին համայնավար սէնտիքայի բանուորները գործադուլ յայտարարեցին եւ ստիպեցին իրենց ընկերները թողուլ աշխատութիւնը: Ցետոյ սրահին մէջ միթինկ գումարուեցաւ: Տնօրէնութիւնը փակեց գործարանին դուռները: Շատ մը բանուորները, որոնց կարգին նաեւ Հայեր, հակառակ իրենց կամքին, հոսանքէն քշուած են եւ անգործ կը մնան: Շատեր դեռ նոր գործի մտած էին, գործազրկութեան երկար շրջանէ մը վերջ եւ հիմա դարձեալ մտահոգ են:

Գործադուլ յայտարարուած է նաեւ միւս մասնաճիւղերուն մէջ:

Երէկ եւ առջի օր բազմաթիւ միթինկներ գումարուեցան:

Ոստիկանութիւնը կը հսկէ գործարանին մօտակայ փողոցներուն մէջ:

Ողողումները Ամերիկայի մէջ

Միսիսիփիի հովիտին ողողումներուն հետեւանքով աւելի քան 100,000 հոգի անապաստան մնացած են. մինչեւ հիմա մեռած են 200 հոգի: Կարմիր Խաչը 100,000 տոլար յատկացուց աղէտեալներուն եւ մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութիւն կը կատարէ: Շոգենաւեր եւ ջրօդանաւեր կ'աշխատին ազատել աղէտեալները. մինչեւ հիմա այս ձեւով փրկուած են 22,000 հոգի:

Փանկալօսը ուրիշ տեղ կ'ախտրէն

Վերջին օրերս շատ խօսուեցաւ գաղտնի դաւադրութեան մը մասին, որուն նպատակն էր իբրեւ թէ Յունաստանի ներկայ կառավարութիւնը տապալել եւ դարձեալ իշխանութեան գլուխ բերել զօրավար Փանկալօսը:

Այս առթիւ բարձրաստիճան սպաներ ձերբակալուեցան եւ հիմա կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ իր կուսակիցներուն դէմ: Վերջին հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնը որոշած է Կրէտէն հեռացնել Նախկին դիկտատորը եւ զայն աքսորել Իթաք կղզին:

ՆԱՀԱՏԱԿ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ցարդ-գողի Գրական երեկոն վաղը՝ Հինգշաբթի, 28 Ապրիլ, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը, նուիրուած է ամբողջովին Ապրիլ 11)24ի նահատակ մտաւորականներու յիշատակին: Կը նախագահէ Ա. Ահարոնեան: Կը խօսին՝ Հ. Զարդարեան, Վ. Կաքաւեան, Հ. Բալուեան եւ Շ. Նարդունի: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տիկիններ Ս. Նշանեան Լաս, Օր. Ալիքսանեան, Պ. Պ. Նշանեան, Մարութեան Շ. Սարեան, Ճիզմէճեան, Պէշիկթաշլեան եւն: Նուագ:

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ "ՌՈՍՏՈՄ,, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

նախաձեռնութեամբ կը բեմադրուի "ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆԻ ԿՏԱԿԸ,,

30 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 3ին, 5 Ռիւ Լիւլի սրահը

ՑՈՒՑԱՍՏԵՐ

Հ. Յ. Դ. Բանի «Կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 6ին, 138 Rue Etienne Dolet, միութեան ակումբը մասնաւոր սրահի մէջ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. միասին ունենալ անդամատետրերը:

ՄՈՆՓԷԼԻԷԻ Ուս. Միութեան հասցէն է 34 Bld. des Arceaux, Montpellier:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՈՆ, Յ. Ն.— Ստացանք 12 ֆրանք:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Հ. Գ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

ԼՈՆՏՈՆ, Ժ.— Ստացանք:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Կ. Ֆ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ, Կ. Գ.— Սկսանք ղրկել:

ՏԷՍԻՆ, Յ. Պ.— Նոյնպէս:

ՕՊԸՆԱ, Մ. Պ.— Նոյնպէս:

ԺԱՅԻԷՕ, Շ. Տ. Խ.— Համաձայն ենք: Սկսանք ղրկել Մ. Ն.ին:

ՖՈՒԷԺԻՒ, Թ. Չ.— Ստացանք 50 ֆրանք: Սկսանք ղրկել:

ՍԷՆ Թ'ՕՊԱՆ, Յ. Խ.— Ստացանք 50 Ֆր.: Գիրքը ղրկեցինք:

ԼԻՈՆ, Ս. Շ.— Ստացանք 95 ֆրանք:

ԻԻՍԷԼ, Մ. Շ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՄՕՆՓԷԼԻԷ, Ժ. Թ.— Նոյնպէս:

ԿՐԸՆՕՊԼԸ, Մ. Տէր Ս.—Նոյնպէս:

ԿՐԸՆՕՊԼԸ, Մ. Մ.—Նոյնպէս:

ԹՈՒԼՈՒԶ, Խ. Դ.— Նոյնպէս:

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Ա. Պ.— Նոյնպէս:

ՔԱԼՎԱՏՕՍ, Ա. Հ.—Ստացանք 10 Ֆր.: Սկսանք ղրկել Գ. Պ.ին:

ՔԱՆ, Գ. Կ. — Երեքշաբթի թերթ չհրատարակուեցաւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի տիկին Մարգարիտ Մայիլօֆ, միջահասակ, գէր, մազերը կտրած, շրթունքի ձախ կողմը սեւ բիծերով, որ 16 Ապրիլ Շաբաթ օր ժամը 4ին հեռացած է իր ամուսնոյն բնակարանէն. հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել, 215, Avenue Gambetta, Paris, *Գրիգոր Մայիլօֆի: Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր:*

— Առանացի Տքթ. Մանկօլեան որ Պօլսոյ Նուպար փաշայի կողմէ Կիլիկիա ղրկուած էր 1921ին: Իմացնել՝ L. Yakoubian*ի* 1 New Street, Bishopsgate London.

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշ Վարդերեսեան որ հինգ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Միհրան Անասթասեանի, 92 Route du Chatillon, Malakoff-sur-Seine.

— Կը փնտռուի Միսիսեան Տիրոս, 17 տարեկան, որ անցեալ ամառ Սուրիայէն եկաւ երկրագործութեան մէջ աշխատելու: Մարտ 31ին Փարիզ եկաւ բժշկուելու եւ անյայտացաւ գաղթականական կայանէն երբ բժշկի կ'առաջնորդուէր: Տեղեկացնել՝ Near East Relief, 15 Boulevard des Italiens, Paris.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Սանդուխտ եւ Նուարդ Տէօվլէթեան որ 1921ին Սամսունէն Պոլիս եկած էին: Կը կարծուի որ Ամերիկա մեկնած են: Տեղեկութիւն տուողին 100 ֆրանք նուէր պիտի տրուի: Գրել՝ Սենեքերիմ Մատիլեանի, 4 Passage St. Hippolyte Paris 13e.

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Սենեակ մը խոհանոցով եւ խանութ մը, միասին կամ առանձին: դիմել՝ 54 Rue de la Renaissance Bois-Colombes:

ԴՐԱՄ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շահաբեր եւ ապահով գործի մը համար կը փնտռուի ընկեր մը 10—15 հազար ֆրանք դրամագլուխով:

Գրել՝ A. K.
Café au Muguet, 5 Place Clichy, Paris:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ Ռօքօքօ (Rococo) շինող եւ Թաշկինակի եզերք դարձնող գործաւորուհիներ, իրենց տունին կամ աշխատանոցի մէջ: Լաւ վճարում: դիմել՝ տիկին Արապաճեանի 53 Rue de la Villette, Pré St. Gervais, métro: Danube օթօպիւս M et BH.

Պէտք ունին տան մէջ աշխատող կարուհիներու ժէրսէի, ռօպի եւ շարփի համար:

Տեւական աշխատանք եւ լաւ վճարում: դիմել՝ 10 Rue du Général Brunet, Paris (19e). metro: Botzaris:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրացի երկիրներով, պատրաստեց Կ. Ց. Բասմաջեան:

Աստիճան 1—1,000,000, գին Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 ֆր.:

Ընտիր թուղթով լաթի վրայ 7.50: Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ: դիմել՝ ՊԱԼԵՆՑ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ա. ՄԱՍ

Գ. Զօհրապի Լուռ ցաւերը 10 ֆր., կեանքը ինչպէս որ է 10, խղճմտանքի ձայներ 10, Ահարոնեանի Լռութիւնը 8, Օտեանի փանջունին 7, Ծապլվար եւ երգիծ. տարեցոյց 12,50, դատաստ. խորհուրդին առջեւ 10, Մատնիչը 8, Յեղափ. Մակաբոյծները 7, Միքէի սիրարկածը 5, Զագըր Ավրամ 5, Ճեպընթաց նորածինը 2, Սէնքիէվիչի Առանց դաւանանքի 50, Մ. Կորքիի Ֆոմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վերթեր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի Մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Տղու հոգիներ 6, Վերջին բաժակը 10, Արսէն Լիւբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Կարմիր գլուխով մարդոց խմբակը 2, Պօսքօմպ հովիտին գաղտնիքը 2, Պրիւս Բարթինկթընի սուզանաւին գաղտնիքը 2, Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Զարիֆի նախարարը 20, Մօփասանի երեք վիպակները 2, Տք. Մօրի վրէժը 5, Զուչուլիքա 5:

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.:

Կը Հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր: Փօսթի ծախք չառնուիր: Պահանջել գրացուցակը: դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 18 Quai Beaubourg, Joinville le Pont (Seine) France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Դրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ 1927

28 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 322 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՂԱԾԸ ՈՒՐԻ՛Շ ԲԱՆ Է

Հայաստանի մէջ կատարուած հալածանքներու եւ առանձնապէս Էջմիածնի դէմ սարքուած դաւադրութեան առթիւ, Երեւանի տեղական սուրհանդակը բարբառած էր երէկ, վերջապէս: «Ողջամիտ»ները լուռ են տակաւին:

Մեր հակառակորդը չի ժխտեր իրականութիւնը, բայց կը ջանայ իր հասկցած եղանակով բացատրել խնդիրը, եւ ապացուցանել թէ պարզապէս եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման օրէնքն է որ կը գործադրուի.

«Հայաստանի մէջ կայ եւ կը տիրէ խորհրդային իշխանութիւնը իր գերագոյն պրոլետարական դեմոկրատիզմով եւ օրէնքով հաստատուած ասպարէզ թողած է էջմիածինին եւ հաւատացեալներուն: էջմիածինը եւ եկեղեցին չեն կրնար պետութիւն մը ըլլալ պետութեան մէջ եւ անպատճառ պիտի հպատակին օրէնքին»:

Յետոյ «տուեալներ» կան եղեր կարծելու թէ՝ «էջմիածնականներէն ոմանք կապ ունին Դաշնակցութեան հակախորհրդային բրոփականտին հետ»:

Ու վերջապէս, հետեւեալ պատգամ-սպառնալիքը, որ ճակատին ալ արտատպուած է, իբրեւ նշանախօսք.

— «էջմիածինը պիտի հիմնաւորապէս մոռնայ, որ ինքը երբեմն «ազգի ներկայացուցիչ» է եղած, պիտի մոռնայ նաեւ այն, որ ինքը աճող սերունդի «կրթիչ ու դաստիարակիչ» է եղած: Դաշնակցութեան մամուլը իր այս օրերու վայնասունով ցոյց կուտայ որ իրօք ինքը նպատակ ունի էջմիածնականներու միջոցով եւ «Ս. Աթոռ»ի ետեւ թագնուած խորհրդային իշխանութեան դէմ պայքար ստեղծել գաղութներու մէջ: Թող փորձէ: Միայն, կը նախազգուշացնենք որ տուժողը պիտի ըլլայ ե՛ւ դաշնակցութիւնը եւ էջմիածնականները»: («*Երեւան*,» 27 *Ապրիլ*):

Թղթատարը երէկ միասին բերաւ այս խմբագրականը պարունակող թերթը, եւ Էջմիածնի դէմ կատարուած նոր բռնութեանց լուրերը, որ հրատարակուած են քիչ անդին: Ութսուն տարեկան հովուապետի մը շուքն անգամ սպառնալիք համարելով, մեր հերոսները քշեր են գայն գիւղ մը, իսկ 18 միաբաններ բանտարկած՝ Սեւանի մէջ, ինչպէս կը գրէ մեր թղթակիցը:

Արիշ խօսքով, մինչ այստեղ կը խօսին, այնտեղ կը գործեն: Ու կը գործեն տիրաբար, դաժան ինչպէս ցարական չինովնիկները կամ թուրք «զապթիէ»ները, մտրակը շաչեցնելով ծունկի մէջ մաշած, անզօ՛ր տարրի մը դէմ, որմէ շատ մը իմացեր իրենց ուսուցիչներն եղած են:

Ինչպէս բացատրած ենք անկէ առաջ ալ, այս բռնութիւններուն արտաքին պատրուակը՝ քմահաճ օրէնք մըն է, իսկ ներքինը՝ խարդախ ծրագիր մը, որ կ'արծարծուի երկու-երեք տարիէ ի վեր, «Ազատ յեկեղեցի» կոչուած խմբակի մը ձեռքով: Եկեղեցին եւ Պետութիւնը բաժնելու զանազան ձեւեր կան: կրօնի շահագործումը խափանելու, կղերապետութեան ասպարէզը փակելու բազմաթիւ միջոցներ գիտենք:

Բայց, Հայաստանի մէջ եղածը ուրի՛շ բան է: Պէտք է պարկեշտ ըլլան եւ իրար չխառնեն հիմնական սկզբունքն ու իրենց կատարած վայրենի խեղկատակութիւնը:

Հակակրօնական, հակակղերական պայքարի դիմակին տակ, կրօնն ու կղերը շահագործելու արհեստին ամէնէն զգուելի վարպետները իրենք, պոլշեւիկները եղան, սկսելով Զինչերինէն, որ Իտալիոյ մէջ խնջոյք սարքեց կարտինալներու հետ, մինչեւ Երեւանի մարզպանները, որոնք «Ազատ յեկեղեցի»ն հիմնեցին, քանի մը սրիկայ կղերականներ վարձելով: Ու մինչեւ այսօր անոնց միջոցաւ կ'արծարծեն կիրքերը, պառակտում կը սերմանեն, հայկական վանքեր եւ եկեղեցիներ աւարի կուտան, ժողովուրդին գաւակներուն բողոքը բանտարկութեամբ կը խեղդեն, (մի մոռնաք Թիֆլիսի դէպքը)եւն.: Միւս կողմէ, կ'աշխատին Պոլսոյ ձեռնադրել կարգ մը խաչագողներ, որպէսզի հաստատ խամաճիկներ ունենան Էջմիածնի մէջ, որուն անունն ալ մի՛շտ կը շահագործեն, երբ որ առիթը ներկայանայ: Կրնա՞ն ըսել թէ քանի՛ կոնդակ ստորագրել տուին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, արտասահմանի հայութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար իրենց վրայ…

Իսկ ինչ որ կը կատարեն գաղութներու մէջ, իրենց հաճելի եւ աննկարագիր կղերականներու հետ, կամ իրենց անճոռնի եւ քիչ-շատ անկախ, հայրենասէր առաջնորդներու դէմ, ողորմելի է միայն կամաւոր կոյրերուն համար:

Այնպէս որ, թող շատ չկռուին այս լպրծուն գետնին վրայ, իրենց իսկ շահուն համար:

Ու լա՛ւ է որ վերջ տան նաեւ սա գարշելի քսութեան, թէ ով որ, աշխարհական կամ կրօնաւոր, չի համակերպիր խորհրդային իշխանութեան քմահաճոյքներուն, ծունկ չի չոքեր վարձկան, անխելք եւ անխիղճ կոմիսարներու առջեւ, անպատճառ «Դաշնակ» է, կամ գործիք «Դաշնակցութեան հակախորհրդային բրոբականտին»:

Ամէն մէկու սրտին վրայ քար մը դրուած է այսօր, ամէն լեզուի տակ բա՛ն մը կայ: Եւ եթէ Երեւանի վարիչները կը կարծեն թէ աչքերը փակելով եւ մտրակը շաչեցնելով օրհնութիւն միայն պիտի լսեն, կը նշանակէ թէ նոյն խեղճուկ տիրացուները մնացեր են մինչեւ այսօր, եօթը տարի բռնանալէ ետքը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒԹ ԽԱՂԵՐ

«Հայրենիք» (12 Ապրիլ) խմբագրականի մը մէջ պարզելով Թուրք թերթերուն հրճուանքը Պ. Պ. Պօղոս Նուպարի եւ Գ. Նորատունկեանի վերագրուած նամակներուն առթիւ, գիտել կուտայ որ, եթէ փաշան եւ էֆէնտին այդ նամակը գրած չեն, ուրիշ ձեռնարկներ կատարած են.

— « Այսպէս, տխրահռչակ Պարթըն, որ այս երկրին մէջ այժմ Թրքանպաստ շարժումին գլուխն է կանգնած, արտաքին նախարար Քելոկին ուղղած իր մէկ գրութեան մէջ կը հաւաստիացնէ, թէ Պօղոս Նուպար փաշա եւ Նորատունկեան, որոնք իբր թէ Թրքահայութիւնը կը ներկայացնեն, արտայայտուած են ի նպաստ Լօզանի դաշնագրին: Եւ ապահովաբար Պարթըն այդպիսի բան մը չպիտի գրէր պետական քարտուղարին պաշտօնական նամակի մը մէջ, եթէ յիշեալ անձերու կողմէ չունենար նման յայտարարութիւններու ապացոյցներ:

Այսպէս, Թուրք-Ամերիկեան յարաբերութեանց խորհուրդի անդամ Պ. Ալլէն մեր ամերիկեան բարեկամներէն մէկուն յայտնած է, թէ *Փրինսթըն* համալսարանի պրոֆ. Ֆիլիպ Մարշալ ասկէ քանի մը ամիս առաջ Եւրոպայի մէջ տեսնուած է Պօղոս Նուպար փաշայի եւ Նորատունկեանի հետ, որոնք իրմէ խնդրած են ըսել որու որ հարկ է, թէ իրենք կ'ուզեն, որ Լօզանի դաշնագիրը վաւերացուի:

Եթէ այս երկու փաստերէն զատ նկատի ունենանք պ. Զօպանեանի ծանօթ ոտնձգութիւնները ի նպաստ Լօզանի դաշնագրին, ինչպէս նաեւ առհասարակ ռամկավար շէֆերու եւ մամուլի երկդիմի ընթացքը հանդէպ Լօզանի դաշնագրին, մենք չպէտք է տարակուսինք, որ Պօղոս Նուպար փաշայէն ու Նորատունկեանէն սկսած մինչեւ պ. Զօպանեան, Ռամկավար աղանեբը կազմակերպուած պայքար կը մղեն *ի նպաստ Լօզանի դաշնագրի վաւերացման*, այսինքն՝ Թրքանպաստ գործ կը կատարեն:

Այդ պատճառով եթէ *Վաշըթ* Թերթի վերագրումները ձեւականօրէն ճի՛շտ չեն, փաստօրէն սակայն միանգամայն համապատասխան են այն ուղղութեան, որուն կը հետեւին Նորատունկեաններն ու Պօղոս Նուպար փաշաները, իրենց ժունետիկ Զօպանեաններու հետ միասին: Եւ ատոր համար ալ միանգամայն տեղին է Թուրք Թերթերու հրճուանքը անոնց հայադաւ գործունէութեան առթիւ… »

ԻՆՉՈ՞Ի ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ.— Բագուի կոմունիստական անդամահամարի արդիւնքներուն համաձայն, 712 կոմունիստ չեն ուզած արձանագրուիլ կուսակցութեան շարքերուն մէջ: Նախապէս այս թիւը 1357 էր, սակայն, կը թուի թէ, անուղղակի ճնշումներու տակ, յետոյ չարձանագրուողներուն թիւը կ'իջնէ եւ կը մնայ 712ի վրայ:

Հրաժարողները ոեւէ պատճառ ցոյց չեն տար: Իսկ վիճակագրողները կ'աշխատին յարմար պատճառներ շարել:

ՄԵՀԵԱՆ ՄԸ 5000 ՏԱՐՈՒԱՆ.— Փանամայի Բօքլ գաւառին մէջ, անգլիացի Ուելլըմս, որ թաղուած գանձ կը փնտռէր, գտած է մեհեան մը, որ կ'ըսուի թէ հինգ հազար տարուան հնութիւն ունի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պալքանեան նոր դաշնակցութիւն մը?

Վիէննայէն կը հեռագրեն Ապրիլ 26 թուականով.—

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի ջանքերը Լոքառնօ մը, թերեւս նոյն իսկ Պալքանեան Դաշնակցութիւն մը կազմելու մասին, կը սկսին նոր դարձուածք մը առնել: Բանակցութիւններուն անկիւնաքարը կը կազմէ միշտ հաստատ համաձայնութիւն մը առաջ բերել Էնկիւրիի եւ Պելկրատի միջեւ, որուն պիտի միանան նաեւ Պուլկարիա եւ Յունաստան: Սերպիա՝ կտրելու համար Մուսոլինիի կազմած օղակը, նպաստաւոր կերպով ընդունեց Թուրք արտաքին նախարարին թելադրութիւնները:

Իտալեւսերպ վէճը

Լոնտոնի իտալական նոր դեսպան Պորտօնարօ առջի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ սըր Չէմպըրլէյնի հետ՝ ալպանական վէճին մասին: Եուկոսլաւիոյ նոր արտաքին նախարար Մարինքովիչ ընդունեց Պելկրատի ֆրանս. և անգլ. դեսպանները: Սերպ կառավարութիւնը այլ եւս Իտալիոյ հետ ուղղակի բանակցութեան պահանջ չի դներ եւ խնդրին կարգադրութիւնը կս ձգէ մեծ պետութեանց: Մասնաւորապէս կը սպասէ սըր Չէմպըրլէյնի վերջին նամակին Մուսոլինիի տալիք պատասխանին:

Միւս կողմէ «Ֆօսիշէ Զայթունկ»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ամէն կողմ պատերազմի շշուկներ կը շրջին եւ իտալեւսերպ վէճը փոխանակ մեղմանալու, օրէ օր կը ծանրանայ: Սերպիոյ ռազմագիտական կացութիւնը աննպաստ է, եւ Աւստրիոյ դիրքը կասկածելի: Եուկօ-սլաւ զինուորական շրջանակներու մէջ մանաւանդ կը վախնան որ Իտալիա յարձակի հիւսիսէն, այսինքն աւստրիական հողամասէն: Մուսոլինի հարցուցած է նոյնիսկ Վիէննայի կառավարութեան թէ թոյլ պիտի տա՞յ որ իր զինուորները անցնին Տրավայի հովիտէն, փոխարէն զիջումներ ընելով Թիրոլի մէջ:

Լոնտոնէն առնուած վերջին լուրերը յաւատես են եւ կը կարծուի թէ վէճը կարգադրելու համար բոլոր դժուարութիւնները հարթուած են:

Ռուսիոյ սպառազինութիւնը

Խորհրդային Միութեան պատերազմական եւ ծովային գործավար Վօրոշիլօֆ Ռուսիոյ պաշտպանութեան մասին Խորհուրդներու համագումարին ներկայացուցած տեղեկագրին մէջ կ'ըսէ թէ պետութեանց, ինչպէս նաեւ խորհրդային միութեան ամէնէն մօտիկ դրացիներուն յառաճուն սպառազինումը կը ստիպէն վերջին ծայր արթուն գտնուիլ:

Խորհրդային կառավարութեան բացարձակապէս խաղաղասէր քաղաքականութիւնը շեշտելով, Վօրօշիլօֆ կը հերքէ թէ խորհրդային զինուորներ համախմբուած են Մանչուրիոյ մօտ: Կը հերքէ նոյնպէս Անգլիոյ պատերազմական նախարարին անգլ. խորհրդարանին մէջ ըրած այն յայտարարութիւնը թէ խորհրդային միութիւնը տենդոտ կերպով քիմիական պատերազմի կը պատրաստուի:

Կարմիր բանակին քանակը, ըսաւ, նախորդ տարիներու մակարդակին վրայ կը գտնուի: Գիտական սպառազինութեան եւ քիմիական պաշտպանութեան տեսակէտէ խորհրդային միութիւնը արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներէն շատ ետ մնացած է:

Յետոյ շեշտեց թէ բանակին և նաւատորմին վիճակը բարւոքած է, և հաւաստեց թէ խորհրդային միութեան զինեալ ուժերը իրենց պարտականութիւնը յաջողութեամբ պիտի կատարեն:

10 միլիոն տոլար Չինաստանի համար

Փեքինի խորհրդային դրամատունէն գրաւուած թուղթերը մասնագէտ հաշուակալներու կողմէ խնամքով քննուելէ վերջ հաստատուած է, որ վերջացող տարուան ընթացքին, խորհրդային կառավարութիւնը աւելի քան 10 միլիոն տոլար ոսկեդրամ տուած է Քանթոնցիներուն՝ զինուորական ծախքերու եւ օտարներու դէմ պրոպագանդի յատկացուելու համար: Այս գումարին մեծ մասը վճարուած է Փեքինի խորհրդային զինուորական կցորդին միջոցաւ:

Զատկի արձակուրդը վերջացած ըլլալով, Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը առջի օր վերաբացուեցաւ: Պատերազմ. Նախարարը յայտնեց թէ Մարտ 31ին Շանկայի անգլ. բանակին ծախքերը կը բարձրանային մօտ 950,000 ոսկիի: Աւելցուց թէ վերջին անգամ ղրկուած զինուորներու համար ծախք եղած է 250,000 ոսկի:

Նանքինի եւ Փուքէուի միջեւ Եանկցէի հովիտին մէջ կռիւները վերսկսան եւ 24 ժամէ ի վեր հակառակորդ ուժերը սաստիկ ռմբակոծութիւն կը կատարեն: Հիւսիսայինները գիշերը լուրջ պարտութիւն մը կրեցին: Իրենց զինուորներէն մօտ 2000 հոգիի հրամայուած էր նաւակներով գիշերանց կտրել Եանկցէ գետը եւ յարձակիլ Նանքինի բերդերուն վրայ: Հարաւայիններու լուսարձակները երեւան հանեցին այս ծրագիրը: Նանքինի բերդերը սաստիկ կրակ բացին նաւակներուն դէմ, որոնց բոլորն ալ ընկղմեցան եւ մէջի զինուորները խեղդուեցան:

Շանկայ հասաւ ամերիկեան փոխադրանաւ մը, հետը բերելով 12 օդանաւ եւ 75 օդանաւորդ:

Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք յաջողեցաւ 1,200,000 ոսկիի փոխառութիւն մը կնքել չինական դրամատուններէն, իբրեւ ե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆ ԱԼ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻ ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

Վերջին պահուն ստացանք հետեւեալ նոր լուրերը, Հայաստանէն.—

Արդէն հաղորդած էինք, որ հայ պոլշեւիկները յատուկ պետական դեկրէտով (հրաման) բռնագրաւած են Էջմիածնի վանքի ամբողջ անշարժ կալուածները — հողեր, այգիներ, շէնքեր եւլն. եւ շարժական բոլոր կահ ու գոյքը, անգամ Մայր տաճարի եկեղեցական սպասները, զգեստները եւ սրբազան անօթները: Այս բոլորէն յետոյ, պոլշեւիկները բռնութեամբ, ծեծելով եւ քաշքշելով Էջմիածնի միաբանները վտարած են վանքէն: Ոմանք բանտարկուած, ոմանք հսկողութեան տակ առնուած, ուրիշներ ալ ապաստան գտած են Վաղարշապատ գիւղի տուները:

Հայ պոլշեւիկները Էջմիածնի միաբանութիւնը վտարելէ յետոյ Ապրիլ 2ին, Լուսաւորիչին տօնին օրը (Մուտն ի Վիրապ) կը փակեն եւ կը կնքեն Մայր տաճարը: Կաթողիկոսը երբ կը փորձէ վանքէն հեռանալ, կ'արգիլեն եւ հսկողութեան տակ կ'առնեն:

Եւ վերջապէս, այս բոլորէն քանի մը օր յետոյ, հայ պոլշեւիկները կ'առաջարկեն, որ կաթողիկոսը անմիջապէս հեռանայ վանքէն, *քանի որ Էջմիածնի ամբողջ շէնքերը կը համարուին «ժողովրդական (պետական) սեփականութիւն»:*

Կաթողիկոսը, միայն մէկ սպասաւորով և ծայր աստիճան յուսահատութեան մատնուած, կը հեռանայ Էջմիածնէն եւ ապաստան կը գտնէ մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ: Ոմանք կը պնդեն, որ կաթողիկոսը գացեր է Օշական եւ կը բնակի գիւղական խրճիթի մը մէջ:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԲՈԼՈՐ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐԸ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ ԵՆ ՍԵՒԱՆԱՅ ՎԱՆՔԸ

Ամենաստոյգ աղբիւրէ մը մեզ կը հաղորդեն, որ Հայոց Կաթողիկոսը Էջմիածնի վանքէն վտարելէ յետոյ, հայ պոլշեւիկները Էջմիածնի բոլոր միաբանները հաւաքելով աքսորած են Սեւանայ վանքը, որպէսզի ոեւէ յարաբերութիւն չունենան ժողովուրդին հետ եւ կրօնական քարոզութիւններ չընեն:

Պոլշեւիկները խիստ հսկողութեան տակ առած են Սեւանայ վանքը եւ ծովափերը, որպէսզի ոեւէ մէկը կղզին չմտնէ եւ չտեսակցի Էջմիածնի աքսորեալ հոգեւորականներուն հետ, որոնց թիւը 18 է, եպիսկոպոս թէ վարդապետ:

ՀԱՅԿ. ԶՈՒԿԵՐ.— Մասնագէտ Արնոլտ, որ կ'ուսումնասիրէ Սեւանայ լիճին սննդական յատկութիւնները ձուկերու աճումին համար, պատրաստած է աշխատութիւն մը, «Իշխան» ձուկին զանազան տեսակներու ուսումնասիրութեանը մասին: Սեւանի լիճին մէջ կ'արտադրուի 15 միլիոն ձնկիթ «գեղարքունի» եւ 4 միլիոն ձնկիթ բախտակ ձուկերու: Նոր Բայազիտի գործարանը պէտք է համարել ամէնէն մեծ գործարանը, որ առատ ձնկիթ կ'արտադրէ:

ՍՍՍՌ.

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Խորհրդային երկիրներու համար համագումարներու շրջան է Ապրիլ ամիսը։ Մէկը միւսին ետեւէն տեղի կ'ունենան նորընտիր խորհուրդներու տեղական, հանրապետական ուղաշնակցային համագումարներ, որոնց պսակումն է Համամիութենական Խորհուրդներու համագումարը։

«Յառաջ»ի նեղ էջերը անբաւական են, դժբախտաբար, ներկայացնելու համար այդ համագումարները իրենց բովանդակ տարողութեամբ։ Բայց գէթ մօտաւոր գաղափար տալու նպատակով, կանգ կ'առնենք համառուսական եւ համամիութենական համագումարներու վրայ։

Խորհուրդներու համառուսական համագումարը բացուեցաւ Ապրիլ 10ին «համառուսական տանուտէր» Քալինինի նախագահութեամբ։ Օրակարգի գլխաւոր խնդիրներն էին Ռիքովի ընդարձակ զեկուցումը կառավարութեան գործունէութեան մասին եւ Լոպովի զեկուցումը Խորհրդային Ռուսաստանի տնտեսական վիճակի եւ հեռանկարներու մասին։ Այս երկու զեկուցումներու շուրջ պտտեցան բոլոր վէճերն ու քննադատութիւնները։ Եւ պէտք է ըսել, որ զեկուցողներու պաշտօնական լաւատեսութենէն աւելի հետաքրքրական են գիւղացի եւ բանուոր պատգամաւորներու պարզ, անպաճոյճ, բայց սպանիչ քննադատութիւնները։

Բերենք քանի մը քաղուածքներ։

Ահա կը խօսի Թումպով նահանգի պատգամաւոր Թալսկին. «Առաջները, կ'ըսէ ան, մեր նահանգը աչքի կ'իյնար իր բարեբերութեամբ եւ կեդրոնական Ռուսաստանի հացի շտեմարանն էր... — այժմ մենք աղքատ ենք եւ կործանուած. կը խնդրեմ կեդրոնական իշխանութենէն՝ ուշադրութիւն դարձնել մեր վրայ։ Երկու խօսք կ'ուզեմ ըսել գողերու եւ սրիկաներու մասին։ Անոնց թիւը այժմ մեզ մօտ շատ շատ է։ Անոնց դէմ պայքարիլը խիստ դժուար է։ Ապրիլ անկարելի է անոնց ձեռքէն։ Մեր աշխատաւոր գիւղացիները կաշկանդուած են եւ նոյն իսկ համագումարներու մէջ կարելի չէ բաց խօսիլ. մէկ ալ տեսար կը վառեն կալդ ու կալուածդ, եթէ գէշ խօսիս անոնց մասին։ Յետոյ, մեր գիւղերու մէջ այլ եւս բոլորովին չկան արհեստաւորներ։ Պատճառը այն է, որ եթէ մէկը աշկերտ պահէ, խկոյն կը յայտարարուի հարուստ եւ կը զրկուի իրաւունքներէ։ Մեր տունը կը քանդեն նաեւ տուգանքները, որ կը գանձուին շահամոլ գրագիրներու կողմէ, որոնք կը կողոպտեն գիւղացիութիւնը»։

Ահա՛ զանգատը Եաքութի շրջանի պատգամաւոր Փրետեզնիկովի. «Մեր հիւսիսի մանր ժողովուրդները այժմ բնաջնջման սահմանի վրայ կը գտնուին։ Մեր համագումարը օգնութիւն կը խնդրէ Խորհրդ. Ռուսաստանէն»։

Ահա՛ Սախալինի պատգամաւոր Ցեւլինի զանգատը. «Թէեւ խորհրդային իշխանութիւնը երկու տարի է, որ գոյութիւն ունի Սախալինի մէջ, բայց դիւանակալութիւնը (պիւրոկրատիզմ) արդէն զգալի է ոչ պակաս, քան այստեղ, ձեր մէջ։ Բաւական է ըսել, որ ամէն տարի Սախալինէն կեդրոն կը ղրկուի 18,000 զեկուցում։ Պետական դրամատան մասնաճիւղը միայն 5700 զեկուցում կը ղրկէ (յիշենք որ Սախալինի ամբողջ ազգաբնակչութիւնը 10000 մարդ է։ Ս. Մ.)։ Մեր բախտն է, որ մենք գրել-կարդացող մարդ չունինք եւ պահանջուած բոլոր զեկուցումները չենք ղրկեր»։

Թաթարական հանրապետութեան պատգամաւոր Կալիտուլինը աւելի դառն գանգատներ ունի։ Տեղական արդիւնաբերութեան վիճակը շատ ծանր է. «Կահաւորումը մաշած, հինաւուրց, կան եւ, մանաւանդ, շրջուն դրամագլխի պակաս։ Թաթարական հանրապետութիւնը հին կարգէն ժառանգած է կարգ մը հանրապետական արժէք ունեցող գործարաններ։ Սակայն կեդրոնական տնտեսական խորհուրդի վերաբերումը դէպի այս հանրապետութիւնը շատ անզգոյշ է։ 1924ին տնտեսական խորհուրդը փակեց Բոքշանսկի մեծ քիմիական գործարանը՝ պատրուակելով, թէ արտադրութիւնը շատ սուղ է եւ թէ Ուրալի մէջ հիմնուող նոր գործարանը աւելի աժան արտադրութիւն կուտայ։ Գործարանը փակեցին։ 500 է աւելի թաթար բանուորներ մնացին անգործ, իսկ Ուրալի գործարանը աւելի աժան արտադրանք չտուաւ։ Հիմա ալ մեր գլխին կախուած է ուրիշ մէկ գործարանի մը փակման սպառնալիքը, որով 3000 թաթար բանուոր ընտանիքներ պիտի մնան առանց աշխատանքի»։ Ու թաթար պատգամաւորը դառնօրէն կը խօսի կեդրոնի ոտնձգութիւններու եւ պատճառած զրկանքներու դէմ։

Սիպերիոյ պատգամաւոր Բորնեւ դժգոհ է, որ իրենց երկիրը մատնուած է անուշադրութեան. ինչո՞ւ Ուկրայինայի համար կը շինուի Տնէփրի հսկայական ելեկտրակայանը, իսկ Սիպերիոյ համա՞ր չի դրուիր, օրինակի համար, Քուզնէցքի աւազանի հանքերու մշակման խնդիրը։ Պատգ. Էյխէ կ'ըսէ, որ «Սիպերիոյ մէջ միլիոնաւոր փութերով ցորեն թափուած է բաց երկինքի տակ, որովհետեւ երկաթուղին ի վիճակի չէ փոխադրելու։ Նոյնպէս միլիոնաւոր փութերով պատրաստ հանքածուխ կեցած է կայարաններու քով»։

Լենինկրատի նահանգի պատգամաւոր Երասքովան հետեւեալ սպանիչ փաստերը կը հաղորդէ. «Ամէնէն առաջ կ'ուզեմ ցոյց տալ, թէ ոմանք շատ հող ունին, իսկ ոմանք բնաւ չունին։ Ըսել է, հողը հաւասար չի բաժնուիր։ Նոյնպէս եւ խոտի տեղը. ոմանք շատ ունին. ոմանք ոչինչ։ Մեր գիւղատնտեսութիւնը կը փճանայ, որովհետեւ գիւղացիութիւնը չուզեր զբաղիլ հողով, չի պարարտացներ զայն։ Երբ պատճառը կը հարցնես, կը պատասխանեն, թէ հողը իրենը չէ, թէ այսօր ինքն է հողին օգտուողը, վաղը կրնան ուրիշին տալ։ Ինչո՞ւ պիտի հոգ տանի այդ հողի համար։ Մեր գիւղացիները այս տարի մնացին առանց փայտի, որովհետեւ անտառէն փայտ կտրելու արտօնութիւնը հասաւ Փետրուարին։ Հիմա՝ հարկերու մասին։ Դուրս կուգայ, որ ով շատ կ'աշխատի, շատ կը ծոէ իր մէջքը, անկէ շատ ալ տուրք կը գանձեն։ Ըստ իս, ընկերներ, ատիկա ճիշտ չէ։ Մեր համագործակցականը գիւղացիներու համար պահանջուած ապրանքը չունի, գիներն ալ շատ սուղ են։ Մենք ունինք 12 վերստ հեռու հիւանդանոց մը, ուր 2 շաբաթուայ մէջ 9 կին մեռան։ Մեր գիւղի կրթական գործն ալ կը կաղայ։ Մեր դպրոցները պզտիկ են — տեղ չկայ։ Կ'ուզէինք հինգերորդ դասարան բանալ, ըսին չէնք չկայ, բայց ահա մեր քով կեցած է 3 յարկանոց ժողովուրդին պատկանող տուն մը, որ ոչ դուռ ունի, ոչ պատուհան։ Լաւ կ'ըլլայ, որ այդ տունը յատկացուի դպրոցին։

Ուրալի ներկայացուցիչ Սաժինը կը յայտնէ, որ «Ուրալի արդիւնաբերութիւնը ունի ահագին քանակութեամբ գործարաններ, որոնք ծանր վիճակի մէջ են մեքենաները մաշած ըլլալով. պէտք է ուշադրութիւն դարձնել նաեւ հանրային կրթութեան եւ բնակարանային շինութեան։

Այս վերջին կէտը ընդհանուր ցաւ է։ Սմոլենսկի շրջանը «շատ բանուորներ 7—8 վերստ հեռուէն գործարան կ'երթան։ Շատ բնակարաններ փտտող են։ Յաճախ 2 մէտր տեղի վրայ կ'ապրի 3—5 մարդ»։ Նովկորոտի նահանգին մէջ 3,5 քառ. մէտր բնակարան կ'իյնայ մէկ մարդու։ Սիպերիոյ Քուզնէցկի աւազանի բանուորներու 75 առհարիւրը կ'ապրի գետնափոր նկուղներու մէջ։ Տամպովի նահանգին մէջ «գործարաններու մեքենաները խիստ մաշած են... իսկ բանուորները բնակարան չունին, մինչդեռ մեր քովը կայ պարապ զօրանոց մը, որ յայտնի չէ թէ որու ձեռք է ու չի տրուիր բանուորներուն»։ Սթալինկրատի 4000 բանուորները ունին ընդամէնը 36 բնակարան։ Հեռաւոր Արեւելքի մէջ «դպրոցական գործիչներ կը պակսին. բժիշկներու եւ անասնաբուժներու պահանջ կը զգանք. 60 հազար ազգաբնակչութիւն ունեցող շրջանի մը մէջ կայ միայն մէկ մանկաբարձուհի»։ «Մենք չունինք բժիշկներ, գիւղատնտեսներ, ուսուցիչներ։ Մեր գիւղատնտեսական կայանները մնացած են փակ», կը գանգատի Բիլովի պատգամաւորը։

Իվանովօ-Վօզնեսենսկի պատգամաւոր Ֆեոդորովը կը գանգատի գործազրկութեան մասին։ «25,000 գործազուրկ ունինք մենք Իվանովօ-Վօզնեսենսկի մէջ, որոնք մեծ մասամբ բանուորներու զաւակներ են։ Մնալով անգործ՝ անոնք կը դառնան սրիկաներ։ Մինչդեռ Իվ.-Վօզնեսենսկի մէջ կան չբանող գործարաններ, օրինակ, 10,000 ջուլհականոց կտաւագործարանը եւ բազմաթիւ ուրիշ գործարաններ։ Յետոյ, շատ յաճախ հիւանդ բանուորները կ'աշխատին, իսկ առողջները՝ կը զբօսնուն»։

Ամէնքը կը գանգատին անփութութեան, անտնտեսավարութեան եւ ծրագրուած աշխատանքի բացակայութեան դէմ։ Բերեզնիկիի «հանքածուխի» արդիւնաբերութիւնը, ուր կ'աշխատին հազարաւոր բանուորներ, միջոցներ չունենալով, կը գտնուի քայքայման նախօրեակին։ Պատճառը այն է, որ ընդհանուր չափը կը տիրէ. միլիոններու վարկերը կը հոսին գետի պէս, բայց դրամ չի ստացուիր։ Բագաքստանի պատգամաւորը «վկայ եղած է, թէ ինչպէս Թաշքենդի մէջ ծախսուեցաւ կէս միլիոն րուբլի կաշիի գործարանի մը շինութեան վրայ, որ յետոյ փակուեցաւ հում նիւթ չգտնուելուն պատճառով։ Ամէնուն յայտնի է, որ Թաշքենդի մէջ բամպակ կայ եւ ոչ կաշի։ Մինչդեռ շատ կաշի ունեցող շրջաններ զուրկ են կաշեգործարանէ»։ «Բագաքստանէն տարեկան մօտ մէկ միլիոն փութ բուրդ կ'արտահանուի, այսինքն՝ Միութեան ստացած բուրդի կէսէն աւելի։ Մինչդեռ մենք չունինք եւ ոչ մէկ, նոյն իսկ արհեստանոցի տեսակէ բուրդի գործարան։ Մեր բուրդը կը հաւաքուի աղտոտ վիճակի մէջ, 400 վերստ կը տարուի մինչեւ երկաթուղի, յետոյ կը ղրկուի Ուկրայինա, ուր կան բուրդի լուացարաններ։ Եւ ապա Ուկրայինայէն կը կատարուի բուրդի բաշխումը Միութեան միւս մասերուն, որով աճագին չափով կը բարձրանայ անոր գինը»։

Իվանովօ-Վօզնեսենսկի նահանգին մէջ կայ 4 քիմիական գործարան, որոնց իւրաքանչիւրը կը պատկանի ուրիշ թրըսթի։ Եւ ահա քով քովի գտնուող երկու գործարաններ չեն կրնար համաձայնութեան գալ ընդհանուր ջրուղի մը շինելու համար եւ ամէն մէկը իրեն համար կը շինէ առանձին ջրուղի՝ ի զուր ծախսելով պետական խոշոր գումարներ։

Նոյն տեղը կայ փայտի թրըսթ մը, որ ունի 280 պաշտօնեաներ եւ որ սակայն, իր ծրագրին հազիւ մէկ քանի առկոսը գործադրած է։ Անգործ պաշտօնեաները պետական գանձարանէն կը ստանան պարարտ ռոճիկներ։

Իսկ նոյն պահուն Ռիազանի նահանգի Զարայսկ գաւառի մէջ կան մինչեւ 60-65 տարեկան աշխատող բանուորներ եւ բանուորուհիներ։ Կ'աշխատին 5.6 երախայ ունեցող մայրն ու հայրը։ Իսկ զաւակները կը պտտին առանց հսկողութեան եւ սրիկայութիւն կ'ընեն, որովհետեւ ծնողները չեն կրնար անոնց գործ հայթայթել։ «Կը պատահի նոյն իսկ, որ հայրը կ'ուզէ ձգել իր տեղը զաւկին համար, բայց վարչութիւնը չի թոյլատրեր»։

Եւ այսպէս անվերջ։ Մենք պատահական քաղուածքներ միայն ըրինք։

Ու բոլոր գանգատները կը վերջանան կեդրոնին ուղղուած մէկ յանկերգով.

— կը խնդրենք ուշադրութիւն դարձնել», «կ'աղաչենք օգնել մեզի»։

Ինչ կը պատասխանեն քննադատութիւններու այս տեղատարափին Ռիքովն ու Լոպովը։

Ի՞նչ կրնան պատասխանել։ Սովորակա՜ն խօսքեր։ Հասարակ տեղիք։ Այլեւս ոչ ոքի համար արժէք չունեցող «փլանետար» ծրագիրներ ու «պիտի»ներ, «պիտի»ներ, «պիտի»ներ...

«Պիտի շինենք», «պիտի փոխենք», «պիտի բարեկարգենք», «պիտի ընկերվարութիւն հաստատենք», «հին կարգերու տեղ աշխատանքի եւ հաւասարութեան նոր թագաւորութիւն պիտի հաստատենք»...

Հաւատացող մնացա՞ծ է արդեօք այս այլեւս տաղտկալի դարձած «պիտի»ներուն։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս արքեպսկ. Մելիք-Թանգեանը, Պարսից Նովրուզի (նոր տարի, 22 Մարտ) առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ տուած էր Ռիզա շահ Փահլավիին եւ խորհրդարանի նախագահին։

Խորհրդարանի նախագահին տուած հեռագրին մէջ առաջնորդը կը խնդրէր որ «Մէջլիսը քննութեան առնէ հայեւպարսիկ գիւղացիութեան վիճակի բարելաւման հարցերը»։ Մէջլիսի նախագահը, շնորհակալութիւն յայտնելով, կ'աւելցնէր, «Ձեր առաջարկը, կը խնդրէինք, որ գրաւոր ներկայացնէիք մանրամասն ծրագրով մը»։ Շահն ալ շնորհակալութեան հեռագրով պատասխանած էր առաջնորդին։

Ապրիլ 3ին, Թաւրիզի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյն մէջ, Առաջնորդը քահանայ ձեռնադրեց Մակուցի Մեսրոպ Աւետիսեանը, որ մօտ քառորդ դարու անցեալ մը ունի եւ ամէնուն յայտնի է իր շիտակ եւ օգտաշատ գործունէութեամբ։

Նորընծայ քահանան մէկ ամիս յետոյ պիտի երթայ Ուրմի, որուն ժողովուրդի հանրագրութեամբ ձեռնադրուած էր իբրեւ հոգեւոր հովիւ եւ վարիչ հանրային գործերու։

*** Այս տարուան սկիզբը քանի մը հարուստ ննջեցեալներու յիշատակին, անոնց ժառանգները ու զաւակները համեստ գումարներ նուիրեցին Թաւրիզի ազգային երեք դպրոցներուն, Առաջնորդարանին եւ Աղքատախնամ ընկերութեան։ Մելիք Աֆթանտիլեանի, Յակոբ Էլչիբէկեանի եւ Տիկին Ազիզ Մելքոն Ազարեանի զաւակները, իրենց ծնողներու յիշատակին նուիրած գումարներով, բարի օրինակ հանդիսացան ուրիշներու։

Թաւրիզի «Կուլտուրական Միութիւնը» եւ «Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Երիտասարդական Միութիւնը» նախաձեռնած են տօնելու գրագէտ Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան 40 ամեայ յոբելեանը։

Թաւրիզ Մասիս

Կարդացէք և տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ,,

(Գրեց՝ Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ)

Նոր սերունդին մէջ երգիծերգակ մը կը յայտնուի մեր գրականութեան մէջ... կը բերէ՞ այս արդէն։

Նախ անուշ քմայք մըն էր ան, որ խաղեր կը փորձէր սերունդին ոճերուն մէջ, եւ որ յետոյ դարձաւ սկեպտիկ ժպիտ, փիլիսոփայական հեգնանք ու ծիծաղ միֆիստոֆէլեան։ Կ'ըսուի թէ մեծ պատերազմներէն յետոյ մարդիկ միշտ կ'իյնան անտարբերութեան մէջ, կը դառնան հեգնոտ ու սատական։ Այդ «սատիրա»ը քիչ մը կը սպառէ խանդավառութիւնը։ Լա՛ւ որ կը սպառէ, սակայն։ Վանդի դիւրին խանդավառութիւնները մեր մէջ ստեղծեցին երէկ կրօնական տիրացուներու դասակարգ մը, այսօր՝ քաղաքական տիրացուներու խմբակ մը։

Ընկեր Շահազար, Պէշիկթաշլեանի հերոսը, քաղաքական տիրացու մըն է։

Այս տիրացուն, սակայն, խոստովանի՛նք որ, կեղծ մըն է։ Ան պարզապէս խաչագող մըն է, որ քաղաքական տիրացուութեան շապիկը հագած, չո՛րս անուշ բառով, կը կողոպտէ աժան խանդավառութեան զոհերը։

Ընկեր Շահազար Պոլսոյ Սահմանադրութեան սունկերէն է։ Ուրեմն, իբրեւ տիպար, հին ու պատմական։ Արդ, նախ քան երգիծավէպին մասուցումը, անհրաժեշտ կը նկատեմ յայտնել, թէ երբեք համաձայն չեմ նշան Պէշիկթաշլեանի հետ, որ երգիծանքի նիւթ ընտրէ պատմութեան անցած տիպարները, փրցնելով իր «տղայական յիշատակներէն»։ Պայման է, կը կարծեմ, որ երգիծավէպի մը հերոսը ըլլայ «օրուան տիպարը»։ Կարելի չէ երգիծանքի կանչել հին բարքերը։ Սահմանադրութիւնը, ինչպէս իր խամաճիկները, նետուած են թանգարան։ Սակայն, միւս կողմէ, եթէ նկատի առնենք որ, նոյն ծապլվարութիւնը, տարբեր գունաւորումով մը, դեռ, այսօր ալ, կը խլացնէ մեր ականջները, կարելի է ներել Պէշիկթաշլեանի թաղուած հերոսին յարութեան։

***

Աշուղ Շահազար վանցի է։ Ծնած օրէն, փոխանակ հասակ նետելու, «ճանկ նետած է» ան։ Հազարումէկ խաչագողութիւններէ յետոյ, Սահմանադրութեան օրերուն, «ում»երու լեզուն շրթունքին՝ կը մտնէ «կոր»երու մայրաքաղաքը։ Հոն, Պոլսոյ մէջ, «ում»ը յեղափոխական է ու սիրահարի լեզու։ Պոլսոյ մանչուկները, յառաջդիմութեան, յեղափոխութեան մասին խօսուած պահուն, եւ աղջիկները սիրոյ երազներու ժամուն, այդ քերականութիւնով միայն կը բարբառէին։ Աշուղ Շահազար ծանօթ է այդ տկարութեան, եւ վաթսունմիփարանոց կամ հարիւր փարանոց «բրօշիւր»ներ կը ծախէ, վասն՝

«փողի ճիմար չի՛, գաղափարի ճիմար»։

Աշուղ Շահազար, ծանօթ է նաեւ օրուան բառերուն, ինչպէս մեր օրերու կրպակի աշկերտներն են։ «Ընկցի՛ բուրժուազիան, կեցցէ՛ Մարքսի կուլտուրական եւ բանուորական սուրբ դիկտատուրան, կորչի՛ իմպէրիալիզմը, կեցցէ՛ պրոլետարիատ»ը։

Այս բառերու տոպրակը ուսին, կը յանկերգէ «հօսհօս»ներուն.

— «փողի ճիմար չի՛, գաղափարի ճիմար»։

Եւ մեր խաչագողը, «յանուն գաղափարի», հետղհետէ կը հաստանայ եւ կը վարձէ օգնական մըն ալ, Ջամալը, որ կը լծէ իր սուրբ գործին՝ իբրեւ էշ մը։ «Սօցիալիստ» Շահազար կենդանիի պէս կը կեղեքէ «ընկեր» Ջամալը։

Նոր դէպք մը։ Ընկեր Շահազար կը սիրահարի ընկերուհի Եղսօյին։

— Եղսօ՛ ջան, սիրո՛մ եմ,
Եղսօ՛ ջան, մեռնում եմ։

Սակայն, Եղսօ չախորժիր հասարակ բոցերէն։ Սիրոյ լաւ բոցը պէտք է որ «եկանէ ընդ փողոյ»։ Եւ Եղսօ փո՛ղ կը պահանջէ կարգուելէ առաջ։

Աշուղը կը սկսի քերթել,

Եղսօ՛ ջան, քեզ ղուրպան,
Դու ճարպի մեծ աման։
Եղսօ՛ ջան, ես մեռայ,
Մի՛ կոխեր իմ վրայ։

Ու կը ծախէ այս քերթուածները, վաստկելով անհրաժեշտ «փող»ը, գրկելու համար ճարպէ հարսը։

Ցօնի օրեր են։ Ալէմտաղի մէջ գիրքի հրաշալի առատութիւն մը կ'ընէ մեր խաչագողը։ «Ազգային ճի՞» մը, Չաքըր, հրդեհի խնջոյք մը սարքելու համար միւսնոյն ատեն իբրեւ տեսակ մը վրէժխնդրութիւն ընկ. Շահազարի «գաղափարներուն ու ռէվօլիւցիային», կը գնէ գիրքերը եւ կ'այրէ, կրկնելու համար նոյն հրդեհը Շահազար, Ջամալին կռնակին Ալէմտաղի կը փոխադրէ Պոլսոյ գրատուներուն բոլոր չծախուած գիրքերը։ Գիրքի Տէրընտաս մը ալ։ Պառաւ տուտու մը փառք գիրքերուն մէջէն կը տեսնէ ... Չաքըր, «գնդակի նման կը փրցնէ Շահազարը» եւ կը նետէ ... Ջամալ կը վազէ օգնութեան, դանակը ձեռքին։ ... կը բռնէ զայն ու կը նետէ Շահազարի գլխուն։ Ջամալի ... պահուն, դանակը կը մխուի Շահազարի «փափուկ միսերուն» մէջ։

***

Մեր ժողովուրդը առատ... կարգ երգիծող մըն է։ Մեր գիւղերուն մէջ անթի՜ւ են պատմուած սրամիտ ու խայթող ... գիկ։ Երգիծանքի ի՛նչ հրաշալի ձեւեր, որ կ'այրեն ու կը մրկին ... Մասնաւորապէս, պէտք է յիշել երկու շրջաններ, Վանն ու Խարբերդը, որոնք իրենց բառարանին, երգերուն ու գրագէտներուն ... տուած են սրամտութիւն ու խայթող, եւ անննմա՜ն հեգնաբանութիւն մը։ Երբեք չի նմանիր այս ... հասարակ ծիծաղին կամ խնդուքին։ Յիշենք գրագէտներէն Թլ... կատինցին։ Կոմիտաս Վարդապետ այդ շրջաններէն կը բերէր ... գիծական երգեր, բառարանով եղանակով՝ հեգնաւատ («...մար պառկե»)։ Ժողովրդական երգեր ու արտայայտութիւններ շատ կը կարդամ, բայց չեմ հանդիպած ժողովուրդի մը, որ ... գիծէ երգելով, ունենայ ... հաւաքածոյ մը նման երգերու։ Ինչպէս մեր ժողովուրդը, ... տառապած ժողովուրդը երգի ... խմոր մը ունի, եւ իր այդ ... մէջ աննմանելի երանգ ... է ան, այլ կը խոցէ, կը ծ... շրթները, այլ հոգին ... վրիժառու ծիծաղն է այդ։

Ժողովրդական երգ... այս երանգէն զատ, ունինք ... տօնական երգիծանք մը։ ... գրագէտներուն բերածն է ... Այս դպրոցին նկարագիրը ... ծարաւը ծիծաղելին. հոն ... կը վազեն Ձակատագիրի ... վերջոյ ենթարկուելով բ... նական խեղանդամութեան, ... խնդուք կուտայ։ Հոն կը ...

…յթումը, ողբերգական հեգնու-
…ինը, ու եթէ կ'ուզէք սատիրը,
…այս սեռին պիտի տալ ամէ-
…յատկանշական ու բարձր ար-
…ին յատկանիշին,
…էր։ Առանց այդ յատկանիշին,
…մայ հասարակ խնդուք։
…պէշիկթաշլեանի երգիծանքը
…այս է, ոչ միւսը։ Բանաստեղծը
…է, եւ չի կրնար սիրել Մէֆիս-
…էքէսեան առողջ այլ անգութ
…ը։ Պէշիկթաշլեան հակած
…դէպի «սանթիմանթալ» ծի-
…եւ իր երգիծավէպը ստա-
…է «վօդվիլային» ծիծաղի
…ւորագիր։
…ուժէն զատ, իր ոճն ալ
…ը գինք դէպի «վօդը-
…ոճը, թաւշային ու
…եւ այդ ոճը, թաւշային ու
…որ կը բաբախէ հրաշալի
…մով մը, քեզի կուտայ
…մէ՛կ շունչով կար-
…համար գիրքը։ Հոն բա-
…կը սպասուորեն ներդաշնակ
…կանոնաւորութեամբ։
…ուած է եւ գոյներու ամ-
…կը կախուին դիմացէն։ Հան-
…մը կը պարուրէ քեզ։
…անդամակազմութե-
…գտնելով, ազգային է Օտեա-
…հերոսին. Նման է ինչպէս մէկ
…տղայ։ Հոս, գիտողութիւն
…վերջերս անհամօրէն տա-
…ուած է ոճի ձեւ մը, որ կու-
…թատրոնի մէջ décor-ի պատ-
…թեան յատուկ տեսարա-
…նկարագրութեան ճամ-
…կարելի է կոչել զայն poin-
…ste գրականութիւն, ուր բա-
…սպաննուած են, բառերը
…ուած են ծանր ու գոյգ կէ-
…ուած են պատկերները
…chure), ուր, վերջապէս, քիլօներով
…վերջակէտ կը գործածուի։
…ձեւը, որ բարեբախտաբար
…քիչ գործածած է Պէշիկ-
…եան, երբեք չի յարմարիր
…ծանքի։ Գիրքը կը ներկա-
…ընտիր հայերէնով մը,
…կը հպատակին ճարտար
…ոճի ոճաւորութեան
…մէկ բառ, յանկարծ, կուգայ
…հրաշալի տպաւորութիւն մը։
…գաղափարը» գրուած է վար-
…ճաշակով։ Ու, վերջապէս,
…ու երգունակ, գունաւոր
…պոլսական հայլեներ,
…ծով, խորունկ եւ լուսա-
…ժպիտներու ծաղկեւորումով։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ կաթողիկոս Ամբ-
…մեռած է 78 տարեկան
…ին մէջ։ Հանգուցեալը հե-
…ն է բազմաթիւ գիտական
…երու։ Պոլշեւիկները շատ
…ցին զինքը 1922ին, երբ ձե-
…ի համաժողովին յիշատա-
…մը ղրկած էր, պարզելով
…ստանի ողբալի վիճակը։
…ինք եւ Սինոդի անդամ-
…չեկային կողմէ մահուան
…պարտուեցան. սակայն յե-
…մահապատիժը ինը տարի
…արկութեան փոխուեցաւ։

ՊՂՏՈՐ ՎԻՃԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ռուսեւպարսիկ վէճը.— Ատրպատականը փարսացնելու ձեռնարկը.— Թուրքերն ալ, իրենց կարգին, կ'ուզեն Թրքացնել եւ կցել Թուրքիոյ.— Անվերջ ձերբակալութիւններ։

Ապրիլ 2 Թուակիր մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Պարսկաստանի ընդհանուր վիճակն այժմ բաւական մռայլ է։ Ռուս-պարսկական յարաբերութիւնները, առեւտրական հողին վրայ, երբեմն կը սրուին այն աստիճան որ օրէ օր կը սպասենք անակնկալ ընդհարման մը։ Մէկ ալ տեսար օձի պէս ճկելով իրարու մօտ կուգան, իբրեւ թէ ոչինչ պատահած ըլլայ եւ կ'ուզեն լեզու գտնել։

Քանի մը օր առաջ արտաքին Նախարարը Նորէն Մոսկուա գնաց, առեւտրական դաշնագրի համար բանակցելու։ Այժմ Ռուսերը ոչինչ կը խնայեն Պարսկաստանը եւս Չինաստանի պէս իրենց հակաանգլիական պայքարին գետին դարձնելու համար։ Արդէն իսկ խլրտումներու մասին կը խօսին ընդդէմ Րիզա Շահի, թէ բանակին եւ թէ ժողովուրդին մէջ։ Այժմ Շահը Ղում մեկնած է՝ կրօնական ուխտի համար։

Կեդրոնի այս վիճակը կ'անդրադառնայ ամէնէն աւելի Ատրպատականի վրայ, ուր ոչ միայն հակաշահ, այլեւ հակափարս խմորումներ կան։ Փարսացման խնդիրը ընդհանրապէս նորութիւն մըն է եւ ծնունդ առած է Թրքացման երեւոյթէն։ Այդ ուղղութեամբ մեծ ջանքեր կը թափուին Ատրպատականի մէջ, ուր մէկ կողմէն Ատրպէյճանի, միւս կողմէն Թուրքիոյ գործակալները յամառօրէն համաթրքական պրոպագանդ կ'ընեն։ Թէհրանն ալ կ'ուզէ մէկ անգամէն այս թաթարական գլուխները փարսացնել։ Ղրկուած բոլոր պաշտօնեաները փարսեր են. տեղական ուժերը (թաթար) կը վտարուին ասպարէզէն։ Դպրոցներն ալ ամբողջովին կը փարսացնեն։

Իբրեւ արդիւնք այս բոլորին, տեղացիները ցոյցեր կը կազմակերպեն եւ կը պահանջեն հեռացնել փարս պաշտօնեաները։ Կրթական տեսուչին փարսացման եռանդը այնքան բուռն է, որ կ'ուզէր Հայերն ալ փարսացնել, բայց թիւրիմացութիւնը հարթուեցաւ։

Երեք օր առաջ տեղի ունեցած ցոյցերու հետեւանքով, տեղական թաթարները պահանջեցին անմիջապէս հեռացնել կրթական տեսուչը, անոր օգնականը նահանգապետը եւ ոստիկանապետը. հաւանական կը համարուի անոնց հեռացումը, որովհետեւ Թէհրանի մէջ ալ կացութիւնը խաղաղ չէ եւ դժուար թէ ուզեն կացութիւնը սրել Թաւրիզի մէջ։

Թրքական պրոպագանդը մեծ չափերու հասած է հոս։ Մտաւորականութիւնը տարուած է Մուսթաֆա Քէմալի բարենորոգումներով եւ այս ցեղին փրկութիւնը կը գտնէ արմատական փոփոխութիւններու մէջ, նոյն իսկ Թուրքիոյ կցուելու գնով։ Ռուսներն ալ իրենց կուսակիցներն ունին, դրամով ու խոստումներով գնուած։ Այս երկու հոսանքները առայժմ թեւ թեւի կը քալեն։ Պարսկական քիւրտերն ալ իրենց կարգին անվիճելի կը համարեն իրենց անջատումը Պարսկաստանէն։

Ամէն օր երկրէն անվերջ ձերբակալութիւններու լուրեր կը հասնին։ Բանտարկուած ու աքսորուած այրերու ընտանիքները — կին, երախայ, ծեր, շատ ծանր վիճակի մէջ են նիւթապէս։

ՆՈՐ ԱՂԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ

Փետրուար 12ին Ռումանիա մեկնեցանք Լիօնէն, Նանսէնեան անցագիրով։ Վեց հոգինոց ընտանիք մըն էինք, Սիվրիհիսարցի։ Երբ Բոնսթանցա հասանք, մեր անցագիրները մերժեցին եւ յայտնեցին թէ ետ պիտի դառնանք։ Անմիջապէս նամակով մը տեղեկացուցինք Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Ճիվան Ալթունեանի, որ պէտք եղած միջոցները ձեռք առաւ, բայց անօգուտ։ Յետոյ դիմեցինք Պուքրէշ, ներքին նախարարութեան։ Վերջապէս հինգ օր ծովուն վրայ սպասելէ յետոյ, արտօնեցին վար իջնել եւ խիստ հսկողութեան տակ փոխադրեցին Պուքրէշ։ Այնտեղ վեց ժամ բանտարկեալ վիճակի մէջ պահելէ եւ մեր բոլոր թուղթերը առնելէն վերջ, մեզ ազատ ձգեցին։

Այսօր ճիշտ մէկուկէս ամիս է որ կ'աշխատինք ինքնութեան թուղթ առնել։ Ծախսած ենք 2400 ֆրանք, ու մեզմէ վերջ հասած քանի մը ընտանիքներ ետ վերադարձուցին։

Պարտք կը սեպեմ յանձնարարել մեր հայրենակիցներուն որ Ռումանիա գալու փորձ չընեն առանց մասնաւոր արտօնութեան։ Շահը եւ ապրուստը շատ լաւ են, բայց անկարելի է մուտքը։

Խորէն Քիւչիւքեան
Պուքրէշ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՅ ԿԱՆԵՕ, Ալէքօ Քոնսթանթինով։ Թրգմ. Ա. Անտոնեան։ Տպ. Սօֆիա, 1926, գին 75 սէնդ։ Հասցէ՝ խմբ. «Արաքս», 43, Bld. Dondoukoff, Sofia.

ՉԻՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Չինաստան ամէնուն բերանն է հիմա։ Չինական անունները սովորական դարձան, բարեկամի պէս կը ճանչնանք թէ ո՛վ է Սուն-Եաթ-Սէնը, թէ ո՛ր չինացի զօրավարը գրաւեց Շանկհայը։ Ուրեմն, քիչ մը աւելի ծանօթացնենք գեղնորակ անունները։

Սովորաբար չինական անունները երեք վանկ ունին, բացառութիւն կը կազմեն մանչուրական հին անունները, որ կը բաղկանան չորս վանկէ։

Առաջին վանկը կը ներկայացնէ մականունը (գերդաստանը), երրորդը՝ բուն անունը։ Միջին վանկը հօրանունն է, եւ պարտադիր կերպով կը տրուի միեւնոյն սերունդին բոլոր անդամներուն։ Մանչուրիոյ մէջ կան անուններ, որոնց մականունները երկվանկ են։

Չինական անուններու վանկերը կը ներկայացնեն առանձին պատկերագիրեր, որոնք ընդհանրապէս, իրարու անկապակից նշանակութիւններ ունին եւ քովքովի դրուելով անունը կը ստանայ հետաքրքիր իմաստ մը։

Այսպէս Չանկ-Քայ-Շէի անունը կը նշանակէ մեծ քար մը, ֆըն-Եաթ-Սիան՝ բախտաւորթանկագին քար, Չան-Ցօ-Լին՝ անձրեւ բաշխող, Ու-Փէյ-Ֆու՝ ներդաշնակութիւն եւ միութիւն, Չժան-Ցզուն-Չան՝ ընտանիքի հպարտութիւն եւ գեղեցկութիւն։

(Մեր հին հայկ. անուններն ալ իմաստի տեսակէտով, նման հետաքրքիր ու գեղեցիկ նշանակութիւններ ունին, որոնց ուսումնասիրութիւն մը նուիրած է փրոֆ. Աճառեան)։

Իւրաքանչիւր Չինացի, սովորաբար, ունի երկու անուն, մէկը՝ պաշտօնական, միւսը մասնաւոր։ Այսպէս, Չինացի հանգուցեալ յեղափոխական Սուն-Եաթ-Սէն անունը մասնաւոր անունն է, իսկ պաշտօնական անունը՝ Սուն-Վէն։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Այս տարուան ընթացքին գործազրկութեան դէմ պայքար մղելու նպատակով, Հայաստանի յատկացուած է 75,000 ռուբլի։

Երեւանի Աշխատանքի սակարանին մէջ արձանագրուած են 2734 այր եւ 1514 կին. ասոնցմէ միութեան անդամ են 1985 այր 797 կին։ Փետրուար ամսուան ընթացքին, գործ հայթայթուած է 64 գործազուրկներու, իսկ ժամանակաւոր գործ՝ 42 հոգիի։ Ձեռնարկուած է անչափահաս բանուորներու բժշկական քննութեան, համապատասխան աշխատանքներու մէջ դնելու համար զանոնք։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂԵՐԸ.— Մալարէ, մեծահարուստ գոհարավաճառ մը, Փարիզէն հեռացած էր քանի մը օրուան համար։ Գողերը տեղեկանալով բացակայութեան եւ ուրիշ կարեւոր մանրամասնութիւններու, անցեալ օր կը մտնեն վաճառականին տունը, առաջին յարկ, Նարլօ փողոց։ Դուռը դիւրութեամբ բանալէ յետոյ, կը 'ժողվեն, ու տախտակամածը ծակելով՝ կ'իջնեն գետնայարկը, ուր կը գտնուէր խոշոր դրամարկղը։ Գողերը լուրջ միջոց փորձեցին մերթել մարդահասակ դրամարկղը, ուր դրուած էին հարուստին գոհարեղէնները, մօտ 2 միլիոն։ Գիտութեան վերջին մեթոտներով շինուած գործիքով մը երեք ծակ բացին դրամարկղին ճակտին, սակայն չկրցին ճեղքել։ Այն ատեն, ծակերուն դէմ քաշելով պարունակութիւնը, հազիւ հազ կրցին ծանրկեկ գումար մը թռցնել։ Սակայն միլիոննոց գոհարները մնացին դրամարկղին առաջին աչքերուն մէջ։ «Բաւական է» ըսին ու մեկնեցան։ Գողերուն մեկնումէն յետոյ, յայտնի եղաւ պատահածը։ Ի՞նչ օգուտ։ Կանչեցին տէրը, որ դեռ չէ կրցած հաշուել ամբողջ գողութիւնը։

ՀԱՐՍՆԻՔ.— Քէհլէր կին մը ունէր։ Երիտասարդ աղջիկ մը տեսաւ, անմիջապէս նշանուեցաւ։ Սթրազպուրկի գիւղերէն մէկուն մէջ վարձեց հրաշալի սրահ մը, իր բարեկամը հագուեցաւ քաղաքապետի նման, ուրիշ մըն ալ՝ կրօնական սքեմ առաւ եւ օրհնեց հարսն ու փեսան։ Երբ երկու նորապսակները դարձան տուն, աղջկան մայրը ծերունի մը, ամբողջ ունեցած հարստութիւնը գրեց իր նոր փեսային։ Ծերունին, մեղրալուսնի օրերուն, մեռաւ, սակայն խաբէութիւնն ալ երեւան ելաւ։ Այն ատեն նոր փեսան փախաւ իր կնոջ քով։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց զինք ու բաժնեց նաեւ իր առաջին կնոջմէն։

ԿՆԻԿ ԿԸ ՓԱԽՑՆԵՆ.— Լեռնային Ղարաբաղի շրջանէն Նուխի գիւղերուն մէջ սովորական դարձած է կիներու առեւանգումը։ Վերջերս, Աշագա-Գէյնուկ գիւղին մէջ երկու «ընկերներ» կը մտնեն գիւղացի Ֆաթմայի տունը եւ կ'աշխատին փախցնել։ Սակայն կինը ի՞նչպէս վազէր երկու երիտասարդներուն հետ, խեղճը 40 տարեկան էր ու, յետոյ, կը վախնար։ Պոռաց կանչեց, դրացիները հասան եւ ազատեցին 40նոց հարսնցուն։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ԿԵՆԱՑԸ.— Սենեօր Ֆօսթօ Մանֆրէտինի ատամնաբոյժ է, իսկ երբ խմէ՝ ֆաշիստ է։ Որովհետեւ շատ կը խմէ, իր մէջ ֆաշիսմը ծայր աստիճանի հասած է։

Նիսի մօտ, Մանթօնի մէջ, անցեալ օր, կը շրջի բոլոր գինետուները, զորս կը ձգէր՝ երբ գինին սպառէր։ Վերջին գինետան մէջ դէմքը լուսնկայ դարձած էր արդէն։ Բռնեց գաւաթ մը եւ բոլոր խմող ներկաներուն առաջարկեց խմել Մուսօլինիի կենացը։

Գինի է՛ կը խմուի, խօսք մըն է՛ կ'ըսուի։ Յաճախորդները խմեցին եւ օրհնեցին Մուսօլինին։ Միայն ոստիկան մը որ արձակուրդով կը գտնուէր գինետան մէջ, չուզեց ճնկել, նոյնիսկ «կենա՛ց» մը ըսել։ Մանֆրէտինի ուզեց ծեծել զայն, յանուն Մուսօլինիի։ Վրայ հասաւ ուրիշ ոստիկան մը, որ, կռուազան տաք գլուխը քաշեց պաղ ոստիկանատունը, պաղեցնելու համար։

Խմած ատամնաբոյժը աքացի զարկաւ, բռունցքով թափեց ակռաները ոստիկանին։ Յետոյ պառկեցաւ բանտին մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ դարձած են հետեւեալ Հայերը.—

Արշակ Թորոսեան, միջնորդ, ծնած Կիւմիւշխանէ 1884 Ապրիլ 15ին եւ կինը Նարդոս (ծն. Գայթանճեան) ծնած Էզրում 1886 Յունիս 16ին։ Կը բնակին Մարսիլիա։

Ժան Տէօքմէճեան, առեւտրական պաշտօնեայ, ծնած Պոլիս 1889 Յուլիս 14ին եւ կինը Մարի-Վալանթին եւ Ռընէ-Ռէնօ ծնած 1896 Դեկտ. 3ին Փէյրօ (Ֆրանսա)։ Կը բնակին Փարիզ։

Գարեգին Հոցեան, լուսանկարիչ, ծնած Շապին Գարահիսար 1881 Յունուար 19ին։ Կը բնակի Մօնթրի (Սէն-է-Ուազ)։

Փիէռ Կակոնեան, անուանեալն Կոկոն, արուեստագէտ, ծնած Պոլիս 1888 Դեկտ. 15ին։ Կը բնակի Փարիզ։

Վրթանէս Փափազեան, հաշուակալ, ծնած Իզմիր 1895 Փետր. 7ին։ Կը բնակի Անկիէնլէ-Պէն։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ազգօգուտ «Յառաջ»ի մէջ երբեմն անճիշտ գրութիւններ կ'երեւին Վիէնի Ազգ. Միութեան մասին, «Էժտահար» ստորագրութեամբ։

Պարտք կը զգանք հաղորդել թէ՝ տեղւոյս մասնաճիւղը ընտրուած է Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ, անդամներէն ոմանք մեկնած են եւ մէկը հրաժարած։ Սոյն պարագան հաղորդուած է Կեդր. վարչութեան, խնդրելով նոր ընտրութեան ձեռնարկել։ Յարդ յապաղած է ընտրութիւնը։ Մնացած անդամներս բարեխղճօրէն կը շարունակենք մեր պարտականութիւնը ըստ Լիոնի հրահանգին, օգտակար հանդիսանալով գաղութիս հասարակութեան նիւթապէս ու բարոյապէս։

Ատենապետ՝ Յակոբ Մկրեան, Վ. Ատենադպիր՝ Հայկ Չարգճեան։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

…ՄԱՆԻՈՅ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ. ԻՆՉ-…ԻՐԵՆՑ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵ-…ԸՆԿԸ ՀԱՅՏՆԷԻՆ ԳԵՐՄԱՆ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ

Այսպէս իրարու ներկայանա-…յ, Ք… եւ ես, շուշացանք …պէս լաւ բարեկամներ ըլ-…ակառակ որ երբեմն ինքզին-…թոյլ կուտար կատակել ի-…եցիի իմ շնշտերուս համար, …որ կը զուարճացնէր պանդոկին …ճորդները։

— Վերջը խնդացողը լաւ կը …յ, կը մտածէի։

…րձ. քանի մը օր յետոյ, …միայն նոյն սեղանին վրայ …ին կը ճաշէինք, այլ նաեւ, …ական Տիկին Մ…ը համողե-…Ք…ի սենեակին հետ ի հար-…հաղորդակցող սենեակ մը …ինծի։

Այս մարդը ապահովաբար զտարիւն գերմանացի մըն էր. իր խոլոր բնաւորութիւնը եւ բրտութիւնը, ինչպէս նաեւ իր գերմանասէր խօսքերը ատոր երաշխիքն էին։ Բայց նաեւ, ճարպիկ մարդ մըն էր, որ դիւրին չէր ծուղակը ձգել։

Ամէն առտու, իր ինքնաշարժին մէջ զետեղելով իր նկարչական կազմածները կը մեկնէր եւ ժամը 11ի ատեն կը վերադառնար։

— Եթէ այս մարդը լրտես ալ է, ինքզինքը շատ չի մատներ, կը մտածէի յաճախ։

Եւ իրօք ոչ մէկ բան թոյլ կուտար իր մասին կասկածելու։ Աղատ համարձակ կ'ապրէր, որ եւ է կասկածելի այցելութիւն կամ վտանգաւոր թղթակցութիւն չէր ընդունէր եւ շատ քիչ կը գրէր։

Սակայն այս էր որ զինքը կորստեան մատնեց։

Իրօք, նշմարեր էի որ իր բոլոր նամակները — մէկ ամսուան մէջ ութը հատ —, նոյն անձին ուղղուած էին, այրի տիկին Հէռման Միւլլէրի, Պեռնի մէջ։ Նոյնպէս, ինծի բսած էր թէ, այդ կնոջ էր որ կը ղրկէր իր բոլոր նկարները, որոնց կ'երեւի թէ այդ կինը շատ դիւրաւ գնորդ կը ճարէր։ Ընկալելի չէր ամէն պարագայի մէջ, եւ հակառակը ըսելու բան մը չունէի։ Խնդիրը այս տեղուանքն էր, երբ օր մը, անոր մէկ գծագրութիւնը քննած պահուս հեռանկարի քանի մը սխալներ նշմարեցի։ Կարգ մը յատակագիծեր իրենց տեղը չէին եւ ամբողջութեան վրայ կար ծանրութիւն մը որ անշուշտ Ք…ի սովորութեան մէջ չէր մտներ, ինք որ շատ պատշաճական կերպով կը նկարէր։

Զգուշացայ որեւէ դիտողութիւն ընելէ։ Ընդհակառակը հիացում կեղծելով իրմէ խնդրեցի որ թոյլ տայ այդ դաշտանկարը ընդօրինակել, եւ յայտնեցի թէ ան՝ վարպետի գործ մըն էր։

Վարանումի շարժում մը ունեցաւ, բայց այնքան պնդեցի, եւ այնքան գովեստներ շռայլեցի որ վերջապէս հաւանեցաւ իր նկարը քովս ձգել մինչեւ իրիկուն —որովհետեւ պարտաւոր էր զայն յաջորդ օրն իսկ ուղարկել—։

Անմիջապէս որ մեկնեցաւ, գործի ձեռնարկեցի մասնաւոր միջոցի մը կիրարկումով. զուշացայ նկարին տակ երեւան հանել երկրորդ նկար մը։ Այդ երկրորդ նկարը կը մատնանշէր մեր ընդծովեայ կայաններէն մէկը։

Բացայայտ էր թէ նկարիչ Ք… լրտես մըն էր. անհրաժեշտ էր զայն չէզոքացնել, ինչ որ կատարուեցաւ նոյն օրն իսկ…

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱՇԱՐԺ ԳՈՐԾ ՄԸ

Հակառակ իր երիտասարդ տարիքին,— 17 տարու — անձը որ յետագայ քննութեան ենթական դարձաւ, վախնալիք լրտես մըն էր։

«Սուրհանդակ» մըն էր, ինչպէս կը կոչէինք մեր արհեստին մէջ։

Ֆրանսա կամ Անգլիա կը տանէր՝ գերման Մեծ-Սպայակոյտին հարցարանները, եւ դարձին՝ ֆրանսայի կամ Անգլիոյ գերման լրտեսներուն պատասխանները կը բերէր։

Այս սուրհանդակները ամէն տեղ կը վխտային. բայց ընդհանրապէս չէզոք պետութեան մը հպատակ եւ հետեւաբար հսկողութենէ զերծ ըլլալով, դժուար էր անոնցմով զբաղիլ։ Հրահանգ տրուած էր կարելի եղածին չափ զգուշանալ չէզոքները նեղելէ։

Այն խնդրին մէջ որով կը զբաղինք, այս երիտասարդ նաւաստին երբեք կասկած արթնցուցած չպիտի ըլլար, եթէ ամէն անգամ որ Ֆրանսա կը ճամբորդէր, իր սովորական վարձքին հետ անհամեմատ ու չափազանց ծախքեր ըրած չըլլար։

Իրեն համար դժբախտաբար, շատ կը սիրէր հաճոյքը։ Նանթի մէջ, օրինակի համար, քաղքին առաջնակարգ պանդոկը կ'իջեւանէր եւ լաւագոյն ճաշարաններուն մէջ կը ճաշէր։

Ճարտարօրէն հարցաքննելով իր ծառայած նաւուն սպաները, որոնք կը ճանչնային անոր ընտանիքը, իմացանք որ միջակ դասու կը պատկանէր եւ որ, եթէ հարուստ ազգականէ մը ժառանգած չըլլար, ինչ որ անոնք կ'անգիտանային, կարելի չէր բացատրել ազբիւրը դրամին, զոր անհաշիւ կը մսխէր։

(Շար.)

բաշխաւորութիւն ցոյց տալով մաքսատան հասոյթները, և թէ ներկայիս բանակցութեան մէջ է 2 միլիոն ոսկերլին եւս ստանալու համար:

Սիթրօէնի տագնապը

Երէկ գրեցինք թէ Սիթրօէնի Ժավէլի մասնաճիւղին մէջ առաջ եկած միջադէպերուն հետեւանքով Սէնթ Ուէնի եւ միւս մասնաճիւղերու — Լըվալուա, Էփինէթ — բանուորները գործադուլ յայտարարեցին՝ եւ սկսան գործարանին մէջ շրջագայիլ «Էնթէրնասիօնալ»ը երգելով: Ասոր վրայ գործարանին տնօրէնութիւնը դուրս ձգեց մօտ 10,000 բանուոր, յայտնելով որ գործարանին դուռները պիտի բացուին այսօր Հինգշաբթի առաւօտ, եթէ երբեք մինչեւ այն ատեն նոր անկարգութիւններ չպատահին. այլապէս ստիպուած պիտի ըլլայ ճամբայ տալ անխտիր բոլոր գործարաններու 30,000 բանուորներուն: Տնօրէնութիւնը զեկոյցի մը մէջ կ՚ըսէ թէ համայնավար կազմակերպութեանց կողմէ եղած այս գրգռութեանց պատճառաւ կարելի չէ շարունակել աշխատանքը:

Տնօրէնութիւնը կ՚աւելցնէ թէ վերջին գործադրկութեան տագնապին ընթացքին, շնորհիւ իր մասնաւոր ջանքերուն, 10,000 նոր բանուորներ առած էր, առանց օրավարձերը զեղչելու: Ներկայիս Սիթրօէն իր բանուորներուն կը վճարէ փարիզեան շրջանի ամէնէն բարձր օրավարձերը: Ասկէ զատ գործարաններուն մէջ արդիական հանգստաւէտ պայմաններ ստեղծած է:

Նոր երկաթուղագիծ մըն ալ

Քէօթահիա - Թավշանլը երկաթուղագծի շինութեան համար բանակցութիւններ կը կատարուէին թուրք կառավարութեան եւ գերմանական խմբակի մը ներկայացուցիչին հետ: Հանրօգուտ գործավարին եւ յիշեալ խմբակի ներկայացուցչին միջեւ նախնական համաձայնութիւն գոյացած է արդէն: Ներկայացուցիչը քանի մը օրէն Էնկիւրիէն Պերլին երթալով պիտի տեսակցի խմբակի անդամներուն հետ: Ներկայացուցչին վերադարձէն յետոյ, պիտի սկսին վերջնական բանակցութիւնները եւ համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի:

Հանքեր Անատոլու Գավառի մէջ

Հանգստեան կոչուած հազարապետ Խալիլ պէյ, Պոլսոյ կուսակալութեան խնդրագիր տուած է, յայտնելով թէ Անատոլու Գավաքի մէջ իրեն սեփական չորս հազար արտավար հողին մէջ կը գտնուին ածուխի, պղինձի եւ կապարի հարուստ հանքեր: Խնդրարկուն իր խնդրագրին կցած է նաեւ հանքերը պարունակող հողերուն յատակագիծը եւ խնդրած է որ արտօնութիւն տրուի իրեն զանոնք շահագործելու:

Խալիլ պէյ յայտարարած է թէ ապահով է որ հարուստ հանքեր կը գտնուին իր հողին մէջ եւ թէ ընդհ. պատերազմի միջոցին, գերման ճարտարագէտներ քննութիւն կատարած եւ ստուգած են այս պարագան:

Միսիսիփի գետը լիճի վերածուած

Ամերիկայի Միսիսիփի գետին յորդումը ահռելի համեմատութիւններ առած է եւ գետը հիմա ստացած է երեւոյթը հսկայ լիճի մը, որուն վրայ կը ծփան զանազան առարկաներ և կենդանիներու դիակներ: Կը հաշուուի թէ ջուրերը օրական 14 քիլոմեդր լայնութեամբ կը տարածուին: Ողողուած են աւելի քան 800,000 հեքթար բամպակի ու ծխախոտի մշակուած հող եւ անտառներ:

Արքանսաս քաղաքին գլխաւոր փողոցը հինգ ոտնաչափ ջուրով ծածկուած է: Կրինվիլի մէջ բնակիչները ստիպուեցան լքել իրենց տուները եւ երթալ վրան զարնել հեռուն դաշտին մէջ: Մէմֆիս քաղաքը, ծովէն 60 մեդր բարձր, իբրեւ կղզի կը ցցուի ջուրերուն մէջէն: Պարէնաւորումը կը կատարուի օդանաւերու միջոցաւ: Վիքսպըրկի մօտ թումբերը կը սկսին տեղի տալ 150 քիլոմեդր երկայնութեան վրայ: Ագարակապանները կը փախչին իրենց ընտանիքներով, լքելով արջառ ու ամէն բան: Կը վախցուի որ մինչեւ 24 ժամ ամբողջ այս շրջանը ջուրով ծածկուի:

Նիւ Օրլէանսը աղետալի կործանումէ մը ազատելու համար պատերազմ. նախարարը հրամայեց քանդել Պրէթվէյթի թումբը, որ միլիոնաւոր տոլարի պիտի նստի:

Աղէտեալներու թիւը օրէ օր կ՚աւելնայ: Ներկայիս առանց ապաստանի մնացողներու թիւն է 200,000 հոգի, այս թիւը շուտով 300,000ի պիտի բարձրանայ, որովհետեւ ջուրերը անշասելիօրէն կը բարձրանան: Անկարելի է մեռնողներու ճշգրիտ հաշիւը տալ: Ջուրերուն մէջէն հանուեցան հարիւր դիակներ, ուրիշ 200 հոգիներու հետքը չէ գտնուած:

Նախագահը հանգանակութեան համար կոչ ուղղեց ամբողջ երկրին. առաջին օրը 1,250,000 տոլար հաւաքուեցաւ:

Միսիսիփիի երկու եզերքներու երկայնքին մեծ վրանաքաղաքներ ստեղծուեցան: Ուաշինկթընի բանակի. մթերանոցէն մեծ քանակութեամբ վրաններ, ծալածոյ մահճակալներ, ծածկոցներ եւ փոխադրական խոհանոցի կազմածներ կը ղրկուին: Կառախումբերով լեցուն պաշար կը հասնի աղէտեալ գլխաւոր կեդրոնները: Զինուորները կ՚աջակցին վտանգաւոր շրջաններու բնակչութիւնը այլուր փոխադրելու:

Օրական վեցեակ մը քաղաքներ ջուրով կը ծածկուին: Կարմիր Խաչը գերմարդկային ճիգեր կը թափէ:

Միսիսիփիի հովիտին մէջ առաջին անգամն է որ այսքան մեծ ողողում տեղի կ՚ունենայ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ յայտնի արուեստագէտ փօլա նէկրի, որ անցած տարի նշանուած էր հայազգի գրագէտ Մայքըլ Արլընի, Ամերիկատարի նշանուած էր... նոր նշանածին՝ վրացի իշխան Սէրկէյ Մտիվանիի հետ: Ամուսնութիւնը շուտով պիտի կատարուի Ֆրանսայի մէջ:

ՆԻՒ-ԵՕՐՔԷՆ ՓԱՐԻԶ ուղղակի թռիչք կատարելու պատրաստուող երկու ամերիկացի օդանաւորդներ՝ Նօէլ Տէվիս եւ Վուսթըր աւելի քան 6000 քիլօ ծանրութիւն բեռցած՝ կը փորձէին թռիչք մը կատարել: Երկար ջանքերէ վերջ, հազիւ կարողացան գետնին 20 ոտնաչափ միայն վեր բարձրանալ: Օդանաւը չկրցաւ տանիլ այդքան ծանրութիւն եւ քիչ վերջ գետին իյնալով ջարդ ու փշուր եղաւ: Երկու օդանաւորդները վայրկենապէս մեռած:

ԼԷՀ ԿԷՍԼԷՐ, համայնավար, որ կեղծ անցագիրով կը ճամբորդէր եւ «Անտրէ» անունով ծանօթ էր, դատարանին կողմէ վեց ամիս բանտարկութեան եւ 500 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի ենթակոմիտէին մէջ կազմակերպուած բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի սրահը, 131 Fbg. du Temple Belleville: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՀԱՏԱԿ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յառաջդիմական Գրական երեկոն այսօր՝ Հինգշաբթի, 28 Ապրիլ, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը, նուիրուած է ամբողջովին Ապրիլ 11)24ի նահատակ մտաւորականներու յիշատակին: Կը նախագահէ Ա. Ահարոնեան: Կը խօսին՝ Հ. Զարդարեան, Վ. Կաքաւեան, Հ. Բալուեան եւ Շ. Նարդունի: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տիկիններ Ս. Նշանեան Լաս, Օր. Ալիքսանեան, Պ. Պ. Նշանեան, Մարութեան, Շ. Սարեան, Ճիզմէճեան, Պէշիկթաշլեան եւն: Նուագ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ "ՌՈՍՏՈՄ,, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

նախաձեռնութեամբ կը բեմադրուի "ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆԻ ԿՏԱԿԸ,,

30 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 3ին, 5 Ռիւ Լիւլի սրահը

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

Հ. Յ. Դ. Բանի «Կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ ԻՇԽԱՆ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը՝ ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 7ին հայ ժողովրդային լսարանի մէջ: Պիտի զեկուցանէ ընկ. Մ. Գույումճեան:

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 6ին, 138 Rue Etienne Dolet, միութեան ակումբը մասնաւոր սրահի մէջ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. միասին ունենալ անդամատետրերը:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այսօր, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, Mairie du 3meի ետեւի դուռնէն Մատենադարանի սրահը 18 Rue François-Garcin:

ՎԻԷՆԻ հայ ժողովր. լսարանի դասախօսական ժողովը՝ Շաբաթ կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին: Պիտի բանախօսէ ընկ. Մ. Գույումճեան:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը՝ Շաբաթ 30 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 8ին, 138, Rue Etienne Dolet, Alfortville: Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Զ. Ո. ՄԽՈՒԹԵԱՆ տարեդարձի երեկոյթը Մայիս 7ին, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգին Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Շաբաթ երեկոյ, Ապրիլ 30 ժամը 9ին, Rue Monsieur le Prince, Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը:

ԼՈՒԱԳՈՅՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

«VIENT DE PARAITRE»
Revue Mensuelle des Lettres et des Arts. Avril 1927
Librairie des Deux Gares, 76 Bld. Magenta

Ստացանք Ապրիլի թիւը այս կենդանի հանդէսին, որ ամսէ ամիս կանոնաւորաբար տեղեկութիւններ կուտայ գրականութեան, արուեստի, գիտութեան եւլն. մասին, ամփոփելով բոլոր նոր հրատարակութիւններու բովանդակութիւնը:

Գին՝ 4 ֆրանք: Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա՝ 30 ֆրանք: Արտասահման՝ 45 ֆր.: Վեցամսեայ՝ 18 եւ 26 ֆր.:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Կովտուն գիւղի Վեր. միութեան Լանսէյի մասնաճիւղի վիճակախաղը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 17ին: Շահեցան հետեւեալ թիւերը, 64՝ մազ կտրելու մեքենայ մը, 138՝ Հերոս Մուրատի նկարը, 252՝ ինքնահոս գրիչ մը, 281՝ փողկապ մը, 342՝ ժամացոյց մը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի տիկին Մարգարիտ Մայիլօֆ, միջահասակ, գէր, մազերը կտրած, շրթունքի ձախ կողմը սեւ բիծերով, որ 16 Ապրիլ Շաբաթ օր ժամը 4ին հեռացած է իր ամուսնոյն բնակարանէն. հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել, 215, Avenue Gambetta, Paris, Գրիգոր Մայիլօֆի: Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր:

Հրապարակ ելաւ 15րդ թիւը, որ յապաղած էր տպարանական պատճառներով: Այս թիւէն սկսեալ խարոոց լոյս կը տեսնէ իր սեփական տպարանէն կանոնաւորաբար:

Փնտռեցէք ամէն տեղ: Գին ձեռքէ 1 ֆրանք: Բաժնեգին 25 ֆրանք, Ամերիկա՝ 2 տոլար: Հասցէ՝ 33, Rue Pixérécourt, Paris (20e).

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ

Քիւրտ իշխանուհի ԼԷՅԼԱ ՊԷՏԷՐԽԱՆԻ ցերեկոյթը՝ 30 Ապրիլ շաբաթ ժամը 4ին, Comédie des Champs-Élysées, 16, Avenue Montaigne.

Յայտագրին մէջ՝ եգիպտական, պարսկական, քրտական, չէրքէզ, ֆէլլահ եւ այլ արեւելեան պարեր, ինչէ սազի ընկերակցութեամբ: Կը մասնակցի Պարսից Շահի նախկին նուագածու Թառիստ Աբգար: Մուտք 35էն 10 ֆրանք:

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պարիի Նոր Արաքս հայկ. գիւղի գաղութին մտաւորական զարգացումին նպաստելու նպատակով, հիմնուած է համեստ գրադարան մը:

Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր հայ գրողներէ եւ հրատարակիչներէ 1—2 օրինակ իրենց հրատարակութիւններէն ուղարկել հայկական գիւղին գրադարանին համար իբրեւ նուէր, հետեւեալ հասցէով՝ Prof. Dr. Hrand Nazariantz (pour Nor Arax) Boite postale No. 15, Bari (Italie): Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել այս կոչը:

ԾԱԽՈՒ Է

Հնակարկատի խանութ մը, դիւրամատչելի պայմաններով: Ապահով գործ:

Դիմել՝ 1 Rue Ste Beuve
Metro Vavin

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահազար 5 ֆրանք, Ձաքեր Թաշրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արսէն Լիւբէն 20, Ռասբութին 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազահան 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12,50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Բարոյներ Բ. Գ. եւ Դ. հատորներ 50, առանձին 17.50, Զորս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի Նկարիչներէ Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Յոյզեր եւ երազներ 22.50, Ռուսէն ժող. պատմ. 7.50, Սթիլմօնտի քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պաշտպան 7.50, Անցեալից (Լէօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երան անգլ. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զաբէնց 20, Մանֆրէտ 10, Ռօլանի երգը 10, Լոնդոնի հովուական (Տաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական, բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խօսակցութիւններ հաւաքածոներ եւն.:

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներու համար, փօսթի ծախք չկայ:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 AvenueQuihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	111	20
Մէճիտիէ	Médjidié	8	25
Լէվա 100 հատր	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	139	25
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատր	Ley	16	75
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	91	—
ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3050	—
» II	»	1910	—
» III	»	1500	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տէրկէօեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆ 15 Ռիւ տէ Տօմինիքէն

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H. TEURNIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 29 ԱՊՐԻԼ 1927

29 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 323

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՛ՒՐ Է ՉԱՐԻՔԸ

…բացորոշ է մեր տեսակէտը Էջմիածնի դէմ սարքուած դա-…տարութեան առթիւ։

Օրինական եւ արդիական դիմակի տակ, խարդախ եւ …մարդի ձեռնարկ մըն է որ կը փորձեն Երեւանի կոմիսարները, …անց կշռելու հետեւանքը։

Իրենց գործելու եղանակն անգամ խիկապէս կոմիսարական …է բառին թրքական իմաստով։ Ա՛յդ ձևի բարբարոսութեամբ կը …պալուէին Թուրքիոյ հայկական առաջնորդարաններն ու …նքերը, 1915ին, եթէ բողոք մը յայտնուէր։ Ո՛ւր որ բռնու-…թիւն կը կատարուի եւ ինքնապաշտպանութեան միջոց չկայ, …կրելի չէ մարդկօրէն չհամակրիլ զոհերուն, ինչ հանգամանք …ունենան։ Փողոցին մէջ եթէ տասը անօպաներ մէկ հոգիի …այ յարձակին, զայն կողոպտելու կամ բզքտելու համար, …որդ բնազդաբար կը մղուի միջամտելու, ինպաստ զոհին։

Այս է բնական օրէնքը, մեր «քաղքենի» աշխարհին մէջ, …անց բարեպաշտական հակումներու։

Ի՞նչ կը տեսնենք այսօր, կատարուած բռնութեան հան-…դէպ։ — Երկրի մէջ, անճար ժողովուրդ մը, որ կուլ կուտայ իր …ւերը, աւելի մեծ չարիքներ կանխելու համար։ Այդ ժողո-…վուրդին զաւակներն էին որ առաջին անգամ բողոքեցին, …921 Փետրուարին, երբ Նորեկները ամէն լրբութիւն կը գոր-…ծէին Էջմիածնի մէջ եւ առհասարակ եկեղեցիներու հանդէպ, …մինչեւ անգամ հերոսաբա՛ր կօշիկներու քսելով միւռոնը։

Իսկ արտասահմանի մէջ — կը տեսնէք արդէն, գոնէ Ֆրան-…սայի պատկերը։ Լուրը նոր է տակաւին։ Թերեւս շատերն ալ …իրահաւատ են, թէեւ ստուգելու ամէն միջոց ունին, եթէ …ւզեն։ Դժբախտաբար, այն տարրերը որ ամէնէն շատ կը հո-…գան «Ազգ եւ Եկեղեցի», կծկուեր, ցամքեր, ապուշցեր են, …կարծես չեն հասկնար թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ։ Մին-…չեւ անգամ բորբոս կապած միտքեր կան, որոնք շատ բնական, …բնաւոր եւ արդար կը գտնեն եղածը, դաւաճանելով իրենց …գաւանանքին, որ հանրածանօթ է. «Արտաքոյ եկեղեցւոյ …չէ փրկութիւն»։

Անշուշտ նոյն «յեղափոխական» սրատեսութեամբ վարակ-…ուած են նաեւ «Եկեղեցւոյ իշխանները», որոնք սրբազան պարտք …պիտի սեպէին թէյասեղաններ սարքել Հայաստանէն եկած գոյն-…գոյն պատուիրակներու, կ'աճապարէին մասնակցիլ Նոյմ. 29ի …տօնախմբութեան համար …եղարձին, բայց մատ մատի չեն զարներ, իմանալու համար …թէ իրենց հոգեւոր պետին գլխուն եկած փորձանքը…

Գարշելի՛ է անասելի սորկամտութեան եւ վատութեան …այս պատկերը։

Անցնի՛նք։ Ինչպէս դիտել տուած ենք, Երեւանի այս կո-…միտէ ձեռնարկը չի կրնար արդարանալ եկեղեցիի եւ պետու-…թեան բաժանման սկզբունքով, որ բոլորովին ուրիշ բան …է եւ չի կրնար բաղդատուիլ Ֆրանսայի օրինակին հետ։ …Այստեղ, օրէնքը առաւելապէս ներշնչուած էր կրօնական …միաբանութեանց (Congrégations) խորարմատ, բազմաճիւղ …եւ վտանգաւոր ցանցէն, որ խիկապէս պետութեան մէջ պե-…տութիւն կը կազմէր, իր անսպառ հարստութիւններով եւ …բազմերկրեայ գործունէութեամբ։ Այստեղ՝ կառավարութիւնը …օրինական եւ իրաւական ներկայացուցիչն է ժողովուրդին, հա-…մաձայն իր վարչաձեւին, եւ տէր ու տիրականը՝ անոր հաստա-…տութեանց եւ հարստութեանց։ Այսօրուան Երեւանը չի կրնար …նոյնպիսի յաւակնութիւններ սնուցանել, ոչ միայն արտասահմա-…նի, այլեւ Հայաստանի մէջ, ուր պարզ ոստիկանական տեսչու-…թիւն մըն է, հլու հպատակ՝ Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի։

Թողունք այս կէտն ալ։ Իմաստակօրէն կազմալուծելով …բաւոր հաստատութիւն մը, բռնօրէն վտարելով անոր աւան-…դապահները, ուժմուն տարեկան կրօնաւորէ մը մինչեւ համա-…լսարանական ուժեր, Երեւան կը բանայ պառակտումի, ներքին …պայքարներու եւ դաւանական ճեղքուածի նոր ասպարէզ մը։ …Երեւանցիները անշուշտ ուսումնասիրած են պատմութիւնը եւ …գիտեն թէ ի՛նչպէս ծագեցան հռոմէական եւ բողոքական, յա-…րանուանութիւնները, շարաթապահ, «բուհճի» եւ նմանները, …բանաւոր հօտ»ի մը վերածելով այս ժողովուրդը։

Այդ վտանգը կա՛յ եւ այսօր։ Հազիւ ազգային գիտակցու-…թեան հասած, հազիւ վարժուած թօթափելու դաւանական …տարբերութիւնները, անհաւասիկ նոր հերձուած։ Շնորհիւ կոմ-…միսարական առատաձեռնութեան, ունինք արդէն «Ազատ յեկեղեցու …եղբայրութիւնը», իր լեզուանի խաչագողներով։ Այս ուղղու-…թեամբ, կ'ունենանք նաեւ հին՝ Էջմիածնական Հայեր, կէս-…հաւատաւորչական, կէս-բողոքական յարանուանութիւններ։ Կա՛մ, …կաթողիկոսական նոր աթոռ մը հաստատելու ծրագիրներ։ Մէկ …խօսքով, բաբելոն մը, ուր վաթսուն տարուան մէջ եղած …աշխարհական-ժողովրդական վաստակն ալ պիտի խաթարուի։

Էջմիածինը միութեան գիծ մըն է բոլոր անոնց համար, …որոնք իրենց ազգային նկարագիրը կապած են ժամուն հետ։ …Քանդելով այդ խարիսխը, ի՞նչ կը դնէ, անոր տեղ, կարմիր …Երեւանը։ Անշուշտ ոչ իր ժողկոմխորհները, ոչ ալ կոմինտէրնը, …այլ «Ազատ յեկեղեցին», իր գանելիք Բենիկներով, որոնք …չարիքը յաւերժացնելու պիտի ծառայեն։

Ա՛յդ առաջադրութեամբ շարադրուած է իրենց օրէնքն ալ, …որուն գործադրութեան «բարիքները» պիտի տեսնենք հետզհետէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻԷ ԽՆԱՄԻ

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, որ, իբրեւ խնամի, հիացող մըն է Հայաստանի իմաստո՛ւն կառավարութեան, ինչպէս բոլոր «ողջամիտ»ները, հետեւեալ ներբողը կը հիւսէ նոյն կառավարութեան արտասահմանի կուսակիցներու ճակտին.

«Համայնավար խմբակները ոչ կրնան աճիլ, — ոչ ալ հայ շրջանակի մէջ կշիռ ու արժէք կը ներկայացնեն ու կրնան օգտակար դեր կատարել. ընդհակառակը, ոչ իսկ գիրար կը հասկնան ու կը գործակցին իրարու հետ, եւ ի՛նչ ձեռնարկի ու կազմակերպութեան որ մօտենան, անպատճառ վնասակար կ'ըլլան ու կը քայքայեն զայն։ Արդէն այս մարդիկ, սակաւաթիւ բացառութեամբ, ոչ գիտեն թէ համայնավարութիւնն ի՛նչ է, ոչ ալ անոր սկզբունքներուն կը հետեւին կեանքի մէջ։ Առ հասարակ թութակի պէս կը կրկնեն գոց սորված բառեր ու պարբերութիւններ, առանց երբեք անոնց իմաստին թափանցած ըլլալու։ Շատեր կան իրենց մէջ, որ գոնէ բանւոր կամ աշխատաւոր ալ չեն, կը զբաղին առեւտուրով, նոյնիսկ վաշխառութեամբ, եւ իրենց գործառնութիւններուն մէջ, առանց դոյզն խղճահարութեան, կը դիմեն այնպիսի կերպերու եւ միջոցներու, որոնց կոմունիստ բացատրութիւն մը գործածելով՝ ամէնէն «կեղտոտ պուրժուան» ալ չի դիմեր, և կը ջանան ինքզինքնին արդարացնել պնդելով թէ դրամատիրական երկիրներու մէջ կարելի չէ ուրիշ կերպով հաց ճարել»։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ուղղագրութեան եւ տառերու ձեւի բարեփոխութեան յանձնաժողովը Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներուն մէջ քննած է ակնաբոյժներու եւ տպարանի մասնագէտներու զեկոյցները, գիրերու ձեւին մասին։

Այս զեկոյցներն ալ պիտի տպուին յանձնաժողովի տեղեկագիրին մէջ։

Յանձնաժողովը ստացած է նաեւ հռչակաւոր լեզուագէտ փրոֆ. Մէյեէի ընդարձակ նամակը, որով ան մանրամասնօրէն կը պատասխանէ ղրկուած հարցումներուն։

Յանձնաժողովը որոշած է սպասել մինչեւ Մայիս 10, երբ կը յուսացուի որ կը հասնին հեռաւոր երկիրներու հայագէտներու պատասխանները։

Համալսարանի Բ. եւ Գ. բաժիններու միացեալ նիստը, որ պիտի քննէ յանձնաժողովին վերջնական տեղեկագիրը, պիտի գումարուի Մայիս 22ին։

ՊՈԼՍՈՅ Ոստիկ. տնօրէնութեան պատրաստած մէկ վիճակագրութեան համաձայն, անձնասպան եղած են Պոլսոյ մէջ 1916ին 12 հոգի՝ 5ը կին, 1917ին 17 հոգի, 6ը կին, 1918ին 24 հոգի, 9ը կին, 1919ին 59 հոգի, 12ը կին, 1920ին 52 հոգի, 19ը կին, 1921ին 72 հոգի, 41ը կին, 1922ին 55 հոգի, 23ը կին, 1923ին 92 հոգի, 42ը կին, 1924ին 110 հոգի, 60ը կին, 1925ին 93 հոգի, 90ը կին, 1926ին 122 հոգի, 64ը կին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴԱՒԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կ'ՈՒԶԵՆ ԱՆՋԱՏԵԼ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԸ

(ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

Թաւրիզի ռուսական հիւպատոս Ցուպսոն, հրապուրուած չինական «յեղափոխութեան հեռանկարներ»ով, շատ գաղտնի յարաբերութիւններ մշակել փորձած է, Թաւրիզի պարսիկ հոգեւորականներուն եւ կառավարութենէն դժգոհ տարրերու հետ, որպէս զի Ատրպատականի մէջ խռովութիւններ եւ ապա ապստամբութիւն յառաջ բերեն, եւ որ գլխաւորն է, Ատրպատականը բաժնեն կեդրոնի (Թէհրանի) կառավարութենէն։ Հիւպատոսարանի կողմէ գաղտնի լրտեսներ ուղարկուած են գաւառները, ասեղնուրեք ապստամբութեան աշխատանքներ կատարելու համար։ Սակայն Պարսից խիստ զգոյշ եւ աչալուրջ գաղտնի ոստիկանութիւնը կրցած է երեւան հանել ռուսական հիւպատոսի դաւադրական աշխատանքները եւ վիժեցնել ապստամբական գործողութիւնները։

Պոլշեւիկեան եւ տաճկական լրտեսները կը վխտան մասնաւորապէս պարսկական Ատրպատականի մէջ եւ իրարմէ գաղտնի քարոզութիւններ կ'ընեն, այս երկիրը կեդրոնի կառավարութենէն անջատելու համար։ Պոլշեւիկները կ'ուզեն, որ Ատրպատականը զատուի Թէհրանէն եւ դառնայ պոլշեւիկեան նահանգ մը, որպէս զի իրենք — կարմիրները — իսկոյն թաթ դնեն այս երկրի վրայ եւ տէր դառնան անոր բնական եւ արհեստական անբաւ հարստութեանց, իսկ քաղաքականապէս ալ կը հետապնդեն այն նպատակը, որ եթէ պոլշեւիկները տէր դառնան Ատրպատականին, ի վիճակի կ'ըլլան Մուսուլի ճակատին վրայ կարմիր զօրքեր կեդրոնացնել եւ կռուիլ Անգլիոյ դէմ, եւ արշաւել դէպի Միջագետք։

Այս ուղղութեամբ ահա Թաւրիզի ռուսական հիւպատոսը կանոնաւոր կերպով դաւադրական աշխատանքներ կը կատարէ Պարսկաստանը տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս խորտակելու համար։ Սակայն անգլիական հիւպատոսն ալ իր կարգին կը գործէ, պոլշեւիկեան ազդեցութիւնը Ատրպատականի մէջ ջնջելու համար։

Էնկիւրիի կառավարութեան լրտեսներն ալ կը վխտան Ատրպատականի մէջ։ Անոնք ալ կ'աշխատին տաճկական ազդեցութիւնը զօրացնել, իրագործելու համար իրենց ծրագիրը, — Ատրպատականը անջատել Թէհրանէն եւ միացնել Տաճկաստանին։ Էնկիւրիի այս դաւադրական աշխատանքները համաթուրանական ծրագիրը կը հետապնդեն։

Ատրպատականի Թրքութիւնն ալ միշտ դէմ կ'երթայ Թէհրանի քաղաքականութեան, որուն նպատակն է կեդրոնի ազդեցութիւնը, պարսիկ լեզուն եւ մանաւանդ պատասխանատու պաշտօնեաները միշտ ուժեղ պահել Ատրպատականի մէջ, վանելով տեղական տարրերը։ Զինուորական հրամանատարի, Նահանգապետի, Մէարիֆի եւ նման բարձրաստիճան պաշտօնեաներ միշտ պարսիկ կը նշանակուին, եւ որ գլխաւորն է, հակապոլշեւիկ տարրեր։ Ռուս-պարսկական վերջին առեւտրական յարաբերութեանց խզումը եւ ապա բանակցութիւնները, ամբողջ երկրին մէջ խոր ատելութիւն եւ զզուանք յառաջ բերած են պոլշեւիկներու հանդէպ։ Ժողովուրդը կը նախատեսէ, որ եթէ դժբախտ հանգամանքով մը այս երկիրը պոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ անցնի, ամէն ինչ կը խորտակուի։ Ահա՛ թէ ինչո՞ւ պոլշեւիկեան բոլոր դաւադրութիւններն ու մեքենայութիւնները այս երկրին մէջ արձագանգ չեն գտներ եւ կը վիժին։

Չինաստանի պոլշեւիկները կը դատուին

Փեքինէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ զինուորական մասնաւոր ատեան մը կազմուած է դատելու համար խորհրդային դեսպանատան մէջ ձերբակալուած անձերը։ Դատավարութիւնը պիտի սկսի, անմիջապէս որ վաւերաթուղթերու քննութիւնը վերջանայ։ Այդ վաւերաթուղթերուն մէջ կան մանրամասն ցուցակները Խորհրդային Միութեան կողմէ Չինացիներուն հայթայթուած զէնքերուն եւ ռազմանիւթերուն — թնդանօթ, հրացան, խրամի հրասանդ, ռումբ, ինքնաշարժ եւ երկաթուղիի վակոններ։

Պորոտին եւ զոր. Կալէնց իւրաքանչիւրը ամսական 24000 ամերիկեան տոլար կը ստանային։ Այս գումարով կը հոգացուէր նաեւ իրենց ստորադաս ռուս պաշտօնեաներուն ծախքերը։ Բազմաթիւ վաւերաթուղթեր տակաւին գաղտնի կը պահուին, իրենց կարեւորութեան պատճառաւ։

Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը

Փոքր Համաձայնութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 15ին, նախ Փրակայի մէջ, ուր Փոքր Համաձայնութեանց երեք արտաքին նախարարները իրարու հետ շփման մէջ պիտի մտնեն։ Խորհրդաժողովի նիստերը պիտի գումարուին Չեխօսլովաքիոյ Եաշիմով քաղաքին մէջ, ուր յայտնի ջերմուկներ կան։

Մեծ դատ մը Մոսկուայի մէջ

Գրեցինք թէ վերջերս Մոսկուայի մէջ երեւան հանուեցաւ ցարական դաւադրութիւն մը, որուն նպատակն էր լրտեսութիւններ ընել ի հաշիւ օտար պետութեան մը։ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ, Կէփէուն (Չեկայի յաջորդը), կառավարութեան հետ խորհրդակցաբար, այս խնդիրը պիտի հանէ յեղափոխական գերագոյն դատարանին առջեւ։ Պիտի դատուին այս խնդրին համար ձերբակալուած անձերը։ Խորհրդային մամուլը կը գրէ թէ մեծ յայտնութիւններ դուրս պիտի գան։ Գլխաւոր ամբաստանեալներէն մէկն է ծերունի իշխան Տոլկուրոքին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Նախիջեւանի կառավարութեան սահմանին մէջ (Նախկրայ) ռուսական Ջուլֆայի մօտ, Արաքսի ափէն քիչ հեռու կայ Ջուղա գիւղը, որ պատերազմէն առաջ ունէր 80 տուն հայ բնակիչներ, բոլորն ալ շատ բարեկեցիկ։

1918ի դէպքերու ժամանակ, յիշեալ գիւղի բնակիչները յաջողեցան ապաստանիլ Պարսկաստան եւ ազատուիլ տաճիկ-թաթարական վայրագութիւններէն։

Երբ պոլշեւիկեան իշխանութիւնը տէր եղաւ Հայաստանին եւ Նախիջեւանն ալ իր շրջականներով դարձաւ առանձին կառավարութիւն, Ազրբէջանի ազդեցութեան եւ տաճկական կառավարութեան ենթակայ, յիշեալ Ջուղա գիւղի Հայերը, 1922ի սկիզբներէն մինչեւ 1926ի վերջերը արդէն հաստատուեցան իրենց հայրենի գիւղին մէջ, կազմելով 40 տուն բնակչութիւն մը, որ իր հողին եւ բազուկին կառչած, հազիւ կը հայթայթէր իր օրապահիկը։

Ներկայ 1927 թուականի սկիզբներէն, Նախիջեւանի թաթարական «կոմունիստ յեղափոխական կառավարութիւնը» տնտեսական, բարոյական եւ այլ ճնշումներ ի գործ դրած է Ջուղայի 40 տուն հայ գիւղացիներու վրայ, որպէսզի անոնք լքեն իրենց գիւղը եւ հեռանան, եւ որ գլխաւորն է, թաթար գիւղացիները խումբ խումբ Ջուղա, գիւղը կուգան եւ բռնութեամբ կ'ապրին այնտեղ, պահանջելով հող եւ ջուր։

Այս բոլորը կը կատարուին Նախիջեւանի կառավարութեան հրահանգով, իր «դաշնակից եւ գաղափարակից» Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան քթին տակ։

Ջուղայի ափ մը խեղճ գիւղացիները չկրնալով տոկալ Նախիջեւանի կառավարութեան եւ թաթար գաղթականներու բռնութիւններուն, վերջերս մաս մաս լքելով իրենց հայրենի գիւղն ու հողը, կը հեռանան, ոչ թէ Հայաստան, այլ Ռուսաստան— Ռոստով, Արմաւիր եւ դեռ հեռուները։

Ի ՓԱՌՍ ՋԱՐԴԱՐԱՐԻՆ.— Պուտափէշթէն կը հեռագրեն թէ՝ երիտասարդ Հունգարացի մը, որ նշանաւոր հանդիսացած է հրէական ջարդերուն մէջ, վերջերս մամնուած էր թշուառութեան։ Նամակ մը կը ղրկէ ամերիկացի միլիոնատէրին՝ Ֆորտի, խնդրելով որ 3000 տոլար փոխ տայ, գնելու համար ագարակ մը, ուր կ'ուզէր հաստատուիլ եւ ապրիլ հանգստութեամբ։ Միլիոնատէրը կը հետաքրքրուի եւ կը փափաքի գիտնալ թէ ստո՞յգ են իր ջարդի պատմութիւնները։ Երբ կը հաստատուի խնդրարկուին ջարդարարութիւնը, միլիոնատէրը անմիջապէս կը ղրկէ 3000 տոլարը, աւելցնելով որ պիտի ղրկէ աւելին ալ, երբ չբաւէ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ 1927ի երկրագործական տուրքին վրայ 100ին 20 յաւելում ըրին, ելմտացոյցի բացը գոցելու համար։ Այս պարագան գիւղացիներու դժգոհութեան պատճառ պիտի դառնայ։

ՃԱՆԱՊԱՐՀԷՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՎՐԱՅ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 20 Ապրիլ

Վերջին թղթակցութեանս մէջ ըսած էի թէ վարչաձեւի շուրջ զանազան հոսանքներ գոյութիւն ունին ֆրանսական հոգատարութեան ենթարկուած Լիբանան-Սուրիոյ ղեկավար տարրերուն մէջ:

Այս տարածութիւնը բոլոր տարրերու թուական յարաբերութիւնը կը տարբերի չորս փոքրիկ «պետութիւն»ներու մէջ: Այսպէս.—

Սուրիական պետութեան սահմաններուն մէջ (Դամասկոս-Հալէպ) ազգաբնակութեան թիւն է 1,338,825, որոնց մէկ միլիոնը մահմետական է, իսկ մնացածը քրիստոնեայ եւ այլ տարրեր:

Մեծ Լիբանանի պետութեան մէջ կը բնակին 628,863 հոգի, որոնց 330,382ը քրիստոնեայ (նաեւ Հայերը չհաշուելով) եւ 274,711ը մահմետական:

Ալեվիներու պետութեան (Լաթաքիոյ շրջան) մէջ կը բնակին 261,162 հոգի, որոնց 200,000ը մահմետական (մեծ մասով մահմետ. աղանդաւորներ) եւ 50,000ը քրիստոնեայ:

Ճեպէլը-Տրիւզ՝ 50,328 բնակիչ, որոնց 47,000ը մահմետական եւ 7,000ը քրիստոնեայ:

Վերջին ժամանակներ առանձին ինքնավար սանճաքի է վերածուած նաեւ Ալեքսանտրէթը իր սեփական խորհրդարանով (բաղկացած 8—9 անձերէ, եւ ընդամէնը 125,000 ազգաբնակութեամբ (անջատուած սուրիական պետութենէն):

Դժուար չէ, անշուշտ, գուշակել իմաստը այս բռնազբօսիկ բաժանումներու կամ բզկտումներուն: Ջանք է գործ դրուած այս միջոցով բաժնել ուժերը, ստեղծելով նաեւ ուրոյն տնտեսական, պետական եւ քաղաքական շահեր:

Սակայն քանի մը տարիներու փորձն ու փորձանքները, համոզեր են հոգատար պետութիւնը թէ առանձինն անհնար է պահպանել այս պետութիւններու անկախ գոյութիւնը, տրուած ըլլալով անոնց ցեղագրական ընդհ. կապերու, լեզուի եւ գլխաւորապէս տնտեսական ամբողջականութեան անբաժանելիութիւնը:

Ասոնցմէ եւ ոչ մէկը չի կրնար ապրիլ եւ պահել իր պետական գոյութիւնը, առանց միւսին,Թէեւ մաքսային սահմաններ չկան ասոնց միջեւ: Ամենագլխաւորը, այս երկիրները չունին իրենց սեփական օրէնքները. ցարդ ղեկավարուած են օսմանեան օրէնսգէտներով, բայց հոգատար կառավարութեան պահանջով, անոնք պարտաւորուած են մշակել սեփական օրէնքներ: Միայն Լիբանանն է, որ ընդունած եւ ձեռնարկած է ասոր, իսկ միւսները կը շարունակեն օսմանեան օրէնքներով կառավարուիլ: Հոգատար պետութիւնը ճարահատ նախաձեռնարկ եղած է (տեղացիներու հետ) մշակել օրէնքներ, որոնք պարտաւորիչ պիտի ըլլան բոլորին համար, բայց խորհրդարաններէն չանցած անշուշտ օրէնքի ուժ չպիտի ունենան, իսկ հին խորհրդարաններու քննութեան եւ եզրակացութեան արդիւնքին մէջ հարկաւ տարբերութիւններ պիտի ծագին...:

Ահա այս կնճռոտ վիճակին հետեւանքով է, որ օտար դրամատէրը դեռ կը տատանի իր դրամագլուխը մտցնել այս երկիրները:

Անկէ զատ, շատ սուղ կը նստին այս պետութիւններուն վրայ, իրենց պետական անկախ գոյութիւնը: Անկախութեան համար անհրաժեշտ բազմաթիւ պետական հիմնարկութիւններ ստեղծուած են: Այսպէս. Լիբանանը, որ ունի միայն 628,863 բնակիչ, օժտուած է երկու պալատներով (Ծերակոյտ եւ Երեսփոխանական ժողով), եօթը նախարարութիւններ, հանրապ. նախագահ, վճռաբեկ ատեան եւ պետական խորհուրդ: Եւ եթէ հաշուէք պաշտօնէութեան բանակը որ լեցուած է այդ հիմնարկութիւններու դիւանները, կրնաք երեւակայել թէ գանձարանէն որքա՛ն դրամ կը հոսի:

Անբնական է նաեւ այս «պետութիւններու» իրաւական դիրքը եւ ստորոգելիները: Օրինակ, «Ճէպէլ Տրիւզի» պետութիւնը չունի իր վարչական մարմինները, ենթարկուած է Սուրիոյ: Ալեվիներու պետութիւնը չունի իր վճռաբեկ ատեանը ենթարկուած է Լիբանանի. օտարական մը դատելու համար, զայն կը ղրկեն Պէյրութ...:

Հետզհետէ անհանդուրժելի կը դառնայ այս պետութիւններու անբնական կեանքի ընթացքը եւ կ՚աճին տրտունջներն ու դժգոհութիւնը:

Երկու խոշոր հոսանքներ պայքարի մէջ են Ա.— Սահմանադրական միապետութիւն դաշնակցային հիմերով եւ Բ.— Համադաշնակցային հանրապետութիւն:

Հոգատար պետութիւնը անշուշտ չի կրնար անտես ընել երկրի բաղձանքները եւ կ՚ուսումնասիրէ վարչաձեւ մը, որ համապատասխանէ երկրին տիրող ազգաբնակութեան բաղձանքներուն եւ ապահովէ փոքրամասնութեանց ներքին իրաւունքները:

Գալով տնտեսական կացութեան, այս պետութիւններու մէջ ամենէն նախանձելին կարելի է համարել Մեծ Լիբանանինը: Պէյրութի նաւահանգիստը արաբական երկիրներու համար ամենէն կարեւոր նաւահանգիստն է: Գործարանները շատ քիչ են եւ քաղաքային ազգաբնակութիւնը մանր առեւտուրով եւ վաճառականութեամբ ու արհեստներով կը զբաղի: Պէտք է ըսել որ սուրիական Արաբները (քրիստ. թէ մահմետ.) բաւական խոշոր ժտուորականութիւն ունին, մանաւանդ քրիստոնեաները: Վաճառականութիւնը, Մեծ Լիբանանի մէջ, Յոյներու, Իտալացիներու եւ Արաբներու ձեռքն է. արհեստները Արաբներու վերջին ժամանակներս բաւական շատցեր են նաեւ Հայեր եւ մրցման հողի վրայ խուլ բախումներ տեղի կ՚ունենան: Ժողովուրդը կ՚ապրի նահապետական կեանքով, պահանջկոտ չէ, սակաւապէտ է ու տնտեսող: Բարքերու մէջ ունին շատ առաւելութիւններ, որոնք կը գերազանցեն եւրոպական բարոյականը, հաւատարմութիւն, անկեղծութիւն եւ պարկեշտութիւն իրենց գործերուն մէջ:

Ինչպէս գիտէք, Պէյրութը կեդրոններէն մէկն է, ուր գաղթական հայութիւնը գտած է ժամանակաւոր ապաստանութիւն:

Հարկաւ չէի կրնար առանց հոչակաւոր «Քէմփը» այցելելու մեկնիլ ասկէ:

Տպաւորութիւններս կը գրեմ յաջորդ թղթակցութեամբ:

ՎԱԶԻԿ

ՋՐԱՇԷՆ ԳԻՒՂԸ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ.— Բաշ-Գիառնի գաւառակին Ջրաշէն գիւղին տեղը սկըսած է փլիլ: Փլուզումները սկսած են գիւղին հեռուներէն, սակայն արդէն հասած են տուներուն, եւ վտանգ կայ որ գիւղին տուներն ալ փլլին: Գիւղացիները երկրաբանական այս վտանգաւոր երեւոյթէն սարսափահար՝ կը վախնան սկսելու դաշտային աշխատանքները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ.— Գիւղերու դպրոցներուն մէջ աշակերտութեան ընդհ. թիւն է 53,668, իսկ քաղաքներու մէջ՝ 8,464: (Գիւղերու ընդհ. բնակչութեան թիւն է 714,000, իսկ քաղաքներունը՝ 150,000):

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Աղեքսանդրիա, 10 Ապրիլ

Մեր երկրի ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը երկրագործ է եւ թէ երկրագործութիւնը՝ մեր երկրին տնտեսական կեանքին անկիւնաքարն է:

Անցեալը եթէ պրպտենք, պիտի տեսնենք որ հայ ժողովուրդը արօրը սիրած եւ պաշտած է, իբրեւ հրաշագործ գործիք մը եւ թէ՝ սուրերը միշտ արօրի վերածուած են մեր երկրին մէջ: Հնոցները միշտ ճարճատած եւ բորբոքած են, ռազմական քանդիչ գործիքները վերածելով որհնաբեր արօրներու եւ խոփերու: Հռոմէացիները երբ Հայաստան արշաւեցին, երկիրը գտան ծաղկեալ վիճակի մէջ: Հայաստան ծայրէ ծայր մշակուած եւ անհորիզոն պարտէզի մը հանգամանքը առած էր: Այս ստեղծագործ աշխատանքին ի տես, Հռոմէացիները ըմբռնեցին թէ՝ անպարտելի էր հայ ժողովուրդը: Ռոլվհետեւ իր ուժը կ՚առնէր հողէն: Եւ հայ քաջ երկրագործներէն է որ առաջ եկան հայ ճարպիկ վաճառականները: Մաութինէ կ՚ըսէ թէ՝ Հայերը առաջին երկրագործներն էին, բայց անկից է որ եղան առաջին վաճառականները որոնք մեծ համբաւի տիրացան աշխարհի մէջ:

Անցնինք ներկան: Աւելորդ է ըսել թէ՝ ներկան հայելին է անցեալին: Այսօր ալ հայ ժողովուրդին մեծագոյն սակը երկրագործ է, թէ հայկական հանրապետութեան տնտեսական քաղաքականութեան հիմնաքարը երկրագործութիւնն է, եւ թէ՝ Երեւան գիւղացիներու մայրաքաղաքն է:

Ի՛նչ պիտի ըլլայ ապագան: Անցեալ առաւել ներկայ, հաւասար ապագայ: Հայ ժողովուրդը պիտի քալէ այն պատուաբեր ուղիէն, ուրկէ քալած են իր նախահայրերը եւ ժամանակի ընթացքին հայ քաջ երկրագործներու եւ ճարպիկ առեւտրականներու թիւին վրայ պիտի աւելնայ նաեւ բանգէտ ճարտարարուեստականներու թիւը եւ այսպէս երկրագործութիւն, վաճառականութիւն եւ ճարտարարուեստ պիտի կազմեն այն ամուր եռոտանին, որուն վրայ պիտի բարձրանայ հայ տնտեսական կեանքին անխորտակելի շէնքը՝ իր ուսերուն վրայ բարձր, միշտ աւելի բարձր պահելով Միացեալ անկախ Հայաստանը: Որովհետեւ քաղաքական այն անկախութիւնը, որ կռթնած է տնտեսական անկախութեան վրայ, ամուր է եւ անսասան: Դարերը եւ ժամանակները քանի բոլորին ու հոլովին, մարդիկ եւ հետեւաբար ազգերն ալ պարտին նորոգուիլ եւ արդիանալ: Առնելով երկրագործութիւնը, զաւալի է ըսել թէ՝ աշխարհագրական եւ քաղաքական որոշ պատճառներով, ան շատ յետամնաց է մեր երկրին մէջ: Անոր արդիացումը, բառին ամերիկեան առումով, անյետաձգելի պահանջ մըն է: Որքան շատ արդիանայ մեր երկրին երկրագործութիւնը, այդչափ շուտ պիտի բարելաւի մեր ազգային տնտեսութիւնը եւ առողջ ու բարեկեցիկ գիւղացիութիւն մը, որքան ստակով, այնքան ալ քանակով, պիտի երիտասարդացնէ մեր փոքրիկ հանրապետութիւնը: Այս տեսակէտով մենք երախտապարտ ենք մեր ամերիկացի բարեկամներուն, որոնք ընդհ. պատերազմի գինադադարէն ետքը, Պոլսոյ մէջ իրենց ընդգրկած քաղաքականութիւնը, — որբերը կշտացնել եւ հագուեցնել միայն—այժմ Հայաստանի մէջ բարեփոխելով, երկրին գիւղատնտեսութիւնը արդիացնելու համար հզօր ճիգեր կ՚ընեն: Մենք ալ պէտք չէ որ հանգիստ տեսի մը դերին մէջ գտնուինք: Մեր աշխատանքն ալ, մեր ճիգերն ալ, որքան ալ համեստ ըլլան, պարտինք զանոնք միացնել մեր ամերիկացի ուժեղ բարեկամներուն հսկայ ճիգերուն: Հայ գիւղացիութիւն կոչուած հսկայ կաղնին՝ բարբարոսներու յարաճուն հարուածներուն տակ թէեւ ճղակոտոր՝ բայց իր երակներուն մէջ եռացող փրփրացող կենսունակ աւիշին շնորհիւ մշտանորոգ ծիւղերը՝ ցից եւ ձիգ՝ դէպ ի չորս հովերը տարածելով, իրանաբաց ասպարէզ կը կարդայ փոթորիկներուն եւ շանթերուն:

Որբերու սերունդը՝ արժանաժառանգ յաջորդը նահատակներու սերունդին, կոչումը ունի վերակենդանացնելու, իր արդիացած վիճակին մէջ, հայ գիւղն ու գիւղացիութիւնը: Պէտք է օգնել անոնց, պէտք է առաջնորդել զանոնք պէտք է սիրել զանոնք անայլայլ սիրով, կոյր սիրով, եթէ կ՚ուզէք եւ միանգամընդմիշտ պէտք է դադրիլ պառաւի հառաչանքներէ եւ զառանցանքներէ, մանաւոր դէպքեր մատի փաթթոց ընելով: Անոնք անցան անպատներէ, առանց առաջնորդի, առանց Մովսէսներու լուսեղէն պատգամին, առանց երկնառաք մանանայի, բիւր անգամ դժբախտ քան Իսրայէլի թափառական ժողովուրդը եւ իրենց ազամանդի պէս ջինջ նկարագիրը կռանուեցաւ, զարբնուեցաւ անապատի դժոխային կրակին մէջ՝ ճարճատուն հրակէզ աւազներով:

Վերի բոլոր տուեալները աչքի առջեւ ունենալով, քաղաքիս մէջ կազմուած է «Հայ Գիւղատնտես Ուսանողներու Օգնութեան Ցանձնախումբ» մը, որ նպատակ ունի օգնել Միացեալ Նահանգներու եւ Եւրոպայի երկրագործական վարժարաններուն մէջ ուսանող բազմաթիւ կարօտ ուսանողներու: Ցանձնախումբը հազիւ կազմուած, ամէն կողմերէ սկսաւ ստանալ նպաստի խնդրանքներ: Մէկը կ՚աւարտէ համալսարան մը այս տարի եւ իրեն ճանապարհածախս կը պակսի Հայաստան երթալու համար: Ուրիշ մը 2—3 ամիսէն կը լրացնէ իր շրջանը, կը դառնայ ֆրանսական «ոօքֆոր» պանիրի մասնագէտ, բայց այդ քանի մը ամիսներու համար կարօտ է օգնութեան: Վարժարանը աւարտելուն պէս կը վերադառնայ Հայաստան, հոն «ռօքֆոր» պանիրի ճարտարարուեստը հիմնելու համար: Երրորդ մը արդէն աւարտած է իր համալսարանը, բայց իր մասնագիտութիւնը խորացնելու համար տարի մը միայն օգնութեան պէտք ունի:

Բոլորն ալ կիսաբանուորներ եւ կիսաուսանողներ են: Կ՚աշխատին եւ կ՚ուսանին: Մակաբոյծներ չեն: Եւ ոչ ալ քծնող: Կ՚աշխատին իբրեւ սովորական բանուորներ, մինչեւ իրենց ուժին առաւելագոյն չափը, շատ անգամ ալ վրայ տալով իրենց առողջութիւնը, կը հոգան իրենց ապրուստը եւ միեւնոյն ժամանակ կ՚ուսանին:

Հ. Գ. Ո. Օգնութեան յանձնախումբը նմանօրինակ ուսանողներու ժամանակ ժամանակ օգնելու եւ անոնց սեւ օրերուն հասնելու համար կազմուած է: Ցանձնախումբը՝ վստահ հայ ժողովուրդին գիտակցութեան, մեծ յոյս ունի թէ՝ պիտի կրնայ գոհացում տալ: Ան պիտի դիմէ գաղթահայ ունեւոր դասակարգին, այն խոր հաւատքով թէ՝ բոլորն ալ անխտիր՝ պիտի պատասխանեն:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՔՆՆԻՉՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

(ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Պոլշեւիկները Ռուսիոյ գրեթէ բոլոր քաղաքներուն մէջ հաստատած են «պոլիտգրամոտա»յի դասընթացք մը, այսինքն «Քաղաքական Այբբենարան»: Սովետական պաշտօնեաները պարտաւոր են, հետեւելով այդ դասընթացքին, սորվիլ Լենինեան վարդապետութեան «ցարերք»ը: Ռուս նոր գրող մը, Քատայէֆ, Մոսկուայի մէկ տարեգիրքին մէջ կը հրատարակէ զուարճալի պատմուած մը, որ ներշնչուած է գրասենեակային այս նոր դասընթացքէն: Ահա հատուած մը այդ պատմուածքէն, իբրեւ պուտ մը ժպիտ Ռուսիոյ գրասենեակային կեանքին վրայ.—

Գանձապահ Տիապէթոֆ կը պատրաստուէր քննութեան: Ամբողջ շաբաթ մը, աշխատանքի ժամերէն դուրս, ժուռ կուգար իր սենեակին երկայնքին, աչքերը կիսովին փակուած, գոց սորվելով այն հարց-պատասխանները, որոնք գրուած են էջ մը թուղթի վրայ:

— Ո՞վ է մեծագոյն վարդապետը:

— Մարքս:

— Ո՛րն է պաշտպան օրգանը:

— ՍԹՕ: (Աշխատանքի եւ պաշտպանութեան խորհուրդ):

— Ի՛նչ է ազգայնական-հայրենասիրութիւնը:

— Ընկերվարական դիմակին տակ ծառայութիւն քաղքենիութեան:

— Դրամատիրութեան յատկանիշը ո՞րն է:

— Անհատական շահերու բացարձակ հետապնդում:

— Ինչի՞ վրայ կը յենու տընտեսական յատակագիծը:

— Ելեկտրականացումի:

— Ո՞ւր մշակուեցաւ:

— Ա. Միջազգայինին մէջ, որ գումարուեցաւ Փարիզ 1889ին:

— Ի՛նչ պիտի ըլլայ համայնավար ընկերութեան ապագայ վիճակը:

— Անծանօթ:

— Ո՞վ է ուրացողը:

— Քաուցքի:

— Ո՞վ է երեսփոխանը:

— Փէնլըվէ:

— Ո՞վ է ընտրելին:

— Լաֆօլէթ:

— Հակառակ իր երեւութական բարգաւաճման, ո՞ր երկիրն է այն որ կը գտնուի տնտեսական եւ ելմտական սնանկութեան մը նախօրեակին:

— Լեհաստան:

— Ո՞վ է դաւաճան ընկերվարականը:

— Շայտէման:

— Ո՞վ է Ապրամովիչը:

— Տխմար ընկերվարական մը:

Տիապէթոֆ, վարչական երազներով տարուած, տենդագին կը սեղմէր թուղթը ձեռքին մէջ: Ու կը մրմնջէր.

— Ա՛խ, միայն թէ չշփոթիմ: Ո՞վ է երեսփոխանը: Փէնլըվէ: Ո՞վ է ընտրելին: Լաֆօլէթ:

Երբ Տիապէթոֆ ներս մտաւ, քննիչներուն առջեւ, վարդագոյն մշուշ մը կը ծփար իր աչքերուն դէմ եւ զանգակներ կը հնչէին իր ականջներուն մէջ: Տիապէթոֆ փորձ մը ըրաւ զսպելու համար իր սիրտին բաբախումը, մօտեցաւ սեղանին եւ գոցեց աչքերը:

— Անունդ ի՞նչ է, ընկե՛ր:

— Մարքս:

— Քանի՞ տարեկան էք:

— ՍԹՕ: (Կը նշանակէ 100):

— Ի՞նչ է ձեր արհեստը:

— Ընկերվարական դիմակին տակ ծառայութիւն քաղքենիութեան:

Քննիչը, որ մինչեւ այդ ատեն ուշադրութիւն չէր ըներ թութակաբար տրուած պատասխաններուն, զարմանահար բացաւ աչքերը:

— Իրա՞ւ: Լա՛ւ խոստովանեցաք: Ի՞նչ նպատակ պիտի հետապնդէք:

— Անհատական շահերու բացարձակ հետապնդում:

— Հրաշալի՛ է: Ինչպէս մտաք սովետական վարչութիւններու մէջ:

— Շնորհիւ ելեկտրականացումի:

Քննիչները ակնարկ մը փոխանակեցին: Մէկը, խորամանկութեամբ, հարցուց.

— Տաքութեանդ աստիճանը ո՞րն է:

— Ա. Միջազգայինին, որ գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, 1889ին:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին, Պրիւսէլի Մէրսէլիս սրահի մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11-24ի սգահանդէսը, Նախաձեռնութեամբ Պրիւսէլի Ներկայացուցչական Մարմնի Մայր Դիւանին:

Հայրենակիցներու հոծ բազմութիւն մը փութացած էր իր ներկայութեամբ յարգանք ընծայել Հայ Նահատակներու նուիրական յիշատակին: Ներկայացուցիչներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Պելճիքայի կոմիտէն, Անվէրսի Երիտասարդաց Միութիւնը, Պրիւսէլի Հայ Տիկնանց Միութիւնը եւ Հայ Ակումբը:

Նախագահ Պ. Սարուխան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան լռութեամբ պատուել մեր Նահատակներուն յիշատակը, որմէ վերջ «Մեր Հայրենիք»ը միաբերան երգուեցաւ ներկաներու կողմէ:

Ապա Պ. Սարուխան պատմական բրաւ Հայ յեղափոխութեան ծագումին: Էմիրզէեան արտասանեց Սիամանթօյի «Խորհրդաւոր Հայրիկ»ը:

Պ. Ամատունի, որ մանաւանդ պէս հրաւիրուած էր Փարիզէն կուռ բանախօսութիւնով մը գործ զեց օրուան տարեդարձին նշանակութիւնը պատմելով հայ ժողովուրդին դէմ սարքուած զանգուածային կոտորածներու որ եւ է [illegible] բականութեան:

Պ. Համբարձումեան երգեց «Լռեց ամպերը», իսկ Պ. Սիմոնեան «Հայաստանը»:

Ի վերջոյ, Պ. Տէր-Սահակեան [illegible] մաց Անվէրսի Հայ Երիտասարդաց Միութեան, օգտակար թելադրութիւններ ըրաւ օրուան տօնին [illegible] թիւ:

Սգահանդէսը խոր տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ, որոնք մեկնեցան ամբողջ օրուան բանախօսներու յուշերէն [illegible] րումներէն եւ լեցուած լաւագոյն ապագայի յոյսով:

Ապրիլ 26 եւ 27ին Հ. Յ. Դ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ [illegible] կ՚ունենան երկու բանախօսութիւններ Հայ Ակումբին մէջ Պ. [illegible] տունիի կողմէ.

1) Հայաստան եւ համաշխարհ[illegible] րանական շարժումը:

2) Հայաստան եւ կոմունիս[illegible] տական շարժումը:

Հ. ՏԷՐՈՒՍԻ[illegible]

Պրիւսէլ 25 Ապրիլ

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 25 Ապրիլ.— [illegible] բազմութիւն մը փութացած [illegible] լեցնելու Կիրակի երեկոյ, [illegible] Թաղապետարանի սրահը, [illegible] ճակատը շինուած էր մահ[illegible] մը, նահատակ մտաւորական[illegible] րու նկարներով եւ [illegible] պսակներով: Պսակներ [illegible] րած էին Հ. Յ. Դաշնակցութ[illegible] Խարբերդի Հայրենակց[illegible] թիւնը եւ Ռամկավարները[illegible]

Նախագահ Պ. Սրապ[illegible] բացման խօսքէն յետոյ, [illegible] ները յոտնկայս [illegible] Շոփէնի մահերգը: Առաջին [illegible] քը տրուեցաւ ռամկավար [illegible] նաճիւղի երիտասարդ ներկ[illegible] ցուցիչ՝ Պ. Գասպարեանի, [illegible] սրտին աղեկտուր մարմաջը [illegible] նելէ յետոյ, մաղթեց որ մե[illegible] մաւ ճիգով տիրանանք մեր [illegible]

…ձախութեան ու ազատութեան, …րոնց իրականացման համար …զոհուեցան մեր թանկագին մատաղահասակները:

Յետոյ հրաւիրուեցաւ ընկեր …Գույումճեան, որ գեղեցիկ …բանախօսութիւն մը ըրաւ, …մէկուկէս ժամ: Սկսելով …օրերէն, պարզեց …հայաջինջ ծրագիրները, եւ վեր հանեց հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանման ուժերը, որ դարերու մէջէն դիմացաւ բոլոր ստահակութիւններուն, …կաղնիի մը պէս: …գնահատեց նաեւ որբանոցներու կազմակերպութիւնը որ …տառապանքի …մէջ մկրտուած, պիտի …իրեն թողուած կտակը:

Եղան յաջող արտասանութիւններ եւս:

Վաճէ

ՎԻԷՆ.— Գաղութիս մէջ մեր նահատակներու Սգատօնը կատարուեցաւ նախաձեռնութեամբ Զաւարեան որբերու Միութեան եւ աջակցութեամբ երեք քաղաքական կուսակցութիւններու եւ Հայրենակցական Միութիւններու:

Հանդէսը բացաւ ատենապետ …Հ. Ուզունեան, որ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ յարգել նահատակներու յիշատակը եւ ըսաւ թէ այդ օրը սուգի օր չէ այլ ուխտանուիրումի օր, որովհետեւ …ժողովուրդը իր իտէալին համար տուաւ շատ թանկագին զոհեր եւ բոլոր Հայերը ամէն տարի Ապրիլ 24ին մեծ երկիւղածութեամբ պիտի գան իրենց յարգանքի խօսքը ըսելու անոնց յիշատակին, որպէս զի այս օտար երկրին մէջ չմոռնանք այն վեհ գաղափարը որուն զոհ գացին անոնք:

Հնչակեաններու կողմէ խօսեցաւ Պ. Արապեան՝ վեր հանելով նահատակներուն արժանիքները եւ շեշտեց որ եթէ ապագային վտանգին առջեւը …մնանք հայրենիքին հանդէպ ամենամեծ եւ նուիրական պարտք մը կատարած ըլլալով …, ինչպէս գնահատած պիտի ըլլանք մեր նահատակները …պիտի հետեւինք անոնց հետքերուն:

Ռամկավարներու կողմէ խօսեցաւ Պ. Գայաճանեան: Հակառակ …ատենապետի յայտարարութեան, պարոնը սկսաւ քննադատել նահատակները, որոնք սխալ քաղաքականութիւն որդեգրեցին, եւ թէ …քաղաքականութիւնը մեզ …կործանեց: Ու սկսաւ սրբութիւն …կոչել ու յետոյ սխալ գտաւ Պ. …եանի խօսքերուն մէկ մասը: …ներկաները որոշապէս դժգոհ էին ռամկավար բանախօսին խօսքերէն:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Մ. Գույումճեան, որ իր զայրոյթը յայտնեց ռամկավարի խօսքերուն համար, ըսելով որ ատիկա անարգանք մըն էր նահատակներու հասցէին՝ ձաղկեց բոլոր յետադիմական մտքերը եւ կանգ առաւ միակ փրկարար միջոցին վրայ. այն է՝ երթալ նոյն ճամբով մինչեւ որ անմահ նահատակներուն ուխտը իրագործուի ու հայ ժողովուրդը կարենայ ապրիլ իր ազատ արեւին ու հայ դրօշակին տակ: Սգահանդէսը ունեցաւ նաեւ գեղարուեստական բաժին:

Նոյն երեկոյին լսեցինք դարձեալ ռամկավար պարոնը որ խօսեցաւ հայ քաղաքական կուսակցութիւններու ծագումին եւ զարգացումին վրայ, Արմենականներէն սկսելով եկաւ հասաւ մինչեւ Վերակազմեալ Հնչակեաններու ծագումը՝ առանց բացատրելու ռամկավարութեան ծագման պատճառները: Յիշեց Գում-Գափուն, Պապը Ալին, Սասունը, Պանք Օթօմանը, Խանասորի արշաւանքը, Զէյթունի ապստամբութիւնը եւն. եւն., պարոնը գտաւ որ այս բոլորը քանդեցին տունը հայ ժողովուրդին, որ շատ հանգիստ կ'ապրէր…: Եզրակացնելով ըսաւ թէ պէտք է Հրեաներուն պէս ըլլանք որ մեր տէրերը մեզ չջարդեն, եւ օր մըն ալ ի հարկէ մեծն Բրիտանիան մը կուգայ եւ Հրեաներու օջախին պէս օջախ մըն ալ Հայերուս կը շնորհէ: Ներկաներուն թոյլ չտրուեցաւ հարցումներ ուղղել, վստահ ըլլալով որ իր ստերը չպիտի կարողանայ կլլեցնել ժողովուրդին:

Էժտիհար

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ.— Հ.Յ.Դ.եան Փօն-տը-Շէրուի ենթակոմիտէն սարքեց մեծ սգահանդէս մը մէկ միլիոն զոհերուն յիշատակին: Սրահը զարդարուած էր օրուայ յատուկ հանդիսաւորութեամբ մը: Հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները կը ծածանէին բեմին աջ եւ ձախ կողմը, հոս էին Քրիստափորի լուռ եւ խոհուն, Մուրատի վառ եւ կայծկլտուն դիմանկարները, նաեւ ուրիշ դէմքեր:

Սրահը լեցուն էր հոծ բազմութեամբ մը: Հանդէսը բացուեցաւ նախագահութեամբ ընկ. Ս. Աճէմեանին, որ յուզիչ խօսքերէ յետոյ կարդաց ինքնագիր ուղերձ մը նուիրուած 1915 Ապրիլ 11-24ի մտաւորական մարտիրոսներուն: Օրուան բանախօսն էր ընկ. Ս. Դանիէլեան, որ պարզեց օրուայ մեծ նշանակութիւնը եւ ծանրացաւ Թուրք ոճրապարտ քաղաքականութեան վրայ: Բանախօսը մատնանշեց թէ իւրաքանչիւր վերապրող Հայ պէտք է երկիւղածութեամբ յիշէ այս Օրը: Մոռնալ այս Օրը կը նշանակէ անգամ մը եւս մեռցնել զանոնք եղբայրասպան ոճիրով: Եղան արտասանութիւններ եւ մեներգ: Սգահանդէսը փակուեցաւ «Բամբ Որոտան»ով:

Համազասպ

ԶԱՅՆԸՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԼՈՒԿՆԵՐԸ ԱՅՐԵԼՈՒ ՏԵՂ ՊԱՆԴՈԿԸ Կ'ԱՅՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ 25 ԱՊՐԻԼ.— Րիւ տը լա Փար թիւ 10 պանդոկը բնակող Խարբերդցի Տիկ. Հուշան Եագլըճեանի պանդոկապետը կը գանգատէր թէ սենեակը մլուկ կայ, պէտք է մաքրել: Աղջի օր պանդոկապետը դուռը ծեծելով սեմին վրայ կ'երեւի ձեռքը պէնզինով լեցուն աման մը, սենեակը հականեխելու համար: Ցնեցինները ճաշի վրայ ըլլալով, կը խնդրեն որ քիչ մը վերջը գայ, բայց պարոնը առանց մտիկ ընելու ներս մտնելով կը սկսի գործողութեան: Եւ աջ ձեռքը այրելով ամանը գետին կը ձգէ: Պէնզինը սենեակին մէջ տարածուելով կը բռնկի ու տունը մուխով ու բոցով կը լեցուի: Պանդոկապետը ինքզինքը դուրս կը նետէ, խեղճ կիները թողլով կրակին մէջ: Այս վերջինները շուարած, փոխանակ տունէն դուրս փախչելու, երրորդ յարկի սենեակին պատուհանէն վար ցատկել կը փորձեն: Բարեբախտաբար փողոցէն անցնողներ օգնութեան փութալով խեղճերը ստոյգ մահուընէ կ'ազատեն: Սենեակին մէջ գտնուած իրերէն, հանդերձեղէն եւ մինչեւ վերջին ասեղն ու թելը մոխիր կը դառնան, հինգ վեց հազար ֆրանք վնաս պատճառելով:

Զոհերը պանդոկապետին դիմելով հատուցում կը պահանջեն: Պանդոկապետը, որ Խարբերդցի գիւղացի է, Ամերիկայէն նոր վերադարձող հարուստ հայ մը, փոխանակ այս թշուառներուն գոհացում տալու ուսերը կը թօթուէ, կ'ազգարարէ որ կառավարութեան չդիմեն, «այլապէս ձեր վիճակը աւելի գէշ կըլլայ»:

Զոհերը ճարահատ դատաւորին դիմած են:

Մ. Ս.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

«ՁԵԶ ՉԵՆՔ ՏԱՅ»

Գնացել էի Բալիկի Դուբանովի անուան գրադարանը:

— Ի՞նչ գիրք էք ուզում, հարցնում են ինձ:

— Ես խնդրում եմ հայերէն գրականութիւնից:

— Դժուար թէ կարողանաք էդ գրքերից կարդալ, ասում է վարիչը:

— Պատճա՞ռը:

— Նման գրքերը բանուորներին չենք տալիս:

— Բա՛, ու՞մ էք տալիս:

— Միայն ուսանողներին, ասպիրանտներին ենք տալիս:

— Իսկ եթէ բանուորն է ուզում կարդա՞լ:

— Բանը նրանումն է, որ ձեր ստաժը 26 թւից է, դժուարանում եմ տալ, ասում է վարիչը:

— Ի՞նչ ստաժ, միթէ գիրք կարդալու համար էլ է ստաժ պահանջւում:

— Ձեզ չենք տայ, ակդիվ չէք:

Թէ երբ ակդիվ կը դառնամ, որ արժանանամ իմ ցանկացած գրքերին, էդ էլ գրադարանի վարիչին է միայն յայտնի:

ԲԱՅԱՆԴՈՒՐ

(«Կոմունիստ», 5 Ապրիլ)

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ.— Վերջերս, խորհրդային դրախտին մէջ հրաման եղած է քննել բոլոր պատանի բանուորներու առողջութիւնը, որովհետեւ չափազանց տխուր պատկեր մը կը ներկայացնէ անչափահաս բանուորներու կեանքը:

Այսպէս, Բայիլ-Բիբի-Հէյբաթ շրջանին մէջ, (Բագու) բժշկ. քննութիւնը ցոյց տուաւ որ, 138 պատանի բանուորներէն միայն 25ը առողջ են. Նոյն իսկ այս 25ին մեծ մասը կը տառապին աչքի ականջի ցաւերով: Մնացեալ 113 պատանիները պէտք ունին երկար հանգիստի, առատ սնունդի եւ բժշկական մասնաւոր խնամքներու: Անոնց մեծամասնութիւնը թոքախտաւոր է:

«Եւ այս պատկերը կը ներկայանայ գրեթէ բոլոր շրջաններու մէջ», կ'ըսէ *Կոմունիստի* (5 Ապրիլ) աշխատակիցը: Այս պատճառով, հրահանգ տրուած է բոլոր շրջաններու մէջ քննել պատանիներուն առողջութիւնը: Արդիւնքները կը ստացուին Մայիսի սկիզբը: Նոյն աշխատակիցը ահազանգ կը հնչեցնէ, դարման մը գտնելու համար այնկացութեան, որ բանուորներուն 100ին 80ը թոքախտաւոր կը դարձնէ»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆրանսա - իտալիա Ազգային խումբերու մեծ մրցումը աննախընթաց յաջողութիւն մը ունեցաւ կիրակի, Սթատ Քօլոմպի մէջ, մօտ 35.000 հոգիի ներկայութեան:

Խաղին արդիւնքը կատարեալ յաղթանակ մը կ'արժէ Ֆրանսացիներուն համար, որովհետեւ իտալացիները այս տարի պարտութեան մղած էին զուիցերիական, սպանիական, փորթուկալեան եւ նոյն իսկ չեխօսլովաքեան Ազգային խումբերը, այս վերջինին հետ 1 - 1ով հաւասար մնացած ըլլալով:

Իտալացիները իրենց հանած հռչակը չկրցան արդարացնել, եւ 3 նշանակէտ շահեցան ու 3 ալ կորսնցուցին:

Ֆրանսայի յաղթութիւնը ապահովուած կարելի էր նկատել, եթէ երբեք միջնապահ Տոմէրկը եւ յառաջապահներ՝ Նիքօլան եւ Քըրիւն իրենց սովորական տեղերը գտնուէին եւ փոխարինուած չըլլային Հիւկով, Թէնով եւ Մաշինոյով:

Ֆրանսան յառաջիկային պիտի ելլէ Սպանիոյ դէմ, որուն խաղը անպայման աւելի բարձր է քան իտալացիներունը:

.˙. Օլէնփիք տը Մարսէյլը երկու անգամ Սէրքըլ Աթլէթիք տը Փարիի հետ հաւասար մնալէ յետոյ, 6 նշանակէտով յաղթած էր իր հակառակորդին: Վերջընթեր Սփօրթիվ տը Գէվիլյին ալ, անցեալ շաբաթ օր 1 նշանակէտով պարտութեան մղեց Սթատ Ռաֆաէլուան: Ֆրանսայի բաժակի ախոյեանութեան վերջին մրցումը տեղի պիտի ունենայ ուրեմն, Օլէնփիք տը Մարսէյլի եւ Իւնիօն Սփօրթիվ տը Գէվիլյի միջեւ, Մայիս 8ին:

.˙. Անգլիոյ ախոյեանի բաժակը շաբաթ օր վաստկուեցաւ Քարտիֆի կողմէ, ընդդէմ Արսէնալի, 1 նշանակէտով միայն, Լոնտոնի մէջ, 90,000է աւելի հանդիսականներու եւ Թագաւորին ներկայութեամբ:

Հ. Գնդ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆԵՐԸ ՎԱԽՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Վիլֆրանշի մէջ, օրագրող Ժիւլ Ռուլ ունէր կին մը եւ երկու զաւակ, առաւել՝ բարեկամուհի մը: Կինը տեղեակ էր ամուսինին գաղտնի յարաբերութիւններուն, սակայն, իր զաւակներուն սիրոյն, չէր ուզեր գայթակղութիւն յարուցանել: Ու վէճը սիրտին աչք կը գոցէր ամուսինին, որ աչք էր տնկեր ուրիշ կնոջ:

Անցեալ առտու, ամուսինին հոմանուհին՝ Տիկ. Բամփանա դէմը ելաւ Տիկ. Ռուլի հետ: Ու երկու կիները կատաղի լեզուամարտ մը բացին: Լեզուամարտին ամէնէն տաք պահուն, հասաւ Ռուլ, եւ լռեցնելու համար ըմբոստ լեզուները, հանեց ատրճանակը: Ուզեց վախցնել զանոնք: Կրակեց, բայց վախցաւ կինն ալ, ինք ալ:

Բարեկամուհին, սիրտէն զարնուած, ինկած էր գետին:

ՀՐԷՇԱՅԻՆ ՈՃԻՐ.— Պրիւքյան-Սըրժուալի բանուորներէն՝ հրէշ հայր մը սարսափելի ոճիր մը կատարած է իր տան մէջ: Միշէլ Բալաֆաթիք, սերպիական հպատակ, 29 տարեկան, կ'աշխատէր Լիլի մօտ հանքերու մէջ: Վերջերս խելքին փչեց Աւստրալիա երթալ, եւ կ'ուզէր ծախել ունեցածը - չունեցածը: Կինը հակառակեցաւ այս անմտութեան համար միայն: Հրէշը մսավաճառի խոշոր դանակով մը յարձակեցաւ կնոջ վրայ, զարկաւ վիզին: Սակայն, կինը, հակառակ ստացած ծանր վէրքին, դուրս փախաւ՝ արիւնով լուալով իր սանդուղները: Ոճրագործը, յետոյ, իր ահաւոր դանակը կը դարձնէ եւ զանոնք կը մորթէ երկու զաւակները, որոնք 5 եւ 9 տարեկան էին: Այս ջարդը հազիւ աւարտած՝ նոյն դանակով կը բանայ իր կոկորդն ալ եւ կ'իյնայ գետին:

Դրացիները, կնոջ աղաղակներուն վրայ՝ կը վազեն կը հասնին, սակայն շատ ուշ էր այլեւս. փոքրիկ դիակները թաղուած էին արեան լիճի մը մէջ:

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՀՕՐ ՄԸ ՃԱՐԴԸ.— Կրացի մէջ (Աւստրիա) բանուոր մը, բնակարանէն արտաքսուելու սպառնալիքին տակ գտնուելով, յուսահատ՝ կը մորթէ իր չորս զաւակները, որոնց մեծը հազիւ 7 տարեկան է: Յետոյ վիզին արեան երակը ճեղքելով, կը մեռնի անոնց դիակներուն վրայ:

ՀՐԷՇ ԿԻՆ ՄԸ.— Սէն-Պրիէօի մէջ կին մը, Ամիս, դատապարտուեցաւ մշտնջենական թիապարտութեան, որովհետեւ վերջերս խեղդած էր իր աղջիկը՝ գլուխը լաթով մը փաթթելէ յետոյ կէս ժամ պառկեցնելով առուակի մը մէջ: Նախապէս, քանի մը ամիսներ առաջ ալ, ջուրը նետած էր 3 տարեկան աղջնակը: Եթէ այն ատեն կարելի չէր եղած հաստատել, այս անգամ հրէշ մայրը խոստովանեցաւ իր երկու ոճիրներն ալ, ինքզինք արդարացնելով որ ապրեցնելու միջոց չունէր: Սակայն Տիկ. Ամիս հարուստ է, այլ հոգիով ոճրագործ:

ՄԵՆԱՄԱՐՏ … ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ.— Լէմպէրկի մէջ երկու աղուոր եւ ջահել աղջիկներ, Լէնա Պոնիէվ եւ Հէլէն Նավարոքա, սիրահարած էին երիտասարդի մը: Չկրցին բաժնել եւ զէնքի մենամարտով մը փորձեցին տիրանալ մանչուկին: Մենամարտի պահուն, Լէնա Պոնիէվ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, եւ եթէ աղէկնայ իսկ՝ չափազանց տգեղ պիտի դառնայ:

ՄԶԿԻ՞Թ ԹԷ ՊԱՐԱՍՐԱՀ

Փարիզի վ.ալ - տը - կրաս Թաղի Թաղապետական խորհրդական Ռոպէր Պոս Սէնի քաղաքապետին ուղղուած գրութիւնով մը կը տեղեկացնէ թէ Փարիզի մզկիթը շինուած է քաղաքապետութեան նուիրած ընդարձակ հողին վրայ: Սակայն այս մզկիթը որ իբրեւ սրբավայր, կոչուած էր դառնալու առաքինութեան եւ ժուժկալութեան տիպար հիմնարկութիւն մը, բոլորովին կը մոռնայ իր կոչումին:

Այսպէս, մզկիթին կից կայ ճաշարան մը, ուր մէկ ճաշը կ'արժէ 25 ֆրանք, առանց հաշուելու ըմպելին. հոն կը յաճախեն կիսաշխարհիկ յաճախորդներ, որոնք կը պարեն ճազ-պանտի ընկերակցութեամբ:

Մզկիթը այցելելու համար 5 ֆրանք պէտք է վճարել:

Թաղապետական խորհրդականը կը պահանջէ, որ քաղաքապետութիւնը հակակշռի եւ Թարկէ շահագործումը այն հողին, զոր ինք նուիրած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱՇԱՐԺ ԳՈՐԾ ՄԸ

Երկու գործակալներ ղրկուած էին երիտասարդին բնակավայրը տեղեկութիւնները ստուգելու համար՝ անոնց վերադարձէն յետոյ մեր երկու լաւագոյն քննիչներուն հսկողութեան յանձնեցինք զայն աչքէ չհեռացնելու հրահանգով: …անոր անձնական նամակները, յարաբերութիւնները, մասնաւորաբար խիստ հսկողութեան մը ենթարկուեցան:

Այդ օրէն ասդին «ապակեայ տուփ»ի մը մէջ ապրեցաւ, անոր որ եւ է մէկ շարժումը մեզի անծանօթ չէր մնար:

Ու թէեւ, ամէն անգամ ալ …ելլելուն կը վերսկսէր շարունակել …ապրիլ, մէկու մը պէս որուն …երբերը չէին ցամքիր, եւ հակառակ մշտակայ հսկողութեան մը ենթարկուած մնալուն, անոր հանդէպ կասկածելի բան մը չէինք կրցած երեւան հանել:

Ի վերջոյ, յուսահատ, ցանցը քակելու վրայ էինք, երբ օր մը երիտասարդը սաստիկ գինով վիճակի մէջ, նամակատուն կ'երթայ եւ մնայուն նամակներու պաշտօնեային դիմելով, իր անուան եկած նամակ մը կը պահանջէ:

Խնդիրը ասով նոր երեւոյթի մը մէջ կը մտնէր: Մինչեւ այն ատեն, անոր ինչպէս նաեւ բոլոր նաւաստիներու նամակները նաւ կը ղրկուէին:

Պաշտօնեան՝ անոր անունով նամակ մը կը գտնէ ու կը յանձնէ:

Երիտասարդը նամակատունէն հեռանալով կ'երթայ սրճարանի մը գարատափը կը նստի եւ հոն՝ մեր երկու գործակալները կը նշմարեն որ ան դեռ նամակը չբացած, կը ջանար պահարանին վրայի դրոշմաթուղթը հանել:

Սակայն իր նպատակին չկրցաւ հասնիլ, որովհետեւ իր վիճակը իրեն կ'արգիլէր ամէն չափուած շարժում:

Այս վայրկեանին միջադէպ մը պատահեցաւ: Սրճարանին սպասաւորը տեսնելով որ այս յաճախորդը գինով է, մերժեց անոր տալ իր ուզած ըմպելին:

Երիտասարդը բողոքեց, բարկացաւ եւ ի վերջոյ, ուզեց սպասաւորին զարնել:

Ապահովութեան երկու պաշտօնեաներ, որոնք տեսարանին ականատես եղած էին, միջամտեցին, երիտասարդը ձերբակալեցին, մեր քննիչներէն մէկուն ցուցմունքին վրայ, զայն առաջնորդեցին մեր կեդրոնը, ուր աւելորդ է ըսել թէ, բոլորս զինքը կը ճանչնայինք:

Ապահով տեղ մը փակել տուինք զինքը, սպասելով որ հարցաքննութեան ենթարկուելու ի վիճակի ըլլայ:

Նամակին հետ մէկտեղ որ նամակատունէն առած էր, իր վրայէն գրաւեցինք նաեւ պզտիկ հարստութիւն մը, մօտաւորապէս 17 հազար ֆրանքի գումար մը:

Յաջորդ օրը, ամենայն լրջութեամբ մեզի պնդեց թէ այդ դրամը իր խնայողութիւններով գոյացուցեր էր… քնացած պահուն, իր թղթապանակին բոլոր թուղթերը ինչպէս նաեւ իր անձնական գոյքերը խուզարկելու ելանք:

Կասկածելի բան մը չգտանք, իսկ իր ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր ըլլալով, որոշեր էինք նախ զայն հրաւիրել որ իր ստացած նամակը—զոր գզրոցի մը մէջ պահեր էինք ամէն հաւանականութեան հանդէպ,— մեր առջեւ բանայ, յետոյ, զինքը իր նաւը առաջնորդել:

Այն ատեն է որ, մասնաւորաբար անոր վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող մեր երկու քննիչներէն մէկը մեզի իմացուց թէ՝ երիտասարդ նաւաստին, նամակը ստանալուն պէս, փորձեր էր անոր դրոշմաթուղթը հանել:

Անհրաժեշտ էր նամակը անցնել մանրակրկիտ քննութենէ մը, որուն ձեռնարկեցինք անմիջապէս:

Առաջին ակնարկով, անսովոր բան մը չգտանք. թղթատարական կնիքը կը յայտնէր թէ նամակը մեկնած էր Փարիզէն, Ավընիւ տը լա Ռէփիւպլիքի նամակատունէն. հասցէն մեքենագրուած էր: Հակառակ կողմը կնքուած չէր:

Ամբողջութիւնը դիտելով, կարելի չէր բան մը նախատեսել:

Յանկարծ, մինչդեռ խոշորացոյցով նամակատան կնիքը կը քննէինք, մանրամասնութիւն մը երեւան հանելու համար, գրիչով քաշուած գիծ մը տեսանք, որ հազիւ դրոշմաթուղթին ծայրը կ'անցնէր մէկ կամ երկու միլիմէթրի չափ:

Զափազանց զգուշութեամբ գաղջ ջուրով դրոշմաթուղթերը հանեցինք ու երեւան ելաւ գրութիւն մը որ դրոշմաթուղթին տակ ծածկուած էր:

Խնդիրը կը ծանրանար, որովհետեւ թերեւս երիտասարդին յանցապարտութեան ապացոյցն էր որ ձեռք կ'անցընէինք:

Դժբախտաբար, նամակը ծածկագիր ըլլալուն անոր բանալին ունենալու էինք կարենալ թարգմանելու համար:

Մեզի ծանօթ բոլոր կերպերը գործածելէ յետոյ, ստիպուեցանք թարգմանելէ հրաժարիլ:

Երիտասարդին յանցապարտութեան մասին կասկած չկար: Սակայն որպէս զի բանի մը չկասկածի երբ գինով ձերբակալուած պահեցինք, մինչեւ որ Փարիզէն հասնէր բացուած քննութեան արդիւնքը:

(Շար.)

Ընդամէնը ձերբակալուած են 45 հոգի, որոնց մէջ Տումայի բազմաթիւ անդամներ, ինչպէս նաեւ Տոկիոյի բարեկամ բարձրաստիճան սպաներ։

Խորհրդային նաւատորմին պտոյտը

Պալթիկի ռուսական նաւատորմը Մայիս 1ին արտասահմանի մէջ պտոյտի պիտի ելլէ, հրամանատարութեամբ ծովակալ Վիքթորոֆի։

Նաւատորմը պիտի այցելէ Րէվալ, Րիկա, Քիլ, ինչպէս նաեւ ֆրանսական նաւահանգիստ մը։ Էսթոնիոյ եւ Լեթթոնիոյ կառավարութիւնները արդէն տուած են իրենց հաւանութիւնը։

Պալքանեան տագնապը եւ Թուրքիա

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Իտալական եւ անգլիական դեսպանները Էնկիւրիի մէջ երկար տեսակցութիւն մը ունեցան արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Իտալիոյ ներկայացուցիչը պալքանեան խնդիրը պարզելով ուզեց հասկնալ Թուրքիոյ դիրքը։

Րիւշտի պէյ անգլիական դեսպանին հետ տեսակցեցաւ Իրաքի խնդրին եւ ներկայ ընդհանուր քաղաքականութեան մասին։ Հանրային կարծիքը ուրախ է որ Թուրքիա կը մերժէ ո եւ է քաղաքական կազմակերպութեան մէջ մտնել եւ իր բացարձակ չէզոքութիւնով կը նուիրուի երկրին տնտեսական վերականգնումին։

Սիթրոէնի տագնապը

Սիթրոէնի տագնապը կը շարունակուի։ 30.000 բանուորներէն 20,000ը աշխատեցան ժավէլի, կիւթէնպէրկի, Սիւրէնի և Քլիշիի մասնաճիւղերուն մէջ։ Միայն Սէնթ-Ուէնի, Էփինէթի եւ կրընէլի գործարանները փակ մնացին Չորեքշաբթի օր։ Փողոց ձգուած 10,000 բանուորները միթինկներ գումարեցին. համայնավար սէնտիքան բազմաթիւ թռուցիկներ ցրուեց՝ գործադուլի դրդելով աշխատաւորները։ Լըվալուայէն երկու հարիւր բանթողներ Քլիշիի մասնաճիւղը գալով փորձեցին աշխատելէ արգիլել իրենց ընկերները, սակայն չյաջողեցան. ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք։ Սէնթ-Ուէնի մէջ, կէսօրէն վերջ մօտ հազար բանուորներ գործարանին դրան առջեւ համախմբուած էին, համայնավար հռետոր մը զանոնք հրաւիրեց Թաղապետարանի հանդիսասրահը, ուր հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ։ Ոչ մէկ միջադէպ։

Խորհուրդներու համագումարը փակուած

Մոսկուայէն Ապրիլ 27 թուականով կը հեռագրեն թէ Խորհուրդներու Դ. համագումարը փակուեցաւ, ընտրելէ վերջ կեդր. գործադիր կոմիտէն, բաղկացած 585 անդամէ, որոնց մէկ երրորդը անկուսակցական։ Քանի մը հանրապետութեանց ներկայացուցիչները առաջարկեցին այսուհետեւ խորհուրդներու համագումարը հրաւիրել երկու տարին անգամ մը, փոխանակ ամէն տարուան, քանի որ Խորհրդային Միութիւնը խաղաղ զարգացման փուլի մը մէջ մտած ըլլալով, իր քաղաքականութեան հիմնական սկզբունքները կրնայ հաստատել աւելի երկար ժամանակամիջոցի մը համար։

Համագումարը միաձայնութեամբ ընդունեց Սահմանադրութեան այս կարեւոր փոփոխութիւնը։

Պրիանի 25ամեայ յոբելեանը

Արտաքին Նախարար Պրիան, որ հանրածանօթ է իբրեւ ֆրանս. դիւանագիտութեան «հին աղուէսը», առջի օր տօնեց իր արծաթեայ յոբելեանը՝ քաղաքական ասպարէզի մէջ մտնելուն 25ամեակը։

Ընդունեց բազմաթիւ այցելութիւններ՝ ամէն դասակարգէ, եւ անհամար շնորհաւորական հեռագիրներ աշխարհի չորս կողմերէն։

Պրիան քաղաքական գործունէութեան սկսաւ 1902 Ապրիլ 27ին, երբ Լուառ նահանգէն երեսփոխան ընտրուեցաւ։ Մինչեւ այդ թուականը մեծ համբաւ շինած էր արդէն իբրեւ ընկերվարական գործիչ եւ հրապարակագիր։ 1905ին եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման ատեն մեծ պայքար մղեց կղերականներուն դէմ։ Յաջորդ տարին կրթական նախարար եղաւ. անկէ ի վեր տասներեք տարի նախարար եղաւ, եւ ինը անգամ (վեց տարի) վարչապետ եղաւ, առաջինը 1910ին։ Անկէ ի վեր առաջնակարգ դեր խաղացած է Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ։

Ողողումներու աղէտը Ամերիկայի մէջ

Միսիսիփիի յորդումը իսկական աղէտ մը դարձած է։ Երէկ գրած էինք թէ Նիւ Օրլէանսը ողողուելու վտանգէն ազատելու համար, պատերազմական նախարարութիւնը հրամայած է ճեղքուածքներ բանալ գետին եզերքի թումբերուն մէջէն, ջուրերը դէպի Մեքսիկայի ծոցը վազեցնելու համար։ Սակայն այս ձեւով հազարաւոր հեքթար մշակութիւն պիտի զոհուի։ Երկրագործները կ'ընդդիմանան այս ծրագրին։ Առջի գիշեր բազմաթիւ մշակներու եւ ագարակապաններու խումբեր հրացաններով զինուած՝ պահակ սպասեցին թումբերու առջեւ։ Հակառակ այս սպառնալիքներուն, Լուիզիանիայի կառավարիչը Սիմփսըն հրամայեց գետին արեւելեան եզերքի թումբը տինամիթով պայթեցնել այսօր՝ ուրբաթ՝ 2000 ոտնաչափ լայնութեամբ։ Այս որոշումը աւելի զայրացուց շրջանի սեւամորթ բնակիչները, որոնք միթինկներ գումարելով զինեալ նոր ուժեր ղրկեցին դէպի թումբերը։

Կառավարութիւնը եւս 500 ոստիկան եւ 10,000 զինուոր ղրկեց նոյն շրջանը՝ անկարգութիւնները արգիլելու եւ վտանգուած հողամասերու բնակիչներու տեղափոխութեան օգնելու համար։ Ո եւ է ժողովրդային ապստամբութեան պարագային, զինուորները հրաման ստացան գնդացիրի կրակ բանալ։

Աղէտը ժամէ ժամ կը ծանրանայ։ Առանց ապաստանի մնացածներու թիւը 500,000 հոգիի կը հասնի։ Կեդրոնի կառավարութիւնը հրամայեց 100 եզերապահ նաւեր ղրկել Մէմֆիս, Թէննըսի եւ միւս հարաւային քաղաքները։ Ժողովուրդ կ'ապաստանի բարձր տուներու գագաթը, եկեղեցիներու զանգակատունը եւ ուրիշ բարձր տեղեր։ Վեց ջրօդանաւեր եւ 12 անթել հեռաձայնի ջոկատներ ղրկուեցան։ Կորուստ կը հաշուուի 500 միլիոնէն մէկ միլիառ տոլար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի ենթակոմիտէին մէջ կազմակերպուած բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի սրահը, 131 Fbg. du Temple Belleville։ Կարեւոր օրակարգ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ

կիրակի 1 մայիս կէսօրէ առաջ ժամը 9ին րիւ թափի վերի սինէմային մէջ։

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռ. Ա. կուսակցութեան, Մալաթիոյ կրթասիրաց ընկերութեան եւ Ցարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան, Մայիս 1ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տէ քօնֆէրանսի մէջ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ "ՌՈՍՏՈՄ,, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ նախաձեռնութեամբ կը բեմադրուի "ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆԻ ԿՏԱԿԸ,, վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 3ին, 5 Ռիւ Լիւլի սրահը

ՕՐ. ԽՍԿՈՒՀԻ ԱՒԱԳԵԱՆ
ԵՒ
ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Ամուսնացած
23 Ապրիլ 1927 Լիոն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, Café Métro (Օտէօն)։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սերունդ» խումբի ժողովը Կիրակի ժամը 4ին, 19 Rue St. Sulpice Métro Odéon։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ընկերական ժողովը, 1 Մայիս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը երկուքին. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը՝ 2 Մայիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր հարցեր։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ 1 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 1ին, սովորական հաւաքատեղին։

Զ. Ո. Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը՝ 1 Մայիս Կիրակի ժամը 1.30ին, իր սեփական սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Քանի «Կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 6ին,138 Rue Etienne Dolet, միութեան ակումբը մասնաւոր սրահի մէջ։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. միասին ունենալ անդամատետրերը։

Վիէնի հայ ժողովր. լսարանի դասախօսական ժողովը՝ վաղը՝ կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին։ Պիտի բանախօսէ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը՝ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 138, Rue Etienne Dolet, Alfortville։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգին Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Rue Monsieur le Prince, Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի տիկին Մարգարիտ Մայիլօֆ, միջահասակ, գէր, մազերը կտրած, շրթունքի ձախ կողմը սեւ բիծերով, որ 16 Ապրիլ Շաբաթ օր ժամը 4ին հեռացած է իր ամուսնոյն բնակարանէն. հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել, 215, Avenue Gambetta, Paris, Գրիգոր Մայիլօֆի։ Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։

— Ատանացի Տքթ. Մանկոլեան որ Պօղոս Նուպար փաշայի կողմէ Կիլիկիա ղրկուած էր 1921ին։ Իմացնել՝ L. Yakoubianի 1 New Street, Bishopsgate London.

— կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշ Վարդերեսեան որ հինգ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել՝ Միհրան Անասթասեանի, 92 Route du Chatillon, Malakoff-sur-Seine.

— կը փնտռուի Միսիսեան Տիրօս, 17 տարեկան, որ անցեալ ամառ Սուրիայէն եկաւ երկրագործութեան մէջ աշխատելու։ Մարտ 31ին Փարիզ եկաւ բժշկուելու եւ անյայտացաւ գաղթականական կայանէն երբ բժշկի կ'առաջնորդուէր։ Տեղեկացնել՝ Near East Relief, 15 Boulevard des Italiens, Paris.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Սանդուխտ եւ Նուարդ Տէօվլէթեան որ 1921ին Սամսոնէն Պոլիս եկած էին։ Կը կարծուի որ Ամերիկա մեկնած են։ Տեղեկութիւն տուողին 100 ֆրանք նուէր պիտի տրուի։ Գրել՝ Սենեքերիմ Մատիլեանի, 4 Passage St. Hippolyte Paris 13e.

— Աղասի Խաչատուրեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջորդին Զարասանճաքցի (Խարբերդ) Մանուկ Քէհէեանը, որ 1924ին կը գտնուէր Քալիֆորնիա։ Կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Աննա Թիֆանքճեանը, որ 1919—1920 Հայաստան կը գտնուէր։ Գրել՝ A. Kachadourianի, 12, Rue Trabosca, Combes, par Aubin, Aveyron, France.

— Կը փնտռուի լէգէոնական Վահրամ Պապիկեանը խիստ կարեւոր նամակի մը համար, որ եկած է Հայ Լեգ. Միութեան Ամերիկայի կեդր. վարչութենէն։ Գրել՝ Union des Volontaires Arméniens dans l'armée française Abonné Colbert, B. P. 381, Marseille.

ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Ցնցող յայտնութիւններ կոյս մնացած աղջկան մը կողմէ
ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ
Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouniի, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine)։

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տքթ. Արշակ Պօղոսեանի նոր հասցէն՝ 10, Avenue de Ceinture, Enghien-les-Bains.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թիւրթիս գործակալ Գ. Ծերեկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
15 րիւ տէ Ցօմինիքէն

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	112	25
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր » »	Lire	137	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	16	80
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3060	—
» II	»	1920	—
» III	»	1510	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 30 ԱՊՐԻԼ 1927

30 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 324

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԹԱՆՑ ԿԻՐՔԻ ԵՒ ԽԱՂԵՐՈՒ

Յառաջիկայ կիրակի, 8 Մայիս, տեղի կ'ունենան Մարսիլիոյ ընդհ. ժողովին ընտրութիւնները, որոնք յետաձգուեր էին զանազան պատճառներով։

Ինչպէս հաղորդած էր մեր Թղթակիցը, մինչեւ Ապրիլ 14 արձանագրուած էին 425 հոգի։ Այն ատեն ընտրութիւնները պիտի կատարուէին Ապրիլ 24ին, բայց յետաձգման հետեւանքով, արձանագրութիւնները բաց կը մնան մինչեւ Մայիս 1։ Յետոյ, անծանօթ կը մնայ ընտրողներու վերջնական թիւը։ Ընդհ. կամ գաւառական ժողովին համար Մարսէյլ քաղաքը պիտի ընտրէ 22 պատգամաւորներ, իսկ ենր հոգի՝ շրջանները. համագումար՝ 31 պատգամաւոր։

Անցեալ տարի, հինգ պատգամաւորներու ընտրութեան առթիւ, եւ ափսոս, արձանագրուած էին 253 հոգի։ Ակներեւ է որ այս տարի աւելի մեծ հետաքրքրութիւն կը տիրէ, մանաւանդ որ, առժամեայ կանոնագիր մըն ալ կայ ձեռքի տակ, և ընտրութիւնները պիտի կատարուին հրաժարեալ Թեմական խորհուրդին հրահանգով։

Առանց ատոր ալ, եկած է ժամանակը որ ոչ միայն Մարսէյլը, այլ եւ միւս շրջանները իրենց գլխուն ճարը մտածեն, լաւասու մարմիններ ստեղծելու եւ իրենց տունը կարգի դնելու համար։

Անհանդուրժելի է այսօրուան վիճակը։ Քիչ մը ամէն տեղ, քանի մը մարդիկ են, աշխարհական կամ կրօնաւոր, որ կը զբաղին «ազգին գործերով», առանց որոշ ծրագրի, առանց ո՛րեւէ պատասխանատուութեան. իսկ ժողովուրդին մեծ մասը կը մնայ մեկուսի, եթէ ոչ անտարբեր։

Եւ, իբրեւ հետեւանք, յառաջ եկած են խմբակներ, որոնք ինք իրենց համար իշխանապետութիւններ են, որքան աղքատ, նոյնքան ամբարտաւան։ Ընդհանուր ցաւեր կան եւ ստիպողական պահանջներ, բայց ո՞ւր է այն ներդաշնակ եւ արդիւնաւոր մեքենան որ օգնութեան հասնի։ Գաւառներ կան որ ամենքին ամսական 3—500 ֆր.ով 20—30 մանուկներ հայ պահելու համար, եւ ակնապիշ կը նային դէպի Փարիզ։ 10—12,000 հայութիւն կը շնչէ Մարսէյլի մէջ, բայց տարրական դպրոց մը չունի որ աշակերտներու հազարին տասն ալ չի կրնար կրթել, աւելի թշուառ է քան Սղերդի կամ Զմշկածագի մէկ նախակրթարանը, պատերազմէն առաջ։ Այստեղ, Տիկնանցը, տասն 250,000 ֆր.ի չափ հասոյթ մը կ'արտադրէ, Աղքատախնամը՝ 100—120,000։ Կը հաւաքեն եւ զանազան բարի նպատակներու կը յատկացնեն, համաձայն իրենց հայեցողութեան ծրագրին։ Ուրիշ գոյնզգոյն միութիւններ ալ կը յոգնին ու կ'արտադրեն։

Այս աշխատանքները, որքան ալ գնահատելի ըլլան, կը մնան մասնակի նպատակներու, քանի որ, ամէն ինչ կապուած է պատահականութեան. չկայ ո՛չ ընդհանուր ծրագիր, ոչ ներքին կապ. ոչ ալ վարիչ մարմին մը որ ուղղութիւն տայ։ Մինչեւ անգամ հայրենիքին օգնելու համար, ամէն օրկան իրեն յատուկ ճամբայ մը ունի։

Եւ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, որքան ատեն որ հրապարակի վրայ եղած տարրերը կանխակալ կարծիքներով կը շարժին։

Ժամանակ է, վերջապէս, թօթափելու այդ յիմար ունակութիւնները, եւ իրականութեան նայելու մաքուր աչքերով, առանց յետին միտքերու։

Եւ ժամանակ է, մանաւանդ, որ չէզոքները հասկնան, թէ իրենք են մեծագոյն պատասխանատուն, տիրող անիշխանութեան։

Ինչո՞ւ իրենց պատեանին մէջ կը քաշուին զանազան պատրուակներով։ Ասպարէզը բաց է բոլոր անոնց առջեւ որ միտ ու միտք, եւ աշխատելու կամք ունին։ Քաղաքական կուսակցութիւնները ազդակներ են, որոնք մղում կուտան ազգային կեանքին, տեղ մը վարելով, ուրիշ տեղ մը գործակցելով կամ իրենց պարտականութիւնը կատարելով։

Արդ, ի՞նչպէս կրնան պահանջել որ կուսակցութիւնները անտարբեր ըլլան, երբ ուրիշները չեն կատարեր իրենց պարտականութիւնը, եւ ամէն ինչ կը մնայ երեսի վրայ, վտանգելով կենսական շահեր։

Մենք, Դաշնակցականներս, չափազանց ուրախ պիտի ըլլայինք, եթէ այսպէս կոչուած «ազգային գործերը» կարգի դրուէին եւ ժողովուրդին պահանջները գոհացում գտնէին առանց մեր մասնակցութեան։ Մենք թեկնածու չունինք ոչ թաղականի, ոչ առաջնորդարանի, ոչ ալ աղքատախնամի համար։ Կամեցէք ասպարէզ եւ վարեցէք։ Բայց, լաւ ուսումնասիրելով գաղթական ժողովուրդին պահանջները, ուշադիր ականջ դնելով անոր ձայնին, անոր ծառայելու առաջադրութեամբ, եւ ոչ թէ հրամայելու կամ ուզածին պէս շարժելու յաւակնութեամբ։

Երբ չէզոքները բարեխղճօրէն չեն կատարեր այս գործը, բայց ուրիշներ կը ճգնին խափանել ճամբան, մենք չենք կրնար անտարբեր մնալ։ Մէկ երեսփոխան, կամ վարչութեան մէկ անդամ տուած ատեն, մենք յանձնառութիւն մը կը ստանձնենք պակաս մը լրացնելու, սխալ մը ուղղելու. մէկ խօսքով՝ գործ արտադրելու։ Եւ այսպէս ալ պէտք է շարժի ամէն մէկը որ թեկնածու է։ Աւելի լաւ, եթէ կարելի եղածին չափ քիչ խօսող իմնայ մեզի։

Այսպէս պէտք է նայիլ ընտրական գործին վրայ, առանց կիրքի, եւ առանց խափանարար եւ գրգռիչ խաղերու։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈՂՈՔԻ ՁԱՅՆ ՄԸ

Մարսէյլի չէզոք «Հայ Միտք»ը (29 Ապրիլ), արտատպելով Էջմիածնի դէմ սարքուած բռնութեանց լուրը, կը գրէ.—

«Էջմիածինը լոկ կրօնական բոյն մը չէր Հայոց համար, այլ աւելի՝ ազգային կեանքի խորհրդանիշ մը։ 16 դարերէ ի վեր նա եղած էր անտէր հայ ազգի միակ լոյսը, միակ յոյսը. այսօր այդ ալ կը խափանուի ա՛յնքան վատօրէն։

Պատմութեան մէջ մենք տեսած ենք յաճախ որ Էջմիածինը խախտուած է կամ առժամապէս գոցուած է պարսկական, արաբական եւ այլ արշաւանքներու ժամանակ. բայց երբեք չէ եղած որ հայ ժողովուրդը ինք դէմ կանգնած ըլլայ իր գոյութեան խորհրդանիշ եղող Էջմիածնին. իսկ ահա ինքզինքը հայ հռչակող կառավարութիւն մը ինք կ'ըլլայ վերջին ահաւոր հարուածը կուտայ հայ ժողովրդի համար այնքան սիրելի եղող սրբազան հիմնարկութեան մը։

Կը կրկնենք. Էջմիածինը զուտ կրօնական նշանակութիւն մը չունի մեզ համար. դարերէ ի վեր պետականութենէ զուրկ ժողովուրդ մը միշտ ալ իր աչքեր նուիրուածով յառած է դէպի այն, իբր ազգային ոգիի վառարան մը։

Թող արտասահմանի Հայերը շարժին եւ բողոքեն բուռն կերպով. մեր կրօնական իշխանութիւնները պէտք է ոտքի ելնեն եւ ժողովուրդին հետ պաշտպան կանգնին Էջմիածնին։

Հայաստանի կառավարութիւնը պէտք է լաւ գիտնայ որ կրնայ սպաննել Էջմիածնի շէնքը, բայց երբե՛ք Էջմիածնի գաղափարը, որովհետեւ, ինչպէս ըսինք, Էջմիածինը այնքան նուիրական է հայ ժողովրդին համար որքան Հայաստանը, հայ ազգը, Մասիսն ու Արաքսը եւ բոլոր հնամենի սրբանուններ»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ.— Պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ աշխատանքի նախարարութեան մէկ տեղեկագիրը, Ֆրանսայի 90 նահանգներու բնակչութեան մասին։

1926 Յունիս 30ին արձանագրուած բնակչութեան թիւն էր 40,745,000, ամուսնութեանց թիւը՝ 346,120, ողջ մնացած նորածիններու թիւը՝ 766,226, մահերու թիւը՝ 713,413, որով ծնունդներու թիւը աւելի է 52,768։

Բաղդատելով 1925ի հետ, երեւան կուգայ որ մէկ տարուան մէջ ամուսնութիւնները պակսած են 7000, ծնունդները՝ 3000, իսկ մահերը աւելցած են 4000։

ՀԻՆԳ ԹԱՆԿԱՐԺԷՔ նկարներ գողցուած են Մոսկուայի գեղարուեստական թանգարանէն։ Այդ նկարներն են «Քրիստոս»՝ Ռէմպրանտի, «Քրիստոսի փշապսակը»՝ Թիցիանի, «Ս. Ընտանիքը»՝ Քորէճի, «Ս. Յովհաննէս»՝ Քարլօ Տոլչէի, եւ «Քրիստոսի չարչարանքը»՝ Փէյզանոյի։ Գողը կտրտած է Թիցիանի եւ Ռէմպրանտի պատկերներուն գլխաւոր մասերը ինչպէս եւ շրջանակները եւ վնասած՝ Ռէմպրանտի նկարի խորքին։ Միւս նկարները շրջանակներէն հանուած եւ տարուած են։ Պատերազմէն առաջ, պաշտօնապէս 655,000 ռուբլի կը հաշուէր գողցուած նկարներուն գինը։ Իսկ այժմ անհամեմատ աւելի թանկ է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Լիվոռնոյի անգլօ-իտալական դաշինքը

Անցած տարի, երբ Անգլիոյ արտաքին նախարար սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն Լիվոռնօ այցելելով, տեսակցեցաւ Մուսոլինիի հետ, շատ խօսուեցաւ անգլօ-իտալական կարեւոր համաձայնութեան մը մասին, մանաւանդ Մերձաւոր Արեւելքի խնդիրներուն շուրջ։

Պերլինի «Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կարեւոր թերթին փարիզեան թղթակիցը Լոնտոնէն ստացած իր մասնաւոր տեղեկութիւններուն վրայ հիմնուելով, կը հեռագրէ թէ անցեալ աշնան Լիվոռնոյի մէջ Չէմպըրլէյնի եւ Մուսոլինիի միջեւ ստորագրուած է որոշ համաձայնագիր մը, որուն հիման վրայ Անգլիա եւ Իտալիա ընդհանուր քաղաքականութիւն մը պիտի հետապնդեն Հապէշիստանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Անգլիա իր հաւանութիւնը կուտայ Իտալիոյ ձգտումներուն Պալքաններու մէջ եւ մասնաւորապէս կը հաստատէ Թիրանայի դաշնագիրը։

Ասկէ զատ, կը տրամադրէ որ երկու երկիրները համաձայնութեամբ պիտի գործեն իրենց Միջերկրականեան քաղաքականութեան մէջ, կռիւի մը պարագային իտալական և անգլիական նաւատորմները պիտի գործակցին։ Միջերկրականի մասին անգլօ-իտալական այս համաձայնագիրը կարելի է բաղդատել անոր, որ պատերազմէն առաջ գոյութիւն ունէր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։

Գերման թղթակիցը կ'աւելցնէ որ իտալօ-սերպ վէճին առթիւ Հռոմի մօտ անգլիական միջամտութեան տկարութեան պատճառը Անգլիոյ այս յանձնառութիւնն է։

Պերլինի «Թակ» թերթը կը հաստատէ այս լուրը եւ կ'ըսէ թէ անգլօ-իտալական գործակցութիւնով Ֆրանսա կը վտարուի արեւելեան Միջերկրականէն, ու կը սպասուի որ Սուրիոյ հոգատարութիւնը Իտալիոյ տրուի։

Մայիս 1ը Ֆրանսայի մէջ

Ներքին նախարար Ալպէր Սարօ Ալճերիա մեկնելէ առաջ կարեւոր շրջաբերական մը ուղղած էր բոլոր նահանգապետներուն՝ Մայիս 1ի առթիւ ձեռք առնուելիք կարգապահական միջոցներու մասին։

Այս շրջաբերականին համաձայն, Փարիզի մէջ հրապարակային ցոյցերն ու թափօրները բոլորովին արգիլուած են։ Գաւառներու մէջ արտօնուած են այն ատեն միայն, երբ կազմակերպիչները բացարձակ ապահովութիւն կուտան թէ կարգը պիտի պահպանուի, ու երբ քաղաքապետութիւնը կը կարծէ թէ տրուած երաշխաւորութիւնները բաւարար են։

Նախարարը կ'աւելցնէ.

«Մասնաւորապէս կը շեշտեմ որ խիստ հսկողութիւն կատարուի՝ արգիլելու համար հակազինուորական բնոյթ ունեցող ամէն պրոպագանդ։ Այս ուղղութեամբ հրատարակուած ո և է թռուցիկ, գրքոյկ, ազդ եւն. անմիջապէս պէտք է գրաւուին եւ զանոնք ցրուողներն ու տարածողները դատական իշխանութեան յանձնուին։ Արագ եւ խիստ պատիժի պէտք է ենթարկել այս կարգի հակազգային ցոյցերու հեղինակները, մասնաւորաբար Համայնավար Երիտասարդական միութիւնը եւ Նախկին ռազմիկներու հանրապետական ընկերակցութիւնը։»

Նոյնպէս ուշադրութիւն կը հրաւիրէ, որ գործադուլ կամ բանթող աշխատաւորները կարգը խանգարող ո և է ձեռնարկ չընեն։ Կը հրահանգէ գործադուլներու ներկայացուցիչներուն ազդարարել, որ յեղափոխական խմբակներու կողմէ դրդուած ո և է ցոյց չկազմակերպեն։

Խորհրդային Միութեան նոր վարչութիւնը

Իր առաջին նիստին մէջ, Խորհրդային Միութեան գործադիր կոմիտէն ընտրեց իր դիւանը, բաղկացած 27 անդամներէ, որոնց գլուխը կը գտնուին վեց նախագահներ՝ Քալինին, Փեթրովսքի, Չերվիաքօֆ, Մուսապէկօֆ, Քոճայէֆ, Այթաքօֆ եւ քարտուղար մը՝ Ենուքիձէ։

Գործադիր կոմիտէն վաւերացուց ժողովրդային գործավարներու խորհուրդը, որուն կազմը հետեւեալն է.— Նախագահ՝ Րիքօֆ, արտաքին գործավար՝ Չիչերին, պատերազմական՝ Վորոշիլօֆ, ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց՝ Ռուձութաք, թղթատար-հեռագրական՝ Սմիռնօֆ, բանւորներու եւ գիւղացիներու քննիչ՝ Օրժէնիկիձէ, աշխատանքի՝ Շմիտ, առեւտրական՝ Միկոյեան, ելմտական՝ Պրուխանօֆ, ժողովրդային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդի նախագահ՝ Քուիպիշէֆ, վիճակագրութեան կեդր. գրասենեակի տնօրէն՝ Օսինսքի։

Գերման ազգայնականները կը խլրտին

Մայիս 8ին Գերմանիոյ «Պողպատէ սաղաւարտակիրները» (Շթալհէլմ) մեծ ցոյց մը պիտի կատարեն։ Այս առթիւ իրենց վարիչը Սէլտթէ Տրէզտէնի մէջ յայտարարեց.

— Մենք Պերլին չպիտի երթանք մեր ողջոյններն ու շնորհաւորութիւնները տանելու համար. Պերլին պիտի երթանք առանց զէնքի։ Բարեկամը չէ որ կռիւով կը նուաճեն այլ թըշնամին։ Տարիներ ամբողջ Պերլինի ամրոցին շուրջ դեգերելէ վերջ, արշաւելով պիտի գրաւենք զայն։»

Հակառակ անոր որ խաղաղ յաղթանակի մը մասին միայն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈՂՈՔԻ ՁԱՅՆ ՄԸ ԵՒՍ

ԽՄԲ.— Այս բողոքագիրը, որուն բնագիրը ուղարկուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, իսկ պատճէնը՝ Հայաստանի եւ Վրաստանի կառավարութեանց, քուէարկուած է, Էջմիածնի բռնագրաւումէն (2 Ապրիլ) առաջ, բայց ուշ հասաւ մեր ձեռքը։

*
* *

«Յառաջ»ի յարգելի խմբագրութեան,

Ատրպատականի Հայոց թեմական պատգամաւորական ժողովը, Մարտ 13ի իր Է. նիստում անդրադառնալով կովկասեան խորհրդային երկիրներում գտնուող Հայոց եկեղեցիների շուրջ՝ կարգալոյծ հայ հոգեւորականների եւ տիրող կառավարութեան ու հայ եկեղեցուն հաւատարիմ մնացած հաւատացեալների միջեւ տեղի ունեցած անցքերին եւ կշռելով յարուցուած վէճերի ու բռնագրաւուած հայ եկեղեցիների հետեւանքով յառաջացած խլրտումների ծանր տպաւորութիւնները՝ արտասահմանի հայութեան վրայ, պատգամաւորական ժողովը յանգաւ հետեւեալ եզրակացութեան.—

Ա.—Հայոց Ազգային եկեղեցին, թէ ներսում, խորհրդային երկրներում եւ թէ դրսում, արտասահմանում, կազմում է անբաժանելի՝ կրօնական, բարոյական նիւթական շահերով միացած մի ամբողջական միութիւն, որի գլուխն է համայն հայութեան կողմից ընտրուած Ամենայն Հայոց վեհափառ կաթողիկոսը, Ս. Էջմիածին — Մայր Աթոռը— երբեք միլիոն հայութեան կրօնական-ազգային կեդրոնն է եւ ոչ մի կերպ չեն կարող ենթարկել զանազան տոմարագրուած հերձուածող խմբակների բռնագրաւման։

Բ.— Հերձուածողները՝ ազգային եկեղեցիները եւ կալուածները բռնագրաւելով տիրող իշխանութեան սուրինի ուժով եւ, նրա նիւթական միջոցները հարուածելով, քայքայում են այդ բազմադարեան ազգային հիմնարկութիւնը, մոռանալով միանգամայն այդ հիմնարկութեան համազգային հանգամանքը, որի պահպանութեան եւ պաշտպանութեան համար 1903 թուին դեռ եւս, ամբողջ հայութիւնը ծառացաւ թէ Ռուսաստանում եւ թէ արտասահմանում, Ռուսաստանի հայ եկեղեցական կալուածները համարելով համայն հայութեան սեփականութիւն։

Ուստի, Ատրպատականի Հայոց թեմական Պատգամաւորական ժողովը միաձայն եւ միահամուռ բողոքելով, իր ձայնն է բարձրացնում ի պաշտպանութիւն Հայոց ազգային եկեղեցու միութեան, վեհափառ կաթողիկոսի իրաւանց պաշտպանութեան եւ Մայր Աթոռի համազգային կեդրոն լինելու գաղափարի ջատագովութեան, իր զայրոյթն է յայտնում այդ գաղափարները ոտնակոխ անողներին, ազգային միութիւնը խորտակողներին եւ համայն հայութեան մէջ անջատում առաջ բերողներին։

Դիւան՝ Ատրպատականի Հայոց թեմական Պատգամաւորական ժողովի,

Նախագահ՝ Ներսէս Արքեպսկ

Ատենապետ՝ Ն. Պանիրեան

Ատենադպիր՝ Խաչ. Գրիգորեան

Յ. Գ.— Արտասահմանի հայ թերթերից խնդրւում է արտատպել այս նամակը։

ՉԻՆ.— Ապրիլ 9էն սկսած է առատ ձիւն տեղալ աղետահար Ալեքսանդրապոլի վրայ։

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐԸ

Հայ պոլշեւիկները Թրքական եւ ռուսական սուիններով մանուկ Հայաստանի ազատութիւնը բռնաբարելու օրէն ի վեր, բացի իրենց հանրածանօթ «շինարարական աշխատանք»ներուն ու «սոցիալիզմի կառուցում»ը, կլանուած են ուրիշ տենդագին մտահոգութեամբ մը: Բոնի հրապարակագրութեամբ ու հրատարակութիւններով աշխարհն ու դէպքերը ներկայացնել ըստ կոմունիստական չափանիշի, որ է ըսել՝ քմահաճօրէն, հեղնութեամբ եւ խարդախութեամբ:

Այս առաքելութեան համար ո՛չ կարողութիւնը կը պակսի եւ ոչ ալ նիւթական պաշարը, մեր կարմրադաւան հերոսներուն:

Իսկ այս հերոսներու ամէնէն «մասնագէտ» եւ «գիտուն» ներկայացուցիչներէն մէկն է Խորհրդային Հայաստանի գործադիր կոմիտէի նախագահ Արտաշէս Կարինեանը, որուն լէնինեան շիլ ակնոցով կատարած փորձերը՝ հայկական շարժման ծանօթ դրուագներուն ու պատմութեան մասին առհասարակ, բաւական ժամանակ է որ կը տեսնենք: Յայտնի են իր քանի մը գրքոյկները, այս նիւթերուն շուրջ,— «Իմպէրիալիստական պատերազմը եւ Հայաստանը», «Դաշնակցութիւնը փաստերի դէմ» եւն.:

Կը տեսնենք ու կ'անցնինք: Բայց այս անգամ կ'ուզենք կանգ առնել Արտաշէս Կարինեանի մէկ նոր «գլուխ գործոց»ին վրայ, որ կոչուած է Զէյթունի եւ Սասունի ապստամբութեան դիմագիծը տալու («Խ. Հ.» Մ. Մ. 83, 84 Ապրիլ 1927),— անշուշտ, համաձայն նոյն պոլշեւիկեան ըմբռնումին:

Արտաշէս Կարինեան իր գրութեան մէջ Սասունէն աւելի Զէյթունով կը զբաղի: Եւ եթէ Սասունն ալ չէ մոռցած, պարզապէս անո՛ր համար, որ Զէյթունի կամ Կիլիկեան հողերու վրայ քիչ մը անյարմար պիտի ըլլար Դաշնակցութեան պոչին կպիլ, մինչ Սասունը կրնար առիթ եւ պատրուակ ընծայել հայ ժառանգական կուսակցութեան «ոճիրներ»ը վեր առնելու...:

Զէյթունի եւ Սասունի, մանաւանդ առաջին ապստամբավայրի մասին, Ա. Կարինեանի տեղեկութիւններն ու ծանօթութիւնները, աւելորդ է շեշտել, շատ հարեւանցի եւ թութակային են: Այլապէս, պատմագէտի, այն ալ՝ արդիական պատմագէտի հովեր առնող պոլշեւիկ հեղինակը, իր վերլուծել եւ ուսումնասիրել ուզած շրջանին աշխարհագրական պատկերը նախ պէտք էր որ իմանար, անտեղի կերպով չպատգամելու՝ թէ «Զէյթունցիները որսորդութեամբ կը պարապէին»: Լեռներու մէջ բնակիլը դեռ չի նշանակեր թէ մարդիկ որսորդութեամբ կը հայթայթեն իրենց ապրուստը եւ ոչ թէ այգեգործութեամբ, որ Զէյթունցիներու միակ զբաղումն է եղած, Կիլիկեան խրոխտ ժայռերուն վրայ հաստատուելու թուականէն սկսեալ:

«... Զէյթունի շարժումը ժողովրդական լայն շարժում էր, սակայն միւս շարժումները յետագայ ընթացքում մեծագոյն չափով խճողուած էր ազգայնականութեամբ- եւ շատ որոշ թրքատեացութեամբ եւ իսլամատեացութեամբ:»

Ա. Կարինեան ճիշդ կը սկսի, ծուռ կը վերջացնէ: Զէյթունի շարժումը, ինչպէս մեր բովանդակ յեղափոխական շարժումները ժողովրդական լայն երեւոյթներ են եղած, պոլշեւիկեան չափ բռնակալ եւ անգութ Թրքական վարչաձեւին դէմ: Հայերու վերագրուած ազգայնականութիւնը, Թրքատեացութիւնը եւ իսլամատեացութիւնը պարզապէս ծիծաղելի են: Մեր ժողովուրդը, եւ այս առթիւ Սասունցին ու Զէյթունցին, բայց առաւելապէս Թուրքերն ու անոնց կառավարութիւնները եթէ մանանխի չափ ճանչցած ըլլային հայ պոլշեւիկները, իրենք իրենց երբեք թոյլ չպիտի տային մեր չունեցած մեղքերով արատաւորել մեզ:

«... Եթէ Զէյթունի շարժումները ազգատեացութեան փոխարէն տոգորուած լինէին միջազգայնական թէկուզ նախնական ճիգերով, նրանք կարող էին որոշ յենարան գտնել Թուրք մասսաների մէջ:»

Կարելի՞ է միջազգայնութեան աւետարանի մասին խօսիլ, երբ Թրքական իշխանութիւնը իբր Թուրք ցեղի եւ մահմետականներու իշխանութիւն՝ կ'ուզէր կոտորել ու բնաջնջել Զէյթունցիները:

Անիրաւուողն ու իրաւազրկեալը ինչո՞ւ միջազգայնականութեան շուրջ պիտի բարբառէին:

«Յեղափոխական» այնքան յախուռն գաղափարներ եւ յատուկ ռազմավարութիւն քարոզող պոլշեւիկները ի՞նչու կրաւորականութեան մեղող սկզբունքներ կը թելադրեն ստրուկի մը, որուն առնական շնորհը եղաւ զէնքին ու վառօդին փարիլ՝ փոխանակ եկեղեցին մոմ վառելու եւ խունկ ծխելու:

«Միջազգային հովեր»ը շատ տկար կը փչէին Թուրքիոյ մէջ: Երէկ եւ այսօր այս ճշմարտութիւնը բան մը կորսնցուցած չէ: Յիշեցէք միայն ձեր եղբայրակից Քէմալիաններու Տրապիզոնի ծովը թափած 12 Թուրք կոմունիստներու պարագան, եւ ձեր խոշոր գրիչները կոտրեցէք, մեզի եւ անմեղ Զէյթունցիներուն «միջազգայնական» գեղաթափներ հրամցնելէ առաջ:

«Բայց թէ՛ ֆրանսիական գործակալները, թէ՛ պոլսահայ ազգայնականները եւ թէ՛ նոյնիսկ աւելի «ռամկավար» Հնչակեանները ո՛չ մի ջանք չէին խնայում աւելի ազգայնական գոյն տալ շարժմանը եւ աւելի սուր խորխորատ փորել հայ եւ Թուրք ժողովրդական մասսաների մէջ»:

Զէյթունի կռիւներուն բերումով ազգայնական տարրերը զօրացեր են,— «ահա թէ ինչու անհնարին է այդ շարժումները համեմատել արեւելեան ժողովուրդների ժամանակակից շարժումների հետ» (ընդգծումը Ա. Կարինեանինն է):

Մենք կը զարմանանք թէ ինչո՛ւ համար հայ յեղափոխական գործողութիւնները խոտոր կը համեմատեն «արեւելեան ժողովուրդների ժամանակակից շարժումների հետ»: Արդեօ՞ք այն պատճառով՝ որ կոմունիստներ ու հայ պոլշեւիկները գոյութիւն չունէին այդ դէպքերու տարիներուն: Սակայն այս չէ, բնականաբար, արգելքը: Որովհետեւ, նոյն Ա. Կարինեանը Տաղիստանի ազգային հերոս Շամիլի մարտնչումները օրինաւոր եւ անհրաժեշտ կը համարէ իր յօդուածով, ցարական Ռուսիոյ դէմ ուղղուելու: Կայ ուրիշ ազդակ մը: Անիկա հայ ազգային յեղափոխութեան նկատմամբ ծաղրանքի զգացումն ու միտումն է՝ մարքսիզմ եւ լէնինիզմ Ա. Կարինեաններու քով:

Եւ յետոյ, յեղափոխութիւնները Արեւելքի կամ Արեւմուտքի սեփականութիւն հռչակել, զայն մենաշնորհ ընդունիլ մահմետական կամ չինական ժողովուրդներու համար, եւ զլանալ տիեզերքի ամէնէն դժբախտ եւ պրոլետար հայութեան,— կը նշանակէ՝ Թուրքին հետ Թուրք եւ մահմետականին հետ մահմետական դառնալ, ի հեճուկս սեփական ժողովուրդի:

Զէյթունի անցուդարձերուն համար «պոլսահայ ազգայնականները» եւ նոյնիսկ աւելին «ռամկավարներն ու Հնչակեանները» պախարակող Ա. Կարինեանը յանկարծ կ'անցնի Սասուն (Թալորի վրայ), եւ կը հոլովէ «ռուսահայ բուրժուազիայ, այդ բուրժուազիայի հետեւողական ներկայացուցիչներից Գրիգոր Արծրունի եւ նոր զէնք՝ դիւանագիտական նացիոնալիստական եղջերների համար», արհամարհանքի դէզ մըն ալ կովկասահայ մամուլին բաժին նետելով:

Ու դարձեալ՝ «Թուրքիան իր հերթին աւելի եւս գրգռուած օտար պետութիւնների միջամտութիւնից, սրում է իր ժանիքները եւ նոր կատաղութեամբ յարձակւում իր հողի սահմաններում ապրող հայ բնակչութեան վրայ» (ընդգծումը մերն է: Յ.):

Անցեալի իրողութիւնները գլխովին շրջելէ յետոյ, Ա. Կարինեան կը բարեհաճի հարցնել, — «ներկա՞ն, այդ անցեալի շարունակութիւնն է, Թիւրքահայ գիւղացիութիւնը այսօր ցրուած արտասահմանեան գաղութներում կուրօրէն հետեւում է երէկուայ յանցաւոր ղեկավարներին»:

Լսեցէք խնդրին լուրջ կողմը.—

«Եւ ահա ողջ դժբախտութիւնը նրանումն է, որ այդ մասսաները, շնորհիւ իրենց կորուածութեան եւ գաղթական վիճակին, կարող են դառնալ զէնք՝ իմպէրիալիստական դիւանագիտութեան եւ հայ ազգայնական ջոջերի ձեռքին:»

«Աւելի եւս հեշտանում է իմպէրիալիստական դիւանագիտութեան համար այդ գործը շնորհիւ մի հասարակ հանգամանքի: Կայ փախստական մի մտաւորականութիւն, դաշնակցական ազգայնական մտաւորականութիւն, որը միացած հոգեւորականութեան հետ, հայ շինականներին տեղացիների (Սիրիացիների) հետ միացնելու փոխարէն, խոշորագոյն ձեռնարկներ անում հակառակ ուղղութեամբ»:

«... Յայտնի է վերջապէս այն էլ, որ ֆրանսիական հանրապետութեան «քաղաքական վարչութեան» միջոցով ստացուած դրամներով Դաշնակցութիւնը բաց է արել իր խանութի բաժանմունքը Սիրիայում եւս: Այդտեղ նա հրատարակում է իր թերթը, եւ թերթի ու ագիտատորների բերանով բառացի կերպով կրկնում է միեւնոյնը, ինչ որ արել է 35 տարի շարունակ բոլոր ուրիշ վայրերում»:

Այսպիսի գոհար մտքեր կը վխտան Ա. Կարինեանի գրութեան մէջ, որոնք կուգան աւելորդ անգամ մը եւս ապացուցանելու՝ թէ որքա՛ն հսկայ անջրպետ կայ պատմագէտին եւ Խ. Հայաստանի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահին միջեւ:

Բայց Ա. Կարինեանը իր յերիւրած զրպարտութիւններուն առաջ բերելով, արձագանգները առանց կշռելու, պատմութեան ծալքերը քրքրելու վերջին փորձ մը եւս կ'ընէ, հայ յեղափոխական շարժումները հաւասար մակարդակի վրայ դնելով «կապիտալիստական Արեւմուտքի եւ հին սուլթանական Թիւրքիոյ մեծագոյն մեղքեր»ուն հետ, եւ բեռցնելով Դաշնակցութեան վզին:

Այս է ահա՝ պատմութեան կարմիր կեղծարարներու վերլուծումը, հայ յեղափոխական շարժումներու մասին:

ՆՈՐԲԵՐ

ՃԱՏՐԱԿՆ ԱԼ ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ

ճատրակը (échec) խաղի տեսակ մըն է, զոր կը խաղային, հին ատեն, թագաւորները: «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ մասնաւոր աշխատակից մը յաճախ դասեր կու տայ, այս խաղին բարդութիւնները լուծելու համար: Նոր յօդուածով մը (13 Ապրիլ) կը յայտնէ թէ «խորհրդ. կառավարութիւնը շախմատն (ճատրակ) առել է իր առանձին խնամքի եւ հոգացողութեան տակ, լայն մասսաների կուլտուրական սեփականութիւնը դարձնելով այն»: Ուրիշ տեղ մը կ'աւելցնէ թէ «շախմատը հասարակական եւ կուլտուրական կեանքի կարեւորագոյն (sic) երեւոյթներից մէկն է»: «Սրան ապացո՛յց,—որ հասարակութեան բոլոր խաւերում, մասնաւորապէս բանւորութեան, երիտասարդութեան եւ մատաղ սերնդի մէջ շախմատը գտել է լայն ժողովրդականութիւն»: (Հայերէն՝ խաղամոլութիւն):

Ու քանի որ քաղաքակրթական «կարեւորագոյն երեւոյթ է», լաւ է որ Մոսկուա նշանակէ նաեւ շախմատի կոմիսար մը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ 1927Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը քանի մը օրուան վիճաբանութիւններէ յետոյ, Ապրիլ 10ին վաւերացուց 1927 տարւոյ պետական ելմտացոյցը: Ինչպէս ժամանակին գրեցինք, այս տարուան ելմտացոյցին մէջ հասոյթ նշանակուած է 194.580.454 ոսկի, իսկ ծախք՝ 194.474.400 ոսկի: Ծախքերը կը բաժնուին հետեւեալ կերպով.—

Ազգային մեծ ժողով (մէպուսներու ամսական եւն.) 1,996,144 ոսկի, Հանրապետութեան նախագահութիւն, 313,034, վարչապետութիւն՝ 182,585, պետական խորհուրդ՝ 234,424, կրօնից գործավարութիւն՝ 1,796,240, Ելմտական գործավարութիւն՝ 27,381,811, Հանրային պարտք՝ 9,874,712, Մաքսային վարչութիւն՝ 5,010,344, կալուածահամարի վարչութիւն՝ 366,326, Ներքին գործավարութիւն՝ 5,872,774, Թղթատարական՝ 5,471,568, Ընդհանուր Ապահովութիւն՝ 3,955,633, Ոստիկան զօրք՝ 9,195,292, Գաղթականներու տեղաւորում՝ 2,575,859, Արտաքին գործավարութիւն՝ 3,214,000, Մամուլի դիւան 494,068, Ընդհ. առողջապահութիւն՝ 6,158,930, Հանրօգուտ շինութիւններ՝ 25,723,043, Առեւտրական՝ 1,005,661, Նաւահանգիստներ՝ 424,123, Երկրագործական՝ 3,027,268, Ազգային պաշտպանութիւն՝ 58,796,734, Պատերազմական նիւթեր՝ 5,190,457, քարտիսագրութիւն՝ 745,067, ծովային՝ 5,627,180 ոսկի:

Անցած տարուան ելմտացոյցը գրեթէ նոյնքան հասոյթ եւ նոյնքան ծախք կը պարունակէր (190 միլիոն ոսկի):

Նոր ելմտացոյցի վերեւ նշանակուած գլուխներու բաժանումը բազմաթիւ խորհրդածութիւններու տեղի կուտայ:

Առաջին ակնարկով աչքի կը զարնէ զանազան անուններու տակ ազգային պաշտպանութեան համար յատկացուած գումարներու ահագին քանակը: Բացի ուղղակի «Ազգային պաշտպանութեան" անունով արձանագրուած մօտ 59 միլիոն ոսկիէն, պէտք է զինուորական ծախք նկատել նաեւ հանրօգուտ շինութեանց յատկացուած 25 միլիոնը, նաւատորմի, ընդհանուր ապահովութեան, ոստիկան զօրքի, զինուորական գործարաններու, քարտիսագրութեան եւն. յատկացուած դրամները, որոնց ընդհ. գումարը կը հասնի ամբողջ ելմտացոյցի ծախքի բաժնին գրեթէ կէսին: Դեռ ելմտացոյցէն դուրս է օդանաւերու գնման յատկացուած հսկայ գումարը, որ բացառիկ հանգանակութեամբ եւ համաժողովրդական վիճակահանութիւններով կը հայթայթուի: Վերէն տրուած կարգախօսին հետեւելով քաղաքներ իրարու հետ մրցումի կ'ելլեն աւելի թիւով սաւառնակներ գնելու համար:

Էնկիւրի ի լուր աշխարհի կը յայտարարէ թէ իր ամբողջ ուշադրութիւնը նուիրած է երկրի տնտեսական զարգացման, եւ թէ այդ է պատճառը, որ ուժ կուտայ Անատոլուի մէջ նոր երկաթուղագծերու շինութեան: Իրականին մէջ, Թուրքերուն նպատակը տնտեսականէն աւելի ռազմագիտական է. երկաթուղին զինուորական փոխադրութեանց համար ամէնէն արագ միջոցը կը կազմէ. Մեծ պատերազմը այս ուղղութեամբ շատ բան սորվեցուց Թուրքերուն:

Հանրօգուտ շինութեանց համար յատկացուած գումարը անցած տարի 14 միլիոն ոսկի էր. այս տարի գրեթէ կրկնապատկուած է: Սկանտինաւեան եւ պելժ խմբակներէն յետոյ գերման ընկերութիւններու հետ ալ բանակցութիւններ կ'ըլլան նոր գծեր շինելու եւ Պաղտատի գիծը գնելու համար:

Աշխարհի ո եւ է մասին մէջ, ո՛չ մէկ կառավարութիւն իր հասոյթէն այսքան մեծ համեմատութեամբ դրամ չի յատկացներ պատերազմական ծախքերու: Այս տեսակէտով Թուրքիոյ նոր պիւտճէն շատ յատկանշական է եւ մտածել կուտայ:

Մեծ պատերազմէն, նոյնիսկ պալքանեան պատերազմէն առաջ, երբ Թուրքիա մօտ 20 միլիոն բնակիչ ունէր եւ Ադրիականէն մինչեւ Պարսից ծոց ու Ափրիկեան Տրիպոլիս կը տարածուէր, Թուրքիոյ պիւտճէն 30 միլիոն ոսկեդրամը չէր անցներ, մինչդեռ այսօր երբ առ առաւելն 7-8 միլիոն բնակիչ միայն մնացած է եւ ամբողջ Րումէլին, Տրիպոլիսը, Արաբիան, Պաղեստինը, Սուրիան, Միջագետքը անջատուած են, փոքրիկ Թուրքիան 23ուկէս միլիոն ոսկիի (194 միլիոն թղթադրամ) պիւտճէ մը ունի:

Երկիր մը, որուն տնտեսութիւնը քայքայուած է տասնեակ տարիներու պատերազմներով, որուն բնակիչները թշուառութեան մէջ կը տուայտին, ի՞նչպէս պիտի կըրնայ այսքան ծանր բեռ տանիլ:

Էնկիւրիի վարիչները հասոյթի ուրիշ աղբիւրներ չգտնելով, անցած տարի ուժը տուին տուրքերուն եւ մենաշնորհի դրութեան: Այս երկու միջոցներն ալ ժողովուրդին մէջ ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերելէ զատ, նիւթապէս ալ չտուին ակնկալուած արդիւնքը: Շաքարի, ալքոլի, աղի, ծխախոտի եւ լուցկիի համար հաստատուած մենաշնորհները, ինչպէս նաեւ 100ին 2 ուկէս սպառման տուրքն ու շահատուրքը այն հետեւանքն ունեցան, որ ապրուստը սղեց 100ին 30 համեմատութեամբ, ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական վիճակագրութիւնները: Այս տարի նոր տուրքեր ալ պիտի դրուին, ինչ որ կացութիւնը աւելի պիտի ծանրացնէ:

Ելմտացոյցի վիճաբանութեան պահուն, Մուշի երեսփոխան Իլիաս Սամին քննադատեց կառավարութիւնը եւ ըսաւ թէ բոլոր նախորդ պիւտճէները բաց ունեցած են. «Ելմտացոյցը հաւասարակշռելու միակ միջոցն է արտաքին փոխառութիւնը»: Այսինքն ըսել կ'ուզէր թէ ժողովուրդը չի կրնար վճարել նախատեսուած տուրքերը, եւ չգանձուած տուրքերով ալ պիւտճէ չի գոցուիր:

Իլիաս Սամի պարզեց նաեւ թշուառութիւնը գիւղացիներուն, „որոնք վաշխառուներու ճիրաններուն յանձնուած են, կառավարութիւնը բաւարար օժանդակութիւն ցոյց չի տար անոնց" եւայլն.:

Յիշենք նաեւ յատկանշական կէտ մը: Երբ կրթական նախարարութեան ելմտացոյցը կը քննուէր, երեսփոխան մը յայտարարեց թէ Թուրք դպրոցներուն մէջ արհեստաւորներ պէտք է պատրաստել: „Անհաշիւ գրագէտներու եւ բանաստեղծներու պէտք չկայ. 50 գրագէտ եւ չորս բանաստեղծ բաւական են...»

Միայն Պոլսոյ շրջանին համար կրթական տուրք նշանակուած է 1.700.000 ոսկի, շահատուրք՝ 4 միլիոն, կալուածատուրք եւ այլ տուրքեր 3ուկէս միլիոն ոսկի:

Այսքան տուրքերու բեռան տակ ի՞նչ պիտի ըլլայ Թուրք ժողովուրդին վիճակը: Անցեալները շատ մը մեծ տուներ սնանկացան, վաճառականները անգործութենէ կը գանգատին, իսկ քիչ մը շահողներն ալ իրենց հարկահաւաքին առջեւ կը կառավարական վերջին օրէնք վաճառականներ մը տուրքին համար նշանակէ 100ին 35-40 պայմաններուն տակ կեանքը լորովին անտանելի պիտի Թուրքիոյ մէջ եւ երկիրը յաքայլ պիտի դիմէ դէպի սական քայքայում:

ՆՈՐԷՆ ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆ

(Թղթակցութիւն Աթէնքէն)

Հին Յունաստանի պառ ժողովի երկու նիստերէն յետոյ րոնց կարեւոր մանրամասնութ ները իր ժամանակին գրեցի, տիրէ անորոշութիւն մը:

Ժողովականներու արդար սաւանքին առջեւ խուսափող դասեան-Խսայեան խմբակը քա ջութիւնը չունի կրկին ժողով ներկայանալու: Ու կը շարունա իր խլրդային աշխատանքները ճակատով մը հրապարակ գալ համար: Աշխատանք մը որ հա խողման դատապարտուած է, քա նի որ այդ խմբակին աջ բազմաթ ռամկավար խմբակցութեան ալ հասկցած է թէ կարելի չէ նոր գործակցութիւն մը:

Ժողովին դիւանն ալ աններելի թուլութիւն մը ցոյց տալ սկսած է նորէն, անտեղի ռարկութիւններով:

Միւս կողմէ Պ. Թորգոմ, քա լամաթայի պատգամաւոր, կ մը անձնական ձեռնարկներ կ'ը գումարելու համար պատգմ. ժո ղով, քանի որ բազմաթիւ հարց կան օրակարգի վրայ:

Պ. Թորգոմ, տեղական թեր թերուն մէջ հրաւէր մը ուղղեց էր, հաղորդելով նաեւ որ կառա վարութենէն պէտք եղած արտօ նութիւնը ստացած է:

Որոշուած օրը, հրաւիրեալ կարգ մը պատգամաւորներ ներկայանան եկեղեցի ժողովի հա մար: Սակայն կը տեսնեն որ եկե ղեցիին դուռները փակ են իրենց առջեւ: Իսկ երբ կ'ուզեն բանի ձե նել կը տեսնեն որ ոստիկանական միջամտութեան մը սպառնալիք ալ կայ իրենց դէմ:

Այս գրգռիչ քայլը է կրկին Մազլըմեան կոչուած ան նկարագիր սեւազգեստ կոյծ ռանց անդրադառնալու որ եկեղե ցին ժողովուրդին սեփականութիւն է եւ որ եւ է ատեն պատգամա ւորները կրնան հոն խորհրդակցու թիւններ կատարել:

Մինչեւ որ Մազլըմեան եւ խմբակը չքաշուին հրապարակէ դժուար թէ այս գաղութը խաղա ղի եւ կարենանք լսել ըլլալ կ ռավարութենէն, որ լուռ հանդի սատես է, առ այժմ:

Անշուշտ պիտի գայ օր մը երբ կառավարութիւնն ալ պիտի ստիպուի ըսել իր խօսքը, որ պարագայի տակ նպաստաւոր պի տի ըլլայ գաղթական ժողովուր դին համար:

Եւ այս բանը այնպիսի նի մը, ուր ամէնէն աւելի տագնապ մը կը բոլորէ գաղութը: Արդէն նաւաներեան անցեալ պարտաւորիչ հռչակած են, պելով այս խեղճ ժողովուրդը թական զոհողութիւններու:

Կը մնայ ժողովուրդին եւ ներկայացուցիչներուն՝ Ազգ. պատ գամաւորներուն՝ անպայման ժողով գումարել, գործն մտածելու համար այս գաղութի գոյութեանը սպառնացող վտ քերուն:

ՄԱՐԳՈՒԹ

ՅԱՐԴԳՈՂ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդգողի սրահը լեցուած է բազմութեամբ։ Պատերը զարդարուած են նկարիչ Բոչարեանի կտաւներով։

Դասախօսը, Շ. Նարդունի, գիծին անցնելէ առաջ կը ճշդէ թէ նորագոյն բառով պէտք է հասկնալ այն յեղաշրջական նկարչութիւնը, զորս կը ներկայացնէ արդի նկարչութիւնը, առանց որոշ դիմագծութեան։ Նորագոյն նկարչութիւնը հակազդեցութիւն մըն է, որ կը ձգտի արուեստագէտը ազատել ծառայելէ նիւթին։ Հին արուեստագէտները գերի են նիւթին, այս պատճառով՝ հին արուեստն ալ գարձած է կողք։ Ինչպէս նախամարդերը շինեցին արձաններ, որ կը կարծէին թէ կը բնակին իրենց աստուածները կամ անմահ ոգիները (քսօննա) եւ յետոյ փոխանակ բովանդակութիւն, պաշտեցին բովանդակողը՝ արձանը (ֆէթիշ), նոյնպէս արուեստագէտները արուեստը կարծեցին կողք կամ նիւթ։ Նիւթին պաշտամունքը, իրաւ է, տուաւ cultismeը, գեղարուեստ «արտաքին» արուեստ մը, սակայն, կ'ըսեն նորերը, արուեստին սնդիկը այլ եւս չի արձրանար, եթէ մենք չուզենք թողել նիւթը եւ ազատագրել արուեստի աստուածը։ Նիւթին պաշտամունքն էր, որուն կը հիւ կազմախօսութիւն ստանալ բոլոր արուեստներն ալ։ Գեղջկութիւնն անգամ ունէր կազմախօսութիւնը. երբայական անթիւ նուագարաններէն կոչքանչիւրը ունէր առանձին ձեւեր ու եղանակներ, եւ կարելի չէր որոշ եղանակի մը նուագարանը փոխել։ Եղանակը յատկերն էր նուագարանին։ Ոճանուրն անգամ, որ նախ միայն կապուած էր (dans l'espace) եւ կը հիմնուէր ամաւներու վրայ, դարձաւ ձեւական (plastique), ստացաւ ձեւ եւ կանոնական քպարանք։ Նկարչութեան առջեւն հին գիրքերը, հնդկական ... Սամթրաները, արուեստը կը պայմանագրէին առարկայական օրէնքներով։ Բնութեան մէջ ամէն առարկայ ունի իր չափը, եւ «ամսա»ներու, ...»ներու հաւատարիմ չափաւորութիւնը արուեստն իսկ ... փոքրիկ մեղանչումով մը ... կանոններուն դէմ, ստեղծագործութիւնները կը կորսնցնէին արուեստի յատկանիշը։

Նորերը կ'ընդվզին այս կաղապարութիւններուն դէմ։ Կազմախօսութեան պահպանումը անհրաժեշտ չէ արուեստի համար, քանի որ ստեղծագործութիւնը թելադրէ։ Սամարքնտրանաթ Թակոյի համաձայն (Հնդիկ նկարչութեան տաղանդաւոր ներկայացուցիչը), գիծերու ճշգրտութիւնը, կատարելութիւնը արժէք չէ, արուեստը երեւակայութեան աղբիւրին մէջ կ'իյնայ։ Եւ, ինչպէս Ապանինտրա Նաթ Թակոր (հնդիկ նկարիչ) կ'ըսէ, արուեստը պիտի տայ «ծածկուած զգացումները»։ Եգիպտացիներն ալ նոյնպէս, երբեք հետաքրքրուած չեն համաչափութեան, իրապաշտութեան կամ ճանաչելիութեան հարցերով. անոնք կտրած են նիւթը եւ արհամարհած՝ կազմախօսութիւնը։ Եգիպտական նկարներու վրայ չկայ աչքերու զուգահեռականութիւն, անդամներու համաչափութիւն եւ այլ իրապաշտ կանոնադրութիւն։

Աստուածաշունչը լեցուն է նման ապաիրապաշտ (aréaliste) պատկերներով։ Վերածնունդի շրջանին, կրօնական միստիք նկարչութիւնը աշխատած է աւետարանական խօսքերը նկարել եւ ունեցած է յաջողութիւն մը։ Ժողովուրդը կ'ըսէ. «ծաւի աչքեր», որ կը նշանակէ «ծով աչքեր»։ Այս պատկերը տրուած չէ տալու համար միայն աչքերուն կապոյտ գոյնը, այլ նաեւ ծովին անհունութիւնը, խորութիւնը։ Ժողովուրդը կը համեմատէ հունաւորը՝ աչքը, անհունին՝ ծովին հետ, կը կտրէ անոնց կազմախօսական տարբերութիւնները եւ կը միացնէ։ Եւ այսպէս անթիւ օրինակներ։ Նորագոյն նկարիչները կ'ուզեն օգտագործել բանաստեղծներու երեւակայութեան տրուած ազատութիւնը։ Ու կը քանդեն նիւթը կամ կազմախօսութիւնը, օրէնքներն ու աւանդութիւնները, առանց մտիկ ընելու ճանաչելիութեան եւ հասկնալիութեան պահանջները։

Շ. Նարդունի, ներկայացնելով այս ձգտումները, կ'անցնի դիմագծելու նկարիչ Բոչարեանը, որ փորձեր կը կատարէ այս ուղղութեամբ։

Նկարիչ Բոչարեան, միեւնոյն ատեն քանդակագործ է։ Առաւելութիւն՝ որ երկրորդ աւազան մըն ալ ունի, ընդունելու համար արուեստը. Թերութիւն՝ որ կրնայ ցրուել իր ուժերը։ Սակայն Բոչարեան, երանգապնակին հետ, կը սիրէ նաեւ փիլիսոփայել։ Իր աչքը, նկարիչի առաջին գործիքը, փիլիսոփայ է, որ կը ջանայ վերլուծել։ Այդ աչքը acide sulfuriqueի կաթիլ մըն է, կը լուծէ ու կը տարրաղադրէ այն առարկան, որուն վրայ կ'իյնայ, կը քակէ կազմախօսութիւնը այն իրին, որուն կը հանդիպի։

Դասախօսը նկարիչին գործերը կը բաժնէ երեք խումբի. ա— դասական գործեր, բ— փոխանցման շրջանի գործեր, գ— յեղափոխական գործեր։ Առաջինները, իրապաշտ ու հաճակրելի, իբրեւ դասական գործ, դասախօսը չուզեր ուսումնասիրել նորագոյն նկարչութեան նուիրուած իր դասախօսութեան ընթացքին, եւ նախ կը ներկայացնէ յեղափոխական շրջանի գործերը։

Այս գործերը որոնումի եւ անհանգստութեան արդիւնք են, հոն գոյները անխշխանական են, միայն երկու գոյն կը պահեն իրենց ինքնութիւնը, կարմիրն ու լուրթ կապոյտը, դեղինն ու կանանչը հետզհետէ կը մարին կամ կ'երթան խառնուիլ առաջիններուն։ Շատ անգամ ալ այս գոյները կը չարչարեն իրար, կը բախին իրարու՝ առանց խառնուելու։ Իր ձեւերը նիհիլիստ են, կացինահարուած ու կտրատուած դիմագծութեամբ։

Բոչարեան խորանարդապաշտ չէ, որովհետեւ չունի գիծի զգայութիւն։ Կարելի չէ հանդիպիլ ժէօմէթրիզէ պատկերներու, (հազիւ երկու հատ ունի), չունի նոյնիսկ բեկեալ գիծ։ Կը սիրէ աւելի կոր գիծը։ Աւելի շատ կիներ են իր կտաւին բնակիչները, կոր ու բոլորակ գիծերու հարստութեամբ։ Անոնք ընդհանրապէս մերկ են, առատ միս, խոնձորի նման միս, գիրուկ ու կոբնթարդ։ Ու ասոնց վրայ կրօնաշունչ միսթիսիսմ մը։

Փոխանցման շրջանի գործերէն երկուքը փիլիսոփայական կտորներ են։ Անոնք ունին հաճակրելի գոյն մը, գորշ գոյնը, աղօթող մթնշաղ գոյն մը։ Իր յաջողութիւնն է այդ։

«Յարութիւնը» կը ներկայացնէ մարդ մը, Ղազարոսը, որուն վարի մասը մեռած է, լուծուած ու տարրաղադրուած, եւ վերի մասը կենդանի ու ապրող։ Վերէն վար կեանքը կը հատնի, վարէն վեր կեանքը կը յառնէ. յաւիտենակա՛ն փոխանցումը կեանքին ու մահուան։ Ցղացումով՝ խորունկ, գոյնով՝ գեղեցիկ։

Ուրիշ մը կը ներկայացնէ երիտասարդ մը, որ կը ժպտի, հոգեկան վիճակէ մը ճամբորդութիւնը դէպի այլ վիճակ մը։ Նոյնքան լաւ յղացուած, լաւ աշխատուած եւ ինքնատիպ։

Դասախօսը, վերջացնելու ատեն, կ'եզրակացնէր թէ որոնումներու փոթորիկէն բռնուած՝ Բոչարեան դեռ մինչեւ այժմ չէ կրցած թառ բռնել ու կազմուիլ։ Սակայն այլեւս յայտնի կ'ընէ որ շուտով պիտի ստանայ նկարիչի իր վերջնական դիմագիծը։ Հետաքրքրական գտաւ անոր որոնումները եւ դիմագծելու այս շրջանը։

ՏԻՐԿԱԹԻՆ

ՀԱԼԱԾԱՆՔ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ԴԷՄ.— Գանձակի Կիւլիստան գիւղէն վտարուած է Յովհաննէս քահ. Տէր Յովհաննէսեանը, իբրեւ «կախարդ»։ Խեղճ քահանան կ'ապաստանի Ներքին Շէն գիւղը։ Վարձուած մարդիկ արդէն սկսած են Ներքին-Շէն գիւղացիները գրգռել, որպէսզի իրենց գիւղէն ալ վռնտեն քահանան։ (Կոմունիստ, II Ապրիլ)։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ — Ապրիլ 11-24ի սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 23ի շաբաթ երեկոյ սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ՝ ներկայութեամբ խուռն բազմութեան մը. սրահը նեղ գալով շատեր ոտքի մնացին։ Սգահանդէսին նախաձեռնարկ եղած էր Զափահաս երկսեռ Որբ. Միութեան մասնաճիւղը եւ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին՝ Խարբերդի, Երզնկայի եւ Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական Միութիւնները. Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէն եւ Ս. Դ. Հնչակեան Մասնաճիւղը։

Զ. Ո. Մ. ատենապետ Պ. Ա. Թադէոսեան հանդէսը բանալով, հրաւիրեց ներկաները հինգ վայրկեան լռութեամբ պատուել մեր անթիւ նահատակներուն յիշատակը, որոնք զոհուեցան մեր ցեղի ազատագրութեան համար։ Քանի մը խօսքով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։

Ս. Դ. Հնչակեան Մասնաճիւղին կողմէ խօսեցաւ Պ. Արապեան, պարզելով 1915ի սարսափները, երբ հայ ժողովուրդը շարան-շարան կ'աքսորուէր անյայտ տեղեր եւ անհամար դիակներ կը փռուէին դաշտերու եւ ձորերու մէջ։ Յորդորեց միշտ միասնաբար գործել, որպէսզի մենք ողջերս կարենանք գործադրել անոնց կտակը։ Միջանկեալ արտասանութիւններ եղան։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Մ. Գույումճեան, որ պարզեց Ապրիլ 11-24ի դաւադրութեան մանրամասնութիւնները։ Յետոյ թուեց զոհ գացող նահատակ մտաւորականները, որոնց միակ նպատակն էր հայ ժողովուրդին ազատութիւնը։ Պէտք է որ վերապրողներս ալ ընթանանք անոնց գծած ուղիէն, մինչեւ որ իրականանայ մեր պաշտելի նահատակներուն երազը։ Սգահանդէսը վերջացաւ «Հիմի՞ էլ Լռենք» երգով։

*
**

Յաջորդ օրը, կիրակի, հոգեհանգիստ կատարուեցաւ նահատակներուն համար։ Արարողութենէն յետոյ, Ազգային Միութեան որոշումով, դպրաց դասը պատարագիչ քահանան եւ ժողովուրդը ծաղկեպսակով գացին գերեզմանատուն, ուր Միութեան կողմէ խօսեցաւ քարտուղար ընկ. Թէրզեան։ Մաղթանքներէ վերջ, ծաղկեպսակը դրուեցաւ անծանօթ զինուորի գերեզմանին վրայ։

Հիւսէյնիկցի

ՆԱԶԼԸՄԱՆ Գերապայծառ դատ բացած է Պոլսոյ հայ հոմէջականներու վարչական նոր խորհուրդին դէմ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա.) — GALLIA (Ա.)

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի առաջին խումբը այս կիրակի ժամը 2ին Nouveau Stade Jean Bouinի մէջ կը մրցի Gallia Clubի առաջին խումբին դէմ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՄԱՐՄԱՐԷ ԴԱՄԲԱՐԱՆ ԶԻԱ ԿԷՕՔ ԱԼՓԻ

Թուրքիոյ մէջ Թուրանականութեան գլխաւոր հիմնադիր բանաստեղծ Զիա Կէօք Ալփի մահուան տարեդարձին առթիւ անցած տարի Պոլսոյ Թուրք երիտասարդութիւնը մեծաշուք ուխտագնացութիւն մը սարքած էր անոր գերեզմանին։ Այս տարի Պոլսոյ Թիւրք օճաղըն Կէօք Ալփի գերեզմանին վրայ մարմարեայ դամբարան մը շինել տուած է, զուտ Թրքական ոճով։ Դամբարանին գլխուն կողմը պիտի կանգնուի մարմարէ գլանաձեւ կոթող մը, որուն վրայ ոտանաւոր եւ արձակ գրութիւններ պիտի յաւերժացնեն «Էյ Թուրան»ի հեղինակին յիշատակը։ Ոտանաւորը բանաստեղծ Մէհմէտ Էմին, իսկ արձակը Համտուլլահ Սուպհի պատրաստելու վրայ են։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐԺԱՊԵ'Տ, ԴՈ՞ՒՆ ԱԼ.— Բուսաբանութեան ծերունի ուսուցիչ մը, որ հանգստեան կոչուած է, կը բնակէր Բլամարի մէջ, Ֆլէօրի փողոցը։ Իր սենեակը պատկից էր տնապահին սենեակին։ Տնապահը, Պուրտոն, կատաղի էր, առտու իրիկուն կը ծեծէր կնիկը։ Ամէն անգամ, ուսուցիչը, Անտրէ Լավիլ, իր ճերմակ մօրուքին պատկառանքովը կը յաջողէր հաշտեցնել կռուազանը կնոջ հետ։ Անցեալ առտու, Պուրտոնի խելքին փչեց եւ կինը ծեծեց։ Ուսուցիչը, պարտականութիւն կատարողի պէս, ներս մտաւ։ Մարդը այս անգամ չէր հանդարտեր։ Անխնայ կը ծեծէր կինը, որուն քղանցքին կառչած՝ փոքրիկը կը պոռար կը ճչար։ Պուրտոն հրեց ուսուցիչը, անարգեց ու վռնտեց։ Անտրէ Լավիլ, վազեց սենեակը, առաւ երկար սուր մը եւ մխեց Պուրտոնի սիրտը։ Պուրտոն տապալեցաւ եւ մեռաւ։

Լավիլ, խելագարի նման վազեց դուրս, պոռալով.

— Սպաննեցի՛, սպաննեցի՛, երթամ յանձնուիմ։

Սակայն կորսուած է այդ ժամէն ի վեր։

ԽՄԵՑ, ԽՄԵՑ ԵՒ...։— Բանւոր Մաթի Նիտէր 63 տարեկան էր։ Եւ տուն ալ չունէր։

Գիշեր մը, երբ քնանալու տեղ մը կը փնտռէր, տեսաւ որ տիկին Սապիէի գինետան նկուղին դուռը բաց էր։ Ներս մտաւ։ Ուրախութենէն քունը փախաւ, գինի՛, խմէ՛ Մաթի։ Խմեց, խմեց եւ շրթունքներն ու հոգին անուշցան։ Յետոյ խորհեցաւ քիչ մը պաշար հաւաքել «վաղուան» համար։ Վերցուց մօտ 30 շիշ ազնիւ գինի, զանազան քաղցրաւենիներ եւ տարաւ պահեց ամայի տեղ մը, թաքստոցի մը մէջ։ Ա՛լ գործ չփնտռեց, տուն ալ չուզեց։ Նստաւ եւ սկսաւ խմել օրն ի բուն։ Գինովութենէն կիսամեռ՝ փռուեցաւ։ Ոստիկան մը գտաւ մարդկային այս տակառը, եւ զայն փոխադրեց ոստիկանատուն, ուր արթնցաւ միայն 30 ժամ վերջ։

ԱՀՌԵԼԻ ՈՃԻՐ ՄԸ.— Թարպի նահանգին մէջ սպաննուած է պահապան Մանժէլ, որ Տարք Անգեղի նման, հսկայ մըն էր եւ անպարտելի։ Գլուխը փրթած ու մէկ կողմ ինկած է, բոլորտիքը՝ ծառերուն արմատները մինչեւ մէկ մէթր բարձրութեան վրայ թրջուած են արիւնով։ Անտառապահը խիստ եւ քաջ մարդ մըն էր, տեսակ մը սարսափը՝ գող փայտահարներուն։ Այս պատճառով, կը կարծուի թէ հակառակորդ փայտահարներն են, որ ուզած են վրէժ լուծել։ Կատարուած քննութիւններէն յայտնի եղաւ, որ ոճրագործները սպաննելէ յետոյ, իրենց զոհը դրած էին էշու մը վրայ, իսկ գլուխը տնկած են գաւազանի մը ծայրը եւ փոխադրած են 3 քիլօմէթր հեռու տեղ մը, հետքերը կորսնցնելու համար։ Ոճրագործը օձիքը ձեռք տուաւ։

ԴԻԻԱՀԱՐ ԳԻՆՈՎԸ.— Պուլօնեը-սիւր-Մէրի մէջ գինով մը կէս գիշերին կը զարնէ այրի Պ. Լըտէզի դուռը։ Հազիւ թէ տիկինը կը բանայ դուռը, երբ գինովը կը յարձակի վրան, եւ ոտքին տակ՝ աքացիներով կը սպաննէ զայն։

ԱՆՋՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՀՌԵԼԻ ՓՈՐՁ.— Փարիզէն դէպի Թուլուզ ճամբայ ելած ճեպընթացին մէջէն Տիկ. Տաֆոն, Շաթօուի մօտերը, կը նետուի վար, երբ շոգեկառքը արագօրէն կը սուրար։ Բարեբախտ վրայ կը ջախջախուի մարմինը, եւ կիսամեռ կը փոխադրուի հիւանդանոց։

ՕԴԱՓԱՐ ՄԸ ԱՆՑԱՒ.— Շալօն-սիւր-Սօնէն կը գրեն թէ Զաբերշաբէթ գիշեր հսկայ օդապար մը անցած է երկինքէն, սուրալով հարաւ-արեւելք-հիւսիս ուղղութեամբ։ Հրաշէկ գունդը իր ետեւէն կը ձգէր երկա՛ր լուսեղէն գօտի մը եւ կը հանէր խուլ աղմուկ, ինչպէս հեռաւոր որոտում մը։

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ.— Փարիզ վերադարձաւ յայտնի դերասանուհի Տիկ. Դուրեան-Արմէնեան, որ վերջերս Պրիւքսէլի մէջ իր տուած ներկայացումներով մեծ յաջողութիւն գտած էր։ Պելճիքայէն մեկնելէն առաջ, Պրիւքսէլի Հայերը թէյասեղան մը առած են ի պատիւ իրեն, Հայ Ակումբին մէջ։

Տիկին Արմէնեան շուտով ներկայացումներ կուտայ նաեւ Փարիզի մէջ։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

"ԽՈՀԱՐԱՐ» ՄԸ ՈՐ ԳԻՏԷ ԻՐ ԱՐՀԵՍՏԸ

Երկու օր յետոյ, քարափի պաշտօնութեան քննիչ մը, մեզի բերէր սկանտինավիացի նաւազ ... սատիկ գինով, որ իբր ժամ ... քարափին վրայ, գինետան ... պակինները խորտակեր էր։

Զարմանալին այն էր որ, այս սկանտինավիացի նաւազը շատ լաւ ... անգլերէն կը խօսէր։ Նկատի առ ... իր վիճակը, որ մեզ կ'արգիլէ ... զայն անմիջապէս ենթարկելէ ... պաշտօնութեան սովորական հարցաքննութեան, հրաման տուինք ... զայն առաջնորդել արգելարան։

Այս հրամանը, կ'երեւի նաւահանգիստ ... չպատճառեց եւ ... որ իրեն մասնաւոր ... ութիւն մը շնորհենք, ինչ որ ... անմիջապէս։

Երբ մինակ մնացինք, նաւազը անմիջապէս դիրքը փոխեց։ Անոր գինովութիւնը անհետացաւ եւ ամէնէն հանդարտ շեշտով էր որ ըսաւ, քարդը մեզի երկարելով.

«Ահա թէ խնկութեան մէջ ով եմ։ Փարիզէն ձեզի կը բերեմ անհրաժեշտ հրահանգներ, ինչպէս նաեւ նամակը որ առջի օր գրաւեր էիք։

«Ամէնէն առաջ, պէտք է որ զիս դնէք նոյն նաւուն մէջ, ուր պիտի ըլլայ նամակին տէրը։ Երբ ատոր մէջ յաջողիք, անմիջապէս մարդը ազատ պիտի արձակէք եւ այլեւս իրմով չպիտի զբաղիք։

«Ասկից վերջ, անոր գործը ինծի հետ է։

«Գալով ձեզի, վրաս պարտք դրուած է պետին շնորհաւորութիւնները յայտնել ձեզի։

«Հիմա, նայինք ամէնէն ստիպողականին. զիս անմիջապէս բանտարկել պիտի տաք, սակայն ջանալով որ զիս դնէք նոյն խցիկին մէջ, ուր կը կենայ մեր մարդը։

«Եւ քանի որ շոգենաւը որ մեզ պիտի տանի միւս օր, առտուան ժամը 9ին կը մեկնի, բաւական ատեն ունինք գործելու»։

Ցաւելուածական մանրամասնութիւն.— «Կրնամ ծառայել իբրեւ նաւազ կամ հնոցպան։ Երկու արհեստներն ալ լաւ գիտեմ։ Ի հարկին կրնամ նաեւ իբրեւ խոհարար ծառայել»։

Նոյն օրը, կէս օրէն յետոյ նաւապետին հետ տեսակցութիւն մը ունեցայ, որու ընթացքին իրեն զգացուցի թէ՝ մարդկութիւն ըրած պիտի ըլլար, սկանտինավիացին իր հայրենիքը տանելով, որովհետեւ ինքզինք շատ գէշ կացութեան մը մէջ դրած ըլլալով, եթէ դատարանի յանձնուէր, կրնար ըլլալ որ խստօրէն պատժուէր։

Բարի մարդ, նաւապետը անմիջապէս հաւանեցաւ եւ յաջորդ օրը, բանտէն արձակեցինք երկու նաւազները, որոնք լաւագոյն բարեկամներ դարձեր էին, զանոնք մեր առջեւ բերել տուինք։

Երիտասարդը խստօրէն յանդիմանելէ յետոյ, իրեն յանձնեցինք իր թուղթերը, դրամը եւ նշանաւոր նամակը որ աճապարանքով իր գրպանը դրաւ։ Իրեն ըսինք թէ՝ այս անգամ հետապնդումի չպիտի ենթարկուի, բայց իր դարձին, եթէ փոքր գայթակղութիւն մը գործէր դատարանի պիտի յանձնուէր։

Յետոյ, միւս նաւազին դառնալով. «Գալով ձեզի, ըսինք, դուք շատ գէշ դիրքի մը մէջ գտնուած էք։ Ոչ միայն գինովցած էք, այլ աւելի ըլլալով, գինետան մը ապակիները կոտրած էք։ Ընտրութիւնը ձեզի կը ձգեմ. կոտրած ապակիներուն գինը վճարելով, անմիջապէս նաւ կը նստիք եւ կամ ձեզ դատարանի կը յանձնեմ։ Ո՞րը կ'ընտրէք։

— Կը վճարեմ ու նաւ կը նստիմ։

— Լա՛ւ։

Այն ատեն երկու ոստիկան կանչելով, նաւազները նաւ առաջնորդել տուինք, մասնաւորաբար յանձնարարելով որ գոնէ այս ճամբորդութեան ընթացքին, ցամաք չելլեն...։

Տասն օր յետոյ, նաւը նաւթ վերադարձած էր։ Մեր երկու նաւազները դեռ նաւուն մէջ կը գտնուէին։

Առտուն, նաւապետը եկաւ նաւուն թուղթերը ստորագրել տալու եւ մեզմէ խնդրելու, կարգ մը մարդերու անունով, որ դուրս ելլելու արտօնութիւնը տանք։

Իր ներկայացուցած ցանկին վրայ, տեսնելով որ կեղծ սկանտինավիացիին անունն ալ, զարմանք կեղծեցինք.

— Ինչպէ՞ս։ Այս մարդը դեռ ձեր նաւուն մէ՞ջ է։ Բայց, այն ատեն, կ'երեւի իր ծառայութենէն գոհ մնացած էք։

— Կրնաք նոյն իսկ ըսել թէ երբեք անոր պէս խոհարար մը չենք ունեցած։ Իրմէ առաջ, անուն չունեցող բաներ մը կը հրամցնէինք, իբրեւ կերակուր, մինչդեռ հիմա, խնամուած ճաշեր կ'ուտենք։ Ահա թէ ինչո՞ւ ինքզինքս թոյլ կուտամ պնդելու որ մեր խոհարարը, հակառակ իր գործած յանցանքին, արտօնութիւն ստանայ ցամաք ելլելու։

— Լա՛ւ, արտօնութիւնը պիտի ստանայ։ Բայց նա՛խ իրեն ըսէք որ մեզի ներկայանայ. պէտք է գիտնայ թէ ի՞նչ բանի պիտի ենթարկուի, եթէ անցեալ օրուան կատակը կրկնել ուզէ։

(Շար.)

կը խօսուի հոս, Մայիս 8ի ցոյցը մեծ մտահոգութիւններ կը պատճառէ Պերլինի մէջ: Այս առթիւ բազմաթիւ ընկերութիւններ կառավարութեան դիմելով կը պահանջեն որ արգիլուի «Պողպատեայ սաղաւարտակիրներու» մուտքը Պերլին: Մասնաւորաբար համայնավարները վճռած են բուռն ընդդիմութիւն ընել գերման ազգայնականներու այս ցոյցին:

⁂ Գերման ոստիկանութիւնը առջի օր նկուղի մը մէջ երեւան հանեց 500,000 մարգանքի փամփուշտ: Բեռնակառքերու յանձնառուի մը մօտ ալ գտնուեցան 60 մնտուկ շողարձակ փամփուշտներ: Ո՛չ նկուղին տէրը, ո՛չ ալ յանձնառուն ուզեցին յայտնել թէ որուն կը պատկանէին այդ ռազմանիւթերը: Թերթի մը համաձայն, անոնք կը պատկանէին քաղաքապահ զօրքին եւ ծրագրուած էր գաղտնաբար արտասահման ղրկել:

Չինացի պոլշեւիկները խեղդամահ

Փեքինի խորհրդային դեսպանատունէն ձերբակալուած չինացի 24 համայնավարներ երկու ժամ մասնաւոր պատերազմական ատեանին կողմէ դատուելէ վերջ մահուան դատապարտուեցան: Մահապատիժը գործադրուեցաւ անմիջապէս. ոմանք հրացանազարկ եղան, ուրիշներ խեղդամահ: Դատավարութիւնը ցոյց տուաւ թէ յիշեալները Մոսկուայի հրահանգով օտարատեաց շարժում առաջ բերած էին եւ օտարներու ջարդ կը պատրաստէին:

Չանկ-Քայ-Շէքի զինուորները կարեւոր ճակատամարտ մը մղեցին Հանքէուի պոլշեւիկեան կառավարութեան ուժերուն հետ՝ Հանքէուի մօտ: Համայնավար հրամանատարը, որ դէպի Քիուքեանկ նահանջեց, դժնդակ կացութեան մէջ է, որովհետեւ իր երկու հակապոլշեւիկ զօրավարները ըմբոստանալով՝ լքած են իրենց ռազմագիտական դիրքը: Չանկ-Քայ-Շէքի զինուորները յաղթական կը յառաջանան:

Համայնավար լրտեսները

Հարցաքննիչ դատաւորը շարունակելով համայնավար լրտեսներու խնդրին քննութիւնը, առջի օր հարցաքննեց Սէն-Սիրի օդանաւային հիմնարկութեան պաշտօնեայ եւ թաղապետական խորհրդական Սէրժանը, որ ձերբակալուած էր Ապրիլ 14ին: Սէրժան յայտնեց թէ յարաբերութիւն ունէր երկու կիներու հետ, զորս իրեն ներկայացուցած էր Սէն-Սիրի քաղաքապետի օգնական Տէփուլեի, խնդրելով իրմէ որ անոնց տայ «կուսակցութեան» օգտակար տեղեկութիւնները: Եւ որովհետեւ այդ կիները առանց շեշտի մաքուր ֆրանսերէն կը խօսէին, Սէրժան առանց ո եւ է կասկածի անոնց յանձնած էր օդանաւային փորձերու մասին կարգ մը վաւերաթուղթեր, «որոնք ո եւ է գաղտնի բնոյթ չունին»:

Սէրժան աւելցուց թէ ինք բոլորովին անմեղ է եւ ո եւ է դրամ չէ ստացած այդ վաւերաթուղթերը յանձնելու համար: Կիներէն մէկը կը կոչուէր «Լուիզ»: Ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ ասիկա Լուիզ Քլարաքն է, Փարիզի թաղապետական խորհրդական Քրէմէի «բարեկամուհին»: Ինչպէս յայտնի է, հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագիր հանած է Քրէմէի եւ Լուիզ Քլարաքի դէմ, որոնք փախած են:

Սէրժան իրեն համար փաստաբան ընտրեց Փօլ-Պունքուրի քարտուղարուհի Օր. Սիւզան Պլումը:

Միւս ամբաստանեալները պիտի հարցաքննուին յառաջիկայ շաբթու վերջերը, երբ իրենց փաստաբանը Անտրէ Պէրթօն գաւառէն վերադառնայ:

5000 թօնօ քարիւղ ծովը թափուած

Մատրիտէն կը հեռագրեն Ապրիլ 28 թուականով.—

Մառախուղի պատճառով, ֆրանս. քարիւղի ընկերութեան մը պատկանող «Անտրէ-Տէմարէ» շոգենաւը կաթա հրուանդանին արեւելեան կողմը Լօմա Փէլատայի ժայռերուն զարնուեցաւ: Շոգենաւը Սեւ ծովէն կուգար եւ բեռցած էր 6600 թօնօ քարիւղ, զոր ցամաք պիտի հանէր Պլէյ (Ժիռոնտի նահանգ): Բախումի սաստկութենէն շոգենաւին ցռուկը ճեղքուեցաւ եւ 5000 թօնօ քարիւղ ծովը թափեցաւ: Մնացեալ քարիւղը եւ նաւաստիները նոյն ընկերութեան ուրիշ մէկ շոգենաւը փոխադրուեցան:

Միսիսիփիի աղէտը

Միսիսիփիի աննախընթաց ողողումներուն առաջ բերած աղէտը իր ծայրագոյն աստիճանին հասած է: Վրանաքաղաքներուն մէջ ժանտատենդի եւ ծաղիկի համաճարակ ծագած է: Վտանգուած վայրերու բնակչութիւնը տուն-տեղ ձգած՝ ճամբայ ինկած է. աւանդական եղի սայլերէն սկսած մինչեւ արդիական կառքերը գիշեր ցորեկ կը գործեն՝ փոխադրելով բազմաթիւ քաղաքներու բնակիչները:

Այս գաղթականի կարաւանները կը յիշեցնեն հին օրերը եւ մեծ պատերազմի տարագրութիւնները: Աղէտեալներէն շատեր սեւ են Նոր Սկովտիայէն եկած առաջին գաղթականներէն, զորս երգած է Լոնկֆէլլօ «Իվանճէլին»ի մէջ:

Երկրագործներու, որսորդներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ ընդհարում մը անխուսափելի կը նկատուի՝ թումբերու ճեղքուելուն առթիւ: Կառավարութիւնը հատուցում կուտայ տունը-տեղը ձգող բոլոր ընտանիքներուն: Պաշտօնապէս կը հաղորդուի որ 300 հոգի ջուրերուն մէջ խեղդուած եւ 200,000 հոգի տեղահանուած են:

Ողողումներուն պատճառով այս տարի բամպակի բերքը 1—2 միլիոն հակ պիտի պակսի: Միսուրիի երկաթուղիի ընկերութեան կորուստը պիտի ըլլայ 6 միլիոն տոլար:

Սեւր սպաներ Թուրքիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Ապրիլ 27 թուականով.—

Քանի մը եւուկօսլաւ սպաներու հասնիլը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերաւ հոս: Պոլսոյ մամուլը կը գրէ թէ անոնք մաս կը կազմեն այն պատուիրակութեան, որ Թուրքիա եկած է կարգադրելու համար պատերազմէն վերջ Եուկօսլաւիոյ մէջ գրաւուած թրքական գոյքերու խնդիրը: Ուրիշ շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ ասոնք անդամներն են զինուորական պատուիրակութեան մը, որ եկած է երկու երկիրներու միջեւ զինուորակութեան մը կարելիութեան մասին խորհրդակցելու: Իսկ եւուկօսլաւ պաշտօնական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ անոնք պարզ զբօսաշրջիկներ են: Մէկը բժիշկ զօրավար մըն է, միւսը երկաթուղիի գնդապետ:

Սիթրօէնը վերաբացուած

Սիթրօէնի տագնապը վերջացաւ եւ բոլոր մասնաճիւղերը վերաբացուելով բանուորները սկսան աշխատիլ: Դուրս ձգուած են միայն 70 հոգի իբրեւ գրգռիչ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ

վաղը՝ կիրակի 1 Մայիս կէսօրէ առաջ ժամը 9ին Ռիւ Թափի վ.Էրի սինէմային մէջ:

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռ. Ա. կուսակցութեան, Մալաթիոյ կրթասիրաց ընկերութեան եւ Ցարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան, վաղը՝ Մայիս 1 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տէ քօնֆէրանսի մէջ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջաններէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ
Ձ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

7 Մայիս Շբ. ժամը 8.30ին, Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain

կը բանախօսէ՝ Պ. ՇՄԱՒՈՆ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկ. պարեր, եւ այլ անակնկալներ

ՄՈՒՏՔԸ 2 ՖՐԱՆՔ

ԼՈ՛ՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ *երգիծավէպը*

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ,,

դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան Պ. Լ. Գեւոնեանի, գաւառնեբէն ու արտասահմանէն՝ Պ. Վ. Սեւունիի, 5 Avenue Quihou, St Mandé, Seine. France կամ հեղինակին N. Béchiktachlianի 32, Rue du Pressoir, Paris (20me):

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, Café Métro *(Օտէոն):*

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբունդ» խումբի ժողովը վաղը՝ ժամը 4ին, 19 Rue St. Sulpice Métro Odéon: *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:*

Հ. Յ. Դ. Իթալի թաղի «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ընկերական ժողովը, վաղը՝ Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը երկուքին. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը՝ 2 Մայիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր հարցեր:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 1ին, սովորական հաւաքատեղին:

Զ. Ռ. Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը՝ Կիրակի ժամը 1.30ին, իր սեփական սրահին մէջ:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգին Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Rue Monsieur le Prince, *Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը:*

ՓՐՕՖԷՍԷՕՐ Ֆրետերիք Մաքլէր դասախօսութիւն մը պիտի ընէ Հայաստանի մասին՝ Մայիս 4 Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Սէն-Տընիի ժողովրդական համայսարանին մէջ, Սինէմա Փաթէ, Rue Catulienne, գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ օրիորդներ Մ. Բաբայեանի եւ Տ. Ջառափեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

թերթիս գործակալ Գ. Ծերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ 15 Ռիւ տէ Տօմինիքէն

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ

Քիւրտ իշխանուհի ԼԷՅԼԱ ՊԷՏԻՐԽԱՆԻ ցերեկոյթը՝ վաղը՝ Շաբաթ ժամը 4ին, Comédie des Champs-Élysées, 16, Avenue Montaigne.

Ցայտագրին մէջ՝ եգիպտական, պարսկական, քրտական, չէրքէզ, ֆէլլահ եւ այլ արեւելեան պարեր, ինճէ սազի ընկերակցութեամբ: Կը մասնակցի Պարսից Շահի նախկին նուագածու Թառիստ Աբգար: Մուտք 35էն 10 ֆրանք:

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պարիի Նոր Արաքս հայկ. գիւղի գաղութիւն մտաւորական զարգացումին նպաստելու նպատակով, հիմնուած է համեստ գրադարան մը:

Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր հայ գրողներէ եւ հրատարակիչներէ 1—2 օրինակ իրենց հրատարակութիւններէն ուղարկել հայկական գիւղին գրադարանին համար իբրեւ նուէր, հետեւեալ հասցէով՝ Prof. Dr. Hrand Nazariantz (pour Nor Arax) Boite postale No. 15, Bari (Italie): *Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել այս կոչը:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշ Վարդերեսեան որ հինգ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Միհրան Անաստասեանի, 92 Route du Chatillon, Malakoff-sur-Seine.

— կը փնտռուի Միսիսեան Տիրօս, 17 տարեկան, որ անցեալ ամառ Սուրիայէն եկաւ երկրագործութեան մէջ աշխատելու: Մարտ 31ին Փարիզ եկաւ բժշկուելու եւ անյայտացաւ գաղթականական կայանէն երբ բժշկի կ'առաջնորդուէր: Տեղեկացնել՝ Near East Relief, 15 Boulevard des Italiens, Paris.

— *Աղաւնի Խաչատուրեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջորդին Չարսանճաքցի (Խարբերդ) Մանուկ Քէհէեանը, որ 1924ին կը գտնուէր Քալիֆորնիա: Կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Աննա Թիֆանքճեանը, որ 1919—1920 Հայաստան կը գտնուէր: Գրել՝* A. Kachadourian*ի*, 12, Rue Trabosca, Combes, par Aubin, Aveyron, France.

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ԱՌԻԹՈՎ
ՎԱՐՁՈՒ PAVILLON

երեք սենեակներ եւ խոհանոց մը, ելեկտ. լոյս, ջուր. դիմել՝ խաչատուր Չայճեանի՝ 45 Route de Noisy-le-Sec, Romainville. Հաղորդակցութիւն Թրամ. 21 C Noisy-le-Secի. իջնել՝ Chemin Trou Vassou:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պատուաւոր տիկին մը վարժ տնական աշխատանքներու եւ երախայ նայելու: Դիմել կամ գրել՝ Mme Tamamian, Chez M. Yezeguiélian. Avenue Felix Faure, Sevran (S. et O.)

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	08
Թրք. ոսկի	» or	112	50
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր »	» Lire	137	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	90
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	1000	—
» II	»	1950	—
» III	»	1520	—
Թուրքիոյ երկթ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER